

26227.50.11.5

Harvard College Library

FROM

.....

.....

.....

26227.50.11.5

Harvard College Library

FROM

.....

.....

.....

SĂRBĂTORILE
LA
ROMÂNII

STUDIU ETNOGRAFIC

DE

SIM. FL. MARIAN

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE.
PROFESOR LA GIMNASIUL GR. OR. DIN SUCÉVA.

VOL. I.

CĂRNILEGILE

EDIȚIUNEA ACADEMIEI ROMÂNE

BUCURESCI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL
Furnizor al Curții Regale
16, STRADA DOAMNEI, 16
1898.

6227.50.11.5

Jewellyn Bullock
Wellesley

P R E F A Ț Ă .

Mai fie-care scie că poporul român de pretutindena, pe lângă sărbătorile legate de biserică sau creștine, mai ține încă și alte sărbători nelegate sau păgâne.

Sărbătorile legate tuturor li-s cunoscute, căci fie-care creștin adevărat le serbeză; nu tot așa însă și cele nelegate, și cu atâta mai puțin numărul, numele și cauza ținerii lor.

A sosit însă timpul ca să le cunoască și pe acestea nu numai poporul de rind, care adese-orî le ține cu o sfințenie mai mare chiar decât pe cele legate, ci și cei-lalți Români, căroră nu li-s cunoscute, și mai ales cei ce se ocupă cu studiul literaturii populare.

Și asta cu atâta mai mult, de ore-ce ele, și cu deosebire legendele, poeziile, datinele, credințele, superstițiunile, petrecerile și jocurile usitate în decursul lor, sunt de o însemnătate foarte mare pentru literatura și mitologia română.

De aceea mi-am propus ca, pe lângă alte studii pe tere-nul literaturii populare, cu care mă ocup de un timp mai îndelungat, să public unul și despre «Sărbătorile la Români», care să cuprindă descrierea tuturor sărbătorilor române, și anume atât a celor legate cât și a celor nelegate.

Fiind însă materialul dejă adunat cam mărișor și având bună speranță că și de acum înainte voiă mai adună, de aceea și studiul din cestiune va constă din mai multe volume.

IV

De astă dată însă presint on. public cetitor numai vol. I, intitulat «Cărnilegile», iar cele-lalte volume vor urmă succesiv după cum îmi vor ertă timpul și împrejurările.

Observ tot odată că atât unele dintre sêrbătorile legate, cât și unele dintre cele nelegate, poporul le serbêză, ca și biserica, prin înainte serbare, serbare și după serbare, începând adecă datinele și credințele în ajunul sêrbătorii și sârșindu-le abiă a doua și după sêrbătoare.

De aceea și cū am aflat de bine ca tôte datinle și credințele, adecă nu numai cele ce sunt usitate în ziua unei sêrbători, ci și cele ce premery, precum și cele ce urmêză, să le descriu pe rînd sub numele aceleiași sêrbători.

In fine mă simt dator de-a exprimă sincerile mele mulțămiri Academiei Române, care a avut deosebita bună-voință de a tipări pe spesele sale volumul de față, precum și tuturor P. T. domni, cări mi-aū întins mână de ajutor la adunarea materialului cuprins în acest volum.

Sucéva, 12(24) August 1898.

S. Fl. Marian.

SFÎNTUL VASILE SAŢ ANUL NOŢ.

I.

SÉRA SFÎNTULUI VASILE.

Dintre tóte serile de peste an, cea mai bogatá în datine şi credinţe, cea mai misterioasă şi tot odatá una dintre cele mai plăcute pentru poporul român este *Séra Sfintului Vasile* sau a *Anului nou*.

În acéstá sérá, tótá suflarea românescá, începând de la copii ce de-abiá pricep şi rostesc câte un cuvînt, până la cel mai bătrân moşnég, îşi are partea sa de petrecere, distragere şi bucurie.

Încá nu s'a sfîrşit un şir de datine şi credinţe, începute cu *Ajunul Crăciunului*, şi iatá că acuma se începe altul, tot atát de îmbelşugat, tot atát de atrăgător şi de încântător.

Pe când, cu puţin mai înainte de acéstá, fie-care puteá să iea parte la datinele poporului român, ce se petreceau în faţa lumii, să le vadá şi să le admire, acuma, cine voesce să cunoască tóte datinele, credinţele, prejudeţele şi misterele acestei seri, trebuie să alerge de la casá la casá.

În acéstá sérá ni se înfăţişezá un şir de credinţe, prejudeţe şi mistere, în al căror sîn, după credinţa poporului, zace ascunsá cunoşterea viitorului.

Abiá a apucat să apună sórele după culmile délurilor, şi iatá că poporul român, credincios obiceiurilor şi reminiscen-

țelor sale strămoșesci, își începe ceremoniile sale superstițioase

El aprinde o lumină de ceară curată, pe care o lasă să ardă totă noaptea dinaintea icónelor, și mai cu sémă dinaintea icónei ce represintă pe Domnul nostru Isus Christos (1), anume ca să pótă întră norocul în casă. (2)

Incepe apoi să ungă ușorii și pragurile casei cu usturoiú (aiú) și cu mai multe alte feluri de unsori. Asemenea unge pragurile și ușorii grajdurilor și ale șurilor; apoi, în forma crucii, unge toate animalele, și în urmă pe sine și totă familia. El crede că ast-fel în decursul anului viitor va fi scutit de apropierea lui *Bată-l-crucea* (3) și a *Strigóicelor*, cari umblă pe la casele ómenilor ca să iea mana de la vaci. (4)

Cevă mai pe urmă cete de băeți, cari de-abiă așteptară sosirea acestei seri, încep a umblă pe la case cu *Colindatul* și cu *Plugușorul*, cântând, urând, pocnind din bice și strigând de răsună satul.

Tot pe atunci când încep băeții a umblă cu *colindatul* său cu *uratul*, prind a umblă și țiganií, unde este datină, cu *Vasilca*.

La fie-care casă, la fie-care bordeiaș, e acuma lumina aprinsă. Toți așteptă cu nerăbdare pe *colindători* și pe *plugărași*. (5)

Copilașii cei mititei, cum aud sgomot și sunete de clopoței și *buhaiú*, îndată alérgă la ferestre, să asculte cum se uréză și colindă, să învețe și ei a *urá* și a *colindá*. Iar după ce

(1) Datina Românilor din Calafindesci, sat în districtul Siretului, precum și din alte sate din Bucovina. Veți și Dim. Dan, *Comuna Straja și locuitorii ei, studiu istoric, topografic și folcloric*, Cernăuți 1897, p. 94: «In spre séra anului nou nu se dórme de fel, nici se stînge lumina.»

(2) Din manuscrisul d-lui I. Pop-Reteganul aflător la Academia Română din Bucuresci: «Spre ziua de *Anul nou* nu-í bine să stîngi focul, nici lumina, nici să adormi cu ușile închise, ca să pótă întră norocul în casă, și chiar de ai dormi, să nu nădăescă că tu dormi.»

(3) A. P. Alexi, *La Sfîntul Vasile*, publicat în «*Familia*», an. VII, Pesta 1871, p. 32. — *Bată-l-crucea* înseamnă *diavolul*.

(4) Credința Românilor din Bucovina.

(5) Românií din Bucovina numesc *colindători* numai pe aceia cari în ajunul Crăciunului și al Sfîntului Vasile cântă *colindele*. Cei ce în séra Sfîntului Vasile umblă cu *plugușorul* și declamă, uréză colinda acestei datine, se numesc *plugărași*.

colindătorii și plugărașii au sfârșit de colindat și urât, mamele, ca să facă mai mare bucurie îngerașilor lor, le dau în mână darurile menite pentru colindători, ca ei să le scotă afară și să le dăruiască colindătorilor. Firesce, ele încă es dimpreună cu dinșii, ca să nu li se întimple vre-o neplăcere. O! câtă bucurie, câtă palpitare de inimă la acești mititei!.. Dar ei nu pot să se împotrivescă mult timp somnului!... Ascultă ce ascultă și după aceea ce culcă și dorm duși, vi-sându-se colindând și ei prin sat și căpătând felurite daruri.

Feciorii cei holtei, cari au să serbeze a doua ȃi după amedă *Vergelul*, merg în acedă serea pe la tôte casele unde sunt fete mari și poftesc pe părinții acestora, precum și pe dinsele, ca să bine-voiască a veni pe a doua ȃi la *Vergel*.

Acestea de până aici înșirate se petrec mai la fie-care casă

Sunt însă foarte multe datine și credințe, cari se petrec numai la unele case, în unele locuri anumite, și în unele odăi chiar cu ferestrele astupate, ca să nu se vadă de afară ce se petrece în lăuntru.

Colea, la o casă, unde sunt adunați feciori și fete, bărbați și neveste, tineri și bătrâni, între risete și veselii, se serbeză un fel de *Vergel*. Aici se aude buciumul sunând, lăutarii ȃicând din vióre, feciorii horind, iar cei bătrâni istorisind felurite anecdote și alte istoriöre interesante de pe când erau și ei feciori holtei, sau din timpurile mai vechi.

Mai în colo, la o altă casă, vedem ferestrele astupate și, dacă o licărire de lumină n'ar străbate prin vre-o crăpătură, care din greșală a rămas neastupată, am crede că toți ai casei dorm. Dar nu!... aici e locul misterelor. Aici încă se serbeză un fel de *Vergel*... O mulțime de fete adunate, unele mai tinere, altele mai bătrâne, unele mai istețe și mai frumoșe, iar altele cum a dat Dumnezeu, caută prin diferite mijlôce să scie: de se vor mărită în anul ce vine ori nu? cine și cum le va fi *ursitul*, adecă soțul viitor?

Chiar și gardurile, lemnarele, ocólele vitelor, cotețele porcilor, fântănele și píraiele nu sunt în astă serea lăsate în pace. Acestea încă își au tainele lor.

De altă parte, pe virful unui delușor sau în alt loc, unii

feciori suflă în buciume, cântă în surlite (surle), fluere, bat tobe, piue și alte obiecte sunătoare și timpanice. (1)

Unii Români mai bătrâni, cu gândul mai mult la economie și la cele ce le-ar pute mai lesne fericii *glóta* (2), lăsând tineretul să-și petrecă în bună pace, cum s'aú veselit și ei când aú fost de séma lui, se așeză lângă vatra focului, pun pe foc lemne de stejar saú de fag, aduc apoi vre-o câte-va cepe și, desfăcându-le, prin mijlocirea acestora și a cărbunilor de stejar și fag, cu sânge rece și gânditori, încep a face *Călındariul*, ca să vadă cum va fi anul următor: bun saú rău? roditor saú neroditor?

După ce aú gătit ast-fel de făcut călındariul, dacă e afară senin, se uită la stele și la lună, ca și din lucirea și pozițiunea acestora să cunóscă cum va fi anul următor.

Alți Români, visând să se facă într'o bună diminéță de odată avuți, priveghiază mai de cum inseréză și până se face ziua, căci în acéstă nópte, după credința lor, se vęd toți banii îngropați ardënd; prin urmare, vędëndu-í, ar poté să-í desgrópe. Dacă, după cum spun ei, ard de cu séră, nu-s buní; iar dacă ard în dorí de ți, adecă în revěrsatul dorilor Anului nou, atunci sunt buní, póte merge orí și cine fără sfială și frică să-í desgrópe, căci íi va luà, numai — de vor fi ai sěi. (3)

Vrăjítórele, cari se ocupă cu căutatul în cărți, cu diferite farmece, vrăji și descáncece, încă nu se culcă cum inseréză, ci și ele íși aú ocupațiunile lor. Așà vrăjítórea, care voesce să aducă *ursitul* unei fete din depărtare, fură în acéstă séră un *resteú* saú și mai multe de pe la jugurile ómenilor, însă numai de acolo unde ómenii nu-s *priminiți*, adecă de la acele case aí căror stăpâni sunt numai odată cununați, și le păstréză apoi peste tot anul, ca la timp de trebuință să le aibă la îndemână. (4) Iar când se culcă, pun cărțile cu

(1) A. P. Alexi, *loc. cit.*

(2) Sub *glótă* ínteleg Românií din Bucovina *familia. Glotași*, membrii familiei. *La impresurat glóta* dic ei, când cine-va are mulți copii.

(3) Com. de d-l P. Prelipcean din Horodnicul-de-jos, sat în districtul Rădăuțului, și de d-l P. Ursul din Căndreni, sat în ținutul Dornei.

(4) Dat. și cred. Rom. din Pătrăuț, sat în distr. Sucevei, com. de d-l Vasile Turturean, preot.

carî vrăjesc sub cap, creșdend că prin acéstă faptă pot mai bine vrăji, sau că li se arată în vis cum trebuie să vrăjescă ca să ghicescă mai nimerit și mai bine. (1)

Tot într'acéstă nópte de Sfintul Vasile sau de Anul noũ cred Româniĩ cum că tóte vitele vorbesc ca și ómenii și că în acel timp când vorbesc ele nu e bine să le ascuți. Cel ce le ascultă e pedepsit cu mórtea. Așà, istorisesc unii, că în spre séra Sfintuluĩ Vasile, voind un Român a auđi ce vor vorbi boii în grajdul seũ, se duse să-ĩ asculte. Unul dintre boi, vėđendu-l că vine anume ca să-ĩ asculte, őise soșuluĩ seũ:

— Mănâncă, frate, și te odihnesce bine, căci poimâne vom duce pe stăpânul nostru la grópă și nu sciũ de acoloa înainte cum ne va mai merge!

Și într'adevăr acéstă profeșire s'a și implinit, căci chiar în séra predestinată stăpânul lor muri și a treia ői boiĩ trebuiră să-l ducă la șinterim. (2)

Mai departe, crede poporul că tot într'acéstă séră se deschide cerul, și numai acei ómeni il vėd când se deschide, carĩ sunt fórte bunĩ la Dumneđeũ. Ceĩ ce pretind a-l fi vėđut deschidėndu-se, spun că în acel moment e fórte frumos și strălucitor atât în cer cât și pe pămĩnt. (3) Iar acéstă *deschidere a ceruluĩ* sau a cerurilor, care se intimplă de regulă numai odată pe an, și anume: orĩ spre *Anul noũ*, orĩ spre *Bobotėză*, orĩ spre *Pascĩ* sau spre *Crăciun*, se face, după cum cred și spun Româniĩ din unele părți ale *Moldoveĩ*, atât de repede ca și cum ar clipl cine-va din ochi sau ca și cum ar deschide o carte și iar ar închide-o de trei orĩ după olaltă. Iar când se deschide, atunci acolo se arată mai întâiũ ceva tare albastru, apoi o roșată de-șĩ iea

(1) Com de d-l P. Ursul.

(2) Dim. Dan, *op. cit.*, p. 94: «Se crede că atunci s'ar deschide cerul și vitele ar vorbi între olaltă, însă nimeni nu le-ar pute auđi, nici înșelege, iar acela care le-ar auđi vorbind ar trebui să móră în scurt timp.»— Cred. Rom. din Ilișesci, sat în distr. Gurei-Homoruluĩ; din Buninți, sat în distr. Sucevei; din Cireș-Opăiș, sat în distr. Storojineșuluĩ; din Calafindesci și Siret; precum și a celor din Heciũ, jud. Sucevei, în Moldova.— Veđi și «*Șeđetóreã*», revistă pentru literatură și tradișuni populare, sub direcșiunea d-luĩ Artur Gorovei, an I, Fălticeni 1892, p. 292—293.

(3) Cred. Rom. din Ilișesci, Calafindesci și Siret.

ochii; și cine o vede, să cêră de la Dumneđeũ în acea cli-
pêlă ce poftesce, că tôte i se vor da. (1)

O sémă de Români din *Bucovina*, când merg să se culce,
pun un pahar plin cu apă pe o feréstră, bat două-spre-dece
mătanii dinaintea paharului și apoi merg de se culcă. Dacă
a doua ți diminéță, adecă în țiua de Anul noũ, află paharul
așă de plin că curge apa dintr'insul, cred că peste tot anul
vor avé noroc, iar dacă apa din pahar a scăđut și prin ur-
mare nu curge nimic dintr'insul, atunci cred ei că peste an
nu vor fi deplin fericiți, le va merge rêu. (2)

Românii din unele părți ale *Moldovei*, voind a cunoșce
cum are să-î mérgă omului peste an, ieăũ atâtea pahare
câte suflete locuesc în casă și pun în ele apă neincepută,
de o potrivă de multă, pe care o menesc după pofta inimei.
Aceste pahare ast-fel umplute le așézá apoi pe o măsuță
sub icóne, ca să stea până a doua ți, când apoi mészrá apa
din fie-care pahar, și în care se găsesce apă în spor, acelaia
i se prevestesce noroc și an bun; iar dacă se găsesce apa
împuținată, atunci prevestire rea se arată.

(1) Const. D. Gheorghiu, *Calendarul femeilor superstițioase*, Pétra-N.
1892, p. 6 și 7. — Veđi și «*Ședétórea*», an. II, Fálticeni 1893, p. 194: «In
nóptea de Pasci, orí de *Sf. Vasile*, dacă-î vedeă când se deschide cerul,
ce-i cere iți dá Dumneđeũ. Povestesc ómenii că un om aveă capul fórte
mititel și s'a pus de a pázit tótă nóptea și, când a vėđut că se deschide
cerul, a đis: «Dă-mi, Dómne, un cap mare». Și cum ședeă el cu capul
scos afară pe feréstră, printre drugii ferestrei, odată i s'a făcut capul
cât o baniță și a șeđut acolo până la cel-lalt an, când s'a rugat să-î facă
capul mai mititel, de l'a putut scóte înapoi.» — Ion Nenițescu, *De la
Românii din Turcia europeană*, Bucuresci 1895, p. 529: «Ca și noi, *Ar-
mânii* cred că în séră de *Sf. Vasile* s'ar deschide cerul, pe la međul
noptii, și că acel care stă deștept și vede acéstă minune are dreptul de
a cere orí-ce de la Dumneđeũ. Se povestesc cum că un tinér, viríndu-și
capul printre férele de la feréstră, ședeă și pândiă să vadă deschiderea
cerului. Și cum ședeă el așă, tot așteptând, de odată vede o lumină or-
bitóre... Se deschisese cerul! In graba lui, voind să cêră de la Dum-
neđeũ un cap mare, adecă cu minte multă, cerũ «un cap de sinic»... Și
de odată capul lui deveni cât un *sinic* (= un sfert de chilă, aprópe 25
ocale) și nu-l mai putũ scóte dintre férele ferestrei, decât numai după
ce acestea fură tăiate cu pila. Dar nenorocitul trebui să aștepte și anul
viitor, ca să vadă iarăși cerul deschidându-se, când cerũ ca Dumneđeũ
să-î facă capul cum eră de la început.»

(2) După spusa Sofiei Fráncu, Româncă din Calafindesci.

În alte părți, tot din *Moldova*, precum bună-ură cei din comuna Hermeziu, județul Iași, deduc prevestiri bune, dacă, punând sub icône un pahar aprópe plin cu apă, îl găsec, când se scólă a doua ȓi, cu promorócă (brumă).

Și iarăși în alte localități din țera de pe urmă, pun în două strachini două pahare tot una de pline și menesc; a doua ȓi, al cărui pahar va fi mai plin, acela va fi mai norocos și în belșug de tóte, iar din paharul cărui a scăđut apa, pagubă însemnéză și viétă nevoiașă. (1)

Româncele din unele părți ale *Bucovinei*, cărora li-ı aminte de starea, binele și fericirea fiilor lor, atunci când merg să se culce ieaū atâtea coji de cépă câtı fiı aū și, turnând într'insele câte un pic de sare, le pun pe feréstră, unde le lasă apoi până a doua ȓi diminétă, adecă până în ȓiua de Anul noū. A doua ȓi diminétă, a cărui cépă o află că e mai plină cu apă, acela cred ele că va avé mai mult noroc. (2)

În unele părți din *Moldova*, locul mamelor îl ocupă adese-orı fetele cele mari. Se strıng adecă vre-o câte-va fete la un loc, iea fie-care fată câte o cépă, o scobesce bine în lăuntru, o umple cu sare până la jumătate; le așézá apoi pe *prichi-ciul* ferestrei, unde staū până a doua ȓi. Cepele, la umeđelă, slobod mai puțină orı mai multă apă și, cu cât o fată găsesce mai multă apă în cója de cépă pe care a pus-o dınsa, cu atăta crede că are mai mult noroc. (3)

În *Muntenia*, în loc de coji de cépă, se pun lingurı pline cu apă într'o tavă cu tăvile, și a cui lingurá o fi sécă, acela n'are noroc. (4)

Lingurile sunt de altmıntrelea întrebunțate și în *Bucovina*, însă nu spre cunóscerea norocului, ci spre a află cine va trăi saū va muri în decursul anului ce urméză.

(1) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 5—6.

(2) Dat. și cred. Rom din Udesci, sat în districtul Sucevei, dict. de Marghióla Voiculescu și Iléna Rotariu : «Mama pune atâtea *corji* de cépă câtı feciori are și în fie-care *córijă* pune puțină sare. Și în care *córijă* află a doua ȓi mai multă apă, acel fecior crede ea că va fi mai bogat.»

(3) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 5.

(4) I. N. Constantinescu, *Superstiții din Ciulnița*, jud. Ialomița, publ. în «*Șeđetórea*», an. III, Fálticeni 1896, p. 122 : «În spre séra de *Sf. Vasile* se pun lingurı pline cu apă într'o tavă cu tăvile, și a cui o fi sécă, n'are noroc.»

Se ieaŭ adecă atâtea lingurî câŭi inŝi locuesc în casă ŝi fie-cărei lingure i se dă numele unuia dintre casnici. După acésta, se aşeză tóte lingurile răzimate de cevà, însă într'o depărtare anumită una de alta, ast-fel ca, picând vre-una din ele, să nu prăvale pe cele-lalte, ŝi într'un loc singuratic, unde să nu le smintéscă nimeni, ŝi acolo le lasă apoi până a doua ŝi diminéŭă. A doua ŝi diminéŭă se caută lingurile ŝi, aflându-se una din ele prăvălită jos, se crede că persóna, al cărei nume l'a avut lingura respectivă, nu va trăi lung timp, ci va trebui să móră în decursul anului următor. (1)

Alŭi ieaŭ, spre acelaŝi scop, atâtea bucăŭele de lemn câŭi inŝi locuesc în casă, daŭ fie-căruî lemn câte un nume ŝi, după aceea, răzimându-le pe tóte de un părete, mai ales de către cel de răsărit, ŝi lăsându-le acolo până a doua ŝi diminéŭa, se duc ŝi se culcă. A doua ŝi diminéŭa, cum se scólă, merg să vadă ce s'a întîmplat cu lemnele de peste nópte. Dacă stau tóte în picioare, cum s'aŭ pus de cu séră, atunci e semn bun, căci în cazul acesta nimeni din casă n'are să móră în decursul anului ce urméză. Iar dacă s'a răsturnat ŝi a căđut vre-unul la pămînt, atunci nu e semn bun, căci respectivul al căruî nume l'a purtat lemnul *n'are să audă mai mult cucul cîntând*, ci trebuie să móră până la primăvară sau cel mult până la sfîrŝitul anului *viitor*. (2)

ŝi iarăŝi alŭi fac gropiŭe în pămînt, împlântă într'insele ŭandurele de lemn aprinse ŝi, dacă pică cărbuniî în gropiŭe, după ce ard ŭandurelele, cei ce le-aŭ pus cred că vor muri în scurt timp; iar dacă cărbuniî pică alătura cu gropiŭele, atunci cred ei că nu vor muri de grabă. (3)

Mai e de însemnat încă ŝi aceea că unele fete din *Bucovina*, cari voesc să aibă glas frumos ŝi armonios, cu care să pótă întrece orî ŝi pe cine în cîntare, ieaŭ în séra de

(1) Dat. ŝi cred. Rom. din Buninŭi, com. de Vas. Strachină, stud. gimn.

(2) Dat. ŝi cred. Rom. din Buninŭi, dict. de Irina Jalobă; a celor din Bălăcéna, distr. Sucevei, com. de Gavril Boca, stud. gimn.; a celor din Frăŭuŭul-vechiŭ, distr. Rădăuŭului, dict. de Zenovia Rusu ŝi Domnica Ionesi; ŝi a celor din Fundul-Sadovei, distr. Cămpulungului, com. de T. Luncan, stud. gimn.

(3) Dat. ŝi cred. Rom. din Bucovina.

Sfintul Vasile *clopoțelele* de la băeții cari umblă cu plugușorul și bea apă cu ele ȳicând:

Cum a sunat clopoțelul ȳesta în ia-sară,
Așă să sune și gurița mea la vară. (1)

Iar fetele din *Moldova*, cari voesc să se mărite, ieaă bu-suioc de la clopoțelul unui plugar, pun o bucățică din el în gură sub limbă, și apoi se culcă. Făcând acésta, cred și spun că peste nópte își viséză ursitul. (2)

În fine tot în acéstă séră se amenință și pomiĳ cei neroditori.

Se adună adecă mai mulți copii cu clopote și cu securi în mână, plécă în sunetul clopotelor și încunjură de trei ori pomul neroditor. Unul dintre copii amenință cu securea că-l va tăia dacă nu va face póme, iar altul îi rěspunde: «*ba nu-l tăia, că mă bag chizeș* (garant) *că la anul va face póme!*» (3)

Iată în puține șire o schiță mică a datinelor și credințelor poporului nostru din séra Sfintului Vasile saă a Anului noă! ȳic schiță, și încă mică, pentru că cele mai multe datine și credințe, cele mai multe moravuri și prejudețe din acéstă séră s'aă scris în capitoliĳ deosebiți, cari urméză mai la vale.

II.

COLINDATUL.

Timpul cel mai întrebuițat pentru umblarea cu colindatul este ajunul Crăciunului.

În séra acestei ȳile, mic și mare, tĳner și bătrân, îndătinéză a umblă pe la case și a colindă diferite colinde.

Și în ajunul Sfintului Vasile încă se colindă, dar mai puțin. Și mai cu sémă în acele țeri unde este usitat Plugușorul, umblă

(1) Dat. și cred. fetelor din Bălăcéna, com. de Gavril Boca.

(2) Com. de d-l P. Herescu, invěțător în Găinesci, jud. Sucéva.

(3) Teofil Frâncu și George Candrea, *Româniĳ din Munții apuseni (Moșii)*, Bucuresci 1888, p. 124.

în această séră cu colindatul mai mult numai săracii și bșeții cei mici, pe când mai toți cei-lalți inși umblă de regulă cu aratul.

Cu toate acestea însă, între datina colindatului din ajunul Crăciunului și între cea din séra Sfintului Vasile nu există nici o deosebire mai esențială.

Drept aceea, în șirele ce urmază, noi ne vom mărgini la reproducerea numai a două colinde din Bucovina, dimpreună cu variantele lor.

Ce se atinge însă de datina colindatului, precum și de toate cele-lalte datine și credințe, cari staū în strinsă legătură cu acesta, vom scrie mai pe larg când ne va fi vorba despre ajunul Crăciunului.

Iar colindele ce ne-am propus să le reproducem de astă dată sunt:

I. *Prădarea raiului.*

(Din Zaharești, sat în districtul Sucevei, dict. de Ioana Horișcu și com. de Const. Horișcu, stud. gimn.)

Sculați, sculați, boeri mari,
Lerui Dómne!
Că vē vin colindători,
Lerui Dómne!
Pe la mieđ de cântători.
Sculați, sculați, nu dormiți,
Sculați și vē 'mpodobiți,
Că nu-i vremea de dormit,
Că-i vremea de 'mpodobit
Cu podóbe de argint,
Cu cănafi până 'n pămînt.
Și sculați și slugile,
Să măture curțile.
Cocoș negru mī-a cântat,
Zori de ți s'aū revērsat,
Slugile mi s'aū sculat,
Curțile mī-aū măturat,
Popii 'n slujbă mī-aū întrat.
Mîndră-i slujba, cine-o ascultă?
C'o ascultă
Maica sfintă,
Și Ion
Sânt-Ion,

Nânașul lui Dumneđeū,
Și cu scump finuțul sēū.
Maica sfintă
Stă și-ascultă,
Și ascultă
Cât ascultă
Și din gur' apoi cu vîntă:
— Of! Ioane
Sânt-Ioane!
De-ai sci tu, precum nu scii,
Aici mult n'ai zăbăvi!
— De ce să nu zăbăvesc,
Pe Domnul să-l pomenesc?
— Că Iuda cel blăstemat
In raiū că ți s'a băgat
Și raiul că l'a prădat!
— Da el din raiū ce-a prădat?
— Păhăruțul mirului,
Scaunul județului,
Ciubărul botezului!
— Maică sfintă! mergi, fi bună,
Și fă tunuri și mi-l tună!
După el de vei tună,

Iuda că s'a spăimântă,
Tóte 'n raiū că le-a lăsà!
Maica sfintă c'a tunat,

Iuda că s'a spăimântat,
Tóte 'n raiū că le-a lăsàt.

Intâia variantă.

(Din Stupea, sat în distr. Gurei-Homorului, dict. de Elisaveta Rosmeteniuc și com. de Dumitru Rosmeteniuc, stud. gimn.)

Sculați, sculați, boeri mari,
Leruî Dómne!
Că vē vin colindători,
Leruî Dómne!
Nóptea pe la cântători.
Sculați-vē, nu dormiți,
Sculați și vē 'mpodobiți
Cu podóbe de argint,
Cu cănafi până 'n pămînt.
Și sculați și slugile.
Să măture curțile.
Inaintea cestor curți
Sunt doi meri mîndru 'nfloriți.
La trupina merilor,
Merilor, frumoșilor,
Este-un pat mîndru de brad.
Iar pe pat cine-i culcat?
Tot Ion
Sânt-Ion,
Nânașul lui Dumneđu,
Ce ne mântue de rău.
Lângă stilpul patului,
Imi stă Maica Domnului.
Ion dórme, odihnesce,
Maica stă și mi-l privesce,
De lacrâmi de-abiă zăresce
Și din gur' așa vorbesce:
— Měi Ioane,
Sânt-Ioane!
Tu dormi și te odihnesci
Și de raiū nici că gîndesci,
Iuda 'n raiū că mi-a intrat

Și raiul că l'a prădat!
— Da el din raiū ce-a luat?
— Cheițele raiului,
Luminița sórelui,
Păhăruțul mirului,
Ciubărul botezului,
Scaunul județului!
— Nu te, Maică, supěrà,
Nu oftà, nu lacrâmà,
Că eū pe loc m'oiū sculà,
Tunuri în mân'oiū luà
Și când oiū prinde-a tunà
Iuda rău s'a spăimântà,
Tóte jos că le-a lăsà!
Și el, cum a cuvîntat,
Pe loc că s'a și sculat,
Tunuri în mân'a luat
Și cu ele c'a tunat,
Iuda rău s'a spăimântat
Și celea ce le-a luat
Tóte 'n raiū că le-a lăsàt.
Streșină de busuioc,
Să vē fie de noroc;
Streșină de măgiran,
Să vē fie peste an;
Streșină de mîntă créță,
Să vē fie pe viéță;
Streșină de bumbuşori,
Să vē fie de-ajutoriu
La fete și la feciori
Și nouě de sěrbători!(1)

(1) Românele din cele mai multe părți ale Bucovinei au datină de a atârna pe sub streșina din față a casei o mulțime de flori, precum și alte plante, legate în mănunchiuri și în formă de cruce, și anume: vės-

A doua variantă.

(din Stupca, dict. de Alexandru Murgu și com. de Ilie Căilean, stud. gimn.)

Sculați, gasde, nu dormiți,
 Sculați și vă 'mpodobiți,
 Că nu-î vremea de dormit,
 Că-î vremea de 'mpodobit
 Cu podóbe de argint,
 Cu cănafi până 'n pămînt,
 Că 'n mijlocul raiului,
 Raiului, frumosului,
 Sunt trei mese așternute,
 Trei scaune zugrăvite.
 Dar la mese cine șede ?
 Tot Ion,
 Sânt-Ion,
 Nănașul lui Dumneđeū,
 Și cu Isus, finul sėū,
 Și Maria, chip frumos,
 Maica Domnului Christos.
 Și Ion se veselesce,
 Cu Isus se zăbăvesce.
 Maica stă și mi-î privesce
 Și din gur' așa vorbește:
 — Of! Ioane,

Sânt-Ioane!
 Când ai scî,
 Precum nu scîi,
 Nicî n'ai bé,
 Nicî n'ai mîncă,
 Num'ai sta
 Și-ai suspină!
 — Da de ce,
 Măicuța mē?
 — Că Iuda 'n raiū a intrat
 Și raiul mi l'a prădat!
 — Da din raiū ce mi-a luat ?
 — Scaunul județului,
 Ciubărul botezului,
 Păhărașul mirului!
 — Mergi Măicuța
 La tăbliță,
 Ia un pumn de tămăiță
 Și 'ncepe a afumă,
 Că Iuda s'a spăimântă
 Și pe-a nōstre le-a lăsă,
 Și de raiū s'a depărtă!

A treia variantă.

(Din Corlata, sat in distr. Gurei-Homorului, dict. de Pavel Fierariū și Domnica a lui Petru Fierariū, și com. de George Piersec și Iacob Paicu, stud. gimn.)

Colo 'n jos și mai din jos,
 Pe cel șes mîndru frumos,
 Este-un mēr
 Și este-un pēr.
 Mēru-î mîndru, rotilat,
 Pēru-î mîndru 'ntr'argintat.
 Și sub póla mērului,
 Mērului
 Și-a pērului

Este-o masă rotilată,
 De bucate 'ndestulată,
 De bēături încărcată.
 Da la masă cine șede ?
 Tot Ion
 Sânt-Ion,
 Nănașul lui Dumneđeū,
 Și cu Maica precurată.
 Ion bea, se veselesce,

dóge, ochișele, mintă crēță, maghiran și mai cu sémă busuioc, cari rē-mân apoi acolo peste tot anul. De aici se vede că vine apoi și datina colindătorilor de a incheiă o sémă de colinde cu versurile de mai sus.

Maica-mi șede și-l privesce

Și din graiū așa grăesce:

— Of! Ioane,

Sânt-Ioane!

Când ai sci

Precum nu scii,

Nici n'ai bea,

Nici n'ai mîncă,

Voe bună n'ai prea face!

-- Și-ore de ce n'aș prea face?

— Că 'n raiū Iuda ți-a intrat

Și raiul ți l'a prădat!

— Dar din raiū ce s'a luat?

— Scaunul județului,

Ciubărul botezului

Și păharul mirului!

-- Maică! fi Dumniă-ta bună

Și imi iea tunul în mînă,

Și 'ncepe, Maică, a tună,

Doar Iuda s'ar spăimântă,

Tôte 'n raiū doar le-ar lăsà!

Maica tunul c'a luat,

După Iuda c'a tunat,

Iuda că s'a spăimântat,

Tôte 'n raiū că le-a lăsat.

Să fi, gasdă, sănătos,

C'am ajuns ajun frumos.

Să fiți, gasde, sănătose,

C'am ajuns sêrbătorî frumóse!

A patra variantă.

(Din Corlata, dict. de Ilie Drăcosul și com. de G. Pîrsec.)

Sculați, sculați, boeri mari,

Florile dalbe!

Că vē vin colindători

Florile dalbe!

Nóptea pe la cântători.

Sculați, sculați, nu dormiți

Sculați și vē 'mpodobiți,

Că nu-i vremea de dormit,

Că-i vremea de 'mpodobit

Cu podóbe de argint,

Cu cănafi până 'n pămînt.

Și sculați și slugile

Să măture curțile,

Că 'naintea istor curți

Sunt doi meri mîndru 'nfloriți

Și doi perî într'argintiți.

La mijlocul merilor,

Merilor și-a perilor,

Este-o masă rotilată,

De ingeri împrejurată.

La mijlocu-acelei mese

Șed' Ion

Sânt-Ion,

Nănașul lui Dumneđeu,

Și cu scump finuțul sēu,

Iar în partea ceea-laltă

Șede Maica precurată.

Ion bē, se veselesce,

Pe Dumneđeu pomenesce.

Maica-mi șede și-mi privesce

Și din graiū așa-mi grăesce:

— Of! Ioane,

Sânt-Ioane!

Când ai sci

Precum nu scii,

Nici n'ai bē,

Nici n'ai mîncă,

Voe bună n'ai prē face!

— Și-ore de ce n'aș prē face?

— Că Iuda 'n raiū a intrat

Și raiul ți l'a prădat!

— Dar din raiū ce s'a luat?

— Sórele

Cu zorile,

Luna cu luminele,

Stelele

Cu rađele,

Scaunul județului,

Ciubărul botezului,
Păhărelul mirului!
— Du-te, Maică, fii-mi bună,
Și iea tunuri și mi-l tună;
Prinde, Maică, a tună,
Doar Iuda s'a spăimântă,
Tóte 'n raiū că le-a lăsă,
Și raiul a rămâné

Raiū frumos și luminos
Ca și fața lui Christos!
Să fii, gasdă, veselósă
Și voiósă
Ca vara,
Ca primăvara
Și ca tómnă cea bogată,
Cu de tóte 'ndestulată!

A cincea variantă.

(Din Corlata, dict. de Iléna Gavrilean și com. de G. Pîrsec.)

Noi umblăm și colindăm
Boerașului Efrim.
Dar boerul nu-î acasă,
Ci-î dus la pădurea désă.
Și el s'a dus la vînat,
Și-a vînat cât a vînat
Și nimică n'a aflat,
Numai cât un cerbușor,
Suricel și sprintinior.
Și după el s'a luat
Și din gură c'a strigat:
— Adă-mi arcul să-l săget,
Să-l culc la pămînt de tăt!(1)
Cerbușorul a oftat
Și din graiū că mi-a strigat:
— Nu mă săgetă pe mine,
Că și eū is om ca tine!
Eu-s Ion
Sânt-Ion,
Nânașul lui Dumneđeū!
Maica mea m'a blăstemat
Când eram mic, ne 'nțarcăt,
Să fiū féră de pădure
Noué ani și noué đile.
Anii când i-oiū împlini,
Jos la țér' oiū scobori,
Mănăstire că mi-oiū face
Cu noué uși, cu noué altare,
Noué răsăriți de sóre

Pentru boeri și cucóne!
Noué ani că i-a 'mplinit
Jos la țér'a scoborit
Mănăstire a făcut
Cu noué uși, cu noué altare,
Noué răsăriți de sóre
Pentru boeri și cucóne.
Dar într'insa cine cîntă,
Cine face rugă sfintă?
Tot Ion
Sânt-Ion,
Nânașul lui Dumneđeū!
Dară ruga cine-ascultă?
C'o ascultă
Maica sfintă
Și din gur' așa cuvîntă:
— Of! Ioane,
Sânt-Ioane!
Când ai sci
Precum nu sciī,
Aici n'ai mai zăbăvi!
— Da de ce
Măicuța mea?
— Iuda 'n raiū că țî-a intrat
Și raiul țî l'a prădat!
— Dar din raiū ce s'a luat?
— Scaunul județului,
Ciubărul botezului
Și păharul mirului!

(1) Provincialism bucovinén, în loc de *tot*.

— Până slujba voiü gätä
 Du-te, Maică, Dumné-ta
 Și prinde, Maic'a tunä
 Doar Iuda s'a spăimântä,
 Tóte 'n raiü cá le-a lăsä!
 Să fiți, gasde, sănătóse,
 Sănătóse
 Și voióse,
 C'ați ajuns sêrbători frumóse!
 Streșină de mintă crétä

Să vè fie pe viétä,
 Streșină de busuioc
 Să vè fie de noroc
 La fete și la feciori
 Și noué de sêrbători.
 Cum ați ajuns Sfintu Vasile
 Cu pace, noroc și bine,
 S'ajungeți cu tótä glóta
 Și sfintele Pasci,
 La mulți anî cu sănătate!

A șésea variantă.

(Din Pârtescii-de-sus, sat în distr. Gura-Homorului, dict. de Eudochia
 Oltean și com. de Nicanor Andronic, stud. gimn.)

După délul cela mare
 Rêsărit-a sfintul sóre.
 Acela nu-î sfintul sóre,
 Ci-î o sfintă mănăstire
 Cu păreții de tãmăe,
 Cu ușorii de făclie
 Și cu praguri de-alămăe.
 În mijlocul mănăstirii
 Este-o masă de *strafire* (1)
 Imbrăcată cu smochine,
 De-asupra struguri de vie.
 Dar la masă cine șede?
 Tot Ion
 Sânt-Ion,
 Nânașul lui Dumneđeü,
 În brațe cu finul sêu.
 Ion bè, se veselesce,
 Maica Domnului privesce
 Ca să vadă
 De se 'mbată,
 Și din ochi de-abiă zăresce
 Și din gur'așă vorbesce:
 — Of! Ioane,

Sânt-Ioane!
 Tu de vin te-ai îmbătat,
 Și de raiü vèd c'ai uitat,
 Iuda 'n raiü cá mi-a intrat,
 Raiul cá mi l'a prădat!
 — Da el din raiü ce-a prădat?
 — Ciubărul botezului,
 Scaunul județului
 Și paharul mirului!
 — N'ați, Măicuță, trei parale
 Și te du prin târgușóre,
 Și te du prin târgurele,
 Și cumpără tunurele
 Și prinde-a tună cu ele.
 Când îi prinde a tună
 Iuda rêu s'a 'nspăimântä
 Și nemică n'a luă,
 Ci'n raiü tóte le-a lăsä,
 Dumneđeü s'a bucurä!
 Frunďă verde mintă crétä,
 Da-v'ar Dumneđeü viétä.
 Frunďă verde busuioc,
 Da-v'ar Dumneđeü noroc!

(1) Probabil: *strafide*.

A șeptea variantă.

(Din Mănăstirea Homorului, sat în distr. Gura-Homorului, dict. de Vasile Croitoriu și com. de George Micuțariu, stud. gimn.)

Noi umblăm
 Și colindăm.
 Da nu'mblăm
 Nicî de-un rëu,
 Ci cătăm
 Pe Dumneșeș.
 Șî-aișea că l'am cătat,
 Șî-acolo că l'am aflat,
 Mișitel
 Șî 'nfășățel,
 Fașă dalbă de mătasă
 Pe 'mpreșur cu aur trasă,
 Cu scutic
 De-arșinic,
 Cu titia de argint,
 Cu cănașî până 'n pămînt
 Cum n'am vëșut de când șînt.
 Față albă de mătasă,
 Șede cu Christos la masă,
 Cu Christos cu Șfîntul Petrea,

Cu sluguța lui cea dręptă.
 Slug'afară c'a ieșîț,
 S'a uitat la răsărit
 Șî ce-a vëșut s'a 'ngrozîț.
 A vëșut cum a înat
 Iuda 'n raiu și l'a prădat.
 Șî 'napoî că s'a 'nturnat,
 Domnului de șcîre-a dat.
 Dumneșeș l'a întrebât:
 — Da el din raiu ce-a luat?
 — Ulcișuța cea de vin,
 Lingurița cea de mir,
 Scaunul judeșului,
 Ciubărul boteșului,
 Șî-acum cătă 'n una
 Crușea și lumina!
 — Du-te, Petre, alergă Petre
 Șî iea tunul și-l tuneză,
 Că Iuda s'a șpăîmântă
 Șî ce-a furat a lășă!

A opta variantă.

(Din Vama, sat în distr. Cămpulungului, dict. de Ion Têmpescul și com. de Const. Iosep stud. gimn.)

Șculașî, șculașî marî boerî,
 Că vë vin colîndătorî
 Nôștea pe la căntătorî.
 Șculașî, șculașî, nu dormișî,
 Șculașî și vë 'mpodobișî,
 Că nu-î vrema de dormîț,
 Ci-î vrema de 'mpodobîț
 Tot cu aur și cu-argînt.
 Gașda sus mi s'a șculat,
 Curșile și-a măturat.
 De'naiștea cestor curșî
 Șunt doî merî mîndru 'nșlorișî
 Șî doî perî înat'aurișî.
 La trupîna merîlor,

Merîlor și-a perîlor,
 Este-o masă rotîlată
 De bucate încărcată.
 Da la masă cine șede?
 Tot Ion
 Șânt-Ion,
 Nânașul lui Dumneșeș,
 În brașe cu șînul șeș,
 Iar la mâna lui cea dręptă
 Maîca șfîntă preacurată.
 Ion bea, se veseșeșe,
 Cū-al șeș fin se zăbăveșeșe.
 Maîca-mî șede și-î priveseșe
 Șî din graîșu așă-mî grăeșeșe:

— Of! Ioane
Sânt-Ioane!
Tu stai și te zăbăvesci,
Beî, mănâncî, te veselesci
Și de raiu nici nu gândești!
Ți-ai uitat
Raiul descuiat,
Iuda'ntrat
Și l'a prădat!
— Dar din raiu ce s'a luat?
— Scaunul județului,
Ciubărul botezului,
Păhăruțul mirului!
— Nu te, Maică, supără,
Du-te și prinde-a tună,
A tună și-a fulgeră,
Că Iuda s'a spăimântă,
Tóte în raiu că le-a lăsă!

Maica prinse a tună,
A tună și-a fulgeră.
Iuda că s'a 'nspăimântat
Și celea ce le-a furat
Tóte 'n raiu că le-a lăsat
Și spre iad a alergat.
Hidu-i iadul și 'nfocat,
Pentru lume stă gătat.
Mîndru-i raiul și 'nflorit,
Pentru lume-i mulțămit.
Corónă de busuioc,
Să fiî, gasdă, cu noroc;
Corónă de mintă crêță,
Să fiî, gasdă, cu viêtă,
Cu cana de vin pe masă,
Lângă cană păhărel,
Să cinstim și noi din el!

II. Ce-î mai bun?

(Din Reusenî, sat în distr. Suceveî, dict. de George Bugnariu și com.
de Vasile Pop, stud. gimn.)

După délul cel mai mare,
Unde sórele rêsare,
Este-un mindru feredeu
Și se scaldă Dumneđu,
Tot se scaldă
Și se 'ntrebă:
Ce-î mai bun pe ist pămînt?
Nu-î mai bun
Ca calul bun,
Că te duce
Și te-aduce.
Iar se scaldă
Și se 'ntrebă:
Ce-î mai bun pe ist pămînt?
Nu-î mai bun
Ca boul bun,
Că rêsórnă brasdă négră
Și revarsă pâne albă.
Iar se scaldă
Și se 'ntrebă:

Ce-î mai bun pe ist pămînt?
Nu-î mai bun ca óia bună,
Că ea vara te hrănesce
Și érna te încăldește.
Iar se scaldă
Și se 'ntrebă:
Ce-î raiul pe ist pămînt?
Raiul este primăvara,
Când înverdesc toți câmpii
Și înfrunđesc copacii,
Și înfloresc florile
Și 'mpodobesc luncile,
Luncile,
Dumbrăvile
Și tóte pădurile...
Noi umblăm și colindăm,
Pe la gasde ne 'nchinăm,
C'aș'a lăsat Dumneđu...
Streșină de busuioc,
Da-v'ar Dumneđu noroc;

Streșină de mintă creță,
Da-v'ar Dumneđeũ viéță,
Să trăiți, să 'mbétrâniți,
Ca florile să 'nfloriți,

Ca copaciĩ să 'nverdiți
Și ca ei să 'mbétrâniți
Intru mulți ani fericiți!

Intâia variantă.

(Din Pătrăuț, sat în distr. Sucevei, dict. de Nicolae Puiu și com. de Ioan Puiu, stud. gimn.)

Grecii fac o mănăstire,
Domnul Dumneđeũ!
Grecii o fac, Turcii o desfac,
Domnul Dumneđeũ!
Nu-ĩ făcută după plac.
I-aũ făcut nouë altare
Despre răsărit de sóre.
Cocoși negri c'aũ cântat,
Zori de ȃi s'aũ rëvãrsat,
Preoții 'n slujb'aũ intrat,
Și ei mindrã slujbã cântã.
Darã slujba cine-ascultã?
C'o ascultã
Maica Sfintã
Cu fiușul sëu în brașe.
Slujbã sfintã
C'o ascultã
Și din gur' așã cuvintã:
Ce-ĩ mai bun pe est pãmint?
Boul este cel mai bun,
Cã rëstórnã brasdã négrã
Și revarsã pâne albã
Și hrãnesce lumea 'ntrégã.
Slujbã sfintã
C'o ascultã
Și din gur' așã cuvintã:
Ce-ĩ mai bun pe est pãmint?
Calu-ĩ mai bun pe pãmint,
Pórtã óse
Pãcãtóse,
Cum le duce
Așã le-aduce.

Slujbã sfintã
C'o ascultã
Și din gur' așã cuvintã:
Ce-ĩ mai bun pe est pãmint?
Óia este cea mai bunã,
Cã ea ne dã nouë lãnã,
Și 'ndulcesce,
Și 'ncãlðesce,
Și de frig cã ne scutesce.
Slujbã sfintã
C'o ascultã
Și din gur' așã cuvintã:
Ce-ĩ mai bun pe est pãmint?
Bunã-ĩ vișã vinului
La casa Romãnului,
Bunã-ĩ vara,
Primãvara
Și cu tómnã cea bogatã,
Cã-ĩ de tóte 'ndestulatã.
C'așã-ĩ dat de Dumneđeũ
Și de prea scump fiul sëu
Sã umblãm,
Sã colindãm,
L'aste gasde sã'nchinãm,
Sã 'nchinãm spre sãnãtate
S'aibã peste an de tóte.
Sãnãtatea intrã 'n casã,
Bogãția sus pe masã,
Rëmãi, gasdã, sãnãtósã,
Póte n'ai fost bucurósã
De-atãția óspeți la casã!

A doua variantă.

(Din Ilișești, sat în distr. Gura-Homorului, dict. de Vasile Ungurean.)

Colo 'n dél,
 După dél,
 Florile dalbe!
 Este-un tēū
 Și-un feredeū,
 Florile dalbe!
 Și se scaldă Dumneḑeū,
 Dumneḑeū
 Cu fiul sēū.
 Tot se scaldă
 Și se 'ntrébă:
 Ce-ī mai bun pe-acest pămînt?
 Bunu-ī boul sālēcu,
 Că rēstōrnă pămîntu
 Și revarsă griū roșu.
 Tot se scaldă

Și se 'ntrébă:
 Ce-ī mai bun pe-acest pămînt?
 Bunu-ī calul sālēcu,
 Că el își pōrtă trupu
 In trezie
 Și 'n beḑie
 Și la timp de grea urgie.
 Tot se scaldă
 Și se 'ntrébă:
 Ce-ī mai bun pe-acest pămînt?
 Bună-ī oea sālēca,
 Cât trāesce
 Te 'ndulcesce,
 Te 'ndulcesce
 Și hrānesce,
 Dacă mōre te 'ncālḑesce!

A treia variantă.

(Din Stupca, dict. de Maria Bud și com. de Ioan Brătean, stud. gimn.)

Colo 'n jos pe prundurele,
 Florile dalbe!
 Jōcă două rîndunele,
 Florile dalbe!
 Și tot jōcă
 Și se 'ntrébă: (1)
 Ce-ī mai bun pe-acest pămînt?
 Ce-ī mai bun
 Ca boul bun,
 Că rēstōrnă pămîntu
 Și revarsă griū roșu.
 Și tot jōcă
 Și se 'ntrébă:

Ce-ī mai bun pe-acest pămînt?
 Ce-ī mai bun
 Ca calul bun,
 Că te duce
 Și te-aduce
 In trezie
 Și 'n beḑie.
 Și tot jōcă
 Și se 'ntrébă:
 Ce-ī mai bun pe-acest pămînt?
 Ce-ī mai bun ca oīa bună,
 Că hrānesce
 Sufleḑele

(1) O altă variantă din Bălăcēna, dict. de Vārvara Findrihan și com. de Gheorghe Boca, stud. gimn. se începe așa:

Colo jos pe prundurele
 Se scald două turturele,
 Tot se scald
 Și se 'ntrébă....

Și *invesce* (1)
Trupurele.
Colindița nu-î mai multă,
Trăiască cine-o ascultă!
Sus la cer o înălțăm,
Jos la gasde o 'nchinăm,

O 'nchinăm cu veselie
Și cu mare bucurie,
C'am ajuns St. Crăciun
Veselos
Și frumos
La nascerea lui Christos!

A patra variantă.

(Din Todiresci, sat în distr. Sucevei, dict. de Ioan Rădășan și com. de Nicolae Rădășan, stud. gimn.)

Colo 'n jos și mai în jos,
Pe cel câmpușor frumos,
Sunt doi meri mîndru'nfloriți
Și doi perî într'auriți.
L'acei meri
Și-acei perî
Pică două luminări,
Pică două,
Pică nouă,
Pică două-deci și nouă,
Să se fac' un feredeū,
Să se scalde Dumneđeū,
Dumneđeū
Cu fiul seū.
Ei se scaldă
Și se 'ntrébă:
Ce-î mai bun pe ist pămînt?
Nu-î mai bun
Ca boul bun,
Că rēstórnă brasdă négră

Și revarsă pâne albă,
Și revarsă griū frumos
Ca și fața lui Christos.
Tot se scaldă
Și se 'ntrébă:
Ce-î mai bun pe ist pămînt?
Nu-î mai bun
Ca calul bun,
Duce óse
Păcătóse,
Cum le duce
Așă le-aduce.
Tot se scaldă
Și se 'ntrébă:
Ce-î mai bun pe ist pămînt?
Nu-î mai bun ca óia blândă,
Că 'ncălđesce
Și 'ndulcesce
Și pe stăpân il hrănesce!

A cincea variantă.

(Din Frătăuțul-vechiū, sat în distr. Rădăuțului, dict. de Toader Vătămăan și com. de Laurenti Vătămăan, stud. gimn.)

Sculați boeri și cuconi,
Că vē vin colindători
Nóptea pe la cāntători.
Dar boerul nu-î acasă,
Că s'a dus la Ros-Pietros

Să-l aducă pe Christos
In chilie
De tāmăie...
S'a sculat un cuconaș
Și-a aprins un fânăraș

(1) *Invesce* = învêlesce, îmbracă.

Și mi se primblă prin casă
De la ușă pân' la masă;
Tot se primblă
Și se 'ntrebă:
Ce-î mai bun pe ist pămînt?
Nu-î mai bun
Ca boul bun,
Că răstornă brasdă neagră
Și hrănesce lumea 'ntrégă,
Și sémănă grîu de vară
Și-alungă fόμεa din țară.
Tot se primblă
Și se 'ntrebă:
Ce-î mai bun pe ist pămînt?

Nu-î mai bun
Ca calul bun;
Pórtă óse
Păcătóse
Ca și colind'ast' frumósă.
Tot se primblă
Și se 'ntrebă:
Ce-î mai bun pe ist pămînt?
Nu-î mai bun ca óia bună,
Că ne 'ncăldim cu-a ei lână,
Cu lâna ei ne 'ncăldim
Și cu fruptul ne hrănim.
Sus, mai sus v'am înălțat,
Cât am sciut v'am urat!

A șésea variantă.

(Audiță de la un fecior din Voloca, sat în distr. Cernăuțului.)

Colo 'n vale la Buzëu,
Este-un mîndru feredeu
Și se scaldă Dumneđu,
Dumneđu cu fiul sêu.
Tot se scaldă
Și se 'ntrebă:
Ce-î mai bun pe-acest pămînt?
Ce-î mai bun
Ca calul bun,
Pórtă óse
Păcătóse
Ca colead'asta frumósă,
Cum le duce, așa le lasă.
Tot se scaldă
Și se 'ntrebă:
Ce-î mai bun pe-acest pămînt?
Ce-î mai bun

Ca boul bun,
Merge pe-ogor rumegând,
Brasdă neagră răsturnând
Și grîu roșu seménând;
Brasdă neagră-mi prăvălesce
Și grîu roșu-mi rêsădesce,
Tótă lumea se hrănesce.
Tot se scaldă
Și se 'ntrebă:
Ce-î mai bun pe-acest pămînt?
Ce-î mai bun ca óia bună,
Că ea ne dă frupt și lână,
Cu lâna ne încălđesce
Și cu fruptul ne hrănesce,
Pe cel gol mi-l învêlesce,
Pe cel flămând mi-l hrănesce!

A șéptea variantă.

(Din Transilvania, com. de d-l Pavel Beșa.)

Colo 'n jos
Și mai în jos,
Și-al nostru Domn!
Este-un lepedeu frumos.

Și-al nostru Domn!
D'acela nu-î lepedeu,
C'acela-i un mîndru têu,
Și se scaldă Dumneđu,

Dumnezeu cu fiul său.
 Tot se scaldă
 Și se 'ntrebă :
 Ce-î mai bun pe-acest pământ ?
 Ce-î mai bun
 Ca boul bun,
 Că răstornă pământul
 Și răsădesce griul.
 Tot se scaldă
 Și se 'ntrebă :
 Ce-î mai bun pe-acest pământ ?
 Ce-î mai bun
 Ca calul bun,

Că te duce
 Și te-aduce,
 Și-ți poartă păcatele
 Pe toate horașele.
 Tot se scaldă
 Și se 'ntrebă :
 Ce-î mai bun pe-acest pământ ?
 Ce-î mai bun ca oia bună,
 Că ea vara te 'ndulcesce
 Și érna te încâldește !

III

PLUGUȘORUL.

Una dintre cele mai frumoșe și mai vechi datine românesce dinséra Sfintului Vasile sau a Anului nou este *Plugușorul*.

Voind a descrie această datină frumoșă, trebuie să începem cu ceea ce ne spune despre dinsa poetul nostru bucovinén d-l V. Bumbac.

«Poporul român,—dize d-sa,—care se ocupă cu plugăritul și păstoritul, nu pretinde de la *Anul nou* alte daruri decât un timp mănos pentru câmp și pentru vitele sale. De aicea se explică și întâmpinarea ce-o face dinsul aceluî călător neobosit, din care se urzesc vécurile, se urzesce vecinicia.

«Românii întâmpină Anul nou cu mult alaiú, cu zurgăitul clopoșelilor, cu strigătul de «*mânași măi!*» și de «*hăi! hăi!*» cu pocnitul bicelor, în scurt cu simbolisarea aratului. Alte popóre ară și séménă numai primăvara și tómnă. Românul ară și séménă chiar și în dricul ernei, ară în preséra și séménă în diminéța Anului nou.

«Frumoșă este această veche datină românescă, care desémnă cu colorí atât de vii deprinderea principală a poporului nostru.

«Am đis că Românul ară chiar și în dricul ernei. Dar care

Român face acésta minune suprafiréscă? Aũ dóră Românul bărbat? Românul serios? Ba nu! Ci Românul cel tînăr ca și anul ce so-
sesce; înțeleg cum că prunciil ară și sémă în anul cel mai de
o virstă cu dinșii. Iar năintând cu timpul și virsta anului, so-
sind dricul primăverei și dricul tómnai, atunci ară și sémă Ro-
mânul cel serios, Românul bărbat ca și anul ce pășese spre capăt.

«Plugul Românului este tras în genere de patru boi. Dară nu-
mai fruntașii satelor pot să aibă câte patru boi, și prin urmare
și plugul lor propriu. Sătenii cei mijlocii aũ de comun numai
câte doi boi; pentru aceea se însoțesc câte doi vecini și ară
dimpună țarinele. Însoțirea acésta pentru scopul aratului se
numește cu un termen tehnic *simbrie* (1), iară conșoții respec-
tivi se chéamă *simbriași*. Românul, mai cu sémă cel fruntaș, este
mindru de plugul său, de boii săi, și de aceea *animă un clopoțel*
de tãnjala plugului, ca să atragă asupra sa atențiunea trecăto-
rilor. Dar și alt-fel iubese Românul să cânte o doină, să fluere
o horă, ținând plugul de córne, să producă alaiũ pentru sine și
pentru bourenii săi, căci mare este bucuria Românului când so-
sesce timpul aratului.» (2)

Iată cum îndătinéază Românul bărbat a-și ară câmpiile
sale: cu doine, cu hore, cu alaiũ și mai tot-dauna cu voe bună.

Să vorbim acum puțin despre modul aratului din séra
Anului nou, adecă despre *Plugușor*. Să vedem cum ară Ro-
mânul cel tînăr în câmpia cea întinsă, încântătoare și mănósă
a datinelor și reminiscențelor strămoșesci.

Băeșii Românilor imitéază pe părinții lor. (3)

Cu câte-va zile mai înainte de sosirea acestei sêrbători, își
caută *simbriași* pe la colegii lor vecini, se însoțesc câte trei
până la șese inși la olaltă, se îngrijesc de bice, harapnice,
clopoțele, pe unele locuri chiar și de o *talancă* (4) în locul

(1) În unele locuri, precum d. e. în Ilișesci, se țice când întră în
acésta însoțire: *a pune în plug*. — *Am pus cu cutare în plug*, adecă
m'am însoțit cu dînsul la arat. Dar după ce s'aũ însoțit, pörtă numirea
tot de *simbriași*.

(2) V. Bumbac, *Serbarea Anului nou la Români*, publ. în «*Albina*»
an. IV, Viena 1869, No. 1.

(3) Se întâmplă, însă numai rare-ori, că umblă și câte o copilă de
uréză împreună cu băeșii, dar numai copile singure nu umblă nici o
dată cu *Plugușorul*. Cu colinda umblă și ele, atât în ajunul Crăciunului,
cât și în séra spre Anul nou.

(4) T. T. Burada, *Almanach musical*, an. II, Iași 1876, p. 62.

clopoțelor, apoi de câte o traistă sănătoasă pentru incassarea câștigului comun, și în urmă de un *buhaiū*.

Ast-fel pregătiți cu toate cele trebuincioase îi găsesce presăra Sfântului Vasile sau a Anului nou.

Bicele și *harapnicele* (1) le fac din fuior de cânepă, gróse, și mai adese-orî cu *plésnă* de mătasă, ca ast-fel, când pocnesc, să rêsune mai tare și mai departe.

Buhaiul (2) e un instrument compus dintr'o putinică sau cofă deșértă, care se légă la gură cu o pele dubită de óie. La mijlocul pelii anină o șuviță de pěr de cal, care, fiind udată cu apă și trasă când cu o mână când cu alta, produce o vibrațiune ce séménă cu rațetul unui boū (3) depărtat, sau mai bine țicënd cu al unui *buhaiū*, de unde se vede că-l vine și numirea. De la acest instrument vine țicala Românilor din Bucovina: *a umblă cu buhaiul*, ceea ce însemnă tot atâta cât: *a ură de anul nou*.

În *Muntenia*, după cum ne spune d-l G. Dem. Teodorescu, întrebuițeză unii băeți de pe la orașe, afară de *buhaiū*, și un plug în miniatură, imitând cât se pôte de bine adevăratul plug. Ei îl ornéză cu hârtii colorate și cu flori, îi pun un clopoțel sau două pe córne. Ceî de la țără ieau chiar adevăratul plug cu un clopot mai mare, îl tirăsc și merg cu el la fie-care casă de uréză. (4) De la acest plugușor în miniatură sau de la umblarea cu adevăratul plug, se vede că se trage și numirea acestei datine, adecă a *Plugușorului*.

(1) Cu privire la aceste două obiecte voiū să însemnez că Românil din Bucovina au pentru dînsele următoarele numiri: *biciū*, *sbiciū* și *sbicuț*, *biciușcă* și *sbiciușcă*. Tóte numirile acestea însemnă *bice mici*, scurte și subțirele, ale căror *codăriște* însă la tóte e lungă; aceste bice servesc mai mult la mánarea cailor. *Harapnice*, *corbace* și *scorbace* numesc ei un fel de bice mai gróse, mai lungi și cu codăriștea mai scurtă decăt a bicelor. Acestea servesc mai mult spre mánarea boilor.

(2) V. Alecsandri numesc acest instrument *boū* și-l descrie așa: «*Boul* consistă într'o sită de pele petrecută cu un fir gros de pěr de cal. Trăgerea firului prin pelea sitei produce un răget surd de boū depărtat.» V. *Poesii pop. ale Rom.*, București 1866, pp. 391 și 392.

(3) T. T. Burada, *Almanach musical*, an. III, Iași 1877, p. 65; același op. an. II, p. 62 și 63. Tot aici se pôte vedé și desemnul acestui instrument, care, după cum spune d-l Burada, *se află numai la Români*.

(4) *Incercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale pop. rom.*, București 1874, p. 59.

Sosind acuma séra Anului nou, îndată ce apucă a se întuneca, cei însoțiți încep a umbla și a ura de la casă la casă. Cei mai gureși dintre acești gingași plugari reciteză (1) colinda aratului, stând aproape de ferestra casei, și o însoțesc cu sunetul unui clopoțel său al unei talance, sau și cu al férelor de plug. (2) După fie-care pasagiū se repetesce refrenul «*mânați mē!*» sau «*mânați flăcā!*» sau «*pocniți copii!*» Iar simbriași, cari se înșiră în fața casei, departe unul de altul, ca să nu se plesnescă cu bicele, răspund cu toții într'un glas, strigând: «*hăi! hăi!*» și plesnesc în același moment voinicesce din bice.

Cel cu buhaiul se așeză în apropierea oratorului și, trăgând necontenit cu mânilor de șuvița cea de pēr, o face să răsune amarnic.

Alătura cu acesta stă un alt simbriaș cu o cofiță de apă, în care, cel ce trage buhaiul, își mōie din când în când degetele, ca așa cōrda să producă un sunet mai puternic și mai pătrunător.

Colinda sau urarea Plugușorului este foarte frumoasă, cuprinde în sine foarte multă poezie. Ea este întretesută de icōne vii și răpitōre, icōne precum le scie depinge numai poezia poporală. Ea se reciteză numai în séra Anului nou și putem dice că este unica care are nenumărate variante.

Iată una din mulțimea acelor, dictată de Simeon Muntean, agricultor român din Reusenī, sat în Bucovina:

Séra Sfintului Vasile
Fie-vē boeri de bine!
Séra Sfintului Vasile
De multișor a 'nserat,
Dar noi am întârziat
Și la boeri n'am urat;
Și-a fost vremea mai de mult,
Dar noi nu ne-am priceput,
Tot ca băeți am făcut;
A fost vreme de cu séră

Dar noi n'am băgat în sémă!
Mânați mē!
— Hăi! hăi!

De când noi umblăm
Și urăm
Curți c'acestea nu aflăm,
Așa nante,
Minunate,
Pe temelii așezate

(1) De ôre-ce colinda Plugușorului nu se cântă ca cele-lalte colinde, ci numai se declamă, *se uréză*, de aici vine că în Bucovina se mai dice acestei datine și *a umblă cu uratul*.

(2) V. Alecsandri, *op. cit.*, p. 391.

Și de bun meșter lucrate.
 Mânați măi!
 — Hăi! hăi!

Stați feciori și nu urați,
 Bine sémă vè luați,
 In bote vè răzimați,
 La păreți vè lăturați,
 La copile vè uitați,
 La copile frumusele,
 La neveste tinerele.
 Mânați măi!
 — Hăi! hăi!

Intr'o sfință și de Joî,
 Cu feciorii cu-amîndoi
 Jupân gazda s'a sculat,
 Pe ochi negri s'a spelat,
 La icóne s'a 'nchinat,
 S'a șters pe-un șervet de in,
 Să-i fie cheful deplin,
 Haine noue a 'mbrăcat,
 Harapnicul și-a luat,
 Afară a alergat,
 Slugile și le-a chemat,
 Și lor că le-a poruncit
 Să-i dea calul cel iubit.
 Trageți măi flăcăi!
 — Hăi! hăi!

Slugile s'a 'ntârđiat,
 Calul iubit nu i-a dat.
 El la grajd a alergat,
 In-suliți s'a răzimat,
 Pe-un cal graur s'a'runcat,
 Pe-un cal graur
 Cu șea de-aur,
 Cu friu de mărgăritari
 Ca la boerii cei mari,

Și cu scările de-argint,
 Cari n'am vèđut de când sint.
 Ia măi mânați măi!
 — Hăi! hăi!

Și după ce-a 'ncălicat
 In tîrg la Dorohoiu a alergat,
 Doisprece juncani a neguțat,
 Negri ca corbul,
 Iuți ca focul,
 Unde călcă
 Balta secă,
 Brósca strigă:
 Oacaca! oacaca!
 Fugî, moșule, că te-a mîncă!
 Ia măi îndemnați flăcăi!
 — Hăi! hăi!

Și după ce-a neguțat
 Acasă că s'a 'nturnat.
 Și cum a sosit acasă,
 Pe plugari i-a pus la masă,
 Și-a gândit, și-a cugetat:
 Unde-ar merge la arat?
 Séma bine și-a luat,
 Plugurile și-a gătat,
 Plugarilor că le-a dat,
 Și i-a pornit la arat
 Pe délul *Galileului* (1),
 Care-i place griului.
 Indemnați flăcăi!
 — Hăi! hăi!

Plugari-au prins a ară
 Brasdă négr' a răsturnă
 Și griu roșu a revărsă,
 Grău de vară (2)
 Cu secară,
 Să rêsară

(1) Unii spun, *délul Garareului*, în loc de *délul Galileului*.

(2) Românii numesc griul ce-l sémănă primăvara: «*griu de vară*», iar cel ce-l sémănă tómnă: «*griu de tómnă*».

Până 'n séră,
S'alunge fόμεa din țéră ;
Grîu de vară arnăut,
A dat Domnul s'a făcut,
La anul a da mai mult.

Pocniți mēi!

— Hăi! hăi!

Iar boerul Dumnea-luî,
Ce ca dînsul altul nu-î,
S'a dus la lună,
La sêptemână
Pe-un cal bun
Cu șea de prun,
Cu picîórele de-alun,
Să vadă grîul de-î copt?

Grîul eră copt,

Rêscopt:

In paiu ca trestia,
In spic ca vrabia,
In grăunț ca mazêrea.

Plesniți mēi!

— Hăi! hăi!

Boerul s'a bucurat,
De călare s'a plecat
Și trei spice a luat,
In buzunar le-a băgat.
Acasă că s'a 'nturnat,
In curte că s'a băgat,
Pe masă le-a aruncat,
In curte s'a luminat.

Mânați mēi!

— Hăi! hăi!

Cucóna s'a supêrat,
Că e pâne de lucrat.
Dar boerul Dumnea-luî,
Ce ca dînsul altul nu-î,
Nici în sémă n'a băgat,

In târg iute-a alergat,
Pe ulițe-a apucat.
Pe ulița mică
N'a aflat nemică,
Pe ulița mare

A aflat fier și oțel de vîndare.

Ia mai mânați mēi!

— Hăi! hăi!

Boerul s'a bucurat
Și pe loc a cumpêrat
Mai multe oca de fier
Și de oțel,
Și s'a dus la *Ile* (1) țiganu,
Care bate bine cu ciocanu,
Și-a făcut secerêle

Mărunțele

Cu zimții de viorele
Pentru fete frumușele
Și neveste tinerele,
Cu mănunchiuri de căpșună,
Cu-adevêr, că nu-î minciună.

Ia mai trageți flăcăi!

— Hăi! hăi!

Și-a strins nepoți și nepoțele,
Tot copile frumușele
Și neveste ochișele,
Și nisce babe bêtrâne,
Care sciũ *haru* (2) la pâne,
Și cu ele 'n câmp s'a dus
Și la secerat le-a pus.
Care cu drépta trăgeă
Postata (3) mi-o și gătîă,
Care cu stînga trăgeă
Snopul că mi-l și făcea
Și 'n jumătăți mi-l puneă.

Mânați mēi!

— Hăi! hăi!

(1) *Ile* în loc de *Ilie*. Acéstă numire, mai cu sémă la Românii din Reusenî, este fórte usitată.

(2) Adecă: care sciũ rîndul, trêba pâniî, care se pricep bine la secerat.

(3) *Postatã* numesce poporul o bucatã de loc cât cuprinde un șir de secerãtori sau prășuitori, când secerã sau prășesc (sapã).

Dar' boerul se gândiã,
 Se gândiã, se resgândiã:
 Unde-ar face *aria*? (1)
 Dar el mult nu s'a gândit,
 Ci pe loc mî-o-a și făcut:
 În fundul pãmîntului,
 În *veliștea* (2) vîntului,
 Cu fața de-aramã
 Nebãgatã 'n sémã,
 Și c'un stîlp de-argint,
 Car' n'am vëdut de cãnd sint.
 Ia mãi mãnați feciori!
 — Hãi! hãi!

Și-a scos nouë epe
 Sirepe
 De nouë ai sterpe,
 Cu copitele de-argint,
 Ce prind bine la pãmînt...
 Cu copitele trierauã,
 Cu coșile *feleziua* (3),
 Cu nãrile vînt fãceaũ,
 Cu urechile 'n saci puneauã,

Nici cãuș nu trebuia,
 Cu dinții înțãpușau (4).
 Bunî de mórã mi-î gãtiaũ.
 Ia mãi mãnați mõi!
 — Hãi! hãi!

Și-a 'ncãrcat nouë carë
 De povórã,
 Nouë carë țerãnesci,
 Nouë *harabale* (5) boeresci,
 Și-a purces
 La mórã la Ivãnesci.
 Mãnați bãeți!
 — Hãi! hãi!

Dar' morãrița,
 Iute ca crița,
 Cãnd a vëdut atãtea carë
 Cu povórã,
 A pus cõda pe spinare
 Și-a *tulit-o* (6) 'n lunca mare.
 Trageți bãeți!
 — Hãi! hãi!
 Dar' ei aũ dat *hãisa* 'n loc (7)

(1) Mãi de mult, cãnd Romãniî nu aveau șure (standole) unde sã-și imblãtescã pãnille, fãceaũ *arii* sub cerul liber și pe acestea imblãteaũ ei pãnille cele albe aũ cu imblãciile, aũ cã le trieraũ cu caii. Romãniî cei sërmani pãnã și în çiuva de astãđi imblãtesc pãnea cea albã pe asemenea *arii*.

(2) Sub «*veliștea vîntului*» se înțelege aici «*în fața vîntului*», unde suflã vîntul mai tare, și prin urmare este mãi lesne de vînturat pãnea.

(3) A *felezui* înseamnă a alege grãunțele din plãvã cu ajutorul unei mãture late, care se numesce *felezõie*.

(4) De multe ori lãgã Romãniî gura sacilor, mãi ales cãnd aceștia sunt tare plini, nu numai cu ațe, ci și cu un fel de țãpușele mici, cu cari în-țãpușezã marginele gurei sacilor, și apoi le strîng cu ațe pe sub țãpușe. La acest fel de țãpușe se face aici alusiune.

(5) *Harabalele* sunt un fel de care mari, pe cari le întrebuintezã mãi cu sémã boerii la cãratul pãnilor.

(6) A *tuli* înseamnă a fugi. — A *tulit-o la fugã*, — a *tulit-o la sãnã-tõsã*, adecã: a fugit.

(7) *Hãis* se spune boilor cãnd aũ sã cãrnescã în mãna stãngã. A *da hãisa* înseamnă a apucã în mãna stãngã. A *da hãisa 'n loc* înseamnă a întõrce carul în mãna stãngã înderët, pe aceeași cale pe care a venit mãi înainte. *Hãisa*, în loc de: *în mãna stãngã*, se întrebuintezã de alt-

La móră de la *Mitoc*. (1)
 Dar' la móră la Mitoc
 Nu erà apă 'n *lătoc*
 Cât să bee-un biet boboc.
 Mânați mēi!
 — Hăi! hăi!

De-aici iară s'aũ luat,
 Mai departe c'aũ plecat
 La móră la *Brădățel*. (2)
 La móră la Brădățel
 Intr'o puțină cu zer
 S'a 'necat o vacă c'un vițel,
 Și 'ntr'o ólă cu *chișlég* (3)
 Sa 'necat o babă c'un moșnég.
 Trageți feciorași!
 — Hăi! hăi!
 Dar' ei ómenī treji la minte

Aũ pășit iar mai 'nainte
 Pân' la móră la *Bulaiu*. (4)
 Iar la móră la Bulaiu
 Se băteaũ șórecii de doi a
 Pentr'o cójă de mălaiu
 Uscată de nouē aĩ.
 Ia mai mânați mēi!
 — Hăi! hăi!

Dar morarīul sta în vatră
 Cu gura căscată,
 Cu móră stricatá,
 Ghibos
 Dar bun minteos,
Butac (5)
 Dar bun de cap.
 Mânați mēi!
 — Hăi! hăi!

mintrelea și în vorba de tóte đilele, mai ales spre arátarea direcțiunii unei căi. Așà se đice: Apucă de-acolo și-acolo *hăisa*, în loc de: apucă în stânga saũ în mâna stângă.

(1) În Bucovina, după cât sciũ eũ, există patru locuri cu numirea de *Mitoc*, și anume: *Mitocul-Dragomirneĩ*, sat spre mieđul-noptii-résărit de Sucéva; *Mitocul-armenesc*, mânăstire armenescă și o jirebie de țarină spre apus-améđi de la Sucéva; *Mitoc*, câte-va odăi împērátesci în ținutul Rădăuțului; și în urmă *Mitoc*, o bucată de țarină spre résărit de satul *Drăgoesci*, unde în vechime s'a aflat și o biserică de pētră, a cărei urme însă acuma abiã se mai pot cunósce. Aici cred că se face alusiune la *Mitocul-armenesc*, pentru că nu departe spre améđi de acest Mitoc se aflaũ mai de mult iazuri cu mori.

(2) Despre acéstă móră mai există în Bucovina încã și următórea chiuitură, pe care am auđit-o de la un Român din satul Berchișesci:

La móră la Brădăței
 S'a 'necat o babă 'n zer,
 Și m'aũ pus păcatele
 S'o rădic cu spatele.

(3) *Chișlég* numesce poporul din Bucovina laptele de vacă prins, închegat.

(4) *Bulaiu* se numesce o bucată de țarină, precum și un iaz mare de pe hotarul satului *Bosancĩ*, în ținutul Sucevei. La iežitura acestui iaz se află mai de mult o móră, care însă erà fórte arare-orĩ cercetată de măcinători. Acum mi se pare că nu mai există nici móră, nici iaz.

(5) *Butac* însemnăză: prost, tântălău. Explicarea oratorului.

Da móra sta pe-o costiță,
 Pásceà frunzi de dumbrăviță
 Și cu frunze de căpșună,
 Cu-adevăr, că nu-î minciună.
 Ia mai mișcați băeței!
 — Hăi! hăi!

Dar morariul meșter mare,
 Mămulica cui îl are!
 Cu luléua 'n dinți,
 Cu dinții rinjiți,
 Cu ochii boldiți,
 Cu ochii de steclă,
 Cu dinții de greblă,
 Care, când te uitați la dînsul,
 De-auna te și umflă risul,
 A luat o scăfiță
 Cu trei tărițe,
 Și-alergă
 Și tot strigă:
 Ptrrr! ptrrr! și nea, nea, nea!
 Móra stă
 Și se uită.
 Mânați băeței!
 — Hăi! hăi!

Și cu srafa de tărițe
 O amăgi pe portiță.
 Și i-a dat un pumn în cap
 Și-a așezat-o pe dulap,
 Și i-a dat un pumn în șele
 Și-a așezat-o pe măsele,
 Și i-a dat un pumn în splină
 Și-a așezat-o pe făină,
 Și i-a dat un pumn în gură
 Și făina prinse-a cură.

Dară nu curgeà făină,
 Că curgeà aur și mărgăritariu
 In curțile D-vóstră boeri mari.
 Ia mai mânați mēi!
 — Hăi! hăi!

Dar boerul Dumnea-lui,
 De părere bună
 Că-î făina bună,
 A luat făina în póla mântalei
 Și a turnat-o 'n *chelna* (1) ha-
 [rabalei,
 A luat-o 'n póla sumanului
 Și-a turnat-o 'n *chelna* carului.
 Indemnați băeței!
 — Hăi! hăi!

Și după ce-a gătit,
 Carèle-a pornit.
 Carèle scârțiaă,
 Galbenii curgeaă.
 Domnu gasdă 'n oușmă-i pu-
 In buzunariu îi isbiă, [neă
 Acasă se porniă.
 Acasă când sosiă,
 Boii mugeaă,
 Harabagiul din biciuști poc-
 [niaă,
 Argații porțile deschideaă.
 Pocniți băeței!
 — Hăi! hăi!

Dar jupănésa Domnia-Sa
 Când auđiă
 Porțile deschidënd,
 Carèle scârțind,

(1) Mai de mult aveau Românii din Bucovina datină de a face la capătul coșului dinainte al carelor un fel de fund încovoiat, care de de-
 supt eră nemijlocit prins de coș, iar partea de-asupra se prindea său
 cu nisce lântișóre, său cu gânjuri de nuele de mestécán, de salcie său și
 de fag, așa că într'insul se putea și ședé. Acest fund se numesce *chelna*.
 Astăzi se află mai mult numai la carele harabagiilor.

Boii mugind,
Harabagiî din biciuști poc-
S'a sculat [nind,
De pe-un pat
Mindru, rotat,
Din papuci plioscând,
Din rochiță vînt trăgînd,
C'un tulpan cărămîdiu,
Cu fes negru, narangiû,
C'așă-î lucru cilibiû:
Cu mîni mîndre, sophonite,
Ca garófele 'nflorite.

Mânați flăcăi!
— Hăi! hăi!

Și s'a luat din cămară
In cămară
Pân' la a noua cămară
Și-a găsit o sită rară
De năgară,
Și vedînd-o că-î prea rară
I-a dat brînci pe uș' afară.

Trageți ficiorași!
— Hăi! hăi!

Și-aducîndu-și ea aminte
Că mai are multe site,
A mers puțin mai naite
Și-a găsit o sită désă
De mătăsă
Pentru plugărași alésă,
Și-a adus-o 'n nuntru 'n casă,
Și-a cernut în sită și covată,
Și-a cernut făina tótă.

Mânați băeței!
— Hăi! hăi!

Și-a făcut un colăcel,
De-a dragul să cați la el,

Colac mîndru și frumos
Ca și fața lui Christos,
Pentru plugari de folos.
Și l'a pus în cuiu din jos,
Să fie ușor de scos.
Și l'a rupt în două
Și ne-a dat și nouă.
Și l'a rupt în trei
Și-a dat lui Andrei.
Și l'a rupt în patru
Și-a dat la tot satu.
L'a rupt într'o mie
Și mî-a dat și mie.

Mânați mîi!
— Hăi! hăi!

Am mai ură, ură, ură,
Da ni-î că vom inseră.
Și decît vom inseră
Pe la curțile Domniilor-vóstre,
Mai bine pe la bordeele nóstre.
Că curțile Domniilor-vóstre
Sunt tot cu var văruiute
Cu șindil'acoperite,
Cu cătramă cătrămite (1),
Dar' tot mai bine să 'nserăm
Pe la bordeele nóstre,
Ce-s cu baligă lipite,
Cu posderie-acoperite.
De bune, de rele,
Noi ne odihnim în ele.

Mânați mîi!
— Hăi! hăi!

Am mai ură, ură, ură,
Da ni-î că vom inseră,
Și noi nu suntem de pe-acolea,
Că suntem de la Buda-veche
Unde mîța streche,

(1) Sub *cătramă* înțelege poporul un fel de venin. De la acest cuvînt vine apoi și dicala «*m'am încătrămit*», adecă: m'am supărat, că nici a vorbi nu pot, m'am împetrit la inimă.

Și motocu
Nu-și află locu,
Și-un motoc
Nu-și află loc
Intr'un fund de poloboc.
Mânați băeței!
— Hăi! hăi!

Am mai urà, urà, urà,
Ne temem c'om înserà

Și nu suntem de pe-acoleà,
Ci din munți întunecoși.
Să fiți, boeri, sănătoși.
Sara Sântului Vasile
Să vă fie tot spre bine,
La mulți ani cu sănătate,
S'aibă și plugarii parte!
Ahooh! hahoo!
Opriți copii!

În timpul acestei urări, cei-lalți simbriași, cari nu vorbesc, nu încetază de a tot plesni amarnic din harapnice, în cât tot satul e deșteptat și prevenit ast-fel de acéstă visită, de acéstă colindare.

Modul de a pronunța versurile, verva, conținutul lor, trăs-nitul său pocnitul bicelor și credința că urarea aduce fie-cărei case îmbelșugare, fertilitate, abundență de produse și prosperitate în tot cursul anului, care începe,— tóte umplu de bucurie inima săténului român, care, întrebat de ce se fac, răspunde cu refrenul din colinde:

Așa-î legea din bătrâni,
Din bătrâni, din ómeni bunî! (1)

În satul său târgul unde se află acéstă datină, nu umblă numai o cétă sau două de băeți a urà, ci mai multe de odată. Din tóte părțile se aud pocnetele bicelor, zurgăitul clopo-țeilor, mugetul sau ragetul buhaiului și strigăte de «*mânați mēi!*» și «*hăi! hăi!*»

Intreg satul murmură.

Și când două cete se întilnesc la o casă, una uréză, iar cea-laltă așteptă până ce sfirșesce cea dintâi și apoi începe și ea. Prin acéstă așteptare însă nu se nasce între plu-gărași nici o neînțelegere sau cértă. Iar ai casei îndată cunosc când sfirșesce o cétă și începe cea-laltă, atât de pe modul urării, cât și de pe cuprinsul acesteia.

E de însemnat încă și aceea, că *buhaiul* precum și *plugul* nu sunt de neapărată lipsă la umblarea cu uratul, ci acestea se ieaă numai pentru a atrage mai tare atențiunea, pentru

(1) G. Dem. Teodorescu, *Incercări critice*, p. 61.

a face mai mare alaiu și a imită mai bine aratul. De aceea nu fie-care ceta de baeti le ieă cu sine când umblă a ură. Insa clopotelul nu lipsesce nimăru; chiar și numai un singur baiat, de merge a ură, ieă cu sine un clopotel sau talancă, cu sunetul căroră acompaniază versurile. Fără de acestea, după părerea poporului, puțin s'ar deosebî *urarea* Plugușorului de cele-lalte colinde, sau, mai bine ȓis, atunci datina Plugușorului nu s'ar numi *Plugușor*.

«*Colinda Plugușorului*, ȓice d-l Burada, vorbind despre aratul pămîntului cu plug cu doi-spre-ȓece boi, despre semănatul griului, seceratul, măcinatul lui și altele, eră natural ca *buhaiul*, care imităză mugetul boilor ce trag la brasdă, să fie tot-deauna însoțit și de un clopot sau talancă. Și aceta, fiind-că la noi s'a păstrat obiceiul ca tot-deauna, când sunt mai mulți boi sau și alte animale la un loc, să aibă unul din ele un clopot sau o talancă animată de gât.» (1)

Clopotul și buhaiul sunt așa dar semnele caracteristice externe ale Plugușorului.

Cei ce umblă cu buhaiul, aceia sciū mai bine a ură. Ura-rea sau colinda lor e în genere și mai lungă, mai frumoasă și întretesută de icone mai vii și mai răpitoare. A celor-lalți e de multe ori mai scurtă, însă nici acesteia nu-ȓ lipsesce nimica din frumuseȓe. Spre încredințare, mai reproduc aici o variantă a acestei urări, ceva mai scurtă decât cea de mai înainte, pe care asemenea am auȓit-o de la un Român din Bucovina. Iată-o :

Hohaho! sar'a 'nserat,
La domnul N. n'am urat.
Iar domnul N. s'a sculat
Intr'o Joi de dimineta
Când băteau zorile 'n faȓă,
Pe ochi negri s'a spēlat,
Lui Dumneȓeu s'a 'nchinat.
Iar nevasta lui frumoasă,
Sprintină și drăgostosă,
Un *știr* (2) alb pe mâni ȓ-a dat,

Domnul N. s'a șters curat
Și la ocol a plecat,
Și din ocol a luat
Doi-spre-ȓece boi bourei
In cōdă cudălbei,
In frunte țintăȓei,
In trup de-o mie de lei.
Mănaȓi băȓei!
— Hăi! hăi!

(1) *Almanach musical*, an. III, p. 65 și 66.

(2) *Știr*, provincialism în loc de *ștergar*. Sub aceta formă se întilnesc mai adese-ori în poesia populară.

Și cu plugul Dumni-sale
 S'a dus domnul N. să are
 Délul Galileului,
 Care-l place griului.
 Și-a arat tot în lungiș
 Și 'n curmeziș,
 Și-a arat de diminéță până 'n
 [sară,
 Și-a resturnat un corn de țară.
 Iar de la amiađi și până 'n
 [sară
 S'a aninat plugul într'un coș
 [de rimă
 Și s'a făcut tot fărîmă.
 Ia mai diceți băețel!
 — Hăi! hăi!

Domnul N. s'a supêrat,
 Că plugul i s'a sfărmat.
 Pe-un cal alb a 'ncălicat
 Și la oraș a plecat,
 Și-a cătat cât a cătat,
 Dar meșter bun n'a aflat.
 Și când eră mai scârbit,
 Atunci iată c'a eșit
Faraon (1) cel mare
 Cu barosul în spinare
 Și cu foii în picîore,
 Și s'a dat iute-a foi,
 Fierele-a le oțeli,
 Și foii și oțeli,
 Plugu 'ndată mi-l tocmî.
 Mânați flăcăi!
 — Hăi! hăi!

Domnul N. se bucură
 Plugul iute și-l luă,
 Și cu dinsul se 'nturnă
 Și 'n brasdă iară-l băgă,
 Brasdă négră resturnă

Și griu roșu semênă.
 Griu de vară
 Să rêsară
 Până 'n sară,
 Până mâne să se cócă,
 Colac mîndru ca să facă,
 Și s'aducă mâne
 Lui Dumneđeù pâne.
 Mânați băețel!
 — Hăi! hăi!

Și când sórele-a sfințit,
 Domnul N. din câmp s'a pornit
 Și acasă mi-a venit
 Fôrte bucuros
 Și voios,
 Și s'a culcat
 Pe un pat
 De diamant...
 Pocniți copii!
 — Hăi! hăi!

Intr'o Joî de diminéță,
 Când băteà zorile 'n față,
 Domnul N. iar s'a sculat,
 Pe ochi negri s'a spêlat,
 Lui Dumneđeù s'a 'nchinat.
 Iar soția Dumni-sale
 Un știr alb pe mâni i-a dat,
 Domnul N. s'a șters curat
 Și la grajd a alergat
 Și pe-un cal a 'ncălicat,
 Pe-un cal graur
 Cu șea de aur,
 Cu potcôve de argint,
 Ce prind bine la pămînt,
 Unde călcă
 Balta secă,
 Brósca strigă:
 Oacaca! oacaca!

(1) Intre multe alte porecle ce dau Românii Țiganilor este și cea de *Faraon*. Sub *Faraon* înțeleg ei numai pe Țigani.

Fugî, lele, că te-a mîncă!

Pocniți băeței!

— Hăi! hăi!

Și-a mers la luna,

La sêptemâna,

Să vadă griul de-î copt.

Iar griul eră copt

Rêscopt:

In paiû ca trestia,

In spic ca vrabia,

In grăunț ca mîrgăritariul...

Mânați flăcăi!

— Hăi! hăi!

Domnul N. s'a bucurat,

Și pe loc mî-a și plecat

In țera cea unгурescă,

Secerele s'arvunescă,

Și s'a dus

Și-a adus

Secerêle

Mărunțele

Cu mănunchiû de viorele

Pentru fete tinerele

De sêma drăguței mele.

Și-acasă cum a sosit,

Secerători a tocmit,

La secerat i-a pornit:

Unii seceraû,

Unii snopi legaû,

Unii în cară-aruncaû

Și la arie plecaû.

Plesniți flăcăi!

— Hăi! hăi!

Și-a scos Domnul N.

Din grajdul Dumi-sale

Douê-spre-đece epe

Sirepe,

Cu coșile călăcănite,

Cu copitele zugrăvite.

Cu copitele trieraû,

Cu nările strănutaû,

Griul că mi-l vinturaû,

Cu urechile 'n saci il puneau,

De nici căuș nu trebuia.

Ia mai mânați mîi!

— Hăi! hăi!

Și după ce mî-a gătat

Tot griul de trierat,

Domnul N. a încărcat

Douê-spre-đece carê

De povară

Și-a pornit la móră.

Dar ce fel de carê?

Carê de cele mocănite,

De bunî meșteri alcătuite:

Cu butuciî de scaiû,

Cu spițele de putrigaiû,

Cu ciolanii de *obadă* (1),

Că de când sunt și m'am făcut,

Așă grea povară încă n'am

[vêdut.

Ia mai mișcați băeței!

— Hăi! hăi!

Iară hóța de móră,

Când a vêdut atâtea carê

Cu povară,

A pus códa pe spinare

Și-a fugit pe drum la vale,

Tocmai ca și-o fată mare.

Mânați băeței!

— Hăi! hăi!

(1) *Obadă* numesc Românii din Bucovina cuele cu care cos doi ciolanii de la roșile carelor. *Obede* sunt așa dară cuele cari țin ciolanii la roși.

Iar morariul meşter mare,
Mămulica cui îl are!
Cu briul de lână,
Cu ciocanu 'n mână,
C'o cojiţă de mălai
Uscată de noue ai,
Intr'un picior că săriă,
Móra că mi-o amăgiă,
Şi pe loc că mi-o prindea,
Pe căpătăiū mi-o puneă.

Móra se porniă,
Galbeniū curgeă,
Domnul N. se repeđiă,
Cu polonicu-ī stringeă.

Mănaţi băeţei!
— Hăi! hăi!

Şi-a 'ncărcat iară
Doue-spre-đece carē
De povară,
Şi s'a 'ntors de la móră,
Şi-a mers la curtea Dumi-sale.
Iar soţia Dumi-sale
Pe zăbrele se puneă
Şi la Dumnia-lui priviă.
Şi-apoi îndată s'a dat,
Mănicile-a suflicat,
Nisce mână poleite
Ca nisce tănjelī pārlite.
Şi-a intrat din casă
In casă
După sită désă
De mătasă
Pentru Dumnia-lor din casă,
Şi din cămară
In cămară
După sită rară
De năgară
Pentru slugile de-afară.

Mănaţi băeţei!
— Hăi! hăi!

Şi-a cernut în sită şi 'n covată
Şi-a cernut făina tótă,
Şi-a făcut un colăcel,
De-a dragul să caţi la el,
Colac mindru şi frumos
Ca şi faţa lui Christos,
Tot în patru împletit,
Pentru noi plugari gătit.

Trageţi feciōraşi!
— Hăi! hăi!

Dar noi Domnule N.,
Noi ne rugăm Dumni-tale
Să ne dai vr'o trei parale,
Să ne cumpărăm mantale;
Că pe cea vale

Este viscol mare
Şi ne frige la spinare.
Iar de nu, un bănişor,
Să-l punem în boldişor,
Său vr'o câţi-va *puişori* (1),
Să 'mpungem în boişori
Să mērgă mai tărişor,
Că-ī nópte şi-ī târđior.

Mănaţi flăcăi!
— Hăi! hăi!

Noi de urat am mai ură,
Da ni-ī că vom inseră.
Şi decât vom inseră
Pe la curţile D-vóstre
Cele nalte, şindelite
Şi cu aur aurite,
Tot mai bine să plecăm,
S'ajungem şi să 'nserăm
Pe la bordeele nóstre
Cele mici şi tupilate,
Şi cu baligă lipite,
Şi cu stele-acoperite.

Mănaţi flăcăi!
— Hăi! hăi!

(1) *Puişor* se numeşte în Bucovina o monetă de argint în preţ de 10 cr.

De urat am mai urà
 Ne temem c'om înserà,
 Și cărările ni-s încurcate,
 Ne-or apucà lupii de spate
 Și-or rămâné copilele nesăru-

[tate.

Ia mai trageți băeței!

— Hăi! hăi!

Am mai urà, urà, urà,
 Dar ni-i că vom înserà,
 Și nu suntem de-acolea,
 Ci suntem din Buda-veche,
 Unde mâța streche,
 De la Buda-nouă,
 Unde mâța se oauă
 Și motocul miorlăesce,
 Sare N. și-l plesnesce.

Mânați măi!

— Hăi! hăi!

Am mai urà, urà, urà,
 Da ni-i că vom înserà,
 Și nu suntem de-acolea,
 Ci suntem din Câmpulung,
 Unde trag fetele 'n plug
 Și-o babă bătrână
 De 'napoi le mână
 Cu un biciu de lână,
 Și când le plesnesce,
 Sângele țîșnesce.

Mai mânați băeței!

— Hăi! hăi!

Am mai urà, urà, urà,
 Da ni-i că vom înserà,
 Și nu suntem de colea,
 Ci din munți întunecoși,
 Să fiți, boeri, sănătoși!
 Séra Sântului Vasile
 Să vè fie tot spre bine!
 Opriți feciori!
 Ahooo! hahooo!

O altă variantă, așîderea din Bucovina, însă cu mult mai lungă și mai frumoasă decât cele reproduse în șirele de sus, e cea următoare :

Bună vremea,
 Bună vremea!
 Bade gasdă odihnesci,
 Ori numai ne amăgesci,
 Ori plugărași nu doresci,
 Căci te cam posomoresci.
 Noi cu plugul ne-am luat
 De cu séră ce-a 'nserat
 Și-am fi venit mai de mult,
 Dar noi nu ne-am priceput,
 Ca copiii am făcut;
 Dară și de acuma-i bine,
 Căci mâne-i Sântul Vasile.
 Mânați băeței!
 — Hăi! hăi!

Intr'o Joi de diminéța
 S'a sculat badea din față,
 Diminéța s'a sculat,
 Pe ochi negri s'a spelat;
 Iar soția Dumi-sale,
 Prea cinstita gasdă mare,
 Un știr alb în mâni i-a dat,
 Și s'a șters pe mâni curat;
 Apoi iară s'a 'nturnat,
 Un pieptene și-a luat,
 Chica négr'a pieptēnat,
 In straiu nou s'a îmbrăcat,
 La icóne s'a'nchinat,
 Și eșind afară 'ndat'
 Din buciūm a buciūmat,

Slugile și-a adunat,
 Slugilor porunc'a dat
 In ocol de-aū alergat,
 Și-aū scos doi-spre-ḑece boi
 Dintre cei mai buni de soi :
 Boi, bourei,
 In cōdă cudălbei,
 In frunte țintăței,
 Micī de statură,
 Buni de trāsūră,
 Cu cōrnele belciugate,
 Cu aur suflate.
 Mānați băeței!
 — Hāi! hāi!

Și-și luase bădișorul
 Tăvala și plugușorul,
 Cei doi-spre-ḑece bourei
 Și doi-spre-ḑece plugărei,
 Și-apoi mi-a plecat,
 S'a dus la arat
 La câmpul durat (1),
 La mēru 'nrotat,
 Pe-un deluț ascuțit
 Ca o dungă de cuțit,
 Ajungēnd
 Și 'ncepēnd,
 A brāsdat
 Și-a arat
 In lungiș
 Și 'n curmeḑis,
 Brasdă négr'a rēsturnat,
 Griū de var'a rēvērsat,
 Griū de vară
 Cu secară
 Până 'n sară

Să resară,
 S'alunge fōmea din țară,
 Pe păgāni de pe hotarē,
 Griū mērunt
 Arnăut...
 Și-a dat Domnul, s'a făcut.
 Pe la vară și mai mult!
 Mānați feciorei!
 — Hāi! hāi!

Și-a arat cât a arat,
 De lumea s'a minunat.
 Iar dacă a 'nserat,
 Bade-acasă s'a'nturnat
 Bucuros,
 Veselos,
 C'a eșit griul frumos.
 Iar' după ce a 'noptat,
 Atunci, mări, s'a culcat
 Cu lelica într'un pat
 Mīndru, mare și 'ncingat,
 Cu scāndurile de brad,
 Cu-așternutul de argint,
 Cu ciucuri până 'n pāmīnt,
 Cum n'am vēḑut de când sint.
 Mānați băeței!
 — Hāi! hāi!

Dormind cu lelica 'n pat,
 Badea vis mīndru-a visat.
 Diminēța s'a sculat,
 Fața albă și-a spelat,
 Chica négr'a pieptēnat,
 Cu straiū nou s'a îmbrăcat,
 La icōne s'a 'nchinat,
 Domnului mi s'a rugat

(1) In loc de *dur* (durus). Poporul român mai înainte, pe când avea locuri mai întinse, adese-orī lāsă ogōrele nearate cāte 7 ani, ca sǎ le prilogēscǎ, pentru ca așǎ sǎ se mai ingrașe și sǎ devinǎ mai productive. Cānd voiașǎ a le sparge, a le arǎ, atunci injugaū vr'o 6—8 boi la plug, de le arǎ. Din acestea putem deduce cǎ colindǎtorul înțelege prin «câmpul durat» câmpul nearat, prilog sau țelinǎ.

Visul să i se'mplinescă.
 Și mulți ani să-i dăruiască.
 Mânați feciorași!
 — Hăi! hăi!

Apoi badea s'a 'nturnat
 Și din buciūm a sunat:
 Slugile s'aū adunat,
 Slugilor porunci a dat;
 Ei la grajdiū aū alergat,
 Și din grajdiū ei mī-aū luat
 Un cal graur
 Cu șeua de aur,
 Negru ca corbul,
 Iute ca focul,
 Cu potcovele de-argint,
 Cu zurzuri până'n pămînt
 Și cu friul de mătasă,
 Cu copiți de erbă grasă.
 Mânați feciorași!
 — Hăi! hăi!

Ei în fugă mi s'aū dus
 Și 'ndată i l'aū adus.
 Bade-atunci s'a bucurat,
 Sulița și-a răzimat,
 De pe dîns'a 'ncălicat,
 Pămîntul a tremurat,
 Văile aū răsunit,
 Frunza 'n codru a picat,
 Sânt Vasiliū s'a bucurat.
 Mânați băeței!
 — Hăi! hăi!

După ce a 'ncălicat
 Pe-acei cal neînvățat,
 Sus la munte a plecat,
 Sus la munte la vinat.
 De vinat el n'a vinat,
 Ori și cât s'a sbuciumat,
 De sbieretul oilor,
 De ragetul vacilor,
 De cântecul mierlelor,

De țipetul ulilor,
 De vuetul văilor,
 De șoșetul frunzelor.
 De vinat el n'a vinat,
 Dar' de gēba n'a umblat,
 Căci în sine-a cugetat
 Și îndată mī-a plecat
 La grful cel negrăpat.
 Și cum a sosit,
 Indat'a zărit
 Că grful cel negrăpat
 Eră mîndru și curat,
 Eră mîndru și frumos
 Ca și fața lui Christos,
 Nicī prea mare, nicī prea mic
 Cum îi mai frumos la spic.
 Mânați băeței!
 — Hăi! hăi!

Atunci singur Dumnița-lui
 Peste cōma calului
 Lângă grfū mi s'a plecat,
 Trei spice 'n mîni a luat
 În basma mi le-a legat,
 În curea că le-a băgat
 Și spre casă s'a 'nturnat,
 Lelichiī că mi le-a dat.
 Lelica le-a dus în casă
 Și-a pus spicele pe masă;
 Casa mi s'a luminat
 Copiī s'aū bucurat.
 Lelica frumōsă,
 Stăpâna de casă,
 Pe masă le-a desfăcat
 Și din gur'a cuvîntat:
 Că nu-ī verde, nicī uscat,
 Numai bun de secerat.
 Mânați băeței!
 — Hăi! hăi!

Bădica s'a bucurat,
 La Răsnăvan a plecat,
 Aușind c'acolo-ī fier

Și mulțime de oțel
S'a dus pe ulița mare,
N'a fă fier de trei parale:
S'a dus pe ulița mică
Și n'a găsit, deă, nemică:
Iar pe ulița din dos
Tot fuse mai norocos.

Mănați feciorași!

— Hăi! hăi!

Și-a luat opt oci de fier
Și pe-atâtea de oțel,
Le-a luat și s'a înturnat
Și le-a dat
Lui Lionte țiganul,
Ce lucră cu ciocanul,
Să gătescă seceruici,
Seceri mari și seceri mici
Cum mai bune de voinici,
De neveste ochișele,
De copile tinerele
De sēma puicutei mele.

Mănați mei!

— Hăi! hăi!

Seceruica cea mai bună
Pentru baba cea bătrână,
Seceruica cea mai mică
Pentru o dină tinerică;
Secerile mărunțele
Cu dinții de floricele,
Cu mânunchi de vioarele,
La nepoți și nepoțele,
Copilelor frumoșele,
Nevestelor ochișele
Cu țitele bourele,
Cu garofe prin cosițe,
Cu flori roșii pe gurițe,
La cari inima-ți sughiță.

Mănați mei!

— Hăi! hăi!

Secerile s'au gătit,
Pe la toți le-a împărțit
Și la lucru s'au pornit,
Și la lucru mi-s'au dat,
Mi-s'au dat la secerat:
Cu dreapta imi seceră,
Cu stânga mânunchi făcă,
Cu-amindouă snopi legă
Și in elăi îi așeză.

Mănați băeței!

— Hăi! hăi!

Și, mări, imi secerară
Di de vară
Până 'n sēră,
Rēturnând un corn de țēră.
Iar' după ce a 'nserat,
Inapoi când s'au uitat,
Au stat snopii
Ca și drobii,
Clăile
Ca stelele.

Mănați băeței!

— Hăi! hăi!

Apoi carele 'ncărcară
Și pe tōte le cărară
Și jireți mari că durară
In capul pămintului,
In *sterița* (1) vintului.
Iar' badea de bucurie
S'a dat cu lelea 'n *sfeție* (2)
Unde aria să fie:
In capul pămintului,
In *sterița* vintului,
O arie de aramă
Puțintel băgată 'n samă,
Cu otgon de ibrișin
Ca să mērgă trēba 'n plin.

Mănați băeței!

— Hăi! hăi!

(1) Provincialism bucovinēn, in loc de «in calea vintului».

(2) Provincialism, in loc de *sfat*.

Și prin vorbe, prin cuvinte,
 Badea și-a adus aminte
 Cum că are-o herghelie
 La păscut, la *suhăție*. (1)
 Și cum sfatul și-a gătat,
 Pe un murg a 'ncălicat,
 La herghelie-a plecat,
 Și-a ales cinci-spre-zece epe
 Tot sirepe,
 Câte de zece ani sterpe,
 Cu potcove de argint,
 Ce prind bine la pământ,
 Care se duceau ca vântul
 Și nu atingeau pământul:
 Unde călcă
 Scântei eșă
 Și colb săriă.
 Mănați miei!
 — Hăi! hăi!

Cum mi le-a apropiat,
 In *năsadă* (2) le-a băgat,
 Noue țile le-a mânat,
 Jirețile-a trierat;
 Și după ce le-a gătit,
 La măsură a eșit:
 Dintr'o clae
 O odobae,
 Dintr'un snop
 Un oboroc,
 Dintr'un spic
 Un mertic.
 Mănați miei!
 — Hăi! hăi!

Bade-atunci, de bucurie,
 Ca săracul de-avuție,
 Cu póla sumanului
 Turna 'n chelna carului;
 Upleă pumni, umpleă póle
 Și turnă în harabale,

Harabale 'mpărătesci
 Cu boi de cei muntenesci,
 Noue carē
 Cu povoră,
 Și porni apoi la móră,
 La morișca cea târcată,
 Unde dă fărina gată.
 Mănați voiniciei!
 — Hăi! hăi!

Iară morărița, când
 A vădut venind,
 Care scârțând,
 Boii rumegând
 Și slugile sbiciuind,
 Și-a făcut cода bârzoiu
 Și-a fugit prin celea văi,
 Și-a pus cода pe spinare
 Și-a fugit la lunca mare:
 Lunca mare
 Frunză n'are,
 Lunca mică
 Frunza pică.
 Mănați feciorași!
 — Hăi! hăi!

Morărița frumușică
 Pasce frunza de urzică,
 Pasce frunza de căpșună,
 Adevăr că nu-î minciună.
 Iar' morariul, meșter mare,
 Crișu el și-a cuț il are,
 A sărit îndată tare
 Cu barosul pe spinare,
 Cu briul de lână,
 Cu ciocan în mână,
 Și-a strigat: ptrrr, ptrr și
 nanana!
 Stăi, morișcă, nu mișcă!
 Mănați miei!
 — Hăi! hăi!

(1) *Suhă* înseamnă *păscătoare* sau *pășune*.

(2) In loc de *trier*, le-a pus la trierat.

Și-apucat-o la cercat,
La cercat și la mustrat,
Din gură i-a cuvîntat:
— Tinerică când erai,
Țici că nărav nu aveai,
Dar' acum te-ai bîrzoiat,
Cu nărav te-ai învățat!
Și-apoi, cum i-a cuvîntat,
I-a și dat un pumn în cap
Și-așezat-o pe dulap,
Și i-a dat un pumn în șele
Și a pus-o pe măsele;
I-a mai dat un pumn în splină
Și-a tocmit-o pe fărînă.

Mânați voînicei!

— Hăi! hăi!

Apa se isbi,
Móra se porni;
Și veniã apa, veniã,
Umblã móra de pocniã.
Apoi a turnat în coș
Griũ mărunțel de cel roș.
Griul și-așezã îndată
Și din coș cãdeã sub pãtrã,
De sub pãtrã în covatã
Curgeã fãrina curatã.

Mânați bãțeii!

— Hăi! hăi!

Badea mult se bucurã,
Țeciualã morii da,
Pe morariũ îl dãruia,
Pe un murg se aruncã
Și spre casã se 'nturnã
Cu flãcãi-alãturezza,
Carii carele mânã.
Badea veniã tot riđend,
Feciãrii veniãũ cântãnd
Și din sbice tot pocnind,
Vãile de rãsunãũ,

Munții se cutremurãũ.

Mânați feciorei!

— Hăi! hăi!

Iar' lelica cea frumósã,
Preumblãndu-se prin casã,
Auđind larna cea mare,
Le-a eșit spre 'ntimpinare
Cu mânecele 'nvirtite,
Cu mânile rumenite
Ca garófele 'mpodobite;
A eșit pe prag afarã
Și se uita la povarã,
Se uita la soțul seũ
Și fáceã din ochi mereũ.

Mânați bãțeii!

— Hăi! hăi!

Iarã badea, cum sosl,
Carẽle hãlãdui. (1)
Dar' lelica cea frumósã,
Ca o garófã alésã,
Se tot preumblã prin casã
Și Țiceã cã nici nu-i pasã,
Cã aveã fatã frumósã,
Erã fata Domnia-lor
Ca și-o Țin'a codrilor,
Cu cãmeșã cu altiță,
Cu flori roșii pe guriță,
Cu garófe în cosițe,
Tinericã,
Ochișicã,
Tinericã, sprinteniórá
Ca un puiũ de cãpriórá,
Cu ochii ca murele,
Obrajii ca rujele,
Și-orí ce fecior o vedeã
Pe datã o și 'ndrãgiã.

Mânați mõi!

— Hăi! hăi!

(1) Le așezã, apoi le descarcã.

Lelea la dins'o chemară
 Și trimise în câmară
 Dup'o sită rară
 De năgară,
 Ca să cernă până 'n sară,
 Să scôtă răul din țară,
 Pe păgânî de pe hotaré.
 Și copila frumușea,
 Ascultând pe maică-sa,
 Se și duse
 Și aduse
 Sită rară
 De năgară
 Pentru noi plugari de-afară,
 S'alungăm răul din țară,
 Pe păgânî de pe hotaré.
 Mânați măi!
 — Hăi! hăi!

Dar' lelichii i-a părut
 Că-i prea rară de cernut,
 I-a părut sita prea rară
 Și-a dat-o pe uș' afară,
 Și s'a dus singură iară,
 Din papuci tot pleoscăind,
 Din rochie vint făcând,
 Din cercei
 Tolocănei,
 Și-a intrat din casă 'n casă
 Și dădù de-o sită désă,
 Sită désă
 De mătasă
 Pentru Dumniă-lor din casă.
 Mânați băeței!
 — Hăi! hăi!

Și cum a sosit acasă,
 A pus fata după masă,
 Și a pus-o la cernut,
 La cernut și la bătut.
 Din sită fata cerneă,
 Din jos tobele băteă,
 Din sus negura cădeă,

La plugari din ochi făceă.
 Mânați feciorași!
 — Hăi! hăi!

Și eră o babă
 Bêtrână și slabă,
 Babă de cele bêtrâne,
 Care sciũ rindul la pâne.
 Bab' aceea-a plămădit,
 Aluatul a dospit;
 După ce a pregătit,
 A făcut la colăcei,
 Și mai mari, și mititei,
 Și-a făcut un colăcel
 Rumenei și 'mpleticel,
 Și-a făcut unul frumos
 Ca și fața lui Christos,
 Nicî mai mare, nicî mai mic,
 Dintr'o mîerță și-un mîertic;
 Și cu mîere mi-l ungeă,
 Cu zăhar îl zăhăriă,
 In cuptiorî că mi-l puneă,
 Și el mîndru se coceă,
 Pentru plugari ni-l gătiă.
 Mânați băeței!
 — Hăi! hăi!

Din cuptiorî că mi-l scoteă
 Și nouă că ni-l menîă,
 Și-apoi mi l'a pus pe masă
 Și s'a luminat în casă;
 Și l'a rupt în două
 Și ne-a dat și nouă,
 Și l'a rupt în trei
 Și-a dat la copii,
 Și l'a rupt în patru
 Și-a hrănit tot satu,
 Și l'a rupt în cinci
 Și-a dat la voinicî,
 La feciori cu-opincî;
 Iară cât a mai rămas
 Inapoi că mi l'a tras,
 Și l'a pus în cuiu din dos

Ca să fie 'ndemânos
Pentru alți plugari de seos.

Mânați băeței!

— Hăi! hăi!

Și noi nu urăm
Pentr'un colăcel,
Dar noi vă urăm
Pentr'un gălbenel,
Gălbenaș de aur
Din luna lui Faur;
Și noi vă urăm
Ca să căpătăm
Cel puțin un leușor,
Saū, de nu, un pușor,
Să facem un boldișor
Să-l avem la plugușor,
Să mērgă mai iutișor.

Mânați băeței!

— Hăi! hăi!

De urat am mai ură,
Dar' ni-î că vom înseră,
Și-î de mult de când urăm

De când cu plugul umblăm,
Și mai avem înc'un sat
La o casă de urat.
N'om lăsă-o neurată,
Căci lelica are-o fată,
Și n'ar vrea cu capu-odata
Să stee nesărutată.
L'alta într'un corn de sat,
Stricățică de vărsat,
De-am ură, cât am ură,
Dar' de noi tot n'a scăpă.

Mânați feciorei!

— Hăi! hăi!

De urat am mai ură,
Dar' ni-î că vom înseră:
Drumurile ni-s departe
Și cărările incurcate.
La mulți ani cu sănătate,
Și să vă fie de bine
Țiua Sântului Vasile
Dumnia-văstră 'n bucurie
De-acum și până 'n vecie!
Ahoou! hahahaou!

Sfârșind acum oratorul de urat, strînge clopoțelul, se re-trage de lângă ferésta unde a stat în tot timpul urării și atât el cât și cei-lalți simbriași, cei-lalți consoți ai săi, după ce au mai pocnit de vre-o câte-va ori din bice, se duc cu toții și, postându-se grămadă dinaintea ușei, așteptă cu nerăbdare darurile din partea căsenilor, cărora le-au urat.

Darurile ce le capetă ei sunt aceleași ce le capetă și colindătorii de la Crăciun, adecă: colaci, nucii, mere, pere, bani etc.

Iar după ce au primit darurile și le-au înmănuat cassierului comun, plécă fără întârđiere la altă casă.

Ast-fel umblă plugărașii de la casă la casă până spre mieđu noptii, când, împărțind frășesce între sine tóte darurile căștigate și dorindu-și unul altuia noroc, mulți ani și sănătate, se duce fie-care pe acasă.

IV.

V A S I L C A.

Expresiunea *Vasilcă* e o sincopare din *Vasilică*, nume obicînit a se da de către Țigani urșilor domesticiți, pe cari îi jecă prin sate sau prin orașe, pe la răspântii sau în curțile ómenilor. In general Țiganii ursari pun acest nume urșilor și ursóicelor nu prin întîmplare, ci dintr'un vechiú us, cu timpul devenit aprópe invariabil, spre a se potrivi cîntecului următor :

De te-ai face mai barò,
 Vasilica mò,
 Să-ți dea tica d'un grasnò,
 Vasilica mò.

E în deprinderea Țiganilor ea, după cum daú nume urșilor, să dee și celor-lalte animale, dar mai cu sémă porcilor, căci nu e lae, nu e sălaş, nu e familie de Țigan care să nu aibă un porc, hârbar ca și stăpânii. Intre numele de preferință, puse urșilor și porcilor, ursóicelor și scrófelor, figurează cu deosebire cele următoare: *Vasilică*, *Pandelică*, *Marinică*, *Stănică* și *Ionică*. (1)

Sub *Vasilca*, care se mai numesce altmintrelea încă și *Vasivă*, *Sivă*, *Silcă* și *Puiul Sivei* (2), se înțelege capul unei scrófe sau al unui porc împodobit cu foi naturale și flori artificiale, cu panglice și verdețuri de mîncare, cu care îndătinéază a umblă Țiganii în ajunul său și în diminéța Anului nou pe la casele ómenilor și a colindă. Iar a umblă cu acest cap se dice *a umblă cu Vasilca*. (3)

Mai de mult, pe când Țiganii erau sclavi, erau numai ei aceia cari mergeau în ajunul Anului nou pe la domniilor lor

(1) G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare române*, București 1885, p. 134.

(2) Dobre Stefănescu, *Studii asupra literaturii populare*, publicat în *Lumina pentru toți*, an. IV, București 1888, p. 6.—Teodorescu, *op. cit.*

(3) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, p. 134.

cu *Vasilca*, ca și Româniî cu *Plugușorul*, și cântău așa numitul *colind al Vasilcei*.

Iar pregătirea pentru această colindare, proprie numai Țiganilor și cu deosebire celor din Muntenia (1), se făcea în următorul mod :

Când tăiau domniî porci la Crăciun, dăruiau sclavilor lor, adecă Țiganilor, căpățina porcului tăiat. Aceștia, împodobind căpățina ce li s'a dăruit, mergeau cu dînsa la începutul anului, adecă în séra Sfîntului Vasile, pe la domniî lor, ca să le colinde și să capete ceva bani. (2)

Vasilca oferia Țiganilor, și mai ales bucătarilor țiganî, căci aceștia erau mai cu sémă deprinși a umblă cu dînsa, o rară ocaziune ca să mai pótă căpétă tradiționalul *bacșiș*.

După reformele sociale din 1848, datina această luă un avînt nou, pentru că foștii sclavi, deși proclamați liberi, continuară să recunoscă tot pe vechii stăpâni, la cari vătavii sălaşurilor alergau cu *Vasilca* la începutul fie-cărui an.

Incetul cu incetul însă ea a decădut, mai cu sémă de la 1864 încóce, așa că în ziua de astăzi o mai practică numai servitorii țiganî, cari fără deosebire își încercă norocul, intrând în tóte curțile caselor și la tóte familiile cu dare de mână. (3)

Țiganii din timpul de față ieau adecă căpățina porcului, dacă au și ei porc, iar de nu, se împrumută de la vre-un Român, și apoi, punend-o pe o tavă de dulcétă saú, în lipsa acesteia, pe o tavă în care se coc plăcintele, o împodobesc cu cercei, cu salbe de mărgelă și de bani, cu basmale de mătasă saú de lână, cu flori artificiale, cu betélă și cu o oglindă.

După ce au împodobit-o în chipul acesta, merg cu dînsa pe la domniî și ómenii mai de frunte ai orașului saú ai sa-

(1) D. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 6. --Din rĂspunsurile la *Cestionar despre tradițiunile istorice și anticitățiile țĂrilor locuite de Români* de Nic. Densușianu, Partea II, Epoca până la an. 600 d. Chr., Iași 1895, Com. Socetu, jud. Teleorman: «Cu *Vasilca* umblă numai Țiganii în séra spre Sfîntul Vasile, recitând câte-va cuvinte de urare. Fac căpățina porcului în chipul unei fete și o numesc *Vasilcă*.»

(2) D. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 6—7.

(3) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, pag. 134.

tului, despre cari presupun ei că aũ cu ce-I plăti (1), ca să le ureze și să le dea tot odată de cunoscut că porcul cel spornic la prăsilă și bogat în grăsimi are s'aducă la casa, la care uréză cu dînsul, spor și belșug în tóte. (2)

Unul dintre dînșii duce tava, pe care e pusă căpěțina de porc, adecă *Vasilca*, și, după ce ajunge la casa unde voesc a colindă, intră înăuntru, o pune pe masă în fundul casei saũ pe pat, anume ca toți cei de casă să se pótă uită la dînsa. Cei-lalți inși însă staũ afară la feréstă saũ, intrând și ei în casă, se postéză lângă ușă, și aici apoi, stând în picióre și cu capetele góle, încep a cântă colindul *Vasilcei* saũ *Sivei* (3), care expune cauzele pentru ce a fost scrófa tăiată și modul cum i se face ultima judecată în cer (4), și care sună precum urméză :

Sus sunt nalte mănăstiri,
Mănăstiri, nalte zidiri.
Iar' în ele cine-mi șade?
Șade Maica și cu Fiul
Și-mi judecă pe *Siva*,
De ce-mi este așa grasă,
Așa grasă și frumósă,
 Intrebând-o,
 Ispitind-o:
Ce-a bėut și ce-a măncat
D'are trup așa 'ncălat?
Iară *Siva* răspundeă
Și din gură cuvintă :
— Sus la munte m'am suit,
Jir și ghindă mi-am păscut;
Joĩ, maĩ jos m'am pogorit,
Apă rece mi-am bėut,
Apă rece, sloiũ de ghiatã,
Priitóre la 'ngrășiatã.

În grădină c'am sărit,
Cěpă verde c'am păscut,
Două trei verzĩ am stricat;
Când Româniĩ m'aũ simțit :
Sar ei cu topórele,
Ciobotari cu 'ntinsorile,
Lăutari cu arcușele,
Țigani cu barósele,
Mě bătură,
Mě 'njunghiară,
Mě pirliră,
Mě 'mpărțiră!
Luară Româniĩ slănina,
Noĩ Țiganiĩ căpěțina,
Și frumos mi-o 'mpodobirãm
Cu cercei și cu mărgele
Și-am adus'ola 'mnia-vóstră (5),
Cu bani mari s'o dăruiți :
Doĩ trei galbeni in floriți,

(1) D. Ștefănescu, *op. cit.*, pag. 6—7.

(2) «*Vatra*», fóie ilustrată pentru familie, an. I, București 1894, pag. 18.

(3) D. Ștefănescu, *op. cit.*, pag. 7.—S. Popescu, *Siva*, publ. în «*Șeșetóre*», an IV, Fálticeni 1896, pag. 7.

(4) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, pag. 134.

(5) Din *Domnia-vóstră* prin contractare s'a făcut *Dumnia-vastră*, iar prin aferesare 'mnia-vóstră.

C'un colac de griu curat,
Să-l avem pentru mâncat,
Sub colac vadra de vin,
C'asă-î legea din bătrâni,
Din bătrâni, din ómenî bunî.

La mulți anî cu sănătate,
Că-î mai bună decât tóte,
La boerî ca Dumnia-vóstră,
Că sunteți proptéua nóstră. (1)

O variantă a colindului acestuia, dictată de un muncitor țigan de la Crucea-de-pétră din București, sună așa :

Cum e 'n cer și pe pămînt,
C'asă ȕice Domnul sfînt;
Dar' în dalbe mănăstiri
Și 'n mai naltele zidiri,
Numai jețuri stoborite
Pentru judecâți gătite.
Iar' în jețuri cine-mî șade?
Tot la sfînți mai mărunței.
Mai în sus de scăunel
Mî-este-un jeț de-aurel.
Iar' într'însul cine-mî șade?
Șade bunul Dumneșeu
De-mî judecâ pe Siva:
— Sivo-leo,
Vasivo-leo!
Ce-ai bėut și ce-ai mănecat
D'ai un trup așa 'ngălat?
Unde-ai vėrat și-ai iernat
De-mî ești grasă
Și frumósă?
Siva Domnului ȕicea
Și frumos îi rėspundeà:
— Sus la munte am iernat,
Jir și ghindă am mănecat
De sunt grasă
Și frumósă;
La vale m'am scoborit,
Apă rece d'am bėut,

Apă rece, sloiú de ghéțã
Numai bună la 'ngrășată;
Prin grădinî că am intrat,
Douė treî verzi am mănecat,
Româniî că m'aú vėđut,
După mine s'aú luat,
Români cu topórele,
Țiganî cu barósele,
Cobzariî cu cobzele,
Lăutari cu diblele,
Casapi cu *masatele* (2),
Olteni cu *palanțele* (3),
Dănciuci cu copăile,
Bucătari cu cleștele,
Flămândil cu gurile;
Toți pe mine m'a 'ncolțit,
După cėfã m'aú lovit,
M'aú junghiat, m'aú jupuit.
Luat-aú Româniî slánina
Și boerii carnea bună,
Iar Țiganul, ca Țiganul,
Nu scie ce e șofranul:
Luat-aú Româniî slánina
Și boerii carnea bună,
Iar Țiganii căpėțina:
Pe lemn de teiú mî-o pirlirã
Și frumos o 'mpodobirã
Cu mărgele, cu cercei,

(1) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, pag. 135.

(2) *Masatul* e un sul de oțel, pe care măcelarii (în Moldova casapii) își ascut cuțitele.

(3) *Palanță*, pronunție poporală în loc de *balanță*. Oltenii aú fost și sunt vîndėtori de legume, fructe, carne, etc.

Cu salbă de ghiocei,
Cu parale de opt lei;
La 'mnia-vóstră m'aũ pofit,
Frumos dar m'ă-ți dăruit:
Un colac de grîu curat
Cât pétra morii de lat,
Pe colac vadra de vin

Și cu galbenul deplin,
C'așă-î legea din bêtrâni,
Din bêtrâni, din ómenî bunî!
La mulți ani cu sănătate,
Că-î mai bună decât tóte,
La boerî la Domnîa-vóstră,
Să ne iasă partea nóstră!(1)

O altă variantă, culésă de Preotul Al. Popescu din Cernica, sună precum urméză :

Ce-mî e 'n cer și pe pămînt?
Sus mî-e luna, sórele;
Jos mî-e dalbe mănăstirî,
Iar 'n dalbe mănăstirî
Jețurî de aur scrise,
Iar într'insele
Șade bunul Dumneđeũ,
Mai de rînd cu Dumneđeũ
Șade Ioan
Sânt-Ioan,

Mai d'a rînd cu dumnîa-lor
Șade Maîca Precista,
Mai de rînd cu dumnîa-lor
Șade sfințîi ceî de rînd,
Mai d'a rînd cu sfințîi ceî de
[rînd

Șade bêtrânul Crăciun,
Lângă bêtrânul Crăciun
Șade *Siva-Vasilcuța*.

Grăi bunul Dumneđeũ:
— Sivo-leo,
Vasilco-Leo!

Ce-ai mâncat și ce-ai bėut
De-mî ești grasă
Și frumósă?

— Stătuși, Dómne, de 'ntre-
[bași,

Cu tot dreptul spune-ți-aș:
Iacă vremea mî-a venit

Sus la munte m'am suit,
Jir și ghindă mî-am păscut,
Dup'aceea n'am șeđut,
Intr'o grădin' am sărit,
Mai nemică n'am stricat,
Douë trei verze-am mâncat,
Și Româniî m'aũ vėđut,
După mine s'aũ luat,
Româniî cu topórele,
Țiganiî cu barósele,
Prinsu-m'a, tăiatu-m'a,
Mai frumos pãrlitu-m'a;
Luă Româniî slănina
Și Țiganiî căpėțina.
Dar Țiganu, ca Țiganu,
Vėđut-a că s'a înșelat.
Decî el m'a împodobit
Cu cercei, cu ghiocei,
Și salbă de nouë lei...

La D-vóstră am adus-o,
S'o vedeți și s'o priviți,
Cu bun dar s'o dăruiti,
Car' cu lei, car' cu bani,
Cu colac de grîu curat,
Pe colac vadra de vin,
C'așă-î legea din bêtrâni,
Din bêtrâni, din ómenî bunî!
La mulți ani cu sănătate! (2)

(1) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, p. 135—136.

(2) *Țara nouă*, an. III, București 1886, p. 383—384.

A treia variantă, culésă de d-l S. Popescu, din comuna Tonea, jud. Ialomița, sună ast-fel :

Ce-mi e'n cer și pe pămînt? Mî-este-o dalbă mănăstire.	Jos că m'am și coborît, Apă rece am băt,
Dóinnele, Domn din cer.	In noroiu m'am tăvălit
Dar in ea cine-mi șade?	In grădină e'am sărit,
Șade bunul Dumneđu.	Usturoiú că m-am păscut,
Dóinnele, Domn din cer.	Românii că m'au vėđut,
Lângă bunul Dumneđu	Sărî Românii cu topóre
Șade sfintele Ion.	Și noi meșteri cu baróne,
Lângă sfintele Ion	M'au ajuns, m'au tăbărit,
Șade bătrănul Crăciun,	Frumușel că m'au pãrlit,
Lângă bătrănul Crăciun	Cu nedreptul m'au împărțit,
Șade Maica Precista	Luat-au Românii slănina
Și judecă pe <i>Siva</i> :	Și noi meșterii căpėțina.
— Siva-î leo,	Am adus-o, am împodobit-o,
Vasilco-î leo!	S'o vedeți și s'o priviți,
Ce-mi ești grasă	Cu dar mic s'o dăruiți,
Și frumósă ?	Cu doi trei galbeni înfloriți,
— Stătuși, Dómne, mă 'ntre-	C'așă-î legea din bătrăni,
bași,	Din bătrăni, din ómeni buni!
Cu tot dreptul spune-ți-aș :	La mulți ani cu sănătate! (1)
Sus la munte m'am suit	

In fine a patra și cea din urmă variantă, culésă in comuna Rași, jud. Ialomița, e acésta :

Ce-mi e'n cer și pe pămînt? Suntu-mi dalbe mănăstiri.	Apă rece am băt,
Dar' in dalbe mănăstiri	Intr'o grădin'am sărit,
Cine-mi este, cine-mi șade?	Românii că m'au vėđut,
Șade bătrănul Crăciun	Sărit-au Românii
Și judecă pe <i>Sivo</i> :	Cu topóre
— Sivo leo, Vasilco!	Și Țigani
Ce-ai mâncat și ce-ai băt	Cu baróse,
De-mi ești grasă	Și frumos gonindu-mě,
Și frumósă ?	Prinsu-m'au
— Sus la munte m-am urcat,	Și luat-mi-au
Ghindă și fag m-am mâncat,	Românii slănina
La vale m'am scoborît,	Și Țigani căpėțina,
	La zugravî m'au zugrăvit-o,

(1) «Ședětóra», an. IV, Fălticeni, p. 7.

Maî frumos mî-a 'mpodobit-o,	C'un colac de griü curat,
La Dumnîa-vóstr' am venit	C'un colac, vadră de vin,
Să mî-o vedeți și s'o priviți,	C'așă-î legea din bêtrâni,
Frumos dar s'o dăruiți	Din bêtrâni, din ómenî bunî!
Cu doi trei galbenî inforiți,	Sănătate 'n astă casă! (1)

După ce-aû terminat colindul acesta al Vasilcei, stăpânul de casă îi dăruesce cu banî, vin, colacî, carne, mușchiü saü limbî de porc etc. (2)

Unii ómenî îi pun de colindă și în țigănesce. (3)

V

VERGELUL.

Sub numirea de *Vergel* aflăm la poporul român trei specii de datine păstrate din moși-strămoși. Aceste trei specii se deosibesc una de alta parte prin timpul, scopul și modul serbării lor, parte prin credințele cu cari sunt îmbinate și persoanele cari le serbeză.

Maî înainte de a începe cu descrierea fie căreia din aceste trei specii de Vergel, le voiü permite în extras o deslușire, ca ast-fel din capul locului să se scie despre ce este vorba: care e scopul principal al acestor datine și credințe, când se serbeză și cine le serbeză?

Scopul principal al speciei prime de Vergel e profetirea norocului peñtru anul viitor, apoi petrecerea, cunoșcerea mai de aprópe a persoanelor cari il serbeză, și în urmă încuscirea saü înrudirea. Acéstă specie de Vergel se serbeză în séra spre Sfintul Vasile saü Anul nou și, după cât sciü eü până acuma, numai de către Româniî de prin unele sate

(1) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu.

(2) D. Ștefănescu, *op. cit.* p. 8. — B. P. Hasdeü: *Etym. magn.*, t. II, p. 1222 și 1223: «*Vasilca* saü *Siva* este o căpățîna de porc împodobită cu mărgele, cercei, inele, brățări, sălbî etc.; umblă cu ea cãntãnd Țiganiî în nóptea Sf. Vasile și capetă banî, mușchi saü limbî de porc.»

(3) D. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 8.

de la munte din *Bucovina* și *Moldova*. La acest *Vergel* ieau parte feciorii și fete, bărbații și neveste, tineri și bătrâni, pe scurt: cine voesce. Însă îndemnul la serbarea lui îl dau mai întâiu feciorii și părinții cu fete mari. (1)

Scopul principal al speciei a doua de *Vergel*, care se serbeză tot în séra spre Sfintul Vasile sau Anul nou, însă numai de către fete mari, e profetirea și cunoșcerea *Ursișilor*, adecă a bărbaților viitori. Acéstă specie de datine și credințele cu cari e îmbinată se află, cu puține deosebiri esențiale, în toate provinciile locuite de Români. Însă numirea ei de *Vergel* am aflat-o până acuma numai la Români din unele părți ale Transilvaniei și cu deosebire la cei din ținutul Bărgăului și al Năsăudului. (2)

Scopul principal al speciei a treia de *Vergel* este mai întâiu petrecerea, apoi primirea și ospătarea óspeților, cari se adună la acéstă petrecere. *Vergelul* acesta îl serbeză numai feciorii; la el se invită și fetele mari dimpreună cu părinții lor. In unele sate din *Bucovina* se serbeză acéstă specie de datine în ziua de Anul nou după amédă, iară în altele în ziua de *Lăsatul secului de Postul mare*. Când anii sunt buni, mănoși, atunci se serbeză și la cele-lalte *Lăsaturi* de sec de peste an. Așa feciorii din *Ilășesci* (3) și cei din *Botușana* (4) îl serbeză în ziua de Anul nou după amédă, iar cei din *Corlata* (5) în ziua de *Lăsatul secului*. Români din unele părți ale *Ungariei*, precum cei din *Șomcuta mare* și împrejurime, îl serbeză, ca și cei din *Bucovina*, în ziua de Anul nou după amédă (6), cei din *Banat* în ziua de *Bo-*

(1) Com. de d-l Petre Ursul, cantor bis. din Căndrenf.

(2) Com. de conșcolarul meu d-l Pavel Beșa: «Intrunirea fetelor în séra spre Anul nou pentru a-și cercă norocul se numesce pe aici *Vergel*.»

(3) După spusa lui Vasile Ungurean și a altor Români din Ilășesci.

(4) D-l Niculae Sbiera, paroch din Botușana, imi scrie că, după cum i-au spus parochienii Sfinției Sale, mai de mult ar fi existat *Vergelul* acesta nu numai în *Botușana*, ci și în satele învecinate *Cășvana* și *Poieni*, însă acuma în satele din urmă s'a dat acéstă datină frumósă cu totul uitării.

(5) Com. de d-l George Tomoiagă, de loc din Zaharesci, nu departe de Corlata, de present cant. bis. în Sucéva.

(6) Com. de d-l El. Pop, învățator.

botéză (1), iar cei din comitatul *Solnocului* de mijloc din *Transilvania* în sărbătorile Pascilor. (2)

Modul de serbare al acestor trei specii de Vergel e foarte diferit, atârnă foarte mult de la timpul, țera, până și de la satul unde se serbeză, precum și de la persoanele cari îl serbeză.

Insemnez tot odată că datina speciei a treia de Vergel trebuie să fie adusă în Bucovina, ca și *Berea* sau *Bereanul* (3), din Transilvania, pentru că ea numai în acele sate din Bucovina se serbeză, cari sunt colonisate cu Români veniți din Transilvania după anexarea Bucovinei la Austria. In celelalte sate, după cât mi s'a spus și știu eu până acuma, nu se serbeză nici într'unul; ba nici nu știu măcar să spună cum se numesce această datină.

Ce se atinge de vechimea fie-căreia din aceste trei specii de Vergel, toți Români, în satul cărora se serbeză Vergelul și pe câți i-am întrebat în această privință, mi-au mărturisit că așa l'aș apucat din bătrâni, de când s'aș trezit, și tot așa le-au spus că l'aș apucat moși din strămoșii lor. Va să dică *Vergelul* nu e o datină din timpurile mai nouă, ci de o vechime foarte depărtată.

I. Să vedem acuma cum se serbeză *prima specie a Vergelului*, despre care am amintit mai sus.

Feciorii din *ținutul Dornei*, în Bucovina, precum și părinții cu fete mari, bune de măritat, din acest ținut, îndemnă cu vre-o câte-va zile înainte de Anul nou pe un gospodar din mijlocul lor să facă *Vergel*. Acesta, credincios și iubitor al datinelor străbune, nu se împotrivesce, ci cu cea mai mare plăcere și bucurie se prinde că va face *Vergel* și-l și face. Se pregătesce de bună vreme cu toate cele trebuincioase. Intre altele cumpără și un polobocel de vin, ca de vre-o câte-va vedre. Iară când sosesc séra Anului nou, îndată după ce prinde a se întuneca, începe a buciună și a trîmbița (4), dând de

(1) *Gazeta poporului*, an. IV, Timișoara 1888, No. 18, p. 5.

(2) Alexandru Onaciú, *Datínele pop. române*, pub. în «*Familia*», an. II, Pesta 1866, p. 275.

(3) Asupra acestei datine, pe care am publicat-o în «*Familia*», an. VI, Pesta 1870, p. 433 și urm. voiú mai reveni încă.

(4) In această séră, după cum ne scrie d-l P. Ursul, nicăiri în alt loc nu se buciună, fără numai la casa unde se ține *Vergelul*.

scire că e timpul să se adune toți cei ce voesc să serbeze *Vergelul*.

Acastă buciurare și trîmbițare duréză, în răstimpuri, cam până cătră un-spre-đece ore din nópte, când toți cei ce au avut să vie la Vergel s'au adunat. După aceea nu se mai buciură în acastă séră.

După ce s'au strîns acuma o mulțime de feciori, fete mari, bărbați, neveste, băeți, copile, moșnegi, babe, în scurt toți aceia cari au dorit să fie la Vergel, și după ce a cuprins fie-care un loc anumit, așterne stăpâna casei o masă cu o față de masă curată, iar gospodarul pune tot pe acastă masă un ciubăraș sau alt vas cu apă neîncepută. După acéta, dându-se semn că Vergelul se începe, tot insul, care voesce a-și cunósce viitorul, aruncă în apa din ciubăraș câte un semn, adecă: un cuțitaș, un crucer, un bumb, un inel, o cheiță, un cercel, în scurt fie-care ce are la îndemână și ce voesce, însă fie-care trebuie să-și cunósca semnul când se va scóte din apă. După acéta se rînduesce un băiat de vre-o 10—13 ani ca să scótă semnele. Băiatul rînduit, în vreme ce toți cei-lalți adunați staū departe de masă, se apropie încet de ciubărașul cu semnele, dimpreună cu un alt om bun de gură, care se numesce *Vergelator* sau *Vestitor de anul noū*.

Vergelatorul, avênd câte un bețișor verde de pom în fiecare mână, începe a tocă încet cu aceste bețișore pe marginea ciubărașului cu semnele și a ură:

Cine trece
Și petrece?

Irodia Dómne!

Trece Toma cel bogat,
Cu biciu de foc infocat,

Irodia Dómne! (1)

Văile

Cu oile

Pórtă Toma cărmele,

Luncile

Cu juncile,

Pórtă Toma vacile.

Vacile is bune fórte,

Toma póte să le pórté.

Prin tóte câmpiile

Pórtă Toma oile.

Oile-í sunt mari ca boi,

Lui Toma-í stă după oi.

Toma umblá tot pe munți,

Alegêndu-și tot cai iuți.

Dintr'a lui herghelií mari

Iși alege doi cai tari,

Și după vin se pornesce.

Cătră slugi așa grăesce:

(1) *Irodia Dómne* se repetă tot după al doilea vers.

— «Haideți feciori după vin Ca s'avem când vom da fin!» Și așa ȳicând se duc Și vin de cel bun aduc. Acum, dragii mei feciori, Vom avé de sárbátori. Anul vechiú, ia, se sfirșesce Și cel noú ni se ivesce. Mergeți, mēi, táiați un boú, Cáci máni este Anul noú!	Și fripturí bune fáccnd, Sá bem vinul gálgáind... Semnele din acest vas Sá vè fie tot de tras, De tras sorț de bucurie Din anul ce o sá vie. Scóte-un semn și-mí spune [drept Máne care an sá 'ncep?...

Sfirșind Vergelatorul de urat, báiatul orínduit víră mána în vasul cu apă și, scoțénd un semn și arátându-l adunării, ínrébbá ȳicând:

— Al cui este anul ce se 'ncepe diminéța?

Proprietarul semnului rěspunde:

— Al meú este!

Vergelatorul ȳice atunci:

— Al téú noroc are sá țí-l dea Dumneđeú de Anul noú, de Sf. Vasile!

Dupá acésta, predând proprietarului semnul, începe Vergelatorul iaráși a tocá cu bețișórele pe marginea vasului și a urá:

Cine trece
Și petrece?
Irodia Dómne!

Trece Toma cel bogat
Cu biciú de foc ínfoeat.
Irodia Dómne! etc.

Și sfirșind de urat, báiatul orínduit scóte alt semn din ciubáraș și ínrébbá al cui este.

Dupá ce rěspunde cel cu semnul, ȳice Vergelatorul:

-- Al téú noroc are sá țí-l dea Dumneđeú de Sf. Bobotézá.

Și tot așa, dupá fie-care urare, scóte báiatul orínduit cáte un semn, iará Vergelatorul numesce cutare sěrbátóre ínsemnatá saú pe vre-un sfint ce vine la rínd, când Dumneđeú are sá dea noroc celui cu semnul.

Dupá ce sfirșesce de ínșirat toți sfínții și sěrbátoriile cele mái ínsemnate de peste an, dacá mái rěmán semne în vas, Vergelatorul spune celui cu semnul cá el va avé noroc la cutare vite, de exemplu: oi, capre, boi, vaci caí, porci, etc. Iar dacá și pe acestea le gátesce de ínșirat și semne tot mái rěmán în vas, atunci începe a ínșirá fiare sělbátice, spuind

că cutare va avé parte de cutare fiară, va pușcă-o saú va prinde-o așa și așa. Ast-fel merge, până se gătesc tóte semnele de scos.

În rēstimpul când Vergelatorul uréză și băiatul scóte semnele, domnesce în casă óre-și care tăcere. Dar când Vergelatorul începe a profeți că cutare sfint, vită saú fiară îi va aduce celui cu semnul norocul, atunci se nasc risete și hohote, cari duréză câte-va minute, pentru că Vergelatorul, ca un om isteț, prefăcut și dedat de mai înainte în profețirea norocului, scie așa de bine să potrivéscă vorba, că trebuie să producă risete și voe bună între cei de față.

De multe ori însă i se légă ochii, așa în cât nu póte vedé nimic, și atunci Vergelatorul trebuie să spue cum va fi viitorul celui cu semnul fără a-i scé de mai înainte numele. Atunci unele le nimeresce, însă altele le spune așa de întortocate și de ciudate, în cât și fără de voe ascultătorii trebuie să rídă de profețiile lui. Așa de exemplu, după ce băiatul scóte semnul unui bărbat, Vergelatorul socotind că e al unei fete, spune că viitorul său soț va fi un bărbat așa și așa de frumos, va avé stare bună, saú va fi un om urit, sărac și Dumneđeú mai scie cum. Și iarăși scoțénd semnul unei fete, spune că viitóra sa nevestă va fi o fată bătrână, uriciósă, și altele de asemenea.

Sfirșindu-se ast-fel de scos tóte semnele din vasul cu apă, Vergelatorul încheie funcțiunea sa cam prin următóra urare:

Anul noú cu fericire
Sá-l petreceți, și 'n unire
Tineri și bătrâni să fiți,
Și cu toții să 'nfloriți
Ca merii,

Ca perii
Pe la mijlocul veri,
Ca tómnă cea 'mbelșugată,
Cu de tóte 'ndestulată! (1)

La aceste cuvinte răspund cei din casă prin strigăte de *vivat* și *să trăiască!* Iar mai mulți inși, cari cu puțin mai înainte de acésta aú eșit anume afară, încep a pușcă atât din pistóle cât și din pușci, slobođind vre-o 10—20 de încărcături saú și mai multe după olaltă.

În urmă, după ce și ríndul împușcăturilor s'a sfirșit, scóte gospodarul vasul cu apă, în care aú fost semnele și deșer-

(1) A. P. Alexi, *La Sânt Vasile*, publ. în «*Familia*», an. VII, 1871, p. 32.

tându-l, aduce în locul apei tot în acest vas ca la o vadră de vin și-l pune pe masă. Apoi se așază mai toți cei de față la masă și încep a închină și a cinsti din vinul adus, petrecându-și, vorbind câte de toate, glumind și povestind fel de fel de istorioare. Unii istorisesc cum se făcea mai de mult Vergelul. Alții spun că lor li s'a împlinit tot ce le-a profetit Vergelatorul în anii trecuți. În scurt fie-care adaogă câte ceva la voioșia generală. Fie-care caută a întrece pe antevorbitorii săi prin istorioare și glume, cari dau un avânt foarte plăcut și desfătător veseliei și voei bune.

Intr'aceea însă vinul din vas se tot imputinează, până ce nu rămâne nici un strop. Și de cum-va gospodarul a mai ascuns vre-un șip sau două de vin, voind a-l păstra pentru mai târziu și feciorii au dat de dînsul, nu i-l lasă, ci cum-părându-l de la dînsul, îl scurg și pe acesta până la cel din urmă strop.

După acésta, sculându-se de la masă, se prind, mai ales feciorii și fetele, la joc și jocă până ce se face ziua mare, când se împrăștie și se duce fie-care la casa sa.

Danțurile și chiuiturile sau strigăturile cu cari se încheie Vergelul acesta sunt aceleași, cari se jocă și se chiue în decursul anului întreg.

Musicanții, cari firesce încă nu trebuie să lipsescă de la acésta petrecere, sunt sau vre-o doi-trei țigani cu violine și cu o cobză, sau un cimpoiș cu cimpoiul. Pentru aceștia se îngrijesc feciorii. Ei îi caută, ei îi tocmesc și tot ei le plătesc pentru truda lor vre-o câți-va florini.

Lipsind musicanții, ceea ce numai rar se poate întâmpla, atunci cântă unul sau doi feciori din fluere sau din trisce, iar cei-lalți: bărbați și neveste, însă mai ales feciorii și fetele, jocă de se prăbușesc pămîntul sub picioarele lor.

În fine e de însemnat și aceea, că Vergelul acesta, pe lângă profetirea norocului din anul viitor, mai are și scopul, după cum spun Românii din ținutul Dornei, ca ómenii să facă cunoscîntă mai de aproape unii cu alții și ca feciorii să pețescă pe fetele cele mari. (1)

(1) Tóte amănuntele de până aici ale acestei datine mi le-a comunicat d-l P. Ursul.

Tot cam așa se serbéză acéastă specie de *Vergel* și de către Româniî din unele părți ale *Moldovei*, precum bună-
 óră de către cei din *Cotârğași-Broșteni*, jud. Sucéva.

Iată ce scrie în privința acésta d-l I. Teodorescu:

«Și pi la noi să ară ca și pî-aiurlea, și plugari aũ cu i *târș* (1),
 bghici, pchistol, fluir, urs, babă, moșniag, capră, jidan și alti
budihali uriti, meniti ca să sparii pi celi copchili și neviesti
 dim sat.

«După cî-o *gati* di-arat, sê ieũ și sê strîng cu tãți într'o casă
 dim sat, nãmnitã di cu vremi di bãietani cii mãi din ũamini,
 uni și-aduc *dzicalaș* și *benturã*. Sê string pi urmã bărbați, *fumei*,
 fieti și orî cini vre și ari placeri.

«Cieli feti harnici, aduc mîncãri ca acelia, gata di-acasã, co-
 laci, plãcinti, pui fripti... Las cã la noi di-on timp di vriemi nu
 sê mãi aduci-așã, da in sê ti faci pisti hranițã di ceia parti'm
Cordun... și-apu sã viedz pitrecanii și mîncãri, di sã ai dzeci
 pãntici, nu unu.

«Tot amu mamili și-aduc copchilili, cari n'o mãi ieșit *in sat*
 (la horã) di loc, și la gîoc mni-o așadzã lângã fata cei mãi har-
 nicã și mãi di gospodariu din sat și i-o aratã s'o *aiwã* orî și cãn
 di pildã...

«Si cum dzic, dupã ci sê strîng, apu sê ieũ și s'aleg 2-3 flãcãi
 dim ũamini mãi cu trieciri din sat; sê pun la capu mîesî și
 strîng di pi la fiști cari ũom cãti-om lucru: o verigã, o mãrgè,
 om ieĩ... șîrag di mãrgieli, ieĩ o pãra bãrtitã, și orî ci lucru
 însamnat, anumî-adus, și sê pun tãti la om loc într'om vas cu
 apã. Amu-i începutu *Vergielului*.

«Dupã cî-o *gati* di pus lucrurli, om flãcãũ ie dũauã lingurî ori
 dũauã vergieli di la stativi și dzici :

« — Ci sunã,
 «Ci rêsunã?»

«Altu rêspondi :

« — Luncili
 «Cu giuncili,
 «Vãili
 «Cu ũoili,
 «Zmnidzili
 «Cu caprili,
 «Vergielu cu fietili!»

(1) *Târș*, brad împodobit.

«Amu dzici to cel dintâi:

«— Da prin vadurî cini trieci?»

«— Trieci Toma cel bogat,

«Cu cincî bghici-l bat.

«Sunâ din ineli,

«Bati din vergieli,

«Arodăa Dăamni.»

«Şi cîel dintâiū scuati-om lucru pus în vas, şi dzici c'o scos pi *Sfeti Vasili*, — pi iel il scūati 'ntâi, cā cu iel sē începi anu.

«Tātā lumia stā şi aştiaptā sâ-i iasā norocu şi sorocirea.

«A cui o fost lucru scos, dî-aciela-i ferici, cā-i ca şi Sfeti Vasili.

«Şi scūati pi urmă Bobotădza, Sfeti Ioan şi pi rënd tāti sfinţi şi cinstiţi Părinţi, dzicēnu-sē la ficari sfânt:

«Ci sunā,

«Ci rēsunā?»

«După cî-o *găti* di scos tāt sfântu, cîeli dăuăspreci praznici împărătesci şi tāti sērbătorili cāti-s într'o an, încep a sē scūati: casa, masa, plugu, cūasa,... şi tāti bichisurile omului din casā şi di pî-afară, ştiadza, pchiua, mūara, batōcu, ilāu, barōsu, fōi,... tārta oilor, coşeriu, strunga, stāna, trîmghiţa, comārnicu, spătārili, budāca, galiata, virtieju, tājērîū, culişerîū, hîrzōbu, străcătoaria, fidileşu, zgîrfaciū, cīaunu, brighideu,... mē rog tāti lucrurile cāti trebi *omulu* orî cān şi la orî şi ci.

«Pi urmă încep cu pasirî, ântâi cu cîeli *dumiesnici* şi pi urmă cā cîeli din *târş* (pădure): găina, raţa, gâsca, pichirîa, găinuşa, ūliu, hultānu, ierunca (fugăi), cārstielu, vrabghiia, mnerla, cīūarea, buha, huhuriedzu, pupădza, bou di baltā,... tāti cîelia, dî-a ciru pēru pân şi dihaniili.

«Amu la mulţi li sē pun porecli cum li-o fost norocu, pi cari l-o scos o dihanii uritā orî cini şti ci dihanii rēmāni cāt a ci lumia. Numa la sērbători sē dzici:

«Ci sunā,

«Ci rēsunā...»

«La alti cîelia nu.

«După ci s'o fârşit *Vergielu* sē pun pi bēuti şi pi giucati, sâ māi trîacā din năduhurli şi năcazurli omului ci sē duci.

«Amu ficari-ş aduci-aminti di vorba ceia:

«Cîeli buni

«Sē s'aduni,

«Cîeli rēli

«Sâ sē speli!»

«Băietani sê 'nsoțesc și aũ adusâ din bunâ vremi *cinsti* (rachiu).
 Il cerb cu mnieri, cu cafê și cu chiperi și sâ to bei și sâ cânt.
 •Tot amu flăcăi-ș duc di mânâ la capu miesi pi draga inimioari lor, și-o cinstesc dimpreună cu părinți ori v'o rudenii di-i cu ie.

«Pi la *cântători* sê duc fiști cari pi la casa cui i ari»... (1)

II. Să trecem acuma la *a doua specie de Vergel*, adecă la acea parte de datine și credințe, care, după cum am spus și mai sus, cu puține deosebiri esențiale, se află în toate provinciile locuite de Români.

E sciut că fie-care om, fără deosebire, doresce să-și cunoască viitorul. Mulți din poporul de jos întrebuinteză spre acest scop diferite mijlôce superstițioase. Unii alergă pe la babele vrăjitoare, ca acestea *să le ccute în cărți și în palmă, să le arunce bobii*, iar alții se duc pe la *zodieri*, ca aceștia să le spue tot ce stă scris despre dînșii în *cartea sorții*. Însă dintre toți acești ómenii superstițioși și plini de încredere în spusele și tâlcurile zodierilor și ale babelor sciutóre, nimeni nu e așa de curios despre viitóreia lor sórtă ca fetele cele mari. Înțeleg pe fetele cari duc dorul mări-tatului. Dar curiositatea acestora se mărginesce mai mult numai la cunoșcerea *ursiților*, adecă a viitorilor lor soți: cine și cum vor fi aceștia? frumoși sau urțiți? bogați sau săraci? tineri sau bătrâni? buni sau răi? blândi sau înținați? isteți sau tântălăi? și la cunoșcerea timpului când se vor mărită. Iată ce voesce mai înainte de toate să scie o fată mare.

Însă e lucru rar ca o fată cinstită să alerge pe la zodieri și vrăjitoare ca să-și caute viitorul. Dórá numai fetele cele *stătute*, cum le numesce poporul, cari aũ trecut de mult peste anii *măritișului* și totuși ar vré, sêrmamele, să se mărite și ele și nu sciũ unde le e sórta și norocul, unde le e partea; sau acelea cari cu ori-ce preț ar vré să se mărite după cutare fecior, însă acela nici nu caută la dînsele. Numai unele ca acestea umblă pe la vrăjitoare. Fetele mai tinere nu fac acésta nici când, sciind prea bine că în séra spre *Srîntul Vasile* sau *Anul noũ* ele pot să-și cunoască vii-

(1) «*Șečetóreia*», an. II, Fălticeni 1893, p. 209-212

torii lor soți și timpul când se vor mărită și fără de ajutorul vrăjitoarelor, și a zodierilor, și atunci fără de-a intra prin gurile ómenilor, fără de a fi luate în ris și fără de a-și perde vađa și numele cel bun, precum din contră și-l perd cele ce umblă pe la vrăjitoare și zodierí.

În séra *Srîntului Vasile* sau a *Anului nou* mai multe fete mari, cari voesc să-și cunóscă *ursiții* și timpul când se vor mărită, se adună la o casă anumită sau și la una dintre dinsele.

Acéstă adunare de fete mari cu scopul de a cunósce *ursiții*, timpul când se vor mărită, și tótă petrecerea lor se numesce de către Români transilvăneni din *ținutul Bărgăului* și *al Năsăudului*, după cum am spus și mai înainte, cu un cuvânt tehnic poporal *Vergel*, iar de către Români din cele-lalte părți ale Transilvaniei *Vergelat*. (1)

Principele Dimitrie Cantemir e cel dintâiu și, după cât știu eu până acum, cel de pe urmă autor român, care scrie despre o datină a Moldovenilor de felul *Vergelului*, numind-o *Vergelat*.

Iată ce ne spune el despre acéstă datină strămoșescă :

«*Vergelatul* este o specie de devinațiune, ce se face în nóptea spre prima Ianuarie; Moldovenii adecă pun în acéstă nópte nisce vergele în anumită ordine și cred că în diminéță li se arată tot binele și réul, ce are să-í ajungă în decursul anului. Tot acésta o fac și prin linte, bobí și óle, așezate într'un mod cum știu ei.» (1)

(1) S. C. Mândrescu : *Literatură și obiceiuri poporane din comuna Ripa-de-jos, comitatul Mureș-Turda (Transilvania)*, București 1892, p. 229: «Preséra Anului nou e considerată ca cea mai potrivită pentru a află ce are să se întîmple în noul an, cine are să-și găséscă vre-un amant sau amantă, cine are să se căsătoréscă etc. De aceea, îndată ce inseréză, se adună în diferite locuri feciori și fete la așa numitul *Vergel* sau *Vergelat*.» — T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, p. 123: «In genere feciorii și fetele se adună cu toții în presara Anului nou la o casă din sat spre a se *sân-vásia*, sau, cum se dice în ținutul Moșilor, să se *vergeleze* (a se adună la *Vergelat*).» — Din manuscrisul d-lui I. Pop-Reteaganul: «*Vergelatul* este cunoscut în tóte părțile Ardélului locuite de Români ca un act solemn și misterios. De aceea pregătirea pentru *Vergelat* în anumite casuri se face cu anumite formalități. Feciori și fete se adună la un loc. Fie-care dice în sine câte un *Tatál nostru*, câte o *Născétóre*, mai fac și câte-va cruci, așa cam în ascuns, apoi încep a *vergelà*.»

(1) *Descrierea Moldovei*, ed. Societății Academice, București 1876, p. 157.

Ca despre toate celelalte datine și superstițiuni, despre câte a scris Cantemir, așa și despre această datină străveche, ne-a lăsat numai un schelet, în cât, cetind șirele de mai sus, nimeni nu-și poate face o închipuire destul de lămurită despre ea. Alăturându-le însă și asemănându-le cu cele ce vor urma mai la vale, vom afla cu toate acestea că *Vergelatul* lui Cantemir nu poate fi decât o schiță foarte restrinsă și mică a *Vergelului* din cestiune.

Dar să lăsăm *Vergelatul* lui Cantemir și să ne întorcem la obiect.

Am spus chiar din capul locului că, la această petrecere a fetelor numită *Vergel*, participă numai fete mari. Feciorii, în genere, n'au intrare. Și deși participă vre-unul, doii sau și mai mulți inși, aceia nu se amestecă mai la nimic, ci stau numai de-o parte și privesc la cele ce se petrec.

Conducătorea acestei petreceri de fete, care e de obicei un băbă bătrână, ce se pricepe foarte bine la asemenea lucruri, sau stăpâna casei, sau și o fată mai expertă, se numește *Ursitoare*. (1)

După ce a inserat bine și după ce s'au adunat toate fetele câte au avut să se adune, *ursitorea* face semn că profetirea *ursiților* acuși se începe, deci s'astupe bine ferestrele ca să nu se vadă nimic de afară.

Fetele, supuse într-o voce ursorilor, fac ceea ce li se poruncește.

(1) Adese-ori auzim pe poporul român vorbind despre *Ursite*, apoi despre *Ursiți* și *Ursite* și în urmă de *Ursitori* și *Ursitoare*. Aici cred că, de ore-ce ne e vorba despre *Ursiți* și *Ursitoare*, ar fi cel mai potrivit loc de a le da ore-și care explicare. *Ursitele*, despre cari se va vorbi mai pe larg în *Mitologia română*, sunt, după credința poporului, *trei ține*, cari împărtășesc norocul și sorta fie-cărui om când se nasce. *Ursiții* și *ursitele*, în înțeles pasiv, sunt feciorii și fetele, cari de la nascerea lor sunt meniți, predestinați de către *ținele ursite* a fi partea, soția cutăruia și cutăruia. *Ursitorii* și *ursitorea*, în înțeles activ, sunt acele persoane, bărbați și femei, cari, prin diferite mijloace superstițioase, profetesc celor ce-i întreabă cum va fi *ursitul* sau *ursita*. Sunt, cum am dice, preoții *ținele ursite*. De multe ori însă am văzut că unii din Români confundă *ursitorii* și *ursitorea* cu *ursiții* și *ursitele*, dându-le același înțeles, ceea ce nu e corect, de ore-ce *ursitorii* și *ursitorea* sunt cei ce *ursesc*, pe când *ursiții* (feciorii) și *ursitele* (fetele) sunt de mai înainte predestinați, meniți de *ținele ursite*.

Ursitorea așterne acum masa, aduce o mulțime de obiecte, precum : *cuțit, sare, pipărușă, pâne, cărbune, apă, pieptene, perie, inel, pétră*, și altele și le așeză tóte frumos lângă olaltă. Apoi tot pe acea masă pune diferite vase, precum : *blide, talgere, óle, scafe*, și altele pe cari le așeză întórse cu fundul în sus. Făcând acésta ursitorea spune fetei să iasă până în tindă sau afară și când va strigă-o, să intre iar în năuntru.

Fata ese.

Ursitorea și cu cele-lalte fete ascund iute obiectele sub vasele de pe masă, adecă sub fie-care vas pun câte un obiect. Apoi fetele se pun în jurul mesei, iar ursitorea în frunte strigă fetei de afară să intre.

Ușa se deschide și fata, intrând, se apropie cu témă de masă și, cu mâna tremurândă, ridică unul din vase.

Ursitorea ieà de sub vas obiectul ascuns și, ursind, ȓice:

— Fata mea! tu ai ridicat un *cuțit*. Acésta însemnéză că *ursitul*, adecă bărbatul têu va fi un om aprig. El va avé o limbă ca și tăișul cuțitului, cu care adese-orí va tăia inima ta!

Biata fată, auȓind acésta, se sparie, i se face pèrul măciucă și, gâlfedind, abià se mai póte ținé pe picíore.

— Nu te spăria. draga mea! — íi ȓice una din nevestele cari și ele au venit la acéstă petrecere și staù de o parte,— și eù am ridicat odată un *cuțit* și totuși mi-am căpètat un bărbat destul de bun.

Ursitorea face semn altei fete să iasă afară. Acésta ese. Cele din năuntru schimbă iute obiectele de sub vase. Se face apoi semn și fata de afară intră iar în năuntru. Ea merge drept către vre-un vas și-l întórce. Sub acesta se află d. e. un *pieptene*. Tóte se uită acum cu curiositate la ursitóre, să vadă ce va spune. Acésta ȓice :

— Fata mea! tu ești norocósă, tu vei avé un bărbat aspru, dar bun la inimă. Pieptenele e cam neplăcut când ne pieptenăm cu dînsul, dar apoi ne place pèrul frumos pieptenat.

Urméză acuma o altă fată. Acésta descopere d. e. o *pipărușă*.

— Și tu vei fi norocósă, draga mea! — íi ȓice bètrâna ursitóre. — Pipărușa e iute, înfocată, dar apoi e și bună, sănătósă. Bărbatul têu va fi iute la mânie, dar după aceea bun și iubitor!

A patra fată descopere d. e. o bucată de *cărbune*.

— Tu vei avea un bărbat înalt, sănătos, bine făcut și cam negricios, — dice ursitorea, — dar bagă de seamă să nu-l aprinzi, pentru că nu-l vei putea stinge decât cu lacrimi!

A cincea fată descopere d. e. *sare*.

— Fără sare nimic n'ar fi bun, — începe ursitorea, — fără sare nici o mâncare nu s'ar putea face. Bărbatul tău va fi sarea ta, el îți va face plăcută viața. Dragostea lui va fi pentru tine ceea ce este sarea în mâncare. Inșă tu trebuie să te porți cum se cade cu dînsul, căci de nu, vei fi sciind dicala:

Sarea-i bună la fertură,

Inșă nu peste măsură.

A șésea fată descopere d. e. *apă*.

Ursitorea începe:

— Apa e foarte folositore, dar și stricaciósă, după cum adecă o scim întrebuiță. Bărbatul tău va fi un om bun, dacă tu te vei purta bine cu el; dar dacă nu vei avea minte destulă, el va fi biciul tău!

Altă fată descopere d. e. *pînc*.

— Draga mea! — urmează ursitorea, — tu vei fi foarte norocósă. Vei avea un bărbat bun ca pânea de toate zilele sănătos, plăcut și iubit ca și pânea, ce-o iubim mai mult între toate mâncările și de care nici odată nu ne urim. (1)

Viind altă fată la rînd, descopere d. e. o *perie*.

— Tu ai să te măriți, fata mea, în scurtă vreme, — dice ursitorea, — dar nu în satul tău, ci te vei mărită după un fecior de peste pădure, căci, veți, peria însemnează pădure. (2) Ce se atinge de ursitul tău, ce să-ți spun?... va fi cam bêt-rân, un *fecior tomatic* sau chiar *vêduroiă*. (3) Cât despre sórta ta, despre viitorea ta vietă, n'am nimic alta de dîs de

(1) Dat. și cred. Rom. din unele părți ale Bucovinei, Transilvaniei și Banatului.—Veți despre acesta și I. Vulcan, *Novel*, t. II, Pesta 1872. p. 6—13;—Fr. Longin, *Séra de Sân-Vasiu*, publ. în *Familia*, an. IV, Pesta 1868, p. 532.

(2) Dat. și cred. Rom. din Bilca, sat în dist. Rădăuțului, com. de d-l George Brăilean, învățator superior. — În povești aflăm asemenea că dintr'o perie, ce o aruncă Feți-frumoși în calea zmeilor și a altor ființe mitologice, încă se face pădure.

(3) Dat. și cred. Rom. din Siret.

cât să-ți aduc aminte de cântecul, pe care, cred eu că-l vei fi știind pôte și mai bine decât mine... Ascultă :

In sat străin dacă-ți mere,
De-ai mâncă pâne cu miere,
La inimă nu mai mere;
De-ai mâncă pâne cu vin,
La inimă-ți tot venin. (1)

Fata, care a venit acuma la rînd, descopere d. e. un *inel*. Ursitorea, cum îl zăresce, ȓice :

— Fie-care scie că *inelul* însemnăză *logodnă*. Decî tu, draga mea, ai să te măriți cât de curînd aici în loc, în sat la tine, și bărbatul tĂu are să fie un fecior tînăr, scii coea cum ȓice cĂntecul :

Mîndru, frumușel,
Tras printr'un inel.

Cea din urmă fată descopere d. e. o *pĂtră*.

— Ah! scumpa mea! — exclamă bĂtrăna ursitorea, încrețindu-și fruntea, — îmi pare destul de rĂu, dar ce să-ți fac, trebuie să-ți spun că încă lung timp vei rĂmăne nemăritată. AcĂsta însemnăză *pĂtra*, bat'o pĂrdalnicul s'o bată! (2)

Ast-fel una după alta vin la rînd tĂte fetele, cĂte sunt adunate în acest *Vergel*, și ursitorea le ursesce, le explică și profeteșce, după obiectele ridicate, cum vor fi ursiți, viitorii lor bărbați. Firesce că obiectele, cari aĂ fost odată ridicate, ursitorea nu le mai *tĂlcuesce* și de a doua Ără, ci tĂlcul, explicarea dată fetei de mai înainte rĂmăne și pentru cea din urmă.

Afară de acĂsta, mai e încă și aceea de observat, că nu pretutindenea și nu tĂte obiectele despre cari ne-a fost pĂnă aicea vorba se întrebuintĂză spre cunĂscerea ursiților, ci ele variază după țĂri, ba une-orî chiar după ținuturi și comune. Asemenea nu fie-care ursitorea dĂ obiectului descoperit unul și același înteles.

Așă în unele părți ale *Bucovinei*, pe lĂngă unele dintre obiectele înșirate mai sus, se mai întrebuintĂză, spre același scop, încă și un *puișor*, adecă o monedă de 10 cr. în argint, cu întelesul de tinerețe, un *struș de busuioc* cu întelesul de

(1) S. Fl. Marian, *Poesii poporane române*, t. II, Cernăuți 1875, p. 197.

(2) Dat. și cred. Rom. din Bilca, com. de d-l G. Brăilean.

dragoste, *un șomolțoc de buci* cu înțelesul de bătrânețe și *o oglindă* cu înțelesul de frumusețe. (1)

Tot așa se întâmplă și în cele-lalte țări locuite de Români, precum găsim la Români din *Transilvania* (2) și la

(1) Dat. și cred. Rom. din Frătăuțul-nou, sat în distr. Rădăuțului, com. de Vesp. Reuț, stud. gimn. și a celor din Frăuțul-vechiu, dict. de Axenia Sofroni și Măriuca Pânzaru : «O fată își ține ochii, iar cele-lalte fete așeză mai multe străchini pe masă, întorse cu gura în jos. Pun apoi sub una din aceste străchini un *pușor*, sub a doua un *inel*, sub a treia un *struț de busuioc*, sub a patra un *șomolțoc de buci*, sub a cincea o *oglinďă*, sub a șesea un *pieptene* și sub a șeptea o *perie*. Făcendu-se acęsta, fata, care și-a ținut ochii, ieă mănile de la ochi și ridică una dintre străchinele de pe masă. Și dacă sub strachina ridicată dă de *pușor* său de *oglinďă* ori de *inel*, ęice că ursitul ei va fi un om tiner și frumos; dacă dă de *struțul de busuioc*, crede că va fi un om drăgăstos; dacă dă de *șomolțocul de buci*, crede că se va mărită după un om bătrân; dacă dă peste *pieptene*, atunci ęice că va fi un om colțat sau un vėduvoi; iar dacă dă peste *perie*, crede că viitorul ei soț va fi uriciunea și sluęenia lumii, bătrân și neghiob.» — După credința Romănilor din alte părți ale Bucovinei, *pieptenele* însemnă *fudulie*, mai cu sēmă cu privire la feciori, căci vor rēmăne necăsătoriți; iar *cărbunele* însemnă *scărbă* peste an.

(2) S. C. Măndrescu, *op. cit.*, p. 229—230 : «Se ieau apoi mai multe farfurii, sub cari se așeză diferite obiecte ca : inele, verigi, mărgel, pieptini, sare, pāne, cęră, cute, pițulă, cărbune, cușmă sau căciulă etc. Fiecare dintre acestea represintă o calitate sau însușire a unui fecior sau fete; așa inelul, veriga, mărgelul : soț frumos; cutea : om rēu la inimă; pieptenele : colțat sau cu gura mare ; cęra : palid, bolnăvicios; cărbunele : negru, și căciula : pėros. După ce s'aū așezat tōte obiectele acestea sub diferite farfurii, puse cu gura în jos, vin fetele și feciorii din altă odaie și, ridicānd fie-care câte o farfurie, își explică din ceea ce află sub ea cum o să le fie soțul sau soția.» — T. Frāncu și G. Gandrea, *op. cit.*, p. 123 :

O femeie bătrānă, fără ca să fie vėduță de cei adunați, pune *pāne*, *pieptene*, *sare*, *cuțite*, *cărbuni*, *pėr*, etc., pe o masă sub *tiere* și *blide* și, luānd de mână pe un fecior sau pe o fată, cari așteptă în altă odaie, și mergēnd și ridicānd de pe masă un tier sau un bid, bătrāna, conform obiectului găsit, incepe a proorooci viitorul, așa că, dacă a găsit *sare*, va fi norocos în căsătorie; *pānea* însemnă stăruință, hărnicie; *cărbunele* însemnă un viitor soț urit, negru; *cuțitul* însemnă că viitorul soț sau soție va fi rea de gură; *pėrul* însemnă că căsătoriții vor fi norocoși la vite.» — Din manuscriptul d-lui I. Pop-Reteganul, comunele: Sāncel, Blaj, Șchiopi și Turda : «La *Anul nou* (Sān-Vāsiiu) își caută tinerii norocul : adună adecă pe masă atātea *blide*, *taliere* ori *ole*, căți inși sunt cei ce vor să-și caute de noroc, apoi pun sub ele : *sare*, *pāne*, *cărbuni*, *perie*, *pieptene*, *inel*, *săpun* etc. Cei, cui i se caută de noroc,

cei din *Moldova*. (1)

Sfârșind cu vasele și cu obiectele mai sus înșirate, le strâng de pe masă, le pun fie-care la locul lor și încep a-și profeți prin alte mijlôce care le va fi sôrta, precum: prin *topirea plumbului*, prin *albuș de ou*, prin *perî de porc*, prin *o para* sau *ban*, prin *lumînărele* și prin *turtițe de aluat*.

Să începem mai întâi cu *topirea plumbului* sau *a cositorului*.

Fetele adunate pun *apă rece ne'ncepută* (2) într'o stra-

stă afară, iar cei din năuntru așeză lucrurile acestea sub vasele de pe masă. După ce sunt tôte așezate, îl chêmă să-și ridice. De-și ridică *pâne*, va fi bogată *orînda*; de-și ridică *sare*, săracă; *cărbune*, urită; *pieptene*, colțată; *inel*, drăgăstôsă. Acesta se repeșese de trei ori pentru fie-care fecior ori fată, care este de față la această *jucărie*.—Ibidem: din alte părți ale Transilvaniei: «*Vergelatul* consistă din mai multe părți. Se ieau mai întâi țece sau mai multe ôle și se pun pe masă întorse cu gura în jos. După aceea ascund sub fie-care ôlă câte un obiect; sub una se pune d. e. *pâne*, sub alta *sare*, apoi *banî*, *cărbune*, *pieptene* etc. Tôte acestea se fac fără ca persóna ce vrea să *vergeleze* să vadă. Ea vine apoi și ridică una din ôle și, dacă sub ôla ridicată află *pâne*, bărbatul, respective femeia, dacă *Vergelatorul* este bărbat, va fi bogat; *sare*, va fi dragostea dulce; *pieptene*, va fi bărbat colțat.»

(1) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 10—11: «Ieau patru străchinuțe: în una pune *păr de porc*, în alta *florî*, în alta *petelă* și în alta *pâne*; le acopere apoi cu pocrișe și chêmă pe fata care vrea să se vrăjescă; de-și alege ea strachina cea cu *pâne*, atunci halal și bine îi va merge; de-și va alege cea cu *petelă*, de nimic nu va duce lipsă, slavă Domnului; de va da peste cea cu *florile* la puțină bucurie să se aștepte; iar de va alege strachina cea cu *păr de porc*, atunci, vai, bêtrân va fi bărbatul ursit și grea și anevioisă viêtă va mai duce, sërmana, cu dinsul!... Alte fete de obicei pun: *zahar*, *pene*, *banî* și *pâne*, menind: de e *zaharul*, dulce îi va fi-viêtă ca zaharul; de se nemeresc *pene*, mult ușor va trăi pe lume; de se întimplă *banî*, sbuciumată ca banul va fi pe lume, hălăduind din loc în loc; și de ieă *pâne*, Dómne, bun îi va fi traiul!»

(2) În Bucovina și Transilvania, veđi: Mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «Una din fetele mai harnice și mai cu curaj plécă din casă în momentul când cocoșul vestese mieđul nopții. Ea merge cu un vas la un riú ori la o fântână, ca să aducă apă. În cale nu-i este permis ca să se uite îndêrêt. Apa o ieă cu fața întorsă spre rêsărit. Vasul trebuie să fie cu gura largă, pentru ca de odată să pôtă ridică apă cu el. Iar apa acêsta, din care nici un picur nu este ertat ca să se pêrdă, se numesce *apă ne-incepută* și are sigur efect, dacă fata respectivă s'a rugat lui Dumneđeú în timpul cuvenit și a ajunat điu

ajunului de Anul nou și în fine dacă ea la întorcere spre casă nu și-a întors privirea îndêrêt.»

chină, însă mai ales într'un pahar. După acésta topesc într'o lingură saũ în alt cevà plumb și apoi îl tórnă în apă. Dacă din plumbul turnat în apă se forméză cevà ca un chip de om, atunci se crede despre fata, pentru care se face acésta, că se va mărită; iar dacă nu se forméză nimic, decât numai nisce grămeđi de plumb, din carí nimic nu se póte deduce și explicà, atunci se crede că nu se va mărită. De cum-va însă se forméză un chip de om și pe lângă el mai multe puncte, atunci crede fata, care a topit plumbul, că viitorul ei bărbat, ursitul ei, va fi om bogat, om cu stare; iar de cum-va se forméză numai chip de om fără de puncte, atunci crede că viitorul ei bărbat va fi om sěrman. (1) De se forméză din plumbul topit și turnat în apă o biserică, viitorul soț al fetei va fi preot; de se forméză pădure, bărbatul ei va fi pădurar; de se forméză o cruce, crucea e ursitul ei, va să ȕică n'are ce se mai aștepte la măritat, căci încă înainte de acésta are să móră. De se forméză un fel de sulitã, sabie, saũ pușcă, atunci bărbatul ei va fi soldat. În scurt, după forma ce o capetã plumbul topit, își explică fie-care fată saũ mai bine ȕis le-o explică ursitórea fie-căreia cum îi va fi bărbatul, ce fel de stare și meșteșug va avé, cum va fi la făptură și cam cât are să trăiască. (2)

Unele fete întrebuintéză, în loc de plumb, *cérã*. (3)

(1) Com. de d-l P. Beșu.

(2) Dat. și cred. Rom din Bucovina, Transilvania, Moldova și Muntenia.—Veđi și T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.* p. 124: «Proorociile se mai fac și cu *plumb*. Se pune pe un *vãtrar* (lopățicã) o bucățicã de plumb, care, fiind topit pe jãratec, se varsã într'un vas cu apă și din figurile ce s'aũ format în apă se vestesce viitorul». — Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «Fie-care persónã varsã câte trei lingurițe de plumb topit în acéstã apă neinceputã. Figurile, ce și le face plumbul în apă, indicã vitorul junelui. Dacă plumbul aratã figura unei *biserici*, cununia e apropiatã; *secriul* vestesce mórte, *copilul* rușine». — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 8: «Topesce *plumb* saũ *cérã* și-l tórnă într'o strachină cu apă neinceputã, unde, rēcindu-se, se fac fel de fel de chipuri, după carí își tãlmăcesc gândurile și viitorul». — P. S. Ionean, *Mica colecțiune de superstițiile poporului român*, Buzeu 1888, p. 48: «În ȕiua de St. Vasile, fetele mari torn plumb topit în apă, ca să-și ghicéscã norocul»

(3) «*Șeđetórea*», an. II, Fãlticeni 1893, p. 127: «Tot în spre séra St. Vasile se pune apă într'o strachină și se picurã în douë margini opuse câte

După topirea saŭ vęrsarea plumbului, urmęză *perii de porc*.

Fetele daŭ la o parte din vatra focului cęrbunii ŝi cenușa, așă ca vatra să rēmăe curată. După acęsta, fie-care fată ieă pe rind cęte *doi perii de porc* ŝi, *menindu-ı*, dă unuia numele unui fecior pe care ŝi-a pus ea de mai înainte ochiul, adecă pe care ŝi-l doresce de soț, iar altuia numele sęŭ. Pe acei perii, ast-fel botezați, îi pun în vatra focului, ęicęnd :

Cum nu staŭ perii de porc pe foc,
Așă să nu stee ursitul meŭ în loc!...

Dacă prin ferbințela focului se întilnesc perii ŝi se împreună, se crede că numiții tineri se vor cęsători; iar dacă perii se depărtęză unul de altul, atunci tinerii, ale cęror nume le pörtă acești perii, nu se vor cęsători împreună, adecă fata nu va avę parte de feciorul pe care ŝi-a pus ochiul. (1)

o picătură dintr'o luminare de cęră. Fata, care vrea să scie dacă o va luă cutare, minesce picușurile ŝi, dacă se lipesc una de alta, nunta se va face.»

(1) Dat. ŝi cred. fetelor din Bucovina, a celor din Transilvania, ținutul Bărgăului ŝi al Năsęudului ŝi a celor din Moldova.—Veđi ŝi W. Schmidt, *Das Jahr und seine Tage in Meinung und Brauch der Rumänen Siebenbürgens*, Hermanstadt 1866, p. 4. — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 7: «Ieă douę (în alte localități, jud. Botoșani, *trei*) fire de *për de porc* egale în lungime ŝi le menesc; apoi daŭ cęrbunii de o parte ŝi le suflă bine spuza; pe vatra încălđită, pun alăturate firele de *për*: dacă ele se despart, e semn ręu despre partea măritișului, iar când încep a sfirii ŝi se împleticesc prin căldură, atunci e semn să-și gătęscă zestrea». — «*Șeđetóreă*», an. I, Fălticeni, p. 145: «Se ieă *doi perii de porc* tot una de lungi ŝi se pun pe vatră după ce s'a stins focul. Dacă perii se înlăturęză unul de altul, fata nu se va mărită; iar dacă se apropie ŝi se împleticesc, musai va face nuntă». — G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 48: «In sęra de ajunul St. Vasile, fetele mari pun pe o vatră arsă douę fire de *për de porc* ursite, unul cu numele fetei ŝi altul cu al tinerului ce voesce a luă în cęsătorie, ŝi dacă firele de *për* arđęnd se împreună, atunci fata va luă în cęsătorie pe acel tiner; iar alt-fel nu.»—S. C. Măndrescu, *op. cit.*, p. 229: «Ieă un mănunchiŭ de perii de porc,—în cele mai multe casuri din cômă,— aleg cęte doi ŝi, gândindu-se la un fecior ŝi o fată saŭ la un bărbat ŝi o femeie, îi pun pe vatra focului, de pe care s'a dat în lături jăratiful. Dacă perii din cauza căldurei se încolăcesc, se întilnesc, însemnęză că ŝi cele douę persoane pe cari le represintă se vor îmbrățișă, aŭ să trăiască împreună; dacă însă perii în mișcarea lor s'aŭ depărtat unul de altul, însemnęză că cele douę persoane nu vor fi nici odată împreună.»

O sémă de fete din *Transilvania* întrebuintează spre același scop, în loc de perii de porc, două frunzișore de *Saschiu* sau *Bănuș*. Pun adecă pe vatra bine măturată și înferbântată a focului două frunzișore de acestea și dacă, uscându-li-se virfurile, se încovăie una spre alta, cununia e sigură; încovăietura în partea opusă a uneia din frunzișore însă indică necredința amantului său a amantei, pe care o reprezintă frunzișora respectivă. Sau dacă, beșicându-se și învîrtindu-se, se apropie una de alta, iubirea nu va fi zadarnică; dacă se depărtază, e semn rău; iar dacă frunzișora, arđend, se învîrte rôtă, avem să așteptăm noroc în anul viitor, la din contra, nenorocire. (1)

După ce sfîrșesc cu perii de porc, încep a-și profeți sórta și norocul prin un *albuș de ou*. Ieău adecă un blid, însă mai ales un pahar cu apă rece neîncepută, apoi sparg un ou de găină și lasă să-i curgă tot albușul în apă. Dacă din albușul acesta se forméză în cât-va un chip de om, atunci fata, pentru care se face acéstă cercare de noroc, se va mărită în anul ce urméză. Iar dacă din acest albuș nu se forméză nimic din care să pótă fata alege și explică, atunci crede că nu se va mărită. De cum-va din albușul turnat în pahar se forméză un chip de om și pe lângă dinsul mai multe puncte, atunci crede fata că viitorul ei bărbat va fi om bogat și va avé oi multe; iar de cum-va din albuș se face chipul singur, fără puncte, atunci crede ea că viitorul ei bărbat va fi un om sărac. (2)

Fetele din unele părți ale *Transilvaniei* ieău un pahar cu apă neîncepută și apoi, spărgënd un ou, îl tórnă într'însul. Dacă oul până diminéță se umflă și crește afară din pahar, atunci e sigur că fata care l'a turnat se va mărită în anul viitor; din contra, dacă oul se așéză pe fund, speranța e perdută. Dacă pe gălbenușul oului se presintă figura unui copil, însemnézá rușine, secriul — mórte. (3)

După cele arátate până aici, urméză *jocul cu paraua* sau *cu banul*. Acesta se face în următorul chip:

(1) Din Mss. d-luî I. Pop-Reteganul.

(2) Dat. și cred. fetelor din Bucovina și Transilvania, com. de d-l P. Beșa.

(3) Din Mss. d-luî I. Pop-Reteganul.

Fata de casă, unde se serbeză Vergelul aduce apă prós-pătă din fântână și, turnând-o într'o strachină curată, o pune pe masă. Strachina trebuie să fie plină cum se cade. Apoi, fiind fie-care fată provădută de mai înainte cu câte o para, cu un ban rău, încep una după alta a lăsa să cadă banul cam de sus în strachină, făcând mai întâiū semnul crucii peste apă și grăind încet:

— De-a fi să-mi fie cutare partea, ursitul, să sară paraua din apă; iar de-a fi să nu-mi fie, să nu sară!

Saū :

Dac'a fi să sară banul,
Să mē mărit pân' la anul!

Dacă banul sare din apă, e semn bun, căci feciorul, la care a gândit fata când a aruncat banul, va luă-o. Și cum sare banul, toți cei de față se bucură; toți strigă și întrébă rî-dēnd pe aceea care l'a aruncat: la cine a gândit? Iar de nu sare banul din apă, atunci nu e semn bun, căci feciorul la care a gândit fata nu-i va fi partea; cu tóte aceste și pe acēsta o întrébă: la cine a gândit când a aruncat banul?

Ast-fel aruncă fie-care de trei ori, gândind la una și aceeași persónă. După acēsta combinéză feciorii și fetele de față împrejurările, cum vor procede cu peșitul, însuratul și mă-ritatul. (1)

După ce aū venit toți la rînd, după ce fie-care a *aruncat paraua*, banul, purced la alt mijloc de a-și ghici și cunósce viitorul, și anume prin două *lumînărele*.

Fac adecă două *lumînărele* mici și subțirele de céră, și de este cu puțință din céră curată. Lumînărelele acestea le fac la un capēt turtite, saū le pun pe nisce coji de nucă, ca să pótă pluti pe apă. Apoi le aprind, le dau drumul pe apa din strachina de mai înainte, făcēnd printre ele semnul crucii și *menindu-le*, adecă dānd uneia numele unui fecior, iar

(1) Dat. și cred. fetelor din Bilca, com. de d-l G. Brăilean; a celor din Volovēt, sat în distr. Rădăuțului, com. de Ilie Buliga, stud. gimn; a celor din Pătrăuț de pe Siret, com. de G. Pițul, stud. gimn.—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 7—8: «Altele pun într'o strachină cu apă ne-incepută o *părăluță* de cele vechi, subțiri și mici de argint; dacă *părăluța* se va scufundă, e semn bun; iar dacă va pluti de-asupra, e semn că va rămāné nemăritată.»

celelalte numele unei fete. Dacă aceste două luminărele, plutind pe apă, se împreună, cred toți că acei doi tineri, ale căror nume le poartă luminărelele, se vor căsători cât de curind; iar de nu se împreună, nu-i speranță de nuntă. Sau dacă în urmă una sau alta din luminărele scăpătază, adică se cufundă în apă, e semn că acela pentru care a fost menită va muri. (1)

Tot cam așa fac și cred și fetele din unele părți ale *Transilvaniei* (2) și ale *Moldovei*. (3)

Altele ieaū o *lumină subțirică* de cêră curată și, aprinđend-o, o lipesc de marginea unui blid, în care se află apă neîncepută, ast-fel ca, după ce prinde a arde, să pôtă picură dintr'însa în apă. Dacă lumina, după ce a început a arde cu flacără, începe a sfîrîi și cêra ce picură dintr'însa produce, atât când picură cât și când ajunge în apă, un fel de sunet ca *tiii*, atunci e semn că fata, pentru care s'a lipit lumina,

(1) Dat. și cred. Rom. din Bilca, com. de d-l G. Brăilean;—a celor din Frătăuțul vechiu, dict. de Domnica Antemie, com. de Ioan Covașă, stud. gimn.: «Se pun într'o strachină cu apă două *luminări aprinse*, ale căror capete de jos sunt destul de turtite ca să nu se prăvălescă lesnicios. Dacă aceste două lumini, dintre cari una este destinată pentru o fată, iar cea-laltă pentru un flăcău, despre cari se crede că trăesc bine între olaltă, se întilnesc și plutesc amîndouē ast-fel alipite una de alta, până ce se sting, se crede cum că respectiv'i se vor luă de soți; iar dacă înôtă deosebit una de alta, apoi se crede cum că nu se vor luă de soți nici odată»;—a celor din Fundul-Sadovei, com. de T. Luncan: «Aleg jumătăți de coji de nucă și, în cele ce aū să însemne bărbați, pun câte o *luminărică* mică, iar cele ce aū să însemneze fete rămân góle. După acêsta, punēndu-se într'o scafă cu apă și clătînând puțin scafa, dacă cojile, începēnd a pluti în colo și 'n cóce, se întilnesc, atunci se întilnesc și feciorii cu fetele, cari sunt, după credința lor, destinate pentru dinșii de mueri; dacă nu se întilnesc, nici feciorii cu fetele nu se vor întilni.»

(2) Din Mss. d-luī I. Pop-Reteganul: «Tot ele pun în două găoci de nucă câte o mică *lumină aprinsă*, una pentru fetița și una pentru iubitul ei. Apoi găocile cu *luminele* acestea le lasă a pluti într'un *tânie* cu apă. Dacă, plutind ele acolo, se întilnesc, atunci e semn că drăgăstoșii tineri se vor luă; la din contra, nu.»

(3) «*Ședětórea*», an. II, Fălticeni, p. 128: «Se ieaū două coji de nucă; în fie-care se pune câte o *luminărică* de cêră aprinsă, și se lasă să plutescă pe o strachină cu apă. Dacă se apropie cojile una de alta, fata se va mărită în cursul anului. În alte sate se pun trei coji de nucă: două represintă pe mire și mirésă, iar una pe preot. Dacă tustrele se adună, fata se va mărită.»

se va duce din casă, adecă se va mărită în anul ce urméză; iar dacă picuriî produc un sunet ca *siii*, atunci e semn că nu se va mărită. (1)

Maî alte fete picură dintr'o *lumînare de la Pasci*, într'o strachină cu apă neincepută, două picături, pe carî le menesc: una pentru fată, cea-laltă pentru ursit; dacă picăturile se unesc, nunta-î pe aprópe; dacă nu, atunci maî cam pe aşteptatele. (2)

În fine unele fete fac maî multe luminî de céră şi pe fie-care lumină o pun în câte un tálgeraş sau luntrişórá, făcute asemenea de céră. După acésta, dându-se fie-căreia numele unei persóne care se află în casă, le pun să plutéscă de-asupra apeî ce se află într'o strachină. Dacă arde luminarea tótă, atunci se đice că persóna, al căreî nume îl pórtă, va trăi până la adîncî bătrâneţe; dacă arde numai pe jumătate, se crede că va muri în flórea vieţei. (3)

În acest chip trece la rînd fie-care şi cu lumînărelele.

Urméză acum tâlcuirea sorţii şi a norocului prin mijlocul *turtiţelor de aluat*.

Acésta se face în următorul mod:

Fata de casă unde se serbézá *Vergelul* se duce la fântâna de unde ieău tot-deauna apă şi, scoţênd o ciutură de apă, ieă o gură din ea, o duce în casă şi o pune într'o strachină. După acésta, aducênd făină şi turnând-o în strachina cu apa adusă precum s'a arătat maî sus, fie-care fată frămîntă făina şi-şi face câte-o *turtiţă*, pe care, cocêndu-o în vatra focului şi ungêndu-o cu unt sau cu untură, fie-care fată îşi însemnézá turtiţa sa şi o dă apoi unei mâţe să o mănânce. Fata, pe a căreia turtiţa o va mănca mâţa, are să se mărite în anul ce vine. Dacă mâţa o va mirosi numai, fetei o să-î vie starostî. Iar fetele, ale căror turtiţe aú rămas

(1) Dat. şi cred. Rom. din Mahala, sat din distr. Sadagurei, com. de d-l G. Tomoiagă şi a celor din Fundul-Sadovei, com. de T. Luncan.

(2) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 12; şi com. de d-l P. Herescu din Găinesci, jud. Sucéva: «Să ieă o strachină cu apă şi o *lumînare aprinsă* de céră albă, se picură odată în o parte şi a doua órá în altă parte, menindu-se cel sau ceea ce operéză cu cine trage nădejde a o luă; şi dacă picuşurile se întilnesc, atunci se ieău în căsătorie.»

(3) Dat. şi cred. Rom. din Frătăuţul-nou, com. de Vesp. Reuţ.

neatinse de mătă, n'au ce mai trage nădejde că se vor mărită în anul ce urmază. (1)

O sémă de fete întrebuintéză spre același scop, în loc de *turtiță*, un fel de *colțunași* sau *piroșci* (2), una sau mai multe bucățele sau *gologóțe* de *mămăligă* (3), mai multe *găluscele* (4) sau bucățele de *slănină* (5), pe cari de asemenea le dau unei măte sau unui căne spre mâncare.

(1) Dat. și cred. Rom. din Calanfidesci, Siret, precum și din alte sate din Bucovina.

(2) Dat. și cred. Rom. din Balacéna, com. de d-l G. Boca : «Pun un șir de *mușcături* ori de *piroșce* (sing. piroșcă, chiroșcă) pe o scândură sau pe podele și ȓic : mușcătura sau piroșca asta îi fata cutare, iar mușcătura asta-laltă fata cutare etc. După ce au înșirat mușcăturile și le-au dat tuturoră câte un nume de fată, chémă cănele la ele, și pe care mușcătura o apucă cănele mai întâiu, cea fată se mărită mai întâiu.» — *Colțunașul* se numesce pe unele locuri *colțuraș*, după colțurile bucății de aluat umplute.

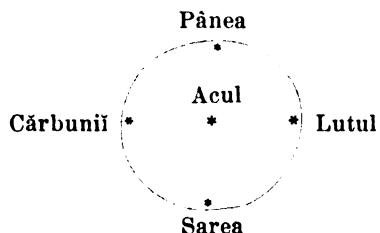
(3) Dat. și cred. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilean, stud. giun.: «Tot în séra spre St. Vasile ung fetele doi mieȓi de mămăligă cu unt, îi pun pe maiul de bătut cămeși și ȓic că un mieȓ este fata cutare, iar cel-lalt mieȓ este cea-laltă fată. În urmă dau mieȓii la o mătă și, pe al cărei fete îl mănâncă mătă mai de grabă, aceea se mărită mai întâiu; — a celor din Frătăuȓul nou. com. d-l Iulian Sidor : «În séra Sf. Vasile strigă cănele în casă și-i dau o bucată de mămăligă, și câte *bucături* face cănele, într'atâția ani se va mărită fata; — a celor din Frătăuȓul-vechiu, dict. de Domnica Antemie și com. de I. Covașă : «Se fac mai multe *gologóțe* de mămăligă, cari se móie în lapte dulce sau în smântână și se înșiră apoi pe pragul casei. După ce se destinéză fie-care din aceste *gologóțe* câte unei fete, se trimite (mână) mătă spre ele, așa ca, dând acésta de dinsele, să se pue la ospet. Fetele cred apoi că, pe care *gologoȓ* l'a mâncat mai întâiu, cea fată se va mărită mai de grabă. Iar de mănâncă mătă numai unul, apoi ȓic că numai cea fată se va mărită în acel an, pe când cele-lalte cu părere de réu nu.»

(4) Dat. și cred. Rom. din Fundul-Sadovei, com. de T. Luncan : «Mai fac fetele în séra spre Sfintul Vasile *nouă găluscele* din pâne sau din mămăligă, pe cari le ung cu unt, și apoi, punându-le pe o scândură, aduc pe o mătă flământă ca să le mănânce. A cărei fete a fost *găluscéua* pe care a luat-o mai întâiu mătă și a mâncat-o, cea fată se crede că se va mărită mai curind. Dacă numai le miróse, iar nu mănâncă nici pe una, atunci nici o fată n'are să se mărite în anul ce urmază.»

(5) Dat. și cred. Rom. din Găinesci, jud. Sucéva, com. de d-l P. Herescu : «Se taie trei bucăți de *slănină* și se menesce fie-care cu numele acelora ce voesc să le ieă în căsătorie; apoi chémă mătă, și pe care bucată va pune gura mai întâiu, acela, ce este menit pe ea, o va luă de soȓie.»

Fetele din unele părți ale *Moldovei*, voind a sci de vor-
avé bărbați bețivi ori nu, și ce băutură anume vor bé,
mai fac încă și următórea vrajă: omul de gasdă, la care
s'aũ adunat fetele, umple câte-vă ulcele cu diferite băuturi,
precum: vin, rachiũ și altele, iar unele cu apă; apoi le duce
afară și le lasă în tindă ori pe prispă. Fetele es câte una
și aleg o ulcică, și ce băutură găsec, aceea cred ele că vor
bé-o bărbații lor. Iar fata, care ieà ulcica cu apă, nu va avé
bărbat bețiv. (1)

Unele fete din *Bucovina* ieau trei cărbuni stinși, o bucă-
țică de lut, una de pâne și una de sare și le pun pe tóte
în cruciș, pe o sită întórsă cu pâza în sus, iar la mijlocul
acestor obiecte pun un ac saũ un bold înfipt într'o fărma-
tura de pâne.

După ce aũ făcut acésta, învîrtesc ața, care e prinsă în ac
saũ legată de bold, de două ori pe degetul arătător de la
mâna dréptă, ridică puțin acul saũ boldul în sus și rostesc
următóarele cuvinte:

Sfinte Vasile! Spune-mi: Vine mirele saũ nu? De vine,	Să tragă la pâne Și sare! De nu vine, Să tragă la lut și la cărbune!

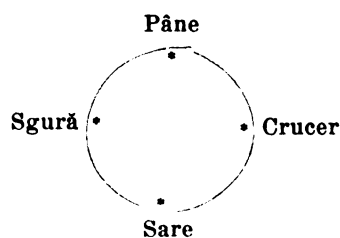
Dacă, după rostirea acestor cuvinte, fărmațura în care e
înfipt acul saũ boldul se trage spre pâne și sare, atunci
înséamnă că mirele fetei respective va fi om cu meșteșug
(meseriaș), iar de se trage spre cărbune saũ lut, mirele ei
va fi agricultor. (2)

Alte fete, tot din *Bucovina*, pregătesc de cu ȓi o sită, pe

(1) «*Ședătórea*», an. II, Fălticeni, p. 127.

(2) Dat. și cred. Rom. din Ciocănesci, distr. Dornei, dict. de Ilinca
Moșulea.

care pun asemenea în cruciș o bucățică de pâne, una de sare, una de sgură și un crucer:

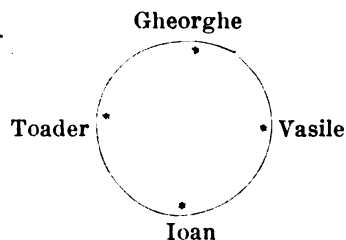

Pe la miezul nopții pun mâna cu ochii închiși pe sită și dic:

Eû nu pun mâna pe sită,
Ci o pun pe-a mea ursită,
Care-i de Dumneșeu dată
Și de la ómenî lăsată!

Dacă a pus mâna pe pâne, ursitul ei are să aibă noroc la pâne; dacă a pus-o pe crucer, are să aibă mulți bani; dacă a pus-o pe sare, are să aibă de toate; iar dacă a pus-o pe sgură, va fi ferar. (1)

Fetele din unele părți ale *Moldovei* din contra ieaă un fund, fac pe dînsul patru semne cu cărbune sau cu cretă, în formă de cruce; menesc la fie-care semn numele unui flăcău căruia îi trag nădejdea, d. e.:

Iaă apoi un fus de tort și prind a-l suci pe fund. Și asupra căruî semn stă fusul, feciorul acela o va luă de soție. (2)

În fine fie-care fată din ținutul Năsăudului în *Transilvania* merge în séra lui *Sân-Văsiu* la casa unde umblă dînsa în *ședători*, ducând cu sine o *cununiță*. Acestă cununiță este

(1) Dat. și cred. Rom. din Buniți, dict. de Irina Jalobă.

(2) Dat. și cred. Rom. din Găinesci, jud. Suceva, com. de d-l P. Herescu.

făcută din cójă de măr bun, în mărime cam de 3—6 cm. în diametru; pe lângă cójă e învîrtit ceva bumbac sau scul colorat.

Pentru ca fie-care fată să-și pótă cunósce *veriguța*, cum numesc ele acéastă cununiță, pe lângă aceea că cununițele variază în mărime, mai aú și ceva bumbac sau scul verde, albastru, negru, galben etc., ca semn de distingere.

Adunându-se tóte fetele din o respectivă ședétóre, închid ușa, ca să nu între feciorii înăuntru, ieaú o cofă nouă, nefolosită încă, plină cu apă luată din vre-o apă curgétóre,— nu din fântână,—și din care apă nu este ertat să bea nimeni, pentru că alt-cum «nu-î de leac», pun tóte cununițele în cofă, însă așa ca fie-care cununiță să fie vėđută de toți când s'a pus; — apoi una dintre fete, — cea mai istétă, — iea un *mă-nunchiú*, adecă o legăturiță de busuioc uscat, îl bagă în cofă și începe a învîrti cununițele prin apă, până când s'aú legat tóte sau cele mai multe de busuioc.

În timpul cât se învîrtesc cununițele în cofă, tóte fetele sunt strînse în jurul cofei, asupra căreia se află întinsă o năframă mare, ca nimeni să nu pótă vedé în cofă. Fetele, în timpul acesta, ținend fie-care o margine a năfrămii apropiată de gură, cântă următórea poezie :

Sân-Văsîu, Văsîu,
Unde te găsiu,
La vadul-bogat;
Cine te-a legat?
Petrea cu Ignat.
Dă-mi, Dómne, bărbat,

Să mă culc în pat,
Să fac un fecior,
Să-l cheme Ion!
— Sus, vere, drăguță,
Scóte-mi veriguță!

Fie-care vers, în cântare, se repetă de două orî, și când ajung de cântă cele două versuri din urmă, se ridică năframa.

Fata, care a învîrtit busuiocul în cofă, îl scóte acum afară și, fără a fi ertat să se atingă cine-va de el, ținendu-l sus, se uită fie-care fată să vadă orî de s'a prins sau nu cununia ei de el și, dacă da, observă unde s'a prins: mai sus sau mai de jos de busuioc.

Acésta o fac pentru aceea, de óre-ce se crede că acea fată, a cărei cunună nu s'a lipit de busuioc, nu se va mărită în anul acela și că, cu cât cununița s'a legat mai sus pe busuioc, cu atât fata respectivă se va mărită mai curînd.

Luându-și apoi fie-care fată cununița sa, prinsă de busuioc, o bagă din nou în cofă; repetă de trei ori cântecul de mai sus. După ce a scos a treia oră cununițele din cofă, încep a trage conclusiuni, cari se țin de foarte adevărate. Așa de exemplu: dacă cununița unei fete a eșit de toate trei ori pe busuioc, fata respectivă *de sigur* se va mărită în acel an; dacă a eșit numai de două ori sau numai odată, atunci este probabilitate să se mărite; dacă însă la o fată nu i-a eșit nici odată cununița pe busuioc, aceea *hotărît* că în acel an nu se mărită; și în urmă, la care fată i-a eșit cununița mai sus pe mănunchiul de busuioc, aceea se va mărită mai întâi și vice-versa.

După acésta fie-care fată își ieă cununița sa, merge drept spre vre-un gard din apropiere cu ochii închiși și de la parul, pe care a pus prima dată mâna, numără nouă pari în ori-care parte și în parul al noulea își pune cununița. Deschide apoi ochii și, dacă parul e drept din lemn frumos și cu cójă, crede că bărbatul ei va fi om frumos, isteț și avut; dacă parul e clenciuros (cu noduri), strîmb și urît, urît îi va fi și bărbatul; iar dacă parul e fără cójă, bărbatul ei va fi sărac. — Dacă s'ar întîmplă ca paharul de al noulea să fie îngemănat, adecă doi pari lângă olaltă, unul de o parte, altul de cea-laltă parte pe lângă gard pentru sprijinirea acestuia, se crede că respectiva va avé doi bărbați.

Datinele descrise până aici sunt cunoscute la Români din jurul Năsăudului sub numele de *Veriguță*; se dice de exemplu: mergi la *Veriguță*? ai fost aseră la *Veriguță* etc. și acésta pentru aceea, de ore-ce cununița cea de cójă de măr se numesce exclusivamente *Veriguță*. (1)

Tóte datinele înșirate până aici se petrec mai mult numai în casă, la zarea unei lumînări sau, în lipsa acesteia, la zarea unui opaiț. Fie-care fată asistă la cercarea norocului celor-lalte, fie-care se bucură sau, după împrejurări, se scârbesce de rezultatul nefavorabil al suratelor sale. Inșă în genere, fie cum va fi acel rezultat, voioșia și glumele nu lipsesc nici uneia, căci deși se întîmplă ca unei fete să nu

(1) Ștefan Buzilă, *Nunta la țeranul român din jurul Năsăudului*, publ. în „*Tribuna*”, an. VII, Sibiiu 1890, No. 19.

i se fi nimerit, după cum i-a fost dorința, își calcă pe inimă, se face, deși numai ea și Dumnoșeș se știe cum, că nu-i pasă; apoi și celelalte fete o îmbărbătează, spuindu-i că dăru nu va fi tocmai așa după cum i s'a arătat.

De multe ori voioșia trece în risete, din cauza figurilor pocite sau a altor semne, cari se arată din topitul și versatul plumbului, cât și din albușul oului. Și cu cât acestea sunt mai diforme și mai ciudate, cu atâta voioșia se mărește.

După ce au împlinit șirul profetirilor cu celea ce s'au arătat mai sus, es toate afară, purtând cu sine un *lingurariu* cu linguri cu tot și cu o ciobotă. Cum au eșit afară, fie-care fată scutură pe rînd lingurarul cu lingurile și, după ce încetăză de scuturat, ascultă cu luare aminte să audă nu vor lătră din cotro-va câni. Din cotro latră câni, într'acolo cred ele că se vor mărită. (1)

Unele, voind a ști în cotro se vor mărită, încalecă pe *melleșu*, se sue pe pörtă și strigă:

«U! ursitorul meu! în cotro ești?»

Și din care parte încep câni a lătră, dintr'acolo cred că le va veni ursitul. (2)

După ce se perindăză cu lingurarul, încep cu *ciobota*, și anume fie-care fată pe rînd o aruncă peste casă. Acesta însemnăză, că în cotro va fi căputa ciobotei căduță jos, după ce acesta a căduț, într'acolo va fi viitoarea casă a celeia care a aruncat-o. (3)

Unele fete întrebunțăză, în loc de ciobotă, un papuc, pe care de asemenea îl aruncă peste casă; și în cotro pică papucul cu gura, într'acolo cred ele că se vor mărită. (4)

De aici, după ce au sfîrșit și cu ciobota sau cu papucul, se ieaă cu toatele și se duc în tăcere până la o casă megiașă

(1) Dat. și cred. Rom. din Siret

(2) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 13.

(3) Dat. și cred. Rom. din Bilca, com. de d-l Gheorghe Brăilean; — a celor din Bosanci, sat în distr. Sucevi, com. de Sim. Șutu, stud. gimn.: «Aruncă o ciobotă peste casă și, în cotro va pică ciobota cu gura turetei, dintr'acolo are să-i fie mirele.»

(4) Dat. și cred. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Domnica a lui Toader Ionesi.—«*Ședătorea*», an. II, Fălticeni, p. 128: «Se pune fata la pământ cu spatele spre ușă și aruncă papucul peste cap. De va căde papucul cu virful spre ușă, se va mărită, adecă va eși din casă.»

unde știu că sunt copii mici, spre a începe alt șir de profetiri, și anume să cerce norocul când se vor mărita: în timp scurt? ori mai târziu? în anul ce vine, ori în cel-lalt an? Acesta o cunosc ele din aceea că încunjură fie-care pe rând de trei ori casa, iar la a treia oră se pune aceea care a încunjurat-o lângă o feréstră și, tăcând mulcom, trage cu urechea să audă ce se vorbește în casă? Dacă aud că în casă părinții dic copiilor «*du-te!*» «*cară-te!*» sau «*mergeți de-aice!*» este semn de bucurie, căci de bună samă au să se mărite, se vor duce de la casa părintescă. De aud pe părinții din casă strigând către copii: «*vină mai de grabă!*» sau «*vină mai iute!*» pețitorii vor sosi chiar în câșlegile de érnă. Iar de aud dicându-se în casă: «*ședeți locului!*» sau «*stăi!*» sau «*nu te urni din loc!*» atunci nu e semn bun, căci fata care a ascultat nu se va căsători în anul ce urméză. (1)

Sfirșind fie-care fată de ascultat, se duc tóte la altă casă, unde știu că sunt *lumină de cununie*, și, cerându-le pe vre-o câte-va minute de la proprietarul lor, le aprind și merg cu dinsele la o fântână. Aici, la luminile aprinse, fie-care se plécă și caută în apă. Dacă fata care s'a plecat vede în apă o umbră de bărbat care-î este cunoscut, e semn sigur că se va căsători cu acea persónă, a căreia umbră i s'a arătat în apă. (2)

(1) Datina și credința fetelor rom. din Bucovina și Moldova.--Veđi Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 8: «Se duc la o casă de gospodar cu glótă mare, și ascultă la ușă, sau la feréstră; dacă vor auđi vorbe: «*du-te*, «*ce zăbăvesci!*» sau altele cam în sensul acestora, se mărită musai în anul acela; iar de va auđi în casă: «*unde plecî? rêmâi!*» etc. semn rêu e și cu zăbavă se arată.»—«*Șeđetórea*», an. II, Fálticeni, p. 128: «In același scop și în aceeași ți, fetele se duc la o casă, unde știu că gospodarii au copii, și deschid pórtă cât e de mare; apoi se duc la feréstră și ascultă ce ăice mama către copii. De va ăice: «*du-te în colo!*» fata crede că se va mărită curînd; iar de va da cevă mama copilului și i-a ăice: «*șeđi acole!*» atunci nu se va mărită de grabă.»

(2) Dat. și cred. fetelor din Bilca, com. de d-l G. Brăilean:—a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu;—a celor din Costâna sat în distr. Suceviî, com. de Vas. Huțan stud. gimn.: «Se string mai multe fete la un loc în séra de Sfintul Vasile și-și ieau câte o lumină și o oglîndă cu sine și se duc la *produh* și se uită în oglîndă și dic că véd pe acela după care au să se mărite»;—a celor din Frătăuțul-vechiu, dict. de Zenovia Rusu: «Ieau o *lumină de cununie* a unei femeî măritate și o oglîndă

Acestea sunt datinele și credințele, la a căror manifestare ieau parte și feciorii, însă ei la întréga petrecere au un rol secundar, după cum am mai spus-o de vre-o câte-va ori; ei mai mult privesc și combină din cele ce li se arată fetelor cum vor purcede cu peșitul și însuratul.

Vine însă acum un șir de datine și credințe proprii numai fetelor, la a căror manifestare caută să nu fie nimeni de față ca să le vadă. Acesta e o mare taină pentru dinsele. Și eu le dau totă dreptatea, căci un prașcău, un om de nimica, vedându-le, poate să le ieă în ris, sau, ce e și mai rău, poate încă să le facă și alte neplăceri. Drept aceea, se despărțesc acum de feciori și, lăsându-și să mergă unde voesc, ele se duc la casa uneia dintre dinsele, și acolo își urmază profețiile despre cari vom vorbi mai pe larg în capitolul următor.

E de însemnat și aceea că, cu cât e afară mai întuneric, cu atât cred ele a fi mai bine pentru dinsele, căci atunci sunt scutite de ochii cei răi ai lumii.

III. Am vădit, din cele expuse mai sus, cum serbeză Români din ținutul Dornei în Bucovina și cei din județul Sucevei în Moldova *Vergelul* lor; am vădit și aceea cum serbeză fetele române de pretutindenea un șir de datine și credințe, cari asemenea se numesc *Vergel*. Aceste datine, după cum ni se spune, sunt foarte vechi, căci așa le-au apucat și

și merg la o fântână. Aicea aprind lumina și o bagă în fântână. După aceea, întorcând oglinda cu fața către fântână, se dice că ved pe viitorul lor bărbat pe de-asupra apei;—a celor din Frătăușul-nou, com. de Vesp. Reuș: «Fetele ieau o *lumină de cununie* și o oglindă și merg la mieșul nopții spre Sfântul Vasile la un isvor sau fântână, aprind lumina, țin oglinda spre fundul apei și cată în lăuntru. Ele dice că ved atunci pe ursitorii lor, dacă a fi să se mărite în anul ce urmază»;—a celor din Mihoveni, sat în distr. Sucevei, dict. de Mariuca Marunec: «Ieau o luminare și o oglindă și se duc la fântână și aprind lumina și pun oglinda cu fața de-asupra feței apei, și care are să le fie soțul se arată în oglindă. Și iarăși dice că, dacă are să fie negricios, atunci li se arată negru, iar dacă are să fie albineș, atunci li se arată alb».—V. și Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 10: «La 12 ore noaptea, fata singură, fără a fi vădită de nimeni, se duce la fântână, luând cu sine o luminare, care a fost arsă numai la Paști: acolo o aprinde, lipind-o de *clobașul* (cârligul) fântânei, pe care îl viră în lăuntru, de se uită în apă, unde vede numai decât fața ursitului ei.»

le-aŭ serbat moși din strămoșii noștri, precum se serbeză și în ziua de astăzi.

Vine acum rîndul să vorbim despre o datină a feciorilor, tot atât de veche și de interesantă ca și cele de mai înainte, care poartă același nume, dar care de un timp încôce în unele sate s'a dat cu totul uitării.

Voind a descrie cu de-amăruntul și acéstă datină ca și pe cele de mai înainte, am fi nevoiți să reproducem, dacă nu tocmai întrégă, apoi cel puțin cea mai mare parte din descrierea *Berii* sau a *Berénului*. Aceeași regulă se observă la acest *Vergel* atât de către feciorii cari îl fac, cât și de către fetele cari ieaŭ parte la dînsul, avënd tot odată același scop ca și *Berea* sau *Berénul*, adecă: petrecerea tineretului, cinstirea și ospătarea părinților acestuia și a altor óspeți bine-veniți, cari se adună ca privitori la acéstă petrecere.

Deci, ca să nu mai repetăm ceea ce am spus odată, în descrierea *Vergelului* de față vom fi cât se póte de scurți.

Vergelul acesta nu se serbeză în una și aceeași zi, ci feciorii din unele părți ale *Bucovinei*, și anume cei din *Ilișesci* și cei din *Botușana*, precum și cei din *Șomcuta-mare* din *Ungaria* și din împrejurimea ei, îl serbeză în ziua de *Anul nou după amédă*; cei din unele părți ale *Banatului*, în ziua de *Bobotéză după amédă*; cei din *Corlata* în *Bucovina*, în ziua de *Lăsatul secului*; iar cei din *Transilvania*, în *srbătorile Pascilor*. Mai pe scurt: timpul când se serbeză nu e același, modul cum se serbeză la feciorii din *Bucovina* și *Ungaria* e mai același, pe când la cei din *Banat* și *Transilvania* se deosebesce în cât-va. În ce constă deosebirea acésta vom vedé mai apoi.

Să începem mai întâiŭ cu descrierea *Vergelului* feciorilor din *Ilișesci*.

Feciorii din acest sat, cari voesc să serbeze *Vergelul*, pun tóte de mai înainte la cale, unde aŭ să-l serbeze și pe cari din fete să le poftescă; apoi tocmesc musicanți și aleg din mijlocul lor pe doi inși, pe cari îi numesc *Colceri* și cărora le incredintéză conducerea *Vergelului*.

Sosind séra Sfîntului Vasile sau a Anului nou, mai mulți feciori, luând cu sine câte un șip cu rachiŭ, se duc pe la tóte casele, unde sunt fete mari hotărîte să fie învitate, și

le poftesc dimpreună cu părinții lor, ca să bine-voiască a veni pe a doua zi la Vergel.

La fie-care casă în care intră, după îndătinata dare de *bună vreme* sau *bună seară* și după o scurtă convorbire, care mai tot-deauna e în versuri, învitatarii cinstesc mai întâi pe tatăl fetei, apoi pe maică-sa și în urmă pe fată, zicând că le-ar fi cu mare plăcere și s'ar bucura dacă nu i-ar trece cu vederea, ci s'ar osteni pe vre-o câte-va ore până la petrecerea lor.

În ziua de Anul nou după amădă, se adună mai întâi feciorii cari fac Vergelul la o casă anumită, cu al căreia stăpân însă sunt înțeleși de mai înainte.

Fie-care fecior e îndatorit, când vine la Vergel, sau și cu o zi mai înainte de acesta, să aducă băuturi pentru oșpeți și bani pentru muzicanți; acestea se dau în stăpânirea *Colcerilor*. Fără de această contribuțiune nu este ertat nici unui fecior să pună piciorul în joc, nici nu poate să aștepte că va căpeta ceva din mâncările ce le aduc fetele.

După ce s'a adunat cea mai mare parte din feciorii, încep muzicanții să cânte, iar feciorii să jöce.

Cel mult peste o oră încep a se aduna și fetele din toate părțile, dimpreună cu mamele lor, cari aduc felurite bucate, ce le numesc *cinste*, precum: colaci, plăcinte, mere, nucii, găini fripte, babe și altele.

Pentru fata care n'are mamă, duce cinstea o soră a sa măritată, o mătușă, sau o vecină. Nici odată însă nu duce *cinstea* fata singură.

Colcerii, cum ved că a sosit atare mamă cu fică-sa, îndată le es înainte și le poftesc în casă, le pun după masă și le închină câte un pahar de băutură. Iar după ce le-au primit *cinstea*, după ce acestea au închinat câte un pahar de băutură și au îmbucat câte ceva din bucatele puse pe masă, ese fata afară, unde o așteptă jocul.

Ast-fel sunt întâmpinate și ospetate toate fetele de-a rîndul câte aduc bucate.

În scurt, aceeași datină, aceeași primire, cinstire și ospetare, aceleași apucături se observă la Vergelul acesta ca și la întrunirea numită *Bere*.

Danșurile și chiuiturile sunt tot aceleași cari se usiteză

de către feciorii din Bucovina peste tot anul. O singură abateră, mai cu sémă cu privire la chiuituri, constă întru aceea că feciorii, de astă dată, când strigă în joc, nu critică, nu ieau în rîs, sau cum se dice *peste picior*, pe nici una din fetele cari au adus cinste. Ei se pörtă față cu dînsele cât se póte mai omenesce și caută să le jóce pe tóte de-a rîndul și cât se póte mai de multe ori, ca nu cum-va mai pe urmă una sau alta să aibă cuvînt a se plînge că n'a fost băgată în sémă și că, prin urmare, numai de géba le-a adus cinstea, căci n'a fost de obrazul lor.

Fie-care fecior, dar mai cu sémă *Colcerii*, caută ca tótă adunarea, toți óspeții poftiți și cei bine-veniți să fie deplin îndestulați cu primirea, cinstirea, petrecerea și purtarea lor.

În acest chip duréză *Vergelul* feciorilor din Ilișesci până ce înoptéză bine. După ce începe a înopta, fetele se duc pe acasă. Feciorii și cu alți bărbați mai rêmân și se mai petrec, cinstind, ospetând și jucând până într'un târziu de nópte, când apoi se duc și ei pe-acasă.

Tot cam așa serbézá *Vergelul* și feciorii din Corlata. Aceștia încă aleg doi inși din mijlocul lor, cari se împuternicesc ca să strîngă și să privegheze *cinstea* adusă de fete, să conducă *Vergelul*, să primescă și să cinstescă óspeții, să păstreze ordinea cuvenită, în scurt să caute ca întréga petrecere să fie în cea mai bună rînduială. (1)

Ce se atinge de *Vergelul* feciorilor din Botușana avem următoarele amănunte, pe cari a bine-voit să ni le comunice venerabilul exarch și paroch din loc, d-l N. Sbiera:

La *Vergel*, ne scrie Sfinția Sa, poftesc doi feciori (2) pe fetele cari le plac lor, nu însă de-a rîndul pe tóte, ca în ziua de Anul nou să vie la *Vergel*. Fetele duc de-a rîndul mîncări, fie-care ce are, iar feciorii plătesc musica și bêtura. Acestea tóte se strîng la o casă anumită, anume hotărîtă spre acel scop. De către séră se adună o cétă de feciori la acea casă, iar nu toți feciorii căți sunt în sat, ci după alegerea lor, un număr amésurat localității și numărului fetelor invitate, și pregătesc mese în acea casă.

(1) Com. de d-l G. Tomoiagă.

(2) Aici vedem numai pe doi feciori poftind, pe când în Ilișesci poftesc toți feciorii căți compun *Vergelul*

«Fetele, cari vin cu bucatele pregătite, le pun pe masă.

«Musica le cântă.

«Feciorii le cinstesc și așteptă până ce se adună toate. Apoi se așează la masă tot un fecior și o fată, unde beau și mănâncă până ce se satură. În același timp părinții se cinstesc pe de lature și privesc la tineri. Apoi tineretul ese cu danțul primprejurul mesei afară și deschide jocul, care duréză totă nóptea.

«După ce s'aú sculat tinerii de la masă, se așează părinții lor și toți bătrânii invitați la bėut și mâncat, însă numai ceea ce a rămas de la cei tineri. Părinții tinerilor și cei-lalți óspeți încă se veselesc și-și petrec mai totă nóptea acolo.»

Comparând acum Vergelul acesta cu al feciorilor din Ilișesci și Corlata, vedem că în fond sunt tot una, aú același scop, numai în privința executării lor se deosebesc în cât-va.

Ce se atinge de Vergelul feciorilor din *Șomcuta-mare* și împrejurime, d-l El. Pop ne scrie următoarele :

«Sėrbătórea *Anului Nou* sau a *Săn-Vasiului* e cea mai însemnată pentru tinerimea română, căci acum se face *Vergelul*, acum se fac și *farmecele*.

«Încă cu o săptămână mai înainte, feciorii satului se strâng la olaltă și se sfătuesc unde vor face *Vergelul* și ce musicant să-și cuprindă ?

«După aceea, fiind toate hotăríte, se aleg dintre dinșii doi *chiamători* sau *solii* și un *cămăraș*, care păstréză cheile cămării în care se țin colaci, vinarsul etc.

«Chemătorii își fac două bețișóre frumúșele ; apoi fie-care merge la alésa inimei sale, ca să-i pună la bețișor o năframă (zadie) frumósă.

«Atât bețișórele cât și legarea năframei se fac cu mare gust.

«Acești chemători, ast-fel pregătiți, se pornesc din casă în casă pe la gazdele cu fete mari, cari aú de gând să le pună în *Vergel*.

«Unul din ei, după ce intră în casă, chémă așa :

«— Este cuvintul lui Dumneđeú întâia óră, a doua óră al celor 12 Apostoli, apoi al Maicii precurate, toate de la Dumneđeú sunt lăsate ! Așa dic și feciorii acestui sat : Mulțumim lui Dumneđeú că ne-a ajutat de-am ajuns la acest praznic, strălucit al Anului Nou ! Pentru bucuria acestui mare praznic, socotitu-ne-am a face o veselie, un *Vergel*, în casele lui N. N., la care, prin rostul nostru, sunteți rugați și d-vóstre, cinstiți gazde, a slobođi pe tineră d-vóstre mlădiță să iee parte !... Să strigăm la Chr. să ne dea noroc la

«toți!... Ertaiți, cinstite gazde, că nu scim vorbi chiar așa precum
«s'ar cuveni la nisce ómeni de omenire ca d-vóstre!»

«Acéstă vorbire se ține în mijlocuî casei, cu pălăriile luate de
pe cap, și chemătorii staū alătura unu lăngă altul.

«Gasda răspunde:

«Dumneđeū vè dea noroc,
«Poftim de cuprindeți loc!»

«După acésta se începe un ospet scurtuț, după care, luându-și
rèmas bun, solii es și fata îi petrece până afară, iar aici solii
mai schimbă și cu dinsa vre-o câte-va cuvinte.

«In locurile unde chemătorii sunt mai interesați, adecă unde
sunt fete frumoșe, eî pușcă cu pistóle.

«Mamele își pregătesc fetele cum sciū mai frumos, le fac *colaci*
ca rotița plugului, precum și altă *cinste*, cu care staū gata până
ce sosesc ȓia Anuluî Noū, în care se începe *Vergelul*, ce ține
2—3 ȓile și tot atâtea nopți.

«Fie-care fecior pune o sumă anumită de bani, din cari se cum-
pèrá lemne, se solvesce musicantul și se cumpòrá tóte cele tre-
buincióse, precum: lumínări, vinars etc.

«In séra a doua a Vergeluluî, cam la 12 ore din nópte, *se rês-
pund cinstele fetelor*. Atunci sunt chemați și părinții. Toți se
așèză la o masă. Iar unu dintre chemători și anume acela care
a vorbit și la chemare, începe a răspunde pe rind atât colacii
cât și fripturile aduse de *coconițe*.

«Vorbitorul face mai întâiū o introducere despre scopul Ver-
geluluî, ieā apoi un colac al cutării fete, precum și vin, de este
lăngă colac, și apoi prourmèză cam așa:

«— Așă ȓice N. N. tinèra mlădicióră: O, Dómne sfintule! mul-
țumescu-ți că ne-ai învrednicit a ajunge acest An Noū! Dar după
«datina din moși și strămoși, făcèndu-se în satul nostru Vergelul
«întru bucuria Anuluî Noū, și fiind și eū chemată, iacā mē răspund
«întru lauda luî Dumneđeū și în cinstea a tótă tinerimea:

«C'un colac de griū frumos
«Ca pelița luî Christos
«Și cu o *bute de vin* (1),
«Cine-a bé să n'aibă chin,
«C'o bute de béutură,
«La câți le va umblă prin gură

«Toți să strige la Christos
«Să ne fie de folos,
«Să ne dea noroc la toți...
«Butea-i legată cu cercurî
«Să ne fie până Mercuri!...»

(1) Sticlei saū șipuluî cu vin i se ȓice în glumă *bute*.

«In unele locuri se răspunde în ambe nopțile, iar în altele numai în cea din urmă.

«Până ce se răspunde, musicanții mîncă. Apoi se începe veselie din ce în ce mai mare, cu hori, cântece și chemări cu po-carele (toaste).

«După acésta, sculându-se de la masă, se începe jocul, care se continuă până în ȕi.

«Bêtrânii, și mai ales mamele, sunt de față până la fine, fiind fôrte atente care flăcău a jucat mai mult pe ficele lor.

«Jocurile sunt diferite. Mai cu sémă însă se jócă pe la noi *Co-drăncscul, Pe-sub-mână, Ardelénca, Țigănescul și Mânântelul*.

«Când es de la biserică, de regulă se poftesc unul cu altul *pe ospêț*.

«Acolo să auđi apoi cîntând :

«*Sân-Vaseiu* cu *Bobotéză*

«Tot după *Crăciun* urméză,

«Să lăudăm,

«Să cîntăm,

«Să ne bucurăm!

«Câte sêrbători pe lume,

«Nu-s ca *Crăciunul* cu nume.

«Să lăudăm,

«Să cîntăm,

«Să ne bucurăm!

«Iacă vin cășlegile,

«Se mărită fetele.

«Să lăudăm,

«Să cîntăm,

«Să ne bucurăm!

«Dar și popa așa vrea,

«Ca să-ı umble secerea,

«Să-și capete simbria

«Pe tótă cununia!»

In unele părți din *Banat* se serbéză *Vergelul*, după cum am amintit și mai sus, în ȕiua de *Bobotéză*. Și iată cum :

«După sfirșitul cutărui dans, când sciũ feciorii, că nu e de parte de a se despărți, unul dintre dînșii aduce o cofiță în chilia de dans, aici își așeză tóte fetele câte un inel și feciorii se duc pe rînd și ieaũ din cofiță inelele—fie-care fecior câte unul—și feciorul cu aceea fată jócă tótă séra aceea, al cărei inel l'a luat din cofiță. Nu e însă ertat a alege inelele, căci atunci fie-care fecior ar luà pe al aceleia pe al căreia i-ar porunci inima. Și pentru ca să nu se întîmple una ca acésta, se alege dintre feciori unul, care să stee cu o *vergea* lângă cofiță, și pe care îl va vedé că alege, să-l judece cu *vergea* peste mână.

«Atunci, când sunt așeazte inelele în cofiță, feciorii staũ toți de o lature, iar fetele de alta și, până a nu cercà scóterea inelilor, feciorii încep a hori *hora Vergelului*» (1)

(1) M. Popovici-Popa, *Vięța sâtenilor în timp de érnă*, publ. în «*Gazeta poporului*», an. IV, Timișóra 1888, No 18, p. 5.

In fine ne-a mai rămas să vorbim puțin și despre Vergelul feciorilor din *Transilvania*.

Iată în câte-va șire și descrierea acestuia, pe care o reproducem din *Familia* :

- Musica se aude de departe.
- In mijlocul satului la o casă sunt adunați o mulțime de feciori și fete, cari saltă cu entusiasm.
- Acolo e *Vergelul*.
- Sciți ce e Vergelul?
- Vergelul e o datină străbună a poporului român din Ardél.
- In ziua dintâiu a Pascilor, feciorii își aleg un rege, iar acesta a doua zi își alege o regină ; acești doi arangiază tótă petrecerea.
- Acésta e petrecerea cea mai plăcută a poporului român din comitatul Solnocului de mijloc.» (1)

VI.

C Ă L I N D A R I U L.

§. 1.—*Introducere.*

Românul de la țără, care n'a ajuns încă până la acel grad de cultură ca să pótă ceti și sci din cărți astronomice, de pe termometre, barometre și din calendare schimbarea timpului, se mulțumesc cu experiența și cu ceea ce a moștenit de la străbunii săi, cari l'aú învățat a cunosce când e vreme bună și când rea și cum are să se pórte, ca să nimerescă mai bine cu semănăturile sale, să n'aibă nici o scădere într'insele, și orî în care întreprindere să nu-î fie munca în zadar.

Românului țeran nu-î trebuesc cărți astronomice, nici barometre, nici termometre, nici calendare tipărite. El e singur

(1) Al. Onaciu, *op. cit.*

astronom și calendarist. Vremea l'a învățat a observa și a-și întipări bine în minte semnele de căpetenie, prin cari să potă cunósce dintr'o ȃi în alta: ce fel de vreme are să fie, bună sau rea? ploiosă sau secetosă ?

Aceste semne însă nu le păstréză el numai pentru sine, ci precum le-a moștenit de la părinții și străbunii săi, așa le împărtășesce și le explică el și copiilor săi, și ast-fel din tată în fiu, din moși în nepoți și strănepoți, se păstréză acéstă sciință, care cu tot dreptul putem ȃice că fórte de multe ori întrece pe ceea a calendariștilor și a astronomilor învățați.

Pasările și insectele, patrupedele și reptilele, plantele și mineralele, sórele, luna și stelele, precum și multe alte semne de pe cer și de pe pământ, pe cari le observă Românul mai în fie-care ȃi de peste an, sunt pentru dînsul cele mai bune, mai sigure și mai acurate barometre.

Pe când cei învățați se ostenesc și scriu la calendare cu vre-o câte-va sêptemâni sau chiar luni întregi înainte de Anul nou, ca să le tipărescă și apoi să le împărtășcă publicului cititor spre orientare în anul viitor, Românul neînvățat își caută de trebile sale, așteptând până în ȃiua cea de pe urmă a anului vechi. Abia atunci, în momentul cel de pe urmă, își aduce și el aminte că trebuie să-și facă *că-lindar*, ca să scie cum va fi anul următor: bun ori rău? roditor ori neroditor?...

Atâta-i trebuie, mai mult nimic!

De sêrbători nu se prea intereséză. Acestea sunt pentru dînsul un lucru secundar. El scie pe de-a rostul tóte sêrbătorile lunare sau fixe de peste an, care după care urméză și câte ȃile sunt de la o sêrbătoare până la cea-laltă. Ce se atinge de sêrbătorile numite anuale sau mutabile, încă nu se prea îngrijesce, sciind prea bine că, mergênd la biserică, preotul o să le spue poporului adunat, și iată că și cu acestea e în curat.

Pentru dînsul acela e *că-lindar* adevêrat, care-i spune cu acurateță schimbarea timpului, când va plouă și când va fi vreme bună? Așa un *că-lindar* însă nimeni nu-l póte face mai bine și mai nimerit de cum și-l face el singur.

Deci să vedem cum își face Românul de la țeră *că-lin-*

darul s \ddot{e} u, cum \dot{m} par \dot{t} esce el anul \dot{s} i timpul, cum scie c \acute{a} nd pic \acute{a} cutare \dot{s} i cutare s \acute{e} rb \acute{a} t \acute{o} re, \dot{s} i car \acute{i} sunt semnele acelea de pe car \acute{i} cun \acute{o} sce schimbarea timpului?

§. 2. — *Facerea c \acute{a} lindariului.*

S \acute{e} ra spre Sf \acute{i} ntul Vasile, tot Rom \acute{a} nu, care voesce a sci cum va fi anul urm \acute{a} tor, ie \acute{a} dou \acute{e} -spre-dece felii de c \acute{e} p \acute{a} \dot{s} i le \dot{i} n \dot{s} ir \acute{a} pe t \acute{o} te \dot{i} ntr' un r \acute{i} nd, pune \dot{i} n fie-care felie o c \acute{a} time anumit \acute{a} de sare pisat \acute{a} , cam p \acute{a} n \acute{a} la jum \acute{a} tatea feliei, d \acute{a} fie-c \acute{a} reia numele unei luni de peste an, \dot{s} i apoi las \acute{a} t \acute{o} te feliile s \acute{a} stea a \acute{s} p \acute{a} n \acute{a} a doua \dot{q} i dimin \acute{e} \acute{t} a, adec \acute{a} p \acute{a} n \acute{a} \dot{i} n \dot{q} iuva de Anul nou.

\dot{i} n care felie afl \acute{a} a doua \dot{q} i dimin \acute{e} \acute{t} a mai mult \acute{a} ap \acute{a} , acea lun \acute{a} va fi mai ploios \acute{a} ; \dot{i} n care afl \acute{a} sarea a \acute{s} precum a pus-o de cu s \acute{e} r \acute{a} , \dot{i} n acea lun \acute{a} va fi secet \acute{a} , ar \dot{s} it \acute{a} mare; iar \dot{i} n care felie va fi sarea pe jum \acute{a} tate ud \acute{a} sau umed \acute{a} , pe jum \acute{a} tate uscat \acute{a} , acea lun \acute{a} va fi schimb \acute{a} ci \acute{o} s \acute{a} . (1)

Tot spre Sf \acute{i} ntul Vasile fac Rom \acute{a} nii *c \acute{a} rbun \acute{i}* numai \dot{d} intr' un unic lemn, spre exemplu de fag sau din alt lemn tare; \dot{i} n \dot{s} ir \acute{a} un num \acute{e} r anumit dintre ace \dot{s} \acute{i} *c \acute{a} rbun \acute{i}* , c \acute{a} \acute{t} \acute{i} adec \acute{a} le sunt de trebuin \acute{t} \acute{a} , pe vatr \acute{a} ; fie-c \acute{a} ru \acute{i} *c \acute{a} rbune* \dot{i} i da \acute{u} un nume de

(1) Dat. \dot{s} i cred. Rom \acute{a} nilor \dot{d} in cele mai multe p \acute{a} r \acute{t} i ale Bucovinei, precum: \dot{d} in Fundul-Moldovei \dot{s} i Vama, sate \dot{i} n districtul C \acute{a} mpulungului; — a celor \dot{d} in Bilca, com. de d-l G. Br \acute{a} ilean; — a celor \dot{d} in Fr \acute{a} t \acute{a} u \dot{s} ul-vechi \acute{u} , dict. de Toader Ionesi; — a celor \dot{d} in Fr \acute{a} t \acute{a} u \dot{s} ul-no \acute{u} , com. de Vespasian Reu \acute{t} ; — a celor \dot{d} in Volov \acute{e} \dot{s} , com. de Ilie Buliga; — a celor \dot{d} in Cire \dot{s} -Opai \dot{s} , com. de Const. Dugan: « \acute{O} menii \dot{d} in Cire \dot{s} -Opai \dot{s} ie \acute{a} u 12 jum \acute{a} t \acute{a} \acute{t} i de coji (g \acute{a} oci) de c \acute{e} p \acute{a} , adec \acute{a} c \acute{a} te luni sunt \dot{i} ntr' un an, \dot{s} i dup \acute{a} ce scot peli \acute{t} ele \dot{d} in ele, pun sare \dot{i} ntr' in \dot{s} ele \dot{s} i apoi le a \acute{s} az \acute{a} pe fer \acute{e} str \acute{a} , unde le las \acute{a} p \acute{a} n \acute{a} a doua \dot{q} i dimin \acute{e} \acute{t} a. \dot{i} n care c \acute{o} j \acute{a} se preface \dot{i} n decursul no \acute{p} \acute{t} ii sarea \dot{i} n ap \acute{a} , acea lun \acute{a} va fi ploios \acute{a} ; iar dac \acute{a} c \acute{o} j \acute{a} p \acute{o} r \acute{t} \acute{a} numele unei luni de \acute{e} rn \acute{a} , atunc \acute{i} \dot{i} n luna respectiv \acute{a} va fi nins \acute{o} re mare. Dac \acute{a} \dot{i} ns \acute{a} sarea r \acute{e} m \acute{a} ne uscat \acute{a} , adec \acute{a} cum s' a pus de cu s \acute{e} r \acute{a} , atunc \acute{i} luna aceea va fi uscat \acute{a} , secet \acute{o} s \acute{a} »; — a acelor \dot{d} in Tereblececea, sat. \dot{i} n distr Siretului, dict. de Irina Bulbuc: «Rom \acute{a} nii de la \acute{t} \acute{e} r \acute{a} fac spre Anul nou *c \acute{a} lindari \acute{u} de c \acute{e} p \acute{a}* . Ie \acute{a} u adec \acute{a} 12 coji de c \acute{e} p \acute{a} \dot{s} i, puind \dot{i} n fie-care pu \dot{i} n \acute{a} sare, le a \acute{s} \acute{e} z \acute{a} \dot{i} ntr' o linie dr \acute{e} pt \acute{a} cu gurile \dot{i} n sus pe mas \acute{a} . Cojile se numesc pe r \acute{i} nd de la st \acute{a} nga la dr \acute{e} pta: Ianuarie, Februarie etc. \dot{s} i se las \acute{a} apoi a \acute{s} neclintite p \acute{a} n \acute{a} a doua \dot{q} i. \dot{i} n car \acute{i} coji este a doua \dot{q} i

pâne, spre exemplu : grîu, secară, popușoiu, orz, ovës, mălaiu mărunțel, barabule etc. A doua ȓi diminetă, care cãrbune se află tot prefăcut în cenușă, acea specie de pâne are să se facă mai bună peste vară, iar cãrbunii cari rêmân așă cum i-aũ pus de cu séră arată cum că acea specie de pâne, cu care s'aũ însemnat ei, n'are să se facă de fel, n'are să rodescă. Care cãrbune e pe jumătate prefăcut în cenușă, acela arată că pânea cu care s'a însemnat are să fie slabă. (1)

După ce aũ pus sare în feliile de cępă, după ce aũ așezat cãrbunii pe vatră, de e senin afară, es să caute la stele, ca și de pe acestea să cunoscă cum va fi anul următor. Mai ales luna e pentru dînșii prorocul, profetul cel mai bun în acestă séră, care arată cu siguranță, după credința lor, cum va fi timpul peste an. Când luna e plină în séra Sfintului Vasile,

sarea topită, în acele luni (dacă sunt luni de érnă) va fi vreme molică, iar dacă sunt luni de vară, vor fi ploi, slótă. În cari coji sarea nu-i topită, în acele luni, de sunt de érnă, va fi ger mare; iar de-s luni de vară, va fi mare secetă. Și în cari coji e sarea puțin topită, în acele luni va fi schimbăcios. — V. și Dim. Dan, *Credințe populare bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, Cernăuți 1894, No. 99.— Acestă datină și credință e usitată și la Români din Moldova, v. Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 5;—precum și la cei din Transilvania, v. : W. Schmidt, *op. cit.*, p. 5 și T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, p. 121: «Pentru a sci care lună va fi ploioasă și care secetósă, muntenii fac în spre séra Anului nou cãlindare de cępă. Desfac douè-spre-șcece coji de cępă și le numesc cu numele celor douè-spre-șcece luni de peste an. Pun sare în fie-care cójă și le așeză într'un loc svîntat. După un timp óre-care, cam a doua ȓi des-de-diminetă, dacă sarea e sbicită saũ umedă în cója de cępă, așă va fi și luna, reprezentată de cójă, secetósă saũ ploioasă.»

(1) Dat. și cred. Rom. din Bilca, com. de d-l G. Brăilean; — a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc;—a celor din Carapciũ pe Sirete, com. de T. Tovarnițchi, stud. gimn.; — a celor din Cireș-Opaiț, com. de Const. Popescu, stud. gimn.; — a celor din Volovetș, com. de Ilie Buliga; —a celor din Frătăușul-vechiũ, com. de Vasile Dascãl. — V. și Dim. Dan, *loc. cit.*: «În presara Anului nou se face cercare, cari cereale vor rodi în anul viitor, în următorul chip: Intr'o strachină saũ tava se pun atăția cãrbunii aprinși tot una de mari câte feluri de cereale ar fi să se semene și fie-care cãrbune se însémnă cu numele de grîu, secară etc. A doua ȓi diminetă se caută care cãrbune are mai multă cenușă, apoi se sémână de acel fel de cereală, a cărei însemnînță are el, creșându-se că acel fel va rodi mult în anul viitor. De cel care are mai puțină cenușă saũ nu se sémână de fel saũ fórte puțin, fiind-că se crede că puțin va rodi.»

va fi anul roditor, mănos; când nu va fi plină, anul va fi neroditor. (1)

Acestea sunt semnele principale, după cari cunósce Românul cum va fi anul următor. Acesta e începutul *călindarului* popular. Cele-lalte semne cari arată schimbarea timpului urméză succesiv în decursul anului.

Despre acele semne voiú vorbi mai la vale.

§ 3.—*Impărşirea anului.*

Anul îl împărşese poporul necult, ca şi cel cult, în patru anotimpuri, şi anume în: *Primăvară, Vară, Tómnă* şi *Érnă*; apoi în douè-spre-đece luni, fie-care lună în patru săptămâni, fie-care săptămână în sèpte zile, fie-care zi în douè-đeci şi patru óre.

Anul ast-fel împărşit ni-l arată poporul prin următóarele cimiliturí:

— Am un copaciú cu douè-spre-đece ramurí, în fie-care ramurá câte patru cuiburí, şi în fie-care cuib şèpte ouè. (2)

Saú:

— Am un copaciú cu douè-spre-đece stilpári, în tótá stilparea patru crengi, în tótá crenga un cuib, în tot cuibul şèpte ouè, în tot oul douè-đeci şi patru gálbenuşurí. (3)

Saú mai bine:

— Am un copaciú cu douè-spre-đece ramurí, în fie-care ramurá câte patru cuiburí, în fie-care cuib câte şèpte ouè, în fie-care ou câte douè-đeci şi patru de puí.

— Acesta-í anul cu lunile, cu săptămânele, cu zilele şi órele. (4)

(1) Acéstá credinşá e láşitá mai pretutindení între Românii din Bucovina.

(2) P. Ispirescu, *Legendele şi basmele Românilor, ghicitorí şi proverburí*, Part. I, ed. 3-a, Bucurescí 1872, p. 159.

(3) Alexa Lates, în *Şeşetórea*, fóie pop. rom., redact. Iosif Vulcan, Budapesta, an. II, 1876, p. 22.

(4) Din colecşiunea mea de cimiliturí pop. rom. — V. şi Art. Gorovei, *Cimiliturile Românilor*, ed. Acad. Rom., Bucurescí 1898, p. 12.

§ 4. — *Anotimpurile.*

Dacă astronomii, cu totă știința și calculul lor, nu sunt în stare să fixeze în tot locul și pentru tot-deauna o zi anumită, hotărîtoare, între două anotimpuri, cu atât mai puțin putem aștepta de la poporul neînvățat ca el să știe cu positivitate când se sfîrșește un anotimp și se începe altul. Trecerea unui anotimp în altul mai în fie-care au se schimbă și urmază așa dîcînd pe nesimțite, că numai forțe cu greu se pôte cunoște și hotărî. Afară de acesta, știut este că provin împrejurări de la cari forțe mult atîrnă începerea unui anotimp.

Prin urmare, nici de la Români țărani nu putem pretinde ce este peste putința lor.

Păreră mai tuturor Românilor, pe cari i-am întreat în această privință, adecă când se începe cutare anotimp, e diferită. Eū am aflat de bine să reproduc pe cea mai apropiată de cea a astronomilor.

Aceea e următórea :

Primăvara se începe, după unii, cu prima lună lui Martie, după alții când se sfîrșesc zilele *Babei Dochiei*, și anume de la *Alexii*, 17 Martie, și durază până la *Sf. Onofreiu* (1), 12 Iunie. — Alții iarăși pun ziua întâiu de primăvară după ce trec 13 săptămîni numerate din ziua de *Crăciun*. Atunci dîc ei, că ometul se topește și curge în torente chiar și de pe vîrful celor mai înalți munți. (2)

După calculul acesta, pică așa dar cea dintăiu zi a primăverii în săptămîna de pe urmă a lună lui Martie, adecă nouă zile mai tărđiu de *Alexii*. Va să dîcă, nu numai după trecerea celor două-spre-dece zile ale *Babei Dochiei*, ci și după cele *imprumutate* (3), sau în intervalul acestor din urmă, când adecă nu este nici o frică că va ninge mai mult.

(1) Români din Bucovina îndătinază îndată după ce se desprimăvarază de-a semena pânea cea albă, apoi păpușoiul, barabulele și cele-lalte seminte, așa ca cu vre-o câte-va săptămîni înainte de Sf. Onofreiu să fie toate semintele în pămînt. În săptămîna dinaintea Sfintului Onofreiu dór numai hrișcă mai sémená. Iar după Sf. Onofreiu nici acesta.

(2) Com. de Simeon Florea, Român din Ilișesci.

(3) At. M. Marienescu, *Baba Dochia și babele*, publ. în «Familia», Pesta 1872, an. VIII, p. 366.

Vara se începe cu *Sfântul Onofreiū* și durează până la *Sântă Maria mică*, 8 Septembrie.

Mieșul veri sau *Dricul veri* se numește timpul când temperatura e mai căldurósă.

Pinteleiū-călătoriul, 27 Iulie, se numește ziua de când, după cum spun Români, călătorește vara spre toamnă.

Toamna se începe de la *Sântă Măria mică* și durează până la *Sfântul Nicolae*, 6 Decembrie.

Érna se numește tot răstimpul cât ține omăt. Ea se începe de la *Sfântul Nicolae* și durează până la *Alexi*.

Mijlocul iernei sau *Dricul iernei* se numește restimpul când gerul e mai mare.

§. 5. — *Semnele anotimpurilor.*

Semnele anotimpurilor sunt următoarele:

Când încep a eși *jigăniile* și *gujuliile* de prin ascunzișurile lor de peste érnă, când prind a sburà *gizele* și *fluturii cei roși*, și mai ales când încep a veni rîndunelele, cocostîrcii, cocórele și cele-lalte paseri, ce petrec peste érnă în țerile cele calde, atunci, când vin acestea, e semn cum că și *primăvara* a sosit și că mai mult n'are să ningă.

Când încep a înflori pe finațe *Brândușele de toamnă*, numite și *Brândușele morților*, lat. *Colchicum auctumnale*, e semn că și *tómna* e aici.

Când se duc cocostîrcii, rîndunelele, cocórele și cele-lalte paseri călătóre, când *gangurii* cară *curcudușe* (póme de pruni spinoși) și alte de ale mîncării în copaci borțoși, arată prin acésta că se apropie *érna* frigurósă. (1)

§. 6. — *Lunile.*

Lunile în limba poporului român numai fórt rar se numesc precum se întrebuintează prin calendarele tipărite, mai adese-orî pórtă numele ce urmază:

Ianuarie: *Genarie*, *Ghenarie* și *Ghenare*, *Călindariū*, *Că-*

(1) *Călindarul pentru Bucovina* pe an. 1841, Cernăuți.

rindariu, *Cărintar* și *Carindar* (1), pentru că, după cum cred unii, ar fi începutul colindelor, și *Gerariu*, numit așa de la gerul cel mare ce se află de comun în această lună (2), sau fiind-că după o țicală :

Cărintariu
Cu ghețile mari. (3)

Februarie: *Faur* sau *Făurariu* și *Făurar* (4), adecă luna faurilor de fer, cari pregătesc fiarele aratului (5), sau pentru că:

Faur ferecă
Și desferecă.

Și anume :

Două săptămâni ferică,
Iar două desferică,

adecă : ninge și plouă, îngheță și desghetă, e ger și căldură. (6)

În luna acesta e une-orî așa de frig, că *crépă ouțele corbulu*, după cum se exprimă poporul din Bucovina.

Iar Românii din *Transilvania*, când voesc să exprime asprimea gerului din această lună, țin: *gândesci că-î luna Făurariu*.

Mai cu sémă însă Țiganiî se tem de frigul din *Făurariu*, de unde vine și țicala lor :

Șie eara cât de reașie,
Numai Făurariu de-ar treașie;
Șie eara ori nu șie,
Numai Făurariu nu vie. (7)

(1) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Roșia, jud. Gorj, și Vișani, jud. Rîmnicu-Sărat.—D. T. Bojinca, *Anticele Romanilor*, Part. II, Buda 1833, p. 183.—G. Chițu, *Despre numirea lunelor la Români*, publ. în *Columna lui Traian*, an. IX, Noua serie, t. III, București 1882, p. 303.—T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, p. 120.

(2) V. Alecsandri, *Poesii populare*, p. 34.—D. T. Bojinca, *op. cit.*, p. 183.

(3) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Roșia, jud. Gorj.

(4) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Râjlețu-Vieroșiu, Roșia, jud. Gorj și Vișani, jud. R.-Sărat;—Chițu, *loc. cit.*—Bojinca, *op. cit.*—Frâncu, *op. cit.*

(5) V. Alecsandri, *op. cit.*, p. 34.

(6) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Roșia, jud. Gorj.—I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, București 1895, p. 31.

(7) Ștefan Buzilă, *Rěspuns la Cestionarul* d-lui B. P. Hasdeu pentru *Etymologicum Magnum Romaniae*, publ. în *Tribuna*, an. VIII, Sibiiu 1891, No. 154.

Sau după cum spune o ȕicală din Bucovina :

Fie oră și cât de rece,
Numai Făurar de-ar trece.

Martie: *Mart, Marte, Marȕiũ, Mărfișor, și Germănarĩũ.* (1)
Despre acésta lună o ȕicală din Muntenia ȕice:

Marte
Strimbă parte
La o parte. (2)

April: *Prier, câte-odată și Florariũ.* (3)
Despre acésta lună ȕice poporul din Bucovina:

Prier priesce,
Dară și jupesce.

Adecă: de multe oră e frumos, cald și atunci priesce; de multe oră însă se întâmplă că ninge, îngheță și atunci jupesce. Acésta însă se întâmplă numai când ȕilele *Babeĩ Dochieĩ* trec în Prier.

Maiũ: *Florariũ, Florar, Frunȕariũ și Pratar,* luna erburilor.

Despre acésta lună spun Românĩ :

Maiũ
E raiũ. (4)

Iunie: *Cireșariũ, Cireșar, Cireșeriũ și Cireșel,* luna cireșelor.

Iulie: *Cuptoriũ, Cuptor, Coptoriũ,* adecă luna ferbințelilor și a cócerilor.

August: *Augustru, Agust, Aust, Ogust, Măsălarĩũ, Gustar, Gútea și Secerar,* numită așa, pentru că în acésta lună se seceră holdele.

Septembre: *Răpciune și Răpciunĩ, Vinimerĩũ și Vinișel,* adecă luna vinului.

(1) G. Chițu, *op. cit.*, p 303; — Frâncu și Candrea, *op. cit.* — Bojinca, *op. cit.*, p. 183; — At. M. Marienescu, *Baba Dochia și babele*, pp. 390 și 391; — Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Râjlețu-Vieroșu, Nețoșii-de-jos, jud. Teleorman și Vișanĩ, jud. R.-Sărat.

(2) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Roșia, jud. Gorj.

(3) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu; v. și opurile de sub nota 2.

(4) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Roșia, jud. Gorj.

O ȃicală din Muntenia ȃice despre acéstă lună:

In luna Răpciuni
Cad copiii pe tăciuni. (1)

Octobre: *Brumărel*, numit așa pentru că în acéstă lună începe a brumă saŭ a căde brumele cele mici.

Novembre: *Brumariŭ*, *Brumar*, *Brumar mare* și *Promorariŭ*, adecă luna *brumei* și a *promorei* saŭ, după cum spun Bucovinenii, a *promorociei* sing. *promorocă*.

Cu privire la luna acésta, o ȃicală din Muntenia ne spune că:

In luna Răpciuni
Cad copiii pe tăciuni,
Iar în Brumari
Cad și cei mari. (2)

Iar o chiutură din Ardél ȃice:

Frună verde d'alunică.
Primăvara-î nóptea mică,
Nu-î vreme de ibovnică,
Până 'n luna lui *Brumariŭ*,
C'atuncea-s noptile mari,
Ședî cu mindra cât îți place
Și ȃiuă nu se mai face. (3)

La Romanii *Bruma* însemnă: a) ȃiua cea mai scurtă de peste an, b) érna. De aici apoi, în loc de *an*, de acolea *Brumalis*: a) cu privire la ȃiua cea mai scurtă, signum, Cic. capriorul: dies. Cic. ȃiua cea mai scurtă, sidus Ovid. ȃi de érnă; ȃ) cu privire la érnă, ernatic, tempus, Martial, timp de érnă. (4)

Decembre: *Andrea*, *Indrea*, *Undrea* și *Neios*, adecă: luna ninsorii. (5)

(1) Idem de eadem.

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Densușianu, com. Roșia, jud. Gorj.

(3) T. Hristu. *Chiuituri din Ardél.* publ. în «*Șeȃetórea*», an. III, Buda-
pesta 1877, p. 6.

(4) *Schönberger Wörterbuch*, t. I, p. 231.

(5) V. Alecsandri. *op. cit.*, p. 34; -- D. T. Bojinca. *op. cit.*, p. 183;—*Calendar pe an. 1874* și urm., Cernăuți; — G. Chișu, *op. cit.*, p. 303; — T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, p. 120; — și din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Băjlețu-Vieroșiu, Roșia, jud. Gorj; Netoții-de-jos, Te-leorman și Vișani, Rîmnicu-Sărat.

D-l G. Dem. Teodorescu, ȕice despre luna acésta :

·*Indrea, Undrea* saũ *Andrea*, de la numele Sfintului Andreiũ. Acésta lună fiind gerósă în cât *te 'nșépă de par'că-ți bagă ace, undrele* (1), cum se exprimă Românul în limbăgiu-i familiar,—focului îi vine să jóce rolul principal.» (2)

Iar o ȕicală din Muntenia tot despre acésta lună ne spune că:

In Undrea
Érna-i grea. (3)

§ 7. — *Semnele lunilor.*

In de-obște luna lui Ianuarie este luna frigului, a gheței și a negurei. Iar dacă este ea móle, apoi tempestatea lui Ianuarie urméză obicínuit la Februarie. (4)

Când luna lui Prier e frumósă și căldurósă, atunci se aștépă ca în luna lui Maiũ să fie frig, ba adese-orí chiar și înghețuri; când însă e posomorită și frigurósă, atunci e semn cu luna Maiũ va fi căldurósă și frumósă. (5)

Dacă în Octobree cade multă brumă și omët (zăpadă), apoi în Ianuarie putem așteptă tempestă móle și călduță. (6)

De este în Octobree și Novembree multă plóie, poți așteptă după aceea în Decembree mari vînturi. (7)

§ 8. — *ȕilele.*

Luni, latinesce *lunae dies*, adecă ȕiua lunei.

Marți, *Martis dies*, ȕiua lui Mars (Marte).

Mercuri, *Mercuri dies*, ȕiua lui Mercuriũ.

Joí, *Jovis dies*, ȕiua lui Joe (Jupiter).

Vineri, *Veneris dies*, ȕiua Vinerei (Venus).

Sâmbătă, *Saturnus dies*, ȕiua lui Saturn. Evreesce *Sabat*, ȕiua Sâmbetei. (8)

(1) *Undréua* se numesce în Bucovina *Andrea*.

(2) *Incercări critice*, p. 10.

(3) Din *Résp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Roșia, jud. Gorj.

(4) *Calend. pentru Buc.* pe an. 1841.

(5) După spusa mai multor Români din Bucovina.

(6) *Calend. pentru Buc.* pe an. 1841.

(7) *Ibidem*.

(8) V. Roman, *Calend.* cit.—M. Călinescu în *Calendar pe an 1874*, Cernăuți, p. 60, articl. «despre calendar».

Duminecă. Acéastă ȝi la Romanĭ erà ȝiua sórelui, solis dies, iar mai târȝiũ s'a consacrat lui Isus, dându-i-se numirea de ȝiua Domnului, dominis dies. (1) De aici vine apoi că Romanĭi o numesc *Duminecă* (dominica).

Dumineca tinĕră se numesce prima Duminecă după luna nouă. (2)

Pe lângă mulȝimea sĕrbătorilor, pe cari le ține țĕranul român de pretutindenea și despre cari vom vorbi mai pe larg la rîndul lor, el, și mai ales femeile, nu lucrăză nici în unele ȝile ale sĕptĕmănei.

Pe lângă acéastă nelucrare, mai există la popor încă și o mulȝime de alte datine și credinȝe, cari asemenea se țin strîns legate numai de unele ȝile ale sĕptĕmănei.

Deci, fiind-că în decursul studiului de față nu vom mai vorbi despre ȝilele sĕptĕmănei, de aceea am aflat de bine ca să reproducem în șirele ce urmăză tóte acele datine și credinȝe, cari cad pe una dintre aceste ȝile și cari ne-aũ venit până acum la cunoscinȝă și anume :

Lunea trebuie început orĭ-ce lucru de ispravă, pentru ca Dumneȝeũ să ajute a-l termină cu bine și curînd. (3)

Orĭ-cine trebuie să se bucure în acéastă ȝi, pentru a fi vesel peste tótă sĕptĕmăna; iar dacă i s'ar întimplă supĕrare, atunci tótă sĕptĕmăna se va întristă și-i va merge răũ pentru te-mirĭ-ce.

Lunea trebuie să se întarce copiii. (4)

Nu e bine să se dea bani din casă în acéastă ȝi și cu deosebire diminĕȝa, căci tótă sĕptĕmăna va trebui să tot dea; ci să caute numai a luă, căci atunci va primi de pretutindenea. (5)

(1) V. Roman, *Amicul poporului, Calendar pe anul comun 1861*, Sibiiũ, p. 5.

(2) Sim. Mangiuca, *Călinďar pe anũ 1882 și 1883*.

(3) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 140; — M. Lupescu, *Superstiȝii*, publ. în «*Șeȝĕtóra*», an. I, Fălticeni, pp. 126-127: «Orĭ-ce lucru să-l începă Lunea, Mercurea, Joia și Vinerea; Marȝea și Sămbăta sunt ȝilele morȝilor și orĭ-ce lucru veĭ începe în ele nu ese la capĕt bun.»

(4) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 141.

(5) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 140-141; — E. Patriciu, *Superstiȝii din Bursucanĭ, jud. Covurluiũ*, publ. în «*Șeȝĕtóra*», an. III, Fălticeni, p. 150: «Să primescă bani Lunea, e semn bun.»

Lunea nu e bine să-și taie cine-va unghiile, căci își va căpătă vrăjmași și-l vor urî prietini. (1)

Lunea nu-î bine de a merge în peșite, pentru că ziua acesta e începutul săptămânei, și de cum-va fata, pe care și-a pus feciorul ochiul și la care a mers într'o *Luni* în peșite, n'ar voi să se ducă după dînsul, lesne pôte să i se întîmple mai pe urmă că nici altă fată n'ar voi să-l ieă de bărbat, ba i se pôte fôrte lesne întîmplă încă și altă neplăcere sau nenorocire. (2)

Lunea nu se îngropă morții, căci, luând-o din capul săptămânei, e rău de môrte pentru cei rămași în vieță. (3)

În această zi să nu se ieă ouăle din cuiabar, căci găinele nu se vor mai ouă acolo. (4)

E o credință veche și fôrte lățită la Români, că cel ce se apucă să postescă *Lunea*, acelaia în multe privințe îi merge bine. Orî-ce-și propune duce la bun sfîrșit. Așa nevestele, cari n'aũ copii și doresc să aibă, dacă postesc două-spre-zece *Luni* după olaltă, cred că vor nasce copii. Asemenea mulți și dintr'aceia cari capătă dureri crâncene de ochi, că mai nu pot vedé nimic, încă se apucă a posti mai multe *Luni*, unii chiar și tótă vieța. Alții iarăși se prind a posti *Lunea*, din causă că li se bolnăvesc și le pier vitele. Mai pe scurt, fiecare pentru ce voesce și pentru ce îl dore inima, și dic că de când s'aũ apucat a posti *Lunea*, de atunci și-aũ ajuns scopul dorit. E de însemnat și aceea, că cei ce s'aũ apucat să postescă tótă vieța postesc chiar și în *Lunea* Pascilor, iar cei-lalți, cari se prind a posti numai un număr anumit de *Luni*, nu mănâncă de fel până în ziua următoare. Și dacă, fiind *apucați*, se *înfruptă* în vre-una din aceste zile, atunci spun ei că *nu li s'arată*, adecă le merge rău. De aceea fie-care *apucat* observă cea mai mare strictetă în postirea acestor

(1) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 141.

(2) S. Fl. Marian, *Nunta la Români, studiũ istorico-etnografic comparativ*, București 1890, p. 87.

(3) S. Fl. Marian, *Înmormîntarea la Români*, București 1892, p. 248.

(4) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 141.—E. Patriciu, *Superstiții din Bursucani, jud. Covurluiũ*, p. 150: *Lunea* nu se ieă ouăle din cuiabar, căci părăsesc găinele ouatul în acel loc.

đile. De aici apoi, de la acéstă datină străveche, s'a născut și đicala *postesce Lunile*, și se aplică mai cu sémă celor ce saũ că n'aũ sërmanii de multe ori nimic ce mănca și postesce de nevoe, saũ că *n'aũ de frupt saũ*, în limbagiul Ardelenilor, *de dulce*. (1)

Marțea nu e bine de plecat la drumurĩ îndelungate (marĩ), nici a începe vre-un lucru de căpetenie, căci va merge rěũ.

În acéstă đĩ femeile nu trebuie să taie la gurĩ de cămășĩ ce se croesc din noũ, căci îi semn de mórte. Femeei, care se lae, ori face leșie în acéstă đĩ, îi móre bărbatul și ea rěmăne vėduvă. Bărbatul nu e bine să pună porumb în pămĩnt (să semene), căci Marțea e đĩ de primejdie și grăuntele nu va încolți (rėsări) nici odată. (2)

Marțea nu-ĩ bine de pornit în pețite, nici de logodit și cununat, pentru că în acéstă đĩ *s'a pornit luna*. Drept aceea Romăncele nu îndătinéză în acéstă đĩ nici când a începe vre-un lucru noũ și de o durată mai lungă, bunăórá: *a urđi, a porni pánza, a croi o cămașă*, mai pe scurt nimic nu încep din noũ a lucră, ca nu cum-va să le mėrgă trebile pe dos. De aici se vede că vine apoi și proverbul: *tóte pe dos și nunta Marțea*, care însemnéză: cum se potrivesc tóte lucrurile pe dos, așa se potrivește și nunta Marțea. (3)

(1) S. Fl. Marian, *Proverbe pop. rom.*, publ. în «*Familia*», an. XIII, Budapesta 1877, pp. 434-435;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 140: «În acéstă đĩ mulți postesce pentru diferite bóle, alții pentru noroc»;—«*Gazeta poporului*», an. IV, Timișóra 1888, No. 17, p. 5: «Dacă cine-va postesce *Lunea*, are noroc»;—S. Mihăilescu, *Superstiții*, publ. în «*Seđetőrea*», an. I, Fălticeni, p. 153: «*Lunea* nu se mănăncă *frupt*, pățesci ceva și pentru vite îi rěũ de dihăni»;—M. Lupescu, *Datine sėptėmănale*, publ. în «*Seđetőrea*», an. III, Fălticeni 1895, pp. 199-200: «*Lunea* cei mai mulți ómenĩ o postesce, cu tóte că canónele bisericesci n'o prevėd în đilele de post, și o postesce cređėnd că e bună pentru bóle. «Dómne, soro dragă, pe mine mē dureaũ ochii de nu mai sciam ce să fac! Și de când m'am prins c'oiũ postĩ *Lunea*, par'că mi-a luat cu mâna», așa povestiã o femeie, care suferiã de ochi... și care n'a mai mănecat de frupt *Lunea*.»

(2) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 143 și 144;—M. Lupescu, *Datine sėptėmănale*, loc. cit., p. 200.

(3) S. F. Marian, *Nunta la Romăni*, pp. 87—88;—«*Gazeta poporului*», an. IV, No. 17, p. 5: «*Marțea, Miercurea* saũ *Vinerea* nu este bine să se facă *logodne*, căci aceste đile sunt nefavorabile cãsătorilor.»

Dacă *Marți*, *Vineri* și *Sâmbătă* séra aduci apă în casă, să nu bei din ea înainte de ce vei țipă în foc de trei ori. (1)

Mercurea nu se face leșie, nu se face cămăși, nu se mănâncă de fruct, căci e rău de bóle, de primejdii și de năpaste. (2)

Dacă pui rața în acéstă ȝi să clocéscă, va scóte numai rățoiesi, fără nici o rățușcă; asemenea s'ar întâmplă și dacă s'ar pune cloșca *Vineri*, fiind amîndouă ȝilele acestea de post. (3)

Asemenea nu e bine a porni *Mercurea* în pețite pentru că *Miercurea e stinghere pe lume*, *Miercurea e vėduvă*, și cel ce pețesce saũ se cunună în acéstă ȝi fórté lesne póte să rămăe *vėduvoiũ*. (4)

Acéstă cređință se vede că este fórté răspăndită, pentru că un proverb din Muntenia sună:

După ce tóte-s în cercuri (5),

Și nunta o avem *Miercuri*. (6)

Mercurea și *Vinerea* nu se ieaũ ouėle din cuiabar, că se fac pecingini pe obraz. (7)

Joia se fac tóte celea. Număi Joile de după Pasci până la Înălțare se țin, că-ı rău de pétră, bate pétra lanurile. (8)

Cu tóte aceste însă, o sémă susțin că *Joia* nu trebuie să se lee cine-va (să se spele pe cap), că e rău de năpaste; ci *Sâmbăta*, pentru că tóte bólele și durerile de cap se duc pe *apa Sâmbetei*. (9)

În acéstă ȝi e bine să se facă logodne și cununii. (10)

În *Macedonia* este obiceiul ca *Joı* diminéța să se strîngă fetele și nevestele ca să curețe griul și orezul, și tot în

(1) Avr Igna, *Cred pop. din comuna Sobolciũ în Biharia*, publ. în *Familia*, an. XXXII, Oradea-Mare 1896, p. 92.

(2) M. Lupescu, *Datine sépt.*, loc. cit., p. 200.

(3) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 144.

(4) S. Fl. Marian, *Nunta la Români*, p. 88.

(5) În cercuri = în învırteli.

(6) A. Pann, *Culegere de proverburı saũ Povestea vorbei*, Partea II București 1853, p. 148.

(7) P. Herescu, *Superstiții din Găinesci, jud. Sucéva*, publ. în *Șeđetóreă*, an. III, Fălt., p. 50.

(8) M. Lupescu, *Datine sépt.*, loc. cit., p. 200.

(9) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 144.

(10) S. Fl. Marian, *Nunta la Români*, p. 89; — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 144.

acéstă ȃi se trimit mai mulȃi băeȃi cu căldărușe ca să care apă de la trei cișmele, ca apoi să pótă plămădi pânea. (1)

Vinerea e cea mai sfintă ȃi de peste sėptėmână. Cine pótė s'o postėscă de-a binele — să nu mănânce de loc — aceluia îi merge bine. Vinerea o postesc mai ales fetele, ca să le crėscă pėrul și să fie frumoșe, și nevestele carī s'aũ prins din tinereȃe — din fetie — a o ȃinė. (2)

Vinerea nu e bine să cósă, să spele cămășī, cu un cuvīn să lucreze, pentru că *Sfīnta Vinerī* se supėră foc pe acel care o nesocotesce. (3)

Sămbăta se lucrėză orī și ce, numai hainele nu e bine de a se croi în acéstă ȃi și a se porni la drum, pentru că *Marȃea* și *Sămbăta* numai la morȃi se croesce și numai morȃi se pornesc din casă în aceste douė ȃile. (4)

(1) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 144.

(2) M. Lupescu, *loc. cit.*

(3) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 144-145;—M. Lupescu, *loc. cit.*: «*Vinerea* nu se cósė, nu se croesce, nu se spală cămeșī»;—P. Herescu, *Superstiȃii din Găinescī, jud. Sucėva*, publ. în «*Șeȃetóreă*», an. III, p. 50: «*Vinerea* nu se mătură prin casă, nici nu se dă gunoiul afară, că mănâncă uliul găinele; tot pentru acėsta nu se dă cu mătura pe vatră»;—I. St. Negoescu, *Credinȃe pop. din Măȃău, jud. Muscel*, publ. în «*Lumina pentru toȃi*», an. III, Bucureșci 1888, p. 514: «Dacă o femeec lucrėză *Vinerea*, face brâncă. În privinȃa asta unele femeec se tem mai mult de *Vinerī* decăt de *Duminecă*. *Vinerea* mănâncă numai cătė odată sub cuvīnt de nenorocirī, după credinȃa lor»;—I. N. Constantinescu, *Superstiȃii din Ciulniȃa, jud. Ialomiȃa*, publ. în «*Șeȃetóreă*», an. III, Fălt., p. 123: «*Vinerea* să nu coșī, căci veec suferi de ochi»;—Sim. Manguicu, *Calend. pe anul 1882 și 1883*: «*Vinerea*, în fiește-care lună și peste tot anul se serbėză cu post și nelucrare, mai virtos din partea sexului femeesc, declarându-o de nefastă (nenorocită). Se crede că orī și ce lucrare va incepe omul *Vinerea* nu reușesce, nu are capėt bun»;—Aurel Iana, *Din cred. pop. român din Maidan de lângă Oraviȃa*, publ. în «*Familia*», an. XXVI, Oradea-Mare 1890, p. 6: «*Vinerea* în fie-care sėptėmână de peste an are poporul datină de nu lucră lucrurile grele, precum: săpat, cosit; mai ales sexul femeesc nici nu cósė, declarându-o de nenorocită și că orī-ce lucru început *Vinerea* nu are și nu pótė să aibă sȃrșit bun.»

(4) M. Lupescu, *Datine sėpt.*, *loc. cit.*, p. 200;—S. Mihăilescu, *Superstiȃii din jud. Sucėva*, publ. în «*Șeȃetóreă*», an. II, Fălticeni, p. 196: «Nu se croesce cămeșă *Sămbăta*, că móre acel ce a purtă-o»;—G. P. Salviu, *Superstiȃii*, publ. în «*Șeȃetóreă*», an. I, Fălticeni 1892, p. 277: «Să nu gătesci hainele *Sămbăta*, le lașī măcar o cheotóre negata, că nu-i bine pentru sănătate.»

Când vremea rea începe de *Sâmbătă*, ține mult. (1)

Dumineca este și de repaus și de petrecere. În această zi se fac cele mai multe nunți, dar e păcat de a lucra ceva, chiar de a tăia vre-un lemn de pus pe foc, pentru că, tăindu-se, se dă cu barda (toporul, cuțitul etc.) în Dumneșeu. (2)

Mai departe, nu e bine să mătură Dumineca în fața sórelui, că colbăescă fața sfintului sóre.

Nu e bine să dormi Duminecă diminéța când sună clopotele la biserică, că trec șerpil peste tine. (3)

Nu e bine să spuți Dumineca că te dóre capul, căci te va duré mai rău. (4)

Visurile în spre Duminecă nu se isbândesc. (5)

Părinții pentru copil și copiii pentru părinții morți au datină (în deosebi se observă această datină la sexul femeesc) de a nu-și pieptănă pèrul Dumineca, creșând că pentru pieptănare în această ziua se *sgrabăla* (zdrighie) cei morți. (6)

În fine la **Dumineca tinèră** se chémă preotul spre a face rugăciunea cu sfințirea apei pentru curățirea casei și a familiei. La Dumineca tinèră se *ingaură* (străpung) urechile copiilor mici spre a le pune cercei. În Dumineca tinèră își tund Românii pèrul și-și taie unghiile, creșând că vor cresce repede, precum cresce lumina lunei. Finul se cosesce totdeauna după ce-a trecut *Luna tinèră* (nouă). La Dumineca tinèră fetele mari se pieptănă și-și taie cu fórfecele vârful pèrului, ca să creșcă mai lung și mai des. (7)

Din cele înșirate până aici rezultă, că unii Români și în deosebi Româncele de pretutindenea se abțin de la unele întreprinderi și lucrări chiar și în zilele de rînd ale săptămânei, cu tóte că aceste sunt hotărîte pentru orî și ce întreprindere și lucru.

De aici vine apoi că Româncele cele harnice au început în decursul timpului a luà pe cele ticăite, mangosite și le-nesse în rîs și batjocură prin diferite satire, și anume :

(1) S. Mihăilescu, *Superstiții*, loc. cit., p. 197.

(2) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 146.

(3) G. P. Salviu, *Superstiții*, loc. cit., p. 277.

(4) I. N. Constantinescu, *Superstiții*, loc. cit., p. 123.

(5) M. Lupescu, *Superstiții*, publ. în «*Ședétórea*», an. II, Fălticeni 1893, p. 66.

(6) Aurel Iana, *Din Credințele pop. rom. din Maidan de lângă Oravița*, publ. în «*Familia*», an. XXVI, Oradea-Mare 1890, p. 479.

(7) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.

Eû, de când m'am apucat,
Lunea, Marþea n'am lucrat,
 Că nu mi s'a arătat;
Miercurile-s între ele
 Și le țin de multe rele.
Joile încă-s legate,
 Nu lucru că-mi fac păcate.
Vinerile le cinstesc,
 Nu lucru, să păcătesc.
Sâmbăta-i praznic legat,
 Nu lucru, mă cule pe pat.

Saū:

De la părinți am apucat:
Lunea, Marþea n'am lucrat.
Miercurea e o ȃi mare,
 O țin pentru multe bóle.
Joile sunt legate,
 Nu vreaū să fac păcate.
Vinerea e o ȃi scumpă,
 Nu mă prea silesc la muncă.

Saū:

Lunea, Marþea n'am lucrat
 Mai de când m'am măritat.
Miercurea n'am apucat.
Joile imi sunt oprite,
 Nu lucrez de nu țin minte.

Și în fine:

Luni îi Luneiū,
Marți îi Macoveiū,
Miercuri la tirg mă pornesc,
Joi rămân și tirguesc,

Dumineca m'am sculat,
 Sapa 'n mână am luat
 Și la câmp am alergat,
 Dar' popa cu tóe'a dat
 Și 'napoi m'am înturnat,
 La fâgădăū m'am băgat...
 Mă 'ntilniū cu sfintul vin,
 Mi-l făcuiū pretin deplin,
 Il prinseiū frate de cruce
 Și palinca soră dulce. (1)

Sâmbăta m'am apucat
 Și-am lucrat
 Și-am făcut o bubă 'n cap.
 Ce să fac, să sar în pat
 Să scap de buba din cap?
 Dumineca-i ȃi 'mpărătescă,
 Tótă lumea s'o cinstescă. (2)

Vinerile-mi sunt legate,
 Nu lucrez, că fac păcate.
Sâmbăta, ce-o lucră móșa
 Oiū lucră și eū și nașa. (1)

Vineri înapoi pornesc,
Sâmbăta mă odihnesc,
Dumineca, de-a lucră popa
 Voiū lucră și eū. (2)

(1) Alex. Onaciū, *Marți-séra, nuvelă*, publ. în «*Familia*», an. 1871, No. 1;—
 Const. D. Gheorghiu, *op. cit.* p. 142; — «*Ședětóra*», an. IV, Budapesta
 1878, p. 91.

(2) M. Lupescu, *Dat. sèpt., loc. cit.*, p. 201;—cf. Const. D. Gheorghiu, *op.*
cit., p. 141.

(1) Pr. Al. Popescu, *Cântece din Cernica, jud. Ilfov*, publ. în «*Șede-*
tóra», an. II, Fălticeni, p. 80.

(2) Din Ilieșesci în Bucovina. — Cf. M. Lupescu, *loc. cit.*;—Const. D.
 Gheorghiu, *op. cit.*, p. 141.

Pe lângă cele arătate până aici mai e de observat încă și aceea, că la Români există încă și o rugăciune, numită *Rugăciunea săptămânei*, care e îndreptată către cele șapte zile ale săptămânei și care sună precum urmază :

Sfântă Lune, di de post,
Cădelnița lui Christos,
Rogu-mă sfinției tale
Să-mi fii ajutătoare
Și folositoare,
Cu rugă rugată,
Cu inimă plecată,
Cu îngerul meu
Dat de Dumneșeu.
Ajută-mi Dómnne !

Sfântă Marți !
Curătórea ceriului
Și-a pămintului,
Mě rog sfinției tale
Să-mi fii ajutătoare
Și folositoare,
Cu rugă rugată,
Cu inimă plecată,
Cu îngerul meu
Dat de Dumneșeu.
Ajută-mi Dómnne !

Sfântă Miercuri !
Zidirea Domnului Christos,
Mě rog sfinției tale
Să-mi fii ajutătoare
Și folositoare,
Cu rugă rugată,
Cu inimă plecată,
Cu îngerul meu
Dat de Dumneșeu.
Ajută-mi Dómnne !

Sfântă Joie !
Sabornica lui Christos,
Mě rog sfinției tale
Să-mi fii ajutătoare

Și folositoare,
Cu rugă rugată,
Cu inimă plecată,
Cu îngerul meu
Dat de Dumneșeu.
Ajută-mi Dómnne !

Sfântă Vineri !
Di îngerescă,
Mě rog sfinției tale
Să-mi fii ajutătoare
Și folositoare,
Cu rugă rugată,
Cu inimă plecată,
Cu îngerul meu
Dat de Dumneșeu.
Ajută-mi Dómnne !

Sfântă Sâmbătă !
Mě rog sfinției tale
Să-mi fii ajutătoare
Și folositoare,
Cu rugă rugată,
Cu inimă plecată,
Cu îngerul meu
Dat de Dumneșeu.
Ajută-mi Dómnne !

Sfântă Duminecă !
Sora sórelui,
Dómnna țilelor,
Capétul săptămânilor,
Mě rog și sfinției tale
Să-mi fii ajutătoare
Și folositoare,
Cu cărțile deschise,
Cu luminile aprinse,
Cu rugă rugată,

Cu inimă plecată,
Cu ingerul meu

Dat de Dumneșeu.
Ajută-mi Dómnne!

§. 9 — *Impărțirea țilei.*

Țiua o împărțese Români în:

Răsăritul sórelui, răsărirea sau *sóre răsare*, adecă timpul când răsare sórele.

In faptul țilei, la țiuă, nemijlocit după ce a *răsărit sórele* și s'a făcut *țiuă*, sau când sórele e de o suliță de dél.

Prânț mic, prânțuș, prânțisor, când sórele e de trei sulițe, adecă pe la 8—9 óre.

Amproor, împror, împrour, năprăor, năproor, pe la 9—10 óre.

Prânț mare, timpul dejunului sau al ospățului înainte de amédă.

Prânț bun, amédă, amédă-ți, când sunt 12 óre.

Cina mică, cam pe la 4 óre.

Cina, timpul ospățului de către séră, și anume vara între 8—9 óre, *cina bună* între 9—10, și *cina mare* între 10—11 óre.

Réstimpul de la *răsăritul sórelui* și până la *amédă* sau réstimpul *înainte de amédă* se numesce *diminéță*, și acésta se împarte iarăși în *des-diminéță* și *diminéță*; iar de la *amédă*, sau după ce a trecut de amédă și până ce *sfinșesce sórele*, sau până la *sóre apune*, se numesce *dup'amédă*. De aici vine apoi, când se întilnesc doi Români și se salută, că țic înainte de amédă *bună diminéța*, după amédă *bună țiua*, pe la asfințitul sórelui *bună vremea*, iar după ce sfinșesce sórele *bună séra*, și când se despărțesc *séra bună*.

Când e sórele drept la amédă, adecă punct două-spre-dece óre, țic că e *cruce-amédă*. (1)

Vara, când sórele aruncă mai drept rașele spre pămînt, atunci cunósce Românu mai bine când e amédă, pentru că atunci, stând drept în picioare, umbra trupului nu se vede,

(1) Dict. de Irina Bulbuc din Tereblecea și com. de P. Scripcariu. stud. gimn. — Cf. S. Fl. Marian, *Nascerea la Români*, p. 189.

(1) T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, pp. 120-121;—V. Alecsandri, *Poesii pop.*, p. 395; — B. P. Hasdău, *Etyrn. Magn.*, t. I, pp. 1107-1109 — și în cele mai multe părți din Bucovina.

și când nu se vede umbra, atunci trebuie numai decât să fie amădă, iar când umbra e numai de un pas, atunci e aprópe de amădă, ceva înainte de 12 óre.

Câte óre sunt înainte de amădă și după amădă cunosc ei dintr'aceea, că-și măsórá umbra cu pasul. Iar când începe a se prelungi umbra, atunci merge sórele spre sfințit. (1)

§. 10. — *Impărțirea nopții.*

Nóptea o împărțesc în :

Amurg, amurgul seri, murg saũ și murgitul de séră, apus, asfințit, asfințite, sfințit, sfințite, când sórele a apus, a sfințit, când nu se vede, dar este o lucire în urma lui și întuneric încă nu s'a făcut, adecă când lumina se amestecă cu întunericul (2), când se luptă ziua cu nóptea până ce una saũ alta rămâne învingătoare saũ, după cum se exprimă poporul din Bucovina, când începe a se îngână ziua cu nóptea.

Séra, când începe a se întunecă.

A treia strajă.

Pe la culcate, timpul culcării.

Mieđul nopții saũ la cântător, adecă când sunt 12 óre de nópte saũ când cântă cocoșii întâia dată nóptea.

La mâncate, adecă timpul dintre cântător și zor.

Revărsatul zorilor, zori, în zori, pe la zori, în zori de zi saũ de ziua, revărsatul zilei, adecă când sânceléză zorile, se zoresce saũ se zăresce de ziua, când se mijesce de zi, se revarsă ziua.

Când e drept la mieđul nopții, adecă punct 12 óre, se ție *Mieđ-de-mădă-nópte.*

Când cântă cocoșii întâia órá nóptea, atunci sunt 12 óre saũ *Mieđul nopții*; când cântă a doua órá, sunt 3 óre după mieđul nopții, iar când cântă a treia órá și găsclele încep a găgăi, atunci se face ziua. (3)

(1) După spusa Românilor din Bucovina.

(2) At. M. Marienescu, *Seran și Doran; Serilă, Međilă și Đorilă, două povești populare*, Pesta 1873, p. 50.

(3) S. Fl. Marian, *Ornitologia pop. rom.*, t. II, Cernăuți 1883, pp. 242-243; — Idem, *Poesii pop. rom.*, t. II, Cernăuți 1875, p. 53; — V. Alecsandri, *Poesii pop.*, p. 395; — T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, pp. 120-121.

Când răsare *lucéfêrul de séră* sau *stéua ciobanului* (1), atunci se începe *séra*.

Când sfîntesce *găinușa* (2) și răsare *lucéfêrul de dimi-néță*, atunci îndată se face *điuă*. (3)

În genere luat, cei mai mulți Români se orientează nóptea după stele și numai când e înorat după *cocoși*.

Stelele, după cari se orientează ei, afară de cele înșirate mai sus, sunt: *rarișele, tóca, capul boului, crucea, sfredelul, carul și fusceii*.

Găinușa, đic Româniți din munții apusenți ai Transilvaniei, că răsare cu zorile odată cam prin 11 din luna Cireșar. *Rarișele* răsar cu zorile odată pe la prinderea postului Sântei Mării. *Găinușa* și *rarișele* sfîntesc pe la St. Nicolae cu *séra* odată. *Tóca* sfîntesce *séra* pe la Vinerea mare (14 Octobree). Cu puțin mai târđiú decăt *tóca* sfîntesce *crucea* și pe urmă *capul de boú*.

Pentru arătarea timpului, e mai bun *sfredelul* și cel mai bun e *carul*, care se vede tot-deauna pe cer. (4)

În fine trebuie să mai amintim încă și aceea, că o credință fórte lățită între poporul nostru ne spune că timpul de la órele 12—1 nóptea este timp necurat, și prin urmare umblarea pe strade, prin cimitir, orí alte locuri misterióse în acest timp este periculósă, fiind acesta timpul spiritelor, precum al *strigonilor—strigoilor, muronilor—moroilor* și al altor spirite necurate.

Ba se susține că în acest rěstimp însuși *Mieđul nopțiú* sau *Puterea nopțiú*, sub chipul diferitelor forme, umblă pe pămînt.

(1) Este o đicală la poporul român din Bucovina, că în *đile de sec*, adecă Mercurea și Vinerea, după ce răsare *lucéfêrul de séră*, nu e păcat a mîncă de frupt. El đice: *a rěsarit stéua ciobanului*, adecă *lucéfêrul de séră*, decí *poți mîncă de frupt, că nu e păcat*. Eú cred că *stéua ciobanului*, în loc de *lucéfêr de séră*, își are numirea de acolo pentru că tocmai cam pe când răsare acest *lucéfêr* es ciobaniți de la stáne cu oile în *pornéla*, adecă le scot la páscur după ce le-áu muls de *séră*.

(2) *Găinușa* germ. Siebengestirn.

(3) După calculul Românilor din Bucovina. — Cf. S. Fl. Marian, *Orni-tologia pop. rom.*, t. II, p. 243.

(4) T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, p. 121.

Se întâmplă deci că, fiind cine-va în acest timp pe stradă ori alte locuri neumbrate, adese se întâlnește cu *Mieșul nopții*. Și ca el să nu se atingă de om să-l spăimânte, din cauza căreia spaimă să se bolnăvescă chiar de moarte, este bine ca, vădându-l omul din depărtare, să-și facă cruce. (2)

§. 11. — *Hotărîrea sărbătorilor.*

Cum știe Românul când pică cutare sărbătoare vine de acolo, că el, având o memorie foarte ageră, ține bine în minte din anii trecuți în care și a picat cutare sărbătoare și după acesta se orientează și, calculând, trebuie să ghicască în care și pică și în anul curent. El începe a calcula de la cutare sărbătoare mare și așa nimeresce când pică cutare sărbătoare, pe care voesce să o știe.

Dacă vom întrebă de exemplu pe un Român în Lunea a treia după Paști: când pică *Rusaliele*? el, fără multă ezitare, ne va răspunde: «de aș în patru săptămâni și șese zile».

Aușind acesta, noi cești dedați cu calendarele tipărite, ne vom uita lung la dînsul și, până nu vom căuta în calendar, nu vom ști de are dreptate ori ba? Abia căutând ne vom încredința că e tocmai așa și nu alt-fel.

Să vedem acum de unde vine că Românul știe acesta.

E mult puțin cunoscut că Românii, și mai cu seamă Românele, serbeză toate Joile de după Paști și până la Rusalii, ca grindina să nu le bată holdele. Numărul acestor Joi îl știe fie-care că nu e nici mai mult nici mai puțin decât șapte. Prin urmare din Paști și până la Rusalii trebuie să fie și șapte săptămâni.

Din Paști și până într'a treia Lună după Paști sunt două Joi trecute. Mai rămân așa dar cinci până în Rusalii. Două și cu cinci fac șapte. Substrăgînd acum din cele cinci săptămâni o și, adică ziua ce a trecut peste cele două săptămâni dintâi, sau ziua întâia din săptămîna a treia de după Paști, iată că rămân patru săptămâni și șese zile, tocmai ziua de Rusalii.

(2) Aurel Iana, *Din credințele pop. rom. din Maidan lângă Oravița*, publ. în «*Familia*» an. XXVI, Oradea-Mare 1890, p. 479; -- S. Fl. Marian, *Ornitologia pop. rom.*, t. II, p. 244.

Tot cam în acest chip hotăresce Românul și cele-lalte sărbători. Mai cu seamă se orientează el întru hotărîrea cutării sărbătorii și după cele patru posturi de peste an.

§. 12. — *Numirea sărbătorilor.*

Precum Lunile, așa și cele mai multe sărbători au în limba poporului român alte numiri de cum sunt cele întrebuintate în scris.

Unele dintre acestea sunt curat românesci, iar altele de origine slavonă. (1)

Reproduc aici numai pe cele mai însemnate.

Sântul Vasile, sau *Sân-Vasiu*, sau *Anul nou*, 1 Ianuarie.

Iordanul sau *Boboteza*, Arătarea sau Botezul Domnului, 6 Ianuarie.

Tri-Erarchi, ss. 3 ier. Vasile, Grigorie și Ioan, 30 Ianuarie.

Despre această sărbătoare o ȕicală din Bucovina spune :

Trisfiȕitele

ȕiua cu luminele

Și se sparg cărările. (2)

Stretenia, Intîmpinarea Domnului, 2 Februarie.

Floriile, Duminica Floriilor sau a stîlpărilor, 20 Martie.

Buna-vestire, pe unele locuri și *Blagoviștenia*.

Ispasul, Înălȕarea Domnului.

Duminica-mare sau *Rusaliiile*, Pogorîrea Spiritului Sfînt.

Sânȕienele, Nascerea pr. Ioan Botezătorul.

Sân-Petru, ss. ap. Petru și Pavel, 29 Iunie.

(1) Luând în privire întrebuintarea limbei slavone în cele oficiöse și mai cu seamă în biserică într'un timp foarte îndelungat la Români, apoi împrejurarea, că chiar pînă și în ȕiua de astăȕi cele mai multe cărȕi bisericesci foesc de cuvinte slavone, că partea cea mai mare a preoȕilor noștri nu voesc odată cu capul a se desbărâ de aceste cuvinte, socotind că prin introducerea și pronunȕarea de cuvinte românesci s'ar scandalisă ôre-cum credinȕa cea adevêrată; luând, ȕic, tôte aceste în privire, nu trebuie nici decum să ne mirăm că Româniȕi țêrani, pe lângă numirea sărbătorilor cu cuvinte adevêrat românesci, întrebuintează și numiri slavone.

(2) Dict. de Catrina Epure din Tereblecea și com. de P. Scripcaru.— ȕiua cu luminele» însemnăză sórele cel călduros, iar «se sparg cărările» = se topesce omêtul și ghêȕa.

Sânt-Ilie, în unele locuri însă cunoscut numai sub *Nedee* (1), st. pr. Ilie, 20 Iulie.

Schimbarea la faţă, pe unele locuri şi *Probajele*, Schimbarea la faţă a Domnului, 6 August.

Sântă Măria mare, Adormirea Maicei Domnului, 15 August.

Sântă Măria mică, Nascerea Maicei Domnului, 8 Septembrie.

Diua crucii, Înălţarea st. cruci, 14 Septembrie.

Vinerea mare, c. m. Paraschiva, 14 Octobrie.

Să-Medru (2), st. m. m. Dimitrie, 26 Octobrie.

Archangelii, arch. Michail şi Gavril, 8 Novembre.

Ovedenia, Intrarea în biserică a Maicei Domnului, 21 Novembre.

Sân-Nicórá (3) sau *Srîntul Niculae*, st. p. Nicolae de la Mira Licieii, 6 Decembrie.

Crăciunul, Nascerea Domnului, 25 Decembrie.

§. 13. — *Sărbătorile românesce.*

Afară de sărbătorile creştinesce sau *legate de biserică*, cum le numesc poporul, mai au Românii încă şi o mulţime altele, păstrate din moşi strămoşi, pe cari, în butul preoţilor, cari nu încetază la fie-care ocasiune bine-venită de a-i desfătui de la serbarea lor, condemnându-le ca eresuri şi sărbători păgânesce, le ţin şi le serbeză adese-orî cu mai mare solemnitate decât pe cele creştinesce.

Aceste sărbători, cari se ţin nu numai în Bucovina, ci şi în cele-lalte părţi locuite de Români, sunt următoarele:

Sântul Ion, Adun. pr. Ion Botezătorul, 7 Ianuarie.

Sân-Petru-de-érnă, Inchinarea lanţului st. Petru, şi *Antanasiiile*, adecă c. m. Antonie şi Atanasie, 16, 17 şi 18 Ianuarie.

Sfîntul Trif, *Trif cel nebun*, 1 Februarie.

Sfîntul Haralambie, 10 Februarie.

Sân-Tóder, îl serbeză mai mult fetele, ca să le crească părul şi să fie frumos.

(1) Mai ales în satul Vama, distr. Câmpulung, com. de I. Beraru, fost preot în această comună.

(2) Românii, ce poartă numele *Dimitrie*, se chêmă de către popor *Dumitru* şi *Mitru*.

(3) Mai cu sémă în Transilvania şi Ungaria.

Baba-Dochia, 1 Martie. În această zi nu lucră, pentru ca să domolească mânia Babei Dochiei și frigul de primăvară să nu facă pagubă în câmpuri. (1)

Alecsiū sau *Alecsiile*, 17 Martie. Se serbeză această zi pentru șerpi, șoreci și toate gujuliile, cari se crede că es într'această zi. (2)

Joile de după Paști și până la Dumineca mare sau *Rusalii*; le serbeză mai cu sémă femeile, pentru ca grindina să nu le bată holdele. (3)

Armendinul sau *Armendina*, 1 Maiū.

Niculae de vară, 9 Maiū.

Sfintul Pricopie, st. m. m. Procopie, 8 Iulie. Românii cred că această zi e *ziua lupilor* și de aceea o serbeză, ca lupii să nu le mănânce vitele domestice. (4)

Mărina, 17 Iulie. O serbeză ca să nu fie *mărinii*, adecă să nu capete un fel de bôlă răutăciôsă de pantece.

Pălie e a doua zi de Sânt-Ilie, 21 Iulie. Nu lucră în această zi, ca să nu fie detunați, trăsniți.

Foca, 22 Iulie. Această zi o serbeză Românii din Bucovina, socotindu-o foarte primejdiôsă de foc.

Pinteleiu Călătoriul, 27 Iulie, adecă ziua st. m. m. Panteleimon. (5)

Sântul Andreiū, Sânt Indrea, 30 Novembre. Se serbeză pentru lupi și strigoii.

Afară de aceste mai aū încă și alte sərbători, pe cari le țin Românii și mai cu sémă Românele, precum: *Sərbătórea dinșilor*, 11 Aprilie; *Sərbătórea tâlharilor*, 11 Novembre; *Sərbătórea oilor*, ca să nu fie oile bolnave de vër-sat; *Sərbătórea lupilor*. (6) Apoi: *Paparudele* (7), *Marșolea* sau *Marșisera* (8), *Repotiniū*, *Circoviū Mărinii*, *Fili-*

(1) At. M. Marienescu, *Baba Dochie și Babele*, loc. cit., p. 366.

(2) Pretutindenea în Bucovina.

(3) Com. de un Român din Ilișesci.

(4) Idem.

(5) Bărbații cari pörtă acest nume, sunt numiți de către popor *Pinteleiū*, *Pintea* și *Pintea*.

(6) După spusa unui Român din Tereblecea.

(7) G. Dem. Teodorescu, *Incercări critice*, p. 128.

(8) Se serbeză mai cu sémă în Transilvania.—Cf. I. Vulcan, *Nuvele*, t. III, Pesta 1873, pp. 99 și 102.

pii (1), și altele o mulțime, despre cari însă voiți vorbi mai pe larg la timpul său.

§. 14. — *Câșlegile.*

Românul numesce *câșlegi* toate Țilele cele de fruct sau de dulce de peste an.

Răstimpul dintre postul Crăciunului până în Postul mare sau Ajunul patruzecimii se numesce pe unele locuri *Dulcele Crăciunului*, iar pe altele *Câșlegile de érnă* (2) sau *Cărnilegi*, spre deosebire de cele-lalte câșlegi de peste an.

Săptemănilor din aceste câșlegi, în cari Mercurea și Vineria se mănâncă *de fruct*, sau după cum Țic Ardelenii *de dulce*, se numesc *hârți* (3) și *Cărnilegi* sing. *Cărnilegă*. (4)

Săptemăna dinaintea Postului mare se chéamă *Săptemăna albă* și acéstă numire îi vine de acolo, pentru că într'acéstă săptemână Româniî îndătinéză a mănca numai fruct alb, precum: lapte, brânȚă, ouă, nu însă și carne.

În unele părți din Muntenia, acéstă săptemână, pe lângă *Săptemăna albă*, se mai numesce încă și *Săptemăna brânȚei*

(1) Anton Pann, *Culegere de proverburî sau Povestea vorbei*. Part. I. București 1852, p. 140:

«*Vinerea* n'am tors cu furca, *Pilipiî* toți i-am Ținut;
Nouă Marți și *Repotiniî* i-am păzit cum am putut.
Joile pân' la *Rusaliî* eû nu m'am atins de fus,
 Și la *Circoviî Mărinii* mâna pe nemic n'am pus.
 Cum și alte ca aceste, după cum am apucat,
 Le-am prăsnit, mi-a fost frică să nu caȚ în vr'un păcat;
 Căci, după ce sunt săracă, să n'ajung să mă slutesc,
 Să pierȚ vr'un ochiû, orî vr'o mână, și să mă ticăloșesc.

(2) M. Călinescu în art. «despre calendar», tip. în *Calendarul pe an 1876*. Cernăuți, p. 58, Țice că numirea acésta ar veni de-acolo «pentru că Româniî în aceste Țile, în carnaval sau câșlegi, *se nutresc mai mult cu caș, adecă fruct alb*».

(3) Idem de eadem, p. 76 și 77: «În săptemăna întâia a triodului, adecă a vameșului și a fariseului, e de către biserica răsăriténă ajunarea de Mercuri și Vineri desrădicată, anume în contra sectarilor armeni, cari ajună de trei orî în săptemăna acésta, așa numitul «*ajunul lui Artivuriû*»; din astă cauză numesce poporul—român—săptemăna acésta *hârți*».

(4) Singularul *Cărnilegiû* (Mangiuca, *Calend. cit.* și Laurian și Massim, *Dicț.*, t. I, p. 458) nu e poporal.

și *Săptemâna Nebunilor* (1), iar în unele părți din Transilvania *Săptemâna Nebunilor* și *Săptemâna Bondrișilor*. (2)

Săptemâna dinaintea celei albe se numește *Mistréța*, *Vrîstata* sau *Invrîstita* (3), pentru că în această săptemână Mercuria și Vinerea se postesce, adică nu se mănâncă carne.

Țiua înainte de intrarea într'un post sau ajunul unui post se numește *Lăsat de sec* sau *Lăsatul secului*.

§. 15. - *Ajunurile.*

Ajunurile în limba poporului român au următoarele numiri: *Paresime* sau *Paresimi*, la Macedo-Români *Presin* (4), numit altmintrelea și *Postul mare*, adică ajunul patruzecimii, care cade înaintea Sf. Paști.

Mijlocul acestui ajun sau post îl numesc *Mieșul-Păresei*; săptemâna cea dintâi *săptemâna mare*; iar cea de pe urmă *săptemâna mare* și *săptemâna patimilor*.

Postul Sân-Petrului, ajunul sf. ap. Petru și Paul.

Postul Sântă-Măriei, ajunul st. Marii.

Postul Crăciunului, ajunul Crăciunului sau al incarnării.

Cele-lalte *șile de sec*, de post sau ajun, prescrise de biserică creștină, neavând numiri deosebite, nu voi să le mai înșir aici.

§. 16. — *Despre semne.*

Am arătat cum își face Românul *călindariul*, cum împărțește el anul, cum cunoște când pică cutare și cutare sărbătoare, cum numește lunile, șilele și sărbătorile; acum vine rîndul să arătăm și semnele de pe cari cunoște el schimbarea timpului.

Ómenii din timpurile cele mai vechi s'au încercat să afle

(1) Din *Resp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu.

(2) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(3) În Bucovina și la Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*: «Inceperea săptemânei *mistréțe* (invrestite), care ține până la Dumineca lăsatului de carne.»

(4) I. A. Zanne, *op. cit.*, p. 49.

óre-carî semne după carî să scie ce timp va fi mâne, adecă să predică sau să profetescă umblarea timpului. (1)

Acéstă datină o întimpinăm și la Româniî noștri. Ei încă aũ semnele lor proprii, prin carî cunosc schimbarea timpului, și se folosesc de dînsele ca și cei învățați de termometre, higrometre și barometre.

Din mulțimea lor voiũ reproduce mai la vale numai pe cele mai însemnate.

a) Semne generale.

Când e luna plină în séra Sfintului Vasile, atunci anul următor va fi mănos; când nu e luna plină, va fi sec, neroditor.

De a fost érna înzestrată cu omét gros și n'aũ fost furtuni, adecă vifore, vicolituri și vînturi mari, aũ să fie păpușoi și cele-lalte pânî bune, căci vor avé plóie la timp și căldură de ajuns, măsurată, și, crescênd mari, nu vor fi date jos de furtuni și vînturi. Iar de va fi érna întrepruptă de călduri mari și de vînturi cu vifore și vicolituri strășnice, aũ să se prefacă căldurile din érna trecută în friguri pentru vara viitoare. (2)

Dacă érna va fi ométósă sau plină, după cum se exprimă poporul, e semn că vara următoare va fi roditóre; iar când e gólă, când nu e mult omét, atunci vara va fi slabă.

Când se află peste érnă multă chidie pe pomi, pomii vor fi peste vară mănoși, vor produce o mulțime de póme.

Din cotro vin primăvara întâia dată ploile, dintr'acolo vor veni peste tótă vara.

In cotro tună primăvara întâiași dată, în acea parte s'or face pânile mai bune.

Când se pușcă, se spânzură sau se innécă cine-va de bună-voe, atunci trebuie să se schimbe vremea, trebuie să urmeze furtuni și grindine grele sau vîntóse. (3)

(1) V. Roman, *Amicul pop.*, *Calend. pe an. 1862*, Sibiiũ, pp. 36 și 37.

(2) Com. de conșcolarul meu d-l Petru Prelipcean, de loc din Horodnicul-de-jos.

(3) Credință lățită pretutindenea între Româniî din Bucovina.

De vor cădé frunzele de cu vreme, la anul viitor are să fie belșug mare. (1)

Cărăbuși, lat. Scarabeus melolonta, cari es primăvara, sunt de asemenea buni vestitori de creșterea și bunătatea păpușoiului. Dar numai mulțimea lor e băgată în seamă. De se află foarte mulți cărăbuși, ca să umble seara bizăind ca albinele când jocă roiul, va fi și pâinea bună, coaptă și spornică la mâncare.

De se coboră *veverițele*, lat. Sciurus vulgaris, de la munte la țară și umblă prin pometele oamenilor, de mănâncă pomelile de pe pomi, asemenea de umblă găinele după mâncare ca focul, are să fie fomete. Când are să fie fomete oamenii și animalele încă umblă morțiș după mâncare, chiar și paserile nu umblă mai lin sau nu sunt mai molcomite, toate umblă după mâncare, ca focul, care mistuesce tot când erumpe. (2)

Când se scolă găinele des-deminetă și se culcă tare târziu, încă însemneză fomete. (3)

Fie-care Român, cum se scolă și caută la zori, la răsăritul soarelui, și vede cum e cerul dimineta, scie cum va fi vremea peste zi. Unele semne, cari le-a învățat a le cunosce de la strămoșii săi și din experiență, îi spun acesta. De aici s'a născut apoi proverbul: *ziua se cunosce de dimineta*, prin care înțeleg că, precum de dimineta se cunosce cum are să fie totă ziua, așa și omul din tinerețe se poate cunosce cum are să fie până la bătrânețe.

Dacă, trăgându-se clopotele, se aud foarte departe, e semn cum că va fi vreme bună; iar de nu se aud departe, se va schimba timpul.

b) Semne de ploie.

Dacă vremea stă pe ploie, *rîndunica* sboră tot atingând pământul și din când în când scote sunete line, spărioșe și plângătoare.

(1) *Calend. pentru Buc.* pe an 1841.

(2) Com. de d-l P. Prelipcean.

(3) Com. de un Român din Tereblecea.

Păunul, când se apropie plóia, cântă cu glasul său urit, care ne face să uităm penele lui cele frumoase.

Când vine plóie, *gâsca* e neliniștită, își înalță și scutură aripelile, acuși sare în apă, acuși ese la uscat, merge, vine; pe scurt, nu mai scie ce să facă.

Dacă în zorii de ȕi din cuibul de *farcă* numai una sbórá afară, putem sci că de bună sémă va să plouă. (1)

Cocoși, când cântă séra de vreme la culcușul lor, arată că va fi timp cu plóie. (2)

Culici, cari umblă pe sus și strigă «*culi, culi*», încă prevestesc când are să plouă. Aceste paséri presimțesc îndată cum are să se schimbe vremea și de aceea încep a strigă mai tare ca de altă dată. (3)

Calul, pisica, cânele, óia și alte dobitoce așisderea presimțesc plóia, tóte fac ceva mișcare neliniștită și aũ un miros ce de altă dată nu-l aũ. (4)

Dacă *oile* sar mult, saltă și se lovesc cu capetele, însemnézá plóie. (5)

Când *es furnicele* afară și se adună sute și miĩ într'un loc, ne putem așteptă la plóie. (6)

Dacă *albinele* mâneacă des-diminéță să-și culégă miere și nu sbórá departe și îndată se întorc, e semn de plóie. (7)

Sórele când arde prea tare, *muscele* când înghimpă prea mult, *găile* când țipă prin aer, încă prevestesc că are să plouă. (8)

Dacă *purecii* mai mult decât altă dată mușcă, urméză mai tot-deauna plóie. (9)

Când are să fie vara plóie, umblă *mornișele* (țințarii) séra cu dróia, adecă în mulțime mare, și mușcă pe ómenĩ și ani-

(1) Isaia Schĩnteie în «*Șeșetórea*», an. I, Budapesta 1875, p. 47.

(2) Pronost. din «*Calendarul Babelor*», Calend. pe an. 1848, de Anton Pann, apud G. Dem. Teodorescu, *Incercări critice*, p. 92.

(3) Com. de d-l P. Prelipsean.

(4) Is. Schĩnteie, *loc. cit.*, pp. 47 și 48.

(5) *Calend. p. Buc.* pe an. 1841.

(6) Is. Schĩnteie, *loc. cit.*, p. 46.

(7) Credința Románilor din Bucovina.

(8) *Calend. p. Buc.* pe an. 1841.

(9) *Ibidem.*

male, sugându-le neconținut sângele din locul unde apucă a se pune.

Dacă huesc *albinele* ziua și noaptea la prisacă, însemnă că cum că timpul cel frumos se va schimbă în posomorît, ploios și furtunos. (1)

Dacă *pescii*, când e cerul limpede, sar în sus peste apă sau merg pe sus în apă de li se vîd afară spinările, este semn că are să plouă. (2)

Racateful (3) e bun prevestitor de plóie vara pe când e secetă, arșiță, uscăciune mare, căci el, când are să fie plóie, se suie în frunzișul arborilor și începe fôrte tare a strigă. (4)

Chiar și cerul ne dă în privința acésta un îndreptar órecare. Dacă *sórele* sau *luna* se vîd împrejur cu un cerc strălucit, dacă norii la apus au colóre galbenă, dacă negura e desă și întunecósă, urméză plóie. (5)

După roșeța dimineței urméză mai tot-deanna vînt cu plóie. (6)

Când se arată *curcubeu* dimineța pe pîclă, atunci e semn că lung timp vor fi tot pîcle cu bure. (7)

Dacă negura se suie în sus, urméză plóie.

Dacă bălțile miros prea tare, are să urmeze plóie. (8)

Când e séra umedă, arată plóie.

Când nu arde focul și lumina cum se cade, încă va fi plóie.

Sarea, când se topesce, arată că va plouă.

De asudă vara ferestrele când e cald, iarăși e semn că are să plouă. (9)

Dacă petrele, mai ales marmura și zidurile, asudă, vine tempestare udă.

Dacă fumul la vreme lină și limpede nu vrea să ăsa prin horn, sau ășind se plécă, urméză plóie. (10)

(1) Com. de d-l P. Prelipcean.

(2) *Calend. p. Buc.* pe an. 1841.

(3) Numit în unele locurî *răcănel*, iar în altele *buratic*, germ. Laubfrosch.

(4) Com. de d-l P. Prelipcean.

(5) Is. Schînteie, *loc. cit.*, p. 48.

(6) *Calend. p. Buc.* pe an. 1841.

(7) Cred. Rom. din Bucovina.

(8) *Calend. p. Buc.* pe an. 1841.

(9) Cred. Rom. din Bucovina.

(10) *Calend. p. Buc.* pe an. 1841.

Femeilor sătene li-î cunoscut când are să plouă din creșcerea saŭ vîrvomarea apei în óle și din arderea gurei cuptorului, căci atunci apa rece din ólele puse la foc se ridică până peste buze și dă saŭ cură în foc; atunci gura cuptorului începe sus, unde ese para focului în horn, a scînteia și scînteierea asta umblă în tóte părțile gurei până unde e ferbinte ca și focul, precum umblă para focului pălăind într'o parte și în alta. Astă observare o fac femeile, și orî și cine altul, după ce se potolesce focul de pe vatră. (1)

Dar să ne întórcem și la plante.

Intre plante încă găsim multe, cari ne spun ce vreme are să urmeze.

Iată florile! Ele încă prevestesc, prin mirosul lor, ce vreme are să fie. Dacă urméză senin, mirosul lor e mai ușor; iar dacă vine plóie, mirosul acesta se face mai greoiu. (2)

c) Semne de vreme bună.

Când are să fie vreme bună, *rîndunica* sbórá în sus și se jócă cu surorile sale. (3)

Dacă *privighetórea* neîncetat, împotriva obiceiului seŭ, cântă, însemnézá vreme frumoasă. (4)

Érna, când cântă *cocoșii* fórté mult peste ȓi, e semn cum că vremea are să se móie, va fi cald saŭ *moloșag*, după cum se mai exprimă Româniî din Bucovina. (5)

Dacă în zorî de ȓi es amîndouă *ȓarcele* din cuibul lor afară, putem fi liniștiți, că va să fie vreme bună.

Dacă *sórele* și *luna* strălucesc curat, dacă séra spre răsărit se vede *curcubeu*, dacă negura e albie și nourîi aŭ colórea rosei, de bună sémă va fi vreme senină. (6)

Dacă séra, când asfințesce sórele, e frumos și senin, este semn a vreme bună. (7)

(1) Com. de d-l P. Prelipcean.

(2) Is. Scînteie, *loc. cit.*, p. 48.

(3) Idem de eadem, p. 48.

(4) *Calend. p. Buc.* pe an. 1841.

(5) După spusa Românilor din Bucovina.

(6) Is. Scînteie, *loc. cit.*, pp. 47 și 48.

(7) *Calend. p. Buc.* pe an. 1841.

Când séra e uscăciósă, arată timp bun, frumos și uscăcios.

Dacă negura cade în jos și se lățește pe șesuri, atunci mai tot-deauna se înseninéză. (1)

d) Semne de vînturi și furtunî.

Când séra, la apunerea sórelui, vor fi nourii roșii, atunci e semn că se va schimbà timpul, că vor urmà vînturi și furtunî.

Vilvătăia când se primblă pe fierosteie orî pe vase, e semn cum că în curînd aũ să urmeze vînturi și furtunî.

De te mănâncă trupul fórte tare, așa numai cât din senin, saũ de te ustură urechile, e în apropiere o furtună, o plóie mare, saũ vînturi. (2)

Când ne amenință vre-o vijelie, atunci *rîndunelele* sbórá în sus până se perd printre norî, atunci nu sbórá repede, ci încet. (3)

Dacă *cocórele*, *vulturii* și alte pasəri răpítóre într'un și-rég pe sus sburând spânzură, apoi nu este departe furtuna. (4)

Dacă *oile* îs prea sburdalnice și se lovesc la un loc cu córnelé și cu capetele, însemnézá trăsnete din cer, furtună cu tunete. (5)

De cântă séra *grierușii* în casă cu glas mai pătrunđător decât de altă dată, are să fie furtună saũ plóie. (6)

e) Semne de frig și omēt.

Ciorile strînse grămadă, când sbórá pe sus croncănind, ne vestesc érna că va fi omēt (zăpadă), iar vara plóie. (7)

(1) Cred. Rom. din Bucovina.

(2) Credință comună în Bucovina.

(3) Is. Schînteie, *loc. cit.*, p. 47.

(4) *Calénd. p. Buc.* pe an. 1841.

(5) *Ibidem.*

(6) Credință comună în Bucovina.

(7) Idem.

Érna, când se adună *vrăbiile* la un loc și ciripesc, pare că ar ținè consiliu, însemnéză că va ninge. (1)

Ciocârlanul, care are cucuiú în virful capului și ernézá pe la noi, strigă de asemenea vara și érna, dând de scire când are să fie frig. Iar Românií ȓic atunci că el

Strig'a cíorecí și opinci
Și-a obiele câte cincí. (2)

De umblă *sturzul* tare ciripind încolo și încóce, iarăși însemnéză frig. (3)

De-și stríng *mascurií* paie pentru strat, culcuș, și umblă cuvítând, saú de sburdă vitele séra când le aduci de la pășune acasă, sunt semne sigure cum că va fi frig în ȓiua urmátóre. (4)

Mața, când se pune cu spatele spre foc, frig saú ninsóre ne spune. (5)

Bróscele încă-s vestitóre de frig, omét și rēcélá, dacá es și cântá înainte de *Alexií*; iar dacá es ele la timp cuvenit, adecá după ce trec *Alexiile* și după ce se încálȓesce cum se cade, apoi atunci

Să n'ai fricá
De nemicá. (6)

VII.

VRĂJI ȘI FARMECE.

După ce s'a sfiřit *Vergelul*, despre care am vorbit sus la cap. V, și după ce s'aú despărțit fetele de feciori, saú mai mai bine ȓis feciorií de fete, fetele se duc *să lege parií* unui gard de nuele din apropiere, anume ca de pe parií legați să afle cum le vor fi pețitorií, respective bărbații, cari

(1) Com. de d-l P. Prelipcean.

(2) Idem.

(3) Idem.

(4) Credinȓă comună în Bucovina.

(5) Pronost. la *Calendarul Babelor* de Ant. Pann, *loc. cit.*

(6) Com. de d-l P. Prelipcean.

le vor luà în cãsătorie. Inså înainte de a plecà, fie-care fatã se îngrijesce ca sã aibã pe lângã sine un obiect anumit, cu care sã lege pariî. Aşã, una se îngrijesce de o crenguţã de bãrbãnoc cu strãmãturã roşie, una de un struţ de perişore cu panglicã (cipcã) verde, sau de un struţ de *pospan* cu strãmãturã verde; alta de o cruciţã de tisã cu cipcã albastrã (1); alta ieã un gãitan sau lãnã ori aţã roşã, iar în lipsa acestora ieã *chietórea* de la cãmaşã sau cordeluţa cu care-şi împletesc codiţele (1); în scurt fie-care trebuie numai decãt sã aibã un obiect anumit la dînsa, cu care sã pótã legã pariî.

Dupã acéstã, mergënd fie-care (2) spre gard cu ochii legaţi (3). Țice :

Sãn-Vasiu bãlţat
Adã-mi un bãrbat
Cãt de blãstãmat,
Dar' bine 'ntrãmat! (4)

Iar dupã ce ajung la gard, încep de la cel dintãiu par,

(1) S. Botezan, *Séra de Sãn-Vasiu în Maramureş*, publ. în «*Familia*», an. V, Pesta 1869, pp. 49—51;—com. de d-l Elia Pop, invetãtor în Şomcuta-mare: «In séra de *Sãn-Vaseiu* se duc unele fete a numerà pariî dintr'un gard de nuele, ca sã afle cum le vor fi peţitorii, respective bãrbaţii. Ajungënd la gard, încep a numerà; 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1. Acest unu crede ceea ce a numérat cum cã e cel menit de soţ al ei. Il *instruã* apoi cu panglice, cu *barbenoc* şi cu verdéţã, mãi ales de cum-va parul acela e *drept* şi *scorţos*, cãci atunci crede ea cã se va mãritã dupã un fecior frumos, sdravãn şi avut; iar de e belit de scórţã, atunci crede cã va fi sãrac.»

(1) Datina fetelor române din Bucovina.

(2) Unii Romãni din Bucovina spun cã, voind a li se arãtã mãi bine, merg în haina în care s'au nãscut, va sã Țicã în pelea gólã. Iar Romãni din Moldova spun cã merg numai în cãmaşã.—Cf. «*ŞeȚetórea*», an. I, Fãlticeni, p. 146: «Ca sã scie cum îi va fi soţul, fata se desbracã numai în cãmeşã, se despleteşte, îşi lãgã ochii, ese în ogradã, şi pe di-buite începe sã numere pariî de la gard. La al Țecilea par se opresce şi, dupã ce-l însemnã, legãndu-l cu o şuviţã de pãr din capu-i, se întorce în casã.»

(3) Datina fetelor din Bucovina şi Moldova.—Cf. «*ŞeȚetórea*», an. I, Fãlticeni, pp. 145—146: «Pe aiurea fetele se lãgã una pe alta la ochi şi cea care nu-i legatã duce pe cea-laltã la un gard, de numerà nouẽ pari de-a rîndul, iar la cel de al noulea lãgã un fir de busuioc cu cevã roşu.»

(4) S. Botezan, *op. cit.*, p. 50.

pe care pun mâna, a numără îndărăt și anume: *nouă, opt, șapte, șese, cinci, patru, trei, doi, unul*. (1) Pe cel din urmă par, adecă pe *unul*, îl lĂgă apoi cu obiectul ce-l are în mână, ȓicĂnd :

EĂ nu leg parul,
 Ci-mĂ leg *ursitul*,
 De trei *ursite ursat*
 Și de DumneȓeĂ dat. (2)
 In vis sĂ-l visez,
 Aeve sĂ-l vĂz! (3)

In unele pĂrți ale *Moldovei*, precum bunĂorĂ în comunele GĂinesci și Sasca, se numĂrĂ de la *unul* pĂnĂ la ȓece și pe al ȓecela il lĂgă (4), iar în unele pĂrți ale *Transilvaniei* nordice, precum bunĂorĂ în comuna Vama din comitatul Solnocului, se numĂrĂ asemenea de la unul pĂnĂ la *un-spre-ȓece* și abiĂ pe acesta il lĂgă. (5)

(1) Datina fetelor din Bucovina, și anume : a celor din Stupca, com. de Onufr. CĂilean ; a celor din Balaceana, com. de G. Boca ; a celor din SĂnt-Ilie, com. de Eug. CojocariĂ, stud. gimn. ; a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu ; a celor din ReusenĂ, com. de Vas. Pop ; a celor din Todiresci, com. de Nic. RĂdĂșan ; a celor din Fundul-Moldovei, com. de Eus. Mercheș, stud. gimn. ; a celor din VolovĂ, com. de I. Buliga ; a celor din FrĂtĂuțul-vechiĂ, dict. de Axenia Sofroni ; a celor din FrĂtĂuțul-noĂ, com. de Iul. Sidor, stud. gimn. ; și a celor din Bilca, dict. de Glicheria CrĂsnean. — S. Botezan, *op. cit.*, p. 50, spune cĂ fetele din *Maramureș* lĂgă parul cel dintĂiĂ pe care-l ating cu mĂna. Prin urmare, dupĂ S. Botezan, ele nu numĂrĂ pariĂ, cum fac tĂte fetele din Bucovina. Ori pe care RomĂn din Bucovina inșĂ il vei ĂntrebĂ : ce fac fetele Ăn sĂra spre Sf. Vasile? Ăi va rĂspunde: *numĂrĂ pariĂ*.

(2) Dat. fet. din Bilca, com. de d-l G. BrĂilean. — Cu privire la adj. *ursat* din aceste versuri, trebuie sĂ insemnez cĂ aici e o licențĂ poeticĂ popularĂ, care provine numai Ăn farmece și vrĂji. EĂ l'am scris așĂ dupĂ cum mi s'a comunicat. De altmintrelea, dupĂ pĂrerea mea, ar trebui sĂ fie *ursit*.

(3) Dat. fetelor din Buninți, dict. de Irina JalobĂ.

(4) Com. de d-l P. Herescu, ĂnvĂțĂtor Ăn GĂinesci : «Fetele, ca sĂ vadĂ de se vor mĂritĂ Ăn acest carneal, es Ăn ajunul Anului noĂ cĂte douĂ, lĂgĂ la ochi cu o cĂrțĂ una pe cea-laltĂ și o duce la gard, unde numĂrĂ *nouĂ pari*, și al ȓecela il lĂgă cu o bucĂțicĂ de cĂrțĂ ; ast-fel face și cea-laltĂ, legatĂ la ochi de cea dintĂiĂ.»

(5) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul : «In Vama, fetele Ăși cautĂ de noroc Ăn presara de *SĂn-VasiĂ* cu *numĂratul parilor*. AdecĂ fata, care

Ast-fel se perîndeză ele una după alta, spunînd mai aceleași cuvinte, numărînd și legînd pariî, după cum s'a arătat mai sus.

Dacă pariî, pe cari i-aû legat ele, sunt *strîmbi* și *ciotoroși*, și *ursiți*, adecă viitoriî lor soți, bărbați, vor fi gârbovi, ghi-boși, urîți și bolnăvicioși; dacă pariî sunt *drepti*, *sănătoși* sau *verdi*, ursițiî vor fi frumoși, tineri și sănătoși; dacă-s cu cójă subțire, ursițiî vor avé puțină avere; dacă-s cu cójă grósă, vor fi avuți; dacă-s drepti, groși și cu cójă netedă, viitoriî lor soți vor fi voinici, tari și frumoși; dacă-s lungi, vor fi de statură înaltă; dacă-s scurți, vor fi micî; iar dacă-s adăogiți, vor fi vèduvoi. Dacă parul legat s'a nimerit să fie putred, însemnă că bărbatul viitor va fi bêtrân. (1)

Tot așa cred în privința acésta și fetele din cele-lalte țeri locuite de Români. (2)

Mai pe scurt, cum va fi *făptura parului*, așa va fi și *ur-situl*. Inșă ele nu caută pariî îndată după ce i-aû legat, ca să vadă cum sunt, ci-i lasă până a doua și dimineța, adecă până în revêrsatul zorilor Anului nou. În revêrsatul zorilor Anu-

voesce să se mărite, în séra aceea, se légă la ochi și merge la un gard și-i numără pariî până la *un-spre-dece*, pe care apoi îl légă cu un fir de ață, ca apoi dimineța, când îl va căută, să-l pótă cunósce.»

(1) Credința tuturor fetelor din Bucovina.

(2) «*Seđétórea*», an. I, Fálticeni, pp. 145-146: «A doua și caută parul însemnat și, de va fi drept și sănătos, va avé parte de un bărbat tîner, voinic și frumos; iar de va fi strîmb și ciotoros, nici bărbatul nu-i va fi mai de sémă.»—«In alte locuri fata ese afară nedesbrăcată și parul face alte prevestiri. Așă, dacă parul va fi ciotoros, nodoros și cojos, soțul va fi bogat; de va fi neted și fără cioturi, el va fi calic.»— A doua și se duce de-și vede parul. Dacă-i drept și cu cójă, are s'o iee unul frumos și bogat; de-i strîmb și fără cójă, o va luă un urit, șchiop și sărac.—Com. de d-l P. Herescu: «A doua și se duc să vadă ce fel de pari aû legat; de sunt ciotoroși, bărbațiî le vor fi vèduvoi și cu copii mulți; de vor fi fără cójă, le vor luă ómenî săraei; de vor fi cu cójă, le vor luă ómenî bogați; de vor fi scurți, și bărbațiî vor fi tot ast-fel.»—Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul: De cum-va parul cel legat e drept și fără noduri, atunci ea va avé un bărbat sdravăn și frumos; dacă parul e strîmb și nodoros, va avé un bărbat urit. Și acéstă căutare o țin de adevêrată.»

lui nou se duc apoi și-i caută. Și ele numai de aceea îi lăgă, pentru ca a doua ȓi să-i pótă cunósce. (1)

Sfírșind de legat pari, se întorc de la gard până la un loc cu ochii legați, iar de acolo își deslăgă ochii și apoi se duc la *coteșul porcilor*, ca de pe tăcerea saă *grohăirea* acestora să cunóscă: mărită-se-vor în anul ce vine, oră ba ? Decă cea dintăi, care ajunge la coteșul porcilor, strigă: *hudăoa* saă *hața în anul acesta!* adecă în anul ce începe a doua ȓi. De cum-va vre-un porc *grohăesce* după rostirea cuvintelor de mai sus, e semn bun, căci fata care i-a ascultat se va mărită în anul ce vine. Cel puțin așa crede ea. Iar de cum-va porcul, saă—de sunt mai mulți—porci nu ȓic nimic, atunci fata crede că nu se va mărită în anul ce vine. Prin urmare supărarea ei nu e próstă. Insa pentru ca să-și mai aline supărarea, pune porcilor din coteș o a doua întrebare, ȓicând: *hudăoa de acum într'un an!* Dacă porci de astă dată *grohotesc*, crede fata că de-abiă într'un an se va mărită. Iar din contră, dacă porci nici acum nu răspund nimic, crede că ea nici la anul nu se va mărită. Nerăspunșend porci nici a doua oră, mai pune ea încă și o a treia întrebare, ȓicând: *hudăoa de acum în doi ani!* De răspund acuma porci, se va mărită după doi ani. Dar de nu răspund nici acum nimic, e semn rău, căci, amăsurat credinșei sale, ea nici după doi ani nu se va mărită. Și supărată foc pe porci, că nu i-aă răspuns nici la o întrebare, îi blastemă, ȓicându-le: *măncă-v'ar brăncă!* saă: *avere-ar lupi parte de voi!* Și după acest blastem părăsesce coteșul cu porci, căci peste trei ori, după datină, nu pótă să-i mai întrebe nimic. Intrebările peste a treia oră n'aă nici o însemnare. (2)

(1) Acéstă datină e usitată în Bucovina și în *séra spre sf. Andrei*. Iar V. Alecsandri, *Opere complete*, Bucureși 1875, p. 247, scrie: «Fetele române întrebunșeză deosebite mijlóce de a cunósce *ursișii* ce vor avé. Unele descântă isvórele, creșend că vor vedé în fața apei chipurile bărbășilor de cari vor avé parte; altele *iši lăgă ochii în nóptea ajunului Bobotezei* și merg de pun mâna pe un par din gardul casei. Dacă se înșimplă ca acel par să fie drept și curat, ursitul are să fie înalt și bine făcut; iar dacă din contră parul e strămb și nodoros, ursitul are să fie bătrân și urit.»

(2) Dat. și cred. fetelor din cele mai multe părși ale Bucovinei, precum: din Stupca, com. de Onufr. Căilean; Costăna, com. de V. Hușan; St-Ilie,

Tot așa se practică datina acésta și în cele-lalte țări locuite de Români, precum în *Moldova* (1), în *Transilvania*, ținutul Bărgăului și a Năsăudului (2), comitatul Mureș-Turda (3), Munții-apuseni (4), precum și în alte părți (5), și în *Ungaria*, ținutul Chiorului și al Sălagiului. (6)

Unele fete, după ce au sfârșit de strigat porcii, tot la cotețul acestora mai rostesc încă și următoarele cuvinte:

Hura 'n ist an, scim!		Și mascuții or scăpă;
Mărită-m'ași, scim!		Iar de nu m'oiu mărită,
Eu de mă voi mărită,		Mascuții or degeră! (7)

Și:

Să fiu dragă socrului		Să fiu dragă sócrei
Ca cârnațul porcului,		Ca cârnațul scrófei! (8)

com. de Eug. Cojocariu; Reusen, com. de Vas. Pop; Volovăț, com. de Ilie Buliga; Frătăușul-vechiu, dict. Axen. Sofroni; Frătăușul-nou, com. de Iul. Sidor; și Bilca, dict. de Gl. Crăsnian. — Cf. Dim. Dan, *Credințe populare bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, Cernăuți 1894, No. 79: «Fetele, cari vor să scie când se vor mărită, merg la *bârlogul porcilor* și dic: *hîr în ist an!* Dacă grohăesc atunci porcii, apoi se crede că se vor mărită în acel an; dacă aceste animale nu se răspund, apoi trebuie a dice: *hîr la anul!* etc. Dacă însă nu răspund de fel, apoi nu se vor mărită nici când.»

(1) «*Ședătorea*», an. I, Fălticeni, p. 144;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 7;—com. de d-l P. Herescu: «Se duce fata de măritat la cotețul porcilor și strigă: *huidea acum!* Dacă porcii grohăesc la acest strigăt, e semn că se va mărită chiar în érna aceea. De nu grohăesc, mai strigă: *huidea la anul!* De nu răspund nici la al doilea strigăt, e semn că nu se mărită de grabă.»

(2) Com. de d-l Paul Beșa.

(3) S. C. Măndrescu, *Literatură și obiceiuri populare*, București 1892, p. 230.

(4) T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, p. 124.

(5) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «Tot spre Anul nou măi es fetele la cotețul porcilor incet; de grohotesc porcii îndată, e semn cum că în acele cășlegi s'or mărită; dacă nu grohotesc, atunci dau odată cu piciorul în pământ. De grohotesc după cea dintâi lovitură de picior, s'or căsători peste un an; la din contră tot dau cu piciorul în pământ și numără și, la a câteva lovituri grohotesc, la atâția ani se vor mărită.»

(6) Com. de d-l El. Pop.

(7) Dat. fetelor din Bosanci, com. de Sim. Șutu.

(8) Com. de d-l El. Pop.

După ce au sfârșit și cu cotețele porcilor, se duc la *ocolul vitelor* și, găsimd vre-o vacă sau vre un bou culcat, le lovesc cu piciorul dicend: *anul ista sau la anul cela-lalt?....* Și la a câtea lovitură se va sculă vaca sau bou, atâția ani vor trece până se vor mărită. (1)

De la ocolul boilor se duc la țarcul său *târta oilor*, unde sunt oi, și repeșindu-se pe necăutate în mijlocul turmei, prind o ôie. De va fi berbece, se va mărită numai decât; iar de nu, trebuie să mai aștepte (2).

După ce au sfârșit cu vitele, staă puțin și se mai odihnesc. Apoi se uită pe cer la *o stea*, care este mai luminôsă decât tôte cele-lalte, și rostesc următorele cuvinte de vrajă:

Săriți sătenî,
Săriți poporeni,
Că arde
Inaltul ceriului!
Da nu arde
Inaltul ceriului,
Ci arde

Cușma ursitului meu
Cel ales de Dumneșeu,
Cușma 'n capul seu
Și cămeșă pe dînsul
Și inima 'ntr'însul!
Stea frumôsă
Și luminôsă!

Eu voiă dormi,
Dar tu nu dormi,
Ci te du 'n lume
Peste lume
La ursitul meu anume,
Și de le-î află
C'a sta
La mese 'ntinse,
La făclii aprinse,
Cu neveste grase
Și copile frumöse,
Fă-lsă-îpară cățele vermênöse,
Numai eu să-î fiu mai frumôsă.
Și mi-l adă:

(1) Din fetelul din Frătăușul-nou, com. de Vesp. Reuș: Merg la vaci și dau cu piciorul în una dintre dinsele. Dacă vaca se scolă îndată cum a dat într'însa, atunci se va mărită în curînd; dacă se scolă puțin mai târșiu, se va mărită într'un an; iar dacă nu se scolă până ce nu dă de vr'o câte-va ori cu piciorul într'însa, atunci crede ea că se va mărită în atâția ani, de câte ori a dat cu piciorul;—*Șeșetôrea*, an. I. Fălticeni 1892, p. 145;—G. S. Ionean, *Mica colecțiune de superștițiile poporului român*, Buzeu 1888, p. 47: «In dimineța de St. Vasile fetele mari se duc în oboru vacilor și dau cu piciorul drept într'o vacă, care șede culcată, dicend: *Hăi estimp, hăi altă dată, hăi la anul, hăi la doi ani* etc. și la ce dicere se va sculă vaca, în acel timp se vor mărită.»

(2) Din Frătăușul-nou, com. de Vesp. Reuș: «Merg la staulul oilor cu ochii legați și, dacă prind cu mâna o *miôră*, atunci dic că nu se vor mărită; iar dacă prind cu mâna un *cărlan* sau un *berbece*, atunci cred că se vor mărită;—*Șeșetôrea*, an. I. Fălticeni, p. 145;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 7.

Prin pădure, prin desime,
 Și prin sat fără rușine,
 Și prin câmp fără de drum,
 Și peste-ape fără de pod,
 Și peste gard făr' de pârlez...
 M'am uitat la răsărit
 Și n'am vădut nemic ;
 M'am uitat la asfințit
 Și-am vădut
 Pajură păjurată
 Și cu foc înfocată.
 Pajură împăjurată,
 Un'te duci așa 'nfocată ?
 — Mă duc codrii să-î pârlesc,
 De verdéță să-î gătesc,
 Și văile să le sec
 Și pietrele să le crep !

— Lasă codrii să 'nfrunzescă
 Și văile să 'nverdăscă
 Și pietrele ca să crească,
 Da te du mai bine
 In lume
 Peste lume
 La ursitul meu anume,
 Cu foc îl încinge,
 Cu foc îl aprinde,
 Foc în gura cămeșii îi bagă,
 La inimă i-l așeză ;
 Să ardă cămeșa pe dinsul
 Și inima 'ntr'insul,
 Să nu pótă dormi,
 Să nu pótă hodenî,
 Pân' la noi n'a veni,
 La părinți a mă peți !

Dacă stéua în decursul rostirii acestor versuri va străluci din ce în ce tot mai tare, atunci îl va avé pe acela, la care gândesce; iar dacă stéua se va întunecă, atunci nu va avé parte și noroc de acela la care se gândesce. (1)

Fetele din *Moldova*, județul *Sucéva*, cari voesc a se mărită, dacă în preséra Sfintului Vasile e senin afară, ieaú bata de fustă în mână, își țintesc ochii la o stea luminósă și, aruncând necontentit cu bata în sus spre stea, dic:

Bată, betișóra mea !
 Fă-te mare bălaur
 Cu solzii de aur,
 Și du-te la ursitul meu,
 Cel ales de Dumneđeú :
 De le-î găsi pe pat,
 Dă-l sub pat ;
 De le-î găsi pe scaun,
 Dă-l sub scaun ;
 De le-î găsi pe cuptoriú,

Dă-l sub cuptoriú ;
 De le-î găsi
 Unde le-î găsi,
 Cu botul îl mușcă,
 Cu nasul îl suflă,
 Cu códa-l plesnesce,
 Cu urechile îl neteđesce
 Și la mine-l pornesce.
 Să crepe, să plesnescă,
 La mine să se pornescă !

Aceste cuvinte le spune fata de trei ori, apoi continuă :
 Sfintă stea ! | Te mulțămesc

(1) Din Pătrăuț, sat în distr. Sucevei, dict. de Ioana Gramadă și com. de Leon Holca, stud. gimn.

Cu sfintele mătăni
Să-mi trimiți pe ursitul
Ursitoriul meu,

In vis să-l văz,
Avea să-l visez !

După ce gătesce aceste cuvinte de spus, face câte trei mătăni la răsărit, apus, mătă-nópte și mătă-đi, vine în casă cu ochii legați sau numai închiși și, punând mâna pe clesce, învîrte focul, ȓicând :

Cum nu pôte tótă lumea
Fără clesce-a trage foc,
Așă și ursitul meu,
Cel ales de Dumneđeű,

Să nu pótă 'n loc a stă
Pân' ce nu s'a arătă
In ast' nópte să-l visez !

După ce sfișese de rostit și cuvintele acestea, pune bata fusteii și clescele la cap, apoi se culcă pe mâna dréptă, pune palmele strinse între genuchii, și așă viséză ursitul. (1)

Fetele din unele părți ale *Ungariei*, când e cerul senin, încep a numără stelele de la 1—9, ȓicând :

O stea cu două stele,
O stea cu trei stele,

O stea cu patru stele,
O stea cu cincii stele,

Și tot așă până la :

O stea cu nouă stele,

Iar când ajung la a noua stea exclamă :

Acéstă mindră stea
Este orînda mea !

Și dacă stéua a noua, la care s'aű oprit, este din întîmplare o stea luminósă, bucuria lor este nespus de mare, căci, în cazul acesta, cred ele că orînda lor va fi un fecior holteiű și avut. Iar dacă stéua nu e luminósă, va fi urit și sărac.

Dacă cerul e nourat, fără stele, e semn că nu mulți pețitorii vor umblă și nu multe nunți vor fi în acel an. (2)

Cum aű sfișit cu stelele, se duc în *grădină* (livadă), la un pěr, cu un ac, pâne și sare, și împungênd cu acul la rădęcina pěrului, rostesc de trei ori după olaltă următórea vrajă:

Mě luaiű din casă
Di la (3) masă,

Cu ochii ochind,
Cu sprîncenele amăgind,

(1) Com. de d-l P. Herescu.

(2) Com. de d-l El. Pop.

(3) Di la=de la.

Toți feciorii la mine să gân-
[dască,
La mine să pornescă.
Mă uitaiu în sus,
Nu vădaiu nemic ;
Mă uitaiu la răsărit,
Vădaiu un pěr mîndru înflorit
Și *su*(1) pěr eră un boșur, mare,
Și pe boș 99 de *ucenici*(2) negri,
Sângele i-l beaș
Ósele i le sfărmaș,
In strat de mórte il lăsaș.
Eú din gură așa am grăit:
Lăsași voi 99 ucenici
Boul ășt bêtrân,
Nu-l chinuiși,
Nu-l trudiși.
Sângele nu i-l beși,
Ósele nu i le sfărmași,
Și vė duceși voi 99 ucenici
Une (3) voiș veni și eú,
Vė duceși la N. N.
Cu 99 ace împungétore

Impungeți-l,
Străpungeți-l;
Cu 99 sulii însulițátore
Insulițați-l,
La mine mânați-l.
Că *pân'* (4) ce veți duce
Vė făgăduesc
Și vė voiș și da
Pitá și sare
Și 25 mėtane,
De vė duceși
Și mi-l aduceși,
Nu-í dați stare a sta,
Măncare a mănca,
Popas a popási,
Horbe (5) de a *vorobi* (6),
Nici cu mamă, nici cu tată,
Făr' cu mine 'ntăiași dată ;
Nici cu fină,
Nici cu vecină,
Cu drăguțele lui de-a se 'ntilni,
Nemic să nu pótă povesti
Până la mine a veni !

După ce aú rostit cuvintele aceste câte de trei orí după olaltă, íngrópă la rădęcina pěrului pânea și sarea și apoi fac 25 de mėtăniș, pentru ca în carnevalul ce vine să se mărite.

Tot în spre séra de Anul noú și spre același scop reci-téză unele fete, precum bunăórá cele din Ripa-de-sus din Transilvania, și următórea vrajă, și anume pe la mieđul-noptii, când, după credința generală a Románilor, umblă mai tare spiritele cele necurate :

Ieși *oste*
Scaraoste
Din fundul mării,

Din țerina văii.
Da așa ieși
Ca eú să nu te vėd,

(1) *Su*=sub.

(2) *Ucenici* = draci.

(3) *Une*=unde.

(4) *Pân'*=pentru.

(5) *Horbe*=vorbe.

(6) *Vorobi*=vorbi.

Să nu te aud,
 Dar tu bine să mă vezi,
 Bine să m'auzi,
 Bine să m'ascuți,
 Să te duci une te-oiu mână eū,
 Că până ce ti duce
 Eū îți făgăduesc
 Cocoș negru necântat,
 Copil de țigan negru nebotezat,
 Pe séma d-tale bine gătat.
 Eū îți făgăduesc,
 Dar nu sunt *verníc* (1)
 Și puternic.
 Unde ai află
 Și de unde ai luă,
 Să te duci la N. N.
 Și să mi-l aduci.
 Și de-a fi în lume,
 Adă-l pe fune;

Și de-a fi în pat,
Țipă-l (2) sub pat;
 De-a fi pe vatră,
 Țipă-l sub vatră;
 Trudesce-l,
 Chinuesce-l,
 La mine pornesce-l.
 Nu-î da stare a stă,
 Mâncare a mâncă,
 Popas a poposi,
 Vorbe a vorovi,
 Nicî cu mamă, nicî cu tată,
 Pân' cu mine 'ntăiași dată.
 Nemic să nu pótă povesti
 Pân' la mine a veni:
 În ochi mi s'a uită,
 În gură m'a sărută
 Și pe mine m'a luă! (3)

Sfîrșind cu pomii și eșind din grădină, se duc până la un rîu sau pîrău din apropiere și, dacă acesta e înghețat, fac în el un *produu*, din care apoi se spală tóte pe rînd, dacă sunt mai multe, ȓicînd:

Rîuleț
 Sprinten, creț,
 Să ne scapi de *țipături* (4),
 În anul următoriu
 Să fim ca nisce flori

Neninse,
 Neatinse
 Nicî de brumă,
 Nicî de ciună! (5)

Prin rostirea acestor cuvinte se cred fetele a fi scutite pentru anul ce urméză de orî și ce *țipături*, *făcături* și *aruncături*.

(1) *Verníc*=vrednic.

(2) *Țipă-l*=aruncă-l.

(3) Ilie Popescu, *Descânțete din Rîpa-de-sus, Transilvania*, publ. în «*Tribuna*», an. X, Sibiiu 1893, No. 124.

(4) *Țipături*,—după cum scrie S. Botezan, *op. cit.*, p. 51,—se numesc în Maramureș tóte bólele² (sau nenorocirile) cari, după credința țăranelor nóstre, provin din niscari operațiunii necurate (făcături), întreprinse de inimicele personale orî familiare, cu intențiunea de a face stricăciune în frumusețea sau sănătatea cui-va.

(5) S. Botezan, *op. cit.*, p. 51.

Iară dacă riul e desghețat, atunci fata, care s'a dus la dînsul, pune peste riū un rêslog, pe care-l numesce *punte*, de-a lungul rêslogului pune brîul cu care e încinsă și, după ce face acêsta, trece peste riū pe rêslog de trei orî încolo și de trei orî încóce, aruncând tot odată un struț de busu-ioc pe apă. Dacă struțul se duce pe apă la vale, se va mărită, de rămâne locului, nu se va mărită. (1)

După aceste pune fie-care inelul sêu propriū la capêtul rêslogului, merge până la mijlocul acestuia, se plécă și se spală, ȓicênd :

Bună séra Sân-Vasile!
Eū nu mē spēl
De zoiósă,
De lepósă ;
Da mē spēl
De ură,
De făcêtura,
Să rămân peste an:
Curată,
Luminată,
Ca sfîntul sóre
Când rêsare,

Ca apa din fundul pămîntului
Curată curgêtóre
Ivindu-se pe fața pămîntului
La sóre.
Eū mē rog, sfînte Vasile,
Să-mi trimiți ursitul meū
De trei ursite ursat,
De Dumneȓeū dat,
De bunī ómenī îndemnat,
Să-l visez la nópte
Luându-mi inelul meū de sub
[punte!]

După ce s'aū spēlat și aū rostit aceste cuvinte, ieaū inelul și brîul și se întore iarăși acasă. (2)

Fetele din *Chior*, precum și din alte părți ale *Ungariei*, cum aū sfîrșit de făcut *produhul*, încalecă pe un cârnaț, ce-l duc anume cu ele de-acasă, și, alergând împrejurul produhului, ȓic :

Sân-Vaseiū tărcat,
Dă-mi, Dómne, bărbat,
Saū :

Căci de nu-mi vei da,
Eū m'oiū înfruptă!

Sân-Vaseiū tărcat,
Dă-mi, Dómne, bărbat,

Căci de nu-mi vei da,
Eū m'oiū săgetă!

După acêsta, întorcêndu-se acasă, ascund cârnațul într'un loc anumit; iar când le sosesc pețitorī, atunci îl ieaū de unde l'aū ascuns, îl frig și, puindu-l pe un *tăieriū* (taler), îl daū

(1) Dat. și cred. fetelor din Bucovina.

(2) Com. de d-l G. Brăilean.

pețitorilor ca să guste dintr'însul, în credință că, făcând-o acésta, pețitorii de bună sémă le vor luà.

Tot din acest cârnaț dau ele de gustat și drăgușilor, dacă vre-una dintre dînsele are drăguș. (1)

O sémă de fete din *Bucovina* aũ datinã să iee de la clopoșelele urãtorilor celor dintâi ce urézã busuiocul cu de-a sila saũ cu platã, și dupã aceea, când se duc la pîrãu, ieaũ și busuiocul acesta cu dînsele, îl pun pe apa din pîrãu, legat cu un capet de mal, și-l lasã apoi așã plutind pe suprafața apei pânã diminéțã. Diminéța se duc apoi și-l cautã. Dacă s'a prins rouã pe dînsul, însemnézã că fata respectivã se va mãritã dupã un moșnég, adecã cãrunt ca busuiocul brumat; dacã nu s'a prins nimic, apoi va luã-o unul tînér. (2)

Unele ieaũ un *șmoc de busuioc* și se duc cu dînsul la un pîrãu înghețat, farmã ghéța și pun apoi șmocul cel de busuioc de-asupra apei. De se prinde *burã* de busuioc, cred cã aũ noroc; de nu se prinde nimic, n'aũ noroc. (3)

Dupã acésta, întorcẽndu-se de la pîrãu, cum ajung acasã, se desculțã de o ciobotã și o aruncã peste casã. În care parte picã ciobota cu gura cãputei, într'acea parte cred cã se vor mãritã. (4)

Altele din contrã pun o *punte peste o fântãnã* și pe punte pun apoi un *șmoc de busuioc*. Fãcẽnd acésta, cred cã, dupã ce se culcã, se visézã trecẽnd cu mirele pe puntea aceea. Iar a doua ȓi diminéțã, adecã în ȓiua de Anul noũ, cum se scólã, merg la fântãnã și, dacã s'a prins de busuioc *promorocã*, cred cã mirii lor vor fi bogaȓi; iar dacã nu s'a prins, cã vor fi sãraci. (5)

O sémã fac iarãși așã: ieaũ un *struș de busuioc*, îl légã de un bêt și-l pun într'o fântãnã. A doua ȓi diminéțã se duc la fântãnã și, de gãsesc busuiocul cu *burã*, cred cã aũ noroc; de nu-l gãsesc cu *burã*, cred cã n'aũ noroc. (6)

(1) Com. de d-l El. Pop.

(2) Datina și cred. fetelor din Ilișesci, com. de d-l G. Forgaciu, învêțãtor.

(3) Dat. și cred. fetelor din Sânt-Ilie, com. de Eug. Cojocariu.

(4) Idem.

(5) Dat. și cred. fetelor din Udesci, dict. de Iléna Rotariũ, și a celor din Reusenĩ, com. de Vas. Pop.

(6) Dat. și cred. fetelor din Todiresci, com. de Nic. Rãdãșan.

Dacă afară este *troian* mare și din cauza acésta nu se pot duce până la un pîrău, atunci ieà fie-care fată câte trei fire de busuioc, cari însemnéază trei feciori ce le jócă mai adese-orî, și le înfig în omét, unde le lasă până diminéță. Dacă peste nópte s'a prins *chidă* (chidie) de dînsele, atunci pe care s'a prins mai multă chidă, acela cred ele că va fi mai bogat. (1)

Fetele din *Muntenia* pun într'un vas cu apă o cracă de busuioc și una de măr, apoi o parà de argint ca punte, lăsându-le ast-fel până diminéță, *ca peste nópte să viseze pe tinerii ce le vor luà în căsătorie*. Dacă împreună cu tinerii viséază verdéță, vor fi mult norocóse; iar de vor visà bivoli, e semn rău și trebuie să caute o vrăjitoare ca să le desfacă de *ursită*. (2)

Sosind de la riú acasă, ieau semînță de cânepă, apoi se duce fie-care la *lemnariú* (3) și séménă puțină sémînță peste dînsul. După acésta se descing de un capét de briú și încep a grăpà (4) seménătura, dîcînd :

Iată-mi fac briul meu grapă,	Cu ursitul meu
Să mă viséz la nópte măritată,	De trei ursite ursat,
Culegînd cânepă la olaltă	De Dumneđeú dat,
Cu alesul meu,	De bunî ómenî îndemnat! (5)

Gătind ast-fel de grăpat, se duc în casă, ieau o ólá cu apă neincepută, o pun în vatra focului și, învîrtindu-o, dîc :

Nu învîrtesc óla,	Dă-l sub laiță;
Da'nvîrtesc pe ursitul meu,	De-î la ușă,
Póte-î în acest sat,	Dă-l sub ușă ;
Póte-î în cel sat...	Isbesce-l,
De-î în pat,	Pornesce-l,
Dă-l sub pat;	La mine sosesce-l!
De-î pe laiță,	La mine-l pornesce,

(1) Dat. și cred. fetelor din Costâna, com. de Vas. Huțan.

(2) G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 47;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 12-13.

(3) *Lemnariul* se numesce pe unele locuri *tăietoriú* și *trunchiú*. Sub aceste cuvinte Românii din Bucovina înțeleg mai întâiú locul unde se taie lemnele, apoi și o bucată de lemn, un trunchiú pe care taie ei lemnele.

(4) Unele spun că nu cu briul grapă ele acéstă sémînță, ci se desbracă de cămașă și cu cămașa o grapă. Iar când se culcă, pun cămașa sub cap, nu briul, după cum se va vedé despre acésta mai la vale.

(5) Com. de d-l G. Brăilean.

La mine-l sosese,
 Cu mâncarea lui
 Spre mâncarea mea,
 Cu odihna lui
 Spre odihna mea,
 Cu gândul lui
 Spre gândul meu,

Cu inima lui
 Spre inima mea.
 Grăbesce-l,
 Pornesce-l!
 La mine-l pornesce,
 La mine-l grăbesce! (1)

Sfârșind de rostit formula acésta de vrajă, lasă óla cu apă să se încălđescă. Iar după ce apa s'a încălđit de ajuns și după ce au mai pus într'insa și nisce florí, carí, după credința lor, au putere de a fărmece, precum de exemplu *busuioac*, *matocină*, *odolén*, *Lemnul-Domnului*, *năvalnic* și altele, o ieaú de la foc, o tórna într'o strachină sau într'o covățică și se spală cu dînsa. După ce s'au lăut, tórna lăutórea iarășí în ólá și o pun la căpétaiú. Apoi se descing de bríul pe care l'au fost pus cu puțin mai înainte de acésta de-a lungul rėslogului de peste pírăú și cu care au grăpat semínța de cânepă și, dimpreună cu inelul, pe care încă l'au pus la capétul rėslogului de la pírăú, le pun sub perina de sub cap, cređend că prin acéstă faptă li s'a arătà în vis *ursítul*, adecă feciorul care are să le ieà. (2)

O sémă de fete se desbracă de tóte hainele, în carí sunt îmbrăcate, și rēmân numai în cămașă. Ieaú apoi bríul și catrința, precum și o mână de semínță de cânepă, și mergënd la *lemnariú*, încep mai întâiú a arà cu bríul printre surcele, apoi a seménà sémínța cea de cânepă și pe urmă a o grápà cu catrința. După ce-au seménat și grăpat sémínța, bat vre-o câte-va mėtănií și apoi, íngenuchiând, se rógă Sfintului Vasile, ca acesta să trimită pe ursiții lor spre a-í puté vedé peste nópte în vis. După acésta se întorc în casă, aștern patul cu catrința, iar bríul îl pun sub căpétaiú, mai bat vre-o câte-va mėtănií, și apoi se culcă. Făcënd acésta, cred și spun că peste nópte viséză pe ursiții sau ursitorií, carí au să le ieà de soțií. (3)

(1) Acésta mi-a dictat-o o Româncă din Crasna, distr. Storojinețului.

(2) Dat. și cred. fetelor din Bucovina.

(3) Dat. și cred. fetelor din Frătăuțul-vechiú, dict. de Catrina Dascál și Domnica Ionesi;—a celor din Frătăuțul-noú, com. de Iul. Sidor;—și a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu.

Altele es cu ochii închiși din casă, se duc ast-fel până la trunchiū, și acolo sémēnă puțină sémīnță de cânepă. După ce au sémēnat, se desbracă de straie și, începēnd a grăpă cu acestea cânepa sémēnată, rostesc următóarele cuvinte :

Cum nu póte cresce		Stare
Cânepa în acest loc,		Și-alinare,
Așă să n'aib' acela		Ci să vie
Ce are să mă ieà		Să mă ieà de soție!

După rostirea acestor cuvinte, se întoc în casă și pun hainele cu cari au grăpat cânepa sub căpētăiū. Inșă nu unele și nu odată mai pun sub cap, pe lângă aceste obiecte, încă și puțină mămăligă și sare, și anume așă ca nimeni dintre căsași să nu scie nimic despre acēsta. Iar după ce au așternut patul și au pus tóte obiectele de mai sus arătate sub cap, rostesc următóarele cuvinte :

Ursită, ursita mea,		De nu mi-ī veni prin vis,
Eū de nu te voiū visà,		Să rămāi lumii de ris!
Inima 'n tine-a crepā;		

În urmă, după ce au rostit și cuvintele acestea, se culcă. Iar peste nópte își vėd apoi, după cum spun ele, ursiții în vis. (1)

Unele, sémēnând sémīnță de cânepă la *lemnariū*, o grapă cu cămașa, đicēnd ;

Să mă viséz cu ursitoriūl meū
 Cel ales de Dumneđeū
 Culegēnd cânep' acēsta !

Și dacă au grăpat bine, că n'a rēmas nici un singur fir de-asupra, cred și spun că ursiții lor, cari au să le ieà, au să fie bunī și tăcuți ca pămīntul; iar dacă rămāne sémīnță de-asupra, đic că au să fie săraci și rēi. (2)

Altele iarășī, după ce sémēnă sémīnță de cânepă la trunchiū și o grapă cu catrința sau cu fusta, încunjură de trei ori casa în pelea gólă, iar după a treia óră, mergēnd iarășī la trunchiū, unde au sémēnat, ieau de acolo sémīnță sau țernă

(1) Dat. și cred. fetelor din Stroesci, sat în distr. Sucevei, com. de G. Bărtoiu, stud. gimn.

(2) Dat. și cred. fetelor din Reusenī, com. de V. Pop.

și câte fire de sămînță se întimplă că ieau dimpreună cu țerna aceea, atâția ani cred ele că nu se mărită.

La această ocasiune se dice că unele fete își vęd chiar și ursitul la spate. Dar fiind că-l vęd pe neașteptate, multe dintre dînsele se sperie, se bolnăvesc și chiar și mor de frică. (1)

Și iarăși o sémă aruncă în cuptor foc de mălaiu. După această încunjură casa de două ori după olaltă în pelea gólă; apoi, bágându-se în casă, aruncă sémînță de cânepă în cuptor. Es apoi din nou afară, încunjură a treia óră casa și dacă, când se întorc în casă după a treia încunjurare, aud sémînța pocnind, cred că se vor mărită în anul ce urméză; iar de nu pocnesce sémînța, cred că nu se vor mărită de grabă. (2)

Tot cam așa fac și fetele din unele părți ale *Moldovei*. Acestea încă se duc în nóptea spre St. Vasile *la trunchiú*, se desbracă în pelea gólă, își ieau cerceii din urechi și mărgelele de la gât; séménă la trunchiú sémînță de cânepă și o greblă cu straiete ce le țin în mână, ca și cum ar da cu grebla. Apoi se duc în tinda casei, unde se îmbracă cu cămașa; iar cele-lalte straiete, după ce intră în casă, le pun sub cap, se culcă și-și viséză partea. (3)

În alte părți, tot din *Moldova*, se strîng mai multe fete la un loc, uneia dintre ele îi légă ochii cu un testemel, și ast-fel legată trebuie să mérgă la un *trunchiú* unde se taie țiua lemne. După ce-a ajuns la starea locului, apucă de jos de-odată, cât póte să ducă, un braț de vréscuri, le duce în casă și cele-lalte fete le numără: dacă-s cu soț, fata se mărită în anul acela; contrar, nu. (4)

Fetele din unele părți ale *Transilvaniei*, cari asemenea îndătinéză de a vrăji *la tăietor*, rostesc următóarele cuvinte:

(1) Dat. și cred. fetelor din Mahala, sat dincolo de Prut în Bucovina, com. de d-l G. Tomoiagă.

(2) Idem.

(3) «*Ședětórea*», an. II, Fálticeni 1893, p. 128. Ba în *Moldova*, după cum cetim tot în «*Ședětórea*», an. II, p. 127, chiar și «flăcăii, cari vor să-și cunoască ursita, după ce au urat prin sat, se duc la trunchiul unde se taie lemne și se desbracă în pelea gólă. Apoi vin în casă, își pun îmbrăcăminte sub pernă și în somn își vęd ursita.»

(4) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 8.

Sânt Vasile! m'aş rugă
 Pe mine-a mă ascultă,
 C'astă nópte
 Mie póte
 Ca să-mi facă
 Ce să-mi placă,
 Să-mi trimiţi un peţitor
 De la vatră, orî cuptor,
 C'un criţar descântător,
 Aicea la tăitor!
 Să-l apuci,
 Să-l aduci

Pe-un gătej
 Cu pârlej.
 Orî pe care din flăcăi
 Să-l aduci,
 Fie mut, fie ciuntat,
 Numaî să-mi fie bărbat!
 Că eū o cruce ţi-oiū da;
 Iar de nu, te-oiū blăstêmă
 Şi de rău te-oiū însemnă!
 Şi te rog, Sfinte Vasile,
 Să-mi-aduci unul din sênin.
 Amin! (1)

După ce-aū sfirşit cu *tăietoriul* sau *lemnariul*, mai fie-care fată, care voesce a sci anume cinc va luà-o de soţie, se duce c'o lumină aprinsă la fântână, se uită în apa acesteia, şi a căruī fecior umbră va vedé-o în apă, acela are s'o ieà de soţie. (2)

Tot aşà fac şi fetele din *Moldova*.

Fata din acéstă ţeră, care voesce să-şi vadă partea, după ce a părăsit tăietorul, se duce în casă, ieà lumînarea de la Pasci, se duce cu dînsa la fântână, plécă capul în fântână, se acopere cu o prostire, aprinde lumînarea, şi dacã are să se mărite în acel an, îşi vede *partea*. (3)

Dacă nu se află fântână în apropiere, se duce la un pîrău, iar dacă nici pîrău nu se află prin apropiere, atunci se uită chiar şi într'un ciubăr, în care se află apă de mai înainte adusă, şi uitându-se într'însul dice că i se oglindéză viitorul.

Acéstă datină a fetelor de a se uită spre St. Vasile în fântână a dat cu timpul nascere următórei satire:

Mē uitaiū într'o fântână,
 Mē vèđuiū fată bētrână;

Mē uitaiū într'o gălétă,
 Mē vèđuiū fată guşată. (4)

(1) Publ. de Iuliu Bugnariū, învăţător, în «*Gazeta poporului*», an. II, Timişóra 1886, No. 49, p. 10.

(2) Dat. fet. din Ilişesci, com. de d-l G. Forgaciū.

(3) «*Şeđetórea*», an. II, Fálticeni, p. 146;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 12: «. . . iar când se uită în fântână se acopere cu prostirea pe deasupra capului şi a gavanului fântânei»;—com. de d-l P. Herescu: «In spre St. Vasile fata se duce cu lumînarea aprinsă la fântână, după ce s'a acoperit pe cap cu un suman, se uită în apă fără să clipéscă, când îşi vede ursitul.»

(4) Din Mss. d-l I. Pop-Reteganul.

Fetele din districtul Cernăuțului, precum bunăoară cele din comuna Mahala, aduc o cofă de apă și, puind-o înaintea casei saū în tindă, încunjură de trei ori casa în pelea gólă. După acésta, aducând o oglindă și o lumínare aprinsă, pun oglinda pe cofă și, țiind lumínarea în mână, se uită în apă și în oglindă, și făcând acésta se đice că-și vėd ursitul atât în cofă cât și în oglindă. (1)

Alte fete, tot din *Bucovina*, pun în séra spre St. Vasile o oglindă dinaintea lor și alta la spate; apoi aprind lumínări sfințite de la Pasci și, uitându-se în oglindă, spun că-și vėd ursitorii. (2)

Fetele din *Moldova*, ținutul Sucevei, voind a-și vedé ursita, se duc câte douē într'o odae, și așezându-se una dintre dínsele pe un scaun, își pune o oglindă în față și alta în dos, iar la capetele oglinđilor pune câte o lumínare, ca să reflecteze în amíndouē oglinđile. Puindu-se pe scaun și uitându-se în oglindă, nu vorbesce și nu face nici o mișcare, fără numai se uită fix în oglindă. Cea-laltă fată însă stă de o parte pentru trebuință de primejdie.

După o lungă vreme de privire, i se arată ceva fetei în oglindă, după care își cunósce viitorul. Așà, de vede o biserică, e semn că are să se facă călugăriță; de vede preoți mulți, are să móră; de vede un băetan și nu-l cunósce, are să se mărite după un bărbat străin. (3)

În alte părți, tot din *Moldova*, fata care voesce să scie care îi va fi ursitul, precum și ceea ce i s'a întâmplă în decursul anului ce urméză, nu mánăncă nimic tótă điulica; către mieđul nopței așeză douē oglinđi una în fața alteia, iar între dínsele pune patru lumínări, douē de o parte și douē de alta; apoi se așeză în dosul unei oglinđi și se uită printre lumínări fix în cea-laltă, fără să clipéscă. În acest timp fata trebuie să fie singură în casă și desbrăcată, cu sínul gol. Iară ceea ce i se va întâmplă peste anul acela

(1) Com. de d-l G. Tomoiagă.

(2) Dat. fetelor din Sânt-Ilie, com. de Eug. Cojocariu.

(3) «*Șeđetőrea*», an. II, Fálticeni, p. 127. Acéstă datină e usitată și în județul Brăila, cu acea deosebire numai că ea se practică în nóptea spre Bobotéză.

precum și ursitul care o va lua, i se vor arăta deslușit în oglindă.

În alte locuri, așisderea din *Moldova*, ieau două luminări de cêră, cari aũ ars numai la Inviere, le aprind și se pun între dinsele înaintea oglinzii (orî se duc și se uită în fântână). Însă fata în acel timp trebuie să fie îmbrăcată tótă în alb. (1)

O sémă de fete din *Bucovina*, după ce aũ sfîrșit cu căutatul în oglindă, se duc iarăși la fântână, gârlă, pîrău, sau ce este, și ajungînd la starea locului, rostesc următoarele cuvinte:

Eũ scutur lacu,
Lacu scutură pe dracu.
Ieși, drace, de unde ești,
Și iuti să mi te pornești
După ursitorul meũ
Ce mi-i dat de Dumneđeũ...
De nu le-ĩ găsì 'n sat,
Du-te 'n al doilea sat;
De nu le-ĩ găsì în al doilea sat,
Du-te în al treilea sat;
De nu le-ĩ găsì 'n al treilea,
Du-te în al patrulea;
De nu le-ĩ găsì 'n al patrulea,
Du-te în al cincilea;
De nu le-ĩ găsì 'n al cincilea,
Du-te în al șéselea;
De nu le-ĩ găsì 'n al șéselea,
Du-te în al șeptelea;
De nu le-ĩ găsì 'n al șeptelea,
Du-te în al optulea;
De nu le-ĩ găsì 'n al optulea,
Du-te în al noulea.

Și de le-ĩ găsì mîncînd,
Nu-i da a mîncă;
Iar de le-ĩ găsì bînd,
Nu-i da a bé.
Trîntesce-l,
Isbesce-l,
Plesnesce-l,
Curînd pornesce-l,
Pornesce-l la mine
Prin codru de sine,
Prin sat fără rușine,
Pe la apă fără vad,
Pe la gard
Fără prilaz,
Să vie de grabă
Fără zăbavă,
Cu gura căscată,
Cu limba infocată,
Și până cu mine nu s'a logodi
Să se bată de-a plesni,
Și până cu mine nu s'a cunună
Să se bată de-a crêpă! (2)

După ce-aũ rostit cuvintele aceste, ieau o gură de apă din fântână, produh sau ce este și o duc acasă. Sosind și întrînd în casă, rîșnesc un pumn de grăunțe de păpușoiũ, fac din făina ce ese din grăunțele rîșnite, precum și din apa adusă,

(1) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 11-12.

(2) Dat. fetelor din Poieni, distr. Siretului, com. de Dim. Furtună, stud. gimn.

o turtiță și o coc în gura cuptorului. După ce s'a copt turtița, o ieaū cu lopata și o pun în mijlocul casei saū pe prag. Chémă apoi mâța saū cănele ca s'o mănânce. De-o mănâncă, e semn că fata, care a făcut-o și a pus-o acolo, se va mărită; de n'o mănâncă, nu se va mărită. (1)

În multe locuri însă, nu se duce numai o singură fată la fântână saū pîrău, ci mai multe de-odată, dar fără să vorbescă între olaltă saū să riță, ci tăcend. Iar după ce aū ajuns la starea locului, se plécă în genuchi, ieaū apă în gură, și precum aū mers în tăcere, tot așa se întorc și îndērēt.

De însemnat e încă și aceea că apa, despre care ni-î vorba, se aduce, numai dacă se pôte și dacă pîrăul, de la care o aduc, nu e departe, în genuchi.

După ce-aū sosit acasă, ieaū puțină făină de păpușoiū, tórnă apa adusă peste dînsa și apoi, frământându-o cu cotul drept, fac mai multe turtițe dintr'însa.

Sfirșind turtițele de făcut, le menesc care pentru care fată e făcută și apoi le pun pe vatră în jăratie ca să se cócă.

A doua ți diminetă, cum se scólă, cel dintăiū lucru cel fac e că chémă cănele și le aruncă acestuia ca să le mănânce. Pe care șiușulétă o apucă mai întăiū, aceea se va căsători mai de grabă. Dacă cănele nu vrea să le mănânce, es cu dînselle afară și le aruncă la mascurī saū la galițe, și dacă se întimplă tot așa, apoi tot aceeași socotintă o aū. (2)

Unele fete tórnă apa ce o aduc în gură de la fântână saū gârlă într'o cantitate anumită de făină și tot pe atăta sare și din tustrele obiectele acestea fac o turtiță, pe care o pun apoi în vatra focului ca să se cócă. După ce s'a copt de ajuns, și anume când merg să se culce, o înghit, cu tôte că, fiind plămădită din atăta sare pe câtă și făină, e

(1) Dat. fetelor din Poieni, com. de Dim. Furtună; — a celor din Todiresci, com. de Nic. Rădășan; — a celor din Frătăușul-noū, com. de Vesp. Reuș: «În sara spre Sf. Vasile aduc cu gura apă de la un pârîu, fără ca să riță, și fac cu apa ast-fel adusă și cu făină de păpușoiū nisce *șușulețe*, și apoi, cocându-le, le pun în mijlocul casei. Aduc după acésta un căne saū o mâță în casă și caută ca să ieă una, și a cărei *șușulétă* o ieă întăiū, aceea se mărită mai întăiū.»

(2) Dat. și cred. fetelor din Bilca, com. de d-l G. Brăilean.

förte sărată. Făcënd acésta, spun că peste nópte își viséză ursitul. (1)

Fetele din *Moldova* aduc de trei orî după olaltă trei gurî de apă de la fântână, fără ca să fie vëdute sau să vorbescă cu cine-va. După ce aũ aduz apa, ieau făină cât încape între trei degete de trei orî, ieau apoi sare de trei orî cu trei degete și, puind făina și sarea acésta în apa ce-aũ adus-o mai înainte, fac dintr'însele o turțiță. După ce aũ făcut turta acésta, jumătate o mănâncă, iară cea-l-altă jumătate o pun sub pernă ; descing apoi briul, bat nouë mëtaniî, și-l pun asemenea sub pernă. Făcënd acésta, nóptea viséză că *partea*, adecă *ursițiî*, le aduce apă de bët.

In alte părți, tot din *Moldova*, fata cară apă cu gura de la fântână și face turtă din sare cât încape în o cójă de nucă și din făină cât încape în douë coji de nucă. (2)

In *Transilvania*, fata care voesce să-și cunóscă viitorul bărbat, se duce precis înainte de mieđul nopțiî dimpreună cu mumă-sa sau cu altă fată, care asemenea voesce a cercă ce noroc va avé peste an, la fântână sau la vre-un isvor, ținënd ambele câte un pahar în mână. Ajungënd la starea locului, scot cu gălétă apă și umplu paharele cam până la jumătate; după acésta, bagă fie-care în paharul seũ un albuș de ou, pe care l'aũ adus anume cu sine. Din acest albuș, care plutesce pe de-asupra apei, se fac diferite figurî și din figurile acestea apoi babele sciutóre explică fie-cărei fete cum are să fie viitorul ei soț. (3)

Fetele din unele părți ale *Bucovinei*, precum bunăórá cele din Mahala, se duc la fântână, aduc apă neincepută, mësórá nouë pahare și pun apa ast-fel mësúrată într'un vas anumit, unde o lasă până a doua ți diminéță. A doua ți des-diminéță mësórá apa cu același pahar și, dacă peste nópte a crescut apa, adecă dacă es de astă dată dece pahare, apoi îi după gândul lor; iară de nu es, nu li se împlinesce voia. (4)

(1) Com. de d-l Orest Dljanschi. Unele fete đin *Moldova* și *Muntenia*, precum cele din Dulcesci, Leonesci, Germanesci, Rîmnic și Craiova, o fac acésta spre Bobotéză.

(2) «*Șeđtóra*», an. I, Fălticeni, p. 146;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 12

(3) Com. de d-l B. B. Iosof.

(4) Com. de d-l G. Tomoiağă.

În fine fetele din unele părți ale *Moldovei*, precum cele din județul Sucevei, cum a sosit miezul nopții sau ceva și mai târziu, adevărat când s'au astâmpărat plugarii de arat, voind numai decât să scie în cotro au să se mărite, es afară călare pe melesteu, se suie pe poartă și dic: *U! partea mea! unde ești?*

Făcând acesta, ascultă, și în cotro aud câinii lătrând, de acolo se așteaptă că le va veni partea, într'acolo se vor mărita. (1)

Iar fetele din *Transilvania*, cari sunt curioase să scie în cotro se vor mărita, es afară pe la miezul nopții sau ceva mai târziu, adevărat când se apropie cântatul cocoșilor, și, ținând o bucăică de colac de la Crăciun în gură, ascultă s'audă din cotro vor cânta cocoșii, și din care parte aud cel *dintăiu cocoș cântând* sau cel *dintăiu câne lătrând*, din acea parte cred ele că le va fi *orînda*. (2)

Sosind miezul nopții, *anul vechiu* a dispărut și, dimpreună cu dînsul, s'au sfîrșit și datinele și credințele din séra cea de pe urmă a acestuia. Decî fie-care fată grăbesce acuma să se culce cât mai de grabă, să aibă măcar ceva timp de dormit, ca să-și pôtă visă *ursitul*, căci acuși zorile *Anului nou* se arată de după culmele delurilor și ele trebuie să se scôle de odată cu acestea, spre a începe un nou șir de datine și credințe.

VIII.

ANUL NOÛ.

În ziua de *Sfîntul Vasile* sau *Anul Nou*, numit în unele locuri *Crăciunul mic* (3), iar în altele, precum bunăoră în

(1) «*Șeșetorea*», an. I, Fălticeni, p. 145;—com. de d-l P. Herescu: «În spre St. Vasile noptea, hăt târziu, cam despre ziua, când plugarii s'au astâmpărat, fata ese afară și în cotro aude câinii lătrând — ori-care câne din sat,—într'acolo crede că se va mărita, va deveni gospodină.»

(2) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(3) I. C. Tacit, *Crăciunul la Români*, discurs rostit în a treia adunare a societății «*Transilvania*» și publ. în «*Traian*», an. I, Bucuresci 1869. No. 53, p. 212 și No. 54, p. 216.

Banat, pe lângă *Crăciunul mic* (1) încă și *Fratele Crăciunului* (2), des-diminéță, până a nu răsări sórele, tóte fetele carí de cu séră aũ legat parií, se scólă și, ducându-se la gard, caută cu de-amănuntul cum sunt parií pe carí i-aũ legat. (3)

Dacă parul legat de dínsele e drept, sánătos, cu cójă și neted, atunci bucuria lor e nespus de mare, căci atunci, după cum am arătat în capitolul VI, viitorul lor bărbat saũ soț va fi frumos la făptură, înalt de statură, sánătos și avut. Din contra, dacă parul legat e ciotoros, fără cójă și putregăios, atunci pare că le-ai fi opărit, așa se supără de tare, căci cred ele că atunci viitorul lor bărbat va fi urít, bolocănos, bolnăvicios și sárăcăcios.

Iar dacă din întâmplare una saũ alta nu află parul, ce l'aũ legat, din cauză că semnul cu care a fost legat l'a luat vîntul și l'a aruncat cine scie unde, pe nisce spiní saũ alți mărăciní, atunci supărarea lor e și mai mare, căci atunci ursitul lor le va muri și partea le va fi spinósă. (4)

După ce-aũ perîndat toți parií și aũ vėđut cum sunt aceștia, ieaũ câte o mână de gríu și se duc la *produul* ce l'aũ făcut de cu séră, saũ la un alt *produũ*, orí la o fântână, și, după ce ajung la starea loculuí, îl aruncă în apă. Dacă tot gríful aruncat se cufundă în apă, atunci e un semn că nu se vor mărită în acea érnă; iar dacă mai rămâne gríu pe apă, atunci aũ bună speranță că se vor mărită în cășlegile de érnă. (5)

În cas când uneia saũ altei fete nu i s'a arătat nici ursitul, nici că se va puté mărită în cășlegile de érnă, atunci își ieaũ din nou refugiul la diferite farmece și vrăjí, ca și în ajun.

(1) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1221.

(2) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(3) În unele localități, mai ales din Muntenia, este datină de a se numără parií, nu ca în alte părți în presără, ci în ziua de St. Vasile de diminéță.—Cf. Ionean, *op. cit.*, p. 47: «În ziua de St. Vasile, fetele mari înumără parií de la un gard de la țece înapoi, și cel care va fi unul, de va fi cu cójă, va luă bărbat bogat; iar de va fi curățit de cójă, îl va luă sárac.»

(4) S. Botezan, *op. cit.*

(5) Dat. și cred. fetelor din Ilișesci, dict. de Vasile Ungurean.

Aşa fetele din unele părți ale Transilvaniei, în cazul din urmă, se duc în ziua de *Anul nou* des-diminéță până la un riú, taie un *produh* în ghéță și, apoi, umpléndu-și vasele cu apă dintr'insul, dic:

Sân-Vásiuü tãrcat,	Fie cât de blãstemat,
Dómne, dãm-mi bãrbat,	Numai s'aibã clop în cap! (1)

Fetele din unele părți ale *Bucovinei*, din contra, merg în ziua de St. Vasile des-diminéță până la fântână, scot patru *ciuturi* de apă și dintr'a patra *ciutura* béu noué guri de apă. Fãcând acésta, cred cã câți ómení vor veni în ziua de Anul nou la fântâna respectivã, atãția pețitorí le vor veni și lor. (2)

Iar acele fete, tot din *Bucovina*, carí doresc sã fie numai decãt iubite și jucate de feciorí, se scólã în ziua de Anul Nou des-diminéță, ieaú câte o bucãțicã de pâne și sare, se duc cu dinsele la o fântână sau la un riú și, aruncându-le în apă, dic:

Bunã diminéța, apă albastrã!	Ca garófa când înflóre,
Fã-mé mindrã și frumósã	Ca struțul flãcăilor
Ca sfintul sóre	Și ca jocul fetelor! (3)
Când rësare,	

Tot atunci pun o sémã dintre dinsele busuioc în *tróca* sau *halãul* din care béu vitele apă, anume ca sã tragã feciorii la dinsele, dupã cum trag și vitele la apă. (4)

Fata ce-a fãcut-o acésta, ducéndu-se dupã amédã la joc, care fecior o chémã mai întâiú la joc și jócã cu dinsa, acela crede ea cã-i va fi partea. (5)

Fetele din unele părți ale *Moldovei* însã, când se duc în acéstã diminéță la muls vacile, ieaú apă în doniță și, spélându-se cu dinsa, dic:

Apã albã pomirósã,	Sã le plac flãcăilor
Mé spalã, mé fá frumósã,	Ca vinul boerilor,

(1) Din *Mss.* d-lui I. Pop-Reteganul.

(2) *Dat.* și cred. fetelor din Sânt-Ilie, com. de Eug. Cojocar.

(3) *Dat.* fetelor din Cãmpulung.

(4) *Dat.* și cred. fetelor din Bosanci, com. de Sim. Șutu.

(5) *Dat.* și cred. fetelor din Cãmpulung.

Să fiu ca sfintul sóre
Când răsare,
Ca și mēru plin de flóre,

Ca o capră bourată,
De tótă lumea lăudată!

Și abiã după ce s'aũ spēlat și aũ rostit de trei ori după
olaltã în timpul spēlării cuvintele acestea, încep a mulge
vacile. (1)

Alte fete tot din *Moldova*, stând în picióre, în timpul când
răsare sórele, cu mânila la pept și cu fața la răsărit, ȓic:

– Sóre, sóre,
Frăȓióre!
Ochii mei de mierloșită,
Limba mea de brândușită,
Limba mea de glas de cuc.
Sóre, sóre,
Frăȓióre!
Nu răsări
Pe munȓi, pe codri,
Pe curȓi zugrăvite,

Pe movili clădite,
Răsăi pe satul meũ
Și fă frumos trupul meũ,
Să vadă, să scie lumea și norodu;
Să stai în gura mea
Cum stă lumea și ascultă cucu
Când cântă în mijlocul codrului
Și telegariĩ din fundul graj-
[dului. (2)

Pe când fetele cele mari fac cele ce s'aũ arătat mai sus,
pe atunci mamele lor se interesézã de alte lucruri și anume
ca să le mērgã bine în gospodãrie.

Decĩ acestea, cum se scólã în ȓiua de Anul nou și măturã
casa, ieaũ atãt gunoiul acesta cât și acela ce l'aũ fost adunat
cu vre-o câte-va ȓile mai înainte de acēsta de prin odãĩ și
l'aũ ȓinut îndosit într'un ungher și, scoȓându-l afarã, il duc
și-l pun pe la rădēcinile pomilor, creȓēnd că aceștia vor rodĩ
apoi în anul ce urmēzã mai bine de cum aũ rodit în anul trecut.
Dupã ce aũ aruncat gunoiul, întorcēndu-se în casã, ieaũ un brĩũ
și, așternându-l înaintea ușei, daũ în mijlocul brĩului acestuia
de mănãcare găinelor, ca să nu le mănãnce uliul peste an. (3)

Dupã ce aũ măturat și dereticat prin casã, femeile mări-
tate din *Muntenia* fac *piftie* (4), ca să le fie corpul fraged
și gras ca *piftia*. (5)

Romãncele din *Banat*, voind ca familiei să-ĩ mērgã peste

(1) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 21-22.

(2) *Ibidem*, p. 22.

(3) Dat. și cred. Rom. din Ilișesci, com. de d-l G. Forgaciũ.

(4) *Piftie*=rēciturĩ.

(5) G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 48;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 15.

întreg anul lucrurile tot înainte și să facă spor, aș dătină să fêrbă în ȕiua de Anul noŭ un cap de porc sau un purcel, nicŭ de cum însă o găină, în credință că, precum porcul *rimuesce* tot înainte, așa și lucrurile din casă să mêrgă tot spre spor; iar de fel nu găină, pentru că, precum găina *rîșchie* tot înapoi, așa și familiei unde se mănâncă în ȕiua de Anul noŭ găină îi merg trebile tot înapoi. (1)

În fine Româncele sau mai bine ȕis *Armâncele* din Turcia europenă fac în ȕiua de Anul noŭ «*Pituroŭi*», adecă un fel de pite cu mai multe pături, între cari se pune un ban de argint, numit «*părulu al aghiu Vasile*». La prând tótă familia mănâncă din pituroŭe cu luare aminte, și e cu noroc pentru acel din membrii familiei, care găsesce banul.

La unele familii, pe lângă «*părălu al aghiu Vasile*», se pun în «pituroŭe» și mai mulți bani mărunți, spre a face plăcere și bucurie copiilor din casă.

Proprietarii de turme de oi sau cireȕi de vaci se duc de St. Vasile și spre Boboteză la vre-o fântână și fac o cruce cu unt, ca să le trăescă și să le prospereze vitele. (2)

Pe când femeile fac cele înșirate până aici, pe atunci bărbații pun în halălu vitelor, în care le adapă, bani de aur și de argint, anume ca să se curățescă vitele ca aurul și ca argintul și să le priescă peste an (3); strecură slatină prin brățarea cösei de noue ori și apoi sară cu dînșă finul cel daŭ vitelor de mâncat, anume ca să nu pățescă nimic dându-le sare în ȕile mari (4); în fine afumă vitele cu gunoiul ce se face în casă de la Crăciun și până la St. Vasile, anume ca acestea să nu pățescă nimic peste an. (5)

Pușcașii, sau mai bine ȕis vinătorii, până nu mănâncă, im-

(1) Aurel Iana, *Din credințele pop. rom. din Maidan lângă Oravița*, publ. în «*Familia*», an. XXVI, Oradea-mare 1890, p. 6.

(2) Ioan Nenitescu, *De la Români din Turcia europenă*, București 1896, p. 529.

(3) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul;—Sim. Manguica, *Calend. pe an 1882 și 1883*.

(4) Dat. și cred. Rom. din Cireș-Opaiț, com. de Const. Dugan.

(5) Dat. și cred. Rom. din Cireș-Opaiț, com. de Const. Dugan: «Locuitorii din Cireș-Opaiț obișnuesc a strînge gunoiul ce se face în casă de la Crăciun și până la St. Vasile; apoi se aprinde în ȕiua de Anul noŭ între vite, ca să nu pățescă peste an nimic.»

pușcă o țarcă (coțofană). După ce-aă împușcat-o, își ung pușcele cu sângele ei, ȃicând cã, dacã pot împușcã o coțofanã, aă noroc peste tot anul la vînat și nimeni nu le stricã pușca. (1)

Pe lãngã cele înșirate pãnã aici meritã a fi însemnate încã și urmãtorele :

Cine va dormi în ȃiua de St. Vasile sau Anul noă, acela tot anul va dormitã. (2)

Cine nu strãnutã în ȃiua de Anul noă, acela nu va ajunge pãnã la anul viitor. (3)

Cine dã banî în acẽstã ȃi împrumut, sau cine n'are banî, acela va fi tot anul lipsit. (4)

Asemenea nu e bine sã-ȃi vinã în diminẽȃta acesteî ȃile o muere la casã, ci numai bãrbat. (5)

Dacã în ȃiua de *Anul noă* sau *Sãn-Vaseiũ* e ger mare și pe omõt (nea) se vëd multe stelute, e semn cã anul ce urmẽzã va fi un an bun și vor fi multe cununii. (6)

Dacã în ȃiua de St. Vasile va fi môle, atunci și timpul de varã va fi potrivit și mai ales pentru fin. (7)

Afarã de datinele și credinȃele amintite pãnã aici mai sunt încã și altele, precum *Semẽnatul* și *Sorcova*, cari sunt usitate asemenea diminẽȃta și despre cari vom vorbi mai pe larg în capitolele ce urmẽzã, precum și *Vergelul*, despre care am vorbit dejã mai înainte.

IX.

SEMËNATUL.

În capitolul întitulat *Plugușorul* am arãtat cu de-amãruntul și cãt se pôte de resvedit cum umblã tineretul romãn

(1) *Gazeta Transilvaniei*, an. LV, Brașov 1892, No. 207.

(2) Ionean, *op. cit.*, p. 47; — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 13; — Hasdeũ, *Etyrn. Magn.*, t. II, p. 1221.

(3) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Glicheria Crãsnean.

(4) Hasdeũ, *Etyrn. Magn.*, t. II, p. 1221;— Avram Igna, *Cred. pop. din comuna Sabolciũ în Biharia*, publ. în *«Familia»* an. XXXII, Oradea-Mare 1896, p. 92: « . . nu e bine de a da banî în acẽstã ȃi de la casã, ci numai de a primi.»

(5) Avr. Igna, *loc. cit.*

(6) Cred. Rom. din Chior în Ungaria, com. de d-l El. Pop.

(7) Cred. Rom. din Bucovina, com. de Nic. Rãdãșan.

în preséra Anului nou sau a S-tului Vasile *cu aratul*, cari sunt datinele *plugărașilor*, ce și cum *uréză* ei la această ocaziune. Am amintit tot odată și aceea, că umblarea cu Plugușorul sau cu aratul duréză de regulă cam până către mieđul nopții.

Sosind mieđul nopții, cei mai mulți plugari, osteniți de multă alergare și urare, încetéză de arat, se întorc cu plugurile și cu buhai pe acasă și se pun cu toții ca să poposéscă și să se odihnéscă.

După fie-care arătură însă, urméză și seménătura. Așă-i de când s'a tras cea dintâiú brasdă în lume, și tot așă fac și Româniú noștri.

N'aú apucat bine plugariú sau plugărașii a poposi și a se odihni cum se cade, și numai ce veđi sculându-se cu nóptea în cap *seménătoriú* și pregătindu-se cu tóte cele trebuincióse pentru seménat, căci în acele părți unde este datină în preséra Anului nou de a ară, acolo este datină a doua đi, adecă în điuă de Anul nou diminéța, de a și seménă.

E de observat însă că, pe când cu plugușorul sau cu aratul umblă nu numai băeți, începénd cam de la 12 ani înainte, ci și feciorii cei holtei, ba nu odată și nu într'un loc chiar și o sémă de bărbați însurați, *cu seménatul* umblă de regulă mai mult numai băeții cei mici de la 7—12 ani, iar dintre cei înaintați în vîrstă numai ómenii cei mai sérmani și mai neputincioși, cari sunt avisați la ajutorul celor avuți.

Deci, cum s'aú provéđut cu sémînța trebuincióasă, anume: grîu. secară, orz, ovés sau orez, pe care o pun de regulă într'o trăistuță sau, în lipsa acesteia, chiar și într'o mánușă de lână, se pornesc până în điuă câte doi sau și mai mulți seménători de aceștia pe la casele ómenilor cu seménatul.

Și de óre-ce, după cum am spus, seménătoriú se pornesc până în điuă cu seménatul, de aceea fie-care gospodină și, mai ales unde sunt fete mari în casă, fie-care fată trebuie să se scóle cât se póte mai de nópte, să măture și să dere-tice prin casă, ca nu cum-va, venind seménătoriú, se afle casa nemăturată și neingrijită, căci apoi i s'ar duce vestea, cum se đice, peste noué țeri și noué mări.

Iar după ce-aú sfirșit de măturat și de strîns prin casă, ieau gunoiul, îl duc la movila cu gunoiú, îl aruncă peste acesta și apoi, suindu-se cu picióarele peste dînsul, staú și ascultă,

și din cotro aud cocoșii cântând, într'acolo cred că se vor mărită. (1)

O sémă de bărbați însă, nemijlocit după ce s'a măturat și grijit prin casă, îndatinéză de a aduce în casă un vițel gras sau un miel, anume ca semănătorii se samene pe dînsul, creșdend că, făcend acésta, le va merge bine. (2)

Semănătorii, la rîndul lor, cum ajung și întră într'o casă, îndată încep a seménă cu sémînța ce o aũ la sine pe cei din casă și în timpul seménatului a đice:

Anul noũ cu bine,	Și s'ajungeți
Cu đile senine,	Tot în fericire
Tot cu sãnătate	Și a lui sfirșire!
Și cu spor în tóte	La mulți ani!
Să-l petreceți,	

N'aũ apucat însă bine a rostii cuvintele acestea, și numai ce veđi că ușa se deschide și alți seménători întră înăuntru, cari încep asemenea a seménă și a đice:

Să trăiți, să trăiți,	Fie casa 'ndestulată,
Intru mulți ani fericiți,	Tot cu mesele întinse,
Și ca pomii să 'nfloriți,	Cu făcliile aprinse.
Și ca ei să 'mbetrâniți,	Să petreceți împreună
Și ca tómnă cea bogată	Până 'n veci cu voe bună!

Abiã aũ sfirșit aceștia și aũ eșit afară, și din noũ întră alții și spun:

Mulți ani să trăiți	In mijlocul prãmăverii,
Și să 'nfloriți	Și ca tómnă cea bogată
Ca merii,	De tóte îmbelșugată!
Ca perii	

Saũ:	
Anul noũ cu pace	Și cu hrană,
Și cu sãnătate,	Din ném
Cu spor întră tóte!	In ném,
Să fie acésta casă	Din seminție,
Intru tóte mai alésă,	In seminție,
Tot cu mană	Și așa până 'n vecie! (3)

(1) Dat și cred. fetelor din Frătăuțul-vechiũ, dict. de Toader Ionesiĩ și com. de I. Covașă.

(2) Dat. Rom. din Costâna, com. de V. Huțan.

(3) Dr. I. G. Sbiera, *Colinde, cãntece de stea și urãri la nunți*, Cernãuți 1888, pp. 37-38.

Și tot așa, n'apucă bine unii a semăna și a eși din casă și, intrând alții, continuă semănatul, rostind, cu puțină deosebire, mai tot aceleași cuvinte, și anume:

Să trăiți, Să 'nfloriți: Ca merii, Ca perii	In mijlocul primăverii, Și ca toamna cea bogată Cu de toate 'ndestulată. An nou bun, cu sănătate! (1)

Sau :

An nou cu sănătate Să trăiți, Să 'nfloriți: Ca merii,	Ca perii In mijlocul primăverii, Și ca toamna cea bogată, Ce-î cu toate 'ndestulată! (2)

Sau :

Anul nou cu sănătate Să trăiți, Să 'nfloriți: Ca merii,	Ca perii In timpul primăverii, Și ca toamna cea bogată, Ce-î de toate 'ndestulată! (3)

Sau :

Bună dimineața, An nou! Sămăna grâu și cu seacă, Până 'n seară Să răsădă, Până mâne să se cocă, Pâne multă să se facă,	Să fiți cu toții voioși, Să rămâneți sănătoși: Ca merii, Ca perii In mijlocul primăverii, Și ca toamna cea bogată De toate îndestulată! (4)

Sau :

Diua Sântului Vasile Fie-vă, boeri, cu bine, La mulți ani cu sănătate, Că-î mai bună decât toate!	Dar la masă cine șade? Șade dragu gospodar Și cu draga gospodină Și cu dragii îngerași...

(1) Din Ilișesci, com. de Filaret Doboș, stud. gimn.;—din Reusenii, com. de V. Pop;—din Todiresci, com. de Nic. Rădășan;—și din Frătăuțul-vechiu, com. de I. Covașă.

(2) Din Frătăuțul-vechiu, dict. de Axenia Sofroni;—și din Frătăuțul-nou, com. de Iul. Sidor.

(3) Din Stupca, com. de Onufr. Căilean;—și din Mihovenii, com. de Nic. Popenciuc, stud. gimn.

(4) Din Frătăuțul nou, com. de Vesp. Reuș.

Când vom mai veni la anu	Ca prin miezul primăverii,
Să ve găsim înfloriți	Și ca toamna cea bogată
Ca merii,	Cu de toate 'ndestulată! (1)
Ca perii,	

Tot cam așa uréză în dimineța Anului nou și sēmēnătorii din *Moldova*.

Iată o urare și din această țără:

Anul nou cu fericire	Ca perii
Ve dorim, și cu 'nflorire	In mijlocul verii! (2)
Ca merii,	

Alta :

Ca merii,	Să trăiți
Ca perii	Și să 'nfloriți
In mijlocul verii,	La anul
Ca toamna cea bogată	Și la mulți ani! (3)
De toate 'ndestulată,	

Iar Româniî din unele părți ale *Transilvaniei* îndătinéză a ură în ziua de Anul nou ast-fel:

Bună dimineța lui Săn-Vasii!	Slăninele
Să dea Dumneđeū să fie	Cât ușele,
De acum într'un an	Untura ca cuptorul,
Stogul cât casa,	Porcii unturoși
Pita cât masa,	Și ómenii sănătoși! (4)

Cum aū sēmēnat și aū rostit cuvintele reproduse în șirele de mai sus, fie-care sēmēnător se retrage cevă mai înapoi lângă ușă, și acolo așteptă apoi cu cea mai mare nerăbdare până ce stăpâna de casă sau alt căsaș îi aduce și-i dă un dar.

Darurile usitate la această ocasiune sunt: nucî, mere, pere, sau colăcei făcuți anume spre acest scop, rar când și bani, căci în ziua de An nou, după cum am arătat în capitolul premergător, mulți inși nu vor să dea bani, cređend apoi că tot anul numai vor da și nici când nu vor mai căpētă.

Fie-căruia îi e prea bine cunoscut că pe la Anul nou e fórte

(1) Din Stupca, dict. de Ilinca a Mielului-Capra.

(2) V. Alecsandri, *Poesii pop.*, p. 104.

(3) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 15.

(4) R. Simu, *Comuna Orlat*, apud Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1220.

frig și une ori omëtul e așa de mare, că de-abiă te poți urni dintr'un loc în altul

Cu toate aceste însă, cine e în stare de a-i oprî pe băeți să nu mērgă cu semēnatul, dacā nu mai departe, măcar pe la vecinî ?

Iar dacā s'aũ pornit odată și le-aũ umblat la douē, trei case bine, adecā dacā aũ cāpētāt multe nucī, mere, pere și colācei, atunci nu mai bagā de sēmā cā omētu-ĩ mare și lemnele crapā de ger, ci se duc înainte.

De aici vine apoi cā cei mai mulți dintre acești *semēnători* viteji, pānā ce ajung de la o casā la alta, inghētā ciocan de frig și, cānd intrā în casā, abiā pot semēnā și urā de inghețāți ce sunt.

Ba unii dintre dīnșii, și anume cei mai mititei, nu odată și nu într'o casā încep a plānge, cā nu pot de frig sā-și strīngā darurile ce le-aũ cāpētāt pānā ce nu le ajutā cel ce le-aũ dat.

Cu toate aceste însă, totuși nu se lasā de semēnat, ci dupā ce se mai încăldesc și-și mai vin puțin în fire, plēcā mai departe și nu încetēzā de a semēnā pānā pe timpul cānd es preoții și ómenii de la bisericā (1) saũ pānā la amēdā, terminul ultim pānā cānd e datinā de a umblā cu semēnatul. Abiā atunci se întorc și ei pe acasā, unde încep apoi, firesce cā dupā ce s'aũ mai încăldīt, a-și numērā nucile, merele, colāceii, precum și cele-lalte daruri ce le-aũ mai cāpētāt.

În *Istria* este datinā ca în ziua de Anul noũ sā mērgā mai mulți băeți prin sat în cete pe la casele locuitorilor cu *colevda* (colinda), pocnind din sbice, sunānd din clopoțel și țicēnd cātre gospodarul casei sā *miravai* (sā trāesci), cānd tot atunci il sēmēnā, aruncānd peste el grīũ, precum se obiicnuesce și pe la noi în ziua de Anul noũ. Aceste datine se păstrēzā mai mult în comuna Jeiane. (2)

Unii băeți din Turcia europēnā se îmbracā în ziua de St. Vasile cu cojōce și cu piei de urs, de carĩ se atārnā clo-

(1) Dat. băeților din Stupca, com. de Onufr. Căilean, și a celor din Todiresci, com. de Nic. Rădășan: «Diminēța pānā cam pe la 10 óre umblā băeții cu semēnatul, dorind celor de casā an noũ cu sānătate.»

(2) T. T. Burada, *O cālătorie în satele romānesci din Istria*, Iași 1869, p. 45.

poței, își pun măști pe obraz, se înarmază cu săbii și cu hangiare și așa es apoi pe uliță înaintea trecătorilor, pe cari îi opresc spre a le cere bacșișuri.

Pentru ocasiunea acésta băeții nu se mai numesc *colindari*, ca în ajunul Crăciunului, ci *Suruvari*. (1)

După ce a trecut timpul seménatului, gospodina mătură tótă casa și strînge semînța seménată, iar gospodarul de casă, luându-o, se duce cu dînsa și-o aruncă în ocolul vitelor și mai cu sémă în târla oilor, anume ca acestea să se înmulțescă ca pânea și ca băeții cei ce au seménat. (2)

Afară de cele înșirate până aici, mai e de însemnat încă și aceea că ómenii, la cari vin băeții cu seménatul, cred că peste tot anul le va merge bine și vor fi onorați (3), și cu cât mai mulți băeți, adecă seménători, umblă cu seménatul, cu atâta are să fie și anul mai mănos. (4) Iar dacă nu vin băeți cu seménatul, atunci cred că peste tot anul le va merge rău și nu vor fi băgați în sémă. (5)

Alții iarăși cred că, dacă nu le uréză nimeni în séra spre Anul nou și nu-i séménă în diua de Anul nou, nu vor ajunge până la anul. (6)

În fine cred unii că, dacă vin copile mai întâiu cu seménatul, atunci nu le va merge bine; iar dacă vin băeți, atunci le va merge bine. (7)

X.

S O R C O V A.

Sub cuvîntul *Sorcovă*, care e usitată, după cât imi este mie până acum cunoscut, numai în *Muntenia*, se înțelege un bețișor, o rămurică saú o nueluță verde de măr saú de pîr,

(1) I. Nenișescu, *op. cit.*, pp. 528 și 529.

(2) Dat. Rom. din Reusenî, com. de V. Pop.

(3) Cred. Rom. din Todiresci, com. de Nic. Rădășan.

(4) Cred. Rom. din Ilișesci, com. de Fil. Doboș.

(5) Cred. Rom. din Todiresci, com. de Nic. Rădășan.

(6) Cred. Rom. din Bilca, com. de G. Tofan, stud. gimn.

(7) Cred. Rom. din Costăna, com. de V. Huțan.

împodobită cu hârtii de diferite colorii, cu poleială, betelă și cu flori artificiale, cu cari umblă copiii cei mici, de la 3 și până la 12 ani, în ziua de Anul nou diminéța pe la casele ómenilor ca să-i *sorcovéscă* (1), adecă să le ureze «ani mulți și fericiți».

În timpurile mai dinainte mamele de familie, și anume cele din popor, cari au păstrat datinele și țin la dânsele, obișnuiau a se duce în ziua de *Sfintul Andrei*, 30 Decembrie, des-diminéță în grădină sau în curte și, cu cuget curat, rupeau mai multe rămurele din fie-care arbor roditor, mai cu sémă însă din *meri*, *peri* și *trandafir*, iar în lipsa acestora din vișini, zarzări sau gutui, și apoi, legând la un loc câte trei rămurele diferite, destină câte un mánunchiú de acestea fie-cáruia dintre ai familiei, soțului, copiilor, etc.

După acésta puneau tóte rămurelele într'un vas cu apă și la o temperetură potrivită, ca să *înmuguréscă*.

Rămurelele fiind de aprópe îngrijite și apa din vasul în care erau puse în tóte diminețele schimbată și înlocuită cu alta prospétă, încetul cu încetul înmuguriaú, daú foi și până în ajunul Anului nou chiar înfloriaú.

Și ale cui ramure înfloriaú sau cel puțin înmuguriaú sau înverđiaú, acela erà mai norocos.

Florile acestor rămurele erau destinate a se pune la *Sorcovele*, pe cari copiii aveau să le pórte în diminéța zilei de 1 Ianuarie. Ast-fel se împodobià Sorcova în timpurile de mai înainte, și la ramurele de meri, de peri și de trandafiri fac alusiune versurile Sorcovei, ce le reproducem mai la vale. (2)

(1) D. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 40; — G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, p. 158; — Idem, *Incercări critice*, p. 65; — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 14: «Copiii Románilor umblă din casă în casă cu *Sorcova* în mână (care nu este alt ceva decât o nuia împodobită cu hârtii de felurite colorii, legate cu betelă, flori artificiale, poleială), purcedând dis-de-diminéță, reslășiți unul câte unul, ori chiar mai mulți»; — B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1223: «În diminéța *Anului nou* copiii mici de la 2—6 ani merg pe la némuri și-i *sorcovesc*; *Sorcova* e o nuia de măr împodobită cu lână de diferite fețe sau cu hârtie colorată»; — I. G. Babeș, *Din plaiul Peleşului*, București 1893, p. 38: «În ziua de Anul nou copiii în etate de 6—10 ani umblă cu *Sorcova*, o rămurică de arbore îmbrăcată cu hârtie de diferite colorii.»

(2) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, p. 158.

În timpul de față însă, rămurelele cele înmugurite de odinioară se înlocuiesc printr'un simplu bețișor sau nueluță verde de măr sau de păr; iar poleiala, betela și hârtia de diferite culori, cu cari se poleiesc și se împodobesc, înlocuiesc florile naturale. (1)

Cu această sorcovă înmugurită și înflorită sau împodobită în chipul cum s'a arătat, sorcovesc copiii până ce nu s'a luminat încă de ziua, și anume mai întâiu pe toți casnicii, iar după aceea se pornesc pe la rude și pe la prietenii casei, ca să-î sorcovască și pe aceștia. (2)

După ce s'a pornit, intră în fie-care casă și, chiar și în casul acela când cei de casă nu s'ar fi sculat încă din așternut, încep a bate încetișor, adecă a atinge cu sorcova pe fie-care din membrii familiei și a rostii cu naivitate, inocență, sinceritate și grație, următoarele cuvinte: (3)

Sorcova	Ca un fir
Vesela,	De trandafir;
Peste vară,	Tare ca fierul,
Primăvară,	Iute ca oțelul;
Să trăiți,	Tare ca pétra,
Să 'mbétrâniți:	Iute ca săgéta.
Ca un măr,	La anul
Ca un păr,	Și la mulți ani!
Sau:	

Sorcova	Ca un păr.
Morcova,	Ca un fir
Să trăiți,	De trandafir.
Să mărgăriți: (4)	La anul
Ca un măr,	Și la mulți ani!

Rostind cuvintele aceste și lovind încetișor cu *Sorcova* pe cei de casă, dică că-î *sorcovesc* sau îi *sorcovăesc*. (5)

(1) D. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 40; — G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, p. 158.

(2) «*Vatra*», an. I, p. 18.

(3) D. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 40; — G. Dem. Teodorescu, *Încercări critice*, p. 65.

(4) În loc de *muguriți* sau *înmuguriți* (să faceți muguri). Înlocuirea s'a produs prin asemănarea de sunete a acestei expresiuni cu *mărgăritul* sau *mărgăritarul*.

(5) D. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 40.

Unii copii, apropiându-se de persoana ce voesc s'o sorcovăescă, o ating ușor cu Sorcova de patru-deci de ori după oaltă, pronunțând următoarele cuvinte :

Sorcova	Ca un fir
Vesela,	De trandafir ;
Peste vară,	Tare ca pétra,
Primăvară,	Iute ca săgéta;
Să 'nfloriți,	Tare ca fierul,
Să mărgăriți :	Iute ca oțelul.
Ca un măr,	La anul
Ca un pâr,	Și la mulți ani! (1)

Său :	
Sorcova	De trandafir ;
Vesela,	Tare ca fierul,
Să trăiți	Iute ca oțelul ;
Să 'mbêtrâniți :	Tare ca pétra,
Ca un măr,	Iute ca săgéta.
Ca un pâr,	La mulți ani cu sănătate
Ca un fir	Și la vară cu bucate! (2)

Unii, nu numai că doresc celor ce-î sorcovăesc să înflorască ca merii și ca perii, să trăască și să îmbêtrânescă ca aceștia și să fie tot-deauna tari ca fierul și ca oțelul, saũ cel puțin ca pétra, ci le mai doresc încă și prisosință în tóte, dicend :

Sorcova	Câte paie pe casă,
Vesela,	Atâția bani pe masa ;
Să trăiți,	Câte lemne în frunzar,
Să 'mbêtrâniți :	Atâția bani în posunar.
Ca merii,	La anul
Ca perii	Și la mulți ani! (3)
In mijlocul verii.	

Său :	
Sorcova	Să 'mbêtrâniți :
Vesela,	Ca un măr,
Să trăiți,	Ca un pâr,

(1) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, pp. 158 și 159;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 14.

(2) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, comuna Vișani, jud. Rîmnicul-Sărat.

(3) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, comuna Zănóga, pl. Câmpu, jud. Romanați.

Ca un fir	Câți bolovani,
De trandafir.	Atâți cârlani;
Câte pietricele,	Câte cuie sunt pe casă,
Atâtea mielușele :	Atâți galbeni pe masă ! (1)

De multe ori însă copiii sorcovesc nu numai pe la case, ci și pe strade, pe toți cei ce le es în cale, pe toți câți îi întilnesc, atingându-i și pe aceștia cu Sorcova și dicând :

Sorcova	De trandafir ;
Vesela,	Tare ca pétra,
Să 'nfloresci,	Iute ca săgéta ;
Să 'mbetrânesci :	Tare ca fierul,
Ca un măr,	Iute ca oțelul.
Ca un pâr,	La anul
Ca un fir	Și la mulți ani ! (2)

Saù :	
Sorcova	De trandafir ;
Morcova,	Ca fieru,
Să trăesci,	Ca oțelu,
Să 'mbetrânesci :	Peste vară sănătos,
Ca un măr,	Peste érnă bucuros.
Ca un pâr,	La anul
Ca un fir	Și la mulți ani ! (3)

Saù :	
Sorcova	Să 'mbetrânesci :
Vesela,	Ca un măr,
Peste vară,	Ca un pâr,
Primăvară,	Ca un fir
Să trăesci,	De trandafir. (4)

Saù :	
Sorcova	Peste vară,
Vesela,	Primăvară,
Să trăiți	Să 'nfloriți,
Să 'mbetrâniți :	Să rodiți.
Ca un măr,	La anul
Ca un pâr,	Și la mulți ani ! (5)

(1) I. G. Babeș, *Din plaiul Peșului*, București 1893, p. 38.

(2) «*Familia*», an. XIX, Oradea-mare 1883, p. 21.

(3) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Petra, jud. Teleorman.

(4) «*Vatra*», an. I, p. 18.

(5) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Ciurariu, jud. Teleorman.

Dacă frigul e prea mare și din cauza acésta sunt grăbiți, atuncî, ca să nu stea mult locului, ating cu Sorcova pe cei ce-l întîlnesc mai repede și-î sorcovesc cu mai puține cuvinte, precum :

Sorcova	Ca pěrul,
Vesela,	Ca un fir
Să trăesci	De trandafir.
Să 'mbêtrânesci :	La anul
Ca mărul,	Și la mulți ani! (1)

Saŭ :

Sorcova	Ca mărul,
Morcova,	Ca pěrul,
Să trăiți,	Peste vară ca oțelu! (2)
Să 'mbêtrâniți :	

Saŭ :

Sorcova	Ca oțelul,
Morcova,	Ca mărul,
Să trăiți,	Ca pěrul,
Să 'mbêtrâniți :	Ca un fir
Ca fierul,	De trandafir! (3)

Nu odată însă copiii mai mărișori și mai isteți, vîdînd că aceia pe cari i-au sorcovit ei nu prea sunt dispuși saŭ nu se prea grăbesc a-î remunera cu ceva pentru ostenéla lor, rostesc următoarele cuvinte, cari nu sunt alta decât o parodie a versurilor reproduse mai sus :

Sorcova	Trénca fidelésele!
Morcova,	Sic,
Dă-mi, jupâne, roșcova!	Fistic,
Ițele,	Dă-mi paraua să mă duc! (4)
Momițele,	

Ast-fel umblă copiii cu *Sorcova* de cum se zăresce de diuă și până cam către amédă, când încetéză apoî cu *sorcovăitul*. (5)

(1) «*Corespondența română*», an. I, Bucuresci 1894, No. 38, p. 5.

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Vadastra și Brastavețu, jud. Romanați.

(3) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Crânceni, jud. Teleorman.

(4) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, p. 160.

(5) «*Familia*», an. XIX, p. 21.

Darurile, ce le căpătau mai de mult copiii pentru urările de Anul nou cu Sorcova, cari urări le adresau ei mai cu sémă celor mai în vîrstă din familie, rudelor și cunoscuților mai de aproape, consta în fuióre, turte și faguri de miere.

Astăzi însă recompensa lor constă în bani, și copiii din timpul de față intră fără deosebire în orî-ce casă unde sunt primiți. (1)

(1) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, p. 158.

BOBOTÉZA.

I

AJUNUL BOBOTEZEI.

Cea mai însemnată sărbătoare din căşlegile de érnă după *St. Vasile* sau *Anul nou* este *Bobotéza*, numită în unele părţi şi mai ales în Transilvania şi Banat *Botéză*, *Botez*, *Botezul-Domnului* şi *Apă-botéză*. (1)

De aceea *Bobotéza*, după *Anul nou*, e şi sărbătórea cea mai bogată în datine şi credinţe.

Deci, precum am făcut la *Anul nou*, aşà şi de astă dată vom descrie mai întâiu datinele şi credinţele usitate în *Ajunul Bobotezei* şi apoi pe cele din ziua de *Bobotéză*.

Înainte însă de a începe cu descrierea datinelor şi a credinţelor din această zi, trebuie să amintesc că Românii de pretutindenea îndătinéză a numi *ajun* mai fie-care zi sau sérá ce premerge unei sărbătorii mai însemnate.

Ajun în înţelesul adevărat al cuvîntului însă se numesce fie-care *zi de sec* sau *de post*, dar mai cu sémă cele ce premerge *Crăciunului* şi *Bobotezei*, pentru că în aceste două zile *se ajună*, adecă nu se mănâncă *de frupt* sau *de dulce*, ci numai *de sec*. Ba fórte mulţi inşi şi mai cu sémă feciorii şi fetele cele mari nu mănâncă nimic până de către sérá

(1) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «*Bobotéza* în Valea Haşegului se numesce *Apă-botéză*».

saŭ chiar până a doua ȝi diminéȝă, anume ca să aibă noroc, să se pótă de grabă însurà respective mărită și să capete un soȝ frumos și harnic. (1)

Fiind aceste două *ajunuri* cele mai însemnate de peste an, pentru că premerg unor sêrbătorî însemnate, de aceea și poporul acuma din vechime a îndătinat a preparà pentru aceste două ȝile bucate mai într'ales decât în cele-lalte ȝile de ajun de peste an.

Vom începe decî mai întâiŭ cu descrierea bucatelor usitate în ajunul Bobotezei.

Fie-care Româncă, și mai ales cele din *Bucovina*, caută să aibă în acéstă ȝi următóarele bucate de post:

Griŭ pisat, pe care-l ferb și-l îndulcesc cu miere saŭ cu mac rîșnit, iar după ce l'aŭ fert și îndulcit de ajuns, îl pun într'o strachină saŭ într'un talger și după aceea îl împodobesc pe de-asupra cu *mieȝ de nucă*, pe care o înșiră în formă de cruce, saŭ și cu zaharicale, însă cu de acestea mai ales numaî pe la orașe.

Vărzare, adecă plăcinte umplute cu curechiŭ saŭ varză, plăcinte cu mac și cu cépă saŭ cu *jufă* și unse cu uleiŭ. Când frământă aluatul pentru *vărzarele* acestea, o sémă de femeî îndătinéȝă de a merge cu mâna plină de aluat în grădină și a prinde pomîi cu dînsa, în credinȝă că aceștia rodese apoi peste vară mai bine. (2)

Prune saŭ perje ferte.

Bob fert.

Gălusce umplute cu crupe de păpușoiŭ saŭ și cu orez.

Borș cu burechiușe saŭ *burechiȝi*, adecă cu un fel de aluat sucit cu sucitorul, care se taie în pătrate mititele și, după aceea, prindendu-se două cornurî opuse ale fie-cărui pătrat

(1) Dat. Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iordachi Isac.—Veȝî și G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 49 : «In ajunul Bobotezei, fetele mari și flăcâi nu mănâncă nimic până a doua ȝi, ca să aibă noroc de soȝ frumos și harnic»;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 26 : «In tótă ȝiua ajunului Bobotezei, flăcâi și fetele nu mănâncă nimica, pentru ca să aibă noroc de soȝ frumos și harnic»;—E. Patriciu, *Superstiȝii din Bursucani, jud. Covurluiŭ* publ. în «*Șeșetórea*», an. III, Fălticeni, p. 149 : «Cine postese (nu mănâncă nimic) în ȝiua de ajunul Bobotezei are noroc.»

(2) Dat. Rom. din Frătăuȝul-noŭ, com. de Vesp. Reuș.

la un loc, i se dă prin această formă unui burete mititel.

Borș de pesce și pesce prăjit.

Și în urmă:

Colaci, dintre cari unul e merit pentru preotul care umblă cu crucea.

Înainte însă de a se pregăti bucatele înșirate până aici, se strînge tîtă cenușa și vara se presară pe curechiu, în credință că nu-l mănîncă apoi omișile. (1)

Tot așa fac și Româncele din unele părți ale *Moldovei*, precum bunăoară celea din comuna Găinesci, jud. Suceva. Femeile din această comună strîng în ajunul Bobotezei desdiminătă cenușa din vatra focului, până a nu mîncă nimic, și gunoiul de prin casă și, primăvara, când fac straturile, presură pe acestea cenușa amestecată cu gunoiu, dîcînd:

«Cum n'am mîncat eș diminețele ajunurilor (adecă al Crăciunului și al Bobotezei), așa să nu mînânce nici o lighișe rîdele!» (2)

Asemenea se dîce că atunci, cînd se pregătesce griul, nu e bine a gustă din el, creșîndu-se că la din contra acela ar fi mîncat de purici prin întreg anul. (3)

După ce s'aș pregătit bucatele în chipul cum s'a arătat, se așeză tîte pe masă, de regulă în casa cea mare, care e merită pentru primirea ôspeșilor și care e tot-deauna fîrte frumos grijită.

Înainte însă de a așeză bucatele aceste pe masă, este datină mai pretutindenea în Bucovina de a pune mai întăi pe dînsa fin saș otavă, apoi o bucățică de sare și vre-o câșiva pumni de tărîșe, și abiă după aceea a se acoperi cu o față curată de masă. (4)

În cele mai multe părți însă tustrele obiectele aceste se

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-noș, com. de Vesp. Reuș.

(2) P. Herescu, *Superștișii*, publ. în «*Ședătîrea*», an. III, Fălticeni, p. 49.

(3) Dim. Dan, *Credinșe poporale bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, Cernăuș 1894, No. 74.

(4) Dim. Dan, *Comuna Straja și locuitorii ei*, studiș istoric, topografic și folkloric, Cernăuș 1897, pp. 94—95: «La ajunul Bobotezei se pune pe masă sub față pușine tărîșe, cari apoi se dau vacilor de mîncat, ca ele să aibă mană. Tot atunci se pune pe masă griș fert și fire crude de griș, cari apoi se sêmînă primăvara și rodesh fîrte bine.»

pun pe masă în ajunul Crăciunului și se lasă să stea acolo până în ajunul Bobotezei.

În ajunul Bobotezei, și anume după ce a fost preotul cu crucea și le-a stropit cu aghiasmă, cum s'a dus preotul, îndată se ieau tustrele obiectele acestea și cu deosebire finul său otava, care însemnează finul din eslea în care s'a născut Domnul nostru Isus Christos, și se dă fie-cărei vite câte o lécă dintr'insele, anume ca și vitele să se îndulcescă, sfințescă, precum s'aū îndulcit și sfințit și stăpâniilor lor, și să le mērgă peste tot anul bine, și al doilea ca să nu se bolnăvescă, iar de cum-va sunt bolnave, să se însănătoșeze. (1)

Pe lângă bucatele înșirate mai sus, se mai pune în ajunul Bobotezei pe masă încă și două pâni, sare și un pahar cu apă, în credință că noptea vin familianții morții și mănâncă din acele bucate. (2)

Ast-fel staū apoi bucatele înșirate pe masă, fără ca să se atingă și să guste cine-va măcar ciș-cevā dintr'insele până ce nu vine preotul cu crucea ca să le bine-cuvinteze și să le stropescă cu aghiasmă. Iar după ce preotul le-a stropit și bine-cuvintat, stăpâna de casă nu dă nimēruī nimic de pe masă până n'a luat mai întâiū ea singură un vārzar, o gălușcă, o perjă, în scurt din tōte bucatele aflate pe masă câte cevā, pe cari, ducēndu-le afară, le pune pe tōte într'un par din gard, în credință că, făcēndu-o acēsta, pasērile nu mănâncă vara grīul și cânepa. (3)

Nemijlocit după așezarea bucatelor, saū și mai înainte de acēsta, toți căsașii, dar mai cu sēmă gospodina de casă și fetele cele mari, unde sunt de acestea, aū datinā de a întinde tōte vestmintele cele mai bune și mai nouē pe rude și pe lādī, anume ca, venind preotul cu crucea, să le pōtā stropi cu aghiasmă, ca să nu le rōdā moliile. (4)

Afară de datinele și credințele înșirate până aici, se mai observă încă și următoarele:

(1) Datinā fōrte rēspānditā în Bucovina și în deosebī în Bosancī, com. de Sim. Șutu,—și în Ilișescī, com. de d-l G. Forgaciū.

(2) Dim. Dan, *Credințe populare bucovinene*, publ. în «Gazeta Bucovinei», an. IV, No. 67.

(3) Dat. Rom. din Ilișescī, com. de d-l G. Forgaciū.

(4) Pretutindena în Bucovina.

Din bucatele puse pe masă nu se mănâncă nimic până ce nu umblă preotul cu crucea, pentru că dacă se mănâncă înainte de acesta, atunci și paserile mănâncă vara pânea pe câmp.

Tot spre acest scop se strîng în presera ajunului toate cămășile și bulendrele de pe afară, ca să nu rămăe spre ajun afară, căci dacă le-ar lăsa și ar rămăne, atunci se crede că paserile mănâncă vara grîul. (1)

După ce a umblat preotul cu crucea, se ieà din tot felul de bucate puse pe masă câte un pic și se aruncă la rădăcinile pomilor, spre a rodi aceștia. (2)

Unii îndătinéză în ajunul Crăciunului și al Bobotezei de a legă pomii, creșënd că vor rodi peste an, și tot atunci hrănesc toate *gobăile*, creșënd că tot anul se vor ținē la un loc și vor avē noroc din ele. (3)

Alții, tot în aceste două ajunuri, ung și stropesc copacii cu grîu și cu aghiasmă, ca să se facă roditori. (4)

În ajunul Bobotezei *Solomonari* nu mănâncă, nici nu beū nimic până ce nu inseréză cum se cade. Iar după ce inseréză, se pun după masă, pe care sunt diferite bucate înșirate în talgere, pe locul acela unde a stat preotul de cu ȓi, când a umblat cu crucea prin sat, c'o vărgușă de alun în mână și, după ce rostesc mai multe versuri de vrajă, încep a gustă din toate bucatele înșirate pe masă, din cari a gustat și preotul. (5)

Unii iarășî postesc ajunurile sērbătorilor de érnă, adecă al Crăciunului și al Bobotezei, într'un fel anumit, creșënd că ar putē întorce grindina și plóia. (6)

(1) Dat. și cred. Rom. din Frătăușul-noū, com. de Vesp. Reuș.

(2) Dat. Rom. din mai multe părți ale Bucovinei.

(3) Dat. Rom. din Frătăușul-noū, com. de Iul. Sidor; -- și a celor din Udesei, dict. de Nic. Cioban: 'Unii ómeni daū găinilor de măncare într'un cerc de poloboc sau de alt vas, creșënd că făcēnd acēsta găinile tot anul se țin la un loc.'

(4) El. Sevastos, *Sērbătorile poporului*, publ. în '*Gazeta sătēnului*', an. VIII, Rîmnicul-Sărat 1891, p. 149: 'Cu aghiasmă și grîu din ajunul ista (al Bobotezei) și de la cel-lalt (al Crăciunului) ung și stropesc ómenii copacii, ca să se facă roditori.'

(5) Veșî datina acēsta mai pe larg descrisă de mine în '*Aurora*', an. I, Cernăușî 1882, p. 7.

(6) Dim. Dan, *Comuna Straja și locuitorii ei*. Cernăușî 1897, p. 95.

În anul Bobotezei nu se dă copiilor pâne ca să mănânce pe afară, fiind-că, dându-li-se și mâncând, așa vor face tot anul, ceea ce nu e frumos. (1)

Nu se bat în această Ți copiii, că apoi capătă bube peste an. (2)

Femeea, care se certyă cu bărbatul ei în Țiua de ajun, aceea se va certyă și peste an. (3)

În Țilele ajunurilor Crăciunului și Bobotezei nu se cerne făină, ca să nu se facă pureci în casă.

În aceste Țile nu se dă nimic din casă, ca să nu se împărstie gospodăria. (4)

Cine strănută în Țiua de ajunul Bobotezei, acela se Țice că trăesce bine peste an. (5)

Cine strănută mai întâiu, așa—și cum se scolyă în această Ți, acela va muri mai întâiu. (6)

Diminetya în Țiua de ajun, dacă va intră vre-un străin în casă, adecă vre-un cerșetor sau altul cine-va, și dacă respectivul e bărbat, atunci se crede că vacile, oile și tóte cele-lalte animale domestice, cari sunt a fetya, vor fetya în decursul anului pu de partea bărbătescă; iar dacă străinul va fi femeie, se crede că vor fetya de partea femeiască. (7)

În amindouy ajunurile se scolyă des-diminetya și pe cine vedy prima óră, de este respectivul un om harnic, atunci și cei ce l'au vedyt vor fi harnici. (8)

Dacă în Țiua de ajunul Bobotezei e bură pe pomi, vor fi póme multe; iar dacă picură din stréșină, va fi vara plóie. (9)

(1) Dat. și cred. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac.

(2) Datină lățită în Bucovina.

(3) Din Frătăușul-vechiu, dict de Domnica a lui Tóder Ionesi.

(4) Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 95.

(5) Cred. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Domnica lui Const. Covașă.

(6) Cred. Rom. din Frătăușul-nou, com. de Iul. Sidor.

(7) Cred. Rom. din Ilișesci, com. de d-l G. Forgaciú. — Veđi și Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 95 : «Mai departe se crede că, dacă intră în Țilele ajunurilor mai întâiu un bărbat în casa cui-va, apoi vacile aceluia vor fetya bouři; dacă intră însă mai întâiu o femeie, atunci vacile vor fetya vișele».

(8) Cred. Rom. din Frătăușul-nou, com. de Iul. Sidor.

(9) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

Pe la înserate, adecă cam pe atunci când li se dă vitelor de mâncare finul care a fost pus pe masă, se afumă vitele cu tămâe contra fărmeăturilor. Tot atunci se stropesc cu apă sfințită spre curățirea bólelor. (1)

Înainte de culcare ieau mai mulți cărbuni aprinși și, însemnându-i cu numele fie-căruia din casă, îi pun unde-va într'un ungher, unde-i lasă până ce se sting. Care cărbune se stinge mai iute, acela are să móră mai de grabă.

Tot atunci pun în tindă lemne după numărul căsașilor și le lasă până dimineță. Care lemn pică în decursul nopții, acela are să móră în decursul anului. (2)

Precum în preséra Crăciunului, a Sfintului Vasile și a Pascilor, așa și în preséra Bobotezei, vitele vorbesc între olaltă și-și destăinuiesc unde se află comori ascunse în pământ, despre cari se țice că ard în preséra acestor țile. (3)

Precum spre Anul nou, așa și spre Bobotéză, cerul e deschis. (4) Decî, cine stă în țiuă acésta de priveghiū tótă nóptea vede cerurile deschidându-se și orî-ce ar cere i se dă de Dumnețeu. (5)

În fine există în popor credința, că în nóptea Bobotezei ouțele de corb plesnesc sub puterea gerului și puii de corb întind aripele și sbóră. (6)

(1) În mai multe sate din Bucovina.

(2) Dat. și cred. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Axenia Sofroni.

(3) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, No. 30.

(4) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.

(5) M. Lupescu, *Superstiții*, publ. în «*Șeșetóreă*», an. I, Fălticeni, p. 18; — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 26: «În nóptea ajunului fac privighere, pentru a li-se arătă deschiderea cerurilor și a vedé pogorîrea St. Duh (asemenea în séra Invierii), și cine va vedé cerurile deschise va fi drept înaintea lui Dumnețeu»; — E. Baican, *Obiceiuri la Români*, București 1884, pp. 14—15: «Spre Bobotéză nu se póte să dóră nimeni până la 12 césuri trecute nóptea, dacă vrea cine-va să vadă cum se deschid cerurile și să auđă cum vorbesc tóte viețuitórele de prin ocóle.»

(6) «*Povestea vorbiu*», *Revistă literară-séptemânală*, an. I, București 1897, No. 19, p. 2.

II. B O T E Z U L.

Preoții din *Moldova* și *Muntenia* îndătinază de a umbla la începutul fie-cărei luni cu crucea pe la casele credincioșilor lor și a le stropi cu apă sfințită sau aghiasmă, pe care o duce pălmarul într'o căldărușă sau într'o cofiță.

În țările din Austro-Ungaria locuite de Români datina acésta e usitată, după cât îmi este mie până acum cunoscut, numai în ajunul Bobotezei. (1) Din cauza acésta apoi, Români din unele părți ale *Transilvaniei* și ale *Banatului* îndătinază de a numi ajunul Bobotezei și *Diua Crucii*. (2)

Și de ore-ce de astă dată fie-care preot este obligat ca să leturghisască și abia după leturghie să cerceteze nu numai pe ómenii cei mai avuți și mai distinși, ci pe fie-care parochian fără deosebire, de aceea începe și sfirșesce leturghia cu mult mai de diminătă ca în cele-lalte zile, respective duminici și sêrbători de peste an.

După leturghie, fie-care preot face sfințirea apei în biserică și apoi se pornesce *cu crucea* sau, după cum spun Munteni, *cu Botezul* pe la casele parochienilor sêi, începând de regulă de la casa parochială, adecă de la sine (3), sau de la cel ce locuesce mai aprópe de casa parochială sau de biserică.

Și dacă satul respective parochia e mare și parochului local nu-î este cu putință a umbla pe la tóte casele, atunci își mai ieà un preot de ajutor; iar în lipsa acestuia îl pune pe cantorul bisericesc precum și pe alți cărturari ca să umble și aceia.

(1) Veđi și dat. Rom. din Ilva-mare, comună în distr. Năsêudului, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. LV, Brașov 1892, No. 207: «În ajun umblă preotul cu *Iordanul* din casă în casă (atunci se sfințesc casele credincioșilor și în fie-care zi întâia a lunei, ca în România)».

(2) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «Ajunul Bobotezei se numesce în unele părți, precum bunăórá pe la Paucenesci, *Diua Crucii*»;—Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.

(3) Tot așa și în Moldova.—Veđi El. Sevastos, *Serbătorile poporului*, publ. în *điar cit.*, p. 149: «Preotésa ese înaintea preotului, sãrută crucea și mâna și, luând un fuior periat frumos, îl légă la cruce.»

În cazul din urmă preotul umblă de regulă numai pe la gospodariii cei mai însemnați, mai distinși și mai avuți, iar cantorul și ceilalți inși pe la cei mai sërmanî și mai depărtați de vatra satului.

Dimpreună cu preotul merg tot-deauna și doi ómenî mai înaintați în vîrstă, dintre cari unul duce o cofiță sau o căldărușă cu apă sfințită și un struț de busuioc, iar cel-lalt o păreche de desagî.

În fórte multe sate, atît din *Bucovina* cât și din cele-lalte țeri locuite de Români, este datină de a merge cu preotul nu numai cei doi inși, ci și o mulțime de băeți, ba pe unele locuri chiar și ómenî bătrîni, cari strigă *chiraleisa* sau *cîuralesia* (1), de clocotesce satul, dând prin acésta de scire că preotul s'a pornit dejă cu crucea prin sat, și mai cu sémă când es dintr'o casă și se pornesc spre alta, anume ca fie-care să fie pregătit spre a-l puté întîmpinà și primî în casa sa.

În unele părți din *Transilvania*, precum bunăórá în Paucenesci, când umblă preotul cu crucea, atunci umblă și mai toți ómenii din sat, fie-care cu câte un pom în mână, și fac deosebite ceremonii și în urmă se ospétéză cu toții. (2)

În alte părți, tot din *Transilvania*, precum bunăórá în

(1) Dat. Rom. din unele sate din Bucovina;—Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 și 1883*;—Dim. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, p. 155 : «*Chiraleisa*. Acest cuvînt se derivă din exclamațiunea *Κόρη ἰαλισσα*, care o întrebuintéză creștinii în rugăciunile lor. În 5 Ianuarie, spre ziua de Botezul Domnului, fie-care părinte de familie face o cruce de lemn și o îmbracă cât se póte mai elegant cu pânză albă de mătasă, ori sirmă, precum îi ajung puterile, și apoi, după vespere, o pórtă ca în procesiune pe la tóte casele, urmat de o mulțime de copii, cari repet cât se póte mai des cuvîntul *Chiraleisa*»;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 24 : «După facerea aghiasmei, mai înainte vreme eră obiceiul (acuma a început cu incetul pe alocurea a se perde), ca fie-care creștin să facă o cruce de lemn, pe care, după putință, o împodobesc cu pânză albă, ori cu mătasă, și după vecernie o pórtă ca o Litanie prin tóte casele, întovărășită de o mulțime de copii, cari într'una strigă : *Chiraleisa! Chiraleisa!*».—Com. de d-l El. Pop : «În unele locuri de prin părțile nóstre (ale Șomcutei-mari în Ungaria) se mai susține datina că flăcării se string la olaltă și merg și ei în urma celor ce umblă cu crucea și strigă în gura mare, când se apropie de vre-o casă, *Chir Alexai Dómne!*»

(2) Din Mss. d-lui I. Pop-Retegantul.

comuna Ciclanî, copiii, cari umblă cu preotul din casă în casă în séra Botezului Domnului, aũ datinã de a urã celor de casã cu urmãtorele versurî :

Ciura-leşa,	Vaci lãptóse,
Marga-reşa,	Spic de griũ
Sitã rarã	Pãnã 'n briũ,
Ieşi afarã !	Secara
Sitã désã	Cãt scara,
Intrã'n casã !	Spicul
Oi lânóse,	Cãt voinicul ! (1)

Şi de óre-ce fie-care scie cã preotul umblã cu crucea şi are sã se abatã şi pe la dînsul, de aceea nimeni nu mãnãncã nimic pãnã ce nu sosesc preotul ca sã-i stropescã casa cu aghiasmã şi sã-i bine-cuvinteze masa.

Din cauza acésta, şi mai cu sémã unii cari locuesc departe de vatra satului sunt necesitaţi ca, vrënd nevrënd, sã nu mãnãnce mai tótã ziua.

Alţii însã nu mãnãncã anume nimica pãnã ce inserézã, creðënd cã, dacã vor postì, va fi bine pentru casã, vor fi feriţi de vrãşmaşi şi de pagubã (2).

Pentru fetele cele mari, ajunarea acésta este chiar fórte binevenitã, pentru cã se crede cã cine postescã în ajunul Bobotezei, acela îşi capetã consórtã frumósã. (3).

Iarã unii copii nu mãnãncã nimic tótã ziua, creðënd cã, dacã vor postì în ziua acésta, vor avé noroc sã prindã în laţ multe paseri. (4)

Gospodarul de casã, cum aude cã preotul nu e departe, pune pe unul dintre cãseni ca sã-l pãndescã când are sã ésa din casa vecinului, iar când i se dã de scire c'a efit

(1) «*Rãndunica*», fóie literarã-beletristicã, an. II, Sibiu 1895, p. 75.

(2) Dumitru Stãnescu, *Obiceiuri la Bobotezã*, publ. în «*Convorbiri literare*», an. XXI, Bucuresci 1887, p. 350: «Biserica ordonã în ajunul Bobotezei postul, ca un semn de respect pentru a doua zi. Poporul aprópe nu scie nimic de acel respect pentru sãrbãtóra Bobotezei, ceea ce a avut în vedere legiuitorul; ci el crede cã, dacã va postì, va fi bine pentru casã, va fi ferit de vrãşmaşi şi de pagubã».

(3) Dat. şi cred. fetelor din Mahala, com. de d-l Ionicã al lui Iordachi Isac;—Avram Igna, *Credinþe pop. din comuna Sabolciu, în Biharia*, publ. în «*Familia*», an. XXXII, Oradea-Mare 1896, p. 56.

(4) D. Stãnescu, *loc cit.*

și vine acuma la dînsul, aprinde de grabă o lumină de cêră curată și cu lumina aprinsă ese apoî pînă în pragul de la ușa tindei spre întimpinarea preotului. (1)

În același timp fetele, dacă sunt fete mari în casă, ieaù de grabă mărgелеle de la gât sau panglica dintre mărgеле, sgardele și cerceii, precum și șese bóbe de cucuruz, și le așeză sub pragul ușei, ast-fel ca, venind preotul cu crucea, să trecă atît el cît și cei-lalți inși peste dinsele, dar să nu le observe, căci făcênd acêsta se mărită (2).

Iar gospodina de casă pune vre-o câte-va grăunțe de păpușoiù sub așternutul și în locul unde are să ședă preotul anume ca să ședă clocile vara, precum și pentru aceea ca, dându-le mai pe urmă la cloci, să nu înădușe puii. (3) Iar când vine acuma preotul, aruncă vre-o câte-va grăunțe de cucuruz (porumb—păpușoiù) înaintea lui, cređênd că, făcênd acêsta, se vor ouă găinele (4).

Preotul, care merge de regulă în fruntea suitei sale, cu epitrachilul (patrahirul) după grumaz, cu crucea în mîna stîngă și cu struțul de busuioc în mîna dréptă, cum ajunge și pășesce peste pragul ușei de la tindă, începe a cînta tropariul: «În Iordan botezându-te Tu Dómnne!...» și a stropi cu apă sfințită *casa cea mare*, unde e de regulă așezată masa cu bucatele, iară după aceea cele-lalte odăi, netrecênd cu vederea nici rudele și lăđile pe cari sunt așezate hainele. (5)

Ba în unele părți, precum bunăórá în *Moldova*, se suie chiar și în podul casei și acolo stropesce. (6)

(1) În cele mai multe sate din Bucovina.

(2) «*Familia*», an XXVII, Oradea-Mare 1891, p. 1;—Din Mss. d-lui I. Pop.-Reteganul: «Când umblă popa cu crucea, fetele pun *sgarde* și *cercei* sub prag, ca ast-fel trecênd preotul cu crâsnicii și diecii peste ele și dacă aceia nu le observă, ele se mărită»;—Const. D. Gheoghiu, *op. cit.*, p. 24.

(3) P. Herescu, *Superstiții din com. Găinesci, jud. Suceva*, publ. în «*Seđetóra*», an. III, Fálticeni, p. 50;—S. Michăilescu, *Superstiții din jud. Suceva*, publ. în «*Seđetóra*», an. II, Fálticeni, p. 197.

(4) Avram Igna, *Credințe pop. din com. Sobolciù, în Biharia*, publ. în «*Familia*», an. XXXII, p. 56.

(5) Pretutindenea în Bucovina. — Din Mss. d-lui. I. Pop.-Reteganul: «În ajun umblă preotul cu crucea și stropesce casele și tot cuprinsul credincioșilor, cîntând: În Iordan botezându-te tu Dómnne!»

(6) El Sevastos, *Serbătorile pop.*, publ. în *điar. cit.*, p. 149: «În acéstă

După ce a sfirșit de cântat troparele și de stropit toate odăile, se întorce iarăși în casa cea mare, unde se postează lângă masă, întors cu fața spre ușă, așteptând să vie cei din casă și să sărute crucea.

Cum s'a postat acolo, vine mai întâiu gospodarul de casă, care mai înainte de acesta l'a condus cu lumina aprinsă prin toate odăile, își face cruce, sărută crucea, și după acesta lipsește lumina, așa aprinsă cum este, de cornul mesei său de un blid.

Nemijlocit după acesta vine gospodina de casă cu un fuior de cânepă său și de in, frumos răgilat și periat și, sărutând și ea crucea, așează fuiorul peste acesta, rugând în același timp pe preot a-i permite ca să ieă vre-o câte-va vițe din fuiorul care se află deja pus pe cruce. (1)

Fuiorul acesta are mai multe însemnări.

Mai întâiu, se crede că, dându-i-se preotului fuiorul acesta în ajunul Bobotezei, în vara viitoare se va face și va crește cânepa. (2)

Al doilea, se crede că de aceea se dă preotului fuior, ca să se prindă de fuior toate relele. (3)

Al treilea, se crede că peste acest fuior are să trecă sufletul celui ce l'a dat, precum și al celor-lalți reșoșai de casă, peste *iad* până la *rai*. (4)

În fine al patrulea, se crede că din acest fuior Maica Domnului face un *voloc* (5), pe care îl slobođe în *iad* și, prindând

și preotul se duce în fie-care casă și țeranul îl suie în pod și stropesce cu aghiasmă peste tot locul, ca să depărteze duhurile cele rele!»

(1) Pretutindenea în Bucovina. — D. Stănescu, *Obiceiuri la Boboteză*, publ. în *Țiar cit.*, p. 350: «În aceeași Ți preotul, sfințind apa, este dator a merge pe la casa fie-cărui credincios spre a-l boteză, atât pe el cât și familia, cât și cuprinsul lui. Credinciosul, din parte-i, cinstesce pe preot cu un *fuior de cânepă*, ori cu un caier de lână, ceva carne și mai rar bani!»

(2) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, No. 63: «Poporul crede că, dacă va da preotului, la ocașiunea când umblă el la Boboteză cu crucea pe la casele creștinilor, un fuior, apoi se va face în vara viitoare cânepa.»

(3) Dim. Dan, *Cred. pop. buc., loc. cit.*

(4) Com de Petru Ursul, fost cantor bis. în Căndreni.

(5) *Voloc*—sac mare de prins pește.

sufletele ce se află într'insul, le scóte afară și le bagă în raiü. (1)

Tot așa cred și Româniî din *Moldova*.

Iată ce ne spune în privința acésta El. Sevastos:

«De când s'a făcut legea nóstră și până la a doua venire, femeile creștine au dat și vor da un fuior la cruce, din care se lucréză în raiü o mreją, că la a doua venire, după ce Christos va judecă noródele și va trimite pe păcătoși la muncile iadului i-a învoit Maicei Sale să se ducă la iad și să arunce o mreją de trei orî, și câte suflete s'ar puté prinde în mreją are să le dea într'un loc de odihnă, nu de mare fericire ca la raiü, dar nici la vecinică muncă.

«Și pentru acésta dau femeile fuior la cruce, că doar s'a milostivî Maica Domnului asupra-le, să se prindă și ele în mreją.»(2)

În unele părți s'a uitat adevărata însemnătate a acestui fuior.

Așa Româniî din *Retég* în *Transilvania* și cei din *Șomcuta-mare* în *Ungaria* dau de astă dată câte un fuior de cânepă sub firmă că trebuie de funie la clopote (3), ceea ce însă nu e adevărat, căci fie-care preot strînge fuiórele acestea și le întrebuintéză numai pentru sine.

Ce se atinge de firele cele de fuior ce le ieă gospodina de casă de la crucea preotului, se crede că sunt bune de pus în pânza volocului său a mrejei, ca să tragă pescele, cum trag băeții la Bobotéză după preot. (4)

(1) Cred. Rom. din Mahala, com. de d-l Ion al lui Iordachi Isac;—a celor din Siret,—precum și a altor Români din Bucovina.

(2) *Serbătorile pop.*, publ. în *Țiar cil.*, p. 149;—Const. D. Gheorghiu *op. cit.*, p. 23: «După slujbă, preotésa ese înainte preotului, sărută crucea și apoi mâna popii și, luând un fuior periet frumos și într'adins lucrat pentru acest scop, îl légă la cruce; pentru că ele au credință că din acest fuior se va lucră în raiü un *voloc* (mreją), cu care Maica Precista, la a doua inviere, va veni să le pescuésă din iad. (Există credința că Maica Domnului, când va veni la iad, va aruncă volocul de trei orî și cine se va prinde în el va fi scos de la muncă și dus într'un loc mai fericit). Tot pentru acest scop fie-care femeie apoi, când îi vine preotul în casă în acea Ți, îi légă la cruce o bucată dintr'un caier, sau în lipsă o jirghiută de ață.»

(3) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul;—com. de d-l El. Pop: «Unii pun la cruce și fuióre de cânepă, din cari se fac apoi funii la clopote.»

(4) S. Michăilescu, *Superstiții din jud. Sucéva*, publ. în «*Ședětórea*».

Alții însă, și cu deosebire fetele cele mari, întrebuințază firele acestea cu totul spre alt scop, și anume: din caietul de fuior, care e legat la cruce, ieau o șuviță, pe care o împletesc în trei; fac o feștilă, pe care întindându-o pe o pastă de cêră, o ciuciulesc în palme, făcând o luminărică; după ce au postit tótă ȓiulica, séra, înainte de culcare, aprind luminărica, se închină și bat metani, iar bucățica de luminare ce le-a mai rămas o sting, punându-o sub cap, pentru ca în somn să-și vadă ursitul. (1)

După gospodina de casă vin toți cei-lalți căseni, chiar și servitorii, pe rînd, după etate, și fie-care sărută crucea. (2)

Iar preotul pe fie-care, cum vine și sărută crucea, îl stropesce cu apă sfințită pe frunte.

În multe case, unde sunt copii mici, se pôte observă la acéstă ocasiune câte o scenă tragico-comică, și anume: unui copil neastâmpărați, cum au văduț că a intrat preotul cu crucea în casă și a prins a cântă, încep și ei a plânge și a strigă, pare-că i-ar fi pus cine-va pe cărbuni. Și asta din cauză că se tem de preot, fiind-că mamele lor nu odată, când fac multe nebunii și mai ales când rostesc cuvinte necuviințioșe, îi amenință cu cuvintele: «*nu vorbi așa, că taie popa limba!*» Și acum, văduț că a intrat popa cu crucea în casă și nesciind care e adevărata cauză a venirii sale, cred că a venit să le taie limba. De aceea s'acățară de mamele lor ca scaiul de oie sau fug și se ascund prin unghere, ca să nu dea popa cu crucea peste dînși.

Iar mamele lor sau o soră mai mare multă ostenelă trebuie să-și dea până ce-î pot molcomi și înduplecă ca să sărute și ei crucea.

După ce-au sărutat toți căsașii crucea și după ce s'a sfirșit și scena acéstă, preotul se întorce spre masă, bine-cuvinteză

an. II, p. 197: «Fuiorul de la crucea popei la Bobotéză îi bun de pus în pânza volocului său a mrejei, ca să tragă pescele, cum trag băeții după popă.»

(1) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 24—25.

(2) «Poporul din unele părți, — îmi scrie d-l El. Pop, — crede că, dacă cel ce sărută crucea se aplcă și pôte suflă în gaura de desupt a acesteia, acela va află stupi (roi) vara,—însă așa ca să nu fie observat când va suflă.»

bucatele de pe dînsa și apoi gratulează celor de casă, dorindu-le tuturor sîrbătorii fericite.

N'a apucat însă bine a rosti cuvintele acestea din urmă și gospodarul de casă îl și poftesce ca să se așeze la masă și să guste și el măcar ciș-cevâ din bucatele puse pe dînsa, adecă din cât le-a dat și lor bunul Dumnezeu.

Însă mai cu sémă gospodina de casă e aceea care îl poftesce mai cu insistență ca să ocupe loc, să ședă măcar vre-o câte-va minute la masă și să guste din bucatele de pe dînsa, anume ca să ședă și clocile primăvara pe ouă și ca económa să pótă avé mulți puî (1), și al doilea, dacă e vre-una saũ mai multe fete mari în casă, ca să ședă și pețitorii și să se așeze când vor veni la dînsele în pețit, iar nu, cum vor intră în casă, îndată să și iasă, ci să se mărite chiar în anul acela.

Și preotul, deși timpul póte că nu-î incuviințeză, totuși nu se pune de pricină, ci cum e poftit, îndată se și așeză măcar pe vre-o câte-va minute la masă, prea bine sciind că, dacă nu va ședé, cei de casă și mai ales gospodina și fetele cele mari se vor supèrà pe dînsul; căci dacă nu va ședé măcar cât de puțin, atunci, amèsurat credinței celei fórte răspândite și înrădăcinate în sînul poporului, clocile nu vor ședé în decursul primăverei pe ouă, nici nu vor scóte puî, și fetele nu se vor mărită, căci cei ce vor veni să le pețescă, în loc să ședă și să așeze cu dînsele, cum vor intră așa vor și eși și se vor duce mai departe la altă casă unde sunt fete de măritat. (2)

Intîmplându-se ca vre-un preot, din nesciință, din prea mare grăbire, saũ anume nu vreă să șadă, atunci, când ese din casă, gospodina îl petrece pe furiș cu cociorva până

(1) Dat și cred. fórte lățită în Bucovina.—Veđi și Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, No. 63: «Venind preotul la Crăciun saũ la Bobotéză în casele creștinilor, este rugat de gospodine să ședă puțin, cređendu-se că apoi vor ședé clocile în primăvară»;—D. Stănescu, *Obiceiuri la Bobotéză*, publ. în *điar cit.*, p. 351: «Preotul, venind cu Botezul, trebuie să stea pe pat la fie-care, căci alt-fel, cred ei, e rēu de pagubă: le mor vitele, chiar clocile nu le staũ pe ouă.»

(2) Credință fórte lățită în Bucovina.

afară, și după ce l'a petrecut, întorcându-se îndărăt în casă, se pune ea în locul acela unde aveà să ședă preotul. (1)

Tot din cauză ca să ședă clocșile pe ouë și pețitorii când vor veni în pețit, poftesc cei de casă și pe cei-lalți inși, cari aũ sosit cu preotul, ca să ședă.

Și dacã preotul nu se pune de pricină, dacã el nu se prea grăbesce, aceștia nici atâta, iar băeții ce l'aũ petrecut și mai puțin.

Din contră, în multe părți, unde există datina de a umblă cu preotul și băeți, aceștia, fiind mulți dintre dânșii doriți de mâncări mai alese și mai bune, cât ai scăpără dintr'un amnar suflă tot ce li se pune dinainte. (2)

În același timp când șede preotul la masă, iar purtătorul cofiței cu apa sfințită și cu struțul de busuioc e ocupat cu cele ce i s'aũ dat de gustat, fetele cele mari, unde sunt fete mari în casă, se apropie de cofiță cu un pahar de bcut apă în mână, anume ca să ieà puțină apă sfințită într'însul, în realitate însă mai mult ca să fure vre-o câte-va fire de bu-

(1) P. Herescu. *Superstiții din Găinesci, jud. Suceva*, publ. în «*Șe-đetórea*», an. III, p. 50.—Dat. Rom. din Ilișesci, în Bucovina, com. de d-l G. Forgaciu: «Pe locul pe care a ședut preotul, îndată după eșirea acestuia, se pune gospodina de casă, cređend că șed clocșile pe ouë așa de liniștit cum a ședut popa pe laiță»; — a celor din Frătăușul-vechiu, dict. de Damian Cojocariu și com. de I. Covașă: «Când umblă preotul cu Iordanul (cu crucea) și cu aghiasma (apă sfințită) și când ese din casă, se așeză muerile iute acolo pe laiță, unde a ședut preotul, cu scop ca să șadă clocșile bine pe ouë.»

(2) I. Créngă, *Amintiri din copilărie și anecdote*, Iași 1892, p. 10: «Și când veniaũ cele douë ajunuri, câte trei-đeci și patru-đeci de băeți fugiam înaintea popii, de rupeam ométul, de la o casă la alta, și la *Crăciun* nechezam ca mânzii, iar la *Bobotéză* strigam *Chiraleisa*, de clocoțiã satul. Și când ajungeã popa, noi ne așezam în douë rinduri și deschideam calea, iar el își trãgeã barba și điceã cu mândrie către gasdã: — Aiștia-s mânzii popii, fiule. Nisce đile mari ca acestea le aștéptã și ei cu mare bucurie tot anul. Gățitu-le-ași cevã *bob fert, gãlusce, turte cu julfă* și *vėrzare*.

— Gățit, cinstite părinte! poftim de ne blagosloviți casa și masa, și poftim de mai ședeți, să ne șadă pețitorii!

«Când auđiam noi de masă, tãbaram pe dinsa și, apoi, aține-te gură. Vorba ceea: «De plăcinte gura ride, de vėrzare și mai tare.»

«Ce să faci. că doar numai de douë ori pe an este *ajunul*.»

suioac din cofiță, pe cari le întrebuintează apoi, după cum vom vedea mai pe urmă, la diferite vrăji și farmece, dacă nu le-a dat cum-va înainte de acesta singur preotul vre-o câte-va fire. (1)

După ce-aū furat vre-o câte-va fire de busuioc și le-aū ascuns, se întorc înapoi în casa unde e preotul și se pun și ele puțin să ședă, iar mai pe urmă, când se ridică de pe scaunul pe care aū ședut, îl clătesc, anume ca să-și clătescă *data*. (2)

Preotul, puindu-se la masă, nu e de ajuns numai cu atâta ca să ședă, ci el trebuie să și guste măcar ciș-cevâ. Și el gustă din toate bucatele măcar o fărâmură cât de mică, și dacă gustă mai cu sémă din grîu, după ce a gustat, asvirle puțin spre pod, și cu cât mai bine se lipesc grîul acesta de pod, cu atât mai bine se crede că vor lucra albinele în vara ce urmază și cu atât mai mânoși vor fi stupii. (3)

După ce a ședut preotul la masă, când voesce să se scôle, gospodarul de casă îi dă pentru ostenéla sa vre-o câți-va cruceri saū pușori, iar gospodina dă omului celui cu desagi

(1) Mai pretutindenea în Bucovina. — D. Stănescu, *Obiceiuri la Boboteză*, publ. în *Țiar cit.*, p. 351: «Fie-care fată are grijă să dobândescă un fir de busuioc din *pomătuful* preotului botezător, pe care să-l pună sub căpătâiu când se culcă, spre a cunoșce mai dinainte pe viitorul său soț»; — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 25: «Ieău busuioc de la preot, când merge cu Iordanul, și séra, când se culcă, pun acel busuioc sub perna pe care dorm, ca să li se arate în vis flăcăii ce le vor luă în căsătorie»; — Aug. R. Clavel, *De-ale vieții*, publ. în «*Revista literară*», an. VI, București 1885, p. 534: «Eră în ajunul Bobotezel. Popa umblase mult prin sat, urmat de paracliser cu căldărușă cu *aiăzmă*. Tóte casele i se deschiseseră pentru ca să fie bine-cuvîntate. După «In Iordan botezându-te Tu, Dóme», mic și mare sărutase crucea și mâna Sfinției-Sale. În urmă, popa, inchinând obicinuitul pahar de vin, își luase Țiua bună prin «Sfintul Botez să ne fie într'ajutor». Iar cel mai bêtrân din casă, aruncând gologanii în căldărușă, îi răspunsese: «Să te auđă Dumneđeu, părinte, și să umbli sánátos!» Dar popa, când eși din casă, împărți la fete și flăcăi busuiocul, *busuiocul care ne face să visăm bine*. După cină, fetele și flăcăii pun busuiocul sub perne, ca să li se arate în vis scrisul dorințelor ascunse în inimile lor»; — com. de d-l El. Pop: «Din busuiocul, cu care stropesce preotul, fetele cred că e bun de a-și face fetele de noroc.»

(2) Avram Igna, *Credințe pop. din comuna Sabolciū în Biharia*, publ. în «*Família*», an. XXXII, Oradea-mare 1896, p. 56.

(3) Cred. Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iordachi Isac.

un colac mare și frumos, care e asemenea menit pentru preot, din care cauză se și numește el *colacul popii*, iar celor-lalți, dacă nu sunt prea mulți, le dă de regulă câte o plăcintă.

Tot așa fac și Români din cele mai multe părți ale *Transilvaniei* (1), *Ungariei* (2) și *Munteniei*. (3)

Când se ridică preotul de la masă și se pornesce mai departe, gospodarul de casă ieă lumina cu care l'a întâmpinat la venire și care a stat până atunci aprinsă. ese cu dînsa înaintea preotului, și ast-fel îl petrece apoi cu lumina în mână și cu capul gol până la vecinul său, dacă casa acestuia nu e prea departe. Dacă însă vecinul locuesce departe, atunci numai până la un loc sau până la pörtă și apoi iar se întorce îndărăt. (4)

In același timp când îl petrece sau ceva mai înainte de acesta, mai fie-care gospodar îl întreabă:

— De unde ați început, părinte? Mai aveți mult de umblat? In cotro aveți de gând acum să mergeți?

Și asta din cauză pentru că mai fie-care locuitor se ferește și rögă pe Dumnezeu ca preotul să nu sfirșescă la dînsul de umblat cu crucea, căci există credința că la cine sfirșesce preotul de umblat, acela va muri în decursul anului. (5)

Familia, căreia îi merge rău și voesce a-și întorce, face

(1) Din Mss. d-lui I. Pop.-Reteganul: «In séra de ajun vine popa cu crucea și sărută toți crucea și dau popii un colac și un fuior și într'o cană vinars și bani cine vreă. Pe unele locuri, precum in Sâncel, dau preotului și colaci, pogăci, póme uscate, brânză, cöste, ori alte cărnuri de porc (in valea Jiului).»

(2) Com. de d-l El. Pop: «In ajunul Bobotezei după amédă, in cele mai multe locuri, séra, când se întunecă, incep cantorul și fétul (crisnicul), in alte locuri și preotul, a umblă cu crucea din casă in casă. Acesta se dice că se face pentru ómenii morboși, cari nu sunt in stare a merge la biserică și totuși și ei să sărute sfinta cruce. Crisnicul pörtă cofa (bota) cu aghiasmă, iar cantorul cântă *Iordanul*, adecă troparul: «In Iordan botezându-te Tu, Dómne».... Preotul dă crucea spre sărutare, iar cu *stropitorul* din busuioac stropesce pe capul celui ce sărută crucea și in fine prin casă peste tot. Muerile, și mai ales unde sunt fete, își scot tóte vestmintele pe rude și prin cuie ca să se stropescă. Gazda casei țipă in cofă bani, căți-va crucerii, după putință. In multe locuri se dă celor ce umblă cu crucea mere, nucii ș. a. și-î și ospétéză.»

(3) D. Stănescu, *Obiceiuri la Bobotéză*, publ. in *țiar cit.*, pp. 350—351.

(4) Dat. Rom. din unele părți ale Bucovinei.

(5) Com. de d-l El. Pop.

ast-fel: una dintre femeile acelei familii păzesce momentul când preotul cu Botezul ese din casă și ieă cu vătraiul de picior pe băiatul care duce căldărușa de botez. (1)

Cum a eșit preotul, precum și cei-lalți cari l'aū petrecut, din casă, stăpâna mătură casa după el, anume ca să nu aibă pureci peste vară (2), iar fata ce-a ascuns mărgelile său panglica din mărgelile precum și cele-lalte obiecte sub pragul ușei, plină de bucurie că nu i-a observat nimeni semnele, se repede la dînsule și le ridică de unde le-a pus.

Atât procedura punerii, cât și a scóterii acestor semne, a descris-o într'un mod cât se póte de bine și de lămurit d-ra Lucreția Suciu în următórea poezie:

Vesel a trecut *Crăciunul* și dorințele de-atunci
Nimeni nu le mai simțesce, numai cetele de prunci.
Dar' s'apropie *Iordanul*, *Bobotéza* e pe prag!
Las' să ningă, gerul crepe tóte crengile de fag,
Să se facă foc cu ele, va fi vatra arsă bine,
Ca și inima de fată arsă 'n doruri și suspine...

Lavița de la feréstră e curată ca oglinda,
Masa 'ntinsă cu mesaiul, măturată e și tinda,
După ușa ei e fata, două șire de mărgelile
Ține 'n mână, le deslégă și desface dintre ele
Pănglicuța năsădită, — cum sci dinsa din auđ,
Mai ieă încă șése bóbe galbene de cucuruz,
Și se rógă lin, din suflet, rógă-se așa cu drag,
Apoi ieă panglica, bobii, le ascunde chiar sub prag...

Tropot vesel se aude, ager glas de clopoțele,
Melodia cu *Iordanul* se invêlue cu ele;
Popa trece pragul casei și stropind cu apă sfântă,
Cântă pruncii pe-asurđite, chiar și *sfétul* vesel cântă...
Sfirșind popa sfinta slujbă, grósnic sbier pruncii *Iordanul*.
Găzdărița dă colacul, gazda dă în cofă banul;
Năvălind pe ușa casei, toți se duc cum aū venit.
Iar' fetița zimbítóre scóte semnul tăinuit,
Panglicuța năsădită, bobii galbini, de sub prag,
Și șoptesce după ușă: Dómne! dă-mi-l, că mi-í drag! (3)

(1) D. Stănescu, *Obiceiuri la Bobotéza*, publ. în *điar cit.*, p. 351.

(2) Avram Igna, *Credințe pop. din comuna Sabolciú în Biharia* publ. în *«Familia»*, an. XXXII, p. 56.

(3) *«Familia»*, an. XXVII, Oradea-mare 1891, p. 1.

După ce s'a întors gospodarul de casă, care a petrecut pe preotul cu lumina, se aşeză apoi cu toţi la masă şi mănâncă şi ei, căci înainte de a bine-cuvînta preotul masa, după cum am spus şi mai sus, rar care Român se încumătă a mânca, şi mai cu sémă fetele cele mari, despre cari se crede că, dacă nu mănâncă în ziua de ajun, se vor mărită mai de grabă.

Trecënd ziua şi sosind séra, fie-care fată care şi-a ascuns panglica din mărgelile o ieà când se culcă, atât pe acésta cât şi cele-lalte semne, ce le-a mai pus dimpreună cu dinsa sub prag, şi le pune sub pernă, avënd ferma credinţă că, făcëndu-o acésta, peste nópte îşi viséză iubitul. (1)

Alte fete mari din contră, puind mărgelile de la gât pe pragul uşei, ca să păşescă preotul peste ele când vine cu Botezul, şi, luându-le după aceea, le pun la gât, anume ca să se mărite. (2)

(1) G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 48; — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 24 : «In ajunul Bobotezei, fetele mari (de măritat) pun mărgelile ce port la gât pe pragul uşei, ca să păşescă preotul peste ele când vine cu Iordanul, apoi le ieà şi le pune la gât, ca să se mărite curind.»

(2) *Căilindarul poporului pe anul comun 1889*, Sibiiu, p. 73 : «Fetele, dacă pot fură vre-o créngă din busuiocul popii de la Bobotéză şi o ascund nóptea sub perină, îşi viséză pe bărbatul ursit»;—din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul : «Se încércă a fură pe neobservate busuiocul din găléta cu *aiazmă* şi séra îl pun la cap, şi ast-fel nóptea viséză pe viitorul bărbat»;—idem : «Fetele fură o lécă de busuioc din *mătăuzul* popii şi peste nópte îl pun sub perină, că apoi îşi viséză orînda»;—Avram Igna, *Credinşe pop. din comuna Sabolciu în Biharia*, publ. în «*Familia*», an. XXXII, p. 56 : «Fetele de măritat să postéscă în ajunul Bobotezei (să ajune) şi din mătăuzul preotului să-şi rumpă un fir şi să-l pună nóptea sub perină, că-şi vor vedé data»; — Art. Gorovei, *Vrăji de ursită* publ. în «*Şeşetórea*», an. I, p. 146 : «Fetele şi flăcăii ieau busuioc de la popa şi se culcă cu el la cap, şi cu cine se viséză că mănâncă, pe acela îl va luà»;—com. de d-l P. Herescu, învăţător în Găinesci, jud. Suceva : «Flăcăul său fata ce doreşte să se mărite fură o bucăţică de busuioc din fiştocul preotului, pe care îl légă la degetul cel mic de la mâna dreptă şi peste nópte îşi viséză ursitul»;—G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 48 : «In ajunul Bobotezei, fetele mari ieau busuioc de la preot când se duce cu Botezul şi séra, când se culc, pun acel busuioc sub perna pe care dorm, ca să li se arate în vis flăcăii ce vor luà în căsătorie»;—B. P. Hasdeu, *Etym. Magn*, t. I, p. 504 : «In ajunul zilei Sf. Ioan Botezătorul, când vine preotul pe la case cu Botezul, fetele ieau de la preot busuioc şi apoi nóptea se culcă pe locul unde a stropit preotul cu aghiasmă, pu-

Ce se atinge de busuiocul ce l'aŭ căpătăt sau l'aŭ furat din struŭul preotului, e de observat că acesta se întrebuinteză spre mai multe scopuri și anume:

Il pun, când se culcă, sub căpătăiŭ, creqënd că peste nópte își viséză *ursitul*, *data*, *orînda*.

Il pun în gard, și al căreia va fi diminéŭa cu brumă, aceea va luà bărbat bogat; iar dacă nu va fi cu brumă, va luà sărac. (1)

Il pun pe ghisdelele fântănei și apoi se gândește fie-care la flăcăul cu care dorește să se mărite. Și dacă busuiocul va fi diminéŭa umed, sau mai bine qis plin de rouă, atunci flăcăul respectiv va luà-o, altmintrelea nu. (2)

nënd busuioc sub perna pe care se culcă, și peste nópte viséză pe viitorul soŭ; — D. Stănescu, *Obiceiuri la Boboteză*, publ. în *qiar cit.*, p. 351: «Cu acéstă ocașie, dacă la acea casă este vre-o fată mare, ea face tot posibilul să dobândescă un fir de busuioc din pomătuful cu care botéză preotul. Acest fir e ținut cu multă grijă; séra, când se culcă, e pus sub căpătăiŭ; ea va vedé în vis pe acela ce va fi soŭul seŭ, este credinŭa poporului;—dat. și cred. fetelor din Bucovina: «In ajunul Bobotezei séra și în qia de Boboteză séra aŭ datină fetele, când se culcă, de-a pune busuioc din struŭul cu care stropesce preotul cu aghiasmă, anume ca să viseze pe viitorii lor soŭi, să-și viseze ursita, ursitul.»

(1) Art. Gorovei, *op. cit.*, p. 146;—G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 48: «Séra, în ajunul Bobotezei, mai multe fete unite pun busuioc prin gard, și diminéŭa, al cui va fi cu brumă, aceea ieà bărbat bogat, iar cel fără brumă, il va luà sărac;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 26: «Séra, în ajunul Bobotezei, strîngëndu-se mai multe fete la un loc, pun busuioc prin gard, și diminéŭa când se scólă, al cui va fi cu brumă, aceea va luà bărbat bogat, și al căreia va fi fără brumă, însemnéză că va luà bărbat sărac.»

(2) Art. Gorovei, *op. cit.*, p. 146: «Fata pune busuioc pe ghisdelele fântănei și se gândește la flăcăul cu care ar dori să se mărite. Dacă busuiocul va fi diminéŭa cu brumă, il va luà;—G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 49: «Séra, în ajunul Bobotezei, fetele mari pun o cracă de busuioc uscată pe *ghisdurile* puŭului, apoi se gândește la un flăcăŭ, pe care voesce a-l luà în căsătorie, și, dacă diminéŭa va găsi acel busuioc umed, il va luà, iar alt-fel nu;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 26: «Pun o cracă de busuioc uscată pe ghisdurile fântănei; apoi se gândește la un flăcăŭ pe care dorește a-l avé de bărbat, și dacă diminéŭa va găsi acel busuioc umed (jilav de tot), il va luà, iar alt-fel nu;—D. Stănescu, *Obiceiuri la Boboteză*, publ. în *qiar cit.*, p. 351: «Dacă voesce să scie de se mărită anul acela ori nu, pune firul de busuioc afară unde-va, la strésina casei, a pătulului, a coșarului etc. Diminéŭa, dacă firul de busuioc

Pun câte un fir din busuiocul acesta prin florile cu cari își împodobesc capul când se duc la joc, anume ca să fie îndrăgite și jucate de feciori.

În fine tot acele fire de busuioc le mai întrebuințază încă și la diferite alte farmece, anume ca să atragă feciorii la dinsele, spre a se pute cât mai de grabă mărita. (1)

III.

FARMECE ȘI VRĂJÎ.

E mult puțin cunoscut că tineretul român de pretutindenea îndătinază a se căsători mai cu sémă în cârnilegii sau câșlegile de érnă.

În aceste câșlegii se fac de regulă cele mai multe și mai însemnate nunți, și asta din cauză că în câșlegile acestea poporul nu are așa mult și greu de lucru și pentru că în răstimpul acesta fie-care ins ce doresce și voesce să se căsătorască e provădit cu toate cele trebuincioase pentru încheierea și serbarea unei căsătorii.

Drept aceea, fie-care fată mare, care doresce să se mărite, caută acuma de prin postul Crăciunului ca să-î fie zestrea așezată în cea mai bună rinduială, ca, sosind câșlegile, să n'o afe pețitorii nepregătită.

Iar când sosesc câșlegile, fie-care fată, când mătură casa, începe tot-deauna de la prag, credând că făcând așa, îi vor sosi mai curînd pețitorii. (2)

Cum aũ sosit câșlegile, încep și feciorii, cari vor să să însore, a merge în pețit, așa că până la *Bobotéză* cei mai mulți inși sunt deja logodiți și timpul serbării nunții lor

este plin de rouă, brumă, ori chidă, atunci fata se mărita chiar anul acela; iar de rămâne uscat precum l'a pus, nu i-a venit încă césul, trebuie să aibă răbdare.»

(1) Dat. și cred. feteior din Bucovina.

(2) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, No. 70.

hotărît, ceea ce se pôte vedé și din următórea doină po-
porală din Transilvania :

Colea 'n Postul lui Crăciun, Tóte fetele-s de rind. Cându-î pe la <i>Bobotéză</i> , Se vede care-î vetéză, Că se uită pe feréstă	Și din graiü așa grăesce : — O! amar, maică, de mine, Că iară rêmân cu tine, Bêtrână sunt ca și tine, Nici un pețitor nu vine! (1)

Precum și dintr'o variantă a acestei doine, asemenea din
Transilvania :

Cătu-î Postul lui Crăciun, Tóte fetele se țin ; Cându-î pe la <i>Bobotéză</i> ,	Se tot uită pe feréstă : — Vaî de mine, vaî de mine, Că la noi nu vine nime! (2)

Timpu pețirii așa dar e în cele mai multe părți de la
Crăciun și până la *Bobotéză*, iar cel al serbării nunților între
Bobotéză și *Sêptêmâna albă*.

Cum a sosit însă *Sêptêmâna albă*, rar care fecior se mai
gândește la pețit! De aicea apoi și următórea chiuitură din
Satmar în *Ungaria* :

Supêrate-s fetele, C'aũ trecut cășlegile.	Vine <i>Sêptêmâna albă</i> , Nime 'n lume nu le 'ntrébă! (3)

Drept aceea fetele cele mari, cărora nu le-aũ sosit încă
pețitorii în restimpul de la *Crăciun* și până la *Bobotéză*, și
mai cu sémă cele bêtrâne, cari nu se pot mărită, își fac în
điua, precum și în ajunul acestei đile, pe dragoste și pe ur-
sită, anume ca să fie căutate, iubite și jucate de feciori și
ca să se pótă cât mai de grabă mărită.

Așa fetele din *Bucovina*, cari voesc să fie căutate, iubite
și jucate de feciori, se duc séra spre *Bobotéză* și aduc apă
neîncepută de la fântână. După ce aũ adus-o, pun în ea vre-o
câte-va fire de busuioc și apoi o așeză într'un loc unde să
o bată sórele, când va rêsări a doua đi diminéță.

(1) Ioan Poruț, *Doine din Ardél*, publ. în *«Familia»*, an. XVIII.
Oradea-mare 1882, p. 602.

(2) Dr. I. Urban Jarnik și Andr. Bârsan, *Doine și strigături din Ar-
dél*, Bucuresci 1885, p. 447.

(3) Florian Danciu, *Poesii pop. de prin Satmar*, publ. în *«Familia»*
an. XXIII, p. 19.

A doua zi dimineță, adevă în ziua de Boboteză, cum se scoldă, încep a descânta apa acosta în următorul mod:

Deminetă m'am sculat,
Pe obraz că m'am spelat,
La biserică m'am gătat,
La icone m'am închinat,
Lui Dumnezeu m'am rugat;
Iar după ce m'am rugat,
La biserică am plecat
Pân' nu eră popa 'n altar
Nici paserea sculată din cuibar,
Pe bură nescuturată
Și pe cale necălcată.
Cum am mers și cum m'am dus,
La biserică am ajuns
In biserică am intrat,
La icone m'am închinat.
Bărbații, cum m'o zărit,
Unul l'altul o ochit,
Femeile s'o cotit,
Toți de mine reu o grait.
Eu tare că m'am scărbit
Și de-acolo am ieșit,
Jeluindu-mă
Și vâetându-mă.
Nime nu m'o audit,
Nime nu m'o vedut,
Numai Maica Domnului
Sus din porța cerului,
Numai ea m'o audit,
Numai ea m'o vedut,
Și pe scară
De cêră
S'o scoborit
Și la mine o venit,
Și pe mine m'o 'ntrebat
Și din gur' o cuvintat:
— N. ce te vaeți,
Ce te cânti?
— Da cum nu m'oiu vâetă
Și eu cum nu m'oiu cântă,
Că diminetă m'am sculat,

Pe obraz că m'am spelat,
La icone m'am închinat,
Lui Dumnezeu m'am rugat,
La biserică m'am gătat.
Și după ce m'am rugat,
La biserică am plecat
Pân' nu eră popa 'n altar
Nici paserea sculată 'n cuibar,
Pe bură nescuturată
Și pe cale necălcată.
Cum am mers și cum m'am dus
La biserică am ajuns,
In biserică am intrat,
La icone m'am închinat.
Bărbații, cum m'o zărit,
Unul l'altul o ochit,
Femeile s'o cotit,
Toți de mine reu o grait.
Eu tare că m'am scărbit
Și de-acolo am eșit,
Jeluindu-mă
Și vâetându-mă!

Maica Domnului i-a răspuns
Și din gur'așă i-a dis:
— Tacî N. nu te cântă,
Nu te vâetă,
Că eu cu mine te-oiu luă,
In apa lui Iordan te-oiu spela,
Cu cămeșă de dragoste
Te-oiu îmbracă,
Cu briu de dragoste
Te-oiu încinge,
Coronă de aur în capți-oiu pune,
Mindru mi te voiu clăti,
Mindru te voiu limpedi,
Ca argintul strecurat,
Ca maica ce te-a dat,
Ca sorele când răsare,
Ca busuiocul cu flóre!...
Răsari sóre frătioare

Cu nouë rădişóre!
 Nu sciũ sórele-o rêsãrit,
 Orĩ un craiũ o ieşit?
 Ba nici craiũ nu-l, nici crãiasã,
 Ci-ĩ N. N. cea frumósã
 Dintre tóte fetele mai alésã!
 Când la joc o ajuns

Toţi flãcăii înainte i-o ieşit
 Cu cuşmele 'n mânã,
 Cu pãharele pline,
 Toţi la dĩnsa aũ cinstit,
 Toţi la joc o aũ poftit,
 Toţi cu dĩnsa o vorbit.

Dupã ce rostesc cuvintele aceste, se spalã cu apa in care se aflã busuiocul şi care a fost ast-fel descãntatã. Apoi se îmbracã frumos, se duc la bisericã şi dupã amedã la joc. (1)

Fetele din unele pãrţi ale *Transilvaniei* se duc in ziua de Bobotézã des-diminetã, pãnã a nu rêsãri sórele, la fãntãnã şi dic:

— Bunã diminetã,
 Apã mindrã leurósã!
 — Sãnãtate bunã,
 Fatã mindrã şi frumósã!
 — Eũ am venit la tine,
 Apã mindrã leurósã,
 Sã më faci mindrã şi frumósã,
 Cã m'am aflat de ochi orbitã,
 De urechi asurđitã,
 De gurã amuţitã,
 De mânuri legatã,
 De picióre 'mpiedicatã

Şi 'n urã pãnã 'n grumaz bã-
 [gatã!

— Nu te teme,
 Fatã mindrã şi frumósã,
 De ochi desorbĩ-te-oiũ,
 De urechi desasurđi-te-oiũ,
 De gurã desamuţi-te-oiũ,
 De mânuri deslegã-te-oiũ,
 De picióre despiedicã-te-oiũ,
 Cu apa Iordanului spëlã-te-oiũ,
 Mindrã şi frumósã face-te-oiũ,
 La toţi feciorii arãtã-te-oiũ! (2)

Romãncele din unele pãrţi ale *Banatului*, cari voesc ca feciorii şi fetele lor sã fie vëduţi, se duc in ziua de *Botez*, înainte de ce a pocnit *piva* (tréscul) cea dintãiu, des-diminetã, şi pun acolo unde zace ea spre pocnire puţinã unsóre şi la punere dic:

— Cum pocnesce piva şi s'aude de toţi şi vorbesc de ea, aşã sã pocnescã şi sã se vestescã numele lui N. in tot locul!

Dupã pocnirea pivei, se ieã unsórea şi se păstrézã in casã, din care apoi fetele mari orĩ feciorii se ung mergẽnd la joc orĩ in alte locuri publice. (3)

(1) Din Stroesci, com. de George Bãrtoiu, stud. gimn.

(2) I. Pop-Reteganul, *Starostele sau datini de la nunfile Romãnilor ardeleni*, Gherla 1891, pp. 10—11.

(3) Aurel Iana, *Din credinþele pop. rom.*, publ. in «*Luminãtorul*», an. X, Timişóra 1889, No. 65.

Tot în *Banat* este datină ca, în ziua de Boboteză, mama care voește ca feciorul său, dar mai ales fiica sa, când vor eși în lume, să fie bine văduți, să fie iubiți și căutați de toată lumea, cu un cuvânt să fie tuturor dragi,—luând unsore, se duce și o pune sub piva (trésc) ce va pocni prima dată la începerea slujbei mari (leturghie), zicând :

Cum se vestesce,	La toate mesele,
Cum răsună și pocnesce	Prin obóre (1),
Astă pivă,	Prin ogóre,
Așa să fie N. vestită,	Pe la joc,
Să se pocnescă 'n lume despre	Peste apă, peste foc,
[dinsa	Peste țeri
În toate casele,	Și peste mări.

După ce piva a pocnit, se ieă unsorea și se păstrează până la *Pasci*. Pe séra de Pasci, legându-se în cârpsoră, se légă sub aripa cocoșului din curte și se dice :

Cum cocoșul din aripă o pă-	La biseric'or veni
[lăpăi (2),	Și cu toți s'or veseli,
Lumii Pascele-o vestl,	Așa să fie N. vestită,
Din somn toți s'or pomeni,	De toată lumea iubită.

Diminéța, luându-se de sub aripa cocoșului, se pune la briu și, mergând, ocolesce (încunjură) biserica la *Inviere*.

Acéstă unsore apoi se păstrează în casă peste întreg anul, ungându-se cel ce voește a fi iubit și vădut când merge la joc ori locuri publice din ea pe sprincene, pe dosul mânilor și, dacă tocmai fata a pus pe cine-va ochiul, de se póte respectivului să-i ungă din acéstă unsore o haină care nu se spală. (3)

Afară de farmecele și vrăjile citate până aici, mai întrebuințază fetele încă și multe altele atât în ajunul Bobotezei cât și în diminéța acestei zile, nu numai spre a fi căutate, iubite și jucate de feciori, și pentru ca să se mărite mai de grabă, ci și spre cunoșcerea timpului când se vor mărită, precum și a feciorilor ce le vor luă.

(1) *Obor* = curte, ocol.

(2) Mișcarea aripelor înainte de cântat o numește poporul *pălăpăit*.

(3) Aurel Iana, *Dragostea Româncei în descântece* (datine din Banat), publ. în «*Familia*», an XXVII, Oradea-mare 1891, p. 256.

Intre farmecele și vrăjile din urmă însă și între cele din séra și diminéța Sf. Vasile, înșirate în capitolul *Vergelul*, nu e mai nici o deosebire. A le înșiră decî pe tóte aici n'ar fi alta decât a le reproduce mai pe tóte acelea ce le-am reprodus dejă în capitolul citat.

Cu tóte acestea însă voiú reproduce și aici vre-o câte-vă, ast-fel după cum le-am aflat în opurile pe cari le-am consultat saú după cum mi s'aú comunicat.

Așa flăcăii și fetele din *Muntenia*, saú numai fata cu mama sa, orî și singură, dând în séra spre Bobotéză într'o parte focul de pe vatră, aruncă pe vatra arsă câte o sémînță de cânepă, dîcînd :

— Asta e... (numele persónei ce voesce); de m'o iubi, să sară spre mine!

Sémînța, încălđită de vatră, crapă și sare într'o parte saú alta, după care fata deduce dacă este iubită orî nu.

Se ieau două fire de pěr și, aruncându-le pe vatra arsă, dîc : «Asta sunt eú, asta e... (numele unei persóne)». Firele se sbicesc și fug în diferite direcțiuni. Dacă firele s'aú întilnit, fata, care le-a aruncat, deduce că acea persónă o iubescce, că ține la dînsa, și din contră nu o iubescce, dacă nu s'aú întilnit.

Ca și în séra spre St. Vasile și spre Pasci, flăcăii și fetele marî își fac pe ursită saú pe scrisă.

Acésta se face ast-fel :

Persóna care voesce a scî, a cunósce mai dinainte pe viitorul soț saú soție și chiar dacă se va mai căsătorî când-va, se așeză în fața unei oglinđi și, cu ochiî pironiți asupra chipului sêú, cu mintea la diferite persóne pe cari le iubescce, stă césurî întregi. După cât-va timp ea cade în amortire. În așa stare fiind, vede o mulțime de figurî cunoscute și necunoscute, produs al imaginațiunii personale, produs îmbucurător saú din contră întristător, însă, de sigur, tot-deauna într'o strînsă legătură cu persóna sa însăși. Dacă persóna ce și-a făcut pe scrisă a vedut în acel moment o câmpie verde, un peisagiú frumos, etc., atunci se interpretéză spre bine; vre-un loc prăpástios, vre-o apă furtunósă, vre-un monstru, vre-un mort etc., îi prevestesce un viitor trist. Și nu fără nici un temeiú de adevěr mi s'a părut faptul povestit, că o fată

ce-și făcea pe scrisă, vedând în delirul ei pe un băiat ce-l iubiă cu un toscuț în cap,—semn după credința poporului că va muri,—i-a venit așa de rău în cât abia putu îngână câte-va cuvinte și-și dete sefletul.

În mijlocul unei odăi dintr'o casă saū un bordeiū unde-va, stă o masă încunjurată de flăcăi și fete, iar pe masă 10 până la 15 căciuli, orī în lipsa lor 10 până la 15 farfurii, și sub fie-care câte un obiect. Așa de exemplu: sub cea dintăiū ar fi un ban de argint, sub cea de a doua o bucată de pâne, sub a treia un pieptene, și așa mai departe sub fie-care câte ceva. Un flăcău din cei de față voesce a scī cum va fi soția sa. El este legat la ochi saū ținut să se uite în altă parte. Obiectele de sub căciuli saū farfurii sunt schimbate și flăcăul, care acum își cercă norocul, reintors la masă, ridică o căciulă saū farfurie.

Să presupunem că a găsit acolo un pieptene—soția ce va luă va fi zimbătă; el găsesce un ban de argint—soția îi va fi bogată; găsesce un ardeiū—iute; o perie—bêtrână; oglindă—fudulă; busuioc—frumósă, dar săracă; cărbune—brună, ce se apropie mai mult de brunul țigănesc; pâne,—bună; carne—molatică; inel—credincióasă; un fir de pěr—soție ce-l iubesc; sare—soție ce va trăi mult; sēmință de cānepă orī de griū—o soție ce-i va face mulți copii, etc. Acel flăcău încercă de trei orī, făcēnd apoi loc altuia, așa până când toți, unul câte unul, își cercă destinele.

Ca o completare a acestei vrăji este numărarea parilor, căci după ce acest joc s'a terminat, fetele și flăcăii, eșind afară, merg către vre-un gard din apropiere și întimplător se opresc la un parmac pe care îl numerotéză cu 1. De aici numără în spre stānga cum îi vine gardul în față până la al 10-lea parmac, pe care-l lēgă cu o cordea orī un fir roșu, și la lumina ȓilei îl examinéză. Dacă parmacul este cu cōjă, viitorul soț, saū soție, e bogat; dacă e curat, fără noduri,—va fi frumos și sănătos; strimb,—cocoșat, etc. (1)

Se strīng mai multe fete la un loc și fac *chiroscē*. După ce le-aū făcut și le-aū fert, pun fie-căreia chiroșcă câte un nume de fată ast-fel ca tōte fetele adunate să aibă câte o

(1) D. Stănescu, *Obiceiuri la Bobotéză*, publ. în *ȓiar cit.*, pp. 351-353.

chiroșcă. După ce le-a pus nume la toate, le așează frumusele pe sub părete afară în rând, apoi chemă mâța și i le arată. Mâța mănâncă una sau și mai multe chiroșce. Fetele stau și se uită, și pe a căreia chiroșcă a mâncat-o mai întâiu mâța, acea fată are să se mărite mai de grabă decât toate cele-lalte. Iar dacă mâța nu mănâncă nici o chiroșcă, atunci nici o fată n'are să se mărite în decursul anului. (1)

Sosind timpul culcării, unele fete, fără a-și face cruce, bat nouă metanii, în timpul cărora dic:

— Maica Domnului! fă să-mi visez ursitorul!

Și apoi, fără a vorbi cu cine-va vre-un cuvânt, se culcă și peste noapte li se împlinesc dorința, adică își ved partea.

Ieău tort de învățătură, sau din fuiorul de la cruce, îl pun în trei pentru feștilă, pe care întind apoi o lumînărică de cêră. Nu mănâncă nimic totă ziua, sêra înainte de culcare aprind lumînărica, se închină, bat metanii, bucățica de lumînare ce a mai rămas o pun sub cap, și apoi, culcându-se, în somn își ved ursitul. De diminéță strîng cea întâiu îmbucătură, o lęgă în colțul batistei sau a testemelului, o pörtă totă ziua în sin; peste di nu mănâncă nimic până sêra; când dau să se culce, păturesc straele, le așează sub cap, mănâncă îmbucătura cea de diminéță, nu vorbesc nimêrui un cuvânt și peste noapte își ved ursitorul. (2)

Fetele din unele părți ale *Bucovinei*, sculându-se în ziua de *Ajunul Robotezei* des-de-diminéță, se spală și se rógă lui Dumnezeu. După acêsta, pregătind mama masa pentru preot, fata vine pe furiș și, luând o plăcintă de pe masă, o bagă și o ascunde sub fața de masă. După ce vine și merge preotul, ieă plăcinta de sub fața mesei și o ține ascunsă până sêra. Sêra mănâncă plăcinta, însă fără să bea apă, și apoi se culcă. Dormind ea însetată, vede pe un fecior, care o îmbie cu apă ca să bea. Acela care-i dă apă de bêt este viitorul ei bărbat. (3)

Ieău un melesteu sau un sucitor și cotrobăesc prin foc, dicênd:

(1) Dat. fetelor din Stupca, com. de I. Luța, stud. gimn.

(2) El. Sevastos, *Nunta la Români*, p. 9;— Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 25-26.

(3) Datina fetelor din Stupca, com. de I. Luța.

— Cum sar scânteile din jărat, așa să scânteie inima lui, și nu întetesc focul, ci întetesc inima lui!

Când se culcă, pun sucitorul sub cap și peste noapte aidoma își ved ursitul.

Ieaū din fuiorul preotului câte-va fire de cânepă și o cren-guță de busuioc, apoi o bucătică de năvalnic și de érbă mare, petrec firele de cânepă peste toate acestea, învălătucindu-le, și le pun apoi pe o șiră (girédă) de paie, orî de-asupra unui coșer (porumbar), sau într'un loc unde cred că nu va umblă nimeni. A doua ȓi, de vor găsi lucrurile acestea încărcate cu brumă sau cu fulgi de zăpadă, cu promorócă orî turțurî de ghétă, atunci cred că ursitorul le va fi bogat; iar de le ieaū precum le-aū pus, e semn că ursitul va fi să-răcuț și gol ca napul.

Fac un omușor de céră, pe care îl menesc cu numele omului ce le este drag; îl pun lângă foc, lăsându-l să se încăldéscă și să se topéscă pe încetul, ȓicénd :

— Cum se topesce omușorul acesta de céră la fața focului, așa să se topéscă și inima lui N. după mine! (1)

A doua ȓi fetele, și anume cele mai intime, strînse ciopor pe lângă vre-un foc, spun fie-care ce aū visat, ce s'a întîmplat cu firul de busuioc dobândit din pământul preotului când a umblat cu botezul, ce rezultat aū avut firele de pěr pe vatra arsă, etc. Fac însă ceea ce aū vedut, dacă vre-una și-a făcut pe scrisă. Acésta este, considerată de operațiunea cea mai grea și cel mai mare secret al familiei. Arare-orî póte să transpire în public ceea ce a vedut o fată când și-a făcut pe scrisă.

Pe când fetele grămădite în vre-o casă sau bordeiū își povestesc trecutul și speranțele pentru viitor, flăcăii încăltați în opinci orî cisme, cu căciulî cu crețurî puse cam pe o sprincénă, cu cojocul în umeri, cărdurî, cărdurî, străbat satul dintr'o parte în alta. Bărbat, femeie, orî-ce întîlnesc, e dus cu putere la fântână și *iordănit*. Câte-va ciuturî de apă turnate în cap e o glumă pentru ei. O bună cinste numai te póte scăpa cu mai puțin. (2)

(1) El. Sevastos, *Nunta la Români*, pp. 9-10; — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 26-27 și 29.

(2) D. Stănescu, *Obiceiuri la Bobotéză*, publ. in *ȓiar cit.*, pp. 353-354.

IV.

BOBOTÉZA.

Bobotéza sau *Botezul Domnului* este ziua până când durează datinele și petrecerile cele mai însemnate, cari s'aû început în ziua de Crăciun și de Anul noû, precum: *Colindatul, Irođiș, Stéua, Turca* sau *Cerbușorul, Păpușile, Berea* sau *Ospéșul feciorilor* și *Vergelul*.

De aici vine apoi că feciorii din unele părți ale *Transilvaniei* îndătinéză de a umblă în ziua acésta cu ceterea de-a lungul și de-a curmezișul satului, în semn că datinele și petrecerile începute în ziua de Crăciun și Anul noû s'aû sfirșit și că de acum înainte încep iarăși jocurile și petrecerile usitate și în cele-lalte câșlegi de peste an. (1)

Datina cea mai însemnată, care e pretutindenea usitată în acésta zi, este *sfinșirea cea mare a apeii* sau *Iordanul*, care se face de regulă la o fântână sau la o apă curgătoare și despre care vom vorbi mai pe larg în capitolul următor.

Afară de acésta datină însă, mai sunt încă și o mulțime de alte datine secundare, precum și o mulțime de credințe, cari asemenea merită a fi însemnate.

Iată vre-o câte-va și dintre acestea, pe cari am putut să le adun până acum.

La Bobotéză se deschide cerul și îngerul păzitor îi spune celui de însurat sau celei de măritat în cotro îi va fi norocul. (2)

Cine va vedé cerurile deschise în nóptea de Bobotéză va fi drept înaintea lui Dumnezeu. (3)

Cine móre în acésta zi, sufletul aceluia merge de-a drep-

(1) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(2) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul, cred. Rom. din Transilvania, com. Schiopii;—D. Stănescu, *Obiceiuri la Bobotéză*, publ. în *Țiar cit.*, p. 351: «In nóptea spre Bobotéză, mare parte din țeranii nu dorm de loc, spre a vedé cerul deschidându-se, după o credință ce pare a se fi introdus prin biserică: «și botezându-se Isus, îndată a eșit din apă, și iacă s'aû deschis cerurile.» (Mat. c. III, v. 16).»

(3) G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 49.

tul în cer, care stă tótă ziua deschis spre aducerea aminte despre prezența spiritului sfânt la Botezul Domnului. (1)

Dacă în ziua de Bobotéză dimineța, înainte de sfințirea apei, un flăcău sau o fată lunecă și cade, se crede că respectivul său respectiva se va însurà sau mărità în acel an. (2)

Alții din contra cred că cine cade în ziua de Bobotéză, și mai ales dintre bărbați și mueri, până la anul móre. (3)

Cele mai multe fete mari merg în ziua de Bobotéză la biserică, mai cu sémă de aceea ca să calce în urma preotului când ese acesta cu procesiunea spre a sfinți apa, creșând că, dacă vor călca în urma lui, atunci se vor mărità mai de grabă. (4)

Lupii dau asupra ómenilor numai până la Bobotéză. Din ziua acésta însă înainte să nu fie mai mult periculoși pentru ómenii. (5)

Din care parte *abură* (6) sau bate vîntul în ziua de Bobotéză, în acea parte se culcă (cade) grîul în anul curent. (7)

Dacă în ziua de Bobotéză va bate *Crivățul*, vor fi róde la bucate. (8)

În cotro stropesce preotul cu struțul de busuioac muiat

(1) W. Schmidt, *op. cit.*, p. 6.

(2) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an IV, No. 30;—M. Lupescu, *Superstiții*, publ. în «*Șeșetóre*», an. I, Fálticeni, p. 18: «Când cad fetele pe nesciute în ziua de Bobotéză, semn este că se vor mărità»;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 56: «Dacă fata ori flăcăul, mergend la locul unde popa face slujba, ori plecând de acolo acasă, alunecă și cade jos, atunci sigur că se gospodăresce érna aceea.»

(3) Cred. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac.

(4) Dat. și cred. Rom. din Bilca, dict. de Veronica Crăsnen și com. de G. Tofan, și a celor din Frătăuțul-vechiu, dict. de Tóder Ionesi și com. de I. Covașă.

(5) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, No. 74.

(6) *Abură*=bate lin.

(7) Aurel Iana, *Din credințele pop. rom. din Maidan lângă Oravița*, publ. în «*Familia*», an. XXVI, Oradea-mare 1890, p. 6;—Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*;—cred. Rom. din Putna, în Bucovina, com. de Nic. Goraș: «Din care parte bate vîntul la Bobotéză, în acea parte se culcă grîul (grânele) în anul acela.»

(8) I. N. Constantinescu, *Superstiții din Ciulnița, jud. Ialomița*, publ. în «*Șeșetóre*», an. III, Fálticeni, p. 46.

în aghiasmă prima dată, de acolo crede poporul că vin ploile peste an. (1)

În ziua de Boboteză nu e bine de dat pâine la Țiganî, căci aruncă grîul tăciune. (2)

În ziua de Boboteză unii ómenî ieau grîu fert și-l aruncă în pod, ȓicînd ca să dea Dumneȓeu să crească grîul așa de mare ca pîna în pod. (3)

Cât ȓin sîrbătorile Bobotezei nu e bine să se strige gîinele la mîncare, căci, auȓind altă femeie că s'aũ strigat și voidî a ne face rîu, ȓice:

ȓie penele,
Mie ouele!

Și din acel moment apoi gîinele fug și se cuibăresc la femeia respectivă, iar la stăpîna lor cea adevărată nu se ouă mai mult, ci numai vin de mînîncă. (4)

Nu e bine de-a strigă gîinele în Ajunul și în ziua de Boboteză și de aceea ca să nu le mînînce uliul peste an. (5)

Din contra e datină în unele comune din Bucovina de a se pune în acéstă ȓi o funie róta și a li se da în mijlocul acesteia gîinelor de mîncat, cu scop ca să se ouă în unul și același cuibar. (6)

În multe sate din *Bucovina* femeile se duc în ziua de Boboteză la ȓinterim cu tîmîe și cu cîrbunî, de-șî afumă copiii și bîrbaȓii morȓi; iar după ce i-aũ afumat, dau cîte una alta de pomană pentru sufletul celor rîposaȓi. (7)

Femeile din unele pîrȓi ale *Moldovei*, precum bunăórá cele din comuna Epurenî, jud. Tutova, fac în ziua de Boboteză o turtă cu cenușă frîmîntată în aghiasmă și o pîs-

(1) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(2) Cred. Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iordachi Isac.

(3) Dat. Rom. din Mihovenî, com. de Nic. Popenciuc.

(4) Cred. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac.

(5) Cred. Rom. din Frătăuȓul-vechiu, dict. de Damian Cojocarul și com. de I. Covașă.

(6) Dat. Rom. din Frătăuȓul-vechiu, dict. de Domnica a lui Tóder Ionesi și com. de I. Covașă.

(7) Dat. Rom. din Bosancî, com. de Sim. Șutu, și a celor din Capul-Cîmpului, com. de G. Banileviu. stud. gimn.

tréză pentru tot anul, spre a sfinți cu dînsa vasele ce se spurcă din întîmplare. (1)

Dacă vre-o femeie n'are prunci și vrea să aibă, atunci, la Bobotéză, când sfințesc preotul apa, ea ieă mai întăiū din apa sfințită; iar după ce se întorce acasă, face o pogace cu apă de aceea și o mănăncă cu bărbatul. (2)

La Bobotéză, prunciū încunjură cu clopoțele casa, grajdurile și alte edificii, pentru ca să nu se apropie șerpī. (3)

Până la Bobotéză căldura-ī pe văi și frigul pe délurī, iar de la Bobotéză frigul se scobóră la văi și căldura se urcă la délurī. (4)

De la Sf. Vasile și până la Bobotéză în multe locurī este datină de a se strînge gunoiul din casă și a se păstră undeva într'un ungheriū, iar în ȓiua de Bobotéză se aprinde între vite, cu scop ca să nu pățescă nimic peste an. (5)

În fine, în multe părți și mai ales în *Transilvania*, bucatele de căpetenie în ȓiua de Bobotéză sunt rēciturile săū cotorógele. (6)

V.

I O R D A N U L.

Una dintre datinele cele mai însemnate din ȓiua de Bobotéză, care e usitată nu numai la Româniū de pretutindenea, ci la tóte popórele ortodox-orientale, este *Iordanul*, numit altmîntrelea și *sfințirea aghiasmeī celeī marī* săū *sfințirea cea mare a apeī*, care se face în fie-care an cu cea mai mare solemnitate și pompă întru aducerea aminte de Botezul

(1) B. P. Hasdeū, *Etym. Magn.*, t. I, p. 503.

(2) Avram Igna, *Credințe pop. din Sabolciū în Bihor*, publ. în «*Familia*», an. XXXII, Oradea-mare 1896, p. 260.

(3) Idem de eadem, p. 296.

(4) După spusa unū preot din Moldova.

(5) Dat. Rom. din Cireș-Opaiț, com. de Const. Dugan.

(6) W. Schmidt, *op. cit.*, p. 6.

Domnului nostru Isus Christos prin Sfintul Ioan Botezătorul în riul Iordanului.

Pe când *sfințirea cea mică a apei* sau *aghiasma mică* se face în biserică, în ținterimul bisericeii sau într'o casă privată, adecă unde și spre ce scop e menită ca să se facă, pe atunci *Iordanul* sau sfințirea *aghiasmei mari* (1) se face de regulă într'un loc public, pe o piață mare, lângă o fântână din centrul orașului respective a satului, sau la o apă curgătoare din apropierea acestuia.

Dacă sfințirea acésta se face pe o piață sau lângă o fântână, atunci pălimarul, dimpreună cu epitropiî bisericeii, precum și cu alți ómenî, se scólă des-diminéță și, mergând la starea locului, pregătesc terenul, duc adecă o masă și o așeză la un loc potrivit, aștern pe dînsa puțin fin și apoi o acopér cu o față frumósă, pun de-a drépta și de-a stânga ei câte o cadă mică, câte un ciubăr sau alte vase de lemn, pe cari le umplu cu apă curată, aștern împrejurul ei pe jos paie, iar în depărtare ca la vre-o câte-va sute de pași pun pe alți ómenî ca să facă un foc mare și să așeze mai multe sacalușurî în rînd, anume ca să aibă din ce împușcă în decursul sfințirii.

Dacă sfințirea are să se facă la un fluviu, riu sau altă apă curgătoare din apropiere, atunci, nu numai că fac un produh mare în ghéța apei respective, din care scot apa trebuinciosă și în apropierea căruia așeză masa dimpreună cu cele de trebuință pe dînsa și lângă dînsa, ci în cele mai multe locurî, cu o di sau doué mai înainte de acésta, fac și o cruce mare de ghéță, pe care o postéză în apropierea produhului, și înaintea acestei cruci așeză apoi masa cu cele trebuinciose pe dînsa.

Pe când se fac tóte pregătirile acestea la locul de sfințire, pe atunci în biserică preotul liturghisesc.

Cum s'a sfirșit însă sf. liturghie, mai mulți feciorî și fete mari, toți îmbrăcați sêrbătoresee, încep a scóte din biserică

(1) *Aghiasma* de la Bobotéză se chémă în specie *aghiasmă mare*—ἀγιασμὸς μέγας. Veđi despre acésta și *Du Cange, Glos. graec. ad. voc.*—Sim. Manguuca, *Calend. pe an. 1882*, p. 45: «Poporul român numescce apa sfințită de la Botez *aghiasmă* și *iasmă*».

tóte praporele, crucile, sfeşnicele, cheruvimiî şi icónele cele purtátóre afară şi aici le aşeză apoi în două rînduri, adecă tot o cruce, un prapor, un sfeşnic şi o icónă de o parte, iar altă de cea-laltă parte.

După acésta, eşind din biserică şi preotul, îmbrăcat în cele mai frumóse vestminte, cu o cruce în mână, după dînsul cantorii bisericesci, iar în urma acestora întreg poporul adunat, se pornesc spre locul de sfinţire, mergênd procesiunea înainte, preotul şi cantorii bisericesci după dînsa, iar în urma acestora cei-lalţi inşi cîntând troparele: «Glasul Domnului peste ape strigă grăind: veniţi de luaţi toţi Duhul înţelepciunii»... «Astăđi se sfinţesc firea apelor»... «Ca un om ai venit la riú, Christóse Impérate»... «Către glasul celui ce strigă în pustie: gătiţi calea Domnului»... şi «In Iordan botezându te Tu Dómne»..

Pe lângă aceste tropare însă, cari sunt prescrise de biserică, în multe părţi locuite de Români şi mai cu sémă în *Banat*, este datină de a se cînta încă şi nisce versuri cari tractéză despre Botezul Domnului.

Iată unul şi dintre acele versuri:

Fraţi! veniţi să ne sculăm,
Vitleemul să-l lăsăm,
La Iordan s'alergăm,
Că minune-o să vedem!
Din deşert prorocul vine
La Iordan cu ape line.
E Ioan Botezătorul
Şi 'nainte mergătorul.
Indreptarea o vestesc
Şi cu apă curăţesc.
Acolo Isus sosesc
Şi-a se boteză poftesc.
Dar prorocul se înfrică,
Nu se dă de-a boteză,
Aplecat se jeluesc
Şi cătră Isus grăesc:
— Eú botez vréu de la tine
Şi tu vini acum la mine!
Eú mă tare 'nspăimântez,
Că nu sciú să te botez.

Eú sunt érbă şi ţerînă,
Dómne! tremur'a mea mână,
Tu eşti foc mistuitor,
Iar eú păcătuitor;
Eú nu-s demn ca să m'aplec
Călţăminte sa-ţi desleg,
Mai de mult eşti decât mine,
Nu te pot spělà pe tine!
Iar Isus lui Ioan grăesc:
— Vino, vino şi 'ndrăsnesce,
Vino acum şi cutéză
Şi cu apă mă botéză!
Prorocul acum venind
Şi de frică tremurând,
Tare inima îi plânge
De stăpânul a s'atinge,
Dar' s'aplecă şi cutéză
Şi pe Mesia botéză.
Duhul sfint din ceruri sbórá,
Ca un porumb se pogórá

Pe Isus să ni-l vestescă,
Apele să le sfințescă!
Peste Domnul aș ședut,
S'aș făcut de cunoscut,
Vers din cer s'a aușit:
— Tu ești fiul meu iubit,
Intru tine am voit,
Pe acesta s'ascuțați
Și prea tare să-l lăudați!
Aștădi cu apă se spală
A strămoșului greșală,
Păcatul cel de demult,
Care Adam l'a făcut!
Veniți toți să-l mulțămim,
Cu apă să ne stropim,
Să spălăm a noastre rele,

Care-s multe și sunt grele.
Apa ne va curăți,
Duhul sfint ne va sfinți.
Apoi toți să ne-adunăm
Și pe Ioan să-l lăudăm!
Lângă apă când vom stă,
Toți să ne rugăm așa:
— Oh! cerescule 'mpărate,
Spală și-a noastre păcate
Și ne fă și noue parte
De-a ta sfintă bunătate!
Apele ni le sfințesce
Și de rele ne păzesce,
Și de-acum până 'n vecie
Voia ta, Dómne, să fie! (1)

O variantă a acestor versuri, intitulată «*Colindă la Botezul Domnului*», sună precum urmază:

Aghios, aghios,
Trecând nascerea lui Christos,
Veniți toți să ne sculam,
Vitleemul să-l lăsăm,
La Iordan să alergăm,
O minune să vedem;
Din deșert prorocul vine
La Iordan cu ape line,
Vine Ioan Botezătorul
Și 'nainte mergătorul,
Pocăința o vestesce
Și cu apă curătesce
Pe cei ce-și mărturisiă
Păcatele 'nainte sa.
Acolo și Isus sosesce,
A se botezà poftesce.
Dar prorocul se 'nfrichéză,
A-l botezà nu cutéză,
Umilit se jeluesce
Și cătră Christos grăesce:
— Eū vréu botez de la tine,
Și tu vii acum la mine.

Tare rău mă 'nspăimântează,
Nu cutez să te botez,
Că Tu ești, Dómne, lumină,
Iar eū-s érbă și țérină;
Tu ești foc mistuitor,
Iară eū cm muritor;
Eū nu-s vrednic să m'aplec
Curelele să-ți desleg.
Mai de mult ești decât mine,
Nu te pot spělă pe Tine!
Atunci Isus îi grăesce:
— Vino, Ioane, și 'ndrăsnesce,
Vino acum și cutéză,
Pe mine de mă botéză,
Că așa se cade noue
A plini legea cea nouă!
Atunci prorocul venind
Și de frică tremurând,
De stăpân se atingeà,
Dar' inima îi plângeà,
Și ochii îi lăcrămă,
Din adînc el greū oftă,

(1) «*Gazeta poporului*», an. III, Timișóra 1897, No. 2, p. 4.

Dar s'aplecă și cutéză
 Și pe Christos îl botéză;
 Duhul sfint din ceruri sbóră,
 Ca un porumb se pogóră,
 Pe Isus să ni-l vestéscă,
 Apele să le sfințéscă.
 Peste Domnul a ședut
 Și s'aũ făcut cunoscut,
 Glas din cer s'a audit:
 — Tu ești fiul meũ iubit,
 Intru tine am voit
 Și din cer m'am pogorit,
 Pe acesta ascultați
 Și cu toți să-l lăudați!
 Astădi cu apă se spală
 A strămoșului greșală,
 Păcatul ce l'a făcut
 Adam în raiũ de demult.
 Veniți toți creștini iubiti

Și cu apă vè stropiți,
 Lui Christos îi mulțumiți.
 Să spelăm a nóstre rele
 Păcate multe și grele:
 Duhul sfint ne va sfinți,
 Apa ne va curăți
 Și Christos ne va primi
 Unde dreptii lui vor fi.
 Mai veniți să ne-adunăm
 Și pe Ioan să-l lăudăm,
 Și așa să ne rugăm:
 — O cerescule 'mpérate,
 Spală și-a nóstre păcate
 Și ne fă și noue parte
 De-a ta sfintă bunătate!
 Apele ni le sfințesce
 Și de rele ne păzesce,
 Să te lăudăm în vecie
 Să cântăm: mărire ție! (1)

O altă variantă din *Bucovina* sună așa:

Aghios, aghios ho teos!
 Trecũ nascerea lui Christos!
 Veniți toți să ne sculăm,
 Vitleemul să-l lăsăm,
 La Iordan s'alergăm,
 Minuni noue să vedem!
 La Iordan, riũ frumos,
 C'acolea vine Christos!
 Duhul sfint de la cer sbóră,
 Ca un porumb se cobóră,
 Apele să le sfințéscă
 Și pe noi să ne spăséscă.
 Al pustiei locuitor,
 Sânt-Ioan Botezător,
 Mai 'nainte se silesce
 Pocăința de-o vestesce,
 Și pe toți vrè să-l spăséscă
 Și cu apă să-l stropéscă,
 Să-l boteze în triință

Și în drépta sa credință.
 Iară când sosi Christos,
 Iordanul că s'a întors,
 Inapoĩ fugind cu pripă,
 Iar prorocul stă cu frică.
 Christos îl chémă la sine:
 — Vino, Ioane, la mine!
 Prorocul feleluiã
 Și cătră Christos diceã:
 — Eũ vreũ botez de la tine,
 Iar tu vii acum la mine?!
 Eũ tare mẽ spăimânteaz
 Cum pe tin' să te botez,
 Că eũ-s érbă și țerinã
 Și-mi tremurã a mea mânã!
 Tu ești foc și mistuescã,
 Chiar și munții îi topesci!
 De crescutu-Ți de m'oiũ atinge,
 Eũ m'oiũ arde și m'oiũ frige!

(1) *Lumina pentru toți*, an. VII, Bucurescã 1892, pp. 602—603.

Christos lui Ioan grăi:
 — Vină, nu te îndoî!
 Atunci prorocul viind
 Și de frică tremurând,
 Inima își strîngea tare,
 Asudă cumplit și mare,
 Asudă și tot oftă
 Și cu frică boteză.
 Cerurile se deschideă,
 Glas din ele s'auziă,
 Lui Christos așa grăiă:

— Tu ești fiul meu iubit,
 În care bine-am voit!
 Duhul sfînt mărturisesce
 Și cuvîntul întăresce.
 Mare-î prasnicul trecut,
 În care tu te-ai născut!
 Acesta-î mai luminat,
 În care te-ai botezat
 Și pe noi că ne-ai spelat
 De strămoșescul păcat! (1)

E de observat încă și aceea că icónele, fiind mari, nu le duce numai câte un singur ins, ci tot-deauna câte doi respective câte două, căci în acele locuri, unde este datina ca și fetele să ieă parte la procesiune, acestea nu duc alt nimic, fără numai icóne.

După ce aū ajuns la starea locului, procesiunea se posteză de o parte și de alta împrejurul mesei și a vaselor cu apă, formând un semicerc mare, preotul și cîntăreții înaintea mesei pe care se află crucea ce-a depus-o preotul, de-a drépta și de-a stînga acesteia câte unul sau două sfeșnice cu lumină aprinse, apoi evanghelia, precum și cele-lalte cărți din cari, aū să se cetescă rugăciunile prescrise, iar înapoia preotului și împrejurul procesiunii întreg poporul adunat.

Imediat după ce aū ajuns și s'a așezat fie-care la locul său, preotul începe a ceti rugăciunile sfințirii, iar când ajunge la momentele cele mai însemnate, adecă când începe a ceti evanghelia, când pomenesce pe capul bisericei și al țerii, și anume pe Episcopul său Mitropolitul, pe Regele său Impăratul, atunci, dându-se un semn, se slobod mai multe sacalușuri sau se pușcă din pistóle ori din puscă, de se răsună tótă împrejurimea.

Însă dacă se găsesce vre-o femeie mehenche, care, când se împușcă, să-și strîngă mânilor între genunchi, atunci crede poporul că puscile nu vuese tare sau chiar nu ieă foc de fel. (2)

(1) I. G. Sbiera, *Colinde, cîntece, etc.*, p. 79.

(2) El. Sevastos, *Serbătorile poporului*, publ. în *diar cit.*, pp. 148—149;
 — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 56: 'Când preotul țice: 'In Iordan

După ce a sfârșit preotul de sfințit apa și anume după ce a virit crucea de trei ori în apă și tot de atâtea ori a cântat troparul «In Iordan botezându-te Tu Dómnne»... și dă să pornescă de lângă vasele cu apa cea sfințită, partea cea mai mare de popor năvălesce cu o ne mai spusă grabă asupra vaselor, voind care de care să ieă mai întâiu dintr'insele apă sfințită în cofe, cofițe și sticle, pe cari le-au adus anume spre acest scop de acasă și în cari se află de regulă câte mai multe rămurele de busuioc.

Și năvala și îndesuiala acésta e de multe ori așa de mare, că dacă n'ar fi alți ómení anume puși ca să ție ordine și să mai opréscă pcorul, nu odată s'ar puté întâmplă cine scie ce nenorociri. Așa însă nu se întâmplă de regulă nimic alta, fără numai că unii sunt ghionțiți în drépta și în stânga, iar altora li se sparg șipurile și, în loc ca să se întórcă cu apă sfințită acasă, se întorc cu mânilé góle.

Intrebând mai de multe ori și pe mai mulți inși, care e adevérata causă că se îmbuldesc așa de tare și fie-care voesce să ieă mai întâiu de acéstă apă sfințită, mi s'a răspuns că așa au apucat din bétrâni și că așa e bine, căci cel ce apucă a luă mai întâiu aghiasmă de acésta, acela e mai *lumeș*, adecă mai de lume (1), iar aghiasma ce se ieă mai întâiu e cu mult mai folositoare decât ceea ce se ieă mai pe urmă. (2)

Din cauza acesteí îmbulzelí și ca să nu se întâmple óre-și-care nenorocire, o sémă de preoți din Bucovina au întrodus în timpul din urmă prin comunele lor datina că toți cei ce vin cu vase ca să ieă apă sfințită se înșiră în doué șire față în față unul de altul în forma unei cruci, puind fie-care vasul séu plin cu apă lângă sine, și, după ce a sfârșit preotul de

«botezându-te Tu Dómnne»... flăcâii slobod împușcături de pistol; dacă însă se găsește vre-o mehenghe de femeie, ca în acel timp să-și stringă mânilé între genunchi, atunci puscile nu huesc de loc, ori chiar nici măcar nu ieău foc de fel.»

(1) Com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac, agricultor în Mahala.

(2) Cred. Rom. din Șomeuta-mare în Ungaria, com. de d-l Elia Pop, învățător; — cred. Rom. din Bogza, jud. Rimnicu-Sărat, în Muntenia, veđi B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 504: «Intre obiceiurile de la Bobotéză este și luatul de la biserică a *aiasmei*, precum și *aiesmuitul* vaselor. Cu cât apucă cine-va *aiasmă* mai înainte, cu atâta este mai bine. De aci apoi, să veđi inghesuală».

sfințit apa, ieà o cofă din apa cea sfințită și tórnă în vasul fie-căruia cam câte un pătrar de litru, și abià după ce a făcut-o și acésta, se întórce cu procesiunea spre biserică.

Iar întórcerea se face în aceeași ordine ca și când s'aũ dus spre locul de sfințire, adecă procesiunea înainte, preotul și cantorii după dinsa, iar toți cei-lalți inși în urmă.

Insă de astă dată preotul nu merge numai cu crucea în mâna dréptă, cum a venit, ci crucea o ține în mâna stângă, iar în mâna dréptă ține un struț de busuioc, pe care îl viră din când în când într'o cofiță cu apă sfințită ce o duce un om în urma sa și cu care stropesce necontentit în drépta și în stânga, precum și pe toți cei ce se apropie de dînsul ca să-ı sărute crucea din mână. Și dacă se întâmplă să trecă pe lângă vre-un institut cultural sau pe lângă un alt institut public, procesiunea se opresce locului, preotul intră înăuntru și abià după ce le-a stropit și pe acestea plécă mai departe până ce ajunge la biserică.

După ce-a ajuns la biserică și-a stropit-o și pe acésta, intră în altar, face încheerea, și apoi, împărțind nafură tuturor celor de față, se întórce fie-care pe acasă.

Ast-fel se face *sfinșirea cea mare a apei* sau *Iordanul!*

Și tot cam așa se făcea ea și în vechime. Căci iată ce scrie în privința acésta archidiaconul Paul de Alepo, care a însoțit pe Macarie, Archiepiscopul său, Patriarchul de Antiochia, ce a călătorit prin Moldova și Valachia între anii 1652 --1660:

«Mulțimea și bucuria glótelor în Țera-Românescă la Bobotéză întrece tot ce se petrece la Curțile celor mai mari Principi ai creștinătății, judecând după tot ce am auđit și am vėđut.

«Séra (acum la prânț orı pe la améđă), după rugăciunea asupra apei, clericii își umplu urcióarele și căldărușele dintr'insa și, îmbrăcându-se în *φελόνα* (felóne), ieau crucile în mâni și merg mai întâiũ la palatul beifului, pe care îl stropesce fie-care la rındul său și deosebit, și primesc de la el câte un frumos present; apoi merg la Mitropolitul local și de acolo pe la casele tuturor Ministrilor și ale cetățenilor mai avuți.

«In sfișit noi eșirăm afară din biserică, pentru ca Patriarchul să afunde crucea în riu. Procesiunea o formaũ dintăiũ stegarii doi câte doi, cu insemnele (ensings) și stégurile lor cu cruci în

virf, apoi cei cu torțe (torchbearers), apoi preoții doi câte doi, în sfirșit Patriarchul cu Mitropolitul. Când Patriarchul cu crucea în mână ajunsese la malurile riului, el găsi apa înghețată, căci dimineața eră rece de crăpau petrele. Mai înainte se obișnuia de a face rugăciune asupra apei în mijlocul curții; dar beiful, fiind bătrân și frigul prea riguros, astă dată rugăciunea se făcuse în interiorul palatului.

«Acum ómenii sparseră ghéța și Patriarchul afundă crucea în apă de trei orí, în care timp se cântă un imn. După aceea mulțimea își umplu ulcióarele din riú, iar preoții cufundară un mare număr de copii, dintre cari vre-o câți-va aú înghețat; pe noi ne dureà la auđul țipetelor copiilor, suferind din cauza gheții și a frigului... Când beiful sărută crucea, se dete semn trupelor și ele descărcară tóte muschetele lor, de bubuià prin aer și noi ne temeam să nu cadă peste noi biserică; urechile nóstre asurđise de tot. De aci Patriarchul stropi pe boerii cei de față. Să-i fi vėđut ca nisce flori de primăvară în strălucitele lor haine și înveliți în blane, ceea ce se consideră ca un indispensabil semn de bogăție... Cată să observăm că toți boerii munteni cei mari sunt peste măsură religioși.» (1)

Iar Logofétul Gheorgachi, care a scris pe la 1762 în Iași o condică, după cum îl ńice însuși, despre obiceiurile vechi și noue ale prea înălțaților Domni, istorisese cum Mitropolitul, Episcopii cu tot clirosul, împreună cu Domnul, Dómna Domnițele și tótă boerimea mergeau la riú, unde se făcea ruga asupra apei; «ori se făcea Iordanul și în divanul Curții din năuntru sau pentru împotrivirea vremii, sau pentru gingășia gerului și mai mult ca să privescă Dómna cu jupănesele pe ferestre, neputend ca să iasă la divan pentru vre-o pricină.» (2)

Cele mai multe din obiceiurile acestea, după cum am vėđut mai sus, precum și în capitolul întitulat *Botezul*, se păstrează și astăzi, adecă mergerea în ajunul Bobotezei a Mitropolitului ori a preoților cu *Botezul* la Domn, procesiunea la riú, sfințirea apei, botezarea credincioșilor, afară póte de sgomolul cel mare ce se făcea la Curte și «obiceiul ce aveà Domnul de a cinsti pe vizitatorii săi cu vutcă, cofeturí, cafea.» (3)

Obiceiurile descrise până aci, practicându-se la oraș, pot

(1) B. P. Hasdeú, *Archiva ist. a României*, t. I, pp. 92-93.

(2) M. Kogălniceanu, *Letop.*, t. II.

(3) *Ibidem*, t. II, p. 317.

fi mai cu înlesnire cunoscute, dar nimic n'am vădut scris despre obiceiurile Românilor de la țără la această sărbătoare, și cu atât mai mult acestea ar fi trebuit culese, date la lumină și studiate, cu cât obiceiurile pe cari țeranul le-a moștenit și pe cari le practică au pentru el o însemnătate deosebită, o legătură mai intimă cu persoana sa. Pentru el credințele, tradițiunile, datinele, sunt singurul izvor de trai și sufletesc care-l înalță, îl întăresce, îi dă viață. Minte și inimă se răsfăță oprindu-se la ele, și se îndestulăză împlinindu-le. Acesta e cel mai scump tezaur moștenit și, la rîndul lui, îl lasă moștenire fiilor săi. Totuși timpul și cultura sunt doi factori, cari mereu schimbă sau distrug aceste obiceiuri și un popor, fără să simtă, după multe generațiuni, se trezește că a adoptat obiceiuri nouă și a pierdut din cele ce a avut, și acesta e cu atât mai păgubitor cu cât cunoștința lor deplină e mai trebuincioasă ori-cărui istoric, antropolog, etnograf.

Trăind pe marginea Orientului, poporul nostru este cam fatalist, superstițios. El practică, pe lângă câte-va obiceiuri introduse prin biserică, o mulțime altele.

Se poate crede că obiceiurile introduse prin ritualul bisericesc au sursa de a fi mai stabile. Sfințirea apei, botezarea credincioșilor, cufundarea crucilor în apă se vor continua cât timp va exista același ritual. Poporul însă schimbă mai totdeauna sensul unora din prescripțiunile rituale, și de aici o mulțime de alte obiceiuri și credințe în legătură mai apropiată ori mai depărtată cu cele prescrise de biserică. (1)

Așa, în multe părți, și mai ales în *Moldova*, este datină ca, atât când se duc cât și când se întorc de la sfințirea apei, mai mulți feciori cu cordele la pălării și gătiți frumoși ca fetele să alerge călări în sus și în jos.

Deci, dacă o fată vede printre flăcăii aceștia mai întâiu și întâiu pe unul călare pe un cal alb, e semn că se va mărita în cășlegile acelea sau în anul acela; iar de nu vede cal alb, atunci numără flăcăii și, de-s cu soț, tot e bine, iar de nu-s cu soț, trebuie să mai aștepte. (2)

(1) Dumitru Stănescu, *Obiceiuri la Boboteză*, publ. în *Țiar cit.*, pp. 349-350.

(2) El. Sevastos, *Sărbătorile pop.*, publ. în *Țiar cit.*, p. 149;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 56.

Afară de acésta, mai există încă alte datine și credințe, cari sunt strîns legate de sfințirea apei de la Bobotéză și cari merită a fi înșirate aici.

Așă, se crede că la Bobotéză, când móie preotul crucea în apă, toți dracii es din ape și rătăcesc pe câmp, până ce trece sfințirea apelor. Și nimeni nu-î vede, afară de lupi, cari se ieaū după dînșii și, unde-î ajung, acolo le și varsă mațele. (1)

Din cauza acésta apoi, Românii din unele părți ale *Bucovinei* ȓic că nu e bine să se lase în ȓiua de Bobotéză cămăși și mai ales rufe întinse pe gard, căci se crede că, atunci când se împușcă în decursul sfințirii din puscă, precum și când strigă ómenii după sfințirea apei *chiralesam*, atunci *Ucigă-l-crucea* fuge și se ascunde sub dînsele. (2)

Din ȓiua de Bobotéză, saū mai bine ȓis din momentul când aū sfințit preoții apa, tóte apele, atāt cele curgătore cât și cele stātātore, atāt isvórele cât și fântánele, rēmān sfințite, după unii în decurs de douē sēptēmāni, iar după alții chiar șese sēptēmāni. (3)

Deci orī din ce apă curgătore vei luā apă în ȓiua de Bobotéză, o poți folosi peste tot anul ca și aghiasma, căci în acéstă ȓi tóte apele sunt sfințite. (4)

Din cauza acésta apoi Romāncele în tot rēstimpul acesta nu spalā rufe, cămășī, torturi, precum și alte obiecte, și mai ales în apele curgătore, credēnd și susținēnd că e păcat de spelat, fiind-că tóte apele-s sfințite. Iar dacā trebuie numai

(1) P. Ispirescu, *Basme, snóve și glume*, Craiova 1893, p. 43.

(2) Dat. și cred. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac;—a celor din Pătrăuț pe Siretiū, com. de G. Pițul: «In ȓiua de Bobotéză, când impușcă cu sacalușurile, ómenii nu lasā straie afarā, ȓicēnd că cu fumul acela vine *Diavolul* și se opresee acolo unde sunt straie afarā»;—a celor din Udesci, diet. de Nic. Cioban și com. de Gavr. Rotariū: «In ȓiua de Bobotéză aū ómenii datinā că nu lasā straie pe afarā, credēnd că, când se împușcă din sacalușe la Iordan, fuge diavolul și se ascunde pe la acele case unde sunt straie și așternuturi pe afarā.»

(3) In Bucovina și în Făgăraș, com. Copăcel. Veđi B. P. Hasdeū, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1274: «Din ȓiua de Bobotéză șese sēptēmāni tóte apele sunt curate și sfinte, chiar și în vîrfurile munților.»

(4) Cred. Rom. din Șomcuta-mare, com. de d-l El. Pop.

decât să se spele, atunci să nu se facă acésta nici odată înainte de răsăritul sórelui. (1)

În unele părți din *Bucovina, Moldova, Muntenia și Transilvania*, când se face sfințirea apei la fluvii, nemijlocit după ce s'a sfințit sfințirea, o sémă de Români aș datină de a se aruncă și a se scãldã în produh, creșdend cã tot anul vor fi sãnãtoși și, în cas să aibã friguri, scapã de dînsele. (2)

Românii, sau mai bine șis *Armânii* din *Macedonia*, precum și cei din Albania de nord, îndãtinézã cu vre-o câte-va șile înainte de Bobotézã de a sãpã în sat o grópã mare, în care trebuie să se arunce crucea de la Bobotézã. Sosind ajunul Bobotezei, mai mulți tineri pãndesc lângã grópã și, spre a resistã frigului, beaș mereș rachiș. Iar când crucea se asvirle în grópa plinã cu apã, sar și ei de prind crucea și, după ce o apucã, strigã cu toșil: «*En i Iordani*» (=la Iordan) și «*ti mulți aș!*» În curgerea șilei de Bobotézã se duc apoi acei tineri cu crucea prinsã din grópã la familii, cari, după ce sãrutã crucea, daș tinerilor bacșisuri. Acești tineri în șiua de Bobotézã se îmbracã ca în șiua de Sf. Vasile, dar cu ocașiunea acésta se numesc *Ligucari*, iar nu *Suruvari*. (3)

Cine-șil virã pușca la Bobotézã în apã, când preotul a fãcut aghiasma, când va merge la vînãtore se crede cã va trage mult vînat la dînsa. (4)

Mai departe crede poporul cã, dacã-șil pãrlesce cine-va pãrul capului cu *trișã* (5), apoi nu se va speria de lupi. Iar dacã

(1) Dim. Dan. *Credinșe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, No. 30.

(2) B. P. Hasdeș, *Etym. Mag.*, t. II, p. 1274, Fãgãraș, com. Copãcel: «Poporul crede cã cine s'o aruncã în apã în șiua de Bobotézã și se va scãldã, de-șil hi beteg de ori-ce bolã, de șoldinã, friguri și altele, te tãmãduesci... Se aruncã atunci în apã și ómenii sãnãtoși, creșdend cã peste an nu vor hi betegi :—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 56: «Când preotul dã crucea de gheșã pe apã, e bine ca cine-va sã se arunce în apã s'o scóta; asemenea cred cã e bine de scãldat în locul de unde s'a tãiat gheșã pentru cruce, pentru tãmãduirea tuturor bólelor (asemenea în Vinerea mare dinaintea Pascilor).»

(3) I. Neuișescu, *op. cit.*, p. 529.

(4) M. Lupescu, *Superștici*, publ. în *Șeșetóreau*, an. I, Fãlticeni, p. 18:—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 56

(5) *Trișã*=lumina de Iordan sau Bobotézã.

s'a speriat cine-va de vre-un lup, atunci e bine să se afume cu putregaiu de richită. (1)

Dacă arde vre-o casă și e pericol ca să se lățescă focul, atunci e bine a se încunjură casele vecine cu *trifă* și așa vor fi ele scutite de foc. (2)

Atât în *Bucovina* cât și în cele-lalte țeri locuite de Români, mai ales însă în *Transilvania* și *Banat*, este *datină* că, în decursul sfințirii apei la Bobotéză prin preoți, se scot toate vitele afară din staule (grajduri, poeți), spre a se aerisi și împărtăși și ele prin aer de botez. (3)

Iar după ce s'a sfârșit sfințirea apei, fie-carele, cum se întorce de la biserică respective de pe locul unde s'a săvirșit sfințirea, cu apă sfințită acasă, stropesce cu puțină apă de acésta toate vitele și nutrețul lor, apoi bea fie-care căsaș câte o lécă pe nemâncate (înainte de mâncare), anume ca să se curățescă și să se sfințescă, iar restul îl păstréză peste tot anul într'un șipușor, căci *apa sfințită în ziua de Bobotéză nici când nu se strică* și, afară de acésta, *e lecuitoare și tămăduitoare de ori-și-ce bôlă*. (4)

Ba, ce este încă și mai mult, apa acésta, nu numai că are o putere foarte mare vindecătoare, ci printr'insa, după cre-

(1) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV. No. 30.

(2) *Ibidem*, No. 67.

(3) Sim. Manguuca, *Calend. pe an. 1882 și 1883*; - Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «In decursul cât botéză preoții la riū, vitele staū pe afară.»

(4) Sim. Manguuca, *Calend. pe an. 1882 și 1883*;—Cred. Rom. din Șomcuta-mare, com. de d-l El. Pop: «Apa sfințită in ziua de Bobotéză, crede poporul că e cu mult măi sfintă și mai folositore la bóle decât ceea ce se face la *Rosale*»;—Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul, dat. și cred. Rom. din Munții apuseni ai Transilvaniei: «In ziua de Bobotéză ese preotul cu tot poporul adunat la biserică, de sfințesce apa la o vale. După sfințire, fie-care își ieă câte un vâsuț de apă sfințită și o duce acasă, de stropesce din ea vitele și nutrețul lor, bea fie-care o lécă din ea pe nemâncate, iar cea-laltă apă o păstréză de leac peste anul întreg, că apa de la Bobotéză nu se strică»;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 55: «In ziua de Bobotéză se face aghiasmă mare, care e bună pentru tămăduit toate bólele; cu acéstă apă sfințită se împărtășesc ómenii, cari nu-s vrednici de a luă sf. taine»;—El. Sevastos, *Serbătorile pop.*, publ. în *diar cit.*, p. 149: «Aghiasma din ziua de Bobotéză se strînge numai în biserică și se împărtășesc cu ea ómenii, cari nu-s vrednici de sf. taină;

dința Românilor din *Bucovina, Moldova și Muntenia*, se pot boteză chiar și *Moroii* sau *Muronii*, după cum îi numesc Bănățenii, adecă copiii cari au murit nebotezați.

Drept aceea, mamele, cari au avut nenorocirea să perdă vre-un copil, să-l nască mort, sau cărora le-au murit copiii mai înainte de a fi fost încreștinați, acele mame, dic, pentru a încunjura ca după al șéptelea an să se facă copiii lor *Moroii*, trebuie, după cum spun Româncele din *Moldova*, să care cu gura șépte ani de-a rîndul în ȓiua de Bobotéză *aghiasmă mare* și să stropéscă cu ea mormintele lor. (1)

Deci cine are copil perdut sau mort nebotezat ieă *aghiasmă* de la șépte biserici, în șépte șipușóre, și le tórnă pe morminte și le mai dá și o bucățică de pânză ca de trei coți drept crijmă; și ast-fel se socotesce copilul botezat. (2)

că dá, omu-i păcátos și în casa lui nu se cade să ție *aghiasmă mare*, că unde cade o picătură arde pămîntul.—Cu tóte acestea, este sciut că cele-lalte prasnice is câte opt ȓile, *Crăciunul, Sánta Mária, Ovedenia, Ispasul*, se *odorcesce* prasnicul, se face slujba din noú. La Bobotéză însă prasnicul îi de ȓece ȓile, în cât numai în acest timp ómenii is sloboȓi să ție în casă *aghiasmă mare* ca să beă și să se spele, că ori-ce bólă și durere are omul, spélându-se cu *aghiasmă mare*, de tóte se mântue și se tãmăduesce. numai credinȓă să aibă ;—Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Zánóga, pl. Cămpu-Romanați: «Poporul are obiceiul de a botezá vitele la Bobotéză cu apă sfințită»; — com. Crângenii, jud. Teleorman: «La noi este obiceiul ca să se stropéscă vitele din grajduri cu *apă sfințită* numai la Bobotéză»; — com. Ciurariú, jud. Teleorman: «Este obiceiul ca în ȓiua de Bobotéză să se stropéscă vitele din curtea omului cu apă sfințită»; — D. Stănescu, *Obiceiuri la Bobotéză*, publ. în *ȓiar cit.*, p. 354: «*Apa sfințită* la Bobotéză se numesce *iasmă mare* (iasma = *ἀγίασμα*, biser. lucru sfințit). Iasma se păstréză mult timp în vase și se ȓice că are proprietatea a nu se stricá cum se stricá cele-lalte ape»; — W. Schmidt, *op. cit.*, pp. 5-6: «Apa de la Bobotéză,—adusă chiar din mai multe parochii,—se păstréză cu îngrijire în șipuri, nu se ímpute nici odată și se întrebuintéză ca un mijloc vindecător contra multor rane... Și séra, când vine preotul cu apă sfințită spre stropirea animalelor, ínsemnézá a avé noroc la ele.»

(1) S. Fl. Marian, *Moroii*, publ. în «*Albina Carpaților*», an. III, Sibiiú 1878-79, p. 87.

(2) El. Sevastos, *Sěrbătorile pop.*, publ. în *ȓiar cit.*, p. 149; — B. P. Hasdeú, *Etyrn. Magn.*, t. I, p. 503: «Femeile tórnă *aghiasmă* pe mormintele réposatiilor, ba și pe mormintele copiilor născuți morți, cu credinȓă că prin acésta îi botéză și le pun și numele *Ioan* (Tutova, com. Iepurenii).»

Românele din *Bucovina*, după cum mi s'a spus, tot în ziua de Bobotéză, ieaū aghiasmă de cea mare, care se face la Iordan, și ducându-o într'un păhărel său și în alt vas, o tórnă în cruciș peste mormintele unde sciū că se află copiii lor îngropați, sau tórnă aghiasmă de acésta pe sicriul Moroiului prin o bortică anume făcută, și de câte ori tórnă, de atâtea ori rostesc formula botezului, adecă: «Botéză-se robul lui Dumneđeū *Ion* (de este băiat), *Maria* (de este copilă), în numele Tatălui și al Fiului și al st. Duh, amin!» Iar numele, ce s'a dat copilului mort la cea dintâi turnare a aghiasmei, trebuie să se repetescă în toți șapte anii.

Prin acéstă procedură, repetită în fie-care an în ziua de Bobotéză, după cum afirmă Româniī din Bucovina, Moroiul e deplin botezat și mai mult nu rămâne Moroiū, ci *cutare copil*, și locul unde e îngropat nu cășunéză niméruī nici o nenorocire, nici o daună. Atât ómeniī cât și vitele cari trec pe acolo sunt lăsați în pace, căci Moroiul, botezat fiind, nu se mai scólă din mormintul său, nu mai ese afară, ci rămâne acolo pentru tot-deauna ca și ori-care alt mort de rînd. (1)

Am amintit mai sus cum că *apa sfințită la Bobotéză* sau *aghiasma mare nu se strică nici când și e lecuitoare și tămăduitoare*.

Despre acésta e convins nu numai poporul român de pretutindenea, ci și preoții și învățătorii săi.

Cum că apa de la Botez sau Bobotéză e lecuitoare și tămăduitoare, acésta se află scris și în cărțile bisericesci, dar cum că ea nu se strică, nu e nicăeri însemnat în aceste cărți.

Cel dintâiū, care vorbește despre cauza nesticării acestei ape, este istoricul Sulzer. Iată ce serie el în privința acésta:

«Eū vreū să mă ocup numai cu întrebarea psihicală: de unde vine cum că apa sfințită în ziua acésta (la Botez) nu se strică la creștinii bisericeii orientale? Despre fenomenul acestei cauze nu mă pot îndoi; despre acésta sunt asigurat din partea medicului Principelui din Țera-Românescă, care, pe lângă tótă învățătura sa fizicală, nu vede în apa acésta alt cevă decât un ce supra-natural, o deplină (operă) de minune. Eū l'am îndrumat la principiile fundamentale de învățatură naturală ale Englesului Ben-

(1) S. Fl. Marian, *Moroiū, op. cit.*, p. 87.

jamin Martin, unde p \acute{o} te afl \acute{a} însemnate cauzele acestui fenomen și tot odat \acute{a} p \acute{o} te ved \acute{e} , cum c \acute{a} și afar \acute{a} de biserica grec \acute{e} s \acute{c} ă, înc \acute{a} și la ereticii Englesi, o ap \acute{a} luat \acute{a} pe timpul solstițiului de \acute{e} rn \acute{a} , dup \acute{a} care cade în scurt Botezul, și bine scutit \acute{a} de intrarea aerului și a g \acute{a} v \acute{e} tului (Ungeziefer), r \acute{e} m \acute{a} ne cu totul asigurat \acute{a} de stric \acute{a} ciune.» (1)

Din ac \acute{e} st \acute{a} spunere a lui Sulzer ne convingem cum c \acute{a} : apa sfințit \acute{a} la Botez sau Bobot \acute{e} z \acute{a} se crede pretutindenea, p \acute{a} n \acute{a} chiar și la Rom \acute{a} nii din Rom \acute{a} nia, c \acute{a} nu se stric \acute{a} , și cum c \acute{a} ac \acute{e} st \acute{a} credinț \acute{a} este f \acute{o} rte veche, fiind-c \acute{a} și medicul Principelui din Rom \acute{a} nia pe la anul 1781, c \acute{a} nd a scris Sulzer, s' \acute{a} fost convins despre ac \acute{e} sta.

Dar argumentul lui Sulzer în privința cauzei pentru ce nu se stric \acute{a} apa sfințit \acute{a} la Botez nu p \acute{o} te fi adev \acute{e} rat.

Iat \acute{a} ce spune în privința ac \acute{e} sta Sim. Manguica :

«Argumentul lui Sulzer în privința cauzei pentru ce nu se stric \acute{a} apa de la Botez sfințit \acute{a} nu p \acute{o} te fi adev \acute{e} rat, c \acute{a} ci e \acute{u} , de vre-o 15 ani, de c \acute{a} nd am început a culege *s \acute{e} rb \acute{a} torile* (necreștine), *datinele* și *credințele* poporului rom \acute{a} n, fiind-c \acute{a} m'am convins de însemn \acute{a} tatea lor mitologic \acute{a} , astronomic \acute{a} și calendaric \acute{a} , și am cunoscut adev \acute{e} rințele ce cuprinde în sine pentru istoria cultur \acute{e} i în genere și pentru originile n \acute{o} stre rom \acute{a} ne în specie, din multe contraverse cu preoții și învăț \acute{a} tori \acute{i} rom \acute{a} n \acute{i} , m'am convins cum c \acute{a} apa de la Botez s \acute{a} nțit \acute{a} nu se p \acute{a} str \acute{e} z \acute{a} de Rom \acute{a} n \acute{i} în vase (olbe, ite) ermetice închise, ca s \acute{a} nu p \acute{o} t \acute{a} intr \acute{a} aerul în ap \acute{a} , ci chiar cea mai mare parte din popor l \acute{e} p \acute{a} d \acute{a} astupușul de la flașc \acute{a} și pune în gura flaschei un fir de *bosioc* (lat. *Basilicum oocynum*), alții apoi, neav \acute{e} nd astupușe, pun flaschele cu apa sfințit \acute{a} de la Botez pe un *orman* (dulap) chiar și neastupate, în c \acute{a} t nu numai aerul, ci formal și pulberele din cas \acute{a} intr \acute{a} în flașc \acute{a} și în ap \acute{a} și totuși apa de la Botez sfințit \acute{a} nu se stric \acute{a} , despre care fenomen și sub aceste împrejur \acute{a} ri m'am convins și e \acute{u} . Nic \acute{i} obiecțiunea cum c \acute{a} la Botez este gerul cel mai mare și, prin ger nimicindu-se p \acute{a} rțile putred \acute{e} t \acute{o} re ale apei, prin aceea devine apa ca și destilat \acute{a} și pentru aceea nu se stric \acute{a} , nu este adev \acute{e} rat \acute{a} , c \acute{a} ci de multe ori este la Botez aș \acute{a} de cald, c \acute{a} t nu-și p \acute{o} te ține omul c \acute{a} putul de \acute{e} rn \acute{a} îmbr \acute{a} cat și totuși s' \acute{a} constatat c \acute{a} nic \acute{i} atunci nu se stric \acute{a} apa de la Botez sfințit \acute{a} .»

(1) *Geschichte des transalpinischen Daciens*, Wien 1781, t. II, p. 295.

«Causa, deci, pentru ce nu se strică apa la Botez sfințită,— încheie Sim. Mangiuca,—este un proces metafisic, fiziologic-psihologic.» (1)

VI.

A R D É S C A.

În unele părți ale *Bucovinei*, precum bunăoră în orașul Siretiu, eră mai înainte datină, după cum mi s'a spus, ca tineretul: feciorî și fete, să ieă, nemijlocit după ce s'a sfințit apa la Iordan, câte un tăciune aprins din focul ce a fost făcut pentru aprinderea săcalușelor și să se întorcă cu tăciunii aceștia în mână de la sfințirea apei dimpreună cu procesiunea până ce ajungeă acésta la biserică. De aici se ducea apoi cu toții unde-va într'un loc mai deschis, bunăoră pe un tăpșan, și acolo, punând iarăși tăciunii la un loc și mai punând încă paie și frunze uscate peste dînșii, făcea un foc mare. După acésta, încunjurându-l din tóte părțile, prindea a jucă în jurul lui. Iar când focul prindea a se potoli, atunci începea care din cotro a sări peste dînsul.

Facerea focului acestuia, precum și jocul dimprejurul lui se numia cu un termen tehnic poporal *Ardéscă*.

Datina acésta de a face foc de paie și frunze uscate în diua de Bobotéză și a jucă împrejurul lui, după cât sciū eū, nu mai există în timpul de față nicăeri în Bucovina. Numele ei însă și jocul s'aū mai păstrat încă și acuma în unele părți.

Așă, Românii din Liuđi saū Liuđi-Homora, districtul Gura-Homorului, spun că *Ardéscă* este un joc, la care se prind flăcăii și fetele de mână și se învîrtesc, iar după acésta fiecare fecior ieă câte o fată și o jócă. (2)

Insemnătatea acestei datine încă s'a uitat, căci unii Români, la cari s'a mai păstrat numirea ei, o deduc de la verbul

(1) *Calend. pe an. 1882*, p. 45 și urm.

(2) Com. de Emilian Tăutul, stud. gimn.

a arde și subst. *iască*, adică *ard'iască*, ca și când ar fi vorba despre *arderea* unei bucățele de *iască*, și nu a unui foc mare.

Alții, din contră, precum bunăoră cei din Fundul-Moldovei, districtul Câmpulungului, o confundă cu jocul *Arde-lenésca* sau *Ardelénca*.

În fine trebuie să mai amintesc încă și aceea că *Ardésca*, deși nu sub acest nume, se află și la Români din Munții apusenii în *Transilvania*.

Iată ce scrie în privința acésta d-l I. Pop-Reteganul :

«La *Apă-botéză* mai toți Româniî aprind paie sau frunze uscate și fac pară mare și, după ce se mai micesce para, sar peste ea și ȕic că nu-î *mărcă* (1) purecii nóptea.» (2)

Afară de focul, despre care am vorbit până aici, este datină în unele părți ale *Bucovineî* de a se face cu tăciuni de la Iordan încă și un alt foc, și anume prin pomete. Iar acest foc din urmă se face de aceea ca, afumându-se pomii cu fumul ce ese dintr'însul, să fie mai roditori. (3)

Ce se atinge de *tăciuniî* rămași de la focul pentru săcălușuri, trebuie să mai amintesc încă și aceea, că ei nu se întrebuințéză numai spre facerea focurilor descrise mai sus, ci și pentru alte scopuri.

Așă, unii Români din Bucovina, luându-î și aducându-î acasă, afumă casele și grajdurile cu dînșii; fac cruce în *grindariul* casei, pe la ferestre și prin grajduri, ȕicând că acești tăciuni sunt de tot sfințiți și curați, și ca atari apărători în contra tuturor rēutăȕilor și mai ales în contra spiritelor celor necurate. (4)

Alții afumă pânea cu dînșii, anume ca acesteia să-î mērgă bine și să nu facă *tăciune*. (5)

(1) *Mărcă* ȕic Moȕii în loc de *măncă* sau *mănăncă*, după cum spun Bucovinenii și Moldovenii.

(2) Din Mss. depus la Academia Română.

(3) Dat. Rom. din Ilișesei, com. F. Doboș.

(4) Dat. Rom. din Carapeiu pe Siret, com. de Tóder Tovarniȕehi, stud. gimn.

(5) Dat. Rom. din Buninți, com. de Vesp. Corvin : «Cu tăciuniî focului de la săcălușul, care se descarcă în ȕiua de Bobotéză, afumă ómenii pânea, ca să-î mērgă bine și să nu facă tăciune.»

Și iarăși alții îi întrebunțază în contra *frasului* (1) sau a *césului rău* (2) și în contra *spaimelor copiilor*. (3) Când se înspăimântă sau se sperie vre-un copil, atunci se pun tăciuni de aceștia într'o sticlă cu apă și, după ce staū o lécă, se dă copilului înspăimântat apă de acésta să beà, și așa îi trece spaima. (4)

Tot așa se dice că este bine de afumat cei speriați și cu bucățelele cele de lemn, ce es din dopurile cu carī aū fost săcălușurile încărcate. Din care causă apoi femeile le strîng și le păstréză peste tot anul. (5)

În fine unii ómenī ieau dopurile ce es din săcălușuri, le păstréză peste tot anul și, când le face cine-va vre-un rău, le ard și cenușa ce ese dintr'însele o aruncă apoi după cei ce le-aū făcut rău, dicënd:

Să se ducă rēul,	De noi toți dușmanii,
Cum se duce plumbul;	Cum a ars și a sburat
Să se frigă	Acest dop din sacaluș! (6)
Și să fugă	

La Iordan se pușcă nu numai din săcălușuri, ci adese-orī și din puscī. Decī cu hârtia sau călțit, sau mai bine đis cu *fuituiala*, cu care aū fost puscile încărcate, și carī es mai tot-deauna aprinse din puscī, se aprinde un fel de iască, care asemenea se întrebunțază spre afumare când se sperie cine-va. (7)

(1) Dat. Rom. din Sânt-Ilie, com. de Eugeniū Cojocariū: «Românii strîng tăciunii de la secalușuri la Bobotéză pentru bóla de *fras* și cred că-s de léc.»

(2) Dat. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilean.

(3) Dat. Rom. din Mihoveni, com. de Nic. Popenciuc: «Tăciunii pentru sacalușul de la Bobotéză sunt bunī de *spăriat*, se aprind și se afumă cel *spăriat* cu el»;—a celor din Ilișesci, com. de Fil. Doboș: «Tăciunii de la sacalușuri din điuva de Bobotéză îi ieau femeile, dicënd că sunt bunī de *spăriat*. Când se sparie un băiat, il afumă cu de acești tăciuni.»

(4) Dat. Rom. din Frătăușul-noū, com. de Vesp. Reuș și Iul. Sidor: «Ómenii întrebunțază tăciunii rēmași de la focul făcut pentru sacalușuri contra *spaimelor copiilor*, și anume îi stîng în apă și după aceea îi spală cu apă de acésta.»

(5) Dat. Rom. din Carapciu pe Siretiū, com. de T. Tovarnițchi.

(6) Dat. Rom. din Todiresci, com. de Nic. Rădășan.

(7) Dat. Rom. din Stroesci, com. de G. Bărtoiu.

In fine, dacă încărcătura de pușcă de la *Iordan-Bobotéză* se aduce acasă aprinsă și se încunjură casa cu dînsa, atunci casa e ferită de tóte relele și chiar de trăsnet. (1)

(1) Cred. Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iordachi Isac.

IOAN BOTEZĂTORUL.

I.

IOAN BOTEZĂTORUL.

Despre *Sântul Ioan Botezătorul* său simplu *Ioan Botezătorul* și *Sân-Ion*, care se serbeză tot-deauna a doua și după Boboteză, adică la 7 Ianuarie, există la Români din *Bucovina* următoarea legendă :

«Duce că *St. Ioan Botezătorul* a fost dintru început păstor de capre.

«Și de cum s'a născut și până ce a crescut mare, el chip omesc n'a vădut, pentru că n'a fost nici odată printre ómeni, ci de cum s'a trezit, a trăit numai cu caprele sale.

«El se nutriă cu laptele ce-l mulgea de la capre și se îmbracă în straie pe cari și le făcea din pèrul ce-l tundeà de pe dînsele.

«Și de óre-ce el s'a trezit la capre și n'a avut pe nimeni cine să-l învețe, de aceea nici nu scia a se ruga lui Dumneđeú ca alți ómeni.

«In părțile acelea, unde-și páscea el caprele, erà un butuc, și, când voià să se róge lui Dumneđeú, sărià odată peste butuc și dícea : «*Asta fie, Dómne!*» apoi sărià a doua órá și spunea : «*Asta mie, Dómne!*»

«Și tot așa săriă el în colo și în cōce peste butucul acela, rostind cuvintele : «Asta ție, Dómne!» și «Asta mie, Dómne!» până ce se osteniă.

«Și asta eră tótă rugăciunea lui. Atâta sciă, atâta făcè !

«După ce a crescut mai mare, auđind nisce ómení de dînsul, aũ mers să-l vadă.

«Și ómenii aceia, după ce aũ sosit și aũ stat mai mult timp de vorbă cu dînsul, îi spuse că creștinii aũ un locaș anumit și fie-care creștin, care voesce să se rōge lui Dumneđeũ, trebuie să cerceteze locașul acela.

«Auđind Ioan celea ce i le spuseră ómenii, s'a hotărit să călătoréscă și el la locașul acela, ca să ieă și el parte măcar o singură dată la slujba dumneđeéscă și să se închine și el lui Dumneđeũ, unde se închină, după cum i s'a spus, toți cei-lalți creștini.

«Pornindu-se la drum spre locașul numit, a avut în calea sa să trecă peste un pãriũ.

«Ajungênd la pãriũ, a trecut printr'însul ca pe uscat, fără ca să se ude la picióre.

«Iar după ce a trecut pãriul acela, mai mergênd o bucată bună de loc, a ajuns într'un sat, unde se află locașul despre care i s'a spus.

«Ajungênd și apropiându-se de ușa locașului, vede, spre cea mai mare mirare a sa, o mulțime de ómení adunați, și fie-care om cu câte o legătură mare de paie în spate.

«Insă legăturile saũ sarcinele acelea, ce le-a vëđut Ioan, nu erau sarcine de paie, după cum își închipuiă și credeà el, ci acelea erau păcatele fie-cãruí om.

«Vëđênd el acésta și cugetând că fie-care om, care vrea să între în locașul lui Dumneđeũ, trebuie numai decăt să aibă o asemenea sarcină în spate, a mers la un om din sat și, rugându-l să-í deà un braț de paie, și-a făcut și el o sarcină și a luat-o în spate.

«Dar ce a făcut n'a făcut bine, căci întorcêndu-se îndêrêt și intrând în biserică, preotul ce liturghisiă, cum l'a vëđut cu sarcina cea de paie în spate, a cugetat că vrea să-și bată joc de locașul lui Dumneđeũ și de aceea l'a dat din biserică afară.

«St. Ioan, după ce l'a dat preotul afară din biserică, s'a supêrat pe dînsul, dar nu i-a đis nimic, ci s'a întors iarăși la caprele sale.

«Ajungênd însă la pãriul, peste care a trecut mai înainte ca pe uscat, acum n'a mai putut trece așa, ci s'a cufundat până în genuchí în apă și s'a udat pe picióre, și asta din pricină că a păcătuit.

«Iar după ce a trecut acuma păriul și a ajuns la caprele sale, cât a trăit nu s'a mai dus la biserică ca să se róge acolo, ci el s'a rugat și mai departe tot așa, cum s'a rugat și mai înainte, și rugăciunea lui erà și de astă dată cu mult mai plăcută și mai bine primită înaintea lui Dumneđeū decât a tuturor celor-lalți ómeni.

«De aceea Dumneđeū l'a și ales pe dînsul ca să boteze pe fiul sėū, adecă pe Domnul nostru Isus Christos.

«Și cum a hotărit Dumneđeū, așa s'a și întimplat.

«Venind adecă Domnul nostru Isus Christos la Ioan și cerėnd ca să fie botezat de dînsul, Ioan, dintru început, umilit și retras, cum erà, n'a voit să-l boteze. Inșă mai pe urmă, spuindu-ı Isus că așa e dorința și voința Tatălui ceresc, s'a supus și l'a botezat în riul Iordanului. Și de atunci se numesce el, nu numai *Ioan Botezătorul*, ci și *Nănașul Domnului*, *Nănașul lui Isus Christos* și *Nănașul lui Dumneđeū*.» (1)

După o legendă din *Muntenia*, comuna Diosci, plasa Câmpu, județul Romanați, când a fost *Sânt-Ioan* băețel mic, mama sa, de frica lui *Irod împėratul*, care voià să-l omóre, a fugit cu dînsul în pustietate și, acolo, intrând într'o peșteră, s'a deschis o pétră și l'a înghițit. Și din pétra aceea eșià el pe furiș și se hrănià cu erburı și cu miere sėlbatică. Și așa a trăit el până ce a crescut mare. Iar după ce a crescut mare, el a fost acela care a adus botezul în lume și care a botezat pe Isus Christos. (2)

Iar când a botezat St. Ioan pe Domnul nostru Is. Christos, s'aū întimplat o mulțime de minunı.

Cea mai mare și mai însemnată minune însă e aceea, prin care s'a sfărımat contractul ce l'a fost făcut *Dracul* cu *Adam* când a fost acesta alungat din raiū și osındit de Dumneđeū ca să lucre pămıntul și întru sudórea feței sale să-și câștige pânea de tóte ȓilele.

Iată ce ne spune o legendă din *Bucovina* în privința acestui contract și a nimicirıi sale :

«ȓice că *Adam*, după ce a fost alungat din raiū pentru călcarea poruncei ce i-a dat Dumneđeū, adecă ca să nu mănânce din

(1) Din Stroesci, dict. de Catrina Bodnariū și com. de Petru Străinul, stud. gimn.

(2) Din *Rėsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu.

pomul cunoștinței binelui și a răului, neavând, ca mai înainte, cele trebuincioase pentru susținerea vieții sale, a căutat o bucată de loc, care eră mai frumoasă, și s'a pus dimpreună cu soția sa *Eva* ca s'o are și să samene puțină pâne pe dinsa. Mai pe scurt a voit să lucreze și să-și câștige pânea de toate zilele, după cum îi spuse Dumnezeu.

«Iată însă că nu mult după acesta, umblând *Dracul*, mână-o-ar acolo unde a inserat, prin lume, ca să mai facă câte o tonosă de ale sale, și aflându-l pe Adam arând, îi dice:

«— Bun lucru, Adame!

«— Mulțămesc d-tale, jupâne!— îi răspunde Adam, uitându-se lung la dînsul, nesciind cum și de unde a răsărit de odată ca din pămînt.

«— Da ce!... te-ai apucat de arat!—dise *Dracul* mai departe.

«— Apoi dă!... de ce să mă apuc și ce să fac?... trebuie să ar, că de n'oiu ară, n'oiu avé ce mîncă!...

«— Așă-î!... ai dreptate!... de una numai mă mir: cum de te-ai apucat a lucră, fără ca să te interesezi mai întâiu al cui e locul ce ai început a-l ară!... N'ai știut d-ta că locul acesta e al meu?

«— Al d-tale?... veți, asta n'am știut-o, căci de-o sciam nu mă apucam. Dar dacă-î așă tréba, apoi nu-î numai decât să lucru aici, ci pot să-mi caut altă bucată de loc, căci, slavă Domnului, pămîntu-î destul de mare!

«— Pămîntu-î mare, nu-î vorbă; dar ce folos, că nu numai bucată de loc acésta e a mea, ci tot pămîntul, pentru că înainte de a fi cum este acum, eu l'am scos din fundul mării, și cine vrea să-l lucre, acela trebuie să se înțelégă mai întâiu cu mine!... Altmintrelea nu se pôte!

«— Dacă-î așă, cum spui d-ta, atunci ce să fac eu?... în cotro să mă duc și cu ce să mă hrănesc, ca să nu pier de fóme?

«— Asta-î tréba d-tale, nu e tréba mea!... fă ce scii!... una însă țu-o spun verde și retezat, că de acum înainte să nu te mai vîd nicăerî arând, că de te vei mai încumetă a-mi stricà pămîntul, cu mine vei avé de lucru, și atunci să nu te plîngi că nu țu-am spus!

«Auzînd Adam ceea ce îi spuse *Ucigă-l bolohanii*, a început a se tînguî, căci nu scia acum ce să începă și ce să facă?... în contro s'apuce și cu ce să se hrănescă?... În raiu, unde le avuse toate din gata, nu se mai putea întorce, pentru că Dumnezeu pusesese la pórta acestuia un inger cu sabie de foc și nu-l lăsă să intre înăuntru, iar *Dracul*, duce-s'ar pe pustii, nu-î da voie să lucre pămîntul.

«Dracul, vădând că Adam se află în cea mai mare încurcătură, că nu scie ce să facă și să dirégă, îi duse că el îi va da voie să are o bucățică de loc, dacă în schimb pentru acésta îi va da atât sufletul său cât și sufletele tuturor urmașilor săi.

«Adam, la rîndul său, vădând că nu e alt chip de scăpare și mântuire, se învoi, numai să-l lase să lucre ca să aibă cu ce trăi.

«Inșă Dracul nu se mulțumî numai cu atât, ci voinde ca să fie mai sigur, i-a spus să facă mai întăi contract cu dînsul, și abiă după aceea îl va lăsă să lucre. Luă apoi vre-o câți-va pumni de țerînă, o frămîntă bine, făcû dintr'însa o cărămidă, și cărămida aceea i-o dete apoi ca s'o iscălască.

«Adam, ... ce eră să facă?... își puse degetele pe cărămidă, și... contractul fu gata iscălit.

«Dracul, cum a vădût că Adam a iscălit contractul, adecă că și-a pus degetele pe cărămidă, bucuria lui, de-auna și luă cărămida, o arse bine în foc până ce se făcû tare ca pétra, se duse apoi cu dînsa până la *apa Iordanului* și, sosind acolo, o viri sub o stâncă din fundul apei, ca să n'o pótă luă nimeni de-acolo, cugetând că, dacă va ascunde ast-fel contractul, sufletul lui Adam e al său pe vecie.

«Dar ce folos, că n'a fost să fie așa, după cum și-a inchipuit *Diavolul*, căci când a botezat St. Ioan pe Is. Christos în apa Iordanului, atunci s'a sfărîmat tótă cărămidă.

«Dacă Domnul nostru Is. Christos nu s'ar fi botezat de Ioan, atunci cărămidă nu s'ar fi sfărîmat, adecă contractul cel iscălit de Adam nu s'ar fi stricat, și noi ómeniî toți am fi acum ai Dracului. Inșă Is. Christos s'a botezat și contractul s'a stricat, și nu numai Adam, ci și noi cu toți am scăpat.

«Și pe când se botezà Isus dîceà cătră Ioan să strige mai tare, căci cu cât strigà el mai tare, cu atâta și cărămidă se sfărîmă mai iute.

«Inșă Ioan se temeà să strige prea tare, căci cu cât strigà el mai tare, cu atâta mai multe bucăți de cărămidă eșiau din apă și-l loviau, ca și când ar fi asvîrlit cine-va anume cu nisce petre într'însul.

«Isus inșă îi dîceà să nu se témă, ci să strige și mai tare.

«Ioan l'a ascultat și a strigat, și cu cât mai vitejesce strigà și-l botezà pe Isus, cu atâta și mai mult se sfărîmă, ast-fel că, când a gătit de botezat, tótă apa Iordanului s'a roșit de pulberea cărămișei, care s'a sfărîmat.

«Și așa s'a nimicit contractul prin care-și vinduse Adam sufletul său, precum și al urmașilor săi, Dracului!» (1)

Din cauza acésta, că la Botezul lui Isus Christos prin St. Ioan Botezătorul s'a nimicit contractul prin care și-a fost vîndut Adam nu numai sufletul său, ci și al urmașilor săi, Dracului (2), precum și din cauză că St. Ioan Botezătorul a fost *Nănașul lui Dumnezeu*, îndătinéază Români de a-i serbă ziua ca și orî-care altă sêrbătore mare saũ ca Duminica, voind prin acésta a-i cinsti numele. (3)

Unii Români însă serbéază ziua acésta încă și pentru aceea ca Dumnezeu să le ferescă gospodăriile de foc și animalele de fiarele cele sêlbaticе. (4)

Cine se încumetă și lucră în acésta zi, se crede că aceluia trebuie numai decât să-i ardă în decursul anului gospodăria saũ alt cevă de pe lângă gospodărie, saũ să-i mănânce lupii vitele. (5)

(1) Din Frătăuțul-noũ, com. de Iul. Sidor și Vesp. Reuț.—O variantă din Transilvania a acestei legende, intitulată «*Zapisul lui Adam*», se află la d-l I. Pop-Reteganul, *Povești din popor*, Sibiiu 1895, p. 194. Singura deosebire mai esențială între legenda bucovinénă reproducă de noi și cea transilvănénă publicată de d-l Reteganul constă întru aceea că, pe când, după cea bucovinénă, *contractul* a ținut până la Botezul lui Isus, pe atunci, după cea transilvănénă, *zapisul* a ținut până la *Invierea lui Christos*, care a surpat Iadul, zăvórele cele de fer le-a sdrobotit, iar încuetórele cele de aramă le a sfărîmat și zapisul l'a rupt și rupt e până în ziua de astăzi.

(2) După spusa Rom. din Frătăuțul-noũ, com. de d-l Iul. Sidor.

(3) După spusa Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilean; — a celor din Buninți și Mihoveni, dict. de Pavel Cioful, și com. de Vesp. Corvin: «Români serbéază ziua *St. Ioan Botezătorul* de aceea, pentru că el este *Nănașul Domnului nostru Isus Christos* și de aceea urméză nemijlocit după Botezul Domnului, pentru că Domnul nostru Isus Christos a umblat pe la noué mări ca să se boteze, și nu l'aũ botezat, numai Iordanul»; — a celor din Pătrăuț de lângă Sucéva, com. de Leon Holca; — din Bancesci, com. de Dim. Bancescul; — din Ilișesci, com. de Fil. Doboș, și a celor din Balacéna, com. de G. Boca.

(4) După spusa Rom. din Fundul-Sadovei, dict. de Const. Crăciunaș și com. de T. Lunčan: «Mai pe scurt, se crede că tóte sêrbătórele cari pică în timpul de la *Vinerea mare*, adecă de la precuviósa *Paraschivă* și până la *Simion bêtărânu*, care pică a doua zi de *Stretenie* saũ *Intîmpinarea Domnului*, se serbéază pentru foc și pentru dihanii.»

(5) Cred. Rom. din Cireș-Opaț, com. de Const. Dugan, și a celor din Fundul-Sadovei, dict. de Gafița Crăciunaș și com. de T. Lunčan.

Românii din Fundul-Sadovei, în *Bucovina*, mai cred încă și aceea, că St. Ioan Botezătorul e *Patronul pruncilor* și-l serbeză ca și pe St. Duminică, ȳicând că el i-ar apără pe prunci și i-ar scuti de tóte nenorocirile și mai ales ca să nu móră nebotezați. (1)

Românii din *Muntenia* îl țin pe *Sânt-Ioan* de la 7 Ianuarie ca o sərbătóre fórte mare (2), nu numai pentru că el a botezat pe Isus Christos și de atunci au primit și ómenii botezul (3), ci și pentru că el a făcut posturile cu o cétă de 318 sfinți părinți (4), precum și pentru aceea fiind-că el e de un mare ajutor lui Dumneȳeu pentru buna sporire a rodurilor pămîntului. (5)

Românii, al căror patron e St. Ioan, adecă cari se numesc *Ioan*, serbeză ȳiua lui nu numai din causă că el a botezat pe Isus Christos, ci tot odată și pentru că el e patronul lor.

Unii dintre aceștia îndătinéză a face în acéstă ȳi prasníc și a da celor sërmanii diferite mîncări și bęturi de sufletul celor ręposați, cari asemenea s'au chemat Ioan, anume ca St. Ioan Botezătorul să-i pomenescă și să se róge finului sęu, Domnului nostru Isus Christos, ca să-i mântuiască de păcate.

Alții iarăși serbeză patronul lor prin aceea, că fac puțină

(1) Com. de T. Lunca.

(2) Din *Ręsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Valea-Popii, jud. Muscel; Zănóga și Diosci, pl. Cămpu, jud. Romanați: «*St. Ioan*, 7 Ianuarie, se socotesc ca o sərbătóre fórte mare;—Ciurariu, jud. Teleorman: Tęranii de aici socotesc pe St. Ioan (7 Ian.) ca o sərbătóre mare;—și com. Rájlețu-Vieróșiu, pl. Olt-Vedea, jud. Olt: «Poporul are mare credință religiósă despre St. Ioan Botezătorul și-l ține de mare sərbătóre, la 7 Ianuarie.»

(3) Din *Ręsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Petra, jud. Teleorman: «Ómenii cred în St. Ioan, pentru că el a botezat pe Isus Christos și de atunci au primit și ei botezul.»

(4) Din *Ręsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Diosci, pl. Cămpu-Romanați: «St. Ioan a adus Botezul, el a botezat pe Isus Christos și a făcut posturile cu o cétă de 318 sfinți părinți.»

(5) Din *Ręsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Rijlețu-Vieróșu, pl. Olt-Vedea, jud. Olt: «Poporul crede că St. Ioan este de un mare ajutor lui Dumneȳeu pentru buna sporire a rodurilor pămîntului.»

pregătire cu felurite mâncări și băuturi, la care invită apoi mai cu seamă pe nămurii și vecinii, pe amicii și cunoscuții cei mai de aproape, cu cari petrec apoi totă ziua, mâncând, bând și veselindu-se. (1)

Tot așa se întâmplă și în cele mai multe sate din *Banat*, unde St. Ioan Botezătorul se numește, ca și în Bucovina, *Sânt-Ion*, că o mulțime de familii *sântuesc* pe *Sânt-Ion* ca patron al casei. (2)

După o a treia legendă, devenită deja *colindă*, și ca atare răspândită nu numai în *Bucovina*, ci în toate țările locuite de Români, *Sânt-Ion* a fost blăstemat de maica sa ca să se facă o fiară de pădure. Blăstemul maicei sale s'a prins. Ioan s'a prefăcut într'un *cerb* său, după cum spun o seamă de variante ale legendei acesteia, într'un *pui de căprioară*, și ca atare a trăit el apoi nouă ani și nouă zile. După nouă ani iarăși s'a făcut om, cum a fost dintru început, s'a scoborât la țară, aici a făcut o mănăstire, și abia după acesta a botezat el pe Domnul nostru Isus Christos.

Iată și legenda, respective colinda, care ni le spune toate acestea :

Noi umblăm și colindăm
Florile dalbe !
Pe la curți de mari boieri
Florile dalbe !
Și boerii nu-s pe-acasă,
Că-s în codri la vînat.
Și-a vînat cât a vînat,
Și nimica n'a aflat.
Și vînară cât vînară,
Și vînar'o ți de vară
Până colo cătră séră,
Și nimică nu aflară,
Numai cât un *cerbușor*,
Cerbușoru-î surișor.
Și pe dinsul mân'a pus

Și acasă l'a adus,
După masă că l'a pus,
Și-a 'ntins arcul să-l săgete.
Iară cerbul a oftat
Și din gur'a cuvîntat :
— Ho, ho, ho, nu săgetați,
Viéța nu mî-o luați !
Că eă nu-s cerb, cum credeți
Și după cum mă vedeți,
Ci-s Ion
Sânt-Ion
Nănașul lui Dumneșeu !
Maica mea m'a blăstemat
Când eram mic ne 'ntărcat,
Să fiă fiară de pădure

(1) Dat. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei, precum : a celor din Todiresci, com. de Nic. Rădășan, a celor din Mihoveni, com. de Nic. Popenciuc, și a celor din Balacena, com. de d-l G. Boca.

(2) S. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883.*

Noué ani și noué zile.
Dintr'acésta de-oiü scăpă,
Jos la țéră m'oiü lăsă,
Mănăstire m'oiü dură
Cu noué uși, cu noué altare,
Cătră răsărit de sóre!...

Noué ani daca 'mplinit
Jos la țér'a coborît
Și-o mănăstire-a zidit
Cătră răsărit de sóre
Cu noué uși, cu noué altare,
Cu fereștile spre sóre.
Și 'naintea mănăstirii
Sunt doi brađi îngemenați
Mindri, 'nalți și luminați.
La trupina brađilor,
Brađilor, gemenilor,
Este-un pat mindru 'ncheiat
De noué meșteri lucrat.
Da 'ntr'insul ce-i așternut?
Érbă verde de pe Prut.
Și 'ntr'insul cine-î culcat?
Domnul sânt nebotezat.
Și cu ce-î acoperit?
Cu vestmint până 'n pămînt.
Da lângă el cine șede?
Maica sfintă, pana verde.
Cu mâneca vînt îi trage,

O variantă a acestei colinde din *Transilvania*, comuna
Maladia, sună precum urméză:

Se luară, se duseră
Vinători d'ai lui Crăciun,
Corinde-mi Dómnne.
Tot umblară cât umblară
Đi de vară până 'n séră
Și nemică nu aflară,
Numa-un puiü de căprióră
Sub tufă de cărpínóră.

Cu năframa umbră-î face,
Și fiuțul nu mai tace,
Maica sa din gură-î ăice:
— Tací, fiule, nu mai plânge,
Că eü de-aici mi te-oiü duce
Pân' la umbra mărului!...

Mărul umbră nu făceă,
Fiul maicei nu tăceă,
Ci tot una că plângeă.
Maica sa iarăși ăiceă:
— Tací, fiule, nu mai plânge,
Că eü de-aici mi te-oiü duce
Pân' la umbra bradului!...

Bradul umbră nu făceă,
Fiul maicei nu tăceă,
Ci tot una că plângeă.
Maica sa că mi-î ăiceă:
— Tací, fiule, nu mai plânge,
Nu vėrsă lacrimi de sänge,
Că eü ție că ți-oiü da
Luna cu lumina sa,
Luna și cu stelele,
Sórele cu rađele,..
Cheițele raiului,
Scaunul județului
Și vasul botezului!

De botez cum auđi,
Fiul se și liniști. (1)

Intins-a arcul să-l săgete.
Dar puiul din graiü grăesce:
— Ho, ho, ho, nu săgetă,
Trageți arcul și mâna,
Că eü nu-s ce-ți pare ție,
Că eü-s *Ionul Sânt-Ion*,
Nănașul lui Dumneđeü,
Care 'n lume m'a lăsat,

(1) Din Liudți, sat în Bucovina, distr. Gura-Homorului, com. de E.
Téutul, stud. gimn.

Iar maica m'a blăstemat
 Fiară 'n codru să trăesc
 Și nouë ani să 'mplinesc,
 Nouë ani și nouë zile
 Și pe-atâtea săptemâni.
 Dac'acelea împlini-le-oiu,
 Jos la țeră duce-m'oiu,
 Chei în mână prinde-voiū,
 Mănăstiri deschide-voiū

Și în ele intră-voiū,
 Slujbe sante face-voiū.
 Slujbă sântă cine-ascultă?
 Da o-ascultă maica sântă
 C'un fiuț micuț în brațe,
 Cu costița despletită
 Peste fiul slobođită.
 Să fi gasdă vesel bun
 C'ai ajuns sântul Crăciun! (1)

Maî departe, trebuie să amintesc încă și aceea, că în ȕiua de *Sânt-Ion*, după credința Românilor din *Bucovina*, se *botéză gerul*, adecă să mōie și începe a se face maî cald. (2)

După credința și spusa Românilor din *Transilvania* însă, precum și a celor din *Banat*, la *Sânt-Ion* se duce néua (se înfrânge érna) dacă a adus-o *Sâ-Micórá* cu cal alb (3), sau cu alte cuvinte, dacă a venit *Sân-Nicórá* pe cal alb, *Sânt-Ion* va merge pe cal negru, adecă va duce érna. (4)

În unele părți din *Muntenia*, precum bunăórá în comuna Bogza, județul Rîmnicu-Sărat, este datină ca în ȕiua de St. Ioan Botezătorul, des-diminéță, fie-care om *să-și boteze* la casa sa tōte dobitocele și clădirile cu *aiasmă* din ajun. Rēmășița de aiasmă o păstrează pentru întrebuintărea peste an la tot felul de bóle, și maî cu sémă pentru friguri, precum și pentru *iesmuirea* vaselor ce se spurcă. (5)

În alte părți însă tot din *Muntenia*, poporul are obiceiul de a *botezà* în ȕiua de St. Ioan Botezătorul nu numai vitele, viile, grădinile, coșarele, cotețele, ci chiar și ogórele cu aghiasmă din ȕiua de Bobotéză. (6)

(1) Const. Man, *Colinde*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. LX, Brașov 1897, No. 277, p. 4.

(2) Cred. Rom. din Pârtescii-de-Sus, dict. de Domnica Baranoiū.

(3) Com. de d-l I. Pop-Reteganul.—Veđi și Sim. Manguuca, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.

(4) Com. de d-l I. Pop-Reteganul.

(5) B. P. Hasdeū, *Etym. Magn.*, t. I, p. 504.

(6) Idem de eadem, p. 504; — Din *Rěsp. la Cest*. d-lui Nic. Densușianu, com. Rîjlețu-Vieroșu, pl. Olt-Vedea, jud. Olt: «Este obiceiul de a se stropi cu aghiasmă în ȕiua de Bobotéză și St. Ioan vitele, stupii, sadurile (pomii și via)»; — com. Brastovėtu, jud. Romanati: «În diminéța ȕilei de 7 Ianuarie, adecă în ȕiua de St. Ioan Botezătorul este obiceiul ca ómenii să

În fine în multe comune din *Muntenia*, St. Ioan se serbeză mai mult de femeî. Iar după ce însereză se adună mai multe dintre dînsele la un loc, unde fac apoi chefuri și jocuri, însă fără bărbați, ȓicȓnd cȓ, peste tot anul, acȓsta e ȓiua cȓnd femeia e tot așȓ de mare ca și bȓrbatul. (1)

II.

IORDANITORIÎ.

În mai multe pȓrți din *Muntenia* este datinȓ ca bȓeții de la 15 ani începȓnd înainte sau mai bine ȓis bȓetaniî și flȓcȓii sȓ umble a colindȓ la *St. Ioan*, în nȓptea de 6 spre 7 Ianuarie.

Acești tineri se numesc *Iordȓnitori* și ȓic cȓ umblȓ cu Iordanul.

Ȓncȓ din sȓra de 6 spre 7 Ianuarie se strȓng mai mulți inși la o cȓrciumȓ și acolo mȓnȓncȓ și petrec sȓra. De obiceiȓ cheltuesc tot ce provine din darea care aȓ fȓcut-o noiî veniți, cȓci ori-ce noiî venit, ca sȓ fie primit ȓntre *Iordȓnitori*, ȓic ei, trebuie sȓ plȓtescȓ o taxȓ, care se ridicȓ pȓnȓ la suma de 5 lei. dar care ȓn tot-deauna se plȓtesce dupȓ puterea celui ce vrea sȓ ȓntre ȓn Iordan.

Unul dintre ei și anume capul, care pe unele locuri pȓrtȓ numele de *popȓ*, duce cȓldȓrușȓ cu *aghiasmȓ*, adecȓ cu apȓ sfințitȓ, ȓn care-și strȓng banii, iar ajutȓrele cȓpeteniei pȓrtȓ unul *pȓmȓtuful* sau *motocolul* de busuioc cu care *iordȓnesc* pe ȓmeni și un altul—mai mulți chiar, dacȓ satul este mare,—pȓrtȓ o țepușȓ de lemn, pe care aȓ a strȓnge carne.

Ast-fel umblȓ ei apoi nȓptea sau diminȓța prin sate, cȓn-

stropȓscȓ cu apȓ sfințitȓ de la Bobotȓzȓ pasȓrile și dobitȓcele;— Com. Diosci, pl. Cȓmpu-Romanați : «În ȓiua de Sȓnt-Ion se botȓzȓ vitele.»

(1) Din *Rȓsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Slobod. Michalanii, pl. Marginea-de-jos, jud. Rȓmnicul-Sȓrat.

tând Iordanul, adecă aceleași cuvinte pe cari le cântă și preotul în ajunul Bobotezei.

Intrând în casă, Iordănitarii iordănesc, adecă stropesc, mai întâiu pe toți membrii familiei cu apă sfințită pe cap, iar după aceea, luându-i pe toți de-a rîndul pe brațe, îi ridică în sus până de trei ori.

Pentru acésta faptă stăpânul casei trebuie să le dea câte un bacșiș.

De multe ori sătenii buni de glumă es afară și se așeză pe cevă greu sau pe vre-un buștén sau pe vre-un car și Iordănitarii trebuie să-i ridice în sus până de trei ori cu buștén cu tot.

Pe unele locuri, stăpânul casei, dacă se simte puternic, cere la căpetenie să i se aducă un *Iordănit* a se luptă cu el, căci dacă îl va răsbi la trântă, atunci el le va da cevă: de unde nu, să-și caute de drum.

Lupta acésta se repetă până de trei ori.

Credința poporului în privința acésta este că, luptându-te cu Iordănitarii, te întăresci, dobândesci putere, căci luptătorul Iordănit în timpul luptei este ajutat de St. Ioan și acesta dă în urmă putere și celui care s'a luptat cu Iordănitarii.

Pe *Ion* și *Ioane*, adecă pe cei ce se chémă *Ion* și *Ioană*, dacă-i prind Iordănitarii, îi duc cu puterea la gârlă sau la fântână ca să-i scalde, și nu-i ertă decât în casul când le dăruesc cevă. (1)

Pe *popa* mai cu séma, dacă îl chémă *Ion*, îl pândesc până ce ese din biserică și atunci îl ieau pe sus sau îl pun într'o căruță și dau cu el fuga spre rîu sau puț (fântână); dacă le dăruesc ce-vă, ceea ce se întimplă de regulă, îl lasă, nu-l mai duc.

(1) Veđi despre acésta și la Dum. Stănescu, *Obiceiuri la Boboteză*, publ. în *Țiar cil.*, p. 354: «Pe când fetele, grămădite în vre-o casă sau bordei, își povestesc trecutul și speranțele pentru viitor, flăcăii, încălțați în opinci ori cisme, cu căciuli cu crețuri puse cam pe o sprincenă, cu cojocul în umeri, cărduri, cărduri, străbat satul dintr'o parte în alta. Bărbat, femei, ori-ce întilnesc, e dus cu putere la fântână și iordănit. Câte-va ciuturi de apă turnate în cap e o glumă pentru ei. O bună cinste numai te póte scăpa cu mai puțin.»

La ușa bisericeii staă Iordănitonii, când e să ăsa 6menii de la biserică, ca să-i iordănescă, mai cu sémă pe cei ce au scăpat din timpul nopții. (1)

În unele părți, precum bună-6ră în comuna Valea-popei, jud. Muscel, există obiceiul ca în 6iua de *Sânt-Ion*, când ese lumea din biserică, la care vine f6rte multă, să se pună la ușă șese flăcăi voinici, numiți asemenea *Iordănitoni*, și să ridice pe rînd pe toți cei ce es din biserică de câte trei ori după olaltă, strigând :

— Hăp, hăp, hăp, la mulți ani !

Maî ales mamele merg în acéstă 6i la biserică cu copiii cei mici anume ca să-i ridice Iordănitonii, avënd fermă cre-dința că au să trăiască mult.

Și cel ridicat trebuie numai decât să dea pentru acésta o taxă de 1 leu sau cel puțin de 10 bani.

În alte părți, precum în comunele Petra și Ciurariu din jud. Teleorman, se adună în acéstă 6i băeții și fetele anume la fântăni, unde se udă apoi unii pe alții cu apă, 6icënd că se *iordănesc*, sau t6rnă cu ciutura apă în cap celor ce vin la fântână după apă. (2)

La horă Iordănitonii iordănesc mai cu sémă pe fete. (3)

În fine în unele părți tot din *Muntenia*, în 6iua de Sânt Ion, se adună mai mulți flăcăi din sat sau și din mai multe sate la un loc și apoi, umblând din casă în casă, *botéză* pe toți cei ce se află înăuntru fără deosebire și în același timp îi ridică în sus, strigând : *hăp, hăp, hăp !*

Acest obicei se numesce *Vălărit* și se 6ice că umblă cu *Vălăritul*. (4)

(1) Andrei Marinescu, *Iordanul și Iordănitonii din comuna Prundu, jud. Argeș*, publ. în «*Albina*», revistă populară, an. I, Bucuresci 1898, No. 14 și 15, pp. 466-467.—Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Petra și Ciurariu, jud. Teleorman.

(2) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu.

(3) Andr. Marinescu, *6iar cit.*, p. 467.

(4) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian, com. Valea-Raței, jud. Rimnicul-Sărat.

SÂN-PETRU-DE-ÉRNĂ.

I.

ANTANASIILE.

Antanasiile cad tot-deauna pe 16 și 17 Ianuarie și sunt dăle rele de bóle mari și ametele de cap și de dat de rău al copiilor (1), saú, după cum se spune în Bucovina, de *răul copiilor*.

Ce se atinge de numirea *Antanasiă*, care se aude mai ales în *Banat* și în *Oltenia*, și anume în Mehedinți, d-l B. P. Hasdeú scrie următoarele :

«Cuvintul *Antanasiă* e compus din *Anton* și *Tanasă*, doi sfinți cari se serbéză la 17 și 18 Ianuarie, amalgamați prin aceeași procedare poporană ca în *Cosmadin*=Cosma+Damian, *Todorusale*=Toader+Rusalii, *Petrolie*=Petru+Ilie.»

Prima întrebare este: de ce óre *Antanasiile* se încep la 16 Ianuarie, pe când în usul general al bisericeí *Sf. Anton* se ține la 17?

Un singur calendar slavie pune pe acest sfint la 16, și anume cel cuprins în Evangeliariul de la Reims, care, după cum a demonstrat-o academicul rus Biliarski (2), s'a scris de către un Român în România pe la începutul secolului XIV.

(1) Sim. Manguca, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.

(2) «O kirillovskoi časti Reimskago Evangelia», Petersburg 1848.

Antanasiile din Banat și din Oltenia au păstrat dar reminiscența unei particularități calendaristice curat românești tocmai din veicul de mijloc.

În același calendar (1), după *Sf. Anton*, urmăză, peste o zi, la 18 Ianuarie, *sfinții Atanasie și Ciril*, dar nu este nici un sfânt pentru ziua de 17. E probabil că fie-căruia din cei trei sfinți li se atribuie la noi câte o zi deosebită, anume:

16 Ianuarie, *Anton*,

17 Ianuarie, *Atanasie*,

18 Ianuarie, *Ciril*,

și atunci se explică pe deplin serbarea *Antanasiilor* la 16 și 17, fiind exclusă ziua de 18, care aparține în specie lui *Ciril*. De altminterlea, învecinarea sfinților *Anton* și *Atanasie* în calendarul greco-slavic, de unde apoi a urmat amalgamarea lor la Români, se potrivește foarte bine cu împrejurarea că *Atanasie* a fost nu numai contemporan, ci chiar ucenic și apoi biograf al lui *Anton*.

Cât se atinge de rolul cel patologic al *Antanasiilor*, mai ales pentru ametele și bóle de copii, el se înlănțuiește cu numele *pojarului* în limbile occidentale: «feu Saint-Antoine», «Antons-feuer», «Anthony's-fire», care se întemeiază pe o legendă născută în Franca în secolul XI. (2)

Se știe că *pojarul* e însoțit de ametele și seceră mai ales pe copii.

După *Cihac* (3), s'ar dice și românește: *pojarul sf. Anton*, ceea ce însă noi n'am putut verifica în graiul poporal.

În ori-ce cas, credința Românilor despre *Antănăsi* ca «zile rele de bóle mari și ametele de cap și de dat de rău al copiilor», fiind originară din apusul medieval, datéză cam din epoca Cruciatelor. (4)

(1) Martinov, *Annus eccles*, p. 348.

(2) Migne, *Dict. hagiogr.*, I, p. 215.

(3) *Dict.*, II, p. 155.

(4) *Etyrn. Magn.*, II, pp. 1225-1227.

II.

SÂN-PETRU-DE-ÉRNA.

Despre *Sân-Petru-de-érnă*, care pică tot-deauna la 16 Ianuarie, există la Româniî din *Bucovina* următoarea legendă:

«Dice că Jidoviî aû încercat de repeşite ori să înduplice pe *Sân-Petru*, care dintru început a fost asemenea Jidov, ca să se lepede de credinţa creştinésă şi să se întórcă iarăşi la credinţa lor cea jidovéscă. Inşă *Sân-Petru* nu s'a dat înduplicat, ci el tot-deauna şicea Jidovilor că mai bine şi mai de grabă voesce să móră decât să se lepede de credinţa sa cea nouă.

«Vêdênd Jidoviî de la un timp că numai de géba îşi bat capul cu dînsul, că el niei într'un chip nu voesce să se întórcă îndêrêpt la credinţa lor, se făcură foc şi pară de mânie pe dînsul, hotărîră să-l prindă şi să-i curme firul vieţii. Şi acum aşteptară numai până le va sosi un prilej bun.

«Iată că nu mult după acéstă hotărîre prilejul dorit sosi. *Sân-Petru*, dârz cum eră, se apucă într'o đî şi începù a cuvîntă mulţimii despre credinţa şi învăţătura cea mântuitoare a Domnului Isus Christos mai cu mare foc decât de altă dată. Jidoviî, cum vêdură acésta, puseră mâna pe dînsul, îl legară în lanţuri şi-l aruncară într'o temniţă, unde-l lasară vre-o câte-va đile, cu scopul ca mai pe urmă să-l scótă afară şi să-l restignésă.

«*Sân-Petru* inşă, vêdênd că nu e şagă, cum a intrat şi a rémas singur ca cucul în temniţă, dea-una a şi căđut în genunchi şi a început a se rugă din adîncul inimei lui Dumneđeú ca să-l scape din ghiarele prigonitorilor sêi, şi s'a rugat trei đile şi trei nopţi după olaltă, şi-apoi, ostenit fiind de atâta ruga şi neodihnă, s'a culcat şi a adormit dus.

«Iată inşă că, pe când dormiă el mai tare, vine ingerul Domnului la dînsul şi îi đice:

« — Scólă, Petre, nu dormi,
 «Nu dormi, nu odihni,
 «Că nu-î vreme de dormit,
 «Ci e vreme de fugit!

«*Sân-Petru*, deşteptându-se din somn, a început a-şi frecă ochii şi a se uită spăriat în tóte părşile ca să vadă cine l'a trezit, dar nu vêđù pe nimeni. Dând inşă mai pe urmă cu ochii de uşele temnişei că sunt deschise, nu stete mult pe gânduri, ci cât ai bate în palmi, se încălţă, ieşi afară şi pe ici în colo şi-i drumul!

«Și cum a pășit peste pragul ușelor, ușele iarăși se închiseră și se încuiară înapoi cum au fost și mai înainte de acesta. Și abia după ce a eșit pe pórta zidului, care încunjurà temnița în care a fost închis, i se arată îngerul Domnului.

«După ce eși din temniță, se duse de acolo unde erau cei-lalți Apostoli adunați și bătù în pórta, ca să vie cine-va să-i deschidă și să-i dea drumul înăuntru.

«O argată, care din întâmplare erà tocmai atunci afară, auđind că bate cine-va în pórta și se rógă ca să fie slobođit înăuntru, se duse să vadă cine e acolo. Cu tóte însă că ea îl cunosceà fórte bine pe Petru și vėđù că-i el, totuși nu-i dete drumul, ci se întórse de la pórta, se duse tot într'o fugă până în casă și spuse celor-lalți Apostoli că Petru a scăpat din prinsóre, că e la pórta și cere ca să fie slobođit înăuntru.

«Insă Apostolii nu voiră să credă și điceau că nu póte să fie Petru, ci altul cine-va, pentru că Petru e închis de Jidovi, și pe cine-l închid Jidovii nu-i dau cu una cu două drumul.

«Argata, vėđénd că Apostolii nu vor s'o credă, a ieșit din casă afară, s'a dus drept la pórta și fără multă vorbă o deschise și-i dete drumul lui Petru.

«Tóte acestea, câte le-am spus până aici, s'au întâmplat în nópte spre điuă lui *Sân-Petru*.

«A doua đi dis-deminėță veniră mai marii peste temniță ca să vadă ori de-s toți temnicerii înăuntru.

«Toți temnicerii erau de față, numai Apostolul Petru nu erà.

«Atunci întrebară mai marii temniței pe străji: ce s'a întâmplat peste nópte că Petru nu-i în temniță?

«Străjile răspunseră că îngerul Domnului a venit, a descuiat ușele și i-a dat drumul, iar ele de spaimă și frică au căđut jos la pământ și din pricina acésta n'au putut să-l opréscă ca să nu iasă din temniță și să fugă.

«Diregătorii, auđind acésta și cunoscénd că Dumneđeù ține cu Petru, deteră o mulțime de bani străjilor ca să nu spue și altora ceea ce s'a întâmplat.

«De-au mai spus străjile și altora ceea ce au vėđut, nu se scie. Atâta se scie însă că de atunci încóce serbėză ómenii điuă acésta întru cinstea și aducerea aminte de scăparea cea minunată a lui *Sân-Petru* din prinsórea în care l'au fost aruncat neimpăcații sėi dușmani, ca să le ajute Dumneđeù să scape și ei din tóte nevoile, cum a scăpat și *Sân-Petru* din temniță.» (1)

(1) Din Todiresci, com. de Nic. Rădășan.

Unii serbeză ziua acesta, numită altmintrelea și *Inchinarea lanțului St. Petru* sau simplu *Lanțul St. Petru* (1), ca St. Apostol să-i ferescă de prigoniri și închisori (2), iar alții ca să nu capete *junghiuri* sau alte bôle. (3)

O sémă însă cred și dic că, dacă vor serbă ziua acesta și vor posti-o, nu li se va strică fructul peste an. (4)

Cei ce au albinării sau prisăci, adevă ștubeie multe cu albine, serbeză ziua acesta ca și Dumineca, creșând că, dacă vor serbă-o, atunci le va merge bine în albine, că albinele vor roî mulți roî și vor produce multă miere. (5)

În fine cei mai mulți Români, atât din *Bucovina* cât și din *Transilvania* și *Muntenia*, serbeză ziua acesta din cauza *dihăniilor* și mai cu sémă pentru *lupi*, ca aceștia să nu le mănânce vitele, pentru că *Sân-Petru-de-érnă* e *patronul lupilor* (6) sau *Sân-Petru-lupilor*. (7)

Și cum că *Sân-Petru-de-érnă* e, după credința Românilor,

(1) Numirea de *Lăutul st. Apostol Petru*, care provine la El. Sevastos, *Serbătorile poporului, diar cit.*, p. 149, cred că nu e alta nimic decât o simplă eróre de tipar, care a reprodus-o apoi, fără de nici o controlă, și Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 57.

(2) Or. Dlujanschi, *Din viața poporului român*, publ. în *Albina Carpaților*, an. IV, Sibiiu 1879, p. 11.

(3) Dat. Rom. din Balacéna, com. de Gavr. Boca.

(4) Cred. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilean.

(5) Dat. și cred. Rom. din Cireș-Opaiț, com. de Const. Dugan și Const. Popescu.

(6) Dat. și cred. Rom. din Fundul-Sadovei, dict. de C. Crăciunaș și com. de T. Lunčan;—a celor din Balacéna, com. de G. Boca și Const. Ureche, stud. gimn.: «Ziua acesta o serbeză ómenii din cauza *dihăniilor*. Ei nu lucréză nimic în ziua acesta, fiind-că se tem de lupi. Dacă ar lucră în ziua de *Sân-Petru-de-érnă*, ar veni lupul séra și le-ar răpi mascurii din coteș sau le-ar sfărtică oile. De aceea numesc ei ziua acesta și *Patronul lupilor*»;—a celor din Reusenă, com. de V. Pop: «Despre *Sân-Petru-de-érnă* cred ómenii că se strîng toți lupii la *Sân-Petru* ca să le poruncescă în cotro să mérgă după pradă. Și de aceea se numesc el și *Patronul lupilor*»; — a acelor din Transilvania, comuna Orlat, apud Hasdeu, *Etym. Magn.*, II, pp. 1346-1347: «În 16 Ianuarie, ziua Apost. Petru, să nu se lucreze, că e réu pentru lupi. Poporul dicé: *Sân-Petru pórtă lupii*»;—I. G. Babeș, *Din plaiul Peșului*, p. 38: «*Inchinarea lanțului St. Petru* (16 Ianuarie) este rea pentru lupi».

(7) Usitat în Stupca, com. de Onufr. Căilean.

întru adevăr *patronul lupilor* rezultă și din următoarea legendă din Bucovina :

«Precum fie-care om are un sfint ca patron, așa au și lupii patronul lor și acela e *Sân-Petru-de-êrnă*, care pică tot-deauna pe la mijlocul ernii. Și precum fie-care sfint se îngrijesce de ómenii cari îi pórtă numele, ca să le mérgă bine și să aibă tóte cele trebuincióse, așa și *Sân-Petru* se îngrijesce de toți lupii, împărțind în nóptea spre numele său fie-căruia hrana de peste an.

«Auđind odată un om cum că *Sân-Petru-de-êrnă* e *patronul lupilor* și cum că în nóptea ce premerge St. Petru se strîng toți lupii la un loc, ce-î plesnesce prin minte ? a voit să vadă ce va face *Sân-Petru* cu lupii, după ce se vor adună aceștia la un loc.

«Și cum a voit, așa a și făcut. Cum a inserat s'a dus și el în pădure unde presupunea că se vor adună lupii. Și de óre-ce se temeă că, venind lupii, l'or mîncă, de aceea, cum a ajuns în pădure, s'a suit într'un copac înalt. In copacul acela stete el apoi, așteptând cu cea mai mare nerăbdare ca să vadă unde se vor stringe și ce vor face lupii ?

«Iată însă că nu mult după acesta încep a curge și lupii din tóte părțile și a se așeză tocmai sub copacul acela, în care eră omul nostru suit, și a așteptă acolo sosirea lui *Sân-Petru*.

«După ce s'au adunat acum toți lupii, câți au avut să se adune, vine și *Sân-Petru* și, cum ajunge, nici una nici douë, începe a împărți fie-căruia prada și hrana de peste an, đicînd :

«— Tu ai să te duci acolo și-acolo și ai să mîncî acea și acea ; tu ai să mergi dincolo și ai să mîncî acea !

«Și tot așa a făcut el cu fie-care lup în deosebi până ce i-a sfirșit pe toți, afară de unul, care, fiind șchiop, sosise mai pe urmă după ce a fost împărțit acum tuturor ceea ce a avut să împărțescă.

«— Dar eu încotro să mă duc și cu ce să mă hrănesc ? — întreabă lupul cel șchiop, abia răsuffându-se de vlăguit ce eră. — Dă-mi și mie cevă, că eu, după cum mă veđi, sunt șchiop și nu pot alerga ca cei-lalți !

«— Tu vei mîncă pe cel ce s'a suit și se află în copacul acesta ! — đise *Sân-Petru*, arătând cu degetul spre copacul în care se află omul. Și cum rosti cuvintele acestea se făcù nevedut. Și după dînsul se depărtară și lupii, ducendu-se care în cotro îi eră menit să se ducă.

«Lupul cel șchiop însă rămase locului să vadă ce e în copac. Uitându-se în sus și vedînd că e un om, bucuria lui. Și fiind-că eră fôrte flămând, a căutat fel de fel de chipuri ca să se suie în

copac, dar n'a putut. In urmă, vedënd că numai de géba se muncesce, că nu se póte sui, a început a sápa cu ghiarele împrejurul copacului cugetând că-l va puté résturná și așa va pune apoi laba pe omul ce se aflá într'insul.

«Omul, vedënd acésta, s'a băgat în tóte rëcorile, și a început a strigá cât îi luá gura după ajutor.

«Nisce ómeni, cari, din întâmplare, tocmai atunci mergeá la pádure, auđind că strigá cine-va ajutor, s'aú dus într'acolo ca să vadă ce este, ce s'a întâmplat?

«Lupul însă cum a vedüt că ómenii se apropie de copaciú s'a retras și s'a ascuns într'un tufiș din apropiere.

«Ajungënd ómenii întrebará pe cel din copaciú de ce s'a suit acolo și ce e pricina că a strigat așa de tare?

«Omul le istorisí din fir in për tótá întâmplarea de la început și până la sfiřit.

«Atunci ómenii i-aú spus să se scobóre jos, căci acum n'are de cine să se mai témă, pentru că lupul, care a voit să-l mánânce, a fugit cine scie unde prin pádure.

«Omul s'a dat jos. Iar cei-lalți l'aú luat între dinșii și-apoi s'aú pus cu toți jos pe nisce cetină de brad și aú început a prânđi.

«Iată însă că pe când staú ei fără de nici o grijá și ospëtaú, sare de odatá pe neașteptate lupul cel șchiop din tufișul în care s'a fost ascuns, se repede ca o săgétá asupra lor, înhață pe omul cel scoborit din copac dintre dinșii și, fugind cu el în pádure, se apucá și-l máncă.

«Și așa ceea ce a fost menit de Sân-Petru s'a împlinit.

«De atunci țin ómenii điuva acésta ca și Dumineca, pentru că se tem de lupi și pentru că *Sân-Petru e patronul lupilor.*» (1)

O variantă a acestei legende, tot din Bucovina, din care asemenea rezultă că *Sân-Petru-de-érnă e patronul lupilor*, sună precum urméză:

«Đice că un om, voind să vadă și să audá cum împărtesce *Sân-Petru-de-érnă* bunurile pámintului fiarelor celor sëlbatice, s'a dus în nóptea spre điuva acestuí sfint în pádure și acolo s'a suit apoi într'un copaciú și a așteptat până ce se vor aduná lupii la un loc, temëndu-se să stea jos, ca nu cum-va, venind lupii, să-l mánânce.

«Iată că nu mult după acésta se adunară și lupii din tóte păr-

(1) Din Frătăuțul-vechiú, dict. de Catrina Dascal, și din Frătăuțul-nóú, com. de Vesp. Reuș.

țile și, din întâmplare saū într'adins, destul atâta că se puseră tocmai sub copaciul acela pe care se află omul.

«Venind mai pe urmă și *Sân-Petru*, dete tuturor lupilor câte ceva, numai unui lup șchiop nu i-a dat nimic, fiind-că nu eră de față.

«Sosind mai după aceea și lupul cel șchiop, îl întrebă pe *Sân-Petru* ȓicând:

«— Dar mie ce-mi dai?»

«— Ia pe omul cel ce se află în copaciū!—răspunse *Sân-Petru*. Acela să fie al tēū, pentru că ai venit mai târȓiū!

«Omul, auȓind acēsta, de grōză și frică nu s'a scoborit jos până ce n'a fugit lupul.

«După ce a fugit lupul, venind feciorii sēi cu carul cu boi și bȓgēndu-l într'o bute, s'aū pornit așă cu dīnsul ca să-l ducă acasă.

«Iată însă că pe când mergeaū ei pe drum spre casă, vȓd pe o femeie șchiopă venind după dīnșii și rugāndu-se s'o ieā și pe dīnsa în car, că nu mai pōte merge de ostenită ce-i.

«Dar în zadar, căci feciorii nu voiră s'o ieā, ȓicând că nu e loc. Mai pe urmă însă, stāruind și rugāndu-se femeea ne 'ncetat, li se făcū milă de dīnsa și, luānd-o, o bȓgară și pe dīnsa în butea în care se află părintele lor.

«Ajungēnd acasă și dānd șă scōtă pe părintele lor din bute, vȓd spre cea mai mare mirare a lor pe un lup șchiop sārind din acēsta afară și apucēnd la fugă spre pădure, iar cât despre părintele lor și de femeia cea șchiopă nici urmă.

«Femeia cea șchiopă adecă nu eră nimeni altul fără lupul acela care a fost așteptat să mănānce pe părintele lor, după cum i-a ȓis *Sân-Petru*.

«De atunciȓin ómenii ȓiua acēsta și ȓic că-i *patronul lupilor*.» (1)

Acestea sunt legendele despre patronul lupilor!

Apostolul *Andreiū*, a căruia ȓi onomastică se serbȓză în 30 Novembre, eră frate bun cu Apostolul *Petru* și, în credinȓele poporane romāne, ambii sunt puși în legătură cu lupii. Dar pe când *Andreiū* e dușmanul lor, pe atunci *Petru*, după cum am vȓȓut și din legendele citate, e un fel de patron al lor, care-i ocrotesc și hrānesc chiar în dauna ómenilor. (2)

Lui *Sân-Petru* îi este încredinȓată mai cu dinadīnsul ocrotirea vitelor. Fără voia lui un lup n'ar putȓ să mănānce nici o singură oiȓă.

(1) Din Frătăuȓul-noū, com. de Iul. Sidor.

(2) B. P. Hasdeū, *Etyrn. Magn.*, II, p. 1185.

Prin urmare, dacă lupii mănâncă vite, este că dînsul le dă voie.

De aci, printr'o firéscă asociațiune de idei, poporul dîce că Sân-Petru în tóte noþtile ursesce lupilor vite de mîncare. (1)

De aci apoi și credinþa Românilor de pretutindenea, că cine nu ține ȓiua lui, lupii îi mănâncă vitele.

Ba nu numai atât, cine lucréază în ȓiua acésta, cine n'o serbéază, aceuia nu numai că lupii îi sfârtică și mănâncă vitele, nu numai că e prigonit și asuprit de dușmanî, ci peste întreg anul are *durere de cap, orbalț, amorțituri și junghiuri*. (2)

Deci bărbații nu lucréază în ȓiua acésta lucruri mai mari pe afară, iar femeile în casă, și mai ales acestea nu torc, nu țes și nu cos.

Lucruri mai mici însă lucréază atât femeile cât și bărbații. (3)

Pe lângă cele înșirate până aici trebuie să mai amintesc încă și aceea că, atât după credinþa și spusa tuturor Românilor din *Bucovina*, cât și a celor din *Moldova* și *Banat*, în ȓiua de *Sân-Petru-de-érnă* e mieȓul său *mijlocul ernei*. Până în acéstă ȓi a trecut jumătate de érnă și de aici înainte mai urméază încă jumătate. (4)

Tot în acéstă ȓi se împlinesce jumătate de an de la *Sân-Petru-de-vară*. (5)

Deci, dacă până în ȓiua acésta a ținut neconținut frigul, din ȓiua acésta înainte va mai lăsă frigul, se va mai muiă. (6)

Și fiind-că în acéstă ȓi e mieȓul ernei, de aceea încep ómenii a réfuî să vadă cât fin aũ, de le va ajunge până în

(1) *Idem de eadem*, p. 1346.

(2) Cred. Rom. din Balacéna, dict. de Ana Ureche, precum și a altor Rom. din Bucovina.

(3) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu și altor Rom. din Bucovina.

(4) Cred. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei;—El. Sevastos, *Serbătorile poporului*, publ. ȓiar cit., p. 149: «*Lăutul st. Apostol Petru*, 16 Ianuarie, femeile serbéază atunci jumătate de érnă»;—Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.

(5) Cred. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu.

(6) Cred. Rom. din Volovéț, com. de Ilie Buliga și Toader Vicol, stud. gimn.

primăvară orî nu?... aû de unde să vîndă, orî trebuie să cumpere? (1)

Cine are un stog întreg de fin, acela se suie pe dînsul și-l sparge, ȓicînd :

— De acum nu-mî pasă, că jumătate de érnă s'a dus! (2)

În fine spun o sémă de Români din Bucovina că în acéstă ȓi stă *Găinușa* de pe cer drept la améȓă. (3)

III.

CERCOVIÎ-DE-ÉRNĂ.

Intr'a 16, 17 și 18 Ianuarie cad *Cercoviî-de-érnă*, cari, după credinȓa și spusa Românilor din *Banat*, sunt trei ȓile rele de fulgere, trăsnete și vifore, din care causă se și numesc ȓilele aceștea și *fulgerătórele*. (4)

În Bucovina, Moldova și Transilvania, precum și în unele părȓi ale Munteniei, în loc de *Cercoviî-de-érnă*, cari sunt usitaȓi, după cât sciû eû până acum, numai în *Banat*, și în loc de *Antanasii*, adecă de St. Anton și Atanasie, cari sunt usitate în *Banat* și *Oltenia*, se serbéză *Sân-Petru-de-érnă*, care, după cum am arătat în capitolul premergător, pică la 16 Ianuarie, și St. Atanasie și Chiril, numiȓi aceșȓi din urmă în genere de către popor *Tănasă* și *Chirică*, cari pică la 18 Ianuarie, și anume cel dintâi pentru diferite bóle ca: durere de cap, orbalȓ, amorȓiturî și junghiurî, precum și pentru alte neajunsurî și neplăcerî, însă mai ales pentru lupî (5), iar cei doi din urmă numai *pentru diferite bóle*. (6)

(1) Dict. de Ion Iliuȓ, agricultor în Crasna, sat în distr. Storojineȓului

(2) Dict. de Ana Ureche din Balacéna.

(3) Dict. de I. Iliuȓ din Crasna.

(4) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.

(5) El. Sevastos, *Serbătorile poporului*, publ. în *ȓiar cit.*, p. 149;— Hasdeû, *Etym. Magn.*, II, p. 1346—1347; — I. G. Babeș, *Din plaiul Peleşului*, p. 38.

(6) Or. Dlujanschi, *Din viaȓa poporului român*, publ. în «*Albina Carpaȓilor*», an. IV, Sibiiû 1879, p. 11: «Sfinȓii Atanasie și Chiril, căroră

Deci sub *Cercovii-de-érnă*, după părerea mea, nu e nimic alta de a se înțelege fără numai sfinții Anton, Tănasă și Chiril, sau Sân-Petru-de-érnă, Tănasă și Chiril, despre cari am vorbit deja și în capitolele premergătoare, căci cuvântul *cercov*, care vine de la cuvântul slavon ЦЕРКОВИИ, însemnăză atâta cât *bisericesc*, ЦЕРКОВИНА СВАТА = sfinți bisericesci.

De însemnat e încă și aceea că o sémă de Români din Bucovina spun că în ziua de *Sân-Petru-de-érnă* e miezul său mijlocul ernei; alții însă ȳic că jumătate de érnă ar fi la *Tănasă*. (1)

În fine tot în Bucovina există și următoarea ȳicală :

De <i>Chirică</i>	Nici nu-mi pasă,
Nu mi-î frică,	De <i>Nechita</i>
De <i>Tănasă</i>	Nici atâta !

În ce fel de legătură stău versurile acestea cu sfinții *Tănasă* și *Chirică* până acum nu mi-î cunoscut.

le ȳice Tănasă și Chirică, pentru bóle»;—El. Sevastos, *Sărbătorile*, publ. în *ȳiar cit.*, p. 149 : «St. Atanasie și Chiril, 18 Ianuarie, îl ȳin femeile că e sărbătoare cu primejdie»; — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 57; — I. Créngă, *Scrieri*, I, Iași 1890, p. 149 : «Măi parpalecule, nu cum-va ești botezat de *sfințitul Chirică schiopu*, care ține draciî de pěr.»

1) Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 95 : «La Tănasă (18 Ianuarie) se ȳice, că ar fi jumătate de érnă.»

ÎNȚIMPINAREA DOMNULUI.

I.

SFINTUL TRIFON.

Sfintul Trifon, numit altmintrelea și Sfântul Trif, Trif cel nebun sau Trif nebunul, cade tot-deauna în ajunul Înțimpinării Domnului, adecă la 1 Faur.

Atât despre acest sfânt cât și despre ziua lui există la Români din *Bucovina* următoarea legendă:

«Dice că, mergând *Maica Domnului* cu pruncul său *Isus*, când aveă acesta 40 de zile, la biserică ca să i se cetască rugăciunile de deslegare, s'aũ adunat o mulțime de Jidovi din toate părțile la un loc, în frunte cu *Trif*, unul dintre diregătorii cei mai mari ai Ierusalimului, anume ca să ție Maicei Precurate calea, să-ĩ ieă pruncul și să-l pėrdă.

«Vėdėnd ingerul Domnului că Jidovii voesc numai decăt să pună mâna pe *Isus Christos* cu scop ca să-l pėrdă și că nu este alt chip de scăpare, dete lui *Trif*, conducėtorul lor, un cuget ca de om nebun, anume ca să uite de *Maica Domnului* și de fiul ei și să se apuce de alte lucruri.

«Și întru adevěr că *Trif*, cum a fost cuprins de acest cuget, îndată a și uitat ca pămîntul de *Isus* și a început a alergă încolo și încóce prin oraș și a face fel de fel de nebunii și comedii, cari numai un nebun e în stare să le facă.

«Jidovii, vėdėndu-l că e nebun, căci ei credeă cum că el întru adevěr și-a sărit din minte, s'aũ băgat în toate rėcorile și, trecėn-

du-le tótă pofta de a mai ținé calea Maicii Domnului și a-i lua fiul, începură a fugi care în cotro îl duceau ochii și piciórele, ca nu cum-va să pățescă una ne mai pățită.

«Și așa a scăpat Maica Domnului și fiul său Domnul nostru Isus Christos de Jidovii ce-î urmăriaü și ajunseră amîndoi nevătămați și neconturbați de nimeni la biserică.

«Iar *Trif*, trecându-i mai pe urmă nebunéla, de care a fost cuprins, s'a făcut *sfînt*. Inșă fiind-că el nebunise, când a mers Maica Domnului la Ierusalim, de aceea s'a numit mai pe urmă *sfîntul Trif cel nebun.*» (1)

O variantă a acestei legende, tot din *Bucovina*, sună precum urméză :

«Dice că, avênd Maica Precurată să mérgă cu pruncul său Isus Christos la 40 de zile după nascerea acestuia la biserică ca să-și ieă molitfă sau slobodenie, adecă ca să i se cetéscă rugăciunile de curățenie, s'a pornit cu o ți mai nainte, pentru că locul petrecerii sale eră cam departe de cel cu biserica.

«Nu mult inșă după ce s'a pornit ea de acasă, s'a întilnit cu un om, anume *Trif*, care se ducea așisderea într'acolo, în cotro mergeă Maica Domnului, și călătoriră mai departe împreună.

«Iată inșă că, mergênd ei așa, cât loc vor fi mers, și anume Maica Domnului cu fiul său în brațe, iar *Trif* cu sloboda, adecă numai cu ceea ce aveă pe sine, acesta de odată se grăbesceși, voind să mérgă înaintea Maicii Domnului, o calcă pe rochie și i-o sfârtică.

«Maica Domnului, vedêndu-l cât e de apucat și nebăgător de de sémă, s'a supêrat pe dînsul și i a țis :

«—Du-te înainte, nebunule, du-te! că dór nu me-î calcă pe haine!

«*Trif*, una de rușine pentru ceea ce a făcut și al doilea pentru că a fost batjocorit, nu s'a mai oprit, ci s'a tot dus înainte, după cum îi spuse Maica Precurată.

«Și fiind-că s'a dus înainte, de aceea pică țiuva lui tot-deauna cu o ți înainte de *Intîmpinarea Domnului*, adecă de țiuva în care a mers Maica Domnului la biserică de și-a luat slobodenie, iar fiul său, Domnul nostru Isus Christos, a fost întîmpinat de cătră dreptul Simion, luat în brațe și băgat în biserică.

«Și fiind-că Maica Precurată l'a numit *nebun*, de aceea și ómenii îi țic *St. Trif cel nebun*, sau pe scurt *Trif cel nebun.*» (2)

(1) Din Volovêț, com. de T. Vicol.

(2) Din Șcheia, com. de d-l Pancr. Prelipcean.

Altă variantă a acesteï legende sună așa :

«Dice că, mergând Maica Domnului cu fiul său Isus, când eră acesta mic, la biserică, ca să i se cetescă rugăciunile de deslegare, s'a întâlnit pe drum cu un om anume *Trif*.

«*Trif*, cum a văzut-o, ce i s'a prevădut, ce nu i-a plăcut, destul atâta că a început a-și bate joc atât de dinsa cât și de fiul său, Domnul nostru Isus Christos.

«Maica Domnului, vădându-l că-și bate joc de dinsa și de fiul său, fără ca să fi avut ore-și care pricină, s'a supărat foarte tare pe dînsul și i-a ȑis :

«— Lasă să fie ȑiua de astăȑi a ta și cea de mâne a mea !

«Și cum a rostit ea cuvintele acestea, *Trif* dea-una a și nebunit. Și de atunci il numesc ómenii *Trif cel nebun*. Și tot de atunci se serbăză ȑiua lui în ȑiua ce premerge *Intîmpinării Domnului*.»(1)

In fine a treia variantă e cea următoare :

«Dice că, mergând Maica Domnului cu fiul său Isus, când eră acesta mititel, la biserică, ca să-și ieă molitfă, a trecut din întimplare pe lângă o arie, în care un om, anume *Trif*, îmblătia pâne albă.

«*Trif*, cum a vădut-o că trece pe lângă dînsul, a încetat de îmblătit și a tușit-o.

«Maica Domnului, vădend că o tușesce în batjocură, s'a supărat și, întorcendu-se cu fața spre dînsul, i-a ȑis :

«— *Trif nebun !* fie ȑiua ta astăȑi, că a mea va fi mâne !

«Și rostind cuvintele acestea, nu s'a dus mai departe, ci s'a întors înapoi de la molitfă.

«Iar *Trif*, cum l'a numit Maica Domnului *nebun*, îndată a și nebunit, și de aceea îi ȑic ómenii *Trif cel nebun*. Și tot de atunci a rămas că *Intîmpinarea Domnului* se serbăză tot-deauna a doua ȑi după *Sfintul Trif*.» (2)

Tot cam așa cred și istorisesc despre acest sfint și despre ȑiua lui și Româniî din *Moldova*.

Iată ce spun aceștia :

«La 40 de ȑile, când se duceă Maica Domnului la biserică ca să-și ieă molitfă, *Sf. Trif*, care călătoriă cu dinsa, a tușit-o și Maica Domnului s'a întors și a ȑis :

(1) Din Poieni, com. de Dim. Furtună, stud. gimn.

(2) Din Horodnicul-de-sus, comună în distr. Rădăuțului, com. de St. Turturean, stud. gimn.;—din Udesci, com. de Em. Cîmpoieș;—din Bosanci, com. de Sim. Șutu;—și din Costăna, com. de Vas. Huțan.

«Fie ziua ta ađi, cã a mea va fi mãne!

«Și rostind cuvintele acestea s'a întors înderept și nu s'a dus în ziua aceea la molitfã, ci abiã a doua ți.

«De aceea e întâiũ *Trif* și apoi *Intimpinarea Domnului*.» (1)

O altã legendã ne spune despre *Sf. Trif* urmãtorele:

«Dice cã pe vremea pãgãnismului erã un creștin anume *Trif*. Și fiind-cã creștinul acesta nu voiã sã se facã pãgãn, pãgãniĩ l'aũ prins și l'aũ închis într'o casã tãtã infericãtã cu fier, unde se mai aflaũ și alți creștiniĩ prinși și puși la muncã și chinuri.

«*Trif* dintru început a cercat tãte chipurile și mijlãcele dõr scapã din închisõre. Dar în zadar i-a fost tãtã munca, cãci închisõrea erã fõrte bine pãzitã.

«In urmã, vëdënd cã nu e alt chip de scãpare, s'a fãcut nebun și a prins a face fel de fel de tonõse și alte blasgoniĩ, credënd cã pãgãniĩ, vëdënd ce face, îi vor da drumul.

«Dar pãgãniĩ nici dupã acẽsta n'aũ voit sã-i dea drumul. Dimpotrivã, aũ poruncit strãjilor sã aibã mai mare grijã de dõnsul ca sã nu scape și sã fugã.

«Atunci Dumneđeũ, fiindu-i milã de dõnsul, a deschis într'o nõpte un pãrete și i-a dat drumul. Și așã a scãpat el din mãnile pãgãnilor! (2)

«De atunciĩ pãgãniĩ n'aũ voit sã-l mai prindã, cãci se temeaũ de dõnsul.

«Și tot de atunci e *Trif* sfint și õmeniĩ cred cã, dacã ar lucrã în ziua lui, îndatã ar nebunĩ.» (3)

Acestea sunt tãte legendele despre *Sf. Trif*, cãte le-am putut eũ pãnã acum aflã. Dintr'ĩnsele rezultã cã *Sf. Trif* a ĩnebunit: una, pentru cã a urmãrit pe Maica Domnului cu scop ca sã-i ieã pruncul și sã i-l përdã, și al doilea, pentru cã a tușit-o și și-a bãtut joc de dõnsa cãt și de Domnul nostru Isus Christos.

Și de õre-ce *Trif* a ĩnebunit, de aceea unii Romãniĩ din *Bucovina* serbëzã ziua lui pentru ĩnebunelã, temëndu-se ca sã nu ĩnebunescã și ei ca dõnsul, cãci, amësurat credinței lor,

(1) El. Sevastos, *Sërbãtorile poporului*, publ. în «*Gazeta sãtënnului*», an. VIII, p. 149.

(2) Intr'o variantã din Frãtãușul-vechiũ, dict. de Zenovia Rusu, se dice cã atunci Dumneđeũ l'a ĩntãrit de a sfãrĩmat acoperișul casei și așã a eșit.

(3) Din Frãtãușul-noũ, com. de Vesp. Reuș—și din Frãtãușul-vechiũ, dict. de Zen. Rusu și com. de Vas. Dascal.

cel ce lucrăză în acéstă ȓi acela îndată inebunesce (1), apoi și pentru alte primejdii, și anume ca să nu calicéscă (2); iar alții ȓic că prin serbarea ȓilei sale *jelesc patima lui*. (3)

O sémă de Români însă serbéză ȓiua acésta pentru scutirea de lupi, precum și pentru alte fére sëlbatice, anume ca să nu le atace și să le mănânce vitele și mai cu sémă oile, fiind-că *Sf. Trif*, după cum ne spune o legendă din Bucovina, e patronul lupilor. Cine lucrăză în ȓiua acésta, cine nu o serbéză, acela trebuie numai decât să aibă daună din partea lupilor în decursul anului între vitele sale. (4)

Tot din cauza acésta, ca să nu le atace și mănânce lupii turmele, serbéză ȓiua acésta și Români din *Banat* (5) și cei din *Muntenia*. (6)

Iată și legenda din care rezultă că *Sf. Trif* e *patronul lupilor*:

(1) Dat. și cred. Rom. din Sânt-Ilie, com. de Eug. Cojocariu: «Dacă lucrăză cine-va în ȓiua acestui Sfint, apoi nebunesce; de aceea îl numesc *Trif cel nebun*»;—a celor din Buninți și Mihoveni, com. de Vesp. Corvin;—a celor din Mitocul-Dragonirnei, com. de Alex. Romaș;—a celor din Horodnicul-de-jos, com. de G. Telégă;—a celor din Mănăstióra saũ Sf. Onofreiũ, com. de Const. Georgian, stud. gimn.;—a celor din Frătăușul-vechiũ, com. de Vas. Dascal: «Ómenii țin acéstă sêrbătóre, pentru că se tem să nu nebunéscă, căci s'a întâmplat mai de multe ori să nebunéscă ómenii cari au lucrat în acéstă ȓi»;—a celor din Poieni, com. de Dim. Furtună;—și a celor din Cireș-Opaiș, com. de Const. Popescu, stud. gimn.

(2) Dat. și cred. Rom. din Stroesci, com. de Gheorghe Bârtoiu.

(3) Cred. Rom. din Bancesci, com. de Dim. Bancescul.

(4) Cred. Rom. din Frătăușul-nou, com. de Iul. Sidor;—a celor din Teblecea, com. de P. Nimegean, stud. gimn.;—și a celor din Todiresci, com. Nic. Rădășan: «Ómenii îl serbéză pe *Sf. Trif* ca și pe fie-care altă sêrbătóre, cu scop ca să-i feréscă de férele cele sëlbatice și, când vin lupii la oile lor, ei se rógă, de Sf. Trif ca să le mijlocéscă la Dumneđu apêrarea de dihăni.»

(5) Veđi mai jos «*Martinii de érnă*».

(6) Din *Rêsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Frumósa, jud. Telemorman: «Sfintul cel mai mare peste păduri, codrii munșilor, turme de vite și fére sëlbatice este *Sf. Trifon*. . . Sêrbătóre pentru sporirea turmelor și apêrarea lor de bóle și gadini este *Sf. Trifon*»;—com. Șisesci-de-jos, pl. Motru-de-sus, jud. Mehedinți: «Sêrbătorile populare, ce se țin pentru ca vitele să fie apêrate de *gadinii* (fére sëlbatice), sunt *Trifon* și *Stretenia*»;—și com. Ghergani, jud. Dimbovița: «Sêrbătóre cea mai mare pentru sporirea turmelor și apêrarea lor de *gadine* (fére sëlbatice) poporul o serbéză în ȓiua de *Sf. Trifon*».

«Dice c'a mers odată un om la vînat și, cum a ajuns în pădure, s'a suit într'un copac.

«Stînd el acolo, iată că veni la dînsul un lup, și el l'a împușcat. După acêsta veni alt lup, și el l'a împușcat și pe acela. Și tot așa a făcut el și cu alți lupi, cari veniră în urma celor dintâi, până ce a împușcat o mulțime de lupi. Și lupii cei vii mîncă pe cei împușcați.

«Omul a împușcat până ce i s'a gătit împușcătura, iar după aceea a stat să vadă ce vor face lupii.

«Iată că, stînd el așa, vine de la o vreme un om îmbrăcat în straie albe. Și omul acela, care nu eră altul fără *Sf. Trif*, cum a sosit, a și început a hotări fie-cărui lup ce are să mînânce. Numai unuî lup șchiop, care venise pe urmă, nu-î hotări nimic.

«Șchiopul, cum a ajuns, se apropie de *Sf. Trif* și-l întrebă:

«— Da eû ce să mînânc?

«Atunci diise *Sf. Trif*:

«— Ia pe omul cel din copac!

«Auđind acêsta, omul s'a înspăimântat fórte tare.

«Lupul cel șchiop sta lângă copac.

«Omul a prins a strigă ca să-î vie cine-va întru ajutor.

«Iată că nu mult după acêsta vin nisce ómeni, cari făcèa la pădure, și aû fugărit lupul și aû dus pe om acasă.

«Omul, după ce a sosit acasă, a poruncit feciorilor sêi ca să-î facă o ladă și să-l ție acolo, după ce le-a spus ce i s'a întîmplat.

«Feciorii aû făcut așa, și unde mergeaû ei, acolo luându-l, îl duceaû și pe tatăl lor.

«Mergênd ei într'o ți în chirie la un tîrg, aû ajuns la un pod.

«La podul acela le ieși un om în cale, care fugea cît îi luaû picióarele, și le diise:

«— Dragii meî! luați-mè și mè ascunde-ți, că iată vine un lup în urma mea, și de nu me-ți ascunde, are să mè mînânce!

«Feciorii n'aû stat mult pe gîndurî, ci cugetând cum că-î chiar așa cum a spus omul, l'aû luat și l'aû băgat în lada în care se află tatăl lor.

«Așteptând ei după acêsta să vie lupul, lupul nu mai vine.

«In urmă, vedênd că nu mai vine lupul, deschid lada, să vadă ce face omul ce l'aû ascuns. Dar când rădică căpacul, ce să le vadă ochii? ved un lup sârind din ladă și să te cam mai duci băete, iar când se uită mai de aprópe, tatăl lor ca în palmă!... L'a mîncat lupul.

«Va să dică numai de géba aû ascuns feciorii pe tatăl lor și

l'aũ purtat atãta vreme cu dinșii, cã în urma urmelor lupul cel șchiop, cãruia i l'a venit Sf. Trif, tot l'a mãncat.» (1)

Maĩ departe cred și spun Romãniĩ din unele pãrți ale Bucovinei cã *Trif cel nebun* este stãpãnul și patronul nu numãĩ al lupilor, ci și al omiđilor, gãndacilor și al tuturor gujuliilor celor stricãcióse.

De aceea cei maĩ mulți dintre dinșii serbãzã điua acãsta anume ca sã nu se înmulțescã gujuliile și cu deosebire omiđile și sã nu le strice pometurile și semãnãturile. Cãci cred ei, cã dacã nu se ține điua acãsta, atunci gujuliile se înmulțesc așã de tare cã devin o adevãratã calamitate. (2)

Tot spre scopul acesta îndãtinãzã Romãniĩ din unele pãrți ale Bucovinei de a nãimi în điua acãsta sfințirea apei, adevã de a plãti preotului local ca sã le sfințescã apã și sã le stropescã apoi pometurile cu đinsa, cređend cã apa, care se sfințescã în acãstã đi, este bunã în contra înmulțirii prea mari a insectelor, și în deosebi a omiđilor, cari stricã pomiĩ și curechiul. (3)

Tot așã fac și Romãniĩ din *Banat*.

Aceștia încã pun în acãstã đi, numitã de dinșii și *Điua omiđilor*, sã li se sfințescã apã, cu care, mestecãnd-o cu unt, ung apoi pomiĩ în contra omiđilor. (4)

Unii Romãni din *Muntenia* cred cã *Sf. Trifon e rãu de lãcuste* (5), iar alții cã el stãrpesce tot soiul de viermi, cari fac stricãciuni pometurilor. De aici vine apoi cã unii dintre dinșii chãmã în điua acestuĩ sfinț pe preot de face aghiasmã, cu care stropesc pomiĩ și semãnãturile, precum grãiele, órzele și altele. (6)

Iar podgoreniĩ, tot din *Muntenia*, se duc în điua de Sf. Trifon

(1) Din Todiresci, com. de Nic. Rãdãșan.

(2) Cred. și dat. Rom. din Șcheia, com. de Pancr. Prelipcean,—și a celor din Soloneț, com. de Ioan Tipa, stud. gimn.

(3) Cred. și dat. Rom. din Șcheia, com. de d-l Pancr. Prelipcean.

(4) Sim. Manguica, *Calend. pe anul 1882 și 1883*.

(5) G. M. Jipescu, *Opincaru*, București 1881, p. 77;—Din *Rãsp. la Cest. d-luĩ Nic. Densușianu*, com. Rași, jud. Ialomița: «*Sf. Trif*, care umblã cu lãcustele».

(6) B. P. Hasdeũ, *Etym. Magn.*, I, p. 504, com. Ipatele, jud. Vasluiũ

cu preotul la vii și fac sfeștanie viilor, anume ca acestea să fie roditóre, pline de mană și păzite de grindină. (1)

Românii din unele părți ale *Moldovei* serbeză pe *Sf. Trifon* de aceea, pentru că acesta, după credința lor, e mai mare peste *gadine*, că el le lágă acestora gura, ca să nu mánance legumele. (2)

Din acéstă cauză apoi unii dintre dânșii, precum bunăoră cei din comuna Liteni, jud. Sucéva, aũ obiceiũ să stropescă pomii și curechiul cu aghiasmă de la *Sf. Trif*, pentru a-ĩ feri de omiđi (3); iar alții, precum cei din comuna Madeiũ, acelaș județ, fac la *Sf. Trif* (1 F-bruarie) aghiasmă nu numai pentru stropirea pomilor și pentru róde, ci și pentru stropirea vitelor. Aceștia adecă, după ce aũ făcut aghiasma, stropesc cu dinsa mai întâiũ pomii și apoi vitele, dând tot odată celor din urmă și sare în care aũ turnat mai înainte de acésta puțină aghiasmă. (4)

În fine, Românii din unele părți ale *Moldovei* cred și ȓic că în ȓiua de *Trif* se întĩpină érna cu vara (5), iar cei din *Bucovina* cred și spun că, dacă în ȓiua de *Sf. Trifon* (1 Februarie), cáruia îi ȓic și *Trif cel nebun*, nu este omět se va pune, iar dacă este omět, apoi se va sparge. (6)

II.

ÎNTÎMPINAREA DOMNULUI.

Intĩmpinarea Domnului, numită în unele părți cu un cuvĩnt slavon și *Stretenie*, cade tot-deauna într'a 2 Faur.

În acéstă ȓi, după credința și spusa Románilor din *Moldova*, se întĩpină érna cu vara. (7)

(1) G. S. Ionean, *Mica colecțiune de superstiții*, p. 53;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 58.

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Basaraba, jud. Sucéva.

(3) B. P. Hasdeũ, *Etym. Magn.*, I, p. 504.

(4) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu.

(5) El. Sevastos, *Sěrbătorile pop.*, loc. cit.

(6) Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 95.

(7) El. Sevastos, *Sěrbătorile pop.*, publ. ȓiar. cit., p. 149.

Deci, dacă în ȕiua de *Intîmpinarea Domnului* este cald și moloșag, atunci va fi vara căldurósă și îmbelșugată; iar dacă în acéstă ȕi e frig, ger sau viscol, atunci vara viitoare de sigur că va fi frigurósă și neroditoare. (1)

Prin urmare, dacă-î senin și frumos în ȕiua acésta, apoi va rodi grîul în vara următoare (2); iar dacă-î posomorît, păclă, apoi Româniî nu séménă mult grîu, cređend că nu se va face. (3)

Tot așà se întîmplă și cu hrișca. Dacă va fi în ȕiua de Intîmpinarea Domnului cald și sóre, atunci e bine să semenî hrișcă, că se va face; iar de nu va fi cald și sóre, atunci să nu semenî, căci nu se va face. (4)

Dacă picură în ȕiua acésta din stréșină, nu le merge bine albinelor peste an, căci mierea li se înăcresce și ele se îngălbăgesc ca oile, capétă trépéd și pier. (5) Iar dacă e senin, cald și uscat, vara va fi mánósă și atunci le va merge stupilor bine. (6)

Unii Români însă sunt de părere, că, tocmai atunci când e în acéstă ȕi moloșag, când curge din stréșină, anul va fi mános și le va merge bine albinelor. (7)

Mai departe cred și spun unii că, dacă trece *Stretenia* peste apă și apa e desghețată, atunci se mánie și-și face pod peste dînsa ca să trecă, adecă dá un viscol și un ger așà de mare că înghețá tóte apele. Iar dacă trece *Stretenia* și pe apă se află ghețá, atunci e semn că are să fie cald. (8)

(1) Cred. Rom. din Iordánesci, sat. în distr. Storojinețului, com. de T. Tovarnițchi.

(2) Cred. Rom. din Șcheia, com. de d-l Pancr. Prelipcean. — O sémă de Români din Bucovina și Banat spun că până la Intîmpinarea Domnului sau ȕiua ursului e bine de seménat grîu.—Veđi Sim. Manguica, *Călınd. pe an. 1882 și 1883.*

(3) Cred. Rom. din Șcheia, com. de d-l Pancr. Prelipcean.

(4) Cred. Rom. din Frătăuțul-noú, com. de Vesp. Reuț,—și a celor din Sânt-Ilie, com. de Eug. Cojocariú.

(5) Cred. Rom. din Șcheia, dict. de Pinteleiú Maiercan.

(6) Cred. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu.

(7) Cred. Rom. din Capul-Câmpului, dict. de Panteleimon Tatărăú.

(8) Cred. Rom. din Frătăuțul-vechiú, dict. de Zenovia Rusu,—și a celor din Sânt-Ilie, com. de Eug. Cojocariú: «Dacă găsesce *Stretenia* pod (érná), îl sparge; iar de nu găsesce, îl face.»

Vrea să ȳică cĂ, dacĂ este  rnĂ mare  i grea, apoi nu va fi mai mult; iar de nu-  mare  i grea, apoi va fi dupĂ aceea. (1)

Tot cam a a cred  i al ii. Ace tia ȳic cĂ, dacĂ  ine înghețat pĂnĂ la *Stretenie*, apoi Stretenia ie  gh ta; iar dacĂ se topesce gh ta pĂnĂ atunci, Stretenia o pune. (2)

În fine cred Rom ni  din unele pĂr i ale *Bucovinei* cĂ, dacĂ i i stricĂ *ursul* bĂrlogul s u în ȳiua de Int mpinarea Domnului, cu t te cĂ afarĂ e frig, primĂvara este aprópe; iar dacĂ ese el în ac stĂ ȳi afarĂ, însĂ intrĂ din nou în bĂrlog, cu t te cĂ afarĂ este frumos, va fi încĂ  rnĂ. (3)

Iar Rom ni  din *Banat* cred  i spun cĂ *ursul*  n ac stĂ ȳi ese din pe tera sa afarĂ  i j cĂ ca în arie jur-împrejur,  i dacĂ este s re  i-  vede umbra, atunci iar  i se bagĂ în pe terĂ  i nu ese, ci mai d rme încĂ  ese s pt mĂni, cĂci chiar at ta mai  ine érna; iar dacĂ nu-  vede umbra, atunci r m ne afarĂ  i érna (frigul) se  nterupe. (4)

AfarĂ de cele  n irate pĂnĂ aci, mai e de însemnat încĂ  i aceea cĂ în ȳiua de Int mpinarea Domnului se serbezĂ  i *ȳiua ursului*, iar în ajunul, în ȳiua  i a doua ȳi de Int mpinarea Domnului *Martiniî de  rnĂ*  i *Filipi  de  rnĂ*  n contra *lupilor*, ca ace tia sĂ nu atace pe ómeni  i mai cu s mĂ ca sĂ nu le atace  i sf rtice oile, precum  i cele-lalte animale domestice.

La *Arm ni*, adecĂ la Rom ni  din Turcia europénĂ, s rbĂt rea *Int mpinĂri  Domnului* e f rte pre uitĂ, mai cu s mĂ pe feme , din care causĂ se  i numesce *S rbĂt rea mulierelor*.  n ȳiua ac sta t te femeile trimit la bisericĂ cĂte o litie  i o colivĂ, dar mai ales cele însĂrcinate  i cele lehuze nu lipsesc a face ac sta:  nsĂrcinatele spre a cere Maice  Domnului nascere u orĂ, iar lehuzele spre a-  mulțami de ajutorul ce le-a dat la nascere. (5)

(1) Cred. Rom. din FrĂt u ul-nou , com. de Vesp. Reu .

(2) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc  i com. de Pavel Scripcariu.

(3) Dim. Dan, *Credin e pop. bucovinene*, publ.  n «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, No. 79.

(4) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882  i 1883*.— Ve i despre ac sta mai pe larg în *ȳiua ursului*.

(5) I. Neni escu, *op. cit.*, p. 527.

III.

ȚIUA URSULUI.

Țiua ursului, numită altmintrelea și *Sărbătorea ursului*, cade tot-deauna în țiua de *Intîmpinarea Domnului*.

Ursul, după credința poporului de pretutindenea, cum începe a căde néua și prinde a se face ger mare, îndată caută o peșteră saŭ o vizuină și, vîrîndu-se într'însa, petrece acolo tótă érna, dormind somnul ernei saŭ mai bine țis zăcînd într'un fel de amorțelă, din care se deșteptă numai din când în când, și atunci numai ca să se nutrască, adecă ca să-și sugă labele, căci nutrețul lui de peste érnă nu constă din nimic alta fără numai din grăsimia labelor sale, pe cari le suge.

În *Țiua ursului* însă, deșteptându-se din somnul său de peste érnă, ese din *vizulina* saŭ *vizunia* sa, între nouă și Țece óre înainte de amédă, afară și prinde a jucă jur-împrejur, ca într'o arie, prin néua dinaintea vizuinei sale și a se desfăta.

Și dacă în acéstă ți, după cum cred și spun Româniî din *Banat*, e senin și sóre și ursul își vede umbra sa, atunci se bagă iarăși în peștera sa și mai dórme într'însa încă șése săptemâni, prevestind prin acésta cum că atâtea săptemâni are să mai ție érna și că în acest rēstimp va fi tot așa de mare ger ca și mai înainte; iar dacă afară e înourat, e *nouriste*, și din cauza acésta nu-și vede umbra, atunci nu se vîră mai mult în vizuină, ci rămâne afară, prevestind prin acésta că érna va încetă, gerul se va frînge și se va înterupe, că va fi timp frumos și călduros, mai pe scurt că se va desprimăvără. (1)

Româniî din Valea Jiului, în *Transilvania*, din contră, cred și spun că, eșînd ursul în acéstă ți din culcușul său de peste érnă afară și fiind sóre, ast-fel că-și póte vedé umbra sa, atunci de bucurie prinde a jucă în jurul grópei sale și, după ce s'a săturat de jucat, nu intră mai mult într'însa, ci o pă-

(1) Sim. Manguica, *Calend. pe an 1883*, partea calendaristică și pp. 100-101; — Aurel Iana, *Din cred. pop. rom. din Maidan de lângă Oravița*, publ. în *Familia*, an. XXVI, Oradea-mare 1890, p. 6.

răsesce, în semn că érna și-a perdut din putere și că din ce în ce are să se móie și să fie mai frumos și mai cald. Dacă însă acésta este posomorită, atunci intră iarăși în grópa sa, de unde a eșit, și mai petrece încă șése săptămâni într'insa, pentru că chiar atâta are să mai ție érna. (1)

În fine, Româniî din *Bucovina* cred că, dacă-și strică ursul bârlogul sěu în ȓiua de Intîmpinarea Domnului, cu tóte că afară e frig, atunci e un semn că primăvara e aprópe. Însă dacă ese el în acéstă ȓi afară și intră din nou în bârlog, cu tóte că afară este frumos, atunci e un semn că va fi încă érnă. (2)

Alȓii însă cred și ȓic că, veděnd ursul, după ce a eșit în ȓiua de *Intîmpinarea Domnului*, că afară-î senin, atunci se bagă iarăși la culcuș și-și astupă intrarea la bârlog încă mai bine, sciind că va fi érnă grea. Din contră, dacă vede că afară-î frig, atunci începe a umblă prin pădure, sciind că în scurtă vreme se va face cald. (3)

Și iarăși alȓii spun că ursul abià la Stretenie se mișcă în *bârlogul* saŭ *cobârlăul* sěu și, scoțěndu-și capul din vizunie, se uită să vadă cum e afară. Și dacă vede că-î înourat, ese și bea apă din pârîu; iar dacă vede că-î senin, mornăesce și se bagă iarăși înapoi în vizunie, că nu mai trage nădejde de vară. (4)

Iar când ese din bârlog, dacă n'apucă încă a bé apă,

(1) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(2) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, No. 79.

(3) Cred. Rom. din Șcheia, com. de d-l Pancr. Prelipcean;—a celor din Sânt-Ilie, com. de Eug. Cojocariu: «*Ursul*, când ese din bortă, de-și vede umbra, se bagă cu atâta mai afund cu cât a eșit»;—a celor din Todiresci, com. de Nic. Rădășan: «Ómenii ȓic că, dacă-î frig în ȓiua de teeSrneli, atunci ursul își strică bârlogul și putem trage nădejde că n'are să fie mai mult frig. Iar de va fi cald, ursul nu-și părăsesce bârlogul, pentru că scie că are să fie frig de acum înainte»;—și a celor din Frătăușul-nou, com. de Vesp. Reuș: «Româniî din Frătăușul-nou cred și spun că, dacă va fi cald în ȓiua de Stretenie, atunci va eși ursul afară din bârlogul lui și, dacă-și va vedé umbra sa, atunci se va bágă în pămînt saŭ în bârlogul lui cu atâta mai afund cu cât a fost mai nainte».

(4) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Paraschiva Scripcariu și com. de P. Scripcariu.

atunci p \acute{o} te or \acute{i} \acute{s} i cine s \acute{a} -l prind \acute{a} \acute{s} i s \acute{a} fac \acute{a} or \acute{i} - \acute{s} i-ce voesce cu d \acute{i} nsul; dar dac \acute{a} bea ap \acute{a} , atunci cap \acute{e} t \acute{a} putere \acute{s} i nimen \acute{i} nu se mai p \acute{o} te apoi apropi \acute{a} de d \acute{i} nsul. (1)

Din cele \acute{i} n \acute{s} irate p \acute{a} n \acute{a} aici rezult \acute{a} c \acute{a} *ursul*, dup \acute{a} credin \acute{t} a poporului, este un prevestitor de timp \acute{s} i c \acute{a} *Int \acute{i} mpinarea Domnului* se numesce \acute{i} n unele p \acute{a} r \acute{t} i dup \acute{a} numele s \acute{e} u *Diua* sa \acute{u} *S \acute{e} rb \acute{a} t \acute{o} rea ursului* de aceea, pentru c \acute{a} el \acute{i} n fie-care an ese numai \acute{i} n ac \acute{e} st \acute{a} \acute{q} i, pentru prima or \acute{a} de cum a intrat \acute{i} n \acute{e} rn \acute{a} , din vizuina sa afar \acute{a} .

IV.

MARTINI \acute{I} DE \acute{E} RNA.

Martini \acute{u} de \acute{e} rn \acute{a} , numi \acute{t} i \acute{i} n unele p \acute{a} r \acute{t} i \acute{s} i *S \acute{a} -Martin \acute{i}* , sunt trei la num \acute{e} r \acute{s} i cad tot-deauna la patru- \acute{d} eci de \acute{q} ile dup \acute{a} Cr \acute{a} ciun, ast-fel c \acute{a} cel de mijloc, numit \acute{s} i *Martinul cel mare*, cade tot-deauna \acute{i} n \acute{q} iua de *Int \acute{i} mpinarea Domnului*.

Martini \acute{u} de \acute{e} rn \acute{a} se serb \acute{e} z \acute{a} trei \acute{q} ile dup \acute{a} olalt \acute{a} \acute{s} i anume: cel dint \acute{a} i \acute{u} \acute{i} n ajunul Int \acute{i} mpin \acute{a} r \acute{i} i Domnului sa \acute{u} \acute{i} n \acute{q} iua de *Sf. Trifon*, cel din mijloc \acute{i} n \acute{q} iua de Int \acute{i} mpinarea Domnului, iar al treilea a doua \acute{q} i dup \acute{a} Int \acute{i} mpinarea Domnului, adec \acute{a} \acute{i} n \acute{q} iua de *Simion b \acute{e} tr \acute{a} nu*l, care a \acute{i} nt \acute{i} mpinat pe Domnul nostru Isus Christos. (2)

To \acute{t} i trei Martini \acute{i} ace \acute{s} tia se serb \acute{e} z \acute{a} \acute{i} n contra *lupilor*, anume ca ace \acute{s} tia s \acute{a} nu atace \acute{s} i s \acute{a} strice turmele, precum \acute{s} i cele-lalte vite, \acute{s} i ca s \acute{a} nu se apuce \acute{s} i de \acute{o} meni.

\acute{I} n decursul serb \acute{a} r \acute{i} i Martinilor, p \acute{e} curari \acute{i} rom \acute{a} n \acute{i} din *Banat* nu scot de fel oile \acute{i} n c \acute{a} mp la p \acute{a} șune. \acute{I} n \acute{q} iua prim \acute{a} a Mar-

(1) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petru Prepicean.

(2) Sub *Simion b \acute{e} tr \acute{a} nu*l se \acute{i} ntelege aici sfintul \acute{s} i dreptul Simion, care a \acute{i} nt \acute{i} mpinat pe Domnul nostru Isus Christos. Rom \acute{a} n \acute{i} din Fundul-Sadovei, \acute{i} n Bucovina, cred \acute{s} i spun c \acute{a} dreptul Simion, nu mult dup \acute{a} ce a ve \acute{d} ut pe Isus Christos M \acute{a} ntuitorul lumii, a murit \acute{i} n biseric \acute{a} l \acute{a} ng \acute{a} tetrapod.

tinilor postesc și tot în acéști ȃi fac mai multe ceremonii asupra oilor, spre a le ferì de lupi. (1)

Deși n'am aflat până acum, totuși e mai mult decât probabil că Româniî serbeză *Martiniî de érnă* nu numai în contra lupilor, ci și în contra *urșilor*, și asta din cauză că în ȃiua în care cade Martinul de mijloc, cade și *ȃiua ursuluî* (2), iar acésta cade tot-deauna în ȃiua de Intimpinarea Domnuluî, când cade și Martinul cel mare.

Și cum că Româniî întru adevér trebuie să serbeze *Martiniî* aceștia și în contra urșilor se pôte deduce și de acolo că *ursul* pretutindenea în tóte țerile locuite de Români se numesce *Martin*. (3)

Așă mai tóte poveștile, cari tractéză despre vre-un urs, îl numesc pe acesta *Martin*. (4) Și tot așă îl numesc și ursariî de pretutindenea, cari umblă cu dînsul dintr'un sat în altul și, punèndu-l să jóce, îi cântă :

Jócă bine	Și inele,
Mě <i>Martine</i> ,	Și mărgele,
Că-ți dau pâne	Să te 'mpodobesci cu ele! (5)
Cu masline,	

Saű :

Din călcăiu incetișor	Și mai bine,
Și din talpă binișor!	Că-ți dau pâne
Sus <i>Martine!</i>	Cu masline! (6)

Și ursul, cum aude cuvintele acestea ale ursaruluî, se ridică în douě labe și prinde a jucà de se cutremură pămîntul sub dînsul.

(1) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1883, Calend. pop. și pp.* 97-102.

(2) Veđi despre acésta mai pe larg în capitolul următor.

(3) L. Șaineanu, *Incercări asupra semasiologiei limbei române*, Bucuresei 1887, p. 176: «*Martin* e numele popular al *ursuluî*, numit și *Gavrilă* sau *Vasilică*»; — P. Oltean apud B. P. Hasdeű, *Etym. Magn.*, II, p. 1149: «*Ursuluî* poporul îi ȃice *Martin*, ursónei *Ancuța*».

(4) I. Creangă, *Serieri*, I, p. 31: «Óre nu cum-va nenea *Martin* a dat raita pe la D-ta pe-acasă? că mi-aduc aminte că l'am întilnit odată prin smeuriș.»

(5) N. A. Bogdan, *Colindătoriî*, publ. în «*Familia*», an. XXVII, p. 606;— Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1883*, p. 100.

(6) G. I. Ionescu-Gion, *Doftoricescul meșteșug în trecutul țerilor române*, publ. în «*Revista nouă*», an. IV, Bucuresei 1892, p. 497.

FILIPII DE ÉRNĂ.

Românii din unele părți ale *Munteniei*, precum bunăoară cei din plaiul Prahova, în loc de *Martinii de érnă*, despre cari am vorbit mai sus în capitolul premergător, țin *șapte Filipi*, începând de la 25 Ianuarie și până la 2 Februarie, crezând, ca și Românii din Banat, că ar fi răi de lupi și păgubitori de dobitoce. (1)

Alți Români, tot din *Muntenia*, țin spre același scop numai *trei Filipi* sau *Pilipi*, după cum îi mai numesc ei, și anume: unul la 30 Ianuarie, iar cei-lalți doi la 1 și 2 Februarie sau unul la 2 Februarie și cei-lalți doi la o săptămână după acésta. (2)

Filipul, care cade la 30 Ianuarie, se numește pe unele locuri și *Ticlele*. (3)

În restimpul acestor zile, considerate ca sărbători, atât bărbații cât și femeile din *Muntenia* nu lucrăză nimic. (4)

(1) Gr. G. Tocilescu, *Revista pentru istorie, archeologie și filologie*, an. II, vol. III, București 1884, p. 388: «De la 10 Noembre țin *Filipii șapte*: trei înainte de lăsatul de sec și patru în post. La 21 Noembre, în ziua *Intrării în biserică*, dic că-i *Filipul cel schiop*. Alți *șapte Filipi* de la 25 Ianuarie până la 2 Februarie. Alți trei Filipi, ce se dic *Berberari*, tómnă de la 26 Septembrie. În acești Filipi nu se cöse, nu impunge în pele, nu daú împrumut, nu duc la móră, nu daú foc la vecini, nu mătură în casă, în sfârșit nu lucrăză nimic, dicând că-i *rău de lupi* și păgubitori de dobitoce; — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 57: «*Filipii*, 25 Ianuarie. Din acéstă zi până la 2 Februarie, femeile țin (serbăză) pe cei șapte Filipi. În aceste zile nu se lă (spală pe cap), nu se lipesce vatra etc. pentru că-i rău de lupi.»

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Răjlețu-Vieroșiu, jud. Olt: «*Filipii* sau *Pilipi* se serbăză pe fie-care an de la 15—21 Noembre, 30 Ianuarie, 1 și 2 Februarie;—com. Bilciuresci, pl. Ialomița, jud. Dimbovița: «Ca sfinți mai mari peste férele sělbatice socotesece poporul pe *Filipi* sau *Pilipi*, cari sunt mai mari peste lupi. Zilele, în cari se întimplă, sunt: unul la 2 Februarie, alți doi la săptămâna și unul la Lăsatul secului de Crăciun.»

(3) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Crovu, jud. Dimbovița: «*Ticlele* sau *Pilipii* (30 Ianuarie), ast-fel se numesc pe aici.»

(4) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Răjlețu-Vieroșiu, jud. Olt.

În fine Româniî din unele părți ale *Bucovinei*, și mai ales cei din satele în cari nu e datină a se serbà *Sf. Trif*, despre care am vorbit dejà mai sus în cap. I ca patron al lupilor, țin asemenea trei *Filipi* sau *Cilipi* și *Cilichi*, numiți în genere *Filipi de érnă*, atât în contra lupilor, cât și în contra feluritelor prilejuri de bóle și primejdii și anume: unul în ajun, al doilea în ziua, iar al treilea a doua zi de Intîmpinarea Domnului. (1)

Afară de *Filipi*, despre cari am vorbit până aici, mai țin atât Româniî din Bucovina cât și cei din Muntenia încă și alți *Filipi*, asemenea pentru lupi, precum și pentru alte dihăniî, însă despre aceia voiú vorbi mai pe larg la timpul seú.

(1) Dat Rom. din Buninți, com. de Vesp. Corvin: «In ziua de *Stretenie* pică și *Filipi* sau *Cilichi*, cari se țin pentru primejdie de lupi;—precum și a altor Români din Bucovina.

JOIA NEPOMENITĂ.

JOIA NEPOMENITA.

Românii din *Banat* numesc Joia din săptămâna albă *Joia nepomenită* sau *Joia necurată*.

De asemenea caracter este și Joia întâia după Paști și cea după Rusalii.

Tustrele Joile acestea formeză o treime nefastă, nenorocósă.

În Joia din săptămâna albă cad tot-deauna *Vracii*, numiți altmintrelea și *Vălași*.

Tot în această Joie cad și *Gadinele*, cari duréză trei zile după olaltă, adecă Joî, Vineri și Sâmbătă. (1)

Cuv. *Gadină* pl. *gadine* și *gadinî*, după dicționarul de Buda din anul 1825, are șese semnificațiuni și anume:

1. Orî-ce vită sau jivină;
2. În specie: fêră sêlbatică, răpitoare;
3. Sburătoare, d. e. paseri, hóră;
4. În specie: paseri de casă (hóră);
5. Sburătoare răpitoare;
6. Alte jivini aripate, d. e. lăcuste, viermi, omiđi, gândaci etc.

După «Glosarul» lui A. T. Laurian și I. C. Massim însă are numai trei și anume:

1. Pasere, pasere de curte;
2. Pasere sêlbatică, rapace;

(1) S. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 și 1883, luna Februar*.

3. Fără, bestie rapace, cu instincte de ucis alte ființe vii.

În graiul bănățen cuvîntul acesta se aude numai în plural, *gadinî*, și înseamnă mai cu seamă: lăcuste, omiđi, viermi, gónge și alt *găvêl* (1), cari se arată în unii ani într'o mulțime așa de mare, că devastază câmpurile

Din cauza acésta apoi Româniî din Banat îndătinéză a serbă cele trei ڗile din urmă ale săptămânei albe în contra *gadinilor*, anume ca acestea să nu le devasteze câmpiile și pometele. (2)

În unele părți din *Muntenia*, precum bunăoră în comuna Râjlețu, plasa Oltu-Vedea, județul Olt, Joia din *Săptemăna brânzei* se numește *Joia tuturor juvinelor* (vietăților), în special însă *Joia furnicilor*.

Româniî din aceste părți serbéză Joia acésta, ca și frații lor din Banat, în contra tuturor juvinelor și cu deosebire în contra furnicilor.

Fie-care om are grijă de a se sculă în acéstă ڗi fórte de diminéță și a face o turtă de mălaiu său de făină cu câte ceva brânză său unt pe ea și a o duce apoi pe câmp, unde o pune pe un *mușuroiū de furnicē*, său în pădure pe un arbore. (3)

Pe lângă acésta mai e de însemnat încă și aceea că Româniî din cele mai multe părți ale *Munteniei* numesc *Săptemăna albă* nu numai *Săptemăna brânzei*, după cum s'a amintit mai sus, ci tot odată și *Săptemăna nebunilor*, din cauză că, după cum spun ei, în acéstă săptămână numai *nebuni* pornesc a se însurà, numai proști și urîții satelor abià acum daū zor ca să se căsătoréscă, pe când toți cei cuminți, căți aū avut de gând să se însóre în decursul cărnilegilor, s'aū însurat dejă cu mult mai înainte. (4)

(1) *Găvêl*=germ. Ungeziefer.

(2) Sim. Manguica. *Studii limbistice*, publ. în «*Familia*», an. XIX. Oradea-mare 1883, pp. 483—484.

(3) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu.

(4) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Zănóga, plasa Câmpu, jud. Romanați: «Ultima săptămână a carnavalului se numește *Săptemăna nebunilor*»; — com. Crovu, jud. Dimbovița: «*Săptemăna nebunilor* este cea din urmă a carnavalului. Flacăii necăsătoriți până în acest timp umblă după fete tocmai acuma, dar rămân tot necăsătoriți, căci n'aū timp»;

În unele părți ale *Transilvaniei*, precum bunăoară pe la Rodna, districtul Năsăudului, se numesce săptămâna acésta, pe lângă *Săptămâna albă*, încă și *Săptămâna bondrișilor*, iar în alte părți, ca și în Muntenia, *Săptămâna nebunilor*. (1)

Tot *Săptămâna nebunilor* se numesce săptămâna acésta și în *Banat*. (2)

Săptămâna bondrișilor se numesce de aceea, pentru că în acésta săptămână numai *bondriși* umblă de-a însurătului și cu toate acestea mulți dintre dânșii sunt și de astă dată *rămași*, adecă nu se pot însurà.

Iar *Săptămâna nebunilor* să se numescă de aceea, pentru că o sémă de feciori, luându-se după unii Unguri, cari umblă în săptămâna acésta a colindà, umblă și ei mascați, făcând nebunii pe drumuri și pe la casele ómenilor, unde capătă apoi bătură.

În Munții apusenii ai *Transilvaniei* și anume pe la Abrud acești ómeni mascați se chémă *Fărșangari*, iar pe la Retég *Măscurași*. (3)

Feciorii din *Bucovina*, cari s'aũ întârziat cu pețitul, cari n'aũ apucat încă a se încredința și cununà înainte de săptămâna albă, îndătinéză de regulă a se cununà în Joia acestei săptămâni.

În Dumineca de pe urmă a Cărnilegilor, adecă în ziua de Lăsatul secului, se cununà mai mult numai văduvele și văduvoii.

Feciorii și fetele cari, deși le-a fost timpul de căsătorit, cu toate acestea însă aũ rămas necăsătoriți, sunt în ziua de Lăsatul secului séra de către cei-lalți feciori mai tineri prin diferite chiuituri luați în ris și batjocură.

Com. Albeni, jud. Gorj: «*Săptămâna nebunilor* este la sfirșitul cărnilegilor, și să și *Săptămâna brânzei*, numită așa fiind-că în acésta săptămână pornesc toți nebunii a se însurà»;—Com. Roșia, jud. Gorj: «*Săptămâna nebunilor—Săptămâna brânzei*, numită așa din pricină că în acésta săptămână daũ zor să se însóre numai proștii și urii satelor».

(1) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul;—W. Schmidt, *op. cit.*, p. 7.

(2) Sim. Manguuca, *Calend. pe an. 1882 și 1883, luna Februar*: «*Săptămâna nebunilor* începe tot-deauna în Dumineca de brânză și cuprinde în sine întreaga Săptămână albă (de brânză).»

(3) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

Tot așa se întâmplă, după cum vom vedé mai jos, și cu feciorii și cu fetele din Transilvania.

În unele părți din *Muntenia* însă, feciorii de însurat, se înțelege că cei cumiși, cari n'aũ apucat a se căsători când le-a fost timpul de căsătorit, precum și aceia cari s'aũ lăsat pe de altă dată sau aũ ales prea mult și, din cauza acésta, s'aũ trezit de-odată că aũ rămas necăsătoriți, se bat în prima di a Săptemăniî nebunilor cu *burduful*. (1)

Iar în alte părți, tot din *Muntenia*, este din contră datină ca la sfirșitul acestei săptemăni, numită asemenea *Săptemăna nebunilor*, toți flăcăii de însurat și fetele cele mari de măritat, cari nu s'aũ căsătorit în decursul Cărnilegilor, să se strige pe nume, adresându-li-se fel de fel de cuvinte batjocoritoare, și acésta dintr'un dél și într'un ton schimbat, spre a nu-î înțelege, anume ca nimeni să nu pótă pune mâna pe ei. (2)

În fine Româniî din unele părți ale *Transilvaniei* cred și spun că, «dacă voesci să fii scutiț de șoreci, trebuie să îți și să ajunezi Lunea din Săptemăna albă». (3)

Iar cei din *Muntenia* spun că «în Săptemăna albă nu e bine să te speli la cap, căci se scutură burdufurile de brânză în cap (adecă faci mătréță) și-ți albesce pėrul curînd». (4)

(1) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Frumósa, pl. Dunărea, jud. Teleorman.

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Socetu, jud. Teleorman.

(3) *Credințe deșerte din Boereni*, publ. în «*Gazeta Transilvaniei*», an. LVIII, Brașov 1895, No. 102.

(4) I. C. Constantinescu, *Superstiții din Ciulnița (Ialomița)*, publ. în «*Ședetőrea*», Fălticeni, an. III, p. 123.

LĂSATUL SECULUI.

I.

SĂMBĂTA PĂRINȚILOR.

Sămbăta părinților cade tot-deauna în Sămbăta cea de pe urmă a cășlegilor de érnă saũ, altmintrelea ȓis, Sămbăta înainte de Lăsatul secului.

În Sămbăta acésta se pomenesc toți cei ce aũ strălucit întru sêhăstria cuvioșilor și de Dumneȓeũ purtătorilor părinților noștri.

Ómenii, și cu deosebire cei din *Moldova*, pomenesc în acéstă ȓi toți morții, cari nu se mai pomenesc decât acum și în o altă Sămbăta din Postul mare. Adecă morții cei ce aũ murit de vre-o mórte năprasnică, și anume: póte că s'a dus omul la pădure și a căȓut un lemn peste dînsul și l'a omorît, orî l'a mîncat o féră sêlbatică, orî un boũ sumeȓ l'a luat în córne și l'a străȓpuns, orî lutăria a picat pe el, orî a căȓut din vre-un copac mort, s'a spânzurat, saũ a căȓut de pe casă saũ din alt loc, orî a murit de fulger saũ de altă mórte năprasnică, saũ pe altul cine-va l'a bătut și a căȓut jos mort saũ, într'un cuvînt, orî-ce fel de mórte fără de sciinȓă.

Că de alt-fel, omul, când zace și se simte slab, își caută singur de sfirșitul sêũ.

Și de aceea ómenii în ȃiua acésta duc la biserică colivă, colaci, orí fac prasnic, orí dau de pomană vițel, vacă sau ce-í lasă inima. (1)

II.

MOȘII DE ÉRNĂ.

Pe lângă pomenirile și jertfele, ce se fac și se aduc pentru cei de curínd repausați, mai există la Români încă și un alt-fel de pomenire și jertfă, care se face și se aduce în unele ȃile anumite de peste an, și nu numai pentru cei de curínd repausați, ci fără deosebire pentru toți morții familiei.

Acéstă pomenire și jertfă, care constă mai cu sémă întru trimiterea de bucate și bęuturi, precum și a unor obiecte menite pentru mâncare și de bęut apă, pe la vecini, pe la némuri și mai ales copiilor sęrmani de sufletul morților, se numesce pretutindenea, în tóte țerile locuite de Români, *Moși*. Iar *Moși* aceștia sunt de mai multe feluri.

În șirele ce urméză însă noi vom vorbi mai pe larg numai despre *Moși de érnă*.

Moși de érnă, numiți altmintrelea și *Moși de carnelegi*, cad în unele părți Sâmbătă înainte de Sęptémâna albă (2), iar în altele Sâmbătă înainte de Lásatul secului. (3)

În unele părți din *Muntenia*, precum bunăórá în comuna Urdarii-de-sus, jud. Gorj, moși aceștia se numesc *Moși de*

(1) El. Sevastos, *Sęrbătorile poporului*, publ. în *ȃiar cit.*, p. 150.

(2) Din *Ręsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Madeiu, jud. Suceva: «*Moși de érnă* cad Sâmbăta înainte de Lásatul secului de carne»;— Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882*, p. 136.—În unele comune din Bucovina, precum bunăórá în Todiresci, după cum mi-a împărtășit Nic. Rădășan: «*Moși de érnă* se țin în o sęptémână până în Sęptémâna albă și se face tocmai așa ca și pe la *Moși de vară*».

(3) În unele părți din Bucovina, Moldova și Banat. —Veți El. Sevastos, *Sęrbătorile poporului*, publ. în *ȃiar cit.*, p. 150: «În Sâmbăta Lásatului secului de brânză se face pomenire tutulor celor ce au strălucit întru suhăstria cuviosilor și de Dumneđeu purtătorilor părinților noștri și se chémă *Sâmbăta Moșilor de érnă*»; — At. M. Marienescu în

piftii (1), iar în unele părți din *Banat*, precum bunăoară în Ciclova-română, se numesc *Sacrilegi* și *Sacrilegiu mic*. (2)

Însă terminațiunea *legi* din cuvântul *Sacrilegiu* semnă a avea același înțeles ca și *legi*, fiind cuvântul *cărnilegi* și *câșlegi* și nici decum înțelesul de *legi* din cuvântul lat. *sacrilegium*.

Moșii de érnă, împreună cu *Moșii de tómână*, cari cad asemenea Sâmbăta și anume înainte de *Sâ-Medru*, se numesc și *Moșii cei mari*. (3)

La *Moșii de érnă* se sacrifică moșilor, adică se dă de pomană de sufletul morților, după cum am spus și mai sus, diferite bucate și băuturi, și anume în acele părți unde este datină de a serba moșii aceștia Sâmbăta înainte de Săptămâna albă: tot felul de fruct, și mai ales *recituri*, *aituri*, *reci*, *piftii*, iar în acele părți, unde este datină de a se serba Sâmbăta înainte de Lăsatul secului, numai fruct alb.

Așa Românele din *Banat* dau vecinilor de pomană de sufletul morților griu fert pregătit cu unt sau unsore și cu brânză, alăturând și carne de porc sau cotoróge. (4)

Românele din *Muntenia* dau de pomană asemenea cotoróge sau *piftii*, după cum le numesc ele, ca și surorile lor din *Banat* (5), iar Românele din *Transilvania* fac și dau în această zi de pomană un fel de copturi, cari se numesc *pupi*. (6)

Românele din *Bucovina* însă, unde este datină de a serba *Moșii de érnă* de comun Sâmbăta înainte de Lăsatul secului,

«*Familia*», an. X, Budapesta 1874, p. 565: «*Moșii de cărnelegi* sau de *érnă* sunt-- în *Banat*-- în Sâmbăta Lăsatului de brânză, adică înainte (?) de Săptămâna albă (9 Faur în 1874, 23 Faur 1875).»

(1) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu: «Poporul din aceste localități socotese ca sărbători ale *Moșilor* Sâmbăta înainte de Lăsatul postului de carne, numiți atunci *Moși de piftii*, de ore-ce atunci fie-care face *piftii* (= *recituri*) și le dă de pomană.»

(2) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882*, p. 137, *Calend. pop. rom.*, 30 Ianuar.

(3) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882*, pp. 136-137.

(4) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882*, p. 137;— At. Marienescu, *loc. cit.*: «Femeile fac colaci sau griu fert cu unsore și brânză, în alte locuri cotoróge (*reci*, *aite*), și dau vecinilor de pomană pentru moși.»

(5) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Urdarii-de-sus, jud. Gorj.

(6) Din Mss. d-lui I. Pop-Regaganul.

și anume cele mai avute, îndătinéză a trimite în acéstă ȓi pe la cele mai sĕrmane, și mai ales acolo unde sciũ că sunt copii mici, fel de fel de mâncări de sufletul morȓilor, cu deosebire însă *frupt alb*, adecă: brânză, lapte dulce cu togmagi, și mai cu sĕmă *plăcinte* umplute cu brânză, ca să aibă și cei sĕrmani pe a doua ȓi, adecă în ȓiua de Lăsatul secului, de ajuns ce mâncă și cu ce se sătură, să se bucure și să-și aducă și ei aminte că aũ avut măcar o ȓi bună.

Tóte bucatele saũ mâncările acestea le trimit de regulă în străchinii saũ talgere și în ulcele, cari rĕmân asemenea de sufletul morȓilor celora ce s'aũ dus bucatele.

Iar cei ce le duc spun celor ce le înmănuéză cam următórele cuvinte:

— Primesce plăcintele, laptele acesta, — saũ ce este, — de sufletul tatei, mamei, surorii N., fratelui N., saũ a copilului meũ N., orĩ al altui N. al meũ!

Iar cel ce primesce rĕspunde:

— Dumneȓeũ să primĕscă!

Unele Românce, tot din *Bucovina*, îndătinéză de a trimite mâncările, respective bĕuturile acestea, orĩ-și-când în decursul ȓilei, iar altele după amĕȓă, și anume plăcintele mai tot-deauna nemijlocit după ce le-aũ scos din cuptor, adecă calduȓe până nu apucă a se rĕci. (1)

Datina acĕsta de a trimite plăcinte e usitată și la Românii din *Transilvania*, precum și la cei din *Banat*. De aici vine apoi că Sămbăta înainte de Lăsatul secului se numesce de către Românii din aceste douĕ țĕri și *Sămbăta plăcintelor*. (2)

Româncele din aceste douĕ țĕri fac asemenea în acĕstă Sămbătă plăcinte, pe cari le împart apoi pe la vecinii de pomană, ca cei ce aũ dat saũ pentru cari s'aũ dat să aibă ce mâncă în cea-laltă lume (3), prea bine sciind că:

Cine face

Luĩ-și face;

și:

Cine dă

Luĩ-și dă. (4)

(1) Dat. Rom. din Ilișesci și Șcheia.

(2) Sim. Manguica, *Calend pe 1882 și 1883*.

(3) Din. Mss. d-lui I. Pop-Reteganel.

(4) ȓicală pop. din Bucovina.

Tot în această ȝi, adecă Sămbătă înainte de Lăsatul secului, fetele din unele părți ale *Transilvaniei* aduc câte un ulcior de apă de la isvorul cel mai rece și-l dau de pomană, ca să aibă isvor în cea-laltă lume.

Iar isvorul acesta este de o ȝi, de două, de trei și de o săptămână. (1)

III.

LĂSATUL SECULUI.

Sub *Lăsatul secului* se înțelege în genere ȝiua cea de pe urmă *de fruct* sau *de dulce* a cășlegilor, când se dă într'un post.

Sub *Lăsatul secului* însă, despre care mi-am propus să vorbesc în șirele ce urmăză, se înțelege ȝiua cea de pe urmă a *Cărnilegilor* sau a *Cășlegilor de érnă*, adecă ȝiua nemijlocit înainte de începerea *Paresimilor* sau a *Postului mare*.

Lăsatul secului acesta, numit de un timp încóce de către unii cărturari și mai ales de către calendariști, contra usului poporal, prin urmare fals, și *Lăsatul secului de brânză* (2), cade tot-deauna într'o Duminică, din cauză că și *Pascile*, după cari se orientéază, cad asemenea tot-deauna Duminica.

Și de óre-ce *Postul paresimilor* e cel mai lung post de peste an, din care cauză s'a și numit el apoi de către popor *Postul mare*, de aceea și Românii au în această ȝi cu mult mai multe datine și credințe decât în tóte cele-lalte *lăsaturi de sec* de peste an.

Lăsatul secului acesta e, cum s'ar ȝice, încheerea sau epi-

(1) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(2) Tot așa de incorectă sau mai bine ȝis un non-sens e și numirea de *Lăsatul secului de carne*, pentru că sub cuvintul *Lăsatul secului* nu e de a se înțelege: lăsarea sau părăsirea, nemâncarea cărnii orî a brânzei, ci e de a se înțelege: venirea sau începerea *secului*, adecă a *postului*.

logul datinelor și a credințelor și mai cu sémă a petrecerilor și a veseliei din Cășlegile de érnă.

După legea bisericeii nóstre ort.-orient., precum în cele-lalte posturi de peste an, așa și în Postul mare, nu e ertat membrilor sêi să mănânce *de frupt* sau *de dulce*, ci numai bucate *de sec*; mai departe, nu le e ertat să facă jocuri sau alte petreceri cu musică, ci numai să postéscă și să se pocăiască, căci postul acesta e considerat de către popor ca o pădure mare care n'are capét. Și dacă nu va posti și nu se va pocăi, mai pe scurt, dacă nu se va purtă bine în decursul lui, atunci va rătăci și nu i va mai da de capét.

Drept aceea poporul, și anume atât tineretul cât și cei înaintați în vîrstă, vędënd că s'a apropiat Postul mare, în decursul căruia trebuie să se abție de la ori-și-ce petrecere și desfătare, căci la din contră ar fi considerat și ținut mai rău decât un păgân sau căpcân, cum a sosit *Lăsatul secului*, caută ca să facă joc, să mănânce tot felul de bucate și să petrécă cât se póte de bine, căci nimeni nu póte să scie orî de va mai ajunge până la capétul pădurii acesteia, adecă până la sfîrșitul postului. (1)

Iar femeile, atât cele din *Bucovina* cât și cele din *Transilvania*, încep acum de Sâmbătă după amédă a ferbe și a cóce fel de fel de mîncări și copturi, ca să aibă pe a doua di într'ales și în prisosință nu numai pentru cei de casă, ci și pentru némurile, amicii și cunoseuții cei mai de aprópe, cari s'ar întimplă să-î cerceteze și să petrécă vre-o două trei óre împreună.

Cele mai usitate mîncări de Lăsatul secului sunt: tot felul de plăcinte, plăcinte în tavale, învîrtite, lapte dulce cu togmagi sau tăeței și brînză cu smântână. (2)

Sosind Lăsatul secului, fie-care căsaș trebuie nu numai să guste din tóte bucatele acestea, ci să mănânce bine și să se sature cum se cade, anume ca niméria să nu-î vie și să-î fie dor de frupt în decursul postului ce urméză până la Pasci.

(1) Cred. Rom. din Volovét, com. de Dim. Vicol și Ioan Buliga.

(2) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «Mare bucurie eră la noi în casă în ziua Lăsatului de brînză. Mama făcea plăcinte cu brînză, ne ferbea tăeței în lapte și chiar și oué.»

După amedă se strîng mai mulți inși, vecini și cunoscuți, la o casă anumită, și cu deosebire némurile cele mai de aprópe, unde petrec apoi împreună, mîncînd, bînd și veselindu-se pînă într'un tîrziu de nópte. (1)

In urmă, după ce aũ mîncat, s'aũ veselit și s'aũ petrecut de ajuns, adecă după ce aũ făcut Lăsatul secului, toți cei de casă îndătinéză a mîncă cîte un *ou de gîină* fert saũ copt, anume ca să le pară postul ce urméză scurt, mic și ușor ca un ou, apoi să fie tari și sãnătoși ca oul în tot decursul postului, și cum mînăncă oul de iute, așă să trecă și postul de iute. (2)

Iar cînd îl mînăncă dic:

Oușor, oușor,
Să-mi pară postul ușor! (3)

In unele sate însă e datină ca toți cei de casă să mînănce din unul și același ou. (4)

Tot așă fac și Româniî din *Moldova*. Aceștia încă îndătinéză în ziua de Lăsatul secului să mînănce la urmă un ou, ca să le pară postul ușor. (5)

In *Muntenia* însă e datină ca în ziua de Lăsatul secului veciniî și rudele să-și cêră ertare uniî de la alții, ca să *intre curați în post*. (6)

In fine trebuie să mai amintesc încă și aceea că, pe lângă

(1) In cele mai multe părți din Bucovina.

(2) Dat. și cred. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei, precum din Bălăcena, dict. de Irina Ureche;— Ilișesci, com. de Fil. Doboș;— Bancesci, com. de Dim. Bancescul;— Todiresci, com. de Nic. Rădășan;— Frătaușul-vechiu, dict. de Damian Cojocariu: «Cine mînăncă oue în ziua saũ în sêra de Lăsatul secului, aceluia îi pare că postu-i mic, adecă că trece de grabă, iute»;— din Bilca, dict. de Domnica Ungurean;— și din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac.

(3) Din Mihoveni, com. de V. Strachină.

(4) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Zamfira Tofan.

(5) S. Michăilescu, *Superstiții*, publ. in «*Șeșelóra*», an. I, Fălticeni, p. 152;— Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 64: «In ziua de Lăsatul de sec de brînză, după ospet, mînăncă fie-care cîte un ou copt în spuză, pentru ca să le pară postul ușor.»

(6) G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 49;— Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 64: «... apoi veciniî și rudele își cer ertare uniî de la alții, pentru ca să nu intre încărcați de păcate în post.»

datinele și credințele înșirate până aci, mai există încă și multe alte datine și credințe, cari asemenea sunt usitate în ziua de *Lăsatul secului*, precum: *Refenelele* sau *Vergelul*, *Alimori* sau *Priveghiul*, *Postul negru*, *Baterea alviței*, *Cuci* și *Legarea grânelor*.

De óre-ce însă datinele și credințele acestea au câte o numire specială, de aceea se vor tracta în câte un capitol deosebit.

IV.

REFENELELE.

Nu e mai nici o singură Duminică sau sărbătoare din cășlegile de peste an, în care feciorii să nu se adune într'un loc anumit, să nu facă joc, să nu jöce și să nu petrecă cu fetele până la apusul sórelui.

Și dacă o fac ei acésta mai în tóte Duminicele de rînd, e peste putință ca să nu o facă și în Duminica Lăsatului de sec, după ce acésta e cea de pe urmă Duminică din Cășlegile de érnă și fie-căruia îi e prea bine cunoscut că în decurs de șapte săptămâni, cât duréză *Paresimile* sau *Postul mare*, nu-i este niméruí ertat ca să jöce.

În ziua de Lăsatul secului însă, fie-care trebuie să jöce până ce se va săturà de jucat, ca să aibă de ajuns peste tot postul ce urméză până la Pasci.

Afară de acésta, în ziua de Lăsatul secului trebuie de jucat mult și bine încă și de aceea ca să crească cânepa înaltă. (1)

Locul, unde îndătinéză tineretul a se adunà de astă dată, nu e public ca în cele mai multe sărbători și Duminici de peste an, ci mai mult privat, adecă la o casă anumită, iar adunarea sa din acéstă séră se numesce în unele părți ale

(1) Cred. Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iordachi Isac; -veđi și Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, No. 30.

Bucovinei *Rafinea* (1) sau *Refenea*, plural *Refenele*, pentru că nu e numai o singură adunare în tot satul, ca în alte duminici și sărbători, ci mai multe (2), în altele însă se numesc *Vergel*. (3)

Jocurile, ce le jacă tineretul la această petrecere, sunt aceleași ce le jacă el și de altă dată în decursul anului. În privința acesta nu e nimic nou de amintit.

Ce se atinge însă de chiuiturile sau strigăturile ce îndătinază feciorii a le strigă în joc, e de însemnat că, pe lângă cele îndătinate în decursul anului, mai sunt încă unele cari îndătinază a le strigă numai în această zi.

Trecând Câșlegile de ernală și sosind Postul mare, toți ce ce au avut de gând să se căsătorască și nu s'au căsătorit, și cu deosebire fetele cele bătrâne și feciorii cei tomnatici, sunt de către cei-lalți feciori mai tineri, cărora nu le-a sosit încă timpul însuratului, luați în ziua de Lăsatul secului în ris și batjocură.

Iar locul cel mai potrivit spre scopul acesta sunt *Refenele*, la cari se află mai tot tineretul satului adunat.

La deschiderea jocului, care se întâmplă de regulă după amedă. și anume după ce au sfârșit preoții rugăciunea de séra și au eșit de prin biserică, toate merg în cea mai bună rinduclă. Mai pe urmă însă, și anume după ce s'au mai înferbintat puțin, vedend feciorii cei tineri că unele fete sunt superate, fiind-că au trecut prea de grabă Câșlegile și din

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Catrina Dascăl: «In séra de Lăsatul secului face tineretul un joc numit *Rafinea*, și anume flăcâi aduc la o casă mai mulți scripcari, iar fetele fac de ale mâncării. După ce au mâncat încep a jucă *Arcanul*, *Rusasca*, numită altmintrelea și *Mônânțica*, *Chiperiul*, *Hora-nouă*, *Ungurencuța* și altele. După ce au jucat, încep iarăși a mânca și a bé, și tot așa petrec ei totă nóptea, căci în această nópte mai fie-care om, fie cât de sărac, are ceva mai bun de mâncat.»

(2) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Domnica a lui Tóder Ionesi și com. de I. Covașă: «In séra de Lăsatul secului înainte de Postul mare se fac *Refenele*, cari consta în aceea că în unele case se adune un număr însemnat de flăcâi și fete, cari petrec apoi, acompaniată fiindu-lă petrecerea și de scripcari.»

(3) Veđi cap. *Vergelul*.

causa acésta nu s'aú putut mărită, încep cam în ris cam într'adins a chiui și a ȝice :

Lucră, mamă, ce-i lucră Și-mi pornesce ursita, Dóră mă pot mărită, Că-s bêtrână ca și tine Și rid ómenii de mine. Vinde, mamă, gâscele,	Răsipesce-mi gâțele, Ca să trec câșlegile! După ce-oiú trece pe prag, Mi-a eși grija din cap, Oiú pune furca'n cărare, Mai mult nu te-oiú supêrare! (1)

Tot cam în chipul acesta sunt mângâiate fetele cele stătute și de către feciorii din *Transilvania* și cei din *Ungaria*.

Iată cum le chiue cei din *Transilvania* :

Supêrate-s mîndrele, Că-s scurte câșlegile;	Supêrate-s, dar nu tóte, Că mai sunt câșlegi bogate! (2)

Saú :

Supêrate-s fetele, Că se trec câșlegile. Nu vè, fete, supêrare,	C'o veni el Postul mare Și veți da la sârindare, Dóră vè veți măritare! (3)

Iar cei din *Ungaria* chiue :

Supêrate-s fetele, C'aú trecut câșlegile.	Nu fiți, fete, supêrate, C'or veni și cele-lalte! (4)

După ce aú sfișit de chiuit chiuiturile reproduse, precum și multe altele asemenea acestora, încep altele, prin cari daú de cunoscut că fetele, ce aú rămas nemăritate, și mai cu sémă cele bêtrâne, cărora le-aú trecut de mult timpul măritișului, sunt atât de supêrate și de amărîte că nu le-a mai rămas alta de făcut decât ca să se înnece.

Cea mai răspândită și mai usitată chiuitură în *Bucovina*, prin care se ieaú fetele cele bêtrâne în ris la acéstă ocașune, e cea următoare :

Astăđi îi lăsat de sec, Mè duc, mamă, să mè 'nec Unde-a fi balta mai lată,	C'am rămas nemăritată; Unde-a fi balta mai lină, C'am rămas fată bêtrână! (5)

(1) Din Ilișesci.

(2) *Poesii pop. din Transilvania*, publ. în «*Tribuna*», an IX, Sibiiú 1892, No. 241.

(3) Dr. I. U. Jarník și A. Bârsan, *Doine și strigături din Ardél*, p. 450.

(4) I. C. Someșan, *Cântece pop. din Chior*, publ. în «*Familia*», an. XXII, p. 431.

(5) Din Securicenii, sat în distr. Sucevei.

Apoi acésta, care e mai tot atât de răspândită :

Astăđi îi lăsat de sec, Mă duc, mamă, să mă 'nec Intr'o baltă stătătoare Unde gâsce sprintinióre Innótă stând în picióre,	Unde-a fi balta mai lată, C'am rămas nemăritată, De uritul fetelor, De risul feciorilor! (1)

Tot cam așa sunt luate fetele cele bătrâne în ris și batjocură și de către feciorii din unele părți ale *Transilvaniei*.

Iată cum chiue și aceștia :

— De séră se lasă sec, Mă duc, maică, să mă 'nec!	— Draga maicăi, nu te duce, Că mai sunt țile de dulce! (2)

Dar, după cum am amintit și mai sus, nu numai fetele cele bătrâne sunt la ocasiunea acésta luate în ris, ci și feciorii cei tomnatici său burlacii.

Așa feciorii cei de pe malurile Prutului din *Bucovina* sunt luați în ris prin următoarea strigătură :

Astăđi îi lăsat de sec, Mă duc, maică, să mă 'nec	Unde-a fi Prutul mai lat, C'am rămas neinsurat! (3)

Iar cei-lalți feciori de prin cele-lalte ținuturi ale *Bucovinei* prin acésta :

Astăđi îi lăsat de sec, Mă duc, maică, să mă 'nec Unde-a fi riul mai lat,	C'am rămas neinsurat, De ce merg 'mbétrânesc Și la pěr încărunțesc! (5)

Fetele, auđind chiuiturile prin cari sunt luate în ris și batjocură, înghit noduri, răbdă și tac, căci ce pot alta să începă și să facă?

Nu tot așa însă fac și feciorii cei tomnatici.

Aceștia, cum vėd că sunt luați în bajtocură, nu se prea supără. Din contră, sciind prea bine că vina e a lor, încep a se desvinovăți și a spune care e cauza de ce nu s'aũ însurat, chiuind :

(1) Din Ilișesci.

(2) V. Alexiu, *Poesii pop.*, publ. în «*Convorbiri lit.*», an. XXIV, București 1890, p. 814.

(3) Din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac.

(4) Din Rus, com. de Vas. Zaprațan, stud. gimn.

Socotit-am să mă 'nsor,
S'aduc maicii ajutor;

Saū :

Insura-m'aş, însurà,
Nu sciū pe cine-aş luà,
Cea frumósă nu-ī de mine,
Cu cea hidă mi-e ruşine,
Cea frumósă mă muncesce,
Cea hidă mă sārăcesce!

Socotit-am să mă las,
Să nu-ī fac maicii necaz ! (1)

Nevasta, care-ī frumósă,
Aduce-ţi pretinī la casă ;
Iar nevasta cea hiduţă
Se face şi ea drăguţă,
Dând ce are prin căsuţă ! (2)

Iar dacā li se spune că sunt bătrāni, ei rēspund :

Bētrānit-am, bētrānit,
Dar de ōile nu-s de mult,

Saū :

Bētrānit-am, bētrānit,
Dar n'am bētrānit lucrānd,
Nici la corn de plug ōinēnd,

Numāi de cānd m'a facut
Māicuţa mea pe pāmīnt!

Ci eū, Dómne-am bētrānit
Pe marginea tufelor,
ōinēnd calea mīndrelor ! (3)

Ast-fel īşi petrece tineretul din cele mai multe părţi ale Bucovinei de cum īnseréză şi până către miezul noptii. Iar cum aū īnceput a cāntā cocoşii īntāia órā, fie-care, luāndu-şi rēmas bun de la Cāşlegile de érnā, se pornesce spre casă, īn bunā speranţă că, trecēnd Postul mare şi sosīnd sērbātorile Pascilor, īl va merge mai bine.

A luā īn rīs şi batjocurā pe cei ce nu s'aū cāsātorit īn Cāşlegile de érnā, saū *a le trage o refenea*, dupā cum se mai exprimā Bucovinenii, e o datinā usitatā nu numai la Romāniī din Bucovina, ci, dupā cāt ne-am putut īncredīnţa din chiuiturile mai sus īnşirate şi dupā cum ne vom īncredīnţa şi din capitolul ce urmēzā, şi la Romāniī din Transilvania, Banat şi Ungaria. Pretutīndenea o īntīlrim, numai īn altā formā şi nu īn una şi aceeaşi ōi.

(1) Din Transilvania, ōinutul Sēliştii, com. de d-l B. B. Iosof.

(2) Stef. Utulea, *Doine pop.*, publ. īn «*Gazeta poporului*», an. III, ōi-Timişóra 1887, No. 13, p. 6.

(3) Din Transilvania, ōinutul Sēliştii, com. de d-l B. B. Iosof.

ALIMORI.

Sub cuvîntul *Alimori* se înțelege o datină, care e usitată, după cât îmi este mie până acum cunoscut, numai la Români din *Banat* și *Transilvania*.

Datina acésta, numită altmintrelea și *Priveghiū* (1), *Hodaize* (2), *Hodaize*, *Hopaize* și *Opaiș* (3), se serbeză de către unii Români Sâmbătă séra înainte de Lăsatul secului de carne (4), sau Sâmbătă séra înainte de Lăsatul secului de brînză (5), iar de către alții Duminică séra, în care se începe Săptămâna albă (6), sau în séra Duminiceii următoare, adecă în ziua de Lăsatul secului. (7)

Cei mai mulți inși însă o serbeză tot-deauna în ziua cea de pe urmă a Cășlegilor de érnă, adecă în ziua de Lăsatul secului. Iar modul serbării sale e mult puțin la toți Români același.

Așă Români din *Banat* o serbeză ast-fel:

«La *Zăpostitul de Pasci* sau la *Lăsatul de brînză* se face în unul sau mai multe locuri foc, fie-care părtaș aducând partea sa de lemne, paie etc.

«Acest foc se numesce *Priveghiū*.

(1) B. P. Hasdeu, *Etyrn. Magn.*, I, p. 875.

(2) T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, p. 124.

(3) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.—In Bucovina se înțelege sub cuvîntul *opaiș* un hârb, sau mai bine țis fundul unei ulcele stricate, în care se puneă înainte de vre-o câți-va ani, până nu eră încă cunoscută nafta, oliu sau unsore și un muc, care se aprindeă și ardeă cum ard mcurile în candelé, cu acea deosebire numai că, pe când mcurile din candelé staū de regulă îndreptate în sus, pe atunci cele din *opaișe* atárnă pe marginea acestora.—*Opaiș* și *Opaișeni* se numesce în Bucovina și o comună românească din districtul Storojinețului.

(4) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*: «*Alimori*, pe alocurea Sâmbăta înainte Lăsatului de carne.»

(5) Idem de eadem.

(6) T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, p. 124.

(7) Sim. Manguica, *Calend. cit.*: «*Alimori* (rôta de foc) pe alocurea cade Duminică la începutul Paresimilor»;—T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, p. 124.

«Acolo cântă, strigă, jocă și urcă să chieue poporul adunat din tineri și bătrâni.

«In intervalul petrecerii, ieau tinerii din focul priveghiului tăciuni aprinși în mâni și-î întorc pe lângă saū în jurul corpului, formându-se din tăciune saū paiele legate și aprinse pe tăciune un *cerc de foc*.

«La întorcerea cercului, în Lugoș, se strigă: *Alimori! Alimori!* până cât îl întorce.

«In alte locuri fac din nuele o *rótă*, saū chiar ieau o *rótă* de car ori de plug, o învêlue cu paie legate, paiele le aprind, și așa lasă *róta* de pe un *dél* pe *cóstă* la vale, strigând: *Alimori!*

«La priveghiurile acestea povestesc bătrânii despre timpurile bune din trecut; iar tinerii în unele locuri se adună la ast-fel de priveghiuri pentru de *a ride de fetele mari* ce aū rēmas nemăritate.» (1)

Românii din comuna Maidan de lângă Oravița, după cum îmi scrie d-l Iosif Olariu, îndătinéză de a serbă Priveghiul ast-fel:

«In Duminica *Lăsatului de brânză*, numit *Zapostitul mare*, se face *séra Priveghiū*, la care petrec tinerii și bătrânii mai întrégă nóptea cu musica și jucând la lumina priveghiului.

«Priveghiul acesta, în copilăria mea, adecă înainte de anul 1850, se serbă în tot anul la *Zapostitul de Pasci*, astăđi însă numai copiii de 8—15 ani mai amintesc câte într'o *séra* din *Cărnilegi* despre priveghiul părinților și strămoșilor noștri.

«Copiii noștri cu etatea numită adună vrascuri saū tulei de curuz și câte într'o *séra* înainte de *zapostit* fac câte un *priveghiū* copilăresc.

«Copiii sar pe lângă *priveghiul* lor și cântă bucurându-se:

«Haī la bobotoniū
«Și la voi pisoniū,
«Pis, pis, pis, pis, pis, pis,
«Că la voi s'a stins,

«La noi s'a aprins;
«Móra nóstră macină,
«Dar a vóstră *gracină!* (2)

(1) B. P. Hasdeū, *Etym. Magn.*, I, p. 875.

(2) Alții, după cum aflăm la d-l Hasdeū, *Etym. Magn.*, I, p. 875, în locul acestor versuri, saū în loc de *Alimori*, după cum strigă în alte părți, dic: *haī la móră!*

Gracină=nu merge.

«*Priveghiul cel mare* de la Zapostit se serbă ca un reliquiū de mare însemnătate, în cât Lunī diminēța întrebă cel ce a fost la Priveghiū pe cel ce nu l'a vëdūt acolo că din ce causă n'a fost aséră la Priveghiū, că Dumneđeū scie mai trăi-vom până la alt an.

«La *Priveghiul cel mare* se petreceă următórele : feciorī adună materialul — lemnele trebuinciose, — îngrijiaū de musică și cum să ardă focul ca să lumineze mai bine până cât vor petrece la priveghiū.

«Musicanții cei mai prețuiți pentru Priveghiū eraū *Petru Nistor* cu *flueroniul* său cel lung ca de un metru și *Pau Marian-Merșivila* cu carabelele, după cari jucaū la lumina Priveghiului până cătră revërsatul zorilor, când apoi se duceă fiește-care familie la casa sa, sărutându-se cei bătrâni și rugându-se pentru cele ce vor fi greșit unul altuia, iar cei tineri gratulându-și ca să ajungă sântele Pasci vii și sănătoși.

«Priveghiul copiilor l'am vëdūt de două trei ori și în Cărnilegile din anul curgëtör și mi-a fost ca o reminiscență de recreare.»

În alte părți, tot din *Banat*, Priveghiul acesta se serbăză în nóptea spre Duminica Lăsatului de brânză cu petrecere de musică și joc la focuri piramidale făcute în mai multe locuri prin sat, și se încheie în faptul ȓilei cu ertăciune de păcate între cei credincioși. (1)

Românii din munții și de pe sub pólele munților apusenī din *Transilvania* serbăză *Alimoriū* sau *Hodăițele*, *Hodanțele* și *Citiritele*, după cum le mai numesc ei (2), așa :

«Duminică séra, în care se începe *Sëptēmāna albă*, și în cea următóre, în care se începe postul, copiii de la 12 ani în sus și

(1) Sim. Manguica, *Calend. cit.*

(2) Gr. Sima al lui Ioan, *Credințele și obiceiurile noastre poporale*, publ. în «*Foișóra pentru răspândirea cunoștințelor folositoare și a iubirii de carte*», an. I, Sibiiū 1886, p. 77: «În 28 Faur cădeă la Romani serbătórea ȓeiței *Fornax*, care însemnăză *caldură*, *cuptoriū*. Atunci, pe lângă alte jertfe, se aprindeă paie neîmblătite (netreerate). Óre *Hodanțele* sau *Citiritele*, aprinderea de paie pe colinele din apropierea satului la *Prinderea postului de Pasci*, așa dar tot pe același timp ca și la Romani (obiceiul se mai păstréză și în ȓiua de aȓi pe la pólele munților apusenī), să nu fie óre asemenea o scumpă amintire din trecutul îndepărtat?»

feciorii, după ce s'a inserat, es cu *Hodăițele* pe câte un dél de-
asupra satului.

«*Hodăițele* se fac din nuele cu câte două clenge, între cari se
îndesă bine paie și tulei (paie de porumb), pe cari le aprind în
dél, purtându-le în mână și făcând cu ele tot felul de figuri, în
cât din sat apar ca focuri artificiale.

«După ce au ars, se înșiră în rînd, în frunte cu un vătav, și
încep a strigă, batjocorind mai cu sémă fetele rêmase nemăritate
sau feciorii rëmași neînșurați în *cășlegi*.

«Strigările se încep de obicei cu formula sacramentală arătată
în cele două rînduri subliniate, de exemplu :

«*Alo more, more!*
Silito, silito more!
Fata lui popa Vasile
S'a uitat în fântână
Și de ciudă și bănat
Că nu s'a măritat,
I-a ieșit pe piele vărsat.

«*Alo more, more!*
Silito, silito more!
Uiuu pe dél în sus
Prind fetele mâțe 'n jug,
Și anume cin' le mână,
Fata lui N. N. cea bêtrână.
Bate-o, Dómne, și-o trăsnesce,

Că ea cum le mai plesnesce;
Bate-o, Dómne, și-o detună,
Că ea tare le mai mână!

«*Alo more, more!*
Silito, silito more!
Asta-i fata popii nost,
Țese pânză făr' de rost;
Pintre ițe, pintre spată
Pasce-o épă 'mpiedicată,
Pe sulul cel dinapoî
Șepte-șeci de lăturoi,
Iar pe sulul dinainte
Dracul le mai ține minte! (1)

În alte părți tot din *Transilvania* la *Lăsarea de sec*
merg sătenii, și anume bărbați și mueri, tineri și bêtrâni, pe
un dél din apropierea satului, unde duc mese, scaune, mân-
cări și bęuturi și acolo apoi cei bêtrâni se ospetéză și țin
toaste, iar cei tineri slobod *róte aprinse* de pe dél în jos.

Pe unele locuri însă, tot în acéstă ȓi, fac un *om de pair*
și-i dau foc în câmpul liber. (2)

În fine Dr. Heinrich v. Wlislöcki scrie:

«Sărbătórea principală a tineretului român de prin sate este

(1) T. Frâncu și G. Candrea, *op. cit.*, pp. 124-126.

(2) Din Mss. d-lui I. Pop-Retegănu. — Ce se atinge de originea cuv.
Alimori, veđi B. P. Hasdeu, *Etyim. Magn.*, t. I, pp. 874-879, și Ar. Den-
sușianu, *Alimori*, publ. în «*Revista critică-literară*», an. II, Iași 1894,
pp. 348-356.

fără îndoială *focul de bucurie* (Freudenfeuer), care se aprinde în așa numita *Duminică albă*, adică Duminică ultimă a cășlegilor de ărnă.

«Acastă sêrbătore umple și pe cei slabi și săraci de o adevărată bucurie nevinovată și plăcută, fiind-că tineretul sătén este atunci cuprins, ca de o puternică legătură, de spiritul de iubire, de frățietate, de libertate și de simț național.

«Acuma cu sêptemâni înainte cerșesc și adună unii copii paie și vréscuri, pe cari le duc pe un dâmb, unde are să se aprindă focul de bucurie, pe când alți copii se silesc a adună sdrențe și ciolane, bucăți de sticlă și de fer ruginit; aceste le vînd ei *culegătorului de sdrențe*, care trece prin sat, și cumpără din banii câștigați ast-fel cordele și flori artificiale pentru prăjina care se înfige în mijlocul movilei de paie și de vréscuri.

«La apropierea țilei mult dorite are și gospodina de casă o mulțime de lucru: cu pregătirea ospêțului festiv, cu curățirea hainelor de sêrbători și a locuinței, cu coptul și cu friptul pentru această sêrbătore, este tot timpul ei ocupat.

«Abiã s'au ridicat umbrele amurgului de sêrã peste codri și poeni departe în sus până la stâncile góle, ai căror pãreți și prãpastii strălucesc încă în focul întunecat roșu al apusului de sóre, iar virfurile colțuróse și sêlbaticice ale stâncilor se desenezã pe cerul albastru închis ca para uriașã a unui foc nelintit, peste care și-a țesut acuma nóptea propășitóre întâiul sêu vël,—atunci de-odatã se nasce viêtã în tot locul, pe vale și pe dâmburi se ivesc o mulțime de privitori nerãbdãtori și de confãptuitori iritați. De mult acuma se înalță sus cãtre cer virful prãjinei împodobit cu cordele și cu flori, iar prãjina însãși este jur împrejur încunjuratã cu paie și cu vréscuri, pe cari le aprind acuma flãcãii; bãeții însã tot aruncã neconținut brațe de paie în foc, spre a-l întreținé pe cât se póte de lung, pentru că un foc de bucurie mare și lung întreținut face deosebit onor tineretului sătén. Cântãnd se învirtesc în cerc în acel timp tineretul virstnic al satului în jurul focului și se tot uitã cu nerãbdare la prãjina cuprinsã de flacãri. Iar când cade prãjina jos și se preface în cãrbuni, atunci toți alérgã la acel loc în cotro a cãdut ea și felicitã pe copila care a stat tocmai atunci în acel loc, cãci se ține de un presemn bun dacã prãjina cade în direcțiunea unde stã o copilã, care doresce să se mãrite; ea își va vedé apoi împlinite tóte dorințele sale cele mai intime în decursul aceluï an.

·Lung rêsunã încã pãreții vãii de strigãtele, chiotetele, risetele

și țipetele tinerilor glasuri. După ce s'a stins apoi în sfârșit jărăticul și după ce și-a întins nóptea vélul său negru peste déluri și văi, se duc ómenii trudiți de iritațiunea serii și învoioșați prin așteptarea cinei festive pe la casele lor; abiã zorile țilei următóre admoniază la plecare pe óspeții cei din urmă.» (1)

VI.

POSTUL NEGRU.

Pe când în ziua de *Lăsatul secului* tótã lumea se veselesce și se desfătéză bênd și mâncând tot felul de mâncări de fruct alb, pe atunci o sémã dintre fetele cele stătute sau bêtrâne, cari aũ rēmas în decursul cãșlegilor de érnã nemãritate, postesc tótã ziua acésta așã numitul *Post negru*, adecã nu mânâncã nici nu beaũ absolut nimic pânã târziũ séra, cređend cã, dacã vor posti, îndatã dupã sêrbãtorile Pascilor se vor mãritã. (2)

Nemijlocit însã dupã ce a înserat cum se cade și dupã ce aũ rēsãrit stelele pe cer, se adunã mai multe fete de acestea la un loc, mânâncã acuma și ele ce mânâncã și apoi încep a cântã fel de fel de cântece de jale, și mai cu sémã de acelea prin cari își deplâng sórtea cea vitregã și starea în care aũ rēmas.

Unul dintre cele mai usitate cântece, cari se cântã de cãtre fetele din *Bucovina* la acéstã ocaziune, e cel urmãtor:

Iatã séra inserézã,
Urítul mē negurézã.
Iatã séra c'a 'nserat,
Urítul m'a negurat.
Astãđi e lãsat de sec,

Mē duc, mamã, sã mē 'nec
Unde-a fi balta mai latã,
C'am rēmas nemãritatã,
La tóte de rís lãsatã! (3)

(1) *Aus dem Leben der Siebenbürger Rumänen*, Hamburg 1889, pp. 15-16.

(2) Dat. fetelor din cele mai multe părți ale Bucovinei, și cu deosebire a celor din Balacéna, dict. de Irina Ureche.

(3) Din Ilișesci, com. de Fil. Doboș.

Apoi acesta:

Decât aş fi, mamă, fată,
Mai bine-o stâncă de pétră,
Lângă stâncă cea de pétră

Un isvor cu apă rece,
Câţi drumeţi pe drum or trece
Toţi să bee apă rece! (1)

Iar dacă una saŭ alta dintre dînsele a avut vre-un adorator, care i-a promis că va lua-o de soţie, însă mai pe urmă a lăsat-o şi a dat mâna alteia, atunci în amărăciunea şi durerea ei cea mare nu se pôte de a nu-l blăstemă, cântând:

Tu eşti, bădiţă, acela,
Care ai luat icóna
Şi te-ai jurat pe dînsa:
Pe mine nu me-î lăsa
Până sóre s'a găta,
Pe mine nu me-î uri
Până sóre s'a găti,
Sórele nu s'a gătit
Tu pe mine m'ai urit;
Sórele nu s'a gătat,
Tu pe mine m'ai lăsat
Şi cu alta mâna-î dat.
Daţi-ar, bade, Dumneđeŭ
După jurămîntul tđu:
 Nouă bolî,
 Nouă lungorî,

Trei párechî de friguri rele,
Să-ţi fie de schimburele.
Dar nici lung să nu te ţie,
Ca nu cum-va reŭ să-ţi fie:
 Din arat
 Pân la cărat,
Din căratul grâielor
Până 'n dusul buţilor.
Când ŷi-a fi, bade, mai bine,
Să trecă vîntul prin tine.
Când îi fi mai sănătos,
Să nu ieî un paiŭ de jos.
Când îi fi mai în putere,
Să nu ieî două surcele,
Să te rumpă de prin ŷele! (2)

Tot cam în chipul acesta îşi destóie inima asupra feciorilor celor necredincioşi în diua de Lăsatul secului şi fetele din *Banat*.

Iată cum cântă în diua acésta cele din *Comitatul Aradului*:

Grânele vara se coc,
Dis-a badea să nu joc
Pân la storsul vinului,
Că voiŭ fi mirésa lui.
Storsul vinului trecŭ,
Badea conciu nu-mî mai făcŭ.

Căşlegile încă trec,
N'am cu cine să-mî petrec.
Vine şi *Postul cel mare*,
Port cosiţa pe spinare.
Câţi sunt junî şi feciorî,
Eî toţi sunt înşelătorî! (3)

(1) Din Ilişesci.

(2) Ibidem.

(3) *Culegere de doine, strigături şi chiuituri ce se obicînuesc la jocurile şi petrecerile noastre poporale*, Braşov 1891, p. 43.

Iar fetele din *Transilvania* își ieau rămas bun de la cășlegile de érnă în următorul chip:

Rămas bun cășlegilor, Țiua bună fetelor! Când aveam mai tare 'n gând C'a fi <i>fărșangu</i> mai lung Ca să mă pot mărită, Dar am rămas și-acuma. Rămas bun cășlegilor, Țiua bună fetelor! Rămas bun cu Dumneșeu, C'a sosit el și al meu, A sosit 'n țile cu zori, In <i>cășlegile cu flori</i> , Feciori-or fi mai voioși, Nu c'acuma friguroși;	Fetele n'or stă în casă, Ci s'or duce în câmp la sapă; Feciorii le-or îndrăgi, Pop'a face cununii, Mama mi s'a odihni, C'a sci că m'am măritat, Nu mă mai vorbesc în sat. Rămas bun cășlegilor, Țiua bună fetelor. Că de-ar fi fost sute 'n ladă, De mult aș fi măritată. Dar de n'oiu fi nici la vară, Cășlegilor, veniți iară! (1)

După ce și-au destoiat inima de ajuns, după ce s'aũ mai răcorit puțin, încep a deveni din ce în ce tot mai vesele, a glumi și a cântă alte cântece, prin cari îi ieau pe feciori în ris, precum :

Negri-s, negri, feciorii, Negri ca călugării, Negri-s, negri de-apă rea, Că n'aũ după ce o bea,	Când se 'nsoră N'aũ de móră Și mănâncă cépa gólă! (2)

Și tot cam așa cântă și-și petrec ele până cam spre mieșul noșii.

Sosind mieșul noșii își ieau nópte bună și se pornesce fie-care spre casă, având bună speranță în Dumneșeu că, dacă nu s'aũ măritat în cășlegile de érnă, se vor mărită în *Cășlegile cu flori*, adecă după Pasci, saũ cel mult în érna viitoare.

(1) «*Gazeta Transilvaniei*», an. LIV, Brașov 1891, No. 44, p. 6.

(2) Din Ilișesci.

VII.

BATEREA ALVIȚEI.

Sub cuvîntul *alviță* se înțelege un amestec din nuci, scrobélă albă și zahar sau miere. Când nu e și de post, se pune albuș de ou în loc de scrobélă.

Sub *Bateria alviței* însă se înțelege o datină, care se face tot-deauna în ziua de *Lăsatul secului* și care e usitată mai cu sémă între copiii din *Muntenia*.

În Bucuresci datina acésta se face séra, după cină, în urmatorul chip:

Se légă de un cuiu bătut în tavan o ață lungă până să vie în dreptul peptului copiilor. La capétul de jos al aței se légă o bucată de *alviță* cât o portocală de mare.

Doi copii până la vârsta de 15 ani cel mult se pun față în față, avënd la mijloc alvița, adecă între ei. Se depártéză cu un pas unul de altul.

Un al treilea face vînt alviței către unul din copii.

Acésta este dator, fără a pune mâna, să o apuce cu gura. Dacă nu pôte, trebuie să o atingă cel puțin cu buzele, trimițënd-o către tovarășul său, care și el se aține cu gura, ca s'o prindă.

Sunt unii copii dibaci de prind alvița de mai multe ori. Sunt iarăși alții, cari nu pot să o prindă nici odată.

Cel care o prinde mai de multe ori este lăudat de tótă adunarea.

Ast-fel *se bate*, adecă se trimite de la unul la altul, până ce ori apucă *alvița* și o mănâncă, ori n'o prinde și se lasă de a o mai bate, ca să facă rînd și altor copii, cari așteptă cu nerăbdare.

Și rîd mari și mici, și fac chef, petrecere și chiloman mare.

Să se mai scie încă și aceea, că la asemenea și se adună câte două sau mai multe gasde la un loc, ca să fie mai mulți copii.

După ce se isprăvesce jocul, se cercă norocul fie-căruia.

Acésta se face ast-fel:

Cu lumînarea se dă foc aței, așa unsă de alviță cum este, în norocul cutăruia și sorocind-o până unde are să ardă.

Dacă se stinge și nu ajunge până unde este sorocită așa, se dice că n'are noroc în anul acela.

Apoi, dându-i din nou foc, o sorocesc până unde are să ardă pentru altul.

Dacă arde până unde așa e sorocită, dic că în anul acela va avé noroc și o sorocesc pentru alt copil. (1)

În satele precum și prin mahalalele de pe lângă Dunăre din *județul Vlașca* se bate alvița ast-fel:

În séra zilei de Lăsatul secului se adună copiii, adecă băeții, cărdurii la un loc și se duc pe unde-i chémă, căci femeile, eșind în acéstă séră la pórtă cu câte un *bocal* de vin și cu câte o bucată bună de alviță, chémă pe băeți și le daū la fie-care câte un pahar de vin și câte o bucățică de alviță.

Băeții încep a se jucă mai întâiū binișor. Iar după ce se chefuesc bine și se cam îngróșă gluma, adecă când s'aū amețit, încep a se trânti și a se da de-a rostogolul pe pămînt.

După ce s'a inserat bine și după ce s'aū pregătit tóte bucatele, staū la masă, adunându-se mai mulți la un loc, némurile, prietenii etc., de *lasă sec* împreună.

După ce aū mâncat și aū bēut bine toți, de s'aū săturat și s'aū chefuit, atunci *bat alvița* copiii.

Légă o sfórá de o grindă în dreptul mesei saū în alt loc unde-va. De capétul sforii légă un *cocoloș* bun de alviță, și apoi toți copiii staū rótă de jur împrejurul mesei cu gurile căscate, ca să póttă prinde de cocoloșul de alviță.

Unul pórtă sfóra de jur împrejur pe la toți și, când se apropie boțul de alviță pe la gurile lor, ei se reped asupra lui ca să-l prindă, căci care-l prinde a lui este tótă alvița aceea.

Pe urmă, dacă s'a prins cocoloșul acela, mai pune altul, și tot așa până se gătesce tótă alvița, pe care o cumpérase în scopul acestei petreceri.

După ce gătesc cu alvița, aduc o strachină mare adîncă saū un castron, îl pun pe masă plin cu apă, în care mai tórnă și un pumn de tărîțe, și în castron dá drumul unei piese de 50 banī saū 1 franc. Și toți băeții, cari sunt de

(1) B. P. Hasdeū, *Etym. Magn.*, t. I, pp. 965 și 966.

față, se cercă pe rînd a scóte paraua din fundul castronului cu gura.

Acela care o scóte în dinți, a lui este.

Dar lucrul nu e așa de ușor, căci trebuie ca să vîre capul pînă pe la urechi, pentru ca să pótă ajunge pînă la para pe fundul castronului. Și chiar dacă o găsesce, pînă ce o póte apucă cu dinții, munca e și mai mare, le mai intră tărîțe pe nările nasului.

Dar care o póte scóte în dinți, a lui rămâne paraua.

Și petrecerile se urméză așa pînă la mieđul noptii.

Mesenii mánăncă, béu, spun, rîd și se veselesc. (1)

În *Brăila*, în *Galai*, precum și în alte orașe de pe malul Dunării, *alvița*, care-i făcută din zahăr, mieđ de nucă și făină, și care e dulce și cleiósă, se jócă sau se bate ast-fel:

Se bate în tavan un cuiu, de cuiu se prinde o ață, iar la capétul aței se légă o bucată de alviță în care se pune un franc sau un galben.

Tatăl balanțéză ața și toți cei din casă staū cu gura căscată, ca să prindă alvița.

Cine-o prinde cu gura o mánăncă și ieă banul. Cei-lalți îl invidiază. Copiții cari n'o pot prinde plâng.

Iar când se prinde alvița de pèrul vre-unuia și nu se póte desface, atunci se nasc rîsete.

Ast-fel petrec cu toții pînă după mieđul noptii, anume ca să fie străji, pentru că, după credința lor, în dîia acesta va sta Domnul nostru Isus Christos la judecată. (2)

În fine trebuie amintit și aceea că acest joc copilăresc se află și la *Macedo-Român*, unde se chémă *ască*, adecă: *casă* să prindă alvița. (3)

(1) «*Șeđétórea*», an. I. Fálticeni, pp. 91—92. — Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 64—65.

(2) Com. de d-l Orest. Dljanschi.

(3) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 966.

VIII.

CUCIÎ.

Cuci se numește o datină, care e usitată mai cu sémă la Românii din *Dobrogea* și la cei de prin comunele de pe malul stâng al Dunării, jud. Ialomița, cari sunt locuite în cea mai mare parte de Bulgari.

Cuci se serbeză în unele părți în ziua de *Lăsatul secului*, iar în altele a doua zi, adecă Lună în săptămâna cea dintâiu a Postului mare.

În Dobrogea *Cuci* se fac ast-fel:

Se adună în ziua de Lăsatul secului 20 de flăcăi, dintre cari unul se îmbracă ca diavolul, cu córne și cu haine împestrițate, și se zugrăvesce cu negru pe obraz, numindu-se Împărat; apoi merg pe la case și jócă, după care apoi li se dă câte un bacșiș. (1)

În comunele de pe malul stâng al Dunării însă se fac așa:

În ziua de Lăsatul secului de Postul Pascelui, după ce a înserat bine, flăcâii încep să facă iluminațiune prin sat, légă adecă de cumpăna puțului câte o *dihonița* de păcură, îi dau foc și apoi lasă gălăta în puț, ca ast-fel dihonița aprinsă să rămăe suspendată în aer, unde se consumă.

Acéstă iluminațiune este numită de locuitorii *Uralie*.

După acésta, toți aceia cari vor să se facă a doua zi *Cuci* umblă prin sat, în tóte părțile, până cam către miezul nopții, purtând la spate câte un clopot mare.

A doua zi des-diminéță, adecă Lună, se arată apoi *Cuci*.

Aceștia sunt flăcăi și ómenii căsătoriți de curînd, cari se îmbracă ast-fel: în loc de flanelă, cu un briu roșu bine cusut și strîns peste corp și brațe, în jos cu o fustă albă imprumutată de la vre-o fată, în picióre cu opinci, la spate pórtă un clopot mare și în mână o măciucă sau un instrument de lemn în forma unui unghiü obtus, a căruí códă, tot de lemn, este ca de un metru de lungă. Acésta este ceea ce numesc ei *Chiulichiu*. Iar în cap pórtă o glugă lucrată cu multă iscusință și făcută dintr'o bucată de sarică cusută în

(1) T. T. Burada, *O călătorie în Dobrogea*, Iași 1880, p. 26.

forma și de mărimea unei traiste de cal, fiind acoperită pe de-asupra cu hârtie albă sau colorată, peste care se face ceva brodaturi cu diferite feluri de lănuri. În dreptul nasului se pune un gât de *tigvă* găurită ici și colea, iar în dreptul gurei și al ochilor se lasă câte o mică răsufletătoare. De ambele părți din dreptul urechilor se fixează în sus două lemne lungi ca de un metru, peste care se pun alte 3—4 orizontal, formând astfel un fel de scară. Toate acestea ieau numirea de *córnele glugii* și sunt acoperite peste tot cu fulgi și pene, iar în vîrf se pun 3—4 fulgi de cocoș sau vîrf (puf) de trestie.

În acest costum se înfățișează *Cuci* diminuta, când este imposibil ori-cui de a cunoaște cine se ascunde acolo, decât numai atunci când își ieie gluga din cap.

Cu cât timpul înaintează, cu atîta numărul lor sporesce, căci la mulți le vine dorința să se facă *Cuci* și, ca să tragă atențiunea privitorilor, își pun în cap câte o glugă fără corno sau chiar o traistă de cal; alții fără clopot.

Acela care are costumul mai frumos, clopotul mai mare și brîul mai roșu, este mai admirat.

Prin sat alergă în toate părțile după ómenii, copiii, fete, etc. și vai de acela care cade prins, căci nu poate scăpa decât dînd ceva bani sau alt ceva și se alege cu ceva trîntelă.

Așa este obiceiul și toți se supun lui.

Grupe de copii și ómenii fug prin noroiu, sar peste garduri, fără să le atingă, când îi ieau *Cuci* la fugă.

Unii alergă după copii și ómenii și alții le es înainte.

Cei sfioși nu părăsesc casa în această zi.

Dacă cine-va este prins de *Cuci*, ceea ce se întimplă mai adese ori, cu cât stă mai mult pe gânduri și nu caută să scape mai lesne, cu atîta se vede încunjurat de mai mulți, fiind atrași de sgomotul clopotelor.

Pe la jumătatea zilei, *Cuci* lasă din mână instrumentele cu care se arată diminuta și ieau *pămătuful*, care este făcut dintr'o nuia lungă, în vîrfurile căreia se lîgă cu un ștrîng o opincă, pe care o înmóie în noroiu, și sigilează pe aceia pe care îi ajung și părășii caselor pe unde se află fete, ca să le mai dea de lucru în zilele următoare.

Spre sêră *Cuci* se grupează câte 30—40 și merg de la o

casă la alta, fac horă în curte, iar stăpânul trebuie să le dea 10—20 bani.

Aceștia le dau băutura în zilele următoare.

Când sórele apune, totul se termină.

O liniște completă domnesce în toate părțile.

În fine, ca credințe ale poporului local despre *Cuci*, se aud următoarele :

Cel ce se face *Cuc* trebuie să se facă sau de trei ori sau de nouă ori în nouă ani, căci alt-fel se crede că, murind, se va face diavol.

Fulgii luați de la gluga Cucului îi întrebuintează femeile ca să afume pe cei ce sufăr de frică.

Dacă omul sau altul óre-cine nu primesce vre-o lovitură de la *Cuci* în această zi, se dice că acela nu va fi sănătos peste an. (1)

IX.

LEGAREA GRÂNELOR.

Cui nu-î este cunoscut câtă daună fac une-orî paserile în pânele cele albe și mai cu sémă în holdele de grîu ?

După ce se învață odată la holdă, mai numai pe ea stau și o dijmuesc cum se cade.

Și dacă proprietarul holdei respective nu caută din cu bună vreme toate chipurile și mijlócele spre a le desbărà de la holda sa, atunci paserile nu numai că o dijmuesc, ci, cărându-î toate grăunțele, o tuptesc la pământ, ast-fel că de multe orî nici din paie nu se alege nimic.

Însă proprietarii, și mai ales cei români, nu se lasă cu una cu două ca să li se irosescă munca, ci ei caută toate chipurile de a se desbărà cât mai de grabă de acești óspeți neașteptați și nechemai.

(1) *Ședătórea*, an. I, Fálticeni, pp. 40—43;—Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 65—69.

Intre multe alte mijl6ce, pe cari le întrebuinteză Româniî contra pasêrilor, e și *Legarea grânelor*, care se face de către Româniî din unele părți ale *Transilvaniei*, precum bună6ră de către cei din Păucenesci, așa:

În ziua de *Lăsarea postului de Pasci* se feresc t6tă ziua ca să nu umble cu nici un fel de *b6mbe*, adecă grăunțe de grâu, secară, orz, ovês, cucuruz; nu daũ dintr'însele galițelor de mâncare, nici de pomană, și nici nu duc la m6ră. Mai pe scurt se feresc să nu umble în acéstă zi cu nici un fel de b6mbe.

Iar după ce a înserat, ieaũ tot felul de bucate în gură, închid ochiî, și apoi, cu ochiî închiși și cu gura plină de tot felul de b6be, es de trei ori după olaltă afară și, aruncându-le din gură ca să le mânânce pasêrile, 6ic :

«—Cum nu v6d eũ acuma nimic, așa să nu vadă nici pasêrile holda mea!» sau «holdele» ori «grânele mele!» (1)

Româniî din comuna Ciobăncuța, tot din *Transilvania*, cred și spun că e bine de a adună în ziua de *Lăsatul secului* t6te sfărmăturile, t6te 6sele și cele-lalte r6mășițe de la masă într'o față de masă și a doua zi, adecă în ziua întâia din Postul mare, a le duce afară și, aruncându-le spre r6sărit, a 6ice:

«—Pasêrile cerului! eũ v6 daũ vou6 hrană din masa mea, cu care să fiți îndestulate și de la holdele mele oprite!» (2)

Tot cam așa fac și Româniî din comuna Grozesci, județul Mehedinți, în *Muntenia*.

Pentru ca pasêrile stricăt6re să nu vat6me sem6năturile, Româniî din comuna amintită obi6nuesc a luà la *Lăsatul de post* resturi de pe masă și, eșind afară, a le aruncà câte puțin în diferite părți, chemând odată cu aruncatul pe rînd fie-care n6m de pasêre să mânânce.

Tot în acest scop se mai face la *Lăsatul de post* și o ață de cânepă, care se în6dă cu mânila la spate și cu ochiî închiși. Se fac apoi nou6 noduri și în timpul lucrării se rostesc unele cuvinte de descântec. (3)

(1) Din Mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(2) S. Fl Marian, *Ornitologia pop. rom.*, t. I, Cernăuți 1883, p. 401.

(3) «*Șeșet6rea*», an. III, Fălticeni, p. 120.

Românul țeran sémână în genere fórte puțină *pâne albă*. Decî dijmuirea și pătulirea acesteia de către paseri, și mai ales a *grîului*, care e *cinstea mesei*, după cum se exprimă poporul român din Bucovina, este una dintre pedepsele cele mai mari și mai simțitoare ce pot să-l ajungă.

De aici apoi căutarea și întrebuițarea diferitelor mijloce spre scutirea pâinii albe de paseri și tot de aici și blăstemul:

Cine strică dragostile,	Să n'aibă pâne pe masă,
Mânce-î grîul paserile,	Nici sănătate 'n ôse! (1)

Saú:

Cine strică dragostile,	Fie-î grajdul fără boi
Mânce-î grîul paserile,	Și staulul fără oi,
Șadă 'n sânge până 'n briú	N'aibă pită caldă 'n masă,
Și-l mânce viermií de viú!	Nici sănătate în ôse! (2)

X.

BOBIÍ.

Nóptea ultimă a cășlegilor de érnă este și timpul farmecelor și al vrăjilor de dragoste.

Fetele, cari doresc să vadă pe viitorul lor soț, se duc în acéstă nópte cu lumînări aprinse la o apă curgétóre și, pe când aruncă tãcënd usturoiú și bob în apă, se plécă ele adinec cu lumînarea peste fața apei și vëd atunci chipul aceluia care le va fi odiniórá soț.

În acéstă nópte își taie și vrăjítórele nuelele de alun, cu cari pot aduce apoi prin farmece și vrăji pe cei amorezați. O nuia de alun servește celui fãrmecat drept cal, care-l duce prin aer la iubita sa.

Tineretul se ocupă în acéstă nópte și cu așa numitul *ora-cul de bob* sau cu *bobii*, la care este procedura cea mai simplă următórea:

(1) Din Transilvania, com. de d-l T. Oltean.

(2) Laura Veturia Mureșan, *Poesii populare din Comitatul Solnoc-Doboca*, publ. în *Familia*, an. XXIV, Oradea-mare 1888, p. 230.

Se trage cu un cărbune de pământ un cerc mic și se aruncă în cerc de către o fată, dintr'o depărtare anumită, zece bobî și, după cum cad mai mulți sau mai puținî bobî în cerc sau afară de cerc, se hotărâșce apoi de este amorul norocit sau nenorocit (1), precum ȓice și cîntecul :

Trage, mîndro, cu bobii,	Să scii că eă sunt pe-aici.
Nu-ți mai lăcrimă ochii.	De-or cădé bobii în doi,
De-or cădé bobii în ȓece,	Să scii că sosesc la voi,
Să scii că dorul nu-mî trece.	Să ne iubim amîndoi.
De-or cădé bobii în opt,	Iar de-a mai rêmâné un,
Să scii că-mî e dor de tot.	Să scii că eă vin nebun
De-or cădé bobii în cinci,	Pe-o prăjină de alun. (2)

Cu *Dumîneca albă* se sfîrșesce și timpul voios de cășlegî și de amor al tineretului român de prin sate.

(1) Dr. H. v. Wlislöcki, *op. cit.*, p. 17.

(2) V. Alecsandri, *Poesii pop. ale Românilor*, p. 234.

CUPRINSUL.

	Pag.
Prefață	I
<i>Sfântul Vasile saș Anul nou :</i>	
I. Séra Sfintului Vasile	1
II. Colindatul	9
III. Plugușorul	22
IV. Vasilca	45
V. Vergelul	51
VI. Călindariul	88
VII. Vräji și farmece	122
VIII. Anul nou	144
IX. Semënatul	149
X. Sorcova	155
<i>Bobotéza :</i>	
I. Ajunul Bobotezei	162
II. Botezul	169
III. Farmece și vräji	183
IV. Bobotéza	192
V. Iordanul	195
VI. Ardésca	211
<i>Ioan Botezătorul :</i>	
I. Ioan Botezătorul	215
II. Iordänitorii	225
<i>Sân-Petru-de-érnä :</i>	
I. Antanasiile	228
II. Sân-Petru-de-érnä	230
III. Cercovii-de-érnä	237

	<u>Pag.</u>
<i>Întîmpinarea Domnului:</i>	
I. Sfîntul Trifon	239
II. Întîmpinarea Domnului	246
III. Țiua ursului	249
IV. Martinii-de-érná	251
V. Filipii-de-érná	253
<i>Joia nepomenită:</i>	
Joia nepomenită	255
<i>Lăsatul secului:</i>	
I. Sămbăta părinților	269
II. Moșii-de-érná	260
III. Lăsatul secului	263
IV. Refenelele	266
V. Alimori	271
VI. Postul negru	276
VII. Baterea alviței	279
VIII. Cucii	282
IX. Legarea grânelor	284
X. Bobii	286

SĂRBĂTORILE
LA
ROMÂNII

STUDIU ETNOGRAFIC

DE

SIM. FL. MARIAN
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE
PROFESOR LA GIMNASIUL GR. OR. DIN SUCÉVA

VOL. II.

PĂRESIMILE

EDIȚIUNEA ACADEMIEI ROMÂNE

BUCURESCI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE, CAROL GÖBL
Furnizor al Curții Regale
16, STRADA DÔMNEI, 16.
1899

P R E F A Ț Ă.

Volumul de față cuprinde în sine toate sărbătorile, cari cad în decursul Păresimilor său al Postului mare.

Cetitorul, petrecând cu atențiune șirul datinelor și al credințelor cuprinse în acest volum, va observă că St. Haralampie și Vlasie s'ar fi potrivit mai bine în vol. I, și anume înainte de Lăsatul secului, decât într'acesta.

Ceea ce însă s'a trecut cu vederea la publicarea vol. I se va face, cu ajutorul lui Dumnezeu, mai pe urmă la o a doua edițiune.

Până atunci însă primescă mulțămăta mea cea mai sinceră toți acei P. T. Domni, cari mi-au întins mână de ajutor la adunarea materialului cuprins în acest volum, și în deosebă Academia Română, care a bine-voit a-l tipări pe spesele sale.

Sucéva, 7(19) Iulie 1899.

Sim. Fl. Marian.

LUNIA CURATĂ.

I.

LUNIA CURATĂ.

Lunia curată cade tot-deauna *Lunii* după *Lăsatul secului*, adică în *Lunia* cea dintâi a Păresimilor sau a Postului mare.

Țiua acésta nu se serbéză prin reținere de la lucru. Sunt însă în decursul ei usitate mai multe datine și credințe, atât în *Bucovina* cât și în cele-lalte țări locuite de Români, cari nici într'un singur an nu se trec cu vederea.

Cele mai însemnate datine usitate în acésta ții sunt *Spolocania*, *Înăcrirea borșului* și *Jujeul*.

Tot în acésta *Lunii* cade și *Țiua forfecarilor* și a *burghiașilor*. (1)

În unele părți locuite de Români, precum bunăoară în

(1) Sim. Manguica, *Calendar pe anul 1882 și 1883*. — Sub cuvîntul *forfecar*, pl. *forfecari*, se înțelege un fel de insectă, însă ce fel și cum arată până acuma n'am putut află. — Sub cuvîntul *burghiaș*, pl. *burghiași*, care vine de la verb. *burghia* = a împunge, după cum îmi scrie d-l Iosif Olariu, învățator în pensiune în Maidan, se înțelege un fel de *gringôșă* sau *grângôșă-gărgôșie-góngă*, adică o insectă, care împunge primăvara prunele și cireșele, pentru că muerile din casa, la care se întimplă acésta, au împuns — au lucrat cu acul — în *Ajunul Nascerii* și a *Botezului*, în *Joia* din *Săptămâna albă* și în țiua de *Joimarele* = *Joiamare*.

Banat, este datină ca în această Lună să se dea ómenii în *Scrânciob* saú, după cum spun Bănăţeni, să se care în *legănuş* (tuţuluş) şi *virtej*, pentru câştigare de sănătate peste tot anul.

Pe alocurea însă se cară poporul în *legănuş* şi *virtej* nu numai în Lună primă a Postului mare, ci de la începutul Păresimilor şi până la Pasci. (1)

Româncele din unele părţi ale *Bucovinei* nu ferb în această ǎi nimic, ci se nutresc numai cu mâncări reci, precum : pâne, malaiú, verze, curechiú murat şi pepeni (castraveţi) muraţi, anume ca să nu capete copiii bube, precum şi alte bóle. (2)

În unele părţi din *Moldova* din contră este datină ca să nu se mănânce nimic în această ǎi, nici să nu se facă alt ceva, decât să se spele blidele şi să se împărţescă luminări de pomană. (3)

O sémă de Românce din *Bucovina* dau în decursul acestei ǎile copiilor celor mici să mănânce brânză, anume ca să nu-í dórá grumazul în decursul postului.

Şi tot în această ǎi chémă găinile şi cocoşul în casă de le hrănesc şi apoi le dau drumul afară. Cocoşului însă nu-í dau drumul până ce nu cântă în casă. Iar după ce a cântat, ǎic :

— Aşa să fim de sănătóse ca cocoşul !

Apoi îi dau şi lui drumul afară. (4)

În fine, trebuie să mai amintim încă şi aceea că cu începerea Păresimilor se începe, mai ales în *Banat*, şi *şeserea* saú *şesutul* pânzei pentru cămăşi. Prin urmare, până la în-

(1) Sim. Manguica, *Calend. cit.*

(2) Dict. de Marghióla Donuţ, Româncă din comuna Şcheia, districtul Sucevei.

(3) Const. D. Gheorghiu, *Calendarul femeilor superstiţioase*, Pétra N. 1892, p. 69. — Tot d-l Gheorghiu, *op. cit.*, p. 63, ne spune că fetele, când dau în Postul mare, postesc în întâia săptămână : Lună ; în a doua : Marţi ; în a treia : Mercuri ; în a patra : Joi ; şi tot aşa înainte până în săptămâna din urmă, pentru ursit.

(4) Dat. Rom. din Volovêţ, distr. Rădăuţului, com. de Dim. Vicol, stud. gimn.

ceputul Păresimilor fie-care femeie trebuie să fie gata cu tortul pentru cămăși. (1)

Nevasta, respective fata, care nu e gata cu torsul tortului, a cărui tórcere se începe de regulă la începutul Postului Crăciunului (2), nu numai că e ținută de o leneșă, ci ea este tot odată luată fórte adese-orî în rîs și batjocură prin o mulțime de chiuituri și cântece satirice.

Și precum nu e lăsată în pace femeia care nu și-a sfîrșit de tors cânepa până la începutul Păresimilor, așa nu e trecută cu vederea nici aceea care nu-și sfîrșese tortul de țesut în decursul celor șapte săptămâni, cât durează Postul mare.

II.

SPOLOCANIA.

Spolocania este o datină usitată în *Bucovina* și *Moldova*, care se face tot-deauna a doua ȃi după *Lăsatul secului*, adecă în ȃiua cea dintăiū a Postului mare.

Spolocania se făceă mai înainte în Bucovina ast-fel:

Se adună mai multe némuri și vecini la un loc, și cu deosebire femeile, și mâncaū numai *borș holteiū*, adecă borș fără óreși-carî legume, numai cu pâne sau mălaiū, anume ca să-și spele și să-și curățescă gura și gâtul de rămășițele mănărilor celor de frupt, carî le-aū mănecat în ȃiua premergătóre. (3)

De la acéstă procedură se vede că vine și numirea de *Spolocanie* (= spălare = curățire) a acesteî datine. (4)

(1) Sim. Manguica, *Calend. cit.*

(2) *Ibidem.*

(3) Dat. Rom. din Buninți și Mihoveni, sate în distr. Sucevei, dict. de Pavel Cioful, precum și în alte comune din Bucovina.

(4) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 69, scrie în privința *Spolocaniei* următórele: «A doua ȃi după Lăsatul secului de brănză e *Spolocania*; în

În timpul din urmă însă datina acésta a degenerat în cele mai multe părți într'un fel de beție, căci pe când mai înainte femeile se adunau la o casă particulară, unde nu numai că își spălau gura și gâtul cu borș, ci tot odată și torcea, în timpul de față cele mai multe dintre dînsele se adună, nu numai la o casă anumită, ci și la crâsmă, unde fac *Spolocania* cu rachiū sau cu alte bēuturi spirtóse. Iar dacā una sau alta dintre dînsele nu are parale de ajuns ca să aibă pe ce bea, atunci se însoțesc mai multe la un loc, pune fiecare câte 2—3 cr. și, cumpărând rachiū pe dînșii, beau și se veselesc împreună mai tótă ziua, adecā până ce se îmbată cum se cuvine și nu-î mai rămâne nici uneia nici un crucer la suflet. Apoi, după ce s'au amețit de cap și au perdut nu numai o zi de lucru, ci și toți banii căți i-au avut, se întorc acasă și postesc apoi tot postul.

Intrebându-le unul și altul de ce se adună în acéstă zi atâtea femei la un loc și care e adevăratul scop al *Spolocaniei* acesteia, unele își răspund că așa au apucat din moștrămoși și așa fac și ele, ceea ce nu e adevărat; iar altele, mai istețe și mai hătre, își răspund că strînsura și spolocania acésta se face anume ca să *créscă cânepa*, pentru că, dacā nu s'ar strînge la un loc și n'ar bea în acéstă zi, atunci nici cânepa n'ar crește. (1)

Și ca strînsura să nu fie prea bătătoare la ochi, mai fiecare femeie ieă și în timpul de față furca cu sine, ca să arate lumii că ea n'a venit să bea, ci din contră ca să tórcă în societatea celor-lalte. Dar vai de torsul acela, unde paharul de rachiū se învîrte cu mult mai repede pe sub nas decât fusul sub caer!

Ba, după credința și spusa unor Românce din Bucovina, în *Lunia curată* nici nu e bine de tors, din cauză ca să nu se necurățescă vasele în casă și să nu ródă *moliile*, precum și alte gujuli, straiete.

acéstă zi nu se mănâncă nimic, precum nici să se facă alt ceva, decât a spăla blidele.» Decī *Spolocania*, după cele ce ni le spune d-l Gheorghiu, ar veni de la *spălarea blidelor*.

(1) După spusa Românilor din Balacéna, sat în distr. Sucevei, com. de Alexandru Pișul, — și a celor din Mihoveni, dict. de Pavel Cioful.

Lucrul de căpetenie al femeilor în ziua acésta, după părerea și spusa celor mai multe Românce din Bucovina, e curat numai spălatul vaselor și dereticarea casei (1), adecă tocmăi așa după cum cred și spun Româncele din unele părți ale *Moldovei*. (2)

III.

ÎNĂCRIREA BORȘULUI.

Poporul român e foarte scrupulos în privința ținerii postului. Mai de grabă va comite o faptă rea decât se va înfruptă în post. Cel ce se înfruptă, acela se spurcă, se pângăresce, și numai în scaunul mărturisirii se poate curăți de păcatul ce l'a comis prin înfruptare. Iar cel ce mănâncă anume de fruct sau de dulce în post, nu numai că e considerat de un călcător și prihănitor al așezămintelor bisericesci și al legii strămoșesci, ci e tot odată privit și ținut mai rău decât un *păgân* sau *căpcân*, care n'are lege.

Asemenea și cei ce fac petreceri și jocă în post încă comit, după credința generală a poporului, un mare păcat, care nu li se poate lesne uită și ertă.

Ba, ce este și mai mult, în decursul unui post nici măcar a glumi și a sărută pe cel ce ți-e drag nu e bine, căci încă e păcat.

Dovadă despre acésta credință foarte lățită și adînc înrădăcinată în sînul poporului avem și următoarea poezie populară din *Banat*:

Până nu se lăsă post	Și nu mă sărută nime,
Pare că mai gras am fost,	<i>Dice că-î post și nu-î bine.</i>
Mai iute mă îngrășam,	Ce făcui și ce lucrăi,
Că fetele sărutam.	Că guriță căpetai,
Iar de când s'a lăsat post	Cu mindruța mă'ntilnii
Umblu prin sat ca un prost,	Și gurița celuii. (3)

(1) Cred. Rom. din Frătăușul-vechiu, com. în distr. Rădăușului, com. de Ioan Covașă, stud. gimn.

(2) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 69.

(3) Ioan Roșu al lui Marcu, *Poesii pop. din Ciacova*, publ. în «*Foia de Duminecă*» a diarului «*Dreptatea*», an. I., Timișoara 1895, No. 53, p. 3.

Iar drept pedépsă :

Cine jôcă 'n postul mare
Face rîie pe spinare. (1)

Și dacă acéști bôlă uriciósă nu-î este de ajuns spre a se reținé de la petrecerî și joc, atunci lesne pôte să-l ajungă blăstemul exprimat prin următórea chiuitură :

Cine jôcă 'n postul mare,
Pice-î pielea de pe nare
Și rêmâe-î ciontu gol
Ca și muchea la topor ! (2)

Spre a ținé însă un post, și mai ales *Postul cel mare*, care e cel mai lung, cum se cuvine, spre a nu se infruptă de fel în decursul lui, e de neapărată trebuință, nu numai de a se spăla tóte vasele menite pentru ferberea și ținerea bucatelor de sec cum se cade, ci tot odată de a avé și cele necesare *de rîndul postului*.

Așà, între multe altele, fără de carî poporul de la țéră nu e în stare să postéscă, e și *borșul*.

Drept aceea, partea cea mai mare a Româncelor de la țéră aú datină chiar în ziua cea dintâi a Postului mare, adecă Lunî, de a *înăcrî* saú a *umplé borș*. Iar *înăcristea* acésta se face în următorul chip : móie tărîțe de secară cu apă rece într'un vas de lemn făcut anume pentru acest scop și numit *borșeică* (3), *borșeriță* (4), *borciușcă* (5), *putinică de borș* (6), *budăiú de borș* (7) și *budăiaș de borș* (8); tórnă după aceea uncrop clocotit peste dînsele, le amestecă bine și le lasă puțin ca să se rěcoréscă ; pe urmă pun *husce* (9) în borșeică,

(1) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul, aflător la Academia Română.

(2) Avram Igna, *Chiuituri din comuna Sobolciu în Bihor*, publ. în «*Familia*», an. XXXIII, Oradea mare 1897, p. 81.

(3) În distr. Sucevei, com. Șcheia, — și în distr. Rădăuțului.

(4) În distr. Sucevei, com. Balacéna.

(5) În distr. Storojinețului.

(6) În cele mai multe părți din Bucovina.

(7) Idem.

(8) Idem.

(9) Sub *husce* se înțeleg tărîțele ce aú rěmas de la un borș de mai înainte înăcrit.

anume ca borșul umplut să dospescă și să se înăcrască mai repede.

O sémă de Românce, pe lângă cele arătate, mai pun încă și vre-o câte-va frunze curate de vișin, anume ca borșul să aihă gust mai bun; iar altele pun și vre-o câte-va felióre de sfeclă roșie, ca să fie roșu ca sfecla.

Iar după ce au făcut-o și acésta, pun *borșeica* în *cotruță*. (1)

Se feresc însă fórte tare ca nu cum-va *borșeica* să stea în *cotruță*, unde s'a pus, până Sâmbătă.

Dacă din nepăsare sau din nebăgare de sémă ar sta *borșeica* până Sâmbătă, adecă până în ziua de *Sân-Tóder*, în *cotruță*, atunci e rău, căci în casul acesta, *Vineri séra*, spre ziua de *Sân-Tóder*, după ce au cântat *cocoșii* odată, vine *Ucigă-l-crucea*, și cine gustă apoi din borșul acesta, acela capătă *plescaifă*. (2)

Dar nu e nici o faptă fără răsplată. Fórte lesne i se póte întâmpla și lui *Ucigă-l-crucea* una cât țece din cauza acésta. Căci de voesce cine-va să-l prindă și-l prinde scâldându-se, atunci îi trece dorul de scâldat.

Iar cine voesce să-l prindă, nu trebuie nimic alta să facă, fără numai un *juvêț* din brăcinariu de mire care până la cununie a fost adevărat curat să-l țină asupra putinelei cu borșul, și atunci nu mai scapă. Când ese *Ucigă-l-crucea* din borș îl prinde de grumaz și, avându-l odată în mână, póte să facă cu dînsul ce doresce și voesce. De vrea să-i aducă bani, sau să-i facă alt serviciu, i-l face fără cea mai mică împotrivire.

(1) În cele mai multe părți din Bucovina se umple borșul numai *Luni*, *Mercuri* și *Joi*. *Marți* nu se umple, pentru că în acéstă zi s'a început lumea; iar *Vineri*, *Sâmbătă* și *Duminică* nu se umple de aceea, pentru că aceste trei sunt surori. Și de óre-ce *Vineria* e cea mai mare între dinsele, de aceea și păcatul e mai mare dacă se umple în acéstă zi borș.

(2) Sub cuv. *plescaifă* se înțeleg nisce bubuțe, cari se fac mai ales pe fluerele piciorilor și pe mâni și cari dintru început sunt albe și de mărimea bēșicelor produse prin urzicare, iar mai pe urmă capătă cójă, se usucă și se trec. Dar după ce s'a uscat și s'a trecut un rînd, urméză altul la loc, așa că până ce se vindecă cu totul mult timp trebuie să trecă. *Plescaifa* se cunósce pe aceea că, atunci când începe a se face,

Și *Necuratul* se rógă și-î promite celui ce l'a prins că-î va servi orî-cum va voi și-î va face orî-și-ce va dori, numai să-î dea drumul, să nu-l ție legat în juvêț. (1)

Cele mai multe Românce însă, nemijlocit după ce au umplut borșul, *descântă cărbuni*, ieaă apoi trei dintre cărbunii descântați și, făcând mai întâi cruce cu dinșii în gura borșeicei, îi aruncă înăuntru. Făcând acésta, nu numai că borșul e cu mult mai bun, mai curat și mai limpede, ci în același timp sunt sigure că și *Uciğă-l-crucea* nu se pôte apoi apropià de putinica cu borș.

În fine, merită a fi amintit încă și aceea că, atât de astă dată, cât și de alte dăți, mai fie-care Româncă din Bucovina, după ce a umplut acuma borșul în chipul cum s'a arătat, se face că e mâniósă, apucă pe o copilă sau pe un băiat, care-î pică în mână, de pèr orî de urechi și, trăgându-l, dice: *acru borșul!* Iar o sémă dic:

Douë rusce se bătea,
Borșul meü se oțetià.
Câte vinuri
Și oțeturi
Sunt în țera cea de jos
Tôte le-au adus

Și le-au pus
În budâiul meü cu borș,
Și-au pus
S'aibă grijă de-oțetit
Ca fetele de măritat.

Și abia după rostirea acestor cuvinte trag pe cei ce se află în casă de pèr sau urechi și spun: *acru borșu!* (2)

Iar acéstă tragere de cap sau de urechi se face în cre-

te mănâncă fórte tare și, când începî a te scărpinà, es bubuțele amintite mai sus și se lătesc ast-fel, că se face adese-orî o rană intrégă dintr'insele.

(1) După credința și spusa Româncelor din Șcheia, com. de d-l Pancr. Prelipcean, învățator.

(2) Dat. Rom. din Udesci, sat în distr. Sucevei, com. de Gavr. Rotariu, stud. gimn. — Dim. Dan, *Credințe populare bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*» an. IV, Cernăuți 1894, No. 74, p. 1: «Se crede, că umplând cine-va borșul, trebuie să fie atunci mânios, și apoi va fi borșul acru.»—Idem, *Comuna Straja și locuitorii ei*, studiu istoric, topografic și folcloric, Cernăuți 1897, p. 60: «De regulă se umple borșul Marția. Joia și Sâmbăta. Atunci trage gospodina de urechi sau de cap pe un băiat, dacă îl capătă, — căci ei fug în acea ți din casă, — ca borșul să fie iute ca și mânia celui tras de urechi.»

dință că, precum omului îi este acru când îl tragî de cap sau de urechi, așa și borșul are să se înăcrască.

Românele din *Transilvania*, când *pun borș*, es în curte orî în stradă și trag de ureche orî de cap pe cel dintâiu creștin, ca să se înăcrască borșul cum s'a înăcrit omul de supărat că-l tragî de pîr.

— *A cru borșu!* — ȃice ele.

— *A cru să-ți fie!* — ȃice rîdînd cel tras de ureche, dacă e om al casei sau un prietin.

— *Ba fie-ți al draculuî borșul!* — ȃice supărat altul.

Acesta, tocmai fiind-că înjură, e *omul borșuluî*, căci Româncea l'a *înăcrit*, așa cum ar vrea să-i fie borșul.

Dacă cel tras de cap e om de-al casei sau o vecină, orî o cumătră, începe să fugă spre casă, Româncea după el, și daū năvală în odae pe întrecute.

Vorba e: cine ajunge mai întâiu să sufle în borș.

Dacă suflă stăpâna casei mai întâiu, o să mănânce borșul în pace; dacă nu, are să i se întimple cine scie ce supărare pe vremea cât va ține borșul. Și de obicei îi vine vre-o supărare, — căci ele vin multe, — dar nu din pricina suflării în borș. Țăranul crede așa: «Și cumătra asta a noastră vine pe la noi numai ca să ne sufle în borș», adecă să ne prevestescă rele. (1)

IV.

JUJEUL.

În mai multe părți din *Muntenia*, și mai ales în comunele Boldu și Slobodîa - Michalanii din jud. Rîmnicul-Sărat și Tonea din jud. Ialomița, apoi în mai multe comune din *Dobrogea*, și mai cu sémă în Seimenii-marî și Seimenii-micî, este datină în cea dintâiu Lunî a Postuluî-mare de a *da pe cîni în tîrbacă*, adecă a-i hicăi, a-i bate și a-i chinuî gro-

(1) G. Coșbuc, *Versuri și prosă*. Caransebeș, p. 64—65.

zav, pe când de *gâsce* caută cu deosebită luare aminte și îngrijire ca nu cum-va să le lipsescă ceva în acea Ți, să *aibă* toate celea din belșug. (1)

Acastă datină se numește în comuna Boldu *Góna cânilor* (2), în Sloboția-Michalanii *Valărit* (3), în cele-lalte părți ale Munteniei *Jujeu* sau *Jujău* (4), iar în Dobrogea *Jijeu*. (5)

Acastă bătaie sau *gónă* tradițională a cânilor se face în com. Boldu din jud. Rîmnicul-Sărat în următorul chip :

Se fac cete de câte 10—20 ómeni, întră prin ogrăđi, scot câni la drum sau îi înfundéză prin strîmtoři, unde cu o îndemănare de admirat pun mâna pe ei, îi apucă și le încheștéză fálcile, așa ca să nu mai pótă mușcă. După acésta, și anume după ce le mai taie pofta de mușcat cu câte-va lovituri, încep a-i frecă la anus cu nisce *răvaruri de lemn*, făcute anume spre acest scop, în formă cilindrică și crestate cu cuțitul, până ce cei mai mulți din cauza acésta și mor.

Pe câni ai căror stăpâni dau ceva de bėut îi lasă, iar pe cei mai mulți îi *răvăruesc* sau *răvăresc*.

Țiua acésta este destinată mai mult pentru *góna cânilor*, în așa chip că, dacă eși la marginea satului, sunt tot cete de câni și, cum vėd vre-un om încep a urlă; ei aũ o pre-simțire pentru acéstă Ți, și mai cu sémă câni cei mai bė-trâni, și din cauza acésta în zorile acestei Țile es nepri-goniți de nimeni la *tărcăviș* (6), adecă se retrag la câmp sau se ascund prin locuri anevoe de găsit. (7)

(1) T. T. Burada, *O călătorie în Dobrogea*, Iași 1880, p. 22—23. — Al. Dimitrescu, *Góna cânilor*, o tradițiune poporală, publ. în «*Românul*», an. XXXIV, București, 5/17 Marte 1890. — G. Popescu-Ciocănel, *Basme, snóve, ghicitori* etc. Ploesci 1898, p. 118.—«*Șeđetőrea*», an. I, Fálticeni 1892, p. 42. — C. D. Gheorghiu, *op. cit.* p. 69. — Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian.

(2) Al. Dimitrescu, *loc. cit.* — G. Popescu-Ciocănel, *op. cit.*

(3) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian.

(4) C. D. Gheorghiu, *op. cit.* — «*Șeđetőrea*», *cit.*

(5) T. T. Burada, *O călătorie*, p. 22—23.

(6) Al. Dimitrescu, *Góna cânilor*, publ. în! «*Românul*» *cit.* — G. Popescu-Ciocănel, *op. cit.*, p. 119—120.

(7) S. Popescu, *Cuci*, publ. în «*Șeđetőrea*», an. I., p. 42 : «Tot cam în acest timp se forméză și *Jujeul* pentru câni, cari, conduși de instinctul-natural, se retrag la câmp în acéstă Ți sau se ascund prin locuri anevoe de găsit.»

În comuna Sloboția-Michalanii, pl. Marginea-de-jos, jud. Rîmnicul-Sărat, datina acésta, după cum am amintit mai sus, se numesce *Valărit*, iar sub. cuv. *Jujeñ* se înțelege un aparat care constă dintr'o frânghie și două lemne.

Deci cânele prins se pune în frânghie și se învîrtesce atâta cât permite frânghia. După aceea trag doi inși de lemne și frânghia desucindu-se svârle cânele amețit. (1)

În comuna Tonea, jud. Ialomița, *Jujeul* se face întocmai ca un lăgăn mare, iar în mijloc se fixéză o funie îndoită, unde se pune cânele, și-l învîrtesce atâta timp până cade singur amețit și de multe ori chiar mort. (2)

Unii Români, precum bunăoară cei din com. Sloboția-Michalanii, frécă câniî în partea dinapoî cu un lemn *răvălit*, iar alții țin ascunsă o ólă cu mălaiu muiat, din care daū cu un șomoiag privitorilor pe la gură. (3)

Ast-fel duréză acéstă gónă și chinuire a cânilor decum se zăresce de diuă și până ce inseréză.

Iar când sórele apune, atunci totul se termină și o liniște completă domnesce în tóte părțile.

Câniî însă nu-și mai îndeplinesc datoria lor decât peste 2—3 zile, când mai uită frica ce le-a inspirat-o *Jujeul*. (4)

Dacă întrebî pe ómenî ce noimă mai are și datina acésta de a prinde câniî și *a-î da* sau *a-î trage în Jujeñ*, partea cea mai mare dintre dânșii îți respunde: «ca să se facă mult mălaiu său meiū la vară!» (5)

Un bătrân din comuna Boldu însă, întrebat fiind din întimplare de d-l Al. Dimitrescu, autorul articolului «*Góna cânilor*», despre originea acestui obiceiū, îi respunse:

— Apoi dá, gura moșului, de aceea pentru că *câniî* nu au fost simțitorî când au intrat păgâniî la o împărăție, ci mai simțitóre au fost *gâscele*.

— Ce spuî, moșule, fă-mě să înțeleg mai bine !

— Apoi dá, uite așa s'a întîmplat : se vede că *câniî* au

(1) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian.

(2) S. Popescu, în «*Șeđětórea*», loc. cit.

(3) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian.

(4) S. Popescu, loc. cit.

(5) Al. Dimitrescu, în «*Românul*» cit. și din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian.

fost pe la culcuşuri şi *gâscele* fiind din întâmplare deştepte s'au speriat şi, prin *gărăgaia* (1) lor, au deşteptat pe cei din casă!

În urma acestui răspuns d-l Al. Dimitrescu exclamă dicând:

«Iată cum cred că se explică cazul acesta, care este păstrat prin tradiţie şi de un interes istoric şi care, după cum se vede, începe să degenereze.

«Galiî, după ce au bătut pe cei din Clusiû (?) şi supăraţi pe un deputat din gîntea Fabilor, care se dusesese spre a mijloci împăcarea între beligeranţi, acel deputat supărat trage sabia şi omórá un Duce gal. Aceştia trimiseră la Roma a cere satisfacţie, pe care necăpătându-o, plécă cu răsboiû în contra Romei, bat armata romană şi o ieau la fugă. Iar locuitorii Romei se retrag parte cu armata, parte la *Vei* şi parte în Capitoliû.

«Galiî, prădând Roma, se încercă să ieà şi Capitoliul.

«Camil, care trăià în exil la *Vei*, fu proclamat dictator, dar el nu primî, sub motiv că exilaţii nu pot a ocupa nici o funcţie fără votul Senatului.

«Un tînér plebeû, ducându-se la Roma şi întrând prin o pórtă secretă în Capitoliû, rugă Senatul să cheme pe Camil şi să-l numéscă dictator.

«Însă Galiî, descoperind urmele Romanului şi luându-se după dînsele într'o nópte furtunósă, erau să cuprindă Capitoliul, dacă Romanii n'ar fi fost deşteptaţi prin *gărăitul* gâscelor sacre.

«Iacă cum se explică cazul că *gâscele* au fost mai simţitóre decât *câniî*, pe cari îi căsnesc în mod neomenos!» (2)

Tot de acéstă părere e şi d-l Burada.

Iată ce scrie d-sa în privinţa acésta :

«Acest obiceiû fórte curios póte că este o rămăşiţă romană, ca amintire despre scăparea Capitoliului de invasiunea Galilor prin *gâscele sacre*, pe când *câniî* au dormit (3): tanto silentio in summum evasere est non custodes solum fallerent, sed ne canes quidem sollicitum animal ad nocturnos strepitus excitarent, anseres non fefellerent, quibus sacris Iunonis in summa inopia cibi tamen abstinebatur, quae res salutis fuit.» (4)

(1) *Gărăgae* = gâgăit.

(2) Al. Dimitrescu, *Góna cânilor*, publ. în «*Românul*» cit. — G. Popescu-Ciocănel, *op. cit.*, p. 120—121.

(3) *O călătorie în Dobrogea*, p. 23.

(4) Titu Liviu, lib. V, 47.

În fine Laurian și Massim, scriind despre cuvîntul *Jujeu*, ne spun următoarele :

«*Jujeu* s. m. *Canum jugum* ; specie de jug mic ; în speciale *jug* la care se supun câinii a doua și după Lăsatul secului de Pasce ; — cum se vede, în loc de *jugeu* din *jug* ; — darea în *jugeu*, trecerea prin *jugeu* a cânilor e, de cert, reminiscență de punițiune cânilor romanî din arcea Capitoliului, când se arătară de neglijenți și invigilanți în cât nu anunțară prin lătrate suirea Galilor pe monteale Capitoliu.» (1)

V.

LUNIA PĂSTORILOR.

Lunia după *zapotitul de Pasci*, adecă Lunia primă din Păresimî, se numesce de către Româniî din *Banat*, pe lângă *Lunia curată*, încă și *Lunia păstorilor*. (2)

Iar numirea acésta se vede că a căpătat-o de la următórea datină, usitată, după cât sciü eü până acuma, numai în *Banat*.

Mama adecă, care are unul orî și mai mulți copiiî păstorî, se scólă în diminéța acéstei đile, face o turtă din făină de grîu saü și de *cucuruz* (3), o cóce și o numesce apoi pentru *Sânta Maică Lunî*, ca acésta să-î păzescă atât copilul, orî copiiiî sêl, dacă sunt mai mulți, cât și turmele acéstora de spurcăciune, adecă de lupî, precum și de alte fére sêlbatice. (4)

În tot decursul acéstei đile muerea cu copilul păstor nu lucréză nimic și grijesce tot odată ca și alte femeî din casă, — dacă mai sunt și altele, — asemenea să nu lucreze

(1) *Glosariu*, p. 337.

(2) După Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883* : «*Lunia păstorilor* cade tot-deauna după Dumineca lăsatului de carne....»

(3) Cucuruz = porumb, păpușoiu.

(4) Comunicat de d-l Ios. Olariu. — Sim. Manguica, *Calend. cit.* : «În *Lunia păstorilor* se dăruesce o turtă menită păstorilor din partea gazdei oilor.»

nimic, și mai ales la vre-o cămașă, să nu cósă saũ să-ı încheie gura, căci, lucrând așa ceva, lupii saũ alte fére sêlbatece pot să-ı atace copilul păstor saũ turma, iar șórecii îi mănâncă semênăturile din câmp în primăvara ce urméză. (1)

VI.

DILELE NEBUNILOR.

Sub *Dilele nebunilor* se înțeleg în unele părți din *Banat* dïlele sêptemânei prime din Păresimî, în deosebî însă dïua întâia și a doua, adevă Lunî și Martî.

Causa, de ce se numesc aceste dïle ast-fel, e următórea:

Cu vre-o câte-va dïle înainte de Lăsatul secului, uniî dintre ómenii cei mai glumeți și mai buni de gură din sat se îngrijesc de mai multe părechî de haine urite și sdrențóse, cu deosebire însă femeiesci, ca, îmbrăcându-se într'ınsele, să se facă *comedianți* și ca atari să producă apoi, prin diferitele lor *nebuniî*, comedii și glume, rîsete și veselie în adunările tineretului și mai ales pe la ședătorile și clăcile cari se țin în decursul primei sêptemâni din Păresimî.

Cum aũ dat în post, și anume chiar în séra dïlei prime, toți cei ce vor să se facă *comedianți* se adună la o casă anumită, unde staũ până cam către mieđul noptii.

Sosind mieđul noptii, fie-care se îmbracă în hainele cele sdrențóse ce și le-a procurat mai înainte, căutând în același timp care de care să arăte mai pogan, și apoi se pornesc pe la casele unde sciũ că se află atare adunare, ședétóre saũ clacă de scărmanat lână și pene, și acolo, schimbându-și glasul ca să nu fie cunoscuți, prind apoi a face felurite *nebuniî*, comedii și glume.

De comun unul dintre dînșii ieã cu sine și un fluer, din care prinde a cânta, iar cei-lalți a jucã cu fetele și nevestele tinere, cari se află de față, felurite jocuri improvizate la sta-

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

rea locului, prin cari produc asemenea o mulțime de risete și voe bună între cei ce se află de față.

A doua zi dimineță, adecă Marți, se adună iarăși cu toții la aceeași casă de unde au plecat în ziua premergătoare, și de aici apoi, luând satul de-alungul și de-acurmezișul, fac din nou o mulțime de *nerozi*, nebunii și glume, ca publicul, care alérgă după ei, să aibă de ce rîde.

Atât la acéastă ocasiune, când percurg satul de-alungul și de-acurmezișul, cât și la ședători și clăci, pe lângă diferitele glume și ghidușii ce le fac, cântă sau strigă și unele cântece sau strigături de conținut umoristic, prin cari persifléză și combat atari apucături sau datine nouă străine, ori lucruri ce nu corespund firii poporului românesc, și pe cari datine, cei ce sunt în coatingere cu alte națiuni vreaș să le introducă în sat, fie în port, fie în casă, fie în orișice altă privință ar fi. (1)

Dilele nebunilor, despre cari ne-a fost vorba în acest capitol și cari duréză de *Marți* în întâia săptămână și până *Marți* din a doua săptămână a Păresimilor, nu sunt nimic alta, după părerea mea, decât un soi de *Cuci*, despre cari am vorbit mai pe larg în vol. I, din «*Sărbătorile la Români*», p. 282—284.

VII.

MARȚIA VASELOR.

Sub *Marția vaselor* (2) se înțelege Marția cea dintâi din Postul mare.

Ea se numesce ast-fel de aceea, pentru că în decursul ei este datină, mai ales în *Banat*, de a se spăla tóte vasele în .

(1) Com. de d-l Aurel Iana, preot în Maidan.

(2) Comunicat de d-l E. Hodoș, profesor în Caransebeș; — veđi și Sim. Manguca, *Calendarul pe an. 1882 și 1883*.

carî s'a pregătit în decursul cârnilegilor *de dulce*. (2) Iar vasele *de dulce* se numesc *vase slăstuite*.

Obiceiul acesta este răspândit pretutindenea în Banat.

Spălătorele (3) vaselor slăstuite se păstrează și se folosesc ca să afume pe cei deochiați, ori să afume vitele și stupii, ori ca să se dea vacilor în sare.

Șiind mai toate Româncele noastre cum că la zapostitul mare de Paști se pune luna lui Mărțișor, și că atunci e *lună nouă*, de aceea Marți, în prima săptămână din Păresimi, când, după cum vom vedea mai pe urmă, se pun *Caii lui Sân-Tóder*, se scóte *spânzul* pentru erbatul vitelor bolnave.

Spânzul sterp, lat. *Helleborus viridis*, se scóte pe nemân-cate și, în cât e cu puțință, în pelea gólă saú de jumătate, adecă de la briú în sus, ori și numai mâna ȋdréptă gólă.

Cu rădăcina de spânz se erbéază apoi vitele bolnave.

Și *spânzul sterp*, scos de unde a răsărit numai un fir în acea primăvară, se crede că e cel mai bun.

Pe unele locuri se scóte *spânzul* și Sâmbătă, adecă la *Sân-Tóderul-cel-mare*. (1)

Tot în acéstă Marți e bine să se pună și găinile să clo-céscă, pentru că puii scoși în luna lui Marte sunt căutați pentru multe farmece. (2)

Tot acum Marți cumpără femeile de la 3 ori de la 9 ne-guțători câte de 3 ori de 9 cruceri *civít* (pétră vînétă) și tãmâie, pe cari, amestecându-le o vreme fără a le descântă, le păstrează în decursul anului în casă pentru bolnavi și mai ales pentru cei ce pătinesc de *izdat*. (3)

(2) Com. de d-l E. Hodoș și d-l Aurel Iana: «Tot atunci, adecă în Marția primă din Păresimi se face și leșie și se spală vasele și toate de prin casă.»

(3) Sub cuvîntul *spălător*, plural *spălătore*, se înțelege aci o bucățică de pânză, cu ajutorul căreia se spală vasele în cari se face de mâncare și din cari se mănâncă.

(1) Com. de d-l Ios. Olariu și Aurel Iana: «Tot în acéstă lună—adecă în luna lui Martie—se scóte *spânzul* (*sterp*), pentru ca cu el să se *in-erbeze marva* bolnavă peste an». — Sim. Manguica, *Calendarul pe an. 1882 și 1883*: «Culegerea (scóterea) rădăcinii *spânzului sterp* (*Hellebo-rus viridis*) la *Sân-Tóderul-cel-mare*.»

(2) Com. de d-l Ios. Olariu.

(3) *Izdat* = strinsori la fóle.

Dacă se bolnăvesce cine-va de *izdat* peste an, atunci se unge cu amestecătura acésta în formă de cruce în frunte la capul peptului, la *céfă*, la mâni și la genunchi, iar cu *tămâia* se afumă. (1)

O *sémă* de femeî, tot din *Banat*, aú datină ca *Marți séră*, la eșirea *Sân-Tóderilor*, să ieà din boltă *civit* și *tămâie*, pe care o păstrează apoi în casă peste tot anul, ca, bolnăvin-du-se apoi cine-va în casă, cu *tămâia* să se afume, iar cu *civitul* să se ungă pe la frunte și capul peptului, apoi o bucățică mică, punându-se într'o lingură de apă, să i se dea de bėut, *dicându-se*:

— «Cum s'aú dus *Sân-Tóderii*, așa să se ducă și rėul care este la N!» (2)

Tot pe *Caii lui Sân-Tóder*, adecă *Marți* în *điua* întâia când pică *caii lui Sân-Tóder*, muerea casei ieà apă de pe *nėuă*, dacă mai este, de unde nu, se duc prin codru și aduc de pe *omeșii* de nea de prin *virtópe* și, stropind casa și *so-bele* de-arîndul, le mătură în *pelea gólă*, ca să se depărteze *puricii* și *tóte gângăliile*. (3)

Șerpele încă e bine să se omóre cu *degetul*, cu care apoi se sparg — așeză — *gâlcele* la *laturoni* din *grumaz* la copii *numai* din *Marția* asta. (4)

(1) Com. de d-l Ios. Olariu și Aurel Iana.

(2) Aurel Iana, *Din credințele pop. rom.* publ. în «*Luminătoriul*», anul X, *Timișóra* 1889, No. 27; — veđi și S. Liuba și Aurel Iana, *Medicina populară*, credințe, datini, doftorii și descântece populare, publ. în «*Familia*», an. XXVIII, *Oradea mare* 1892, p. 6.

(3) Com. de d-l Aurel Iana. — Sim. Manguica, *Calend. pe anul 1882 și 1883*: «*Curățirea puricilor din casă.*»

(4) Com. de d-l Ios. Olariu și Aurel Iana: «*In decursul lunii lui Martie cine a aflat un șerpe și omorîndu-l cu un deget, peste întreg anul e sănătos și cu acel deget pôte așeză laturoni (mandulele ori scrofule) la copii în grumaz.*»

SFINȚI HARALAMPIE ȘI VLASIE.

I.

SFÎNTUL HARALAMPIE.

St. Hararampie, numit altmintrelea și *Aralampie* sau *Aralambie*, *Haralam* și *Aralam*, cade tot-deauna în 10 Februarie.

Despre acest sfânt există la Români din *Bucovina* următoarea legendă :

«Dice că *St. Haralampie* umblă către sfârșitul vieții sale prin lume și vindecă pe oamenii cei bolnavi.

«Umblând el așa în colo și în cōce cât timp va fi umblat, a ajuns în urmă și în țera păgânilor.

«Împăratul păgânilor, cum a prins de veste că a intrat în țera sa, îndată a și trimis pe un încrețut al său să-i dică ca să vie la dînsul.

«Încrețutul s'a dus și nu mult după aceea s'a și întors dimpreună cu *St. Haralampie* la împăratul.

«Împăratul, cum l'a vădut pe *St. Haralampie*, îndată l'a și întreat cum se chêmă, de unde-l și cu a cui putere vindecă el pe cei bolnavi.

«*St. Haralampie* i-a răspuns că se chêmă *Haralampie*, că e trimisul lui Dumnezeu și că cu puterea acestuia vindecă el pe oameni.

«Însă împăratul n'a voit să-i credă că e trimis de Dumnezeu ca să însănătoșeze pe bolnavi, și de aceea l'a făcut *fărmecător*,

și apoi i-a poruncit ca să se lese de tréba acésta și să se dea în legea păgânéscă, orî de nu, are să-l pedepséscă cu mórtea.

«Dar *St. Haralampie* n'a voit odată cu capul să se dea în legea păgânéscă, ci a spus că el mai de grabă voesce să móră decât să-și părăséscă legea.

«Împératul, vèdènd că *St. Haralampie* nu vrea să-l asculte, a poruncit ostașilor sèi să-l lege în lanțuri gróse și să-l chinuiască până ce-și va da sufletul.

«Ostașii, cum li s'a poruncit așa aù și făcut; l'aù' legat mai întâiù în lanțuri, iar după aceea aù luat cârlige de fer și, infigèndu-i-le în pele, aù prins o păreche de boi la dînele și cu ajutorul acestora l'aù despoiat mai tot' de pele și apoi l'aù aruncat în închisóre.

«Fata împératului, căci împératul aveà o fată mare, vèdènd cum se pórtă și ce face tatăl sèu cu *St. Haralampie*, îi díse:

«— Nu ți-i milă, tată, de popa ásta, de-l muncesci mai reù de cum aù muncit Jidovii pe Christos!

«Împératul, auđind cele ce i le spuse fíca sa, se făcù foc și pară de mânie pe dînsa și o muștră, dícèndu-i:

«— Dacă tu ții cu fărmeătorul acesta, atunci nu ești vrednică să te numesci mai mult fiica mea! De aceea du-te de la mine, ca să nu te mai vèd de ađi înainte câte đile voiù mai avé!

«— Dacă a ajuns tréba până la atáta — díse mai departe fata, — apoi vèd și eù că nici nu-mi mai remâne alta de făcut!

«Și cum a rostit cuvintele acestea, a prins a plânge, de se cutremurà cămașa pe dînsa, și apoi, luându-și ce va fi luat cu sine, a plecat chiar în acea đi de la tatăl sèu și s'a dus pe muntele *Stavorului* și acolo a trăit mai departe și s'a făcut sfíntă.

«Nu mult însă după ce s'a depártat fata împératului, tatăl ei, mâniindu-se și mai tare, a trimis 10.000 de ostași ca să-l scótă pe *St. Haralampie* din închisóre și să-l taie așa de mărunțel ca să nu se alégă nimicá dintr'însul.

«Ce erà se facă ostașii?... Trebuiră să-l asculte!... Se porniră fără întârđiere și, ajungènd unde erà *St. Haralampie* închis, îl scóseră afară din închisóre și îl mai întrebară încá odată: orî de nu voesce să se lese de legea creștinéscă și să se dea în legea cea păgânéscă?

«Însă *St. Haralampie*, deși erà mai mult mort decât viù, din pricina chinurilor ce le suferise, și măcar că numai de-abià se ținea pe picióre de durere, nici de astă dată n'a voit ca să se lepede de legea sa.

«Atunci ostașii, vèdènd că numai de gèbă își bat capul, că

St. Haralampie nu voesce nici într'un chip să-și părăsască legea, l'a făcut tot fărîmî și apoi, puindu-i carnea grămadă, s'a în-tors înderept și și-a dat sémă împèratului despre isprava ce a făcut-o.

«Peste nópte împèratul a trimis iarăși 100 de ostași la gră-mada cea de carne, anume ca să vadă ce s'a întîmplat cu dinsa? de nu e cum-va *Haralampie* sfînt și orî de n'a înviat?

«Și s'a duse și acești ostași, și când a ajuns la starea locu-lui, ce să le vadă ochii?... În jurul grămeții celei de carne eră o luminație ca aceea, cum nu mai vèdură alta în viéta lor, și o cétă de ingerî luà carnea lui *Haralampie* și o puneà bucățică după bucățică, ciolănel după ciolănel și vinișóră după vinișóră la loc. Iar după ce i-a pus tótă carnea la loc și a făcut din-tr'insa iarăși om, cum a fost dintru început, l'a luat și l'a dus la Dumneđeù în cer.

«Iar Dumneđeù, cum l'a vèdut pe *St. Haralampie*, îndată i-a și đis:

«— Noa! da sciù că ai tras o sfîntă de muncă pentru legea mea!... Decî spune-mî: ce doresci să-ți daș pentru cele ce le-ai suferit cu atâta bərbăție?

«— Nu doresc alta nimic, — respunse *St. Haralampie*, — fără numai atâta, că cel ce va ține điua mea și va posti-o, adecă nu va mănecă nimic în decursul ei, de acela să nu se apropie nici o bółă!

«Și Dumneđeù i-a împlinit dorința.

«Și de atunci, care om ține điua *St. Haralampie* și postesce, adecă nu lucrécă și nu mănăncă nimic în điua lui, de acela nu se apropie nici-o bółă în decursul anului.» (1)

A doua legendă a *Srîntului Haralampie*, asemenea din Bucovina, sună precum urmécă:

«Đice că *St. Haralampie* mai tótă viéta lui pămintécă a petrecut-o în muncî și chinurî grele. Și mai ales la bėtrănețe a avut el fórte multe și grele muncî de suferit.

«De aceea și Dumneđeù, vèđend că e așă de tare muncit, l'a chemat înainte a morții sale la sine și i-a spus să cėră cevà de la đinsul ca resplată pentru cele ce le-a suferit în numele lui, și el orî-ce va cere îi va da.

«*St. Haralampie* însă i-a spus că el se va duce să întrebe mai întăi pe ómenî, și ce vor spune aceștia să cėră, aceea va cere.

«Și s'a dus apoi la ómenî și i-a întrebat pe aceștia ce să cėră?

(1) Din Reusenî, sat în distr. Suceveî, com. de Vasile Pop, stud. gimn.

Și ómenii l'aú rugat să cérã ca *Ciuma*, care îi potopiã pe vremea aceea, să fie sub mâna și stãpânirea lui.

«Dupã acésta s'a întors *St. Haralampie* iarãși la Dumneđeú și, împãrtășindu-i cele ce i le-aú spus ómenii, a cerut ca să-i dea *Ciuma* pe mână.

«Dumneđeú nu s'a împotrivit, ci, împlinindu-i dorința, îi dete *Ciuma* pe mână.

«*St. Haralampie*, bucuria lui; cum a vèlut că Dumneđeú i-a dat putere asupra *Ciumei*, îndatã a și pus mâna pe dînsa, a legat-o de grumaz cu un lanț de fer, și ast-fel legatã în lanț o ține el pânã în ȕiua de astãđi. Și numai atunci când ómenii nu serbézã ȕiua lui, o slobóde pe pãmînt.

«Și *Ciuma*, care are aripî și o sabie latã în mână, cum se vede scãpatã din lanțul în care e înferecatã, îndatã alérgã la ómenii cei ce nu țin ȕiua *St. Haralampie* și pe toți îi omórá.» (1)

O variantã a acestei legende, așijderea din *Bucovina*, sunã așã :

«Dice că pe timpul acela, când conduceã *Archangelul Michail* pe *Maica Domnului* pe la raiú și pe la iad ca să-i arate și să vadã chinurile cele mari și grele ale ómenilor celor rëi, pe atunci s'a întilnit și *St. Haralampie* cu *Ciuma*, care umblã pe pãmînt și aduceã fórte multã stricãciune în omenime.

«Și *Ciuma*, care are un chip îngrozitor, adecã cap ca de om, córne ca de boú și códã ca de șérpe, în al cãreia virf se aflã un ghimpe mare cu care înghimpã pe ómeni și îi umple de bólã, cum a vèđut pe *St. Haralampie*, îndatã s'a și repeđit asupra lui, voind numai decãt să-l înghimpã și să-l omóre și pe dînsul.

«Însã *St. Haralampie* nu s'a lãsat a fi înghimpat și omorit de *Ciumã*, ci el, prinđendu-o și legãndu-o cu un lanț greú de fer, a început a o bate și a o chinuî pânã ce s'a sãturat. Și tot așã legatã o ține el pânã și în ȕiua de astãđi, anume ca ea să nu pótã nici când urmã voinței sale, a înghimpã și a umplé pe ómeni de bólã, ci a-l umplé de bólã numai pe acela care îi poruncesce sau îl lasã *St. Haralampie*.

«De aceea apoi și ómenii țin ȕiua acestuî sfint, ca el să nu încuviințeze *Ciumei* a se atinge de dînșii.» (2)

A doua variantã a legendei de mai sus e acésta :

«Dumneđeú a dat fie-cãruî sfint cãte o putere óreși-care. Și

(1) Din Balacéna, dict. de Ioan Grosariú și Ana Ureche.

(2) Din Frátãuțul-vechiú, dict. de Axenia Sofroni.

precum a dat el tuturor sfinților, așa și *St. Haralampie*, care eră dintru început săhastru, încă i-a dat putere, și anume peste *Ciumă*, ȳicēndu-ı cā ındatā ce va vedē cā acēsta ıșı face de cap, adecā cā omōrā prea mulți ōmenı, sā n'o lase a-ı omori de gēba.

•Și *St. Haralampie*, din ȳiua ın care a capētat puterea acēsta de la Dumneȳeū, cum simȳesce cā *Ciuma* voesce sā mērgā la vre-un om, care nu e cu nimic vinovat, ca sā-ı ieā ȳilele, ındatā alērgā la dınsa, o prinde, o lēgā cu lanȳul de grumaz, și apoi ıncepe a o bate pānā ce se saturā. Dupā aceea, ȳicēndu-ı sā pā-rāsēscā omul pe care voiā ea sā-l omōre de gēba, ıı dā drumul.

«Și fiind-cā *St. Haralampie* are o putere atāt de mare asupra *Ciumei*, de aceea numai cel ce pācātuesce și supērā prea mult pe acest sfint mōre de *Ciumă*. Toți cei-lalți ōmenı ınsā, cari pā-zesc poruncile lui Dumneȳeū și cınstesc ȳiua acestui sfint, sunt scutiți de acēstā bōlā primeȳdiōsā și uritā, cāci *St. Haralampie* nicı cānd n'o lasā sā se apropie de dınșii.» (1)

A treia legendā a *St. Haralampie*, tot din *Bucovina*, e urmātōrea :

«ȳice cā pe timpul acela, cānd trāiā *St. Haralampie*, erā mā-
nia lui Dumneȳeū ce făcēā *Mōrtea*... cosiā cu cōsa eı cea ascu-
ȳitā și veninōsā mai pe toți ōmenii din lume.

«Vēȳēnd de la un timp Dumneȳeū cā *Mōrtea* ıșı face de cap, cā ea ieā cu mult mai multe suflete de om decāt i-a fost de la ınceput poruncit sā ieā, a mānat pe *St. Haralampie* s'o prindā și sā n'o lase mai mult a face ceea ce-ı place.

«*St. Haralampie*, supus și ascultātōr ca tot-deauna, s'a dus și, făcēnd ce va fi făcut, a pus māna pe *Mōrte*, a legat-o bine cu un lanȳ de fer și ast-fel legatā o ține și o pōrtā el pānā ın ȳiua de aȳı, nesloboȳındu-o nicı cānd din mānā, cāci cum ar slobo-ȳı-o, ındatā ar cosı cu cōsa sa, pe care o pōrtā tot-deauna la sine, pe toți ōmenii, ci el o slobōde numai atunci cānd ıı spune Dumneȳeū, și numai la aceı ōmenı pe cari ıı voesce Dumneȳeū saū cari, prin purtarea lor cea rea, ıı supērā din cale afarā atāt pe Dumneȳeū, cāt și pe dınsul.

«Omul acela ınsā care nu-l supērā prea tare pe Dumneȳeū precum și pe *St. Haralampie*, trāesce cu mult mai mult decāt cei-lalți ōmenı, pentru cā *St. Haralampie* ıı ıncunjurā cu *Mōrtea*.» (2)

(1) Din Șcheia, dict. de Magdalena Cāmpan.

(2) Din Pārtesciı-de-sus, sat ın distr. Gureı-Homorului, com. de G. Baranaiū, stud. gimn. — Veȳı și *Mōrtea*, publ. de d-l. M. Lupescu ın «Șeȳētōrea», an. III, Fālticeni 1895, p. 114: «De nimenı n'are fricā *Mōrtea*»

A patra și tot odată și cea din urmă legendă despre *St. Haralampie* sună astfel :

«Când a împărțit Dumneșeu pravila (slujba) fie-cărui sfint, atunci a voit el să-î dea și *St. Haralampie* o slujbă.

«Însă *St. Haralampie*, ce a făcut, ce a dres, destul atâta că, întârziându-se, nu s'a înfățișat la timpul hotărît înaintea lui Dumneșeu, iar când a sosit el, Dumneșeu împărțise acuma slujbele ce avuse de gând să le împărțescă. Decî ce eră acuma să facă cu *St. Haralampie*? Să-l lase așa, nu-î da mâna!... Mai cugetă ce mai cugetă, și la urmă îi dete și lui o cățelușă legată de grumaz cu un lanț de aur și putere asupra bólelor:

«De atunci e *St. Haralampie* stăpânul bólelor, de atunci pòrtă el bólele!» (1)

Acestea sunt tóte legendele despre *St. Haralampie* câte le-am putut eũ află până acuma.

Decî, atât după legendele reproduse, cât și după credința Românilor din alte părți ale Bucovinei, unde pòte că nu sunt cunoscute legendele acestea, *St. Haralampie* are o deosebită înrîurire și putere asupra *Morșii*, *Holerei*, *Samcei* sau *Sancei*, *Lungorei*, și mai cu sémă asupra *Ciumei* (2), precum și asupra altor bóle grele. El e stăpânul și purtătorul tuturor bólelor. (3)

ca de *St. Haralamp*; el e mai marele ei, și acolo unde sfintul îi poruncește să nu se ducă, ea îl ascultă, căci vaî și amar de ea, de nu face pe voia sfintului! — Când *Mórtea* nu ascultă de el, sfintul o pune la pedépsă și o calcă în picióre.»

(1) Din Mihoveni, dict. de Paraschiva Cojoc și com. de Vesp. Corvin, stud. gimn.

(2) Cred. Rom. din Balacéna, com. de G. Jemna, stud. gimn.: «Despre *St. Haralampie* se crede că este stăpân peste bóla *Ciumei* și, dacă lucréză cine-va în ȕiua lui, se îmbolnăvesce de *Ciumă*. — Pe dinsul a voit *Ciuma* să-l taie cu cósă, însă el a pus-o în lanțuri și o stăpânesce și acuma sub piciórele sale»; — a celor din Volovêț, sat în distr. Rădăuțului, com. de Ilie Buliga, stud. gimn.: «Ómenii din satul nostru cred că *St. Haralampie*, cu porunca lui Dumneșeu, pòrtă *Mórtea* și o bóla numită *Ciumă*; — Credința Rom. din Șcheia, com. de C. Lucaciu, stud. gimn.: «*St. Haralampie* este stăpânul *Ciumei*. Ea stă sub piciórele lui. Iar dacă s'ar întimplă s'o scape, apoi ar ucide întréga omenime.»

(3) Din Pătrăuț, distr. Sucevei, com. de Vict. Morariu, stud. gimn.: «*St. Haralampie* e stăpân peste tóte bólele, pe cari le ține legate în lanț, iar pe *Ciuma* o ține sub piciórele sale»; — din Stupca, sat în distr.

Din cauza acésta apoi, fiind-că *St. Haralampie* e stăpânul și purtătorul ființelor sus amintite, precum și al tuturor bólelor și mai ales al celor mai grele și mai rele, Românii și mai cu sémă Româncele din cele mai multe părți ale *Bucovinei* îl țin, adecă cei mai mulți dintre dânșii nu lucréză nimic în ziua lui, ci o serbéză ca și Duminica saú ca și una dintre sêrbătorile cele mari(1), atât pentru sănătatea lor, cât și pentru sănătatea vitelor, ca să nu se bolnăvescă și să móră, respective să péră în decursul anului ce urméză, ci să fie cu toții sănătoși.(2)

Cel ce serbéză ziua acestuí sfint, acela e ferit și scutit de tóte bólele, pentru că *St. Haralampie* îl păzesce și îl apără atât pe dînsul, cât și vitele sale de orîși-ce bólă.(3)

Gurei-Homorului, com. de Onufr. Căilenu, stud. gimn. : «Ómenii țin pe *St. Haralampie*, cređend că Dumneđeú l'ar fi pus asupra bólelor cari se pot apropiá atât de ómenii, cât și de animalele de casă.»

(1) Dat. Rom. din Balacéna, dict. de Ioan Grosariú și Ana Ureche și com. de Const. Ureche, stud. gimn. ; — a celor din Crasna, sat în distr. Storojinețului, com. de Em. Iliuț, stud. gimn. ;—a celor din Fundul-Sadovei, sat în distr. Câmpulungului, com. de T. Lunčan;—a celor din Securicenii, sat în distr. Sucevei, com. de Gavr. Gușeț, stud. gimn. : «Bărbații tot mai lucréză în acéstă zi, femeile însă nici decum ; — a celor din Pártescii-de-sus, com. de G. Baranaiu : «Pe *St. Haralampie* îl serbéză mai ales femeile și ómenii cari aú durere de másele.»

(2) Dat. Rom. din Báieșeci, sat în distr. Gurei-Humorului, com. de Oct. Seretén, stud. gimn. ; -- a celor din Costána, sat în distr. Sucevei, com. de V. Huțan, stud. gimn. ; — a celor din Mitocul-Dragomirnei, sat în distr. Sucevei, com. de Stef. Hostiuc, stud. gimn. : «*St. Haralampie* se ține pentru sănătatea vitelor și a ómenilor, dar mai ales femeile nu lucréză nimic în acéstă zi ; -- a celor din Pátráuți, com. de Vict. Morariú : «*St. Haralampie* se ține contra bólelor, atât de ómenii, cât și de vite ; — a celor din Mhovenii, dict. de Paraschiva Cojoc și com. de Vesp. Corvin : «*St. Haralampie* îl serbéză pentru tóte bólele și pentru sănătatea atât a ómenilor, cât și a vitelor ; — a celor din Stroescii, sat în distr. Sucevei, com. de Petru Străinul, stud. gimn. : «*St. Haralampie* se serbéză pentru apărarea vitelor de diferite bóle. În acéstă zi se sfințese apă în biserică, care se întrebuintéză apoi la diferite bóle ; — a celor din Frátăușul-vechiú, com. de I. Covașă : «*St. Haralampie* se serbéză pentru vite, ca să nu péră de bóle ; — a celor din Broscăușul-vechiú, sat în distr. Storojinețului, dict. de Ilinca Bahriu : «*St. Haralampie* se serbéză pentru ca să fie vitele, precum : boii, vacile, oile, și familia din casă sănătóse.»

(3) Cred. Rom. din Pártescii-de-sus, com. de G. Baranaiu : «*St. Hara-*

Din contră cel ce nu serbăză ȓiua acestuĭ sfint, cel ce lucrăză, acela se bolnăvesce peste an. (1)

Iar asupra acelora ce nu numai că nu-ĭ serbăză ȓiua, ci încă ĭl și supără prin purtarea lor cea rea și necuviincioasă, trimite *Ciuma* să le ia ȓilele, ca să nu-l mai supere. (2)

Tot din cauza *Ciumei* ĭl serbăză pe *St. Haralampie* și Româniĭ din unele părȓi ale *Moldovei*. (3)

Ba ĭn unele comune din *Bucovina*, precum bunăoră ĭn Reusenĭ, nu numai că *St. Haralampie* se serbăză ca și *Duminica*, ci care om pôte, acela și postesce, adecă nu mănâncă nimic ĭn acăstă ȓi, și acăsta o face el asemenea pentru bóle. (4)

ĭn unele comune, atăt din *Bucovina* cât și din *Moldova* și *Muntenia*, nu numai că se serbăză ȓiua *St. Haralampie* ci unii dintre Români, mergând ĭn acăstă ȓi la biserica, duc

lampie, care se serbăză la 10 Februarie, se ține pentru bóle, pentru că el opresce bólele și le depărtăză de acel om care serbăză pe acest sfint; — a celor din Șcheia, com. de Const. Lucaciũ: «*St. Haralampie* se serbăză pentru depărtarea bólelor»; — a celor din Mihoveni, com. de Vas. Strachină: «*St. Haralampie* se serbăză de către ómeni și cu deosebire de către femeĭ, ca să-ĭ păzescă pe ei și vitele lor de bóle, fiind-că ei cred că *St. Haralampie* e purtător de bóle»; — a celor din Ilișesci, sat ĭn distr. Gurei-Humorului, com. de V. Botezat, stud. gimn.;—a celor din orașul Siretiu, com. de Dim. Popovici, stud. gimn.: «Acest sfint ĭl serbăză mai ales femeile, ĭl țin pentru bóle, ȓicând că el pórtă bólele, și dacă ĭl țin, ȓic că n'ar fi bolnavĭ peste an»;—a celor din Tereblecea, sat ĭn distr. Siretului, dict. de Irina Bulbuc: «Dacă cinstesce cine-va acăstă ȓi, atunci ĭl feresce Dumneȓeũ de tóte relele și de tóte bólele.»

(1) Cred. Rom. din Udesei, com. de Darie Cosmiuc, stud. gimn.; — a celor din Bosanci, sat ĭn distr. Sucevei, com. de Trof. Crupă, stud. gimn.; — și a celor din Lucăcesci, sat ĭn distr. Gurei-Humorului, com. de Iacob Paicu, stud. gimn.: «Eĭ cred că, dacă lucrăză cine-va ĭn acăstă ȓi, atunci vin pe capul aceluia felurite bóle.»

(2) Cred. Rom. din Volovęț, com. de Ilie Buliga: «Ómeniĭ de la noi serbăză ȓiua *St. Haralampie*, ca să nu dea *Ciuma* ĭntre dinșii. Și se ȓice că acel om ce móre ĭn ȓiua de *St. Haralampie*, acela ar fi mániat pe *St. Haralampie* prin purtarea luĭ, și de aceea spre pedépsă ar fi murit.»

(3) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 58: «ĭn acăstă ȓi nu se lucrăză. pentru că-ĭ réũ de *Ciumă*. Pe tóte icónele sfintul e ĭnfăȓșat ținând *Ciuma* ĭn lanț și călcându-o sub picióre.»

(4) Com. de Vas. Pop.

ca jertfă colaci, mere și colivă pentru sufletele morților (1), sau griu nefert, adecă numai grăunțe (2), iar alții plătesc câte o liturghie și se rógă anume ca să fie sănătoși în decursul anului viitor (3), ca *St. Haralampie* și prea bunul Dumneđeșă să-î ferescă de tóte bólele. (4)

După ce s'a sfirșit liturghia, uniî dintre dânșii, și anume atât din *Bucovina* cât și din *Moldova*, fac *prasnice* sau la biserică sau acasă pentru pomenirea morților, și mai ales cei ce se chémă *Haralampie* (5), la care ocaziune pomenesc numele *St. Haralampie*, ca să-î ferescă de orîși-ce primejdie (6), și dau de pomană mai cu sémă pentru cei ce au murit de mórte năprasnică. (7) Alții fac *aghiasmă*, adecă plătesc preotului ca să le sfințescă apă, care e, după credința lor, bună pentru felurite bóle, pentru că, bēndu-o și spālându-se cu dînsa, spun ei că se vindecă. (8)

După sfințirea apei sau după facerea aghiasmei, luându-și fie-care apă de acésta și întorcēndu-se a casă, o parte dintr'însa o bea, cu o parte se spală, o parte o dau vitelor de bēut sau stropesc cu dînsa vitele, grajdurile, șurile, pivnițele, precum și alte acareturî de pe lângă casă, iar restul îl aruncă prin fântâni. (9)

In unele comune, tot din *Bucovina*, se stropesc cu apă de

(1) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 58 : « Ómenii trebuie să ducă la biserică colaci, mere, colivă, etc. pentru sufletul morților »

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian, com. Diosci, pl. Câmpu, jud. Romanați și com. Spineni, pl. Vedea-de-jos, jud. Olt.

(3) Dat. Rom. din Balacéna, com. de Mod. Buliga, stud. gimn.,— și a celor din Lucăcesci, com. de Iacob Paicu.

(4) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Stef. Hostiuc.

(5) Dat. Rom. din Balacéna, dict. de I. Grosariu; — a celor din Costăna, com. de V. Hușan,— și a celor din Măzănăesci, sat în distr. Gurei-Homorului, com. de I. Butnariu, stud. gimn.

(6) Dat. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilén.

(7) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 58.

(8) Cred. Rom. din Bosanci, com. de Trofin Crupă,— și a celor din Securiceni, com. de G. Gușet.

(9) Dat. Rom. din Pătrăuți, com. de Vict. Morariu; — a celor din Băieșesci, com. de Oct. Seretén; — a celor din Balacéna, com. de Mod. Buliga; — a celor din Mitocul-Dragomirnei, com. de Alex. Romaș, stud. gimn.

acesta nu numai 6menii și vitele, precum și acareturile mai sus arătate, ci și prin grădină, anume ca să nu facă pomii vermi și omișile să nu mănânce curechiul. (1)

În unele părți din *Muntenia*, precum bună6ră în comuna Poiana-de-sus, plasa Ghergană, jud. Dîmbovița, *St. Haralampie* se crede a fi s6rbăt6rea cea mai mare pentru pomii din grădină. De aceea, în ziua acestui sfînt, se unge tot pomul cu colivă sfințită, ce se aduce în această zi de la biserică. (2)

În alte comune, tot din *Muntenia*, în ziua de *St. Haralampie* se face colivă, din care se păstrează spre a se da pas6rilor, cînd au b6lă și mor, anume ca să nu mai m6ră. (3)

Și iarăși în altele, așijderea din *Muntenia*, precum bună6ră în comuna Spinenă, plasa Vedea-de-jos, jud. Olt, se duc la biserică în ziua de *St. Haralampie* grăunțe de grîu nefert, spre a se sfinți de preot, și după ce s'au sfințit și s'au adus acasă, se dau pas6rilor de casă și vitelor de mîncat, anume ca să nu le fie r6u de *v6rsat* (bubat). (4)

Tot în ziua de *St. Haralampie* unele Românce din *Bucovina*, precum bună6ră cele din comuna Mihovenă, fac un colăcel și-l coc înainte de răsăritul s6relui singur în cuptor. După ce s'a copt, îl scot afară și-l rup în patru bucăți și apoi îl asviru tot cîte o bucată în t6te părțile lumii.

Ac6sta însemnă că dau de mîncare la t6te gujuliile din lume. (5)

Alte Românce iarăși se desbracă în pelea g6lă și încunjură casa de trei ori, și anume întăia 6ră dimin6ța, a doua 6ră la am6dă, și a treia 6ră s6ra, cu scop ca să nu se apropie *Diavolul* de casă, creș6ndu-se că de casa aceea,

(1) Dat. Rom. din Măzănăescă, com. de I. Butnariu, — și a celor din Udescă, com. de Dar. Cosmiuc : «Mai departe se crede că, dacă se stropesc curechiul cu aghiasmă sfințită în ziua *St. Haralampie*, nu-l mănăncă omișile.»

(2) Din *R6sp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian.

(3) G. S. Ion6nu, *Mica colecțiune de superstițiile poporului român*, Buzeu 1888, p. 53 ; — Gheorghiu, *op. cit.*, p. 58.

(4) Din *R6sp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian.

(5) Dict. de Paraschiva Cojoc, com. de Vesp. Corvin.

care se încunjură în chipul acesta, *Diavolul* nu se poate apropia. (1)

Maî departe cred o sémă, că dacă plouă în ziua de *St. Haralampie*, plouă apoi după aceea 40 de zile după oaltă. (2)

În fine, trebuie să mai amintim încă și aceea că, după credința și spusa Românilor din *Moldova*, precum a celor din comuna Milénca, jud. Dorohoiu, și a celor din *Muntenia*, comuna Ruptura, jud. Mehedinți, *St. Haralampie* sau *Haralambie* este pus de Dumnezeu peste vite, pentru sporirea turmelor și apărarea acestora de bóle. (3)

Iar Româniî din unele părți ale *Bucovinei*, precum bună-óră cei din Fundul-Sadovei, spun în privința acestei credințe numai atâta că *St. Haralampie* a fost dintru început *păstor* și ca atare trebuiă să-i fie aminte de sporirea turmelor. (4)

Deci, fiind-că *St. Haralampie* a fost dintru început păstor și fiind-că el este și acuma peste vite și sporirea lor, de aci se vede că vine și datina Românilor din cele mai multe părți ale *Bucovinei* de a stropi vitele și grajdurile sau poețile în cari petrec acestea cu apă sfințită.

Și tot de aci se vede că vine și credința unora, că în ziua de *St. Haralampie* nu e nici decum bine de a înjugă boii. Și dacă femeile totuși nu vreaū ca să petrecă tótă ziua acestuî sfînt în nelucrare, apoi se ocupă numai cu scărmanatul lânei sau al penelor, de cusut și de tors însă nu se apucă de fel, susținënd că nu-i bine. (5)

(1) Cred. Rom. din Băieșesci, com. de Oct. Seretén,—și a celor din Mitocul-Dragomirnei, dict. de Maria Romaș.

(2) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, sat în distr. Rădăuțului, com. de G. Telégă, stud. gimn.

(3) Din *Rěsp. la Cest.* d-luî Nic. Densușian.

(4) Coni. de Tóder Luncan.

(5) Dat. și cred. Rom. din Balacéna, com. de G. Jemna.

II.

SFÎNTUL VLASIE.

St. Vlasie cade tot-deauna în 11 Februarie.

Românii și mai ales Româncele din unele părți ale *Bucovinei* cred și spun că în ziua acestui sfânt se întorc copiii la pâne, iar paserile ce petrec peste erva la noi pe la cuiburile lor. (1)

Românii din *Moldova* însă cred că în această zi se deschide gura paserilor. (2)

Deci Româncele din *Bucovina* nu lasă pe copiii lor ca să umble în această zi mâncând prin casă, căci dacă umblă în această zi mâncând prin casă, atunci, cred ele, că paserile le mănâncă semănăturile. (3)

Tot pentru ca paserile să nu strice semănăturile și holdele, mulți inși nu lucrăză în această zi nimic.

Cine lucrăză în această zi, acela, nu numai că paserile îi strică semănăturile și holdele, ci pôte încă să cadă în mare primejdie, pentru că ziua acesta este foarte primejdiósă. (4)

De mare primejdie este ziua acesta și după credința Românilor din *Moldova*. De aceea femeile însărcinate din această țară serbéză ziua acesta, pentru ca nu cum-va, ferescă Dumneđu, să facă copii schimonosiți, hiți, șoldiți, șovârnogi. Chiar și femeile cari nu fac copii și acelea pe cari Dumneđu le-a ertat de a mai face tot trebuie să prasnuiască această zi, pentru nepoți, frați, surori, nurori, ca nu cum-va să li se întimple lor ceva. Chiar și când omul e singur singurel pe lume, încă se cuvine să serbătorescă pe *St. Vlasie*, pentru vite, căci, ducă-se pe pusti, vițelul se pôte nasce cu

(1) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Alex. Romaș; — a celor din Balacena, com. de Mod. Buliga; — a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariu, stud. gimn.

(2) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 58.

(3) Cred. Rom. din Crasna, com. de Ioan Iliut, stud. gimn.

(4) Cred Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc și com. de P. Scripcariu.

mai multe picioare, pasărea cu un ochi și două capete, ori cine scie ce fel de minunăție. (1)

În fine, trebuie să mai amintim încă și aceea că, tot după credința și spusa Românilor din *Moldova*, cine se roagă de *St. Vlădie*, acela nici odată nu rămâne fără pară în pungă. (2)

(1) El. Sevastos, *Sărbătorile poporului*, publ. în «*Gazeta sătinului*», an. VIII, R.-Sărat 1891, p. 150. — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 58–59.

(2) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 58.

DRAGOBETELE.

În mai multe comune din *Muntenia* și mai cu sémă în cele din județul Gorj și Olt, *Aflarea capului St. Ioan*, care cade tot-deauna în 24 Februarie, se numesce *Dragobete*. (1)

Dragobetele în aceste părți este o ȓi frumoasă de sėrbătoare pentru băeți și fetele mari, ba chiar și pentru bărbați și femeile tinere.

În acéstă ȓi, diminėta, tóte fetele și băeții se péptėnă, se premenesc și, dacă este vreme frumoasă, pornesc după *ghiocei* la luncă saũ după lemne în pădure, mai întâiũ fetele, apoi băeții în cete. Dacă este vreme urită, fetele se strıng prin case pe la prietine și rude, unde vin și băeții de primprejur.

După credința poporului, 24 Februarie, adecă *Dragobetele*, este ȓiua în care se împărechėză tóte pasėrile și animalele.

Băeții și fetele aũ decı credința nestrămutată că în acéstă ȓi trebuie ca și ei să glumescă, să facă *Dragobetele*, după cum ȓic ei, ca să fie îndrăgostiți în tot timpul anului. Iar

(1) «*Románul literar*», Bucuresci 1891, No. 12, p. 94.—«*Ortodoxul*», an. IV, Bucuresci 1885, p. 131: «*Dragobete*, cap de primăvară = Aflarea capului St Ioan, la 24 Februarie». — Din *Rėsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian. — După o legendă din com. Albeni, pl. Amaradia-Novaci, județul Gorj, *Dragobete Iovan* eră fiul *Babeı Dochia*.

dacă în acéstă ȝi nu se va fi întilnit fata cu vre-un băiat, se crede că tot anul nu va fi iubită de nici un băiat, și vice-versa. (1)

Dacă în aparență acest obicei nu are nici o însemnătate, în fapt însă poporul ține atât de mult la el că nu-l lasă să trecă fără să nu-l sărbătorască.

Apoi, între fetele de la țeră este atâta întrecere de a fi îndrăgostite și între mamele lor atâta bucurie când ved că fetele lor sunt încunjurate de dragoste nevinovată, că de multe ori se invidiază și chiar se nasce gâlcévă pentru acésta, în care cea cădută din dragoste strigă celei-lalte că ea a umblat după farmece de și-a făcut de dragoste, iar ei i-a făcut, tot prin farmece, de urăciune, ca să nu o îndrăgostască băeții. (2)

În comuna Roșia din jud. Gorj avea mai de mult feciorii și fetele datină în ȝiua de *Dragobete* de a se însoți, adecă de a se *înfărtăși* și a se *însurăși*.

Legătura acésta se făcea pe temeiul armoniei frățești de mai înainte, și anume în ȝiua acésta se îmbrățoșau și, săru-tându-se, se încredințau că nu vor căută a se supără prin nesinceritate unul pe altul, ci din contră se vor ajuta reciproc în ori-ce timp și la ori-și-ce nevoe.

În timpul de față însă acest obicei a dispărut mai cu totul. (3)

În fine, trebuie să mai amintesc încă și aceea că, în unele comune, tot din *Muntenia*, precum bunăoră în comuna Buzesci din jud. Olt, poporul serbeză *Dragobetele* anume ca să fie ferit de bóle. (4)

(1) «*Românul literar*» cit. — Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian, și anume din comuna Cărligei, pl. Amaradia-Novaci, jud. Gorj: «În ȝiua de *Dragobete*, 24 Februarie, mai cu sémă tinerii și tinerele țin să schimbe între dînșii vorbe de dragoste, cređend că le va merge bine și vor fi îndrăgiți și iubiți de tótă lumea în cursul acelu an.»

(2) «*Românul literar*» cit.

(1) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian.

(2) *Ibidem.*

SÂN-TÓDER.

I.

SÂN-TÓDER.

Sân-Tóder, numit altmintrelea și *Sâm-Tóder* (1), *Sân-Todor* (2) și *Sân-Tóderul cel mare* (3), cade, după spusa Românilor de pretutindenea, tot-deauna în Sâmbăta cea dintâi a Păresimilor sau a Postului mare. (4)

(1) Usitat în Banat, com. de d-l E. Hodoș.

(2) Usitat asemenea în Banat, com. de d-l Dr. At. Marienescu.

(3) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*. — Aurel Iana, *Din credințele pop. rom. din Maidan de lângă Oravița*, publ. în «*Familia*», an. XXVI, Oradea mare 1890, p. 6: «*Sân-Tóderul cel mare*, Sâmbăta întâia din Postul cel mare.»

(4) După spusa Românilor din *Bucovina*, și anume: a celor din Pătrăuț, distr. Sucevei, com. de Vict. Morariu; — a celor din Udesci, com. de Darie Cosmiuc; — a celor din Siretiu, com. de d-l Orest. Dljanschi, preot; — a celor din Tereblecea, dict. de Natalia Nimegean: «*Sân-Tóder* pică tot-deauna în Sâmbăta întâia din Postul mare»; — a celor din Frătăuțul-vechiu, com. de Ioan Covașă: «*Sân-Tóder* se serbeză în Sâmbăta din săptămâna întâia a Postului mare»; — a celor din Iordănesci, sat în distr. Storojinețului, com. de Tóder Tovarnițchi, stud. gimn.: «*Sân-Tóder* îl țin ómenii pe la noi în Sâmbăta întâia a Postului mare»; — a celor din Fundul-Sadovei, com. de Tóder Luncan: «*Sân-Tóder* pică tot-deauna Sâmbăta în săptămâna întâia a Postului mare»; — și a celor din Reusenî, com. de Vas. Pop: «*Sân-Tóder* pică Sâmbăta în săptămâna mare.»

Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian, *Muntenia*, com. Brastovăț,

Și de ore-ce Păresimile se încep în unii ani cu vre-o câte-va săptămâni, iar în alții numai cu vre-o câte-va zile înainte de *Baba Dochia*, care pică tot-deauna, adecă în fiecare an, la prima Martie, de aceea și *Sân-Tóder* cade în unii ani înainte de *Baba Dochia*, adecă înainte de prima Martie, iar în alți ani după *Baba Dochia*. (1)

De aci apoi și următórea legendă din *Transilvania* :

«Sunt două babe, cari umblă tot-deauna câte cu un *Făt-frumos* alătura, și anume: *Baba Dochie* și *Baba Paraschiva*. *Baba Dochie* cu *Sân-Tóder*, iar *Baba Paraschiva* cu *Sâ-Medru*.

«Amîndoi Feși-frumoșii aceștia aú, după unii câte șapte, după alții câte noué, și iarăși după alții câte doi-spre-dece cai.

«Lumea e cuprinsă și ferecată cu două lanțuri: *Lanțul lui Sân-Petru* și *Lanțul lui Sânt-Ion*.

«Deci când vine *Sân-Tóder* cu caii sei, sparge *Lanțul lui Sân-Petru*, își face drum și intră în *primăvară*, și nemijlocit după dinsul vine apoi și *Baba Dochie* cu zile urite și ploiose.

«Când vine *Sâ-Medru* cu caii sei, sparge *Lanțul lui Sânt-Ion* și intră în *ernă*, și nemijlocit după dinsul vine apoi și *Baba Paraschivă*.

«*Sân-Tóder* vine tot-deauna infocat și călduros ca un *Făt-frumos*, iar *Baba Dochie* plouată și morocănósă ca o babă. Asemenea și *Sâ-Medru* cu *Baba Paraschivă*.» (2)

jud. Romanați : «*Sân-Tóderul* se serbeză de popor în Sâmbăta primei săptămâni a Păresimilor» ; — com. Diosci, pl. Câmpu, jud. Romanați : «*Sân-Tóder* se ține în întâia Sâmbăta din postul Pascalui» ; — comuna Albeni, jud. Gorj : «*Sân-Tóder* se serbeză în prima Sâmbăta din Postul Pascalor» ; — com. Launele-de-jos, jud. Argeș : «*Sân-Tóder* se serbeză în Sâmbăta întâia din Postul mare» ; — com. Râjlețu, jud. Olt : «*Sân-Tóder* se serbeză în fiecare an în Sâmbăta din săptămâna întâia a Postului Pascalor.»

Idem de eadem : *Moldova*, com. Valea-Glodului, jud. Suceva : «*Sân-Tóder* se ține în Sâmbăta întâia a Postului mare».

Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul, *Transilvania*, com. Paucenesci : «Sâmbăta cea dintâiu din Postul Pascalor e Sâmbăta lui *Sân-Tóder*».

(1) După spusa Rom. din Mitocul-Drăgomirnei, dict. de Maria Romaș, com. de Alex. Romaș : «*Sân-Tóder* se serbeză în întâia Sâmbăta a Postului mare înainte de *Baba Dochia*» ; — a celor din Mihoveni, com. de Vesp. Corvin : «*Sân-Tóder* se serbeză la sfirșitul *Babei Dochie*, Sâmbăta în săptămâna întâia din Postul mare.»

(2) Com. de d-l G. Coșbuc.

O altă legendă despre *Sân-Tóder*, tot din *Transilvania*, sună precum urmază :

«*Sórele* e pus de Dumneđeű să lumineze pămíntul, dar el, îngrozit de răutățile câte le vede pe pămínt și sătul de același drum vecinic, într'una vrea să fugă și să scape de vederea pămíntului. Așa, cum umblă el de-acurmeđișul peste pămínt, de la răsărit spre sfíntit, își tot schimbă drumul și fuge cu răsărirea când spre méđă-đi și când spre méđă-nópte, că dóră-dóră va puté ajunge odată să facă sfírșit pămíntului și el să stea să se odihnescă pe cer și să nu mai aibă de încunjurat pămíntul. Iar sfírșitul pămíntului va fi atunci când *Sórele* va ajunge să resară de la sfíntit și să sfíntescă la răsărit, adecă tocmai întors de cum e astăđi.

«Dar Dumneđeű nu voesce lucrul acesta, și de aceea a pus străjer la méđă-nópte pe *Sân-Nicórá*, și la méđă-đi pe *Sân-Tóder* ca să ție calea *Sórelei* și să-l abată din cale.

«Și cică primăvara ajunge *Sórele* în fuga lui pe la *Sân-Tóder* și atunci ieă cu el noué *babe rele* și aduce ploí și ninsori și prăpădenie de vreme rea, că dóră-dóră va scăpă nevěđut de *Sân-Tóder* pe o vreme ca aceea. Și mai-mai să-l scape *Sân-Tóder*, căci *Sórele* apucă să fugă înainte; dar atunci *Sân-Tóder* cu noué *caí* ai sėi se ieă după *Sóre* și-l fugăresce și alérgă să-l prindă. Și fuge după *Sóre* trei-spre-đece săptămáni, și abia îl ajunge colo departe-departespre méđă-đi. Și cum îl ajunge, îl și întórce de la méđă-đi spre răsărit.

«Și se întórce *Sórele* și merge-merge spre răsărit, dar când ajunge la locul lui cel orínduit de Dumneđeű, nu se astămpără, ci fuge înainte spre méđă-nópte, ca dóră va puté fugi pe de cea-laltă parte. Și atunci îi ese în cale *Sân-Nicórá* și-l prinde și-l trimite înděrét. Și *Sórele* iarăși face ce a făcut, și tot așa o pate într'una cu *Sân-Tóder* și cu *Sân-Nicórá*.

«Dar odată și odată tot o să scape el de păzitorií lui; dacă, nu de *Sân-Tóder*, dar de *Sân-Nicórá* tot o să scape, că *Sân-Tóder* e tiner și are caí, dar *Sân-Nicórá* n'are caí și e bėtrán.» (1)

In fine a treia legendă, în care e vorba despre *Sân-Tóder*, sună precum urmază :

«Când e cap de primăvară, *Sórele* dá să fugă spre méđă-đi,

(1) G. Coșbuc, *Tradiții și legende din popor*, publ. în «*Albina*», revistă enciclopedică populară, an. I, București 1898, p. 641—642.

și din pricină că el s'abate din drumul lui, se clătesce temelul lumii și încep ploile cu viscol și cu ninsóre înghețată.

«Și are *Sórele* nouă cai la teléga lui, și atunci ieă *nouă babe rele* și încalecă pe fie-care cal câte o babă, ca să bată caii și să-i gonéscă până să le iasă sufletul, ca ast-fel să scape cu fuga de pórtă cerului unde stă *Sân-Tóder* pázitor. Și scapă *Sórele* și ese pe pórtă, dar *Sân-Tóder* alérgă după *Sóre* și, ca să-l prindă, își ieă și el nouă cai și încalecă pe fie-care cal câte un *Moș*, care a îmbétrânit mânând caii și scie rínduéla frînelor.

«Și tot pămîntul și tótă firea stă amorțită opt zile de la plecarea lui *Sân-Tóder*, că opt cai cu opt moși nu pot da de veste în cotro a apucat *Sórele*. Dar *Alexă*, moșul cel de-al nouélea, apucă tocmai pe drumul, pe care a apucat *Sórele*, și-l zăresce. Și acum toți moșii fug împreună după *Sóre*.

«Și în ziua asta se desmorteșce firea și es tóte *gângăniile* pămîntului la ivélă, și șerpíi, și bróscele, și tot ce a dormit peste érnă. Dar dacă n'ar zărî *moșul Alexă* pe *sfîntul Sóre*, *gângăniile* ar trebui să mai dórmă până în ziua când *Alexă* ar găsi drumul *Sórchú*.

«Și fug noué zile *Babele*, până să dea *Sân-Tóder* de veste că i-a scăpat *Sórele*; și fug noué zile *Moșii* după *Sóre*, până să-l zăréscă; și trec noué zile până se apucă să iasă tóte vietățile din pămînt, ca semn de bună veste că n'are să péră pămîntul.

«Și de aceea de la *Baba Dochie*, cea mai strașnică dintre babe, sunt noué zile până la *Sân-Tóder*, și de la *Sân-Tóder* sunt noué zile până la *Alexă*, *Omul lui Dumneđeú*, și de la *Alexie* noué zile până la *Bunavestire*.» (1)

Atât din legenda acésta, cât și din cele-lalte doué cari s'au reproduș mai sus, rezultă că *Sân-Tóder*, despre care ne-a fost până aci vorba, nu e un *sfînt* în înțelesul bisericesc, adecă un bărbat care ar fi trăit când-va și în urma faptelor sale ar fi fost declarat de către biserică ca *sfînt*, ci pur și simplu o ființă mitologică.

Aú existat însă, după cum prea lesne ne putem incredința din cărțile bisericesci, mai multe persóne, mai mulți bărbați cari s'au chemat *Teodor*, pe românesce *Tóder*, *Todor* și *Tudor*, și pe cari biserica creștină i-a declarat ca sfinți.

Pe unul dintre acești sfinți, și anume pe *Teodor Tiron*,

(1) G. Coșbuc, *Tradiții și legende din popor*, publ. în țiar. cit., p. 643.

care cade la 17 Februarie, biserica încă îl serbeză în fiecare an în Sâmbăta cea dintâi a Păresimilor.

Insă pe când biserica serbeză amintirea numai a unui singur *Sân-Tóder*, și anume a celui bisericesc, pe atunci poporul de rînd sub una și aceeași numire de *Sân-Tóder* îi serbeză pe amîndoi. Ba, după cum ne vom convinge din cele ce se vor expune mai la vale, poporul îl serbeză pe cel dintâi, adecă pe cel neadevărat, pe cel mitic, cu mai mare sfințenie decăt pe cel adevărat, pe cel recunoscut ca atare de biserică.

Iar serbarea acestui indoit sfint se întîmplă, și mai cu sémă de către femeí (1), parte prin abținere de la lucrul de casă și mai ales de la tors și cusut, apoi prin neprepararea leșiei pentru spălatul cămășilor (2), prin participarea la serviciul dumnezeesc (3), care se săvîrșește în acéstă ȓi pretutindenea în tóte bisericile (4), precum și prin aducerea de sacrificii și pomenirea celor răposați. (5)

Cine se încumetă și lucrăză în ȓiua acestui sfint, acela nu numai că e blăstemat de *Sân-Tóder* (6), nu numai că-i

(1) Dat. Rom. din Balacéna, com. de G. Jemna: «In ȓiua de *Sân-Tóder* nu se prea lucrăză, ca și în ȓiua de *Filipi*»; — a celor din Vicovul-de-sus, sat în ȓinutul Rádăușului, com. de Const. Vasilovicí, stud. gimn.: «ȓiua de *Sân-Tóder* o serbeză atăt femeile, cât și bărbații»; — a celor din Ilișesci, com. de V. Botezat: «ȓiua lui *Sân-Tóder* o serbeză mai cu cu sémă femeile»; — a celor din Gura-Humorului, com. de Emilian Netea, stud. gimn.: «*Sân-Tóder* îl serbeză femeile pentru diferite pericole.»

(2) Dat. Rom. din Măzănăesci, com. de I. Butnariú: «In ȓiua de *Sân-Tóder* nu torc femeile, nici nu fac leșie pentru a spăla cămășile.»

(3) Dat. Rom. din mai tóte com. din *Bucovina*, așă din Pătrăuș, com. de Sim. Holca, stud. gimn.: «Ómenii și femeile se duc în ȓiua de *Sân-Tóder* la biserică»; — a celor din Măzănăesci, com. de Victor Moldovan: «Pe *Sân-Tóder* îl serbeză ómenii prin aceea că se duc la biserică.»

(4) In *Bucovina*, com. Stupca, com. de On. Căilén: «In ȓiua de *Sân-Tóder* unii ómeni lucrăză, iar alții nu, și la biserică se face slujbă.» — In *Banat*, com. de Ios. Olariu: «Sâmbătă serbeză tóte Româncele nóstre pe *Sân-Tóder*, care se crede cel mai mare între *Sân-Tóderi*... Și *Sân-Tóder* se serbeză tocmai în acea ȓi și de biserică cu slujbă prescrisă în Triod.»

(5) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*: «Sacrificarea și măn-carea pogacei cu miere de stup la *Sân-Tóderul cel mare* întru sănătate.»

(6) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc și com. de Pavel

amorțesc mânilor (1), ci foarte lesne i se poate întâmpla ca să fie lovit și omorât de *Caii lui Sân-Tóder* (2), cari sunt foarte răi la lovituri. (3)

Și mai ales dacă vre-o fată mare necinstesce prin vre-un lucru femeiesc nepotrivit ziua acésta, atunci *Sân-Tóder* trimite pe *caii săi*, cari, prefăcuți în cei mai voinici și frumoși feciori, o pândesc și, sub pretext că vor s'o petrecă la joc, o răpesc. Și nici o fată nu poate scăpa de dinșii, dóră numai în cazul acela, când, prigonită fiind, ajunge acasă la sine și răstórnă toate vasele cu gura în jos. Din cauza acésta apoi nici o fată mare nu părăsesce bucurósă casa în ziua de *Sân-Tóder*. (4)

Și de óre ce *Sân-Tóder* e considerat ca o zi de serbătoare de aceea atât în ajunul cât și în decursul zilei sale există o mulțime de datine și credințe.

Așa, după credința unor Români din *Bucovina*, Sân Tóder e deslegătorul fierturii, căci până la *Sân-Tóder* unii dintre dinșii postesc fără fiertură, adecă numai cu malaiú, pâne, pepeni, curechiú, etc. După *Sân-Tóder* are fie-care drept de a fierbe mâncare. (5)

Scripcariú: «In săptămâna cea dintâiu a Postului mare nu torc femeile séra, fiind-că *moșnégul Sân-Tóder* șede în cotruță și, vedându-le torcând, le blestemă»; — a celor din Costâna, com. de V. Huțan: «Femeile cred că în săptămâna, în care pică *Sân-Tóder*, nu e bine a se torce séra. pentru că *Sân-Tóder* ar ședé în vatră și, vedându-le, le-ar blestemă.»

(1) Cred. Rom. din Securiceni, com. de Gavr. Gușet: «In ziua de *Sân-Tóder* nu se prea lucréză. Femeile cari lucréză le amorțesc mânilor.»

(2) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul.—Dat. Rom. din *Banat*: «In ziua de *Sân-Tóder* femeile și fetele nu lucréză nimic lucru de casă, căci se tem de *Caii lui Sân-Tóder*». — Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian, com. Ruptura, jud. Mehedinți: «Sâmbătă de la începutul Postului Pascelui se ține în credință că-i omórá *Caii lui Sân-Tóder*, dacă lucréză saú dacă es afară nóptea și nu se spală pe cap cu *Homan*». — Veđi mai pe larg în «*Caii lui Sân-Tóder*».

(3) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian, com. Diosci, pl. Câmpu, jud. Romanați: «*Sân-Tóder* e rěú de lovitură.»

(4) W. Schmidt, *Das Jahr und seine Tage in Meinung und Brauch der Romänen Siebenbürgens*, Hermanstadt 1866, p. 6.

(5) Cred. Rom. din Broscăuțul vechiú, dict. de Palagia Onciul și com. de G. Palamarciuc, stud. gimn.

În ziua de *Sân-Tóder* se slobod în unele părți caii la păscut.(1)

În ajunul, precum și în ziua de *Sân-Tóder*, este în cele mai multe părți locuite de Români datina 'de a se culege *Érbă-mare*, numită altmintrelea și *Oman* sau *Homan*, lat. Inula Helenium L., pentru spălarea capului(2), *Spânz*, lat. Helleborus viridis, pentru inervarea sau *spânzirea* vitelor(3), apoi și alte plante, precum bunăoară *Érba-lui-Tatin*, latin. Symphysum officinale L., care e bună pentru vătămătură.(4)

Tóte sâmbetele din Păresimî, afară de *Sâmbăta Pascilor*, sunt menite pentru pomenirea morților, din care cauză se și numesc ele și *Sâmbetele morților*.

Deci în Sâmbăta cea dintâi, în care pică *Sân-Tóder* și care se numesce, pe lângă *Sâmbăta-lui-Sân-Tóder*, și *Sâmbăta morților*, se încep sau se pornesc *pomenirile* sau *parastasele* pentru cei răposați.(5)

Afară de legendele, datinele și credințele înșirate până aci, mai sunt încă și multe altele, cari asemenea sunt usitate în ajunul și în ziua de *Sân-Tóder*, precum: *Caii lui Sân-Tóder*, *Spălarea capului*, *Tunderea vitelor*, *Coliva lui Sân-Tóder*, *Incurarea cailor*, *Infrățirea și însurățirea*, *Vrăji și far-*

(1) Dat. Rom. din Straja, sat în distr. Rădăuțului, com. de I. Dan, stud. gimn.—Dim. Dan, *Com. Straja*, p. 95: «În ziua de Sân-Tóder (1) Martie) fetele trebuie să se lae până în ziua, ca să le crească părul ca coșile cailor, că dacă n'ar face-o acésta, atunci caii, pe cari îi mână Sân-Tóder la păscut, le-ar pasce coșile. În acea zi se slobod caii la păscut»

(2) Dat. Rom. din *Muntenia* și *Banat*. — Avr. Igna, *Credințe pop. din com. Sabolciu în Biharia*, publ. în «*Familia*», an. XXXII, Oradea mare 1896, p. 92.

(3) Dat. Rom. din Banat, com. de d-l Ios. Olariu.

(4) Dat. Rom. din Securiceni, com. de Gavr. Gușet.

(5) Dat. Rom. din Securiceni, com. de Gavr. Gușet: «În ziua de *Sân-Tóder* se pornesc *parastasele*; — a celor din Cupca, sat în distr. Storojinețului, dict. de Casandra Țuguu: «În ziua de *Sân-Tóder* se încep *pomenile*; — a celor din Lucăcesci, com. de Iacob Paicu: «Din ziua *Sântului-Tóder* se începe a se face la biserică pomenire pentru cei morți. Ziua acésta nu este o *sărbătoare legată*, ci numai zi însemnată pentru prăsnuire»; — a celor din Iordănesci, com. de T. Tovarnițchi: «*Sân-Tóder* îl țin ómenii pe la noi în Sâmbăta întâia a Postului mare, când tot odată se încep și *slujbele* pentru cei răposați, și care se chéamă *Tóder își serbăză și numele*».

mece și *Bulciul Sân-Tóderului*. Însă despre toate aceste se va vorbi mai pe larg la locul său în capitolele ce urmăză mai la vale.

II.

CAIŢ LUI SÂN-TÓDER.

Românii din unele părți ale *Bucovinei* cred și spun că *Sân-Tóder* are un cal, pe care umblă el mai cu sémă în ȕiua sa, adecă în ȕiua de *Sân-Tóder*, călare, și calul acela e cu *un corn în frunte și năsdřavan* (1) și nu bea, nici nu mănâncă un an de ȕile ninic. În ȕiua de *Sân-Tóder* însă are voe să bea și să pască. Dar el nu pasce érbă, ca alți cai, ci numai pěr de fată mare. (2)

Românii din unele părți ale *Munteniei* cred asemenea că *Sân-Tóder* are numai un singur cal și acela e alb. (3)

Românii din cele mai multe părți ale *Bucovinei* însă cred și spun că *Sân-Tóder* are mai mulți cai, pe cari îi scóte în ȕiua sa la păscut (4) și la adăpat. (5)

Tot așa crede și partea cea mai mare a Românilor din cele-lalte țări.

Așa Românii din cele mai multe părți ale *Munteniei* spun

(1) După cred. și spusa Românilor din Costâna, com. de N. Nahorneac, stud. gimn.: «Românii din Costâna cred că *Sân-Tóder* are un cal năsdřavan și cu un corn în frunte, și umblă călare pe dînsul în ȕiua de *Sân-Tóder*»; — a celor din Lucăcesci, com. de Iacob Paicu: «La noi în sat am auȕit că *Sân-Tóder* are numai un cal, care e năsdřavan și cu un corn în frunte.»

(2) După cred. și spusa Rom. din Ilișesci, com. de G. Berințan, stud. gimn.

(3) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian, com. Brastovėtu, jud. Romanați.

(4) După cred. și spusa Rom. din Volovėt, com. de Ilie Buliga: «Se ȕice că *Sân-Tóder* are nisce cai și-i scóte în ȕiua de *Sân-Tóder* la păscut.»

(5) Din Boșancı, com. de Trofin Crupă: «În ȕiua lui *Sân-Tóder*, duce el caii la apă diminėta până a nu rėsări sórele.»

că *Sân-Tóder* are mai mulți cai (1), cari, după uni, sunt ca nisce mândi de mari (2), după alții însă foarte mari și albi (3), și iarăși după alții galbeni. (4)

Românii din *Transilvania* spun că *Sân-Tóder* are șapte cai, cari sunt șapte feciori voinici și frumoși, dar cari au coți și copite ca caii. (5)

În fine, Românii din *Banat* cred și spun că *Sân-Tóder* are șapte până la doi-spre-zece cai (6), cari asemenea sunt feciori frumoși, făcuți din feciorii ce și-au părăsit drăguțele, dar că au coți și copite ca caii (7), și fie-care din ei este încins cu lanțuri. (8)

Mai departe cred și spun Românii din *Banat* că *Caii lui Sân-Tóder* sunt de două feluri, și anume *albi* și *negri*. Și caii cei albi prigonesc neîncetat pe cei negri și, ajungându-i, încep a-i mușca cu gurile și a-i bate cu copitele, și de regulă nu se lasă până ce nu-i înving. (9)

Caii lui Sân-Tóder, numiți altmintrelea simplu și *Sân-Tóderi* sau *Sâm-Tóderi*, au și zilele lor anumite. Ei se pun, adecă cad sau se încep tot-deauna în prima Marți la amedă din Păresimi și țin șapte, respective opt (10) sau

(1) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian, com. Secu și Ialovățul, pl. Cerna, jud. Mehedinți, și com. Căneni și Albeni, jud. Gorj.

(2) Idem de eadem, com. Slobozia, pl. Ocolu, jud. Gorj.: «*Caii lui Sân-Tóder* sunt ca mândii. Ei se serbeză Sâmbătă în săptămâna întâia din Postul mare.»

(3) Idem de eadem, com. Bârca, pl. Balta, jud. Dolj.

(4) Idem de eadem, com. Crângenii, jud. Teleorman.

(5) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul, com. Păucenesci; — com. de d-l G. Coșbuc din distr. Năsăudului; — vezi și W. Schmidt, *op. cit.*, p. 6.

(6) Com. de d-l G. Coșbuc.

(7) Com. de d-l Ios. Olariu. — Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul, com. Cuvin, comitatul Aradului: «*Sciți ce sunt Caii lui Sân-Tóder?* ei sunt făcuți din feciorii, cari și-au părăsit drăguțele.»

(8) Com. de d-l E. Hodoș: «*Sâm-Tóderii* umblă atunci nouă zile, și fie-care din ei este încins cu lanțuri.»

(9) Com. de d-l Dr. At. M. Marienescu.

(10) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1883*: «*Sân-Tóderii* sau *Caii lui Sân-Tóder* cad, adecă se încep tot-deauna în prima Marți, la amedă, din Păresimi (întâia Marți după Duminica lăsatului de brânză), și țin șapte respective opt zile; — com. de d-l Aurel Iana: «*Marți*, în întâia săptămână din Păresimi, dar încă de Lună de la apunerea sorelui

nouă zile (1), adecă până Miercuri la amedă din septemâna viitoare. (2)

Cel mai mare dintre dinșii, numit *Sân-Tóderul-cel-mare*, cade tot-deauna Sâmbătă după începerea lor, adecă în ziua de *Sân-Tóder*. (3)

A opta zi, adecă înainte de eșirea lor, se numesce *ziua mare a Sân-Tóderilor* (4), iar cea de pe urmă *ziua celor șchiopi*, pentru că între *Caii lui Sân-Tóder* se află unii și *șchiopi*, cari nu se pot ține de cei-lalți. (5)

Caii lui Sân-Tóder sau *Sân-Tóderii* sunt foarte răi. Ei nu cruță pe nimeni, și mai ales pe fetele și muerile cari nu le țin și cinstesc zilele, și cu deosebire cari nu țin și cinstesc ziua stăpânului lor, adecă a *Sân-Tóderului-celui-mare* (6), ci pe toți îi bat și-i calcă cu picioarele până ce-i lasă morți (7).

Așa femeia care cutéză a lucră în ziua cea dintâiu a *Sân-*

se pun *Caii lui Sân-Tóder* sau *Sân-Tóderii*. — S. Liuba și Aur. Iana, *Medicina populară*, credințe, datini și descântece populare, publ. în «*Familia*», an. XXVIII, Oradea mare 1892, p. 6: «*Sân-Tóderii* sau *Caii lui Sân-Tóder* cad, adecă se încep tot-deauna în prima Marți (la amedă) din Păresimi (în prima Marți după Duminica lăsatului de brânză) și țin 7, respective 8 zile». — Aurel Iana, *Din credințele pop. rom. din Maidan de lângă Oravița*, publ. în «*Familia*», an. XXVI, Oradea mare 1890, p. 6: «*Caii lui Sân-Tóder* se încep Marți în prima septemână din post și se finesc iarăși Marți a doua septemână.»

(1) Com. de d-l E. Hodoș: «*Sân-Tóderii* umblă atunci nouă zile.»

(2) Com. de d-l Ios. Olariu.

(3) Sim. Manguuca, *Calend. pe an. 1883*: «*Sân-Tóderul-cel-mare* cade tot-deauna după începerea lor.»

(4) Sim. Manguuca, *Calend. pe an. 1883*.

(5) Com. de d-l Ios. Olariu.

(6) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul. — Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian, com. Secu, jud. Mehedinți: «*Caii lui Sân-Tóder* nu se știu ce sunt, dar se țin aici după *Lăsarea postului de Pasci* și pot să aducă reu acelora cari nu voesc să-i țină și să se lae cu *homan*, pot să aducă reu mai cu sémă femeilor însărcinate.»

(7) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian, com. Ilovățul, pl. Cerna, jud. Mehedinți: «*Caii lui Sân-Tóder* se crede că calcă pe toți cari nu țin serbătórea aceea, care este în prima Sâmbătă după Lăsatul secului de St. Pasci». — *Ibidem*, com. Albeni, jud. Gorj: «Se crede că *Sân-Tóder* are mai mulți cai, cari dau cu copitele în tóte femeile ce lucră în ziua lui.»

Tóderilor, pătesce foarte rău, căci séra vin *Caii lui Sân-Tóder* și o răpesc. (1)

Iar femeia care lucrăză Vineri séra spre ziua de *Sân-Tóder* trebuie numai decât să se bolnăvescă, căci, pe când dórme ea, vin *Caii lui Sân-Tóder* și prind a sări și a jucă pe dînsa și peste dînsa. (2)

Insă femeile și cu deosebire nevestele cele tinere și fetele cele mari se feresc nu numai în aceste două zile, ci și în toate cele-lalte zile cât țin *Sân-Tóderii*, de a lucră, și mai ales de a face vre-o împunsătură cu acul, iar bărbații de a lucră cu securea ori cu cuțitul. Și dacă totuși se lucrăză unde-va, apoi la casa aceea de bună-sémă că vine *Sân-Tóder* pe vreme de nópte, cu lanțurile lărmuind, și *légă* pe cel ce a lucrat. Iar *legarea* respectivului se manifestă prin dureri reumatice în mîni, picioare și la încheieturile óselor. (3)

Mai departe nu e bine să împungă și cu deosebire *Marți*, când *se pun caii*; Sâmbătă, când e *Calul cel mare*; apoi *Marți* din săptămâna viitoare, când es, și *Miercuri* și *Joi*, când mai țin *cei schiopți*, ce nu s'aú putut ținé de cei sănătoși. (4)

Nu e bine de a tórce, a urzi și a țese cât țin *Caii lui Sân-Tóder*.

Care femeie tórce în réstimpul acesta, aceleia i se înșiră mațele după cum se înșiră firul din furca după fus. (5)

Aceleia care urzesce, i se încurcă *Caii lui Sân-Tóder* în

(1) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «Ziua primă de *Sân-Tóder* nu se lucrăză, cu deosebire muerile o serbăză. Iar dacă care-va cutéză a lucră în acea zi, apoi séra vin *Caii lui Sân-Tóder* și o răpesc.»

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian, com. Crângeni, jud. Teleorman: «*Caii lui Sân-Tóder* se ține serbătóre Vineri séra pentru femeii ca să nu lucreze. Acéstă serbătóre este în săptămâna mare la începutul Postului celui mare. Ca rău ce póte face la ómeni e că, nóptea, pe când dorm acei care lucrăză în acea séră, se țice că vin nisce *Cai galbeni*, sar și jócă peste ei și atunci se bolnăvesc.»

(3) Com. de d-l E. Hodoș.

(4) Com. de d-l Aurel Iana.

(5) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian, com. Slobođia, pl. Olt, jud. Gorj: «Rěul, ce aduc *Caii lui Sân-Tóder*, mai cu sémă femeilor, este că cine tórce în acea zi (Sâmbătă din întâia săptămână a Postului mare) i se vor înșiră mațele după cum firul din furcă se înșiră după fus.»

În urzélă (1), iar aceleia care țese în decursul întregului an i se rup firele în răsboiū (stative). (2)

Și dacă, cu toate acestea, unele femei totuși se încumetă a tórce, atunci torc cu furca aplecată, ca să nu se *împăreze caii*. (3) Asemenea se pituléză și fusele și caierele ce le au în casă. (4)

Ba, ce este încă și mai mult, în decursul *Sân-Tóderilor*, și mai ales în ziua de *Sân-Tóderul-cel-mare séra*, nu numai că nu e bine de a cóse și de a tórce, dar nici măcar a-și petrece orî a merge în *ședétóre* nu este ertat, căci vin *Caii lui Sân-Tóder* și taie capul tuturor celor ce s'ar află în *ședétóre* orî la altă petrecere. (5)

În fine în întreaga săptămână cât țin *Caii lui Sân-Tóder* nu e bine a spělă *cămășî*, pentru ca să nu se bolnăvescă, căci le calcă caii. (6)

Nu-i bine a pune *cloțe* (closce), pentru că din ouele puse pe *Caii lui Sân-Tóder* es puî slabî, schilavî.

Nu este bine a da la vite sare, pentru ca în decursul anului să nu se bolnăvescă. Vitelor ce lucréză se póte da sare descântată. (7)

Nu este bine a se lăsà plămădela pânei peste nópte, căci *Tóder* nóptea se măsghălesce în plămădélă și pânea nu se găcesce. (8)

(1) Idem de eadem, com. Căneni, jud. Gorj : «De urzit nu se urzesce, spre a nu se încurcă *Caii lui Sân-Tóder* în urzélă.»

(2) Com. de d-l Aurel Iana ; — veđi și Dim. Dan : *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, Cernăuți 1894, No. 74, p. 2 : «In prima săptămână a Postului mare nu se țese, căci se crede că peste nópte ar veni *Tóder* și ar încâlcî ițele.»

(3) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian, com. Căneni, jud. Gorj : «*Caii lui Sân-Tóder* se țin în întâia săptămână a Postului mare. Femeile, dacă torc în aceste zile, torc cu furca aplecată, ca să nu se *împăreze caii*.»

(4) Idem de eadem, com. Slobođia, pl. Ocolu, jud. Gorj : «In séra aceea (adecă Sămbătă în săptămâna întâia din Postul mare) se pitulă furca, fusele și caierele ce le au în casă.»

(5) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul, după spusa Românilor din com. Paucenesi.

(6) Com. de d-l Aurel Iana.

(7) Idem.

(8) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*»,

Și cu deosebire nu e ertat a descântă. (1)

Dar nu numai pentru cei ce lucră în decursul săptămânei cât țin *Sân-Tóderii*, ci chiar pentru cei ce es nóptea pe afară și umblă pe drumuri în această săptămână nu e bine, căci, întâlnindu-și sau dând peste dinșii *Caii lui Sân-Tóder*, îi bat și-i calcă cu picioarele până ce îi lasă morți. (2)

Casa, unde vrea ei să facă rău, se crede că e o casă necinstită, că într'însa e încuibată o patimă ori un rău ore-și-care, și de aceea vin ei la acea casă nóptea și umblă prin pod, pivniță, cămară, și fac, pe lângă larmă, și rău. Și de cum-va unul din casnici ar îndrăzni să-i zogónă (isgonéscă), se bolnăvesce, ori, suindu-se pe scară, cade și-și frânge vîe-o mână sau picior, pentru că ei nu vin decât numai trimiși pentru cutare păcat ce l'a făcut vre-un membru din casă. (3)

Dacă *Caii lui Sân-Tóder* vin și dau numai decât să intre într'o casă ca să facă rău, atunci numai așa te poți feri și scăpa de dinșii, dacă întorci toate lucrurile din casă cu gura în jos și închidând ușa, căci ei, venind, se rógă de lucrurile din casă să le deschidă ușa, iar acelea răspund: nu pot, că-s cu fundu'n sus. Și atunci, neavînd putere să intre, se întorc și se duc înapoi de unde au venit. (4)

an. IV. Cernăuți 1894, No. 74, p. 2: «In prima săptămână a Postului mare nu se lasă plămădela pâinii peste nópte, căci se crede că *Tóder* nóptea s'ar măsghăli în plămădela și nu ar găci pânea.»

(1) Com. de d-l Aur. Iana.

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian, com. Brastovăț, jud. Romanați: «*Sân-Tóderul* se serbăză de popor în Sâmbăta primei săptămâni a Păresimilor. In acea săptămână ómenii ȓic că nu este bine a umblă nóptea, că-i întîmpină *Sân-Tóder* cu cal alb și-i calcă». — *Ibidem*, com. Ruptura jud. Mehedinți: «Sâmbăta de la începutul Postului Pascelui se țin *Caii lui Sân-Tóder*, căci cred că-i omórá dacá es afară nóptea și nu se spală pe cap cu *homan*.» — Idem de eadem, com. Bărea, pl. Balta, jud. Dolj: «*Caii lui Sân-Tóder* se spune că sunt nisce cai albi fórté mari și că ei, când omul umblă în această săptămână a lui *Sân-Tóder*, de se va întîlni cu dînsul, îl calcă cu picioarele până îl lasă mort, și se ține după lăsatul secului de brănză». — Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «In această ȓi, adecá în Marția întăia a Postului mare, nu prea es fetele de-acasă.»

(3) Com. de d-l Aurel Iana.

(4) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul, com. Paucenesci.

Drept dovadă despre această credință foarte lătită ne pôte servi și următórea poveste din *Banat* :

«A fost odată o vrăjitoare și după nume aũ chemat-o baba *Mada*. Ea a descântat așa de minunat, că unde a pus ea lécul, ca foc viũ a rémas.

«Doi bălauri mari și lungi aũ adus pe baba *Mada* dintr'o țéră, unde ea pe toți i-a prăpădit, și apoi la noi a fugit.

«Baba a avut trei nepóte de tot frumóse, pe cari ea bine le-a păzit, căci ea bine a știut, că *Hala* în multe chipuri prefăcute umblă după ele ca să le apuce. Pe séra de *Sân-Todor* a țis baba *Mada* către nepóte :

«— Duceți-vé, fetelor, la móră, numai să nu vé luați furcile, că *se pune Sân-Todor*. Dacă vé luați furcile, fug tóte țilele cele bune!

«Fetele n'aũ ascultat-o, ci aũ luat furcile cu ele și, când aũ ajuns la móră și n'aũ aflat pe nime în móră, aũ intrat. Atunci cea mare a început să tórcă, dar cea mai mică așa-í spuneà :

«— Lasă dodo! nu mi-ți tórcé, că s'a pus *Sân-Todor*!

«Atunci pămîntul s'a cutremurat, căci *Caii lui Sân-Todor* aũ plecat, aũ ajuns la móră și aũ bătut la ușă. Dar cea mică așa a grăit :

«— Nu eși, dodo, afară, că afară e *Taurul cel mare*, capul lui e chip de om, dar trupul lui e chip de cal. Când tu la el véi eși, el pe tine te-a prăpădi! Aũ nu auđi tu cum bat caii pămîntul cu copitele!

«Atunci *Taurul* se ivi în feréstră, dar în chip de voinic frumos, cu ochii luminoși, și așa el grăià :

«— Vino, fată, la mine afară, că te fac stăpână peste o mare țéră!

«Și ea pe cea mică nu o ascultă, ci la el că a eșit și taurul pe ea a prăpădit-o.

«Și taurul s'a ivit iar la feréstră și către cea mijlocie a grăit :

«— Vino, fată, tu la mine, că te fac stăpână peste o lume, te port în papuci de aur, să fii nevasta lui *Taur*!

«Atunci cea mai mică așa țiceà :

«— Nu te duce, sora mea, că pe cea mare a prăpădit-o, și ea n'a mai venit îndérét!

«Fata cea mijlocie nu ascultă și la el eșia, dar cea mică ușă iute închideà.

«Atunci Taurul a venit iar la feréstră și către cea mică așă grăiă :

«— Vîno, fată, tu afară să te fac dîna dînelor și stăpâna florilor !

«Dar ea așă grăiă :

«— Eū la tine n'oiū eși, că stăpâna mea e Sînta *Maică Vinerea*, că eū la ea m'oiū rugă și de tine mă va scăpă !

«Atunci Taurul se mîniă și pămîntul cutremură și pe fat' o blăstēmă. Zorile se revărsaū, și cocoșii îmi cântaū, și *Caii lui Sîn-Todor* de loc plecaū, iar pe *Taur* l'aū luat și în fundul iadului l'aū infundat, că fata tînără a fost dată în paza Sînteii *Maice Vinere.*» (1)

O altă poveste, tot din *Banat*, care asemenea ne spune cum se răsbură *Caii lui Sîn-Tóder* asupra fetelor ce torc în decursul dîilelor lor, sună precum urméză :

«Se dîce că nouē fete mari dintr'un sat s'aū dus Miercuri séra, când credeaū ele c'aū eșit *Caii lui Sîn-Tóder*, la o móră din apropiere, ca să tórcă acolo de ședétóre.

«Ajungënd la móră, începură a tórcé, a povestî și a glumî una despre una și alta despre alta.

«Iată însă că pe la mieđul nopții se trezesc cu *nouē feciori frumoși*, dar mari în dinți, despre cari pe unde vor fi intrat nici una din ele nu sciă.

«Fata cea mai mică, fiind-că eră și mai curată, a vędut că feciorii ce aū intrat la dînele n'aū numai cât dinți mari, ci și cođi între picióre.

«Vędënd fata cođile s'a speriat, dar n'a spus nici un cuvînt, pentru că Dumneđeū i-a dat un gând bun să dîcă către feciori și către cele-lalte fete, că ea se duce acasă după un fus gol pentru tors, dar vine iar îndérët cât mai de grabă.

«Și cum spuse ea cuvintele acestea, eși de grabă pe ușă. afară și se pornî spre casă.

«Ajungënd acasă, începù a povestî mamei sale tóte cele ce le-a vędut la móră.

«Mama sa, cum auđi cele ce i le-a povestit fata, nu se socotî mult, ci începù a întórcé tóte vasele — și uneltele — din casă cu gura în jos.

«Vędënd de la un timp feciorii că fata cea curată nu mai vine îndérët, după cum le-a dîs, se mîniară, se prefăcură în cai și

(1) Com. de d-l Dr. At. M. Marienescu.

călcară apoi pe toate fetele cele ce au rămas în móră cum trieră caii în arie. După aceea le luară și le aruncară pe roțile morii, înșirându-le mațele pe fusul acesteia.

«După acésta plecară la fata cea curată, ca să o omóre și pe aceea. Inșă când ajunseră la casa acesteia, o aflară incuiată, iar când strigară să le dea drumul ca să între înăuntru, nu li se răspunse nici un cuvint de om.

«Vedënd caii că s'au înșelat de au lăsat fata curată necălcată de ei, au început a strigă căldarea, ca acésta să vină să le deschidă ușa.

«Dar căldarea le-a răspuns că nu póte veni, pentru că e întórsă cu gura în jos.

«Strigară apoi șofeiul și altele, dar toate le deteră răspunsul de mai sus.

«Un hârb de ólá inșă, pe care mama fetei de grabă nu-l luase în socotință, începù a troncâni prin casă și a merge către ușă ca să o deschidă. Dar de géba, căcí tocmai când eră aprópe de ușă, mama fetei îl vedù și . . . *zup* cu piciorul într'insul! . . . de-l sfârmă mici bucățele.

«Tocmai acuma începură și cocoșii a cântă întâia órá.

«Caii lui *Sân-Tóder*, auđind că cocoșii cântă, nu încercară mai mult a intră în casă, ci plecară de la ușa fetei tot forăind și nechezând. Și așa fata cea curată rămase sănătósă și nevătémată.» (1)

A treia poveste, așijderea din *Banat*, e acésta :

«S'au dus odată douë fete la móră să macine. Móra eră plină de ómeni și, până ce le-a venit rîndul fetelor la măcinat, se făcuse nópte d'a binele.

«In sfîrșit, când măcinase și ele, rămaseră singure, și haid să pornéscă împreună către casă. Dar iacă în pragul morii doi ómeni se opresc și se uită la ele. Ei cam semënaù la față cu doi feciori din sat. Și cum priviaù așa la fete, se apropiară bi-nișor de ele și începù să între în vorbă, ba despre una, ba despre alta, ca ómenii la móră.

«Nu sciù cum se făcù, că una din fete se plecà odată, ca și când ar ridicà cevà de jos și atunci vedù sub cămașa unuia din feciori o códă de cal. El n'a băgat de sémă, pentru că tocmai rideà; iar fata s'a uitat bine în fața feciorului și i-a zărit dinții lui lați, ca și dinții calului.

«Acum nu mai remâne nici o îndoială, că feciorul eră unul din

(1) Com. de d-l Iosif Olariu, din Maidan.

Sântóderi, cari dacă vreaŭ se schimbă din caî în ómeni. Ce să facă fata ?

«S'a prefăcut ea că mai are te miri ce lucru pe afară și a eșit din móră. Când s'a vëdut în largul ei, a alergat către casă tot intr'un suflet, și la móră n'a mai venit până a doua ți diminéțã.

«Iar pe fata cea-laltă *Sântóderii* aŭ omorît-o nóptea și măruntaele ei le-aŭ aruncat pe coperișul morii.» (1)

In fine a patra și cea din urmă poveste, asemenea din *Banat*, sună așa :

«Intr'o sérã din Postul Pascilor se adunaserã câte-va fete din sat la o ședëtóre, și torceaŭ, și glumiaŭ, și rideaŭ, sciți ca la ședëtóri.

«Când își petreceaŭ mai bine, numai ce bate cine-va la ușã. Fetele strigarã să intre.

«— Bunã sérã! — deterã nisce feciori, pe cari fetele până acum pare că nu-i mai vëduserã.

«— Sã ne primiți și pe noi! — ñiserã tot ei.

«Incepurã fecioriã să povestescã și să se jóce cu fetele, cã unele mai ales eraŭ tare frumóse.

«Una dintre fete, mai rușinósã de fire, ședeã pe scaun și nu se jucã, ci se uitã când și când pe furiș la feciori; de-odatã i s'a părut cã unul din ei are o códã de cal viritã pe turécul cismeï. Și s'a înspãimântat fata, și-a adus aminte cã erã serbãtóre, *Sântóderii*, și a ñis atunci sorã-si, care erã cu ea în ședëtóre, să plece acasã cã-i târðiũ. Dar soru-sa nu se grãbiã, cã nu pricepeã.

«Fata acum a început să ñicã într'una :

«— Folomoc în foc ! Gușã dupã ușã ! Hai, soro, acasã ! Folomoc în foc ! Gușã dupã ușã ! Hai, soro, acasã !

«Și tot așa, tot așa, și mereũ aruncã în foc din caerul ei până ce abiã de-a mai rãmas cevã în furcã.

«Surorile eraŭ gata să plece acasã, cele-lalte fete se rugãŭ să mai stea, iar fecioriã nu vreaŭ să le lase. Ele atunci ñiceãŭ :

«— Cã iarãși venim !

«— Cã nu mai veniți ! — rãspundeã fecioriã.

«— Ba, ñeũ, venim !

«— Apoi bine, noi vë lãsãm acasã ! — ñiserã fecioriã cu vi-

(1) E. Hodoș, *D'ale Sântóderilor*, publ. în «*Tribuna poporului*», an-II, Arad 1898, No. 135.

clenie, dacă voi vă înodați capetele *brăcirilor* (1) unul de altul și un capăt al brăcirii îl ținem noi, capătul cela-lalt îl țineți voi, până ce sosiți acasă.

« — Vrem și așa ! — țise fata.

« Gândiaū adecă feciorii în capul lor să le pótă găsi urma, de cum-va fetele n'or mai întorce la șeđetőre.

« Și aū sosit cele două surori acasă, și iute aū spus către mamă ce-î și cum.

Iar mama, mai ispitită decât ele, când a prins veste de una ca asta, de grabă a încuiat ușile și a poruncit fetelor să întorcă cu gura în jos toate vasele câte le aveau în casă.

« Pe urmă aū stins lumina și s'aū culcat.

« Nu prea puteaū să adormă nici mama, nici fetele, și iacă aud prin curte lanțurile *Sântóderilor* zurăind. Și vreaū ei să intre în casă și bat la ușă, dar nu puteaū intra, că ușa eră încuiată.

« *Sântóderü* strigă atunci :

« — Vină, ólá, și deschide !

« — Nu pot, că-s cu gura în jos ! — răspunde óla.

« Și aū strigat *Sântóderü* la cele-lalte vase și blide din casă ; dar toate răspundeau pe rînd : nu pot, că-s cu gura în jos !

« Nu se lasă *Sântóderü* cu una, cu două, și iarăși bat la ușă și strigă :

« — Tu, *ciobule*, de sub pat, haid și deschide ușa !

« Iar ciobul, care nu eră cu gura în jos, a ascultat de sub pat și a pornit hărcă-hărcă prin casă, și eră acum pe aci să deschidă ușa, când mama fetelor a strigat către pila din grindă :

« — Sarí, pilă, din grindă și sparge ciobul că-î nemernic !

« Pila repede a sărit și a spart ciobul fărăime . . .

« *Sântóderü* n'aū putut intra la casa celor două surori.

« Iar fetele cele-lalte, cari mai rămaseră în nóptea aceea la șeđetőre, aū fost găsite a doua zi omorîte și cu mațele înșirate pe garduri.

« Așa se rěsbună *Sântóderü* ! » (2)

Cel mai bun și mai potrivit mijloc însă spre a scăpa *nelegași* și *nevătěmași* de *Caii lui Sân-Tóder* e în tot cazul serbarea ȓilelor lor.

Drept aceea atât bărbații cât și femeile de pretutindenea, însă mai cu sémă cele din *Banat*, serbėză prin nelucrare

(1) Cingătorilor, brînelor.

(2) E. Hodoș, *D'ale Sântóderilor*, publ. țiar cit.

tóte ȓilele cât duréză *Caii lui Sân-Tóder*. Dar sėrbătorile acestea nu se serbėză în tóte comunele romăne într'o formă și într'o credință, ci unele Romănce serbėză cu nelucrare numai trei ȓile, și acelea nu deplin, ci numai de dimineță până la amėdă, orı de după amėdă până sėra, pe când unele le serbėză de Marți dimineța din prima sėptėmână, și către acestea și pe cei *Șchiopi* de Miercuri din a doua sėptėmână din Păresimi. (1)

Un alt mijloc în contra legării și vătămării din partea *Cailor lui Sân-Tóder* e următorul :

În presėra punerii *Cailor lui Sân-Tóder*, și anume înainte de a însėra, daŭ Romăncele câte 1—2 pumni de cucuruz în *scirea cailor*, ca să le păzėscă pe ele și familia lor nevătėmate.

Acėstă cinste, dată pentru *Caii lui Sân-Tóder*, se presupune mai bine primită dacă se duce din casă la un om ce are cai. (2)

În alte părți din *Banat*, nu numai Lunı, când apune sórele, ci în decursul întregėi sėptėmăni, muerile duc și dăruesc caii de prin sat cu cucuruz, ovės și fin, ȓicėnd ca să fie cinstiți, *zobiți*, ceea ce însėmnă că puterea supranaturală atribuită semenilor lor să nu execute în mod mănios, adecă să nu se *năpăstuescă* asupra cui-va să-l chilăvėscă, să-l betegėscă, orı să-ı facă alt rėu, ci să trecă lin și cinstiți. (3)

În fine, tot în *Banat*, este datină ca femeile să ducă în ȓiua de *Sânt-Tóderul mare* cailor de la vecini *zob*, adecă cucuruz, ovės și sare, ca nu cum-va, venind *Caii lui Sân-Tóder* în rėstimpul celor șėpte ȓile, în cari stăpănesc ei, să facă rėu ómenilor casnici, precum și vitelor și *hórelor* aparținėtore casei, cu care ocasiune ȓic :

— «Daŭ cailor, ca să fie zobiți, cinstiți și sărați.» (4)

(1) Com. de d-l Ios Olariu.

(2) Idem.

(3) Com. de d-l Aurel Iana.

(4) Aur. Iana, *Din credințele pop. rom. din Maidan de lângă Orașnița*, publ. în «*Familia*», an. XXVI, p. 6.

III.

SPĚLAREA CAPULUÍ.

Atât bărbații cât și femeile, însă mai cu sémă copilele și fetele cele mari din cele mai multe părți ale *Bucovineí*, îndătinéză de a se sculă în fie-care an în ȓiua de *Sân-Tóder* des-diminéță până a nu răsări sórele, și anume înainte de a-și scóte *Sân-Tóder* caii sěi la pășune, precum și înainte de a da ómenii cailor de mâncare, și, după ce s'aũ sculat, a se spělă și a se la pe cap, anume *ca să nu li se pască pěrul peste an*, ci să créscă iute și să fie cât se póte de lung și de frumos(1), cređend că, lându-se în diminéțta acesteí ȓile:

Cresc cođile fetelor
Ca cođile epelor,

Și:

Pletele flăcăilor
Ca cómele cailor.(2)

Cine nu se scólă și nu se lă în acéstă ȓi des-diminéță până a nu răsări sórele, cine se scólă abiă după ce și-a

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiũ, com. de I. Covașă : «Fetele se laũ des-diminéță în ȓiua de *Sân-Tóder*, încă până ce nu mănăncă caii, *ca să nu le pască Caii lui Sân-Tóder pěrul*, ci să le créscă frumos» ; — a celor din Stroesci, com. de George Bărtoiu, stud. gimn. : «In ȓiua de *Sân-Tóder* se scólă fetele des-diminéță, până ce nu a tuns nimeni cođile la cai și viței în frunte, și se spală, căci dacă se spală înainte de tăierea cođilor și a córnelor, le cresce pěrul, iar dacă se spală după aceea, apoi le pică pěrul» ; — a celor din Ilișesci : «In ȓiua de *Sân-Tóder* se scólă fetele des-diminéță până a nu necheză calul ca să le trezescă, ci ele să-l trezescă pe dînsul, și se laũ cu stroh de la cai, *ca să le créscă pěrul*» ; — a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc și com. de Pavel Scripcariũ : «Fetele se scólă de cu nópte, până nu mănăncă caii, și se laũ (se spală pe cap), *ca să nu li se pască pěrul*» ; — și a celor din Cupca, com. de Them. Prelici, stud. gimn. : «In zorul ȓilei de *Sân-Tóder* scólă maicele pe fiicele lor, spre a le spělă pe cap....»

(2) Cred. Rom. din Calafindesci, sat în distr. Siretului, dict. de M. Molociũ ; — a celor din Straja, com. de I. Dan : «In ȓiua de *Sân-Tóder* se laũ femeile și fetele în zori de ȓi, până nu răsare sórele, *ca să le créscă pěrul ca cođile epelor*» ; — din Șerbăuți, sat în distr. Siretului,

scos *Sân-Tóder* caii săi la pășune sau după ce au dat óme-
nií cailor de mâncare, acelaia, se crede și se ȓice, că i se
pasce (1) pėrul peste tot anul(2), sau că, apucându-l ȓiua
nelăut, *Caii lui Sân-Tóder* ar veni și i-ar pasce sau róde
pėrul (3), sau că *Sân-Tóder* ar împedecă copitele cailor săi

com. de d-șóra Marghiolița Cernescu : «In diminėța lui *Sân-Tóder* se
scólă fetele până ce nu rė sare sórele și se laú până nu încep a *rugumà*
vitele, anume ca să nu se rugume pėrul, adecă să nu se scurteze, să nu
pice, ci să le crėscă.»

(1) Se mănăncă, pică.

(2) Cred. Rom. din Volovėț, com. de Ilie Buliga : «In ȓiua de *Sân-
Tóder* se laú fetele des-diminėță înainte de a scóte *Sân-Tóder* caii la pă-
șune, căci se ȓice că dacă își scóte *Sân-Tóder* caii mai înainte de a se
spělă ele, atunci li se pasce pėrul peste tot anul» ; — a celor din Secu-
riceni, com. de G. Gușet : «Fetele se laú in ȓiua de *Sân-Tóder* tare di-
minėță și anume înainte de a se da mâncare la cai, cu scop ca să le
crėscă pėrul până la briú. Dacă se laú însă după darea mâncării la cai,
atunci li se pasce pėrul» ; — a celor din Tereblecea, dict. de Natalia
Nimigean, com. de P. Nimigean, stud. gimn. : «Fetele se laú in ȓiua de
Sân-Tóder diminėță înainte de ce se dá mâncare la vite, pentru ca să
nu le pice pėrul, căci dacă mănăncă vitele înainte de ce se laú, atunci
li se mănăncă (pică) și pėrul.»

(3) Cred. Rom. din Udesci, com. de Darie Cosmiuc : «Fetele in acėstă
ȓi se laú înainte de rėsaritul sórelui și înainte de ce mănăncă caii, ca
să nu le pască caii pėrul» ; — a celor din Ilișesci, com. de V. Botezat :
«In ȓiua de *Sân-Tóder* se scólă toȓi diminėță până a nu se face ȓiuă și
se laú și-și retėză pėrul, ca să crėscă, căci dacă-l apucă ȓiua nelăuți,
ȓic că le pasc pėrul caii lui *Sân-Tóder*» ; — a celor din Mitocul Dra-
gomirnei, com. de Stef. Hostiuc : «In ȓiua de *Sân-Tóder* se scólă fetele
diminėță și aduc stroh de fin și se laú înainte de ce dau ómenii fin la cai,
că dacă vor da ómenii înainte de ce se vor la fetele, atunci le vor mănca
caii coȓile» ; — tot de acolo, dict. de Marla Romaș și com. de Alex.
Romaș : «In ȓiua de *Sân-Tóder* ieaú fetele stroh de fin și-l fierb și apoi
se spală și se laú cu dinsul, însă tare diminėță, înainte de a se da la
cai de mâncare, și dacă nu se face acėsta, atunci *Caii lui Sân-Tóder* rod
pėrul fetelor» ; — a celor din Pătrăuț, com. de Sim. Holca : Dacă nu se
laú fetele in ȓiua de *Sân-Tóder*, se ȓice că *Caii lui Sân-Tóder* le-ar róde
coȓile» ; — a celor din Lucăcesci, com. de Iac. Paicu : «Fetele se scólă
in ȓiua de *Sân-Tóder* des-diminėță și se laú înainte de a rėsarí sórele,
pentru ca nu cum-va să le pască pėrul *Caii lui Sân-Tóder*» ; — a celor
din Pártescii-de-sus, com. de G. Baranaiú : «Ei se laú (bărbații și fe-
meile) de diminėță, pentru că se tem să nu le pască *Caii lui Sân-Tóder*
pėrul, căci dacă se va sculă *Sân-Tóder* mai de grabă decăt dinșii și-și
va adăpă caii, atunci caii lui vor pasce tot pėrul» ;—a celor din Liuȓi,

în gâțele fetelor și le-ar încurcă părul, și din cauza acésta apoi părul n'ar crește (1), ci tot anul ar avé numai nisce ciupî sburliți pe cap. (2)

Lăutórea, în care obiçnuesc a se la în acéstă ȓi, nu o fac ca de altă dată în decursul anului din apă și cenușă, din causă că Sâmbăta acésta, după cum am amintit și mai sus, e tot odată și *Sâmbăta morșilor*, și lându-se cu lăutóre, respective cu leșie de acésta, morșii s'ar adăpă cu dînsa (3), ci o fac de regulă din diferite buruene și florî mirositóre (4), și anume : din *stroh*, adecă sfărămăturî de fin (5), *busuioc*,

sat în distr. Sucevei, dict. de Maria Stefanescu, com. de Dim. Bondariú, stud. gimn : «In ȓiua acésta (de *Sân-Tóder*) cred că trebuie să se scóle des-diminéță până ce nu apucă a mânca caii, fiind-că cum se scólă mai târđiú, caii le mânncă părul» ; — tot de acolo, com. de Em. Těutul, stud. gimn. : «In ȓiua de *Sân-Tóder* se scólă fetele fórte de diminéță până a nu se sculă caii și a mânca, iar după ce s'aú sculat se spală pe cap cu apă în care aú fost ferte strohurile de la cai. Nefácend acésta, cred ele că *Caii lui Sân-Tóder* le-ar pasce părul.»

(1) Cred. Rom. din Broscăuțul-vechiú, dict. de Palaghia Onciul și com. de George Palamarciuc : «Fetele se scólă în ȓiua de *Sân-Tóder* în zori de ȓi ca să se lae, căci dacă se vor sculă târđiú, apoi cred ele că *Sân-Tóder* împedecă copitele cailor în gâțele lor și le încurcă părul și nu crește» ; — a celor din Stupca, dict. de Maria a lui Costan Botușan : «Fetele se laú diminéță, ca să nu apuce a râncheză *Calul lui Sân-Tóder*. că apoi nu le crește părul» ; — a celor din Calafindesci, dict. de M. Molociú : «In ȓiua de *Sân-Tóder* des-diminéță, până ce nu rêsare sórele și până a nu se sculă caii, se scólă Româncele, însă mai cu sémă fetele, și se laú cu *borș*, cređend că dacă se laú așa de diminéță, le crește părul cât coșile epelor. Iar dacă se scólă în urma cailor, nu e bine, căci atunci caii le pasc părul și nu crește.»

(2) Cred. Rom. din Udesci, com. de G. Rotariú : «Fetele aú obiceiú în diminéța *Sântului Tóder*, înainte de rêsăritul sórelui, de a se la și peptenă, cređend că dacă nu s'ar la și peptenă, atunci le-ar mânca caii părul și n'ar avé pěr, ci numai nisce ciupî sburliți tot anul.»

(3) Dat. Rom. din Calafindesci, dict. de M. Molociú : «Tot din cauza acésta nu fac ele lăutóre (leșie) și în Sâmbetele următóre din Postul mare, pentru că și acestea încă sunt *Sâmbetele morșilor*, și cine ar face-o ar comite un fórte mare păcat.»

(4) Din Lucăcesci, com. de Iac. Paicu : «Fetele se scólă des-diminéță și se spală bine și se laú cu diferite buruene și mai ales buruene amirositóre, pe cari le strîng peste întreg anul anume pentru acéstă ȓi.»

(5) Dat. Rom. din Balacéna, com. de Modest Buliga : «In ȓiua de *Sân-Tóder* diminéță fetele se scólă în zori de ȓi și merg în șurî și strîng

lat. *Ocimum Basilicum* L., *mintă*, lat. *Mentha piperita* L., *cimbrisor*, lat. *Thymus serpyllum* L., *tóie*, lat. *Aconitum Napellus*, *calapěr*, lat. *Balsamita vulgaris* (1), *căprusonic*, lat. *Cirsium oleraceum* Scop. (2), *smeurică*, lat. *Reseda odorata* L. (3), *fapnic* (4), *leuștén*, lat. *Levisticum officinale* Koch (5) și

stroh, adecă fin de tot mărunțel, și-l pun în apă să fərbă, și după aceea se laū, ca să le crească coșile; — a celor din Buninți, com. de V. Strachină: «In ȕiua de *Sân-Tóder* se scólă fetele des-diminéță și-și fac lăutóre cu *stroh* de fin rėmas de la cai; — a celor din Pătrăuți, com. de Sim. Holca: «Fetele se duc în ȕiua de *Sân-Tóder* tare diminéță în grajd și aduc *ogrinji* de la cai și se laū cu dınșii, ca să le crească pėrul ca coșile la cai; — a celor din Măzănăesci, com. de I. Butnariu: «Fetele aduc *stroh* de fin de la cai și se laū cu el, ca să le crească pėrul;—a celor din Șcheia, com. de Sim. Pop, stud. gimn.: «In ȕiua de *Sân-Tóder*, înainte de rėsăritul sórelui și până nu se dă la vite nutreț, se ieă *strohul* din esle și se fierbe, iar în apa aceea se laū fetele; — a celor din Costăna, com. de V. Huțan: «Fetele se scólă fórte de diminéță și se duc în grajd, ieău *strohuri* de la vite, și anume de la cai, și le pun în apă, le lasă să fərbă, și după aceea se spală și se laū cu strohurile acelea, ca să le crească pėrul mare; — a celor din Crasna, com. de Em. Iliuț: «In diminéță de *Sân-Tóder* se duc fetele la ieslele vitelor și ieău *stroh* și se spală și ȕic că apoi nu le-ar mănca pėrul *Caii lui Sân-Tóder*;—a celor din Bosanci, com. de Trofin Crupă: «In ȕiua de *Sân-Tóder* se laū fetele cu *stroh* de fin, adecă cu ceea ce rėmăne de la cai nemăncat, și ȕic la acėsta ocasiune să le crească pėrul capului ca coșile *Cailor lui Sân-Tóder*; — a celor din Corlata, sat în distr. Gurei-Homorului, com. de G. Piersec, stud. gimn.: «Ómenii și femeile se scólă de nópte în spre ȕiua de *Sân-Tóder* și pun o ólă cu apă la foc, și în óla aceea pun fin de acela care s'a sfărămat când au dat fin la cai, saū la boi, oi și altele. Apoi, lăsând óla să se încălȕescă apa dintr'ınsa, o ieău de pe foc și se spală pe cap, pe mână, pe grumaz, creȕend că, dacă s'au spalăt cu apa de acėsta, nu pot caii să le ródă pėrul în diminéță lui *Sân-Tóder*, când vor merge să le dea de măncare.»

(1) Dat. Rom. din Părtescii-de-sus, com. de G. Baranaiu: «In ȕiua de *Sân-Tóder* se laū ómenii de diminéță, atât bărbații cât și femeile, și anume pun în lăutóre mai multe feluri de buruene și flori, precum: *busuioc*, *mintă*, *cimbrisor*, *tóie*, *calapěr* ș. a.»

(2) Dat. Rom. din Udesci, com. de G. Rotariu: «In lăutóre pun fel de fel de buruene, precum: *stroh* de fin, *busuioc*, *caprusnic* ș. a.»

(3) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de V. Botezat: «Femeile se spală în ȕiua acėsta cu *busuioc* și *smeurică* și spun cu ocasiunea acėsta să fie drăgostóse la lume.»

(4) Dat. Rom. din Securiceni, com. de G. Gușet: «In lăutóre se pun *stroh* de fin, flori, *fapnic* și altele.»

(5) Dat. Rom. din Stroesci, com. de D. Gemeniuc: «Femeile și cu deo-

hemeiū, lat. *Humulus Lupulus L.* (1), și acesta nu numai ca să le crească părul, ci tot odată ca să fie tot-deauna înflorite și îmbujorate (2), adecă drăgălașe ca florile, să fie luate în joc și jucate. (3)

Însă ele nu întrebuițeză toate buruenele câte s'aū amintit, ci unele întrebuițeză un fel de buruene sau florī, iar altele alt fel, adecă fie-care ce pōte mai de grabă și mai lesne află.

Pe lângă buruenele și florile amintite în șirele de mai sus, o sēmă de fete mai pun în lăutōre încă și monete de argint, anume ca să fie albe ca argintul (4), iar altele chiar și *lapte de épă*. (5)

Femeile, și cu deosebire fetele, cari îndătinéză a se la cu lăutōre de stroh, se scōlă des-diminéță până ce nu apucă a da ómenii cailor de mâncare, se duc în grajd, în care se află cai, respective iepe, și, apropiându-se de coșile acestora, dic :

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă codiță fetelor
Cât coșile iepelor ! (6)

se bire fetele se laū în ȕiua de *Sân-Tóder* cu zēmă de *leuștén* și de *mintă*.

(1) Dat. Rom. din Băiășesci, com. de Oct. Seretén : «Fetele se scōlă pe la mieșul noptii și se laū cu lăutōre de *hemeiū*, iar după ce s'aū lăut, aruncă lăutōrea pe *popciile* gardurilor.»

(2) Dat. Rom. din Udesci, com. de Darie Cosmiuc : «In lăutōrea acēta pun ele florī și *stroh de fin*, ca să fie tot-deauna înflorite și îmbujorate ca florile, pentru ca să le crească părul mare.»

(3) Cred. Rom. din Securiceni, com. de G. Gușet.

(4) Dat. Rom. din Buniț, com. de V. Strachină : «Inainte de ce daū fin cailor, se laū și se spală, punēnd încă și monete de argint în lăutōre, ca să fie albe ca argintul ; -- și a celor din Liuș, dict. de Maria Stefanescu, com. de Dim. Bondariū : «Fetele fac asemenea ca și femeile, se laū cu *troscot* (rēmășița finului ce rēmâne de la cai) și se ating pe față cu pușori de argint.»

(5) Dat. Rom. din Udesci, com. de D. Cosmiuc ; -- a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, com. de P. Scripcariū : «Unele se spală și cu lapte de épă, ca să le crească părul frumos.»

(6) Dat. Rom. din Crasna, dict. de Casandra Hurjuu, com. de V. Iliuș, stud. gimn.

saŭ :

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă fetelor
Codița iepelor ! (1)

saŭ :

Tódere,
Sân-Tódere !
Dă-mi cода iepei,
Că ți-oiu da cода fetei ! (2)

saŭ :

Coda 'n sus,
Coda 'n jos,
Coda fetei
Cât a iepei ! (3)

saŭ :

Tódere
Sân-Tódere !
~~Fa~~ să crească
Și să se lungască
Cosița fetei
Cât cода iepei ! (4)

După acésta se duc la iesle, ieă *strok* dintr'insa cât so-
cot ele că le va fi de ajuns, se întorc cu dînsul în casă, îl
pun într'o ólă cu apă la foc ca să férbă, și după ce a fiert
de ajuns, se laŭ cu lăutóre de acésta. (5)

Fetele, ai căror părinți n'au cai, se duc la ieslea boilor
și dintr'acésta iaŭ *strok*. (6)

Fetele, cari îndătinéză a se la cu lăutóre de *fapnic*, se
scólă în ȕiua de *Sân-Tóder* diminéță tare, se duc pe imaș și,
sosite acolo, caută *fapnic* și *cimbrisor*. După aceea, întor-
cându-se acasă, ieă *flóre de corn* și, punându-o dimpreună

(1) Din Mihoveni, com. de Vesp. Corvin.

(2) Din Măzănăesci, com. de Vict. Moldovan.

(3) Din Bosanci, com. de Trofin Crupă.

(4) Com. de d-șóra Marghiolița Cernescu din Șerbăuț.

(5) Dat. Rom. din Crasna, dict. de Casandra Hurjuiŭ și com. de V.
Iliuț, — și din Mihoveni, com. de Vesp. Corvin.

(6) Dat. Rom. din Crasna, dict. de Cas. Hurjuiŭ și com. de Vas.
Iliuț.

cu fapnicul și cimbrisorul într'un vas, o lasă să fêrbă. Iar după ce a fiert de ajuns, ieaă lăutórea din vas și, turnându-o într'o strachină, fac cruce asupra ei și, descântându-o, ȓic :

Ca flórea de corn să fie
Scumpa nóstră veselie.
Cum stă *fapnica* pe punte,
Să staă și eă așa în frunte.
Dar și acest cimbrisor
S'atragă voinici cu dor,
Cari îi aștept după ușor!

După ce aă rostit cuvintele acestea, se laă pe cap, parte ca să le créscă pêrul frumos și parte ca să fie căutate și iubite de feciori. (1)

O sémă de fete din contră se duc în séra spre *Sân-Tóder* și caută *năvalnic*, lat. *Scolopendrium officinale*, și *clăpusnic* (2), *frunze de nuc* și *rădăcină de urzică*, luându-și de acasă pâne și sare. După ce aă ajuns la starea locului, înainte de a luă plantele acestea, pun pânea și sarea jos, însă nu tótă, și bătênd mătanii ȓic :

Eă te sorocesc
Cu pâne și cu sare
Și cu sfintele mătane,
Iar tu sorocesce-mă
Cu cinste și dragoste
Și cu curățenie!

Acestea le ȓic fetele dacă voesc să întrebuinteze plantele numite, și mai ales *năvalnicul* și *clăpusnicul*, spre a-și spêlă pêrul ca să créscă frumos. Iar dacă voesc a vindecă atari bube de pe față, atunci ȓic:

Eă te sorocesc	Cu léc
Cu pâne și cu sare	Și véc,
Și cu sfintele mătane,	Cu curățenie
Iar tu sorocesce-mă	Și cu sănătate!

Aducênd plantele acasă, le pun într'un loc anumit și apoi se culcă, iar a doua ȓi des-diminéță, cum se scólă, se duc

(1) Dat. Rom. din Reusenî, com. de V. Pop.

(2) Clăpusnic = crăpusnic.

și aduc apă neîncepută, adecă din fântâna din care n'a luat în ziua aceea încă nimeni apă, și pe care o duc ast-fel că nu vorbesc cu nimeni.

După ce aū adus apa neîncepută, pun în ea pânea și sarea, pe care aū păstrat-o încă de cu séră, și plantele culese, și așa o pun la foc ca să se încăldéscă; iar după ce s'a încăldit, se spală cu apă de aceea. (1)

Cele mai multe fete, când se spală și se laū, se rógă lui *Sân-Tóder* ca acesta să le deă pěr mare și frumos, dicēnd :

Tódere,
Sân-Tódere!
Créscă pěrul fetelor
Ca cođile iepelor! (2)

saū :

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă cosiță fetelor
Cât cođile iepelor! (3)

saū :

Tódere,
Sân-Tódere!
Fă să créscă gâta fetei
Cât códa iepoi! (4)

După ce s'aū spelat, unele se péptēnă în casă, iar altele es afară și aci, peptēnându-se, dic :

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă cosițe fetelor
Cât cómele iepelor! (5)

Saū, eșind afară și așteptând anume până ce vėd vre-un cal și apoi începēnd a se peptēnă, spun :

(1) Dat. fetelor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc și com. de P. Scripcariū.

(2) Dat. fetelor din Frătăușul-vechiū, dict. de Zenovia Rusu.

(3) Dat. fetelor din Vicovul-de-sus, com. de Const. Vasilovicī, stud. gimn.

(4) Dat. fetelor din Boroscăușul-vechiū, dict. de Palaghia Onciul și com. de G. Palamarcuic.

(5) Din Cupca, dict. de Casandra Ţuguiū și com. de Them. Prelici.

Tódere,
 Sân-Tódere!
 Dă codiță fetei
 Cât códa iepei,
 Să fie părul meu
 In folosul lui Dumnezeu! (1)

Fetele se laă de regulă singure.

Copilele însă se laă în genere de către mamele lor.

Deci, mai fie-care mamă, după ce și-a lăut copila, respectiv copilele, și începe a le peptăna, dice ca și fetele cele mari :

Tódere,
 Sân-Tódere!
 Dă cosiță fetelor
 Cum e códa iepelor !

saă :

Tódere,
 Sân-Tódere!
 Dă cosiță fetei
 Cum e códa iepei! (2)

Iar când le împletesc códa, le trage de păr, dicând :

Códa fetei
 Cât códa iepei! (3)

saă :

Tódere,
 Sân-Tódere!
 Dă códa fetelor
 Ca códa iepelor.
 Fetei un diac,
 Iar babei un colac! (4)

După ce și-aă împletit acuma cosițele și codile, le légă pe aceste din urmă cu păr de cal și, trăgându-le în jos, anume ca să crască lungi, rostesc cuvintele :

(1) Din Costăna, com. de N. Nahorneac.

(2) Din Cupca, com. de Them. Prelici.

(3) Din Tereblecca, dict. de Natalia Nimigén și com. de P. Nimigén.

(4) Din Șcheia, com. de Sim. Pop.

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă cosiță fetelor
Cât coșile iepelor! (1)

În unele părți, și mai ales din *Ungaria*, este datină ca, în locul mamelor, fetele singure, cari vrea să aibă păr lung, să-și tragă la *Sân-Tóder* còdele prin feréstră. Iar lucrul acesta se întimplă ast-fel: una stă înăuntru, alta afară, și cea din afară trage còda celei din năuntru. (2)

În alte părți este iarăși datină că prunciî trage de părul fetelor pe feréstră, anume ca:

Să créscă còda fetelor
Cât còda iepelor. (3)

Orî-și-când în decursul anului, atât bărbații cât și femeile, după ce s'au lăut, au datină de a se unge pe cap cu unsóre sau cu unt și abia după aceea a se peptená. De astă dată însă nimeni nu se unge cu nimic pe cap, credénd că, dacă se va unge, îi va pică părul. (4)

După ce s'au lăut și s'au pepténat, bărbații își rătéză pletele și taie păr din frunte, iar femeile și mai ales fetele își rătéză puțin vârful coșilor și apoi, luând părul rătézat, îl duc și îl pun într'o hortă sau scorbura de *răchită*, dicénd:

Tódere,
Sân-Tódere!
Na-ți părul meü
Și dá-mi còma calului têu! (5)

(1) Din Stroesci, com. de D. Gemeniuc: «Ómenii cred că *Sân-Tóder* are nu numai *caî*, ci și *iepe*, cari au coși fórte lungi, și de aceea dic fetele, când se laü, ca să le dea păr lung ca coșile iepelor.»

(2) Kövari, *Credințe populare din Farnaș*, publ. în «*Gazeta Transilvaniei*», an. LIX, Brașov 1896, No. 282, p. 6.

(3) Avram Igna, *Credințe populare*, publ. în «*Familia*», an. XXXII, Oradea mare 1896, p. 201.

(4) Cred. Rom. din Pârtescii-de-jos, sat în distr. Gurei-Homorului, com. de Const. Andronic, stud. gimn.

(5) Dat. Rom. din Ilișesci: «Și ómenii își rătéză părul ca să créscă mai frumos»; — a celor din Stupca, dict. de Maria a lui Costan Botușan: «Fetele se scólă când se face ȕiuă, strîng *stroh de fin*, își fac lăutóre, se laü pe cap, își rătéză părul și-l pun în *răchiți*»; — tot de acolo, com. de Onufr. Căilén: «În ȕiua de *Sân-Tóder* strîng fetele di-

Acésta o fac anume ca să le créscă pèrul ca răchita de repede (1) și să nu-î dóră capul peste an. (2)

Tot atunci scot_ ele și lăutórea și o tórnă în ieslea cailor (3) saũ pe florí, și mai ales pe un trandafir, asemenea cu scop ca să le créscă pèrul (4), saũ și pe proprelele unuĩ gard. Iar când o tórnă pe proprele dic :

Câte proprele-s la gard,
Atâția peșitori să-mĩ vie.
Cum ține propréua gardul
Așã să ție
Și cel ce mẽ va luà cu mine! (5)

Aceștea sunt tóte datinele și credințele Românilor din Bucovina cu privire la *spèlarea capuluĩ* în ȕiua de *Sân-Tóder* câte le-am putut adunà pânã acuma.

minéță *stroh* de fin, il fierb și se laũ apoi cu apă de aceea. Dupã ce se laũ, își taie coșile la cap și pèrul tăiat il pun în răchiș, creșënd cã, făcënd acésta, le-ar cresce pèrul capuluĩ.»

(1) Dat. Rom. din Buninți, com. de V. Strachină: «Dupã aceea se péptenã și-și taie pèr din frunte și din coșii și-l pun în o bortã de răchită, ca să le créscă pèrul ca răchita»; — a celor din Balacéna, com. de G. Jemna: «Fetele se laũ în acéstã ȕi înainte de rêsãritul sóreluĩ, își taie din pèr și-l pun în răchită, ca să le créscă pèrul ca răchita»; — a celor din Liușii, com. de Em. Téutul: «Fetele, dupã ce s'aũ gătit de spèlat, taie cu fórfecele pușin pèr din cap și-l pun într'o răchită, ȕicënd ca pèrul lor să créscă ca crengile răchișii de des și iute»; — tot de acolo. dict. de Maria Stefanescu, com. de Dim. Bondariũ: «Dupã aceea ieaũ fórfecele, își taie pèrul din frunte și códá și-l duc într'o răchită găunosã și-l descântã, ca să créscă ca crengile răchiteĩ de iute.»

(2) Dat. Rom. din Corlata, com. de George Piersec: «De asemenea se tund și ómenii și, dacã s'aũ tuns, pun pèrul într'o răchită saũ în alt pom, creșënd cã, făcënd acésta, cresce cu mult mai de grabã. Și încã mai ȕic ómenii cã, dacã se tund saũ se rãtézá în ȕiua de *Sân-Tóder*, nu-ĩ dóre capul peste an. Și de asemenea fac și femeile.»

(3) Dat. Rom. din Costãna, com. de Nic. Nahorneac: «In ȕiua de *Sân-Tóder* es fetele din casã des-diminéță și ieaũ *stroh* de la cai și fac lãutóre dintr'insul și se laũ; iar dupã ce s'aũ lãut, tórnã lãutórea în ieslele cailor.»

(4) Dat. Rom. din Crasna, com. de Ion Iliuș: «In ȕiua de *Sân-Tóder* se scólã fetele pânã ce nu rêsare sórele, se ȕduc și ieaũ *stroh* din ieslele vitelor și-l pun într'o ólá și fac lãutóre. Dupã ce s'aũ lãut, varsã lãutórea pe florí; făcënd acésta, cred cã le va cresce pèrul.»

(5) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de George Berinșan.

Însă datina acésta e usitată nu numai la Româniî din Bucovina, ci și la Româniî din cele-lalte țeri locuite de dânșiî.

Așà fecioriî și fetele de pe sub podgoria Aradului din *Banat* îndătinéză de a merge în *Ajunul Sân-Tóderului* înainte de răsăritul sórelui pe dél după un fel de rădăcină numită *Érba vîntului*, lat. *Agrostis stolonifera* L., apoi după *Ederă*, lat. *Hedera Helix* L., și *Popâlnic*, lat. *Asarum europaeum* L. Iar după ce aũ ajuns la starea locului, le sapă cu un cuțit și pun în locul lor pâne și sare ca să aibă léc.

În ȓiua de *Sân-Tóder*, înaintea zorilor, se spală fie-care cu apă de pe *Ederă*, de pe *Popâlnic* și de pe rădăcină de *Érba vîntului*, în credință că peste an vor fi feriți de vînturi precum și de orî-ce soiũ de bube.

† Rădăcina de *Érba vîntului* se păstréză și, de este cine-va bolnav peste an, se afumă cu ea. (1)

În alte părți, tot din *Banat*, fetele se duc în nóptea de *Sân-Tóder*, la mieȓul noptiî, în pădure, la locurile cunoscute unde cresce *Omanul*, lat. *Inula Helemium* L., ducênd cu sine pâne și sare. Apropiându-se de locul cu *Oman*, îi dăruesc acestuia pânea și sarea, punêndu-le la rădăcina lui și descântând ast-fel :

Oman mare,
Domn mare!
Eũ îți dau ție pâne și sare,
Iar tu dă-mi o códă de pěr mare!

După acésta, sãpând și luând rădăcinî de Oman, le aduc acasă, le fierb și în crepat de ȓiuă își spală capul cu Omanul fiert; apoi, cu ochiî închiși, într'aceea căutând scurt la pãmînt (spre a nu vedea vre-un animal cu códa de pěr scurt, mătã), ast-fel își șterg capul și despletite se duc în

(1) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul; -- veȓi și I. Maior, *Credințe populare din Mureș-Sâncraî*, publ. în «*Fóia pentru toți*», an. II, Bucurescî 1898, p. 182: «În diminéța de *Sân-Tóder* aduc fetele din pădure *Potilnic*, lat. *Asarum europaeum* L., și *Ederă*, și se leșie cu apă, în care s'aũ fiert acestea, înainte de resăritul sórelui; căci dacă nu, le rãnhéză calul lui *Sân-Tóder*»

grajd, unde trag calul (boul, vaca) de códă, poftindu-și să le crească și lor asemenea de lungi códe. (1)

În alte părți, așijderea din *Banat*, se culege în Țilele cât țin *Caii lui Sân-Tóder*, și mai cu sémă în cele ce premerg *Sân-Tóderului* celui mare, *Oman*, *créngă de măr dulce*, *rug întâmpinat*, adecă care e prins cu ambele capete în pămînt, *flóre de rîn*, și cu tóte acestea fierte la un loc și făcută *le-șie* dintr'insele fetele mari se spală pe cap.

În *tróca corită*, unde diminéța aú de gând să se spele, pun sapa, furca de tors, acul de cusut, cu un cuvînt tóte lucrurile lor cu carî lucră peste an, în credință ca tóte acestea în decursul anului să se învîrtă ușor în mánile lor, adecă să fie *bărbate*.

După ce s'aú spelat, se duc cu ochii închiși în grajd și, prindénd pe un cal saú și pe un boú de códă, ȓic:

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă-mi chica capului
Cât códa calului!

Se feresc însă fórte de a se uità la códa unui mât, câne orî unei găini, în credință că nu numai că le pică pèrul, dar capetă și beteșug de cap. (2)

(1) Sim. Manguica, *De însemnătatea botaniceii románescii*, publ. în «*Familia*», an. X, Budapesta 1874, p. 562.

(2) Com. de Aur. Iana, preot în Maidan, și de d-l Ios. Olariu, învăț. în pensiune, tot de acolo: «Tot Sâmbătă în ȓiua de *Sân-Tóder* fete mari se spală pe cap — se laú — cu leșie preparată și descântată cu *busu-ioc*, *omag*, *rug întâmpinat* etc., pentru ca să fie frumoșe, vèdute și sănătóse; iar în vasul din care se laú pe cap mai pun și acul de cusut, furca de tors și alte unelte cu carî lucră, sorocind ca să fie bărbate și îndemnate la lucru peste tot anul. După ce s'aú laut, cu ochii închiși, ca să nu vaȓă mergénd vre-o găină saú atare animal cu códa scurtă, merg la grajdul cu vitele; acolo prind calul de códă și ȓic:

«Tódere,
«Sân-Todere,
«Di-mi chica capului
«Cât códa calului!

«În lipsă de cal se servesc și de un boú.»

Fetele mari, cari se laŭ cu fãrmecãturile sus arãtate, ne-avẽnd vitele recerute, merg în vecinãtate, orĩ vre-unul din familie se îngrijesce pãnã ce trece vre-o atare vitã pe drum, ca sã-și pótã ele descãntã cum dolesc.

Iar dupã ce s'aũ lãut și aũ rostit cuvintele citate, se întorc în casã, ieaũ leșia rãmasã și, scoțẽndu-o afarã, o aruncã la un *oltoniu* sãnãtos. (1)

Fetele din comuna Maidan aũ datinã în ȃiua de *Sãn-Todor* des-diminetã încã la luminã a se spëlã pe cap, punẽnd în apa cu care se spalã mugurĩ de pom, în credințã cã, precum cresc din mugurĩ crengĩ mari, așã sã crẽscã și pãrul lor de mare. (2)

Mãi departe, dupã credințã Romãnilor bãnãțeni, spëlarea capuluĩ cu leșie de *Omag*, lat. *Aconitum Napellus Cz.*, la *Sãn-Tóder*, nu numai cã este bunã, ci se crede cã prin acestã spëlare pãrul se conservã și crește mãi bine și mãi mare.

În fine este datinã în *Banat* cã tot în acestã ȃi își spalã fetele capul cu apã fẽrtã de *flóre de corn*, tot pentru creșterea pãruluĩ. (3)

În *Munții apuseni ai Transilvaniei* fetele de la 14 ani în sus se spalã în sãra de *Sãn-Tóder* pe cap cu leșie fãcutã din *propivnic* sau *pãrlanginã* (4) și *ederã*; iar dupã ce s'aũ spelat, își desfac chica dinainte, care erã trasã peste frunte, și, împreunãndu-o cu chica dindãret, se pẽptenã cu *cãrare*, în semn cã de acĩ înainte e *fatã mare de mãritat*.

Tot cu aceeași leșie și în același timp se mãi spalã și

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

(2) Aurel Iana, *Din credințele pop. rom.*, publ. în «*Luminãtoriu*», an. X, Timișóra 1889, No. 25.

(3) Idem, *Din credințele pop. rom. din Maidan de lângã Oravița*, publ. în «*Familia*», an. XXVI, Oradea mare 1890, p. 6. — Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 și 1883*: «Spëlarea capuluĩ cu leșie de *Oman* (Èrbã mare, lat. *Inula Helenium*) la *Sãn-Tóderul cel mare*, pentru ca sã se conserveze și ca sã crẽscã pãrul. Pe alocurea se spalã capul cu apã fẽrtã de *flóre de corn*».

(4) *Propivnic* sau *pãrlanginã* e o èrbã cu un miros minunat, pe care o pörtã nevestele și fetele în sãn și care miróse numai primãvara, pãnã începe cucul a cãntã.

membrii familiei, ca *Sân-Tóderul* să-i găsească pe toți *lăuși*; iar mamele, spălând pe cap fetele, acestea trebuie să rostască de trei ori următoarele cuvinte:

Sân-Tódere,
Sân-Tódere!
Cresci cosița fetelor
Cât códele iepelor! (1)

Fetele din *Muntenia*, jud. Covurlui, com. Bursucani, se laă în ȕiua de *Sân Tóder* cu *rîn*, ca să le crească pėrul, pronunțând cuvintele:

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă cosițele fetelor
Cât coșile iepelor! (2)

În jud. Gorj din *Muntenia* încă de Vineri dimineta, fórte de nópte (pe nemăncate), maî din fie-care casă se duc prin luncî și prin câmpii ómeni, băeți și fete, să sape *Homan* (ȕis și *Érbă mare*). A doua ȕi, Sâmbătă, adecă în ȕiua de *Sân-Tóder*, fórte de nópte (pe negură), tótă lumea, dar maî cu sémă fetele mari, se scólă, fac leșie, în care fierb *Homan*, cu care se laă apoi pe cap, și după ce împletesc, pun la coșî vițe de fuior de cânepă și rădăcină de *Homan*, pe care le pórtă tótă ȕiua.

După ce se împletesc, es afară, tot pe negură, și ȕic din gură:

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă-mî cosițe capului
Ca pe códa calului!

Dacă băeții din apropiere voesc să le facă în necaz, când fetele pronunță versurile de maî sus, ieaă câte-o *tróca* (tivdă) și o bat în răspuns la ruga lor.

Negreșit că fetele atunci se supără și-i blastemă, fiind-că cred că le cade pėrul tot și rămâne capul ca tróca pelgați.

(1) T. Frâncu și G. Candrea, *Româniî din Munții apusenî (Moșii)*, București 1888, p. 128.

(2) E. Patriciu, *Superstiții*, publ. în «*Șeșetóra*», an. III, Fălticeni 1896, p. 149.

Cânepa, ce o pun la códă, însemnéză, după ele, să le créscă pèrul ca fuiorul de lung, iar *Érba mare* (Homanul), ce se fierbe în leşie, dic că aşă este obiceiul, fiind-că ajută să le créscă pèrul frumos.

Póte că *Homanul* să aibă vre-o putere de a face să créscă pèrul, saũ pentru că este o plantă mirositoare, s'a întrebuinţat din vechime la spèlat pe cap, dar numai în acéstă ȓi; orĩ că, fiind o plantă care cresce înaltă până la 2 m., s'a întrebuinţat tot pentru naivitatea de a cresce pèrul lung şi repede tot ca şi acea plantă.

Dar răděcina acestei plante nu se întrebuinţéză numai la spèlatul pe cap în acéstă ȓi, ci şi la vite şi *orătenii*. La vitele mari se dá cu porumb şi la *orătenii* în făină muiată saũ în tăriţe. Apoi parte din răděcini se păstréază în casă peste tot anul şi se aprinde din când în când, ca să mirósă frumos şi să prigonéscă pe *Necurata* din casă, care nu resistă la mirosul de *Homan*. (1)

În alte părţi, asemenea din *Muntenia*, tot poporul mic şi mare se spală în ȓiua de *Sân-Tóder* pe cap şi trup cu apă în care se tócă răděcină de *Érbă mare* saũ *Homan*, care se scóte atunci din pămînt, în credinţă că, făcênd acésta, le cresce pèrul capului ca códă *Cailor lui Sân-Tóder* şi că vor fi sănătoşi în decursul anului, iar în cas contrariu, adecă dacă nu se vor spală ast-fel, că se încurcă *Caii lui Sân-Tóder* în pèrul lor şi pe unii chiar îi şi omórá.

Tot în acéstă ȓi şi spre acelaşi scop unii dintre bărbaţi se tund şi se rad. (2)

(1) «*Românul literar*», Bucureşti 1891, No. 12.

(2) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, Bucureşti 1895, vol. I, p. 72: «La *Sân-Tóder*, care cade în prima Sâmbătă din Post, copiii se tund, ómenii mari se spală pe cap, caii se taie la copite, fetele se laũ cu stroh de la vite ca să le créscă pèrul mare şi frumos». — Din *Rêsp. la Cest.* d-lui Nic. Densuşian, com. Râjleţu, jud. Olt; — com. Ilovêţul, pl. Cerna, jud. Mehedinţi: «Femeile au obiceiul în ȓiua de *Sân-Tóder* a culege un fel de răděcini mirositoare «*Homan*»... se spală pe cap în acea ȓi şi au credinţă că cresce pèrul capului ca códă *Cailor lui Sân-Tóder*»; — com. Secu şi Ruptura, jud. Mehedinţi: «Sâmbăta de la începutul Postului Pascelui se ţine, că cred că-i omórá *Caii lui Sân-Tóder*, dacă es afară nóptea şi nu se spală pe cap cu *Homan*»; — com. Lăunele-de-jos, jud. Argeş: «La *Sân-Tóder*, care se serbéză în Sâmbăta întâia din Postul

În unele părți din *Moldova* fetele se scoldă cu noaptea în cap și, înainte de a resări soarele, strâng *turiști de fin*, fac lăutóre și, spălându-se pe cap, dic:

Tódere,
Sân-Tódere!
Ieà cosița fetelor,
Dă codița iepelor! (1)

saù :

Tódere,
Sân-Tódere!
Ieà codița fetelor,
Dă codița iepelor! (2)

saù :

Tódere,	Să crească lungă ca ața,
Sân-Tódere!	Móle ca mătasa,
Dă cosița iepelor,	Și cosița fetelor
Ca s'o pórte fetele,	Dă s'o pórte iepete!

În alte părți, tot din *Moldova*, ieau *rută* cu apă și, răcindu-se, se spală pe cap de câte-oră voesc, în credință nu numai că le crește părul, dar că se vor mântui de orice răutate și bôlă de cap.

După ce s'au lăut, fac o unsóre de *cójă de plop* cu unt de lemn, *cenuşă de nucă* și de *alune*, o amestecă cu untură de urs, și apoi cu unsóre de acésta se ung pe cap. Asemenea ieau untură de găină, unt-de-lemn, miere de roiú, pe cari amestecându-le și fierbându-le la un loc, se face unsóre, cu care ung apoi capul în 8 zile de-a rîndul.

În fine mamele, cari au copii mică, pun în acéstă di în

mare, tot poporul se spală cu *Érbă mare*, căci în cas contrariú se incurcă *Caii lui Sân-Tóder* în părul lor. Bărbații se tund și se rad.

(1) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 61. — G. S. Ionénu, *Mica colecțiune*, p. 54: «În ziua de *Sân-Tóder* (2 Martie) fetele mari se spală la cap cu *Érbă mare*, dicénd: «Sfinte Teodore! fă ca códele nóstre să crească ca cómele cailor». — M. Lupescu, *Superstiții*, publ. în «*Ședetőrea*», an I, Fálticeni 1892, p. 128: «În ziua de *Sân-Tóder* fetele se laú cu *stroh* de la vite, ca să le crească părul mare și frumos.»

(2) El. Sevastos, *Sërbătorile pop.*, publ. *diar cit.*, p. 150.

scăldătoare petricele și *florî de fîn* (stroh) : ca să fie copiii lor sănătoși ca pétra și drăgălași ca florile. (1)

IV.

TUNDEREA VITELOR.

Nu mult după *spălarea capului*, partea cea mai mare a Românilor din *Bucovina* îndătinéză de a tunde vitele cele cornute, și mai cu sémă viței, între córne, precum și împrejurul acestora, și a le rătéză vârful coșilor și ale córnelor (2), iar pe cai, și mai ales pe mânji, a-î *costruji*, adecă a le tunde, respective a le rătéză tótă cóma și códa, precum și pèrul cel lung din frunte și de la picióre. (3)

Tunderea și rătézarea acésta a pèrului se face cu scop ca acesta să créscă mai mare, mai frumos și mai iute (4),

(1) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 62. — Dim. S. Lupașcu, *Medicina babelor*, Bucuresci 1890, p. 40.

(2) Dat. Rom. din Corlata, com. de G. Piersec: «După ce s'aú lăut, tund pe boi, vaci și viței în frunte și la córne, și le rătéză códa»;—a celor din Balacéna, com. de G. Jemna: «In ȕiua de *Sân-Tóder* se rătéză coșile la vite»;—a celor din Siret, com. de d-l Or.Dlujanschi: «In acéstă ȕi se tund viței între córne»; — a celor din Ilișesci: «In ȕiua de *Sân-Tóder* tund pèrul de pe lângă córnelor vițelor, din frunte și din códa, anume ca să le créscă córnelor și pèrul și să fie mai frumoși.»

(3) Dat. Rom. din Corlata, com. de G. Piersec: «După ce s'aú lăut, tund caii la frunte, la cóma, la picióre și le rătéză códa»; — a celor din Șcheia, com. de Sim. Pop: «In ȕiua de *Sân-Tóder* se *costrușéză* mânji la cóma și la códa, iar viței se tund între córne»; — a celor din Stroesci, com. de G. Bărtoiu: «In ȕiua de *Sân-Tóder* rătéză ómenii coșile și cómele cailor»;—a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, com. de P. Scripcariú: «In ȕiua de *Sân-Tóder* tund ómenii vitele tinere cornute pe la córne, ca să le créscă córnelor frumos, iar mânșilor le tund cóma și códa, ca să créscă acestea mai bine. De aceea se chémă viței și mânji, cât sunt tineri, *costruși*.»

(4) Dat. Rom. din Stroesci, com. de Gemeniuc: «Pe la *Sân-Tóder* bărbații rătéză coșile la vite, creșénd că acestea cresc apoi mai iute»; — a celor din Udesci, com. de D. Cosmiuc: «La viteli se taie pèrul de la vârful coșii, ca să créscă mai bine»; — a celor din Stupca, dict. de Maria a lui Costan Botoșan: «Mai de mult rătéză boii și viței în frunte, ca să le créscă pèr frumos»; — a celor din Ilișesci, com. de d-l G. Forga-

iar rătézarea córnelor anume ca, devenind vre-un vițel saú vițică cu timpul împungătorí, să nu pótă așa de lesne împunge și străpunge pe cele-lalte vite și mai ales pe ómeni.

După ce aú tuns acuma tóte vitele câte aú avut să le tundă, string tot pèrul tuns și-l pun saú sub *tăietorul lemnelor*, saú îl îngropă într'un *moșinoiú de furnicî*, anume ca vitele să se îngrașe și să fie iuți ca furnicile (1) și să aibă preț bun la vîndare. (2)

Tunderea și rătézarea pèrului însă e usitată nu numai în *Bucovina*, ci și în cele-lalte țeri locuite de Români, și mai ales în *Moldova* (3), *Muntenia* (4), *Ungaria* (5), *Transilva-*

ciú, învățator: «Taie la vite pèrul de pe frunte și le rătéză coșile, ca să crească pèrul coșii mult mai fumos»; — a celor din Tereblecea, dict. de Maranda Strugariú: «De *Sân-Tóder* se taie la vite pèrul dintre córne, și la cai se rătéză códa și cóma, ca să le crească mai mare și mai frumos.

(1) Dat. și cred. Rom. din Ilișesci, com. de d-l Forgaciú: «Taie la vite pèrul de pe frunte și le rătéză coșile, punënd pèrul acela sub *tăietorul de lemne*, saú îngropându-l într'un *moșinoiú*, creșënd că vitele se fac mai grase»; — a celor din Mázánăesci, com. de I. Butnariú: «Ómenii tund viței pe la córne și le pun pèrul în *mușinóie*, ca să se îngrașe»; — a celor din Pátrăuțul de lângă Sucéva, com. de Sim. Holca: «Ómenii în ȕiua de *Sân-Tóder* tund de la vitele cornute pèrul de la córne și-l pun în *mușinóie* de furnicî, ca să fie vitele iuți ca furnicile și să se îngrașe.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Putna, com. de Nic. Goraș: «La *Sân-Tóder* rătéză córnela la viței, tot pèrul împrejurul córnelor și taie pèrul din virful coșii, anume ca să crească mai frumos și să aibă preț la vîndare.»

(3) Din *Rěsp. la Cest.* d-luí Nic. Densușian, com. Basaraba, jud. Sucéva: «In ȕiua de *Sân-Tóder* tund coșile la vite și la cai cóma și códa pentru a le cresce mai frumoșe.» — Idem, com. Valea-Glodului, jud. Sucéva: «Este obiceiul ca în ȕiua de *Sân-Tóder* să se tundă vitele între córne și caii la coșii și cóme.» — Idem, com. Scorțaru-noú, pl. Vlădeni, jud. Brăila: «La *Sân-Tóder* se tund nótinî.» — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 62: «In acéstă ȕi se tund vitele în frunte; iar *strohul* (finul scuturat din esle) se strînge și se păstréză pentru scaldători.» — M. Lupescu, *Superstiții*, publ. în «*Șeșetórea*», an. I, Fálticeni 1892, p. 128: «In ȕiua de *Sân-Tóder* se tund vitele în frunte, să se facă frumoșe.»

(4) Gr. M. Jipescu, *Opincaru*, București 1881, p. 77: «*Sân-Tóder*, când se tund ghitili între córne, la códa și la copită, și pèru se pune bine, să nu se prăpădescă ghita, or s'o mánance lupu; oilor, să nu le fure din sare ori din lánă, că nu le merge bine; vacilor, să nu le ieà din lapte, că le pìere țîța.»

(5) Kövari, *Credințe pop. din Farnaș*, publ. în «*Gazeta Transilva-*

nia și în *Banat*, cu acea deosebire numai că în unele locuri din cele două țări de pe urmă se efectuă Sâmbătă înainte de Săptămâna albă, iar în altele în séra lui *Sân-Tóder*. (1)

«In ajunul *Sân-Tóderului* — scrie d-l T. Frâncu cu privire la Români din munții apusenți ai Transilvaniei — este obiceiul de a tunde vițeii în frunte și cóma mândilor, ca să le mērgă bine în cursul anului. Prin tundere se mai crede că li s'ar întări córnele, iar mândilor le-ar crește cómele stufóse.» (2)

În fine în *Banat* mai e în séra spre *Sân-Tóder* încă și acea datină ca să se dea sare descântată la vitele cu cari se lucră sub decursul *Sân-Tóderilor*, anume ca să nu le facă *Sân-Tóderi* vre-un rău. (3)

În *Moldova* din contră este datină să se dea la vite sare descântată, ca să nu le facă *Sân-Tóder* vre-un rău, în cea dintâi *Vineri* după *Sân-Tóder*, precum și în cea din urmă *Marți* din luna lui *Martie*. (4)

V.

COLIVA LUI SÂN-TÓDER.

Românii din cele mai multe părți, atât din *Bucovina* cât și din celelalte țări locuite de dânșii, au datină de a duce

niei, an. LIX, No. 282, p. 6: «La *Sân-Tóder* vitele cornute mai tinerele și mai mărunte trebuie tunse în frunte între córne, să nu le umple peste vară *gadul*.»

(1) Sim. Manguica, *Calendarul pe an. 1882 și 1883*: «Retezarea córnelor vițeilor, tunderea părului lor pe lângă córne și tăierea părului din virful coșilor, spre a crește toate acestea mai iute și mai frumos. (Tóte acestea se fac pe alocurea în séra lui *Sân-Tóder*.)»

(2) *Op. cit.*, p. 128.

(3) Sim. Manguica, *Calend. cit.*

(4) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 63. — G. S. Ionénu, *op. cit.*, p. 54: «Vinerea după St. Teodor și în cea din urmă *Marți* din luna *Martie* să se dea la vite sare descântată, ca să nu le facă St. Teodor vre-un rău.»

în fie-care an în ziua de *Sân-Tóder* grîu fiert, numit *colivă*, la biserică. (1)

Datina acésta, după cum ne spune o legendă din Bucovina, datéază tocmai de pe timpul lui *Sân-Tóder*. Iată și legenda respectivă :

«Cică la începutul creștinismului erà un împérat păgân, care urà fórté tare pe creștini și nu odată îi chinuia și-i pedepsià fórté crâncen, cugetând că prin acésta îi va stîrpi de pe fața pămîntului. De la o vreme însă, vëdënd că creștiniî din ți în ți tot mai tare se înmulțesc și că el nu-î póte de-ajuns pedepsi și stîrpi, și-a pus într'o ți în gând ca să-î spurce pe toți. Și cum și-a pus în gând, așa a și făcut. A poruncit ostașilor sêi pe la începutul Postului mare, când toți creștiniî postiaü și se curățiaü de păcate, să facă mai multe cuptóre de pâne spurcată, adecă amestecată cu sânge, precum și alte mîncări și bęturi asemenea spurcate. Iar după ce aü sfirșit ostașii de copt pânea cea spurcată, a poruncit tuturor negușitorilor de pâne să strîngă pânea lor și să se vîndă numai pâne împératéscă, prea bine sciind că creștiniî, neavënd ce mîncă, vor fi nevoiți să cumpere și să mînânce pâne de a lui, și mîncând se vor spurcã, și atunci se vor face păgâni ca și dînsul!

«Și într'adevër că, oprind el negușitorilor să vîndă pâne și alte mîncări și bęturi de sec și curate, și întindënd numai marfă de a sa spre vîndare, creștiniî fură de la o vreme nevoiți să cumpere și să mînânce pâne de cea spurcată de-a împératului.

«Insă Dumneđeü, vëdënd acéstă apucătură neomenéscă a împératului, nu-î veni nici decum la socotélă, și de aceea n'a lăsat pe creștini ca să se spurce, ci se arată într'o nópte unui creștin, anume *Tóder*, în vis, și-î țiise să mérgă până la Vlădica, să-î

(1) Dat. Rom. din *Bucovina*, com. Costâna, distr. Sucevei, dict. de Ioan Cocârla, com. de Nic. Cocârlă, stud. gimn. -- Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian, com. Sasca, jud. Sucéva: «Grîu fiert, numit *colivă*, se duce la biserică mai cu sémă la *Sân-Tóder*, care se serbézá în Sâmbăta din sęptémăna întăia a Postului mare.» -- El. Sevastos, *Serbătorile pop.*, publ. în *țiar cit.*, p. 150: «*Sân-Tóder* cadetot-deauna în cea dintăiü Sâmbătă din Post, când se fierbe grîu și se duce la biserică.» — Dat. Rom. din *Banat*, com. de d-l Ios. Olariu: «In țiua de *Sân-Tóder* se duce *colivă* la biserică.»—Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*: «Ducerea colivei *Sân-Tóderilor* la biserică se întimplă în unele părți din Banat tot-deauna Vineri după începerea Păresimilor.»

spue ca să pue să tragă clopotele, să se adune toți creștinii la un loc și, după ce s'or adună, să le dică ca să nu mai cumpere și să mănânce pâne de-a împăratului, că tótă e spurcată.

«*Tóder*, fiind un creștin fôrte evlavios și cu frica lui Dumne-
deu, cum s'a făcut diuă, îndată s'a și dus la Vlădica și-î spuse
din fir în pěr tóte ce avù să i le spue.

«Vlădica ascultă cu luare aminte până la sfirșit tóte cele ce i
le spuse *Tóder*, iar la urmă, după ce a sfirșit, îl întrebă: cine
este el, că pórtă grijă de turma lui Christos?

«*Tóder* îi răspunde, dicând:

«— Eü sunt ales și trimis de Dumne-deu spre ajutorul crești-
nilor, să-î feresc pe dinșii și pe Sfinția Vóstră ca să nu vă spur-
cați și necinstiți, mănând pâne de-a împăratului!

«— D'apoi bine, — dișe Vlădica mai departe, — cu ce să hră-
nesc eü pe toți creștinii, și mai ales pe nevoeșii și săracii, cari
numai cu cumpăratul se nutresc?

«— Cu ce? . . . cu pesce și cu griü fiert și amestecat cu miere!
— răspunse *Tóder*. — Dacă le vei da griü fiert și pesce, nu se
vor spurcă și nici de fóme nu vor muri, și atunci mare le va
fi mângâierea că i-ai ferit ca să nu-și pângărescă sufletul!

«Și cum a spus *Sân-Tóder*, căci creștinul acela eră *Sân-Tóder*,
așa a și făcut Vlădica, și creștinii nu avură lipsă să cumpere
și mai departe pâne de-a împăratului.

«Și așa ședură bucatele împărătesci o săptămână întrégă, fără
ca să se uite cine-va la dinsele și să le cumpere.

«Vedënd ostașii de la o vreme că numai de géba staü cu
pânea de vîndare, că nimeni nu vine s'o cumpere, aü mers la
împăratul și i-aü spus că nimeni nu voesce să cumpere pâne
de a lui.

«Împăratul, auđind acésta, s'a făcut foc și pară de mânie, dar
nu dișe nimic, fără numai atâta ca să mai stea încă o săptămână
și apoi va vedé ce-a face.

«Ostașii mai stătură o săptămână, dar tot de géba, căci nu
numai că nu veniă nimeni să cumpere, dar nici chiar nu se uită
la pâne.

«După ce a trecut acuma și a doua săptămână și a vedüt îm-
păratul că nimeni nu vine să i cumpere pânea, fiind-că creștinii
se nutriaü cu *pesce* și cu *griü fiert*, a poruncit să încarce tótă
pânea în harabale și să o ducă să o arunce în apă, ca să o mă-
nânce pescii și să se spurce aceștia.

«Ast-fel a spurcat el tot pescele.

«*Sân-Tóder*, vedënd acésta, i-a făcut pe creștinii iarăși luă-

tori de sémă ca să nu mănânce mai mult pesce, că acuma și acesta e spurcat.

«Și creștinii, ascultându-l pe *Sân-Tóder*, s'aũ hotărît să nu mănânce nici pesce, ci numai grîu fiert.

«De atunci apoi și până în ȕiua de astăđi nu obicînuesc ómeniĩ a mîncă pesce în decursul Postului mare, afară de *Florũ* și de *Bunavestire*, cređend că numai în aceste douė ȕile e bine de mîncat, iar în cele-lalte e spurcat.

«Și tot de atunci se trage și obiceiul, că duc ómeniĩ în fie-care an în ȕiua de *Sân-Tóder* colivă, adecă grîu fiert și îndulcit cu miere, la biserică.» (1)

Grîul, respective *coliva*, despre care ni-ĩ vorba, se pregătesce în cele mai multe părđi ast-fel: se piséză bine în piuă, se cerne, și se pune apoi la foc să férbă. După ce a fiert de ajuns, se frămîntă puțin și se pune și puțină sare în el. Ast-fel pregătít se pune într'o strachină, se neteđesce bine pe de-asupra, și apoi se duce cu strachină cu tot la biserică. (2)

Unele femei mai cunoscétóre și mai pricepétóre în ale pregătirii bucatelor, prin urmare și a coliveĩ, după ce aũ fiert grîul cum se cade și după ce l'aũ frămîntat de ajuns, il amestică cu puțină miere, ca să fie mai dulce și mai gustos la mîncare; iar după ce l'aũ pus în strachină saũ într'un talger și l'aũ neteđit, il împodobesc pe de-asupra cu mieđ de nucă, pe care-l așeză în formă de cruce. Și așă il duc apoi la biserică. (3)

În cele mai multe părđi din *Bucovina* însă este datină de a duce în ȕiua de *Sân-Tóder* la biserică nu numai grîu fiert, adecă *colivă*, ci și *pomeniri* saũ *sorocoustc*, adecă câte

(1) Din Costăna, dict. de Ioan Cocărla și com. de N. Cocărla. — Veđi și E. Baican, *Obiceiuri la Români*, București 1884, p. 16: «În ȕiua de *Sân-Tóder*, care se prăznuesce în Sămbăta întâia a Postului mare, fiecare gospodar face *colivă* (grîu fiert cu miere de faguri și mieđ de nucă pisat), spre aducere aminte că *Sân-Tóder*, trăind între păgâni, a sfătuit pe creștinii cari erau cu el să nu mănânce nimic de la păgâni, că erau tóte lucrurile de mîncare otrăvite și necurate, și, deci, pentru a nu suferi de fóme, să mănânce grîu fiert.»

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian, com. Sasca, jud. Sucéva.

(3) Dat. Rom. din mai multe părđi ale Bucovinei.

un păhărel de miere, de-asupra căruia se află un toiag de cêră galbenă, în unele locuri însă o lumină mare albă, apoi un şipuşor de vin sau mied, orî mursă, şi un blid cu pâne sau vre-o câţî-va colăcei orî franzele.

Păhărelul cu miere şi toiagul de pe dînsul rămân în biserică până în *Joia mare*, iar blidul cu pânea şi şipuşorul cu vin, cari le ieă preotul liturghisitor dimpreună cu ceilalţi servitorî bisericesci, se aduc în fie-care Sâmbătă ce urméză.

Toiagul, respective lumina, se aprinde în fie-care Sâmbătă la sfîrşitul liturghiei, când se face pomenirea celor morţi, pentru cari s'aũ şi adus. (1)

În unele părţi, din *Bucovina*, în loc de aşă numitele *pomeniri*, *sorocoste* sau *parastase*, despre cari am vorbit până aci, este datină de a se duce la biserică *ciur*, adecă un ciur sau sită în care se află puse mai multe *pomeni*. (2)

În alte părţi atât din *Bucovina* cât şi *Transilvania*, districtul Năsăudului, *pomenirile* acestea se fac în decurs de şapte Sâmbete, începînd cu Sâmbăta din *Săptămâna albă*, adecă cu cea dinaintea Postului mare, şi ţinîndu-se în fie-care Sâmbătă următore până înainte de *Flori* sau *Dumineca Floriilor*. (3)

Tot cam aşă se duc sau se pörtă colivele, pomenile sau *parastasele* acestea şi în unele părţi din *Moldova* şi *Muntenia*. (4)

Româncele din *Turcia europenă* fac în ajunul onomasti-

(1) S. Fl. Marian, *Inmormîntarea la Români*, p. 378.

(2) Dat. Rom. din Frătăuţul vechiũ, dict. de Zenovia Rusu.

(3) S. Fl. Marian, *Inmormîntarea la Români*, p. 378. — Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 92: «În Sâmbetele Postului celui mare se pörtă slujbele consângenilor mai de apröpe cari aũ rëposat în decursul anului expirat, începînd de la Postul mare. În Sâmbetele morţilor femeile nu ung cu lut în casă, ca să nu se ungă gurile morţilor cu lut. Şi acei cari n'aũ avut nici un cas de mörte în anul trecut pomenesc pe toţi morţii lor în acele Sâmbete.»

(4) Din *Rësp. la Cest*, d-lui Nic. Densuşian, com. Sasca, jud. Sucéva: «În tôte Sâmbetele din Postul mare se duc la biserică *parastase*, adecă câte 2 sau 3 colăcei rotunđi pentru fie-care mort, dacă se pörtă pentru doi sau trei morţi.» — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 63—64. — I. S. Ne-goescu, *Credinţe populare*, publ. în «*Gazeta Poporului*», an. IV, Timi-

cei unui cap de familie, prin urmare și în ajunul lui *Sân-Tóder*, *pendertu*, adică cinci litiți sau pâni (*pendi arton*), cari, împreună cu o sticlură de vin și cu o colivă, se trimiți la biserică spre a fi binecuvântate. Una din aceste litiți rămâne preotului, iar cele-lalte patru se fac bucățele și se împart în biserică și acasă. Iar în ziua numelui se mai binecuvînteză încă o litie și încă o colivă acasă la acela a căruia e ziua numelui. (1)

În fine, foarte mulți Români din *Bucovina* îndătinéză nu numai de a duce colivă și pomeniri la biserică, ci tot odată de a face și *prasnice* acasă asemenea pentru aducerea aminte și pomenirea celor răposați, și mai cu sémă aceloră cari s'au chemat *Tóder* (2), precum și cei ce se chémă *Tóder* (3), și a da la ocasiunea acésta celor sërmanii nu numai mâncări și bęuturi, ci și alte obiecte de pomană. (4)

În fine e de observat încă și aceea că toți cei ce se chémă *Tóder* își prásnuesc onomastica, nu la ziua aniversară a vreunuia din sfinții cu acest nume, ci în Sâmbăta lui *Sân-Tóder*, despre care ne-a fost până aci vorba. (5)

șóra 1888, No. 17, p. 5: «Asemenea, Păresimile, în tótă Sâmbăta se duc colivi la biserică de așteptarea sufletelor până la *Joii marii*.»

(1) I. Nenișescu, *De la Români din Turcia europénă*, București 1895, p. 527, nota 1.

(2) Dat. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilén: «De la *Sân-Tóder* încep tóte prasnicele dumneșeesci. Unii ómeni fac în acéstă zi și o lécă de prasnice;—a celor din Volovę, com. de I. Buliga: «*Sân-Tóder* pică la popor tot-deauna în sęptémăna cea dintăiú a Postului mare, și anume Sâmbătă, și acuma fac ei cele mai multe prasnice;—a celor din Liuđi, dict. de Maria Stefanescu și com. de Dim. Bondariú: «La *Sân-Tóder* se pornesc prasnicele; — a celor din Broscăuțul-vechiú, dict. de Palaghia Onciul, com. de G. Palamarciuc: «În ziua de *Sân-Tóder* fac unii prasnice, pomenind pe cei răposați.»

(3) Dat. Rom. din Pătrăuți, distr. Sucevei, com. de Sim. Holca: «Ómenii cari se chémă *Tóder* fac în acéstă zi prásnuire; — a celor din Lucăcesci, com. de Iac. Paicu: «În ziua de *Sân-Tóder* fac prasnice aceia cari se chémă *Tóder*.»

(4) Dat. Rom. din Cupca, dict. de Casandra Țuguuiu, com. de Th. Prelici: «În ziua de *Sân-Tóder* se dá sërmanilor de pomană.»

(5) G. Dem. Teodorescu, *Datine vechi*, publ. în «*Gazeta săténului*», an. XV., R.-Sárat 1898, p. 176. — Sim. Manguuca, *Calendar pe anul 1882 și 1883*: «În multe comune (sate) numeroșe familii sântuesc pe *Sân-Toderi* de patronii ai casei.»

VI.

ÎNCURAREA CAILOR.

Încurarea cailor, numită și *Alergarea cailor*, este o datină, care se ține de regulă în *Sâmbăta lui Tóder*, sau mai bine zis în ziua de *Sân-Tóder*, și care e usitată mai cu seamă în *Muntenia*. (1)

Nu e însă aci vorba despre Țilele onomastice ale celor vre-o șapte opt sfinți Teodorî, cari se citesc în calendar, răspândite peste toate lunile anului, ci despre întâia Sâmbătă ce urmează după *Lăsata secului* de Postul Pascilor; nu este cutare Ți din lună, ci invariabil prima Sâmbătă din post, și mai adese în luna care ne aduce primăvara, căci *Martie din post nu lipsesce nici odată*.¹

Fiind-că se lasă sec de două orî, odată de carne, altă dată de brânză, de aceea *Încurarea cailor* se practică după localități, când în Sâmbăta din *Săptemâna brânzei*, când în Sâmbăta primei săptemâni din post. Cea dintâiu prealéză în unele localități pentru *Încurarea cailor*, cea de a doua pentru obiceiul domestic al *spălării capului* cu *Érbă mare*. (2)

În unele părți, tot din *Muntenia*, *Încurarea cailor* e usitată în ziua martirului *Teodor Tiron* (17 Februarie) (3), iar

(1) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Zănóga, pl. Câmpu-Romanași: «Flăcăii pe-aiți au obiceiul în ziua de *Sân-Tóder* de a *încurá caii* în onórea lui *Sân-Tóder*, căci el umblă călare când era pe pămînt.» — Idem, com. Diosci: «*Sân-Tóder* a fost un bun călăreș. El a tăiat un șerpe mare, care mănca lumea. De aceea băeții, în ziua lui, *se implimbă pe cai*»; — Idem, com. Petru, jud. Teleorman: «Ómenii în ziua de *Sân-Tóder* *încurá caii*, și se ține ca sărbătóre numai pentru aceea»; — Idem, com. Scorțaru-noú, pl. Vlădeni, jud. Brăila: «La *Sân-Tóder* se cercă caii, cari sunt sănătoși, încălecând pe ei și repeșindu-i câte o bucată de loc ca să fie sănătoși peste an»; — com. de d-l Dr. C. Istrati: «În *Muntenia* și mai ales în județul Romanași există încă și acuma *Încurarea cailor* numită și *Alergarea de cai*, în ziua de *Sân-Tóder* la începutul Postului mare.»

(2) G. Dem. Teedorescu, *Datine vechi*, publ. în «*Gazeta săténului*» an. XV, R.-Sárat 1898, p. 174.

(3) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian. com. Ciurariú, jud. Teleorman: «*Caii lui Sân-Tóder* se serbéză la 17 Februarie, când se fac *alergări cu cai*, fără a sci ce însemnătate au acești cai.»

în altele în ziua de *Patru-zeci de Mucenici* (9 Martie). (1)

În unele părți din *Transilvania*, precum bunăoară în Sâncel, lângă Blaj, precum și în *Banat*, *Încurarea* sau *alergarea cailor* e usitată în Lunia primă din Postul mare. (2)

Încurarea cailor, după cum rezultă din cele înșirate mai sus, cade în răstimpul celor nouă zile cât durează *Caii lui Sân-Tóder*. (3)

Totuși ziua cea mai usitată pentru *Încurarea cailor* e ziua de *Sân-Tóder*, care, după cum am văzut în cap. I., cade tot-deauna în Sâmbăta cea dintâia a Postului mare, când cade și *Tóderul-cel-mare*.

În această zi toți sătenii din localitățile amintite mai sus, și mai ales cei din jud. Romanați, cari au cai, es cu dinșii la un loc deschis și acolo încep apoi a se întrece în fugă. Cine ajunge mai de grabă la țintă, acela e cinstit și sărbătorit de toți, acela câștigă premiul, care constă mai ales în laudă.

Unii se apucă chiar și în rătășag. Acesta însă atârnă de regulă de la voința și starea celor ce se apucă în rătășag. (4)

Încurarea cailor, care dă ansă poporului de la țară de a ține și a grijii cât se poate de bine de caii săi peste érnă, ca să fie cât se poate de sdraveni, voinici, tari și tot odată cât se poate de sprinteni, și ca să nu-l dea nici când, la nici o întâmplare, de rușine, e o datină foarte veche, moștenită de la străbunii noștri.

Dovadă despre acesta avem mai cu sémă mai multe colinde.

(1) Din *Résp. la Cest*. d-lui Nic. Densușian, com. Socetu, jud. Teleorman: «La *Mucenici* es băeții pe cai și fac *alergări* prin comună. Fetele atunci trebuie să se spele pe cap des-diminéță, căci alt-fel, dacă caii s'ar vedé alergând și ele ar fi nepepténate, li se încurcă pèrul tótă vara.»

(2) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «Lunia primă din Postul Pascilor sau Postul mare *alérgă caii și mânđii*. Tot atunci alérgă și vitele pe uliță, ca să fie iuși peste an. Ba chiar și vișeii de un an îi prind la jug și-i alérgă pe uliță.» — Sim. Manguuca, *Calendarul pe an. 1883*: «Tot în această Lună (adecă cea dintâia din Postul mare) alérgă ómenii cu caii.»

(3) Com. de d-l E. Hodoș: «*Alegarea cailor* în Păresimi nu-î alt ceva decât imitarea alergării *Sâm-Tóderilor* pe cai în Postul mare.»

(4) Com. de d-l Dr. C. Istrati.

Aşa într'o colindă din *Muntenia* găsim, pe lângă faptul nepotcovirii cailor, încă și *incurarea* lor pe gerul cel cumplit al ernei și pe căldura cea înneacătoare a veri.

Iată și colinda respectivă :

La stîlpul din grajd
Stă murgul legat,
Legat și 'nfrinat.
Mult nu stă legat,
Că pe el mi-l scóte
Și frumos mi-l bate,
Frumușel pe spate,
Și pe el mi-l țin
Patru aprodei,
Doi de dârlogei,
Doi de dalbe scări,
Iar al cincelea,
Ce stăpân i-eră,
Tînêrul N.
Pe sapă mi-l bate
Și mi-l neteșese,
Din gură-i grăesce :
— Pasci, murgule, pasci,
Pasci să mi te îngrași,
Că am să te vind
În tîrg la Buzêu
Pe chile de grău,
Valuri de postav,
Nunta ca să-mi fac,
Óstea să-mi îmbrac !
Murgul, d'auđiă,
Din gură-i grăiă :
— Drag stăpâne-al meu,
Dat de Dumneđu,
De ce să mă vinđi ?
Mai adu-ți aminți
C'an, la Bobotéză (1),
Când preoți botéză,
Lumea creștinéză,
Io m'am întrecut

Cu cincî-đeci de cai,
Tot cai nemeșeci,
Tot misiri turcesci,
Tot cai potcoviți,
Bine închingiuiți,
Io nepotcovit
Și nechingiuit;
La 'ntrécet te-ai luat
Pe ghéță luciósă,
Sticlă lunecósă :
Ei s'au resghinat,
Jos că mi-au picat ;
Io, nepotcovit,
Nainte-am eșit ;
La toți am plăcut,
Fală ți-am făcut,
Și ție
Și mie,
Ție de vitéz,
Mie de cal bun !
Tînêrul N.
La murgul privesce,
Din gură-i grăesce :
— Pasci, murgule, pasci,
Pasci să mi te 'ngrași,
Că eü nu te vinđ,
Ci te ispitesc
Și glume glumesc !
Murgu-i răspundeă,
Din gură-i țieă :
— Stăpâne, stăpâne,
Drag stăpân al meu
Dat de Dumneđu,
Mai m'ai ispitit
La un mare zor

(1) Anacronism: Alergările cu cai se fac, după cum s'a arătat, la *Sân-Tóder*, iar nu la Bobotéză.

'N luna lui Coptor
 Cu cinci-șeci de cai,
 Cinci-șeci fără cinci,
 Patru-șeci și cinci,
 Să trecem în not
 Apa Mării Negre.
 Toți s'au înecat,
 La afund s'au dat.
 Ce sunt vinovat ?
 Că eu te-am scăpat,
 Când m'am pedicat
 D'o pénă
 De mrénă,
 Și m'am poticnit,
 Caftan ți-am stropit,
 Caftan și cioltar

Galbën busdugan :
 Afar' d'am eșit
 La mal pe uscat,
 C'o nar' am suflat,
 Tóte le-am svintat;
 C'o nară de foc,
 Le-am svintat pe loc,
 C'o nară de vînt,
 Le-am uscat curînd,
 Și, cum am putut,
 Fală ți-am făcut
 Și ție
 Și mie :
 Ție de vitéz
 Mie de cal bun ! (1)

O altă colindă ne presintă încurarea eterogenă: rămășagul calului cu șoimul de vînătoare. În sfada lor, amîndoi se laudă că unul va întrece pe altul la fugă. Voinicul le satisface dorința și promite că va aduce la îndeplinire condițiunile între ei stabilite, de a pedepsi cu asprime pe cel ce se va arătă codaciū :

Sâmbăta treceă
 Și diua-mi sosiă,
 La câmp îi scoteă,
 Și mi-i potrivîă,
 Și drumul le da.
 Murgul își luă
 Drumul cu fuga,
 De par'că sburà ;
 Apoi se 'ntorceă,
 Ca un cal cuminte,
 C'un cés mai nainte.
 Șoimul își luă
 Cerul cu ducu
 Și pe vînt sburà ;
 Insă rămâneă
 Și întârđiă
 C'un cés mai târđiū,

Tot prin crângurele,
 După păserele,
 Paseri gălbióre,
 Paseri de pe mare.
 Acas' de-mi veniă,
 Pe stîlp se lăsă
 Cântând,
 Ciripind,
 Din gură grăind :
 — Stăpâne, stăpâne,
 Drag stăpâne-al meu
 Dat de Dumneđeū,
 Vin' de mă slușesce
 Și mă pedepsesce,
 Că io am venit
 C'un cés mai târđiū !

(1) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop. rom.*, București 1885, p. 56.

Atunci calul, emblema bunătății generoase, mulțumit cu recompensa morală a victoriei, ca unul care pentru *fală*, iar nu pentru interes se luptase, intervine cu mărinimie și-l rîgă ast-fel:

— Stăpâne, stăpâne,
 Drag stăpân al meu,
 Dat de Dumnezeu,
 Șoimul nu-ți sluși,
 Că ți-o trebui
 Rar, la ȃile mari,
 Ca a de Crăciun
 Și de Bobotéză.
 La curte de-î merge
 Călare pe murgul,

Pe umeri cu șoimul,
 Domnul te-o vedé,
 Bine i-o pără
 Și ți-o mulțămi
 Și te-o dărui
 C'un dar,
 C'un cioltar,
 C'un caftan de Domn,
 Taie cap de om! (1)

In fine, o a treia colindă din *Banat*, care descrie nu numai *alergarea cu caii*, ci ne arată tot odată și premiul ce-l va câștiga junele care va sosi mai întâiu la locul hotărît pentru alergare, sună precum urméză:

La livada, sub cetate,
 Mire tinerel!
 June mindru, calu-și bate,
 Și-l infrină, și-l întorce,
 Rótă mare ca să jóce.
 — Alelei! murguțul meu,
 Dar' ce-î ađi pe capul tēu?
 Vreū să-mi joci, și tu nu joci,
 Staî ca délul, nu te 'ntorcî!
 — Alelei! stăpânul meu,
 Bine sciî tu, că mi-î rēu,
 M'ai mánat și m'am stricat
 Când cu mine ai săltat
 Trei párae-alăturate
 Și trei ziduri de cetate,
 Pentru fata frumușórá,
 Să o ieî de sofiórá!
 — Murgule, căluțul meu,
 Ian arată pasul tēu,
 Lasă-te ca și pe vînt,

Să n'ajungi nici de pămînt,
 Umbra ta să nu te 'ntrecă,
 Tu să 'ntreci junimea 'ntrégă...
 Nu mă face de rușine,
 Astăđi aș jucă mai bine,
 Sari, te 'ntorce cât mai poți,
 Ca să 'ntrecem noi pe toți,
 Cine 'n frunte-a alergă,
 Fată mindr'a căpētă,
 Dacă ea ar fi a mea,
 Eū în staul te-aș băgă
 Și ți-aș da griū vînturat
 Și vin roșu strecurat!
 — De-î așă pe cum grăescî,
 Mână-mē 'n cotro voescî!
 Murgul șoim se prefăceă,
 Pe toți junii întreceă,
 Alergă ca și pe vînt,
 Ajungeă după cuvînt,
 Și ușor se întindeă,

(1) G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 63.

Nici de érbă atingeà !
 Mirele ca 'n sbor se duce
 Pe fátuță s'o apuce,
 Și de ea s'apropià
 Și de mânã o țineà, —
 Și pe junî ei îi vedeà
 Norî din pulber prefăcënd
 Și acasă re'ntorcënd,
 Fat' atuncea cuvintà :

— Mâna mea acu-î a ta,
 Că ai cal de poți grăbi,
 Când dușmanii vor bui,
 Ca să-mi rumpă florile
 Să 'ntunece zorile,
 Ca cunune să nu fac,
 Că ar vrea să nu-ți mai plac,
 La 'ntunerec să nu veđi
 Că ar vrea să mă și perđi ! (1)

Datina *Încurării* — tot-deauna favorisată de câte-va împrejurări, între cari agerimea cailor, încorcirea lor, apoi desimea răsbóielor, marea căutare ce aveau în comerciú, ca bucurându-se de necontestată reputațiune, — datina *Încurării* a străbătut vécurile până în suta XVIII, când, după *Dimitrie Cantemir* și *Constantin Brâncovénu*, beii fanarioți, neputându-o desființa, îi dau un fel de lustru.

În Bucuresci, Oborul a fost continuú un tîrg însemnat de cai. Aprópe de acel punct urmà să se facă și *încurarea* de la *Sâmbăta lui Tóder*.

Sub *Ipsilanți* s'a preferit câmpia Colentinei din josul mănăstirii Plumbuita spre satul Stefănesci. Sub *Ghici* s'aú făcut mai multe alergări de vară la 27 Iulie, ziua St. Panteleimon, pe câmpia de lângă ospiciul și biserica comunei Panteleimon spre Cernica. Cantacuzinii aú întreprins *încurări* pe câmpul Cotrocenilor în direcțiunea comunei Domnesci. Din tóte aceste localități, usul a consacrat câmpia de la Teiú, proprietate tot a familiei Ghica, din cauza apropierii bisericei, a pădurii și a lacului, cum și pentru cuvintul că tot acolo se mai țineà un bâlciú anual, ęis bâlciul *Drăgaica*, în ziua de Sânt-Ilie, 20 Iulie.

În capitală, *încurarea* a înflorit până acum vre-o 25 ani când măcelarii se întreceau cu orzarii pe călușeii lor *în buestru*, giambașii cu foștii militari *în fuya mare* și cu zurbagii *pe deșelate*.

Și erà demnă de admirat acea aglomerare învălmășită, unde totul se petreceà în libertate, sub arșița sórelui său la bătaia vîntului, fără plată de intrare, fără *premiuri* în

(1) Dr. At. M. Marienescu, *Colinde*, Pesta 1859, p. 113.

banii său în obiecte, fără *pariuri* și fără poliție. Ca la o adevărată instituțiune democratică, lăsată numai pe séma clăsor de jos și de mijloc, participă bătrân și tinăr, mai îmbrăcat și mai sdrențeros, familii întregi și individe isolate, toți voioși și zimbitorii de păteniile unora, de triumfurile altora.

Și toți se întorceau acasă cu nespūsă poftă de mâncare, fiind-că petrecuseră ziua în aer liber și curat, fără grijă și numai cu emoțiunii nevinovate.

Datina străveche, care atâta timp îmbunătățise rassa cailor românesci, degenerase cu totul și ajunsese slabă petrecere de mahală, când imitațiunea străină veni să o reorganizeze, să o ridice, să-i dea alt *ifos* și să o prefacă în așa numitele *curse*.

Curse ?

La auđul acestui cuvânt poporul pufni în rís, căci el întrebuintă *cursele* numai pentru prinderea șorecilor, chițcanilor și șobolanilor. Așa s'a întâmplat cu multe neologisme, cari aveau omonime în limbă.

— Nu mai e, vere Năstasă, nu mai e *incurare de cai* ! ci-că se fac *alergări* lângă pădurea Bănesei și unul m'a păcălit spuindu-mi că le ȃice *curse* !

— Da, vere Dinule, așa am auđit și eũ !

— Și cum or fi nenisorule ? ce-or fi prindend cu ele ?

— Ci-că prind bani în loc de șoreci : bani de la cine alérgă cu caii, bani de la cine intră să privescă, bani unii de la alții pe rămășaguri că pintenogul lui Stan o să întrecă pe bidiviul lui Nécșu, ori că roibul cutăruia o să sară peste șanț mai abitir decât surul cutăruia.

Încet încet, transițiunea s'a făcut și lumea s'a deprins cu noua organizare, căci nu eră cevă nouă, ci continuarea sub altă formă a vechei datine.

Alergările de cai, ca necesitate economică și ca instituțiune utilitară, urmau să fie chiar desvoltate. De aceea s'aũ și admis două epoce : în locul *Sâmbetei lui Tóder*, alergările de primăvară și cele de tómnă, cu tendința de a fi introduse în cât mai multe localități și nu de a le scobori la nivelul poporului, ci de a ridica poporul până la nivelul lor, prin cultura și îngrijirea cailor. Și e un bine, căci obi-

ceiul *încurării*, pe care-l avusesem înainte de alte țări, nu trebuia să dispară, ci să se primenască și să progreseze, ca multe din manifestările activității în societatea modernă. (1)

VII.

ÎNFĂRTĂȚIREA ȘI ÎNSURĂȚIREA.

O sémă de Români și Românce din unele părți ale *Transilvaniei*, *Banatului* și *Ungariei*, pe lângă datinele usitate în ziua de *Sân-Tóder* cari s'aũ înșirat în capitolele premergătoare, mai aũ încă și aceea de a se prinde *frați de cruce*, cărora le mai ȃic și *fărtași*, precum și *surori de cruce*, cari se mai numesc și *surate*.

Frați de cruce sunt doi prietini foarte intimi, gata să sară în foc și în apă unul pentru altul.

Se mai numesc frații de cruce și *fărtași din dragoste* (2), iar acțiunea acestei *frății* sau *fărtașii* se numesc *înfrățire* (3) sau *înfărțăfire* și *însurățire*. (4)

Devisa *fărtașilor* este iubirea extremă până la mórte. Nu se cértă și nu se trădeză, fie chiar mórte de om. Un frate de cruce valoréză mai mult decât un frate de sânge. Secretele lor nimenui nu se spun.

Dacă móre unul din ei, atunci cel rămas în viéță umblă cu capul gol, ca și cei-lalți consăngenii ai mortului, până il îngrópă, ieă parte la înmormintare, duce sicriul cu alții și-i păstrează amintirea tótă viéța sa, ȃicând : *avuiũ și eũ un fărtaș și n'am avut parte de el*.

(1) G. Dem. Teodorescu, *Datine vechi*, publ în *ȃiar cit*.

(2) Frâncu și Candrea, *op. cit.*, p. 126.

(3) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul : «La acéstă ȃi se face în țera Hațegului *înfrățire*, adecă feciorii se fac *frați de cruce*, iar fetele *surori de cruce*».

(4) Sim. Manguiuca, *Calend. pe an. 1883* : «*Înfărțăfirea feciorilor și însurățirea fetelor* (pe alocurea după Pasci la *Matcaléu*).»

Pruncii fraților de cruce nu se căsătoresc împreună, ținând că-î păcat. De aceea sunt rar ómenii cari se prind frați de cruce, și numai multă simpatie, conviețuire, afaceri comune, motive psihice pot să determine pe doi inși sau pe două inse să se prindă *fărtați și surate*.

Frații de cruce se prind sau când sunt prunci de la 10—16 ani, ori în junețe, înainte de a se fi căsătorit, și după ce s'aũ prins, numai mórtea îi mai póte despărți,

Prinderea se face pe *pâne și pe sare* și formula de jurământ este acésta :

Eũ ți-oiũ fi frate
Până la mórte.
M'oiũ lăsà de pâne
Și de sare mai bine
Decât să mẽ las de tine!

După rostirea jurământului, daũ mâna și *frăția* este încheiată.

În comunele Tomnatec, Grohot, de pe Crișul-alb, *frații de cruce*, când se prind, își împung cu un spin vârful degetului mic, sângele îl amestecă unul cu altul și ast-fel, dând mâna, se *sigiléză frăția*.

Tot în modul arătat se prind și *surorile de cruce* când sunt mici și înainte de a se mărită. Ele se întituléză : *tu sora* sau *suratã*, pe când frații de cruce își dic : *měi frate* sau *měi fãrtate*.

În ținutul Târnavelor, pe la Lodroman, Lunca, etc. frații de cruce își dic și *veri* și surorile de cruce se mai numesc și *verișóre*.

Pe la Sibiiũ, în comuna Săcel, mai mulți copii în ȕia de *Sân-Tóder* se adunã la un loc și, ținându-se de mânĩ, se învîrt pe lângã un pom, și cei cari se prind frați de cruce își adresézã următórele cuvinte :

— Frate, frate,
Până când mi fi tu frate ?
— Ți-oiũ fi frate
Pân' la mórte!

După aceste întrebãri și rěspunsuri, schimbã unul cu al-

tul nisce *colăcei* anume făcuți de mame și ast-fel este încheiată *frăția*. (1)

În comuna Orlat, tot din *Transilvania*, copiii, după ce cresc mai mărișori, se prind *veri* prin mijlocirea unor *colăcei*, cari se numesc *brăduleți* și cari se acață în pruni sau în alți arbori, câte unul pentru fie-care copil ce se prinde *ver*. Apoi se apucă toți de trunchiul pomului și scutură. Acela, al cărui *brădulete* cade mai întâiu, este *verul cel mai mare*. Și după ce s'aū prins *veri*, trebuie să țină unul cu altul *tótă* *viéța* în bine și în *rěu*. (2)

În fine trebuie să mai amintim încă și aceea că *frăția*, *fărtăția* și *surăția* e usitată nu numai la Românii din țările sus numite, ci și la cei din *Bucovina*, *Moldova* și *Muntenia*, cu acea deosebire numai că la acești din urmă nu ni se spune în ce *și* anume se face.

«A se prinde *frați de cruce* — scrie V. Alecsandri — e o datină antică, ce impune datorința de a-și da *viéța* unul pentru altul. Legătura acestei *frății* se făcea prin amestecarea sângelui. Când doi bărbați se decideau a se *înfrăți*, trebuia să-și facă ei pe brațul drept câte o tăietură în formă de cruce și să unescă sângele lor. Acest obicei mistic, carele în epoca de astăzi e mai de tot căzut, se ține negreșit de ore-cari tradițiunii de pe timpul *Cruciatelor*, sau pôte chiar de tainele introducerii creștinismului la Români.» (3)

Și cum că întru adevăr datina acesta trebuie să fie foarte veche la Români, ne pôte servi ca dovadă nu numai tradițiunea, ci și unele cântece bătrânesci, precum și unele basme sau povești.

Așa un cântec bătrânesc din *Moldova*, intitulat *Balaurul*, după ce ne descrie mai întâiu cum un teribil șerpe

Înghițișe jumătate
Trup cu arme ferecate,
Trupușor de voinicel,

încheie prin arătarea neașteptată a unui vitez, care :

(1) Frâncu și Candrea, *op. cit.*, p. 126—127.

(2) Com. de d-l Romul Sim, învățător.

(3) *Poesii pop. ale Românilor*, p. 13.

... cu pala lui cea nouă
Pe balaur taie 'n două,
Apoi trupul înghițit,
Plin de rane, otrăvit,
El în cărcă-l rădică,
Sus la stână se urcă
Și în lapte mi-l scaldă,

De venin îl curăță
Și cu vieță-l dăruia;
Apoi mări cât trăie
Frați de cruce se prindea
Și 'mpreună voinică,
Pe balauri de stîrpiă... (1)

Un alt cântec bătrânesc din *Muntenia*, intitulat asemenea *Balaurul*, ne spune că un voinic, care a fost așijderea înghițit până la jumătate de un șerpe, se tânguia și se ruga ȳicînd :

— Tinere Hușén,
Vitez Moldovén,
Ia lasă drumul
Și-apucă câmpul;
La mine te-abate
Și vin' de mă scóte
Din gură de șérpe,
Că te-oiú luá frate
Și ți-oiú ținé parte
D'acum pân' la mórte.
Prokletul spurcat

Trupul mi-a 'mbucut
Pân' la jumătate,
Mai mult nu mai póte
De arme bogate
La briú înșesate,
De paloșul lat,
Lat și ferecat.
Ia taie pe șérpe
Și vin de mă scóte,
Ca să scap de mórte,
Că te-oiú prinde frate... (2)

Și în urmă într'un basm, asemenea din *Muntenia*, intitulat *Bogdan Vitezul*, cetim :

«Smeul sări înapoi cu gróză, apoi îi ȳise :

«— Nea Bogdane, aici e moșia nóstră și te-a adus Dumneȳeu la noi, apoi aide să ne prindem frați până la mórte; vino să trăesci cu noi, și sciú bine că și fraților mei o să le placă prietinia ce legăm.» (3)

(1) V. Alecsandri, *op. cit.*, p. 10—11.

(2) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, p. 449.

(3) P. Ispirescu, *Legende și basmele Românilor*, partea I, Bucuresci 1872, p. 134. — Ce se atinge de originea acestei datine, veȳi B. P. Hasdeu, *Olteneșcele*, Craiova 1884, p. 79—91. și L. Șăineanu, *Incercare asupra semasiologiei limbii române*, Bucuresci 1887, p. 57—58.

VIII.

VRĂJII ȘI FARMECE.

Românii din unele părți ale *Banatului*, pe lângă datinele și credințele usitate în Țiua de *Sân-Tóder* cari s'au înșirat în capitolele premergătoare, mai au încă și aceea de a răteză stupii, anume ca să producă în acel an multă miere și cêră. (1)

Deci stăpâna casei, făcând în Țiua de *Sân-Tóder* sau *Sân-Tóderul-cel-mare* fie-căruia din familie, după cum îi este vârsta și mărimea, câte o *pogace*, o unge cu miere de acêsta sau și cu altă miere și o dă apoi fie-căruia să o mănânce diminéță pe nemâncate (2), anume ca să fie sănătoși în decursul anului. (3)

În alte părți, tot din *Bunat*, dacă cine-va e *legat* sau *vătémat* de *Sân-Tóderi*, descântătórea, care e chemată a descântă celor *legați*, face nouă turte de făină de cucuruz, pe tótă turtă face, apêsând cu lingura, forma unei potcove și dice vorbele următóre:

— Daú pentru sănătatea lui N... *Sâm-Tóderului* de Luní turta asta, *Sâm-Tóderului* de Marți turta asta!... și tot așa până la a noua turtă.

Pe urmă ieă turtele, le duce la hotarul dintre două sate și, acolo ajungând, le înfige pe tóte în câte un spin.

Unele femei însă, așijderea din *Banat*, gătesc în cinstea *Sân-Tóderilor* colaci, cari pórtă de-asupra urma unei potcove. (4)

După *Sân-Tóder* muerile (mamele), lăsând puțină miere din care au uns *pogacele* membrilor familiei Sâmbătă la *Calul cel mare*, ung fetele în frunte, pe pept, pe mâni, pe genuchii, atunci când se duc la o atare petrecere.

Tot în miere de acêsta pun puțină făină de la două case ce caută una cătră alta și, mestecate cu o bucată de sare

(1) Com. de d-l Iosif Olariu.

(2) Com. de d-l Aurel Iana.

(3) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*: «Sacrificarea și măn-carea pogacei cu miere de stup la *Sân-Tóderul cel mare* întru sănătate.»

(4) Com. de d-l E. Hodoș.

ce s'a purtat la póle de Marți până în alta Marți, fac o turtă și din asta mănâncă fetele și ȓic:

— Precum turta asta-ı dulce și o mănâncă tótă lumea cu drag, așa și eũ să fiũ dulce și vęđută la cine mẽ vede, cu cine vorbesc, unde șed și lucrez!

Din acęsta pun apoi bucățele mici și sócrei și bărbatului în męcare. (1)

Fetele din unele părți ale *Bucovinei* fac în acęstă ȓi *noue turte* umplute cu miere și le daũ la mãța ca să le męcance. Dacă mãța le męcancă pe tóte nouę, se crede că în cășle-gile ce urmęză aũ de bună sęcă să se męcrite. (2)

Fetele din *Moldova* vręcesc asemenea spre *Sân-Tóder* fel de fel de vręcii. Așã, între multe altele, pun într'o strachinã apă curatã orı descęctatã de o femeie, apoi busuioc, pęc din cap și peptenele cu care s'aũ peptęcnat, și dupã acęsta pun strachina cu obiectele dintr'ınsa sub pat în partea unde dorm cu capul, ca să le cręcscã pęcrl frumos și tot odatã să-și viseze și pețitorii. (3)

La Aromãniı din *Epir* este datinã ca în ajunul *Sântului Tóder* să se facã un *trisaliiũ* de către acei cari se numesc *Teodor*. *Trisaliiul* constã din grię fiert, ce se aduce spre sfințire, când se dã preotului și pomelnicul, ca să pomenęcscã pe toți cei morți din acea familie.

Grięl, dupã ce se împărțesc puțin pe la publicul din bisericã, restul se aruncã pe pardosęla bisericeı și se adunã de către tineri, fete sau bęcři flęcãi.

Grięl acesta servește pentru scopul urmãtor.

Cine voesce să scie cine va fi viitórea-ı consórtã sau viitorul sęcũ soș, să fure cãte puținã fãinã din trei case unde aũ serbare de numele *Teodor* și din acęstã fãinã să facã un colac. Fie-care dintre acei cari aũ adunat grię din ajunul Sântului Tóder să pue cãte o bucãțicã din acest colac în sîn. Sęra, când se culcã, ręcstul colacului, împreunã cu grięl cu-

(1) Com. de d-l Aurel Iana.

(2) Din Mihoveni, com. de Vesp. Corvin.

(3) El. Sevastos, *Sęrbãtorile pop.*, publ. în *ȓiar cit.*, p. 150. — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 62–63.

les în acea ȝi și cu un ulcior plin cu apă, se pun sub pernă.

Se crede, după acésta, că în somn i se va arătã fata saũ flăcăul, după cum persóna care dórme este flăcău saũ fată — pe care îi rezervă sórtea de tovarăș al vieții.

Flăcăul saũ fata, când se culcă, gândesce de obiceiũ cu gândul la cine doresce și iubescce maĩ mult, ca prin modul acesta dórã se îndurã și sórta spre a-ĩ acordã dorința.

Ulciorul plin cu apă, grĩul și colacul sunt simbolul îmbelșugării, prin care fata saũ flăcăul cautã să moméscã pe iubitul saũ iubita sa.(1)

În fine, tot la *Aromâniĩ din Turcia europénã* este datinã ca fetele aromâne să se adune în ajunului Sântului Tóder împrejurul unei vetre cu foc și, după ce focul se face jãratec, aruncã fie-care pe cărbunii roșii câte-un grãunte de grĩu. Staũ apoi cu luare aminte să vadã al cărei fete este grãuntele care plesnesce maĩ întâiũ, căci aceea se va măritã maĩ curĩnd.

Tot în ajunul *Sântului Tóder* fetele pun în buzunar saũ în sîn câte-va grãunțe de grĩu din *pendertu* (2), pentru ca, după ce se vor culeã cu grãunțele acestea asupra lor, peste nópte să viseze fie-care pe ursitul ei. (3)

Fetele cele marĩ și nevestele cele tinere din *Banat*, din contrã, luãnd câte *nouẽ grãunțe* de grĩu din coliva care se duce în acéstã ȝi la bisericã, pregãtesc cu dĩnsele maĩ multe fermecãturi pentru ca să fie sãnãtose și bine vėdute.(4)

O sémã de Romãni însă, tot din *Banat*, cred și spun că grĩul din acéstã colivã e bun de gustat contra frigurilor peste tot anul. (5)

(1) P. Papahagi, *Din literatura popularã aromãnã*, Bucuresci 1898, p. 297—298.

(2) Cinci litii saũ pãni = pendi arton.

(3) I. Nenițescu, *De la Romãniĩ din Turcia europénã*, Bucuresci 1895, p. 527.

(4) Com. de d-l Ios. Olariu.

(5) Sim: Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.

IX.

BULCIUL SÂN-TÓDERULUI.

Pe țărmul drept al *Crișului alb* din ținutul *Zarandului* în *Transilvania* se află o localitate însemnată, anume *Hălmagiū*.

În localitatea această se țin în decursul anului mai multe târguri sau bălciuri, la cari se adună locuitorii din 60—80 de sate aflătoare primprejur.

Cel mai renumit dintre toate târgurile acestea însă este *Bulciul Sân-Tóderului*, pentru că la acest *bulciū* există o datină, care nu se află nicăieri în alt loc la Români.

E adecă datină, că la *Bulciul Sân-Tóderului* nevestele nouă de primprejur, venite la târg, sărută pe rudeni, cunoscuți și străini, pe ulițe sau ori-unde îi întilnesc, iar aceștia le cinstesc cu bani.

De aci vine apoi că *Bulciul Sân-Tóderului* de la *Hălmagiū* se mai numește altmintrelea și *Bulciul sărutatului*, *Tîrgul sărutatului*, *Tîrgul de sărutat* și *Tîrgul nevestelor*.

Iată cum ne descriu această datină curioasă d-nii *T. Frâncu* și *G. Candrea* în prețioasa d-lor carte despre Români din Munții Apuseni sau despre Moți:

«Cât ține *fruptul*, — așa numesc *Crișeni* dulcele, cărnelegile și cășlegile, adecă timpul de la *Bobotéză* și până în prima *Duminică a Păresemilor* (Postul mare),—se contractează o mulțime de căsătorii, ca pretutindenea la Români, vorba ceea, un june e *om ca ómenū* numai după ce se însoră.

«Muntenii țin mult la căsătorii și e o mare fală pentru un socru dacă are o noră frumoasă sau un ginere harnic și de nēm, mergënd de-a dragul cu nouă căsătoriții la târg, unde cunoscuții șoptesc: cutare e nora cutăruia și i-au adus avere patru boi! Óre numai pe ea o are tată-sēū?

«Dacă în ziua de *Sân-Tóder* e timp frumos, bulciul de la *Hălmagiū* geme de neveste tinere, cari, fiind fecióre, s'au măritat în timpul *fruptului*. La acest târg merg nevestele nouă din comunele *Țermure*, *Ociū*, *Ocișor*, *Poenari*, *Țuhesci*, *Bănesci*, *Hălmăgel* etc. și la care se asociază și nevestele nouă din *Hălmagiū*.

Trebue să însemnăm că numai nevestele cari au fost fete mari merg la târg, iar nu și văduvele căsătorite din nou.

«Nevestele, cari au sócre, plécă împreună, iar cari n'au, se însoțesc câte două și câte trei, fórte frumos gătite și cu cununele de mirese pe cap. De multe ori le duc sócrii sau chiar bărbații lor cu carul și cu căruțele până la Hălmagiü, unde nu se preumblă de loc singure prin târg. Fie-care are în mână câte un ulcioruț frumos împestrițat și umplut cu vinars.

«Ajungënd nevestele la Hălmagiü, târgul are o înfățișare interesantă. Voia bună, rîsul și gluma e caracteristica acestui târg. Des-diminéță nevestele încep a umblă prin târg însoțite de sócre sau câte trei, cari, întilnind consângenii și cunoscuți sau vedëndu-i din depărtare, alérgă la ei și-i sărută; iar aceștia le *cinste* cu bani, începënd de la creițari și până la fiorini. Cu străinii sunt în mare rezervă, căci a rămâne nesărutată e cea mai mare ocară. Numai când nevasta e pozitiv informată că nu va fi refușată, sărută și pe străin.

«Sărutatul se întimplă pe strade, prin birturi și prin case pe la cunoscuți. După sărutat, nevasta, primind *cinstea*, mulțămesc, inchinând din ulcior. A nu bé însémnă a batjocori nevasta și pe ai săi. A fi sărutat de o nevestă în Hălmagiü la *Sân-Tóder* însemnéză a fi un om de frunte și de omenie. Ómenii prăpădiți, ticăloșiți sau réu îmbrăcați sunt ocoliți.» (1)

Mulți scriitori, mai cu sémă străini, au scris despre acéță datină și unii, dușmănoși nouă Românilor, și-au bătut joc de dînsa, dicënd că *Tîrgul de sărutat* s'ar fi născut în urma poștei de câștig al nevestelor, cari sărută pe cunoscuți ca să capete *cinste*; alții iarăși susțin că decadența morală i-ar fi dat nascere.

Nici una din aceste păreri însă nu este întemeiată, pentru că la târg ieau parte și nevestele tinere cu stare, în rînd cu cele sărace, iar de altă parte nu s'a pomenit nici când ca să se petrecă lucruri rușinoșe cu prilejul târgului.

Cum și în care timp și-a luat începutul acest târg nu se scie. Chiar și cei mai bătrâni ómeni nu sciü să dea altă deslușire, decât că așa s'au pomenit cu el. Acéță împrejurare ne arată că originea lui este veche. (2)

(1) *Op. cit.*, p. 54—55.

(2) Silvestru Moldovan, *Zarandul și Munții-Apuseni ai Transilvaniei* Sibiiü 1898, p. 37—38.

În privința acésta iată ce ne împărtășesc d-nii Frâncu și Candrea, în cartea d-lor amintită mai sus :

«Sunt unii, cari cred că târgul datéză din timpul în care valea Crișului alb ar fi fost colonisată cu *Moși*. Colonii, întilnind pe consângenii lor în târgul de la Hălmagiü, îi sărută ; iar aceștia *cinstiaü* cu banii pe cei cari se depărtase de țera lor, și ast-fel cu timpul datina s'ar fi generalizat.

«Alții iarăși susțin că Crișenii, fiind păstorî, când eșiau primăvara cu oile la munte, soțiile lor fi însoțiau până la Hălmagiü, unde prin sărutat își luaü *rēmas bun* de la aïlor, cari în schimb le *cinstia* (dăruia) câte cu ceva.

«O altă versiune susține că acéstă datină, ar fi din timpul invasiunii Turcilor, cari străbătând până pe la *Crișul alb*, la *Ribița*, *Baia-de-Criș*, etc. ar fi răpit o mulțime de femei crișene, dintre cari unele, scăpând din robie și întorcându-se acasă, la Hălmagiü, s'aü întilnit cu cunoscuții lor, pe cari i-aü sărutat de bucurie, și aceștia le-aü cinstit pentru vrednicia lor că-și iubesc limba și vatra strămoșescă mai mult decât orî-ce bogăție păgănescă.» (1)

D-l *Ioan Slavicî*, scriind asemenea despre acest târg, e de părerea a doua, că adecă începutul lui ar sta în legătură cu vieța păstoréscă a Crișenilor. (2)

(1) *Op. cit.*, p. 56.

(2) *Die Rumänen in Ungarn, Siebenbürgen und der Bukowina*, Wien und Teschen 1881, p. 126—128.

BABA DOCHIA.

I.

BABA DOCHIA.

Baba Dochia, numită în Basarabia precum și în unele părți din Muntenia *Baba Marta* (1), cade tot-deauna la 1 Martie sau Mărțișor.

Atât în *Bucovina* cât și în toate cele-lalte țări locuite de Români, există despre această Babă mai multe legende, sau mai bine zis o legendă în mai multe variante.

În șirele ce urmază reproducem pe rînd toate legendele câte ni-s nouă până acuma cunoscute, și anume începînd mai întîi cu cele bucovinene și continuînd cu cele-lalte.

Prima legendă din *Bucovina* sună așa:

«Dice că în timpurile de demult eră un împărat, și împăratul acela aveă o fată foarte frumoasă și voinică, anume *Dochia*.

«Și fiind-că, *Dochia* eră nu numai foarte frumoasă și voinică, ci tot odată și istetă și cuminte, de aceea nu un fecior de împărat doriă s'o aibă de soție.

«Dar tată-său nici unui fecior, din câți aș pețit-o, n'a voit să

(1) I. C. Măldărescu, *Baba Marta*, legendă publ. în revista societății «*Santinela Românișmului*», fôie literară-sciințifică, an. I, Bucuresci 1884, p. 24 și 26. — Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Crângenî, Jud. Teleorman: «Dilei de 1 Martie i se zice *Baba Marta*.»

i-o dea soție, dîcînd că e prea tînără și că nu i-a sosit încă timpul de măritat.

«Nu mult însă după ce a fost *Dochia* cea de pe urmă óră pețită, avînd tatăl său răsboiî cu un alt împărat, nu sciî cum și în ce fel s'a întîmplat, destul atîta că a fost învins.

«Și acuma împăratul învingător nu s'a mulțămît numai cu atîta, ci, sciînd că potrivnicul său are o fată fôrte frumósă, și voinică, și istétă, și cuminte, a voit numai decît să i-o ieà.

«*Dochia* însă, prinđend de veste că învingătorul tătâne-său voește să-o ieà cu nepusa'n masă și că nu e alt chip de scăpare, s'a îmbrăcat în două-spre-đece cojóce, a luat o furcă de tors în briî și turma de oi a tătâne-său și, ast-fel schimbată, ca nime să n'o cunóscă că e fată de împărat, s'a pornit cu oile la munte.

«Și pe cînd s'a pornit ea, precum și mai pe urmă pe cînd se suià cu oile la munte, erà timp frumos și cald, de aceea aruncă ea în fie-care đî câte un cojoc, pînă cînd le-a aruncat pe tóte.

«Dar iatà că, după ce a aruncat ea acuma tóte cojócele și rămase numai în cămașă, de cald ce era, și pe cînd ajunse pe culmea unui munte înalt, se pornesce o furtună amestecată cu plóie și cu omèt, și furtuna aceea, în loc să ție vre-o câte-va minute, și apoi să înceteze, ținî două-spre-đece đile de-arîndul, și în fie-care đî se făceà tot mai aspră, mai uritã și mai nesuferitã.

«*Dochia*, fiind pe de o parte numai în cămașă, iar pe de altã parte nedeprinsă cu asemenea furtunî și vėđend că o răsbesce frigul, voi să se întórcă cu oile înděrèt, însă, uitându-se de pe culmea muntelui în jos și vėđend cît e de sus, nu se încumetã a se scoborî, temendu-se ca să nu cadă în vre-o prăpastie și să se facă tótã *sdrele*.

«Și acuma, nesciînd ce să începã și să facă, începù a plînge de se cutremurà cămașa pe dînsa și a rãpștî împotriva lui Dumnezeu, de ce a dat un frig așà de mare și nesuferit.

«Dumnezeu, la rîndul său, vėđend că rãptesce împotriva lui în loc să i se róge ca să o scape, cum a scăpat-o din mînile împăratului care voià să-o ieà cu de-a sila de la părinții săi, o încremenî, spre pedépsă pentru nesocotința ei, și ast-fel încremenitã stă ea și astăđi pe culmea muntelui aceluia, dimpreună cu oile sale, pe cari Dumnezeu asemenea le prefăcù în petre.

«Și de cînd s'a întîmplat acésta cu *Dochia* cea fôrte frumósă și voinică, de atunci sunt și cele două-spre-đece đile ale ei ploioșe și furtunóse.» (1)

(1) Din Lucăcescî, dict. de Malina Paicu și com. de fiul său P. Paicu.

O variantă a acestei legende, tot din *Bucovina*, sună precum urmază :

«Dice că *Dochia* a fost o fată foarte frumoasă și arătósă.

«Murindu-î părinții, pe când erà mică, o luă și o ținea moșul său de suflet.

«Iar moșul său erà un om foarte bogat; aveà de tóte câte le căutaî și pe de-asupra mai aveà încã și o turmã de oi.

«Și *Dochia* n'aveà alta de lucru, ci de-a căutã de turma cea de oi a moșului său. De-aceea și páscea ea oile și le păziã ca și ochii din cap. Iar mieluții îi eraũ așa de dragi, că le puneà canafi roși în vârful urechilor și cununî de flori la gât, și cât erà diu-lica de mare se jucã cu dinșii și căutã ca să nu li se'ntimple nici un rëu cât e negru sub unghie.

«Într'un an, cum se apropiã luna lui *Mart*, își luã *Dochia*, ca în toți anii, oile și se duse cu dinsele la munte, ca să le pascã.

«Dar, fiind de astã datã încã foarte frig, se îmbracă mai întâiũ în douë-spre-șce cojóce, și apoi se porni cu oile la pascëtóre.

«Iatã însã cã, mergënd ea cale mai îndelungatã, a început de la 1 *Marte* a se face vreme frumoasă și a se încãlđi.

«Vêđend *Dochia* cã se încãlđesce, și făcëndu-i-se din đi în đi ce mergeã tot mai cald și prea cald, și neputënd duce tóte cojócele în spate, a început a le lepędã și așa lepędã ea în fie-care đi câte un cojoc, până ce rëmase desbrăcatã.

«Dar n'a apucat ea bine a lepędã pe al doi-spre-șcelea cojoc, și începũ iarășî a se face frig, și din ce în ce tot mai frig.

«*Dochia*, fiind-cã apucase a merge o bucatã bunã de loc și a se depãrtã hãt binișcr de cojócele aruncate, nu avũ acuma cu ce se îmbracă.

«Și ne avënd ea acuma cu ce se îmbracă, iar gerul devenind din ce în ce tot mai cumplit și mai nesuferit, de aceea înghețã dimpreună cu tótã turma.

«Și se đice cã, dupã ce a înghețat *Dochia* de frig, s'a făcut dintr'insa o *fântânã* cu ghisdele de aur și cu apă puținã, însã foarte limpede și rëcoritóre. Iar din oi și din miei se făcurã împrejurul fântânei aceleia felurite flori și floricele, unele mai frumoșe decãt altele, și mirosiaũ florile ca'n raiũ de plăcut.

«Și mai pe urmã, când treceã vre-un cãlëtor ostenit de cale și insetat prin părțile acelea, îndatã se rëcoriã din acéstã fântânã. Și tot așa se rëcoresc și astãđi cãlëtorii din acéstã fântânã, care

s'a numit de-atunci încóce și se mai numesce încă și acuma *fântâna Dochiei.*» (1)

A doua legendă din *Bucovina* e acésta :

«A fost odată o babă, și baba aceea se chemă *Dochia*.

«Ea erà o femeie fòrte sirguinciósă, dar tot odată și fòrte rea și aspră, fiind-că erà născută în zodia *scorpiei*.

«Asprimea și rëutatea ei însă și-o arată ea mai cu sémă față de noră-sa, căci *Baba Dochie* aveà și o noră, pe care o asuprià fòrte tare.

«Într'un an, cum a venit întâiü *Mart*, ce-î plesnesce babei prin minte?... trimite pe noră-sa în pădure, ca să pască oile, să tórcă și să strîngă *fragi*, dîcënd că e primăvară.

«Nora n'a avut ce face, a luat furca în briü și oile înainte și s'a dus cu dinsele în pădure ca să le pască, să tórcă și să culégă *fragi*, după cum îi poruncise sócră-sa.

«Însă afară erà un ger așa de mare că și oile înghețà de frig, de aceea ea nici fusul în mână nu-l puteà ținé, da încă să mai tórcă. Iar cât despre *fragi* nici vorbă nu puteà să fie, pentru că nici frunză pe pomi nu se vedeà.

«Vedënd ea că nu pòte tórce, nici aflà *fragi*, a început a plânge, temëndu-se că, dacă se va întórce acasă cu caerul netors și fără de *fragi*, bētrâna va ucide-o în bătaie.

«Iată însă că, pe când plângeà și se tânguià ea mai tare, se scobórá un *inger* din cer și-o întrébă: de ce plânge și se tânguesce așa de tare?

«Nevasta-î povestì tóte din fir în pēr: cum o asupresce sócră-sa și cum a trimis-o acésta pe o vreme așa de rece și împotrivică ca să pască oile, să tórcă și să culégă *fragi*.

«— Pòte că sócra ta nu scie ce vreme e afară,—dise mai de parte ingerul, — și de aceea te-a trimis. Decì întórce-te cu oile înapoi acasă și spune-î jcă afară e încă frig, fiind-că numai unde și unde s'a luat omëtul, și atunci de bună sémă că nu te-a mai trimite.

«Nevasta făcù așa cum îi spuse ingerul. Se întórse acasă, însă supèrată și cu frica în spate, că sócră-sa va frige-o în bătaie pentru că nu i-a adus *fragi*.

«*Baba Dochie*, cum a vedüt-o că vine, a și întrebat-o: de i-a adus *fragi* ori ba?

(1) Din Costâna, dict. de Ioan Cocârla și com. de fratele său Nic. Cocârla.

«— Da de unde să-ți aduc?!—răspunse nevasta, — dacă afară e un ger așa de mare că și oile îngheță de frig, fiind-că toți munții sunt acoperiți cu omăt. Eu am umblat în toate părțile și am căutat totă ziua, dar nicăiri n'am putut afla!

«Însă *Baba Dochie* n'a voit s'o credea, și de aceea a început a o batjocori și a o brobozi, dicând că numai de leneșă și de mangosită ce-i n'a putut afla. Și a doua zi iarăși a mânat-o, ca numai decât să-i aducă fragi.

«Noră-sa se duse și a doua zi, dar séra iarăși se întorse fără fragi ca și în ziua trecută.

«*Baba Dochie* o trimise și a treia zi și-i duse că, dacă și de astă dată nu-i aduce fragi, n'are ce se mai întorce înapoi, că o omorâ.

«Nora, sciind ce pómă bună-i și ce pôte sócră-sa când e în duși reî, cum a eșit cu oile din ogradă, a și început iarăși a plânge și a se tânguî, prea bine sciind că, de ar căuta ea ori și cât ar căuta, pe așa vreme fragi nu va puté afla.

«Și pe când plângea și se tânguiă ea mai tare, iată că *ingerul*, care i s'a fost arătat înainte de două zile, iarăși se scobórá din cer și iarăși o întrébă: de ce plânge?

«Nevasta îi spuse și de astă dată toate celea ce i s'aũ întâmplat, adăogênd că, dacă nici acuma nu-i aduce fragi, n'are ce mai căuta acasă, că sócră sa, cât de bună-i, o ucide în bătaie.

«*Ingerul*, ascultându-o și făcându-i-se milă de dînsa, îi duse să nu mai plângă, ci să stringă lemne, să facă foc și să se încăldéscă, că apoi toate vor fi bune.

«Nevasta, supusă și ascultătoare cum eră, nu se puse de pricină; se duse și, culegênd lemne, făcù foc dintr'insele și apoi se puse să se încăldéscă, căci îi dârdăiaũ dinții în gură de frig.

«*Ingerul* însă, pe când culegea nevasta lemne pentru foc, făcù ce făcù, că i se tórse tot eaerul de pe furcă.

«Iar după ce a făcut acuma nevasta foc și focul a început a arde cum se cade, duse *ingerul* către dînsa să ieă și să pue *cărbuni* în *garniță*.

«Nevasta făcù și acésta; umplù *garnița* de cărbuni.

«— Ieă acuma năframa de pe cap, și lég-o la gură! — duse mai departe *ingerul*.

«Nevasta, cu toate că nu-i prea veniă la socotélă, luă năframa și o legă.

«— Acuma, — urmă *ingerul*, — ieă oile și *garnița*, așa cum este legată, întorce-te acasă și, cum vei ajunge, dá-o sócrei tale!

Caută însă nu cum-va s'o descoperi până acasă, c'apoi nu va fi bine!

«Nevasta mulțămii ingerului, luă garnița și, întorcându-se cu dînsa voiósă acasă, i-o dete sócrei sale.

«*Baba Dochie*, descoperind cofa și vedënd fragi într'însa, dişe:

«— Veđi! dacă caută omul, găsesce!

«Însă ea nu se bucură că noră-sa i-a adus fragi, dimpotrivă se infuriă și mai tare pe dînsa, căci ei nu-î eră atâta de fragi, cum îi eră să o përdă și să se mântuéscă de dînsa.

«Deci, mîncând ea fragile, luă furca în briu, cofa în mînă și, ca să n'o mai vadă pe noră-sa, se porni acuma ea cu oile să le pască, să tórcă și să culégă fragi, cugetând că acuma, dacă noră-sa i-a adus fragi, e primăvară.

«Dar afară eră un ger ca acela, că și oile ințepeniau de frig.

«*Baba Dochie* se puneă împotriva lui Dumneđu, đicënd că este primăvară, fiind-că nora-sa i-a adus fragi și, fiind fragi, trebuie să fie numai decât și cald.

«Și, ca nu cum-va să înghețe de frig, întimplându-se să ningă, se îmbracă în două-spre-đece cojóce, și apoi se porni cu oile.

«N'a apucat însă bine a ajunge în pădurea, unde cugetă ea că va află fragi, și iată că a și început a ninge și a plouă, și ningăul acela a ținut 12 đile neîncetat. Și în điuă întâia atâta ce a nins și a plouat, că tot cojocul de-asupra i s'a udat și stricat.

«*Baba Dochie*, vedënd că i s'a udat cojocul și că nu-l póte mai mult duce de ud și stricat ce-i, l'a aruncat jos; și a doua đí, ningënd și plouând, a aruncat pe al doilea cojoc, și a treia đí iară, și tot așa a făcut ea în fie-care đí, până ce a aruncat tóte cojócele și a rëmas desbrăcată. Și la urmă, ne mai putënd suferi frigul, a picat și ea la pămînt și, dând peste nópte un *ingheș* grosnic, a înghețat și ea dimpreună cu tótă turma sa.

«Și atunci Dumneđu, pentru că i s'a pus împotrivă și pentru că a voit să omóre pe noră-sa, a prefăcut-o, spre pedépsă, într'o stâncă de petró, care se vede și astăđi pe virful unui munte și de sub care isvorésce și curge un isvor limpede de apă, din care beaú ómenii.

«Și dimpreună cu dînsa a prefăcut și oile sale în stânci, cari staú împrejurul ei și cari, privite din depártare, se par ca nisce oi albe și negre, adecă tocmai așa cum arătau ele când erau vii.» (1)

(1) Din Siret, dict. de Gheorghe Botezat, și din Tereblecea, dict. de Paraschiva Scripcariu și com. de P. Scripcariu.

O variantă a acestei legende, tot din *Bucovina*, sună așa :

«*Baba Dochie* eră o babă fórte rea.

«Într'o primăvară, și anume cam pe la începutul lunii lui *Mart*, când abiă apucase a se topi și a se lua pe ici colea omētul, ce-î trăsnesce babei acesteia prin cap? . . . că ar mânca *fragi*. Decî trimise ea pe noră-sa în pădure, ca numai decăt să-i aducă fragi, că de nu-î aduce, n'are ce mai căută acasă.

«Biata noră nu se puse de pricină, ci se duse îndată în pădure după fragi și, cum ajunse, începù a căută încolo și încóce; dar unde să afle ea fragi, după ce mai tot pămîntul eră acoperit cu omēt, iar cât despre fragi nici urmă! . . .

«Vêdënd ea de la o vreme că tótă alergătura și truda ei e în zadar, începù a plânge de se cutremurà cămașa pe dînsa de supërare că nu află nimic, căci acasă nu se puteă întórce fără fragi.

«Și pe când umblă ea așa încolo și încóce plângënd și tânguindu-se, iacă dă peste doi moșnegi, cari ședeau și se încălđiau lângă un foc sdravën.

«Eră *Dumneđeũ* și cu *Sân-Petru*.

«*Dumneđeũ*, cum o vede că se apropie plângënd de dinșii, o întrebă: ce caută și de ce plânge?

«Nevasta le istorisî tot năcazul și pricina venirii sale în pădure și-î rugă tot odată ca să-î dea un sfat, cum ar puté ea să scape cu obraz curat de sócră-sa, de *Baba Dochie*.

«*Dumneđeũ*, auđind pătărania ei, i se făcù milă de dînsa, îi đise să se pue la foc să se încălđescă, că apoi va învăța-o ce să facă.

«Nevasta nu așteptă s'o mai îmbie încă odată, ci, fiindu-î frig, se puse și se încălđi. Iar după ce s'a încălđit de ajuns, îi đise *Dumneđeũ* :

«— Ține pólele catrinței, căci am să pun cevă într'insele, dar nu te uită ce voiș să-ți pun, și nici până acasă să nu te uiți ce ai în póle!

«Și, cum rostî cuvintele acestea, virî amîdouë mánile în foc și, luând o mână plină de jăratîc, îl turnă în pólele catrinței. Apoi đise iarășî:

«— Acum întórce-te acasă și ce vei află în póle, aceea să dai sócrei tale!

«Nevasta mulțămî din tótă inima moșnegilor pentru binele ce i l'au făcut și apoi se întórse acasă.

«Ajunsă acasă, desface pólele ca să vadă ce se află într'insele,

și când colo . . . ce să-i vadă ochii? . . . erau o mulțime de fragi copți bine și frumoși, de ți se duceau ochii când te uitați la dinșii.

«*Jăraticul*, ce-l turnă Dumnezeu în pôlele catrinței, se prefăcù până acasă în *fragi*.

«— Iacă aci ai fragi! — țise ea după acésta sócrei sale, dându-i fragii.

«*Baba Dochie*, dându-și nora-sa fragii și nesciind nimic despre tótă întimplarea cu aflarea și adusul fragilor, cređù cum că acuma a sosit într'adevăr primăvara și cum că ar fi prea cald ca să mai ningă. De aceea se hotărî ea să éasă cu caprele la pășune.

«Dar spre o mai bună pază împotriva unui frig venit din întimplare, se îmbracă în 12 cojóce, luă apoi caprele și se porni cu dinsele la pășune.

«Ajungând la locul cu pășunea, se puse binișor lângă capre ca să le păscă, mai petrecându-și vremea și cu torsul, căci uitasem a spune că ea își luă de urit și furca de tors de acasă.

«Nu apucă însă bine a se așeză la tors și caprele a se da la păscut, și iată că se pornesce o furtună mare, amestecată cu plóie, cu omët și cu vînt, care ținu 12 țile după olaltă, și în țiuva întâia îi udă tot cojocul de-asupra, că se făcù numai o apă.

«*Baba Dochie*, vedënd că i s'a udat cojocul de-asupra și că e prea greu de purtat, l'a asvârlit din spate și a plecat mai departe.

«Și tot așa fu ea constrînsă să facă și în țilele următóre, să lepede câte un cojoc, căci plóia și ningăul nu mai încetă, și cojócele i se udară unul după altul așa de tare, că trebuî numai decăt să le lepede.

«Așa lepedă ea tóte cojócele, până ce rămase numai în cămașă.

Iată însă că, după ce a lepedat ea și cojocul al 12-lea, dá Dumnezeu un ger și un vînt subțire și rece, care o pătrunse până la mațe.

«Și așa degeră *Baba Dochie* de frig și rămase *insleită* (impe-trită) cu furcă și cu capre cu tot.

«Și mai țic ómenii că ea ar sta și acuma așa împetrită, precum a rămas atunci, în formă de stâncă și cu furca în briu, la *Isvóre*, adecă acolo unde isvóresce unul din cele trei isvóre din cari se forméză *apa Sucevei*.» (1)

(1) Din Frătăuțul-vechiu, com. de I. Covașă.

A doua variantă a legendei de mai sus, așijderea din *Bucovina*, sună precum urmază :

« *Baba Dochie* a fost o femeie măritată și a avut un fecior, pe care l'a însurat.

« Însă ea, după ce și-a însurat feciorul, nu trăia bine cu norăsa, ci a început a o muștra și a o batjocori în tot felul, ținând că-i leneșă, că nu lucrează nimic, și câte de toate.

« Într'o zi de érnă, pe când era feciorul său dus de acasă, sfădindu-se ea iarăși cu norăsa, îi zise :

« — Du-te și-mi adă fragi, căci se apropie primăvara, și eu trebuie să es. cu oile și cu caprele la păscut!

« Venind nu mult după acesta feciorul, adecă bărbatul nevestei, acasă, îi spuse acesta toate cele ce i le porunci măsa.

« Bărbatul însă, fiind un *gură-cască* și un *lasă-mă să te las*, îi răspunse că, dacă mama lui i-a zis așa, apoi n'are încotro, ci trebuie să facă așa cum i-a spus.

« Nevasta, vedând că bărbatul său n'o ieă în apărare, ce era să facă . . . luă o cofiță și merse după fragi.

« Vedându-o nisce ómeni că merge cu cofița, o întrebară : unde se duce?

« Nevasta le răspunse că sócrăsa a trimis-o să-i aducă fragi, și ea după fragi se duce.

« — Nu fi próstă! — ziseră ómenii mai departe, — că dórá de-abiă începe a se topi ométul! . . . unde vrei tu să afli fragi?

« — Sócra mea mi-a spus că, dacă nu-i aduc fragi, imi taie capul!

« Și, cum rosti ea cuvintele acestea, plecă mai departe plângând și oftând, până ce ajunse într'o pădure. Iar după ce a intrat în pădurea aceea, mai merse cât mai merse, până ce zări de-odată un foc. Iar când vedu ea focul acela, a zis :

« — Mă duc într'acolo, că póte vor fi nisce hoți să mă omóre sau nisce lupi să mă mănânce, că și așa n'am a trăi, dacă nu-i duc sócrei mele fragi!

« Și merse mai departe.

« Și ajungând ea acuma acolo, ce să vadă? . . . în loc de hoți sau lupi, vede stând împrejurul focului doi ómeni bătrâni.

« Era *Dumneđeū* și cu *Sân-Petru*.

« Ea le dete bună séra.

« *Dumneđeū* și *Sân-Petru* îi mulțamiră și, vedându-o așa de supérată și plânsă, o întrebară : de ce a plâns?

« Ea le-a răspuns că sócrăsa a trimis-o să-i aducă fragi și nu

scie de unde să-î afle și să-î aducă pe o vreme ca acésta fragi, și de aceea a plâns și e așa de supărată.

«Dumnezeu, auđind acésta, i se făcù milă de dînsa, îi luă cofița din mână, o umplù cu jăratie, și apoi, acoperindu-o, i-o dete înderët, dicënd:

«—Na, întörce-te cu dînsa acasă, dar să n'o deslegi, nici să nu te uiți într'insa până ce vei ajunge acasă și vei da-o sócrei tale în mână!

«Nevasta, luând cofița și mulțămind moșnegilor, se întörse acasă și, cum ajunse acasă, o dete sócrei sale.

«*Baba Dochie* se uită în lăuntru și, mare minune, din *cărbunii* cei aprinși se făcură fragi. Apoi, luând ea fragii și mîncându-i, dîse către noră-sa:

«— Dacă ai găsit tu fragi, apoi mă duc acuma și eü cu oile și cu caprele la păscut, căci n'am grijă că va mai fi frig.

«Și cum a spus, așa a și făcut. Își luă furca în briü și turma dinapoi și se duse cu dînsa pe câmpii s'o pască.

«Însă, fiind-că eră încă omët, de aceea se îmbracă ea mai întâiü cu 12 cojóce, și apoi se porni.

«Nu mult însă după ce a eșit ea cu oile și cu caprele la pășune, s'a pornit o furtună mare, a început a ninge, și oile și caprele fugiau în drépta și în stînga, pentru că n'aveau de fel ce pasce. Iar ea, fiind grele cojócele cu cari eră îmbrăcată, nici nu se putea ținé de dînsale.

«Udându-i-se cojócul cel de-asupra și ne mai putëndu-l duce mai departe de ud și greu ce eră, îl lepędă jos.

«Și așa a dat în un-spre-dece dîle după olaltă câte o furtună cu omët și tóte cojócele i s'aü udat, și ea, care cojóce, cum se udă, séra îl și aruncă.

«Și tot așa a făcut ea până ce a aruncat tóte cojócele. Iar după ce le-a aruncat pe tóte și n'a avut cu ce se mai îmbracă, a înghețat de frig dimpreună cu tótă turma sa.» (1)

A treia variantă, asemenea din *Bucovina*, sună așa :

«*Baba Dochie* a avut un fecior și l'a însurat. Însă ea nu trăiä

(1) Din Bosanci, com. de Trofin Crupă.

O altă variantă a legendei de mai sus se află publicată de rēposatul exarch și paroch din Stroesci *Ioan Berariu* în «*Familia*», an. XII, Buda-
pesta 1876, p. 459—461 și 472--473. Am fi reprodus-o și pe aceea aci,
dacă n'ar fi prea lungă și scrisă într'un stil prea literar și dacă cule-
gătorul ei n'ar fi adaos multe și de la sine.

bine cu noră-sa, ci fiind o femeie foarte rea, o chinuia în tot chipul.

«În urma urmelor, ne mai având și ne mai știind cum s'o chinuiescă, o trimise într'un an pe la sfârșitul lunii lui *Faur*, când eră așa de frig de crepau lemnele și ouele sub corb, ca să mērgă în pădure și să-i aducă fragi.

«Noră-sa ce eră să facă?.. luă o cofiță și se porni plângend după fragi. Dar de unde să afle ea fragi, după ce aceștia nu erau nici măcar înfloriți?

«Ajungend în pădure și umblând încolo și încóce de géba, dete în urmă de o casă, în care locuia doi moșnegi.

«Unul dintre moșnegii aceia eră *Dumneđeū*, iar cela-lalt *Sân-Petru*.

«*Dumneđeū*, care eră din întimplare afară, cum o vede că se apropie plângend de casă, o întreabă: cine-î? unde merge cu cofița? și de ce plânge?

«Nevasta îi povestì totă pățania ei cu sócră-sa și apoi întreabă de nu scie el unde-va vre-un loc unde ar putè găsi fragi.

«— D'apoi bine, — țise *Dumneđeū*, — unde cređi *Dumnia-ta* că vei găsi pe vremea asta fragi?... Nu veđi că mai tot pămîntul e acoperit cu omēt?

«— Cum păcatele mele sē nu vōd, — gângăvi mai departe nevasta — dar ce să mă fac?... dacă nu mă voiū întórce acasă cu fragi, sócra mea mă va omori!

«*Dumneđeū*, auđindu-î pățania și vēđendu-o în ce stare desnădăjduită se află, o pofti în casă, îi dete de mâncare, și-apoi, fiind-că inoptase, îi țise să se culce și să se odihnescă, căci a doua ți fragii doriți se vor găsi.

«Nevasta, trudită de alergătură, cum eră, nu așteptă mult imbiată și rugată, ci se culcă și adormi dusă.

«Și pe când nora ascultătoare dormiă dusă, pe-atunci *Dumneđeū* îi luă cofița, o umplu cu *jaratic*, o legă la gură cu o basmă și-apoi o puse iarăși la loc de unde a luat-o.

«A doua ți de diminēță sculându-se nevasta, luând iarăși cofița și dându-i-o în mână, țise să se întórca cu dinsa acasă, dar să n'o descopere de fel până acasă.

«Nevasta mulțumì din totă inima moșnegilor pentru primire, le sărută mâna, și apoi, luând cofița, se întórse bucurósă acasă la sócră-sa.

«*Sócră-sa*, cum o vēđu că vine, o și întreabă cu un glas ascuțit: unde a stat atâta, și adusu-i-a fragi ori nu?

«Nora nu-î răspunde la acesta nimică, ci-î dete numai cofița legată la gură, cum i-a dat-o și ei Dumneșeș.

«*Baba Dochie* îi smuncî cofița din mână, o descoperî repede, și când colo, ce să-î vadă ochii?... cofița eră plină de fragi rumeni și frumoși, de-ți fugeau ochii pe dinșii; iar ici colea printre ei erau și frunze verđi.

«*Jăraticul*, ce l'a pus Dumneșeș în cofița, s'a prefăcut până acasă în fragi.

«Vedënd *Baba Dochie* fragii, n'avu ce să mai đică, îi luă din cofița, îi mână, și-apoi, credënd că, dacă sunt fragi, de bună sémă trebuie să fie și pășune pentru capre, de aceea luă ea furca în briu și caprele de'napoi și se porni cu dinșele la pășune.

«Dar fiind încă foarte frig, de aceea se îmbracă ea mai întâiu cu 12 cojocșe și apoi se porni cu caprele la pășune.

«Însă, cum s'a pornit ea cu caprele, a dat Dumneșeș un ningău și o furtună ca aceea, de să nu scoți nici cănele afară. Și ningënd, îi udă cojocul de-asupra ast-fel că i s'a făcut tot *ferfenișă*.

«*Baba Dochie*, vedënd că i s'a udat și stricat tot cojocul, și de ud și ferfenișit ce e nu-l mai pôte purtă în spate, îl lepędă jos și plecă mai departe.

«Dar de ore-ce ningăul nu mai incetă, ci dimpotrivă veniă tot mai mare, de aceea în fle-care đi pe la inserate lepędă ea câte un cojoc, până ce nu rămase nici unul.

«Și cum a rămas fără nici un cojoc, baba îndată a început a tremură și a dărdăi din dinți de frig.

«Vedënd că inghettä de frig și nu-î alt chip de scăpare, a picat în genuchi, a început a plânge și a se rugă lui Dumneșeș să-și facă milă de dinsa și să-î deă un foc, ca să aibă la ce se încălđi.

«Dumneșeș îi ascultă ruga și-î împlinî dorința, făcù să inceleze ningăul, să se facă vreme frumoșă, și pe de-asupra îi dete și un foc, ca să aibă la ce se încălđi și uscă.

«*Baba Dochie*, după ce s'a încălđit și uscat cum se cade, fiindu-î fόμε, rugă pe Dumneșeș să-î deă și de mâncare: pâne și vin.

«Dumneșeș îi împlinî ruga și-î dete și de mâncare.

«După ce a mâncat și s'a săturat, se rugă acuma să-î dea și-un pat, ca să se odihnescă, fiind-că eră foarte trudită.

«Dumneșeș îi împlinî și această dorința, îi dete și un pat.

«*Baba Dochie* însă ce face?... vedëndu-se acuma :

«Încălđită	«De'ncălđit
«Și-odihnită,	«M'am încălđit,
«Săturată	«De-odihnit
«Adăpată	«M'am odihnit,
«Și scăpată	«De mâncat
«De frig, plóie și ningău,	«Am mâncat,
«Đise către Dumneđeu :	«Și de bėut
«—Acum Dómne, tóte-s bune,	«Am bėut,
«Dar acuma mi-ı urit	
«Să fiú aici singură!	
«Mai dă-mı, Dómne, și-un bărbat. (1)	

«Dumneđeu, auđindu-ı acéstă dorință și cerere atât de nesocotită și necuviinciósă, se supără așa de tare pe dınsa, că dea-una o prefăcú, pentru rėutatea și obráznicia ei, într'un *stan* (2) de pétră, care și astăđi se vede pe virful *Rarėului* și de sub care curge o apă atât de limpede și de rėcoritóre, precum nu se mai află nicăiri în alt loc.

«Iar caprele i le-a prefăcut asemenea în petre.» (3)

În fine a patra variantă, din *Muntenia*, sună așa :

«Đice că *Baba Dochie* erà o babă bătrână și aveà un fiú, care il chemà *Dragobete Iovan*.

«Crescënd *Dragobete Iovan* mare, mamă-sa il insură și-ı dete nevastă.

«Insă *Baba Dochie* trăià fórte rėu cu noră-sa și de aceea o puneà să facă lucruri peste puterea ei.

«Așa într'o đi o puse ea să păzescă douė óle cu urzici ca să nu dea în foc. Dar ólele nu erau în una și aceeași odae, ci în douė odăi deosebite.

«Noră-sa, ajutată de Dumneđeu, le-a păzit, că nici una n'a dat în foc.

«Altă dată, și anume pe la sfirșitul lunii lui *Făurar*, a trimis-o să-ı aducă *fragi cópez*.

(1) O sémă spun că a cerut să-ı deà un *moșnég*.

(2) O sémă spun *stană*, iar alții *stăncă*.

(3) Din Stroesci, com. de George Bărtoiu. — Mai tot așa se istorisece legenda acéstă și în satele învecinate, precum în Ilișesci, com. de G. Berințan ; în Stupca com. de Onufr. Căilén ; în Balacéna, com. de G. Boca și C. Ureche ; și în Liuđi, dict. de Maria Stefanescul și com. de Dim. Bondariu.—Veđi și L. A. Staufe-Simiginovicz, *Volkssagen aus der Bucovina*, Czernowitz 1885, p. 136.

«Dumnezeu i-a dat și fragi, de i-a adus sócrei sale.

«*Baba Dochie*, când a văzut fragile cópte, a chemat pe fiul său *Iovan Dragobete* și i-a ȑis :

«— Uită-te, Iovane, mamă, fragile-s cópte! . . . Aide cu oile și cu caprele la munte! . . .

«Și sosind întâia ȑi a lunii lui *Martie*, *Baba Dochie* se îmbracă cu *nouè cojóce*, își luă furca în briu și pe fiul său *Iovan* și, părăsind pe noră-sa, plecă cu oile și cu caprele la munte.

«Abià ajunse însă *Baba Dochie* cu fiul său la munte și un viscol geros se puse pe ei, și-i udă tóte cojócele.

«Răbdă baba o ȑi și lepědă un cojoc. Răbdă douė și lepědă al doilea cojoc. Și tot așa în fie-care ȑi, până când a noua ȑi lepědă și cojocul al nouělea.

«Atunci, cuprinsă de ger, ne mai putěndu-se mișcă din loc, se uită la fiul său *Iovan* să vadă ce face.

«Însă *Iovan Dragobete*, fiind-că fusese mai rău îmbrăcat decât mama sa, înghețase acum de mult și din gură îi atárnă un sloiú de ghěță.

«Věděndu-l ast-fel, ȑise *Baba Dochie*:

«— *Iovane*, mamă! *Iovane*, mamă! eú nu mai pot de ger și tu cânti cu *cavalu*!

«Însă *Iovan*, fiind sloiú de ghěță, nu i-a rěspuns nimic.

«Oile și caprele asemenea înghețase de mult.

«Iar în nóptea a noua a înghețat și *Baba Dochie*, sleindu-se (lipindu-se) pe o petró, din care curge și astăȑi apă.» (1)

A treia legendă, din *Bucovina*, e acésta :

«ȑice că erà odată o babă fórte rânzósă, și baba aceea se chemă *Dochia*.

«Ea aveà douė-spre-dece capre, cu cari umblă vara la păscut, iar érna le țineà cu ce aveà și cum puteà.

«Și de óre-ce tótă averea ei eraú cele 12 capre, de aceea le păzià ea ca și ochii din ȑap, ca nu cum-va să le pėrdă.

«Intr'un an și-a ernat ea caprele cum și le-a ernat, până cãtră sfirșitul lunii lui *Faur*, iar atunci, sfirșindu-i-se ernaticul și ne mai avěnd ce le da de mâncare, erà în cea mai mare nedumerire ce să facă.

«De aceea așteptă ea cu cea mai mare nerăbdare să trecă

(1) Din *Rěsp. la Cest* d-lui Nic. Densușian, dict. de Dumitru Stăncioiú, moșnég în virstă de 90 de ani din comuna Albeni, pl. Amaradia-Novaci, jud. Gorj.

Faur și să soséscă *Mărțișor*. ca să pótă merge cu caprele la munte.

«Trecënd *Faur* și sosind *Mărțișor*, bucuria ei; se îmbracă în 12 cojóce, luă un fus și o furcă de tors sub briũ, precum și cele 12 capre, și se porni cu dinsele la munte, ca să le pască.

«Iată însă că, pe când mergeà ea în urma caprelor torcënd lână din furcă, se întâlnește cu nisce ómeni.

«Ómenii, cum o vèd că merge pe o vreme atât de frigurósá cu caprele și încã torcënd, o întrebãrã :

«—Din cotro și unde te duci, mãtușã, cu caprele pe o vreme ca acésta ?

«Baba le rãspunse scurt și apésat că merge cu dinsele la pãscut.

«— D'apoi bine, mãtușã, — ñiserã ómenii mãi departe, — nu scii d-ta cã și *Martie* are putere! . . . Mãi bine ai face sã te întorci înapoi, cãci e încã frig și poți sã îngheți cu capre cu tot!

«—Nu mē tem cã voiũ înghețã, — rãspunse baba dãrz, — pentru cã sunt cu 12 cojóce îmbrãcatã!

«Și, rostind cuvintele acestea, fiind din firea ei fórte rea și nespelatã la gurã, în loc sã tacã și sã-și caute de drum, începũ a-și bate joc de *Mărțișor* și a ñice :

«Eũ pe *Mărțișor*
«Mi l'oiũ face ghlemușor
«Și l'oiũ bãgã 'n curișor,
«Și dupã ce l'oiũ bãgã
«Mãi departe voiũ plecã,
«Și m'oiũ duce,—lui în but,—
«Cu caprele la pãscut

«Ca sã-mi facã
«Fie-care caprã
«Câte doi
«*Varzavoi* (1),
«Unul de chiag
«Și unul de prãsilã!

«Și abiã dupã ce rosti cuvintele acestea plecã mãi departe spre munte.

«*Mărțișor*, la rîndul sēũ, auñind cã *Baba Dochie* și-a bãtut joc de ñinsul, s'a fãcut foc și parã de mãnie și-a trimis asupra ei un ningãũ amestecat în douē cu plóie și-ĩ udã tóte cojócele cu cari erã îmbrãcatã.

«Dar *Baba Dochie* nu se da, ci, cum i se udã cojocul de-asupra, îndatã il și lepēdã.

«Ast-fel merse ea cu caprele sale 12 ñile de-arîndul, și în fiecare ñi lepēdã cãte-un cojoc.

(1) *Varzavoi* = ieñi.

«În ziua a 13-a însă trebuî ea să lepede chiar și cămașa de pe dînsa, căci și aceea eră acuma *blêscă*.

«Dar cum a lepedat ea cămașa, îndată a și înghețat cu capre cu tot.

«Și cum a înghețat *Baba Dochie*, s'a prefăcut într'un stâlp de pētră nu departe de satul *Cărlibaba* sau *Gârla Babei*, și de sub glesnele stâlpului aceluia a început apoi a isvorî un isvor cu apă foarte rece.

«Iar din furca ei se făcù un copaciù foarte înalt și din cele 12 capre se făcură 12 stânci mai mici, cari staù și se pot vedé și ađi împrejurul stăpânei lor.» (1)

O variantă a acestei legende, tot din *Bucovina*, sună precum urmēză :

«Dice că *Baba Dochie* eră o *vēdană* bătrână, însă foarte bogată. Ea aveà adecă o mulțime nenumērată de oi, pe cari, fiind-că eră singură, le păsceà și ernà singură.

«Într'o ērnă, neavēnd nutreț de ajuns, așteptă ea cu mare nerăbdare apropierea primăverei, temēndu-se că, dacă va fi ērna prea lungă, nu va avé cu ce-și nutri oile.

«Până la 1 *Mart* și-a ernat ea oile cum și le-a ernat, iar când a sosit 1 *Mart*, a đis plină de bucurie :

«— De-acuma înainte nu mai am nici o frică, căci a sosit primăvara !

«Și fiind-că omētul s'a fost cam topit, s'a hotărit să scôtă oile la pășune. Și cum s'a hotărit, s'a îmbrăcat în 12 cojôce, și-a pus furca în briù, și-a luat oile și s'a pornit cu dînsele la munte, la o păscētore depărtată, de unde aveà să se întorcă abià spre tōmnă la ernatic.

«Nisce ómeni însă, cari o întilniră din întimplare mergēnd cu oile spre munte și torcēnd lână, o întrebără în cotro se duce cu oile pe o vreme așă de schimbăciósă și de frigurósă.

«*Baba Dochie* le rēspunse că se duce cu dînsele la munte la păscētore.

«— D'apoi bine, — điseră mai departe ómenii, — nu te temi că vei înghețà de frig, căci dōră e luna lui *Mart* și *Mart* încă are putere !

«*Baba Dochie* đise :

(2) Din Mihoveni, dict. de Michaiù Cojoc și com. de Vesp. Corvin.— O variantă a acestei legende veđi-o la L. Șăineanu, *Studii folklorice, cercetări în domeniul literaturii populare*, București 1896, p. 5—6.

«— Eū pe Mărțișor

«Îl pun la curișor,

căci sunt îmbrăcată în 12 cojôce, și de dînsul nici nu-mî pasă!

«Și cum rostî ea cuvintele acestea, se pornî mai departe.

«*Mărțișor*, auzînd acēsta, s'a mîniat pe dînsa și a dat o plôie cu omēt, și plouând și ningēnd neconținut, îi udă cojocul de-asupra ast-fel, că a trebuit să-l arunce jos.

«A doua ȃi iarăși a plouat și a nins, și a treia ȃi iarăși, și tot așa 12 ȃile după olaltă.

«Însă *Baba Dochie* în fie-care ȃi lepēdă cāte un cojoc, care se udă, și mergeă cu turina sa mai departe, torcēnd din furcă, ca și cānd nu s'ar fi întîmplat nimic.

«Și așa a făcut ea 12 ȃile de-arîndul, pānă a lepēdat tôte cojôcele și a rēms numai în cămașă, și tot nimic nu i s'a întîmplat.

«Vēdēnd *Mărțișor* că aū trecut acuma 12 ȃile, că *Baba Dochie* a lepēdat tôte cojôcele cu cari a fost îmbrăcată și că tot nu i se întîmplă nimic, s'a dus și-a împrumutat 2 ȃile (1) frigurôse de la *Faur*, apoi s'a dus la *vîntôse*, cari erau nisce zine rele și asemenea māniôse pe *Baba Dochie*, și le-a rugat și pe acestea să-î vie întru ajutor spre a se rēsbună asupra *Babeî Dochie*, pentru că și-a bătut joc de dînsul.

«Și tocmai cānd *Baba Dochie* lepēdă cel din urmă cojoc, în loc să-l întôrcă pe dos, și rēmase numai în cămașă, credēndu-se că acuma e scāpată, s'a pornit un ningău și un vînt ca acela, de gāndiaî că se prāpădesce lumea, nu alta.

«Erau *vîntôsele*, cari veniră lui *Mărțișor* întru ajutor.

«Și n'a durat mult și *Baba Dochie*, care se află pe timpul acela pe un munte din sus de mănăstirea *Sucevița* și care se udase pānă la piele, s'a făcut sloiū de ghēțā dimpreună cu tôte oile sale.

«Și ast-fel a rēmas ea și pānă în ȃiua de astăȃi, și dîintr'însa isvoretse și curge *Sucevița*, care se rēvarsă în rîul *Sucēva*.» (2)

A doua variantă a legendeî de mai sus, și anume din *Macedonia*, sună așa:

«Sē-aspuni că ēarā nă moași ȃe pāștea ieȃi și ma viȃu, că ēasi *Marȃul*, — hārană mari; că ascāpā di ēarnă, — sē-arisî și ȃisi:

Pārȃi-Marȃu;

(1) Intr'o variantă din Cireș-Opaiț, com. de Const. Dugan, se ȃice că a împrumutat 12 ȃile.

(2) Din Securiceni, com. de Gavr. Gușet.

«Cu alti zbõari: nu ni' u zorã di arãulu *Marfu*, cã intrai cu iedlii tu April.

«Atumþea *Marful* s-tõarnã si simprumutã dõauã ñili de la *Fli-var* (*Þcurtu*) si unghiaþã mõaþã þea cu iedli cu tut.

«Ea zbõarili te ñisi mõaþa a *Marfului* si *Marful* a *Þcirtului*.

«Mõaþa:

«Marþu
«Carþu
«iedlii lii scoþu
«cu perlu aroþu,
«Pãrþi-Marþu!

Marþul:

«Þcurtu, Þcurtu cad la tini
«Trã dõauã virvirõasi ñili!

«Dupã þe si mprumutã cu dõauã ñili, s-tõarnã si-li ñiþi ali mõaþi:

«Mõaþe, mõaþe aþtãptã tini,
«Stumbu, Stumbu valahii-nie (1),
«Tu cunachii-nie!»

Romãnesce:

«Se spune cã erã odatã o bẽtrãnã, care pãsceã iedli si care, cum vedũ cã *Martie* a trecut, plinã de bucurie cã scapã de ernã, s'a inþelat si a ñis:

«Pãrþi-Marþu,

adecã: nu-mi pasã de *Martie* cel rãu, de ore ce am intrat cu iedlii in Aprilie.

«Atuncea *Martie* se intõrce si se imprumutã cu douã ñile de la Februarie si inghetã pe bẽtrãna aceea cu iedli cu tot.

«Iatã vorbele pe cari bẽtrãna le ñise lui *Martie* si *Martie* lui Februarie:

«Bẽtrãna:

«Marþ
«Carþ
«Pe iedli i-am scos (2)
«Cu perul roþu,
«Pãrþi-Marþu!

(1) *Stumbu-Stumbu*, pe lângã pisãlog (= pilug), mãi insemnã si acþiunea de a pisã. Ex.: A prins cutare pe cine-va si l'a bãtut: *Stumbu-stumbu* — pãnã l'a pisat de bãtaie. — *Vlahii-me* este femeninul cuvãntului grecesc *Vlahos* — Aromãn, devenit aci *Valahii* — aromãnã in loc de *Vlaha*, cum spun Grecii astãþi.

(2) Adecã: pe iedli i-am scãpat.

«Martie :

«Februarie, Februarie, te rog
«Pentru două zile viforose!

«După ce se împrumută cu două zile, se întorse și-i duse bē-
trânei :

«Bētrāno, bētrāno, aștēptā tu
«Stumbu, stumbu valahea mea
«În conacul meū!» (1)

A treia variantă, asemenea din *Macedonia*, sună așa :

Ascăpă'm di earnă greaă
Deadī bunlu Dumneđēū
Di furtunī amar di neaă
Și di Șcurtul așel arăū.
Ciși, ciși ieđlii a niei!...

Vine Marțul, nō avem frică
— Dīse mōașa cātrā ieđi
Cā puterea li-easte nīcā,
Cāt di laiu s-arăū sā-l veđ.
Ciși, ciși ieđlii a niei!...

Avđi Marțul di s-nīiri
Și pri Șcurtul el cliemā:
— O, lai frate, avđiși țe-nī gri,
Moașa cum mi blāstimā?

Romānesce :

Scāparām de érna grea,
— A dat bunul Dumneđeū —
De furtunī amar de nea
Și de Faurar cel rēū.

Vine Marte, n'avem frică,
— Dīse baba cātre ieđi, —
Cāci puterea-ī este micā,
Orī-cāt de negru și rēū sā-lveđi,
Ciși, ciși, ieđlii mei!

— Ah, ti gīur și ti sprigīur,
Două đili s-nii mprumuți
z-daū nā neaă cāt un mur
Ca s-u nglieț cu ieđlii tuți. —

Niurarā munți svāliuri
Lāi Cudrugħionlu tot!...
Di furtună pritu cāliuri
Sindiliile blađlii scot.

Și turbatlu trapsi vimtu
Di nglīiță moașa cu ieđi,
Cā pān ș-astāđi *La Murmīntu*
Chīatra n-Cudrugħiolnu veđi!

Auđi Marte de se necāji
Și pe Fāurar chemā:
— Eī, mēi frate, auđiși ce-mī
[grāi,

Baba cum mē blestemā?
Ah, te jur și te conjur,

Douē đile sā-mī împrumuți,
Sā daū o nea cāt un zid,
Ca s'o 'nghet cu ieđii toți.

(1) P. Papahagi, *Din literatura populară aromână*, Bucuresei 1898,
p. 773—774.

Innorară munți și văi Inegrî (se'ntunecă) Codru- ghionul tot!...	Și turbatul vînt suflă De înghetă baba cu ieși, Că și până astăzi <i>La Mormînt</i> Pétra 'n Codrughion o veși. (2)
De furtună de prin căi <i>Sindilile</i> (1) brași scot.	

A patra legendă, din *Bucovina*, sună precum urmază :

«*Baba Dochie* eră o babă cumplit de rea și de hărăgósă. Însă ea cu nimeni nu se hărăuiă așa de tare cum se hărăuiă cu noră-sa, care eră o femeie blândă și răbdătoare și care nu mai avea pace și zile bune din pricina sócrei sale.

«Într'un an, cam pe la sfîrșitul lunii lui *Faur*, fiind o zi senină, frumósă și căldurósă, tînăra nevestă s'a scăpat cu cuvînul și a dis cătră sócră-sa că e primăvară.

«Audiînd acésta, *Baba Dochie* a așteptat până ce a sosit luna lui *Mart* și atunci trimise pe noră-sa cu o cofiță, ca să culégă și să-i aducă fragi, dicîndu-i :

«Mergi iutișor, «Că-i Mărțișor «Și-i căldușor,	«Și-ad'o cofiță «Plină, plinuță, «De fragi, frăguțe!

«Noră-sa, fiind, cum am dis, ascultătoare, nu se puse de pricină, ci, luând cofița, se duse cu dinsa pe imașuri și prin păduri și prinse a căută fragi, dar nu găsi nicăiri nimic; trecu multe văi și văgăuni, multe déluri și munți, și de fragi nici vorbă, căci unde eră să găsească ea fragi în luna lui *Mărțișor* ?

«În urmă, vedînd că nu póte nicăiri află fragi, începù a plînge. Și mergînd ea ast-fel plîngînd încotro o duceau ochii și picíórele, ajunse într'o pădure, unde dete peste o vatră cu foc, la care sta și se încălziă un moșnég bătrân.

«Moșnégul acela eră *Dumneđeű*. (1)

«Moșnégul, adecă *Dumneđeű*, cum a vedut-o, i-a dis :

«Unde mergi, drăguță,
«Cu acea cofiță
«Plîngînd și oftînd
«Și din ochi lacrimi vîrsînd ?

«Nevasta îi rîspunse :

(1) Un fel de vînt strașnic.

(2) P. Papahagi, *op. cit.*, p. 774-775.

(3) Într'o variantă din Ciudeiü, distr. Storojinețului, com. de E. Braha, provine *Isus Christos* în loc de *Dumneđeű*.

«— M'a trimis sócră-mea cu cofița acésta, să-î string fragi,

«Că de nu i-oiü strînge
«Capul mi l'a frînge,
«Viéța îmi va stînge!

«Și-î istorisî apoi din fir în pěr tóte întîmplările, neajunsurile neplăcerile și suferințele, câte e nevoită să le îndure din partea sócrei sale.

«Dumneđeü, ascultându-î tânguirea, i s'a făcut milă de dînsa și i-a đis să se pue lângă foc, ca să se încăldéscă, că tóte vor fi bune. Apoi i-a luat cofița din mână, i-a umplut-o cu jăratic, a legat-o la gură cu o năframă și, după aceea, dându-i-o înapoi, îi đise :

«— Ține, aice ți-î cofița; dar până acasă să nu cauți de fel într'însa, iar după ce-î sosî acasă să i-o dai sócrei tale așa cum ți-o dau și eü acuma!

«Nevasta, multămind lui Dumneđeü, luă cofița și, întorcându-se acasă, fără a căută într'însa, i-o dete sócrei sale.

«*Baba Dochie*, apucându-î cofița din mână și descoperindu-o, vede, spre cea mai mare mirare a ei, fragi într'însa.

«Jăraticul, ce-l puse Dumneđeü în cofița, se prefăcù până acasă în fragi.

«Vedënd ea fragii și gustând dintr'înșii, đise cătră noră-sa :

«— De-acuma 'nainte
«N'a mai fi ninsóre,
«Ci tot cald și sóre,
«Đile călduróse,
«Plăcute, frumóse,

«Deci rămâi tu-acasă,
«Că eü merg cu oile
«Și cu caprele
«La pășune,
«Și-oiü culege fragi și căpsune!

«Și cum rostî ea cuvintele acestea, fiind o femeie fórte rea și împotrivotóre lui Dumneđeü, se îmbracă în 12 cojóce, luă furca în brîu și un *ulciór* în mână, ca să aibă în ce stringe fragi, se pornî cu oile și cu caprele la pășune.

«N'a apucat însă bine a se pornî de acasă și iată că *Mărțișor* îi ese înainte și-î đice :

«— Unde te duci, babă,
«Scârnavă și slabă?
«Mult mai bine-ai face
«Când mi te-ai întórce

«Și te-ai stâmperà
«În căsuța ta,
«Că de nu te-î stâmperà
«Tu de frig vei îngheța!

«*Baba Dochie* îi răspunse :

«— Tacî Mărţişor,	«Ci mă duc cu oile
«Că de-acuma n'are	«Şi cu caprele,
«Să fie ninsóre,	«Ca să le pasc,
«Ci tot numai sóre,	«Şi de-î da tu frig
«Dile sêninóse	«Nu-mî va fi nimic,
«Calde şi frumoşe,	«Căci eă sunt îmbrăcată cu 12
«Că eă am mâncat	[cojóce,
«În luna lui Mart	«Şi nicî de cum mie
«Fragî şi căpşune,	«N'are frig să-mî fie !
«Nu mă tem de tine !...	

«Şi rostind cuvintele acestea, se pornî mai departe.

«*Mărţişor* însă, cum vedû că nu-i bagă cuvintele în sémă, că, în loc să se întórcă înapoi, ea merge fără de grijă cu oile şi cu caprele mai departe, s'a mâniat pe dînsa, a trimis asupra ei un viscol mare, o plóie amestecată cu omét şi cu vînt şi i-a udat tóte cojócele cu cari erà îmbrăcată.

«*Baba Dochie*, vedënd că i se udă un cojoc şi că e prea greă să-l pórte în spate, îl aruncă de o parte, şi tot aşà făcû ea şi cu cele-lalte, până ce în urmă, după 12 dîle, rămase fără de nicî un cojoc.

«După ce i-a udat tóte cojócele, că le puteai scurge de ude ce erau, a dat iar o dî mai senină, mai frumoasă şi mai căldurósă.

«*Baba Dochie*, vedënd că s'a rësbunat şi s'a mai încâlđit, şi cugetând că de acuma a scăpat cu obrazul curat, că n'are mai mult să plóie, să ningă şi s'o móie, ca în dîlele trecute, a lăsat tóte cojócele ca să se usuce, şi a mers mai departe numai cu un singur cojoc.

«Însă, mergënd ea mai departe, *Mărţişor* iarăşi a dat plóie şi ninsóre, vînt şi frig, şi iarăşi a udat-o, ast-fel că *Baba Dochie* a fost nevoită să arunce şi cel din urmă cojoc de pe dînsa.

«Şi acuma, după ce a aruncat şi cojocul cel de pe urmă, ca să nu îngheţe de frig, se puse şi adună mai multe bucăţi de lemne, făcû foc dintr'insele şi se puse ca să se încâlđescă şi să se usuce. Iar după ce s'a încâlđit şi s'a uscat cum se cade, dîse:

«Focuşor,

«Focuşor,

«Călduros

«Şi fălos,

«De-ar fi şi-un moşnég frumos,

«Tare mi-ar fi de folos!

«Însă, cum a rostit ea cuvintele acestea, focul îndată s'a stins. Și-apoi s'a pornit iarăși un ningău și un frig, că a înghețat baba și s'a împetrit cu oi și cu capre cu tot. Și caprele cum pășeau acățate prin stușișuri așa s'a împetrit și așa a rămas până în ziua de astăzi.» (1)

A cincea legendă, din *Banat*:

«*Baba Dochie* a avut un fecior, care s'a însurat, și *Baba Dochie* a trăit rău cu noră-sa, și feciorul nu-și putea apără muerea de ea.

«*Baba Dochie* a dat odată norei sale lână neagră (laie) și a mână-o la riș, ca să o spele și să o aducă albă, căci alt-cum nu va fi bine de ea.

«*Baba Dochie* în tot modul năcăjiă pe noră-sa.

«Nora s'a dus la riș, și a spelat lână, până i s'a belit degetele și a curs sânge din ele, de s'a roșit apa, și lână totuși a rămas neagră, și nora a început atunci a plânge.

«*Christos* s'a făcut atunci om și cu *Sân-Petru* s'a scoborit la riș și a întreat-o: «De ce plângi?» Iar ea i-a spus tot necazul ei cu sócra.

«*Christos* i-a șis ca să spele lână, a mângăiat-o și a binecuvintat-o, și i-a dat o *chită* (chituș) de florî de *micșe* și de *cocoșei* (2), pretindu-i că, dacă ajunge acasă, să dea florî și sócrei.

«Nora și-a pus florile la ureche, a mai spelat până a înmurgit, și-a încărcat lână pe cap, și a pornit a casă cu voie bună, și când a descărcat lână, a fost albă, și s'a bucurat.

«*Baba Dochie*, când a văđut că lână e albă, s'a mirat și iar s'a mâniat, pentru că nu póte să bage de vină, și când a văđut că nora are florî la ureche, a ocărit-o și i-a șis că le-a căpétat de la drăguș.

«Nora i-a răspuns că le-a căpétat de la *Mărțișor* și i-a dat și ei florî. Iar *Baba Dochie* a început a-și bate joc de *Mărțișor*.

(1) Din Iordănesci, dict. de Paraschiva Rojescul și com. de T. Tovarnișchi,—și din Broscăușul-vechiu, dict. de Ilinca Bahriu.

(2) *Micșea* înflorește în *Martie* și ține până către capétul lui *Aprilie*; se află pe deluri și în păduri, e mică, de colóre vinetă și are miros. *Cocoșei* țin mai pușin, sunt mici ca *micșele*, de douê feluri: albi și roșii închis, fără miros. — O sémă pun, în loc de *micșe* și *cocoșei*, *benei* (*Schneeglöckchen*) și *florî de semenie*, și explică: aceste sunt semne că economii pot plecà cu oile la munți, dar pentru *Baba Dochie* sunt un semn de înselare, ca să se ducă la munte și să se prăpădescă acolo.

«*Baba Dochie*, vădând florile, s'a socotit ca să mérgă cu oile și caprele la munte la pășune, cređând că e primăvară, și a poruncit feciorului său ca să pregătéscă badaniele și găletele, și i-a țin :

«— Haidați la munte, că a înflorit pășunea ! tu-ți ieai fluerul și țicți, iar eă voiă jucă !

«Feciorul îi răspunse că abiă a trecut *Făurariu*, apoi mai este și *Mărțișor* și o parte din *Prier*, și să nu grăbésacă.

«*Baba Dochie* atunci din nou a început a batjocori, țicând :

«Pe *Făurariu*

«Îl trag prin găunariu,

«Pe *Mărțișor*

«Pin ciurișor !

«Și a luat cu sine 12 cojocé și a plecat cu feciorul la munte.

«Aă plecat cu sóre și, după ce aă ajuns la munte, a început a plouă și ninge, și acuși iar prinse a fi sóre, acuși a îngheță, și udându-se cojocul de-asupra, a înghețat și s'a îngreunat, și *Baba Dochie* l'a aruncat pe tufe, și s'a dus tot mai sus pe munte după capre și după oi, pentru că căută érbă, și *Baba Dochie* a aruncat în tótă țiua câte un cojoc, până le-a aruncat tóte.

«Feciorul Babei Dochiei a înghețat pe munte și i s'a făcut sloiă pe gură și pe barbă, dar *Baba Dochie* nu a băgat de sémă și a strigat :

«— Eă nu mai pot de frig, și tu tot țicți în flueraș!

«Atunci i s'a arătat *Mărțișor* și a întreat-o în batjocură :

«— Cum îți place primăvara, și de ce nu joci la fluerul feciorului, că nici norei nu i-a fost frig să spele tótă țiua lăna la riă.

«*Mărțișorul* a perit, iar *Baba Dochie* și feciorul ei aă înghețat cu tóte oile și caprele sus pe munte, și pe urmă s'aă împetrit.

«*Baba Dochie* cu feciorul, oile și caprele și ađi se vėd împetriți pe muntele *Semenic*. (1) Și la piciórele Babei Dochiei s'a făcut un isvor, din care curge apă.

«*Mărțișorul* a omorit pe *Baba Dochie* pentru că l'a batjocorit, dar nu puteă să o omóre dacă nu aveă țile destule, însă a luat și împrumutate.» (2)

(1) *Semenic* e un munte în comitatul Carașului, lângă Reșița, spre granița militară.

(2) At. M. Marienescu, *Baba Dochie și Babele*, publ. în «*Familia*», an. VIII, Pesta 1872, p. 366–367.

O variantă a acestei legende, auđită de d-l Vasilie Budescu în prosă de la popor în mai multe locurī ale comitatului *Bihor* și apoi prelucrată de d-sa în versurī, sună ast-fel :

În timpul mai de demult
Baba Dochie-a avut
 Un fecior ce-l însurase,
 De nevastă îi luase :
 O fetiță ca un crin,
 Din al verei Maiū senin.
 Dar fireteca de Babă
 Și 'ncepū la cértă în grabă,
 Căci uriă pe noră-sa,
 Și în veci o tot muștră
 Cât în vieța ei custă. —
 Intr'o ți sócra i-a dat
 Lână négră de spelat
 Și-ast-fel ei a cuvītat :
 — Mergī la riū lângă fântână
 Și tot spal'acéstă lână,
 Pân'va fi din négră albă
 Cum e flórea cea de nalbă,
 C'albă de n'o vei spēlă
 Bine n'ai ce așteptă ! —
 Nor'atunci la riū s'a dus,
 Haīne dalbe a supus,
 Și spēlă mai țiua 'ntrégă,
 Dar lân'a rămas tot négră ;
 Degetele-ī s'aū belit,
 Sângele-o-a năpădit,
 Cât și apa a roșit,
 Și scăpând suspine-adīnce,
 Ea 'ncepū atunci a plânge.
 Cum spēlă și cum plângea
 Lângă dīnsa se iviă :
Sântul-Petru cu Christos :
 — Flóre dalbă, crin frumos
 De ce plângi ? de ce suspini ?
 — Ómenī bunī, ómenī străini !
 Óre cum n'oiū lăcrimă,
 Óre cum n'oiū suspină,

C'am o sócră fórte rea
 Și nu pot trăi cu ea !
 Ađi mi-a dat acéstă lână,
 Ca s'o tot spēl la fântână,
 Pân' va fi din négră albă
 Cum e flórea cea de nalbă,
 C'albă de nu-o voiū spēlă
 Bine n'am ce așteptă !
 — Flóre dalbă, crin frumos !
 Țise ei atunci Christos —
 Dacă lucrul stă așa,
 N'ai de ce te întristă,
 Ci mai spală lână iară,
 Căci va fi albă pe sară,
 Iată-ți daū și nisce florī,
 — Ce găsirăm călătorī —
Mieșune și *Cocoșei*,
 Să te molcomesci cu ei.
 Re'ntorcēnd tu de la vale,
 Dă din florī și sócrei tale !
 Nora florile luă,
 La urechi și le-anină
 Și-apoi iară mai spēlă
 Pân' l'al sórelui sfințit,
 Iar când fu pe la'nmurgit
 Ea 'ncărcă lână pe cap
 Și porni cu voia 'ngrab,
 Și când lân'a descărcat
 Tare s'a îmbucurat :
 Căci acea luciă de albă
 Ca și flórea cea de nalbă ;
 Și privind *Baba Dochie*,
 Iar s'aprinse de mânie,
 Căci acum n'avea ce-ī face :
 Vină nu putea să-ī bage ;
 Dar vedēnd că ea-are florī,
 Precum n'avea de-alte ori,

Ocarîndu-o i-a ȕis:
 — Nora mea te faci de ris
 Şi-ȕi aduci pe cap ruşine,
 C'ai drăguţ pe ore cine,
 El ȕi-a dat flori la fântână!
 — Nu crede, sócră bêtrână,
 Nu-s de la cevà fecior,
 Ci de la fêt *Mărţişor*,
 El imi dede-o chită în vale,
 Ca să-ȕi daū şi d-tale!
 — Vai de el ce *Mărţişor*,
 Eū il trag prin ciurişor!
 ȕise Baba şi-l hulli,
 Iar când florile privi
 Intru sine socoti:
 Că la munte-î primăvară,
 Deci va scôte mâne-afară,
 De-odată cu zorile,
 Caprele şi oile.
 Când de ȕiuă a albit,
 Cătră fiu-şî a grăit:
 — Hai la munte, Dragomire,
 Că afară e 'nflorire;
 Timpul este de eşit,
 Căci păşunea a'nverȕit;
 Tu din fluer vei cântă
 Eū la doine-ȕi voiū jucă!
 — Nu se pôte încă mamă,
 Căci bagă numai de sémă:
 Numai Faur a trecut,
 Mărţişor mai este mult!
 — Ce-mi pasă de Făurariū,
 Eū il trag prin găunariū,
 Şi pe Mărţişor
 Prin cel ciurişor!
 Ea de el nu ascultă,
 Ci cu sine işi luă:
 Douë-spre-ȕece cojóce,
 Neavênd cuget de-a re'ntorce,
 Şi plecă cu-al sêū fecior,
 Ocărînd pe Mărţişor.
 De-acasă porni cu sóre,

Când sosi fuse ninsóre.
 Altă ȕi 'ncepù cu plóie,
 Mai fu sóre, acuşi *porhóie*,
 Şi-acuşi iară îngheţă,
 Timpul tot se strămută.
 Pe Bab'o lăsà norocul,
 Căci udându-se cojocul
 Cel de-asupra, a'ngheţat,
 Ea pe tufe l'a-aruncat,
 Că-î erà greū de purtat;
 Şi-apoi iară s'a mai dus
 Tot pe culme mai în sus
 După capre, după oi,
 Cu feciorul, amîndoi,
 Pentru că cătaū păşune
 Unde-ar fi erburî mai bune.
 Tótă ȕiua ce urmă
 Alt cojoc mai îngheţă;
 Şi Dochia, vrênd nevrênd,
 Le-aruncă tóte pe rînd.
 Dragomir a degerat
 Şi pe gură-î s'a format
 Sloiū cum este-un flueraş,
 — Dragomire-al meū doinaş!—
 Strigă Baba, a lui mamă,
 Nebăgênd bine de sémă —
 — Cum! eū nu mai pot de frig,
 Tu mai ȕici pe cel colnic!
 Şi-atunci Babei s'arătă
 Mărţişor şi-o întrebă:
 — Cum îȕi place primăvara?
 ȕi-ai uitat dóră tocméla,
 Ca să poȕi să salti în sbor,
 Când îȕi ȕice-al têū fecior
 Doine mîndre pe colnic,
 Că nici noiei nu-i fu frig
 Ca să spele pe o lână
 Tótă ȕiua la fântână!
 Mărţişorul dispărū,
 Frigul iarăşi incepù
 Cu viscole tot mai crunte,
 Şi Baba 'ngheţă pe munte

Dimpreună cu-a ei turmă.
 Ea cu Dragomir în urmă
 Și cu turma, ce-a avut,
 Stanii de pîtră s'au făcut.
 Spun că stanul Babeii crunte
 Cu aii ei capre și oi multe

Până ađi se vîd pe munte;
 Iar de lîng'a ei piciore
 Ese o apă curgătoare.
 Călătorii, de-o privesc,
 Iși fac oruce, și-o feresc. (1)

A șésea legendă, din *Banat*:

«In *Almaș* (2) eră odată un om și o muere. Eiar fi trăit alt-fel bine, dacă mama bărbatului, sócră rea, nu porunciă în casă după plac, și ei trebuiaŭ s'o asculte. Ea adese-orî da norii-săi atâta de lucru, cât n'ar fi fost în stare să le facă nimeni în lume; dar biată noră cu sirguință și ajutorul lui Dumneđu le îndepliniă pe tóte.

«Așa s'a întîmplat odată că sócra i-a dat lână de óie négră și i-a poruncit să se ducă la apă s'o spele ca néua de albă.

«Măcar că tînăra muere sciă bine că acésta este un lucru cu neputință, totuși, ca să asculte de sócră, s'a dus la apa ce curgeă pe lîngă sat și a început să scarmene și să spele lâna cea négră. Dar orî-cât s'a chinuit ea, când o scoteă din apă, lâna eră tot négră.

«Biata femee nu s'a lăsat de lucru, ci a frecat necontentit, până a apucat-o séra. Atunci i se sângerase și mîmile, și a început să plîngă de necez și de durere.

«Domnul *Christos*, care umblă pe pămînt cu *Sân-Petru*, a trecut pe drum și, vîdînd pe muere plîngînd, a întreat-o:

«— Ce faci tu aici și pentru ce plîngi?

«Muerea nu sciă cine este, ci a răspuns:

«— Sócră-mea mi-a poruncit să fac lâna acésta négră să fie albă ca néua, și eŭ o tot spél și o scarmen tótă ăiua, de mi s'au făcut mîmile numai răni, de aceea plîng.

«Mântuitorul, care sciă bine necezul ei, iar i-a ăis:

«— Ascultă numai pe sócră-ta și lucréză mai departe, că Dumneđu îți va ajută.

«După ce s'a dus Domnul *Christos* și cu *Sân-Petru*, ea a început iar să spele cu bărbăție, și când a scos lâna din apă, bagă de sémă că se mai deschisese. Veselă, s'a pus iar la lucru până a înoptat, când mai pe urmă lâna cea négră eră albă ca néua. Plină de bucurie, a plecat fuga acasă și, găsind pe câmp flori

(1) «*Amicul familiei*», ăiar beletristic, an. X, Gherla 1886, p. 121—122.

(2) Un creștet de munte la marginea Banatului despre Ardél.

cară răsărise cele dintâi, că abia începuse primăvara, și le-a pus în păr.

«Când a vădut sócră-sa că lâna eră spălată albă, și-a ascuns mânia, că nu putea s'o ocărăscă, numai a întreat-o în batjocură :

«— Dar óre cine ți-a pus floră în păr?... póte vre-un drăguț?

«— Eú le-am aflat singură în livadă și m'am împenat cu ele.

«Baba, cum a auđit acésta, strigă pe fiu-séú și-i ąise :

«— Veđi, fétul méú, că a venit primăvara, trebuie să plecăm la munte cu caprele și cu oile nóstre. Căt de frumos va fi în munți! tu o să-ți ieai *fluera* și o să-mi cânți, iar eú o să joc de plăcere.

«Așă mâne ąi de diminéță a și plecat împreună cu fiu-séú, mănând oile și caprele la munte. Dar fiind-că abia trecuse érna și se temeă de frig, de aceea baba luase și *noué cojóce* cu ąinsa, și a plecat, și a lăsat pe tñnera singură acasă. După ce aú ajuns pe délurile cele dintâi, cerul se făceă tot mai senin și abia suflă câte un vint pe câmpie. Dar tot nu răsărise încă érbă, și caprele și oile nu sta în loc liniștite, că n'aveaú ce să pască.

«Baba însă nu băgă de sémă, și eră veselă, și fiind timp frumos, ea a aruncat un cojoc, ca să nu ducă atâtea.

«Cu cât se suiă mai departe în munți, cu atât se făceă vreme mai bună și mai cald, așă că în fie-care ąi lepédă câte un cojoc, până ce a aruncat și pe cel din urmă, într'a noua ąi, că-i eră greu să-l mai pórte.

«Insă turma flămândă, care nu găsiă încă érbă, se făceă tot mai sélbatică și nepacinică de fóme, și fuga'n cóce și'n colo.

Baba, când le vedeă că alérgă și sbéră, ąiceă că vitele se bucură de venirea primăverei.

«După ce baba și-a lepédă cojocul cel de pe urmă, de-odată s'a schimbat timpul. Vintul a început să sufle aspru și rece și plouă și ningeă. Atunci bieteze vite s'aú grămădit speriate una lângă alta, mestecate caprele cu oile, și tremuraú de ger; iar baba și cu fiu-séú aú stat în loc, că le clănțeniaú dinții, și nici nu s'aú mai putut mișcă de frig. Fiului séú îi curgeă apa din din gură de ger, și i-a înghețat, prefăcută într'un sloiú de ghéță lipit de la buze până la pept; iar baba, care de frig nici nu vedeă bine, nici n'auđiă, a ąis către ąinsul :

«— Fétul méú! cum mai poți tu cântă în fluer, că eú am înghețat de ger?

«Ea gândiă că sloiul cel lung din gura fiului séú este flueră și că flueratul vintului este sunetul fluerei.

«Cum sta ei așa aci, iată că a venit *Primăvara* și a vorbit către baba în batjocură :

«— No bătrână, cum îți place primăvara? De ce nu jocî, că fiu-tău îți cântă? Nici nurorii tale nu i-a fost prea frig când a spălat totă ziua în apă rece lâna cea neagră! Ea apoi tot a aflat flori în câmp!

«După acésta *Primăvara* iarăși a perit.

«Atunci baba s'a uitat la fiul său, care și înghețase și amorțit murise cu totă turma lui. Așa și baba tot mai tare se țepeniă, până și-a dat sufletul. Trupul ei și al fiului său se pot și astăzi vedeà în *Almaș*, împetrite, împreună cu turma în jurul lor, tot de pétră, așa precum au stat când erau în viață. La picioarele babei curge un isvor și fiul tot ține în gură fluera cea de ghétă.» (1)

O variantă a acestei legende, auđită asemenea în *Banat*, sună precum urméză :

«Se ăice că a fost odată o babă fórte spurcată, anume *Dochia*, care, de rea și a dracului ce erà, nu mai scià ce să facă și cum să necăjéscă pe biată noră-sa.

«Odată trimise *Baba Dochie* pe noră-sa cu nisce lânî de óie la riú, dar nu ca să le spele, ci ca să-î facă din *lânî lăi* (negre) lânî albe.

«Biata noră merse cu lânile la riú, dar unde e vorba ca din lânî lăi să se póte preface în albe. A frecat ea, cât a frecat, lânile cele lăi, dar de la o vreme, vedënd că nu-î mai albesc, a început a plânge și a se tângui.

«In plânsul ei vedù un copilaș drăgălaș cu o *chită* de flori frumóse apropiindu-se de ea.

«Copilul, care erà un *inger*, o întrébă că de ce plânge, iar nevasta îi povestese tot necazul său.

«Copilul, adecă ingerul, după ce-î ascultă tóte necazurile, îi ăice :

«— Nu mai plânge, draga mea, că acuși vei scăpà de necazul tău. Dar până atunci ieà chita asta de flori și o du la sócră-ta, ca să vadă că a sosit primăvara dorită!

«Nevasta, luând chita de flori în mână, alergă într'un suflet

(1) Dionisiu Miron, *Dilele Babelor*, publ. în «*Columna lui Traian*», an. I, Bucuresci 1870, No. 4, p. 4. — O variantă a acestei legende, tot din Banat, se află publicată de Arthur și Albert Schott în *Walachische Märcen*, Stuttgart und Thüringen 1845, p. 113—115.

la spurcata de sócră, care căută pe o feréstră cum spală norăsa lână lae și cum îi dete copilașul chita cea de florî.

«*Baba Dochie*, vèdènd că *brèbenu*, *micșunele*, *oglicea*, precum și cele-lalte florî, din cari erà făcută chita, sunt atât de frumoșe, porunci ea numai decât să-i se aducă *bucatele* (1) și cele 12 cojóce mari, că ea va plecà îndată la munți cu caprele și cu câni, ñicènd:

«Dacă nu m'am temut eù de *Făurariù*,
 «Care e cu frânghiile tari,
 «Apoi pe *Mărțișor*
 «L'oiù legà binișor
 «Cu un teișor
 «Și l'oiù trage prin ciurișor!

«După ce a rostit cuvintele acestea, se porni *Baba Dochie* către munți cu caprele, cu câni și cu cele 12 cojóce mari.

«Dar nu merse ea mai mult de jumătate cale, când iată, pe lângă tóte că la plecarea ei de-acasă erà cerul limpede, senin și sórele de primăvară cald, se ridică un nor negru de către mēdă-nópte, încàrcat cu plóie și cu néuă viscolósă, și, începènd a curge dintr'insul, muiă cojocul de-asupra de pe babă, ca și cum l'ai fi scos dintr'o cadă cu apă ori din *sapie*.

«Puțințele minute numai și cerul iar se înseninéză și sórele strălucesce de-ți e mai mare dragul să cauți la el, când iată se rădică alt nor cu plóie și néuă, care móie și al doilea cojoc al babei.

«Inseninându-se cerul din nou și sórele strălucind frumos, baba lepēdă și al doilea cojoc de pe ea.

«Apoi tot așa s'a jucat cu ñinsa norul și sórele, până ce a desbrăcat-o de tóte cojócele.

«Ajungènd *Baba Dochie* la vârful munților, dar tótă udă, înghețată de frig și fără de nici un cojoc, ca vai de ea, *Crivēțul* de la mieđul nopții a început a suflă cu atâta putere, în cât a înghețat-o și a împetrit-o acolo cu câni și cu capre cu tot.

«Și se ñice că urmele ei se vèd și în ñiua de ađi de către cei ce călătoresc la munți.» (2)

A doua variantă a legendei de mai sus, din *Muntenia*, sună așa:

«Erà odată o babă. Ea se numià *Dochia* și erà o sgriptoróe cu cerul gurei negru și rea ca mórtea.

(1) Acì se înțelege sub *bucate* atâta cât *vite*.

(2) Com. de d-l Ios. Olariu.

«Și aveà baba un băiat, pe care l'a însurat cu o fată blândă și bună la Dumnezeu.

«Nu trecù mult după însurătore și băiatul plecă la drum lung de tot; atunci sócra, ca tóte sócrele, a început un traiù rëu în casă cu noră-sa; o ocărià, o schingiuià și o amărià mai rëu decât o strigóicã.

«Intr'o ȓi, către sfirșitul ernei, baba dracului dete nurorei sale un braț de lână *négră* ca funinginea, dicându-i:

«— Du-te de spală lâna asta și veȓi să mi-o aduci ca laptele de albă; altmintrelea să nu te mai întorci acasă, că-ȓi rësucesc gâtul ca la un puiù de vrabie!

«Biata femeie luă lâna în brațe, se duse la isvor și o spëlă trei ȓile într'una; dar lâna nici că se albià de loc. A patra ȓi sedeà lângă isvor nemângăiată, ca vai de ea, că nu i se albià lâna, și acasă scià ce o aștéptă. Plângeà cu lacrimi de foc și se rugà la Dumnezeu să facă vre-o minune și să o scape de urgia sócrei.

«Cum tot plângeà și mi se vâetă, de-odată vede un voinic, tânër și frumos ca un brad, care, venind la ea, o întrebă de ce plânge.

«Ea îi spuse tot necazul.

«Atunci voinicul, arătându-i nu departe de isvor un fel de pétră în roșeța cărămiȓii, care se măcinà ca săpunul, îi ȓise:

«— Ia pétră de-acea roșie și spală lâna cu ea, până s'o albi!

«Și cum ȓise, se și făcù nevedut.

«Femeia luă din acea pétră, care însă nu erà pétră, și, frecând lâna cu ea, îndată se făcù o spumă roșie ca sângele, iar apa începù să férbă în clocot, și când scóse lâna, erà albă ca zăpada. Atunci se întórse îndată la sócră-sa.

«Sgriȓtoróica de babă se miră mult de frumoșa albéȓă a lânei; dar tot nu-și lăsă nora în pace, ci o trimise să-i aducă, de unde o sci și o găsi, érbă verde și fragi cópte, ori de unde nu, să nu se mai întórcă acasă.

«Altă năpaste pe capul bieteii femeii: de unde erà ea să gă-sescă érbă verde și fragi cópte! Dar ce erà să facă! eși la câmp și-și aruncă ochii departe: în tóte părȓile numai pustiù și ger. Incă de abià se luase pe ici pe colea zăpada. Așà mergeà biata rătăcind și plângend din câmpie în câmpie, când iatà iar voinicul de la isvor apropiindu-se de dinsa și întrebându-o: de ce plânge și ce rătăcesce pe aici.

«Ea îi spuse iarăși păsul.

«Atunci voinicul o luă de mână și o duse într'o poiană plină de érbă verde însmălȓată cu fragi cópte, ca în luna lui *Cireșer*.

Ea-și umplu brațele de erva verde și póla pestelcii de fragi, și așa se întorse la sócră-sa acasă.

«Iar baba clónță, cum vedu erva și fragile cópte, díse :

«— Eí, acú ved și eú cá a venit primăvara! Să mé súi cu oile la munte !

«Ea aveà multe oi, mulți ciobani și mulți câni. Se gâti dar de plecare și, luându-și turma, ciobanii, câni și de-ale mánării, iar pentru sine *noué cojóce* mari până în pămínt, la întâiú de *Martie* a ajuns cu oile la munte.

«Dumneđeú atunci hotári să o pedepséscă pentru réutatea eí, și iatá cá de-odatá începú să plouă cu *spicuri* de zăpadă.

«Baba, cum vedu, își strínse turma și îmbracă câteși noué *cojócele*. În díua dintâiú se udă cojocul de-asupra, de se ínmuiá de tot, și trebui să-l lepede ; apoi tot așa în fie-care dí câte un cojoc, până ce-și lepedă tóte *cojócele*.

«Noué díle plouă mereú, iar nóptea cea de-a nóua, când baba nu mai aveà nici un cojoc uscat, dete Dumneđeú un ger cumplit, așa cá a decea dí și baba, și ciobanii, și câni, și turma ínrégă, se gásiră ínghețați și prefácuți în stani și bolovaní de pétră.

«De atunci și până astáđi, la ínceputul lui *Martie*, se aude, prin acele locuri, un plâns ca de femeie, un urllet de câni și un sbieret de oi multe, și atunci índatá cerul se posomoresce, viscole se pornesc, cu ploí și cu zăpadă, íiind ínr'una noué díle, — câte *cojóce* aveà *Baba Dochie.*» (1)

A treia variantá a legendei de mai sus, tot din *Muntenia*, comuna Virciorova, jud. Mehedinți, e cea urmátóre :

«A fost odatá o babá bêtrână, bêtrână, *Baba Dochia*, care erà ne mai pomenit de rea. Din toți copiii ce Dumneđeú íi dáruise, nu mai aveà decât unul singur, ínsă bun, vrednic, ascultátor, care fáceà bucurie babei. Când veni timpul să se ínsóre, se ínsurá și luá o femeie, care erà tocmai ca el de vrednicá și ascultátóre.

«*Dragomir* își petreceà timpul mai mult pe dél, la oi, și baba rêmâneà acasă cu noră-sa, să vadă de ale casei.

«Baba, din fire prea rea, chinuía pe noră-sa în tóte chipurile, iar biata norá, prea mult rábdátóre, nu dícea nimic și suferià totul, cređend cá dór se va schimbá firea babei cea rea vre-odatá.

«Ínr'o dí, din pismá, pe când *Dragomir* nu erà acasă, trimise pe noră-sa la rfú cu o lánă albă, dícându-í :

(1) «*Familia*», an. XXII, Oradea mare 1886, p. 227.

«— Veți astă lână, du-te, spal'o, până când se va înegrî. Dacă nu, să nu-mi mai calcî bătătura!

«Țise și-și vèdù de trebă, iar femeia plecă cu lâna să facă ce-i țisese baba. Spelă ea timp de trei țile lâna, dar zadarnică îi erà munca, căci s'o înegréscă nu erà cu putință. Dar, când erà aprópe să plece femeia de la rîu fără nici o ispravă, iată că doi ómenî, cari nu erau alții decăt *Dumnețeu* și cu *Sf. Petru*, cari atunci umblau pe pămînt, se apropiară de ea și-i țiseră :

«— Ce faci aci femeie?

«Ea le rêsponse plângend :

«— Am o sócră fórte rea și, uite, m'a trimis cu lâna asta, s'o spel până ce se va înegrî. De trei țile spel, și nu pot să fac ceea ce mi-a poruncit. Numai Dumnețeu scie ce mē aștéptă acum!

»Auțind *Dumnețeu* și *Sf. Petru* despre asta și făcendu-li-se milă de ea, îi țiseră :

«— Mergi acasă la sócră-ta și nu te teme. Și apoi se făcură nevèdùți.

«Când dete femeia să plece și se uită la lâna, vèdù lâna négră și, dându-i în gând că a fost Dumnețeu, plecă veselă, mulțamind lui Dumnețeu.

«Nepotolindu-și baba necazul prin asta, o trimise iarăși la rîu, însă cu o lâna négră, țicendu-i :

«— Cum vei sci să faci, să spelî lâna până se va înălbî! Să nu te întorci la mine cu lâna négră!

«Plecă plângend femeia, că sciă ea că nu póte îndeplinî lucrul așa așă de ciudat; însă, cum e omul făcut să nu pérđă cređința nici când vede bine că nu e chip de scăpare, ast-fel făcù și ea, se duse cu lâna la rîu și începù să o spele. După vre-o 2—3 țile de spelătură zadarnică, se dete la o parte și începù să plângă, de plângeau și petrele de mila ei.

«In acest timp, iarăși se arată Dumnețeu și *Sf. Petru* și, vèdend-o plângend, o întrebără de ce plânge. Ea rêsponse :

«— Sócră-mea m'a trimes cu lâna asta négră să o spel, ca să se înălbéscă. De 2 țile mē ostenesc, amărită și nemâncată, să fac ceea ce erà cu neputință.

«Atunci Dumnețeu și *Sf. Petru* deteră femeii o chită de flori de fragî, să o ducă babeî, spuindu-i că le-a cules de pe cóstă, și o încurajară să nu se témă, și apoi se făcură nevèdùți.

«Femeia luă lâna tot négră, cum o adusese, și se duse acasă de dete sócrei sale chita de flori de fragî, spuindu-i că le-a găsit pe cóstă.

«Baba, vădând florile, uită de lână și chemă pe fiu-său *Dragomir* și-i țise :

«— Dragomire, maică! Fragile au înflorit și noi n'am măsurat încă oile! Să plecăm cu oile la munte, să le măsurăm.

«— Să plecăm, țise și Dragomir.

«Plecară, și *Baba Dochia* luă cu sine 9 cojôce, îmbrăcându-le pe toate, cum eși din casă. Merșeră multă vreme și, când ajunseră la locul unde eră să măsore oile, se puse o slôtă (plóie amestecată cu zăpadă), în cât baba fu silită să lepede pe rînd unul câte unul toate cojôcele și începù a tremurâ, de țiceai Dómnne! Căutând împrejur, văđù pe *Dragomir* înghețat și cu sloi la gură și, cređend că cântă în fluer, îi țise :

«— Dragomire! Dragomire! Eú am înghețat de frig, și tu cânti din fluer!

«Ast-fel și *Baba Dochia* și fiul său *Dragomir*, împreună cu oile lor, au înghețat și s'au prefăcut în stânci de pėtră, ce se află între comuna Virșiorova și Turnu-Severin, Mehedinți, numit *Dragomir*.» (1)

A șeptea legendă, auđită de d-l I. C. Măldărescu din gura unui tîner român din *Basarabia* și scrisă apoi în versuri, sună așă :

Sub pólele munților,
In locașul sluților,
Se arată un bordeiú:
Ca să-l veđi nici să nu vrei.
In el de mult locuesce
Baba Marta, ce vrăjesce
Când la stele, când la lună,
Și rînjind ea o nebună
Cât e nóptea Domnului
Și dulcėța somnului,
Lângă foc și lângă vatră,
Farmecă, iar câni o latră!
Mult îi rea și prăpădită,
Cu cojôce invėlită,
Cu nouė cojôce 'n spate,
Și toiagul al ei frate
De-alergări pe munți și văi,
Când sunt timpii cei mai rei

Ea e a păduriú mumă,
Babă rea, soră de ciună,
Și se plimbă tot pe munți,
Trece apa fără punți,
Sare după délurı jos
Și se-așeză pe-un lemn gros,
Ca să-și pască caprele,
Să le sugă laptele.
N'are témă de vre-un ger,
Nici că-i frică chiar de cer,
Deși érna n'a trecut.
Baba Marta tórce, tórce,
In cojôce se întórce.
Are 'n spate blană nouă:
Ningă, viscolėscă, plouă,
Ea habar n'are măcar,
Nici gândesce la amar.
Tórce Baba lână, tórce.

(1) «*Albina*», an. I, p. 1399—1400.

Însă norii se tot storce
 Și de-odată 'n munte-apare
 Un copil micuț, ce are
 Aripă mîndre la privit,
 Și de-odată a grăit
 — Marto, babă vrăjitoare,
 Dup'acum eși la pripóre:
 Primăvara n'a venit.
 Florile n'au resărit?!
 Mai stăi încă în bordei,
 Lâna torce-o, dacă vrei,
 Să-ți mai faci un straiu din ea;
 Érna încă tot e grea!

Ast-fel țise copilașul,
 Și sburând ca îngerășul:
 Baba Marta stă și țice:
 — Surda, surda, mîi voinice,
 Am încă nouă cojôce
 Și fuiorul tot a tórcce,
 Am și fete de 'ndrăgit,
 Am flăcăi de zăpăcit,
 Și numai nópte pe lună
 Pot lucră cu voie bună!
 Érna de mult a trecut,
 Caprele érb' au păscut,
 Surda, surda, n'am habar
 De-al tîu graiă sau ger măcar!

Îngerășul mîniat
 Către cer s'a îndreptat:
 Norii vineți adunând,
 Bolborați mereu tunând,
 Și de-odată frigul vine,
 Vîntul bate, bate bine,
 Plopii urlă, cerul tună,
 Norii vin de se adună,
 Fulgii cad albi de zăpadă
 Peste munți și pomii grămadă.
 Marta însă tórcce 'ntr'una,
 Rîdînd tare ca nebuna,
 De cojôce desvêlită,
 De zăpadă 'nemețită.
 Tremurând la cer privesce,

Dar ertare nu găsesce.
 Urlă vîntul vijelind,
 Plóia rece asvârlind
 Peste Marta, baba rea,
 Care pisma n'o lăsă
 De la cer să ieă ertare.
 Plóia curge și mai tare;
 Munții gem, pădurea geme,
 Marta însă nu se teme.

Vîntul suflă cu turbare
 Jos trântiă coliba mare,
 Dar pe Marta, babă rea,
 S'o dobóre nu putea.
 Ea la cer cătând sberă,
 Huliă rîu și blăstêmă.
 Norii vineți se-adună,
 Lemnele de ger trosniă,
 Munții încă că gemea,
 Petrele se despică,
 Și din nourî, licărind
 Trăsnete eșiau trăsînd;
 Vremea se tot turbură,
 Fulgerile lungi sbură,
 Dar pe Marta, baba rea,
 S'o 'nspăimânte nu putea...
 Atuncî norii se crăpă,
 O lumină se vedeă
 Și un glas se auțiă.
 Blăstêmând, babei țiceă:
 «— *În veci să fii o stană*
De pîtră amorțită,
De caprele-ți iubite
Să fii împrajmuită,
Din ochi să-ți isvoréscă
Tot lacrime amare,
Iar pe pămînt să faci
Un rîu de-unde orî-care
Să nu pótă să beă!»
 Și Dracii toți rîdeă.

Glasul cum se isprăvesce,
 Norii negri se lățesce,
 Vîntul s'a mai potolit,

Iară sórele a eșit.
 Numai Marta-î neclintită
 Și... de-odată e lovită
 De un trăsnet din senin,
 Curmând traiul cel de chin:
 Curg din ochii ei șiróie
 Lacrimi mari ca și o plóie,
 Eșind gémét din cea stană,
 Și plânsóre din fântână...

Férele vine în cete
 Să-și adape a lor sete,
 Vin și *Ele* despletite,

Duhuri negre și cumplite...
 Tóte umbrele s'adapă,
 Lângă stană găuri sapă,
 Saltă, țipă și hulesce,
 Morți 'n iaduri se trezesce,
 Jócă, cântă în horă prinse
 Lângă focurile-aprinse,
 Dar când este despre zori...
 Cânt cocoșii de trei ori,
 Și se ducó orî-ce duh
 Și e pace în văzduh!

Așă a fost atuncea precum am povestit ;

Am spus-o cum se spune și ce am auđit :

Chiar astăđi se mai vede o babă impetrită.

In juru-î stâng, culcată, e turma eî iubită.(1)

A opta și tot odată cea de pe urmă legendă, auđită în
Muntenia, e acésta :

Pe la întâiu de Marte
 Când se luptă 'n parte .
 Ceî doî luptători
 Neînvingători,

Nóptea și lumină
 Pe bolta senină,
 Sóre și cu nori,
 Ploî și cu ninsorî,

Și când érna tótă
 Pare 'ngenuchiată
 De-un sóre-ardător
 Și amăgitor,

Dochia înrėită,
 De érn' obosită,
 Vru să sue 'n plaiu
 Ca 'n luna lui Maiu.

Turma își adună,
 Caprele din stână,
 Ce mereu cârtiau
 Că nutreț n'aveau.

Și o ieà spre culme
 Pe-unde nu sunt urme,
 De mindrii Cărpați
 De vinturî uscați.

Caprele-o urméză
 Și ea le 'ndemnézá :
 — Hăi, căprițe, hăi,
 Să eșim din văi,

S'ajungem pe munte
 Pe-a *Jepilor* frunte,
 Să vė ved pascënd,
 Vrënd Domnul nevrënd.

(1) Revista societății «*Santinela Románismului*», fóie literară-sciințifică, an. I, Bucuresci 1884, p. 24—26.

Baba sumețită,
De sóre-amăgită,
Se tot sue 'n sus
Unde-î *Dorul* (1) pus,

Și prin nori se perde,
Cătând érbă verde
Colo în *Jepiū mari*,
Dragi la miorari.

Și 'n crésta ripósă,
Naltă, fiorósă (2),
Unde în veci e ger,
Capu-ți dă de cer!

Opt țile trecuse,
Baba mi se duse,
Prin vârtej de nori
Și spic de ninsori,

Sus pe *Omul* rece,
Care nori întrece,
Dacic, vechiū altar,
Cu cerul hotar,

Unde se uimesce
Ochiul, când privesce
Peste două țeri
Născute surori.

Dochia 'năsprită
Și de vînt răsbită,
— Vînt îngrozitor
De te ieà fiori, —

Aruncă blăsteme,
De cer nu se teme
Și 'n cugetul său
Uită Dumneđeū.

Ea se întăresce
Și gura-î sporesce:
— Hăi, căprițe, hăi,
Mai în jos spre văi,

La *Ialomicióră*
Cu dulce apșióră
Să ve vèd pascènd,
Vrènd Domnul nevrènd!

... Când și-aste cuvinte
Đise fără minte,
Bab' aci pe loc
Se făcū un bloc,

Ea și turma tótă
Stane tot de pétră,
Ce și-ađi se vèd stând,
Plaiul înălbînd,

Plaiū, ce *Babe-l* (3) chémă,
Ca să ne dăm séină
Că 'n *a noua ți*
Se 'mpetrî aci

Cea *Babă Dochie*,
A cui istorie
Seculî o șoptesc,
Munți o povestesc. (4)

Acestea sunt tóte legendele despre *Baba Dochie*, cari mi-s mie până acuma cunoscute.(5)

(1) *Vîrful cu dor*, *Jepiū*, ca și *Caraimanul* și *Omul*, sunt piscuri mari pe culmea *Bucegilor* din Carpați.

(2) *Caraimanul*.

(3) *Babele* sunt un platou înalt, din pólele căruia isvoresce *Ialomița*, mai sus de peștera cu *Schitul de lemn*.

(4) S. N. Șoimescu, *Poesii lirice*, București 1883, p. 69—76.

(5) Atât despre legenda *Babei Dochie* cât și despre numele acestei babe s'au scris până acuma mai multe studii și anume:

II.

DILELE BABEI.

Baba Dochie sau *Baba Marta*, ale cărei legende le-am reprodus în capitolul premergător, țin de regulă nouă(1) sau două-spre-zece zile. (2)

De aci vine apoi că Românii de pretutindenea numesc cele

a) At. M. Marienescu, *Baba Dochie și Babele* (din Sărbătorile păgâne române de ați), publ. în *«Familia»*, an. VIII, Pesta 1872, p. 366—367 și 378;

b) Sim. Mangiuca, *Baba Dochie*, studiu mitologic, publ. în *«Familia»*, an. X, Budapesta 1874, p. 159—164;

c) Gr. C. Buțureanu, *Încă o dovadă la stăruința Românilor în Dacia traiană*, publ. în *«Archiva Societății științifice și literare»*, an. II, Iași 1891 No. 8, p. 470 în care autorul se încercă a dovedi stăruința Românilor în Dacia pe temeiul legendei *Dochia și Traian de sub muntele Pion în Moldova*, fabricată de G. Asachi: *Culegere de poezii*, ed. III, Iași 1863, p. 195; veđi de același și: *Culegerea de poezii germane și franceze din limba română*, ed. III, Iași 1863, p. 88 și 90;

d) I. N., *Legenda Dochiei*, publ. în *«Gazeta Săténului»*, an. VIII, R. Sărat 1891, p. 183—192, prin care se combat toate afirmările d-lui Buțureanu;

e) L. Șăineanu, *Dilele Babei și legenda Dochiei*, publ. întâia órá în *«Convorbiri literare»*, an. XXII, București 1888, p. 193—220 și reprodus apoi în ale sale *Studii folklorice, cercetări în domeniul literaturii populare*, București 1896, p. 1—45.

Dintre toate studiile acestea, cel mai estins și mai aprópe de adevér e cel al d-lui L. Șăineanu. Dar nici studiul d-sale nu se póte considera de cel mai complet și mai perfect, una: pentru că nu i-aú fost cunoscute toate legendele Dochiei, al doilea: pentru că d-sa confundă *Legenda Babei* cu *Dilele* acesteia, și al treilea: pentru că trece prea repede peste studiile scrise mai înainte de d-sa, iar pe unele dintre acestea nici nu le amintesce.

(1) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Crângení, jud. Teleorman: «Pe ziua de 1 Martie cade *Baba Marta* cea cu noué cojóce, și până la noué zile lepédă câte un cojoc. De la 9 Martie însă, lepédând *Baba* cojócele, începe și timpul a se încálđi.»

(2) Dupá spusa Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilén: «*Baba Dochie* duréză 12 zile»; — a celor din Crasna, com. de Ioan Iliuț: «*Baba Dochie* ține 12 zile»; — a celor din Stroesci, com. de G. Străinul: «*Baba Dochie* are 12 zile»; — a celor din Ilișesci, com. de V. Botezat: «Cele 12 zile din Martie pórtă numele de *Baba Dochie*»; — a celor din Reusení, com. de V. Pop; — a celor din Mihovení, dict. de Mich. Cojoc și

dintâi nouă sau două-spre-zece zile ale luniî lui Martie *Babele*, *Țilele Babelor*, sau *Țilele Babeî* (1), adecă țilele Babeî Dochie sau ale Babeî Marta.

Țilele Babeî se încep de comun la 1 Martie sau Mărțișor și duréză, după cum am amintit mai sus, nouă (2) sau două-spre-zece zile de-a rîndul (3), adecă până când *Baba Dochie* și-a lepădat, respective și-a *scuturat* cele nouă sau două-spre-zece *cojôce*. (4)

com. de Vesp. Corvin: «*Baba Dochie* ține 12 zile»; — a celor din Te-
reblecea, com. de P. Scripcariu: «Când, în spre primăvară, începe a se
topi omëtul și a înverđi, se pornesc în vre-o câte-va zile mai multe fur-
tuni cu omët; timpul acela se numesce *Baba Dochie*.»

(1) După spusa Rom. din Cireș-Opaiț, com. de Const. Popescul: «*Baba Dochie* ține 12 zile, cari se numesc *Țilele Babeî*»; — a celor din Crasna, com. de Em. Iliuț: «Țilele Dochiei se numesc *Țilele Babeî*»; — At. M. Marienescu: *Baba Dochie și Babele*, publ. în «*Familia*» cit., p. 366; — L. Șăineanu: *Studii folklorice*, p. 3: «Cele dintâi nouă sau două-spre-zece zile din Martie Românul le poreclesce *Babele* sau *Țilele Babeî*»; — I. C. Măldărescu, *Baba Marta*, publ. *Țiar cit.*, p. 26: «Poporul român, după cum fie-care scie, primele nouă zile ale luniî lui Martie le numesce *Babele* sau *Baba Marta*, de unde pretinde că de la acest nume luna *Martie* și-a luat numele său.»

(2) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Saran, jud. Constanța: «La 1 Martie intră *Babele*, cari țin nouă zile»; — din mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «*Babele* țin nouă zile»; — S. N. Șoimescu, *op. cit.*, p. 69: «Mulți se întrébă ce sunt *Babele*, de cari tradițiunea vorbesce îndată ce vine 1 Martie? De unde acest număr de 9 zile, pe cari ômenii de la noi le observă cu atâta îngrijire, ca pe nisce *zile nefaste și periculose pentru sănătate*? Ômenii de sciință sciū că aceste zile corespund cu *equinozul*, când timpul este fôrte variabil, până ce începe a fi ziua mai mare decât nôptea, sau, după cum Țic țeranii noștri, până ce ese căldura din pămînt, pe care ei îl bat cu maiele în a noua zi de Martie, făcënd și focuri prin bătătură. Cei ce se rapörtă la legenda cu *Baba Dochie* observă că în aceste nouă zile acéstă Babă rea și încăpăținată a umblat pe vîrfurile Carpaților cu cele nouă capre ale sale, căutând érbă și mugur verde ca să le pască, *vrënd Dumneđeu nevrënd*.»

(3) După spusa Rom. din Volovêț, com. de Ilie Buliga: «*Țilele Dochiei* duréză 12 zile după 1 Martie»; — Or. Dlujanschi, *Călindarul Românului*, publ. în «*Albina Carpaților*», an. IV, Sibiu 1879, p. 11: «Luna lui Martie: «*Baba Dochie*, ce-și ține năravul 12 zile.»

(4) După spusa Rom. din Volovêț, com. de I. Buliga: «*Baba Dochie* duréză 12 zile, până își lepădă cele 12 *cojôce*»; — a celor din Mitocul Dragomirnei, com. de Alex. Romaș: «*Baba Dochie* vine de la munte

În unii ani însă *Țilele Babei* nu se încep la 1 Martie, ci cu nouă sau două-spre-zece țile mai înainte de această țil (1), iar în alți ani, deși se încep la 1 Martie, nu durează numai 12 țile, ci ele trec peste acest număr, ba adese-orî trec chiar și în luna *Prier* (2) sau *Priil* (3), de unde se vede că vine apoi și țicala Românilor din *Bucovina* că :

Prier priesce,
Dar și jupesce,

sau a celor din *Moldova* :

Priil priesce
Și jupesce (4),

și anume : când e frumos, cald și plouă ploie căldurósă, atunci priesce; iar când ninge și e frig, atunci jupesce sau, după cum spune un proverb bănățen :

Prier fără plóie
Chieful Românului móie. (5)

Dacă cele 12 țile ale Babei *Dochiei* cad înainte de țiuva ei, atunci se țice că primăvara e bună, ómenii pot arà și

cu 12 cojóce și ține 12 țile, *scuturând* în fie-care țil câte un cojoc » ; — a celor din Frătăușul-vechiu, dict. de Zenovia Rusu: « *Țilele Babei Dochie* sunt la număr 12, după numărul cojócelor sale, căci ea lepédă în fie-care țil câte un cojoc » ; — a celor din Costâna, com. de V. Hușan: « Când îi vine *Babei Dochie* timpul, atunci se îmbracă cu 12 cojóce, își ieà furca de tors și mai multe fuse și merge cu oile la păscut. Ea ține 12 țile, și în fie-care țil lepédă câte un cojoc, și când le-a lepédat pe tóte, atunci se țice că a trecut *Dochia*. »

(1) După spusa Rom. din Crasua, com. de Em. Iliuș: « *Țilele Dochiei* pot să mérgă înainte sau și în urma ei » ; — a celor din Tereblecea, dict. de Paraschiva Scripcariu și com. de P. Scripcariu: « *Baba Dochie* cade la 1 Martie. Țilele ei sunt 12 la număr și cad sau înainte sau după 1 Martie. Chiar și mai târziu, după ce sunt țilele ei trecute, dacă mai ninge, se țice că au mai rēmas țile de-ale *Dochiei*, sau că acestea-tot *Țilele Babei*. »

(2) At. M. Marienescu, *Baba Dochie și Babele*, publ. țiar cit., p. 366. — Veđi și Schott, *op. cit.*, p. 115.

(3) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 64. — În jud. Iași acestei luni i se dá numele de: *Luna lui traistă'n bēș*.

(4) Idem de eadem, p. 64.

(5) Idem de eadem p. 64.

sămăna de vreme, iar dacă pică după ȕiua ei, atunci primăvara e urită și ómenii se întârdie cu aratul. (1)

ȕilele, cari trec peste numérul 12, se numesc în genere *ȕile împrumutate* sau *Împrumutări* (2); în special însă prima ȕi împrumutată se numesce : *ȕiua sturȕului*, a doua : *ȕiua mierlei*, a treia : *a cocostircului*, a patra : *a ciocârliei*, a cincea : *a cucului*, a șésea : *a rîndunelelor*, etc. iar cea de pe urmă *Ométul*, *Turȕurii* sau *ȕiua mieilor*, și acesta din cauză că aceste ȕile prevestesc reîntórcerea în țéră a pasérilor pribegite de cu tómnă și epoca nascerii mieilor. (3)

În decursul celor noué sau doué-spre-ȕece ȕile, precum și a celor împrumutate, timpul e în genere fórte schimbăcios, acuș ninge, acuș plouă, și acuș e sóre. (4)

Baba Dochie nici când nu-și schimbă năravul. Ea trebuie în fie-care an să-și lepede sau să-și *scuture cojócele*. (5) Și

(1) După spusa mai multor Români din Bucovina și în deosebi a celor din Frătăuȕul-vechiú, com. de I. Covașă.

(2) At. M. Marienescu, *Baba Dochie și Babele*, loc cit.

(3) După spusa Rom. din Fundul-Sadovei, com. de Tóder Luncan : «Se ȕice că *Baba Dochie* a fost o păstoriȕă de capre, care, pe când păseă ea caprele într'o primăvară pe timpul furtunilor acestuí anotimp, ca femeie frigurosă, precum eră, îmbracă 12 cojóce, și îndată ce treceă o furtună, lepedă un cojoc, până ce a lepedat tóte cojócele. Ea a aflat că sunt 12 furtuni, și aceste furtuni ar fi primit apoi numele ei. Afară de cele 12 ȕile ale Babei Dochiei se mai ȕin trei ȕile furtunatice de ale Dochiei și anume : *a sturȕului*, *a mierlei* și *a mieilor*, și prin urmare sunt 15 ȕile furtunatice și, dacă aceste trei din urmă nu află loc primăvara, ca să aducă omét, se arată vara sau târȕiú tómnă;—V. Alecsandri, *Opere complete*, vol. III, *Pasteluri și legende*, București 1875, p. 190 : «Românu caracteriséză sub forme poetice sau glumeȕe tóte variaȕiunile timpului. Ast-fel îi place a numi *ȕilele Babei* ȕilele cele dintâi ale lui Martie (giboulées de Mars), pretinȕend că ele sunt nesuferite, ca o babă care se cértă necontentit și plânge, se bocesce și nu lasă pe nimeni în pace. Însă adevérata denumire de *ȕilele Babei* e basată pe sêrbátórea *Dochiei* (Baba Dochia), ce cade la începutul lui Martie. Acele ȕile sunt urmate de ȕilele cocostircului, a mieilor, a ciocârliei, a rîndunelelor, etc., cari prevestesc reîntórcerea în țéră a pasérilor pribegite de cu tómnă și epoca nascerii mieilor.»

(4) At. M. Marienescu, *Baba Dochie și Babele*, publ. *ȕiar cit.*, p. 366.

(5) Pretutindenea în Bucovina și Moldova. Veȕi *Gazeta săténului*, an. VIII, p. 185 : «ȕilele cele dintâi din Martie se numesc *ȕilele Babei*, și când ninge atunci, ómenii ȕic că *Baba își scutură cojócele*.»

dacă se întâmplă une-orî că nu-și scutură cojocale, după cum îi este datina, în decurs de 12 zile, atunci și le scutură într'o singură zi de 12 orî după olaltă. (1)

Cum încetază *Baba Dochie* sau mai bine zis *Babele*, numite în Transilvania și *Vintose* (2), îndată se încep *Moșii*, numiți altmintrelea și *Sfinți* sau *Sâmfi*. (3)

Babele sunt de regulă rele, iar *Moșii* buni. Drept aceea femeile bătrâne din popor, și cu deosebire din *Muntenia*, își aleg dinainte câte una din *Babele* despre cari ne-a fost până aci vorba, cari personifică apoi — după cum vremea e frumoasă sau urită — caracterul moral al aceleia ce a ales-o. (4)

Dacă aș parte ca ziua aceea, ce și-aș ales-o, să fie mai blândă, atunci se zice că *nu e babă rea*. La din contră toți cei din casă o acasă că e *babă rea* și o fac óre-cum responsabilă de timpul cel rău. (5)

Intâia babă, care cade la 1 Martie și care pòrtă numele special de *Baba Dochie* sau *Baba Marta*, se mai numesce altmintrelea și *Cap de primăvară*, pentru că ea este ziua cea dintâi a primăverei. (6)

Deci, dacă în această zi este frumos, atunci cred ómenii că și tótă primăvara și vara va fi frumoasă; iar de nu, apoi zic că și primăvara și vara va fi urită și posomorită. (7)

O sémă de Românce, atât din *Bucovina* cât și din celelalte țeri, serbeză ziua cea dintâi din Martie, în care cade *Baba Dochie*, prin nelucrare în casă (8), și anume: pentru

(1) După spusa Rom. din Crasna, com. de Em. Iliuț: «*Dochia* are 12 zile sau și numai 12 furtuni într'o zi.»

(2) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(3) Idem de eadem: «Zice că *Baba Dochie* vine de la munte cu nouă cojoca, și tot țipă câte un cojoc, până ce le țipă pe tóte, apoi încep *Moșii*, cari pe Someși se numesc și *Sfinți*.»

(4) L. Șăineanu, *Studii folklorice*, p. 3.

(5) S. N. Șoimescu, *op. cit.*, p. 69—76.

(6) După spusa Românilor din Balacéna, com. de Const. Ureche: «*Baba Dochie* e cea dintâi zi de primăvară»;—a celor din Liuți, dict. de Maria Stefanescu, com. de Dim. Bondariu: «*Dochia* se numesce și *Cap de primăvară*.»

(7) După spusa Rom. din Frătăușul-vechiu, com. de I. Covașă.

(8) Com. de d-l Ios. Olariu: «*Baba Dochie* se serbeză de către Ro-

purtarea timpului (1), pentru ca să se domoléscă mânia Babei Dochie și frigul de primăvară să nu facă pagube în câmpuri (2), apoi pentru ca să nu zacă nimeni în casă de *vêrsat* (3), precum și pentru înnecat. (4)

Unicul lucru femeesc, care se pôte face, după părerea celor mai multe Românce, în acéstă *đi*, este *claca de tors* (5), pentru că și *Baba Dochie*, când a mers cu oile și cu caprele ca să le pască, încă și-a luat furca și a tors lână dintr'insa. (6)

Drept aceea cele mai multe Românce nici nu lucréză nimic alta în acéstă *đi* decât dóră că fac *clacă de tors*.

În fine mai e de observat încă și aceea că femeile, cari se chémă *Eudochia*, pop. *Dochia* și *Dochița*, își serbéză în acéstă *đi* numele, iar o sémă dintre dînsele fac și prasnic. (7)

mâncele nóstre cu nelucrare în casă în tot anul la prima Mărțișor, când se începe și primăvara» ; — Din *Rêsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Albeni, pl. Amaradia-Novaci, jud. Gorj: «Serbătorile ce cad în luna lui Martie sunt *Baba Dochie* și *Dragobetele*.»

(1) Dat. Rom. din Gura-Humorului, com. de Em. Netea: «Femeile serbéză pe *Baba Dochie* pentru purtarea timpului.»

(2) At. M. Marienescu, *Baba Dochie și Babele*, publ. *điar cit.*, p. 366.

(3) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Toma Nimigean: «În *điua de Baba Dochie* nu lucréză femeile nimic, pentru ca să nu le zacă în casă nimeni de *vêrsat*.»

(4) Dat. și cred. Rom. din Cupca, dict. de Casandra Țuguiu, com. de Th. Prelieci: «*Baba Dochie* se ține ca sêrbătóre de înnecat, pentru că dacă lucréză cine-va în *điua* acésta, vara să nu se mai scalde, că se innécă.»

(5) Dat. și cred. Rom. din Ilișesci, com. de G. Berințan: «Cât ține *Dochia* nu este bine să se lucreze, mai ales muerile. În acest timp însă fac *clăci de tors*, căci se crede că acésta nu este păcat»; — a celor din Băieșesci, com. de Oct. Seretén: «În acésta *đi* se fac *clăci de tors*.»

(6) Din Balacéna, dict. de Anisia Rusul: «Femeile fac în *điua de Baba Dochie clăci de tors*, fiind-că și ea a mers cu furca ca să pască oile.»

(7) Dat. Rom. din Lucăcesci, dict. de Malina Paicu, com. P. Paicu: «Femeile nu lucréză în *điua de Baba Dochie*, ci mai mult o serbéză și fac în acéstă *đi* prasnic.»

III.

MĂRȚIȘORUL.

În cele mai multe părți din *Bucovina* și mai cu seamă din *Moldova*, *Muntenia* și *Dobrogea*, este datină ca părinții să lege la 1 Martie copiilor săi câte-o monetă de argint ori de aur la gât sau la mână.

Moneda acésta, care e de regulă atârnată de o cordea roșie ori de un găitan compus din două fire răsucite de mătăasă roșie și albă, sau dintr'un fir de arniciu roșu și unul de bumbac alb, sau și din mai multe fire de argint și de aur, se numesce *Mărțișor* (1), *Mărțișuș* (2) și *Marț.* (3)

Scopul legării sau punerii *Mărțișorului* la gâtul său mânilor copiilor este ca copiii, cărora li s'aun pus și-l pörtă, să aibă noroc în decursul anului (4), să fie deplin sănătoși și curați ca argintul cu venirea primăverei (5), și peste vară

(1) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Trifesci, jud. Ro. man: «Pe la unii locuitori este obiceiul ca la 1 Martie să se lege copiilor la gât câte o monetă de argint (în genere veche) numită *Mărțișor*»; — Idem, com. Pădureți-Ciese, jud. Argeș: «La 1 Martie pun la gâtul copiilor o baeră împetrițată cu roșu și alb, de care este atârnată o monetă de argint numită *Mărțișor*»; — Laurian și Massim, *Dicț.*, t. II, p. 215: «*Mărțișor* — laț împletit din fir roșu și alb ce se pune la mână sau la gât în prima zi a lunii *Mărțișor*».

(2) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Saran, jud. Constanța.

(3) Idem, com. Brebu, jud. Prahova: «Părinții dau la 1 Martie copiilor bani de argint, pe cari îi pun la gât, numindu-se *Marț...* Legătura *Marțului* este făcută dintr'un fir de bumbac roșu și unul de mătăasă albă, amândouă sucite într'un fir, și la capete cu doi ciucuri: unul roșu și altul alb.»

(4) Idem, com. Bilciuresci, pl. Ialomița, jud. Dimbovița: «Este obiceiul să se pue la gâtul fetelor și fetițelor câte-va monete de argint sau chiar de aur, înșirate pe mătăasă, însemnând noroc.»

(5) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Pădureții-Ciesci, jud. Argeș; — Idem, com. Ciurariu, jud. Teleorman: «La 1 Martie este obiceiul pe aici ca părinții să lege copiilor câte o monetă de argint la gât, zicând ca copiii să fie sănătoși ca argintul»; — Idem, com. Frumosa, jud. Teleorman: «La 1 Martie este obiceiul ca părinții să dea copiilor (fetelor) câte o monetă de argint, ca să o pörte la gât sau la mână, însemnând ca copilul să fie curat ca argintul cu venirea primăverei»; —

să nu-i apuce și scuturi [frigurile. (1) Punerea sau legarea Mărțișorului se întâmplă de regulă la 1 Martie des-diminéță, până nu răsare sórele. (2)

Tot odată e de observat că părinții, când îl pun, se feresc ca să nu-i vadă vre-o femeie însărcinată, căci atunci, dic ei, că se pătéză copiii pe ochi. (3)

Unii copii pórta Mărțișorul 12 zile la gât, iar după aceea îl légă de ramura unui pom tînér. Și dacă în acel an pomului îi merge bine, se crede că și copilului încă îi va merge bine în viéță. (4)

Alții îl țin la gât până ce véd primul pom înflorit, și atunci îl lasă pe rămurelele aceluï pom, anume ca să fie sănătoși și frumoși ca florile pomului respectiv. (5)

Alții îl pórta până înflóre *Porumbarul* sau *Porumbrelul*, lat. *Prunus spinosa* L., și *Păducelul*, lat. *Crataegus Oxyacantha* L., și atunci, luându-l, îl pun pe un porumbar, respective pe un păducel, dicénd ca copilul să fie alb ca flórea acestor ciritei. (6)

Idem, com. Secu, jud. Mehedinți: «Se pune la gâtul copiilor în ziua de 1 Martie un ban de argint, ca să fie sănătoși ca argintul.»

(1) Idem, com. Perii, jud. Mehedinți: «La 1 Martie părinții pun la gâtul copiilor câte o pară de argint legată cu un fir roșu, ca să nu-i prindă frigurile vara.»

(2) Idem, com. Brebu, jud. Prahova; — Dat. Rom. din Sucéva: «În ziua cea dintâi a *Babei Dochie* pun femeile, sau mai bine ȝis partea femeiască, diminéța, până a nu se sculă din pat, *Mărțișor*.»

(3) Idem, com. Secu, jud. Mehedinți.

(4) Idem, com. Trifesci, jud. Roman.

(5) Idem, com. Săulesci, pl. Gilort, jud. Gorj: «La 1 Martie se pune la fete câte o pară de argint la gât și o ține până ce vede primul pom înflorit, și atunci o lasă pe rămurelele aceluï pom, ca să fie sănătósă și frumoasă ca florile»; — Dat. Rom. din orașul Sucéva, com. de Dim. Vasilovici, stud. gimn: «*Mărțișorul* se ține la grumaz până ce înfloresc pomii. Înflorind pomii, se ieă de la grumaz și se légă de un pom înflorit. Și de aceea se légă de pom, de óre-ce se gândesce că omul acela, care l'a pus, va fi așa de frumos ca flórea pomului.»

(6) Din *Rěsp. la Cest.* d-luï N. Densușianu, com. Secu, jud. Mehedinți: «Acest ban de argint îl țin la gât până când înfloresce *Porumbarul*, și atunci îl ieă și-l pune pe porumbar, dicénd ca copilul să fie alb ca flórea porumbarului»; — Idem, com. Căineni, jud. Gorj: «La 1 Martie se pune la gâtul fetelor un fir roșu împletit, iar când înfloresc pomii se rupe. Mărțișorul rupt se pune pe un *Păducel*.»

Și iarăși alții îl pórta până când sosesc *berzele* (cocostir-cii), iar atunci îl aruncă după aceștia, ȓicând :

Na-ți negrețele
Și dă-mi aibetele! (1)

Datina punerii Mărțișorului la gâtul copiilor e usitată și la Româniî din *Macedonia*, cu acea deosebire numai că acolo nu se pune în ȓiua de 1 Martie diminęta, ci în aju-nul acestei ȓile.

Iată ce ne spune în privința acęsta d-l I. Nenișescu :

«În ajunul lui Martie mamele pun la brațul copiilor *Mărțișor*, ce se pórta până în ȓiua de *40 de mucenici*, când se scóte și se légă de ramurele vre-unui pom. Mamele cred că pomii vor rodi abundant, iar copiii cred cū rindunelele le-ar aduce haine nouę de Pasci.» (2)

În multe părți, și mai cu sémă în *Muntenia*, este datină ca să pórte Mărțișor la gât sau la mână nu numai copiii cei mici, adecă băeții și fetițele, ci și fetele cele mari, ba până chiar și o sémă de neveste tinere. Și acęsta o fac ele cu scop ca să nu le ardă și pãrléscă sórele, căci :

Cine pórta *Mărțișóre*
Nu mai e pãrlit de sóre (3),

ci ca să li se conserve colórea peleî pe față în timpul vereî, ca și în timpul ernéi. (4)

(1) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. III, p. 2523, Dobrogea, com. Cioban, jud. Constanța : «La 1 Martie sau Mărțișor ómenii légă copiilor la gât ațe roșii cu alb și cu bani ; copiii le pástréză până ce vin *berzele* și atunci ȓic :

«Na-ți negrețele
«Și dă-mi albețele!»

(2) *Op. cit.*, p. 225.

(3) Din *Ręsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Saran, jud. Constanța : «La 1 Martie se atárnă la gâtul fetelor câte o monetă numită *Mărțișuș*, pentru ca să nu le ardă sórele» ; — Idem, com. Crețesci, jud. Fălciú : «La 1 Martie e obiceiú de a pune la gât femeile o cordea roșie și un ban de argint, numit *Mărțișor*, spre a nu se pãrli de sóre» ; — «*Tribuna poporului*», an. III, Arad 1899, No. 35, p. 2 : «Fetele în luna Martie pun *Mărțișor*, pentru ca să nu se innegréscă.»

(4) Din *Ręsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Roșia, jud. Gorj : «La 1 Martie ieaú fetele douę fire, unul de arniciú roșu, iar altul de bum-

Pe la finea lunii lui Martie însă unele dintre dînsele ieau legătura *Marțului* și o pun pe trandafir (1), iar moneda o dau pe vin, pâne albă și caș, crezând că fata, care a purtat *Marțul*, făcând acêsta, îi va fi fața albă ca cașul și rumenă ca trandafirul și vinul. (2)

Altele din contra îl pòrtă până ce începe *cucul* a cîntă (3), sau până ce înflorește porumbarul (4) ori vișinul (5), și atunci îl aruncă, ca și copiii, pe rămurelele acestor pomî (6), sau până când sosesc *berzele*, și atunci cum le vîd, le aruncă după acestea. (7)

Însă cele mai multe dintre dînsele caută ca atunci, când

bac și, rîsucindu-le împreună, le pun la gât și le pòrtă până când înflorește *porumbarul*, iar atunci le aruncă pe florile acestuia. Acêsta se face cu scopul ca să li se conserve culórea peleî pe fața în timpul vereî, ca și în timpul erneî» ;—G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 53 : «La ȕi întăi de Martie fetele pun *Mărțișor* la gât sau mână, pe care-l țin până la finele lunii, ca să fie curate și rumene la fața tótă vară.»

(1) N. A. Caranfil, *Cîntece populare de pe valea Prutului*, Huși 1872, p. 17, nota 1 : «*Mărțișorul* este o ață rîsucită din mai multe fire roșii și albe, ce-și lîgă Româncele la gât și la mîni pentru ȕiua de 1 Martie și care apoi se lîpîdă pe trandafirî înfloriți» ; — «*Tribuna poporului*», an. III, p. 2 : «Cînd scoți *Mărțișorul* și-l puî pe trandafir, te faci roșie și frumósă ca trandafirul.»

(2) Din *Rîsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Brebu, jud. Prahova.

(3) Dat. Rom. din Mihoveni, dict. de Paraschiva Cimpoș și com. de Vesp. Corvin : «In întăia ȕi de *Baba Dochie* pun copilele și fetele o *sgardă* (betiță), făcută din strămătură roșă și albă, rîsucită, la gât sau la mână, unde o țin până ce aud *cucul* cîntând. Atunci o deslîgă de la gât și o lîgă de un trandafir roșu, ȕicînd : «să fiu roșă ca trandafirul acesta» ; — a celor de la Mitocul-Dragomirnei, com. de Alex. Romaș : «La 1 Martie sau în ȕiua de *Baba Dochie* fac fetele nisce *strune roșe* și albe și le pòrtă la gât, până ce aud *cucul* întăia óră cîntând. Atunci le aprînd, afumă cu ele gâtul, încunjurându-l de trei óri, și apoi le aruncă jos.»

(4) Din *Rîsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Roșia, jud. Gorj.

(5) Idem, com. Socetu, jud. Teleorman : «La 1 Martie se pune o monetă la gâtul fetelor, numită *Mărțișor*, și care se ieă cînd a înflorit vișinul.»

(6) Idem, com. Roșia, jud. Gorj.

(7) Idem, com. Saran, jud. Constanța : «La 1 Martie se atárnă la gâtul fetelor câte o monetă, care se numesce *Mărțișor* și pe care o aruncă după berze, cînd le vîd întăi.»

il scot și-l aruncă, să nu le vadă *Sórele*, căci, vedându-le, se înegresc. (1)

Acestea sunt toate datinele și credințele Românilor, câte le am putut eu până acuma adună în privința *Mărțișorului*.

Din toate cele înșirate rezultă că *Mărțișorul* sau *Mărțișorul* servește celor ce-l poartă ca un fel de amulet.

Însă cine voescă ca *Mărțișorul* să aibă efectul dorit, acela trebuie să-l poarte cu demnitate.

Celor ce nu o fac acesta, și cu deosebire fetelor cari uită că poartă *Mărțișor*, nu le ajută nimic.

Dovadă despre acesta avem următoarea poezie populară de pe valea Prutului din Moldova :

Lelița cu <i>mărțișor</i> Fuge la badea 'ntr'un sbor, Și-î dă gură de trei ori, Și se 'ntorce-apoi în zori! Ađi e una, mâni is două.	Poimâni două-zeci și nouă... Iar când lelea a cătat, Nu eră de sărutat, Ci de gătit feșele, Feșele, pelincile ! (2)

Tot odată trebuie să amintim încă și aceea, că *Mărțișorul* eră mai de mult un dar ce-l dau nu numai părinții fiilor lor, ca în ziua de ađi, ci un dar care și-l trimiteau Români unuia altuia la 1 Martie.

Acuma însă această datină strămoșească a început în cele mai multe părți, și cu deosebire în *Moldova*, a se perde, iar în *Bucovina*, care s'a ținut odinioară de *Moldova*, numai rar unde se mai aude de dînsa. Un semn că aici s'a perdut mai cu desăvîrșire.

Iată ce ne spune în privința acesta d-l N. Gane :

«Astăzi, când societatea noastră, din românească ce eră, s'a străinat în toate obiceiurile ei, în cât a ajuns a nu mai scrie nici vorbă, nici gândi românește, când înșiși copiii din fașă nu mai învață a dice *tată* și *mamă*, ci *papa* și *maman*, când chiar și slugile de prin case se *monsuesc* și *mădămesc* în disprețul vechii frății românești, în această grozavă babilonie de limbă și moravuri, am uitat toate tradițiunile vechi cari împodobesc trecutul nostru. — Așă, dacă am întrebă astăzi pe oricine : ce este un *Mărți-*

(1) «*Tribuna poporului*», an III, p. 2 : «Când scoți *Mărțișorul* și te vede sórele, te faci négră.»

(2) N. A. Caranfil, *op. cit.*, p. 17.

șor, de sigur ar da din umere, ȳicȳendu-ne: *nu scii!* — Căci nu numai obiceiul, dar însăși amintirea lui, însuși înțelesul cuvintului s'a șters din memoria noastră.

«Romăncele din vremea trecută nu sciaũ să-și facă pȳerul din negru alb și din alb negru, spre deridera virstelor, nu cunoseaũ crinolinelile și turnurile, puful și cocul, spre deridera formelor omenesci; ele se îmbrăcaũ cu altițe, își spȳelaũ fața cu apă de isvor și urmaũ datinelor și obiceiilor strămoșesci; ele ciocniaũ ouă roșii la Pasci, ascultaũ căntecele de stea la Crăciun, colindele la Anul nou și trimiteaũ *Mărțișori* la întâiu Martie.

«Astăđi gingașele degete ale damelor noastre nu mai îndrăsnesc să atingă ouăle roșii, ușile noastre se închid cu îngrijire înaintea colindătorilor ce cutȳză să ne calce pragul, iar *Mărțișorul* nici se mai scie ce este.

«Să scuturăm dar noi pulberea uitării de pe acest vechiũ și frumos obiceiũ strămoșesc.

«*Mărțișorul* eră un dar ce-și trimiteaũ Romăniũ unul altuia în ȳiua de întâiu Martie. El constă într'un bănuț de aur spânzurat de un găitan de mătăsă împletit cu fire albe și roșii, pe care persóna ce-l primiă în dar il purtă la gât până când înfilniă cea întâiu rosă înflorită, pe crengile căreia depunea apoi darul primit.

«Bănuțul însemnă *îmbelșugarea*, firele albe și roșii ale găitanului însemnă *fața albă ca crinul și rumenă ca rosa*, iar ofranda făcută reginei florilor eră o salutare poetică adresată primăverei.

«Așă aveau vechii Romăni obiceiul de a se ură în ȳiua de întâiu Martie!

«Ei erau naivi în sufletul lor; trăiaũ în simplitate și imprumutau vorbele și obiceiurile lor de la mama natură, care împodobiă fruntea ficelor lor cu flori din câmp și vorbele bătrânesci cu alegorii poetice.

«Tóte însă s'aũ sters de buretele așă numitei civilizațiunii moderne, care, în locul comorilor de înțelepciunii și tradițiunii strămoșesci, n'a găsit alt cevă mai bun de pus în loc decât *minciunile de la întâiu Aprilie*, cari și acestea, din cauza necontenitei îndulcirii a moravurilor noastre, aũ ajuns a se practică în tóte ȳilele anului.» (1)

In fine trebuie să mai amintesc încă și aceea că în unele

(1) *Încercări literare*, Iași 1873, p. 151—153.

părți din *Banat* este datină ca la 1 Martie să se facă și să se porțe, în loc de *Mărțișor*, legătură de mărgele. (1)

IV.

DRAGOBETELE.

În prima zi a lunii lui *Mărțișor*, numită pe alocurea și *Dragobete* (2), *Dragobete cap de primăvară* (3) și *Dragobete cap de vară* (4), este datină în cele mai multe părți locuite de Români ca fetele cele mari să strângă apă de néuă (omăt, zăpadă) și cu apă de acesta să se spele apoi peste tot anul, anume ca să se facă frumoase și drăgăstose. (5)

(1) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1883*.

(2) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian, com. Saran, jud. Constanța: «Sărbătorea de la 1 Martie se numește *Dragobete*».

(3) B. P. Hasdeu, *Magn. Etyml.*, t. II, p. 1181: «Întâiul Decembre se chêmă: *Andreiū cap-de-érnă*, precum întâiul *Mărțișor* se țice: *Dragobete cap-de-primăvară*» (A. Crișan, Făgăraș, com. Mărgineni).

(4) Idem de eadem, p. 1122.

(5) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882*: «Cu apă de néuă (zăpadă) de prima *Mărțișor* se spală fetele peste tot anul spre a se face frumoase și drăgăstose»; — Iosif Vulcan, *Néua de Mărțișor*, publ. în «*Familia*», an. XI, Budapesta 1875, p. 90: «Dar cum să nu fie așteptată cu drag *néua de Mărțișor*? Născută din surisul ținelor, ea aduce pe pământ frumuseța lor, și cine se spală cu ea devine și dinsa așa de frumoasă ca ținele, cari încântă și pe fêt-frumos.

«Așa mi-a povestit odată această legendă o sveltă copiliță, cu farmec pe guriță și cu foc în ochii ei.

«Atunci și ea credea acesta. De aceea adună cu atâta plăcere néua în *Mărțișor*. Să se spele cu ea. Să aibă și dinsa ceva din surisul ținelor. Să fie și dinsa așa de frumoasă ca ținele.

«Atunci credea și ea, căci eră numai de 15 anișori.

«Astăzi însă... sunt sigur că dinsa nu face multă deosebire între néua de cutare și cutare lună. Cu toate acestea însă aș pute să mă ră-mășesc cu ori-și-cine, că — deși n'o mai crede venită din surisul ținelor — totuși adună și *néuă de Mărțișor*.

«Pentru ce? Pentru că dorința cea fără fine a femeilor este de a rămâne pururea frumoase.»

Tot în acéastă ȓi este datină de a se face și *dragobete de dragoste*. (1)

Iar *dragobetele de dragoste* se face, și anume nu numai în prima ȓi a luniî lui Mărtișor, ci și mai pe urmă în decursul întregéi acesteî luni, în următorul chip:

Se caută prin pădure flóre de fragi și, cu apă de pe ea, se spală fetele marî, anume ca să fie plăcute și vędute când merg peste an la joc ori la altă petrecere, ȓicęnd:

Flóre de fragă
Din luna lui Marț
La tótă lumea să fiū dragă,
Uriciunile să le despartî! (2)

Pe lângă *apa de néuă* și cea de pe flórea de fragă din luna lui Mărtișor, unele Románce mai întrebuintéză încă și *apa de plóie*, precum și cea de isvor din aceeași lună, parte spre conservarea sănătății și parte spre învırtoșarea pepenilor (crastaveților) murați și a curechiului (verzei) murat, care începe în decursul acesteî luni a se muiă și a se strică.

Așă Romániî din Bihor, în *Ungaria*, spun că, dacă în luna lui Mărtișor te speli cu apă de plóie, ești sănătos (3), iar cei din *Bucovina* spun că, dacă se ieă apă în *ȓilele Babei* din fântână saū din pîrăū și se tórnă în polobócele cu curechiū saū cu pepeni, aceștia nu se móie, ci se fac vırtoși. (4)

(1) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*: «Facerea apei de dragoste. *Dragobete de dragoste*»; — Com. de d-l En. Hodoș: «Despre *Dragobetele de dragoste* de-ocamdată nu vę pot spune alt ceva, decât că în unele locuri ar însemnă o ȓi de primăvară. În alt locuri însă ar însemnă *Dragobete un gândac alergător*, ce-l folosesc descântătórele la descântecele de dragoste. Vorba, după cât am aflat până acum, nu prea e răspândită.»

(2) Com. de d-l Aurel Iana. — Veți de același, *Din credințele pop. rom.*, publ. în «*Luminătorul*», an. X, Timișóra 1889, No. 65.

(3) Avram Igna, *Credințe pop. din Ineu*, în Bihor, publ. în «*Familia*», an. XXXIV, Oradea mare 1898, p. 452.

(4) După spusa Rom. din Crasna, distr. Storojinețului, com. de Em. și I. Iliuț.

PATRU-DECĪ DE SFINȚI.

I.

PATRU-DECĪ DE SFINȚI.

A noua și după *Baba Dochic*, adecă la 9 Martie, când es cele nouă *Babe* tradiționale, cari ne aduc ninsore și frig, biserica noastră celebrăză memoria a 40 de martiri, cari și-au jertfit viața pentru învățatura cea dréptă și mântuitoare a Domnului nostru Isus Christos.

Despre acești 40 de martiri, numiți în limba poporului român din Bucovina și Moldova *Sfinți* și *Mucenici* (1), în Muntenia : *Sfinți* (2), *Sâmți* (3), *Sfinți-Mucenici* (4), *Muce-*

(1) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 70—71;— Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Bahna, jud. Roman ; com. Săveni și Milénca, jud. Dorohoiu : «La 9 Martie cad cei 40 de *Sfinți* (mucenicii)», — «Sérbătórea mai însemnată din Martie este *Sfinții* (9 Martie).»

(2) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian, com. Râjlețu-Vieróșiu, jud. Olt : «Ca sérbătórea însemnată din luna lui Martie sunt *Sfinții* din ziua de 9 a acelei luni» ; — com. Bilciuresci, pl. Ialomița, jud. Dîmbovița : «Sérbătórea cea mai de căpetenie din luna lui Martie este a *Sfinților* din 9 Martie, în care și fac și impart *Măcinică*.»

(3) Idem de eadem, com. Perii, jud. Mehedinți : «Sérbătórea mai de obște sunt *Sîmții*» ; — com. Andreesci, pl. Gilortu, jud. Gorj : «Sérbătórea a mai de căpetenie este cea de la 9 Martie, pe care o numesce poporul *Sâmți*.»

(4) Idem de eadem, com. Ciurariu, jud. Teleorman : «Sérbătóre popo-

nicî (1), *Mocenici* (2), *Măcinici* (3); în Transilvania : *Sfinți* și *Mucenici* (4); iar în Banat : *Sânți* (5) și *Mucenici* (6), există la Români din Bucovina următoarea legendă :

«Dice că eră odată un om sărac, care n'avea nimic alta, fără numai o bucățică de pământ. Și neavând omul acela cu ce să-și are pământul, s'a năimit plugariu la un alt om avut din sat, anume ca acela să-î dea plugul ca să și-l are.

«Însă avutul, fiind un om foarte cărpănos și sgârcit, n'a voit să-î dea plugul când l'a cerut, ci l'a tot amânat de ađi pe mână până în ziua de *Patru-deci de Sfinți*. Atunci i l'a dat.

«Săracul... ce eră să facă? ... A luat plugul și, ducându-se cu dinsul în țarină, începù a-și ară pământul.

«N'a apucat însă bine a-și brăzdă ogorul, și iată că i se și arată ca din senin cei *Patru-deci de Sfinți* și unul dintre dînșii îl întreabă, ȓicând :

«— Ce faci aici, bade?

«— Ce să fac?... ia voesc și eă să-mi ar bucățica asta de pământ și să-mi samăn puțin grfù pe dinsa! — răsponde sermanul.

«— D'apoî bine! — ȓise mai departe sfintul — astăđi ȓi-ai aflat d-ta de arat?... Nu sei că astăđi e sərbătore?... că sunt cei *Patru-deci de Sfinți*?

rală mai de căpetenie din luna lui Martie este *Sfinții 40 Mucenici* din 9 Martie.»

(1) G. Dem. Teodorescu, *Patru-deci de Mucenici*, publ. în «Albumul macedo-român», Bucuresci 1880, p. 135; — E. Baican, *Obiceiuri la Români*, Bucuresci 1884, p. 16; — Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian, com. Socetu, Frumósa și Petra din jud. Teleorman; com. Poiana-de-sus, pl. Ghergană, jud. Dimbovița; com. Buzesci, jud. Olt; com. Vrata jud. Mehedinți.

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Diosci, pl. Cămpu-Romanați: «La *Mocenici* se fac *Bradoși*.»

(3) Idem de eadem, com. Crovu, jud. Dimbovița: «In ziua de *Măcinici* (9 Martie) se strînge gunoiul de prin curte și i se dá foc; — com. Rași, jud. Ialomița: «La *Măcinici* fac foc împrejurul casei cu gunoiele din curte; — com. Valea-Raței, jud. Rîmnicul-Sărat: «La *Măcinici* se face un foc diminěță, peste care sar copiii.»

(4) Frâncu, *op. cit.*, p. 128. — Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(5) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.

(6) Com. de d-l Aurel Iana: «*Sânții* (40 de mucenici) 9 Martie» — și d-l Ioa. Olariu: «*Sânții* saă cei 40 de *Mucenici* se sərbéză in tot anul la 9 Mărțișor.»

«— Ba știu, cum păcatele mele să nu știu; dar ce să fac, după ce eu sunt un om, cum a dat Dumnezeu, sărac ca vai de mine, iar cel avut, al cui e plugul acesta, n'a voit să mi-l dea în altă țară, ci numai în această, zicând că și el are de arat. Trebuie deci să ar în care țară am putut căpeta plugul, că de noi ară, imi rămâne pământul nearat și nesemănat!

«Auzind cei *Patru-deci de Sfinți* desvinovățirea și tânguirea săracului, li se făcură milă de dinsul, îi ziseră că, dacă stă astfel lucrul, să are mai departe sănătos, și, binecuvântându-i sămînța, se întorseră iarăși înapoi de unde au venit.

«Săracul își ară pământul și, semănându-l cu grâu, când sosi timpul secerișului, secerându-l, aducându-l acasă și imblătindu-l, căpeta de 40 de ori mai mult decât ar fi avut să capete dacă nu i l'ar fi binecuvîntat cei *Patru-deci de Sfinți*.

«Vedend cel avut cãta sumedenie de grâu a scos sormanul de pe peticul sãu de pãmînt, s'a mirat și l'a întrebat: ce a fãcut el cã a cãștigat atãta amar de grâu?

«Sormanul îi istorisi din fir în pãr tãte cele ce i s'au întimplat cãnd l'a sãmãnat.

«Auzind acãsta avutul, ce-l plesnesce prin minte? . . . sã facã și el așã, cum a fãcut cel sãrac . . . Aștãptã deci cu cea mai mare nerãbdare sã sosescã ziua celor *Patru-deci de Sfinți*, sã are și el în acãstã țară, cã dõrã cei *Patru-deci de sfinți* i-or binecuvîntã și lui grãul ca sã cãștige și el cum a cãștigat cel sorman. Iar cãnd sosi ziua celor *Patru-deci de Sfinți* se sculã cu nõptea în cap, înjugã boii la plug și se porni la arat. N'a apucat însã bine a-și bãgã plugul în brazdã, și iatã cã cei *Patru-deci de Sfinți* i se aratã și lui, ca și celui sorman din anul trecut, și unul dintre dînșii îi zice:

«— Ce faci aici!

«— Ce sã fac? . . . ia am venit sã-mi ar și eu pãmîntul și sã-mi samãn pușin grâu pe dinsul! — rãspunse avutul dãrz.

«— D'apoi bine, — zise mai departe sfintul — astãzi țã-ai aflat d-ta de arat? . . . în altã țară n'ai timp? . . . Nu știi d-ta cã astãzi e sãrbãtãre mare, cã sunt cei *Patru-deci de Sfinți*!

«— Ba știu — gãngãvi avutul, — dar ce sã fac? . . . sunt un om fãrte sorman, și ar și eu cãnd imi dã stãpãnul plugul sãu!

«Vedend *Sfinții* înșelãciunea și lãcomia cea mare a avutului dupã avere, il blãstãmarã, zicend:

«— Dacã-l așã cum spuï, apoi arã mai departe, dar sã știi cã din cãtã sãmînțã de grâu vei sãmãnã tu astãzi vei scãte numai a 40-a parte, și din om cu stare, cum ai fost mai nainte, vei

fi în viitor argat plugariului tău de an și lui vei sluji, cum te-a argățit și el pe tine!

«Și cum l'au blăstemat cei *Patru-deci de Sfinți*, așa s'a și întâmplat.» (1)

O variantă a acestei legende, aușită în comuna Cireș-Opaiț și com. de D. Popescul, stud. gimn., sună precum următoarea :

«Aū fost odată doi frați, unul bogat și unul sărac, și cel sărac eră plugar la cel bogat.

«Cel sărac, care aveă și o lécă de loc, cereă tot una de la frate-său plugul, ca să-și are și el ceva.

«Cel bogat însă nu voi să-ı deă plugul până în ȕiua de *Patru-deci de Sfinți*.

«Săracul, căpătând plugul, își ară locul și-și semănă mazere. După ce găti el séra de lucru, veniră cei *Patru-deci de Sfinți* la ogorul lui și-l întrebă: ce lucră. Iar el răsponse :

«— Ia am semănat și eū o lécă de mazere !

«Sfinții il măi întrebă, că de ce lucră în astă ȕi, că dóră e serbătóre.

«— De nevoie am lucrat, — răsponse săracul, — că eū n'am plug, și abiă aȕi mi l'a împrumutat fratele meū cel bogat !

«Aușind *Sfinții* astă întâmplare vrednică de plâns, se sfătuiră între olaltă cu ce să-l dăruésă pe sărac? Se sfătuiră cât se sfătuiră, până ce în urmă se învoiră ca să-ı dea fie-care din ei câte-un coreț de mazere.

«Și tómnă a strîns omul nostru 40 de corețe de mazere.

«Când auș bogatul de norocul fratelui său, ară și el în anul următor în ȕiua de *Patru-deci de Sfinți* cu patru pluguri tótă ȕiua, fără să poposésă boii, și semănă măi multe feluri de seminți, creșend că *Sfinții* il vor dăruı și pe ȕinsul cu rodire multă, ca și pe frate-său.

«Séra veniră și la el cei *Patru-deci de sfinți* și-l întrebă: ce lucră? El răsponse că a arat și a semănat.

«Și iar il măi întrebă *Sfinții*, orı de nu-ı serbătóre ȕiua în care a arat .

«Atunci ȕise bogatul că a aușit că e bine a semănă în ȕiua celor *Patru-deci de Sfinți*, pentru că pămîntul rodesce și se face pâne multă.

(1) Din Volovet, com. de Ilie Buliga.

«La aceste cuvinte dăseră Sfinții că rodesce pentru cine rodesce, dar nu pentru fie-care.

«Și iarăși se sfătuiră cei *Patru-deci de Sfinți* cu ce să-l dăruască pe bogat.

«Și atunci luă unul din ei vorba și-i sfătui să-l dăruiască cu 40 de bóle, și nici una să nu fie de un fel cu cea-laltă.

«Așa avu bogatul de suferit 40 de bóle, până ce îl pârindară tóte.»

O altă variantă a acestei legende, culésă în Frătăuțul-vechiu și com. de I. Covașă, sună precum urmază:

«Dice că erà odată un plugar la un bogătaș. Și plugarul acela l'a rugat pe stăpânul său să-i facă bine cu plugul și cu boii, ca să-și are și el un petic de pământ, ce aveà, și să semene *mazere* pe dînsul.

«Bogatul îi împlini rugămintea, dar nu într'o ȓi de rînd, și tocmai în ȓiua de *Patru-deci și patru de Sfinți*.

«Bietul plugar, bucuros că i-a făcut bine și în acéstă ȓi, luă plugul și se duse în câmp ca să-și are pământul și să-și semene mazerea.

«Vêđend acésta, cei 44 de sfinți trimiseră pe unul dintre dinșii ca să-l întrebe ce voesce să semene și orî de e al lui plugul cu boii.

«Arătându-i-se sfintul și întrebându-l ce voesce să semene și orî de sunt boii și plugul al său, îi răspunse plugarul că voesce să semene mazere și că plugul și boii nu sunt ai săi, ci ai unui bogătaș.

«Cu acésta se întórse sfintul la cei-lalți 43 și le povesti tótă starea lucrului.

«Sfinții se sfătuiră atunci să-i dea fie-care câte un coreț de mazere.

«Făgăduința lor se și împlini, căci plugarul scóse tómnă din semănătura aceea 44 de corețe de mazere.

«Auđind bogătașul despre asta, abià mai puteà așteptà să vie ȓiua de 44 de sfinți, ca să are și să semene și el în ȓiua asta grîu.

«In sfirșit, sosind ȓiua mult dorită, se porni de cu nópte ca să are de grîu.

«Iată însă că, pe când sfirși el de arat și începù acuma a semănà, vine și la el un sfint și-l întrébă : ce semănà și orî de e plugul al lui?

«— Semăn griu și plugul cu boi cu tot e al meu!—răspuse bogătașul cu fală.

«Sfintul nu spuse la acesta nimic, ci întorcându-se la cei-lalți Sfinți, le istorisi și acuma cum staū trebile.

«Sfinții, aușind ceea ce li s'a istorisit, se sfătuiră ce să facă cu bogătașul.

«Și după ce se sfătuiră, îi dăruiră bogătașului câte o lună de bôlă.

«Așa a trebuit bogătașul să sufere 44 de luni felurite bôle pentru nătângia lui cea mare și pentru că a fost atât de hapsin.»

A treia variantă, dictată de Catrina și Irina Bulbuc, Românce din Tereblecea, și com. de Pavel Scripcariu, sună așa :

«Dice că într'un an a mers un om în ziua de *Patru-deci de Sfinți* în țarină și, arând, a semănat mazere.

«Vedând acesta, cei *Patru-deci de Sfinți* s'aū supërat pe dînsul și, mergënd cu toții la Dumneșeu, îl pãriră și i se jeluiră că le-aū necinstit ziua.

«Dumneșeu, drept rãspuns, le șise nu numai ca să-l lase în pace, ci fle-care dintre ei să-i dea încă și câte o dimerlie de mazere.

«*Sfinții* aū împlinit porunca lui Dumneșeu, și omul, pe lângă mazerea ce avù să éșă din sēmința semănată, mai avù acuma încă 40 de dimerlii pe de-asupra.

«Al doilea an omul nostru făcù iarășî ca și în anul trecut; merse în ziua de *Patru-deci de Sfinți* în câmp și de astă dată semănă încă și mai multă mazere, cugetând, în lăcomia sa, că pe cât va semăna mai mult, pe atâta îi va eși mai mult.

«*Sfinții* merșeră iarășî la Dumneșeu, și iarășî îl pãriră și i se jeluiră.

«Dumneșeu le astă dată le șise ca, în loc de mazere, să-i dea fle-care câte o șeptēmână de zăcare.

«*Sfinții* aū făcut așa după cum li s'a spus, și omul nostru zăcù 40 de șeptēmâni după olaltă la pat, iar din mazerea semănată n'a scos mai nimic, și chiar și ceea ce s'a făcut a rēmas tōtă pe câmp. Ba nici măcar paietele nu le-a putut aduce acasă.»

In fine a patra și tot odată ultima variantă, aușită în Crasna și com. de Em. Iliuș, e cea următoare :

«Se șice că într'un an un om a pornit plugul spre a-și ară țarina tocmai în ziua de *Patru-deci de Sfinți*.

«Vedënd acesta, *Sfinții* au venit la dinsul și i-au dat: *Dómne-ajută!*

«Omul le-a mulțămít.

«Iar *Sfinții* l'au întreat:

«— De ce trebuință arí aice?

«— De grîu! — răspunse omul.»

«Atunci fie-care sfint i-a juruit câte-o pătrare de grîu mai mult.

«Și așa a scos el tómnă 40 de pătrări de grîu mai mult decât cum ar fi avut să scótă.

«Al doilea an, aducëndu-și omul aminte de norocul ce l'a pãlit anul trecut, se duse tot în ziua de *Patru-deci de Sfinți* la arat și de astă dată cu mult mai diminéță decât în anul trecut.

«Și iarăși au venit la dinsul cei *Patru-deci de Sfinți*. Dar acuma nu i-au dat mai mult 40 de pătrări de grîu, ci să boléscă 40 de bóle peste an.

«Și cum i-au dat, așa s'a și întimplat.

«Și de atunci se tem ómenii a lucră în ziua de *Patru-deci de Sfinți*.» (1)

De atunci cei mai mulți inși nu prea lucră în acéstă zi lucruri grele (2), și cu deosebire femeile nu lucră mai cu sémă lucruri femeiesci (3), ci o țin și o serbézá parte pentru

(1) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 70, serie:

«Legenda celor *Patru-deci de mucenici* e următórea: Intr'o érnă pe un frig de crepau lemnele, i-au bágat într'un iaz, unde i-au lásat să înghețe; unul dintre dinșii însă nu putea să suferé asemenea grósnică pedépsă și a fugit acasă; mă-sa însă l'a luat în spate și l'a bágat din nou în iaz, ca să împlinéscă numărul celor patru-deci.»

Acéstă legendă nu e alta decât un fragment fórte scurt al legendei celor *Patru-deci de Sfinți*, publ. în «*Mineiul*» de pe luna lui Martie, tip. în mănăstirea Némțului în an. 1846, deci nu póte fi considerată ca o legendă adevérat poporală și de aceea nici n'am inșirat-o alătúra cu cele de mai sus.

(2) Dat. Rom. din Lucăcesci, com. Iac. Paicu: «In ziua de 40 *Mucenici* saú *Sfinți* nu prea lucrézá ómenii»; — a celor din Corlata, com. de G. Piersec: «In acéstă zi unil ómenil lucrézá, iar alții o țin.»

(3) Dat. Rom. din Siretiú, com. de Dim. Popovici: «Femeile țin ziua acésta prin aceea că nu lucrézá lucruri femeiesci»; — a celor din Ilișesci, com. de B. Botezat: «In acéstă zi serbézá femeile și nu lucrézá lucruri femeiesci»; — a celor din *Banat*, com. de d-l Ios. Olariu: «*Sânții* saú cei 40 *Mucenici* se serbézá în tot anul cu nelucrare în casă de către Románcele nóstre.»

diferite bóle (1), parte pentru că toți *Sfinții* dintr'un an se strîng în acéstă *đi* la un loc spre a luà parte la liturghie cu sobor (2), și parte pentru că *Sfinții* desghéță în acéstă *đi* pămîntul și apa. (3)

Tot lucrul femeilor din acéstă *đi* constă mai ales întru aceea că sémănă unele legume, precum : *usturoiũ*, *cépã* și *résad de curechiũ* (4), cređënd că tóte legumele semánate în acéstă *đi*, și cu deosebire *cépa* și *curechiul*, nu le mánăncă *vermi*, *omiđile*, *purecii de grădină*, precum și alte insecte stricációse (5), apoi pentru că tóte legumele, cari se sémănă în acéstă *đi*, rodesc înșeptit (6) saũ chiar și de 40

(1) Dat Rom. din Crasna, com. de Em. Iliuț și Ion Iliuț : «*Điua de Patru-đeci de Sfinți* se ține pentru bóle.»

(2) Dat. și cred. Rom. din mai multe comune din Bucovina.

(3) Cred. Rom. din Măzănesci, com. de Victor Moldovan.

(4) Dat. Rom. din Crasna, com. de Em. Iliuț : «In acéstă *đi* e bine ca să se semene mai ales *curechiũ* și *cépã*» ; — tot de acolo, com. de Vas. Iliuț : «In *điua de Patru-đeci de Sfinți* sémănă femeile *résad de curechiũ*» ; — a celor din Stupca, dict. de Maria Moroșan : «In acéstă *đi* pun femeile legume : *usturoiũ*, *cépã*, etc.» ; — tot de acolo, com. de Onufr. Căilén : «In acéstă *đi* sémănă femeile prin grădină *legumuri*, precum : *usturoiũ*, *cépã*, etc.» ; — a celor din Lucăcesci, com. de Iac. Paicu : «In acésta *đi* ómenii și mai ales femeile sémănă *curechiũ* și flori» ; — a celor din Mihoveni, com. de Vesp. Corvin : «In *điua de 40 de Sfinți* se sémănă *résaduri de curechiũ*, *cépã* și alte legume.» — In *Banat*, după cum ne spune Sim. Manguica, *Calendarul pe an. 1882 și 1883*, este datină de a se sémănă în acésta *đi* *tragule* și *curcubete*.

(5) Dat. și cred. Rom. din Securiceni, com. de G. Gușet : «Dacă semenii în *điua* acésta ori-ce fel de sémînță, nu o mánăncă *vermi*» ; — a celor din Corlata, com. de G. Piersec : «Dacă fac femeile strat în *điua de 40 de Sfinți* și pun *résad de curechiũ* într'insul, nu-l mánăncă *purecii de grădină*» ; — a celor din Tereblecea, dict. de Catrina Epure și com. de P. Scripcariu : «In *điua de 40 de Sfinți* e bine de semănat *cépã* și *résad* (*curechiũ*), ca să nu le mánănce *purecii* (*musca*)» ; — tot de acolo, dict. de Irina Bulbuc, com. asemenea de P. Scripcariu : «Femeile sémănă în *điua de 40 de Sfinți* *résad de curechiũ*, ca să nu-l mánănce *purecii*. De e primăvara târđie, atunci îl sémănă în țernă (*lut*) într'un vas, cevă, în casă» ; — a celor din Frătăuțul-vechiu, dict. de Zenovia Rusu : «In *điua de 40 de Sfinți* se sémănă unele semînți, și mai ales *curechiũ*, cređëndu-se că *omiđile* și cele-lalte insecte stricációse nu strică *curechiul*, care s'a semănat în acéstă *đi*.»

(6) Dat. și cred. Rom. din Volovêț, com. de Ilie Buliga : «In *điua de*

de ori mai mult și se fac mai bune ca de altă dată, în altă Ți (1), că tómnă nu putrețesc (2), și în fine pentru că se prind mai lesne, de óre-ce din acéstă Ți înainte pămîntul nu mai inghétă (3), căci după cum se va vedé mai pe larg din capitolul ce urméză, *SfinȚii*, bătênd cu botele în pămînt, fac prin acésta să între frigul și să éasă căldura.

Înainte însă de a face straturile trebuincioase spre sémănarea cepei și *melegariul* său *résadnicul* trebuincios spre sémănarea *résadului de curechiu*, stăpăna de casă bate 40 de mătani și dă 40 de colaci, sau mai bine Țis 40 de *SfinȚisorii*, și tot pe atâtea lumînări de pomană, și abia după aceea se apucă de lucru. (4)

Unele Romănce din *Bucovina*, pe lângă sémănarea legumelor, despre cari am vorbit până aici, și pe lângă împărțirea de *SfinȚisorii* sau *Moși*, despre cari vom vorbi mai pe larg într'un alt capitol, mai aú în acéstă Ți încă și alte datine, precum a adună apă de plóie sau de omét și a o strînge peste an, cređênd și susținênd că e bună pentru felurite bóle, precum : durere de cap, de ochii etc. (5)

Altele sapă *Érbă mare*, spunênd că e bună de léc în

40 de *SfinȚii* se sémăná tóte legumele de grădină, căci se Țice că, dacă se sémăná în acéstă Ți, atunci rodesc și se fac înșeptit mai multe și mai bune decât dacă le-ar sémăná în altă Ți.»

(1) Dat. și cred. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac : «Dacă se sémăná ceva în Țiua de 40 de *SfinȚii*, rodesce de 40 de ori mai tare ca de altă dată.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Iordănesci, com. de T. TovarniȚchi : «În Țiua de 40 de *Mucenicii* crede poporul că ar fi bine de sémănat *curechiu* și *cépa*, pentru că nu putrețesc tómnă» ; — a celor din FrătăuȚul-vechiu, com. de I. Covașă : «În Țiua de 40 de *SfinȚii* se sémăná în grădină *cépa* și *curechiu*, cređêndu-se că curechiul nu-l mănâncă omiȚile, iar cépa nu va putreȚi.»

(3) Cred. Rom. din Gura-Humorului, com. de Emilian Netea : «În Țiua de 40 de *SfinȚii* se pot sémăná ori-ce fel de sémănaturi, că din acéstă Ți nu mai inghétă pămîntul.»

(4) Dat Rom. din Mihoveni, com. de Vesp. Corvin ; — a celor din Mitocul Dragomirnei, com. de Alex. Romaș : «În acéstă Ți se sémăná rêsadurile, bătêndu-se mai întâiu 40 de mătane» ; — a celor din Stupca, com. de Onufr. Căilén.

(5) Dat. și cred. fórte lăȚită în *Bucovina*.

contra fulgerului (1), iar cele din *Muntenia*, adunând înainte de ce răsare sórele *Érbă mare*, o dau oilor în tărițe. (2)

Româncele din Munții-Apuseni ai *Transilvaniei* stropesc vitele cu *mujdei* (3), în credință că stropirea acesta apără vitele în contra mușcăturei șerpilor și nevăstuicilor, iar cenușa, câtă s'a făcut în această ȕi pe vatră, o adună și o pun pe pomii și pe straturii în contra *purecilor de câmp* și în contra *omișilor*. (4)

Româncele din *Muntenia* din contra au datină că în ȕiua de *Măcinici* să ieă cenușă și să încunjure cu dinsa casele, tocmai după cum fac ele și cu *trențe* aprinse (5), anume ca să nu pótă intră șérpele în casă. (6)

Și pe când fac Româncele cele ce s'au arătat până aici, pe atunci bărbații, și anume cei din *Bucovina*, légă pomii cu paie ca să rodéscă mai bine (7), iar cei din *Muntenia* string tóte gunóiele de prin curte și, făcând o grămadă mare dintr'însele, le dau foc în mijlocul curții saú în bătătură (8), iar cei ce au stupii cu albine îi caută și-i curătesc, luând în același timp câte ceva miere dintr'înșii. (9)

Pe lângă datinele usitate în ȕiua de *Patru-deci de Sfinți*, cari s'au înșirat până aici, merită a fi însemnate încă și următóarele credințe, usitate asemenea în această ȕi.

Dacă inghétă spre ȕiua de *Patru-deci de Sfinți*, și mai inghétă încă și 40 de nopți după această ȕi, atunci tóamna

(1) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu.

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Valea-Raței, jud. Rímnicul-Sárat: «In ȕiua de *Măcinici* se dá la oi cu tărițe *Érbă mare* adusă înainte de sóre rěsare.»

(3) *Mujdei* = un fel de amestecătură de *aiú* (usturoiú) pisat, sare și oțet.

(4) Fráncu, *op. cit.*, p. 128.

(5) Veđi despre această datină mai pe larg în cap. *Focul Sfinților*.

(6) I. N. Constantinescu, *Superstiții din Ciulnița, jud. Ialomița*, publ. în «*Șeștótórea*», an. III, p. 44.

(7) Dat. Rom. din Volovět, com. de Ioan Buliga: «In ȕiua de 40 de *Sfinți* légă ómenii pomii cu paie, ca să rodéscă mai bine.»

(8) Veđi despre acesta mai pe larg în cap. de mai la vale, întitulat *Focul Sfinților*.

(9) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Rájlețu-Vieróșiu, jud. Olt.

următore va fi lungă și bună, iar de nu, apoi va pică tómnă brumă de grabă. (1)

Dacă înghéță pămîntul spre ȓiua de *Patru-deci de Sfinți*, se ȓice că tómnă nu vor fi brumă, că trec 40 de *brumă*, și ómenii pot semăna păpușoiu cât de târȓiu, că tot se vor cóce fórté bine; iar dacă nu înghéță, apoi tómnă pică bruma de vreme și din cauza acésta ómenii trebuie primăvara să semene cât de vreme. (2)

Dacă înghéță spre ȓiua de *Patru-deci de Sfinți*, atunci aũ să fie 40 de *înghețuri* până ce se va face primăvară. (3)

Dacă înghéță în ȓiua acésta, apoi se coc popușoi în tómnă ce urméză. (4)

Dacă pămîntul este în acéstă ȓi așa de înghețat că durăesc căruțele, apoi se crede că păpușoi tómnă se vor cóce așa că, turnându-se ei în *sîsiac* saũ pod, vor durăi, cum aũ durăit atunci căruțele. (5)

Cum va fi vremea în ȓiua de *Patru-deci de Sfinți*, așa va fi 40 de ȓile după olaltă. (6)

Dacă în ȓiua de *Măcinici* va bate vîntul saũ va fi liniște, aceeași vreme va fi 40 de ȓile în urmă. (7)

Cum va fi timpul în ȓiua de *Mucenici*, așa va fi tótă primăvara. (8)

Dacă plouă în ȓiua de *Patru-deci de Sfinți*, plouă și în ȓiua de Pasci. (9)

Dacă tună în ȓiua de *Patru-deci de Sfinți*, atunci ȓic ómenii că vara va fi roditóre; iar dacă va tună înainte de 40 de sfinți, atunci vara va fi neroditóre și vor fi multe ploii și tunete. (10)

(1) Cred. Rom. din Frătăuțu-vechlu, com. de I. Covașă.

(2) Idem din Crasna, com. de Em. Iliuț.

(3) Idem din Volovăț, com. de Ioan Buliga.

(4) Idem din Bosanci, com. de Sim. Șutu.

(5) Dim. Dan, *Comuna Straja și locuitorii ei*, studiũ istoric, topografic și folkloric, Cernăuți 1897, p. 95.

(6) Cred. Rom. din Pârtescii-de-sus, com. de G. Baranaiũ; — Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 95.

(7) I. N. Constantinescu, *Superstiții*, publ. în *op. cit.*, p. 44.

(8) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 71.

(9) Cred. Rom. din Siretlũ, com. de Dim. Popovici.

(10) Idem din Lucăcesci, com. de Iac. Paicu.

Dacă cântă *racateful* la *Patru-deci de Sfinți*, atunci cresce *cépa*. (1)

În ziua de *Sânți* vin *Stîrcii* (2), adică *cocostîrcii* sau *berzele*.

În fine la *Sânți* sau *Moși* se încep toate fermecăturile, vrăjitoriile și făcăturile, cu cari se folosește omul peste tot anul, mai virtos pentru luarea maneî (rodului) din câmp, din casă și familie. Aceste fermecătorii încep a se face la *Sânți* și se găț la *Joî marî* înainte de Pasci. (3)

II.

MOȘII.

Sfinții sau *Mucenici*, despre cari am vorbit în capitolul premergător, se mai numesc altmintrelea și *Moși*, în antitesă de la *Babe*, din cauză că ei urmăză tot-deauna la nouă zile după *Baba Dochie*, când es zilele acesteia, numite *Dilele Babei* sau simplu *Babe*. (4)

Babele, cari țin nouă zile de-arîndul (5), sunt rele, pentru că ele de regulă ne aduc ninsore și plóie, udélă și rēcélă. *Moșii* din contra sunt bunî, pentru că ei, după credința și spusa Românilor de pretutindenea, cum aș eșit *Dilele Babei*

(1) Idem din Ilișesci, com. de G. Berințan.

(2) Sim. Manguuca, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.

(3) Idem de eadem; — Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «La *Sfinți* se încep toate fermecătoriile, luarea maneî de la vaci, de pe hotar, și se găț Joî înainte de Pasci.»

(4) S. Fl. Marian, *Înmormintarea la Români*, p. 381; — B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. III, p. 2279; — Sim. Manguuca, *Calend. pe an. 1882 și 1883*: «In 9 Mărțișor es *Babele* și se pun *Moșii*»; — Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «Duce că *Baba Dochie*, care se numește și *Cap-de-pri-măvară*, vine de la munte cu 9 cojóce și tot țipă câte un cojoc, până le țipă pe toate, apoi încep *Moșii*.»

(5) «*Babele*, cari se numesc și *Vintóse*, țin nouă zile»; — G. Dem. Teodorescu, *Patru-deci Mucenici*, publ. op. cit., p. 135.

saŭ mai bine ȃis cum aŭ incetat *Babele*, indata incep a bate cu botele saŭ cu ciocanele in pamint, anume ca acesta sa se desghețe (1), sa intre gerul si sa esa caldura (2), sa creasca erbă verde. (3)

Iar cand bat cu botele in pamint, se indemna unul pe altul, ȃicend:

Patru-deci de Mucenici,
Patru-deci de Sfinți voinici,
Dați cu botele 'n pamint
Ca sa *tune* (intre) frigul
Si sa esa caldura! (4)

Un indemn, care rezultă și din următoarea poezie de G. Baronzii, intitulată *Mucenici*:

(1) Cred. Rom. din Ilișesci, com. de d-l G. Forgaci: «La 40 de Sfinți bat cei 40 de sfinți cu ciocanele in pamint ca sa se desghețe»; — a celor din Șcheia, com. de C. Lucaci: «Cei 40 de Sfinți desgheta cu ciocanele pamintul inghetat»; — a celor din Fratautul-nou, com. de Iul. Sidor: «Sunt 40 de Sfinți, cari bat in ȃiua lor cu 40 de bote in pamint, sa se desghețe, si pamintul se desgheta.»

(2) S. Fl. Marian, *op. cit.*, p. 381; — Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «*Moșii*, cari pe Someș se numesc *Sfinți* (40 de Mucenici), cad tot-dea-una la 9 Mărțișor. Ei bat cu ciocanele (Transilvania, com. Reteg) saŭ cu *batele* (Banat), de intră frigul in pamint si ese caldura»; — Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 și 1883*: «*Moșii* bat cu botile pamintul sa intre frigul si sa esa caldura»; — Din Banat, com. de d-l Aurel Iana: «Acești *Sfinți* se crede ca bat cu botele in pamint, ca, eșind caldura, sa intre frigul»; — tot de acolo, com. de d-l Ios. Olariu: «In ȃiua *Sânșilor* se crede ca *Sânșii* bat cu botele in pamint ca sa intre — *tune* — frigul si sa esa caldura»; — Din *Resp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Diosci, pl. Câmpu-Romanași: «Cei 40 de *Mucenici* daŭ cu bețele in pamint, ca sa esa caldura si erba.»

(3) Cred. Rom. din Lucăcesci, com. de Iac. Paicu: «In ȃiua de 40 de *Sfinți* ȃic omenii ca acești Sfinți bat cu ciocanele in pamint, ca sa creasca erbă verde»; — Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «*Moșii*, cari pe Someș se numesc *Sfinți*, daŭ cu ciocanele in pamint ca sa resara erbă (Năsăud)»; — George Todică, *Cred. pop. din Iclodul mare și jur*, publ. in «*Foia poporului*», an II, Sibiu 1894, p. 478: «In noptea in spre serbătorea *Patru-deci de Sfinți*, sfinșii totă noptea umblă de daŭ cu ciocanele in pamint, sa esa erbă.»

(4) Cre l. Rom. din Banat, com. de d-l Aur. Iana.

Patru-đeci de *Mucenici*,
 Câte patru-đeci voinici,
 Degerați și friguroși,
 Cu peri albi, ca nisce *moși*,
 Mi-ți eșiau de sub pământ
 Și rotiaă cu toți 'n vînt
 Câte-o bătă sau ciomag
 De mestécăn sau de fag :
 — Aideți, patru-đeci de frați,
 Cu ciomege lungi armați,
 Că destul am suferit
 Gerul ernei cel cumplit;
 Aideți toți într'un avînt,
 Să lovim colea 'n pământ,
 Să răsară érbă, florî,
 Și copacii roditori! —

Și ciomegele loviaă,
 Erburile incolțiaă,
 Și nămeții se scurgeaă,
 Și cocorii se 'ntorceaă
 Ca un stol de rîndunei
 Pe un câmp de ghiocel.
 — Aideți, patru-đeci de frați,
 Să mai dăm și să mai dați,
 Ca la cei ce trag la plug
 Să le fie cu belșug!
 Și ciomegele rotiaă
 Și în țarini s'abăteaă,
 Și eșia de sub câmpii
 Griă cu spicuri aurii.
*Mucenici*ă au venit:
 Sóre cald a răsărit. (1)

Și cum aă prins *Moșii* a bate cu botele, cu ciomegele saă cu ciocanele, îndată începe și pământul a se desgheța, gerul a încetă (2), érba a cresce și florile a înflori (3), mai pe scurt a se desprimăvără. (4)

Și tot din acéstă đî începînd înainte se măresce și điaua cu atăta, cu cât sare cocoșul peste prag. (5)

Româniî din unele părți ale *Moldovei*, și mai ales ale *Munteniei*, pe lângă credința că *Moșii* saă *Sfinții* bat în pământ ca să intre gerul și să ésa căldura, aă datină chiar și ei singuri, și cu deosebire copiii, de a bate în điaua de *Patru-đeci de Sfinți* cu botele saă cu maiul în pământ și în același timp a đice :

(1) *Revista literară*, an. XVII, București 1896, p. 89.

(2) Cred. Rom. din Frătăuțul-noă, com. de Iul. Sidor; — a celor din Măzănăesci, com. de I. Butnariă: «In điaua de 40 de Sfinți se desgheța pământul.»

(3) Cred. Rom. din Lucăcesci, com. Iac. Paicu: «Din acéstă đî, adecă din điaua de 40 de Sfinți, începe érba a cresce și florile a înflori»; — a celor din Ilișesci, com. de V. Botezat: «La 40 de Sfinți cresce érba.»

(4) Cred. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei; — a celor din Banat, com. de d-l Aurel Iana: «Din acéstă đî crede poporul că se începe primăvara.»

(5) Cred. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei.

Tună ger și eși căldură! (1)

Saū :

Eși căldură din pământ,
Intră tu frig în pământ! (2)

În Bucovina, din contra, în loc să bată cu botele saū cu maiul în pământ, cei mai mulți, și cu deosebire tineretul, îndătinéză de a bate pentru fie-care sfint câte o mătanii, la un loc 40 mătanii (3), saū, după cum spun uni, chiar câte 40 de mătanii pentru fie-care sfint (4), și acésta nu atât pentru ca să intre gerul și să éasă căldura, ci mai mult pentru ca să dobândéscă mulți ani, să fie sănătoși în decursul anului și mai ales pentru ca să afle banii ascunși în pământ. (5)

Baterea în pământ cu botele saū cu maiul — scrie d-l G. Dem. Teodorescu — se explică ast-fel la țéră:

«Până în ziua de 40 de Sfinți, gerul a bântuit aerul și a domnit pretutindenī, căldura rămâind ascunsă în pământ pe tot timpul de érnă. Acum, când rațele sfintului Sóre aū început să zim-

(1) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 71: «În ziua de *Mucenici* se bate pământul cu maiul, ca să éasă căldura din el și să intre frigul»; — G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 53—54: «În ziua de *Mucenici* (9 Martie) se bate pământul cu maiul, ca să éasă căldura din el și să intre gerul»; — Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușian, com. Perii, jud. Mehedinți.

(2) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Bilciuresci, pl. Ialomia, jud. Dimbovița; — I. N. Constantinescu, *Superstiții din Ciulnița, jud. Ialomia*, publ. în «*Șeșetóra*», an. III, p. 45: În ziua de *Măcinici* se dá cu maiul în pământ, ca să éasă căldura.»

(3) Dat. Rom. din Balacéna, dict. de Ion Grosariu, com. de Mich. Rusul: «Creștinii îndătinéză de-a face în ziua de 40 de Sfinți pentru fie-care sfint câte 40 de mătanii, și mai ales cei tineri»; — a celor din Frățauțul-vechiu, com. de Em. Isopescul, stud. gimn.: «În ziua de 40 de Sfinți e bine să se bată pentru fie-care sfint câte o mătană.»

(4) Dat. Rom. din Șcheia, com. de C. Lucaciū: «În séra spre 40 de Sfinți se bat fie-cărui sfint câte 40 de mătane»; — a celor din Frățauțul-vechiu, com. de I. Covașă: «În ziua acésta se bat 40 de mătanii la fie-care sfint.»

(5) Cred. Rom. din Pârtescii-de-sus, com. de Gavr. Baranaiū: «Cine va bate totă nópte spre 40 de Sfinți mătane și se va rugă la acești 40 de Sfinți, acela va dobândi mulți ani, saū va afla banii ascunși în pământ»; -- a celor din Lucăcesci, com. de Iac. Paicu: «În séra acéstei zile face fie-care câte 40 de mătane pentru sănătate peste anul întreg.»

béscă voióse, când a sosit timpul aratului, lucrătorii câmpului aú trebuință de căldură. De aceea dar bat pămîntul cu maiul ca să-l siléscă a o da afară dintr'insul, păstrând de acî înainte numai rēcórea și umeđéla atát de folosítóre fructelor.

«Fără a mai stáruí asupra acestei credințe, faptul demn de reamintit este că, la 9 Martie, pămîntul intră în solstițiul de primăvară, când începe acéstă mult frumósă junie a anului și când nóptea devine egală cu ziua.

«Ast-fel, precum procede poporul în privința mai tuturor fenomenelor naturei, de asemenea, personificând pămîntul, îi atribue puterea de a da și de a păstrá acî frigul, acî căldura, indicând, prin imagini pipáite, o lege pe care nu și-o póte explicá printr'a cosmografiei sciință.» (1)

În fine meritá a fi amintit încá și aceea că, îndată după ce aú început a bate *Mosií*, respective *Sfințií*, cu botele în pămînt, nu numai că încetéză gerul și ese căldura, ci începe tot odată și ghéța a se topi și a se duce de pe ape.

Drept aceea Románii din cele mai multe părți ale *Bucovinei*, și mai cu sémá cei ce locuesc pe lângă ape, îndátinéză de a se duce în ziua de *40 de Sfinți* la prins pesce, cređënd și dicënd că, dacá vor prinde în acéstă zi 40 de pesci, și pe unul dintre aceștia îl vor înghiți de viú, tot anul vor avé noroc la prins pesce. (2)

Tot din acéstă causă se dice că în ziua de *40 de Sfinți* e bine nu numai de a prinde, ci chiar și de a fierbe și a mánca 40 de pescișóri saú *chiticí*. (3)

(1) G. Dem. Teodorescu, *40 de Mucenici*, publ. în *op. cit.*, p. 135—136.

(2) Dat. și cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, com. de Pavel Scripcariú: «Ómenii se duc în ziua de *40 de Sfinți* la prins pesce, dicënd că, dacá vor prinde 40 de pesci, vor avé tot anul noroc la pesce; — a celor din Frătáuțul-noú, com. de Iul. Sidor: «Ómenii prind 40 de pesci pentru cei 40 de sfinți, ca să aibă noroc la pesce peste an; — a celor din Frătáuțul-vechiú, com. de I. Covașá: «Este o credință că pescarul, ce merge în astá zi la pesce și prinde 40 de pesci, iar pe unul îl înghite de viú, va prinde bine pesce peste tot anul.»

(3) Dat. și cred. Rom. din Iordánesci, com. de T. Tovarnițchi: «E

III.

SFINȚIȘORIÎ.

În toate țările locuite de Români este datină ca în ziua de *Patru-deci de Sfinți* să se facă unul sau mai multe feluri de copturi, cari se împărțesc apoi ca *Moși* întru amintirea *Sfinților*, a căror memorie se serbeză în această zi.

Unele dintre copturile acestea au formă de om sau *albină*, iar altele de *porumbel* sau *colăcel*, și se numesc în Bucovina : *Sfințișori* (1); în Moldova : *Sfinți* (2) și *Sfințișori* (3); în Muntenia : *Măcenice* (4), *Măcinici* (5), *Muce-*

bine să se prindă în ziua acesta 40 de pesci, să se fierbă și să se mănânce, ca să aibă noroc peste an la prins pesce; — a celor din Tereblecea, dict. de Toma Nimigén, com. de Pav. Nimigén : «În ziua de 40 de Sfinți se mănâncă 40 de pesci»; — a celor din Șcheia, com. de C. Lucaciū : «Românii cred că în ziua acesta au sărit toți cei 40 de Sfinți în apă, dintre cari 39 au scăpat, iar unul s'a înecat și s'a făcut *duh necurat*. Deci e bine ca, în ziua acesta, fie care om să mănânce 40 de *chitici* (pescișori), ca să nu se înnee și să se facă și el *duh necurat* ca acel mucenic.»

(1) S. Fl. Marian, *Înmormântarea la Români*, p. 382.

(2) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Milénea, jud. Dorohoiu : «Sărbătorea cea mai însemnată din Martie este *Sfinții* (9 Martie). Atunci duc la biserică colaci unși cu miere, pe cari îi numesc *Sfinți*.»

(3) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 70; — Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Săveni, jud. Dorohoiu : «La 9 Martie cad cei 40 de *Sfinți* (Mucenici), când poporul duce la biserică un fel de colaci îngemănați, unși cu miere și nucă, cari se chêmă *Sfințișori*»; — com. Bahna, jud. Roman : «Colacii cari se duc în ziua de 40 de *Sfinți* la biserică au forma cifrei arabe 8 și se numesc *Sfințișori*.»

(4) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Ghergană, jud. Dimbovița : «În ziua de 9 Martie țeranii pe-aici au obiceiul de a duce la biserică *Măcenice*.»

(5) Idem de eadem, com. Bileiuresci, pl. Ialomița, jud. Dimbovița : «Sărbătorea cea mai de căpetenie din luna lui Martie este a *Sfinților*, din 9 Martie, în care zi fac și împart *Măcinici*.»

nică (1), *Bradoși* (2), *Brăduleși* (3) și *Brânduși* (4); iar în Banat, și anume în părțile Oraviței: *Sânți* sau *Sâmți*; în Oravița precum și în celelalte locuri montane, locuite de coloniștii din Țera-Românească: *Brânduși* și *Brândușei*, iar pe la Lugos, Timișoara și împrejurime: *Moși de paresimi* (5), spre deosebire de ceilalți *Moși*, de peste an.

Sfinții sau *Sfințisorii* în formă de om sunt un fel de turte, asemenea *turtelor dulci*, cu cap, ochi, nas, gură, mâni și piciore, făcute din făină de grâu frământată în miere, cu miez pisat de nucă (6), sau nisce figurele în formă de om, făcute din făină curată de grâu, miere, miez de nucă și presărate pe de-asupra cu zaharicale (7), sau și numai nisce turte simple, pe suprafața cărora însă se împunge cu o țevă de soc ori de trestie figura unui om. (8)

(1) G. Dem. Teodorescu, *Patru-deci de Mucenici*, publ. în *op. cit.*

(2) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Frumosa, pl. Dunărea, jud. Teleorman: «Colacii numiți *Bradoși* se fac în chip de om sau porumbel și se împart la cei săraci în ziua de 40 de *Mucenici*; — com. Buzesci, jud. Olt: «*Brândușilor* se dă aici *Bradoși* și se fac în formă de om la 9 Martie (S. 40 de *Mucenici*); — com. Diosci, pl. Câmpu-Romanași: «La *Mocenici* se fac *Bradoși*»; — com. Socetu, jud. Teleorman: «*Bradoșii* au formă de om și se împart la 9 Martie»; — com. Perii, jud. Mehedinți: «In ziua de *Sâmți* se fac *Bradoși* în forma *albineș*, se ung cu miere și se împart pe la copii.»

(3) Idem de eadem, com. Vrata, jud. Mehedinți: «*Brăduleșii*, numiți în localitate *Bradoși*, se fac în chip de om în ziua de 9 Martie, când sunt cei 40 de *Mucenici*, că așa-i bine.»

(4) Idem de eadem, com. Zimbrésca, jud. Teleorman: «*Brânduși* cu chip de om, cu cap, se duc la biserică la *Mucenici*; — com. Ciurari, jud. Teleorman: «*Brânduși* sunt un fel de colaci în formă de om, cari se duc la biserică în ziua de 9 Martie.»

(5) Sim. Manguuca, *Calend. pe an. 1882*, p. 137.

(6) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu.

(7) S. Fl. Marian, *op. cit.*, p. 382. :

(8) Sim. Manguuca, *Calend. pe an. 1882 și 1883*: «*Moșii* (*Sânții*) de Mărțișor. Aceștia cad tot-deauna pe 9 Mărțișor. *Sânți* se numesc la Românii din Banat din părțile Oraviței. La acești *Moși* sau *Sânți* se sacrifică așa numiții *Brânduși* sau *Brândușei*, cari sunt nisce colaci făcuți în formă de om, cu cap, mâni și piciore, sau pe colac este desemnat formă de om; — Idem, *Calend. pe an. 1882*, p. 137; — Com. de d-l Aurel Iana: «In această zi, adică în ziua de *Sânți* (40 de *Mucenici*, 9 Martie), matronele caselor fac turte (colaci) în formă de om, cu cap.

Sfințișorii în chip de *albină*, de *porumbel* sau *hulubaș* și de *colăcel*, sunt făcuți asemenea din făină curată de griu, cu acea deosebire numai că aceștia rar când se frământă în miere, ci mai adese-orî se ung pe de-asupra, după ce s'au copt, cu miere și se presară cu miez de nucă. (1)

În fine, mai e de observat încă și aceea că *colacii* sau *colăceii*, numiți *Sfinți* sau *Mucenici*, se fac de regulă înge-mănați (2) în forma cifrei arabe 8 (3), rar când simplu-ro-tunđi (4), sau ca nisce covrigi subțiri și mici (5), și asta din cauză ca și aceștia să aducă măcar în cât-va cu chipul unui om.

Și de ore-ce *Sfințișorii*, descriși în șirele de mai sus, în-

mâni și picioré și cu o țevă împung pe fie-care dintre dinsele de 40 de ori, și, menite celor 40 de *Mucenici*, se împart prin vecini ori la cei săraci; — Com. de d-l Ios. Olariu: «La *Sânți* se dá pomană pentru morți, și pomana din ziua Sântilor diferă de alte pomene. În ziua Sântilor se fac adecă nisce turtițe — nu *zamisce* — nici colaci, — cari turtițe se împung pe fața de-asupra cu o țevă de *socală* (în Bucovina *sucală*). Pânea sau malaiul, care se face în ziua Sântilor pentru casă, încă se împunge cu acea țevă de *socală*; — Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Diosci: «La *Mocenici* se fac *Bradoși*, pe cari se înțepă cu o țevă forma unui om»; — com. Socetu, jud. Teleorman: «*Bradoși* au formă de om, înțepându-se cu țeva»; — Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «Pe la *Sfinți* imi aduc bine aminte că făcea mama turte rotunde de griu curat și le împetriă cu ce-i cădea la mână, cu deosebire însă, fiind atunci timpul țesutului și fiindu-i țevile dindemână, le împetriă cu capul unei țevi.»

(1) În *Rěsp. la Cest.* d-lui N. Densușianu, com. Săveni și Milénca, jud. Dorohoiu; — com. Periș, jud. Mehedinți; — com. Socetu, jud. Teleorman; — E. Baican, *op. cit.*, p. 16; — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 70: «În această țî (40 de Sfinți) se fac nisce colăcei, pe cari, după ce-i ung cu miere de roiú, îi presară cu nuci pisate.»

«Mierea de stup rémasă de la facerea *Brândușilor*, — după cum ne spune Sim. Manguica, *Calend. pe 1882 și 1883*, — este bună de dragoste.»

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Săveni, jud. Dorohoiu.

(3) Idem de eadem, com. Bahna, jud. Roman.

(4) S. Fl. Marian, *op. cit.*, p. 382: «Ómenii cei mai puțin avuți fac, în loc de figurî ómenesci, 40 de *colăcei*, cari asemenea se numesc *Sfințișorii* și pe cari îi împărtesc apoi pe la copii și ómenii cei mai sěrmani.»

(5) G. Dem. Teodorescu, *Patru-đeci de Mucenici*, publ. în *op. cit.*, p. 136.

chipesec pe cei 40, după unii chiar 44, de *Sfinți* sau *Mucenici* (1), de aceea fie-care Româncă face câte 40—44 de ast-fel de turtițe, colăcei sau porumbei. (2)

Româncele din unele părți ale *Bucovinei*, precum bună-ora cele din orașul Sucéva, *Sfințișorii* făcuți de dînsele îi duc în ziua de 40 *Sfinți* dimineața la biserică întru amintirea celor 40 de Sfinți, unde, sfințindu-se după liturghie, se dau o parte funcționarilor bisericești, iar cea-laltă parte omenilor prezenți, cu deosebire însă copiilor. In alte părți însă, precum bunăora în orașul Rădăuți, vin copiii și omenii sërmanî singurî pe-acasă și acelora se dau apoi de sufletul morților. (3)

In unele părți din *Moldova* și *Muntenia* este asemenea datină de a se duce la biserică, parte ca dar lui Dumneđeú, spre a da rod pămîntului (4), parte spre a se împărți sërmanilor (5), sau, întorcându-se, după ce i-au sfințit preotul, cu dînșii acasă, a mânji ușile coșarelor cu zéma lor, anume ca să le sporéscă turmele și pomiî din grădină să le rodéscă. (6)

In cele mai multe părți însă, și cu deosebire în *Muntenia*, nu se duc de fel la biserică, ci se împart la vecini, la

(1) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Zimbréscă, jud. Teleorman: «*Brândușii*, cu chip de om, cu cap, închipesec pe cei 44 de *Mucenici*»; — com. Socetu, jud. Teleorman: «*Bradoșii* se socotesc cei 44 de *Mucenici*.»

(2) Idem de eadem, com. Socetu, jud. Teleorman; — Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «De regulă făceă mama 40 de turte, spre a le da de pomană; — Din Bucovina, com. Ilișesci, com. de V. Botezat și I. Pașcan: «In acéstă ți fac femeile 40 de turte de făină de grîu ori și de păpușoiu și le dau de pomană *de sufletul Sfinților*; — din Mihoveni, com. de Vesp. Corvin: «Tot in ziua acésta se fac 40 de copturi, cari se numesc *turtele*.»

(3) S. Fl. Marian, *op. cit.*, p. 382.

(4) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Ciurari, jud. Teleorman: «*Brândușii* sunt un fel de colaci în formă de om, cari se duc la biserică în ziua de 9 Martie ca dar lui Dumneđeú, pentru a da rod pămîntului. Inșă se duc și pentru morți.»

(5) Idem de eadem, com. Milénca și Săveni, jud. Dorohoiu; — com. Bahna, jud. Roman: — com. Zimbréscă și Socetu, jud. Teleorman.

(6) Idem de eadem, com. Ghergani, jud. Dimbovița.

rude, la copii și la sërmanî, în micî străchióre, parte ca pomană, parte spre satisfacerea usurilor sociale (1), și parte ca să le rodéscă griul și să le mérgă bine anul acela. (2)

O sémă de Románce din *Bucovina*, în loc de figurile omenesci saũ de colăceii numiți *Sfinșisorî*, fac 40 de *plăcinte* saũ *varzare* umplute cu mac, saũ 40 de *pâni*, pe cari le împărțesc apoi pe la copiii și ómenii ceî sërmanî

(1) Dat. Rom. din Lucăcescî, com. de Iac. Paicu: «Dintre copturî obicî-nuesc a face mai ales *colăcei*, pe cari îi daũ de pomană; — Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Frumósa, pl. Dunărea, jud. Teleorman: «Colacii, numiți *Bradoși*, ce se fac în chip de om saũ porumbel, nu se duc la biserică, ci se împart la ceî săraci în ziua de *40 de Mucenici*; — com. Vrata, jud. Mehedinți: «Acești colaci — *Bradoși* — la biserică nu se duc, dar se împart la vecinî; — com. Perii, jud. Mehedinți: «In ziua de *Sâmși* se fac *Bradoși* în forma *albinei*, se ung cu miere și se împart pe la copii; — G. Dem. Teodorescu, *Patru-deci de Mucenici*, publ. în *op. cit.*, p. 136: «*Mucenicii* sunt colăcei subțiri ca nisce micî covrigi, frământați din făină, fierți cu nucî pisate și cu miere. Ei se împart la vecinî și la rude în micî străchióre, parte ca pomană, parte spre satisfacerea usurilor sociale, silindu-se fie-care a-i prepară mai bine, a le da mai multă dulcěță, ca ast-fel să fie mai plăcuți la gustare. De bună sémă că strămoșii noștri, drept credincioși și aplecați către binefaceri, aũ iubit acésta datină pentru diferite motive. Mai întâiũ, fie-care bucățică de cocă, frământată, subțiată și lipită de margini în formă lungurěță, ca figura omenéscă, simbolisă câte un cap de sfint martir, mort pentru întemeierea religiunii: prin urinare eră câte un dar în memoria acestor premergători ai credinței. Apoi în tóte instituțiunile creștine se observă introducerea și practicarea cu predilecțiune a carității, a ajutorării celui străin și fără de mijlóce, de unde datina de a se da cât mai des de pomană. Póte că, în al treilea rînd, împărțirea de *Mucenici* însemnă încă ceva în vechime. Ziua de 9 Martie fiind semnalul că sosesc mult așteptata primăvară, terminul când — după gerurile ernei — se sfirșesc tóte soiurile de ninsori, a *mieilor*, a *berzelor*, etc., eră logic să se împartă câte ceva din făina anului trecut, într'o di care anunță reîntórcerea muncéi câmpului pentru o nouă recoltă. Ori-care însă ar fi mobilul și originea acesteî darnice și reciproce împărțeli de *Mucenici*, faptul constant este că datina se păstrează cu religiozitate până astăzi, nu numai la sate, ci și în orașe, unde o falsă civilizațiune a isbutit să condamne disprețului mulțime de alte obiceiuri tradiționale frumóse și cu totul inofensive.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Ilișesci, com. de d-l G. Forgaci: «Iarși dic că în ziua de *40 de Sfinși* este bine a da 40 de colaci și 40 pahare de rachiu de pomană, cređend că rodesce griul și le merge bine tot anul.»

ca *Moși*, nu numai de numele său de sufletul celor 40 de sfinți (1), cari ne staū întru ajutor, rugându-se pentru noi lui Dumnezeu ca acesta să ne erte păcatele (2), precum și pentru sufletul morților familiari.

În unele părți din *Muntenia*, precum bunăoară în comuna Zănóga, femeile, pe lângă *Bradoși* ce-î fac în această zi, mai fac încă și un bradoș mai mare, în formă de om, cu gură, cu urechi și cu nas, dar orb, și-l numesc, fiind din timpuri pôte numit tot ast-fel, *Uitata*. Acesta se face întru pomenirea tuturor morților, cari în timpul anului ar fi fost uitați nepomeniți. Acestă *Uitata* este jucată de copii în jurul focului, ce se face în bătătură, apoi unsă cu miere și mâncată. (3)

În *Banat*, pe lângă *Sânți*, despre cari am vorbit mai sus, cari sunt meniți celor 40 de *Mucenici* și cari se împart prin vecini și la cei săraci (4), mai este datină de a se da de pomamă (sacrificiu), adecă de a împărți *ca Moși*: *păsule* (fasole) *slăită* (sungalie) ori drésă cu unt-de-lemn, apoi nuci, pome, alune etc.

Acestea se numesc *Moșii-cei-curați*.

Tot la acești *Moși* es economii din *Banat* la vii, moșii

(1) Dat. Rom. din Stupea, dict. de Maria Moroșan și com. de Onufr. Căilén: «In ziua de 40 de Sfinți se scolă femeile des-diminéță și plămădesc o covată de aluat și fac 40 de *plăcinte*, pe cari le dau apoi de numele celor 40 de Sfinți»; — a celor din Balacéna, com. de G. Jemna: «Poporul nostru dice că în această zi îi bine de făcut 40 de *plăcinte* și de bēut 40 de pahare de rachiū»; — a celor din Frătăușul-vechiū, com. de I. Covașă: «Româncele fac în ziua de 40 de Sfinți 40 de *plăcinte*, dicându-se că fie-care e pentru numele unui Sfant»; — a celor din Șcheia, com. de C. Lucaciū: «In ziua de 40 de Sfinți se fac 40 de *varzare* cu mac»; — a celor din Iordănesci, com. de T. Tovarnițchi: «In ziua de 40 de Sfinți se fac 40 de *plăcinte* și se beaū 40 de pahare de ori și ce bēutură.»

(2) Dat. Rom. din Cupca, dict. de Casandra Țuguiū, com. de Them. Prelici: «In ziua de 40 de Sfinți (mucenici) se fac 40 de *pâni*, și aceste pâni se dau apoi de pomană pentru sufletele celor 40 de Sfinți, cari ne staū întru ajutor, rugându-se lui Dumnezeu, ca acesta să ne erte păcatele.»

(3) D. Stăncescu, *Obiceiuri religioase*, publ. în «*Biserica ortodoxă-română*», an. IX, București 1885, p. 329.

(4) Com. de d-l Aurel Iana.

de grâne, dar mai virtos la pometele ce produc pome (pruni) și bând, după proverbul poporului, 40—44 de păhare de vin, varsă vin ori rachiū (vinars) la buciumii de *viñe* (vie) spre a rodi, și încunjurând agrul, îl afumă cu rîză, spre a fi ferit de rele, dând tot atunci de pomană colac (brânduși), vin, rachiū etc. (1)

În fine, mai e de însemnat încă și aceea, că Români din unele părți ale *Bucovinei* au datină în această zi, nu numai de a împărți *Sfințișori* sau *Moși*, ci tot odată de a face și prasnîc, la care ocaziune dau celor adunați de pomană de sufletul fie-cărui Sfînt câte-un colăcel, o lumină aprinsă și un pahar de bătură. (2)

Se crede însă că e bine în această zi, nu numai de a da celor sërmani de bêt, ci de a bê și singuri câte 40 de pahare de vin sau rachiū. (3)

(1) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882*, p. 137.

(2) Dat. Rom. din Corlata, com. de G. Piersec: «În ziua de 40 de Sfinți femeile fac în cuptor 40 de colăcei și fac prasnîc și dau de pomană câte un colac și câte o lumină de numele fie cărui Sfînt»; — a celor din Măzănăesci, com. de I. Butnariu: «În această zi fac omenii prasnîc cu 40 de colaci și cu 40 de pahare de bătură»; — a celor din Balacena, com. de G. Jemna: «În această zi se adună la un loc mai mulți și mănăncă și bêt în numele Sfinților.»

(3) Dat. și cred. Rom. din Balacena, com. de G. Jemna: «Poporul nostru dice că în această zi îi bine de făcut 40 de plăcinte și de bêt 40 de păhare de rachiū»; — a celor din Iordănesci com. de T. Tovarnișchi: «În ziua de 40 de Sfinți se fac 40 de plăcinte și se bêt 40 de păhare de ori și ce fel de bătură»; — E. Baican, *op. cit.*, p. 16: «La 9 Martie (ziua celor 40 de Mucenici) se bêt 40 de pahare de vin ori de pelin și se fac colăcei mici unși cu miere (de faguri) și cu miez de nucă pisat, spre a merge bine bêtura în sănătatea mucenicilor»; — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 70: «Asemenea e bine ca fie-cine, după putere, să bea până la 40 de păhare cu vin și să mănânce *Sfințișori*»; — G. S. Ionenu, *op. cit.*, p. 54: «În ziua de *Mucenici* se fac nisce colăcei cu nucă, numiți *Mucenici*, și e bine ca în acea zi fie care persoană să bea 40 de pahare cu vin, ast-fel, pentru fie-care din cei 40 de sf. Mucenici.»

IV.

FOCUL SFINȚILOR.

În cele mai multe părți din *Muntenia* este datină ca în ziua de *Patru-deci de Sfinți* să se aprindă o cârpă sau o *trénță* (1), și cu *trénța* aceea să se afume apoi casa și curtea, coșarele și grajdurile, precum și toate cele-lalte încăperi, ce se mai află pe lângă casă, anume ca să le apere de toate relele (2) și mai cu seamă ca să depărteze de pe lângă dinsele șerpii (3), cari, după credința Românilor din sus numita țară, es în această zi din ascunșișurile lor de peste érnă, și cari, dacă nu s'ar afumă casa și acareturile de pe lângă dînsa, fórte lesne ar puté să-i musce. (4)

Mai departe, tot în *diminéța* acestei zile și tot în *Muntenia*, este datină ca să se măture casa și curtea, să se strîngă toate gunóiele, baligele și *toríscea* (5) de la vite la un loc, și din totă strînsura acésta să se facă apoi un foc mare în mijlocul curții sau în bătătură. (6)

(1) În Bucovina se dice *cotrénță*, pl. *cotrențe*.

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Bileciurescî, pl. Ialomița, jud. Dîmbovița: «În ziua celor 40 de Sfinți se fac afumături cu cârpe aprinse prin casă, prin coșare, prin grajduri, că se gonesce tot ce e rău de la acea casă.»

(3) Idem de eadem, com. Andreescî, pl. Gilort, jud. Gorj: «În ziua de 40 de Sfinți fie-care femeie ocolesce casa cu cârpă (*trénță*) arsă, în superstițiunea că se depărtéază șerpii de pe lângă casă; — com. Perii, jud. Mehedinți: «În ziua de Sămți se ocolesc casa și curtea cu *trénță* aprinsă, ca să o apere de șerpî; — com. Râjlețu-Vieroșiu, jud. Olt: «În ziua de Sfinți se aprinde cârpă în mai multe bucăți, care se distribue apoi prin toate locurile, ce sunt mai des umblate, acésta spre paza de șerpî și ca un început al primăverei.»

(4) Idem de eadem, com. Poiana-de-sus, pl. Gherganî, jud. Dîmbovița.

(5) În Bucovina se dice *turísce*.

(6) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Pétra, jud. Teleorman: «La Sfinții 40 de Mucenici se face foc în bătătură; — com. Perii, jud. Mehedinți: «În acésta zi se adună *toríscea* de la vite și se arde; — com. Râjlețu-Vieroșiu, jud. Olt: «La acésta sěrbătóre (adecă la Sfinții din 9 Martie) sunt mai multe obiceiuri, și anume: se strînge gunoiul din casă și curte și i se dá foc, să ardă.»

Iar după ce focul a început acuma să ardă cu flacăra,
prind cei de casă, și cu deosebire tineretul, a sări în colo
și în cõce peste dînsul și a ȑice :

Cum aũ trecut *Sfinȑiũ*
Prin foc și prin apã,
Așã sã trecem și noi ! (1)

În același timp cautã fie-care sã sarã ast-fel ca fumul ce
ese din foc sã se introducã prin tõtã îmbrãcãminteã. (2)

Scopul facerii acestui foc și al sãririi peste dînsul ni-l
aratã, în parte, urmãtõrea poesie, întitulatã *Patru-ȑeci de*
Mucenici :

Colo 'n vale foc și parã
Și flãcãii staũ sã-l sarã,
C'apucar'așã de micĩ
Patru-ȑeci de mucenici ;
Cã cine-o sãri odatã,
Bine-ĩ merge vara tõtã ;
De-o sãri a doua õrã,
Pãn' la tõmnã se însõrã ;
Înainte și 'napõi,
N'o sã scie de nevoĩ ;
Iar de patru-ȑeci de õri,
Are parte de comõri.
— Sãĩ, Mãrine ! — ıl îndemnã
Pe flãcãũ o fetișcanã.
— Oĩũ sãri, de te-ĩ aține
Și me-ĩ prinde 'n braȑe bine !

— Bate-a-prinde cin' te crede...
— Bam'a prinde cin' mẽ vede,
C'o sã sar virtos odatã
Și pe urmã iar', suratã,
Și 'nainte, și 'napõi,
Cum e felul pe la noi,
Și de patru-ȑeci de õri...
— Ȓi-o fi gãndu la comõri?...
— La comõri, pãĩ cum, firesce,—
Mẽ gãndesc la ochiĩ teĩ,
Cã mãĩ marĩ comõri ca ei
Spune, Sando, se gãsesce ?
Și el sare, altu sare,
Rĩd, glumesc, nevoie mare ;
Iar bẽtrãniĩ trag ciomege
Voĩnicesce în pãmĩnt,

(1) Idem de eadem, com. Crovu, jud. Dimbovița : Se stringe gunoiul
de prin curte în ȑiua de *Mãcinici* (9 Martie) și i se dã foc, sãrind co-
pii peste el ; — com. Valea-Rãșei, jud. Rãmnicul-Sãrat : «La *Mãcinici*
se face un foc diminȑta peste care sar copiii» ; — com. Rași, jud. Ia-
lomița : «La *Mãcinici* fac foc în jurul casei cu gunõiele din curte și,
sãrind peste el, ȑic : Cum aũ trecut *Sfinȑiũ* prin foc și prin apã, așã
sã trecã și ei.»

(2) Idem de eadem, com. Poiana-de-sus, pl. Gherganĩ, jud. Dimbo-
vița : «În ȑiua de 9 Martie (*Mucenici*) fie-care sãtẽn curãtã curtea, iar
în mijlocul ei face un foc și sare peste el, introducẽnd fumul prin tõtã
îmbrãcãminteã, sub credinȑa de a fi feriȑi de șerpi, cari se desgrõpã în
acẽstã ȑi.»

Patru-șeci, — ca să deslege		Toți, grămadă se îndrumă
Pe drăguța primăvară		Să închine, într'o glumă
Dintr'al ernei jurămint.		Primăverei tinerele
Și la cărciumă, pe séră,		Patru-șeci de păhărele. (1)

Pe lângă cele arătate în poesia reprodusă aici, se mai face focul acesta încă și pentru aceea ca să vie primăvara mai curînd (2), și ca un semn al primăverei (3), apoi pentru ca prin fumul ce ese dintr'însul să se apere casa, la care s'a făcut, precum și locuitorii ei, de șerpî și de mușcăturile acestora. (4)

Facerea focului, despre care ne-a fost până aici vorba, și sărirea peste dînsul sunt usitate și la Români din *Transilvania* și *Banat*.

«În ajunul zilei celor *Patru-șeci de Sfinți* — scrie d-l Frâncu cu privire la Români din Munții-Apuseni — se aprind grămeși de paie și căsenii sar unul după altul peste flacăra, pentru ca în cursul anului să nu-î pișce purecii.» (5)

Iar răposatul Sim. Manguica, vorbind despre datinele și credințele Românilor din Banat de la 9 Martie, țice că în această ți «se mătură curțile (avliele, obórele) și gunóiele adunându-le camară devin aprinse, sgândărind focul și bătînd cu botile în el; din această procedură apoi se imprimă-văreză», — și apoi, că «âmbland se încunjură grădinile, moșiile și pomăriile (ambarvalia lat.) și se afumă mai virtos cu fum de rîză (de pânză), ca să fie ferite și scutite de omiđi, șerpî etc.» (6)

(1) N. Rădulescu-Niger, *Rustice*, vol. I, Poesii, Bucuresci 1893, p. 48.

(2) I. N. Constantinescu, *Superstiții*, din com. Ciulnița, jud. Ialomița, publ. în «*Șeșetórea*», an. III, p. 44: «Tot în această ți (9 Martie) tóte gunóiele se ard, ca să vie primăvara mai curînd.»

(3) Din *Rêsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Rájlețu-Vieróșiu, jud. Olt.

(4) Idem de eadem, com. Poiana-de-sus, pl. Gherganî, jud. Dimbovița; — com. Socet, jud. Teleorman: «Tot la *Mucenici* se mătură curtea și se dá foc la báligar, țicînd că prin acest fum se gonesc și se apêrá tot anul acela casa și locuitorii ei de mușcăturile șerpilor.»

(5) *Op. cit.*, p. 129.

(6) *Calend. pe an. 1882 și 1883*; — «*Tribuna Poporului*», an. III, Arad 1899, No. 35, p. 2: «In țiu de *Mucenici* se strînge tot gunoiul

In cele mai multe părți din *Banat* însă, și mai cu seamă din *Bucovina*, toate acestea se fac la *Alexii* sau la *Bunavestire*. (1)

V.

PORNIREA PLUGULUI.

In ziua de *Patru-deci de Sfinți*, după credința celor mai mulți, despre care am vorbit deja mai pe larg în capitolele premergătoare, pământul începe a se desgheța, gerul a intră și căldura a eși dintr'însul.

Deci Româniî din cele mai multe părți ale *Bucovinei*, dacă nu chiar în ziua acésta, apoi de bună seamă că a doua sau a treia zi, aș datină de a *porni* sau a *scóte plugul*, adică de a merge cu dînsul la arat, creșând că, neînghețând mai mult după trecerea acestei zile, nici sémînța ce vor semănă-o ei nu va îngheța, ci din contră că ea va încolți foarte de grabă și va da cu mult mai multă ródă decât atunci când ar semănă-o mai târziu.

Inainte însă de a descrie datinele și credințele Românilor usitate la *Pornirea* sau *Scóterea plugului*, cred că nu va strică dacă voiî aminti ceva și despre pregătirea acestuia.

Fie-care plugar adevărat caută mai înainte de toate ca atât plugul cât și toate cele-lalte obiecte, cari se țin de dînsul, să se afle în cea mai bună stare și rînduélă, ca nu cum-va mai pe urmă, după ce a început acuma a ară, să aibă neconținut de lucru cu dînsul, a tocmî și a îndreptă când una când alta.

Drept aceea, fie-care Român plugar ieà cu vre-o câte-va zile înainte de acésta fiarele plugului și, ducêndu-se cu dînsul

din curte și se aprinde, iar copiii trec prin el, pentru ca să fie tot anul sănătoși.

(1) Sim. Manguica, *Calend cit.*

sele la un fierar, i le dă ca să le îndrepte și să le ascuțescă, iar dacă nu e lipsă a le ascuți, apoi cel puțin a le băgă prin foc, anume ca să se curățescă de tot răul, căci se crede că e păcat a merge primăvara la arat cu fiarele ascuțite de cu toamnă. (1)

După ce se întorce cu fiarele acasă, scóte *grindeiul, tragla* sau *cobâla, teleguța* sau *rotifele, tânjelele, prechinjelele, grapa* și *oticul*, le examinéză pe tóte cu de-amăruntul și, vėđënd că unuia sau altuia din aceste obiecte îi lipsesce ceva, se pune și-l îndrėptă, ast-fel ca nici unuia să nu-ı lip-sescă nimic, ci tóte să fie în cea mai bună stare.

Plugul Românului este în genere tras de către patru boi. Dar numai *fruntașii* satelor pot să aibă câte patru boi, și prin urmare și plugul lor propriu. *Mijlocașii* și *codășii* au de comun numai câte-o păreche de boi. Decı aceștia, din urmă, voind a-și ară și ei pămînturile lor, multe puține câte le au, de-odată cu cei fruntași, se însoțesc câte doi și-și ară apoi țarinele împreună.

Acéstă *tovărășie* pentru scopul aratului se numesce în cele mai multe părți din Bucovina cu un termen tehnic popular *simbră* sau *simbrie*, iar conșoții respectivi se chémă *sîmbrași* sau *simbriași*. (2)

Fiind acuma atât plugul cât și tóte obiectele câte se țin de dınsul în cea mai bună stare, cum sosesce ھیua menită pentru *Pornirea* sau *Scóterea* lui, il ieaü de unde l'au pus cu vre-o câte-va ھیle mai înainte de acésta, il așeză pe *traglă*, prind *grindeiul* cu *potângul* de *crucile rotifelor*, iar acestea cu *cărceia* de *tânjală*, scot apoi boii și, înjugând o păreche la tãnjala de la plug, iar cea-laltă păreche la carul în care se află încărcate tóte cele trebuinciose la arat precum și nutrețul pentru boi, trag atât plugul cât și carul în mijlocul ogrăđii sau curții și aici staü apoi cu toții gata de pornire.

O sémă de Români, pe lângă cele arătate până aici, mai au încă și acea datină, după ce au înjugat boii la plug, că

(1) Cred. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac.

(2) Veđi despre acésta și V. Bumbac, *Serbarea anului noü la Români* publ. în «*Albina*», an. IV, Viena 1869, No. 1.

pun traista cu merindea menită pentru plugari în cuiul care prinde jugul de tãnjală, și abiã dupã aceea trag în mijlocul ogrãzii. (1)

Dupã ce aũ tras în mijlocul ogrãzii, ese stãpãna de casã cu o cofã, cofiã sau și cu un alt vas, în care se aflã apã și un struț de busuioc, apoi cu un hãrb, în care se aflã tãmãie aprinsã, precum și cu o pãne de grãu sau un mãlaiũ și cu o bucatã de sare; se apropie de plugul cu boii și de plugari și, încunjurãndu-i pe toți de trei ori dupã olaltã în direcțiunea cursului sãrelui, îi afumã și-i stropesce cu aghiasmã (2), dicẽnd :

(1) Dat. Rom. din Balacena, com. de C. Ureche; — a celor din Cireș-Opaie, com. de D. Popescu: «Când voesce gospodarul sã pornescã plugul, înjugã mãi întâiu boii la el și pune traista cu merinde, mãi ales cu pãne sau cu malaiũ, în cuiul care prinde jugul de tãnjală; dupã aceea ieã tãmãie și aghiasmã și, tãmãind și stropind boii, îi încunjurã de trei ori.»

(2) Dat. Rom., din Mihoveni, dict. de Paraschiva Cojoc și com. de Vesp. Corvin: «Când scot plugul întâia orã primãvara la arat, îl pun în mijlocul ogrãzii, dimpreunã cu boii și cu plugarii. Cum staũ în mijlocul ogrãzii, vine gospodina de casã cu tãmãie aprinsã și-i încunjurã de trei ori. Apoi se pornesc cu Dãmne-ajutã la arat»; — a celor din Frãtãușul-vechiũ, dict. de Zenovia Rusu: «La scõterea plugului, femeia de casã încunjurã plugul cu pãne și cu sare»; — tot de acolo, com. de I. Covașã: «Când se scõte plugul și se înjugã la el boii, ese stãpãna de casã dinaintea ușei cu aghiasmã, tãmãie, pãne și sare, și așã încunjurã plugul de trei ori, anume ca plugul sã umble ușor și sã petrecã primãvara frumos»; — a celor din Stupca, com. de Onufr. Cãilãn: «În ziua, în care ómenii pentru întâiași datã es de acasã și se duc cu plugul în țarinã la arat, îi încunjurã femeile, atãt pe dînșii cât și plugul și carul cu boii, cu tãmãie aprinsã»; — a celor din Mahala, com. de d-l Ionicã al lui Iordachi Isac: «La *Scosul plugului* primãvara hrãnim boii bine cum se cade, apoi strãngem tãte la un loc cãte se țin de plug, înjugãm boii la tãnjeli, punem mãncare atãt pentru noi cât și pentru boi; dupã acẽsta, fiind tãte gata de pornelã, ese mãi ales femeia cu o strachinã cu aghiasmã și cu un mãnunchiũ cu busuioc, apoi un hãrb cu foc și tãmãie și, încunjurãnd plugul cu boii și pe cei ce aũ de mers cu plugul, adecã pe plugari, îi afumã pe toți și-i stropesce cu aghiasmã. Unele femei mãi bẽtrãne rostesc și unele cuvinte, cari nu mi-s cunoscute. Atãta sciũ cã cu toții își fac cruce și cu mare induiosare cer ajutor de la Dumneșeu sfintul, dicẽnd: Dãmne ajutã! într'un cės bun și cu noroc la tãtã lumea și nouẽ!»

Cât de curată
E tãmâia
Și aghiasma,
Așã de curați
Și voi să umblați,

Nici când să nu dați
Peste vre-un Moroiu
Sau vre-un Strigoiu,
Sã vã facã rãu!... (1)

Sau :

Precum nimic de tãmâie
Și aghiasmã
Nu se pôte apropia,
Tot așã

Nu se pot apropia
De arãturã
Și semințã
Și de dobitócele vóstre! (2)

Dupã ce a încunjurat, a tãmâiat și a stropit de trei ori boii, atãt plugul și carul cu boii cât și pe plugari, apa ce a mai rãmas o varsã înaintea boilor, ast-fel ca să le ude piciórele, sau peste aceștia, pãnea și o parte din sare o dã plugarilor și boilor ca să o mãnãnce (3), iar hãrbul cu tãmâia și barda sau toporul le pun dinaintea boilor, anume ca aceștia dimpreunã cu plugul, când se vor porni la arat, să trecã peste dînsele, și la sfîrșit dice : «*Dómne ajutã !*» (4)

(1) Dat. Rom. din Cires-Opaiț, com. de Const. Dugan : «Când se pornește plugul, se ieã o cofã cu apã, aghiasmã și tãmâie și se încunjurã plugul împreunã cu boii, apoi se aruncã pe boi și pe plug, dicënd: cât de curatã, etc.» ; — Dim. Dan. *Credințe populare bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. V, Cernãuți 1895, No. 19, p. 1 : «Când se pornește primãvara plugul la arat, se încunjurã el de trei ori mai nainte de a eși pe pórtã cu tãmâie, busuioc și apã sfințitã, cu care se stropesce el și vitele, ca să nu se prindã diochiul de vite.»

(2) Dat. Rom. din Stupca. com. de Onufr. Cãilén.

(3) Dat. Rom. din Volovët, com. de Ilie Buliga : «Dupã ce se injugã vitele la plug și plugarii sunt adunați la olaltã, ieã unul un vas cu aghiasmã, o pãne (malaiu) și un hãrb cu tãmâie aprinsã, încunjurã de trei ori cu dînsele pe boi și plugari, afumãndu-i și stropindu-i cu aghiasmã. Iar dupã ce-i încunjurã, ieã pãnea și o dã plugarilor și vitorlor să o mãnãnce, și apoi se pornesc ; — a celor din Horodnicul-dejos, com. de G. Telégã : «Cu apa se udã piciórele boilor, iar pãnea se mãnãncã chiar atunci.»

(4) Dat. Rom. din Volovët, com. de Ioan Buliga : «Când scot ómenii întâiu plugul la arat, aprind tãmâie într'un hãrb și încunjurã plugul cu boii de trei ori. Dupã aceea pune hãrbul cu tãmâie și toporul ce-l întrebuintezã la plug înaintea boilor și dice : *Dómne ajutã !* Și trece plugul cu boii ori cu caii peste hãrb și peste topor și se duce unde are de arat. -- În unele comune, precum bunãórá în Horodnicul-dejos, hãrbul cu cãrbunii se sparge de córnelor boilor.»

Nemijlocit, după ce a sfârșit stăpâna de casă cele arătate până aici, stăpânul său unul dintre plugarii, cari în intervalul acesta au stat în genunchi, face cu codârșcea biciului cruce înaintea boilor și apoi, făcându-și și ei cruce, se pornesc la arat (1), astfel ca boii și plugul să treacă numai decât peste topor și peste hârbul cu tămâia. (2)

Încunjurarea de trei ori a plugului, afumarea lui cu tămâie și stropirea cu aghiasmă se face cu scop ca atât plugarilor cât și vitelor să le meargă bine în tot decursul aratului și să ăasă cu arătura în capăt tot așa de voioși și sănătoși cum au intrat (3), apoi să-și ferescă Dumnezeu de rele (4), să nu le ăasă înainte vre-un *Moroiu* sau *Strigoiu* (5) ori vre-o altă pocitură și să-și pocescă (6), să rodască bine pânea ce vor semăna-o (7), mai pe scurt să nu fie lipsă de nimic. (8)

O semă de femeii, nemijlocit după ce s'a pornit plugul și

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Grigore Scripcariu : «Când es Români întăiași dată cu plugul la câmp, înhamă caii să înjugă boii la jug, apoi ieau aghiasmă și busuioc și, încunjurând de trei ori plugul în direcțiunea cursului sôrelui, stropesc plugul și vitele înhamate să înjugate la el cu aghiasmă, afumă cu tămâie, apoi fac cu codârșcea biciului cruce înaintea vitelor, și apoi se pornesc la arat.»

(2) Dat. Rom. din Volovăț, com. de Ioan Buliga.

(3) Dat. și cred. Rom. din Volovăț, com. de I. Buliga; — a celor din Cireș-Opaț, com. de D. Popescu : «Acestea se fac, pentru ca să fie boii sănătoși până ce se va sfârși aratul.»

(4) Dat. și cred. Rom. din Udesci, com. de Darie Cosmiuc : «Când se scôte plugul pentru prima oră ca să meargă la arat, se încunjură atât plugul cât și vitele înjugate la dînsul de trei ori cu tămâie, anume ca să le meargă bine și să le ferescă Dumnezeu de rele.»

(5) Dat. și cred. Rom. din Cireș-Opaț, com. de Const. Dugan.

(6) Dat. și cred. Rom. din Broscăuțel-vechiu, dict. de Palaghia Onciul, com. de G. Palamarcu : «Când se scôte plugul afară, atunci se stropesc acesta cu aghiasmă și se încunjură cu tămâie. Acesta se face de aceea, pentru că, dacă merge cine-va la arat, să nu-l pocescă vre-o pocitură, care i-ar eși înainte.»

(7) Dat. și cred. Rom. din Volovăț, com. de Ilie Buliga : «Tôte aceste le fac ei ca să pôtă ară cu bine și să rodască pânea.»

(8) Dat. și cred. din Liudji, com. de Em. Teutul : «Când scot ómenii întăia oră plugul, scot și o cofă cu apă, o pâne și sare, și pe toate acestea le pun înaintea boilor. După aceea aprind tămâie și încunjură de trei ori plugul cu dînsa, rugându-se lui Dumnezeu ca anul să fie roditor și să nu fie lipsă de nimic.»

dă să  să din ograda afară, ieau un *ou de găină*  i-l arunc  pe sub m na st ng  peste boi sau dinaintea acestora, în credin a că, dacă, c d nd oul jos, nu se sfarmă, atunci nici plugul nu se sfarmă în tot timpul aratului, iar dacă se sfarmă, atunci trebuie numai dec t să se sfarme ceva  i la plug (1), sau să se spargă *s mbra* celor ce s'au  ntov r  it la plug. (2)

Unii plugari, cum s'au sfir it ceremoniile descrise p n  aici  i cum au e it cu plugul din ograda, se duc cu d nsul de-a dreptul în  arin , alii însă  ncunjur  mai  nt iu de trei ori gospod ria sau, dacă nu-  cu putin  t t  gospod ria, fiind prea multe garduri în cale, cel pu in casa,  i abia după ace ta se duc în  arin  (3),  i iar i alii se duc mai

(1) Dat. Rom. din Cireș-Opai , com. de Const. Dugan:  Apoi se arunc  pe sub m na st ng  un ou peste boi,  i dacă se sfarmă oul, se sfarmă  i plugul, iar dacă nu se sfarmă oul, nici plugul nu se sfarmă; — tot de acolo, com. de Dim. Popescul:  Mai  nt iu de t te repar z   menii plugul  i t te cele ce se  in de d nsul. După ce pregătesc t te, se  jug  boii sau se înhamă caii  i sta  a a gata. După ce-s gata numai să porn c , se ie  o p ne, pe p ne se pune sare,  i pe c rbuni aprinși se pune t m ie,  i apoi se  ncunjur  cu t te acestea,  ncep nd dinaintea boilor, de trei ori.  ncunjur ndu-se de trei ori, se vine iar i dinaintea boilor, unde se pun t te acestea jos. Se ie  apoi un ou de găină  i, pornindu-se boii  i trec nd peste lucrurile de mai înainte, se asvârle oul înainte boilor. Acuma cred  menii că, dacă nu se sfarmă oul, nu se sfarmă nimic la plug în timpul lucrului, iar dacă se sfarmă, trebuie să se sfarme ceva  i la plug; — a celor din Iord nesci, com. de T. Tovarni hi:  Mai  nt iu plugul trebuie să se porn c  *Lunia*. După ce se  jug  patru boi la plug, se  ncunjur  plugul  i boii cu mai multe bucate puse într'o traistă  i,  in nd într'o m n  o cofă cu apă sfin it  sau aghiasm , iar în cea-lalt  un h rb cu foc  i t m ie. Traista, în care se află trei p ni de gri , de secară sau  i de p pu oi . o pune ori  i care om e de fa  pe umăr, iar într'o m n   ine cofa  i în alta h rbul cu foc  i t m ie,  i așa  ncunjur  plugul. După ce a încunjurat plugul de trei ori, pune t te aceste la o parte  i arunc  apoi, de-odată, peste plug  i peste boi, un ou  i, dacă *oul* se sfarmă, atunci  ic ei că  i plugul se va sfarmă de mai multe ori peste an; iar dacă nu, atunci  ic ei că va merge lucrul în spor. 

(2) Dat.  i cred Rom. din Straja, com. de I. Dan:  C nd se sc te plugul, se arunc  un ou în sus  i se crede că, dacă se va sparge oul c d nd pe p m nt, atunci se va sparge  i *s mbra* sau tov r  ia celor cari s'au  ntov r  it la plug. 

(3) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de G. Tel g :  C nd se sc te plugul, se ie  un h rb de un an cu t m ie, o cofă cu apă  i o p ne

întâiu în grădină și aici, bătând stăpânul de casă trei mă-tanii și ȳicând «*Dómnne ajută !*» și: «*dă, Dómnne, ródă !*» trag o brazdă saũ *brăzdéză*, după cum se mai ȳice, și apoi des-
jugă boii și le daũ de mâncare, și pe lângă boi mánâncă și
ei, creȳând și ȳicând că, dacã nu mánâncã, nici câmpul nu
rodesce, iar dacã mánâncã, câmpul duce lumea. (1)

Și abiã după ce aũ făcut și acésta, se pornesc în țarinã
la arat, unde din nou își fac cruce, ȳic: «*Dómnne ajută !*»
și se apucã apoi de arat.

Maĩ tot acele datine și credințe, cari sunt usitate în
Bucovina la *Pornirea plugului*, sunt usitate și la Româniĩ
din *Moldova* și *Transilvania*.

Așã Româniĩ din unele părți ale *Moldovei*, când voesc
a începe *plugăria*, pun în un vas apă și în altul cãrbuni
cu tãmãie ; apoi, înjugând boii la plug, tãmãiazã împrejur
și stropesc cu apă plugul și pe boi, ȳicând :

— Noroc sã dea Dumneȳeu, plóie și ródã ! (2)

În alte părți, tot din *Moldova*, când scot plugul la arat,
il tãmãiazã cu fum de tãmãie și de peticã, anume ca sã nu
vie la holde șerpĩ, lãcuste etc. Iar după ce aũ tãmãiat plu-
gul, daũ câte-un colac plugarilor, anume ca sã rodéscã țã-
rina. (3)

de grĩu saũ un malaiũ și umblã cu acestea de trei ori prin pre-
jurul plugului, tãmãindu-l atãt pe dĩnsul cât și boii. Și plugul cu boii
trebuie sã încunjure de trei ori tótã gospodãria saũ, dacã nu-l cu puținã
tótã gospodãria, fiind póte multe omete în cale, cel puțin casa. După ce
s'aũ făcut acestea, stricã hãrbul cu tãmãie de córnelor boilor, cu apa se
udã piciórele acestora, iar pãnea se mánâncã chiar atunci de plugari.

(1) Dat. Rom. din Iordãnesci, com. de T. Tovarnițchi ; — a celor din
Balacéna, com. de G. Jemna : «Când se scóte plugul întâia órá primã-
varã, se afumã vitele cu tãmãie și se stropesc cu aghiasmã. Tóte acestea
le face femeia. Bãrbatul însă, scoțend după acésta plugul în grãdinã și
bãtend în mijlocul acesteia trei mătane, începe mai întâiũ aici a brãzdã
și apoi se duce în țarinã ; — tot de acolo, com. de C. Ureche : «La scó-
terea plugurilor se afumã plugul și vitele cu tãmãie aprinsã. După aceea
pun traista cu mâncare în jug, iar plugarul ingenunchézá acolo jos,
ȳice «*Tatãl nostru*», precum și alte cuvinte evlaviose, ca «*Dómnne ajută*»
și «*dã Dómnne róde !*»

(2) B. P. Hasdeũ, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1274, com. Șipotele, jud. Iași,

(3) Din *Rěsp. la Cest.* d-luĩ Nic. Densușianu, com. Basaraba, jud. Su-
cáva.

În unele părți din *Transilvania* este datină ca la *prima eșire cu plugul* să se pue în curte pe un scaun o pâne, un vas cu apă și un alt vas cu jar și tămâie. În timpul acesta plugarii prind vitele și staū gata de plecare; iar femeile îi ocolesc (încunjură) de trei ori, afumându-î continuū, dimpreună cu vitele înjugate.

Tóte acestea se fac cu scop ca să se ocoléscă și să se alunge tempestățile (1), precum și pentru ca atât plugul cu boii cât și plugarii să nu fie atacați de *Frumușele*. (2)

În alte părți, asemenea din *Transilvania*, în ȕiua când es cu plugul din curte întâia dată primăvara, îl afumă cu tămâie sfințită; boii îi stropesc de trei ori la picióre și córne cu *aiasmă*, și în unele părți diminéța pun în un blid un ou sdrobit, pe care îl dau vitelor de plug.

Care țeran póte să éasă mai de timpuriū sau mai înainte cu plugul primăvara, acela crede că se va face om mai avut, iar agrii vor fi feriți de grindină și holdele de paseri. (3)

Tot pentru ca paserile să nu atace și să nu strice holdele, se ȕice că semănătorului, când sémână întâia órá, nu-î este ertat să vorbéscă cu nimeni. (4)

Mai departe se crede și se ȕice că *glia* dintăiū, brăzdată de plugul cel dintăiū eșit primăvara, o ieau babele pentru farmece. Când adecă vrea ca cutare fată să fie la horă tot înainte și în mare vază, îi dau un grunȕișor din glia cea dintăiū tăiată cu ferul plugului. (5)

După ce aū eșit cu plugul din curte și după ce aū ajuns aouma în câmp, fie-care își face câte trei cruci, ȕicând: «Dómne ajută! dá Dómne ródă multă și sănătate!» și apoi,

(1) V. Rebrean, *Datine populare*, publ. în «*Ungaria*», an. I, Cluj 1892, p. 288.

(2) *Credințe deserte*, auzite la pop. rom. din Boereni, publ. în «*Gazeta Transilvaniei*», an. LVIII, Brașov 1895, No. 102: «Când es plugarii întâia órá la câmp cu plugurile, trebuie afumate tóte uneltele împreună cu vitele, căci la cas contrar le vor atacă *cele frumușele* (vinturi rele).»

(3) «*Gazeta Transilvaniei*», an. LI, Brașov 1888, No. 142.

(4) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «În ȕiua când semănătorul vo-esce să sémene, nu-î ertat să vorbéscă cu nime, ca să nu-î strice paserile holda.»

(5) «*Gazeta Transilvaniei*» cit.

tot fluerând și cântând fel de fel de cântece : unele vesele, altele de jale, după cum e și dispus, își începe și continuă el arătura sa de primăvară în mijlocul naturei întinerite și în concertul pasărilor, cari îl întâmpină asemenea cântând :

Cici vară, cici vară !
Pluguri multe pe hotară ;
Pe hotară plugurile
Și pe prisme căerele...
Cici, cici vară !...

Iar după ce a trecut primăvara și vara și după ce și-a sfârșit și semănătura de toamnă, își așeză plugul iarăși la odihnă, ca să doarmă până în primăvara următoare, precum doarme și câmpul său sub haina cea albă ce i-o întinde apriga érna. (1)

(1) Veđi și «*Gazeta Transilvaniei*» cit.

ALEXIILE.

I.

ALEXIE, OMUL LUÎ DUMNEDEU.

Sub cuv. *Alexii* artcl. *Alexiile*, se înțelege, atât în *Bucovina* cât și în celelalte țări locuite de Români, ziua *St. Alexie*, care cade tot-deauna, adecă în fie-care an, la 17 Martie.

Iar despre *St. Alexie*, numit altmintrelea și *Alexiū*, *Alexă*, *Alexă cel cald* (1), *Omul lui Dumnezeu* (2) și *Omul lui Dumnezeu cel cald* (3), există la Români din Bucovina următoarea legendă:

«A fost odată un *împărat*, și împăratul acela aveă un fecior, anume *Alexie*, care eră foarte blăjin și ascultător și care ascultă nu numai de părinții săi, ci chiar și de cei din urmă argați de la curtea împărătească, cari îl învățau și-i spuneau ceva de bine.

«Dar *Alexie*, nu numai că eră blăjin și ascultător, ci el aveă

(1) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(2) Indătinat în Șcheia, com. de Sim. Pop : «*Alexie* este *Omul cel cald al lui Dumnezeu*».

(3) În Mihoveni, dict. de Paraschiva Cimpoeș, com. de Vesp. Corvin : «*Alexie* se numesce *Omul lui Dumnezeu cel cald* ; — în Buninți, com. de Vas. Strachină : «*Omii* îl numesc pe *St. Alexie* și *Omul lui Dumnezeu cel cald* ; — în Balacéna, dict. de Maria Ureche, com. de Const. Ureche : «*Alexă* este *Omul cel cald al lui Dumnezeu*».

tot odată și o inimă foarte bună. Nu eră nici un singur bolnav, sorman, nevoeș, sau alt om nenorocit și năcăjit, care să fi venit la dînsul și să nu-l fi miluit sau să nu-i fi dat un sfat bun.

«În scurt țis, el făcêa tot numai bine, rêu însă nu făcêa nici odată. De aceea atât părinții sêi cât și toți cei ce-l cunosceau mai de-aprôpe îl aveau foarte drag.

«Ajungênd *Alexie* în vîrsta aceea cînd fie-care se cugetă la însurat, părinții sêi îl îndemnară ca să se însore. Însă el nu spuse nimic: nici că se va însurà, nici că nu se va însurà, ci tîcù mulcom, lăsându-l pe tatăl sêu să facă cu dînsul ce va voi.

«Tatăl sêu, vîdênd că nu țice nici da nici ba și cugetând că pôte i-e rușine să vorbescă de însurătore, îi cîută o mirésă și-l însură și, fiind-că nu aveà alt fiù, ci numai pe dînsul, îi spuse tot odată că nu mult după acêsta îi va da și tronul împêrătesc.

«Ce face însă *Alexie*?... Cum s'a cununat și a eșit din biserică, țise către mirésă: «Pace ție, și pace mie!» și-apoi, cum ajunse acasă, se desbracă din hainele cele frumoșe, în cari eră îmbrăcat, și îmbrăcându-se în alte haine prôste, părăsi pe nesciute și pe nesimțite casa și mirésa și se cam mai duse în lume.

«Și cum s'a pornit el de-acasă, s'a tot dus încotro îl duseră ochii și picióarele, și nu s'a mai oprit nicăiri, pînă ce nu dete de o mănăstire de călugări. Iar după ce a ajuns la mănăstirea aceea, își schimbă numele, ca să nu scie nimeni cine-i și de unde-i, și-apoi, rugându-se să fie primit în cinul călugăresc, se făcù și el călugăr.

«După ce s'a făcut călugăr, ascultă și aice, ca și acasă la părinții sêi, pînă chiar și de cei mai mici călugări și argați mănăstiresci și făcêa tôte slujbele călugăresci cu cea mai mare supunere și acurateță.

«Și fiind-că el eră un om foarte evlavios, cu frica lui Dumnezeu și îndurat, și pentru că se purtă foarte bine, de aceea călugării voiră să-l facă mai mare, însă el nu voi nici decum, ci le spuse că el e foarte mulțămit și cu atâta cu cît este.

«Murind la vre-o câți-va ani după acêsta egumenul mănăstirii, călugării, după ce-l înmormîntară, se adunară cu toții la un loc ca să alégă pe un alt călugăr de egumen. Însă, ținênd ei sfat, vîdura că nu pot alege pe nimeni altul, fără numai pe *Alexie*, fiind-că toți, pînă într'unul, aveau cîte-un cusur, adecă că unul a făcut una, altul alta, pe cînd lui *Alexie* nimeni nu-i putù nimic află, fiind cel mai drept și cu purtarea cea mai bună. De aceea hotărîră ei să-l alégă numai pe dînsul.

«*Alexie* însă le spuse că numai de gêba stăruesc să-l alégă,

căci el nu doresce nici nu voesce să fie ales, ci să alégă mai bine pe un alt călugăr mai vrednic decât dînsul. Dar călugării nu voiră să-l asculte, ci-l aleseră pe dînsul.

«*Alexie*, vîdînd că călugării nu şuguesc, că l'aŭ ales de egumen împotriva voinţei sale, şi fiindu-î témă că nu va puté corespunde acestei chemări înalte, după cum i-ar fi dorinţa şi voinţa, se duse în chilia sa, se desbrăcă din hainele cele călugăresci şi, îmbrăcându-se în haine de cerşetor, părăsi pe ascuns mănăstirea şi se întorse iarăşi la tatăl său.

Ajungînd acasă la părinţii săi şi fiind acuma bătrîn şi fórte schimbat la faţă, nimeni nu l'a cunoscut. Dar şi el nu s'a dat de cunoscut, ci schimbându-şi şi de astă dată numele, se rugă tatălui său să-l dea o colibuţă ca să locuiască într'insa, căci fiind slab şi nevoeş, n'are unde să-şi plece capul şi să locuiască.

«Împêratul, vîdîndu-l cât e de sêrman şi de slab, i se făcù milă de dînsul şi, fiind-că şi el eră un om bun la inimă, îi dete spre locuinţă o odăiţă mică, care se află lângă un grajd.

«După ce s'a aşezat *Alexie* în odăiţa saŭ căsuţa aceea, a început a lucră prin curte, şi ceea ce-î da de mâncare cu aceea trăiă, şi se mulţamiă tot-deauna cu ceea ce aveă. Iar de îmbrăcat se îmbrăcă cu straietele ce rămâneaŭ şi le căpêtă de pe la argaţi.

«La vre-o câţi-va anî însă, iată că într'o bună diminéţă vîd argaţii şi cei-lalţi curtenii că servitorul adăpostit la curtea împêrătéscă nu ese, ca de altă dată, din casă. În acelaşi timp însă aud clopotele sunând, ca şi când ar fi murit cine scie ce om însemnat.

«Şi vîdînd curtenii şi cetăţenii întimplarea acésta, alergară de grabă la biserică să vadă cine şi pentru cine trage clopotele. Însă când ajunseră şi se urcară la clopote, ce să le vadă ochii?... vîd că clopotele se mişcă şi se trag singure. După acésta, scoborîndu-se din clopotniţă, se porniră şi căutară prin tóte părţile să vadă cine a murit şi de ce se trag tóte clopotele singure şi cu un rêsunet atît de jalnic şi de pătrunđetor. Mai întâiu căutară pe la preoţi, cugetând că a murit vre-un preot, apoi pe la mănăstiri, şi 'n urmă pe la domni, precum şi prin alte locuri mai însemnate, însă nici într'un loc nu aflară nimic.

«În urmă, aducîndu-şi aminte că săracul din curtea împêrătéscă n'a eşit în ziua aceea la lucru afară, ca mai nainte, se întorseră cu toţii îndêrêt de pe unde erau duşi şi se îndreptară spre odăiţa săracului, ca să caute şi acolo să vadă nu cum-va a murit acesta? Şi cum se apropiară de odăiţa, în care locuia

Alexie, ved că e luminată; iar după ce deschiseră uşa și intrară câți-va dintre dinșii înăuntru, ved pe *Alexie* întins cât eră de lung la pământ, cu fața în sus, cu mânil pe pept, ținend în mâna dréptă o scrisóre, iar împrejurul seú arđend o mulțime de lumină, cari atârnaú în aer... un semn că eră mort.

«Vedend el acésta, își făcú fie-care semnul crucii, și se: «*Dumneđeú să-l erte*», și apoi se apropiară cu sñală de dñsul și cercară să-l ieà scrisórea din mână ca să vadă ce e scris într'insa. Dar în zădar le fu ostenéla, căci n'o putură scóte.

«Atunci cei ce-l aflară mai întâiú pe *Alexie* mort se duseră la împératul și-l deteră și lui de scire atât despre mórtea acestuia, cât și despre scrisórea din mâna lui.

«In rěstimpul acesta însă clopotele se trăgeaú mereú singure pe sine și nimeni nu le putea oprí.

«Ascultând împératul tóte cele ce i s'aú spus că s'aú întímpat, s'a dus și el la căsuța lui *Alexie*, ca să se încredințeze singur la starea locului despre cele ce i s'aú spus.

«Ajungend și intrând în căsuța unde se află *Alexie* mort, își făcú și el cruce și și se «*Dumneđeú să-l erte*», și-apoi porunci unui argat să-i scótă scrisórea din mână și să i-o dea, ca să vadă ce-i scris într'insa.

«Argatul întinse mâna și, prindendu-o, începú a o trage cu tótă puterea. Dar în zădar, căci ori-cât s'a muncit, n'a putut-o scóte.

«Atunci a cercat împératul singur și, cercând, i-o scóse cu cea mai mare ușurință. Iar după ce a scos-o și a desfăcut-o, ceti cu de-amăruntul de la început până la sfirșit.

«Și eră scris în scrisórea aceea, pe care o scrisă *Alexie* nemijlocit înainte morții sale, tótă vieța lui: cum a părăsit el mirésa și a fugit de-acasă, cum a mers la mânăstire și ce s'a întímpat acolo cu dñsul, cum a fost ales de egumen, cum a fugit după aceea de la mânăstire și cum a petrecut apoi la tatăl seú până la mórte, fără a se da de cunoscut. Iar de desupt sta iscălit: «*Eú sunt fiul teú cel de mulți ani perdut... Alexie.*»

«Sfirșind împératul de cetit scrisórea, a început a plânge și a se tângu, de ce nu l'a cunoscut și n'a sciut-o el acésta mai de mult; de ce i-a dat spre locuință o căsuță așa de mică și de îngustă; de ce nu i-a dat una mai mare, mai frumósă și mai luminósă!

«Iar după ce s'a săturat de plâns, l'a scos din odaia în care a murit, l'a dus și l'a așezat în odaia sa și de-aice apoi l'a scos, l'aú înmormintat cu pompă împératéscă, după cum i s'a căđut, ca unui fiú de împérat.

«Și fiind-că la mórtea lui *Alexie* clopotele aũ început singure a se trage și luminĩ nepuse și neaprinse de nimeni a arde împrejurul lui, de aceea, atãt curtenii cãt și cetãțenii, precum și cei-lalți ómeni de prin împrejurime, îndatã aũ cunoscut cã *Alexie* n'a fost un om de rĩnd, ca toți muritorii, ci a fost un om fórte bun la Dumneđeũ, un *om sfint*, și de aceea l'aũ și numit ei *Omul lui Dumneđeũ*.

«Și de atunci aũ început ómenii de prin împrejurime a serbã în tot anul điuã în care a murit *Alexie*, și tot de aceea serbãm și noi numele și điuã lui, adecã *Alexiile*.» (1)

O variantã a acestei legende, tot din *Bucovina*, sunã precum urmézã :

«Dice cã erã odatã un om fórte bogat, și omul acela aveã numai un singur fecior, care se chemã *Alexã*.

«Sosindu-ĩ feciorului acestuia timpul de însurat, se hotãri sã-și ieã de soție pe fiica unui vecin. Inșã tatãl sãu n'a voit sã-l lase, ci-l cununã cu de-asila cu o altã fatã, care erã mai avutã, inșã tot odatã și mai uritã decãt cea a vecinului sãu.

«*Alexã*, neplãcẽdu-ĩ fata ce i-a ales-o tatãl sãu de soție, cum s'a întors de la cununie și s'aũ așezat nuntașii la masã, eși din casã afarã și, lãsãnd mirésã și pãrinți în scirea Domnului, se duse în lume.

«Pãrinții sãi, vãdẽnd de la un timp cã *Alexã* nu se mai întorce ca sã se așeze și el, cum e datina mirilor, dupã masã, începurã a-l cãutã încolo și 'ncóce, și-l cãutarã ađi, și-l cãutarã mãne, și-l cãutarã cãt il cãutarã, iar de la o vreme, vãdẽnd cã nu-l mai pot aflã, socotirã cã acuma e mort, și de aceea nu-l cãutarã mai mult.

«Inșã *Alexã* nu erã mort, ci el, cum a pãrãsit casa pãrintescã și s'a dus în lume, petrecũ un timp mai îndelungat prin pãduri și peșteri, iar mai pe urmã, ajungẽnd într'un pustiũ și aflãnd acolo o vizunie, petrecũ mai departe în vizunia aceea, nutrin-du-se cu fel de fel de rãdẽcini și póme sãlbaticे.

«Petrecẽnd el în pustiul și vizunia aceea mai mulți ani de-a rĩndul singur ca cucul, fãrã ca sã vadã țipenie de om, îmbetrãni de grijã și de nevoie așã de tare, cã nici chiar el singur nu se mai cunosceã. De aceea, într'o đi, temẽdu-se ca nu cum-va sã

(1) Dict. de Tóder Strachinã, agricultor în Buniuți, și com de Vas. Strachinã.

móră *negrijit* în vizunia aceea, se hotărî s'o părăsescă și să se întorcă acasă la părinții săi.

«Și cum s'a hotărît, așa a și făcut; părăsi vizunia și se porni spre casă.

«Insă, când a sosit acasă, atâta eră de schimbat și de îmbetrânit, că părinții săi nu-l cunoscuseră, ci-l ținură de un om străin.

«Dar și el nu spuse părinților săi, cari asemenea erau acuma foarte bătrâni, că el este fiul lor, ci se rugă numai să-l primescă ca să ședă în una din cele mai dosnice și rele case ce le aū și să-l miluescă cu ce-i va trage inima.

«Tatăl său, făcându-i-se milă de dînsul, îl primî într'un bordei, care se află din întîmplare în apropierea casei sale.

«Și după ce l'a primit în bordeiul acela, îi dete o slugă ca să-l îngrijescă, ȓicînd că și el a avut un fecior și, ducîndu-se în lume, nu scie ce se va fi întîmplat cu dînsul, iar nurorii sale, care nu se 'ntórse acasă la părinții săi, ci rêmase la el, îi ȓise ca să-i ducă în fie-care ȓi de mîncare.

«Nora bătrînului său soȓia lui *Alexă*, nesciind că acesta este bărbatul ei, nu-i duceă în fie-care ȓi de mîncare, ci numai din când în când, iar de câte-ori îi duceă, mai tot-deauna își băteă joc de dînsul.

«*Alexă* insă nu ȓiceă nimic, ci dimpotrivă, mulȓumit fiind cu ceea ce căpêtă și când căpêtă, petreceă tot timpul numai în rugăciuni.

«Și cum petreceă el acolo, rugându-se pentru ertarea păcatelor sale și ale aceloră cari l'aū strâmbătăȓit sau i-aū greșit cu ceva, iată că într'una din ȓile se aud de-odată clopotele la biserică sunând, dar nu se scia cine și pentru cine le trage.

«Mergînd preotul și tatăl lui *Alexă* ca să vadă cine trage clopotele, vîd, spre cea mai mare uimire și mirare a lor, că clopotele se trag singure. Iar după aceea, intrînd în biserică, deși nu eră nime înăuntru, aud un glas ȓicînd:

«—Aduceȓi pe *Alexă*, *Omul lui Dumneȓeu*, din casa tatălui său, unde se află acuma, aice în biserică, căci sufletul lui este chemat ca să moștenescă împărăȓia cerului!

«Auȓînd ei acêsta, și mai ales tatăl lui *Alexă*, care eră tot odată și vornic, s'aū inspăimîntat așa de tare, că rêmaseră ca înlemniȓi locului. Iar mai pe urmă, după ce-șî mai veniră în fire, părăsiră biserica și se întórseră acasă. Și după ce s'aū întors acasă, aflară că omul cel bătrîn, care a fost adăpostit, e mort.

«Și-acuma, aflîndu-l pe *Alexă* mort, înȓeleseră că pentru dîn-

sul se trag clopotele. De aceea, făcându-i toate cele trebuincioase, ca la un mort, adecă scaldându-l și îmbrăcându-l, îl duseră la biserică și-l lăsară acolo până a treia zi. A treia zi, mergând la biserică ca să-l ieșă de-acolo și să-l îngrope, nu-l aflară.

«Dimpotrivă, întorcându-se tatăl său acasă, a aflat pe masă o scrisoare (carte), în care era scris că el e fiul său *Alexă*, care a fugit de-acasă, și'n care scrisoare era scrisă totă viața lui.

«Iar în bordeiul unde a locuit și murit *Alexă* a aflat altă carte, în care era scris că preotul tot-deauna să întrebe pe cei tineri ce vor să se cunune: de le este cu voie să se cunune ori nu, și de le va fi cu voie, să-i cunune, de nu, nu, și să nu facă nici odată cum a făcut preotul care l'a cununat pe dînsul cu cine nu i-a fost voia.

«Și de atunci este la cununie întreita întrebare, ca să nu i se întimplă cui-va cum i s'a întimplat și lui *Alexă*, *Omul lui Dumnezeu!*» (1)

A doua variantă a legendei de mai sus e acesta:

«Duce că *Alexie* n'a fost om de rînd, ci el a fost fiu de împărat.

«Crescînd el mare și sosindu-i timpul însuratului, tatăl său îi dîse să se însore. Însă el n'a voit să se însore. Atunci tatăl său l'a însurat cu de-asila.

«*Alexie*, fiind un om mai mult bisericesc decît lumesc, cum s'a întors de la cununie, îndată a și părăsit casa și mirésa și s'a dus în lume, fără ca să scie cine-va încotro a apucat și unde a plecat.

«Și mergînd el așa pe drum, cîtă vreme va fi mers, iată că într'o zi dă peste un cioban, care pășcea o turmă de oi.

«Dînd el peste ciobanul acela, s'a oprit locului, s'a luat cu dînsul de vorbă, și apoi l'a rugat să schimbe hainele lui cele negre și murdare cu hainele sale cele de aur, cu cari era îmbrăcat.

«Ciobanul dintru început n'a voit, ci cugetînd că *Alexie* vrea să-și bată joc de dînsul, i-a spus să se ducă în trebă-și, că el n'are haine de schimbat. Mai pe urmă însă, vedînd că *Alexie* nu șuguesce, îi dete straietele sale și luă pe ale lui *Alexie*.

«*Alexie*, după ce a schimbat straietele, s'a pornit mai departe și s'a dus până ce a ajuns la o mănăstire. Ajungînd el la mănăstirea aceea, s'a rugat ca să fie primit ca călugăr.

(1) Din Volovăț, com. de Ilie Buliga.

«Archimandritul mănăstirii îi dîse că-l primesce, însă mai întâi ca cioban la oi, și-apoi, dacă se va purta bine, îl va primi și ca călugăr adevărat.

«*Alexie* se mulțămî de-ocamdată și cu atîta. Luă oile mănăstiresci și chiar în aceeași zi se duse cu dinsele la păscut.

«Într'o zi, mergînd ca tot-deauna cu oile la păscut și fiind cam flămînd, se puse jos ca să mîncă.

«Iată însă că, pe cînd sta el acolo jos și mîncă, vine la dinsul un *berbece* și stă ast-fel, ca și cînd ar voi să-i dea și lui de mîncare.

«*Alexie* îi dădă o bucatîcă de pîne și-apoi îl alungă.

«Dar *berbecele*, după ce a mîncat bucatîca cea de pîne, se'n-tôrce iarăși la dinsul. Și tot așa făcù el mai de multe ori.

«*Alexie* îi tot da câte-o bucatîcă de pîne și-apoi iarăși îl alungă, pînă în cele din urmă zărește că *berbecele* are în lâna sa un *fluer*.

«Vedînd *Alexie* fluerul acela, se sculă de jos și, luîndu-l, începù a cînta într'insul, cum cîntă mai toți ciobanii cînd merg cu oile la păscut.

«Însă ce să vadă? . . . cum a prins a cînta, îndată aù început și oile a jucă. Ba, nu numai atîta, ci pînă chiar și florile, și buruenele, și pomii, și petrele începură a sări în sus și a jucă.

«La mănăstirea aceea, unde eră *Alexie* cioban, se află între ceia-lalți călugări și unul fôrte bătrîn, care nu sciă ce'să mai facă și cum să se mai chinuéscă, ca să fie mai bun și mai plăcut înaintea lui Dumnezeu, și de aceea într'una din zile se băgă sub pămînt, ca să se mai chinuéscă și acolo.

«Dar iată că într'o zi, trecînd *Alexie* cu turma sa pe-acolo, și începînd iarăși a cînta din fluer, începù de-odată și călugărul cel bătrîn de sub pămînt a sări în sus și a jucă mai dehai decît un fecior holteiù, și atîta ce a jucat și s'a sbuciumat pînă ce a slăbit cu totul, și dacă n'ar fi încetat *Alexie* de cîntat, chiar și sufletul și l'ar fi dat de-atîta joc și de slab și obosit ce eră.

«Încetînd *Alexie* de cîntat, eși și călugărul afară de sub pămînt și întrebă: cine a cîntat așa, că el, în loc să se pocăéscă, a început a jucă, și că ce fel de pocăință ar fi aceea, dacă el ar fi nevoit și mai departe să jôce ast-fel!

«*Alexie*, vedînd că fluerul său trebuie să fie fermecat, că jôcă pînă chiar și pomii și petrele, cînd începe a cînta într'insul, se întôrse cu turma acasă, se duse apoi la archimandritul și, spuindu-i tîtă pătărania cu fluerul și cu călugărul cel bătrîn,

il rugă să nu-l mai trimită cu oile la păscut, ci să trimită pe altul, iar pe dînsul să-l facă călugăr ca toți călugării.

«Archimandritul nu se puse de pricină, ci împlinindu-î dorința, îl făcù călugăr.

«*Alexie*, după ce s'a călugărit, trăia numai pe lângă mănăstire în rugăciuni și ajutorând pe cei sërmani și nevoeși. Iar de mîncat, mîncă numai o singură dată în trei zile.

«Pentru acéstă faptă, ceia-lalți călugări, cărora le plăcea a trăi mai bine și mai lumesc și cari mîncă de mai multe ori pe zi, aũ început de la o vreme a-l urî, temêndu-se ca nu cum-va, mai pe urmă, din pricina lui să capete și ei numai odată în trei zile de mîncare. Ba, ei nu se mulțumiră numai cu atâta, ci începură care din cotro a-și bate și joc de dînsul, a-l batjocori și sudui în tot felul, dicêndu-î ca să se ducă de-acolo. Iar mai pe urmă, vêdênd că *Alexie* nici nu se duce, nici nu le rêspondе nimic, aũ început și mai tare a-l batjocori, și anume a aruncă apă și lăturî și alte necurățeni pe dînsul.

«*Alexie*, vêdênd de la un timp că nu pôte s'o scôtă în capet cu acești ómeni fără de inimă, că pe zi ce merge sunt mai rêi și mai nespelați la gură și decăt cei mai prăpădiți ómeni din lume, s'a dus, de necaz și supêrare, și s'a aruncat într'o fântână părăsită din apropierea mănăstirii.

«Călugării, vêdênd că *Alexie* a dispărut de-odată și că nime nu scie încotro a apucat și ce-a făcut, aũ început a-l căutà în tot locul ca să-l găsescă, dar de géba, că nu-l găsiră. Mai pe urmă însă, aducêndu-și aminte de fântâna, care secase de mult, îl căutară și acolo și, aflându-l, îl scóseră afară și-l duseră iarăși în mănăstire, căci, ori și cum, el erà un om fórte sírguincios și cu dreptate și nimêruî nu făcea nici un rêu, cât erà negru sub unghie.

«Însă, fiind-că *Alexie* erà încins pe sub straiete ce le purtă cu o ațã de pêr de cal, de care nu se descingeà nici odată, trupul lui puțiã fórte tare, așa de tare că călugării nu puteau să-l suferе în apropierea lor. De aceea s'aũ și dus ei într'o zi la archimandritul și i s'aũ plâns, dicênd că nu sciũ ce are *Alexie*, că pute de la dînsul așa de tare, că nu pot sta în apropierea lui.

«Archimandritul, auđind acésta, a poruncit să-l desbrace și să caute ce e cu el.

«Călugării, desbrăcându-l, aũ aflat că el este înfășorat cu ațã cea de pêr de cal așa de strîns, în cât trupul lui erà numai o rană, și de aceea puțiã.

«Vêdênd acuma și archimandritul că nu e chip să mai stea

ast-fel împreună cu ceia-lalți călugări în mănăstire, i-a spus că, dacă voește să rămăe și mai departe în mănăstire, să se descingă de curmeiul cu care e încins și să caute dóră se vindecă cât mai de grabă, ori de nu, să părăsescă mănăstirea, căci în starea în care se află nu-l mai pôte suferi.

«*Alexă*, cum auđi cuvintele ce le spuse archimandritul, nu spuse nimică, ci întorcându-se în chilia sa și îmbrăcându-se în nisce haine de cerșetor, părăsi mănăstirea și se duse prin sate a cerși. Și ast-fel, tot cerșind din sat în sat și din casă în casă, a ajuns el iarăși îndărăt la părintele său.

«Ajuns la casa părintescă, se rugă părintelui său ca să-l primescă la dînsul și să-î dea o odaie cât de mică de locuit.

«Împăratul, necunoscându-l cine-î și de unde-î, îi dete o odăiță în apropierea unui grajd.

«In odăița aceea petrecu el vre-o câte-va săptămâni și, simțind că i-a sosit timpul să-și dea sufletul, a luat o hârtie, a scris tôte întimplările din vęta sa pe dînsa, a împăturit-o la un loc, a pus-o în mână, și așa și-a dat apoi peste puțin sufletul, rămăind cu mâna încheștată pe hârtie.

«Auđind împăratul despre mórtea omului pe care l'a primit, a mers să-l vadă și el. Ajungënd și intrând în odaia în care se află *Alexie* și vędënd în mâna lui o hârtie, cercă să i-o scótă din mână ca să vadă ce-î scris într'insa, însă n'a putut nici într'un chip. Tot așa nu l'a putut urni din loc. De-abiă după ce au venit preoții cu procesia și au făcut rugăciuni, a putut împăratul scóte hârtia din mâna lui și, cetindu-o, a cunoscut că acela nu e străin, după cum a cugetat el, ci fiul său *Alexie*.

«Și după ce a aflat că acela e fiul său și după ce l'au jelit, l'au înmormintat cu cea mai mare pompă.» (1)

A treia variantă:

«Eră odată un boer bogat, care aveà numai un singur băiat, și băiatul acela se chemă *Alexie* și eră fórte evlavios și cuminte și sírguincios.

«Crescënd *Alexie* acesta mare, tatăl său îi spuse să se însóre. Inșă el nu voi să se însóre.

«Tatăl său, vędënd că nu-l ascultă, îl făcu cu de-asila să se însóre, și el, bietul, se însurá.

«Dar lui *Alexie* îi eră greu de femeia ce i-o alese tatăl său, și

(1) Din Udesei, com. de Darie Cosmiuc, și din Corlata, com. de G. Piersec.

de aceea, cum a înoptat, lăsând inelul de cununie și briul său femeii sale și încingându-se cu un briu de păr de cal, își luă lumea în cap și se duse încotro îl duseră ochii și piciorile.

«Și 'n care țirg său sat ajungea, îndată se ducea la biserică și se rugă lui Dumnezeu, și apoi se ducea mai departe, și de aceea s'a numit el *Alexie, Omul lui Dumnezeu*.

«Ast-fel a umblat el prin lume, rugându-se neconținut, până ce a îmbetrânit bine.

«Iată însă că într'o zi, umblând el așa încóce și 'ncolo, se trezese că a ajuns iarăși acasă la părinții săi, însă nu tiner și voinic și frumos, ca în ziua când a părăsit casa părintescă, ci bătrân și gârbov și bolnav. Și fiind-că era bolnav și nu putea să meargă mai departe, de aceea se puse pe o movilă de gunoiu de lângă casa tătâne-său, ca să se mai odihnescă.

«Argații boerului îl vedură, dar nu-l cunoscuseră, și nici nu aveau de unde să-l cunoscă, după ce partea cea mai mare dintre dinșii nici nu era pe lume când s'a dus el de acasă. De aceea merseră ei și-i spuseră boerului că un om bătrân se află pe o movilă de gunoiu din apropierea curții boeresci, și atât ce-i de slab, că abia se răsuflă.

«Aușind boerul acesta, porunci argaților să-l ia de-acolo, să-l aducă la dînsul, să-i dea o oada unde-va și să-l caute, ca să nu móră cu zile.

«Argații făcură îndată totul, după cum li s'a spus, îl luară de pe movila cea de gunoiu, îl duseră și-l puseră într'o odăiță, care se află într'un ungheriu de ogradă.

«Bătrânul era acuma aproape să móră, de aceea ceru el la argați hârtie, condei și cernelă, că are să scrie ceva.

«Argații nu se puseră de pricină, ci-i deteră toate cele cerute.

«*Alexie*, luând hârtia, își scrise totă viața sa pe dînsa, și cum a sfârșit de scris, îndată a și murit.

«Argații, vedând că a murit, se duseră și deteră boerului din nou de scire, spuindu-i că omul cel bătrân și slab, ce l'a primit, a murit, și că are o hârtie în mână.

«Atât boerul cât și toți curtenii, cum aușiră acesta, alargară să scotă hârtia din mâna răposatului, ca s'o cetască și să vadă ce stă scris într'însa.

«Însă nici nici unul nu putu s'o scotă, de ore ce bătrânul, după ce a scris hârtia aceea, a pus-o în mână și ast-fel a murit cu dînsa strînsă în mână.

«La urmă, după ce cercară boerul și toți curtenii, veni și femeia lui *Alexie* și cercă și ea s'o scotă, și cum puse mâna pe

dînsa, îndată o scóse și, deschîđîndu-o, cetî următóarele cuvinte :
 «*Eũ mă numesc Alexie, omul lui Dumneđeu, și sunt fiul boeru-
 lui acestuia.*»

«Și mai departe sta scris în cartea aceea tótă viéta sa de la început și pánă la sfîrșit, adecă de cum și-a lăsat femeia și pánă ce s'a întors iarăși acasă la părinții sêi și a murit.» (1)

A patra și tot odată ultima variantă sună precum urméză :

«Dice că erà odată un împèrat și împèratul acela aveà numai un unic fiũ, care se numià *Alexie*.

«Și fiind-că *Alexie* erà unicul la părinți, de aceea tatăl sêu îl iubià fórte tare și așteptà cu cea mai mare nerăbdare ca să crească mare.

«Iar după ce crescũ *Alexie* acuma mare, đise tatăl sêu că el trebuie numai decăt să se însóre.

«*Alexie*, fiind un fiũ blând și supus, ascultà de sfatul părintelui sêu și se însurã.

«Pe timpul acela însă erà obiceiũ că mirele și mirésa, după cununie, se închideaũ singuri într'o cămarã deosebitã.

«Așã a făcut și *Alexie* cu mirésa sa. Însã nu mult după ce s'au închis în cămarã, đise *Alexie* către mirésã să-și scótã inelul de cununie de pe deget. Mirésa îl scóse. După acésta scóse și el pe al sêu și, legându-le pe amîndouë într'o batistã, dete batista miresei, đicîndu-ĩ ca să o păstreze dimpreună cu inelele pánã ce se va întórce el. După aceea își luã rēmas bun de la dînsa, eși din cămarã afarã și se duse în lume.

«Și după ce s'a dus în lume, petrecũ mai lung timp pintre străini, îndurând fel de fel de necazuri și neajunsuri, și apoi se întórse iarăși acasă.

«Și venind spre casã, se întîlni pe drum cu tatăl sêu și-ĩ đise :

«— Bunã điuã, domnule!

«— Mulțamesc dumitale, drumețule! — rēspunse împèratul, uitându-se lung la dînsul, fără să-l cunóscã.

«— Domnule! — đise mai departe *Alexie* — n'ai puteã să mă primesci la dumniata în gazdã, căci am auđit că și dumniata ai un fiu dus prin lume, și póte că și pe dînsul l'or fi primind alții!

«Împèratul, auđind de fiul sêu, đise :

«— Bucuros te primesc, vino cu mine!

«Și rostind cuvintele acestea, se duse mai departe împreună și,

(1) Din Vicovul-de-sus, com. de Const. Vasilovicĩ.

ajungând la curtea împăratăscă, îi dete împăratul spre locuință odaia în care locuise el mai nainte și care, de când părăsise el casa părintăscă, rămăsese goală. Și odaia aceea eră despărțită numai prin un singur părete de odaia în care locuia maica și soția sa, cari nu părăsise pe socrii săi.

«*Alexie*, intrând și locuind în odaia aceea, aușia nu odată pe maica sa și pe soția sa cum plâng și se tânguesc după dînsul, dar nu țicea nimic, căci nu voiă să li se dea de cunoscut.

«După ce petrecu el cât timp va mai fi petrecut acolo, ceru într'o serbătore de la împăratul hârtie, condei și cernelă, țicend că are ceva numai decăt de scris, și după ce se duseră toți la biserică, se puse și scrise: «Eū sunt *Alexie*, fiul împăratului.»

«După acēsta muri *Alexie*.

«Sosind mai pe urmă împăratul de la biserică și intrând la *Alexie* în casă, vȃdu că acesta e mort și că are o scrisore în mână. Și tot în acel timp se aușiră clopotele trȃgȃnd și un glas din clopotniță strigȃnd:

«— Astăđi mare pagubă se află în casa împăratului, căci *Omul lui Dumnezeu* a eșit tocmai acuma din trup!

«Toți se mirară de acēsta și se duseră să vadă ce să fie în clopotniță, însă ei nu vȃdură nimic. Apoi se duseră la împăratul și aflară pe *Alexie* mort și, vȃdȃnd scrisorea, voiră să i-o scōtă din mână, dar nu putură.

«Mai pe urmă veniră și preoții și se rugară ca s'o slobōdă. Atunci putură ei scōte scrisorea și, cetindu-o, vȃdură că este fiul împăratului. Și poporul încă a venit ca să vadă acēstă întimplare, și toți se miraū, și-l compătimiaū pe împăratul și pe împăratēsa și pe soția lui *Alexie*, cari plȃngeaū după dînsul. Și-apoi il înmormintară cu mare paradă.» (1)

Pe lângă legenda reprodusă în șirele de mai sus, mai există despre *St. Alexie* încă și un fel de colindă, care se cȃntă saū se cetesce în țiuva lui afară la sōre și care sună precum urmēză:

Un fecior de împărat,	O prea frumōsă pustie. (2)
Bun gȃnd Dumnezeu i-a dat,	În pustie locuia,
O prea frumōsă pustie.	Iar diavolu-l ispitiă,
La pustie s'aū plecat	Ca el pustia s'o lasă.
Și de lume s'aū lăsat,	Dumnezeu gȃndu-i dirēsă

(1) Din Costăna, dict. de Ioan Cocărla și com. de Nic. Cocărla.

(2) Se repetă tot după versuri.

Să nu își lase pustia,
Că reu îl va judecă.
Lui Dumneđeũ mulțamiã
Și din gur'așã grãia :
— O, Dómne 'mpérate mare,
Dã-mi mie inimã tare,
La ceriũ cu ochi cãutãnd
Sã-ți vèd fața luminãnd,
Cãtre cer sus privighind
Sã-ți vèd fața strãlucind.
O iubita mea pustie,
Primesce-mè și pe mine
În tine!
Iar pustia lui grãia :
Tot cu falã și cu milã
Ca pe-un prunc l'a sa maicã
Când la țitã îl aplécã,
Fi-vei sëlbaticã fèrã
Lepãdãnd afarã...
Când sunt în mieđ de nópte
Nu më 'nfricoșam cu mórte,
Nu më 'nfricoșam cu fricã,
Ca sã më tem de nimicã,
Nu më 'ngrozì cu-atãta 'ngro-
[zire
Ca sã më ieã prejudire,
Cã de prunc mie doresc
Întru tine sã locuesc.

Te-am iubit ca pe-o 'mpërãție
Ce e plinã de-avuție ;
Ramurele tare-ți plécã,
Ca Domnului sã se róge,
Și le plécã cât de multe,
Ca Domnul ruga sã-mi asculte.
Merge-voiũ prin dumbrãvi
[odraslite,
Ca prin nisce vii rodite.
Când doriaam de-ai mei pãrinți,
Vèrsam tot lacrimĩ ferbinți.
Jelui-m'aș munților
De dorul pãrinților,
Jelui-m'aș brađilor
De dorul fraților,
Jelui-m'aș cerbilor
De dorul surorilor,
Jelui-m'aș florilor
De dorul nèmurilor...
Plãnge-voiũ plãnsuri grele
De dorul maicei mele,
Care m'aũ și îndemnat
De de lume m'am lãsat,
Ca sã urmez lui Christos,
Care-mi este de folos.
Mila Domnului sã fie!
De aeum pãnã 'n vecie! (1)

St. Alexie se numesce *Omul lui Dumneđeũ*, pentru cã atãt vièța cât și faptele sale, dupã cum rezultã din legenda reprodusã mai sus, precum și din variantele acesteia, aũ fost plãcute înaintea lui Dumneđeũ, iar *Alexã cel cald* sau *Omul cel cald al lui Dumneđeũ* se numesce una : fiind-cã Dumneđeũ l'a dãruit cu cãldurã pentru credința lui cea neclintitã în Dumneđeũ (2), și al doilea : pentru cã în ȕiua lui se desghetã și se deschide pãmîntul pentru arãturã (3),

(1) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul, iar d-sa a prescris-o dintr'un manuscrispt vechiũ aflat în Strimbu.

(2) Dupã spusa Rom. din Șcheia, com. de Sim. Pop.

(3) Dupã spusa Rom. din Buniți, com. de V. Strachinã; — a celor

precum și pentru eșirea tuturor *jigăniilor*, *gângăniilor* și *gujuliilor* (1), cari au petrecut peste érnă în sînul pămîntului. (2)

Românii și cu deosebire Româncele serbéză pe *St. Alexie* cu multă cinste :

- a) pentru că el, după cum am amintit déjà la început, este *Omul lui Dumneđeșu*, e *sfînt* (3) ;
- b) pentru ca să nu li se sângere vitele (4), și mai ales pentru ca să nu le musce șerpîi și helgele său nevăstuicele (5), și să nu le sfărtice *dihăniile* (6) ;
- c) pentru ca să nu-î musce și pe dînșii șerpîi (7) ; însă mai cu sémă :
- d) pentru ca să nu-î supere *jigăniile*, *gângăniile* și *gu-*

din Udesci, com. de Gavr. Rotariu : « Despre *St. Alexie* se crede că el descue pămîntul și-î dă căldură, de es tóte jigăniile dintr'insul, iar în *Diua Crucii* încue pămîntul ; — și a celor din Volovêș, com. de Ilie Buliga.

(1) Sub cuv. *jiganie* pl. *jigăni*, *jivină* pl. *jivine* și *gânganie* pl. *gângăni*, înțeleg Românii din Bucovina tot felul de șerpî, șopârle, brósce, etc. iar sub cuv. *gujulie* pl. *gujuli* sau *găjulie* pl. *găjuli*, tóte insectele, însă mai cu sémă cele ce nu pot sburá, cari alérgă mai mult pe pămînt.

(2) După spusa Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei.

(3) C. D. Gheorghiu. *op. cit.*, p. 71 : « *Alexiile*, 17 Mart. În acéstă și se serbéză cuviosul lui Dumneđeșu *Alexe*, căruia i se mai dîce *Alexi-Boji* (Omul lui Dumneđeșu), cu multă cinste, pentru că legenda lui ne spune că, tatăl său însurându-l, el și-a lăsat nevasta în cămară și s'a dus în pădure de s'a făcut *sfînt*. »

(4) Dat. Rom. din Cupca, dict. de Casandra Țuguiu, com. de Th. Prelici : « *Alexiile* se țin pentru vite, ca să nu sângere. »

(5) Dat. Rom. din Crasna, com. de Em. Iliuș : « *Alexiile* se țin pentru *dihăni*, mai ales pentru șerpî și helgi ; — a celor din Cupca, dict. de Cas. Țuguiu, com. de Th. Prelici : « *Alexiile* se țin pentru ca să nu le musce șerpîi și helgele vitele. »

(6) Dat. Rom. din Ciudei, com. de Eus. Braha, stud. gimn. : « *Alexiile* se serbéză din cauza *dihăniilor*. »

(7) Dat. Rom. din Voloca, distr. Cernăuțului : « În acéstă și nu lucră ómenii pentru tóte *dihăniile*, însă mai ales pentru ca să nu-î musce șerpîi ; — a celor din Căndreni, sat în distr. Dornei, com. de Petrea Ursul : « *Diua de Alexii* se serbéză pe la noi, cređendu-se că sunt tóta vara ferii de mușcătura șerpilor ; — Din *Résp. la Cest.* d-lui Nic. Denșianu, com. Basaraba, jud. Sucéva : « *Alexiile* se țin pentru șerpî. »

juliile (1), cari învie, adecă cari se desmorteșc și es în ziua acêsta din pămînt. (2)

(1) Dat. Rom. din Măzănăesci, com. de Victor Moldovan: «*Alexiile* se serbêză din cauza *gângăniilor* și a *găjuliilor*»; — a celor din Reusenî, com. de V. Pop: «In acêstă zi nu lucră ômenii, c'apoî vin la casă șerpî, furnici, etc.»; — a celor din Siretiu, com. de Dim. Popovici: «Femeile serbêză ziua acêsta și nu lucră lucruri femeiesci, ca să nu se apropie de dînsele *gângăniile*»; — a celor din Pârtescii-de-sus, com. de Gavr. Baranaiu: «Ziua *St. Alexie, Omul lui Dumnezeu*, se serbêză pentru *gângăni* și mai ales pentru șerpî»; — a celor din Gura-Homorului, com. de Em. Netea: «*St. Alexie* îl serbêză bărbații și femeile pentru *gujuliile* cele tăriiitóre.»

(2) După spusa Rom. din Pătrăuș, com. de Sim. Holca: «In acêstă zi învie tôte *gângăniile*»; — tot de acolo, com. de Vict. Morariu: «La *Alexii* es tôte *gângăniile* din pămînt»; — a celor din Crasna, com. de Ioan Iliuș: «In ziua de *Alexii* es tôte *gângăniile* din pămînt»; — a celor din Costâna, com. de V. Hușan: «Ômenii cred că în ziua de *Alexii* es tôte *gujuliile* din pămînt»; — a celor din Șcheia, com. de Sim. Pop: «In ziua acêsta învie tôte *gângăniile* (șerpîi, șopârlele, bróscele) și tôte *gujuliile* (insectele)»; — a celor din Frătăușul vechiu, com. de I. Co-vașă: «Unii dic că în ziua asta aș *gujuliile* dreptul de a eși la lumina zilei»; — a celor din Costâna, com. de Nic. Cocârla: «In acêstă zi se țice că tôte *gângăniile* învie și es din pămînt»; — a celor din Bala-céna, dict. de Ioan Grosariu, com. de Mih. Rusu: «In ziua de *Alexii* tôte *gângăniile* desmorteșc și umblă pe pămînt»; — a celor din Cupca, dict. de Cas. Țuguș, com. de Th. Prelici: «In ziua acêsta es *gângăniile*»; — a celor din Mihoveni, com. de Vesp. Corvin: «In ziua de *Alexii* să nu pomenesci *gujuliile*. căci ele tocmai acuma învie»; — a celor din Lucăcesci, com. de Iac. Paicu: «Tôte *gângăniile* învie în acêstă zi»; — a celor din Ciudeu com. de E. Braha: «In ziua de *Alexie* es bróscele din apă»; — a celor din Frătăușul-noú, com. de Iul. Sidor: «In acêstă zi es tôte *gângăniile* afară»; — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de Gheorghe Telégă: «In ziua de *St. Alexie* reinvie tôte *gujuliile*»; — a celor din Stupca, com. de Onufr. Căilén: «Din acêsta zi cred ômenii că tôte insectele, cari aș petrecut peste êrnă în amorteșe, încep a se mișcă și a inviă»; — a celor din Crasna, com. de V. Iliuș: «In ziua de *Alexii* es tôte *gângăniile* pe apă în sus»; — a celor din Stroesci, com. de P. Străinul: «In ziua de *Alexii* tôte *gângăniile* desamorteșc și multe păseri călătóre se reîntorc din țerile calde»; — a celor din Pârtescii-de-sus, com. de Gavr. Baranaiu: «In ziua acestui sfînt es *gângăniile* din pămînt»; — Din mss. d-lui I. Pop-Reteganel, cred. Rom. de pe valea Someșului: «La *Alexii* es șerpîi din pămînt și la *Ziua Crucii* intră iară în pămînt, căci care n'ar intră în *Ziua Crucii* trebuie să esă la drum să-l omóre cine-va. Tot la *Alexie* es și tôte bróscele și tôte

Iar serbarea se manifestă prin aceea că mai cu sémă femeile nu umblă în acéstă ȓi cu acul, cu fórfecele, cu peptenele, cu sapa, cu cósă, cu fusul (1), cu funia, nu lucréză la cânepă (2), mai pe scurt nu pun mâna pe nici un obiect ce are formă rotundă și lungărétă. (3)

Celor ce lucréză în acéstă ȓi pot multe neajunsurí și neplăcerí să li se întîmple în decursul anului, căci *St. Alexie*, supărându-se pe dînșii pentru că i-añ necinstit ȓiua prin lucrare, le trimite tóte gângăniile pe la case. (4)

Dacă este cine-va mușcat de vre-un șérpe sañ de alt cevà, atunci se crede că acésta i s'a întîmplat din causă că a lucrat în ȓiua de *Alexii*. (5)

Mai departe, nu se aduce în acéstă ȓi lut de la lutărie, baligă și surcele în casă, cređându-se că, dimpreună cu aceste obiecte, se pot luà și aduce și tot felul de *gângăniñ* și *gujuliñ* în casă, sañ dacă nu se aduc atunci, apoi de bună sémă că

gadinele din pămînt» ;— M. Lupescu, *Superstiții*, publ. în «*Șeđetőrea*», an. I, Fálticeni 1892, p. 127: «In ȓiua de *Alexii Boji* (Omul lui Dumneđeú) învie tóte *živinele* de pe pămînt» ;—Cred. Rom. din Cireș-Opaiț, com. de Const. Dugan: «*Gângăniile* încep a eși din pămînt în ȓiua de *St. Alexie*, iar în ȓiua de *Înălțarea St. Crucii* iarăși se ascund.»

(1) Dat. Rom. din Mihoveni, dict. de Par. Cimpoeș, com. de Vesp. Corvin: «In ȓiua de *Alexie* nu se umblă cu acu, cu peptenele și cu fusul, alt-fel însă se lucréză» ; — a celor din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordache Isac: «La *Alexii* se ȓice că nu-i bine a pune mâna pe ac, fus, fórfecii, că dacă punem, apoi preste an vedem mai mulți șerpí sañ avem frică de dînșii; de aceea femeile încă dinainte strîng aceste unelte de prin casă, ca nici să nu le vadă în acea ȓi.»

(2) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de V. Botezat: «*Alexiile* le serbéză femeile prin aceea că nu lucréză la cânepă, ca să nu se apropie *gângăniile* de dînsele.»

(3) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 72: «In ȓiua de *Alexii* nu se cade să puí mâna pe ac, pe fus, pe fúrníe, pe sapă, pe cósă, peptene, etc. (pe tot ce are formă rotundă și lungărétă), căci, contrar, peste an veđi *șérpe* așă de lung cât funia.»

(4) Dat. Rom. din Gura-Humorului, com. de Emil Netea: «*St. Alexie* se serbéză mai mult pentru *gângăniñ*, pentru că el le trimete în ȓiua acésta pe tóte pe la casele ómenilor.»

(5) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, com. de P. Scripcariú: «Romăniñ nu lucréză în ȓiua de *Alexii*, fiind-că în acéstă ȓi se trezesc tóte *gujuliile* și *jigăniile*; și dacă este cine-va mușcat de șérpe sañ alt cevà, atunci se crede că acésta i s'a întîmplat pentru *Alexie*.»

ele se apropie mai pe urmă de casă și le fac ómenilor o mulțime de neplăceri și daune (1), es pe sub păreți, intră în casă, se viră prin tóte unghiurile și cotlónenele, saú, dacă și nu se apropie de casă, apoi es înaintea omului, orí pe unde ar merge acesta prin lume, și nu numai că nu-l daú pace, ci fóрте lesne pot să-l și musce și să strice vitele.

Din contră, de cum-va e adus de mai înainte lut în casă, atunci se unge gura la cuptor și prisperle, anume ca gângâniile și gujuliile să nu éasă saú să vie și să strice ómenilor. (2)

Afară de acésta, cei mai mulți mătură și grijesc pe lângă casă, iar gunoiul îl aruncă departe de lângă casă, anume ca să nu se facă *jeveniú*. (3)

Mai departe, cred Românií că fie-care *gânganie* și *gujulie*, fie aceea orí și cât de mică, după ce învie, trebuie să dea măcar odată dintr'o labă saú dintr'o aripă. Prin urmare ómenilor, cari nu le daú pace în ziua acésta, nici ele nu le daú pace peste tot anul. (4)

(1) Dat. și cred. Rom. din Udesci, dict. de Zamfira Niculi, com. de Darie Cosmiuc: «In acéstă ȓi nu se aduce lut, baligă și altele în casă, ca să nu se apropie *grierușii* și *lătăușii* (cânele babei) de casă»; — a celor din Mitocul-Dragomirnei, dict. de Domnica Romaș, com. de Alex. Romaș: «In acéstă ȓi nu se aduce lut de la lutărie, pentru că ei cred, că cu lut se vor luă și ploșnițe acasă»; — a celor din Mihoveni, dict. de Paraschiva Cimpoș și com. de Vesp. Corvin: «In ziua acésta nu se aduce lut de la lutărie, căci se crede că cu lut se aduc și ploșnițele»; — a celor din Frătăuțul-vechiú, com. de Iul. Sidor: «Tot în acéstă ȓi nu se trag surcele în casă, ca să nu se plodéscă gângâniile»; — a celor din Bosanci, com. de Trofin Crupă: «In ziua acésta unii ómeni nu lucréză nimic, mai cu sémă nu se aduce în ziua acésta lut, humă și năsip, și nu se unge.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Frătăuțul-vechiú, com. de I. Covașă: «Nu se aduce lut în acéstă ȓi pentru gujuli, brósce, conochifteriță, viermi, *găzóbe*, șerpí și alte jigâni, cari es apoi înaintea omului pe unde merge acesta prin lume, apoi pe sub păreți, și e primejdie să nu musce și să strice vitele»; — Dim. Dan, *Credințele pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. V, Cernăuți 1895, No. 43, p. 1: «Dacă are eine-va lut gata frământat de mai nainte, e bine de a unge în casă în ziua de *Alexeiú omul lui Dumneȓeu*, și-apoi e scutită casa de gândaci.»

(3) Dat. Rom. din Straja, com. de I. Dan.

(4) Cred. Rom. din Gura-Humorului, com. de Emil Netea.

Ba, ce este încă și mai mult, în această țară nu e bine nici măcar a gândi la găngăni, jigăni și gujulii (1), a le pomeni (2), sau a vorbi despre dînsele și a le pronunța numele, căci atunci se crede că, dacă le pomenesci, vorbesci despre dînsele și le rostesci numele, tot anul îți vor eși înainte (3) și te vor mușca. (4)

Iar dacă trebuința saă vre-o împrejurare óreși-care cere ca numai decât să vorbesci despre dînsele, atunci, dacă e vorba despre *jigăni*, trebuie să le ȓici celor de partea bărbătescă *Domn*, iar celor de partea femeiască *Dómnă* saă *Cucónă*. (5) Iar dacă e vorba despre *găngăni*, bunăórá

(1) Cred. Rom. din Straja, com. de I. Dan: «In această țară nu e bine de gânda la găngăni.»

(2) Cred. Rom. din Pătrăuți, com. de Sim. Holca: «Se ȓice că în ȓiua de Alexie nu e bine să se pomenescă nici un fel de gănganie, ca să nu-ți facă nici un rău peste an.»

(3) Cred. Rom. din Liuȓi, dict. de Maria Stefanescu, com. de Dim. Bondariu: «In ȓiua de *Alexii* să nu vorbesci nimic despre gujulii, căci se crede că, dacă vorbesci, atunci îți vor eși tot anul înainte»; — a celor din Mihoveni, dict. de Par. Cimpoș, com. de Vesp. Corvin: «In ȓiua de Alexii să nu pomenesci gujuliile, fiind-că, dacă le pomenesci, îți es în cale óri și când și óri și unde»; — a celor din Căndreni, com. de P. Ursul: «In ȓiua de Alexii nu pomenesc nici un nume a jivinelor, creȓend că nu vor vedé mulți șerpi în vara aceea și nici alte gujulii urite»; — Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Brăesci, jud. Iași: «Sărbătórea cea mai de sémă la noi e *Alexiile*. In această țară nu trebuie să pronunțe cuvântul *șerpe*, căci șerpele îl mușcă peste an»; — idem, com. Basaraba, jud. Suceva: «... mai cred că, dacă în ȓiua de *Alexii* nu ȓic șerchi, nu véd nici unu peste an; dacă ȓic, apoi véd»; — S. Mihăilescu, *Superstiȓii din județul Suceva*, publ. în «*Șeȓetórea*», an. II, p. 197: «In ȓiua de *Alexi-Boji* nu se ȓice *șerpe*, că vedé mulți șerpi, ci se ȓice *pesce*.»

(4) Cred. Rom. din Balacéna, dict. de Maria Ureche, com. de Const. Ureche: «In această țară (*Alexii*) es tóte *găngăniile* din borȓile lor și tóte *gujuliile* desamórtesc, și de aceea nu-i bine de vorbit în această țară despre dînsele, că vin și te mușcă»; — P. Herescu, *Superstiȓii*, publ. în «*Șeȓetórea*», an. III, p. 50: «La *Alexii*, când pomenesc cine-va de *șerpe*, îl mușcă vara.»

(5) Dat. și cred. Rom. din Cireș-Opaiș, com. de C. Dugan: «In ȓiua de *St. Alexie* poporenii din Cireș-Opaiș nu pomenesc numele găngăniilor (d. e. brósce) și la cele masculine le ȓic *Domni* și la cele feminine *Dómne* (cucóne); — a celor din Reusenii, com. de V. Pop: «In această

despre brósce, nu se numesc pe nume, adecă *brósca*, ci li se dîce *iepe*. (1)

Și dacă unul a uitat saũ a greșit și a rostit cuvîntul *șérpe* în dîua de *Alexie*, atunci, voind ca să nu-l musce, trebuie să descânte așa :

Idiță,
Idiță,
Ține-se de pielîță,
Pielîța de carne,
Carnea de os,
Osul dă veninul jos.
Descântecul să fie de folos !

Iar dacă e șerpóică :

Iudiță,
Iudiță,
Prinsă de pielîță, etc.

Rostind cuvintele acestea, nu se mai apropie de cel ce le-a rostit.

Și când îl mușcă șérpele, tot așa să descânte și să se afume cu putregaiũ de răchită, că apoi îi trece. (2)

Fiind-că, după cum am amintit mai sus, în dîua de *Alexii* învie și es tóte gujuliile din ascunđișurile lor de peste érnă, de aceea Români, cari se ocupă cu albinăritul, cari aũ pri-saca lor, scot în acéstă dî stupii cu albinele, pentru că și acestea încă se țin de gujulii. (3)

dî trebuie să dîcă, când pomenesci *gângăniile*, *Domn* și *Cucónă*, pentru că dacă nu dîci șérpelui *Domn*, el tot anul ți se arată.»

(1) Dat. și cred Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de G. Telégá: «Tot acuma (la *Alexii*) nu se numesc bróscele pe nume, adecă *brósca*, ci le dîc *iepe*. Tot așa și celor-lalte, precum: șopârlelor, șerpilor, nu li se dîc pe nume, ci li se dîc *gângăni*, că dacă nu dîc așa, mușcă șerpîi vitele.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Reusení, com. de V. Pop.

(3) Dat. Rom. din Căndreni, com. de P. Ursul ; — a celor din Ilișesci, dict. de Vas. Ungurénu ; — a celor din Mitocul-Dragomirnei, com. de Amfil. Burac, stud. gimn: «In dîua de *Alexii* se scot stupii cu albinele afară ; — a celor din Pătrăuț, com. de Vict. Morariu : «La *Alexii* se scot albinele afară ; — și a celor din Broscăuțul vechiũ, dict. de Palaghia Onciul, com. de G. Palamarciuc.

Tot în ziua de *Alexii*, după cum cred și spun o sémă, se sbat și *pescii* întâiași dată în apă. De aceea pescarii trebuie să postescă, adică să nu mănânce nimic în această zi, anume ca să aibă noroc la pește. (1)

O sémă de pescari însă se duc în această zi des-diminéță la pîrău, rîu sau iaz, prind un pescișor și, mîncîndu-l viu, rostesc următoarele cuvinte :

Alexie, Omul lui Dumneșeu,
Eû am venit la pîrău,
Să prind un peșce
Să-l mînînc

Cum este el din pîrău,
Iar tu să te rogi lui Dumneșeu
Tot-deaună pentru mine,
Să pot prinde peșce bine !

Făcînd acésta, cred că peste tot anul vor puté prinde fórte lesne și mult peșce. (2)

Afară de datinele și credințele înșirate până aici, se mai practică încă și următoarele :

Ziua de *Alexii*, după credința poporului, e aceea în care ar trebui să începă întâiași dată a cânta *bróscele*. De încep bróscele a cânta mai înainte de această zi, atunci se crede că primăvara va fi lungă și rea, că vor mai urmî încă zile reci și viforóse; iar dacă încep ele din această zi a cânta, atunci e semn că vor urmî zile călduróse, că nu va fi mai mult frig, n'are să mai ningă, nici să înghețe. (3)

Dacă nu es *gîngăniile* și *gujuliile* de prin borțile lor până în ziua de *Alexii*, apoi le va merge bine; iar dacă es mai de vreme, apoi cu câte zile aû eșit mai înainte, cu atâtea în urmă vor trebui să se ascundă iarăși. (4)

(1) Dat. și cred. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu.

(2) Dat. și cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de G. Telégă.

(3) Cred. Rom. din Calafindesci, dict. de Catrina Racolța și Sofia Frîncu; — a celor din Ilișesci, dict. de Vas. Ungurénu; — a celor din Igesci, dict. de Ilie al lui Onufr. Frunză; — a celor din Ciudeu, com. de E. Braha: «Dacă es bróscele înainte de *Alexii*, atunci va fi frig; iar dacă es în ziua de *Alexii*, atunci nu va fi frig»; — a celor din Pârtescii-de-sus, com. de Gavr. Baranaiú: «Cînd es bróscele mai nainte de *Alexie*, atunci se dice că va mai ține încă érna»; — a celor din Cándreni, com. de G. Ursul: «Pe la noi se crede că în ziua de *Alexii* es tóte jivinele și bróscele; și de cum-va es mai timpuriú, se crede că va fi primăvara rea și lungă.»

(4) Cred. Rom. din Crasna, com. de Em. Iliuț.

Dacă es *gujuliile* mai înainte de Alexii, apoi înghetă, ca să le înghete și lor gura; iar de es în ziua de Alexii sau după ziua asta, apoi nu mai înghetă. (1)

Unii oameni prind în ziua de *Alexii* un *cărăbuș*, îl străpung cu un ac și-l pun într'un par. Dacă nu piere cărăbușul până dimineță, atunci cred ei că anul nu va fi mănos; dacă piere, atunci cred că va fi mănos. (2)

În fine Românii de pretutindenea mai îndătinază, pe lângă cele arătate până aici, de a încunjură casele și a le afumă atât pe acestea cât și pometele, anume ca gângăniile și gujuliile, precum și toate cele-lalte vietăți cari mai es în această țară, să nu se apropie de dânsele.

Însă despre aceste două datine și credințele împreunate cu dânsele voiți vorbi mai pe larg în capitolele ce urmază.

II.

ÎNCUNJURAREA CASELOR.

O legendă din *Bucovina* ne spune că dintru început atât *gângăniile* cât și *gujuliile* necăjiau așa de tare pe oameni, că acestora nu odată le eră lehamite chiar și de viêtă din pricina lor.

Vedând de la un timp Dumnezeu că *gângăniile* și *gujuliile* își fac de cap, că necontentit îi necăjesc pe oameni, i s'a făcut milă de aceștia și, voind să-i mântue de aceste vietăți nesuferite, s'a pus într'un an pe la *Ziua Crucii* și, prindându-le pe toate, le-a vîrît într'o *lacră*. (3)

(1) Cred. Rom. din Frătăușul-vechiu, com. de I. Covașă; — a celor din Frătăușul-nou, com. de Iul. Sidor: «Dacă nu es gângăniile și gujuliile până în această țară, atunci nu va fi mai mult frig; iar dacă es, atunci va fi»; — Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, Cernăuți 1895, No. 22, p. 1: «Dacă es muscele și furnicele înainte de ziua St. Alexei, este semn că va mai fi frig.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Băieșesci, com. de Oct. Seretén.

(3) În cele mai multe părți din Bucovina se rostesc cuvintul acesta

Nu mult după ce a prins Dumneșeș pe tôte gângâniile și gujuliile din lume și le-a băgat în lacră, iată că trece pe acolo din întâmplare un om cu numele *Alexă*.

Dumneșeș, cum îl vede, îl opresce și-l întreabă: unde merge.

— Spre *mare!* — răspunse *Alexă*.

— Dacă și-î calea spre mare, — șise mai departe Dumneșeș, — atunci fă bine și du *lăcrișă* acêsta până acolo și așa, cum o veșl, aruncă-o în mare. Caută însă nu cum-va să o deschid și să te uișl în lăuntru, c'apoî nu e bine !...

Și cum rostl cuvintele acestea îi dete lăcrișă, în care erau tôte gângâniile și tôte gujuliile de pe lume băgate,

Alexă nu se puse de pricină, luă lăcrișă și se porni mai departe încotro eră îndreptat. Însă când a ajuns la malul mării nu s'a putut răbdă ca să nu deschidă *lacra* și să vadă ce-î într'însa, de-î așa de grea, căci uitasem să vș spun că *lacra* eră fôrte grea.

N'a apucat însă bine a deschide *lacra*, și numai ce vede că o sumedenie de gângâniș și gujulil prind a sări dintr'însa și anume: unele pe mal, altele în apă, și a se ascunde care unde apucă, unele prin érbă, altele prin nisip; unele pe sub petre și prin borșl, iar altele prin crăpăturile lemmelor și ale pomilor, și iarășl altele în adîncul mării.

Alexă, când vșdù acêsta, se băgă în tôte rēcorile. Iar mai după aceea, venindu-șl în fire, a început a alergă în drēpta și în stânga ca să le prindă și să le bage iară în lacră. Dar de géba i-a fost tôtă alergătura și munca, căci nu le-a mai putut prinde.

Și de atunci, nu numai pămîntul, ci chiar și apa mării e plină de tot felul de *jigăniș*, *gângâniș* și *jugulil*. Iar pe *Alexă*, pentru că n'a ascultat, ci a deschis *lacra*, Dumneșeș l'a prefăcut în *Cocostîrc*, ca să le strîngă înapoî.

Și tot de atunci de la *Șiua Crucil* și până la *Alexil* tôte gângâniile, jigăniile și gujuliile staș ascunse ca într'o lacră prin cele borșl, vășăunil și alte ascunșuril, iar când sosese șiua lui *Alexie*, atunci iarășl încep a eșl din ascunșurile

raclă dim. *răcișă*. Intr'o variantă din Reusenil, com. de V. Pop, provine *sac* în loc de *lacră* sau *raclă*.

lor, a umblă în toate părțile și a-i necăji pe ómenii, dacá nu se sciú ferí de dínsele, mai tot așa ca și la început. (1)

Deci Românií, cari voesc ca nici una din gângânií, jivinií și gujulií, și mai ales *serpií*, să nu se apropie de case, de vite și de ómenii, îndătinéză în diminéța *St. Alexie* de a afumá grajdurile, vitele și pe sine cu diferite petice și cotrențe, apoi cu busuioc, tãmâie și alte obiecte, cređend că, în urma acestei fapte, nimic nu se póte apropiá de case, de ómenii și de vitele acestora, nimic nu póte să le strice, să le musce saú să le facá alte neajunsuri și nepláceri. (2)

După ce aú afumat vitele și pe sine, ieaú tãmâie, sémínță de cânepă saú, în lipsa acestora, chiar și numai o petică aprinsă, și încunjurá de trei ori casa cu dínsa și, dacá se póte, și tótă livada saú grădina, în credință că, făcendu-o acésta, nici o gânganie saú jiganie, nici o gujulie stricációasă nu se apropie de casa în acest chip afumată (3), nici una nu se încumetá a trece peste cercul care s'a făcut în chipul acesta. (4)

(1) Din Stroesci, com. de D. Gemeniuc.

(2) Dat. și cred. fórte lápită în Bucovina și în special a Rom. din Frátăuțul-noú, com. de Iul. Sidor: «Tot în acéstă ői se afumá tóte vitele, ca să nu le mánance *gásele* peste vará»; — a celor din Frátăuțul-vechiú, com. de Zenovia Rusul: «In őiua de *Alexie* se afumá vitele cu o petică aprinsă, ca să nu se apropie de casá, respective și de vitele de acolo, gângâniile și gujuliile, precum: brósele, rimele, muscele, helgile, etc.»

(3) Dat. și cred. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilén: «In őiua de *Alexii* fac ómenii foc prin pomete și încunjurá casa cu tãmâie aprinsă ca să nu se apropie de ea gujuliile cele stricációse»; — tot de acolo, dict. de Iléna Cotruț: «In őiua de *Alexii* se scólá ómenii și femeile desdiminéză și încunjurá casa cu tãmâie aprinsă, anume ca să nu se apropie *jigániile* de dínsa, cari din *Őiua Crucii* și până acuma sunt amorțite, însă acuma tóte se mișcă»; — a celor din Securiceni, com. de G. Gușet: «Unii afumá în őiua acésta cu tãmâie prin prejurul casei»; — a celor din Tereblecea, dict. de Ana Nimigén, com. de G. Nimigén: «De *Alexii* se încunjurá casa de trei ori cu tãmâie și sémínță de cânepă aprinsă și cu un lanț, din care se tot zurăesce, ca să nu se apropie *jigániile* (gângâniile) de casá»; — a celor din Corlata, com. de G. Piersec: «Ieaú un lanț, o ólá cu foc și o petică și o aprind, și apoi încunjurá casa de trei ori împrejur, ca să nu se apropie *cujulií* de acea casá.»

(4) Dat. și cred. Rom. din Crasna, com. de Em. Iliuț: «In őiua de

Petica, cu care se afumă vitele, nu e o petică de rînd, ci aceea care s'a pus în ziua de Paști în blidul cu pască și cu care s'așters mai pe urmă ouăle cele sfințite. (1)

Mai departe, cine voesce ca să-i fie casa curată, adevărat cine vrea ca să nu se apropie de dînsa nici un fel de gânganie urită, jivină primejdiosă și gujulie stricaciosă, se scólă în ziua de St. Alexie. Omul lui Dumneșeu des-diminéță, până a nu răsări sórele, ieă un clopoșel său vre-o 3—10 bucăți de fer vechiū, le légă pe tóte la un loc, și apoi, zingănind și zurăind necontenit dintr'însele, încunjură de trei orî casa începënd de la răsăritul sórelui. (2)

Unele femeī, din contră, se scólă când se zăresce abia de ȓi, se desbracă în pielea gólă, ieă un lanț și, umblând cu dînsul de trei orî împrejurul casei zurăind, ȓic :

— Cum nu se apropie nimic de fer, așa să nu se apropie nimic de casă, nici o gânganie sau gujulie ! (3)

După ce aș încunjurat casa, strîng toșl băeșii la un loc în casă, aprind o *cărță* și, umblând împrejurul lor de trei orî și afumându-i, ȓic :

— Cum nu se apropie nimic de foc, așa să nu se apropie nici o gânganie de voi ! (4)

Altele ieă o lăcată veche, o bucată de fer ruginită sau o păreche de fórfeci și, bătënd într'însele cu o altă bucată de fer, anume ca să zingănescă, încunjură casa de trei orî și ȓic :

— Până unde ajunge sunetul acestei lăcății, sau al acestor părechi de fórfeci, până acolo le este ertat gânganiilor a se apropiă de casa mea, mai aprópe nu !

După ce aș încunjurat casa, aruncă bucată cea de fer, ȓicënd :

Alexii aprind ómenii o petică și încunjură cu dînsa aprinsă casa și, dacă se póte, tótă livada, și se ȓice că peste cercul, care l'aș făcut în chipul acesta, nu trece nici o gânganie peste an

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiū, dict. de Zenovia Rusul.

(2) Dat. și cred. Rom. din Bosanci, com. de Trof. Crupă; — și a celor din Securiceni, com. de G. Gușet.

(3) Dat. Rom. din Ilișeci, com. de Vas. Botezat; — și a celor din Siretiū, com. de Dim. Popovici.

(4) Dat. Rom. din Ilișeci, com. de V. Botezat.

— Cât de departe a ajuns ferul acesta, atâta loc să nu se apropie găngăniile de casa mea!

Și făcând acésta, cred că șerpi și bróscele cele riióse nu se apropie mai aprópe de casă decât până unde a ajuns ferul aruncat sau sunetul acestuia. (1)

Și iarăși altele încunjură casa asemenea în pielea gólă, și așijderea de trei ori, însă nu după olaltă ca cele despre cari am vorbit până aici, ci în răstimpuri, și anume: odată diminéța, a doua órá la améđă și a treia órá séra. Acéstă încunjurare însămnă ca găngăniile și gujuliile să nu se apropie nici odată de casă. Însă ea are putere numai un singur an, și de aceea se face în tot anul odată. (2)

În unele părți este datină ca o persónă din fie-care familie să ieă în diminéța St. Alexie un clopoțel, o păreche de fórfecl și o cósă. Cu aceste trei obiecte încunjură apoi respectivul grădina cu casă cu tot de trei ori în fuga mare, cu clopoțelul sunând, cu cósă tot atingându-o de gard, de pomi, precum și de alte obiecte, anume ca să producă mult vuet, iar cu fórfecele imitând pe bărbier când tunde. Făcând acésta, cred că gujuliile, adecă insectele și larvele acestora, cari rod frunzele pomilor și strică rădăcinile, sau cârtițele cari scot mușuróe prin stratură, auđind vuetul ce se face, nu vin în grădina respectivă, ci o încunjură, mergând în alt loc, pentru că se tem ca să nu fie prinse și omoríte. (3)

În fine, în unele părți din *Bucovina*, curățesc mai întâi în ȓiua de Alexie toți pomii de frunzele în cari se află ouă de fluture și le pun la un loc în mijlocul grădini. Ieău apoi cójă de brad și, amestecându-o cu frunzele adunate, le dă foc ca să ardă.

În focul acesta pun și póme sfințite în *Diua Crucii* dimpreună cu pomii, cari se duc în acéstă ȓi la biserică.

După ce au dat foc grămeđii celei de frunze, ieău cója și afumă fie-care pom, apoi încunjură grădina și casa de trei

(1) Dat. și cred. Rom. din Cireș-Opaț, com. de C. Dugan; — și a celor din Horodnicul-de-jos, com. de G. Telégă.

(2) Dat. și cred. Rom. din Mihoveni, dict. de Paraschiva Cimpoș și com. de Vesp. Corvin.

(3) Dat. și cred. Rom. din Buninți, com. de V. Strachină.

orî, pocnind în același timp neconținut în ferul plugului, și mai ales în *custură* și în *otic*, făcând ca să ăasă sunet dintr'însele. După această scormolesc cu fiarele respective la rădăcina fie-cărui pom și-i sgârie puțin, anume ca pomii să rodăscă mai bine și mai mult peste an. (1)

Tot în ȕiua de St. Alexie fac mai tôte Româncele din *Bucovina* o amestecătură de făină sau crupe cu apă și, punându-o într'un hârb, o duc cu hârb cu tot peste hotarul grădinii, unde, punându-l jos, rostesc cam următorele cuvinte:

— Acăsta duc pentru tôte gângăniile și gujuliile ca măn-care peste tot anul, ca să nu vie la mine în grădină! (2)

Sau pun într'un hârb pâne și sare, orî sticlă sfărmată și cărbuni și, ducându-l ca măn-care la un soc de pe hotarul grădinii, ȕic :

— Poftesc boerilor la masă !

Făcând acăsta, cred că gângăniile și gujuliile nu se apropie de casa omului respectiv tôte vara. (3)

În *Moldova*, unde există asemenea credința că în ȕiua de St. Alexie es șerpil și tôte jivinele din pămînt la drumuri, este datină că în unele părți copilii îi omoră, iar în altele se păzesc de a le face vre-un rău, creȕend că acela care ar omori vre-unul va trage o cumpănă în acel an și va fi în mare primejdie ; pentru aceea ómenii ieau șumuege de paie, de petică, gunóie de la grajduri și, aprindându-le, afumă cu ele prin casă, ocol, poétă, grădină, moșii etc., ca să se îndepărteze jigăniile. (4)

În alte părți din *Moldova* spre *Alexi Boji* (Omul lui Dumnezeu), când es *jivinile* din pămînt (17 Martie), se ieă o *căȕue* (5), se pune în ea *jar* (6), se pune peste acesta tămăie, se împrejură cu ea casa clănȕănd din clește, în credință

(1) Dat. și cred. Rom. din Mázănăesci, com. de Vas. Zapraȕan, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Mitocul-Dragormirnei, com. de Amfil. Burac.

(3) Dat. și cred. Rom. din Securiceni, com. de Gavr. Gușet.

(4) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 71—72.

(5) *Căȕue* = un vas de tinichea cu códă, cu care preotul cădesce.

(6) *Jar* = *jăratie* = cărbuni aprinși.

că jivinele și cele rele nu se vor pute atuncî apropiã de casã decãt numai pãnã unde a ajuns fumul tãmãiei. (1)

În *Transilvania* este asemenea datinã cã, la Alexie Omul lui Dumneșeu, gazda casei încunjurã des-diminșta casa și tôte *alatele* cu un lanț în mãnã zurgãlind orî cu un clopot troscãnindu-l, în credinșta cã, cãt a ocolit el cu lanșul orî cu clopotul, nu se va apropiã șerpe orî altã *jivinã* hîdã, precum : bróscã, șopãrlã, *sãlãmãndrã*, strigã etc.

În alte pãrșî, tot din *Transilvania*, precum bunãorã pe valea Someșului, pun jar într'o ólã, iar pe jarul din ea pun tãmãie sfinștitã și *șnepãn*, lat. *Pinus Mughus*, Scop. și așã încunjurã apoi casa de trei orî. Iar dupã ce aũ încunjurat casa, ung ferestrele și *usciorî* ușilor, ca sã nu se apropie *Strigóele* și alte bestii de casã. (2)

III.

AFUMAREA POMETELOR.

E în faptul dimineșii șilei a 17-a din luna lui Martie.

Sute și miî de focurele se vëd arșend prin pometele Romãnilor: unele de paie, iar altele de frunze și tot felul de greblãturi de pe întręga fașã a grãdinilor sau liveșilor; unele în flacãri, iar altele rëspãndind un fum greoiũ și înãdușitor.

Încã n'a apucat a trece o orã de la așîșarea acestor focurele și iatã cã pometele și casele de-abiã se mai pot vedé de mulșimea fumului, care s'a întins peste întreg satul ca o negurã de cele tomnatice.

Și óre de ce fac Romãnii aceste focurele? . . . Care sã fie óre scopul și însemnãtatea lor? . . .

Iatã întrebãri, la cari șirele urmãtóre ne vor da un rëspuns destul de esact.

(1) «*Șeșetórea*», an. I, p. 192.

(2) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

La 17 Martie cad *Alexiile*, ziua în care, după credința poporului român de pretutindenea, toate insectele, toate amfibiiile și reptilele se desmoțesc, se mișcă și es de prin culcușurile și ascunșișurile lor de peste érnă la lumină, la rađele cele călduróse ale sóreluí de primăvară.

Românií, credincioși datinelor și credințelor apucate, cum spun ei, de la bêtrâni, fac în acéstă zi în fie-care an asemena focurele, pentru ca să preîntîmpine pe toate *gujuliile*, *gângăniile*, *jivinele* sau *jigăniile*, pe toți *gândacií* și alte vietăți mărunțele, stricăcióse atât pometelor și semănăturilor, cât și vitelor și ómenilor (1); să le fugărescă (2), ca nu cum-va să se apropie (3), să se nădésacă și înmulțésacă pe lângă casele, acareturile și prin pometele omenesci (4), să

(1) Dat. și cred. Rom. din Balacéna, com. de G. Jemna : «În ziua de *Alexii* es toate gujuliile din pămînt, pentru că acéstă zi le este lor hotărítă spre a eși afară. De aceea se face foc pe sub pomi, ca să nu pótă ele eși afară și să nu strice pomilor» ; — a celor din Mitocul-Dragomirnei, dict. de Domnica Romaș, com. de Alex. Romaș : «În acéstă zi fac ómenii foc prin pomete, ca să nu fie multe gujulií.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Ilișesci, com. de Berințén : «In ziua de *Alexii* se afumă pomii spre fugărirea gângăniilor.»

(3) Dat. și cred. Rom. din Corlata, com. de G. Piersec : «Mai departe se povestesc despre Alexii, că ómenii se scólă diminéță tare și fac foc printre pomii din grădiní, ca să nu se apropie de acea casă și de acel pomet *cujulií* peste an, pentru că în ziua de Alexii es toate *cujuliile* ; — a celor din Pártescii-de-sus, com. de G. Baranaiú : «În ziua de *St. Alexii* Omul lui Dumneđeú, se afumă pomii și anume : se face foc din gunóie ca să éșă mult fum, și se dice că până unde va ajunge fumul atunci, până acolo nu se vor apropia gângăniile, precum șerpíi, omiđile, viermii ș. a.», — a celor din Tereblecea, dict. de Ana Nimigén și com. de P. Nimigén : «De *Alexii* se face foc în pomét, ca să nu se apropie și să se facă gujulií pe pomi ; — a celor din Udesci, dict. de Zamf. Niculi și com. de Dar. Cosmiuc : «În ziua de *St. Alexie* se face în zori de zi foc prin pomete din rêmășițele măturate, ca să nu se apropie gujuliile și șerpíi de pomete și de case.»

(4) Dat. și cred. Rom. din Băieșesci, com. de Oct. Seretén : «In ziua de *Alexie* aprind ómenii focuri prin pomete să afume pomii, cu scop ca să nu se nădésacă și să nu se facă multe gângănií și gujulií, pentru că pe toate acestea le trimite *St. Alexie* ; — a celor din Bosanci, com. de Trofin Crupă : «In ziua de *Omul lui Dumneđeú* fac ómenii mai multe focuri prin pomete, spre a se lăți fumul printre pomi, dicénd că nu se fac viermí (omiđi).»

mai stîrpescă, dacă nu tocmai pe toate, apoi măcar o parte dintr'însele. (1)

Iată scopul acestor focurele din diminéța *St. Alexie* sau *Alexii!*

Românii cred că, prin fumul acestor focurele, mare parte de insecte, amfibii și reptile își află sfîrșitul așa—și la ivirea lor pe suprafața pămîntului. Încă n'au apucat bine a vedé lumina și iarăși trebuie să dispară în lumea întunericului, de unde n'au să se mai întorcă *cât e Prutul și pămîntul*. Iar cele ce nu dispar, adecă cele ce nu pier, acelea se arată numai până acolo până unde ajunge fumul produs din acele focurele, iar mai departe nu se pot apropia. (2)

Cred mai departe că, făcînd aceste focurele, pomii peste vară sunt mai roditori, mai mănoși decît atunci cînd nu le-ar face. (3)

(1) Dat. și cred. Rom. din Securiceni, com. de G. Gușet: «In ȕiua de *Alexii* se face foc prin grădină spre perderea viermilor de pomi»; — a celor din Volovêț, com. de Ilie Buliga: «La noi se ȕice că in ȕiua de *Alexii* es toate gângăniile din pămînt, și de aceea fac focuri prin pomete și prin grădină, și ȕic că prin fumul acela se stîrlesc toate gângăniile și nu strică atît legumele cît și pomii.»

(2) Cred. Rom. din Părtescii-de-sus, com. de Gavr. Baranaiu; — a celor din Mitocul-Dragomirnei, com. de Amfil. Burac: «In ȕiua de *Alexie* face fie-care Român des-diminéță foc in pométul sêu din greblăturile din pomét, din frunzele picate, din cracii care sciú că-s de cu tómnă uscași, apoi, curățind pomii de frunzele rêmase pe ei, unde și-au pus fluturii și alte insecte oule, și cari le pun asemenea pe foc, creȕînd că, mirosind insectele mai pe urmă pomii afumași, nu se apropie de pométul respectiv. Gângăniile și gujuliile, cari se trezesc tot in acéstă ȕi din amortirea lor de peste érnă, părăsesc asemenea grădina respectivului, din cauza mirosului neplăcut produs din fumul, ce se răspândește peste tótă grădina.»

(3) Dat. și cred. Rom. din Balacéna, dict. de Maria Ureche, com. de C. Ureche: «In ȕiua de *Alexii* se face foc in pomi, ca să nu vie omide pe dînșii și să facă póme»; — tot de acolo, dict. de Ioan Grosariu, com. de Mich. Rusul: «Tot in ȕiua acésta se face și foc prin pomete, ca să nu fie omide și să dea mai bună ródă»; — a celor din Lucăcesci, com. de Iac. Paicu: «Ómenii fac foc prin pomete, ca să se facă multe póme in anul următor»; --a celor din Mitocul-Dragomirnei, com. de Amf. Burac: «Fumul, produs din focul făcut in acéstă ȕi prin pomete, se ȕice că ar avé o inriurintă asupra rodirii pomilor pentru anul respectiv»; — a celor din Pătrăuț, com. de Sim. Holca: «In ȕiua acésta fac ómenii foc

O sémă de Români, pe lângă focurilele, despre cari am vorbit până aici, mai îndătinéză de a afumă întréga grădină, și mai ales pometele, încă și cu cârțe și cu potlôge aprinse, și a o tãmâia cu tãmâie, asemenea ca să nu fie omiđi prin pomete și să le mănânce frunzele. (1)

Unele gospodine merg cu mâna dréptă plină de aluat în pomét și ung pomii, iar gospodarii, venind în urma lor, îi légă cu paie, anume ca să nu se urce omiđile pe dinșii și să le mănânce frunzele. (2)

În fine Români din *Transilvania* adună în ȕiua de Alexie Omul lui Dumneđeșu, ca și frații lor din Bucovina, tóte gunóiele din grădină la un loc, fac foc dintr'insele și pe focul acesta pun apoi cuibarele omiđilor, cari trebuie să ardă fumegând. (3)

prin pomete, ca să nu strice viermii pomii și ca aceștia să rodéscă; — a celor din Costâna, com. de V. Hușan: «Ómenii fac în ȕiua de Alexii prin tóte pometele și pe sub toți pomii foc, cređend că, dacă-i afumă, nu le mănâncă omiđile frunzele și rodesc mai bine»; — a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc și com. de P. Scripcariu: «În ȕiua de Alexie se face des-diminéță focuri din gunóie prin pomete, ca să rodéscă pomii și să nu-i strice omiđile»; — a celor din Stroesci, com. de Petru Străinul: «În ȕiua de Alexii se face foc prin grădină, cu scop de a se face și rodii pometele»; — a celor din Buninți, com. de Vesp. Corvin: «Afară de focul de la Bobotéză se mai face încă în ȕiua de Alexie și *Patru-deci-de-Sfinți*, cu scop ca să fugă tóte reútățile de pe pâne și arborii să rodéscă bine»; — a celor din Liuđi, com. de Dim. Bondariu: «În ȕiua de Alexii fac ómenii foc prin *pométuri*, ca acestea să rodéscă bine.»

(1) Dat. Rom. din Șcheia, com. de S. Pop; — a celor din Gura-Humorului, com. de Em. Netea; — a celor din Crasna, com. de Ioan Iliuș: «Ómenii încunjură casa și grădina cu o petică aprinsă și cred că nu se vor apropiă gângăniile de casă»; — a celor din Ilișesci, com. de Vas. Botezat: «Ómenii fac în diminéța ȕilei acesteia foc prin pomete cu frunze uscate, ca să nu le mănânce viermii peste an»; — a celor din Volovéș, com. de Ion Buliga: «În ȕiua de St. Alexie afumă ómenii pometele, ca să fie ferite peste tot anul de gujulii.»

(2) Dat. Rom. din Cupca, dict. de Cas. Țuguuiu și com. de Them. Prelici.

(3) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

MIEȚUL PĂRESIÎ.

Miețul Păresiî, numit altmintrelea atât în Bucovina cât și în Moldova și *Miață Păresime*, *Miață Părese* (1), *Mieții Păresiî* (2), *Miețul Păreții*, *Miețul Păreților* (3), *Mieț Păreți*, *Mieții Păreții* și *Mieț-post* (4), iar în Banat *Miețul Păresimilor* (5) sau *Păresimilor* și *Mijlocul Postului* (6), cade tot-deauna la mijlocul Postului mare și anume Miercurea. (7)

(1) Grigore Ureche, în *Domniî Țerii Moldovei*. (*Cronicele rom.*, I. p. 233): «Petru-Vodă îndată după aceea aș strîns ȳste turcescă și ungurESCă și muntenESCă și aș încungiurat pre Alexandru-Vodă în curte în Iași și aș bătut pregiur curtea din *Cășlegi* pân' la *Miață-Păresime*; — *Ibid.*, p. 469: «Din *Cășlegi* până la *Miață Părese*.»

(2) I. Créngă, *Opere complete*, II, Iași 1892, p. 27: «Am dus-o noi așă până la *Mieții Păresiî*.»

(3) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 73.

(4) Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 36: «*Miețul Postului* se numesce *Mieț-post*, atunci numără femeile diminEță mai întâi ouEle și apoi abiă se apucă de cusut sau țesut, însă nu torc.»

(5) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.

(6) Com. de Ios. Olariu: «*Miețul Păresimilor* se țice și *Mijlocul Postului* său *tăr nainte, tăr napoi*.»

(7) Pretutindenea în Bucovina, Moldova și Banat. — Veți și Gheorghiu, *op. cit.*, p. 73: «*Miețul Păreților* (Sfintele Păresimi) cad la jumătatea Postului mare, adecă trei sEptEmani și jumătate de la Lăsatul secului și anume tot-deauna Miercurea; — Manguica, *Calend. cit.*: «*Miețul Păresimilor* cade tot-deauna pre Miercuri în mijlocul Păresimi-

Postul mare, numit ast-fel pentru că este mai lung decât toate celelalte posturi de peste an, apoi și *Post de primăvară* (1), pentru că cade la începutul primăverii, se compune în genere din 40 de zile, plus *Săptămâna mare* sau *Săptămâna patimilor*.

Cele 40 de zile de la începutul postului acestuia se postesc întru amintirea celor 40 de zile cari le-a petrecut și le-a postit Domnul nostru Iisus Christos în pustia carantană înainte de începerea învățaturii sale, iar restul întru amintirea patimilor sale.

De óre-ce însă zilele din *Săptămâna patimilor*, deși sunt de post, nu fac parte din numărul celor 40 de zile, cari se postesc întru amintirea postului de 40 de zile al lui Iisus Christos, de aceea postul înainte de *Învierea Domnului* său înainte de Paști s'a numit dintru început cu un cuvânt lat. *quadragesima*.

Din cuvântul lat. *quadragesima* Româniî au format cuvântul românesc *Paresimî*, și cu acest cuvânt au numit ei apoi postul înainte de *Înviere* prin un timp mai îndelungat și tot așa îl mai numesc unii și în timpul de față.

Incepând însă mai târziu a se întrebuiți în vorba de toate zilele cuvântul *Postul mare* mai mult decât cuvântul *Paresimî*, acest din urmă a început pe încetul a se da uitării, ast-fel că în timpul de față în cele mai multe părți locuite de Români, și cu deosebire în *Bucovina*, s'a păstrat numai cuvântul *Părese*, care e contras din *Paresime*.

Dar și cuvântul acesta încă a început în timpul din urmă a se da uitării și a se înlocui prin cuvântul *Păreși*.

Causa e următoarea :

Poporul român de pretutindenea, uitând însemnarea cea adevărată a cuvântului *Paresimî* și întrebuițând mai mult cuvântul *Postul mare*, înțelege sub numirea din urmă nu numai cele 40 de zile ale postului dinaintea Pascilor, adevăratele *Paresimî*, ci toate zilele începând de la Lăsatul

lor, socotind 48 de zile între Duminica lăsatului de brânză și între Paști. »

(1) « *Biserica ortodoxă română* », an. II, București 1875, p. 393.

secolui și până la *Pasci*. Iar mijlocul său centrul acestui post îl numesc *Mieḑul Păresii* sau *Mieḑul Păreḑii*.

După calculul poporului, întreg *Postul mare* constă din 48 de zile. Deci, dacă începem a număra de la *Lăsatul secolui*, adică din ziua când dăm în acest post, în sus sau înainte, iar de la *Pasci* în jos sau înapoi, aflăm atât de o parte cât și de alta câte 24 de zile sau două jumătăți egale.

Țiua, în care se întrunesc aceste două jumătăți egale și care e tot-deauna o Miercure, nu numai că formeză mijlocul său mieḑul Postului, ci ea este considerată de către popor tot-odată și ca un fel de *părete* sau ca *păreḑi*, cari despart *Postul mare* în două jumătăți egale, câte din 24 de zile una. De aici apoi și numirea zilei acesteia nu numai *Mieḑul Păresii* (1), ci și *Mieḑul Păreḑii* (2), *Mieḑ Păreḑi* (3), *Mieḑii Păreḑii* (4) și *Mieḑul Păreḑilor* (5), care e usitată,

(1) După spusa Rom. din Părtescii-de-sus, com. de Gavr. Baranaiu: «*Mieḑul Păresii* cade tocmai la mijlocul *Postului mare*, și din cauza acésta se numesce ziua acésta *Mieḑul Păresii*»; — a celor din Ilișesci, com. de G. Berințan: «*Mieḑul Păresii* împarte *Postul mare* în două părți asemenea de mari, atunci îi jumătate postul»; — a celor din Lurcăesci, com. de Iacob Paicu: «*Mieḑul Păresii* se numesce așa, pentru că cade tocmai în mieḑul *Postului mare*»; — apoi și a altor Români din Bucovina, precum a celor din Securicenă, Balacéna, Măzănăesci și Siretiu.

(2) După spusa Rom. din Gura-Homorului, com. de Em. Netea: «*Mieḑul Păreḑii* este mijlocul său culmea *Postului mare*; din acéstă zi *Postul* merge cât înainte cât înapoi»; — a celor din Broscăuțul-vechiu, dict. de Palag. Onciul: «*Mieḑul Păreḑii* pică tocmai la mijlocul *Postului mare*»; — apoi și a celor din Mitocul-Dragomirnei, Pătrăuți, Mihoveni și Costâna; — N. Sulică, *Etimologisarea poporană*, publ. în «*Gazeta Transilvaniei*», an. LXI, Brașov 1898, No. 111: «*Postul Pascelor* îl numesce poporul nostru *Păresimă* (lat. quadragesima). *Mieḑul Păresii* se aude și în forma *Mieḑul Păreḑii*. Etimologisarea poporală e evidentă și s'a format prin alăturarea la grupul cuvântului *părete*.»

(3) După spusa Rom. din Cireș-Opaț, com. de Const. Dugan.

(4) După spusa Rom. din Volovăț, com. de Ioan Buliga: «În ziua de *Mieḑii Păreḑii* ȗic ômenii că-i mijlocul *Postului mare*.»

(5) După spusa Rom. din Sucéva, com. de Dim. Văsilovic: «*Mieḑul Păreḑilor* se numesce de aceea, pentru că atunci e jumătate de post»; — a celor din Șcheia, com. de C. Lucaci: «*Mieḑul Păreḑilor* e în mijlocul *Postului mare*»; — și a celor din Rus-Plăvălariu, com. de Nican.

după cum am amintit și mai sus, nu numai în Bucovina, ci și în Moldava. (1)

Românele din cele mai multe părți ale *Bucovinei* țin ziua acésta ca și Duminica, și mai ales *nu ung păreții* caselor (2), nu torc, nu reșchie, nu perie, nu urzesc, nu țes, nici nu cos.

Unele dintre dînsele se abțin de la lucru în acésta și spre păstrarea sănătății, și anume ca să nu le dóră *mâsurile* și picioréle peste an (3); altele ca să le mérgă bine și tot lucrul ce-l vor începe să le éasă cu spor (4); iar cele mai multe ca *să nu nebunéscă* (5), fiind-că ziua acésta, după credința și spusa lor, este o și fórte primejdiósă. (6)

Care femeie lucréză în acésta și, aceea nu mai isprăvesce nici odată lucrul, ci dá numai dintr'un părete în alt părete până ce-î trece ziua (7), saú umblă peste tot anul *tandalău*, adecă nu apucă bine a începe un lucru și se apucă de altul, încă și pe acela fără a-l mântui. (8)

Bumbu: «*Mieđul Păreților* se numește de aceea ast-fel fiindcă pica tocmai în mijlocul Postului mare.»

(1) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 73: «*Mieđul Păreților* (Sfintele Păresimii) cad la jumătatea Postului mare, adecă la trei săptămâni și jumătate de la *Lăsatul secului*»; — Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Valea-Glodului, jud. Suceva: «Poporul serbéză în luna lui Martie *40 de Sfinți, Alexi-Boji și Mieđi Păreți.*»

(2) Dat. Rom. din Volovăț, com. de I. Buliga: «Femeile aú datină de a nu unge păreții caselor în acésta și, dicând că-î păcat dacă o fac acésta.»

(3) Dat. Rom. din Rus, com. de Nican. Bumbu: «Femeile nu urzesc nici nu țes în acésta și, ca să nu zacă și să ologiască de mâni și picioré; — apoi și a celor din Ilișesci, com. de G. Berințan, și Siretiu, com. de Dim. Popovici.»

(4) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de Vict. Morariu.

(5) Dat. Rom. din Părtescii-de-sus, com. de Gavr. Baranaiu: «*Mieđul Păresii* se serbéză pentru *nebunéla*, și mai ales femeile nu lucréză nimic în acésta și în casă»; — a celor din Cupca, dict. de Casandra Țuguî: «*Mieđul Păresii* se serbéză ca să nu nebunéscă.»

(6) Cred. Rom. din Rus, com. de Nican Bumbu; — și a celor din Lucăesci, com. de Iacob Paicu: «Femeile serbéză ziua acésta (*Mieđul Păresii*) ca și ori-care altă serbătóre, din caúsă că multora, cari aú lucrat în acésta și, li s'aú întimplat felurite primejdii.»

(7) Cred. Rom. din Reusenii, com. de V. Pop.

(8) Cred. Rom. din Udesci, dict. de Zamf. Niculi.

Tot cam așa cred despre cei ce lucră în această țară și Români din *Moldova*. (1)

Și dacă și lucră ceva în această țară, nu-î Dămine-ajută, căci pe cât a lucrat și a câștigat mai înainte pe-atâta perde acuma (2); sau, după cum cred și spun Români din *Banat*: nu numai că n'are nici un spor peste tot anul, nu numai că merge *târ înainte, târ înapoi*, dar chiar și ceea ce lucră se strică. (3)

Mai departe, crede poporul că femeile, cari lucră în această țară, acelea se bolnăvesc *de dinsele*, adică începe mai întâiu și întâiu a le durea mâinile și picioarele, apoi oșele, și la urmă prinde a li se usca carnea de pe lângă oșe și mai ales cea de pe lângă încheieturile degetelor, până ce le înțepenesc degetele. (4)

(1) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Valea-Glodului, jud. Suceva: «Cei ce îndrănesc a lucra în țara de *Mieșu Păreșii* vor fi buimaci tot anul, adică vor umbla *tând în cōce, tând în colo*»; — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 73: «In această țară nu se *reșchiră*, pentru că se incurcă ițele și mințile aceleia care nesocotesce pe *St. Păresimii*»; — El. Sevastos, *Sărbătorile poporului*, publ. în «*Gazeta Sătenuului*», an. VIII, R.-Sărat 1891, p. 151: «La trei săptămâni și jumătate din post femeile ȋic *Mieșul Păreșilor*, *St. Păresimii*, și le serbeză, că de vor lucra în țara aceea, umblă tot anul nebune de cap, besmetice: «Să nu lucrezi, cumetăro, Dămine feresce, că de nu, umbli *tând în ici, tând în cole, tând în Mieșul Păreșii*, că una a lucrat odată și a umblat tot anul când în *colo*, când în *cōce*, și nu i se mai alegea de lucru și nu scia ce face și în cotro se duce.»

(2) Cred. Rom. din Pătrăuș, com. de Sim. Holca: «Femeile serbeză țara acesta de aceea, pentru că cu cât au lucrat în post până în această țară, cu atâta dau înapoi, adică perd»; — a celor din Măzănăesci, com. de I. Butnariu: «Femeile țin țara acesta, pentru că dacă n'o țin, cât au dat înainte, atâta dau înapoi.»

(3) Com. de d-l Aurel Iana: «*Mieșul Păresimilor* cade pe Miercuri a patra săptămână din post și se serbeză din partea poporului cu nelucrare. Se crede că cine ar cuteza să lucreze în această țară, nu numai că n'are spor peste întregul an, dar că ce se lucră se strică, și se ȋice *târ nainte, târ napoi* (= cât nainte atâta și 'napoi). Cu deosebire murile se feresc de lucru și anume: nu peptenă fuiore, nu se perie pe cap.»

(4) Cred. Rom. din Ilișesci, com. de G. Berințan; — a celor din Siretiu, com. de Dim. Popovici; — și a celor din Tereblecea, dict. de Axenia Nimigén.

In fine se crede că femeile, cari lucră în ziua de *Mieşul Păresii*, acelea *nebunesc* sau, dacă nu *nebunesc* ele singure, apoi de bună seamă unul din membrii familiei. (1)

Şi spre întărirea acestei aserţiuni, mai fie-care femeie scie să-ţi istorisească câte o întâmplare.

Aşa istorisesc unele :

«Odată a tors o femeie în ziua de *Mieşul Păreţii*. Şi fiindcă nu e bine de tors în ziua acesta, de-aceia femeia ce s'a încumetat a torce a *nebunit*. Şi cum a *nebunit*, a şi început a se poticni

«Când încolo, când încóce,
«Când în *Mieşul Păreţii*.» (2)

«Altă femeie să fi urzit în ziua de *Mieşul Păreţii* şi din pricina 'acesta s'a învîrtit apoi şi ea, ca şi *urzitórea*, încolo şi 'ncóce tot anul, rostind cuvintele:

«Tând încolo, tând încoa',
«Tând în *Mieşul Păreţii*.» (3)

«O femeie şi-a fost propusă să *urzescă* în ziua de *Mieşul Păreţii* pânză.

«Dumnezeu, vedënd ce are de gând să facă, i s'a arătat cu trei zile înainte de acesta în vis şi i-a spus să nu lucreze, căci de va lucra, n'are să fie bine de dînsa.

«Inşă femeia, încăpăţînată şi înderëtnică, n'a ascultat, ci cum a sosit *Mieşul Păreţii*, s'a şi apucat de urzit. Dar abiã a început a urzi şi iată că îndată *şi-a eşit din minte* şi a început a da :

«Tând încolo, tând încóce,
«Tând în *Mieşul Păreţii*.

«Şi tot aşã a dat ea pânã ce a murit. Şi de-atunci serbãză femeile *Mieşul Păreţii*.» (4)

O variantã :

«A fost odată o femeie. Şi femeia aceea a început a lucra, adecã a *urzi*, în ziua de *Mieşul Păresii*.

«Ce socotiţi inşã : c'a putut urzi ?

(1) Cred Rom. din Tereblecea, dict. de Axenia Nimigén : «Femeile nu lucră în acéstã zi, ca să nu *nebunescă* nimene din familie.»

(2) Din Costâna, com. de Vas. Huşan.

(3) Din Broscăuţul-vechiu, dict. de Pal. Onciul.

(4) Din Mihoveni, dict. de Michaiu Cojoc.

«Nici decum, căci *Mieḑul Păresii* n'a lăsat-o să lucreze, ci când mergea cu tortul pe *urzit* tot se 'ncâlciã, și încâlcindu-se ȑiceã:

«Tânda 'nainte, tânda 'napoi,
«Tânda 'n Mieḑul Păresii!

«Și tot așa a făcut ea până ce a murit.» (1)

A doua variantă:

«O femeie *a urzit* pânză în ȑiua de *Mieḑul Păresii*. N'a apucat însă bine a sfișii de urzit și-a și *nebunit*. Și cum *a nebunit*, a început a alergã pe drum și a strigã cât o luã gura:

«Tânda 'n sus, tânda 'n jos,
«Tânda 'n (2) Mieḑul Păresii!

«De-atunci femeile, cari aũ vȑduț sau numai aũ auȑit de pãrtenia acestei femei, nu lucrãzã în astã ȑi de fel, temȑndu-se ca nu cum-va sã nebunȑscã și ele.» (3)

Maĩ departe se ȑice cã:

«Intr'un *Mieḑ* al Postului mare *a urzit* o femeie pânză, și pentru cã a urzit, *a nebunit* și a început a umblã nebunã prin casã și a strigã:

«Tõnta 'ncoa,
«Tõnta 'ncolo,
«Tõnta 'n Mieḑul Păresii!

«Și de-atunci se chȑmã ȑiua acȑsta *Mieḑul Păresii* și o ȑin õmenii, ca sã nu pãrȑscã și ei așa.» (4)

(1) Din Lucăcesci, com. de Iac. Paicu.

(2) Cuv. *Tânda*, dupã cum se pȑte fȑrte lesne cunoșce din cele ce s'aũ înșirat până aici, e format din *tând*, iar acesta, la rindul sȑu, e sinonim cu *când*.

De la cuv. *Tânda* cred cã vine numele *Tanda*, fratele de cruce al lui *Manda*. precum și cuv. *tandalãu*, *tândãlãu* și *tãndãlãu*, amintit maĩ sus, care însemnȑzã un om ce umblã încolo și încȑce, fãrã nȑci un scop.

Cuv. *tandalãu* însă nu este de a se cufundã cu cuv. *tantalãu* sau *tãntãlãu*, fem. *tantalãucã* sau *tãntãlãucã*, care însemnȑzã: prostãlan—prostãlanã—prostãlãucã, mutãlãu—mutãlãucã, hãbãuc—hãbãucã, tont—tontãlãu și tontã—tontãlãucã.

Tot de la *Tânda* cred cã derivã și numirea *Tandalã* sau *Tãndalã*, fratele de cruce al lui *Pãcalã* sau *Pepelea*.

(3) Din Balacȑna, com. de G. Jemna.

(4) Din Horodnicul-de-jos, com. de G. Telȑgã.

Iarăși se țice că :

«O femeie a *urzit* în țiuă de *Miețul Păreții*, cu tôte că ea prea bine sciă că țiuă acêsta e o ți de sêrbătóre. Însă n'a apucat bine a urzi și-a și nebunit. Și din minutul acela înainte a început a strigă și a țice :

«Mieț, mieț, mieț Păreți,
«Buf cu capul de păreți!

«Și cum roștiă ea cuvintele acestea, se isbiă cu capul de păreți.
«De-atunci cam mai ba să urzescă vre-o femeie în țiuă de *Mieț Păreți*.» (1)

În fine spun unele că :

«O femeie a *țesut* în țiuă de *Mieț Păreți* și din pricina acêsta și-a eșit din mînte și-a început a strigă necontentit :

«Tând înainte, tând înapoi.
«Tând în *Miețul Păreții*!

«Și tot așa a strigat ea până ce-a murit.» (2)

Din cele ce s'aũ înșirat până aici rezultă, după credința și spusa Românilor și mai ales a Româncelor de pretutindenea, că nu e de fel consult a lucră în țiuă de *Miețul Păresii*, și cu deosebire nu e bine de uns păreții, de tors, de periat fuiórele, de reșchirat, de urzit, de țesut și de cusut; cu alte cuvinte, nu e bine nimic de lucrat privitor la începerea și terminarea unei pânze.

Unica ocupațiune, care e permisă femeilor în acêstă ți și pe care o și execută ele cu cea mai mare strictetă, e numărarea ouêlor.

În acêstă ți Româncele din *Bucovina* adună tôte ouêle de prin *cuibare*, și apoi atât pe acestea cât și pe cele ce le-aũ strîns înainte de acêsta în decursul postului, le numără, ca să vadă cât aũ strîns până în țiuă acêsta și ori de vor mai putê strînge pe atâtea până la *Pasci*, precum și pentru aceea ori de le vor ajunge pentru sêrbătorile Pascilor saũ vor trebui să mai cumpere. (3)

Tot în acêstă ți îndătinéză ele de a numără și *călepele*

(1) Din Cireș-Opaiț, com. de Const. Dugan.

(2) Din Liuți, dict. de Maria Ștefănescul și com. de Dim. Bondariu.

(3) Dat. tuturor Rom. din Bucovina.

de in, de cânepă și cele de lânețe, ca să vadă cât au sporit, adică cât au tors și reșchiat în jumătatea trecută a postului. (1)

Datina acesta de a numără *călepele* și mai cu seamă ouele în ziua de *Mieșul Păresiș* e usitată nu numai la Românele din Bucovina, ci și la cele din *Moldova* (2), *Munte-
nia* (3) și *Banat*. (4)

O seamă de Române însă, atât din *Bucovina* cât și din *Banat*, au datină de a numără ouele în ziua de *Mieșul Păresiș*, nu numai din cauză ca să vadă câte au adunat până în această zi și de-or avea de-ajuns pentru sărbătorile Pascilor sau vor trebui să mai adune ori chiar să cumpere, ci încă și de aceea fiind-că, după credința lor, numărând în această zi ouele, găinile se ouă mai multe oue, adică se pörtă cu ouatul. (5)

Altele iarăși le numără, după cum spun ele, de aceea, pentru că toate ouele câte le-au strins până în ziua acesta

(1) Dat. Rom. din Sucéva, com. de Dim. Vasilovicî.

(2) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 73: «*Mieșul Păreșilor* cade tot-deauna Miercurea, atunci se face numărătorea ouelor, pentru ca să nu se strice»; — El. Sevastos, *Sărbătorile pop.*, publ. *țiar cit.*, p. 151: «*Mieșul Păreșilor* cade tot-deauna Miercuri în a patra săptămână din post; atunci se numără ouele, ca să scie câte oue au putut adună în jumătate de post, pe atâta are să mai strângă până la Paști, și atunci gospodina își face socotelă de-î ajung ouele, ori de trebuie să mai cumpere.»

(3) Laurian și Massim, *Dicț.*, I, p. 305: «La ziua din mijlocul *Păresimilor Pascelor*, adică la Miercurea din a patra săptămână a ajunului Pascelor: la *Parresime*, cu acest din urmă înțeles, Românele au datină de a numără ouele ce au strins în timpul jumătății scurse a *Parresimilor*»; — G. S. Ionénu, *op. cit.*, p. 49: «La jumătatea Postului celui mare se face înnumărătorea ouelor, ca să nu se strice până la Paști»; — E. Baican, *op. cit.*, p. 16: «La *Păresimî*, în ziua *ursului*, adică drept la jumătatea Postului mare, toate femeile își numără ouele câte au putut avea de la păsările de casă.»

(4) Sim. Manguica, *Calend. cit.*, «*Mieșul Păresimilor*»: «Numărarea ouelor câte au ouat găinile până aci»; — Com. de d-l Ios. Olariu: «La *Mieșul Păresimilor* se numără ouele în cuiburi și se mai fac încă și unele farmece.»

(5) Din Rus, com. de Nican. Bumbu,— și din Maidan în Banat, com. de d-l Aur. Iana: «In această zi (*Mieșul Păresimilor*) se numără ouele de prin cuiburi, și câte au ouat găinile până acuma, mai odată așa de multe au să oue până la Paști.»

nu sunt bune de clocit, ci numai acelea ce le strîng din
điua acésta începênd înainte. Decî tóte cele ce le-aũ strîns
până în acéstă đî le pun de o parte și le întrebuițéază pen-
tru sêrbătorile Pascilor, iar cele ce le strîng de acuma îna-
inte le pun sub closce saũ, dacã le mai întrec, le vînd. (1)

In fine trebue sã mai amintesc încã și aceea cã, dacã *Codobatura* vine înainte de *Mieđul Pãređilor*, nu-ĩ semn bun, cãci atunci, dupã credința Românilor din *Moldova*, se vremenuesce a vînt, viscol și chiar a zãpadã; iar dacã *Codobatura* vine dupã acéstă đî, atunci va fi vreme bunã, cãldurósã și frumósã. (2)

(1) Dat. Rom. din Volovêț, com. de Ilie Buliga.

(2) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 73.

BUNAVESTIRE.

I.

BUNAVESTIRE.

Bunavestire, numită altmintrelea și *Blagoviștenie*, cade tot-deauna la 25 Martie.

Bunavestire, după credința celor mai mulți Români din *Bucovina*, e o serbătoare tot așa de mare ca și *Învierea* sau *Pascile*.

Dacă n'ar fi *Bunavestire*, n'ar fi nici *Pascile*.

Și cum că întru adevăr *Bunavestire* e o serbătoare tot așa de mare și de însemnată ca și *Sfintele Pasci*, ne putem încredința din următoarea întâmplare :

«Duce că într'un an aș picat *Pascile* în ziua de *Bunavestire*.

«Preoții, după cum e datina, s'aș sculat foarte de noapte și, mergând la biserică, aș început să cetască liturghia Pascilor, însă despre Bunavestire n'aș amintit nimic. După ce aș sfârșit rugăciunile Învierii, așteptau acuma ca să se facă ziua. În zadar le eră însă totă așteptarea, căci ziua nu se mai făcea. De la o vreme, vedând că nu se mai face ziua, aș început a sta pe gânduri: care să fie orea cauza? Și cugetând ei, cât vor fi cugetat, își aduc în urmă aminte că în ziua aceea nu-s numai *Pascile*, ci și *Bunavestire*, și că pentru *Pasci* s'a făcut slujbă, iar pentru Bunavestire nu. S'aș pus deci îndată și aș făcut slujba cuvenită și pentru Bunavestire, și cum aș făcut rugăciunile și pentru acesta, îndată s'a ridicat întunericul, s'a înseninat și s'a făcut

điua ; dar, spre cea mai mare mirare a lor, vęđură că nu e diminęță, ci că sórele a fost ajuns acuma la amiađi.

«De atunci nu mai pică *Pascele* de-odată cu *Bunavestire*, ci totdeauna mai pe urmă.» (1)

Cât de mare sęrbătóre e *Bunavestire* și cât de mare e păcatul celui ce lucręză în decursul ei se póte cunósce încă și din acea împrejurare că, dacă macină cine-va în điua acęsta, și din făina măcinată face mămăligă, și mămăliga aceea o aruncă apoi în apă, pescii nu o mănâncă ; iar dacă ieă făină de acęsta și o presură pe vre-un pom, pomul respectiv nu face póme în anul acela. Așă de mare e păcatul de a lucrà în điua de *Bunavestire*. (2)

Iar dacă va rișni în điua acęsta cu mâna înděrët și dacă va luà ast-fel făină rișnită și va presurà cu ea vre-un pom saű copac, atunci pomul, saű ce este, pe loc se și usucă. (3)

Mai departe, spun Româniđ din *Bucovina* că *Bunavestire* e așă de sfintă, că dacă ese vre-un puiú în decursul ei, nu-ı nimic dintr'insul. (4)

Ba, ce este încă și mai mult, dacă în acęstă đi se ouă vre-o găină, gâscă saű rață, atunci ouęle acestea nu sunt bune de pus sub closce, pentru că nu es puı cum se cade dintr'ınsele. (5)

Drept aceea Româncele din *Bucovina* nici odată nu îndătinęză a pune sub closce ouę ouate de păsęrile domestice în điua de *Bunavestire*, prea bine sciind că, în loc de puı ca puiı, es nisce monstri. (6)

(1) După spusa Rom. din Stroesci, com. de P. Străinul ; — a celor din Mihoveni, dict. de Mich. Cioful și com. de Vesp. Corvin ; — a celor din Măzănăesci, com. de I. Butnariu ; — și a celor din Cireș-Opaiș, com. de C. Dugan.

(2) Cred. Rom. din Cupca, dict. de Casandra Țuguiú și com. de Th. Prelici.

(3) Cred. Rom. din Broscăușul-vechiú, dict. de Maria Négul și com. de G. Palamarcu.

(4) Cred. Rom. din Crasna, com. de Em. Iliuș.

(5) Cred. Rom. din Broscăușul-vechiú, dict. de Maria Négul și com. de G. Palamarcu.

(6) Cred. Rom. din Cupca, dict. de Casandra Țuguiú, com. de Them. Prelici ; — a celor din Cireș-Opaiș, com. de Const. Dugan. ·Ouęle ouate

Tot din cauza că Bunavestire e o ȕi fôrte mare și sfintă, Româniî nu duc în decursul ei vacile sau juncile la buhaiu ca să se alunge, pentru că, conform credinȕei lor, viȕei ce-î vor fêta acestea vor fi calici, schimosiȕi. (1)

Asemenea nimeni nu trebuie să caute gâlcêvâ în acêstă ȕi, că e rêu. (2)

Bunavestire se serbêză cu cea mai mare sfinȕenie, mai ales de către femeî, pentru vestea cea îmbucurătore, care a adus-o arhangelul Gavril prea curatei feciôre Maria, că va nasce pe Domnul nostru Iisus Christos, Mântuitorul lumii.

Mai departe se ȕice că, precum va fi timpul în ȕiua de Bunavestire, așa va fi el și în ȕiua de Pasci. (3) Dacă va fi frumos în ȕiua de Bunavestire, va fi frumos și în ȕiua de Pasci; dacă sórele ese diminêȕă, va fi și timpul de vreme; dacă ese pe la amêdă, va fi și timpul la vreme; iar dacă ese sórele de către séră, va fi și timpul târȕiü. (4)

Dacă în ȕiua de Bunavestire se arată sórele de diminêȕă, atunci păpușoiî cei mai dintăiü semănaȕi vor fi frumoși; dacă se arată cam pe la amêdă-ȕi, atunci cei mijlociü semănaȕi vor fi frumoși; dacă se arată de către séră, atunci cei mai târȕiü semănaȕi vor fi cei mai frumoși. (5)

Dacă în ȕiua de Bunavestire se ieă cêȕa înainte de a rêsări sórele, cum mai iute de diminêȕă, așa de timpuriü are să fie și primăvara. (6)

în acêstă ȕi nu se pun sub cloșcă, pentru că es puî cu douê capuri dintr'insele.»

(1) Dat. și cred. Rom. din Cireș-Opaîȕ, com. de C. Dugan;—a celor din Broscăuȕul-vechiü, dict. de Maria Nêgul, com. de G. Palamarciuc.

(2) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 72.

(3) Cred. Rom. din Udesci, com. de Gavr. Rotariü; -- a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu: «Se ȕice că cum va fi vremea în ȕiua de Bunavestire, așa va fi și în ȕiua de Pasci»; — a celor din Mitocul-Dragomirnei, com. de Amfil. Burac: Ce vreme este de Bunavestire, aceea trebuie să fie și în ȕiua de St. Pasci»; — Dim. Dan, *Credinȕe pop. buc.*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, No. 97, p. 2: «Se crede că cum e timpul în ȕiua de *Bunavestire*, așa va fi el și în ȕiua de *Pasci*.»

(4) Cred. Rom. din Udesci, com. de Gavr. Rotariü.

(5) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Amfil. Burac.

(6) Cred. Rom. din Straja, com. de I. Dan.

Dacă în ziua de Bunavestire bolborosesce oia în érbă, e semn că vara va fi mănósă. (1)

În ziua, care pórta numele zilei în care a căđut Bunavestire în anul curent, ómenii să se feréscă de a semăná păpuşoi, căci, sémănând, vor fi slabí. (2)

În ziua de Bunavestire se ieà, înainte de a răsări sórele, o baligă de vită şi se lipesce la coşerul cu păpuşoi, anume ca în vara ce urméză să fie păpuşoi buní, roditorí, precum este şi baliga. (3)

Cei mai mulţi Români din Bucovina cred că din ziua de Bunavestire începând înainte va fi mai cald şi mai frumos, de aceea se suie ciobanii în ziua acéstă pe stogul de fin şi *melinţă* (4) cu toporul asupra ernei, ca să fugă, că érbă-í înverđită şi ei aú acuma unde pasce turmele lor. (5)

Drept aceea în ziua de Bunavestire e datină de a bé apă cu frunză de *brustur*, spre a arătă mărimea căldurei de primăvară (6), şi a scóte la păscut tóte vitele, boi, cai, porci, etc. (7)

Şi se đice că de ar fi un porc aşà de slab, ca să nu se pótă trage pe picioare, ci să-l tîriesci în tolócă, el tot nu piere, ci se îndréptă. (8)

Şi tot în acéstă đi se scot şi *stupii*, cari nu s'aú scos în ziua de *Alexii*; iar înainte de a se scóte, trebuie să umble un copil mic în pielea gólă cu o lumină din ziua de Pasci împrejurul lor, ca să le mérgă bine. (9)

În zorií zilei de Blagoveştenie se încunjură casa cu tămăie, anume ca să nu se apropie nici o dihanie (şérpe) de casă. (10)

(1) «*Telegraful Român*», Sibiiú 1872, No. 26.

(2) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Amfil. Burac.

(3) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, dict. de Eufrosina Romaş, com. de Alex. Romaş.

(4) *Melinţă* = amerinţă.

(5) Dat. Rom. din Volovêţ, com. de Ioan Buliga.

(6) Idem din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Prelipcean.

(7) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Şutu.

(8) Cred. Rom. din Crasna, com. de Em. Iliuţ.

(9) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Şutu; —a celor din Horodnicul-de-jos, com. de G. Telégă: «Ómenii, cari aú ştiubeie, scot în ziua asta roii (albinele) afară.»

(10) Din Broscáuţul-vechiú, dict. de Pelagia Onciul, com. de G. Pala-

Tot în această Ți se face prin unele locuri și focuri prin pomete, ca și în Țiua de *Alexii*, însă mai rar, anume ca să rodască pomii.(1)

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* afumă în Țiua de Bunavestire, diminéța, până a nu răsări sórele, pomii cu tamâie și plévă de cânepă, căci prin această cred ei că vor fi scutiți de insecte peste an.(2)

În alte părți, tot din *Transilvania*, fie-care familie se provide în preséra Bunăvestirii cu nisce clopoțele, apoi cu chibrite și cu tãmâie. În zorii de Ți membrul de familie, care se trezesce mai de timpuriu, ieă o ólá cu jar, pe care punând tãmâie, ese afară spre a încunjură de trei orii clădirile și a afumă vitele. În timpul acesta lărmuesce cu clopotele legate la picior. După acestea merge la pomi și, făcând sub ei focuri slabe, cercă dóră care va da semne de rodire. Pe pomul ce i se pare că n'ar rodi îl atinge de trei orii cu tăișul securei, Țicând : «dacă nu rodesci, te taiu !» Pomul respectiv, înfricoșându-se de consecințele admonițiunii, se crede că ar rodi cu siguritate.

Credința e că : focul din ólá atrage căldura verei, tãmâia alungă și depărtézá șerpilor de pe lângă casă, iar focul de sub pomi desmórtesce și readuce în fire organele nutritive dejă perdute.(3)

Tot atunci când se face foc în grădină și se afumă pomii, se afumă în unele locuri din *Transilvania* și plugul și vitele de jug.(4)

Unele femeii din *Bucovina* fac în diminéța acestei Țiile foc în ogradă înainte a ușei și pun alătura pâne și sare și o

marciuc ; — tot de acolo, com. de Nistor Costăș : «În această Ți se afumă cu tãmâie împrejurul casei (în zorii de Ți) ca în *Joia-mare*, spre același scop.»

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Axenia Nimigén, com. de P. Nimigén ; — a celor din Ilișesci, com. de V. Botezat : «Ómenii fac foc de diminéța prin pomete ca să rodască.»

(2) *Credințe deșerte, auđite de la pop. rom. din Boereni și jur*, publ. în «*Gazeta Transilvaniei*», an. LVIII, Brașov 1896, No. 102.

(3) Vasile Rebrean, *Datine populare*, publ. în «*Ungaria*», revistă socială-sciințifică-literară, Cluj 1892, p. 288.

(4) «*Gazeta Transilvaniei*», an. LI, Brașov 1888, No. 142.

cofă cu apă ca să se încălzească îngerii, să mănânce și să bea apă. Pânea și sarea o dau apoi de pomană. (1)

În unele părți din *Banat* e usitată în ziua de Bunăvestire nu numai umblarea și afumarea împrejurul caselor și moșiilor, spre alungarea șerpilor și omișilor, ci și baterea fiarelor. (2)

În alte părți, tot din *Banat*, în presera și dimineața zilei de *Blagoveștenie*, găzdărița casei aprinde o *riză* și afumă cu ea casa și toate *corlatele* (3), ca să nu se incuibeze șerpii în ele. (4)

Unele femei păstrează *riza* sau *dărza*, cu care au spălat vasele — uneltele de mâncare — Lună dimineața după zapostitul de Paști, și cu acea dărza afumă corlatele. (5)

Tot atunci se scot și vitele afară de prin grajduri și se lasă la soare, pentru ca să fie sănătoase peste tot anul.

În unele case se scot și toate hainele, straietele, cojocetele prin curte la aer, ca să se curețe de mizeria de ărnă și apoi să se pună bine peste vară, ca să nu mucească. (6)

În ziua de *Blagoveștenie* strâng femeile omăt și întrebunțeză apa dintr'insul ca lec pentru durere de cap și pentru *de dinsele*. (7) Bolnavul se spală cu această apă și postesce (ține) trei Miercuri, anume: Miercurea întâia din Postul mare, când se împraștie *Elele* sau când își pun *Milostivele*

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Varvara Mintiún și Irina Bulbuc, com. de P. Scripcariú.

(2) Sim. Manguica, *Calendarul pe an. 1882 și 1883*.

(3) *Corlate* — cele aparținătoare de casă și sălașul cu marva afară la câmp.

(4) Com. de d-l Aurel Iana și Iosif Olariu.

(5) Com. de d-l Ios. Olariu: «*Dărza* de la zapostitul mare o mai păstrează Românele noastre și ca să afume copiii mici pentru *năprăcii* — spaimă.»

(6) Com. de Aur. Iana și Ios. Olariu; — Sim. Manguica, *Calend. cit.*: «Pe ziua de Bunăvestire cad următoarele datine și credințe: scötarea afară din casă și punerea în curte (avlie, obor) a vestmintelor, păturilor, straietelor și a tuturor hainelor, spre a se aeră (pe alocurea la Florii).»

(7) *De dinsele*, după spusa Vărvarei Mintiún, le cauzază *Elele*, cari sunt închipuite ca nisce *vintóse* și, dacă îl ating pe cine-va *Elele*, atunci respectivul se bolnăvesce la încheieturi, și această bôlá se numesce *de dinsele*.

téra (1), Miercurea întâia după Pasci și Miercurea întâia după *Duminica mare* sau *Rusalii*. (2)

În *Banat* toți casnicii își spală în ziua de *Blagoveșteni* corpul cu apă de pe néuă contra puricilor. (3)

În unele părți însă, tot din *Banat*, se stropesc mai înainte de acésta casele cu apă din néuă topită, ori și cu apă neîncepută de la riū și după aceea se începe a mătura și în cât va fi cu puțință, în pelea gólă. Iar măturând cu un dărab de pele de vită crepată, muerea descântă:

— Hei, boi negri! — înțelegându-se puricii
Că eū m'am sculat,
Cu mătura v'am măturat
Și departe v'am aruncat:
Sub brăduși mărunți,
Sub póle de munți!

Și făcând acésta, se crede că puricii, ce se află peste vară sub brași, sunt puricii mânași de fărmeacătoare. (4)

De la acéstă zi începând, muerile din *Banat* se duc la codru și aduc *lemnusele* (5), cari se păstrează apoi pentru *Joī marele* (Joī mari). (6)

În multe comune din *Banat* numeroase familii *sântuesc* Bunavestire de patrónă a casei. (7)

În fine în ziua de Bunavestire se deslégă limba paserilor și peșcele pentru mâncare. Însă despre acésta mai pe larg în capitolele ce urmază.

(1) Cred. Rom. din Frătăușul-vechiū, com. de Em. Isopescu: «A treia zi după Lásatul secului de vară să nu se lucreze, căci atunci se îm-prăscie *Elele*, cari pot aduce multe nenorociri celor ce lucrează în ziua aceea»; — «*Gazeta Transilvaniei*», an. LVIII, Brașov 1895, No. 103: «În Miercurea întâia din Postul mare (Păresimī) nu lucrează femeile, căci *Milostivele* își pun téré.»

(2) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Varvara Mintiún, com. de P. Scripcariū.

(3) Com. de d-l Aurel Iana.

(4) Com. de d-l Ios. Olariu.

(5) Bețe de alun uscate, frânte și nu tăiate, aduse pe cap și nici de cum tiriite după ele.

(6) Com. de Aurel Iana.

(7) Sim. Manguuca, *Calend. cit.*

II.

DESLEGAREA LIMBEI PASĂRILOR.

În ziua de *Bunavestire* sau *Blagoveștenie*, după credința Românilor de pretutindenea, se deslégă limba tuturor pasărilor cântătoare spre a pute cânta (1), și cu deosebire a *cucului* (2), care totă érna a fost *uliú*, iar la *Bunavestire* se preface iarăși în *cuc*. (3)

Drept aceea fie-care Román, mic și mare, tînér și bătrán, așteptă cu cea mai mare nerăbdare sosirea acestei zile și dimpreună cu dînsa și a *cucului*. (4)

Însă ca nu cum-va *cucul* să-î surprindă nepregătiți, de aceea fie-care pórta grijă ca să aibă tot-deauna banî la sine și să nu fie flămânđi sau supérați, căci în casul contrar tot anul vor duce nevoie de banî și vor fi flămânđi și supérați. (5)

Și *cucul*, cum a sosit și i s'a deslegat limba, îndată începe a cânta, și cântă neconținut de la *Bunavestire* și până la *Sânđiene* (6) sau până la *Sân-Petru* (7), iar atunci se ínnécă cu orz și, ne mai puténd mai mult cânta, se preface

(1) Cred. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilén : «În ziua de *Blagovește* se deslégă limba la tóte pasările spre a cânta.»

(2) Cred. Rom. din Gura-Homorului, com. de Em. Netea : «*Bunavestire* se serbéză pentru deschiderea glasului la pasările cele cântătoare și mai ales a *cucului*»; — a celor din Balacéna, dict. de Ilie Bandul, com. de C. Ureche.

(3) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Const. Scripcariú, com. de P. Scripcariú;—«*Tribuna poporului*», an. II, Arad 1898, No. 90, p. 908.

(4) Cred. Rom. din Crasna, com. de Em. Iliuț : «*Blagoviștenia* o așteptă toți ómenii cu mare bucurie, ca să audă *cucul* cântând.»

(5) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Const. Scripcariú, com. de P. Scripcariú.

(6) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 72 : «Din acéstă zi, adecă din ziua de *Blagoveștenie*, i se deslégă limba *cucului* și cântă neîntrerupt până la *Sânđiene*. La *Sânđiene* iar i se légă limba și nu mai póte cânta până la altă *Blagoveștenie*»; — S. Fl. Marian, *Ornitologia pop. rom.*, tom. I, Cernăuți 1883, p. 17 și 37—38.

(7) «*Gazeta Transilvaniei*», an. LX, Brașov 1897, No. 67 : «*Cucul* cam pe la *Bunavestire* până la *Sân Petru* aveă multe misiuni de ímplinit : el trebuiă să ne spună viitorul său să ne aducă sciri despre iubiți și iubitele nóstre. . . .»

iarăși în *uliu*, și ast-fel petrece el apoi peste érnă până la Bunavestirea viitoare. (1)

Iar când îl aud întâiași dată cântând, atunci toți fără deosebire îl întreabă, zicând:

Cucule,
Puiucule!
Câți ani îmi vei dărui
Până ce eu voi muri ? (2)

Iar feciorii cei holtei și fetele cele mari, bune de măritat, mai adaog, pe lângă aceste cuvinte, încă și următoarele :

Cucule,
Voinicule !
Câți ani îmi vei dà
Pân' m'oiu însurà ?

Sau :

Cucule,
Bucule !
Câți ani îmi vei dà
Pân' m'oiu mărità ?

Și apoi, numărând glasurile, fie-care glas e socotit drept un an. (3)

Iar când îi vine timpul ca să plece de la noi, atunci, mai ales recruții ce au să se ducă la miliție, adresându-se către dînsul, zic :

Cântă cuce	Cucule, în țeri străine.
Când te-î duce,	Tu-î merge pe sus cântând
Cu trei zile mai nainte,	Și eu pe jos lăcrămând
Ca să-mi gat și eu merinde,	Și la părinți cugetând ! (4)
Să mă duc și eu cu tine,	

Dar să lăsăm *cucul* și să ne întorcem pe un moment și spre cele-lalte paseri călătore.

Precum cucul, așa și cele mai multe dintre cele-lalte paseri călătore, precum *rîndunelele*, *cocostîrcii* și altele, în-

(1) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Const. Scripcariu.

(2) Pretutindena în Bucovina.

(3) Com. de d-l Grigore Sima al lui Ion, din Bucium-Poeni în Transilvania. — Vezi și «*Gazeta Transilvaniei*», an. LX, cit.

(4) Com. de Gr. Sima al lui Ion.

cep a veni, după spusa Românilor, asemenea de pe la Bunavestire înainte, și tot din această și celor cântătoare li se deslégă glasul și prind a cânta de se răsună pometele, luncile, dumbrăvile și codrii de cântecele lor. (1)

Ce se atinge de *cocostîrci*, se țice că, dacă vin mai mulți de-odată, atunci primăvara va fi furtunósă și ploiosă.

Iar despre *rîndunele* țic Români din *Bucovina* că, dacă veți întâia órá numai o singură rîndunică, atunci peste tótă vara ești numai singur; dacă veți mai multe de-odată, atunci peste tótă vara ești întovărășit de cine-va. Și iarăși mai țic că atunci, când veți întâiași dată rîndunele, e bine să te speli iute pe obraz cu apă sau cu lapte, ca să nu capeți pe față pete, bureți sau alunele. (2)

Drept aceea fetele, cari aú alunele pe obraz, când ved rîndunele întâia órá, aruncă țernă în sus sau se spală pe obraz, țicînd :

Ducă-se alunelele mele
Pe penele tale ! (3)

Români din unele părți ale *Transilvaniei* însă cred și spun că câte rîndunele veți mai întâiú cu atâția ómení veí fi pe ceea lume la olaltă, se înțelege că în raiú. Iar când veți rîndunele prima órá, e bine să stai în loc și să sapi sub piciorul drept, că veí află un cărbune, cu care te poți apoi scăpă orí și când de friguri, dacă îl beí cu apă. (4)

(1) După spusa Rom. din Volovét, com. de Ilie Buliga, și a celor din Mihoveni, dict. de Paraschiva Cimpoș, com. de Vesp. Corvin. — Veți și Sim. Manguuca, *Calend. pe an. 1883*: «La Bunavestire să soséscă rîndunelele» ; — din mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «*Bunavestire* e și însemnată, că atunci sosesc *rîndunelele*».

(2) Cred. Rom. din Volovét, com. de Ilie Buliga ; — a celor din Mihoveni, dict. de Paraschiva Cimpoș, com. de Vesp. Corvin : «Când ved numai o rîndunică întâia órá, țic fetele că aú să trăiască singure ; când ved mai multe, atunci aú să trăiască mai mulți la un loc cu dinsele».

(3) Dat. Rom. din Mihoveni, dict. de Par. Cimpoș, com. de Vesp. Corvin.

(4) «*Telegraful român*», Sibiiú 1872, No. 26.

III.

DESLEGAREA DE PESCE.

E fie-căruia prea bine cunoscut că poporul român de pretutindenea nu mănâncă nici odată în Postul mare *bucate de frupt* sau *de dulce*, ci numai *de post* sau *de sec*. Ba, afară de *Florii* și de *Bunavestire*, nici chiar *pesce* nu se încumetă a mânca în decursul acestui post, și acesta din cauză că așa stă scris în cărțile bisericesci.

În ziua de *Florii* însă, și mai cu seamă în ziua de *Bunavestire*, fiind în aceste două zile *deslegare de pesce*, adică fiind încuviințat a mânca și *pesce*, fie-care Român, până chiar și cel mai sorman și mai nevoiaș, caută să aibă și de acesta de mâncat (1), și acesta nu numai pentru ca să se nutrească, ci și ca să fie sănătos ca *pescele* în decursul anului. (2)

De aici vine apoi că în aceste două zile se trece foarte mult *pesce*.

Dar nu numai Românii sunt aceia cari se bat așa de tare, și mai ales în ziua de *Bunavestire*, după *pesce*, ci chiar și *Țiganii*. Însă de ore-ce aceștia nu prea au pe ce să-și cumpere *pesce românesc*, se mulțămesc și cu *pesce țigănesc*, adică cu *brósce*. (3)

De aici vine apoi și următoarea satiră, prin care sunt Țiganii luați de către Români în ris și batjocură :

(1) Datina tuturor Rom. din Bucovina; — în special a celor din Volovăț, com. de Ilie Buliga: «În ziua de *Blagovištenie* Țic ómenii că este voie de mâncat *pesce*, și cine înghite atunci un *pesce* viu întreg, acela va prinde peste tot anul *pesce*»; — din mss. d-lui I. Pop-Reteganel; — Dr. G. Crăinicénu, *Igiena țeranului român*, Bucuresci 1896, p. 224: «*Pesce* se mănâncă numai la *Bunavestire* și *Florii*, în colo nici măcar scrumbiile nu sunt permise, cum sunt în Postul Crăciunului; până și untul-de-lemn este oprit în prima și ultima săptămână a Postului mare.»

(2) Din mss. d-lui I. Pop Reteganel.

(3) După spusa Românilor din Volovăț, com. de Ilie Buliga: «Se Țice că în ziua de *Blagovește* se desghéță *pescele Țiganilor* — adică *bróscele* — și începe a cântă»; -- iar după spusa Rom. din unele părți ale *Transilvaniei*, veți «*Telegraful român*», Sibiiu 1872, No. 26: «*Bróscele* de la *Bunavestire* nu-s mai mult bune de mâncat, pentru că încep a cântă.»

Într'o ȕi de Blagovește
 Toȕi Româniî aveâu pește,
 Numaî dada bêtrânul
 N'aveâ încâ nici unul.
 Dar' aveâ, dada, aveâ
 Aveâ doi-spre-ȕece cai:
 Cu ochiî boldiȕi,
 Cu dinȕii rinȕiȕi,
 Cu ochiî
 Ca steclele,
 Cu dinȕii
 Ca greblele,
 Cu copitele
 Ca sitele . . .
 Și mai aveâ, dada, aveâ :
 O lencâ lencatâ,
 În pod aruncatâ,
 De closce lucratâ,
 Pe de câtrâ sôre
 C'o rêsufâtôre,
 Pe de câtrâ lunâ
 C'o gaurâ bunâ,
 Pe de câtrâ stele
 Borȕi mai mârunȕele,
 Iar' de câtrâ țera unгурescâ
 Numaî singur dracul scie
 Sâ le potrivescâ
 Și sâ le cârpescâ.
 Și mai aveâ încâ :
 Ciobote de sâftian,
 Cum îi place la țigan :
 Cu căputa
 Fără talpâ,
 Cu turécâ
 Nici o lécâ.
 Și s'a pus dada pe trébâ,
 Și și-a scos lénca de grabâ,
 Și cu dînsa s'a 'mbrăcat,
 Și 'n ciobote s'a 'ncâlȕat,
 Și s'a dus apoi la halta
 Balta,
 Ca sâ prindâ pește

Sâ aibâ de Blagovește.
 Și la halta
 Balta
 Cum a sosit
 Dada 'ndat'a și zârit
 Stând pe malul belȕilor
 Crancoviȕa pescilor.
 Și cum stâ
 Și se 'nholbâ
 Dada singur se mirâ
 De-atâȕia pesci ce erâ.
 Și-acasă mi s'a 'nturnat
 Și pe loc a și luat
 Căruȕa cea 'nferecatâ,
 Cu aȕâ de buȕi legatâ,
 Și la ea caii i-a prins
 Și dupâ pesce s'a dus.
 Și mergeâ, dada, mergeâ,
 Lumea de se spâriâ,
 La dél tot cu opintele
 Și la vale cu poprele,
 Iar pe șes
 Tot pe jos,
 Că-i mai sânâtos
 Și nu prea primejdios.
 Și 'ntr'o ȕi de varâ,
 Din zori pânâ 'n sarâ,
 A eșit din ograd' afarâ,
 Și când a fost ȕiua gata
 A ajuns la halta
 Balta,
 Și la halta
 Balta
 Cum a sosit
 A și vîrit
 Căruȕa 'n lata
 Balta,
 Sâ ieâ pescii cu rădicata.
 Darâ n'a apucat bine
 A 'ntrâ 'n lata
 Balta
 Și-o știuculiȕâ,

În patru brâncuțe,
De pe schiță
Pe schiță
Țup la dada în căruță.
Dada, cum a zărit-o,
Spre casă a și tulit-o,
Și-a adus-o
Acasă
Și-a pus-o
Pe masă,
De pe masă
Pe vatră,
Unde n'a fost foc nici odată
De când eră mama fată.
Și cum a pus-o pe foc,
Știucut'a și făcut *mniorc*.

— Ieă-o, dadă, că s'a copt! . . .
Atunci dada a luat-o
Și cu pil'a despicat-o
Și-a 'mpărțit-o 'n două
Și ne-a dat și nouă,
Să mâncăm și noi pește
De Blagovește.
Și-am început a mânca.
Dar care cum gustă
Din ochi se 'nholbă,
Din dinți că crișcă,
Pe loc și crăpă,
Dracul mi-l luă.
Numai dade-î mergeă bine,
Că-î treceă verde prin vine. (1)

Afară de acésta e de însemnat că, dacă vrea să fie cineva în decursul anului pescar bun, să pótă prinde mult pește, se ȝice că e bine să se ducă în ȝiua de Bunăvestire la biserică, să ieă de-acolo anaforă și să mérgă după aceea la pește. Și care pește îl va prinde mai întâiū să-î pună o fărămătură de anaforă în gură și apoi să-î ȝică :

-- Du-te! și cu câți te veî întîlni, spune-le la toți să vină la mine!

Și cu acestea să-l lase iar în apă.

Făcênd acésta, se crede că, peste tot anul, când va merge a pescui, va fi fórte norocos . . . tot-deauna va veni cu straița plină. (2)

În fine în ținutul Reghinului săsesc din *Transilvania* circula credința că cine vrea să fie vînător bun să se ducă la biserică în ȝiua Bunăvestirii și, după ce va luă o fărămătură de anaforă, să mérgă cu dînsa, să facă într'un pom o găurice și să o pună acolo și apoi să țintéscă din depărtare asupra ei. Pușcătura negreșit va nimeri în anaforă, din care va curge sânge. În tot anul apoi va fi pușcaș

(1) Din Ilișesci, dict. de Nicolae Botezat; — veđi și S. Fl. Marian, *Satire populare române*, București 1893, p. 253—283.

(2) «*Telegraful român*», Sibiiu 1872, No. 26.

fórte bun. Dar asta e păcat mare și de aceea nu cărcă nimeni. (1)

IV.

BLAGOVEȘNICUL.

Sub *Blagoveșnic*, după cum cred și spun cei mai mulți Români din *Bucovina*, se înțelege *Archangelul Gavril*, care a fost trimis de Dumnezeu ca să ducă prea curatei feciore Maria vestea cea bună și îmbucurătoare că va naște pe Domnul nostru Iisus Christos Mântuitorul lumii. (2)

Blagoveșnicul, numit altmintrelea și *Gavril Blagoveșnicul* (3), cade tot-deauna a doua zi de *Blagoveștenie* sau *Bunavestire*. (4)

Blagoveșnicul se serbeză mai cu sémă de către femeii: (5)

a) Pentru că a adus buna vestire despre născerea lui Iisus Christos (6);

(1) Idem, *loc cit.*

(2) După spusa Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Eudochia Ispescul; — a celor din Balacéna, com. de G. Jemna: «A doua zi de Blagoviștenie se află *Gavril Blagoveșnicul*, care se serbeză mai cu sémă de către femeii, pentru că a adus buna vestire despre născerea lui Iisus Christos, și de aceea se chémă *Blagoveșnic*».

(3) Din Crasna, com. de Em. Iliuș: «*Blagoveșnicul* se mai chémă și *Gavril Blagoveșnicul* și pică a doua zi după *Blagoviștenie*»; — a celor din Mihoveni, dict. de Mich. Cioful, com. de Vesp. Corvin: «A doua zi de Blagoviștenie pică *Gavril Blagoveșnicul*»; — a celor din Pătrăuș, com. de Sim. Holca: «Sub *Blagoveșnic* se înțelege *Archangelul Gavril*».

(4) Din Securiceni, com. de G. Gușet: «*Blagoveșnicul* este *St. Gavril*, care se serbeză a doua zi după *Bunavestire*»; — din Horodnicul-de-jos, com. de G. Telégă: «A doua zi de Blagoviștenie pică *Blagoveșnicul*, căruia îi mai dăc ómenii și *Gavril*»; — din Măzănăesci, com. de I. Butnariu: «*Blagoveșnicul* este *Gavril*. El pică a doua zi de Blagoviștenii»; — din Tereblecea, dict. de Varvara Mintiún, com. de P. Scripcariu: «*Blagoveșnicul* se serbeză a doua zi de *Blagoviștenie*».

(5) In Crasna, com. de Em. Iliuș.

(6) In Balacéna, com. de G. Jemna.

- b) Pentru ca să fie curate la față (1) ;
 c) Pentru ca să nu li se calicéscă copiii (2);
 d) Pentru ca să fie scutite vitele de jivine (3);
 e) Pentru că-î o ȕi cu primejdie. (4)

Serbătórea acésta este mai mult pentru partea femeiască, de aceea de óre-ce se ȕice că lucrul femeesc este mai gin-gaș decât cel bărbătesc. De aici și vine apoi că femeile nu lucréză în acéstă ȕi, și mai ales prin casă, pe când pe afară bărbații lucréză. (5)

Pe lângă *Gavril Blagoveșnicul* se mai serbézá a doua ȕi de Bunavestire încă și amintirea unora dintre Sfinții Apostoli, și acésta asemenea pentru primejdii.

Despre așezarea acestei sėrbătorii se istorisesc următóarele :

«Se ȕice că, așezându-se sėrbătorile, unii dintre Sfinții Apostoli n'aũ fost de față. Venind ei acasă și auȕind despre cele așezate și neafând puse ȕile și pentru dinșii, s'aũ deplâns la cei-lalți Apostoli. Aceștia decĩ le-aũ așezat a doua ȕi de *Bunavestire*, de *Sănt-Ilie* etc., carĩ ȕile să se ȕină întru amintirea lor, și aũ amenințat pe cei ce nu le vor ȕiné cu primejdii.» (6)

In acéstă ȕi, ca și în ȕiua de Bunavestire, nu e bine a

(1) In Părtescii-de-sus, com. de G. Baranaiũ.

(2) In Tereblecea, dict. de Axenia Nimigén: «*Blagoveșnicul* este în-tăia ȕi după Blagoviștenie. Sėrbătórea acésta se ȕine ca să nu se cali-céscă copiii.»

(3) In Straja, com. de I. Dan: «*Blagoveșnicul* se serbézá a doua ȕi de Blagoviștenie, ca să să fie scutite vitele de *jeveniĩ*.»

(4) In Ilișesci, com. de V. Botezat: «Blagoveșnicul pică a doua ȕi de Blagoviștenie și-l serbézá femeile, pentru că-î sėrbătóre cu primejdie»; — Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 96: «A doua ȕi de Bunavestire se ȕine pentru primejdii.»

(5) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Vărvara Mintiún, com. de P. Scripcariũ; — a celor din Balacéna, dict. de Ilie Bandul, com. de C. Ureche: «Blagoveșnicul pică a doua ȕi de Blagoviștenii și el este mai mult pentru partea femeiască; femeile nu lucréză, ci-l serbézá»; — a celor din Lisaura, sat în distr. Sucevei: «Blagoveșnicul îi un sfint, care cade a doua ȕi după Blagoviștenie. Acest sfint se numesce Gavril. Ómeniĩ, și mai ales femeile, serbézá acéstă ȕi, ba chiar în fórte multe părți nu se lucréză de loc. Ei ȕic că acéstă ȕi e pe roșu și de aceea trebuie s'o serbeze.»

(6) Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 96.

se lăsă vacile și juncele să se alunge, pentru că vițeii lor vor fi calici.

Dacă găsclele și găinile se ouă în această Ți, atunci aceste oue nu sunt bune să se pue la clocit, pentru că nu es pu cum se cade dintr'insele, ci es numai nisce calici. (1)

In fine mai e de observat încă și aceea, că precum în Țiua de Bunavestire, așa și în Țiua de *Blagoveșnic*, ómenii îndătinéză a mânca pesce.

Deci, precum în Țiua premergătoare, așa și în această Ți, îndătinéză Româniul de a luà pe Țigani în ris și batjocură, că aceștia, în loc de pesce, aũ prins și aũ mâncat brósce.

(1) Din Broscăuț, com. de Nistor Căstaș.

FLORIILE.

I.

SÂMBĂTA LUÎ LAZĂR.

Sâmbăta dinaintea *Floriilor* se numește *Sâmbăta lui Lazăr*. Și ea se numește de aceea așa, pentru că în această Sâmbătă Româniî serbeză amintirea a trei *Lazări*, și anume:

a) a lui *Lazăr cel sărac*, despre care e vorba și în evanghelia lui Luca XVI, 19—31 ;

b) a lui *Lazăr din Vitania*, fratele Martei și al Mariei, pe care l'a înviat Domnul nostru Is. Chr. înainte de *Duminica Floriilor*, ziua în care a intrat în Ierusalim ; și

c) a unui *Lazăr* numit altmintrelea și *Lăzărel* sau *Lăzărică*, care a murit de dor de plăcinte.

Tot în această zi Româncele de pretutindenea fac și coc felurite copturi și mai cu sémă plăcinte, cari le împărțesc apoi sërmanilor de pomană, anume ca să nu pățescă și ele cum a pățit mama lui Lazăr, care a murit de dor de plăcinte, sau ca avutul, care n'a voit să dea lui Lazăr cel sărac nici măcar o singură fărâmură de pâne de pe masa sa ca să-și potoléscă fómea.

În ziua acesta e bine de dat de pomană încă și de aceea, că dacă fratele lui Lazăr cel sărac n'a fost bun la inimă și îndurat, măcar că erà destul de bogat, atunci cel puțin noi să fim mai îndurați și să dăm pentru cei sërmani, căci, fă-

cându-o acésta, Lazăr cel sărac cere de la Dumneđeşu erta-rea păcatelor nóstre. (1)

În *Sâmbăta lui Lazăr* nu e păcat de lucrat, numai de tors nu e bine, pentru ca să nu se *îmbăleze morşii*, să nu li se dea *bale*, căci în acésta şii toşii morşii fără deosebire aştéptă la pórtă raiului. (2)

Drept aceea nevestele, afară de tors, fac tóte cele-lalte lucruri. Aşà, unele dintre dínsele merg în pădure şi aduc o buruénă numită *Ţişa vacei*, pe care o daşu apoi vacilor, ca să dea lapte. (3)

Iar fetele răsădesc în acésta şii florile, creşënd şi şii cícënd că le va merge bine, pentru că-şii Sâmbăta lui Lazăr şi a *Floriilor*. (4)

Româncele din *Banat* îndătinéză de a scóte în acésta şii vestmintele, straietele şi hainele din casă afară spre a se aerisi în curte. (5)

Maşii departe, atât fetele din *Banat* cât şi cele din *Transilvania* îndătinéză în preséra *Floriilor* de a scóte şi a pune *căutătórea* (oglanda) împreună cu cămaşa curată, care e menită spre îmbrăcare în şiiua de *Florişii*, sub un pėr altoit, ca diminéşta să rėsară sórele peste ele.

Cu oglinda şi cămaşa acésta se fac apoi fermecătórişii pentru dragoste şi sănătate. (6)

Românişii din unele părşii ale *Muntenieşii*, precum bunăórá ceşii din comuna Râşleşu-Vieroşiu, jud. Olt, nu plantéză în sėptemána dinaintea *Floriilor* nici un fel de pom, nici nu

(1) Dat. şi Cred. Rom. din Cupca, dict. de Casandra Ţuguşii, com. de Them. Prelicii.

(2) Dat. şi Cred. Rom. din Balacéna, dict. de Vas. Rusul şi com. de Const. Ureche; — şi a celor din Cupca, dict. de Cas. Ţuguşii: «În *Sâmbăta lui Lazar* femeile nu torc de fel.»

(3) Dat. Rom. din Mitocul Dragomirnei, dict. de Amfilochi Romaş şi com. de Alex. Romaş.

(4) Dat. fetelor din Crasna, com. de Em. Iliuş.

(5) Sim. Manguica: *Calend. pe an. 1883*.

(6) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1883*; — din mss. d-lui I. Pop-Reteganul, com. Păucenescii: «În sėra de *Florişii* se pune oglinda şi cămaşa curată a aceluia, cui vrem a face de dragoste, sub un pėr altoit, ca sórele să rėsară pe ele. Acelea sunt apoi bune de făcut pe dragoste.»

pun semănăturî și zarzavaturî, creșându-se că nu vor face fructe, ci numai florî. (1)

În alte părți, tot din *Muntenia*, este datină ca Sâmbătă înainte de Duminica Floriilor, și anume dimineță, să se adune toți copiii și copilele de școlă la casa școlei, unde vine și preotul cu cântăreții și cu icóna Domnului nostru Is. Chr. După ce s'aun adunat cu toții la un loc, cântăreții și preotul, care e îmbrăcat bisericesc, adecă în epitrachil și felon, ieaun icóna Domnului, încep a cântă : «*Arătatu-s'aun ale adîncului izvóre*» și dimpreună cu dînșii cântă copiii și copilele.

Ast-fel apoi, avênd fie-care în mână ramure de finic(2), se duc în rînd și cântând până la biserică. Ajungênd la biserică, pun ramurele în pridvorul bisericeii și, după ce intră toți în biserică, cetesce preotul rugăciunea de ertare (îngenunchiând toți) și apoi miruesce pe toți la iconostas. (3)

II.

LAZĂR CEL SĂRAC.

Despre *Lazăr cel sărac* există la Români din Bucovina următórea legendă :

«Dice că eraun odată doi frați : unul fórte bogat, iar altul, anume *Lazar*, fórte sărac.

«Și pe când cel bogat eră sănătos și-î mergea în tótă privința fórte bine, pe atunci lui *Lazar* nu numai că-î mergea fórte reu, nu numai că sărăcise și ajunsese la sapă de lemn, ci a mai fost dat peste dînsul încă și o bólă fórte cumplită și urită, adecă nisce bube rele, cari i se făcură peste tot trupul și din pricina căroră mai toți ómenii se feriau de dînsul. Ba, ce este încă și mai dureros, nici chiar soția sa, căci *Lazar* eră însurat, nu-l

(1) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu.

(2) Orî stîlpări, orî mâțișóre, orî rămurele de plop îmbobocit, care tot același lucru este, cu numirile aici arătate.

(3) E. Baican, *Obiceiuri la Români*, p. 16—17.

suferiã; chiar și acesta s'a fost lepãdat de dînsul și nu-î mai da ajutorul trebuincios, ci, pãrãsindu-l, se purtã acuma cu gîndul ca sã se mãrite dupã un alt bãrbat.

«Dar nici frate-seũ cel bogat nu erã mai bun. Acestuia încã nu-î pèsã de dînsul, ca și cãnd nu i-ar fi fost frate. Din potrivã, fiind holteiũ, gîndurile lui, ca și ale cumnatei sale, îi sburaũ cu totul în alte pãrți și anume: unde și-ar putã aflã o mirésã frumoasă și avutã ca și dînsul.

«Și n'a trecut mult timp la mijloc și, aflãndu-și mirésa doritã, fãcũ nuntã și pofti la dînsa pe toți ómenii și boerii cei mai avuți și mai însemnați.

«Lazar, aũdind cã frate-seũ se însórá și c'a poftit o mulțime de lume la nuntã, și-a luat inima în dinți, s'a dus și el la nuntã și i-a ȓis frãține-seũ:

«— Frate! primesce-mẽ și pe mine la masã!

«Inșã frate-seũ, cum îl vëdũ, a început a strigã pe dînsul și a ȓice:

«— Ce fel de frate imi ești tu! . . . tu nu-mi ești frate, ci un calic și jumãtate! . . . marș afarã!

«Lazar, vëdënd cãt de 'mpetrít și reũ la inimã e frate-seũ, l'aũ umplut lacrimile, a eșit afarã și, puindu-se lãngã o grãmadã de gunoiũ a început a plãnge cu hohot de rușinea ce o pãtise, de durere și nãcãjit ce erã.

«Cãniĩ bogatului, cari alergã încolo și încóce prin ogradã, apropiãndu-se de Lazar și vëdëndu-l cã-ĩ mai mult mort decãt viũ de durere și fóme, merșerã în casã și, aflãnd sfãrãmãturi de pãne și ciolane aruncate sub masã, le luarã în bot și, scoțendu-le afarã, le duserã lui Lazar.

«Lazar, rupt în coși de fóme, cum erã, începũ a mãncã sfãrãmãturile de pãne și a suge mēduva din ciolane, iar cãniĩ ce i le adusese sta împrejurul lui și-ĩ lingeãũ bubele.

«Bogatul, eșind afarã și vëdënd cele ce se întimplã, porunci slugilor sã prindã cãniĩ și sã-ĩ lege.

«Slugile . . . ce erã sã facã? . . . de voie, de nevoie, se supuserã, prinserã cãniĩ și-ĩ legarã. De Lazar inșã nu se atinserã, una cã le erã milã de dînsul, și al doilea temēdu-se sã nu se umple și ei de bube.

«Nu mult dupã acēsta, sfirșindu-se nunta și masa, cãntãrile și veselia și prindënd nuntașii a se depãrtã, es și lãutarii afarã și, vëdëndu-l pe Lazar stãnd ghemuit lãngã grãmada cea de gunoiũ, îi ȓise:

«— Ce faci, Lazare, aice? . . . ești bolnav?

«— Da! — răspuse Lazar, oftând, — sunt bolnav, și încă, după cum vedeți și singuri, foarte rău!

«— Scii ce, Lazare! — țiseră mai departe lăutarii, — noi până acuma am cântat fraține-tău, iar acuma voim să-ți cântăm și ție, döră-ți mai trece din cea durere și suferință!

«— D'apoi bine, cum să-mi cântați, că eu n'am cu ce vă plăti!

«— Noi îi vom cânta și așa de goba, pentru că tu, când erai sănătos și bogat, nu odată ne-ai dat de câștigat!

«Și cum rostiră cuvintele acestea lăutarii de-auna și începură a-i cânta.

«Aușind bogatul, că lăutarii cântă, a eșit afară să vadă cui îi cântă. Și vedând el că-i cântă lui Lazar, a început a-și bate joc de dinșii și a le țice:

«— Halal de voi! . . . sciū că v'ați aflat omul cui să-i cântați! . . . Nu vedeți că-i sărac lipit pământului? . . . cu ce să vă plătescă? . . . döră să vă dea nisce bube, că alta n'are ce vă da! . . .

«Inșă lăutarii nu-i băgară cuvintele în sémă, ci cântară mai departe!

«Lazar, după ce au gătit de cântat, le mulțămî din tötă inima și apoi, luând un pumn de coji de pe bubele sale, cari le aveă de mai nainte strînse în pöla cãmeșii, și dându-le, țise:

«— Să nu vă fie cu supărare și bănat, primiți drept resplată acéstă spuză de pe bubele mele, că alta n'am ce să vă dau!

«Lăutarii nu sciaū ce să se facă de rușine, dar n'au țis nimic, luară cojile și se porniră apoi mai departe cu gândul că îndată ce vor eși în drum să le arunce jos. Inșă când ajunseră în drum și voiră să arunce cojile căpătate ved, spre cea mai mare mirare a lor, că acestea s'au prefăcut în galbeni. Și vedând ei acésta, pe cât de tare erau mai nainte îngrijați ca să nu se umple și ei de podoba ce o aveă Lazar, pe atât de tare se bucurară acuma; și de bucurie mare s'au dus să cânte și soției lui Lazar.

«Soția lui Lazar inșă, cum îi vedū că vin, se răstî cătră dinșii și-i întrebă, țicend:

«— Cine v'a trimis și ce căutați la mine?

«— Am cântat lui Lazar, soțul dumitale, și el ne-au dat pentru acésta câte-un pumn de galbeni, și acuma am venit să-ți cântăm și dumitale! — răspunseră lăutarii.

«Și cum rostiră cuvintele acestea, se puseră și-i cântară și ei vre-o câte-va cântece, și apoi, fără să mai aștepte vre-o plată sau mulțămită, se duseră în treabă-și.

«Soția lui Lazar, cum a sfârșit lăutarii de cântat și se duseră de la dînsa, ce-î plesnesce prin minte? . . . se pune și face de mâncare, se îmbracă frumos, ieă mîncarea ce a făcut-o și, ducîndu-se cu dînsa unde eră Lazar, i-o dete acestuia s'o mînănce, dîcînd:

«— Na mînăncă și te satură! . . . tu dîcî că n'ai banî, iar lăutarilor aî de de unde să le dai galbenî ca să-ți cânte, mie însă nu!

«— Eū le-am dat bube, iar nu galbenî! — rîspunse Lazar.

«— Bine! -- dîse mai departe nevasta mîniósă — dacă-î așă, cum spuî, atunci să scîi că de acuma nu mai vin mai mult să-ți aduc de mîncare, căci de ađî înainte te părăsesc pentru totdeauna și mē mărit!

«—Despre mine! — dîse Lazar — mărîte-te sánătósă, că eū nu te opresc, dar la una totuși te fac luătóre de sémă: când te veî pornî cu noul tēu mire din ogradá, să-ți faci cruce în cele patru părți ale pămîntului, adecă la răsărit, apus, amédă și mēđă-nópte și apoi să te pornescî!

«După acésta se despărțiră. Lazar se duse ca să-și caute de nevoile sale, iar soția sa se întórse acasă și așteptă cu nerăbdare să-î vie iubitul.

«Iată că nu mult după acésta sosese și iubitul eî într'o trăsură cu șese cai, și cum sosese dîce:

«— Haide! . . . suî în trăsură, că de acum ești a mea!

«Nevasta, vėđend cāt e de tînēr și cāt de frumos i se șede ca mire, nu stete mult pe gānduri, ci se suî iute în trăsură, uită însă în graba cea mare să-și facă cruce, după cum a fost învățat-o Lazar.

«N'a apucat însă bine a se urcă și a se așeză în trăsură, și caiî prinseră a fugî așă de repede că nu se vedeau satele și orașele de iuțeala cea mare cu care fugiau.

«Vėđend ea cāt de iute fug caiî, își aduse abiă acuma aminte de cuvintele lui Lazar și începū a-și face cruce. Și cum își făcū ea cruce, se trezi de-odată în nisce țînuturî străîne, unde nu fusese nicî odată în viēta eî, iar căruța și iubitul se făcură de-odată nevėđuți, ca și când ar fi intrat în pămînt.

«Se vede că tînērul cu care se iubise și voia s'o ieă de soție, nu eră om ca toți ómeniî, ci însuși *Dracul* în chip de om. De aceea, cāt a mers ea în cincî sau șese minute, i-aū trebuit trei anî de dîle ca să se întórcă înapoi.

«In rēstimpul acesta însă, până când s'a întors ea, Lazar a murit, și nu l'a mai aflat.

«Iar înainte de mórte, dîse Lazar către frate-sēu:

«— Frate! Fie-ți milă de mine!... teme-te de Dumneșeu și de mórte și nu mă lăsă să mor!

«Iar bogatul țise:

«— Eū nu mă tem de Dumneșeu și de Mórte nici atâta, pentru că eū am gratii de fer la ferești și ușa încă mi-ı tare, n'are pe unde intră și veni Mórtea la mine!... Și-apoi chiar și dacă ar și veni, eū am pușcă și-o împușc!...

«— Bine! bine!—țise Lazar—fie și așa cum cređi și spuı tu!

«Și rostind cuvintele acestea, slăbi și-și dete sufletul.

«Și cum a răposat Lazar, îndată s'aū făcut doi stılpı de luminări din cer și până în pămınt, și venind ingerii, i-aū luat sufletul și i l'a dus în Raiū.

«Nu mult timp după acésta muri și bogatul și, venind *Dracū*, îi arseră mai întâiū tótă averea, de nu se alese numai scrum și cenușă dintr'ınsa. Iar după acésta un drac, infigēnd o furcă în cóstele bogatului, îl luă pe sus ca pe un snop și ast-fel îl duse în *Iad*, și când aū ajuns și l'a isbit în fundul iadului, tot iadul s'a cutremurat.

«Inșă bogatul, fiind gras, trăit fórte bine pe pămınt, când a fost isbit, a sărit ca o minge în sus și a eșit de-asupra celor-lalte suflete, cari se aflaū de mai nainte în iad. Și stând el de-asupra și uitându-se în tóte părțile, vede pe frate-sēū în raiū, și cum îl vede îi țice:

«— Lazare! Lazare! fii bun și rógă-te lui *Dumneșeu* ca să mă erte și să mă scótă din văpaia în care mă aflu, căci de acuma n'oiū mai face mai mult ceea ce am făcut. Și dacă nu voesci tu să-l rogı, ți-ı *Morții* ca acésta să se pue pentru mine pe lângă Dumneșeu ca să se îndure de mine și să nu mă lase aici ca să mă chinuesc!

«— Tu singur ai țis că nu-ı *Dumneșeu*, iar de *Mórte* că nici nu-ți pasă, deci ce mă mai rogı acuma pe mine ca să mă pun eū pe lângă cine nu-ı și pe lângă aceea de care nici nu-ți pasă!

«— Lazare! — țise mai departe bogatul — dacă nu vrei să te rogı pentru mine, apoi udă-ți degetul în apă și picură-mă măcar odată, că tare ard!

«— Dar tu mie ce bine mi-ai făcut pe pămınt, ca să-ți fac și eū binele ce mi-l cerı acuma!... Cum ți-a fost fapta, așa ți-ı acuma și rēsplata!...

«Și cum rosti Lazar cuvintele acestea, bogatul se cufundă în-apoi în iad și mai mult nu mai eși de-asupra.» (1)

(1) Din Bosanci, com. de Trufin Crupă și Partenie Damian, stud. gimn.

III.

LAZAR DIN VITANIA.

Despre *Lazăr din Vitania*, fratele Martei și al Mariei cel de patru zile mort, care a fost înviat de Domnul nostru Iisus Christos, n'am aflat până acuma nimic alta, fără numai următorul cântec de stea, care l'am auzit în anul 1874, pe când eram încă teolog, de la o Româncă din Poiana-Stampii sașă Pilugani, sat în munții Bucovinei, ținutul Dornei:

Viftanie, frumos nume,
 Poți să te lauzi în lume,
 C'a dobândit omul bine
 Cu trei rațe dintru tine,
 Trei rațe de *resmarac*,
 Le-a primit Domnul cu drag.
Smira-chira numele
 Arde ca luminele,
 Ziua, noaptea, ne'ncetat
 Viu lumea o luminat.
 Ce luminează să 'ngrăesc
 Numele lor să-l găsec?
 Sunt trei frați din doi părinți
 Cu bun nume 'mpodobiți:
Lazar, Marfa și Maria
 Din satul din Viftania.
 Domnul făcând o minune
 Luă pe Lazar la sine,
 Și-l duseră la mormint,
 Și-l puseră în pământ.
 Iară după patru zile,
 Domnul făcător de bine
 Călătorii cale bună
 Că-apostolii dimpreună
 Pân' la Marfa și Maria,
 Până 'n satul Viftania.
 Da ele, când l'a vădut,
 La piciorle i-au cădut

Și, plângând plânsore mare,
 Uda sfintele piciorle
 Și cu lacrimi se rugă,
 Lui Isus așa dicea:
 — Dă-mne! preadulcele nostru,
 A murit fratele nostru!
 — Nu-i mort Lazar, numai
 [dorme,
 Și iarăși vrea să se scole!
 — Scim, Dă-mne, că s'a sculă
 Când toți morți-or învia!
 Da Isus a întrebat:
 — Unde-i Lazar îngropat?
 La mormint s'a adunat,
 Isus tare s'a rugat,
 Pe Lazar de l'a sculat:
 — Lazare! mai ești afară,
 Și mai ești la lume iară!
 Lazar, cât l'a auzit,
 El îndată c'a eșit
 Tot cu giulgiuri învălit.
 Trei-zeci de ani a trăit,
 Dar în lume n'a mai ris,
 Aducându-și el aminte
 De-a iadului munci cumplite.
 Slava Domnului să fie
 Pe la toți cu bucurie
 Și nouă de veselie!

După cât îmi este mie însă cunoscut, chiar și cântecul acesta nu este un product al poporului, ci el e un product

de origine cărturărescă, care abiã mai pe urmă a intrat în sînul poporului.

Iată și originalul acestui cântec, după care, cred eu, că s'a răspândit în popor :

Viftania, frumos nume,
Se pôte lãudã 'n lume,
C'aũ dobãndit omu bine
Cu trei rațe dintru tine:
Trei rațe de rozmaragd
Aũ primit Domnul cu drag.
Rozmarad e numele
Și alți ca luminile.
Điua, nóptea, ne'ncetat
Luminézã ne'ncetat.
Sunt trei frați din doi părinți
Cu bun nume 'mpodobiți:
Lazar, Martha, Maria
Din satul Viftania.
Din cetate tot doriã
În tótã vremea pururea
Cum sã se învrednicéscã
Și lui Christos sã-i slujéscã.
Fãcũ Domnul o minune,
Luã pe Lazar din lume,
Și-l duserã la mormînt,
Și-l îngroparã în mormînt;
Iarã dupã patru đile,
Domnul fãcëtor de bine,
Cãlëtorînd cale bunã
Cu ucenicî dimpreunã
Pãnã la Viftania
La Martha și la Maria;
Iar ele dacã-l vëđurã
Chiar la picióre cãđurã,
Plãnserã mare plãnsóre,

Udãnd sîntele picióre,
Și atunci plãngënd iale
Au grãit cu mângãiare:
— Dacã ai fi fost de fațã,
Lazar ar fi în viéță!
Atunci Domnul a 'ntrebat:
— Unde-i Lazar îngropat!
Iar dacã l'aũ arãtat
Cãtrã mormînt s'aũ plecat,
Jidovii s'aũ adunat
Sã vađã lucru minunat.
Pe cel ce l'aũ îngropat
C'un cuvînt l'aũ înviat.
— Vinã prietine afarã,
Și mai eși la lume-afarã!
Atunci Lazar s'a sculat,
Pe surorî le-aũ mângãiat.
Fiînd patru đile în iad
Tare s'aũ fost spãriat;
Ce aũ vëđut întru sine
N'aũ putut spune la nime,
Fãr' cu lacrimî incurcat
Puțintel aũ cuvîntat
Pãnã iarãși s'a mutat
În raiul cel desfãtat.
În cetatea cea frumósã,
O cãtã-i de luminósã!
O milostive Dómne sînte,
Adu-ți și de noi aminte;
În raiũ ne învrednicesce,
Cu Lazar ne sãlășluesce! (1)

(1) *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, an. I, vol II, București 1883, p. 326 - 327.

O variantă :

Viftania, frumos nume,
 Póte-se laudà 'n lume,
 C'aũ gândit omului bine
 Tot trei rađe dintru sine
 Trei rađe de Agmărag,
 Le-aũ primit omul cu drag.
 Marac le-aũ ȓis numele,
 Că ard ca luminile.
 Sunt trei frați din doi părinți,
 Cu bun nume 'mpodobiți,
 Lazar, Marta, Maria
 Din satul Viftania,
 Care ne 'ncetat doriã
 In tótã vremea pururea
 Cum ei să se 'nvrednicescã
 Ca Domnului să slujescã.
 Făcũ Domnul o minune,
 Chemã pe Lazar la sine,
 Și-l duserã la mormint
 Și-l îngroparã 'n pãmint.
 Iar dupã patru ȓile,
 Domnul făcẽtor de bine
 Cãlẽtori cale bunã
 Cu ucenicii 'mpreunã
 Pãnã la Viftania
 La Marfta și Maria.
 Ele, dacã il vȓdurã,
 La picióre îi cãdurã,
 Plãnserã mare plãnsóre,
 Udãnd sfintele picióre,
 Și așã grãirã ele,
 Fiind cuprinse de jele:
 Oh! Christóse, Domnul nostru

Aũ murit fratele nostru,
 Iar tu de-ai fi fost de fața.
 Lazar ar fi cu viेतã.
 Și Isus a întrebat :
 Unde-ĩ Lazar îngropat ?
 Și cu mare sirguintã
 I-aũ mers pãnã la gropița.
 Când la mormint aũ ajuns
 Ochiĩ-aũ rádicat in sus :
 Pãrintele meũ ceresc
 Eũ ție îți multãmesc,
 In tótã vremea har ți-am dat,
 Pururea m'ai ascultat !'
 Dupã ce aũ cuvintat
 Cu glas mare aũ strigat :
 Vino Lazare afarã
 .Și mai eși la lume iarã!
 Atuncĩ Lazar s'a sculat,
 Pe surori le-aũ mângãiat,
 Și ce-aũ vȓdut intru sine
 N'aũ putut spune la nime
 Pãnã la Viftania
 La Marfta și Maria.
 Și a mai trãit cu ele
 Spre mai mare mângãere
 O viेतã 'ndelungatã,
 Dar n'a ris nici-odatã.
 Pururea de raiũ gãndiã
 Cu mare grijã trãiã
 Cum el să se 'nvrednicescã
 Ca iarãși să-l dobãndescã ?
 Și de-acum pãnã 'n vecie
 Oh, Christóse, slavã ție ! (1)

(1) *Cãrțile sãtenuului român*, an. XI, Cartea IV, Blașiu 1886, p. 59.

IV.
LĂZĂRELUL.

În unele localități din *Muntenia*, și cu deosebire prin suburbiile Bucureștilor, este datină ca în *Sâmbăta lui Lazăr* sau a *Floriilor* să umble câte 3—5 copile din casă în casă și să cânte pe o arie monotonă un fel de cântec, care descrie mórtea nefericită și înmormintarea unui june anume *Lazăr*.

Acéstă datină se numesce *Lăzărel* sau *Lăzărică*, iar acțiunea ei *a umblă cu Lăzărița* sau *cu mirésă*.

Una dintre copilele, cari s'aũ decis a umblă cu *Lăzărița*, și anume cea mai tînără și mai frumușică, cum s'a făcut diuă, se îmbracă în costum de mirésă, adecă în alb, cu betélă pe cap și cu flóre de lámâiță în păr, peste care aruncă apoi un gaz de mătasă albă, sau, dacă e mai sërmană, un bariș, mai pe scurt cu tot alaiul pitoreso al unei mirese fecióre; iar cele-lalte, 2—5 la numër, se îmbracă simplu ca și în tóte zilele.

După ce s'aũ îmbrăcat în chipul cum s'a arătat, se pornesc pe la case. Și cum aũ ajuns la o casă și sunt primite, se postéză dinaintea ferestrelor într'un cerc și fetița îmbrăcată ca *mirésă*, care se numesce *Lăzărița*, prinde a se preumblă printre cele-lalte câte doi trei pași înainte și câte doi trei pași îndêrêt, fără a rostî vre-un cuvînt, iar tovarășele sale, numite *cântătóre* (1), încep a cântă următorul cântec, care descrie mórtea nefericită a lui *Lazăr*, adecă cum a cerut acesta mamei sale să-i facă azimă și ea n'a voit, cum a plecat apoi cu oile la pădure, cum s'a suít pe o cracă de copac ca să scuture frunze oilor, și apoi cum, bătênd vîntul, craca s'a rupt, a căđut jos și, podidindu-l sângele pe nas și pe gură, a murit, iar surorile sale, trei la numër, vêđênd că nu mai vine cu oile, s'aũ dus să-l caute și, aflându-l mort, l'aũ adus acasă, l'aũ scăldat în lapte dulce și apoi l'aũ înmormintat :

(1) G. Dem. Teădorescu. *Poesii pop.*, p. 202; — com. de d-l P. Dulfu, profesor în București.

Lazăr mă-sa l'a făcut,
 Lazăre, Lazăre!(1)
 La o mare
 Sêrbătore,
 Lazăre, Lazăre!
 — Scólă, maică măicușoră,
 De-mî fă albă turțișoră!
 Măsa de grab' s'a sculat,
 Pe ochi negri s'a spêlat
 Și luî Lazăr ce i-a dat?
 Mâna mă-si-a sărutat.
 Oițele aũ pornit,
 Oițele-aũ flămândit.
 La pădure mi-a plecat,
 Mugur verde-a scuturat
 Mieilor
 Și oilor.
 Vint de vară mi-a bătut,
 Copaciul s'a clătinat:
 Din copaciũ că mi-a căduț,
 Sângele l'a pododit
 Și pe nas și pe guriță. . . .
 Lazăr aveã trei surori,
 Trei surori pe trei cărări:

A maĩ mare
 Maĩ domólă,
 A maĩ mică
 Maĩ voinică.
 L'aũ cătat pân' l'aũ găsit,
 Pe mîni dalbe l'aũ adus
 'N lapte dulce l'aũ scãldat,
 'N lapte dulce cu *juniță*. (1)
 Sus pe masă mi l'aũ pus
 Și frumos mi l'aũ gătit
 Cu-anteriũ de cununie
 Și cu briũ de *salomie*. (2)
 Și lăturile-aũ vêrsat
 Sub umbrar' ulucilor
 In calea voinicilor,
 Unde-i dragu fetelor,
 In mêrul bêtrânilor,
 In ardeiu Grecilor,
 In piperul Sêrbilor (3),
 In vinul boerilor,
 In jimbla cucónelor.
 La anul
 Și la mulți ani! (4)

O variantă a acestui cântec sună precum urmêzã :

Fecior mă-sa că-și aveã,
 Lazăre,
 Și cu drag mi-l îngrijiã,
 Lazăre,
 Până mare că-l făceã,
 Lazăre.
 Sâmbătã de diminêțã,
 Când e anul cu dulcêțã,
 Pe ochi negri s'a spêlat,

In pădure mi-a plecat
 Și'n copaciũ că s'a urcat,
 Ramura s'a cletinat,
 Feciorelul mi-a picat:
 Sânge roșiu că i-a dat
 Și pe nas și pe guriță,
 Și i-a curs pe chiculiță.
 Are Lazăr trei surori:
 Trei surori pe trei cărari,

(1) Refrenul *Lazăre* se repetã dupã fie-care vers.

(1) Póte că e a se înțelege *jintiță*.

(2) In alte variante se ȃice *colilie*.

(3) Inversiune popularã, cãci ardeiu aparține, ca o culturã proprie și ca plantã de predilecțiune, maĩ mult Sêrbilor, iar piperul Grecilor.

(4) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, p. 204.

Diminéța până'n zori,
 Cată-l câte de trei ori.
 Mort pe Lazăr de-l găsiau,
 Tot pe brațe-l ridicau,
 Acasă că-l aduceau,
 Cu lacrimi calde-l stropiau,
 Cu flori mi-l împodobiau
 Și pe masă îl așezau,
 După ce'n lapte-l scăldaū,
 In foi de nuc l'infășiau,
 Și laptele că-mi vërsaū
 Tot sub umbra nucilor,
 In calea voinicilor,
 In pofida fetelor,
 In ciuda nevestelor,
 In tãmăia babelor,
 In ardeul Sërbilor,

In piperul Grecilor.
 La biserica de din vale
 Se aude-o mare jale,
 Că mi-l plâng surorile
 Cu tôte plânsorile,
 De'nécă inimile.
 Dar mai mult cine mi-l plânge
 Vërsând lacrimi cu sânge?
 Fată mare logodită,
 Cu tótă zestrea gătită,
 Cu pernițe prinse 'n ace
 Și mai mari și mai bobóce;
 Cu perdele prinse 'n cuie
 Și 'n ferestre cu gutuie.
 La anul și la mulți ani,
 Cu bine, cu sănătate! (1)

A doua variantă, care ne spune că Lazăr, suindu se pe
 o cracă supțire și tăindu-o singur cu securea, anume ca să
 cadă cu el și să móră, sună așa:

Lazăr mă-sa l'a făcut,
 Lazăre, Lazăre;
 Cum l'a făcut, l'a pierdut
 Lazăre, Lazăre;
 Lazăr mi s'a mánicat,
 Diminéță s'a sculat,
 Pe ochi negri s'a spëlat,
 Toporașul mi-a luat,
 În pădure mi-a plecat,
 Ca să taie muguraș
 Oilor
 Și mieilor.
 Copaciul s'a cletinat,
 Lazăr de sus mi-a picat;
 Sângele l'a podidit
 Și pe nas și pe guriță.
 Lazăr are trei surori,

Trei surori pe trei cărări:
 A mai mare
 Mai domólă,
 A mai mică
 Mai voinică.
 'N lapte dulce l'a scăldat,
 Sus pe masă l'așezat,
 'N foi de nuc l'a infășat,
 Lăturile le-a vërsat
 În calea voinicilor,
 În piperul Grecilor,
 În ardeul Sërbilor,
 În jimbla cucónelor,
 În franzela dómnelor,
 În vinul boerilor.
 La anul și la mulți ani! (2)

(1) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, p. 205–206.

(2) *Ibidem*, p. 204–206.

A treia variantă :

Sâmbătă de diminéță
 Lazăre,
 Lazărel mi s'a sculat
 Lazăre,
 Pe ochi negri s'a spelat,
 O secure și-a luat,
 La pădure mi-a pornit
 Și 'n copaciū mi s'a suit.
 Ramura nicī c'a tăiat,
 Trunchiul mi s'a cletinat,
 Lazăr jos că mi-a picat.
 Sângele l'a podidit
 Și pe gură și pe nas :
 Mort pe érbă c'a rămas.
 Are Lazăr trei surori:
 Trei surori pe trei cărări,
 L'aū cătat pân' l'aū găsit
 Și cu lacrămī l'aū jelit.
 Pe mâini dalbe că l'aū dus
 Și pe masă mi l'aū pus;
 'N lapte dulce l'aū scaldat,
 'N foi de nuc l'aū înfășat,

A patra și cea din urmă variantă sună precum urméză:

Sâmbătă de diminéță
 Lazăre,
 Lazăr din pat s'a sculat
 Lazăre,
 Pe ochi negri s'a spelat,
 La icóne s'a 'nchinat,
 Toporașul a luat,
 La pădure mi-a plecat,
 În copaciū mi s'a urcat,
 Copaciul s'a clătinat
 Iar Lazăr jos a picat,
 Sângele l'a podidit
 Și pe nas și pe guriță.
 Avea Lazăr trei surori,

În haine noi l'aū îmbrăcat.
 Iar lăturile-aū vėrsat
 Pe sub umbra nucilor,
 În calea voinicilor,
 În panglica fetelor,
 În ardeiul Sėrbilor
 În piperul Grecilor,
 În tămăia babelor.

De la *Belul* (1) maī la vale
 Se aude-o larmă mare
 De boerī și de cucóne
 C'a murit o fată mare:
 Fată mare, logodită,
 Și cu zestrea pregătită,
 Pentru Lazăr podobită,
 Cu perdele prinse 'n cuie,
 La ferestre cu gutuie;
 Cu perdele prinse 'n ace,
 La ferestre cu bobóce.
 La anul
 Și la mulți anī! (2)

Trei surori pe trei cărări,
 L'aū cătat pân' l'aū găsit,
 'N lapte dulce l'aū scaldat
 'N foi de nuc l'aū înfășat,
 Lăturile le-aū vėrsat
 Subt umbraru nucului
 În calea voinicului,
 În ardeiul Sėrbilor,
 În piperul Grecilor,
 În panglica fetelor . . .

De la Belu maī la vale
 S'auđit un sgomot mare
 De boerī și de cucóne
 C'a murit o fată mare,

(1) Numele unui cimitir din București.

(2) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, p. 205.

Fată mare, logodită,
 Cu tótă zestrea gătită,
 Cu perdele prinse 'n ace
 Par' c'ar fi nisce bobóce,

Cu perdele prinse 'n cuie
 Par' c'ar fi nisce gutuie.
 La anul și la mulți ani! (1)

Acesta e cântecul lui Lazăr și variantele sale câte-mi sunt mie până acuma cunoscute.

Femeile de prin mahalaua *Bisericeii sărace* din Bucuresci însă istorisesc cu totul alt-fel povestea lui Lazăr de cum reese din cântecele reproduse.

Đice-se adecă că Lazăr eră mititel.

Intr'o đi scânciă, cerënd mamei sale să-ı facă plăcintă.

Mamă-sa torceà la gura sobei.

Lazăr se duceà la dinsa, o întindeà de mână ca să se scóle să-ı facă plăcintă, iar dinsa il respingeà și cu mâna și cu vorbe bune, împăciuitoare.

Lazăr se îndârjă maı rău : plângeà, se trântià de pămînt, până ce se trânti în fusul pe care mama sa il scăpase din mână.

De aci în colo povestea e la fel, cu surorile, cu scâldatul, etc. (2)

Copilele sau fetițele cari umblă cu *Lazărița* sunt de obicei de o virstă maı mică, și anume de la 6—12 ani. Și ele umblă adesea ori în grupe numeroase, ca și colindătorii la Crăciun. Iar după ce și-au isprăvit cântecul, primesc de la cei de casă drept răsplată că le-aū cântat vre-o câte-va ouă sau vre-o câți-va gologani. (3)

Datina descrisă până aci e usitată și la *Aromâni* din Peninsula Balcanică, cari o numesc *Lazar* și la cari se face, ca și în *Muntenia*, în ajunul Duminiceii Floriilor *tră vaiu*.

În acéstă đi fetele aromânce până la etate de 12 sau 15 ani, după ce se îmbracă în haină de sərbătóre, ieaū câte un coșuleț în mână și pornesc de cu diminéță, colindând din casă în casă și cântând următorul cântec :

(1) Com. de P. Dulfu și culésă în suburbia Foișoru din Bucuresci în 26 Martie 1896.

(2) G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 202—203.

(3) Com. de d-l P. Dulfu.

Lazare,
Pazare,
Când va z-viină Paștile?
— Mâne,
Poimâne,
Alantă Duminică.
Făatle s-cuminică,
Afendul da tōacă,
Priftēasa s-incliină.
Cu pescul tu fârină,
Astară vearđă hîarte,
Pōimâne ōauē aroși.

Saū :

Lazare,
Pazare,
Când va z-viină Paștile?
— Mâne,
Pōimâne,
Duminică alantă.
Fetile va z-giōacă
Mași ațea ma niică
Laēa va z-dinlică.

Saū :

Lazare,
Pazare,
Când va z-viină Paștile?
— Mâne
Pōimâne
Ea-le, ōa-le, dupu ușe
Cu nielu di gușe.

Lazare,
Nefericitule,
Când vor veni Paștile?
— Mâne,
Poimâne,
Ceea-laltă Duminică
Fetele se cuminică
Preotul tōcă,
Preotēsa se 'nchină
Cu pescele 'n fârină,
De séră cu verđi fierte,
Poimâne ōuē roși.

Lazare,
Pazare,
Când vor sosi Paștile?
— Mâne,
Poimâne,
Duminica ceea-laltă.
Fetele vor jucă
Numai cea mică
Béta se va dumicā. (1)

Lazare,
Nefericitule,
Când vor veni Paștile?
— Mâne,
Poimâne,
Iată-le, iată-le, după ușă
Cu mielul de gât.

Coșulețul, ce-l duc în mână, este îmbrăcat în flori naturale, pe cari fetele le adună în ajun de 'prin văi și liveți, mergând mai multe împreună și cântând diferite cântece pe tot timpul culesului. Aceste flori sunt păstrate în apă cu îngrijire până în ziua următoare.

Se cere tot odată ca fetele înseși să-și împodobescă coșulețul.

(1) Adecă : se va rupe de plânset.

La *Fărșeróte*, fetele, după ce se adună mai multe la un loc, ieau un *maliú*, lemn cu care se bat hainele de lână la spălat, și-l îmbracă în haine de voinic, sau de băiat. Ele caută să-l facă cât se poate de frumos. Apoi una dintre ele îl poartă în brațe și cu el merg din casă în casă, cântând pe *Lazare-pazare* și povestind în glumă, — altă dată poate în serios, — cum frumosul Lazar a fost omorât, împușcat sau străpuns de vre-o fără sêlbatică, pe când pásceà turma în pădure, sau invocând diferite alte motive.

Fata, care îl poartă în brațe, când intră în casa cui-va, face pe înristata, dacă este vre-una mai glumêță și care nu se rușinează, fiind-că cei cari primesc pe *Lazarine* — așa se numesc fetele cari umblă cu Lazar—o tachinează, dicându-î că «frumos mire și-a ales, făcând alusiune la *malîlu* din brațe-î. Apoi îi mai spun: *tóra malîlu ș-nîinti cu un gïoni aleptu*, acuma cu *malîul* și la anul cu un fêt frumos, și altele de acestea.

Pentru acésta fetele aleg o fată mai mică, care n'ar avé vîrstă de măritat, ca să poarte *malîlu*, și pe care prin urmare să nu o atingă așa direct urările, ca și împunsăturile glumeților.

Aromâniî din *Tesalia* obiceinesc a face o păpușă, care reprezintă un băiat și pe care o poartă de mână două fete sau doi băeți, fiind-că aci umblă și băeții cei mici cu *Lazarul*.

Fie-care *Lazarină* sau *Lazarin* poartă câte un coșuleț cu flori naturale.

La *Vlaho-Clisura* umblă singură fie-care fată.

Iar celor ce umblă *de a Lazăr* li se dau ouă, fructe și une-orî bani.

Obiceiul acesta este practicat în Peninsula balcanică, în tótă splendórea sa, mai cu sémă de către țigancele turcóice.

Acestea se îmbracă cu flori la cap, pe corp, și apoi câte 3—4 umblă din casă în casă. Una dintre ele, cea mai bêt-rână, cântă cu *daiereaua* și din gură, pe când cele-lalte două sau trei danséază, avênd pe piept și pe cingătóre diferite obiecte sunătóre, asemenea celor atárnate de *Călușari* de-a lungul piciorului.

Cele din *Bitolia* cântă, în limba țigănească, românească, turcească și mai des în cea bulgărească, pe la creștini.

De sigur că Țiganii au împrumutat obiceiul acesta de la popoarele creștine din Peninsula balcanică.

Ele se numesc *Lazarchii*, *Lazareti* și *Lazarini*.

Li se dă banii sau pâne și ori-ce poftesce fie-care.

Tot așa de răspândit este obiceiul acesta și printre Bulgarii și Grecii din Macedonia și Tesalia.

În unele orașele aromânesce însă acest obicei nu se practică de loc. (1)

Tema recitativului, după cum observă d-l G. Dem. Teodorescu, este mărtea nefericită, chiar din prețuia nunții, a tinerului Lazăr, a cărui mirésă e represintată printr'o copilă, spre a înduioșă mai mult pe spectatori. (2)

Din descrierea de mai sus a acestui obicei la Români din *Muntenia* și din colindele referitoare la *Lăzărel*, se vede o mare asemănare cu *Lazărul* aromânesc așa cum se practică la Fărșeroți, căci în colindele românesce despre *Lazăr* se povestesc, că Lazăr, cerând mamei sale să-i facă azimă și acesta nevoind, el a plecat la pădure cu oile, s'a suit pe o cracă, ca să scuture frunze oilor, dar bătând vântul tare, craca s'a rupt, sau, că s'ar fi străpuns cu fusul, pe care mama sa îl scăpase din mână. (3)

V.

MOȘII DE FLORI.

Se dice că în vremea de demult o femeie avea un băiat, și băiatul acela se numia *Lazar*, și era slab și doria să mănânce plăcinte.

Însă mama lui n'avu când să facă și să-i dea plăcinte

(1) P. Papahagi, *op. cit.*, p. 733—736.

(2) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop.*, p. 203.

(3) P. Papahagi, *op. cit.* p. 736 și G. Dem. Teodorescu loc cit.

de mâncat, și Lazar murì de dorul plăcintelor. Și ziua, în care a murit el, erà o zi de Sâmbătă.

Mama lui, vădënd acésta, se întristă și începù a plânge și a dice :

— Să nu fie ertată de Dumneđeù femeea aceea, care nu va face în *Sâmbăta lui Lazar* plăcinte!

Și de atunci fac femeile totdeauna în Sâmbăta lui Lazar plăcinte. (1)

Însă plăcintele, ce le fac ele, nu le fac numai pentru sine și pentru familianții lor, ci cele mai multe dintre dînsele le fac pentru cei sërmanî, cari nu sunt în stare a-și face singurî plăcinte, și acelora le trimit apoi ca *Moși* de sufletul morților, cari așteptă în ziua acésta la pórta raiului. (2)

Și *Moși* aceștia se numesc *Moși de Florii*, una pentru că cad nemijlocit înainte de *Florii*, și al doilea pentru că ei se trimit celor sërmanî și cu deosebire unde sunt copii mici nu numai în Sâmbăta lui Lazar, ci și în ziua de *Florii*.

În multe comune din *Bucovina* însă nu se trimit în aceste două zile numai plăcinte ca *Moși*, ci și alte obiecte.

Așa, bună-óră în satele Buninți și Frătăuțul-noù este datină de a se trimite pe la case câte-o ulcică plină cu miere, de-asupra gurei cu un colac saù franzolă, iar la tórtă cu o lumină lipită. (3)

Româncele cele mai cu stare din unele părți ale *Transilvaniei*, precum bună-óră cele din comuna Retég, fac în acésta zi nisce pânișóre de grîu împletite în forma spiralelor de la orologiù. Pânișórele acestea, cari aù mărimea cam de două ouë (4) de *prescură* lipite la olaltă, saù ca două *jemble* (5) câte de doi bani, se numesc *Florii* sing. *Florie*. Floriile acestea le daù apoi băeților săraci din vecinî de sufletul morților.

(1) Din Tereblecea, dict. de Maria Luncean și com. de P. Scripcariu ; — și din Liuți, dict. de Maria Stefánescul și com. de Dim. Bondariu.

(2) Dat. Rom. din Balacéna, dict. de Vas. Rusul și com. de Const Ureche.

(3) Com. de Vesp. Corvin și Vesp. Reuț.

(4) Ouë = bobife.

(5) Jemble = jemne — franzole — bulci

De regulă chémă câte-un băiat din casa, unde vor să trimită *Florii*, și-l întreabă:

— Câți frați sau câți copii sunteți?

Băiatul întrebat spune 2-3-4-5, adică câți sunt, iar muerea, care l'a chemat, îi dă apoi atâtea *Florii* câți copii sunt ei la părinți, ba une-ori câte două pe de-asupra pentru mama sa și tată-său, iar dacă sunt în acea casă și moșnegi, trimite și pentru aceia câte-o *Florie*. (1)

În *Banat* este datină ca în toate casele să se coccă atâtea pâni de grâu, câți membri are familia, dar pânilor nu sunt de una și aceeași mărime, ci variază conform etății membrilor de familie. Aceste pâni se împletesc din aluat de grâu cu multă grijă și pe de-asupra se înfrumusețază cu cununii, cruci, ori alte figuri tot din aluatul acela. (2)

În fine atât în *Transilvania* cât și în *Banat* este datină de a se pune în această zi *apă și salcă verde* sau alte ramuri verzi la crucile și pe mormintele morților. (3)

În *Dobrogea* este obiceiul de a se aduna în Sâmbăta lui Lazar trei fete mici ca de 12 ani, dintre cari una se împodobesce pe cap cu *tel* (betelă) făcându-se că este mirésă, a doua se lęgă la cap cu un tulpan și a treia ține un paner cu ouă în mână; ast-fel merg apoi pe la case și dau ouele de pomană. (4)

VI.

FLORIILE.

Sub cuvântul *Florii* și *Duminica florilor*, după cum se spune pretutindene în Bucovina, sau *Duminica flòrilor* și *Staurile flòrii*, după cum se spune în unele părți din Tran-

(1) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(2) Mangiuca, *Calend. pe an. 1883*.

(3) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul; — Mangiuca, *Calend. cit.*

(4) Burada, *O călătorie în Dobrogea*, p. 25.

silvania, precum bunăoară în comuna Retég (1), ori *Staulele florilor*, după cum se spune în comuna Văleni din Moldova (2), se înțelege Dumineca cea de pe urmă din Păresimi sau Postul mare.

Ea se numește, după unii, *Florii* și *Duminica florilor* sau și *Dumineca vlăstărilor* de aceea pentru că poporul a întâmpinat pe Domnul nostru Iisus Christos, când a intrat ultima oară în această Duminecă în Ierusalim cu ramure de finic precum și cu alte flori. (3)

După alții se numește *Dumineca florilor* de aceea pentru că în această zi se scot pretutindenea la toate bisericile sălcii de se sfințesc (4), precum și pentru aceea fiind-că, din ziua acesta începând înainte, încep toți pomii și toate florile a înmuguri și a înflori. (5)

Și iarăși după alții pentru că în această zi se umple ciubărașul cu *florile*, adică cu fiertura scórței de pădureț, a sovîrvului și a frunzelor de pădureț, cari servesc spre înflorirea ouălor pentru Paști. (6)

Afară de sfințirea și împărțirea *mâșișórelor*, despre cari vom vorbi mai pe larg în capitolul ce urmează, se mai ob-

(1) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(2) Sim. Manguuca, *Calend. cit.*

(3) După spusa Rom. din Stroesci, com. de D. Gemeniuc; — și a celor din Frătăușul-vechiu, dict. de Eudochia Isopescu: «*Florile* se numesc așa, pentru că locuitorii din Ierusalim l-au întâmpinat pe Domnul nostru Is. Chr. când a intrat în acest oraș cu crenguțe înflorite.»

(4) După spusa Rom. din Frătăușul-vechiu, com. de I. Covașă; — și a celor din Lucăcesci, com. de Iacob Paicu: «*Ómenii* duc în ziua de *Florii* la biserică *mâșișóre*, pe cari preotul le sfințește și apoi le împărțește iar ómenilor, aducându-se prin acesta aminte de intrarea Domnului nostru Is. Chr. în orașul Ierusalim, când i-a eșit tot poporul cu ramure de finic în mână, bucurându-se de sosirea lui. Și de aceea se numește această sfință zi *Florii*.»

(5) Com. de d-l Orest. Dlujanschi: «Poporul crede că ziua acesta se numește *Florii*, pentru că fie-care pom muguresce»; — din Mitocul-Drăgomișnei, com. de Alex. Romaș: «*Florii* se numește pentru că acuma înflorește bărbănocul și alte plante»

(6) Dim. Dan, *Comuna Straja și locuitorii ei*, Cernăuți 1897, p. 96: «In ziua *Florilor* se umple ciubărașul cu fiertura scórței de pădureț, ceea ce stă așa până joi înaintea Paștilor, când se fac cu ea ouăle cele roșii în felurite desemnuri.»

servă în ziua de Florii încă și alte datine și credințe, și anume:

Pe la 12 ore de noapte spre Florii fierb apă cu busuioc și cu fire de la canafurile ce se află la prapuri și pe cari le fură la vre-o înmormintare a unei fete mari.

După aceea în ziua de Florii ieau ele și se spală cu această apă pe cap, ca să aibă păr frumos și să strălucască ca fiarele de la prapuri și să fie plăcute ca și cum se bat flăcăii după busuioc.

După ce au făcut acesta, tornă apa ce a rămas la rădăcinile unui păr, rostind următoarele cuvinte :

— Cum îi peru când îi înflorit de frumos, așa să fiu și eu de frumoasă; cum se uită omenii la un păr înflorit, așa să se uite și la mine!

Maî cred că cel ce se cuminecă în ziua de Florii, înainte de a se apropiă de preot ca să se cuminece, orî-ce va gândi în acel moment, Dumneșeu îi va împlini dorința. (1)

În ziua de Florii e bine să se culégă tot felul de flori de primăvară și să se ducă la biserică, pentru că *acésta e ziua florilor*.

Cum va fi în ziua de *Florii*, așa va fi și în ziua de Paști. (2)

În unele părți din *Muntenia* nici un om nu se spală pe cap în ziua de Florii, nici nu se rade, de frică că *înflóre* (albesce) ca pomi. (3)

Românii din *Banat*, din contră, dic că nu e ertat a se spêlă pe cap în *Sêptemâna florilor*, ca să nu încărunțescă. (4) În ziua de Florii însă își spală capul cu apă descântată, anume ca să le crească și să li se conserve părul. Iar după ce s'au spêlat, tornă apa la rădęcina, unui păr altoit. (5)

În *Muntenia* în Duminica florilor se începe și *scrânciobul*

(1) Dat. și cred. Rom. din Putna, dict. de Irina Crețan, com. de Nic. Goraș.

(2) Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 97; — «*Ședětórea*», an. I, Fălticeni 1892, p. 192.

(3) Din *Rêsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Andreesci, pl. Giorț, jud. Gorj.

(4) Com. de d-l Aurel Iana din Maidan.

(5) Sim. Manguuca, *Calend. cit.*

saŭ *dulapul* pe la locuri cu verdéță și ține în fie-care duminică cu cele trei zile ale St. Pasci până la *Înălțare* (Ispas), și se face horă mare, mese întinse și cu ciocnire de ouë roșii. (1)

În fine merită a fi amintit și aceea că în ziua de Florii e pretutindenea, în toate țările locuite de Români, datină ca să se mănânce pesce. (2)

VII.

MĂȚIȘORELE.

Sub cuvîntul *Mățisor* pl. *Mățisori*, *Mățisora* pl. *Mățisore* și *Motănaș* pl. *Motănași* înțeleg Români din Bucovina *flórea sălciei*.

Evanghelistul Luca (21, 1—11) ne spune că Domnul nostru Iisus Christos, când a intrat, după învierea lui Lazăr, în Ierusalim, a fost de către partea cea mai mare a locuitorilor acestui oraș întîmpinat cu ramure verđi de arbori și mai ales de finic.

Amintirea acestei intrări sêrbătorești a Domnului nostru Iisus Christos în Ierusalim, biserica noastră ortodox-orientală o serbeză cu o deosebită solemnitate în fie-care an în ziua de Florii.

De óre-ce însă în părțile noastre nu cresc finici, de aceea Români întrebuițeză, în loc de ramure de finic, rămurele verđi de *Salcie*, lat. *Salix alba* L., care înflorește tocmai pe timpul acesta și ale cărei flori se numesc *Mățisore*. (3)

(1) E. Baican. *Obiceiuri la Români*, Bucuresci 1884, p. 17.

(2) Dr. G. Crăiniceanu, *Igiena țeranului român*, Bucuresci 1895, p. 224; — P. Papahagi, *op. cit.*, p. 734: «Se obicinuesce în *Duminea Floriilor* să se servescă la masă pesce, la prânđ, iar sêra din ajunul Duminiceii Floriilor, la cină, verdețuri gătite cu unt-de-lemn.»

(3) După spusa Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilén: «In *Duminea Floriilor* merg ómenii și femeile la biserică, unde capetă fie-care câte o crenguță de mățisore. Acea crenguță de mățisore însemneză ra-

Causa de ce întrebuințază la această ocaziune numai ramure de *salcie*, adică *Mâțișóre*, și nu și de alți arbori, se vede din următoarea legendă din *Muntenia*, com. Rași, jud. Ialomița :

«Pe când eră Isus Christos răstignit pe cruce, *Maica Domnului* a audit și a încălțat opincii de fer, a luat în mână toiag de oțel și a plecat plângând ca să găsească pe Isus.

«In cale plângând a întilnit o bróscă, care a întrebat-o de ce plânge.

«Iar *Maica Domnului* i-a spus că a avut un băiat și i l'a răstignit Jidovii.

«Bróscă i-a spus că și ea a avut nouă puți mititei și frumușei, cu ochii *bășicăței*, și i-a omorît un car pe toți și tot nu se mai bocesce așa.

«*Maica Domnului*, auđind acesta, i-a đis că, murind, să nu se mai *impută*.

«Apoi mergând mai departe a dat peste o apă, la marginea căreia se află o *salcie*, și i-a đis să se facă punte peste apă.

«*Salcia* a ascultat, s'a prefăcut în punte, și *Maica Domnului*, trecând peste dînsa, a binecuvîntat-o ca să nu se pótă face cărbuni din ea și să se ducă în toți anii în điuă de Florii la biserică.

«Și de atunci se duc în điuă de Florii rămurele înflorite de *salcie* la biserică.» (1)

In ajunul Floriilor pălimarul, dimpreună cu vre-o câți-va băetani său și alți ómeni, se duce și, aducând mai multe brațuri de *Mâțișóre*, le pune în biserică, unde le lasă apoi până a doua đi diminéță.

A doua đi diminéță preotul ce liturghisesc, nemijlocit după ce a cetit sf. evanghelie la utrine, sfințesc *mâțișórele* aduse și le predă apoi iarăși pălimarului, ca să le împărtéscă poporului.

Pălimarul, luând *mâțișórele* sfințite, pune o parte dintre dînsese lângă tetrapod, ca fie-care creștin care vine la bi-

mul de finic, care l'a ținut fie-care în mână când l'a întîmpinat pe Chr. intrând călare pe asină în Ierusalim ; — a celor din Volovêț, com. de Ilie Buliga : «Sub *Mâțișóre* înțeleg ómenii la noi acele ramure de copaci, cu cari l'a întîmpinat pe Is. Chr. când a intrat în Ierusalim.»

(1) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu.

serică și sărută icóna intrării lui Isus în Ierusalim, să-și pótă luà câte-un rămurel de acestea, iar restul îl păstréză în altar până după sfirșitul liturghiei, anume ca să aibă ce împărți și celor-lalți credincioși, cari nu și-aũ putut luà singurĩ sau cari aũ venit cevà mai târziu la biserică.

Fie-care creștin, cum intră în biserică și sărută icóna de pe tetrapod, iea una, cel mult douë sau trei rămurele de acestea, și le ține cu cea mai mare evlavie în mână până după liturghie.

După liturghie, fie-care se duce cu dînsele drept acasă. Iar după ce aũ ajuns acasă, cei mai mulți inși aũ datinã de a se duce mai întâiũ la ocolul sau în grajdul vitelor și a pãli cu dînsele pe tóte vitele, anume ca să crească (1), iar vacile și juncele să se alunge mai de grabă (2), să înfloréscă cum înfloresc mățisórele. (3)

După ce aũ atins vitele, intră în casă și ating cu dînsele pe copiii cei mici, anume ca și aceștia să crească și să înfloréscă ca și mățisórele. (4)

Iar după ce aũ atins și copiii cu dînsele, le pun după icóne sau în alt loc din casă. Cei mai mulți inși însă nu le

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-nou, com. de Iul. Sidor : «Când se aduc *mățisórele* de la sf. biserică, se pãlesc cu dînsele, tóte vitele și din familie pe cei mai mici, ca să crească.»

(2) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, com. de I. Covașă : «In ziua de *Florii* se aduc *motãnași* sfințiți de la biserică, cu cari se bat vacile, creșându-se că se vor alungã mai de grabă»; — a celor din Tereblecea, dict. de Maranda Nimigén, com. de Pant. Nimigén : «In *Dumineca Floriilor* sau a *Vlãstãrilor* aduc *mățisorii* din biserică și se duc mai întâiũ în grajd la vite, se pãlesc vacile cu ele, ca să se alunge mai de grabă, și abia după aceea se duc în casă.»

(3) Dat. Rom. din Straja, com. de I. Dan : «Tot atunci se ating vitele cu o crenguță de mățisóre, ca vitele peste an să fie înflorite cum înfloresc mățisórele.»

(4) Dat. Rom. din Mitocul Dragomirnei, com. de Amf. Burac : «Tata sau mama, când vin de la biserică în ziua de *Florii*, aducând tot odată și *mățisóre*, pãlesc cu dînsele copiii peste cap, rostind la acéstã ocasiune urmátórele cuvinte : «Nu te pãlesc eũ, ci mățisórele, ca să nu uiți că «de ađi într'o sãptãmãnã e Pascele»; — a celor din Șcheia, com. de C. Lucaciũ : «Când vin ómenii in ziua de *Florii* de la biserică, lovesc pe toți bãeții cu mățisóre.»

viră în casă, ci le acață de-asupra ușei sub streșină (1), sau în alt loc unde-va, ca să nu umble nimeni cu dânsele (2), și acesta din cauză că, dacă le-ar viri în casă, atunci ar trebui să móră cine-va din acea casă (3), sau pentru că nu le merge bine la vite. (4)

Unii ieau vre-o câte-va mâțișóre de pe rămurelele aduse și le pun pe stupi, în credință că, făcând acesta, stupii se sfințesc, le merge mai bine și strîng mai multă miere peste an. (5) Iar alții pun vre-o câte-va mâțișóre pe straturi, anume ca să nu mănânce viermii legumele. (6)

(1) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de V. Botezat: «Fie-care creștin ieă câte o mâțișóră și o duce acasă. Acasă duse, nu le viră în casă, ci le acață de-asupra ușei sub streșină»; — a celor din Stupca, com. de Onufr. Căilén: «Intorcându-se ómenii de la biserică cu mâțișórele, nu le bagă în casă, ci le bagă unde-va sub streșină la casă»; — a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariu: «*Mâțișórele* sfințite se păstrează în casă la grindă, sau după căprior la streșina casei afară. Unii însă ȓic că nu-i bine de adus mâțișórele în casă, ci le pun sub streșina casei, sub un căprior»; — a celor din Mitocul-Dragomirnei, dict. de Domnica Hostiuc. și com. de Alex. Romaș: «Mâțișórele nu se bagă în casă.»

(2) Dat. Rom. din Crasna, com. de Em. Iliuț: «Ómenii aduc mâțișórele acasă, însă nu le bagă în casă, ci le pun într'un loc unde-va ca să nu umble nimeni cu ele»; — din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Preliceán: «La *Florii*, când aduci stălpările (mâțișórele) cele sfințite de la biserică, să nu le bagi în casă, ci să le lași afară sub streșina casei sau în alt loc unde-va.»

(3) Dat. și cred. Rom. din Udesei, dict. de Zamfira Niculi și com. de Darie Cosmiuc: «*Mâțișórele*, cari se sfințesc în ȓiua de Florii, cred ómenii că, dacă le aduc și le pun în casă, atunci móre cine-va din casa aceea, de aceea le pun afară, dinaintea casei.»

(4) Dat. Rom. din Buninți, com. de Vesp. Corvin: «*Mâțișórele*, cum le aduci, să nu le bagi în casă, pentru că nu le merge bine vitelor, ci să le puí sub streșina casei»; — Dim. Dan, *Credințe populare bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. V, Cernăuți 1895, No. 12: «*Mâțișórele Floriilor* nu e bine a le aduce în casă, ci a le pune sub streșina grajdului, și numai când tună și fulgeră, a afumă în casă cu ele, și apoi fulgerul nu va atinge acea casă.»

(5) Dat. Rom. din Volovet, com. de Ilie Buliga: «După ce ies ómenii de la biserică, este datină la noi ca ómenii să pue mâțișóre pe stupi, spunând că stupii se sfințesc, le merge mai bine și strîng mai multă miere peste an.»

(6) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu: «*Mâțișorii* să fie puși pe straturi, căci viermii nu mănâncă legumele»; — a celor din Secu-

Mâțișorele se păstrează în locul unde s'aũ pus peste tot anul și se întrebuițeză ca léc contra mai multor bóle, precum : contra *gâlcilor*, *frigurilor*, *durerii de grumaz* și a *jigului* la ómenĩ, precum și în contra *Ariciului* la vite.

Cei ce capetă bólele sus amintite înghit câte una până la trei mâțișóre și le trece (1), iar vitelor le daũ în tãrițe și se afumă cu dínsele. (2)

Mulți inși însă cred că, dacă înghit trei mâțișóre sfințite în ziua de Florii, nu se prinde nici un fel de bólă de grumaz în decursul anului de dínșil, iar dacă unul saũ altul a întârziat de a o face acésta, apoi trebuie să înghiță o mâțișóră, însă numai spre trecerea *gâlcilor*. (3)

Drept aceea, mai cu sémă tinerii și tinerele, cari voesc să nu-ĩ dóră gâtul peste an, cum ies în Dumineca Floriilor din biserică, saũ nemijlocit după ce aũ ajuns acasă, înghit câte un mâțișor întreg. (4)

riceni, com. de Gavril Gușet: «Alți le pun pe straturi, cu scopul că atunci nu ar róde viermii legumele, fiind-că ele înfloresc întâiu și nu le mánăncă nimic.»

(1) Dim. Dan, *Credințe populare bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. V, Cernăuți 1895, No. 2, p. 2: «Se crede că este bine a înghiți în Dumineca Floriilor mâțișóre sfințite, și apoi acela va fi scutit de gâlcĩ»; — Dat. Rom. din Crasna, com. de Vas. Iliuț: «Se țice că, dacă are cine-va durere de gât și va înghiți o mâțișóră, se vindecă»; — a celor din Pãtrăuț, com. de Vict. Morariu: «Cine are friguri să înghiță trei mâțișóre, și-ĩ trece»; — a celor din Șcheia, com. de C. Lucaciũ: «*Mâțișorele* le strĩng peste an, căci se crede că acei, cari pãtimesc de *friguri*, se vindecă, dacă înghit mâțișóre.»

(2) Dat. Rom. din Crasna, com. de Vas. Iliuț: «Ómenii spun că mâțișórele sfințite ce le aduc de la biserică sunt bune de léc, afumă vitele cu dínsele»; — tot din Crasna, com. de Em. Iliuț: «*Mâțișorele* se întrebuițeză pentru bóle de vite, punându-se în tãrițe»; — a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu: «*Mâțișorii* trebuie apoi de léc pentru vite»; — a celor din Mitocul Dragomirnei, dict. de Domnica Hostiuc și com. de Alex. Romaș: «*Mâțișorele* se întrebuițeză la vite și anume la o bólă care se numește *Ariciũ*»; — a celor din Tereblecea, dict. de Maranda Nimigén: «Vlãstãrile de salcie saũ mâțișorii is bunĩ de afumat vitele când se bolnãvesc.»

(3) Dat. și cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de Gheorghe Telégă.

(4) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de P. Scripcariũ; — a celor din Straja, com. de I. Dan: «În ziua de Florii se înghit mâțișóre, ca să fie scutiți de durere de grumaz.»

Tot așa fac și cei ce voesc să n'aibă *gâlcî* (1) și să nu-i taie *jigul*. (2)

Mulți inși îndătinéză a înghiți câte o mătîșoră în ziua de Florii, nu numai ca să fie scutiți contra bôlelor sus amintite, ci tot odată ca să fie ușori și sănătoși ca florile peste an. (3)

Mătîșorele sfințite se consideră de către popor și ca un mijloc de apărare în contra grindinei, precum și în contra furtunilor.

Drept aceea uni, vara, la vreme de slôtă, tunete, fulgere, trăsnete și grindină, pun mătîșore pe foc, creșdend că fumul ieșit dintr'insele împrăștie slôtă, fulgerul, tunetul și grindina. (4)

Alții, când este vre-o cumpănă fôrte mare, ieău mătîșo-

(1) Dat. Rom. din Pătrăuș, com. de Vict. Morariu: «Cine înghite în ziua de Florii un mătîșor sfințit, fără să-l atingă, acela va fi ferit de gâlcî tot anul»; — a celor din Volovêș, com. de Ioan Buliga: «In ziua de Florii cred ômenii că, dacă vor înghiți un mătîșor de pe beșisorul adus de la biserică, n'ar avé tot anul gâlcî»; — a celor din Tereblecea, dict. de Maranda Nimigén: «Cine voesc înghite mătîșori, ca să nu facă gâlcî, și anume doi, pentru că gâlcile se fac pe amindoué părțile»; — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de P. Prelipcén: «Pe la Florii e bine să înghiți trei mătîșore, însă să le ieî cu mâna dréptă după cap și așa să le îmbugi, căci atunci ești scutit peste tot anul de gâlcî.»

(2) Dat. Rom. din Stroesci, com. de D. Gemeniuc: «La Florii aș ômenii datină că, venind de la biserică, ieău mătîșore sfințite, pe cari le înghit pe inima golă, đicend că nu-i taie jigul tótă vară și-s mai ușori.»

(3) Dat. și cred. Rom. din Stroesci, com. de D. Gemeniuc; — a celor din Crasna, com. de Em. Iliuș: «Ômenii în ziua de Florii se duc la biserică și-și ieău mătîșore și, înghițind o mătîșoră, đic că vor fi peste an sănătoși ca florile.»

(4) Dat. Rom. din Straja, com. de I. Dan; — a celor din Ilișesci, com. de V. Botezat: «Mătîșorele se întrebuintéză în contra furtunilor de pétră. Când vine vre-o furtună, când fulgeră și trăsnesce, le aprind în casă și afumă cu ele»; — a celor din Liuđii-Homorului, com. de Emil. Têutul: «In ziua de Florii se aduc mătîșore la biserică și se sfințesc, iar după ce s'au sfințit se aduc acasă și se păstréză peste tótă vară, iar în timp de pericol, d. e. când este plóie cu ghétă, se pun în foc și se ard ca jertfă lui Dumneđeș și se rógă ca să înceteze plóea»; — a celor din Siret: «Cu mătîșorele afumă o sémă de Românce când tună»; — și a celor din Gura-Humorului, com. de Emilian Netea: «Mătîșorele de la Florii sunt bune de aprins pentru grindini mari.»

rele de sub strășină le afumă cu tămâie sfințită în ziua de Paști, și apoi încunjură de mai multe ori casa cu dinsele. (1)

Și iarăși alții, când ved că se apropie vre-o grindină mare de sat, oraș, sau ce este, spun că e bine să ieși mătisoare sfințite, să ieși cu dinsele înaintea grindinei până ce nu apucă acesta a trece pe hotarul satului său al orașului și să rostesci cuvintele întrebunțate la ajunuri, când postesc, ca să se pôtă oprî grindina, și cum ai făcut acesta, grindina îndată apucă în alte părți. (2)

Dacă nu e cu puțință de a ieși înaintea grindinei afară de sat, atunci se dice că e de ajuns și numai atâta dacă o femeie castă se desbracă și dă în dosul casei mâna cu mătisoarele, atunci norii și *pétra* (grindina) imediat după acesta se duc peste hotare. (3)

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* cred asemenea și spun că *Mătisorii* cei aduși de la biserică în *Duminica Floriilor* sunt buni să-i aprind și să afumi casa cu ei când e tempestată (4), vreme grea. (5)

În *Banat*, Sâmbătă înainte de Florii, preotul cu copiii și poporul scot la vecernie litia și aduc *ramure de salcă*, cari, sfințite în ziua de Florii, se împart tuturor cari vin la biserică.

Din aceste *sălcuțe* dau frunze tuturor vitelor, iar unele le păstrează în casă pentru sănătate și, când se întâmplă de ar bate pétra, aruncate afară, se opresce grindina. (6)

Iar Românii din unele părți ale *Munteniei* merg cu toții în ziua de *Florii* la biserică, cu scop ca să ieă câte o nuia, dicând că aș noroc să crească cânepa. Iar după ce o aduc acasă, o pun colac la icône în casă și, în timpul grindinei

(1) Dat. și cred. Rom. din Mihoveni, dict de Paraschiva Cojoc, com. de Vesp. Corvin.

(2) Dat. și cred. Rom. din distr. Rădăuțului, com. de d-l P. Prelipćen.

(3) Din Siret, com. de d-l Or. Dljanschi.

(4) Com. de d-l B. Iosof.

(5) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «La Florii aduc ónenii de la biserică *mătisoare slujite*, cari se păstrează pe la icône peste tot anul și se aprind când e vreme grea.»

(6) Com. de d-l Aurel Iana, preot în Maidan.

(petrei), o aprind și afumă cu dînsa, sau o pun pe acoperișul casei, ca să înceteze grindina. (1)

Maî departe, *mâțișorele* sunt bune de pus în lăutóre. Și dacă este uns în casă, se aduc în casă, iar de nu, se lasă afară, fiind-că, dacă le-ar aduce în casă neîngrijită, casa aceea ar rămâne neîngrijită peste tot anul. (2)

Iar dacă în ziua de *Flori* umbli încins cu *salcie* dusă la biserică, atunci se crede că nu te maî dóre mijlocul. (3)

În fine, *mâțișorele* se maî întrebuintéză încă și la negoț. Așa bunăórá, dacă duce cine-va la tîrg un porc, un cal, o vacă, o páreche de boi sau vre-o câte-va oi de vîndut, și atinge cu *mâțișorele* vitele ce voesce să le vîndă, atunci neguțitorii se îngrămădesc la dînsule, tocmaî după cum se îngrămădesc ómenii în ziua de *Flori* ca să ieă *mâțișore*. (4)

(1) Din *Rěsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Andreesci, pl. Gilort, jud. Gorj ; — I. N. Constantinescu, *Superstiții din Ciulnița* (Ialomița), publ. în «*Ședětórea*», an. III, Fálticeni 1895, p. 122 : «*Salcie* de la *Flori* făcută cercuri și pusă la icóne e bună să se aprindă când fulgeră și trăsnesce și este cine-va singur în casă.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Securiceni, com. de Gavr. Gușet.

(3) C. Gheorghinescu, *Superstiții*, publ. în «*Ședětórea*», an. III, Fálticeni 1895, p. 120.

(4) Dat. și cred. Rom. din Securiceni, com. de Gavr. Gușet : «Despre *mâțișore* se maî crede că, dacă are cine-va o vită de vîndare și o bate cu *mâțișore*, atunci se strîng și se bat atâția neguțitori după dînsa, cum se bat ómenii după *mâțișori*.»

JOIA-MARE.

I.

JOIA-MARE.

Sub cuvîntul *Joia-mare* (1), numită altmintrelea și *Joimarele*, *Joimari* (2), *Joia-patimelor* (3), *Joia-négră* (4) și mai rare-orî *Joimărică* (5), se înțelege Joia cea de pe urmă din Păresimi sau Postul mare, adecă Joia cea din *Săptemâna patimelor* sau dinaintea Pascilor.

Joia acésta, după credința și spusa Românilor din *Muntenia*, este terminul cel de pe urmă pînă când aũ femeile și cu deosebire fetele să-și tórcă lănețele și mai ales cânepa.

Femeile și fetele cele leneșe, cari nu și-aũ tors pînă în acéstă ȃi tóte lănețele și cânepa, precum și acelea ce nu cos cămăși nouă de Pasci, o pățesc fórte rău, căci *Joimărița* sau *Joimărica*, care are datină de a umblă în ajunul

(1) Pretutindenea în Bucovina.

(2) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Madeia, jud. Suceva, în Moldova ; — com. Buresci, jud. Olt și com. Ialomița, pl. Cerna, jud. Mehedinți, în Muntenia ; — In Banat, com. Maidan, com. de d-l Aurel Iana ; -- Veđi și Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883.*

(3) Pretutindenea în Bucovina.

(4) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Saran, jud. Constanța, în Dobrogea.

(5) Idem, com. Ghergani, jud. Dîmbovița și Usa-de-jos, jud. Argeș, în Muntenia.

acestei zile pe la toate casele, pe care femei sau fată o află că nu și-a tors toate cele ce a avut să le torcă în decursul Păresimilor sau n'a cusut cămăși nouă de Paști, nu numai că o batjocoresce și o muștră foarte aspru pentru acesta, ci-i aprinde și arde încă și totă cânepa rămasă netorsă. Ba nu odată și nu pe o femeie sau fată o bate peste degete sau o arde, iar pe fetele cele mai leneșe le răpesc și, ducându-le cu sine acasă, le frige și le mănâncă. (1)

După credința și spusa Românilor din *Bucovina* și a celor din *Moldova* însă, *Joia-mare* este începutul *Joilor* ce urmează până la *Ispas* sau *Înălțarea Domnului*, în cari Românele nu lucrează mai nimic, și mai ales nu torc, nu cos și nu fierb cămăși, anume ca să nu le bată *pétra* (2) pomelele și semănăturile, apoi pentru ca să nu se întorcă ploile și să se facă secetă (3), precum și pentru rodirea pomilor și a semănăturilor. (4)

Românele din *Banat* serbeză asemenea *Joi-marele*, după cum o numesc ele, însă și acestea mai mult numai cu nelucrare în casă (5), ca și cele din *Moldova* și *Bucovina*.

Cele mai multe Române din *Bucovina* însă au datină în *Joia-mare* de a umple *borș*, creștând și ținând că *borșul* umplut în această zi nu se strică tot anul. (6)

Tot în această zi o sémă de Române dau husce la boboci de mâncat, ca să nu péră de *hârcă*. (7)

(1) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu.

(2) *Pétra* = ghéță, grindină.

(3) «*Șeștóra*», an. III, Fălticeni 1894, p. 48 : «Din *Joi-marî* (Joia dinaintea Paștelui) și până la *Ispas* (Înălțarea Domnului) nu se torce, cose, fierbe cămăși, etc. *Joile*, că bate pétra, ori se întorn ploile și se face secetă.»

(4) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Alex. Romaș : «Din *Joia-mare* nu se lucrează nouă *Joiuri* după olaltă pentru rodirea pomelor și a semănăturilor.»

(5) Com. de d-l Ios. Olariu.

(1) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de G. Telégă; — Dim. Dan, *Credințe populare bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. V, Cernăuți 1895, No. 44, p. 2 : «In *Joia-mare* este bine a umple *borș*, c'apoi *borșul* se ține bun tot anul.»

(2) Idem, com. de G. Telégă. — Sub cuv. *hârcă* se înțelege o bôlă care o capătă bobocii, când beu must de pe lângă gunoiu.

Iar dacă va fi cine-va bătut în *Joia mare*, atunci spun *Bucovinenii* că are să aibă tot anul buboie pe trup. (1)

Pasca, — scrie W. Schmidt cu privire la Românii din *Transilvania*, — se cöce Miercuri în săptămâna mare, iar în *Joia verde*, adecă în *Joia-mare*, se sfințesce. Deci Românul, care și de altă dată nu împrăștie, nici nu aruncă înadins nici o fărâmură de pâne, tötă fărâmurica de pască o consideră ca sfință și, adunându-o cu o îndoită îngrijire, o dă vitelor în nutreț spre mâncare, anume ca binecuvîntarea lui Dumnezeu să fie cu dânsele. (2)

Tot în *Transilvania* există credința că, dacă se pune în *Joia-mare* o cloșcă, scöte mai numai cocoșei. (3)

Maî departe, atât în *Transilvania* cât și în *Banat* există credința că în ziua de *Joia-mare* nimëruî nu-î este ertat să dörmä, căci cine dörme în ziua acësta, acela rëmâne puturos, leneș și netrebnic un an întreg până la anul următor (4), și cu deosebire dacă dörme vre-o femeie în acëstă zi, atunci, după credința Românilor din *Moldova*, venind *Joimărița* sau *Joimărica* și aflându-o dormind, o face leneșă și incapabilă de lucru peste tot anul. (5)

În *Banat*, comuna Maidan, se ieă în dimineța Joiî marî o cămașă și o oglindă din casă și se pun la un pom verde și tînër, și maî cu sëmă la un pë (că e maî bine), să rësară sórele peste ele, anume ca să facă cu dânsele peste an far-mece și descântece. (6)

Tot în *Banat*, în presëra *Floriilor*, a *Joimarelor* și a *Pascilor*, fetele cele marî și nevestele cele tinere, carî voesc să fie căutate și jucate de feciorî în sërbătorile Pascilor, duc câte-o sgardă din baniî de la grumaz la un isvor orî la o fântână, de unde se bea multă apă peste an și, ascunđându-o bine, o lasă peste nópte ca să stea acolo. Iar în

(1) Cred. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu.

(2) *Das Jahr und seine Tage*, p. 7.

(3) Com. de d-l B. Iosof.

(4) W. Schmidt, *op. cit.* p. 7; — Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 și 1883*.

(5) Dim. Cantemir, *Descriptio Moldaviae*, București 1872, p. 142; — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 74.

(6) Com. de d-l Aurel Iana.

sărbătorile Pascilor, mergând și luându-o de unde aș ascuns-o, o pun iarăși la grumaz.

Făcând acesta, cred că vor fi căutate și jucate de ajuns. (1)

În fine, atât în *Banat* cât și în *Transilvania* este datină de a se face cunună pentru fie-care persoană din familie și a se arunca apoi pe acoperământul casei, spre a se vedea, după vestețirea și căderea lor, cine are să móră în decursul anului. (2)

Afară de cele înșirate până aci, mai cad în *Joia-mare* încă și următoarele datine și credințe: *Focurile morților*, *Moșii de Joi-mari*, *Pomenirea morților*, *Roșirea ouălor*, *Nunta urzicilor* și *Privigherea*.

Însă despre acestea mai pe larg în capitolele ce urmează.

II.

FOCURILE MORTILOR.

Joia-mare e considerată de către Români ca o zi bine-făcătoare și apărătoare a morților. (3) De aceea, după credința și spusa Românilor din cele mai multe părți ale *Munteniei*, morții vin în fie-care an în această zi pe la vechile lor locuințe, unde *adastă* (4) până la *Moși* sau *Sărbătorea Moșilor*, adică până Sâmbătă înainte de *Rusalii* sau *Dumineca mare*, când se fac apoi împărțeli de plecarea sufletelor, adică când se dau colaci și ole de pomană, și morții pleacă cu colacul și cu oia ce au căpătat-o. (5)

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

(2) Sim. Manguica, *Calend. cit.*; — W. Schmidt, *op. cit.*, p. 7.

(3) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Deduilescii, jud. Râmnicu-Sărat.

(4) *Adastă* = așteptă.

(5) Din *Răsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Netoșii-de-jos, jud. Teleorman; — com. Roșia, pl. Călnic, jud. Gorj; — I. St. Negoescu, *Credințe pop.*, publ. în «*Lumina pentru toți*», an. III, București 1888. p.

În acest răstimp unii morți, sau mai bine zis unele suflete se așază pe strășina casei, iar alții în alte locuri, unde stau apoi până la întorcere. (1)

De ore-ce însă în *Joia-mare*, când sosesc morții, nu e până întru atâta de cald ca aceștia să pôtă petrece în ori și ce loc fără ca să le fie frig, de aceea e pretutindenea datină în *Muntenia* de a se face în dimineța și sêra acestei zile în curtea casei sau în bătătură focuri anume pentru morți, ca să aibă la ce se încălzi și sta la lumină. (2)

Iar focurile acestea unii le fac din surcele (3), alții din *boji* sau *bozi*, sing. *boz*, lat. *Sambucus Ebulus* L., uscați și cât se pôte de mari (4), și iarăși alții din lemne, de regulă de *alun*, aduse din pădure anume spre acest scop în ziua premergătoare. E de observat încă și aceea, că lemnele acestea nu se taie cu securea sau cu barda, ci numai se rup cu mâna, și aducătorul lor nu le pune de loc jos până acasă, iar după ce a sosit acasă le pune pe un gard sau pe un alt obiect, unde le lasă apoi să stea până a doua zi dimineța, când se face apoi foc dintr'insele. (5)

Unii, după ce au făcut focul, pun lângă dînsul unul sau și mai multe scaune, pe cari aștern *pături* (6), iar alții le tãmâiază și tórna apă pe lângă dînsule pentru morți. (7)

Făcând acêsta, toți Româniî fără deosebire și mai ales Româncele sunt de părere că, venind morții, se așază îm-

475 ; — Idem de eadem, publ. în «*Gazeta poporului*», an. IV, No. 17, p. 5 : «Sufletele morților vin în fie-care an de se așază pe strășina casei, și acêsta o fac în ziua de *Joia mari*, de aceea atunci se fac împărțeli de plecarea sufletelor (pomană).»

(1) I. St. Negoescu, *loc. cit.*

(2) Din *Rêsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Bărășciî-de-Vede, jud. Olt; — com. Roșia, pl. Călnic, jud. Gorj : «Sufletele reșosașilor vin în acêstă dimineța pe la vechile lor locuințe și trebuie să se încăldească la foc, creșând că le e frig.»

(3) Idem, com. Telescî, jud. Gorj.

(4) Idem, com. Petra, jud. Teleorman ; — com. Cernătescî, jud. Gorj ; — com. Crovu, jud. Dîmbovița.

(5) Idem, com. Roșia, pl. Călnic, jud. Gorj.

(6) Idem, com. Roșia și Telescî, ambele din jud. Gorj. — *Pături* = un fel de velințe.

(7) Idem, com. Crovu, jud. Dîmbovița.

prejurul focului aprins, și anume unii pe scaune, iar alții pe jos, căci în unele locuri se aștern păturii nu numai pe scaune, ci chiar și pe jos (1), și se încălzesc și beu apă. (2)

După ce s'a făcut și s'a aprins focul, unele Românce îndătinéză de a face o turtă de făină, crestată pe margini, care se numesce *pânea uitărilor* (3), iar altele un colac în forma unei lopeți, care se chéamă *uitată* și care se dá de regulă celui ce se scólă în acéstă și mai diminétă și face focul (4), sau unui băiat, ca să-l mănânce. (5)

O sémă de femeii însă nu fac numai un singur colac, ci ele spun că *Joimarele* este ziua în care trebuie să facă și să dea colaci de pomană pentru toți morții familiei. (6)

În fine, după credința unora, tot din *Muntenia*, în Joia-mare fie-care femeie sau fată trebuie să care cu două cofe trei *cobilite* (7) de apă și să stropéscă érba, parte pentru morți și parte ca să fie anul mános. (8)

O sémă de sătence însă se scólă în ziua de *Joimari* desdiminétă, se duc și varsă vre-o câte-va vedre ori ciuturi de apă jos lângă fântână; ieau apoi un vas cu apă și merg de îl varsă pe mormintele morților, căci, dic ele, cu apa acésta se spală și beu din ea și ei în ziua de Pasci. (9)

În *Moldova* este asemenea datină de a se face focuri de gunóie și de vréscuri pe lângă case, însă nu numai în ziua de Joia-mare de diminétă, ci și séra în ajunul acéstei zile, iar pe scaunele de lângă focuri se pun câte-o cofă cu apă și o litră, pentru ca sufletele morților să se încăldéscă și să bea apă. (10)

(1) Din *Résp. la Cest.* d-lui N. Densușianu, com. Crovu, jud. Dimbovița.

(2) Idem, com. Telesci, jud. Gorj; — com. Cernătesci, jud. Gorj; — și com. Crovu, jud. Dimbovița.

(3) Idem, com. Crovu, jud. Dimbovița.

(4) Idem, com. Bărăscii-de-Vede, jud. Olt.

(5) Idem, com. Crovu, jud. Dimbovița.

(6) Idem, com. Cernătesci, jud. Gorj.

(7) *Cobilită* = coromislă.

(8) Din *Résp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Sărații, jud. Buzéu.

(9) T. Bălășel, *Legende populare*, publ. în «*Șeșetórea*», an. III, Fălticeni 1895, p. 105.

(10) Din *Résp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Bahna, jud. Romau: «*Joimari*» diminétă aprind ómenii pe la casele lor focuri de gunóie sau

În *Transilvania* se face în *Joia-mare* foc la tăietori, și după acésta se scóte afară o pâne întrégă, apoi un cuțit și o cofă cu apă.

Acésta însemnéză : nutrirea și încăldirea sufletelor celor răposați. (1)

În unele părți din *Banat*, cum se face diuă, îndată încep a umblă copiii cu tóca prin sat și a vesti *Joimarele*, tocând și cântând :

Tóca tocănelele,
Joi *Joimărelele*,
Pasce popa vacile
Pe tóte *ogașele* (2),
Pe tóte *socacile* (3),
Duminică-s Pascile!

Iar muerile, fiind încă întuneric, fac mai întâiú acasă *luminishe* sau *luminiciche*, adecă atâtea focuri câtî morți aú (4), cu *lemnuse* aduse anume spre acest scop mai înainte, începënd de la *Blagoveštenie*, și stând între ele (*luminishe*), le menesc, dicënd :

— Asta să fie lui N., asta lui P. etc.

După ce s'aú stins *luminishele* sau focurile acestea, se duc la *morminți*, și acolo fac iarășî la crucea fie-cărui mort câte-o lumină. Iar până ce ard *luminishele* acestea, împart între copiii veniți cu tócele, precum și între cei săraci, colaci făcuți din făină de grîu, pe cari îi ieaú și-î aduc anume spre acest scop de-acasă, dându-î peste grópa fie-cărui mort deosebit de pomană.

Prin facerea *luminishele* acasă se crede că morți, tre-

vréscuri. La acest foc, dic țeranii că vin sufletele morților de se încăldesc ; — Zanne, *Prov. Rom.*, I, p. 42 : «În spre *Joimari* se dá foc la gunóie și se pune pe un scaun o cofă cu apă și o litrá, pentru ca sufletele morților să se încăldescă și să bea apă» ; — com. Găinesci, jud. Sucéva.

(1) Vasile Rebrean, *Datine populare*, publ. în «*Ungaria*», an. I, Cluj 1892, p. 288.

(2) *Ogaș* = pirău.

(3) Drumuri laterale din sat.

(4) Pentru cei mai bătrâni se face numai câte o singură *luminisică*, adecă numai câte un singur foc pentru toți.

zindu-se și având lumină, vin acasă, iar prin cele făcute la morminți se reîntorc pentru odihnă.

Drept aceea se consideră de un mare păcat pentru următorii aceia cari la *Joimari* nu fac *luminisचे* și nu dau de pomană pentru cei morți.

Intorcându-se de la morminți acasă, ieaă un vas și, mergând cu dînsul la o fântână, îl umplu cu apă și apoi, cu el plin de apă, cum este, se duc la un loc cu erva verde, fac un cerc de petre pe erva și *slobod apa morților*, adecă tórna apa din vas adusă de la fântână în mijlocul cercului, în semn ca isvorul să le fie slobodit. Apoi, luând o glie de erva din locul unde s'a slobodit apa, o aduc acasă și o pun după ușa lângă prag. De pe glia acésta ieaă apoi toți casnicii pascele în ziua de Pasci pentru sănătatea familiară.

Ce se atinge de cenușa de la luminisचेle de acasă, când s'aă dus la morminți, se mătură cu îngrijire și se aruncă pe o apă curgătoare, ori se păstrează în casă și se pune în grădină pe legumi în contra insectelor. (1)

În alte părți, tot din *Banat*, în nóptea spre *Joimari*, în revêrsatul zorilor, purced muerile, mai virtos însă matrónenele familiilor, alții acasă în *avlie* (curte) aprind morților focuri numite *focurile*, *luminicचे* sau *luminuțe*, făcând pentru tot mortul din familie câte-o luminicचेă, sau anumind și menind mai mulți morți la o lumină.

Cu acéstă ocaziune se sacrifică, adecă se dá de pomană colaci, numiți *sâmbecióre*, de la Ziua *Sâmbăta*, copiilor săraci, cari vin spre a se încălđi la luminicचे.

Cu colacul se dá și o lumină împreună cu o olcuță de apă (alții dau și vin), menind colacul moșului cutare (spunând numele celui mort din familie), adese-ori însă punând ori anumind la un colac și mai mulți moși, unde sunt mulți rēposați în familie.

Luminicचेle se fac numai cu surcele de *alun* sau de *boz* uscate, cari se frâng, nu se taie, și cari, după ce sunt culese, se aduc în case și nici decum nu se așeză la pămînt, ci se păstrează pe masă ori în alt loc, fără coatingere cu pămîntul. (2)

(1) Com. de d-l Aurel Iana și Ios. Olariu, amîndoi din Maidan.

(2) Țigancele locuitoare într'un pătrar al Ciclovei montane pórta mile

În locurile acelea, unde în apropiere nu se află surcele de alun, se fac focurile cu boz uscat cules de pe câmp.

Matróna familiei, care tămâiază morții, își face luminici-chele la mormînt, și se cântă după morții acolo, iar când plécă acasă, strigă sufletele morților pe nume, dicînd:

Sculați, sculați,
Și-acas' aidați!

În acea credință cum că sufletele morților plécă de la mormînt cu dînsa acasă, și acasă, așezându-se în chilie după ușă, aci petrec până la *Rusitorî*, a șéptea, pe alocurea a noua și după *Rusale*, când în vërsatul zorilor până în răsăritul sóreluș se duc de acasă iar în mormînt.

La *Rusitorî*, în vërsatul zilei, iar se dă pomană morților, căci dacă nu li se dă des-diminéță pomană, atunci sufletele, luând cenușă orî năsip în gură, se îndepartă mâniașe din casa familiei.

Dacă pentru lucrul câmpuluș muierea din casă de la *Joï-mari* până la *Rusitorî* nu póte în tótă ziua mătură chilia, atunci mătură numai locul după ușă, așternând o pânză albă, un *měșăel* acolo, spre a se așeză sufletele pe el.

În fine se crede că de la *Joï-mari* până la *Rusitorî* este cerul, raiul și iadul deschis, pentru aceea pot veni sufletele acasă spre a petrece la familie. (1)

Români din *Bucovina* fac asemenea focuri în *Joia-mare* spre același scop ca și frații lor din țările amintite mai sus, adecă spre încăldirea morților, și anume câte 1—3, pe cari le fac așa și îndată după mieđu noptii (2), iar alții séra înainte de a plecă la *denie* (3), și anume din diferite gunóie și buruene uscate, și nu în curtea saú ograda casei, ci de regulă prin grădină. (4)

Tot în *Bucovina* există datina și credința de a nu se

îndepărtate în spate și pe măgari, înainte de *Joï-mari*, surcele de alun spre vînđare.

(1) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882*, p. 137—138.

(2) Dat. Rom. din com. Voloca, distr. Cernăuțuluș.

(3) Dat. Rom. din Broscăuțul-vechiú, dict. de Palagia Onciul; — și a celor din Bréza, com. de Nic. Prelici.

(4) Dat. Rom. din Bréza și Voloca.

vărui de fel în *Joiă-mare*, pentru că femeia care văruesce în această ȕi, aceea spun ei că stropesce morȕii cu var. (1)

Iar în *Muntenia*, jud. Buzău, nu se spală în ȕiua acesta cămăşile, căci la morȕi, în loc să se ducă pomana ce li se dă, se duc zoile din spălătură. (2)

III.

MOŞII DE JOI-MARI.

În *Bucovina*, şi anume în oraşelul Boian şi în satul Mahala, precum şi în alte sate de peste Prut, se trimit în *Joiă-mare* pe la case, şi mai ales pe la cei săraci, ca *Moşi*, sticle sau ulcele pline cu apă próspletă, cu câte un colac sau bulcă şi o lumină de-asupra gurei; une-orî însă dăruesc şi câte una sau mai multe *garniţe* şi *gărnicióre*, adecă cofe şi cofiţe.

Tot aşă fac şi Româniî din mânăstirea Homorului, distr. Gura-Homorului, cu acea deosebire numai că aceştia pun în ulcele nu numai apă, ci şi vin, iar de-asupra gurei, pe lângă colac şi lumină, încă şi câte-o năframă.

În Fundul-Moldovei, distr. Câmpulungului, *Moşii*, cari constau din ulcele, olcuţe şi sticlute pline cu apă, iar pe gură câte c'un colac şi o lumină, nu se trimit pe la case, ca în alte sate din Bucovina, ci băeȕii vin singuri de-I ieaü.

În oraşul Câmpulung se duc în această ȕi cofiţe şi cane mai mari la biserică, şi acolo se dau apoi, după liturghie, umplute cu apă şi legate pe la gură cu strămătură, iar de-asupra cu un colac şi o lumină de cëră, mai cu sêmă copiilor, de sufletul morȕilor. (3)

(1) Dat. Rom. din Balacéna, com. de Vas. Jemna.

(2) G. S. Ionénu, *op. cit.*, p. 50: «*Joî*, în sêptêmâna patimelor, să nu se spele *rufe*, căci la morȕi, în loc să se ducă pomana ce li se dă, se duc lături din spălătură»; — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 74: «În această ȕi să nu se spele rufele (cămăşile), căci la morȕi, în loc să se ducă pomana ce li se dă, se duc zoile (lăturile) din spălătură.»

(3) S. Fl. Marian, *Inmormintarea la Români*, p. 385.

În *Transilvania*, cum se zăresce de ȕiuă, se împart între némuri și între săraci fierturi, precum : pόμε, curechiu, mazere, fasole, baraboiu, pe cari le pun în ulcele noue, frumoșe și împodobite cu un fel de floricele numite *brebeni*. (1)

În *Banat*, și anume în Oravița montană, se dau de po-mană olcuțe noue cu apă orî și cu vin, și la mânușă olei se légă florî, precum : *brebenei* (lat. *Corydalis bulbosa*, germ. *hohlwurzelliger Lerchensporn*). (2)

Iar în alte părți, tot din *Banat*, se dau olcuțe noue cu apă tãmâiată și câte cu un colac pe dinsele, apoi cu florî, și anume cu *priboiu* (lat. *Geranium macrorhizum*, germ. *grosswurzelliger Storchnabel*) legat la mânușă și câte cu o lumină de cêră lipită de ele. (3)

În unele părți din *Muntenia* există credința că în *Joiamare* se satură morții, fiind-că în acêstă ȕi se împart colaci și se varsă multă apă pentru ei. (4)

În alte părți, tot din *Muntenia*, se obicinuesce în *Joi-mari* a se da de sufletul morților nu numai de ale mîncării, ci și de ale îmbrăcăminteî, câte-un costum de haine, precum : șubă, imineî, căciulă, saũ o cămașă, ismene, bete și altele, cari se împart adesea săracilor, mai adesea însă familieî, după ce tôte acestea aũ fost mai întâiũ sfințite de preot. (5)

În fine Româncele din unele părți ale *Bucovineî* îndătineză în *Joiamare* de a duce, în loc de *Moși*, după cum s'a arătat în șirele de mai sus, pe la case, și mai ales pe la vecini, câte-o cofă plină de apă prospêtă, asemenea pentru sufletele celor rēposai. (6)

(1) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(2) Sim. Manguica, *Calend cit.*, p. 137.

(3) Idem de eadem, la ȕiua *Joi mari*.

(4) Din *Rēsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Pétra, jud. Te-leorman.

(5) D. Stănescu, *Obiceiuri religioșe*, publ. în *Biserica ortodoxă rom.*, an IX, Bucuresci 1885, p. 329.

(6) Dat. Rom. din Balacéna, com. de Vas. Jemna.

IV.

POMENIREA MORȚILOR.

Tóte slujbele și pomenele, tóte sorocoustele și parastasele, carí s'aú început în Sâmbăta cea dintâiú a Postului mare a se purtă pentru sufletele celor răposași, duréză numai până în *Joia-mare*, iar în ziua acésta ies, adecă se sfirșesc și mai mult nu se pórtă.

Drept aceea, Româncele din cele mai multe părți ale Bucovinei duc în *Joia mare* la biserică pentru sufletele celor răposași *pomene* și un *pom* saú *pomișor* încărcat cu tot felul de mere, póme, colăcei și turte dulci. Tot la acéstă ocasiune și spre același scop plătesc ele și liturghiă. (1)

Preotul pomenește pe cei morți atât în decursul liturghiei care se ține în acéstă zi, cât și mai pe urmă, după ce se sfirșesc liturghia, la care ocașiune se face parastas pentru toți cei răposași. Iar după pomenirea morților se împarte între funcționarii bisericesci atât jertfa ce s'a adus în *Joia-mare*, cât și sorocoustele carí s'aú adus în Sâmbăta cea dintâiú la biserică.

În unele comune, tot din Bucovina, este datină în *Joia-mare*, nu numai de a se duce pomene și pomi la biserică, ci tot odată de a se face aci și prasnice pentru cei răposași, adecă de a se împărți celor ce aú luat parte la serviciul dumnezeesc mâncări și bătură. (2)

După părerea unor Românce e tare bine, dacă de astă dată, pe lângă mâncările și băturile usitate la asemenea ocașiuni, se dau de pomană și *ouă roși*. (3)

(1) Dat. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilén; — a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu; — a celor din Măzânăesci, com. de I. Butnariú: «De la *Sân-Tóder* duc ómenii la biserică lumină și colaci și pórtă parastase pentru morți»; — a celor din Gura-Humorului, com. de Em. Netea: «În ziua acésta se face slujbă în fie-care biserică și se sfirșesc și parastasele; » — a celor din Frătăușul-vechiú, com. de I. Covașă: «În *Joia-mare* ies tóte slujbele și pomenele pentru cei morți, carí s'aú început a se purtă în ziua de *Sân-Tóder* saú Sâmbăta cea dintâiú a postului mare.»

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de Scripcariú.

(3) Dat. Rom. din Cupca, dict. de Casandra Țuguíú.

În *Transilvania*, districtul Năsăudului, e asemenea datină de a se face în *Joia-mare* un ospăț formal în curtea saă țințterimul bisericeii, unde se fac felurite mănćări și bėuturi. (1)

În unele părți din *Moldova* și *Muntenia* însă e datină de a se duce la biserică în *Joia-mare* pentru pomenirea morților colacii și colivă. (2)

În scurt țis, *Joia-mare* este ția cea de pe urmă din Pă-resimii, în care se pomenesc morții, din care cauză se și numesce ea în unele părți ale Bucovinei și *Ȼia morților*. (3)

V.

ROȘIREA OUĖLOR.

Întrebunțarea de *ouė roși* în sėrbătorile Pascelor e o datină prea bine cunoscută și pretutindenea usitată, prin urmare și în *Bucovina*.

Deci Romăncele din cele mai multe părți ale acestei țeri îndătinėză de a *impetri* ouėle trebuinciose pentru Pascal, adecă de a le da colore *galbenă*, apoi de a le *impestri* și a le *roși* și pe urmă de a le fierbe, mai pe scurt de a le pregăti ast-fel după cum au apucat din moși-strămoși tot-deauna în *Joia-mare*.

Și acėsta o fac ele de regulă în *Joia-mare* de aceea pentru că, după credința și spusa lor, ouėle împetrite, roșite și fierte în acėstă ți nu se strică de fel în tot decursul anului ce urmėză; ba, după cum spun unele, nu numai

(1) S. Fl. Marian, *op. cit.*, p. 386.

(2) Din *Rėsp. la Cest.* d-lui Nic. Densușianu, com. Mănzălesci, jud. Buzėu, și Băsescii-de-Vede, jud. Olt; — Veđi și I. St. Negoescu: *Cređințe pop.* din Mățău, jud. Muscel, publ. în «*Lumina pentru toți*», an., III, p. 475.

(3) Dat. Rom. din Stupca, com. de Dim. Botușan.

în decursul anului, ci chiar și în anii următori, cu alte cuvinte nici când. (1)

În *Muntenia*, din contră, este pe alocurea datină, precum bunăoară în jud. Vlașca, de a se duce în *Joia-mare* la biserică ouă roșii, cari au fost făcute în ziua premergătoare, adică Miercuri. Aceste ouă se lasă apoi în biserică până în ziua de Paști.

Făcându-se acésta, se crede că aceste ouă nu se strică nici odată.

Mai departe, tot în jud. Vlașca din *Muntenia*, există credința că, dacă se îngropă din aceste ouă la hotarele unei moșii, n'o să bată pétra pe acea moșie. (2)

La Româniî din *Macedonia* din contră este datină ca în timp de furtună să se pue sub strășina casei — *sum streahă* — o pirostie pe dos, iar de-asupra acesteia un *ou roșu* din *Joia-mari*, din Joia patimelor, în credință că, făcându-se acésta, furtuna încetéză. (3)

VI.

NUNTA URZICILOR.

Sub *Nunta* sau *Măritarea urzicilor* se înțelege înflorirea acestora și încetarea lor de a mai fi apoi bune de mâncat. (4)

(1) Dat. și cred. Rom. din Șcheia, com. de Const. Lucaciû; — a celor din Balacéna, com. de G. Jemna; — a celor din Frătăușul-vechiû, com. de I. Covașă; — a celor din Crasna, com. de I. Iliuș; — a celor din Cireș-Opaiș, com. de Const. Dugan; — și a celor din Horodnicul-de-jos, com. de Gheorghe Telégă: «Se țice că ouăle cari se îpestresc în *Joia-mare* nu se strică tot anul». — Veți și Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 96—97.

(2) «*Foia pentru toți*», an. I, București, 1897, p. 130.

(3) P. Papahagi, *op. cit.*, p. 339.

(4) Com. de d-l En. Hodoș: «La *Joia-mare* înfloresc urzicile și nu mai sunt bune de mâncat.»

Nunta urzicilor cade, după spusa unora, în ziua de *Florii*, iar după a altora în ziua de *Bunavestire*. (1)

Cei mai mulți însă susțin că ea cade în *Joia-mare*. (2)

Urzica, și cu deosebire cea mică sau *crêță*, numită altmintrelea și *Urzică-crăescă*, *Urzică-iute*, *Urzicea* și *Oieșea*, lat. *Urtica urens* L. (3), se consideră de către poporul român de pretutindenea, nu numai ca o bucată bună de mâncat, ci tot odată și foarte sănătoasă.

De aceea primăvara, când încep urzicile a crește, fie-care Român, cu deosebire însă sărăcimea, căreia i s'aũ sfirșit mai toate bucatele de sec (4) și nu scie ce să mai încépă și să facă ca să pótă ieși tefără din *Postul mare*, care e cel mai lung și mai greu post (5), se simte foarte fericită când află și póte mânca urzici.

Urzica se dă în gura fómeli, ȳice un proverb poporal, adecă sărăcimea își stâmpără cu ea fómee, dușmanul ei cel mai mare, mai cumplit și mai neimpăcat. (6)

Din *Joia-mare* însă începând înainte biata sărăcime nici de acéstă plantă nu mai are parte, căci în acéstă ȳi, după spusa Românilor din *Banat*, e *Nunta* saũ *Măritarea urzicilor*, adecă din acéstă ȳi urzicile încep a înflori și a nu fi apoi mai mult bune de mâncat. (7)

(1) Sim. Manguica, *Calend. cit.* : «La 21 Mărțișor, *Nunta urzicilor* (pe alocurea la *Bunavestire*, *Joii marele*)»; — Idem de eadem: «25 Mărțișor: *Nunta urzicilor* (pe alocurea la *Florii*).»

(2) Idem de eadem: «La 25 Mărțișor, *Măritarea urzicilor* (pe alocurea la *Florii* și *Bunavestire*)»; — com. de d-l En. Hodoș: «*Nunta urzicilor* e usitată la *Joia-mare*.»

(3) Dr. D. Brândză, *Prodromul florei române*, București 1879—1883, p. 110. — Dr. D. Grecescu, *Conspectul florei României*, București 1898, p. 517.

(4) Dr. G. Crăiniceanu, *Igiena țeranului român*, București 1895, p. 223: «Pe *Postul mare* al Pascalor, din care se ȳice că e rupt și al *Sântă-Măriei*, legumele păstrate peste érnă se cam isprăvesc; varză acrá, de ar fi, se móie și se strică în primăvară.»

(5) Idem de eadem, p. 223: «Acesta — adecă *Postul mare* — este cel mai greu post, și e resonabil sărutatul de la Lásatul secului, ce se obicinuesce pe la țeră, sub cuvint că cine scie care va mai ajunge Pascele.»

(6) Com. de d-l Aurel Iana.

(7) Com. de d-l En. Hodoș

Și de óre-ce ne e vorba despre *nunta* și máncaarea urzicilor, cred că nu va stricà, dacà la acéstà ocasiune voiù aminti măcar ciș-cevà și despre modul culegerii și preparării acestora de către Románcele de la țérà înainte de mărítarea lor.

Maí fie-care Románca, atât din *Bucovina* cât și din *Banat*, când se duce să culégă primăvara urzici, ieà o sită saú un ciur și o pereche de fórfeçi cu sine și apoi, începënd a le tăia cu fórfecele saú a le rupe cu unghiile degetului mare și ale celui arătător, a le scutură și a le pune în obiectul luat cu sine (1), ñice :

Urzică,
Burzică,
Nu mă mușcà,
Că-î mam' a fětà,
Tótà te-a mánca!

După ce, în chipul arătat, le-aú cules și le-aú adus acasă, Románcele din *Banat* le spală maí întâiú într'un șofeiú cu apă curată, apoi tórnă pe dínsele apă fiértă și după aceea le fierb.

După ce aú fiert de ajuns, le frécă cu *mătca* (2) și apoi le scrobesc. Se pune adecă într'un blid apă curată, se cerne făină de *cucuruz* (3) prin sită și, bătëndu-o într'un *tăier* (4) cu apă, se tórnă, după ce s'aú spart toți *cocoloși* (5) de făină, într'o ólá ca *să dea undă*, iar după ce s'a făcut și acésta, se ieà înapoi și, răðëndu-se *hirén* (6) nesărat și neacrit, se pune în blid și se mánancă. (7)

Tot cam în chipul acesta se prepară urzicile și în *Bucovina*.

În acéstă țérà asemenea se spală în apă, ca să fie curate, și apoi, opărindu-se cu *uncrop*, se pun într'o ólá cu apă, ca

(1) Pretutindenea în Bucovina și Banat, com. de d-l Aurel Iana.

(2) *Mătca* = un lemn al cărui vîrf e crengurat.

(3) *Cucuruz* = porumb, păpușoiú.

(4) *Tăier* = talger, farfurie.

(5) *Cocoloș* = boțșor.

(6) În Bucovina se rostesc *hrén*.

(7) Com. de d-l Aurel Iana.

să fiérbă. După ce aũ fiert de ajuns, scurgându-se apa din ólă, se mestecă și se frécă saũ *făcălucesc* cu o lingură de lemn până ce se fac *chisăliță*. Iar după ce le-aũ făcăluit le deșartă într'o strachină, pun puțină făină de grîu și *muș-deiũ* saũ oloiũ orĩ unt-de-lemn într'însele și apoi, sărându-le și mestecându-le din nou, le mănâncă cu mămăligă saũ cu *mălaiũ*. (1)

Iar când mănâncă prima óră dintr'însele, luând și ducând prima îmbucătură la gură, dic: «*bucate noue în gură veche*».

O sémă de Românce din *Bucovina*, pe lângă urzicile preparate în chipul cum s'a arătat, mai fac încă și un fel de *borș de urzici* cu *crupe*, în care pun une-orĩ, dacã aũ, și *hribĩ* (2) uscați.

E de observat însă că și urzicile, din cari se face *borșul de urzici*, încă se spală și se opăresc înainte de a se pune în borș la fiert, căci neopărindu-se nu se móie de fel, ci rămân tari ca și când n'ar fi fost de loc fierte, atât numai că nu urzică.

În *Muntenia*, *urzica*, care este foarte căutată de săteni, căci, ca plantă tineră și în cât-va gustósă, în timpul rigórei Postului mare, fiind un adevérat deliciũ, se mănâncă ca *ciorbă* cu câte-va fire de orez și ca *urzici sleite* cu hrén ras pe răđetőre. (3)

În fine, cauza de ce culeg Româncele urzicile în *ciur* și mai cu sémă în *sitã*, ne-o arată următórea legendă din *Bucovina*, comuna Udesci:

«Dice că în timpurile vechi ómenii nu mâncaũ *urzici* ca în ziua de astăzi, spundleã sunt afurisite de *Dracul*, nu numai ca să *urzice*, când le va prinde cine-va în mână, ci tot odată și umplute de dînsul cu fel de fel de bóle, și cine le mănca, acela îndată se umpleã de bóla.

«Mai pe urmă însă, înmulțindu-se omenimea și lipsindu-ĩ nu odată pe la începutul primăverei cele trebuincióse de rîndul gurei, a început de la un timp, vrënd-nevrënd, a culege și a mănca și *urzici*.

(1) Un fel de pâne din făină de păpușoiũ, porumb.

(2) *Hrib* pl. *hribĩ*, lat. *Boletus edulis*.

(3) Dr. N. Manolescu, *Igiena țéranului*, Bucuresci 1895, p. 286.

«Dar ca nu cum-va să se umple de vre-o bôlă, a prins a le rupe cu degetele său a le tăiă cu fôrfecele, a le scutură și a le pune apoi *în sită* anume ca, precum se strecură făina prin sită, când se cerne, așa să se strecore printr'însa și tôte bólele cari s'ar află în urzici.

«Și tot de atunci e obiceiul, când se mănâncă și se duce întâia imbucătură la gură de a se spune: «*Bucate nouë în gură veche!*» (1)

VII.

PRIVIGHEREA.

În decursul Păresimilor sunt trei *Privigheri* sau *deni* sing. *denie*, numite în Transilvania *rug* sing. *rugă* (2), adecă serviciu divine, cari se fac în timpul nopții, și anume : cea dintâi Joî séra din săptămâna a cincea, a doua Sâmbătă séra din aceeași săptămână, iar a treia și cea de pe urmă în *Joia-mare* spre *Vinerea-sécă*.

Cea mai însemnată dintre tôte privigherile sau rugile acestea este cea care se face în *Joia-mare* séra spre *Vinerea-sécă*, când se cetesc cele două-spre-dece evanghelii ale patimelor Domnului nostru Iisus Christos.

În acéstă séră deci se adună o mulțime de lume la biserică, care stă și ascultă până la sfîrșit cu cea mai mare atențiune și evlavie întreg serviciul dumnezeesc și cu deosebire cetirea celor 12 evanghelii.

În decursul cetirii acestor evanghelii însă se observă pe alocurea și unele datine și credințe.

Așa Românii din unele părți ale *Moldovei* cred și spun că cei ce se duc în séra acestei țile la biserică, când se cetesc cele 12 evanghelii, e bine să facă câte-un nod în baeră după cetirea fie-cării evanghelii, și cu acea baeră cu 12 no-

(1) Com. de M. Michăescu.

(2) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

durî, dacă se va încinge, cine are friguri, îi va trece numai decât. (1)

În alte părți, tot din *Moldova*, fetele, cari merg în séra acestei zile la biserică, ieaă o șfară și, după ce fac cele 12 noduri, când se întorc acasă să se culce, pun șfara sub cap, încredințate fiind că în vis trebuie să-și vadă partea care li-i lăsată de la Dumnezeu. (2)

În *Muntenia*, com. Bolintinul-din-vale, jud. Ilfov, ieaă, mai ales femeile, un bulgăre de tămâie nefărâmat, îl aprind pe rînd cât se cetesc cele 12 evanghelii și restul țic că e bun de aprins în casă când tună, orî trăsnesce, și de afumat pe copiii spăriați. (3)

În alte părți, tot din *Muntenia*, precum bunăoră în jud. Vlașca, femeile aū obiceiul de a duce în *Miercurea-mare* la biserică făină, unt-de-lemn și prune uscate pe losniță, pe cari le lasă apoi acolo până Joī séra după ce se isprăvesce denia. Făcînd acésta cred că făina este bună de friguri, dacă se afumă cu ea; unt-de-lemnul îl pun surzii în urechi ca să le vie aușul, iar cu prunele se descîntă de durere de urechi, care în termin poporan se țice: *năjit*. (4)

Tot în jud. Vlașca este credința că, dacă vre-un om are vre-un nărav de care nu se pôte desbărà, de merge Joī séra, când s'a lepădat Petru de Christos, în fața icónei Maicei Domnului și pune pe altul cine-va să-l întrebe: «Te lepezi de cutare nărav», și el respunde: «mă lepăd», atunci lepădat este. (5)

În *Bucovina* se crede că dacă cel ce are *negei*, ducîndu-se în *Joia-mare* la biserică și luând cu sine un băț și un cuțitaș, și după fie-care evanghelie face o creștătură pe băț, și eșind apoi din biserică, îl aruncă unde-va, — atunci cel care-l ridică mai întăiū, de acela se prind negeii. (6)

La Români din *Epir*, când se obicînuiesce a se ceti cele

(1) C. D. Gheorghiu, *op. cit.* p. 74; — G. S. Ionénu, *op. cit.*, p. 50.

(2) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 74; — «*Ședětórea*», an. I, Fălticeni, p. 153.

(3) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 75.

(4) «*Fóia pentru toți*», an. I, p. 130.

(5) Ibidem, p. 130.

(6) Ibidem, p. 131.

12 evangheliilor, se determină o persoană care să anunțe sfârșirea fiecărei evanghelii, lovind cu un instrument pe un taler de aramă sau argint, dacă se găsește.

Sfârșindu-se cu toate evangheliile, persoana însărcinată cu acesta aruncă talerul de-a dura în biserică, și femeile mai cu seamă se năpustesc să vadă cum are să cadă. Dacă talerul cade cu fundul în jos, o mare bucurie se produce în inimile tuturor, fiindcă cred că au să se întorcă în curând cei duși în străinătate. Dacă se întâmplă însă ca el să cadă cu fundul în sus, o întristare adâncă le cuprinde, fiindcă acesta se explică prin neîntoarcerea celor înstrăinați de căminul părintesc, și nu arare-ori se întâmplă să vezi femeii ștergându-și lacrimile în acest cas. (1)

În sfârșit, fiindcă ni-î vorba despre serviciul divin, trebuie să mai amintesc la locul acesta încă și aceea, că din *Joi-mare* începând înainte și până în ziua de *Pasci*, nu se mai trag clopotele la biserică, ci numai se tocă cu toca. (2)

VIII.

STRIGAREA PESTE SAT.

Sub *Strigarea peste sat* se înțelege o datină, care e usitată, după cât știu eu până acuma, numai la Români din *Muntenia* și la cei din *Transilvania*, și anume la cei dintâi îndată după trecerea Lăsatului de sec, când intrăm în *Păresimă* (3), iar la cei din urmă în séra spre *Joi-mari* (4) și în séra *Sâmbetei Pascilor*. (5)

(1) P. Papahagi, *op. cit.*, p. 309—310.

(2) Pretutindenea în Bucovina și Transilvania, vezi mss. d-lui I. Pop-Reteganul și W Schmidt, *Das Jahr und seine Tage*, p. 7.

(3) Al. Pelimon, *Impresiuni de călătorie în România*, București 1859, p. 58—59.

(4) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul; — «*Revista ilustrată*», an. I, Bistrița 1898, p. 70

(5) «*Gazeta Transilvaniei*», an. L, Brașov 1887, No. 75.

Al. Pelimon descrie datina acésta în următorul mod :

«Noi avem un obiceiü bętrânesc și care, după părerea mea, e prea bun, — pentru că, să scii, părinții noștri au venit odată cu *Negru Vodă* aici și ținură nisce datine din vechime. Indată ce trece *Lăsatul secului*, când intrăm în *Păresimii*, se urcă dintre ómenii și flăcăii de-asupra unei rípe și încep a strigă în gura mare, numind pe fie-care din fete, cari sunt harnice și cari sunt nevoiașe, fie-care cum se pórtă și ce omenie are, — fie-cine ce face și ce săvırșesce, care fată a rēmas nemăritată și care a îmbętrânit așa.» (1)

Tot așa se întimplă *Strigarea peste sat*, cum a descris-o Pelimon, și în unele părți ale *Transilvaniei*, precum bună-órá în comuna Sâncel din jurul Blajului și în Păucenesci. (2)

Iar în valea Hațegului se întimplă în modul următor :

Miercuri séra, adecă în séra spre Joia Pascelor, se adună feciorii și copilandrii din sat pe délul din apropierea satului. Iar copiii mai mici, cum sunt cei de școlă, se sue prin arborii în grădinile părinților.

Cei de pe dél fac *motoșini* de paie, le pun în *bâte* și le aprind și fac diferite jocuri de foc. Cei mai mari îmbracă câte o rôtă stricată cu paie, o aprind și-í dau drumul de pe dél la vale. În timpul acesta strigă din rēspuțeri câte unul óri toți la olaltă vorbele acestea :

— *Aure — maure, e e !*

Iar cęta de feciori, ce-í postată pe alt dél, îi rēspunde :

— Ce ți-e *maure*, ce ți-e ? !

— M'a *índires* ! (3)

— Cine te-o *índires* ?

— M'a *índires* Pętru Plopenilor să-í fac un pod de aur pân' la Firuța Păunescilor.

Asta-í o strigare măgulitóre, semn că Pętru cu Firuța își sunt dragi și s'or luă după Pasci. Dar vin altele batjocuritóre la adresa celor ce au făcut cevă rēu. Ací se strigă publice tóte defectele óri și cui sătén, bunăórá ca :

(1) Al. Pelimon, *op. cit.*

(2) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

(3) *Índires* = índemnat, mi-a poruncit.

— *Aure—maure*, e e!

— Ce-ți e *maure*, ce-ți e?

— M'a îndires!

— Cine te-a îndires?

— M'a îndires Istode al Totesrilor se abat apele pe la Măriuca lui, să se spele de cenușă.

Acî daŭ în Măriuca că umblă cu *țolele* (1) nespelate, ori că ea-î tot *cănită*. (2)

Orî:

— *Aure-maure*, e e!

— Ce-ți e *maure*, ce-ți e?

— M'a îndires!

— Cine te-a îndires?

— M'a îndires Sofica Silvășenilor să duc de prânz la Todica ci, că ea nu scie unde-î.

— Tu scii unde-î?

— Ba!

— Du-te la jupânul Ișig și întreabă, că de nu-î acolo, atunci de bună sémă-î la jupânul Ștrol!

Acî bate în Todică, că-î bețiv.

Orî:

— Cine te-a îndires?

— M'a îndires popa, mă, să merg la Nastasia Ursuțului, să-î gat cusurile, că șuba n'are mâneci, cămașa n'are spate, opregul nu-î de loc!

Acî bate în fata leneșă.

Orî:

— M'a îndires popa, mă, să merg la Ionul primarului, să-î spun să stee cu *turceriul* de-a îndemână, că vine Rusalina aî strigóie și-î duce laptele de la vaci și de la oi!

Atunci strigóiele, la cari li se strigă numele, nu mai pot de năcaz pe feciori și alérgă după ei, dar atunci nu aŭ putere. Nicî o strigóie nu rămâne cruțată atunci.

Nenumărate sunt batjocurile ce se strigă la acéstă ocașiune peste sătenii cunoscuți ca cuprinși de cevă patimă: beție, lene, lux, fudulie, neghiobie, cămătărie, avariție etc.

(1) *Țole* = haine, vestminte.

(2) *Cănită* = nespelată.

Dar junii pentru acesta nu sunt trași la nici o răspundere, nu sunt pedepsiți ca calomniatori.

Tóte strigăturile se încep cu *Aure-maure*.

În timpul din urmă însă a început a se cam părăsi această datină, parte din cauză că trecuse în abus, de strigaū vorbe próste fără cumpét peste persóne nevinovate, parte că s'aū amestecat oficialii administrativi și i-aū înțercat pe feciori de la aceste datine. Dar pe ascuns, colo nóptea târđiū, tot mai practică această datină, ci mai cu băgare de sémă și mai cu rezervă ca de altă dată. (1)

În Ormenișul de Câmpie din comitatul Clujului se practică această datină mai înainte de acesta cu vre-o câțî-va ani ast-fel :

Fie-care fecior și fie-care fată aveà dreptul de a denunțà Voevodei Țiganilor din sat orî-ce scădere observată la colegii ori kolegele lor în decursul Postului mare.

Voevoda își încrestă pe rêvaș tóte cele auđite, pentru ca în séra *Sâmbetei de Pasci* să le descopere în public prin procederea așa đisă *Strigarea peste sat*. Iar *Strigarea peste sat* se făceà cu anumite formalități.

Tinerii, după ce inserà bine, se adunà înaintea bisericei, unde în sunetul clopotelor și baterea tócei așteptaū sosirea Voevodei Țiganilor.

Voevoda, după ce venià, se suià într'un pěr pădureț mare și fórte bêtrân, ce erà tocmai dinaintea bisericei și din al căruia vírf se vedeà peste tot satul, fiind-că locul erà mai ridicat.

Când Voevoda ajungeà în vírful pěrului, clopotele înce-tău a se mai trage, tóca nu se mai băteà și toți ómenii đin sat ascultaū cu curiositate să audă denunțările Voevo-dei, care cu glasul sėu puternic începeà să strige mai în-tăiū cu cuvintele obicînuite :

— Vai de mine, mēi !

Tinerii întrebaū de jos :

— Ce-ți e ție, mēi ?

— Da mă dóre capul !

— Pentru ce te dóre ?

(1) *Revista ilustrată*, p. 70.

Voevoda începea, de exemplu, așa :

— Pentru că Constantin Nuțului s'a îmbetat la făgădău (cârciumă) și-a pierdut vre-o haină în drum, a umblat la pețite în post; sau că : nu scie ară, nu scie semănă, pământul i-a rămas nearat, vitele la timp nu și le-a adăpat; sau că d. e. Feronica lui Tănasă din Suseni (partea din sus a satului) nu scie urzi, adorme la furcă, a jucat orî a mâncat de dulce în post; sau că : a rămas cu cânepa netórsă, umblă cu hainele destrăbălate, cu cămașa nespălată, cu casa nemăturată, Pascile aũ ajuns-o cu grădina nelucrată, cu *poemolul* (prispa) nespoit, cu casa nevăruiată și altele multe de asemenea, pe cari Voevoda le scia înșiră de-a rostul și încă de multe orî se siliă a le spune chiar în poezie. Finea o făcea cu cuvintele : «mi-a țis ca s'o trezesc», sau : «mi-a țis ca s'o îmbrac», sau : «mi-a țis ca s'o ajut», dar :

Ajuta-i-vă dracul,
Că mă dóre capul!

Un rîs general cu hohot se auđiă după acésta din tóte părțile satului, unde fetele tremurând ascultaũ tupilate prin grădină . . .

Se bătea apoi iarăși tóca și se trăgeaũ clopotele, după care Voevoda iarăși începea cu altă persónă, și așa luă feciorii și fetele de-a rîndul, în cât de *Strigarea peste sat* nu rămănea cruțată nici o fată și nici un fecior din sat, dacă nu cum-va purtarea lor a fost atât de exemplară în cât nici într'o privință să nu dea pretext la critică.

Eră mare onóre pentru un fecior, orî mai virtos pentru o fată, care în Sâmbăta Pascilor a rămas nestrigată peste sat. Dar cu atât mai mare eră rușinea pentru acela, care în mai mulți ani de-a rîndul, orî, din cauza prea multelor scăderi, a fost în aceeași séră de două orî, sau în cazul extrem chiar și de trei orî strigat peste sat.

O fată, care în aceeași Sâmbătă de Paști a fost de trei orî strigată peste sat, nu putea curînd spera la măritiș.

Cu *Strigarea peste sat*, ce-î drept, de multe-orî se făceaũ și unele abusuri. Eră un tribunal prea aspru și pe prea mulți feciori și fete îi făcea să n'aibă tică de sfintele serbători; dar nu se póte nega că în multe privințe obiceiul acesta

avea o înrîuire binefăcătoare asupra tinerimii, care cel puțin în decursul celor șapte săptămâni ale Postului mare se năzuia din răspuțeri să emuleze printr'o purtare exemplară.

Altmintrelea obiceiul acesta, ca ori-care alt obicei strămoșesc, este, cu puțină deosebire, foarte generalizat între Români, mai virtos în comunele cari sunt curat românești.

Pe Valea Mureșului d. e., precum și mai peste totă partea sudică a Transilvaniei, se află multe comune, în cari și astăzi se practică obiceiul acesta, numai cât nu în Sâmbăta Pascilor, ci mai virtos în *ultima zi a Carnavalului*.

Pentru încunjurarea abuzurilor eventuale, în unele locuri se practică aceste bune obiceiuri numai sub control și după o anumită programă. La compunerea programei ieă parte de regulă totă inteligența satului: preotul, învățătorul, notarul, judele etc., se înțelege în taină. La timpul său aceștia însărcinază apoi cu executarea programei pe unii încrezuți ai lor.

Este și bine așa, pentru că în conservarea tuturor obiceielor vechi, cari nu ating doctrina religiunii și nici nu stau în contradicere cu cultura și educațiunea poporului peste tot, nu se poate nega că e de lipsă un control, care în toate acțiunile tinerii generațiuni mai ca sémă să păzescă a nu perde din vedere echivalentul moral. (1)

Afară de *Strigarea peste sat*, care s'a descris până aci și care, după cum am văzut, se referă la fete și feciori, mai există în Transilvania încă și o altă Strigare, care se referă la unele animale domestice.

Așa Români de pe lângă Mureș au datină ca, dacă li se fură vre-o vită, bunăoră vre-o vacă, sau dacă numai li s'a pierdut și nu mai dau de ea, ori și unde și ori și cât o caută, recurg la ajutorul vrăjitorilor. Iar vrăjitorul, care a fost chemat întru ajutor, merge la casa celui cu paguba și, după ce mormăe nisce cuvinte numai de el înțelese, se urcă pe hornul casei și strigă pe nume vita, care a dispărut, în modul următor:

(1) «Gazeta Transilvaniei», an. L, Brașov 1887, No. 75 și 76.

Nea, nea, nea, *Mărtuță* (1),
Din nouă hotare
Vin' acasă iară,
Din fundul pământului

Pe aripa vintului,
Prin fundul pădurii
Pe códa securii.
Nea, nea, nea, *Mărtuță!*

Acéastă strigare se repetă de patru orî în cele patru părți ale lumii, stând cu fața spre resărit, spre méďă-ďi, spre apus și spre méďă-nópte. (2)

(1) Numele vacéi fătate în luna lui Martie.

(2) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul.

VINEREA-SÉCĂ.

I.

VINEREA PASCILOR.

Vinerea cea de pe urmă din Păresimî sau Postul mare se numesce atât în Bucovina cât și în cele-lalte țeri locuite de Români *Vinerea Pascilor*, *Vinerea patimelor*, *Vinerea mare* și *Vinerea sécă*.

Ea se numesce *Vinerea Pascilor* de aceea pentru că e cea din urmă Vineri din Păresimî, adecă pentru că cade nemijlocit înainte de Pasci.

Vinerea patimelor, pentru că în acéstă zi, în acéstă Vineri, a pătimit și s'a răstignit Domnul nostru Iisus Christos pe cruce pentru răscumpărarea némului omenesc de sub jugul păcatului strămoșesc. (1)

Vinerea mare, pentru că cade în *Săptemâna mare*, precum și pentru aceea fiind-că are însemnătate de două-spredece Vineri. (2)

Iar *Vinerea sécă* se numesce de aceea pentru că în acéstă Vineri cei mai mulți Români, atât din *Bucovina* cât și din *Transilvania*, au datină de a ajună, a postî așa nu-

(1) Pretutindenea în Bucovina.

(2) Dat. și cred. Rom. din Lucăcesci, distr. Gura-Humorului, com. de Iacob Paicu ; — Sim. Manguca, *Calend. pe an. 1883* : «In *Vinerea Pascilor* și a Rusaliilor se cuprind 12 Vineri.»

mitul *Post negru*, adecă de a nu mânca nici a bé absolut nimic tótă ziua. (1)

Ținerea *Postului negru* sau abținerea de la orî-și-ce mîncare și bătură în decursul acestei zile urméză de aceea pentru ca prea bunul Dumneđeú să-l ferescă pe cel ce ajunéză în acéstă zi de tóte bólele(2), să-î dăruescă mulți ani cu sănătate, să-î mérgă bine peste tot anul și să-l sprijinéscă și ajutoreze în nevoi și necazuri. (3)

Maî departe, se dice că e fórte bine de postit în acéstă

(1) Dat. Rom. din Sucéva, com. de Alex. Romaș: «Ea se numesce de aceea *Vinerea sēcă*, pentru că unii ómeni postesc tótă ziua, nici nu mánancă, nici nu béu nimic»; — a celor din Șcheia, com. de Const. Lucaciú: «In *Vinerea mare* sau sēcă se ajună»; — a celor din Stupca, com. de Onufr. Căilén: «In *Vinerea sēcă* nu mánancă ómenii nimic, ci se rețin de la orî-și-ce mîncare până séra, din care causă se numesce acéstă zi *Vinerea sēcă*»; — a celor din Lucăcesci, com. de Iac. Paicu: «In *Vinerea sēcă* au ómenii datină de a postî cu *Post negru*, adecă a nu mânca nimic tótă ziua»; — a celor din Frătăușul-vechiú, dict. de Axenia Safroni și com. de I. Covașă: «*Vinerea patimelor* se numesce de către popor și *Vinerea sēcă*, pentru că de regulă mulți postesc în acéstă zi *Post negru*»; — a celor din Siret, com. de Dim. Popovicî: «*Vinerea Pascelor* se numesce și *Vinerea sēcă* maî cu sémă de aceea, pentru că în ziua acésta nu mánancă ómenii nimic»; — a celor din Broscăușul-vechiú, dict. de Palaghia Onciul, com. de G. Palamarciuc: «*Vinerea acésta* se numesce *Vinerea sēcă* de aceea pentru că postesc fórte mulți, fără ca să bea măcar apă. Sunt mulți cari nu mánancă de Joi séră și până Duminecă după Inviere»; — Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul: «*Vinerea Pascilor* se petrece în nelucrare, rugăciune și ajun. Unii nu mánancă de Joi séră până în ziua de Pasci, ca ziua învierii să-î afe deplin curați. Chiar în Retég și jur sunt ast-fel de ómeni evlavioși.»

(2) Dat. Rom. din Cupca, dict. de Casandra Țuguiú, com. de Them. Prelici: «In ziua de *Vinerea sēcă* este tare bine de postit, că dacă veî postî, Dumneđeú te va ferî de bóle»; — a celor din Gura-Humorului, com. de Emilian Netea: «Ea se numesce *Vinerea sēcă*, fiind-că ajunéză ómenii pentru multe folosuri»; — Gheorghiu, *op. cit.*, p. 75: «*Vinerea din sēptēmāna patimelor* se maî numesce și *Vinerea sēcă*; în acéstă zi e bine să nu se mánance nimic: pentru bóle.»

(3) Dat. și cred. Rom. din Volovét, com. de Ilie Buliga: «La noi se numesce *Vinerea sēcă* de aceea pentru că de regulă cei maî mulți ómeni postesc așa numitul *Post negru*, adecă nu mánancă nimic tótă ziua. Și acésta o fac ei, ca bunul Dumneđeú să le dăruiască mulți ani cu sănătate, să le mérgă bine tot anul și să-î sprijinéscă în nevoi și necazuri.»

đi încă și de aceea pentru că cel ce postesece nu-l dóre nici odată capul și scie cu trei đile înainte când are să móră. (1)

Românii și cu deosebire Româncele respectéză tot-deauna Vinerile, și pe cele mai multe dintre dinsele le și serbézá ca și o đi de sərbătóre.

Ele nu umplu borș în điua de Vineri, pentru că *Necuratul* vine și se scaldă într'insul. (2) Nu cos, pentru că orbesc (3): nu țes, nu torc, nu fac lăutóre, nu se laů, nu fac leșie, nu albesc cămășii, fiind-că St. Vineri le-ar cășună mare daună.

O poveste fórte răspândită în *Bucovina*, care ne arată ce aveă să pățescă o nevestă care a făcut leșie și voiă să zoléscă cămășile într'o Vineri, sună precum urméză:

«O nevestă a îndrăsnit într'o Vineri să facă leșie spre a fierbe cămeșile. Iată însă că pe când turnă ea leșia în ciubărul cu cămeșile, a sosit la đinsa o babă, care nu-i spusese nimic, ci sta ca un stan de pétră lângă ea și se uită cum tórnă leșie pe cămeși.

«Nevasta, văđându-o, s'a speriat și, fără să rostéscă vre-un cuvânt, a eșit din casă afară, s'a dus la o vecină și i-a istorisit din fir în pěr tóte cum s'aů întimplat.

«Vecina, cum a auđit ceea ce i-a spus, îi đise:

«— Vai, draga mea, aceea nu e babă, cum spui și cređi dumnia-ta, ci aceea e de bună sémă *St. Vineri!* . . . a venit să te pedepséscă pentru că ai îndrăsnit să faci leșie și să fierbi cămeșile în điua ei! . . . Dar, n'aveă frică, fă ce te-oii învėtų eů, și vei scăpă de đinsa!

«Și-i spusese vecina tot ce aveă să facă. Iar la urmă đise:

«— Și acuma întórce-te de grabă înděrét și, cum te vei apropiă de casă, începe a strigă în gura mare:

«Sus pe vârful délului,
«Délul Galileului,
«Arde strașnic un foc mare
«Cu para până la sóre,
«De se vede 'n lumea largă
«Și se miră lumea 'ntrégă!»

(1) Dat. și cred. Rom. din Broscăuțul-vechiů, dict. de Palaghia Onciul și com. de G. Palamarciuc.

(2) Credință fórte lăđită în Bucovina.

(3) *Calendarul poporului pe anul comun 1889*, Sibiiů, p. 72: «Femeile nu cos Vinerea, căci altcum aů să orbéscă.»

«Nevasta făcù aşà, cum a învățat-o vecina sa; se întorse tot într'o fugă până acasă și, cum a intrat în ogradă, a început a strigà:

«Sus pe vârful délului,
«Délul Galileului,
«Arde strașnic un foc mare
«Cu para până la sóre,
«De se vede 'n lumea largă
«Și se miră lumea 'ntrégă!»

«Baba venitã, adecã *St. Vineri*, cum a auđit cuvintele acestea a și ieșit din casã afarã, ȓicẽnd: «Para aceea arde copiii mei», și fãrã a mai sta mult pe gãndurĩ, a început a alergã ca sã vadã ce-ĩ.

«Nevasta, la rĩndul ei, cum a vėđut cã s'a depãrtat baba, s'a virit în casã, și, dupã învățãtura vecinei sale, a încuiat ușa cu *retezul*, a astupat fereștile și apoi a rėsturnat tóte vasele, cãte le aveã în casã, cu gura în jos.

«N'a apucat însă bine a fi gata, și iatã cã *St. Vineri* se și întorçe înderėt cu o falcã în cer și cu alta în pãmĩnt, și vėđẽnd cã ușa e încuiatã și nu póte intrã înãuntru, a început a strigã sã-ĩ deschidã, cã de nu, e vai și amar de capul ei.

«Insã nevasta se făcù cã n'o aude și nu voi sã-ĩ deschidã.

«Atuncĩ *St. Vineri* a început a chemã vasele pe nume ca acestea sã-ĩ deschidã.

«Dar vasele, întorse fiind cu gura în jos încã nu-ĩ deschise, până ce în urmã *opaițul*, care nu erã cu gura în jos, a sãrit de pe *prichiciũ* unde sta și a voit sã-ĩ deschidã, însă ajungẽnd lângã prag și împedicãndu-se de acesta, cãđũ jos și se sparse. Și aşã nici el nu-ĩ putũ deschide.

«Nemijlocit dupã ce s'a spart *opaițul*, nevasta a zãrit o mulțime de cruci în pragul ușei și un glas nevėđut se auđi vorbind:

«— Cuminte a fost cel ce te-a învățat sã faci aşã dupã cum ai făcut, cã de nu făceai ast-fel, rėũ ai mai fi pãțit!

«Și dupã acẽsta nu se mai vėđũ nici nu se mai auđi nimic.» (1)

Decĩ ca sã nu li se întĩmple vre-o daunã, neplãcere sau chiar nefericire din partea *Sf. Vineri*, Romãncele serbezã cele mai multe *Vineri*, și mai ales *Vinerea mare* dinaintea

(1) Din Tereblecea, com. de P. Scripcariũ. — O variantã a acestei po-vești veđi-o la *St. Stefureac, Scrieri*, Sucėva 1896, p. 212—215.

Pascilor. Ba unele dintre dinsele în Vinerea acésta nu se încumetă nici măcar a face foc ca să fiérbă saú să cócă cevà. (1)

Dacă cine-va s'ar încumetà să cócă pâne în Vinerea mare, atunci se đice că, de-ar svârlí pânea aceea în mare, nici pescii n'ar mână-o. (2)

Tótă ocupațiunea femeilor din acéstă đi se mărginesce maí cu sémă la facerea de *ouě roșii* și pregătirea *pascei* pentru điua de Pasci. (3)

Iar bărbații serbézá điua acésta maí cu sémă prin aceea că nu sémână nimic în decursul ei. Și acésta din causă că tot ce ar semână s'ar uscà și n'ar cresce nimic, și dacă ar și cresce cevà, n'ar fi ęum se cade. (4)

Iar de ținut, atât bărbații cât și femeile o țin de aceea pentru ca să se usuce și să se trecă *bubele*. (5)

Mulți, atât dintre bărbați cât și dintre femei, țin *Vinerea mare* încă și pentru *dihăni*, cređend și spuind că cum lucréză cine-va în acéstă đi, îndată i se întimplă din partea férelor o daună. (6)

(1) Dat. și cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc și com. de P. Scripcariú: «In *Vinerea mare* e păcat mare de a cóce pâne, colaci, etc.»; — și a celor din Broscăuțul-vechiú, dict. de Pal. Onciul și com. de G. Palamarciuc: «In acéstă đi unii nu lucră, ba chiar nici foc nu fac.»

(2) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, com. de P. Scripcariú.

(3) Dat. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilén; — a celor din Lucăcesci, com. de Iacob Paicu: «In acéstă đi fac femelle *ouě roși* saú în alte colorí»; — a celor din Frátăuțul-nou, com. de Iul. Sidor: «In acéstă đi se fierb ouěle, ca să nu se strice»; — și a celor din Șcheia, com. de Const. Lucaciú: «In *Vinerea sęcă* se aleg ouěle.»

(4) Dat. și cred. Rom. din Măzănăesci, com. de Victor Moldovan; — a celor din Ilișesci, com. de I. Pașcan și V. Botezat: «*Vinerea sęcă* o serbézá femeile, iar bărbații nu sémână, că se face pânea sęcă»; — a celor din Siret, com. de Dim. Popovici: «In điua acésta ómenii nu sémână nimic, căci đic că se face pânea sęcă»; — și a celor din Stroesci, com. de Petru Străinul: «*Vinerea Pascilor* se numesce și *Vinerea sęcă*, de aceea ómenii nu sémână nimic.»

(5) Dat. și cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Toma Nimigén, com. de P. Nimigén: «*Vinerea patimelor*, *Pascilor*, saú *Vinerea sęcă* se chémă sęcă de aceea pentru că se ține ca să se usuce și să se trecă *bubele*.»

(6) In maí multe părți din Bucovina.

Tot din cauza *dihăniilor*, precum și a *gângăniilor*, există în cele mai multe părți din Bucovina datină de a se încunjură de trei ori în zorile acestei zile casa, ba până și pometele, și tot de atâtea ori a se afumă cu tămâie sașă, în lipsa acesteia, măcar cu o petică aprinsă, în credință că, dacă se face acésta, nici o dihanie sașă gânganie nu se apropie de casă, respective de pomi. (1)

Încunjurarea de trei ori a casei e usitată și în *Moldova*.

Iată ce ne spune în privința acésta d-l Const. D. Gheorghiu :

«In séra de *Vinerea Pascilor*, după ce ies de la biserică, e bine să se ducă fie-care cu lumina aprinsă până acasă ; unde, dacă va fi ajuns, fără să se stingă lumina vre-odată, se încunjură casa de trei ori, făcând cruce cu lumina pe pereți, în cele patru părți ale casei, pentru ca să fie ferită acea locuință de foc, de trăsnet, de bóle etc.» (2)

Atât bărbații și femeile, cât și băieții și copilele din unele părți ale *Bucovinei*, cărora le crește *gușă* sașă vre-o *bolfă*, merg în acésta zi înainte de răsăritul sórelui pe imaș sașă în grădină și caută ciolane. Și cum află vre-un ciolan, îl ieau încet de jos, îl duc cu mâna la *gușă* sașă *bolfă* și, încunjurând cu el *gușă*, o pălesc odată, zicând :

Vinerea sécă,
Gușă sécă!

Sașă :

Vinerea sécă,
Bolfă sécă!

După acésta pun ciolanul înapoi de unde l'aș luat și cum a fost când l'aș luat și caută alte două ciolane, cu cari fac tot așă ca și cu cel dintăiu.

(1) Dat Rom. din Broscăușul-vechiu, dict. de P. Onciul, com. de G. Palamarcu : «In acésta zi, până în ziua, în zori de zi, se încunjură casa cu tămâie, ca să nu se apropie nici o dihanie de casă. Ba chiar și pometele se încunjură, ca și de acestea să nu se apropie șerpăi » ;—a celor din Reusenă, com. de Vas. Pop : «In nóptea din *Vinerea sécă* se ieă cămașa în dinți, într'o mână fórfecele, iar în alta o petică aprinsă și se încunjură de trei ori casa.»

(2) *Op. cit.*, p. 75.

În urma acestei procedurii se ține că gușa sau bolfa secă și mai mult nu crește. (1)

Românii din *Moldova*, cari au gușă, îndătină de a lua apă neîncepută în *Vinerea secă*, înainte de a răsări soroarele, și a se spăla pe gușă, în credință că, făcând acesta, scapă de dînsa. (2)

Tot în *Vinerea secă* se sparge și *Cordiugul* (brósca) de pe limba vitelor, crezându-se asemenea că va secă. (3)

Afară de datinele și credințele înșirate până aci, mai există în *Vinerea Pascilor* încă și următoarele:

Când te scoli, să ai o bucățică de fer pe ce să calci, că apoi nu te pălescî tot anul.

Dacă plouă în *Vinerea secă*, anul va fi mănos; iar de nu plouă, va fi neroditor. (4)

Și — în fine — *Scăldatul* în contra diferitelor bóle și bube, precum și *Scóterea aerului*. Dar despre aceste două mai pe larg în capitolele următoare.

II.

SCĂLDATUL.

O bună parte de Români îndătină de a se mărturisi și a se împărtăși de mai multe-ori peste an. O parte însă, și mai ales tineretul, numai o singură dată, și anume în Pă-

(1) Dat. Rom. din Buniți, com. de Vas. Strachină.

(2) M. Lupescu, *Medicina poporului*, publ. în «*Șeșetórea*», an. II, Fălticeni, p. 72.

(3) Dat. Rom. din Frătăușul-noú, com. de Iul. Sidor.

(4) Dat. și cred. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu.

resimî. Însă acesta, și de astă dată, rar când se mărturisește la începutul Păresimilor, ci de regulă către sfîrșitul acestora. Ba unii dintre feciori și fete, lăsând pe cei mai înaintați în vîrstă, ca aceștia să se mărturisescă și curățescă mai întîiu de păcate, se lasă chiar până în ziua ultimă. Iar aceea e *Vinerea Pascilor*.

Dovadă despre acesta avem, între altele, și următoarea doină de pe Tîrnava în *Transilvania* :

La fântână mol și tină,
Suptîrica spală lână
Cu doi puî de cuc în brațe.
Vine badea, prinde-un puiū.
— Lasă-l, bade, că te spuî,
C'o venî *Vinerea mare*
Și de puiū va fi 'ntrebare!

adecă în *Vinerea Pascilor*, la mărturisire voiū fi necesitădă să spun că nu mi-ai dat pace, că m'ai ciupit de sîn.

Însă Româniî, și mai cu sémă iarășî tineretul, tot în acéstă Vinerî, are datină nu numai să se mărturisescă și curățescă de tóte păcatele, și tot odată să se și scalde în atare apă curgétóre, ca *sînta Inviere* să-I afle deplin curați atât în privința sufletescă cât și în cea trupescă.

Afară de acesta cei mai mulți Români din *Bucovina* cred că cel ce se cufundă de treî orî în vre-o apă rece în *Vinerea sécă* și póte răbdă ca să se scalde măcar cât de puțin într'însa, acela va fi tot-deauna sánătos (1), iar dacă din întîmplare are vre-o bólă óre-și-care saū atarî bube pe trup, atunci bubele sécă, și în chipul acesta nu numai că

(1) Dat. și cred. Rom. din Cupca, com. de Them. Preliciî;—a celor din Cireș-Opaiț, com. de Const. Popescul, stud. gimn.: «In *Vinerea Pascilor* se scaldă ómenîi până în rêsare sórele, đicënd că peste an li-i mai ușor trupul»; — a celor din Bréza, com. de N. Preliciî: «In *Vinerea sécă*, înainte de scóterea áerului, fie-care om se scaldă. Ei đic că, dacă se scaldă în *Vinerea sécă*, atunci tot anul vor fi sánătoși»;—Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. V, Cernăuți 1895, No. 40, p. 1: «Se đice că cel ce se scaldă în *Vinerea mare* saū *Pasci* este sánătos peste tot anul.»

s'ar vindecă și mântui de dînsele (1), ci și de ori-și-care altă bôlă ar fi cuprins. (2)

Cei mai mulți inși însă se scaldă în acéști ȕi nu atâta pentru ca să se curățescă de bólele și bubele ce-ar avé, ci mai cu sémă pentru ca să nu se prindă în decursul anului nici un fel de bubă, friguri, sau altă bôlă rea de dînșii. (3)

O sémă, spre același scop, care s'a arătat în șirele premergătoare, nu se scaldă exclusiv numai în Vinerea Pascilor,

(1) Dat. și cred. Rom. din Ilișesci, com. de I. Pașcan: «Ómenii se scaldă în *Vinerea sęcă*, ca să sece bubele de pe trup peste an și trupul să fie tot-deauna curat»; — a celor din Bosanci, com. de Partenie Damian: «Vinerea cea de pe urmă din Postul mare se numesce *Vinerea sęcă*, pentru că sęcă tóte bólele și bubele la acela ce se scaldă în acéști ȕi»; — tot din Bosanci, com. de Sim. Șutu: «Dacă te scalđi în acéști ȕi înainte de răsăritul sórelui, nu ai bube tot anul»; — a celor din Pârtescii-de-jos, com. de Const. Andronic: «In *Vinerea sęcă* merg ómenii, mai ales femeile, des-diminéță, până a nu răsări sórele, și se scaldă, cređend și ȕicend că, dacă are unul sau altul vre-o bubă, apoi se curățesce, de aceea se și numesce *Vinerea sęcă*.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Șcheia, com. de Const. Lucaciú: «In ȕiua de *Joia-mare* spre *Vinerea sęcă* séra se duc fetele și flăcăii de se scaldă la isvor. Ei cred că, dacă se scaldă în séra acésta, se curățesc de tóte bólele, și mai cu sémă de bólele cele umplăcióse»; — a celor din Securiceni, com. de G. Gușet: «Dacă se scaldă cine-va, care are vre-o bôlă, în *Vinerea sęcă*, atunci se mântuesce în curind»; — a celor din Bosanci, com. de P. Damian: «Ómenii și femeile spun că în *Vinerea mare* este tare bine de scaldat într'un iaz, riú etc. Ei spun că, dacă se scaldă în acéști ȕi, se curățesc de tóte bólele ce le aú și sunt apoi curați peste tot anul»; — a celor din Frătăușul-vechiú, com. de I. Covașă: «Se crede că e bine să se scalde bolnavii în ȕiua asta (*Vinerea sęcă*), că apoi se curățesc de bóle.»

(3) Dat. și cred. Rom. din Udesci, com. de Darie Cosmiuc: «Cine se scaldă în ȕiua de *Vinerea mare* înainte de răsăritul sórelui, se crede că acela nu va avé peste an bube, nici nu-l vor scutură frigurile»; — a celor din Calafindesci: «In *Vinerea sęcă* din sęptemána de pe urmă a postului mare se scaldă fetele des-diminéță, ca să nu fie bolnave peste an»; — a celor din Reusenii, com. de Vas. Pop: «In nóptea de *Vinerea sęcă* se duc ómenii și se scaldă, ca să nu se umple de bube»; — Idem: «In *Vinerea sęcă* înainte de Pasci cred ómenii că, dacă s'ar scaldă nóptea prin întuneric, ca să nu-í vadă nimene, apoi nu se prinde de ei nimic, nici bubă, nici friguri, nici altă bôlă rea»; — a celor din Siret, com. de Dim. Popovic: «Ómenii se scaldă în ȕiua acésta, căci ȕic ei că vor scăpă peste an de bube.»

ci mai în toate zilele de pe urmă ale săptămânei mari, începând de Miercuri înainte. (1) Ba unii chiar și în ziua de Paști. (2)

În fine trebuie să mai amintim încă și aceea că datina de a se scălda în Vinerea secă e usitată nu numai la Românii din *Bucovina*, ci și la cei din *Moldova* (3), *Transilvania* (4) și *Banat*. (5) Iar Românii din *Muntenia*, cari pătimesc de scurgeri de sânge din nas, au datină de a se rade în această zi, crezând că le va trece; iar acei, cari au

(1) Dat. și cred. Rom. din Udesci, com. de Gavr. Rotariu: «Miercuri, Joia-mare și în Vinerea secă au oamenii obiceiul de a merge la scădat și a se scălda în fie-care zi câte odată până a nu răsări soarele. Și ei cred că, dacă se spală, nu se vor umple de nici un fel de bube și vor fi curați tot anul»; — a celor din Calafindesci, dict. de M. Molociu: «In *Miercurea secă, Joia-mare și Vinerea secă* se scaldă femeile diminutiv și spun că se curățesc de toate boalele»; — vezi și Dim. Dan. *Credințe populare bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovinei*», an. IV, Cernăuți 1894, No. 99, p. 2: «Se crede că dacă se scaldă cine-va în *Joia patimelor*, va fi scutit de rii; iar dacă are, apoi se va curăți»; — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 73—74: «In săptămâna mare dinaintea Paștilor oamenii se duc la pîrău, ori la fântână diminutiv până în ziua, până a nu răsări soarele, și-și tornă fie-care câte-va coafe de apă în cap, pentru ca să fie curați și sănătoși»; — «*Foia pentru toți*», an. I, București 1897, p. 131: «In *Vinerea mare* e bine de a se scălda în rîu înainte de răsăritul soarelui, căci așa te speli de orice boală, mai ales de rii, bube și de tot felul de răni, rămîind curat — ca apa — peste tot anul. — Unii se scaldă și în *Joia-mare și Sămbăta-mare*».

(2) Dat. și cred. Rom. din Frătăuțul-noi, com. de Iul. Sidor: «Oamenii, cari au ore-și-cari boli, se scaldă în *Joia-mare și Vinerea secă*, crezând că vor secă toate boalele. Ba unii se scaldă și Duminecă în ziua de Paști».

(3) M. Lupescu, *Superstiții*, publ. în «*Șeșetorea*», an. I, Fălticeni, p. 126: «Cine se scaldă în *Vinerea secă* (Vinerea dinaintea Paștilor), înainte de a răsări soarele, acela nu mai are boale în oșe».

(4) Din mss. d-lui I. Pop-Reteganul, *de pe Jiul ardelén*: «Cine suferă de ceva boale urite, să se scalde în Vinerea de Paști înainte de apunerea soarelui într'o apă ce curge spre răsărit, că se va vindeca și va rămîne sănătos peste tot anul».

(5) Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882 și 1883*: «Tot în această Vinere (Vinerea Paștilor) se scaldă oamenii bolnavi și lăncezi, dar se scaldă și cei sănătoși, spre a dobîndi sănătate peste tot anul».

dureri de cap, să se spele pe el, creștând că li se va potoli durerea. (1)

III.

AERUL.

Sub cuvântul *aer*, despre care ne e vorba în capitolul acesta, se înțelege o pânză pe care se află zugrăvită înmormântarea Domnului nostru Iisus Christos.

Îcôna acésta de regulă este întinsă pe cadre de lemn și stă în decursul anului, în cele mai multe biserici, aninată pe păretele de lângă proscomedier, în sf. altar.

În *Vinerea patimelor* însă preoții ieau *st. aer* de pe locul unde a stat până în acésta și, încunjurând sfinta masă cu dînsul, îl scot din altar afară, îl pun pe un postament sau piedestal în despărțitura bărbătésă, respective în mijlocul bisericeii, și acolo îl lasă apoi până în ziua de *Înviere*, adecă până în ziua de Paști.

În ziua de *Înviere* des-diminéță preoții îl ridică din acest loc și, vîrîndu-l prin ușile împărătesci iarăși în altar, îl așeză pe sfinta masă, unde rămâne apoi până Miercuri înainte de *Inalțarea Domnului la cer*.

În intervalul acela, cât stă *aerul* în mijlocul bisericeii, partea cea mai mare de creștini merge la biserică anume ca să l sărute și ca să se petrecă pe sub dînsul, creștând că toți cei ce se petrec de trei ori după olaltă pe sub dînsul, nu-î dore capul (2) și mijlocul său șelele în decursul

(1) Const D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 75; — G. S. Ionénu *op. cit.*, p. 50 : «Vineri, săptămâna patimelor, cei cari au scurgere de sânge din nas, să se rață, că le va trece, iar cei cari au durere de cap, să se spele pe el, căci îi va scăde durerea.»

(2) Dat. și cred. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei; — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 76: «În *Vinerea Pascilor* fie-care creștin e dator să se ducă la biserică și să trecă pe sub aer.»

anului (1); iar dacă își șterg ochii cu marginile sale, cred că vor fi scutiți și de durere de ochi. (2)

În unele părți din *Bucovina*, la scoterea și nemijlocit după scoterea aerului, adică Vineri după amădă, se duc și se petrec pe sub dînsul maî cu sémă copiiî, iar ómenii ceî maî înaintați în virstă se duc maî cu sémă Vineri séra și Sâmbătă diminéța când se înmormintéză, adică când se scóte din biserică afară și, încunjurându-se biserica cu dînsul, se bagă iarăși înăuntru și se așeză în mijlocul acesteia.

La acéstă ocasiune atât bărbații cât și femeile se petrec pe sub dînsul câte de trei ori cu lumînările aprinse, și maî ales atunci când preoții ajung cu dînsul lângă ușa bisericeî. (3)

În același timp când se petrec, fie-care caută ca să trecă după un om deplin sănătos, nici când după unul bolnav, căci crede poporul că numai atunci, când trece după un ast-fel de om, va fi sănătos; iar din contră, dacă trece după unul bolnav, atunci capătă bóla aceluia și acela se însănătoșeză. (4)

După ce s'aũ petrecut, atât Româniî din *Bucovina* cât și cei din *Moldova* cércă a merge *de la aer* până acasă cu lumînarea aprinsă, cređend că, dacă nu se stinge, e semn bun. (5)

(1) *«Fóia pentru toți»*, an. I, p. 131: «După ce s'a pus în mijlocul bisericeî icóna «punerii lui Chr. în mormînt» — aerul, — trec creștinii pe sub ea, prin care, după credința lor, se amână «durerea de mijloc» (durerea de sale) de peste tot anul.»

(2) *«Fóia pentru toți»*, an. I, p. 131: «La *sf. aer*, în *Sâmbăta mare*, trec credincioșii sub acesta, la ușa bisericeî, după ce aũ încunjurat biserica, și așa depărtéză «durerea de cap», și sărută și șterg ochii cu marginea *aerului*, pentru a fi scutiți de «bóle de ochi.»

(3) Dat. și cred. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilén; — Veđi și *«Fóia pentru toți»*, an. I, p. 131.

(4) Dat. și cred. Rom. din Volovêț, com. de Ilie Buliga: «Despre *aer* se đice la noi că este mormîntul lui Is. Chr., și cine se petrece pe sub dînsul, đic că se însănătoșeză, dacă a trecut după un om sănătos; iar dacă a trecut după un om bolnav, atunci capătă bóla aceluia și acela se însănătoșeză.»

(5) *«Fóia pentru toți»*, an. I, p. 130 și 131; — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 75: «În séra de Vinerea Pascilor, după ce ies de la biserică, e bine să se ducă fie-care cu lumînarea aprinsă până acasă.»

Iar dacă au ajuns acasă, fără ca lumînarea să se fi stins vre-odată, încunjură de trei ori casa cu dînsa, fac apoi cruce cu dînsa pe pereții, precum și în cele patru părți ale casei, pentru ca să fie locuința respectivă ferită de foc, de trăsnet și de bôle. (1)

Lumînarea de la *aer*, care a fost aprinsă la *Inviere*, e foarte bine ca să se stingă și s'o aprindă când e plóie grozavă cu pétră, fulgere și trăsnete, pentru că ea are darul de a alungă pe *Dracul*. (2)

În unele părți din *Muntenia* Româniî, și mai cu sémă Româncele îndătinéză de a duce în Vinerea Pascilor la biserică tot felul de flori primăvăratice, însă mai ales *ghiocei*, cu cari împodobesc apoi *epitaful*, adecă aerul. După ce au trecut pe sub Domnul Christos, adecă pe sub aer, fie-care Româncă ieă din acești ghiocei, cari s'au sfințit prin ședere lor în biserică și, ducându-î acasă, îi pune de se usucă, iar la vreme de trebuință afumă cu dînșii pe copiii cari se bolnăvesc. (3)

În alte părți, tot din *Muntenia*, Vineri de cu ȃi, când se scóte *epitaful* în mijlocul bisericeî, se duc flori și se pun pe epitaf. Séra, florile, după isprăvirea prohodului, când epitaful e luat spre a se ocoli cu el biserica, sunt împrăști-ate de preot.

Între aceste flori sunt unele aduse cu rădăcinî; ele sunt puse în *ghiveciuri* și sunt bune de multe lécuri.

Asemenea se află busuioc, a căruia sémînță, dacă se sémănă, busuiocul ieșit este bun de friguri.

Vineri séra, când se ocolesc biserica cu epitaful, femeile lípesc de cruci la morminte lumînări de céră curată și apoi încep a se bocî.

(1) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 75: — «Fóia pentru tofi», an. I, p. 130: «Mai este obiceiul ca unii, după ce ajung acasă de la biserică Vineri nóptea, cu lumînarea ce au avut-o în biserică, aprinsă, fac cruce cu ea pe pereții odăilor, și casa aceea este ferită de rele în tot anul acela»; — G. S. Ionénu, *op. cit.*, p. 50: «În séra de Vinerea Pascalui, lumea, care vine de la biserică, vine cu lumînările aprinse; sosiți, ocolesc casa de trei ori și fac cruce cu lumînarea pe pereți în cele patru părți, ca să fie ferită de foc bôle și trăsnet.»

(2) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 75—76.

(3) Com. de mult regretatul meu coleg academician Dr. D. Brândză

Luminările acele se lasă acolo până se trec de tot.

Femeile tinere ori fetele mari obișnuesc să fure asemenea lumînări.

Sunt două credințe : una că cu cêra acelor lumînări își pot face de dragoste : să se lipescă de ele acela pe care îl iubesc cum se lipesc cêra ; iar altă credință este că, dacă se pune asemenea cêră în *uleele cu albine*, se face cêră multă în anul acela.

Pe alocurea este obiceiul ca Vineri nóptea să rămână dintre ómenii bătrâni să vegheze în biserică. Ei închipuesc prin acêsta pe ostașii cari au străjuit mormîntul lui Christos. (1)

În fine, mai e de observat și aceea că în Vinerea și Sâmbăta Pascilor, și anume nemijlocit după ce s'a scos aerul, nu se trag mai mult clopotele până Duminică dimineța în ziua de Înviere, ci se bate numai tóca.

Acêsta, după credința și spusa Românilor, se întîmplă de aceea că, după cum după înmormîntarea unui mort nu se trag mai mult clopotele, așa nu se trag ele nici după înmormîntarea Domnului Iisus Christos. (2)

Excepțiune de la acêstă regulă generală fac numai o sémă de fete, cari, voind să aibă multă cânepă, se suie anume în Vinerea Pascilor în clopotniță și trag clopotele. (3)

(1) «*Fóia pentru toți*», an. I, p. 130.

(2) Cred. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei.

(3) S. Michăilescu, *Superstiții din jud. Sucéva*, publ. în «*Șeșetórea*», an. II, Fălticeni, p. 196 : «*În Vinerea Pascilor se suie fetele în clopotnița bisericeii și sună clopotul, ca să crească cânepa* »

ERORI DE TIPAR

Pag.	șirul	în loc de	cetesce
18	1	Hararampie	Haralampie
39	7	înervarea	înerbarea
39	9	Symphysum	Symphytum
55	3	căprusonic	căprusnic
69	4 și 10 nota 3	mânjii	mânzii
93	2	cartea d-lor	cartea d-lor sale
95	9 de jos . . .	răptesce	răpștesce
98	6	brobozi	probozi
116	4	stufișuri	tufișuri
139	4	aibețele	, albețele
177	4 din notă .	multe omete	multe pomete
190	5 de jos . . .	Însă nici nici	Insă nici
200	3 nota 3 . . .	Ciudeu	Ciudeiü

CUPRINSUL.

	<u>Pag.</u>
Prefața	I
<i>Lunia curată :</i>	
I. Lunia curată	1
II. Spolocania	3
III. Înăcirea borșului	5
IV. Juzeul	9
V. Lunia păstorilor	13
VI. Țilele nebunilor	14
VII. Marția Vaselor	15
<i>Sfinții Haralampie și Vlasie.</i>	
I. St. Haralampie	18
II. St. Vlasie	29
<i>Dragobetele.</i>	
Dragobetele	31
<i>Sân-Tóder.</i>	
I. Sân-Tóder	33
II. Caii lui Sân-Tóder	40
III. Spelarea capului	52
IV. Tunderea vitelor	69
V. Coliva lui Sân-Tóder	71
VI. Încurarea cailor	77
VII. Înfărtătirea și însurătirea	84
VIII. Vrăji și farmece	88
IX. Bulciul Sân-Tóderului	91
<i>Baba Dochie.</i>	
I. Baba Dochie	94

II. Dilele Babel	131
III. Mărțișorul	137
IV. Dragobetele	143
<i>Patru-zeci de Sfinți.</i>	
I. Patru-zeci de Sfinți	145
II. Moșii	156
III. Sfințișorii	161
IV. Focul Sfinților	168
V. Pornirea plugului	171
<i>Alexiile.</i>	
I. Alexie, Omul lui Dumnezeu	180
II. Încunjurarea caselor	201
III. Afumarea pometelor	207
<i>Mieșul Păresii</i>	
Mieșul Păresii	211
<i>Bunavestire.</i>	
I. Bunavestire	221
II. Dăselegarea limbii pasărilor	228
III. Dăselegarea de pește	231
IV. Blagoveșnicul	234
<i>Floriile.</i>	
I. Sâmbăta lui Lazăr	237
II. Lazăr cel sărac	239
III. Lazăr din Vitania	244
IV. Lăzărelul	247
V. Moșii-de-Florii	254
VI. Floriile	256
VII. Mățișorele	259
<i>Joi-a-mare :</i>	
I. Joi-a-mare	267
II. Focurile morților	270
III. Moșii de Joi-marî	276
IV. Pomenirea morților	278
V. Roșirea ouălor	279
VI. Nunta urzicilor	280
VII. Privigherea	284
VIII. Strigarea peste sat	286
<i>Vinerea sēcă :</i>	
I. Vinerea Pascilor	293
II. Scăldatul	290
III. Aerul	303
Errori de tipar	307

SĂRBĂTORILE
LA
ROMÂNII

STUDIU ETNOGRAFIC

DE

SIM. FL. MARIAN

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE,
PROFESOR LA GIMNASIUL GR. OR. DIN SUCÉVA.

VOL. III.

CINCI-DECIMEA.

EDIȚIUNEA ACADEMIEI ROMÂNE.

BUCCRESCI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL
Furnisor al Curții Regale
16. STRADA DÔMNEI. 16
1901

P R E F A Ț Ă.

*Volumul de față cuprinde în sine toate sărbătorile, cari cad în decursul Cinci-decimii, adică în răstimpul de la **Pasci** și până la **Țusalii** sau **Duminica mare**.*

*Că am fost în stare de a scóte și acest volum la lumină, am de a mulțumì numai **Academiei Române**, care a avut și de astă dată deosebita bună-voință de a luà asupra sa spesele tiparului.*

*Primescă deci atât această înaltă corporațiune, cât și toți acei **P. T. Domni**, cari m'aũ ajutat la adunarea materialului cuprins în acest volum, mulțumirile mele cele mai sincere și mai călduróse.*

Sucéva, la 17 (30) Iunie 1901.

S. Fl. Marian.

PASCILE.

I.

PASCILE.

Cea mai mare, mai însemnată, mai sfântă și mai îmbucurătoare sărbătoare de peste an, după spusa Românilor de pretutindene, e *Sărbătorea Pascilor*, *Pascile* sau *Invierea Domnului*, întâiu: pentru că în această și «*Christos a 'nviat din morți cu mărtea pre mărte călcând și celor din morminte viață dăruindu-le*», iară pre cei vii rescumpărându-i de sub jugul păcatului strămoșesc și împăcându-i cu Dumnezeu; și al doilea: pentru că ea cade tot-deauna la începutul primăverii, anotimpul cel mai frumos și mai plăcut, când toate în natură învie.

Drept aceea Românii nu numai că așteptă sărbătorea această, și mai ales după un post atât de îndelungat și de greu cum e *Postul mare* sau *Paresimile*, cu cel mai mare dor și bucurie, ci ei caută în același timp ca locuințele lor să fie cât se poate de bine grijite și curate și a se pregăti cu toate cele trebuincioase ast-fel că, sosind *sfintele Pasci*, toate să se afle în cea mai bună rânduială.

Bărbații, cari până în *Joia mare* din *Săptămâna patimilor*, lucră de regulă la câmp, dacă e timp călduros, din ziua această începând, înainte și până după *Pasci*, nu se duc mai mult la câmp, ci rămân acasă, parte ca să curățescă și să

grijescă pe lângă acésta; să măture curtea, să strîngă tóte gunóele și să le ardă sau să le pună grămadă într'un loc îndosit ca să putredescă; să repareze gardurile, cari sunt stricate; și să are în grădină; și parte ca să stea muerilor întru ajutor; să le aducă apă și să le taie lemne; să junghie mieii și purceii de Pasci și să aducă băturile trebuinciose.

Femeile, tot din *Joiá-mare*, sau cu vr'o câte-vă zile și mai nainte de acésta, încep a deretică și a grijii prin case, a unge și a vărul, a spălă tóte albiturile și a svîntă cele-lalte haine, a roși și a împiestri ouă, a cóce pască precum și alte cop-turii; în scurt dis: a se îngrijii și a pregăti tóte cele trebu-inciose pentru ziua de Pasci.

Fetele cele mari, precum și multe dintre nevestele cele mai tinere, încep acuma c'o sêptemână sau, după împreju-rării, chiar și cu două mai nainte de Pasci, a-și cóse câte o cămeșă nouă cu pu și cu altițe, precum și alte haine, atât pentru dînsele cât și pentru părinții, frații și surorile lor, respective pentru bărbații și fiil lor; căci fie-care ține fórte mult la aceea ca să aibă pentru ziua de Pasci, dacă nu se póte tocmai tóte hainele, apoi măcar una, măcar o cămeșă nouă-nouță. (1)

Fetele din *Macedonia* aú datină, când ese lună nouă înain-tea Pascilor, de-a se strînge în curte cu un «*ghium*» (2) plin cu apă, cu o pâne întrégă «*crăvealie*», pe care o pun pe cap, și cu un inel sau cu un «*minghiuș*» (3) de argint și a dice:

Lună, lună nao!
Dă-mi cămașe nao,
S-ți daū patru uao,
S-ți li bagī tu frașe, (4)
S-ți li mâci ti (5) Pasce. (6)

(1) Pretutindene în Bucovina și Banat; veđi și Sim. Mangiuca, *Ca-lend.* pe an. 1882, Mărțișor 28: «In ziua de Pasci se îmbracă cămeșă nouă țesută și cusută în Paresimi».

(2) *Ghium* = cană de metal, pe turcesce *ibric*.

(3) *Minghiuș* = cercel.

(4) *Tu frașe* = în fâraș.

(5) *Mâci ti* = mânci—mânânci de Pasci.

(6) I. Nenițescu, *De la Români din Turcia Europeană*, București, 1896, p. 525—526.

Saŭ :

Lună, lună noaŭă,
 Dă-ni cămeași noaŭă,
 Să-ți dau patru ouă,
 Să-ți li bazî tu mânică,
 Să li mâți Duminică ;
 Să-ți li bazî tu frași,
 Tra s-li mâți la Paști ; (1)
 S-li bazî tu tăpsie,
 S-le-ai (saŭ : s-li mâți) tră Stămărie. (2)

Făcând acésta, se crede că Pascile vor fi cu «birichete» și tómnă cu abundență în cereale. (3)

Afară de acésta însă, din versurile reproduse rezultă și aceea că la Româniî din *Macedonia* este asemenea datină, ca și la cei din *Dacia Traiană*, a-și face haine și cu deosebire *cămeși noue* de Pasci.

Feciorii, băetaniî și băeții, pe lângă aceea că staŭ neconținut întru ajutor părinților sôî, alergând în drépta și stânga după cele trebuincioase, se mai prepară încă și pentru petrecerile ce se dau în decursul sêrbătorii Pascilor, făcând, unde este datină, *Scrânciobe* și tocmind lăutarî.

În scurt ȓis: fie-care are partea sa de ocupațiune și grijire, fie-care caută a nu rămâné în urma altora, ca nu cumvâ mai pe urmă să fie luat în rîs și batjocură, iar *Sfintele Pasci* să-l suprindă ca pre un neom între ómenî.

De la casa celui mai cuprins și mai mare bogătan și până la bordeiul celui mai de pe urmă sêrman se cunósce apropierea acestei mari sêrbătorî, căci în ajunul ei sunt tóte acuma curățite și 'ndreptate, tóte sunt unse și văruite, hainele svîntate și curate, bărbații bărbieriți și spêlați, iar femeile lăute și chitite.

Iar Sâmbătă séra, când începe a se îngână ȓiua cu nóptea, fiind acuma tóte pregătite gata pentru a doua ȓi, precum și pentru ȓilele următóre, orî și ce lucru de mână încétă.

(1) Să le mânânci la Pasci.

(2) P. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, Vol. I, Bucurescî 1900, p. 754—755; — *Stămărie*=Sântă-Mărie.

(3) I. Nenițescu, op. cit., p. 526.

Nu încetă însă și datinele și credințele. Din contră, tocmai când încetăză lucrul de mână, atunci se încep acestea și se țin lanț una de alta până Luni după *Duminica Tomii*. (1)

Și de ôre-ce scopul nostru este tocmai descrierea acestora, de aceea ne vom și ocupa în capitolele ce urmază mai cu de-amăruntul numai de dinsele.

Vom începe deci mai întâiu cu descrierea *pascei*, de la care vine numele acestei sărbătorii, vom continuă apoi cu descrierea datinelor și credințelor despre *ouăle roși*, caracteristica sărbătorii Pascilor, și în urmă vom descrie pe rând toate cele-lalte datine și credințe, cari cad în decursul Pascilor și cari le-am putut până acuma adună.

II.

P A S C A.

Cea mai însemnată coptură, pe care o mănâncă atât Românii din *Bucovina* cât și cei din *Moldova* în decursul sărbătorii Pascilor, este *pasca* pl. *pasci*, dim. *păscuță* pl. *păscuțe* (2)

Originea acestei copturii, după cum ne spune o legendă din *Bucovina*, e următoarea:

« Țice că, călătorind odată Domnul nostru Is. Chr. cu apostolii seii prin mai multe sate și orașe spre a face ômenilor

(1) Datina tuturor Românilor din *Bucovina* și a celor din *Transilvania*; cf. Ms. d-lui I. Pop-Reteganul, care se află în păstrarea Academiei Române; El. Sevastos, *Sărbătorile poporului*, publ. în *Gazeta Sătenui*, an. VIII, R.-Sărat 1891, p. 151 și 154.

(2) Datina tuturor Românilor din *Bucovina* și în deosebi a celor din Mănăstioara saș Sf. Onufreiū, distr. Siretului, com. de Const. Ursachi, stud. gimn.: «Copturei acesteia i se dă numirea de *pască* dim. *păscuță*»; — a celor din Ilișesci, distr. Gura-Homorului, com. de Gheorghe Mihuță, stud. gimn.: «Coptura de căpetenie pentru Pasci e *pasca*, dim. *păscuță*»; — a celor din Capul-Codrului, distr. Gura-Homorului, com. de Ștef. Bodnarescul, stud. gimn.: «Dacă pasca e mică se numesce *păscuță*.»

bine, și ajungând într'un sat, se abătură la un gospodar ca să poposască puțin și apoi să plece mai departe.

«Gospodarul, un om de omenie și foarte prevenitor, i-a primit și i-a ospătat cu ce a avut și cum a putut mai bine, iară la pornire le-a mai pus merinde și prin desagi.

«După acésta, mulțămind Is. Chr. cu apostolii săi gospodarului pentru primire și luându-și rămas bun de la dînsul se porniră mai departe și mergînd ei, cât timp vor fi mers, ajunseră într'o pădure.

«Mergînd și prin pădurea aceea, l-au întrebat apostolii pre Is. Chr.: — «Cînd vor fi *Pascile*?»

— «Cînd veți găsi pâne de grâu în traistele vóstre, atunci vor fi *Pascile!*» — răspuse Is.

«Gospodarul, la care au poposit, le-a fost pus pâne de grâu în desagi. Decî căutînd ei în desagi și aflînd pânea au spus lui Iisus că au.

— «Bucurați-vă, căci acuma sunt *Pascile!*» — le răspuse atunci Iisus.

«Și de atunci îndătinéză și Creștinii a face *pască*». (1)

După altă legendă, tot din *Bucovina*, *pasca* se face de aceea, pentru că Iisus Christos înainte de a fi prins și restignit pe cruce, dîse învățăceilor săi, că până atunci au mîncat cu toții în decursul *Pascilor* copturi nedospite și nesărate, adecă *turte* sau *ázime*, de acuma înainte însă vor mîncă copturi dospite și sărate, cari se vor numi *pască*. (2)

Pasca se face în cele mai multe părți din *Bucovina* numai din făină curată de grâu ales, cernută prin sită désă, (3)

(1) Din Capul-Codrului, com. de Stef. Bodnarescul.

(2) Din Tișeuț, sat în distr. Suceviî, com. de Tóder Sologiu, stud. gimn.; — cred. Rom. din Bosancî, com. de Simeon Șutu, stud. gimn.: «Coptura cea mai însemnată de la Pasci se chéamă *pască*, pentru că însuși Domnul nostru Iisus Christos a numit-o așa».

(3) Dat. Rom. din Bosancî, com. de Michaiu Ivaniuc, stud. gimn.: «*Pasca* pe la noi se face din făină de grâu cernută prin sită désă»; — a celor din Brăesci, sat în distr. Gura-Homorului, com. de Ioan Pohóțá, stud. gimn.: «Făina, din care se face *pasca*, este pretutindenea mai cu sémă de grâu»; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuța: «*Pasca* dim. *păscuță* se face numai din făină de grâu»; — a celor din Sf. Onufrei, com. de Casian Brébăn, stud. gimn.: «*Pasca* se face numai din făină de grâu, și se numesce după mărime *pască* și *păscuță*»; — a celor din

care mai nainte de acesta *se plămădesce* și, după ce se pune în *plămădelă* aluat, se lasă ca să dospescă până ce crește și dă să ăasă din chiersinul său covata, în care s'a frământat, afară.

O sémă de Românce însă, și anume: cele mai sërmane o fac din făină de grâu cernută prin sită désă și amestecată cu făină de păpușoiu cernută asemenea prin sită désă. (1)

Causa de ce se face *pasca* pretutinde mai numai din făină de grâu e următórea :

Cea mai mare și mai însemnată sərbătóre de peste an e *Pascile*, deci și coptura cea mai însemnată, ce se face pentru acéstă sərbătóre, este *pasca*. Și fiind-că acéstă coptură e cea mai însemnată, fără de care, cel puțin în *Bucovina*, nici nu i-ar veni cui-va a crede că sunt *Pascile*, de aceea trebuie ca să se și facă numai din pânea cea mai alésă. Iar pânea cea mai alésă, după credința și spusa Românilor, este *grăul*, pentru că el e *cinstea mesei*. De aceea se și face *pasca* mai ales din făină de grâu.

Se mai face *pască*, după cum am amintit ce-vă mai sus, din făină de grâu amestecată cu făină de păpușoiu. Și asta numai din causă că, pe când grăul este *cinstea mesei*, pe atunci *păpușorul e hrana casei*.

Din alt-fel de făină însă nu se face nici chiar de cătră cei mai sërmani și mai nevoiași ómeni.

Cea mai îndátinată și mai răspândită formă, care i se dă *pascei*, e cea rotundă, (2) pentru că se crede și se dice că scuticele, cu cari a fost Domnul Is. Chr. înfășat, încă au fost rotunde; apoi în patru cornuri său mai bine dis patru-

Mănăstirea Homorului, com. de George Macoveiú, stud. gimn: «*Pasca* trebuie să fie făcută din făină albă de grâu»; — a celor din Comănesci, sat în distr. Sucevii, com. de Titus Gheorghian, stud. gimn.: «*Pasca* trebuie să se facă din făină de grâu și să aibă formă rotundă»; — a celor din Zaharesci, sat în distr. Sucevii, com. de Arsenie Băițan, stud. gimn.: «*Pasca* se face din făină curată de grâu».

(1) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Mich. Ivaniuc.

(2) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Mich. Ivaniuc: «*Pasca* pe la noi este rotundă»; — a celor din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébán: «Forma *pascei* e rotundă și e înfrumusețată cu cruce»; — a celor din Bășesci, sat. în distr. Gura Homorului, com. de Vasile Lucan, stud. gimn.: «*Pasca-î* rotundă și se face din făină de grâu».

ghiulare, pentru că și mormîntul, în care a fost Domnul nostru Is. Chr. înmormîntat încă a fost pătrat sau patrunchiular. (1)

Grosimea pascei e cel mult de un lat de deget, adecă tocmai ca și *azima*, ce-o fac Româncele la diferite ocaziuni, cu acea deosebire numai că, pe când *azima* se face tot-deauna din aluat nedospit, pe atunci *pasca* se face numai din aluat bine dospit, în care se pune sare și lapte dulce de vacă, apoi, după împrejurări, și capete pisate de cuișore, scortişoră pisată și câte odată și *șofran*. (2)

Atât pe de latură sau margini cât și la mijlocul ei se pun un fel de *sucituri* sau *impletături*, asemenea din aluat, simple sau împodobite la distanțe anumite cu nisce steluțe și anume sucitura sau impletitura primă sau lăturașă în formă rotundă sau pătrată, după cum e și pasca, iară cele de la mijloc în formă de cruce, care însemneză *crucea* pe care a fost Mântuitorul lumii restignit. (3)

(1) După spusa Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu; — a celor din Zazaresci, com. de Ars. Băițan: «*Pasca* are forma rotundă sau lungăreță și se înfrumusețeză pe de-asupra cu *strachire* — strafide».

(2) Com. de d-l Vasile Turturean, preot.

(3) Dat. și cred. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohôța: «Cea mai obiștăscă formă de pască e cea rotundă cu două impletituri puse la mijloc în forma crucii, închipuind mórtea Mântuitorului, mai arare ori formă patrunchiulară dar nu tocmai în forma pătratului»; — a celor din Mă-năstirea Homorului, com. de G. Macovei: «*Pasca* are formă rotundă și în patru cornuri și este în mijloc înfrumusețată cu o cruce, care ne aduce aminte de crucea pe care a fost réstignit Mântuitorul nostru, și cu strafide»; — a celor din Sf. Onufrei, com. de Const Ursachi: «*Pasca* trebuie să fie făcută din făină de grâu. Ea are formă rotundă și se înfrumusețeză cu nisce *învărtituri* din aluat, cari se pun pe margini și la mijloc în forma crucii»; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescu: «*Pasca* are formă rotundă și trebuie să fie făcută din făină de grâu alésă și spre înfrumusețare se fac și cruci de aluat peste mijlocul ei»; — a celor din Boian, distr. Sadagurei, com. de d-l Vas. Turturean: «*Pasca* se face de regulă din făină de grâu și are formă rotundă. În prejur se lipesc un cerc impletit sau simplu, care în năuntru se umple cu brânză de vaci, mai rar cu de oi. Una sau două pasci, cari au să se sfințescă, se înfrumusețeză cu o cruce diametrală impletită sau simplă, după cum e și cercul; apoi peste tot se unge cu un *felestei* sau penel de pene cu gălbănuș de oue».

Se fac însă și *pasci* simple, adică fără de împletituri și fără de cruce la mijloc, ci numai cu *zimți* pe margine. Acestea se numesc *pasci cu zimți* (1) sau *pasci simple*, iară cele cu cruce se numesc *pasci cu cruce* sau *pascile Pascilor*, sing. *pasca Pascilor*. (2)

Intre împletiturile sau suciturile acestea, adică între *zimți*, sau împletiturile mărginașe și între *cruce*, se pune de regulă brânză de vaci, mai rar de oi, sărată și frământată cu gălbănuș de ou, unsă și neteșită pe de-asupra cu un *felesteu* sau penel, făcut din pene de găină, care se întinge în gălbănuș de ou, și împodobită cu strafide și cu bucățele mici de frunză verde de *leuștén*. (3)

Unele femei însă, pe lângă ouăle, pe cari *le bat în brânză*, și pe lângă strafide, mai pun încă în acesta scorțișoare și zahar.

Femeile cele sêrmâne, cari nu au brânză, cumpără o lécă de *mălaiu mărunțel* sau *pâsat*, îl ferb în lapte dulce și cu acesta fac apoi pascile. (4)

Pascile Pascilor, adică celea ce se înfrumusețază cu o cruce diametrală împletită sau simplă, după cum e și cercul, sunt menite de regulă să se ducă în ziua de Pasci la biserică ca să se sfințescă; cele simple ca să le mănânce familiații, iar cele micuțe, numite *păscuțe*, se fac anume spre bucuria copiilor, unde sunt de aceștia, sau spre a se da săracilor, cari staū și cerșesc la ușa sau porța bisericii. (5)

Găocile ouălor, cari s'au întrebuintat la facerea pascilor, nici când nu se ard, nici nu se aruncă în fie-ce loc, ci ele se strîng tôte cu cea mai mare băgare de sémă într'un vas anumit, iară după ce s'a făcut acuma pasca se duc și se aruncă tôte pe o apă curgătoare, anume ca peste vară să nu

(1) Dat. Rom. din Bosanci, com. de M. Ivaniuc: «*Pasca*, care se pune la sfințit, se face rotundă cu *zimți* și cu *cruce*».

(2) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Șt. Bodnarescul: «Coptura, pe care se face crucea pascilor, se numește *pasca Pascilor*».

(3) Dat. tuturor Rom. din Bucovina, în deosebii însă a celor din Brăesci, com. de I. Pohóța: «Aceste copturi, numite *pasci*, se înfrumusețază, după starea și împrejurările ómenilor, cu strafide și cu frunză verde de *leuștén*».

(4) El. Sevastos, *Serbătorile pop*, publ. în diar. cit., p. 151.

(5) Com. de d-l Vas. Turturean.

apuce uliul găinile și puii acestora (1), însă mai cu sémă ca să se ducă până în țera *Rocmanilor* sau *Bldjinilor* și să le dea acestora de scire că au sosit *Pascile* și să le serbeze și ei. (2)

Asemenea și făina de păpușoiu, ce se presură pe lopata cu care se bagă pascile în cuptor ca să se cócă și care împedică lipirea pascilor de lopată, după ce s'au copt pascile, nu se șterge de pasci și se aruncă în orî și ce loc, ci se rade frumușel și strîngându-se tótă se presură pre *resadul de curechiu*, anume ca să nu-l mănânce pre acesta puricii. (3)

O sémă de Românce fac pasca în *Joia-mare*, altele însă în *Sâmbăta-mare* sau *Sâmbăta-Pascilor*, adecă fie-care când pôte și când îi vine mai bine la socotélă (4). În *Vinerea-sacă* rar care, iar înainte de *Joia-mare* nici una. De regulă însă cele mai multe o fac în *Sâmbăta Pascilor*, și asta din causă ca peste sêrbătorile Pascilor să nu se strice, căci fiind făcută cu brânză și cu ouë și stând mai mult timp și mai ales la căldură, *muceșce* și se strică.

Aici merită a fi amintit și aceea că o sémă de Românce fac *pască* nu numai de *Pasci*, ci și de *Sân-Georgiū*, de *Inălțare* sau *Ispas* și de *Duminica mare* sau *Rusalii*. După *Duminica mare* însă și până la *Pascile* viitoare nu se mai face. (5)

(1) Dat. și cred. Rom. din Crasna, sat în distr. Storojinețului, com. de Onufreiū German, stud. gimn.: «Cojile de ouë, pe cari le pun în pască, le dau pe apă, pentru ca să nu apuce uliul peste vară găinile»; — a celor din Bălăcena, sat. în distr. Suceviî, com. de Vasile Jemna. stud. gimn.

(2) Veđi despre acésta mai pe larg în cap. «*Pascile Rocmanilor*».

(3) Dat. Rom. din Tereblecea, sat în distr. Siretului, com. de Pavel Scripcariū, stud. gimn.

(4) Dat. Rom. din Balăcena, com. de V. Jemna: «La noi pasca se cóce *Sâmbătă înainte* de *Pasci*, și cojile de pe ouële ce se pun în pască le dau pe apă, cređînd că uliul nu va mîncă puii peste vară»; — a celor din Căndreni, sat în distr. Vatra-Dornei, com. de Leon Poenariū, stud. gimn.: «Pasca o fac femeile *Sâmbătă*. Tot atunci fac ele și *ouë roși*, precum și alte bucate, ca să aibă pentru ziua de *Pasci*»; — a celor din Pojorîta, sat. în distr. Câmpulungului, com. de Ilie Flocea, stud. gimn.: «*Pasca* se face *Joî* sau *Sâmbătă* înainte de *Pasci*.»

(5) Dat. Rom. din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiū: «*Pască* se mai face pe la *Sf. George*, *Ispas* și *Duminica mare*»; — a celor din *Sf. Onufreiū*, com. de Cas. Brébân: «*Pască* se mai face încă la *Sf. George*

PASCILE.

I.

PASCILE.

Cea mai mare, mai însemnată, mai sfântă și mai îmbucurătoare sărbătoare de peste an, după spusa Românilor de pretutindene, e *Sărbătorea Pascilor*, *Pascile* sau *Invierea Domnului*, întâiu: pentru că în această zi «*Christos a 'nviat din morți cu mărtea pre mărte călcând și celor din morminte viață dăruindu-le*», iară pre cei vii rescumpărându-i de sub jugul păcatului strămoșesc și împăcându-i cu Dumnezeu; și al doilea: pentru că ea cade tot-deauna la începutul primăverii, anotimpul cel mai frumos și mai plăcut, când toate în natură învie.

Drept aceea Românii nu numai că așteptă sărbătorea această, și mai ales după un post atât de îndelungat și de greu cum e *Postul mare* sau *Paresimile*, cu cel mai mare dor și bucurie, ci ei caută în același timp ca locuințele lor să fie cât se poate de bine grijite și curate și a se pregăti cu toate cele trebuincioase ast-fel că, sosind *sfintele Pasci*, toate să se afle în cea mai bună rînduélă.

Bărbații, cari până în *Joia mare* din *Săptămâna patimilor*, lucră de regulă la câmp, dacă e timp călduros, din ziua această începând, înainte și până după *Pasci*, nu se duc mai mult la câmp, ci rămân acasă, parte ca să curățescă și să

grijescă pe lângă acesta; să măture curtea, să strângă toate gunoarele și să le ardă sau să le pună grămadă într'un loc îndosiat ca să putredescă; să repareze gardurile, cari sunt stricate; și să are în grădină; și parte ca să stea muerilor întru ajutor; să le aducă apă și să le taie lemne; să junghie mieii și purceii de Paști și să aducă băuturile trebuincioase.

Femeile, tot din *Joia-mare*, sau cu vr'o câte-vă zile și mai nainte de acesta, încep a deretică și a grijii prin case, a unge și a vărui, a spălă toate albiturile și a svintă cele-lalte haine, a roși și a împiestri ouă, a coge pască precum și alte copuri; în scurt dis: a se îngriji și a pregăti toate cele trebuincioase pentru ziua de Paști.

Fetele cele mari, precum și multe dintre nevestele cele mai tinere, încep acuma c'o săptămână sau, după împrejurări, chiar și cu două mai nainte de Paști, a-și coge câte o cămeșă nouă cu pu și cu altițe, precum și alte haine, atât pentru dinsele cât și pentru părinții, frații și surorile lor, respective pentru bărbații și fiii lor; căci fie-care ține foarte mult la aceea ca să aibă pentru ziua de Paști, dacă nu se poate tocmai toate hainele, apoi măcar una, măcar o cămeșă nouă-nouță. (1)

Fetele din *Macedonia* au datină, când ese lună nouă înaintea Paștilor, de-a se strînge în curte cu un «ghium» (2) plin cu apă, cu o pâne întrégă «crăvealie», pe care o pun pe cap, și cu un inel sau cu un «minghiuș» (3) de argint și a dice:

Lună, lună nao!
Dă-mi cămașe nao,
S-ți daū patru uao,
S-ți li bagī tu frașe, (4)
S-ți li mâci ti (5) Pasce. (6)

(1) Pretutindene în Bucovina și Banat; veđi și Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882, Mărțișor 28: «In ziua de Paști se îmbracă cămeșă nouă țesută și cusută în Paresimi».

(2) *Ghium* = cană de metal, pe turcesce *ibric*.

(3) *Minghiuș* = cercel.

(4) *Tu frașe* = în făraș.

(5) *Mâci ti* = mânci—mânânci de Paști.

(6) I. Nenișescu, *De la Români din Turcia Europeană*, București, 1895, p. 525—526.

Saŭ :

Lună, lună noaŭă,
 Dă-ni cămeași noaŭă,
 Să-ți dau patru ouă,
 Să-ți li bazî tu mânică,
 Să li mâți Duminică ;
 Să-ți li bazî tu frași,
 Tra s-li mâți la Paști ; (1)
 S-li bazî tu tâpsie,
 S-le-ai (saŭ : s-li mâți) tră Stămărie. (2)

Făcând acésta, se crede că Pascile vor fi cu «birichete» și tómnă cu abundență în cereale. (3)

Afară de acésta însă, din versurile reproduse rezultă și aceea că la Români din *Macedonia* este asemenea datină, ca și la cei din *Dacia Traiană*, a-și face haine și cu deosebire *cămeși nouă* de Pasci.

Feciorii, băetani și băeții, pe lângă aceea că stau neconținut întră ajutor părinților săi, alergând în drépta și stânga după cele trebuincioase, se mai prepară încă și pentru petrecerile ce se dau în decursul sêrbătorii Pascilor, făcând, unde este datină, *Scrânciobe* și tocmind lăutari.

În scurt dis: fie-care are partea sa de ocupațiune și grijire, fie-care caută a nu rămâne în urma altora, ca nu cumvâ mai pe urmă să fie luat în rîs și batjocură, iar *Sfintele Pasci* să-l suprindă ca pre un neom între ómenî.

De la casa celui mai cuprins și mai mare bogătan și până la bordeiul celui mai de pe urmă sêrman se cunósce apropierea acestei mari sêrbătorî, căci în ajunul ei sunt tóte acuma curățite și 'ndreptate, tóte sunt unse și văruite, hainele svîntate și curate, bărbații bărbieriți și spêlați, iar femeile lăute și chitite.

Iar Sâmbătă séra, când începe a se îngână ziua cu nóptea, fiind acuma tóte pregătite gata pentru a doua zi, precum și pentru zilele următóre, orî și ce lucru de mână încétă.

(1) Să le mânânci la Pasci.

(2) P. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, Vol. I, Bucurescî 1900, p. 754—755; — *Stămărie*=Sântă-Mărie.

(3) I. Nenițescu, op. cit., p. 526.

Nu încetă însă și datinele și credințele. Din contră, tocmai când încetăză lucrul de mână, atunci se încep acestea și se țin lanț una de alta până Luni după *Duminica Tomii*. (1)

Și de ore-ce scopul nostru este tocmai descrierea acestora, de aceea ne vom și ocupa în capitolele ce urmăză mai cu de-amăruntul numai de dinsele.

Vom începe deci mai întâiu cu descrierea *pascei*, de la care vine numele acestei sărbători, vom continua apoi cu descrierea datinelor și credințelor despre *ouăle roși*, caracteristica sărbătorii Pascilor, și în urmă vom descrie pe rînd toate cele-lalte datine și credințe, cari cad în decursul Pascilor și cari le-am putut până acuma adună.

II.

P A S C A.

Cea mai însemnată coptură, pe care o mănâncă atât Românii din *Bucovina* cât și cei din *Moldova* în decursul sărbătorii Pascilor, este *pasca* pl. *pasci*, dim. *păscuță* pl. *păscuțe* (2)

Originea acestei copturi, după cum ne spune o legendă din *Bucovina*, e următoarea:

«Duce că, călătorind odată Domnul nostru Is. Chr. cu apostolii săi prin mai multe sate și orașe spre a face ómenilor

(1) Datina tuturor Românilor din *Bucovina* și a celor din *Transilvania*; cf. Ms. d-lui I. Pop-Reteganul, care se află în păstrarea Academiei Române; El. Sevastos, *Sărbătorile poporului*, publ. în *Gazeta Săténului*, an. VIII, R.-Sărat 1891, p. 151 și 154.

(2) Datina tuturor Românilor din *Bucovina* și în deosebă a celor din Mănăstioara sau Sf. Onufreiú, distr. Siretului, com. de Const. Ursachi, stud. gimn.: «Copturei acesteia i se dă numirea de *pasca* dim. *păscuță*»; — a celor din Ilișesci, distr. Gura-Homorului, com. de Gheorghe Mihuță, stud. gimn.: «Coptura de căpetenie pentru Pasci e *pasca*, dim. *păscuță*»; — a celor din Capul-Codrului, distr. Gura-Homorului, com. de Ștef. Bodnarescul, stud. gimn.: «Dacă pasca e mică se numește *păscuță*.»

bine, și ajungând într'un sat, se abătură la un gospodar ca să poposască puțin și apoi să plece mai departe.

«Gospodarul, un om de omenie și foarte prevenitor, i-a primit și i-a ospătat cu ce a avut și cum a putut mai bine, iară la pornire le-a mai pus merinde și prin desagi.

«După acésta, mulțămind Is. Chr. cu apostolii săi gospodarului pentru primire și luându-și rămas bun de la dînsul se porniră mai departe și mergînd ei, cât timp vor fi mers, ajunseră într'o pădure.

«Mergînd și prin pădurea aceea, l-au întrebat apostolii pre Is. Chr.: — «Cînd vor fi *Pascile*?»

—«Cînd veți găsi pâne de grâu în traistele vóstre, atunci vor fi *Pascile!*» — răspunse Is.

«Gospodarul, la care au poposit, le-a fost pus pâne de grâu în desagi. Decî căutînd ei în desagi și aflînd pânea au spus lui Iisus că au. ,

—«Bucurați-vă, căci acuma sunt *Pascile!*» — le răspunse atunci Iisus.

«Și de atunci îndătinéză și Creștinii a face *pască*». (1)

După altă legendă, tot din *Bucovina*, *pasca* se face de aceea, pentru că Iisus Christos înainte de a fi prins și restignit pe cruce, dîse învățăceilor săi, că pînă atunci au mîncat cu toții în decursul *Pascilor* copturi nedospite și nesărate, adecă *turte* sau *ázime*, de acuma înainte însă vor mîncă copturi dospite și sărate, cari se vor numi *pasci*. (2)

Pasca se face în cele mai multe părți din *Bucovina* numai din făină curată de grâu ales, cernută prin sită désă, (3)

(1) Din Capul-Codrului, com. de Stef. Bodnarescul.

(2) Din Tișeuț, sat în distr. Sucevii, com. de Tóder Sologiu, stud. gimn.; — cred. Rom. din Bosanci, com. de Simeon Șutu, stud. gimn.: «Coptura cea mai însemnată de la Pasci se chéamă *pască*, pentru că însuși Domnul nostru Iisus Christos a numit-o așa».

(3) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Michaiu Ivaniuc, stud. gimn.: «*Pasca* pe la noi se face din făină de grâu cernută prin sită désă»; — a celor din Brăesci, sat în distr. Gura-Homorului, com. de Ioan Pohóță, stud. gimn.: «Făina, din care se face *pasca*, este pretutindenea mai cu sémă de grâu»; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuța: «*Pasca* dim. *păscuță* se face numai din făină de grâu»; — a celor din Sf. Onufrei, com. de Casian Brébăn, stud. gimn.: «*Pasca* se face numai din făină de grâu, și se numesce după mărime *pască* și *păscuță*»; — a celor din

care mai nainte de acesta *se plămădesce* și, după ce se pune în *plămădelă* aluat, se lasă ca să dospescă până ce crește și dă să ăasă din chiersinul său covata, în care s'a frământat, afară.

O sémă de Românce însă, și anume: cele mai sërmane o fac din făină de grâu cernută prin sită désă și amestecată cu făină de păpușoiu cernută asemenea prin sită désă. (1)

Causa de ce se face *pasca* pretutinde mai numai din făină de grâu e următoarea :

Cea mai mare și mai însemnată sərbătóre de peste an e *Pascile*, deci și coptura cea mai însemnată, ce se face pentru această sərbătóre, este *pasca*. Și fiind-că această coptură e cea mai însemnată, fără de care, cel puțin în *Bucovina*, nici nu i-ar veni cui-va a crede că sunt *Pascile*, de aceea trebuie ca să se și facă numai din pânea cea mai alésă. Iar pânea cea mai alésă, după credința și spusa Românilor, este *grăul*, pentru că el e *cinstea mesei*. De aceea se și face *pasca* mai ales din făină de grâu.

Se mai face *pască*, după cum am amintit ce-vă mai sus, din făină de grâu amestecată cu făină de păpușoiu. Și asta numai din causă că, pe când grăul este *cinstea mesei*, pe atunci *păpușoiul e hrana casei*.

Din alt-fel de făină însă nu se face nici chiar de cătră cei mai sërmani și mai nevoiași ómeni.

Cea mai îndátinată și mai răspândită formă, care i se dá *pascei*, e cea rotundă, (2) pentru că se crede și se dice că scuticele, cu cari a fost Domnul Is. Chr. înfășat, încă au fost rotunde; apoi în patru cornuri sau mai bine dis patru-

Mănăstirea Homorului, com. de George Macoveiú, stud. gimn.: «*Pasca* trebuie să fie făcută din făină albă de grâu»; — a celor din Comănesci, sat în distr. Sucevii, com. de Titus Gheorghian, stud. gimn.: «*Pasca* trebuie să se facă din făină de grâu și să aibă formă rotundă»; — a celor din Zaharesci, sat în distr. Sucevii, com. de Arsenie Băițan, stud. gimn.: «*Pasca* se face din făină curată de grâu».

(1) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Mich. Ivaniuc.

(2) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Mich. Ivaniuc: «*Pasca* pe la noi este rotundă»; — a celor din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébán: «Forma *pascei* e rotundă și e înfrumusețată cu cruce»; — a celor din Băeșesci, sat. în distr. Gura Homorului, com. de Vasile Lucan, stud. gimn.: «*Pasca-i* rotundă și se face din făină de grâu».

ghiulare, pentru că și mormîntul, în care a fost Domnul nostru Is. Chr. înmormîntat încă a fost pătrat sau patrungiular. (1)

Grosimea pascei e cel mult de un lat de deget, adecă tocmai ca și *azima*, ce-o fac Româncele la diferite ocațiuni, cu acea deosebire numai că, pe când *azima* se face tot-deauna din aluat nedospit, pe atunci *pasca* se face numai din aluat bine dospit, în care se pune sare și lapte dulce de vacă, apoi, după împrejurări, și capete pisate de cuișore, scortişoră pisată și câte odată și *sofran*. (2)

Atât pe de latură sau margini cât și la mijlocul ei se pun un fel de *sucituri* sau *împletituri*, asemenea din aluat, simple sau împodobite la distanțe anumite cu nisce stelute și anume sucitura sau împletitura primă sau lăturașă în formă rotundă sau pătrată, după cum e și pasca, iară cele de la mijloc în formă de cruce, care însemneză *crucea* pe care a fost Mântuitorul lumii restignit. (3)

(1) După spusa Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu; — a celor din Zazaresci, com. de Ars. Băișan: «*Pasca* are forma rotundă sau lungă și se înfrumusețeză pe de-asupra cu *strachire* — strafide».

(2) Com. de d-l Vasile Turturean, preot.

(3) Dat. și cred. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohôța: «Cea mai obiștăscă formă de pască e cea rotundă cu două împletituri puse la mijloc în forma crucii, închipuind mórtea Mântuitorului, mai arare ori formă patrungiulară dar nu tocmai în forma pătratului»; — a celor din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiú: «*Pasca* are formă rotundă și în patru cornuri și este în mijloc înfrumusețată cu o cruce, care ne aduce aminte de crucea pe care a fost réstignit Mântuitorul nostru, și cu strafide»; — a celor din Sf. Onufreiú, com. de Const Ursachi: «*Pasca* trebuie să fie făcută din făină de grâu. Ea are formă rotundă și se înfrumusețeză cu nisce *învărtituri* din aluat, cari se pun pe margini și la mijloc în forma crucii»; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «*Pasca* are formă rotundă și trebuie să fie făcută din făină de grâu alésă și spre înfrumusețare se fac și cruci de aluat peste mijlocul ei»; — a celor din Boian, distr. Sadagurei, com. de d-l Vas. Turturean: «*Pasca* se face de regulă din făină de grâu și are formă rotundă. În prejur se lipesc un cerc împletit sau simplu, care în năuntru se umple cu brânză de vaci, mai rar cu de oi. Una sau două pasci, cari au să se sfințescă, se înfrumusețeză cu o cruce diametrală împletită sau simplă, după cum e și cercul; apoi peste tot se unge cu un *felestei* sau penel de pene cu gălbănuș de oue».

Se fac însă și *pasci* simple, adecă fără de împletituri și fără de cruce la mijloc, ci numai cu *zimfi* pe margine. Acestea se numesc *pasci cu zimfi* (1) sau *pasci simple*, iară cele cu cruci se numesc *pasci cu cruce* sau *pascile Pascilor*, sing. *pasca Pascilor*. (2)

Intre împletiturile sau suciturile acestea, adecă între *zimfi*, sau împletiturile mărginașe și între *cruce*, se pune de regulă brânză de vaci, mai rar de oi, sărată și frământată cu gălbănuș de ou, unsă și neteșită pe de-asupra cu un *felesteu* sau penel, făcut din pene de găină, care se întinge în gălbănuș de ou, și împodobită cu strafide și cu bucățele mici de frunză verde de *leuștén*. (3)

Unele femei însă, pe lângă ouăle, pe cari *le bat în brânză*, și pe lângă strafide, mai pun încă în acésta scorțișore și zahar.

Femeile cele sêrmâne, cari nu au brânză, cumpără o lécă de *mălaiu mărunțel* sau *pâsat*, il ferb în lapte dulce și cu acesta fac apoi pascile. (4)

Pascile Pascilor, adecă celea ce se înfrumusețază cu o cruce diametrală împletită sau simplă, după cum e și cercul, sunt menite de regulă să se ducă în ziua de Pasci la biserică ca să se sfințescă; cele simple ca să le mănânce familianții, iar cele micuțe, numite *păscuțe*, se fac anume spre bucuria copiilor, unde sunt de aceștia, sau spre a se da săracilor, cari stau și cerșesc la ușa sau porța bisericii. (5)

Găocile ouelor, cari s'au întrebuintat la facerea pascilor, nici când nu se ard, nici nu se aruncă în fie-ce loc, ci ele se strîng tôte cu cea mai mare băgare de sémă într'un vas anumit, iară după ce s'a făcut acuma pasca se duc și se aruncă tôte pe o apă curgătoare, anume ca peste vară să nu

(1) Dat. Rom. din Bosanci, com. de M. Ivaniuc: «*Pasca*, care se pune la sfințit, se face rotundă cu *zimfi* și cu *cruce*».

(2) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Șt. Bodnarescul: «Coptura, pe care se face crucea pascilor, se numește *pasca Pascilor*».

(3) Dat. tuturor Rom. din Bucovina, în deosebire însă a celor din Brăesci, com. de I. Pohóța: «Aceste copturi, numite *pasci*, se înfrumusețază, după starea și împrejurările ómenilor, cu strafide și cu frunză verde de leuștén.»

(4) El. Sevastos, *Serbătorile pop*, publ. în diar. cit., p. 151.

(5) Com. de d-l Vas. Turtorean.

apuce uliul găinile și puii acestora (1), însă mai cu sémă ca să se ducă până în țera *Rocmanilor* sau *Blătjinilor* și să le dea acestora de scire că au sosit *Pascile* și să le serbeze și ei. (2)

Asemenea și făina de păpușoiu, ce se presură pe lopata cu care se bagă pascile în cuptor ca să se cócă și care împedică lipirea pascilor de lopată, după ce s'au copt pascile, nu se șterge de pasci și se aruncă în orî și ce loc, ci se rade frumușel și strîngându-se tótă se presură pre *resadul de curechiu*, anume ca să nu-l mănânce pre acesta purici. (3)

O sémă de Românce fac pasca în *Joia-mare*, altele însă în *Sâmbăta-mare* sau *Sâmbăta-Pascilor*, adecă fie-care când pôte și când îi vine mai bine la socotélă (4). În *Vinerea-sacă* rar care, iar înainte de *Joia-mare* nici una. De regulă însă cele mai multe o fac în *Sâmbăta Pascilor*, și asta din cauză ca peste sêrbătorile Pascilor să nu se strice, căci fiind făcută cu brînză și cu ouă și stând mai mult timp și mai ales la căldură, *muceșesce* și se strică.

Aici merită a fi amintit și aceea că o sémă de Românce fac *pască* nu numai de *Pasci*, ci și de *Sân-Georgiū*, de *Inălțare* sau *Ispas* și de *Duminica mare* sau *Rusalii*. După *Duminica mare* însă și până la *Pascile* viitoare nu se mai face. (5)

(1) Dat. și cred. Rom. din Crasna, sat în distr. Storojinețului, com. de Onufreiū German, stud. gimn.: «Cojile de ouă, pe cari le pun în pască, le dau pe apă, pentru ca să nu apuce uliul peste vară găinile»;—a celor din Bălăcena, sat. în distr. Suceviî, com. de Vasile Jemna. stud. gimn.

(2) Veđi despre acésta mai pe larg în cap. «*Pascile Rocmanilor*».

(3) Dat. Rom. din Tereblecea, sat în distr. Siretului, com. de Pavel Scripcariū, stud. gimn.

(4) Dat. Rom. din Balacéna, com. de V. Jemna: «La noi pasca se cóce *Sâmbătă înainte* de *Pasci*, și cojile de pe ouăle ce se pun în pască le dau pe apă, cređend că uliul nu va mănca puii peste vară»;—a celor din Căndreni, sat în distr. Vatra-Dornei, com. de Leon Poenariū, stud. gimn.: «Pasca o fac femeile *Sâmbătă*. Tot atunci fac ele și *ouă roși*, precum și alte bucate, ca să aibă pentru ȓiua de *Pasci*»;—a celor din Pojorita, sat. în distr. Cămpulungului, com. de Ilie Flocea, stud. gimn.: «*Pasca* se face *Joii* sau *Sâmbătă* înainte de *Pasci*».

(5) Dat. Rom. din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiū: «*Pască* se mai face pe la *Sf. George*, *Ispas* și *Duminica mare*»;—a celor din *Sf. Onufreiū*, com. de Cas. Brébăn: «*Pască* se mai face încă la *Sf. George*

Afară de *pasca*, despre care ne-a fost până aici vorba, cele mai multe Românce și cu deosebire cele mai avute, mai fac de Paști încă și alte copturi, precum: *babe*, *moși* sau *moșnegi*, *cozonaci* rotunzi și lungăreți, *învîrtite*, *plăcinte* simple și *plăcinte în tavă*, (1) *colaci* rotunzi, și în unele locuri, precum bună-ora în Boian, și câte o *prescură*. (2)

Cozonaci, și mai ales cei de formă lungăreță, se *dice* că se fac de aceea, pentru că sicriul, în care a fost îngropat Domnul nostru Is. Chr. a avut forma acésta. (3)

Dintre fripturi cea mai însemnată e un *miel*, numit *Mielul Pascilor* (4) sau un *purcel*, cari, după ce s'aŭ junghiat și

și la *Duminica mare*, altă dată nu se mai face; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mișuță: «*Pască* se face nu numai la *Pasci*, ci unele femei fac și la *Sf. George*, la *Înălțarea Domnului* și la *Duminica mare*; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «*Pască* și *ouă roși* se fac și la *Duminica mare*; — a celor din Zaharesci, com. de Ars. Băișan: «*Pască* nu se face numai la *Pasci*, ci și la *Duminica mare*; — a celor din Boian, com. de d-l Vas. Turturean: «*Pască* se mai face la *Sântul-George*, la *Ispas* și la *Rusalii* sau *Duminica mare*. Impreună cu *pasca* se fac și *ouă roși*; — a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «*Pască* se mai face la *Sf. George*, la *Ispas* și la *Duminica mare*; — a celor din Comănesci, com. de Tit. Georgian: «*Pască* se face nu numai de *Pasci*, ci și la *Duminica mare*.»

(1) Dat. Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu: «Copturile, cari se fac pentru *Pasci*, sunt întâiu: *pasci*, apoi: *cozonaci*, *babe* și alte copturi; — a celor din Stupca, sat în distr. Gura-Homorului, com. de Nech. Jauca, stud. gimn.: «Femeile coc de *Pasci* felurite copturi, precum: *cozonaci*, *plăcinte*, *babe*, *învîrtite*, însă mai cu sémă *pască*; — a celor din Sânt-Ilie, sat în distr. Sucevii, com. de Lazar Flociuc, stud. gimn.: «De *Pasci* se face *pască*, apoi *cozonaci*, și cari sunt mai bogați fac și *babe*; — a celor din Pojarita, com. de Ilie Flocea: «Femeile coc felurită *pască*, apoi *babă*, și altele cari n'aŭ numire; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Afară de *pască* și colaci numiți *cozonaci*, nu se fac pe la *Pasci*; — a celor din Sf. Onufreiŭ, com. de Cas. Brébân: «Pe la noi se fac, afară de *pască*, încă și alte copturi cari se numesc *moși* sau *moșnegi* și *babe*; — a celor din Crasna, com. de Onufr. German: «Joi sau Sâmbătă coc femeile *pască*, *colaci*, *cozonaci*, *plăcinte*, mai pe scurt face fie-care ce pôte.»

(2) Com. de d-l Vas. Turturean: «Afară de *pască* se mai coc încă și *cozonaci*, în aluatul cărora se tórna lapte dulce, se pune zahăr, scorțișóră, cuișóre, strafide. Se mai fac încă și *colaci* rotunzi și câte o *prescură*.»

(3) Dat. și cred. Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu.

(4) Dat. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóță: «Sub *Mielul Pascilor*

curăţit, se frig întregi, şi cari se duc în ziua de Paşti împreună cu pasca la sfinţit.

În multe locuri am observat, şi mai ales pe la oraşe că, neputând afla un miel viu ca să-l pôtă tăia şi sfinţi, fac un *mieluş de unt* şi pe acela îl aşeză pe masă în locul celui adevărat. Iară purcelului, pretutindene unde este datină a tăia purcei de Paşti, îi pun o bucăţică de hrean în gură.

Mielul însemnă Domnul nostru Is. Chr., iar ce va fi însemnând *purcelul*, până acuma nu-mi este cunoscut.

În *Banat*, unde asemenea se taie un miel de Paşti, numit *Mielul Pascilor*, este datină ca ósele şi cele-lalte remăşiţe ale acestuia să se îngrope la un *olton* (ultuónă) de măr sau pěr sănėtos, anume ca şi familia aceea să fie tot anul sănėtosă. (1)

În fine Sămbătă séra, şi anume după ce s'aú dereticat şi grijit tóte odăile cum se cuvine, tóte copturile şi fripturile, despre cari ne-a fost până aici vorba, se aşeză pe o masă, şi cu deosebire la ţeră, unde locuinţele Romănilor constă de regulă numai din două odăi, una mai mică şi alta mai mare, pe masa din *casa cea mare*.

Tot atunci se pregătesce şi *blidul cu pasca*, care are a doua şi desdiminėtă să se ducă la *biserica* ca să se sfinţescă.

III.

OUŢELE ROŞII.

Mulţi s'aú întreat şi se mai întrebă şi acuma : de unde aú provenit şi ce însemnătate aú *ouŢele roşii* sau mai bine

înţelege poporul un miel, care se frige şi ducėndu-se la biserică de-odată cu pasca se sfinţesce şi se mănăncă întru înmulţirea şi sănėtatea celor ce aú rėmas; — *Gazeta Transilvaniei*, an. L. Braşov 1887, No. 76: «Me-sele lor sunt astăđi (în ziua de Paşti) împodobite cu *ouŢe roşii*, puiul fript nu lipsece, *Mielul Pascilor* s'a injunghiat şi din carnea lui gustă acum toţi împreună, lăudând pre Dumneđeu.»

(1) Com. de d-l Ios. Olariu, invėţator în Maidan.

șis ouăle colorate, ce sunt obicnuite la srbătórea Pascilor și nimeni nu și-a dat și nici nu-și póte da un răspuns pe deplin multămitor.

Ba unii au întrebuintat timp și îndelungate osteneii spre a scrie cărți voluminoase sub numirea de *Originea ouălor roșii*, în urmă, cetindu-le la lumina rațiunii, n'au mai cređut nici ei înși-și în ceea ce au scris. Iar alții, înzestrați cu simțul bunului gust, au luat de obiect acest simbol și la făclia religiosității lui au creat opere pline de talent și moralitate.

Noi însă cari ne-am propus a scrie numai ceea ce cred și spun Români despre aceste ouă, nu vom merge așa departe, ci vom face numai o mică schiță asupra celor ce ne spune istoria și usul deosebitelor popóre în privința acestui subiect.

Din timpurile cele mai depărtate sau mai bine șis din copilăria omenirii, tóte popórele lumii, și cu deosebire cele ale Asiei și Europei, celebrau srbătórea *Anului nou* la *echinocțiul* primăverii, epoca în care cei moderni celebréză *srbătórea Pascilor*. Și în această zi, în loc să dea cofeturi alese, zaharicale și alte lucruri, cum se oferă astăzi, ele își trimiteau ca simbol de fecunditate și afecțiune reciprocă *ouă colorate* în diferite colori și mai cu sémă în *roșu*, colórea favorită a mai multor națiuni. Mai târziu însă, mutându-se, prin progresul civilizațiunii, srbătórea anului nou la solstițiul ernii, epoca în care găinele nu ouă sau ouă prea puțin, ómenii au născocit ca semn de afecțiune reciprocă alte obiecte de oferit, rămânând ouăle a se distribuì tot la vechea lor epocă, în care astăzi *Perșii* și alte popóre ale Asiei celebréză srbătórea anului nou la solstițiul solar, și între alte daruri își trimit și *ouă multi-colore*. Chiar în *Rusia* și cu deosebire în Moscva se serbeză *anul nou* printr'o distribuțiune de ouă colorate, pe cari se vede adesea inscripțiunea *Christos a înviat*.

Acest obicei, care s'a transmis Creștinilor póte că de la păgâni sau Evrei, este mult întrebuintat în *Italia*, *Spania* și chiar în unele părți ale *Franciei* și cu deosebire în *Provence*. Și ceea ce ne face a crede și mai mult în această transmisiune este obiceiul ce ne constată istoria, că femeile

evreice la s rbăt rea pascală puneau pe o masă ou  tari, ca simbol a paserii mitologice numită Ziz, despre care s'au povestit o mulţime de fabule fantastice  i bizare.

La străbunii noştri *Romanii* tinerii colorau oul în roşu  i, pe l ngă alte daruri ce- i făceau la s rbăt rea lui *Ianus*, întrebuinţau aceste ou   i în  re- i cari jocuri.  n Roma mai figurau ou le încă  i în nisce ceremonii religioase, precum er  a *expiatiunilor*.

Oul se  ice că reprezintă pre Creatorul lumii, care produce tot  i conţine în sine totul. La *Perşii*, *Egipteni*, *Grecii*, *Galii*  i la primele pop re ale *Italiei*, oul er  emblema universului, opera divinităţii supreme.

Egipteni, cari numeau mai tot at tea divinităţi c te animale  i plante, aveau un de  numit *Koref*, nume care în limba lor  nsemn  *bun*  i *binefăcător*,  i pe care il reprezintau sub figura de om, purt nd pe cap un *accipiter* (pas re rapitoare) spre a  nsemn  activitatea  i cu un ou  şindu-  din gură, simbol al fecundităţii.

La începutul lumii,  iceau *Perşii vechi*, nu se află nimic afară de Dumnezeu. N ptea chaosului domni  peste spaţiu.  n fine ap r  un ou, nóptea il acoperi cu aripele ei,  i oul fecundat se deschise: *Sorele*  i *Luna* eşir  din el  i se ridicară în sus, iar *P m ntul*, fiind mai greu, se lăsă în jos cu t te dependenţele lui. Ac st  nópte, oul, sorele  i luna, ce eşir  de aici, r maser  neşterse în mintea acestor pop re primitive, cari le f cur  obiectul sacrelor lor imnuri, p str ndu-le suvenirea prin aceste ou  colorate, ce făceau parte în t te s rb torile lor p n  la jocurile circurilor, în cari figurau din distanţă în distanţă ou  sculptate în lemn sau în p tr .

De la *Perşii* p te că a împrumutat *Moisi* versiunea din genes , care  ice: «la început Dumnezeu fecundă apele, pl n nd asupra lor, precum găina clocesce oul s u.»

Călătorii globului ne mai spun, că la popórele din sudul *Americei*, la s rbăt rea anului nou, se golesc ou le  i li se umple g ocea cu apă mirositoare,  i ou le acestea  i le arunc  unii altora prin ferestrele caselor, precum i i arunc  Italianii confeti la epoca carnavalului. Străinii al rg  atunci din t te părţile spre a se bucura de privirea plăcută ce presintă ani-

mațiunea stradelor pline de o mulțime de lume galantă, veselă și sgomotoasă, care se împresără de ouă umplute cu lichide miroșitoare, și care pe jos care călare sau în trăsură resping cu aceleași arme toate aceste atacuri, sub forme de proiectile cu miș de profume, plecate din balcônele și ferestrele fiecărei locuințe a orașului.

Ast-fel a fost la toate popórele celebra origine a *ouălor roșii!* (1)

La noi *Români* ouăle roșii sunt într'o stimă așa de mare, că în ultimele zile din Paresimii, cari preced sêrbătórea Pascilor, nu se găsește nici o singură casă românescă, în care ele sa nu fie obiectul de prima preocupățiune.

Și de óre ce scopul nostru este tocmai de a arătã ceea ce cred și istorisesc Români despre *ouăle roșii*, de aceea în șirele următóre ne vom și restrînge numai la expunerea legendelor, datinelor și credințelor române despre aceste ouă.

Vom începe deci mai întâi cu legendele.

Prima legendă din *Bucovina*, comuna Frătăuțul-noi, distr. Rădăuțului, sună precum urmézã:

«Dice că, după ce a născut *Maica Domnului* pre Is[us] Chr[ist], *Jidovi* vorã numai decât să pue mâna pe dînsa și pre fiul seú, anume ca să le curme firul vieții.

«*Maica Domnului*, auđind despre acésta, luă pre fiul seú Iisus în brațe și prinse a fugi cu dînsul în cotro o duceaú ochii și piciórele.

«*Jidovi*. . . după dînsa, și cât pe ce s'o ajungă și s'o prindă.

«*Maica Domnului* însă, ca să n'o pótã prinde, face *ouă roșii* și le aruncă în urma sa jos.

«*Jidovi*, ajungênd la ouă și vêđênd că sunt roșii, se opriaú, le ridicaú de jos, se uitaú la dînsele și nu se puteaú destul mirã de frumusețea lor.

«Și așa le tăiã *Maica Domnului* calea, și în timpul acesta, atât ea, cât și fiul seú Is., scãparã cu viețã de dînșii.

«Și de atunci obicînuesc ómeni noștri a face *ouă roșii*.» (2)

A doua legendă, tot din *Bucovina*, comuna Bălácena, e acésta:

(1) M. C. Florențiu, *Originea ouălor roșii*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, 1887.

(2) Com. de Iulian Sidor, stud. gimn.

«Dice că într'o ȝi, pe când se află Domnul nostru Is. Chr. într'un templu și predică cuvîntul lui Dumnezeu, *Jidoviî*, cariî nu-l puteau suferi și cariî îl prigoniau de un timp mai îndelungat, voră să pună mîna pe dînsul și să-l omóre.

«Domnul nostru Is. Chr. însă, cunoscîndu-le gîndurile și planurile, eși din templu afară și se porni în altă parte.

«Jidoviî, vîdînd că a eșit din templu, eșiră și ei în urma lui, și luând pietre prinseră a svîrli într'însul.

«Domnul nostru Is. Chr. însă, în loc să fugă de dînsii, rostî nise cuvinte tainice în urma cărora tôte pietrele, cari le svîrliau jidoviî, se prefăceau în *ouă roșii*.

«Jidoviî, vîdînd acéstă minune, se băgară în tôte rîco-rile, încetară de a mai svîrli, și în loc să fugă Is. de dînsii, începură ei a fugi care în cotro îl duceau ochii și piciórele.

«Și de atunci au început ómenii a face, spre aducere a-minte de acéstă întîmplare, *ouă roșii*» (1)

A treia legendă, din orașelul Boian, sună așa :

«După ce a fost Domnul nostru Iisus Christos immormîntat, învîțaii și mai marii Jidovilor, de bucurie că s'au mîntuit de dînsul, se adunară cu toții la un loc, se așezară la o masă, pe care se află un blid cu zémă și carne de cocoș, precum și mai multe ouă fierte, și prinseră a mîncă, a bé și a se veseli.

«Iată însă că pe când stau ei la masă și se afla în culmea veseliei, își aduce unul dintre dînsii aminte de cuvintele lui Iisus, pe cari le rostise el înainte de a fi prins și rîstignit, că adecă a treia ȝi, după ce va fi immormîntat, are să învie, și le-o spuse acésta și celor-lalți.

«Atunci cel ce se află în capul mesei începù a rîde și a ȝice:

— «Când va învia cocoșul ce-l mîncăm noi acuma, și când se vor preface aceste ouă fierte și curățite din albe, cum sunt, în roși, atunci va învia și Christos!

«N'a apucat însă bine a rostî cuvintele acestea, și iată că, prin puterea lui Dumnezeu, tôte ouăle se făcură îndată roșii, iară cocoșul din blidul cu zémă învia și, bătînd din aripî, începù a cântă.

(1) Com. de Vasile Jemna, stud. gimn.

«Jidovii, vëdënd acësta, se băgară în tôte rëcorile și, de spaimă, săriră ca fripți de la masă și voiră s'o tae la fugă.

«Cocoșul însă, înainte de ce apucară a spëla ei putina, îi împroșcă pre toți cu zëmă, și pre cariî i-a ajuns zéma, i-a împestrîțat și le-a umplut tot capul de *râie*.

«Și de atunci Jidovii își tund și rad capul, pe unde i-a ajuns stropëla, și numai pe de 'nainte, pe unde nu i-a ajuns zéma din pricina urechilor, lasă përul să crëscă și pörtă așa numiții *perciuni*.

«Și tot de atunci îndătinéză și ómeniî noștri a face *ouë roșe* de Pasci.» (1)

A patra legendă sună ast-fel:

«Domnul nostru Iisus Christos, încă înainte de ce a fost prins de Jidovi, muncit și restignit pe cruce, spusese mai multora că a treia ñi, după ce va fi immormîntat, are să învie.

«Jidovii, cariî îi purtau acuma de mult Sâmbetele și cariî ar fi voit să se cotorosëscă pentru tot-deauna de dinsul, prea bine o sciaü acësta. De aceea puseră ei, nemijlocit după ce l-au luat de pe cruce și l-au immormîntat, păzitoriî lângă mormîntul sëü, ca nu cum-và, venind în decursul nopții apostoliî sau alți învëțăcei de ai sëi, să-l fure, și apoi să ñică că a înviat.

«Păzitoriî, mergënd la mormînt și voind a-și împlinî cum se cade datoria, luară pietre rotunde în sîn, anume ca, în-tîmplându-se să vie apostoliî sau alți inși ca să-l fure pre Iisus, să asvirle cu pietre în dinșiî și în chipul acesta să-i fugărescă.

«Pogorîndu-se nu mult după acësta ingerul Domnului din cer și apropiindu-se de mormîntul Domnului Iisus Christos. ca să restórne pétra de pe acesta, păzitoriî, cum îl vëdură că se apropie de mormînt, îndată își băgară mânilë în sîn, ca să scótă pietrele și să arunce cu dinsele într'insul.

«Insă n'au apucat bine a pune mânilë pe pietre și iată că acestea s'au prefăcut în *ouë roșe*, iară ei împietriră.

«Și de atunci păzitoriî, cariî au fost puși de Jidovi ca să păzëscă mormîntul lui Iisus Christos, staü și astăñi împie-

(1) Com. de d-l Vas. Turturean, preot.

triți lângă mormîntul acestuia, și când e lună nouă se fac tineri, iar la lună veche se fac bătrîni.

«Și tot de atunci se trage și datina creștinilor de-a *împieștri* și a face *ouă roșii* de Paști întru aducerea aminte de *Invierea* Domnului nostru Iisus Christos, de împietrirea păzitorilor săi și de prefacerea pietrelor în *ouă roșii*.» (1)

A cincea legendă sună așa :

«Duce că pe când se află Domnul nostru Is. Chr. răstignit pe cruce și pe când neîmpăcații săi dușmanii îl necăjiau și-l batjocoriau în tot chipul, *Maica Domnului*, ca maică, făcându-i-se milă de fiul său, luă o coșarcă plină de ouă, se duse cu dînsa la jidovi și închinându-le-o îi rugă să înceteze a-l chinui și năcăji mai mult.

«Răutăcioșii și neîndurații jidovi însă, în loc s'o asculte să li se facă și lor milă de Is. și să înceteze, începură a-l batjocori și mai tare. Iar când Is. ceru ca să-i dea apă de băut, ei îi deteră în batjocoră oțet și urzică.

«Maica Domnului, vădînd acésta, puse coșarca cu ouăle lângă cruce și începù a plînge în hohot de se cutremurà cămeșă pe dînsa.

«Stînd coșarca lângă cruce și curgînd din mânilor și piciorile lui Is. sângele șiroi, în scurt timp o parte din ouăle câte se aflau într'însa se împrășcară și se împeștritară, iară o parte se umplură așa de tare de sânge că se făcură tôte roșii, ca și când ar fi fost văpsite.

«Domnul nostru Is. Chr., vădînd că ouăle s'aun umplut de sânge, își aruncă privirile sale cătră cei ce se aflau de față și le dîse :

—«De acuma înainte să faceți și voi *ouă roșii* și *împeștritate* întru aducere aminte de răstignirea mea, după cum am făcut și eu astăzi!

«După ce a înviat Domnul nostru Is. Chr., Maica Domnului a fost cea dintâi, care a făcut *ouă roșii* și *pască* și mergînd plină de bucurie cu dînsela ca să-l vadă pre fiul său, fie-cărui om, pre care îl întîlnia, îi dîcea: «*Christos a înviat!*» și-i dăruia câte un *ou roșu* și câte o *păscuță*.

(1) Din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul, și din Bălăcena, dict. de Michaiu Boca, și com. de Michaiu Rusul, stud. gimn.

«Și de atunci în cõce aũ început apoi ómenii a face *ouě roși și împetriřate* de Pasci.» (1)

A șésea legendã sunã precum urmézã:

«Dice cã pe timpul Invierii Domnului nostru Is. Chr. stãtea o *jidaucã* pe piéřã cu douě coșerci pline cu ouě albe de vîndare.

«Intre mãi mulți alți negustori, cari cercetã ouěle, veni și *Maria Magdalena* cam iute și c'o fařã veselã đise jidaucei:

—«*Christos a înviat!*

«Jidauca însã, aũdind-o, îi rěspunse c'un fel de dispreț:

—«Da, cum nu!.. o fi'nviat!... Atunci va înviã Christos, când se vor face ouěle din coșercile mele roși!

«N'a apucat însã bine a rostii ea cuvintele acestea și iatã cã ouěle cele albe din coșerci se făcurã prin minunea lui Is Chr. *roși*, și când dete jidauca de minunea acésta nu se puteã destul mirã.

«*Maria Magdalena* a luat vr'o cãte-vã ouě de acestea și le duse Domnului nostru Is. Chr. în cinste, iar cu vr'o cãte-vã se duse la împératul *Tavreri* (2), a cãruí soție erã órbã, și atingend de vr'o cãte-vã orí ochii împérãtesei cu dínsele, împérãtesa îndatã se vindecã și începũ a vedé, cum a vėđut și mãi nainte.

«Și așã mãi multe minuni s'aũ făcut cu ouěle acestea, drept dovadã cã Is. Chr. a înviat.

«Și spre aducere aminte a minunilor acestora de pe timpul Invierii îndãtinézã poporul nostru a face *ouě roși* de Pasci (3).

A șéptea legendã e acésta:

«Dice cã nu mult dupã ce a înviat Domnul nostru Is. Chr., treceã o *jidaucã* cu o coșarcã plinã de ouě albe pe cap.

«Un țéran, întâlnind-o, a strigat:

—«*Christos a înviat!*

Jidauca însã nu voi sã credã și de-aceea đise:

—«Nu-ĩ adevérat! Ci atunci va fi înviat Chr., când se vor

(1) Din Mãnãstirea Homorului, com. de repausatul învėțãtor George Avram ; — din Mihoveni, dict. de Michaiũ Cioful și com. de Vesp. Corvin, stud. gimn.;—din Frãtãuțul vechiũ, dict. de Eudochia Isopescul.

(2) Tavreri = Tiberiũ ?

(3) Din Mãnãstirea Homorului, com. de George Avram.

preface ouăle, cari se află în coșarca de pe capul meu, din albe, cum sunt, în roșii!

«Rostind ea cuvintele acestea și căutând la ouăle din coșarcă vede, spre cea mai mare uimire și mirare a ei, că toate până într'unul sunt roșii.

«Și de atunci s'a obișnuit *a se roși ouă*; care datină se păstrează și până în ziua de astăzi.» (1)

O variantă a acestei legende sună precum urmază:

«Trecând odată în ziua de Paști pe strada cea mare o *jidaucă* cu o coșarcă plină de ouă pe cap și întâlnindu-se cu o *Româncă*, acesta îi dice:

—«*Christos a înviat!*

«Jidauca, în loc să-i mulțămescă și să dică: «*Adevărat c'a înviat,*» îi răspunde în batjocură, că atunci va învia Christos, când se vor face ouăle ei din coșarcă roși.

«N'a apucat însă a roști cuvintele acestea și căutând în coșarcă vede, spre cea mai mare mirare a ei, că ouăle sunt roși.

«De atunci și până în ziua de azi se fac *ouă roși.*» (2)

A opta legendă sună așa:

«Dice că precum se adună ómenii în zilele noastre în timp de iarmaróce și sêrbători mari prin orașe mai mari și mai mici, tot așa eră datină de-a se aduna și în timpurile vechi.

«Ast-fel se adunară într'un an și în orașul *Tarigrad în ziua de Paști* o mulțime de bărbați și femei creștine, turcóice și jidauce pe piață, și fie-care femeie avea două său și mai multe coșarci de ouă de vîndut, iară bărbații felurite alte mărfuri.

«Iată acuma că una dintre femeile creștine salută pre alta, tot creștină, dicându-i cuvintele, precum se spune la Paști:

—«*Christos a înviat!*

«În vorba acesta se amestecă și o turcóică și dice:

—«Dacă a înviat Christos al vostru, atunci de bună sémă că și ouăle mele dintr'amândouă coșercile s'or face roși!

«După acesta, întorcându-se și aruncându-și privirea la coșercile sale, vede, spre cea mai mare a ei uimire și mirare,

(1) Din Brăesci, com. de I. Pohóță.

(2) Din Căndreni, com. de Leon Poenariu.

că toate ouăle din amândouă coșarcele, cât erau acestea de mari, *se făcură roșii ca sângele*.

«Vădând turcócica minunea acésta, dîse rușinată:

—«Mărturisesc și eū că cu adevărat a înviat Christos al vostru!

«Și de atunci, de când, s'a întîmplat acésta minune, fac Creștinii *ouă roșii* de Pasci!» (1)

În fine a noua și ultima legendă, și anume din *Moldova*, sună precum urmază:

«Atunci când a înviat Christos, o fată ducea ouă în pôle.

«Auđind de vestea acésta, în drumul ei spunea la orî cine întîlnia ceea-ce a auđit.

«Iată că-î iese înainte un dușman al lui Christos, căruia ea de-asemena îi spuse:

—«Christos a înviat!

—«Nu-î adevărat!—dise acesta.—Și dacă-î adevărat, ouăle din pôlele tale să se facă roșii!

«Și pe loc ouăle s'aū făcut roșii.» (2)

Din toate legendele acestea, câte s'aū înșirat până aici, rezultă că ómenii aū început a face *ouă roși* de pe timpul Domnului nostru *Is. Chr.* și mai cu sémă începînd dela *Învierea* sa în cóce, (3) și anume: parte întru amintirea vërsării

(1) Din. Ropcea, sat în distr. Storojinețului, com. de Emanuil de Cuparencu, stud. gimn.

(2) Elena Voronca, *Pascile Blajinilor*, publ. în *Românul literar*, București 1891, No. 17, p. 130.

(3) Cred. Rom. din Gura-Homorului, com. de Emilian Netea, stud. gimn.: «Ómenii aū început a face *ouă roși* dela *Învierea lui Is. Chr.* în cóce»; — a celor din Cupca, sat în distr. Storojinețului, dict. de Cassandra Țuguu: «De când a dat Domnul nostru *Is. Chr.* legile, de atunci se fac *ouă roși*»; — a celor din Bălăcena, dict. de Ana Ureche, com. de Const. Ureche, stud. gimn.: «*Ouăle roși* se fac de la mórtea lui *Is. Chr.*»; — a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariu: «*Ouă roși* se fac de atunci, de când aū svirlit Jidanii cu pietre după *Is. Chr.*, care, inviând și eșind din mormint, se 'nălța la cer, și petrele cădînd jos, se prefăcură în *ouă roși*»; — a celor din Pătrăuț, de lângă Sucéva, com. de d-l V. Turturean: «Pe la Pătrăuț se crede că *ouăle roși* se fac spre aducerea aminte a unei minuni întîmplate la *Învierea Domnului*. Îmmormintându-se adecă Mântuitorul, toți Jidovii, cari treceau din urmă cătră dînsul, aruncau cu pietre asupra mormintului. Duminecă dimineță, după *Înviere*, pietrele se prefăcură în *ouă roși*.»

sângelui său pentru rescumpărarea némului omenesc de la osînda păcatului, (1) parte întru amintirea *Învierii* sale, (2) și parte întru amintirea prefacerii prin puterea sa cea dumnezească a ouălor celor albe, despre cari ne amintesc legendele de mai sus, în *roși*.

De aicea vine apoi că și Români de pretutindene îndătineză a face *ouă roși* numai de *Pasci* său de *Invierea Domnului*.

Țilele menite de Români sau mai bine ȝis de Românce pentru prepararea acestui soi de ouă sunt cele din *Săptemăna patimilor*, începînd de *Marți* înainte, (3) cu deosebire însă *Joia-mare* (4), *Vinerea sacă* și *Sămbăta Pascilor* (5),

(1) Cred. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuță: «*Ouăle roși* le fac spre aducerea aminte de Is. Chr., care și-a vîrsat sîngele său pentru rîscumpărarea noastră de la osînda păcatului»; — a celor din Bréza, sat în distr. Câmpulungului, com. de Nic. Prelici, stud. gimn.: «*Ouăle roși* se fac de aceea pentru că ele însemnă sîngele Domnului nostru Is. Chr., care a curs cînd a fost străpuns cu sulița în cîstă»; — a celor din Sf. Onufreiú, com. de Const. Ursachi: «Datina de a *roși* și a *munci ouă* să vie de la muncirea Domnului nostru Is. Chr. că, precum l-au muncit Jidovii pre Is., așa au luat și Creștinii datina de a face *ouă roși* spre aducere aminte de muncirea Domnului nostru Is. Chr.»

(2) Cred. Rom. din Udesci, dict. de Maria Boiculesei și com. de Darie Cosmiuc, stud. gimn.: «*Ouăle roși* se fac întru amintirea *Învierii* Domnului nostru Is. Chr. carele, cînd a eșit din mormînt, a eșit cu *steag roș* și cu *vestmînt roș*; — a celor din Tișeuț, com. de T. Sologiu: «*Ouăle* se fac mai cu sémă de aceea *roși*, pentru că pre Is. Chr. cu *haină roșie* l-au îngropat.»

(3) Com. de d-l V. Turturean: «*Ouăle se pică* (pop. *chică* = picură = se fac pete sau pui (puncte) mari de cêră) și se împietresc și boesc de regulă în Săptemăna Patimilor, cu deosebire *Joii*, *Vinerii*, și *Sămbății*; — a celor din Crasna, com. de Onufr. German: «Femeile împiestresc ouăle *Marția* și *Miercurea* din Săptemăna Patimilor, iar *Joii* le fierb, ȝicînd că dacă le fierb în acéstă ȝi nu se strică de grabă. Altele însă le ferb și în alte ȝile.»

(4) Dat. Rom. din Comănesci, com. de Tit. Georgian: «*Ouăle roși* se fac în *Joia Pascilor* în ôle noue»; — a celor din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébân: «Acésta (colórea) se face mai ales *Joii* și *Vinerii* în Săptemăna patimilor.»

(5) Dat. Rom. din Capul-Codrului, com. de Stef. Bodnarescul: «*Ouăle* se coloréză numai în vase noue și anume: *Joii*, *Vinerii* și *Sămbății* înainte de *Pasci*; — a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «*Ouăle roși*

iară alegerea lor se poate întâmpla cu vr'o câte-vă țile și mai nainte. Ba, unele Românce îndătinéză a le alege chiar și cu trei și jumătate de săptămâni mai nainte, și anume în ziua de *Mieșul Păresei* (1) adecă pe la mijlocul Paresimilor și a le păstră apoi până în *Joia mare*.

Iar alegerea se face în următorul chip:

Se ieaă tôte ouële cele de găină, căci *ouële cele roși* se fac mai ales numai din *ouë de găină* (2) și se cărcă de aū *bănuși* ori nu. Cele cu bănuși se păstréză pentru prăsilă, iară cele-lalte și anume cari sunt mai frumoșe, mai curate și mai tari, se întrebuintéză spre colorare.

Sunt însă unii cari întrebuintéză spre acest scop nu numai ouë de găină, ci și de *pichere* (3), precum și *ouë părăsite* sau *părăsituri* de gâscă și de *curcă*. (4)

se fac *Sâmbătă* înainte de Pasci»; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuță: «Cele mai multe femeii fac ouële roși Vineri înainte de Pasci, iar *Sâmbătă* le fac pôte de aceea că n'aū avut Vineri timp, însă acēsta nu-i iertat. Ele se fac *Vinerea*, de ore-ce se ăice că Christos Vineri a vēr-sat sângele sēu pe cruce»; — a celor din Sf. Onufreiū, com. de Const. Ursachi: «Ouële se coloréză *Joii* și *Vineri* înainte de Pasci, și anume într'un vas nou de lut»; — a celor din Zaharesci, com. de Ars. Băițan: «Ouële se fac roși Vineri și *Sâmbătă* înainte de Pasci»; — a celor din *Banat*, com. Secașiū, lângă Oravița, com. în 10 Maiū 1886, de d-l Valentin Dioniu, învțător: «După datina veche ouële se roșesc în *Vinerea Patimilor*».

(1) El. Voronca, *Pascile Blajinilor*, publ. în țiar. cit. No. 17: «In țiu de *Mieșu-Păreșii*, în post, femeile numără ouële pentru Pasci, începēnd cu cuvintul *o mie* în loc de *unul*. Din acēstă ți încep încetul *a scrie ouële* ce sunt destinate a fi *muncite*; aceste ouë, deși scrise în mai multe colorii, rămân albe sau altă colóre delicată.»

(2) Datina tuturor Românilor din Bucovina.

(3) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Ouële, cari se împiestresc, sunt numai de găină și fôrte puține și de *pichere*»; — a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «Ouële pot să fie de găină, de *pichere* și de rață».

(4) Dat. Rom. din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiū: «Ouële cari *se roșesc*, sunt de găină, de pichere, de rață, și o sēmă fac și de gâscă»; — a celor din Brăesci, com. de I. Pohotă: «Nu numai copiii, ci și cei bătrâni obișnuesc a alege ouële cele mai tari, și de aceea caută ei *părăsituri* (sing. *părăsitură*), adecă *ouë părăsite* de gâscă și de curcă, precum și ouë de pichere»; — a celor din Zaharesci, com. de Ars. Băițan: «Afară de ouë de găină, se mai roșesc încă și ouë de pichere, în scurt de tot felul de galițe»; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuță:

În legendele de mai sus, precum și în vorba de toate țilele, se face amintire numai de *ouă roșii*.

Românii însă întrebuințază de Pasci nu numai *ouă roșii*, ci și de diferite alte culori. Prin urmare și colorile, în cari se colorază ele, sunt de mai multe feluri, și anume: *galbine*, *roșii*, *verzi*, *albastre* și *negre*. Iar terminii tehnici pentru fie-care din aceste cinci culori sau vâpsele sunt:

Gălbînălă, *gălbănare*, *gălbînătă* pl. *gălbănări*, *gălbinele*, și *gălbinețe*. Iar termonul cel mai usitat e pl. *gălbinele*.

Roșală, și *roșată*, pl. *roșele*, *rușele* și *roșețe*. Iar termenul cel mai usitat e pl. *roșele*.

Albăstrălă pl. *albăstrele*.

Verdătă pl. *verdețe* și *verdèle*.

Negrălă și *negrătă* pl. *negrele* și *negrețe* sau *negrefuri*. (1)

Tot colorile acestea se prepară, după cum vom vedea mai la vale, numai în vase noue și anume din cauză că ouele, ce se colorază într'insele, să nu se păteze, ci să iasă cât se poate de curate. Dar nu numai atâta, ci pentru fie-care coloră se cere un vas deosebit. (2)

Gălbinelele se fac din următoarele plante și anume: din

«Ouele, cari se roșesc, sunt de găină, de rață, de găscă și de pichere»; — a celor din Sf. Onufreiū, com. de Const. Ursachi: «Ouele, cari se roșesc sunt nu numai de găină, ci și de rață și de pichere»; — a celor din Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean: «Se colorază și se împiestresc oue de găină, mai rar de rață, și foarte rar și de picheră»; — a celor din Banat, com. Secașiū, com. de d-l Val. Dioniu: «Ouele de roșit pot fi de găină, găscă, rață și găină de mare.»

(1) Dat. Rom. din Sf. Onufreiū, com. de Const. Ursachi: «Colorile în deosebii, în cari se colorază ouele, se numesc *gălbănări* sau *gălbinele*, *roșătă*, *verdătă* și *negrătă*»; — a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «Sunt *gălbinele*, *roșele* și *negrele*»; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Colorile, în cari se colorază ouele, se numesc *vâpsele*, în deosebii însă se numesc ele: *gălbinele*, *roșătă* și *verdătă*»; — a celor din Banat, com. Secașiū, com. de d-l Val. Dioniu: «Colorile cu cari se colorază ouele se numesc *rușele*, fie apoi și *galbine*.»

(2) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean: «Ólele să fie noue, și pentru fie-care coloră altă ólă»; — a celor din Broscăuțul-vechiū, dict. de Ilinca Bahriu: «Tóte colorile se fac în óle noue»; — a celor din Banat, com. Secașiū, com. de d-l Val. Dioniu: «Pentru fie-care coloră se întrebuințază de regulă un alt vas».

scórță sau frunză de *pădureț acru*, (1) lat. *Pyrus sylvestris*, o specie de măr sălbatic, ale cărui *pădurețe* au o coloroasă roșie și sunt foarte acre; *Laptele cânelui*, (2) lat. *Euphorbia Cyparissias*; *Răchitică*, (3) lat. *Salix purpurea*; *Drobiță*, (4) lat. *Genista tinctoria*; *cójă de cépă*; (5) *Lozi*, lat. *Salix vitelina*, un fel de răchită de luncă (6), și, în

(1) Dat. Rom. din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macovei: «Oușele se fac mai întâi *galbene*, adică se ferbe *cójă de pădureț* și în zăma acestei cörje se fac *galbene*, iar după aceea se bagă în *băcan* și se fac *roșii*»; — a celor din Cupca, dict. de Cas. Țugui: «Oușele se fac *galbene* în *frunză de pădureț* și *pétră acră*»; — a celor din Pătrăuț de lângă Sucéva, com. de d-l Vas. Turturean: «Gălbinele se fac din *scórță de pădureț*, care se fierbe în apă, turnându-se și puțină *pétră* într'insa»; — a celor din Comănesci, com. de Tit. Georgian: «Din *scórță de pădureț*, amestecată cu *pétră acră* se fac oușele *galbene*»; — a celor din Bălăcena, com. de Const. Ureche: «*galbăn* se face din *scórță de pădureț* și *pétră acră*»; — a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariu; — a celor din Broscăuț-vechiu, dict. de Ilinca Bahriu, și com. de George Palamarcu, stud. gimn.; — a celor din Frătăuț-noi, com. de Iul. Sidor: «*Gălbinele* se fac din *frunză de pădureț* și din *Laptele cânelui*».

(2) Dat. Rom. din Sf. Onufrei, com. de Cas. Brébăn: «Oușele se fac *galbene* în *Laptele cânelui* sau în *cójă de pădureț*, unde se mai pune și *pétră acră*, și așa *galbene* le pun apoi în *roșăță*»; — tot de acolo, com. de Const. Ursachi: «*Gălbinele* se fac din următoarele plante: *Laptele cânelui*, *Drobiță* și *cójă de pădureț*, și anume: se ferbe una din plantele acestea, se pune în năuntru și *pétră acră* ca *gălbinele să se împestrescă* și apoi se pun oușele într'insele»; — a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu: «Coloarea cea *galbănă* — căci oușele se fac mai întâi *galbene* — se face din *Laptele cânelui*, din crenguțe de măr și de *păr* sălbatic și din *zer de vacă*»; — a celor din Banat, com. Secașiu, com. de Val. Dioniu: «*Laptele cânelui* sau *Ariul*, din care se face coloarea *galbănă*, se află pe câmp în abundență».

(3) Dat. Rom. din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «Oușele se pun Vineri sêra într'o olă nouă cu *gălbinele*. Iar *gălbinele* se fac din *răchitică* și din *pétră acră*».

(4) Dat. Rom. din Sf. Onufrei, com. de Const. Ursachi; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescu: «*Gălbinele* se fac din *Laptele cânelui*, din *Drobiță*, rostită almintrelea și *drobgiță* și *drobghiță*, și din *cójă de mlădițe de pădureț*».

(5) Dat. Rom. din Pătrăuț de lângă Sucéva, com. de Victor Morariu, stud. gimn.: «Coloarea *galbănă* se face din *pădurețe* și din *cójă de cépă*».

(6) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuță: «Oușele *galbene* se fac mai ales din *frunză* și *scórță de loză*, mai departe din *scórță de pădureț* sau *măr acru*».

fine, din *Româniță* lat. *Matricaria Chamomilla* și din *Țița vacii*. (1)

Gălbinelele din *scórță* sau *cójă de pădureț* se fac în următorul mod: Se pune *cójă* de *pădureț* într'o ólá nouă cu apă curată la foc ca să *fərbă* bine până ce iese *tótă zéma* dintr'însa. După ce a fiert de ajuns, se scurge *zéma* în altă ólá, asemenea nouă, se pune *pétră acrá* sfărmată într'însa și apoi se mai lasă un restimp ca să *fərbă*. Se ia apoi óla cu *zéma* acésta de la foc, se pune de o parte pe vatră ca să se *rėcorėscă* puțin și pe urmă se pun ouėle cele albe într'însa, Se caută însă ca *zéma* să nu fie nici prea ferbinte, ca să nu se *topėscă* *céra* de pe ouėle cele împietrite, nici prea rece. căci în cazul acesta *gălbinelele* nu s'ar prinde de ouė. După ce s'aũ pus ouėle, se lasă în ólá până ce s'aũ prins *gălbinelele* de dınsele, și apoi se scot afară *galbene*. Ouėle galbene se pun apoi în *roșele* și se fac *roși*, iar din *roșu* se fac *negre*, căci numai așa se prinde culórea cea *nėgră* de ou. (2)

Tot cam așa se fac *Gălbinelele* din *scórță de pădureț acru* sau din *loză* și în alte părți. Se taie adecă unul sau și mai multe ramuri tinere de *pădureț* sau de *loză*, se jupesce *scórța* de pe dınsele și se pune într'o ólá nouă umplută cu apă curată la foc ca să *fərbă*. După ce a fiert de ajuns, adecă până ce s'a scurs *tótă* puterea dintr'însa și apa s'a făcut galbănă, se ia óla de la foc, se scurge *zéma* dintr'însa în altă ólá, asemenea nouă, și în *zéma* acésta se pune *pétră acrá* și așa se lasă apoi până ce *pétră acrá* se topesce iar *zéma* se *rėcoresce* atâta până ce devine ce-vă mai caldă decât apa cea de vară. (3)

(1) Dat. Rom. din Băeșesci, com. de Octavian Seretean, stud. gimn.: «Femeile împietresc ouėle cu felurite culóri. pre cari le fac ele din *Româniță*, *Țița vacii* și din *cójă de měr acru*.»

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de P. Scripcariũ; — a celor din Broscăuțul-vechiũ, dict. de Il. Bahriu și com. de G. Palamarcıuc.

(3) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihujă; — a celor din Pătrăuț p. S., com. de d-l V. Turturean: «*Gălbinelele* se fac din *scórță de pădureț*, care se ferbe în apă turnându-se și puțină apă într'însa. Voind a îngălbeni ouėle, se scóte *scórța*, iară *gălbinelele* se lasă până se mai *rėcesc* și apoi se pun ouėle în năuntru, pentru că altmintrelea s'ar topi *céra* de pe dınsele»; — a celor din Broscăuț, com. de Nistor Costăș, stud. gimn.

Procedura din urmă, adică punerea petrei acre, se numește *a împietri gălbinelele*.

Unele femei însă *împietresc gălbinelele* nu numai cu *pétră* acră, ci tot-de-odată și cu *zer* sau cu *zară* din lapte de vacă (1)

După ce *s'au împietrit* acuma *gălbinelele*, se pun într'însele ouăle cele albe, căci toate ouăle fără deosebire, se fac mai întâiu din albe galbene, (2) și se lasă apoi într'însele ca la o oră, altă dată chiar o oră și jumătate, și după aceea se scot afară, se lasă să se usuce bine, cari după ce s'au uscat se pun orî în *roșele*, orî în *negrele*, adică în care colóre voesc mai departe să le coloreze (3).

Și ouălele de aceea se fac mai întâiu din albe galbene, pentru că în cazul acesta toate cele-lalte colorî se prind mai bine de dînsele. (4)

Cele mai răspândite și mai usitate *gălbinele* la această o-

(1) Dat. Rom. din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macovei: «O sémă de femei le împietresc cu *zară*»; — a celor din Zahareș, com. de Ars. Băișan: «Ouăle se împietresc cu *zer*»; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescu: «Se mai face galbăn cu *cójă* și *mlădiță* de pădureț și cu *zer acru de vacă*, care încă se fierbe și se pune iarăși *pétră* acră»; — a celor din Pătrăuș, com. de Victor Morariu: «Ca să ișă ouăle fără pete, curate, *se împietresc*, se pune adică în *zer prôspăt* *pétră* acră și se lasă până se topește *pétră* acră. Apoi se pun ouăle în el, și stând ca la vr'o două ore, se curăță de orî-ce pată»; — a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu: «Colórea cea galbănă se face din crenguțe de măr, de pěr, din Laptele cănelui, și din *zer de vacă*, cari toate se ferb într'o ólá nouă.»

(2) Dat. Rom. din Pătrăuș p. S., com. de d-l V. Turturean: «Ouăle se fac mai întâiu galbene din albe», — a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu: «Ouăle se fac mai întâiu galbene»; — a celor din Horodnicul-de-jos, distr. Rădăușului, com. de St. Turturean, stud. gimn.: «Ouăle le fac mai întâiu galbene, apoi le picură cu *céră* și pe urmă le pun în *roșafă*. Scoțându-le din *roșafă*, iarăși le picură și apoi le pun în *negrețe*, și după ce le scot din *negrețe* le ferb. Ast-fel capătă ouăle colorî felurite.»

(3) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuță; — a celor din Brăesci, com. de I. Pohóță: «Colórea ouălor se începe Vineri în Săptemăna Patimilor și anume Vineri dimineță se pune într'o ólá nouă *cójă* de pădureț forte acru cu *pétră acră* sau cu *zer* și așa *se împietresc* ele. După împietrire se scot, se lasă să se usuce, și apoi se pun în altă ólá, iarăși nouă, în care se află *băcan roșu* sau *negru*, după cum voesc să le coloreze, și ce-vă colóre roșie. În acest mod se coloréză ouăle de Pasci.»

(4) Com de G. Mihuță.

casiune sunt, după cum rezultă din notițele subliniare de mai sus, acelea ce se fac din *scórța de pădureț acru*. Și asta din cauză că pădurețul se póte orî și când și mai în fie-care grădină află. Din contră însă tóte cele-lalte plante, afară dóră de *Laptele câneluî*, trebuie să se adune în decursul verii, *când sunt* în flóre, și să se păstreze apoi peste an.

Însă nu fie-care femee e în stare s'o facă acésta, mai ales că culegerea și păstrarea tuturor plantelor acestora trebuie să se facă cu mare precauțiune ca să nu se păteze, pentru că în casul acesta, colórea ce iese dintr'insele, nu e curată.

Din *Laptele câneluî* se fac *gălbinelele* ast-fel: Se stringe *Laptele câneluî* așa verde, cum se află pe câmp, și se pune într'o ólă nouă cu apă curată la foc să férbă. După ce a fiert de ajuns, se pune *pétră acră* în láuntru, apoi se ia de-o parte de la foc și se lasă până ce rămâne numai abia cald, și abia atunci se pun ouële, mai ales cele *inchistríte*, ca să nu se topéscă céra de pe dinsele. (1)

Româncele din *Banat*, aducénd *Laptele câneluî* sau *Ariul*, după cum îl mai numesc ele, din pădure sau de pe șes, îl pun Joi séra spre Vinerea Patimilor să férbă în apă de riú, până când se face móle. După aceea strecură *ariul*, rămânénd numai colórea galbenă. Pun apoi *pétră acră* în căldarea sau óla, în care s'a fiert ariul și o lasă apoi acolo la foc, până ce se topesce în apă. Acésta servesece spre *împietrirea* ouëlor. Acest vas servesece apoi și la colorire, dacă nu le mai trebuiesce apă de împietrit. Ouële înainte de împietrire se spală într'o trocuță cu apă rece ca să fie frumoșe. Ast-fel spélate se pun apoi în *împietreli*, de unde se scot afară și se așeză în vasul cu colorile, aci apoi se ferb și se coloréză. Femeea, care doresce să aibă ouë frumoșe, le bagă în *ariu*, și după aceea în *lemnus*. (2)

Tot cam în acest chip se fac *gălbinelele* și cu *Drobiță*, precum și cu tóte celelalte plante, cari s'aú amintit mai sus, cu acea deosebire numai, după cum am mai spus, că cele-lalte

(1) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Șt. Bodnarescul.

(2) Dat. Rom. din Secașiü, com. de d-l Val. Dioniu.

«Și de atunci în cǎce aũ început apoi ómenii a face *ouě roșĩ* și *împestrĩțate* de Pascĩ.» (1)

A șésea legendă sună precum urméză :

«Dice cá pe timpul Invierii Domnului nostru Is. Chr. stătea o *jidaucă* pe piéțã cu doué coșercĩ pline cu oué albe de vîndare.

«Intre mai mulți alți negustori, carĩ cercetară ouéle, veni și *Maria Magdalena* camiute și c'o fațã veselã đise jidaucei :

—«*Christos a înviat!*

«Jidauca însã, auđind-o, îi rěspunse c'un fel de dispreț :

—«Da, cum nu!.. o fi'nviat!... Atunci va înviã Christos, când se vor face ouéle din coșercile mele roșĩ!

«N'a apucat însã bine a rostĩ ea cuvintele acestea și iatã cá ouéle cele albe din coșercĩ se făcurã prin minunea lui Is Chr. *roșĩ*, și când dete jidauca de minunea acésta nu se puteã destul mirã.

«*Maria Magdalena* a luat vr'o cãte-vã oué de acestea și le duse Domnului nostru Is. Chr. în cinste, iar cu vr'o cãte-vã se duse la împératul *Tavreri* (2), a cãrui soție erã órbã, și atingěnd de vr'o cãte-vã orĩ ochii împérãtesei cu dínsele, împérãtėsa îndatã se vindecã și începũ a vedé, cum a vėđut și mai nainte.

«Și așã mai multe minuni s'aũ făcut cu ouéle acestea, drept dovadã cá Is. Chr. a înviat.

«Și spre aducere aminte a minunilor acestora de pe timpul Invierii îndãtinézã poporul nostru a face *ouě roșĩ* de Pascĩ (3).

A șéptea legendã e acésta:

«Dice cá nu mult dupã ce a înviat Domnul nostru Is. Chr., treceã o *jidaucă* cu o coșarcã plinã de oué albe pe cap.

«Un țėran, întãlnind-o, a strigat:

—«*Christos a înviat!*

Jidauca însã nu voi sã credã și de-aceea đise:

—«Nu-ĩ adevėrat! Ci atunci va fi înviat Chr., când se vor

(1) Din Mãnãstirea Homorului, com. de repausatul invėțãtor George Avram ; — din Mihoveni, dict. de Michaiũ Cioful și com. de Vesp. Corvin, stud. gimn.;—din Frãtãuțul vechiũ, dict. de Eudochia Isopescul.

(2) Tavreri = Tiberiũ ?

(3) Din Mãnãstirea Homorului, com. de George Avram.

preface ouăle, cari se află în coșarca de pe capul meu, din albe, cum sunt, în roșii!

«Rostind ea cuvintele acestea și căutând la ouăle din coșarcă vede, spre cea mai mare uimire și mirare a ei, că toate până într'unul sunt roșii.

«Și de atunci s'a obicinuit *a se roși ouă*; care datină se păstrează și până în ziua de astăzi.» (1)

O variantă a acestei legende sună precum urmază:

«Trecând odată în ziua de Paști pe strada cea mare o *jidaucă* cu o coșarcă plină de ouă pe cap și întâlnindu-se cu o *Româncă*, acesta îi dăce:

—«*Christos a înviat!*

«Jidauca, în loc să-i mulțămescă și să dăcă: «*Adevărat c'a înviat,*» îi răspunse în batjocură, că atunci va învia Christos, când se vor face ouăle ei din coșarcă roși.

«N'a apucat însă a roști cuvintele acestea și căutând în coșarcă vede, spre cea mai mare mirare a ei, că ouăle sunt roși.

«De atunci și până în ziua de azi se fac *ouă roși.*» (2)

A opta legendă sună așa:

«Dăce că precum se adună ómenii în zilele noastre în timp de iarmaróce și sêrbători mari prin orașe mai mari și mai mici, tot așa erà datină de-a se adună și în timpurile vechi.

«Ast-fel se adunară într'un an și în orașul *Tarigrad* în *ziua de Paști* o mulțime de bărbați și femei creștine, turcóice și jidauce pe piață, și fie-care femeie aveà două saú și mai multe coșarci de ouă de vîndut, iară bărbații felurite alte mărfuri.

«Iată acuma că una dintre femeile creștine salută pre alta, tot creștină, dăcându-i cuvintele, precum se spune la Paști:

—«*Christos a înviat!*

«În vorba acesta se amestecă și o turcócică și dăce:

—«Dacă a înviat Christos al vostru, atunci de bună sémă că și ouăle mele dintr'amândouă coșercile s'or face roși!

«După acesta, întorcându-se și aruncându-și privirea la coșercile sale, vede, spre cea mai mare a ei uimire și mirare,

(1) Din Brăesci, com de I. Pohója.

(2) Din Căndreni, com. de Leon Poenariu.

că toate ouşle din amândouă coşarcele, cât erau acestea de mari, *se făcură roşii ca sângele.*

«Vedând turcica minunea acésta, dise ruşinată:

—«Mărturisesc şi eu că cu adevărat a înviat Christos al vostru!

«Şi de atunci, de când, s'a întâmplat acéstă minune, fac Creştinii *ouă roşii* de Pasci!» (1)

În fine a noua şi ultima legendă, şi anume din *Moldova*, sună precum urmază:

«Atunci când a înviat Christos, o fată ducea ouă în pôle.

«Auşind de vestea acésta, în drumul ei spunea la orî cine întâlneşte ceeace a auşit.

«Iată că-î iese înainte un duşman al lui Christos, căruia ea de-asemena îi spuse:

—«Christos a înviat!

—«Nu-î adevărat!—dise acesta.—Şi dacă-î adevărat, ouşle din pôlele tale să se facă roşii!

«Şi pe loc ouşle s'a făcut roşii.» (2)

Din toate legendele acestea, câte s'a înşirat până aici, rezultă că ómenii au început a face *ouă roşii* de pe timpul Domnului nostru *Is. Chr.* şi mai cu sémă începând dela *Învierea* sa în cóce, (3) şi anume: parte întru amintirea vërsării

(1) Din. Ropcea, sat în distr. Storojineşului, com. de Emanuil de Cuparencu, stud. gimn.

(2) Elena Voronca, *Pascile Blajinilor*, publ. în *Românul literar*, Bucureşci 1891, No. 17, p. 130.

(3) Cred. Rom. din Gura-Homorului, com. de Emilian Netea, stud. gimn.: «Ómenii au început a face *ouă roşii* dela *Învierea lui Is. Chr.* în cóce»; — a celor din Cupca, sat în distr. Storojineşului, dict. de Cassandra Ţuguş: «De când a dat Domnul nostru *Is. Chr.* legile, de atunci se fac *ouă roşii*»; — a celor din Bălăcena, dict. de Ana Ureche, com. de Const. Ureche, stud. gimn.: «*Ouşle roşii* se fac de la mórtea lui *Is. Chr.*»; — a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariu: «*Ouşle roşii* se fac de atunci, de când au svirlit Jidanii cu pietre după *Is. Chr.*, care, inviând şi eşind din mormint, se 'nălţă la cer, şi petrele căşând jos, se prefăcură în *ouă roşii*»; — a celor din Pătrăuşul de lângă Sucéva, com. de d-l V. Turturean: «Pe la Pătrăuş se crede că *ouşle roşii* se fac spre aducerea aminte a unei minuni întâmplate la *Învierea Domnului*. Îmmormintându-se adecă Mântuitorul, toşii Jidovii, cari treceau din urmă cătră dînsul, aruncau cu pietre asupra mormintului. Duminecă dimineţă, după *Înviere*, pietrele se prefăcură în *ouă roşii*.»

sângelui seǔ pentru rescumpǎrarea nǐmului omenesc de la osinda pǎcatului, (1) parte ĩntru amintirea *Īnvierii* sale, (2) și parte ĩntru amintirea prefacerii prin puterea sa cea dumnezeescǎ a ouǐlor celor albe, despre cari ne amintesc legendele de mai sus, ĩn *roși*.

De aceea vine apoi cǎ și Romȃniĭ de pretutindene ĩndǎtinezǎ a face *ouǐ roși* numai de *Pasci* sau de *Īvierea Domnului*.

Đilele menite de Romȃni sau mai bine đis de Romȃnce pentru prepararea acestui soiǔ de ouǐ sunt cele din *Sǎptǐmȃna patimilor*, ĩncepĕnd de Marți ĩnainte, (3) cu deosebire ĩnsǎ *Joi-mare* (4), *Vinerea sacǎ* și *Sȃmbȃta Pascilor* (5),

(1) Cred. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuță: «*Ouǐle roși* le fac spre aducerea aminte de Is. Chr., care și-a vǐrsat sȃngele seǔ pentru rǐscumpǎrarea nǔstrǎ de la osinda pǎcatului»; — a celor din Brȃza, sat ĩn distr. Cȃmpulungului, com. de Nic. Prelici, stud. gimn.: «*Ouǐle roși* se fac de aceea pentru cǎ ele ĩnsemnǎzǎ sȃngele Domnului nostru Is. Chr., care a curs cȃnd a fost strȃpuns cu sulița ĩn cȃstǎ»; — a celor din Sf. Onufreiǔ, com. de Const. Ursachi: «Datina de a *roși* și a *munci ouǐ* sǎ vie de la muncirea Domnului nostru Is. Chr. cǎ, precum l-au muncit Jidovii pre Is., așǎ aǔ luat și Creștiniĭ datina de a face *ouǐ roși* spre aducere aminte de muncirea Domnului nostru Is. Chr.»

(2) Cred. Rom. din Udesci, dict. de Maria Boiculesei și com. de Darie Cosmiuc, stud. gimn.: «*Ouǐle roși* se fac ĩntru amintirea Īnvierii Domnului nostru Is. Chr. carele, cȃnd a eșit din mormĭnt, a eșit cu *steag roș* și cu *vestmĭnt roș*»; — a celor din Tișeuș, com. de T. Sologiu: «*Ouǐle* se fac mai cu sȃmǎ de aceea *roși*, pentru cǎ pre Is. Chr. cu *hainǎ roșie* l-au ĩngropat.»

(3) Com. de d-l V. Turturean: «*Ouǐle se picǎ* (pop. *chicǎ* = picurǎ = se fac pete sau puĭ (puncte) mari de cȃrǎ) și se ĩmpietresc și boesc de regulǎ ĩn Sǎptǐmȃna Patimilor, cu deosebire *Joi*, *Vineri*, și *Sȃmbȃtǎ*»; — a celor din Crasna, com. de Onufr. German: «Femeile ĩmpiestresc ouǐle *Marția* și *Miercurea* din Sǎptǐmȃna Patimilor, iar *Joi* le fierb, đicĕnd cǎ dacǎ le fierb ĩn acȃstǎ đĭ nu se stricǎ de grabǎ. Altele ĩnsǎ le ferb și ĩn alte đile.»

(4) Dat. Rom. din Comȃnesci, com. de Tit. Georgian: «*Ouǐle roși* se fac ĩn *Joi Pascilor* ĩn ȃle noue»; — a celor din Sf. Onufreiǔ, com. de Cas. Brȃbȃn: «Acȃsta (colȃrea) se face mai ales *Joi* și *Vineri* ĩn Sǎptǐmȃna patimilor.»

(5) Dat. Rom. din Capul-Codrului, com. de Stef. Bodnarescul: «*Ouǐle* se colorǎzǎ numai ĩn vase noue și anume: *Joi*, *Vineri* și *Sȃmbȃtǎ* ĩnainte de *Pasci*; — a celor din Bȃeșesci, com. de Vas. Lucan: «*Ouǐle roși*

iară alegerea lor se p \acute{o} te \acute{i} nt \acute{a} mpl \acute{a} cu vr'o c \acute{a} te-v \acute{a} \acute{d} ile \acute{s} i mai nainte. Ba, unele Rom \acute{a} nce \acute{i} nd \acute{a} tin \acute{e} z \acute{a} a le alege chiar \acute{s} i cu trei \acute{s} i jum \acute{e} tate de s \acute{e} pt \acute{e} m \acute{a} n \acute{i} mai nainte, \acute{s} i anume \acute{i} n \acute{d} iua de *Mie \acute{d} ul P \acute{a} rese \acute{i}* (1) adec \acute{a} pe la mijlocul Paresimilor \acute{s} i a le p \acute{a} str \acute{a} apoi p \acute{a} n \acute{a} \acute{i} n *Joia mare*.

Iar alegerea se face \acute{i} n urm \acute{a} torul chip :

Se iea \acute{u} t \acute{o} te ou \acute{e} le cele de g \acute{a} in \acute{a} , c \acute{a} c \acute{i} *ou \acute{e} le cele ro \acute{s} i se fac mai ales numai din ou \acute{e} de g \acute{a} in \acute{a}* (2) \acute{s} i se c \acute{e} rc \acute{a} de a \acute{u} *b \acute{a} nu \acute{s} i* or \acute{i} nu. Cele cu b \acute{a} nu \acute{s} i se p \acute{a} str \acute{e} z \acute{a} pentru pr \acute{a} sil \acute{a} , iar \acute{a} cele-lalte \acute{s} i anume cari sunt mai frum \acute{o} se, mai curate \acute{s} i mai tari, se \acute{i} ntrebu \acute{i} nz \acute{e} z \acute{a} spre colorare.

Sunt \acute{i} ns \acute{a} un \acute{i} cari \acute{i} ntrebu \acute{i} nz \acute{e} z \acute{a} spre acest scop nu numai ou \acute{e} de g \acute{a} in \acute{a} , ci \acute{s} i de *pichere* (3), precum \acute{s} i *ou \acute{e} p \acute{a} r \acute{a} sitate* sau *p \acute{a} r \acute{a} situri* de g \acute{a} sc \acute{a} \acute{s} i de *curc \acute{a}* . (4)

se fac *S \acute{a} mb \acute{a} t \acute{a}* \acute{i} nainte de Pasci; — a celor din Ili \acute{s} esci, com. de G. Mihu \acute{t} \acute{a} : «Cele mai multe femei fac ou \acute{e} le ro \acute{s} i Vineri \acute{i} nainte de Pasci, iar *S \acute{a} mb \acute{a} t \acute{a}* le fac p $\acute{o$ te de aceea c \acute{a} n' \acute{a} u avut Vineri timp, \acute{i} ns \acute{a} ac \acute{e} sta nu- \acute{i} iertat. Ele se fac *Vinerea*, de \acute{o} re-ce se \acute{d} ice c \acute{a} Christos Vineri a v \acute{e} r-sat s \acute{a} ng \acute{e} le s \acute{e} u pe cruce;—a celor din Sf. Onufrei \acute{u} , com. de Const. Ursachi: «Ou \acute{e} le se color \acute{e} z \acute{a} *Jo \acute{i}* \acute{s} i *Vineri* \acute{i} nainte de Pasci, \acute{s} i anume \acute{i} ntr'un vas nou de lut; — a celor din Zaharesci, com. de Ars. B \acute{a} i \acute{t} an: «Ou \acute{e} le se fac ro \acute{s} i Vineri \acute{s} i *S \acute{a} mb \acute{a} t \acute{a}* \acute{i} nainte de Pasci; — a celor din *Banat*, com. Seca \acute{s} i \acute{u} , l \acute{a} ng \acute{a} Oravi \acute{t} a, com. \acute{i} n 10 Mai \acute{u} 1886, de d-l Valentin Dioniu, \acute{i} nv \acute{e} t \acute{a} tor: «Dup \acute{a} datina veche ou \acute{e} le se ro \acute{s} esc \acute{i} n *Vinerea Patimilor*.»

(1) El. Voronca, *Pascile Blajinilor*, publ. \acute{i} n \acute{d} iar. cit. No. 17: « \acute{i} n \acute{d} iua de *Mie \acute{d} u-P \acute{a} re \acute{s} i \acute{u}* , \acute{i} n post, femeile num \acute{e} r \acute{a} ou \acute{e} le pentru Pasci, \acute{i} ncep \acute{e} nd cu cuv \acute{i} ntul *o mie* \acute{i} n loc de *unul*. Din ac \acute{e} st \acute{a} \acute{d} i \acute{i} ncep \acute{i} ncetul *a scrie ou \acute{e} le* ce sunt destinate a fi *muncite*; aceste ou \acute{e} , de \acute{s} i scrise \acute{i} n mai multe color \acute{i} , r \acute{e} m \acute{a} n albe sau alt \acute{a} col $\acute{o$ re delicat \acute{a} .»

(2) Datina tuturor Rom \acute{a} nilor din Bucovina.

(3) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de \acute{S} tef. Bodnarescul: «Ou \acute{e} le, cari se \acute{i} mpiestresc, sunt numai de g \acute{a} in \acute{a} \acute{s} i f \acute{o} rte pu \acute{t} ine \acute{s} i de *pichere*; — a celor din H \acute{a} e \acute{s} esci, com. de Vas. Lucan: «Ou \acute{e} le pot s \acute{a} fie de g \acute{a} in \acute{a} , de *pichere* \acute{s} i de ra \acute{t} \acute{a} .»

(4) Dat. Rom. din M \acute{a} n \acute{a} stirea Homorului, com. de G. Macovei \acute{u} : «Ou \acute{e} le cari *se ro \acute{s} esc*, sunt de g \acute{a} in \acute{a} , de pichere, de ra \acute{t} \acute{a} . \acute{s} i o s \acute{e} m \acute{a} fac \acute{s} i de g \acute{a} sc \acute{a} ; — a celor din Br \acute{a} esci, com. de I. Poh \acute{o} \acute{t} \acute{a} : «Nu numai cop \acute{i} i, ci \acute{s} i cei b \acute{a} tr \acute{a} n \acute{i} obi \acute{c} inuesc a alege ou \acute{e} le cele mai tari, \acute{s} i de aceea caut \acute{a} ei *p \acute{a} r \acute{a} situri* (sing. *p \acute{a} r \acute{a} situr \acute{a}*), adec \acute{a} *ou \acute{e} p \acute{a} r \acute{a} sitate* de g \acute{a} sc \acute{a} \acute{s} i de curc \acute{a} , precum \acute{s} i ou \acute{e} de pichere; — a celor din Zaharesci, com. de Ars. B \acute{a} i \acute{t} an: «Afar \acute{a} de ou \acute{e} de g \acute{a} in \acute{a} , se mai ro \acute{s} esc \acute{i} nc \acute{a} \acute{s} i ou \acute{e} de pichere, \acute{i} n scurt de tot felul de gali \acute{t} \acute{e} ; — a celor din Ili \acute{s} esci, com. de G. Mihu \acute{t} \acute{a} :

În legendele de mai sus, precum și în vorba de toate ȕilele, se face amintire numai de *ouă roșii*.

Românii însă întrebunțeză de Pasci nu numai *ouă roșii*, ci și de diferite alte culori. Prin urmare și colorile, în cari se coloréză ele, sunt de mai multe feluri, și anume: *galbine*, *roșii*, *verđi*, *albastre* și *negre*. Iar terminii tehnici pentru fie-care din aceste cinci culori saũ văpsele sunt:

Gălbinelă, *gălbănare*, *gălbineță* pl. *gălbănări*, *gălbinele*, și *gălbinețe*. Iar termonul cel mai usistat e pl. *gălbinele*.

Roșală, și *roșată*, pl. *roșele*, *rușele* și *roșețe*. Iar termenul cel mai usistat e pl. *roșele*.

Albăstrălă pl. *albăstrele*.

Verdeță pl. *verdețe* și *verdele*.

Negrălă și *negrăță* pl. *negrele* și *negrețe* saũ *negrețuri*. (1)

Toate colorile acestea se prepară, după cum vom vedé mai la vale, numai în vase nouă și anume din cauză că ouăle, ce se coloréză într'insele, să nu se păteze, ci să iasă cât se póte de curate. Dar nu numai atăta, ci pentru fie-care colóre se cere un vas deosebit. (2)

Gălbinelele se fac din următoarele plante și anume: din

«Ouăle, cari se roșesc, sunt de găină, de rață, de găscă și de pichere»; — a celor din Sf. Onufreiũ, com. de Const. Ursachi: «Ouăle, cari se roșesc sunt nu numai de găină, ci și de rață și de pichere»; — a celor din Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean: «Se coloréză și se împiestresc ouă de găină, mai rar de rață, și fórte rar și de *picheră*»; — a celor din *Banat*, com. Secașiũ, com. de d-l Val. Dioniu: «Ouăle de roșit pot fi de găină, găscă, rață și *găină de mare*.»

(1) Dat. Rom. din Sf. Onufreiũ, com. de Const. Ursachi: «Colorile în deosebii, în cari se coloréză ouăle, se numesc *gălbănări* saũ *gălbinele*, *roșeță*, *verdeță* și *negrăță*»; — a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «Sunt *gălbinele*, *roșele* și *negrele*»; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Colorile, în cari se coloréză ouăle, se numesc *văpsele*, în deosebii însă se numesc ele: *gălbinele*, *roșeță* și *verdeță*»; — a celor din *Banat*, com. Secașiũ, com. de d-l Val. Dioniu: «Colorile cu cari se coloréză ouăle se numesc *rușele*, fie apoi și *galbine*.»

(2) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean: «Ólele să fie nouă, și pentru fie-care colóre altă ólă»; — a celor din Broscăuțul-vechiũ, dict. de Ilinca Bahriu: «Tóte colorile se fac în óle nouă»; — a celor din *Banat*, com. Secașiũ, com. de d-l Val. Dioniu: «Pentru fie-care colóre se întrebunțeză de regulă un alt vas».

scórță sau frunză de *pădureț acru*, (1) lat. *Pyrus sylvestris*, o specie de măr sălbatic, ale cărui *pădurețe* au o coloro roșie și sunt foarte acre; *Laptele cânelui*, (2) lat. *Euphorbia Cyparissias*; *Răchifică*, (3) lat. *Salix purpurea*; *Drobiță*, (4) lat. *Genista tinctoria*; *cójă de cépă*; (5) *Loză*, lat. *Salix vitelina*, un fel de răchită de luncă (6), și, în

(1) Dat. Rom. din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macovei: «Ouële se fac mai întâiu *galbene*, adică se ferbe *cójă de pădureț* și în zéma acestei córje se fac galbene, iar după aceea se bagă în *băcan* și se fac *roși*»; — a celor din Cupca, dict. de Cas. Țuguiu: «Ouële se fac *galbene* în *frunză de pădureț și pētră acră*»; — a celor din Pătrăuț de lângă Sucéva, com. de d-l Vas. Turturean: «Gălbinelele se fac din *scórță de pădureț*, care se fierbe în apă, turnându-se și puțină *pētră* într'insa»; — a celor din Comănesci, com. de Tit. Georgian: «Din *scórță de pădureț*, amestecată cu *pētră acră* se fac ouële *galbene*»; — a celor din Bălăcéna, com. de Const. Ureche: «*galbăn* se face din *scórță de pădureț și pētră acră*»; — a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariu; — a celor din Broscăuțul-vechiu, dict. de Ilinca Bahriu, și com. de George Palamarciuc, stud. gimn.; — a celor din Frătăuțul-noū, com. de Iul. Sidor: «*Gălbinelele* se fac din *frunză de pădureț și din Laptele cânelui*.»

(2) Dat. Rom. din Sf. Onufreiū, com. de Cas. Brébăn: «Ouële se fac *galbine* în *Laptele cânelui* sau în *cójă de pădureț*, unde se mai pune și *pētră acră*, și așa galbine le pun apoi în *roșată*»; — tot de acolo, com. de Const. Ursachi: «*Gălbinelele* se fac din următoarele plante: *Laptele cânelui*, *Drobiță* și *cójă de pădureț*, și anume: se ferbe una din plantele acestea, se pune în năuntru și *pētră acră* ca gălbinelele să se *impestrăscă* și apoi se pun ouële într'însele»; — a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu: «Colórea cea *galbănă* — căci ouële se fac mai întâiu galbene — se face din *Laptele cânelui*, din crenguțe de măr și de pēr sălbatic și din *zer de vacă*»; — a celor din *Banat*, com. Secașiū, com. de Val. Dioniu: «*Laptele cânelui* sau *Ariul*, din care se face colórea *galbănă*, se află pe câmp în abundență.»

(3) Dat. Rom. din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «Ouële se pun *Vineri* sēra într'o ólă nouă cu *gălbinele*. Iar *gălbinelele* se fac din *răchifică* și din *pētră acră*.»

(4) Dat. Rom. din Sf. Onufreiū, com. de Const. Ursachi; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «*Gălbinelele* se fac din *Laptele cânelui*, din *Drobiță*, rostită almintrelea și *drobgiță* și *drobghiță*, și din *cója de mlădițe de pădureț*.»

(5) Dat. Rom. din Pătrăuț de lângă Sucéva, com. de Victor Morariu, stud. gimn.: «Colórea *galbănă* se face din *pădurețe* și din *cóje de cépă*.»

(6) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuță: «Ouële *galbine* se fac mai ales din *frunză* și *scórță de loză*, mai departe din *scórță de pădureț* sau măr *acru*.»

fine, din *Româniță* lat. *Matricaria Chamomilla* și din *Țița vacii*. (1)

Gălbinelele din *scórță* sau *cójă de pădureț* se fac în următorul mod: Se pune *cójă* de *pădureț* într'o *ólă* nouă cu apă curată la foc ca să *fərbă* bine până ce iese *tótă zéma* dintr'însa. După ce a fiert de ajuns, se scurge *zéma* în altă *ólă*, asemenea nouă, se pune *pétra acrá* sfărmată într'însa și apoi se mai lasă un restimp ca să *fərbă*. Se ia apoi *óla* cu *zéma* acésta de la foc, se pune de o parte pe *vatrá* ca să se *récórescă* puțin și pe urmă se pun ouăle cele albe într'însa, Se caută însă ca *zéma* să nu fie nici prea *ferbinte*, ca să nu se *topéscă* *céra* de pe ouăle cele *împietrite*, nici prea *rece*. căci în cazul acesta *gălbinelele* nu s'ar prinde de ouă. După ce s'aũ pus ouăle, se lasă în *ólă* până ce s'aũ prins *gălbinelele* de *dínsele*, și apoi se scot afară *galbene*. Ouăle *galbene* se pun apoi în *roșele* și se fac *roși*, iar din *roșu* se fac *negre*, căci numai așa se prinde *culórea* cea *négră* de ouă. (2)

Tot cam așa se fac *Gălbinelele* din *scórță de pădureț acru* sau din *loză* și în alte părți. Se taie adecă unul sau și mai multe ramuri tinere de *pădureț* sau de *loză*, se jupesc *scórța* de pe *dínsele* și se pune într'o *ólă* nouă umplută cu apă curată la foc ca să *fərbă*. După ce a fiert de ajuns, adecă până ce s'a scurs *tótă* *puterea* dintr'însa și apa s'a făcut *galbănă*, se ia *óla* de la foc, se scurge *zéma* dintr'însa în altă *ólă*, asemenea nouă, și în *zéma* acésta se pune *pétra acrá* și așa se lasă apoi până ce *pétra acrá* se topesc iar *zéma* se *récóresce* atâta până ce devine ce-vă mai *caldă* decât apa cea de vară. (3)

(1) Dat. Rom. din Băeșesci, com. de Octavian Seretean, stud. gimn.: «Femeile împietresc ouăle cu felurite culori. pre cari le fac ele din *Româniță*, *Țița vacii* și din *cójă de măr acru*.»

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de P. Scripcariu; — a celor din Broscăuțul-vechiu, dict. de Il. Bahriu și com. de G. Palamarcuic.

(3) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuță; — a celor din Pătrăuț p. S., com. de d-l V. Turturean: «*Gălbinelele* se fac din *scórță* de *pădureț*, care se ferbe în apă turnându-se și puțină apă într'însa. Voind a îngălbeni ouăle, se scóte *scórța*, iară *gălbinelele* se lasă până se mai *récesc* și apoi se pun ouăle în năuntru, pentru că altmintrelea s'ar topi *céra* de pe *dínsele*»; — a celor din Broscăuț, com. de Nistor Costaș, stud. gimn.

Procedura din urmă, adică punerea petrei acre, se numește *a împietri gălbinelele*.

Unele femei însă *împietresc gălbinelele* nu numai cu *pétră* acră, ci tot-de-odată și cu *zer* sau cu *zară* din lapte de vacă (1)

După ce *s'aũ împietrit* acum *gălbinelele*, se pun într'însele oușele cele albe, căci tóte oușele fără deosebire, se fac mai întâiũ din albe galbene, (2) și se lasă apoi într'însele ca la o óră, altă dată chiar o óră și jumătate, și după aceea se scot afară, se lasă să se usuce bine, cari după ce s'aũ uscat se pun orĩ în *roșele*, orĩ în *negrele*, adică în care colóre voesc mai departe să le coloreze (3).

Și oușelele de aceea se fac mai întâiũ din albe galbene, pentru că în cazul acesta tóte cele-lalte colorĩ se prind mai bine de dînsele. (4)

Cele mai răspândite și mai usitate *gălbinele* la acéstă o-

(1) Dat. Rom. din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiũ: «O sémă de femei le împietresc cu *zară*»;—a celor din Zaharesci, com. de Ars. Băișan: «Oușele se împietresc cu *zer*»;—a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescu: «Se mai face galbăn cu *cójă* și *mlădiță* de pădureș și cu *zer acru de vacă*, care încă se fierbe și se pune iarăși *pétră acră*»;—a celor din Pătrăuș, com. de Victor Morariu: «Ca să ișă oușele fără pete, curate, *se împietresc*, se pune adică în *zer prósplet* *pétră acră* și se lasă până se topesce *pétră acră*. Apoi se pun oușele în el, și stând ca la vr'o două ore, se curăță de orĩ-ce pată»;—a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu: «Colórea cea galbănă se face din crengușe de măr, de pěr, din Laptele cãnelui, și din *zer de vacă*, cari tóte se ferb într'o ólă nouă.»

(2) Dat. Rom. din Pătrăuș p. S., com. de d-l V. Turturean: «Oușele se fac mai întâiũ galbene din albe»,—a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu: «Oușele se fac mai întâiũ galbene»;—a celor din Horodnicul-de-jos, distr. Rădăușului, com. de St. Turturean, stud. gimn.: «Oușele le fac mai întâiũ galbene, apoi le picură cu *céră* și pe urmă le pun în *roșăță*. Scoțându-le din *roșăță*, iarăși le picură și apoi le pun în *negreșe*, și după ce le scot din *negreșe* le ferb. Ast-fel capetă oușele colorĩ felurite.»

(3) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihușă;—a celor din Brăesci, com. de I. Pohóță: «Colórea oușelor se începe Vineri în Sêptemâna Patimilor și anume Vineri dimineșă se pune într'o ólă nouă *cójă* de pădureș forște acru cu *pétră acră* sau cu *zer* și așa *se împietresc* ele. După împietrire se scot, se lasă să se usuce, și apoi se pun în altă ólă, iarăși nouă, în care se află *băcan roșu* sau *negru*, după cum voesc să le coloreze, și ce-vă colóre roșie. În acest mod se coloréză oușele de Pasci.»

(4) Com de G. Mihușă.

casiune sunt, după cum rezultă din notițele subliniare de mai sus, acelea ce se fac din *scórța de pădureț acru*. Și asta din cauză că pădurețul se póte orî și când și mai în fie-care grădină află. Din contră însă tóte cele-lalte plante, afară dóră de *Laptele câneluî*, trebuie să se adune în decursul verii, *când sunt* în flóre, și să se păstreze apoi peste an.

Însă nu fie-care femee e în stare s'o facă acésta, mai ales că culegerea și păstrarea tuturor plantelor acestora trebuie să se facă cu mare precauțiune ca să nu se păteze, pentru că în cazul acesta, colórea ce iese dintr'insele, nu e curată.

Din *Laptele câneluî* se fac *gălbinelele* ast-fel: Se strînge *Laptele câneluî* așa verde, cum se află pe câmp, și se pune într'o ólă nouă cu apă curată la foc să férbă. După ce a fiert de ajuns, se pune *pétră acră* în lăuntru, apoi se ia de-o parte de la foc și se lasă până ce rămâne numai abiă cald, și abiă atunci se pun ouële, mai ales cele *închistrite*, ca să nu se topéscă céra de pe dinsele. (1)

Româncele din *Banat*, aducênd *Laptele câneluî* sau *Ariul*, după cum îl mai numesc ele, din pădure sau de pe șes, îl pun Joi séra spre Vinerea Patimilor să férbă în apă de riũ, până când se face móle. După aceea strecură *ariul*, remâ-nênd numai colórea galbenă. Pun apoi *pétră acră* în căldarea sau óla, în care s'a fiert ariul și o lasă apoi acolo la foc, până ce se topesce în apă. Acésta servește spre *împietrirea* ouëlor. Acest vas servește apoi și la colorire, dacă nu le mai trebuie apă de împietrit. Ouële înainte de împietrire se spală într'o trocuță cu apă rece ca să fie frumoșe. Ast-fel spélate se pun apoi în *împietreli*, de unde se scot afară și se așézá în vasul cu colorile, aci apoi se ferb și se coloréză. Femeea, care dorește să aibă ouă frumoșe, le bagă în *ariu*, și după aceea în *lemnus*. (2)

Tot cam în acest chip se fac *gălbinelele* și cu *Drobiță*, precum și cu tóte celelalte plante, cari s'aũ amintit mai sus, cu acea deosebire numai, după cum am mai spus, că cele-lalte

(1) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Șt. Bodnarescul.

(2) Dat. Rom. din Secașiũ, com. de d-l Val. Dioniu.

plante se adună de cu vară și se păstrează peste érnă până în Săptămâna Patimelor. (1)

Roșelele sau *roșefele* se fac din: *sovîrv* (2), lat. *Origanum vulgare*; *scórță* de *arin roșu* (3), lat. *Alnus glutinosa*; *scorfiță roșă* sau *scorfișóră*, numită în Banat: *lemnus* (4), adecă surcele de lemn de Brasilia, care se cumpără din târg de pe la dughene; *băcan roșu*, (5) și din *Pojarniță*, lat. *Hypericum perforatum*, despre care se crede că e stropită cu sângele Domnului nostru Is. Chr., și de aceea zéma ei e roșie. (6)

Fie care dintre plantele acestea se ferbe într'o ólá nouă, în care, pe lângă apă curată, se pune și puțină pétră acrá. (7)

Iar după ce în chipul acesta s'aú făcut *roșefele*, se pun într'insele ouéle cele galbene și se fac *roși*. Ouéle albe însă nici odată nu se pun în *roșefe*. (8)

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Maranda Nimegean, com. de Pavel Nimegean, stud. gimn.: «*Drobița* se strînge de cu vară și se usucă peste érnă. La Pasci se ferbe și în zéma ei se pune *pétră acrá* și apoi se pun ouéle și se fac *galbene*.»

(2) Dat. Rom. din Bălăcéna, dict. de Ana Ureche, com. de Const. Ureche: «*Roșu* se face cu *sovîrv* și cu *arin*»;—a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «La coloritul ouélor roși se întrebuintéază *sovîrv* și *scórță de păduref*.»

(3) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuță: «Colórea roșie sau *roșefele* se fac din *scórță de arin roșu*.»

(4) Dat. Rom. din Secași, com. de d-l Valent. Dioniu: «*Lemnușul* se procură de la negușitorie. El se ferbe până ce iese *roșela* din el, și póte rămâne și nestrecurat.»

(5) Dat. Rom. din Pătrăuț p. S., com. de V. Morariu: «*Roșelele* se fac din *băcan*, un fel de lemn mărunt, care se ferbe în apă»;—a celor din Horodnicul-de-sus, com. de Ștef. Turturean: «*Roșafa* se face din *băcan* și *scorfiță roșă*»;—a celor din Capul Codrului, com. de Șt. Bodnarescul: «*Roșelele* se fac cu așă numitul *băcan*, nisce surcele roșii, cari se ferb în ólá nouă și în care iarăși se pune *pétră acrá*»;—a celor din Zaharesci, com. de Ars. Băițan: «Colorile, cu cari se roșesc ouéle, se fac din *băcan*»;—a celor din Sf. Onufrei, com. de Const. Ursachi: «Colorile, cu cari se roșesc ouéle, se fac din *scorfișóră* și *băcan*»;—a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariu: «*Roșul* se face din *băcan*. Când se pun ouéle în roșu, nu se pune *băcanul* tot de-o-dată, ci se pune pe rînd, și se dá séma ca ouéle să nu se facă prea întunecate.»

(6) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuță.

(7) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul.

(8) Dat. Rom. din Sf. Onufrei, com. de Cas. Brébăn: «Spre a *roși*

Se mai fac însă *roșelele* și în următorul chip :

Se ia peste o mână de *frunză de pădureț* și două mâni de *frunză de sovîrv* și se pun într'o putinică, în care se tórnă zémă de *scórță de pădureț*, și așa se lasă să stea apoi trei zile. După trei zile se tórnă frunza și zama din putinică într'o covățică și se frécă bine la un loc. Făcându-se acésta se ieau ouăle cele galbene și se pun într'o ólá cu apă caldă, în care se tórnă tot-odată și o lecuță din amestecătura sus numită, adecă din frunza de pădureț și sovîrv, și așa se lasă apoi ouăle să férbă, și ast-fel se fac *roși*. (1)

Din *roși* se pot face *negre*, și anume luându-se, după ce s'au scos din *roșele* și s'au uscat, și punându-se în *negrèle*. (2)

Negrelele sau *negrețele* se fac: din scórță de *arin negru*, (3) lat. *Alnus glutinosa*; cójă de *nuc*, (4) și din *surcele* sau *surceluțe* pentru negru, cari asemenea se ferb în apă și se împetresc cu pétra acrá (5)

În *negrèle* se pun numai atunci când voesc să le coloreze mai departe, iar de nu, se ferb și, scoțându-le, se sterg de céră cu un petic.

ouăle se ferbe într'o ólá nouă *băcan*, și dintru acesta se face *roșafa*. Înainte însă de-a se pune în *roșafă* și a se *roși*, se fac *galbene*. Nici când însă albe nu se pun de-o-dată în roș.

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Maranda Nimegean, com. de P. Nimegean.

(2) Com. de d-l Vas. Turturean: «*Ouăle roși* se fac din cele *galbene*, iar din *roși* se pot face *negre*, și anume luându-se din *roșele* și punându-se în *negrèle*.»

(3) Dat. Rom. din Ilișesci: «*Negrețile* sau *negrețurile* se fac din *arin negru*.»

(4) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de Vict. Morariu: «Colórea négră se face din cójă de *nuc*.»

(5) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean;—a celor din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébán: «*Negru* se face în *negréță*, iară *negréța* se face ferbându-se cu apă *surceluțe*, adecă nisce *surcele* de un fel de lemn negru; — a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariú: «*Negrul* se face în *scorțiță négră* sau *surceluțe negre*; — El Sevastos, *Sěrbătorile pop.*, publ. în diar. cit., p. 154: «*Negru* se face cu lemn *negru* strujit mărunțel și fiert bine. De pe boiaua cea roșie poți să-l puí (oul) în negru că iese mai frumos. *Lilă* se face tot cu *băcan negru*, numai îl scoți repede.»

Ouële negre se fac numai din cele *roși*. (1)

Verdelele sau *verdețele* se fac: din *Dediță* (2), lat. *Anemone pulsatilla*; sămînță și simburî de *Flórea* sau *Sórea sórelui* (3), lat. *Helianthus annuus*; *Brândușă*, lat. *Crocus vernus*; *Ruja neșră* (4), lat. *Paeonia officinalis* Grec. și din *urziș*. (5)

Dedița, care pe la Pasci e de regulă înflorită, se stringe de pe câmp și se pune așa verde, cum este, într'o ólă nouă cu apă curată la foc să férbă. Tot odată se pune într'insa și pétră acră, și pe urmă se pun ouële și se fac *verđi*. (6)

Sămînța de *Flórea* sau *Sórea sórelui* se frécă cu un macahon într'un macorteș în apă caldă și se pun ouële în năuntru. (7)

Româncele din *Moldova*, dacă voesc să aibă *ouě verđi*, móe *Sórea Sórelui* cu borș din puțină. (8)

Unele femei îndătinéză, când voesc să facă mai multe feluri de *ouě verđi*, a ferbe sămînța de *Sórea sórelui* într'o ólă cu *gălbenele* la un loc. (9)

Simburii de *Flórea sórelui* se móe în apă caldă și în apa acésta se pune apoi pétră acră. După ce s'a desfăcut pétra

(1) Com. de d-l Vas. Turturean.

(2) Dat. Rom. din Bălăcéna, dict. de Ana Ureche, com. de Const. Ureche;— a celor din Pătrăuș, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Tereblecea, dict. de Mar. Nimigean, com. de P. Nimigean: «*Flórea de Dediță* se ferbe, se pune în zéna ei pétră acră și în lăuntru se fac ouële verđi.»

(3) Com. de d-l Vas. Turturean și Șt. Bodnarescul.

(4) Dat. Rom. din Pătrăuș p. S., com. de Vict. Morariu;—a celor din Capul Codrului, com. de Șt. Bodnarescul: «Colorile, cu cari se coloréză ouële în diferite feluri, se fac mai cu sémă din următóarele plante: *brândușă*, *rujă neșră* și *sovîrv*; însă acuma se întrebuintéză spre scopul acesta colorî cumpérate din târg.»

(5) Dat. Rom. din Sânt-Ilie, sat în distr. Sucevii, com. de Lazăr Flociuc, stud. gimn.: «Colorile cu cari se coloréză ouële se fac, și anume cele *galbine* din *Lăptugă* și din *Ochiul boului*; cele *roșii*: din *Pojarnișă* și *băcan roșu*; cele *albastre*: din *Dediță*; iară cele *verđi* din *urziș*.»

(6) Dat. Rom. din Pătrăuș, com. de d-l Vas. Turturean.

(7) Dat. Rom. din Pătrăuș, com. de d-l Vas. Turturean;—a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «*Verde* se face din sămînță de *Flórea sórelui* fértă în apă cu calacan și cu pétră acră.»

(8) El. Sevastos, *Serbătóarele pop.*, publ. în țiar. cit., p. 154.

(9) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul.

acră se pun ouăle galbene sau albe, mai ales însă galbene, și se fac *verđi*. Mai frumoase se fac însă acelea ce au fost mai nainte galbene. (1)

Albăstrelele se fac diu *Dediță* (2); *Flórea sórelui* (3); din *sēmînjă de Flórea sórelui* (4); și din aceleași surcele din cari se fac și *negrelele*, cu acea deosebire numai că toate plantele acestea la prepararea colórei albastre se ferb, în loc de apă curată, cu *borș acru*, în care se pune *pétră acrá* și *pétră vînětă*. (5)

Cea mai frumoasă colóre albastră însă se produce din *sēmînjă de Flórea sórelui* fiértă la un loc cu *borș* și *pétră acrá*. (6)

Romăncele din *Moldova* móe *Sórea sórelui* cu apă caldă și, punându-se ouăle în acéstă apă, se fac *albastre*, pe urmă le pun în florí și ies *pembè* orí *trandafrîi* frumoase, sau *albastre-deschise*, dacă ouăle numai se móe și îndată se scot din *Sórea Sórelui*; iar de vreaú să fie mai închise le lasă mai mult. (7)

Ouăle *albastre* se fac de regulă din cele *albe*. (8)

Acestea sunt toate colorile, cari le prepară Romăncele și cu deosebire cele din *Bucovina*, pentru colorarea ouălor de Pasci.

Intr'insele se fac ouăle *galbene*, *roși*, *negre*, *albastre* și *verđi*. (9)

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Mar. Nimegean, com. de P. Nimegean.

(2) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu.

(3) El. Sevastos, *Serbătorile pop.*, publ. în điar. cit., p. 151 și 154.

(4) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul; — a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu.

(5) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébăn.

(6) După spusa Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul.

(7) El. Sevastos, *Serbătorile pop.*, publ. în điar. cit., p. 151. și 154.

(8) Com. de d-l Vas. Turturean.

(9) Dat. Rom. din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébăn: «Pe lângă *roși*, se mai coloréză ouăle încă și *galben*, *negru*, *verde* și *albastru*»; — a celor din Zaharesci, com. de Ars. Băițan: «Ouéle se fac nu numai *roși*, ci și *negre*, *albastre*, *verđi* și *împiestrite*»; — a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariú: «Colorile ouălor roși sunt: *galbene*, *roși*, *negre*,

Iar termenii tehnici populari pentru colorarea lor sunt și anume pentru producerea colórei galbene: *a îngălbeni* și *a împietri*; pentru producerea colórei roșii: *a roși*; a celei negre: *a negri*; a celei albastre: *a albăstri*; și a celei verđi: *a înverđi*. (1)

Iar oul cel dintâiu, care se coloréză pentru probă, ca să vadă cum va eși colórea: bine sau rău, se numesce în Banat «*Cércă*».

Acest ou, numit «*Cércă*», se împarte în ȃiua de Pasci diminéța între pruncii de casă în succesiunea următoare: se aduce o glie de pămînt verde în casă, în jurul căreia se întore copiii și mîncă oul, însă fără de a ȃice ce-vă.

După acesta găócea oului «*Cércă*» se pune pe grindă, în el aluat din făină de grâu, care e bună de noroc peste an. Iar glia, folosită dejă, se aruncă afară. (2)

Dintru început se ȃice că toȃi Creștinii făceau numai *ouă roși*. De aceea Români și astăȃi fac și *astăptă* sfintele Pasci mai mult cu de aceste ouă, și tot de aicea vine apoi și datina de a se vorbi în vorba de tóte ȃilele numai despre *ouă roși*.

Datina de a se face de Pasci ouă *albastre*, *verđi* și *negre*, pe lângă cele roși, a aflat loc cu mult mai târȃiu, spre plăcerea ómenilor și mai ales spre bucuria copiilor. De aicea apoi și datina de a se vorbi despre aceste ouă numai atunci când se fac.

Unii ȃic că *ouăle negre* înseamnă chinul și durerea ce a suferit-o Domnul nostru Is. Chr., când a fost restignit pe cruce. (3)

Pe lângă aceste cincă feluri de ouă, numite în cele mai

verđi și *albastre*; — a celor din Capul-Codrului, com. de Ștef. Bodnărescul: «Ouăle se coloréză nu numai *roșu*, ci și *gălbui*, *negru*, *verde* și *albastru*.»

(1) Com. de G. Mihuȃ și Const. Ursachi: «Pentru cuv. *a coloră* se întrebuintéză terminii *a îngălbeni*, *a roși*, *a înverđi*, *a înegri* și *a înălbăstri*; — a celor din Banat, com. Secașiu, com. de Val. Dioniu: «Pe la noi termenul *a roși* e termen generic, pe care îl înlocuesc câte odată și cu *a fărbi* sau *a farbă*, luat de la Nemȃi.»

(2) Dat. Rom. din Secașiu, com. de d-l Val. Dioniu.

(3) Cred. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuȃ.

multe părți din Bucovina *merișore*, fiind-că aū numai o singură colóre, față saū flóre, cele mai multe Românce mai fac încă și alte două feluri de ouș, și anume *împiestrite*, numite altmintrelea și *scrise*, *picate* și *încondeiate*, și în urmă *muncite*. (1)

Cele mai răspândite și mai usitate *împiestrituri* saū *închestrături*, adecă desenuri, cari le fac Româncele din Bucovina, afară de *puii* saū *picăturile* și afară de *brâul*, care se trage împrejurul și de-a lungul saū de-a curmezișul oului, (2) sunt următoarele:

<i>Crucea Pascilor</i> saū <i>crucea pascii</i> , în forma crucii de la pasci;	<i>Suveica</i> ; <i>Suveicuța</i> ;	<i>Frunza nucului</i> ;
<i>Crucea nafurei</i> ;	<i>Ola în peteică</i> ;	<i>Frunza bradului</i> ;
<i>Crucea românească</i> , în forma unei cruci simple;	<i>Furca de tors</i> ;	<i>Flórea garofei</i> ;
<i>Crucea rusescă</i> , în forma crucii, însă la fie-care capăt încă câte o formă de cruce;	<i>Furca de lucrat</i> ;	<i>Ghiocelul</i> , ce-l pórtă fe-tele la gât;
<i>Pascile</i> saū <i>pasca</i> , în formă de <i>pască</i> ;	<i>Grebla</i> ;	<i>Sîmburii de nucă</i> ;
<i>Oușle roși</i> ;	<i>Hârleful</i> ;	<i>Măgheranul</i> ;
<i>Brâul popii</i> ;	<i>Scara</i> ;	<i>Pomușorul</i> ;
<i>Desagii popii</i> ;	<i>Scăruta</i> ;	<i>Grâul câmpului</i> ;
<i>Ursitóra</i> ;	<i>Bolobocul cercuit</i> ;	<i>Trandafirășul</i> ;
<i>Virtelnișa</i> , în două feluri: cu rôtă și colac;	<i>Róta carului</i> ;	<i>Fluturul</i> ;
<i>Virtelnicióra</i> ;	<i>Mâneca sucită</i> ;	<i>Porumbașul</i> ;
	<i>Flórea Pascilor</i> ;	<i>Albina</i> ;
	<i>Cioboșica cucului</i> ;	<i>Pescele</i> ;
	<i>Brădușul</i> ;	<i>Costișele</i> ;
	<i>Frunza stejarului</i> ;	<i>Berbecele</i> ;
	<i>Cercelul Dómniei</i> ;	<i>Cornul berbecelui</i> ;
	<i>Ruja</i> ;	<i>Córnele berbecușului</i> ;
	<i>Lintea</i> ;	<i>Unghia caprei</i> ;
	<i>Garófa</i> ;	<i>Cornul șapului</i> ;

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de P. Scripcariu: «*Oușle împiestrite* se numesc *ouș scrise*, iar cele neîmpiestrite *merișore*»; — a celor din Pătrăuș, com. de Vict. Morariu: «*Oușle sunt scrise* (inchestríte) saū *netede*, adecă fără nici un desemn. Cele din urmă se numesc *merișore*»; — El. Voronca, *Pascile Blajinilor*, publ. în *Românul literar*, București 1891, No. 17: «*Oușle se fac de trei feluri: merișore, împiestrite și muncite*... După felul colorării se împărțesc oușle roși în: *merișore, ouș împiestrite* saū *ouș picate* și în *muncite*»; — Petru Boeriu, *Din obiceiurile de la Pasci ale Românilor din comuna Grid*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. LIX. Brașov 1896, No. 68.

(2) Com. de d-l Vas. Turturean.

<i>Córnele țapului;</i>	<i>Laba cârtiții;</i>	<i>Cârja ciobanului;</i>
<i>Urechile epurelui;</i>	<i>Laba gâscei;</i>	<i>Stéua ciobanului;</i>
<i>Crésta cocoșului;</i>	<i>Paingânul;</i>	<i>Fierul plugului;</i>
<i>Laba găinii;</i>	<i>Bălțatul;</i>	<i>Pălăria;</i>
<i>Laba bróscei;</i>	<i>Aripióra;</i>	<i>Pălăria némțului;</i>
<i>Racul;</i>	<i>Cârligul saũ cața cioba-</i>	<i>Scorțariũ românesc;</i>
<i>Laba racului;</i>	<i>nului;</i>	<i>Scorțariũ unghuresc;</i>
<i>Piciorul racului;</i>	<i>Inelul ciobanului;</i>	<i>Rătăcitul saũ cel rã-</i>
<i>Códa racului;</i>	<i>Fluerul ciobanului;</i>	<i>tăcit. (1)</i>
<i>Córnele cerbului;</i>		

Patru-deci de clinĩ saũ *clinișóre*. Acestea se fac fórté rar. Oul se împiestresce fórté măestru în 40 de *clinișóre*, cari capătă colóre diferitã și fac oul fórté frumos. (2)

Óla legatã este o *împiestriturã*, ale cãrei capete se aduc (prind) tóte la olaltã, și-și are numirea de la *peteica* saũ *piceica*, în care se pune o ólá când se duce într'insa mâncare în țarinã. (3)

Calea rătăcitã saũ *calea rătăcișilor*. Acésta se deduce de la o femeie, care, fiind sërmanã, s'ar fi dus în pădure șã-și aducã vr'o câte-vã lemne de foc. Ea sã fi intrat în pădure și, rătăcindu-se prin acésta, nu se putũ întórce maĩ mult înapoi, neaflând nici un drum pe unde sã iésã. Acest fel de împiestriturã e cel maĩ frumos dintre tóte. (4)

Acestea sunt tóte *împiestriturile*, câte mi le-am putut eũ până acum însemnã.

E însă de prespus cã trebuie sã existe cu mult maĩ multe de cât atâtea, de óre-ce acestea sunt adunate numaĩ din 14 sate, și acelea numaĩ din Bucovina.

Câte deci nu vor maĩ fi existând în cele-lalte sate Românesci din Bucovina, precum și în cele-lalte țeri locuite de Români?

(1) Tóte desenurile acestea s'aũ adunat din următórele comune din *Bucovina*: Tereblecea; Broșcăușul-vechiũ; Boian; Pãtrãuș pe Sucéva; Zaharesci; Bălăcena; Sf. Onufreiũ; Crasna; Sânt-Ilie; Brãesci; Capul Codrului; Ilișesci; Cãndreni; și Sucéva.

(2) Com. de Vict. Morariũ.

(3) Com. de G. Mihușã.

(4) Com. de I. Pohóșã; — veđi și *Gazeta sãténului*, an. XV, R.-Sãrat, 1898—99, p. 90.

Unele din *împiestriturile* acestea, cari își au numirile lor, după cum e foarte lesne de cunoscut, de la desenul făcut pe ouă, sunt mai răspândite și mai des usitate, iar altele mai puțin.

Cele mai răspândite și mai usitate, cari le întâlnim mai în fie-care sat, sunt:

Crucea pascii;
Calea rătăcită;
Frunza stejarului;
Frunza bradului;
Cârligul ciobanului;
Óla legată în peteică, și
Patru-deci de clinișore.

Iar cea mai cu măiestrie lucrată și tot-odată și cea mai frumoasă e *calea rătăcită* și *patru-deci de clinișore*.

Ouăle *împiestrite* sau *scrise* se fac de aceea ca să fie mai frumoase și ca să însemneze pe dinsele nu numai lucrurile cele ce le sunt mai cunoscute, ci tot-odată și cele ce le plac mai tare. (1)

Cel mai răspândit termen tehnic poporal pentru producerea acestui fel de ouă e *a împiestri* sau *a închiestri* și *închistri*, iar mai puțin întrebuintat e *a scrie* și *a pică*, în Transilvania: *a încondiă*; acțiunea: *împiestrire*, *închiestrire*; rezultatul acțiunii: *împiestritură* și *închiestritură*; iar instrumentele cu cari se împiestresc sunt: *chișița* sau *bijara*; (2) *matuful* (3) sau *motocul* (4) și *felesteul*. (5)

Chișița, numită în unele părți și *tcșiță* (6) *pcișiță* (7) și

(1) Com. de G. Mihuță.

(2) Com. de G. Mihuță.

(3) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de Vic. Morariu: «Ouăle se scriu cu cêră topită, se fac adecă *flori* și felurite alte figuri, sau se *picură* cu cêră cu ajutorul unui *matuf* de buci.»

(4) Dat. Rom. din Crasna, com. de Vasile Iliuț. stud. gimn.

(5) Dat. Rom. de Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean.

(6) Dat. Rom. din Băeșeci, com. de Vas. Lucan: «Bețișorul, cu care se *împiestresc ouăle*, se numește *tcșiță*»; — a celor din Crasna, com. de Vas. Iliuț: «Unêlta cu care se împiestresc ouăle se numește *tcșiță*. Ea este făcută din bléh, și mai ales de acela care se întrebuinteză la capul lulelei.»

(7) Com. de G. Mihuță.

pișiță, (1) e un bețișor subțire, rotund și lung ca de un lat de mână, care e la un capăt bortit de-a curmezișul cu sula saŭ cu un droțișor. În borticica acésta e băgată și întărită o țevișórá de alamă ca de un lat de deget de lungă, făcută de regulă dintr'un capac de luleà, fiind-că capacurile de la lulele (pipe) sunt fórte subțiri și ca atarí fórte lesne de îndoit.

Tinichéua de alamă, din care se face țevișóra, se taie în formă de patrunghiú, se învîrtesce în jurul unui ac subțirel, și apoi se bate bine cu un ciocănaș anume ca să fie cât se póte de simetrică și borticica țevișórei nu prea largă.

După ce în chipul acesta s'a făcut țevișóra și s'a întărit în bețișor, se bagă în lăuntru ei un pěr de porc, care se prinde și se légă bine cu spăgmă saŭ cu alt-fel de ață de mánunchiul chișeții, anume ca să nu se misce din loc nicî să nu iésă afară. (2)

Felesteul saŭ *motocul* e un simplu bețișor subțire și rotund, lung asemenea ca de un lat de mână, care e la un capăt învélit cu puțini călțișori saŭ și buci. (3)

Afară de aceste două micî unelte trebuie fie-care femee să

(1) Dat. Rom. din Cupca, dict. de Casandra Țuguiú: «*Pișița*, care servește la împiestrirea ouélor se face din arama de la capacul de luleà -; - a celor din Capul Codrului, com. de Șt. Bodnarescul: «*Pișița* constă dintr'un bléh mai cu sémă de la luleà, care se învîrtesce în jurul unui ac și după ce se bate bine cu ciocanul, se scóte acul afară și în locul lui se bagă un pěr. *Pișița* se păstrează până la anul viitor»;—a celor din Sf. Onufreiú, com. de Const. Ursachi: «Ouéle se împiestresc cu *pișița*, care este făcută din bléh fórte fin, adecă se învîrte bléhul împrejurul unui ac, și de acolo se scóte acul și se pune un fir de pěr de porc, și-i face codiță și-l bate acolo.»

(2) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de Vict. Morariú;—a celor din Brăesci, com. de I. Pohóță;—a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuța; — a celor din Comănesci, com. de Tit Georgian: «Ouéle se împiestresc cu așa numita *chișița*. Acésta constă dintr'un bêt, care are la capăt o bucățică de bléh bortit. În bortitura aceea se pun vr'o doi perí de porc și cu acésta se împiestresc ouéle»;—a celor din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébán: «Ouéle se împiestresc cu *chișița*, un bêt, la al cărui capăt se află un bléh învîrtit pe un ac, acul se scóte și în locul lui se pune un pěr de porc, și acésta se móe după aceea în cэрă topită.»

(3) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de d-l V. Turturean; — a celor din Crasna, com. de Vas. Iliuț: «Unélta, cu care se fac puncte, se numesce *motoc*. Acesta e făcut din buci învélit pe un bețișor.»

se mai îngrijescă ca să aibă încă și *céră* curată, *céra* bună de albine, căci ouăle se împestresc numai cu *céra*. (1) *Céra* cea de pământ sau de naftă nu e bună, pentru că e mai môle și se topesce și lătesce mai ușor nu numai *la împestrițat* ci chiar și *la picat*, și în cazul acesta *puii* și *florile* nu ies curate, ba chiar și câmpul oului iese adese-orî tăvălit.

Mai nainte de ce se apucă de împestrit fie-care femeie spală ouăle, ca să fie cât se poate de curate și frumoase, apoi se cere ca să fie destui cărbunii aprinși în vatră; pe marginea vetrei se așterne o bucată de pânză sau petică albă de fuior sau de in, pe care se înșiră ouăle înaintea focului, ca să se usuce și să se încălzească puțin, spre care scop se tot învîrtesc pe o parte și pe alta, ca să se păstreze tot călduțe, căci numai ast-fel se prinde *céra* de dinsele.

Tot-odată se pune în *șperlă* (2) un *hârb*, (3) în care se topesce *céra* și se ține fierbinte, cât timp voesci să *impuesc* sau *să împestresc* ouăle. (4)

Femeea, care împestresce, ia oul călduț de pe pânza unde e pus, întinge chișița în *céra* din *hârb* și prinde apoi cu acesta *a-l pică* și *împestră*, adică a face pe dînsul una dintre *împestriturile* înșirate mai sus.

Tot cam așa se fac *ouăle muncite* sau *necăjite*, cu aceea deosebire numai că pe când *ouăle picate* și cele *împestrate* au numai două colorii, adică cea a *câmpului* și a *picăturii* sau *împestriturii*, pe atunci cele *muncite* au mai multe feluri de colorii, precum: *albă*, *galbenă*, *roșie*, *albastră*, *verde* și *neagră*. (5)

(1) Datina tuturor Românilor din Bucovina.

(2) *Șperlă* = cărbuni pe jumătate stinși și amestecați cu cenușă.

(3) *Hârb* = fund de ălă.

(4) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariu: «Ouăle se împestresc ast-fel: se spală frumos, se usucă, se pun pe o petică curată aproape de foc ca să fie calde. Se pune la foc într'un *hârbusor* *céra* ca să se topescă, și cu chișița se împestresc ouăle în mai multe feluri.»

(5) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de Eudochia Isopescul; «Pe *oul muncit* se află de regulă toate colorile cu cari se împestresc ouăle, precum: *galben*, *roșu*, *verde*, *albastru* și *negru*, iar câmpul este în genere *alb*»; — a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «Ouăle împestrite pe alb și puse în gălbinele și apoi pe gălbinele și puse în roșele, și tot așa

Femeea, care voesce să facă *ouă muncite*, iea un *ou alb* curat și-l *pică* său *împestresce* mai întâiu pe alb, după aceea îl pune în *gălbinele* ca să se facă galben. După ce s'a îngălbenit și s'a uscat îl împestresce pe galben și apoi îl pune în *roșele* ca să se roșescă. Roșindu-se și scoțându-l din roșele, îl împestresce din nou pe roșu, și tot așa mai departe pe verde, pe albastru și pe negru, până ce ajunge la colórea din urmă.

Ajungând la colórea din urmă, nu le împestresce mai mult, ci punându-le în această colóre ca să se coloreze, tot într'insa caută să le și fərbă măcar cât de puțin.

A ferbe *ouăle muncite* ca *merișórele* său ca cele *picate* orî *împestrate* e peste puțină, din cauză că înferbintându-se colórea, în care se află, prea lesne ar puté să se topéscă céra de pe dînsele și să se muruésca său chiar să dispară împestriturile, și atunci tótă munca ar fi zadarnică.

De aici vine apoi că *ouăle muncite* sunt de regulă mai mult nefierte de cât fierte. Și tot de aici vine că acest soiú de oué nu se prea mănâncă, ci se fac și se țin mai mult de frumusețe.

După ce s'aú colorat și tot-odată s'aú și fiert puțin în colórea ultimă, se scot afară și, pe când sunt încă călduțe, se șterge c'o petică curată céra do pe dînsele, ast-fel că ies la ivélá colorile pe carî aú fost împestrate, iar câmpul le rémâne așa după cum a fost și colórea ultimă. (1)

mai departe împestrate și puse în albăstrele, verdèle și negrèle, se numesc *muncite*; — a celor din Boian, com. de d-l Vas. Turturean: «Dacă ouéle se împestresc său se pică pe alb, pe galben și pe roșu, și voim să le colorăm câmpul albastru său verde, apoi le *muncim*»; — a celor din Gura Homorului, com. de Em. Netea: «*Ouă muncite* se numesc acelea, cari se împestresc pe mai multe colorî, și anume: pe galben, pe roș, pe albastru, pe verde și pe altele.»

(1) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de Vict. Morariú: «Dacă voim să facem un *ou muncit*, îl împestrim mai întâiu pe alb și după aceea îl punem în colóre galbenă ca să se facă *galben*. După ce s'a îngălbinit, îl scriem său îl picurăm cu céra și apoi îl punem în roșu. Oul se face roșu, iar sub céra remâne galben. Acum scriem iarăși cu céra și-l punem în verde. Și tot așa mai departe până la sfirșit. In sfirșit, void a-i da oului bună-óră *câmp negru*, îl punem în colóre négră cam fierbinte. Câmpul oului e negru, topindu-se însă céra de căldura colorîi și

Unele femeï însă, ajungând la colórea din urmă, nu le lasă ca câmpul să le fie de colórea acésta, ci împestrindu-le și pe acéstă colóre, le pun în *uște* sau *huște de borș*, în carî le lasă până a doua ți ca să mocnescă. A doua ți diminéță le scot din huște, le frécă cu mânilé până ce colórea din urmă dispáre, și în locul ei apare cea originală, adecă cea *albă*, rămânând numai unde sunt picate sau împestrate cu cêrá colórea de mai înainte, din causă că cêra de pe dînsele, cu care aú fost împestrate, împedică acțiunea acrelii.

După procedura acésta se pun iarăși la foc ca să se încăldéscă puțin și apoi se sterge c'o petică curată și cêra de pe dînsele. (1)

În genere se ȓice că *ouéle muncite*, ale căror împestriturî

stergându-se c'o peticuță curată, cêra se duce; iar desenurile de pe colorile pe carî s'aú scris, rămân așa cum s'aú scris».

(1) Dat. Rom. din Boian, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Pătrăuț, com. de Vict. Morariu: «La ouéle așa numite muncite se procede ca și la cele-lalte. După ce s'aú scris însă pe mai multe colorî, cum e oul cu cêrá, se pune în *huște de borș* de mocnesce, iar diminéța se frécă, așa că rămâne câmpul alb. După aceea se pune în apă caldă, se depártézá cêra, și rămâne desenul pe *câmp alb*»; — a celor din Comănesc, com. de Tit. Georgian: «*Ouéle muncite* se picură mai întâi cu cêrá în formă de împestritură pe alb, apoi se pun în galben, și după ce s'aú îngălbinit, se picură pe galben și se pun în *roșeți* și se picură pe roșu, și în fine se ferb în negru, orî în apă, dacă-s negre, iar de sunt roșii, atunci se ferb în *roșeți*. De multe orî însă ouéle ast-fel împestrate și muncite se pun în huște. așa că devin iar *albinețe*, rămâind colorile numai pe acolo pe unde aú fost *picate*»; — a celor din Crasna, com. de Onufr. German: «*Ouéle muncite* se împiestresc mai întâi pe alb, și apoi le pun în gălbinele și iarăși le împiestresc pe galben și le pun în albastrele, iară în urmă le pun în *borș* și apoi le frécă. Și aceste oué, ce-s împestrate și spélate mai de multe orî, se numesc *muncite*»; — a celor din Cupca, dict. de Casandra Țuguiu: «*Ouéle muncite* sau *năcăjite* se fac ast-fel: se pun în galben și se chicură pe galben, se fac apoi roși și se chicură pe roș, se fac negre și se chicură pe negru, în urmă se pun în *huști* și se face oul alb, dar rămân semnele»; — a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariu; «*Ouéle muncite* se fac astfel: se pun oué în galben și pe galben se picură și se împiestresc apoi în roșu și se picură ca mai înainte și se împiestresc pe roșu; apoi se pun în huște și se lasă să mocnescă până a doua ți. A doua ți, scoțându-se din huște, se șterge colórea roșie și oul rămâne alb. Aceste oué aú câmp alb și împestriturî galbine și roșii. Dar se pot împestrî și pe albastru, verde și negru, și în casul acesta oul are felurite colorî.»

vin pe câmp deschis, alb sau galben, sunt cele mai frumoase. (1)

O sémă de femeî însă fac *ouële muncite* ast-fel: le împiestresc mai întâi pe alb și apoi le pun în gălbinele; după ce le scot din gălbinele, le picură sau le împiestresc din nou cu cêră și apoi le frécă cu *brânduși*, cu *rujă* sau cu alte plante și iarăși le împiestresc și le pun apoi în *roșafă*. După ce le scot din roșafă, le picură iarăși cu cêră și le frécă cu *huști de borș*, până ce se fac albe, și pe urmă le bagă în gălbinele sau și în alte colorî, în cari n'au mai fost încă băgate, dar cari se prind de culórea galbenă, adecă după cum voesce cine-vă să le fie câmpul. (2)

Ouële acestea se numesc *muncite* de aceea, pentru că ele trec prin mai multe colorî și se pórtă de mai multe orî prin mâna celeia ce le coloréză și împiestresce, (3) sau mai bine đis, pentru că ele *se muncesc* tocmai așa, după cum a fost și Domnul nostru Is. Chr. muncit. (4)

Drept aceea *ouë muncite*, după credința celor mai mulți Români din *Bucovina*, nu-î bino a se face, fiind-că prin muncirea ouëlor acestora, se închipuesce munca lui Is. Chr., care a suferit-o din partea Iudeilor, și cel ce face asemenea ouë face un păcat de mórte. (5)

(1) După spusa Rom. din Pătrăuț, com. de Vict. Morariu.

(2) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Șt. Bodnărescul.

(3) După spusa Rom. din Boian, com. de d-l Vas Turturean: «*Muncite* se numesc ouële acestea pentru multul lor purtat»; — a celor din Broscăuțul-vechiu, dict. de Ilinca Bahriu, com. de G. Palamarcu.

(4) Cred. Rom. din Ilișesci, com. de Vasile Botezat, stud. gimn.: «*Muncite* se numesc ouële acestea, pentru că le muncesc ca pe Is. Chr.» — a celor din Sucéva, com. de Ciudin, stud. gimn.: «*Ouë muncite* sunt acelea cari sunt foarte mult lucrate. Ele sunt foarte frumoase și ne aduc aminte cum l-au muncit Jidovii pe Domnul nostru Is. Chr. Se đice că cele dintâi ouë muncite le-ar fi făcut *Maria Magdalena*.»

(5) Cred. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef Bodnărescul; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuța: «Se mai fac și *ouë muncite*. Oul alb adecă se scrie cu cêra albinei, după aceea se pun în gălbinele, adecă se fac galbine, din gălbinele se pun în roșele și după aceea în negrele. *Ouë muncite* însă nu-i bine să se facă, pentru că Chr. a fost muncit. Și dacă se fac, se fac mai ales de aceea ca să aibă copiii bucurie»; — El. Voronca, *Pascile Blajinilor*, publ. în *Românul literar*, București 1891, No 17, p. 130: «*A munci ouële e însă păcat*.»

De aceea dacă dai un ou muncit de pomană, nu e primit la Dumnezeu, ci numai cele roșii, adică *merișorele* sunt primite. (1)

Și dacă cu toate acestea se fac și ouă muncite, atunci se fac ele mai ales în Sâmbăta mare, numai nu în Vinerea mare sau Vinerea secă; pentru că în această Vinere a fost Domnul nostru Is. Chr. muncit și restignit pe cruce, și de aceea este un păcat foarte mare de a munci în ziua această ouăle. (2)

În fine se mai dice că, dacă se începe de la mijlocul postului mare a se împestrî un ou ast-fel, ca în fie-care și până la la Paști să se facă câte o trăsătură pe el, și dacă un ast-fel de ou muncit în chipul acesta se pune Sâmbătă seara înaintea Paștilor pe gunoiu și se lăgă acolo cu o funie, atunci, stând cine-vă lângă dînsul și păzindu-l, va vedé că într'o vreme de noapte vine un câne sau o altă arătare și voesce să-l ieă. Și dacă omul, ce-l păzesce, nu-l lasă să-l ieă, atunci cel ce a cercat a-l luă se duce supărat de acolo, și vine a doua oră și cere oul. Iar dacă vede că nici de astă-dată nu voesce să i-l dai, îți promite orî și ce voesci, bani sau alt ce-vă, și ceea ce ți-a promis îți și aduce și apoi își ieă oul și se duce. (3)

Și acuma, după ce am spus tot ce am avut de spus și în privința ouălor muncite, să ne întorcem iarăși la ouăle cele picate sau împiestrite.

Fie-care ou, după ce s'a picat sau împiestrit, se pune ce-vă mai de-o parte de foc, ca nu cum-vă să se topéscă cêra, de pe dînsul.

Iar după ce s'a împiestrit acuma toate ouăle, ce au avut să se împiestrêscă și după ce s'a rêcit cêra de pe dînele respective împiestritura, se pun în colórea, în care au mai departe să fie colorate.

Prinđendu-se colórea respectivă de dînele, se scot afară și se pun asemenea lângă foc ca să se usuce, și anume pe aceeași petică sau pânzătură pe care au fost mai nainte, iar dacă pe această pânzătură mai sunt ouă albe, atunci pe altele.

În fine dacă n'au ce să mai împiestrêscă sau să mai coloreze în alte colorî, atunci în colórea ultimă, în care s'au

(1) El. Voronca, *Pascile Blajinilor*, publ. điar. cit., p. 130.

(2) Cred. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóđa.

(3) Cred. Rom. din Bălăcéna, com. de G. Jemna.

pus, nu numai se lasă ca să se coloreze, ci tot-odată se și ferb. Căci nici un ou, fie el *merișor*, *împestrit* sau *muncit*, nu se lasă nefert.

După ce a fost fierț tôte, fără deosebire, adecă cele unicolore cât și cele-lalte, se șterg de cêră, precum și de rêmășițele de colóre, încă pe când sunt ferbinți (1) cu petica sau pânzătura pe care s'aũ încãlđit sau uscat lângă foc, și apoi, după ce din nou se usucă, se ung cu slănină sau cu untură de porc, ca să aibă *luciũ*, și pe urmă se șterg iarăși și pentru ultima oră cu petica sau cu pânzătura pe care aũ fost puse (2).

Peteca sau pânzătura acêsta însă, care e muruită de colorile în cari s'aũ colorat ouele și unsă de cêra cu care s'aũ împieștrit acestea, nu se arde nici nu se aruncă afară ca un obiect netrebuincios, ci ea, din contră, se ține până în ȓiua de Pasci, și atunci unele femei o pun în blidul cu pască și o duc dimpreună cu acêsta la biserică ca să se sfințescă. După ce s'a sfințit, o păstréză peste tot anul spre a o aprinde și a afumă cu dinsa pe cel ce aũ durere de *dinți* (3), de *măsele* (4), de *urechi* (5), de *grumaz* (6), de *beșica cea rea* (7), de *roșafă* (8), când se

(1) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean.

(2) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de Vict. Morariũ ; --- a celor din Brăesci, com. de I. Pohóță : «După ce se scot ouele din roșele, negrele, verdele, și altele asemenea, se șterg cu o *peticuță*, în care se află un pic de unt sau untură, ca să nu se ștergă boela de pe dînsele.»

(3) (4) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de d-l V. Turturean;—a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu : «*Peticul*, cu care se șterg ouele, se ține de *lêc pentru dinți și măsele*.»

(5) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de d-l V. Turturean;—a celor din Capul Codrului, com. de Șt. Bodnarescul : «*Petecetele*, cu cari se șterg ouele, se întrebuinteză spre afumarea *în urechi* pe cine îl săgêtă;—a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariũ; «*Petica*, cu care se șterg ouele roși de cêră, se sfințesce și se ține ca *lêc pentru durere de cap, durere de urechi și pentru beșică*.»

(6) Dat. Rom. din Cupca, dict. de Cas. Țuguiũ : «Cu *obiielele*, cu cari s'aũ șters ouele, se afumă ómenii, cari îi dor *măselele*, urechile și *grumazul*.»

(7) Dat. Rom. din Brăesci, com. de Vas. Lucan : «*Peticele*, cu cari se șterg ouele, se întrebuinteză la *beșica cea rea* și la alte bube;—a celor din Sf. Onufreiũ, com. de Const. Ursachi : «*Peticele*, cu cari se șterg ouele, se întrebuinteză la descântecul de *beșică*.»

(8) Dat. Rom. din Ilișesci, dict. de Mărióra Frunză : «*Roșafa* este o *bólă*

umflă pulpa la *vre-o vacă* (1), sau când boii ce umblă la jug capătă *tragăn* (2), precum și de multe alte bóle. (3)

Unele femei însă păstrează nu numai petica, în care s'aú șters ouële, ci chiar și *gălbinelele*, în cari s'aú împietrit, și

de gură, din cauza căreia te dor ginginele, dinții și câte odată și capul. Femeea, care póte descântă de *Roșafă*, aprinde petica cu care s'aú șters ouële și, învîrtindu-se împrejurul feței bolnavului, rostesece de trei ori următorul descântec:

Roșafă albă,	Și ginginele m'aú durut
Roșafă roșă,	Și pe nime n'am aflat
Că eú am eșit	Să-mi alineze durerea.
Afar' asudat	Și s'o nemerit o babă
Și m'am rēcit	Bună, cinstită, de trébă,
Și roșaf' am căpētat	Și ea că m'o descântat
Prin crescutul capului,	Și durerea mī-a 'ncetat !
Prin fața obrazului,	

a celor din Brăesci, com. de l. Pohója: «*Peticuța*, cu care s'aú șters ouële, se păstrează de cătră cei mai mulți inși și se întrebuintēză la un fel de bólă, numită *Roșafă*, și anume se afumă respectivul cu ea rostind cuvintele:

— Precum aú fost ouële cele roșii, cari s'aú șters cu acēstă petică: ușóre, sánētoșe, roșii și frumóșe, așă să se facă și cel bolnav sánētos, ușor, frumos și roș!

(1) Dat. Rom. din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébăn: «*Petecele*, cu cari se șterg ouële după ce s'aú colorat, se sfinșesc și apoi se întrebuintēză la afumat, când il dóre pre cine-vă *vre-o ureche* sau când se umflă pulpa la *vre-o vacă*.»

(2) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Șt. Bodnarescul: «La roșirea ouëlor se umblă tot-deauna cu vase și cu mâni curate. Chiar și *petica*, cu care se șterg ouële, trebuie să fie curată fiind-că-i de léc. Cu petica acēsta adecă se afumă la mai multe bóle locul cel bolnav. Intăiú se întrebuintēză ea la *tragăn*, o bólă care o capēta vitele la grumaz. La descântarea bólei acesteia trebuie și *Lumina Invierii*, slănină și tāmăe sfinșită. Luminarea se aprinde, cu slănina se unge cel bolnav, iară cu petica, care asemenea trebuie să fie sfinșită, și cu tāmăe se afumă și se đic următoarele cuvinte:

«*Tragănul* s'a făcut prin deochiú, prin strigare, prin fóme, prin sete, prin frumusețele ei aú rupt-o în deochiú cu strigarea s'a rēsuflat și cu lumina am fript-o, cu petica am afumat-o și cu slănina am uns-o, și cu tāmăia am afumat-o și am depártat tóte relele și tóte farmecele de la dinsa, și vita nóstră îi mai frumósă și mai grasă de cum a fost!»

(3) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de Vict. Morariú: «*Petica*, cu care se șterg ouële, o duc femeile ca și *pasca*, la sfinșit și apoi o păstrează peste an întrebuintând-o ca léc la rane și anume afumându-se cu dīrsa. In genere tóte cele sfinșite la Pasci se consideră ca avēnd óre-care pu-

roșelele în cari s'aũ roșit acestea, asemenea pentru unele lécuri.

Așã *gălbinelele* le daũ la porci ca să nu capete *brâncă* (1), iar roșelele le întrebuintează contra *roșefeii*, (2) precum și spre a se spălã cu dînsele, anume ca să fie frumoșe ca oul roșu și iubite de toți ca acesta. (3)

Am spus mai sus că oușle se colorézã și se împiestresc în sêptemâna mare și mai ales în *Joia mare*, *Vinerea sacã* și în *Sâmbãta Pascilor*. De fiert însă se ferb numai în cele trei zile din urmă și cu deosebire în ultima zi, anume ca să se pôtã conservã peste întrêga *Sêptemânã luminatã* (4).

Dupã ce s'aũ fert și s'aũ șters, acuma se pun într'o nouã ôlã saũ într'o strachinã mare, în care se păstrézã apoi peste tôte sêrbãtorile Pascilor, și anume până ce, dupã cum vom aminti mai pe urmă, se sãvirșesc de *ciocnil* și de mâncat.

Sosind Pascile, atât cei ce merg la *Inviere*, cât și cei-lalți cãsași, de la cel mai înaintat în virstã până la cel mai mic bãeșel, se spalã într'un legén saũ strachinã mare, în care se aflã de regulã, pe lângã apã prospêtã și curatã, încã și unul saũ mai multe *oué roși*, precum și câți-vã bani de aur saũ de argint. *Oul roș*, cu care se spalã, însemnázã ca să fie ușori, roși și sãnêtoși ca oul, iar *bani*, ca să le mERGã bine peste tot anul, să fie curați ca argintul și ca aurul și să aibã bani de ajuns. (5)

tere binefãcêtoare, ast-fel *lumina*, ce se ține la Pasci în bisericã, se păstrézã, creșând că aprinșându-se pe timp de furtună, casa respectivã e feritã de tunet și de fulger.— El Voronca, *Pascile Blajinilor*, publ. în țiar. cit.: «*Peticușa* unsã cu unt, cu care se șterge, e păstratã pentru lécuri; — în unele părți — ca în *Bucovina* — o sfinșesc de Pasci împreună cu cele-lalte, când trimit blidul la sfinșit.»

(1) Dat. Rom. din Bãeșesci, com. de Vas. Lucan.

(2) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de Vas. Pașcan, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Bălãcena, com. de G. Jemna: «Boiêla rëmasã de la oușle roși unele femei o întrebuintează spre spelat și anume se duc la un pãriu și se spalã și apoi o aruncã în apã Acêsta o fac ele spre a fi frumoșe ca oul cel roșu și iubite de toți ca acesta.»

(4) Com. de d-l Vas. Turturean.

(5) Datina tuturor Rom. din Bucovina, în deosebire a celor din Sf. Onufreiu, com. de Const. Ursachi: «Românii se spalã în ziua de Pasci cu apã prospêtã, în care se aflã oué roși, bani de aur și argint, anume ca să fie rumeni la față, sãnêtoși și curați, adecã să nu fie plini de rane;—

După ce s'a spălat și s'a îmbrăcat fie-care, care voește să mērgă la *Inviere*, în hainele cele mai nouē, mai bune și mai frumoșe ce le are, ia unul *blidul cu pasca* pe care se află tot-deauna și vr'o câte-vă *ouē roși* și se duce la *Inviere*.

După sfirșirea Invierii, a leturghiei și a sfințirii pascei,

a celor din Brēza, com. de Nic. Prelici: «In Duminica Pascilor se spală 6menii cāte c'un oū roș și cāte cu un puișor, anume ca să fie așă de roși ca oul și așă de curați ca puișorul»; — a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: «In 6iua de Pasci desdininēță se sc6lă și se spală cu apă curată pusă într'o strachină, în care se află un oū roș și un puișor. Oul însemnēză ca să fie peste tot anul roși la față și să aibă bani în pungă»; — a celor din Cāndreni, com. de L. Poenariu: «In 6iua de Pasci se ia un blid curat cu apă, se pune într'insul un oū roș și un ban de argint și de acolo se spală toți cāsenui. Oul se pune ca să fie sānētoși. ca oul, iar banul ca să aibă mulți bani»; — a celor din Comānesci, com. de Tit. Georgian: «La Pasci se spală cu ouē roși și cu bani, pentru ca să fie roși și sānētoși ca oul și să aibă peste an mulți bani»; — a celor din Pojorita, com. de Ilie Flocea: «Cānd se spală, pun într'un blid mare apă, un oū roș în apă și unul sāu mai mulți bani de argint»; — a celor din Brāesci, com. de I. Poh6tă: «In diminēța Pascilor se obicinuesce a se spēlă cu ouē roși și cu bani, cre6lēnd cā vor fi sānētoși ca oul și vor avē bani în tot decursul anului»; — a celor din Bāeseșci, com. de Vas. Lucan: «In Dumineca Pascilor se spală cu ouē roși și cu bani, anume ca să fie avuți și ușori ca oul»; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnareșcul: «Pe la Pasci este datină de a se spēlă cu apă pr6spētă, în care se pun ouē roși și bani de aur sāu de argint ca să fie peste tot anul sānētoși ca oul și să le mērgă bine»; — a celor din Mānāstirea Homorului, com. de G. Macoveiu: «In 6iua de Pasci de aceea se spală 6menii cu apă în care se pun ouē roși și bani de argint, ca să fie sānētoși ca oul și să aibă tot-deauna bani la sine»; — a celor din Bālăcēna, com. de G. Jemna: «In 6iua de Pasci e datină de a se spēlă cu un leū de argint și cu un oū roșu spre a fi peste tot anul roșu și ușor ca oul și spre a avē bani mulți»; — Dim. Dan, *Comuna Straja și locuitorii ei*. Studiū istoric, topografic și folkloric. Cernăuți 1897, p. 97: «In 6iua de Pasci desdininēță, înainte de a merge la biserica, se spală sātenii cu un ban de argint, ca să fie albi ca argintul și să aibă bani peste an, și cu un oū roșu ca să fie roși ca oul cel roșu»; — El. Voronca, *Pascele Blajinilor*, publ. în 6iar. cit.: «Cu un merișor și cu o pară de argint puse într'un vas curat cu apă te speli în 6iua de Pasci pe față și ești tot anul alb și frumos»; — Avram Igna, *Credințe populare*, din com. Sabolciu în Biharia, publ. în *Familia*, an. XXXII, Oradea mare 1896, p. 56: «La cele trei sērbători mai mari: Crāciun, Pasci și Rusalii să te speli cu apă după bani și vei fi bānos.»

unul sau două dintre ouăle sfințite se dau preotului, care le-a sfințit, iară restul se aduce a casă. (1)

Sosind acasă, atât cei ce au fost la Înviere cât și cei-lalți, se pun cu toții la masă și, gustând mai întâiu din pască, din ouă și cele-lalte obiecte sfințite împreună cu pasca, încep a mânca apoi și din cele-lalte bucate până ce se satură.

După ce s'au săturat de mâncat, prind a *ciocni cu ouă roși* și anume mai întâiu soții între olaltă, apoi copiii cu părinții și părinții cu cele-lalte némuri, amici și cunoscuți.

Făcând-o acésta, cred că toți cei ce ciocnesc unul cu altul se vor vedé pe cea-laltă lume. (2)

Mai departe se crede și se dice că al cărui ou se strică sau se sparge mai întâiu, acela e mai slab, prin urmare are să și móră mai de grabă sau i se iértă păcatele. (3)

Părțile ouălor, cu cari se *ciocnesc*, sunt *capul și dosul*

(1) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuță; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescu; «Ouăle cari sunt sfințite în ziua de Paști se păstrează până la anul spre a puté face de pe ele o asemenea *impestritură*, căci acestea nu se strică, ci din contră albușul lor se face ca stecă, iar gălbănușul ca chilimbarul»; — a celor din Băeșesci, com. de V. Lucan: «Ouăle se pot ține până la anul viitor»; — a celor din Bălăcena, dict. de Ana Ureche, com. de Const. Ureche: «Se dice că dacă se scóte gălbănușul din ou și se lasă până la *Ispas*, se face sticlă.»

(2) Cred. Rom. din Stupca, com. de George Brătean, stud. gimn.: «În satul Stupca ómenii, când *ciocnesc*, cugetă că prin ciocnirea ouălor se ved unul cu altul în cea-laltă lume»; — a celor din Sucéva, dict. de Iléna Saghin: «Ómenii ciocnesc cređénd că se vor vedé pe cea-laltă lume»; — a celor din Dănila, com. de Vas. Nahaiciuc, stud. gimn.: «În săptămâna mare închistresc femeile ouă cu felurite colorí, cu cari ciocnesc copiii, dicénd că dacă ciocnesc unul cu altul, apoi se vor vedé pe cea-laltă lume»; — a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, com. de P. Scripcariu: «În ziua 1, 2 și 3 de Paști se ciocnesc cu oué roși și tot odată se crede că cei ce ciocnesc se vor vedé pe cea-laltă lume»; — a celor din Boian, com. de d-l Vas. Turturean: «Căci cei ce ciocnesc unul cu altul se întâlnesc pe ceea-laltă lume. De aceea caută să ciocnescă unul cu altul cei ce se iubesc mai tare și sunt înrudiți mai de aprópe. Apói, dacă se póte și cu alți prietení și cunoscuți. De regulă ciocnesc mai întâiu fie-care gospodar, sosind cu pasca de la biserică, cu soția sa și cu copiii săi. Mai pe urmă și în cele-lalte țile cu alții.»

(3) Cred. Rom. din Crasna, com. de Onufr. German; — a celor din Bosancă, com. de Sim. Șutu: «A cui ou se strică întâiu, acela móre mai înainte»; — a celor din Boian și Pătrăuș, com. de d-l Vas. Turturean.

saŭ *curul*, numit acest din urmă și *huscă*, și anume partea cea ascuțită se numește *cap*, iară cea mai grósă *dos*. (1)

În ȕiua dintăiŭ, adecă în ȕiua de Pasci se ciocnesce numai *cap cu cap*. A doua ȕi, adecă Lunŭ după Pasci, se pôte ciocni și *cap cu dos*, iară în cele următore chiar și *dos cu dos* saŭ *huscă cu huscă* și *cóstă cu cóstă*. (2)

Cel mai mic de anŭ ține oul cu *capul* în sus, iar cel mai mare ciocnesce cu oul seŭ, și anume tot cu *capul*, ȕicând: «*Christos a 'nviat!*», iar cel mai mic rĕspunde: «*Adevĕrat c'a înviat!*»

(1) Dat. Rom. din Zaharesci, com. de Ars. Băițan: «Părțile cu cari se ciocnesce se numesc: *cap cu cap, cur cu cur, și cóstă cu cóstă*; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Părțile ouĕlor, cu cari se ciocnesce, se numesc *cap și cur*; — a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «Partea cu care se ciocnesce se numește *capul*; — a celor din Sf. Onufreiŭ, com. de Cas. Brĕbăn: «Părțile ouĕlor cu cari se ciocnesce se numesc *cap*, adecă partea cea mai ascuțită, și *dos* saŭ, cum ȕic ómenŭ, *cur* partea opusă»; — a celor din Costăna, com. de Vas. Huțan: «Părțile *oului roșu* se numesc *cap și huscă*. În ȕiua de Pasci se ciocnesce numai *cap cu cap*, a doua ȕi *cap cu huscă*, iară a treia ȕi și *huscă cu huscă*; — a celor din Banat, com. Secașiŭ, com. de Val. Dioniu: «Părțile de ciocnit sunt *capul*, extremitatea cea mai ascuțită, iară cea-laltă extremitate se chĕmă *cur*.»

(2) Dat. Rom. din Bălăcĕna, com. de Vas. Jemna: «Duminică, Lunŭ și Marți după Pasci, trag clopotele și ciocnesc cu ouĕ roșii, și anume în ȕiua întâia numai cu *capul*, iar de Lunŭ încep a ciocni cu *capul* și cu *curul*; — a celor din Tereblecea, dict. de Ir. Bulbuc, com. de P. Scripcariŭ: «În ȕiua întâia ciocnesc numai cu *capul* (partea cea mai ascuțită), în ȕiua a doua și a treia însă cu amândouĕ capetele oului»; — a celor din Brăesci, com. de I. Pohóță: «În ȕiua de Pasci se ciocnesce cu *capul*, în ȕiua a doua și a treia cu *capul* și cu *dosul*; — a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «Cu *capul* se ciocnesce până Miercurŭ. A treia ȕi se ciocnesce și cu *dosul*; — a celor din Sf. Onufreiŭ, com. de Cas. Brĕbăn: «În ȕiua de Pasci se ciocnesce numai cu *capul*, iară în ȕilele următore cu amândouĕ părțile»; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuță: «În ȕiua de Pasci se ciocnesce numai *cap cu cap*. A doua ȕi se ciocnesce *cap cu cap, dos cu dos, cóstă cu cóstă*. De Lunŭ mai ales începĕnd, în tóte trei felurile»; — a celor din Boian, com. de d-l Vas. Turturean: «În ȕiua întâia se ciocnesce numai cu *capul* oului, în cele-lalte cu *capul* și cu *dosul*; — a celor din Căndrenŭ, com. de L. Poenariŭ: «În ȕiua de Pasci ciocnesc ómenŭ cu capĕtul cel mai ascuțit, a doua ȕi cu cel-lalt capĕt»; — a celor din Tișeuț, com. de T. Solugiuc: «Ouĕle întâia ȕi se ciocnesc numai cu *capul*, iară a doua ȕi și în cele următore cu amândouĕ capetele.»

Unii, înainte de ciocnire, *cércă* ouăle în dinți și în frunte, adecă le ciocnesc puțin de dinți sau de frunte, ca să vadă și să alégă cari is mai tari. Și se dice că ouăle ce sună mai deschis sunt mai gróse la găóce, prin urmare și mai tari. (1)

Timpul, până când se póte ciocni cu ouă roșii e, după unii, din ziua de Pasci și până a treia zi, adecă până Marți, (2) după alții până în ziua de *Ispas*, (3) și iarăși după alții până la *Duminica mare* (4). De la Duminica mare însă și până la Pascile viitoare nu e mai mult iertat a ciocni cu ouă roșii.

Fie-care ciocnitor, căruia i s'a spart oul, este obligat a-l da celui ce i l-a spart, celui cu oul mai tare, adecă învingătorului. (5)

Cel ce nu voesce a da oul celui ce, ciocnindu-l, i l-a spart, acela se dice că-l va mână pe cea-laltă lume împuțit (6) sau cu păcură. (7)

De aicea vine apoi că cei ce au ouă mai tari câștigă de la cei-lalți o mulțime de ouă roșii.

Sunt însă o sémă și de aceia, cari nu se mulțămesec numai cu ouă roșii de găină, ci întrebuintéză spre ciocnire și alte ouă, precum părăsitură de rață, găscă și curcă. Ba unii,

(1) Com. de d-l Vas. Turturean.

(2) După spusa Rom. din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébăn: «A ciocni este iertat numai de la *Inviere* și până Marți după Pasci»; — a celor din Boian, com. de d-l Vas. Turturean: «Ouăle se ciocnesc în cele trei zile dintâi ale Pascilor.»

(3) Dat. Rom. din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «Se ciocnesc până la *Ispas*»; — a celor din *Banat*, com. Secașiú, com. de d-l Val. Dioniu: «*Ciocnitul* duréză din ziua Pascilor până la Sân-Georgiu, dar se póte și până la *Ispas*.»

(4) Dat. Rom. din Sf. Onufreiú, com. de Const. Ursachi: «Cu ouă roșii este iertat a ciocni din ziua de Pasci și până la Duminica mare»; — a celor din Mânăstirea Homorului, com. de G. Macoveiú: «Iertat de a ciocni este din ziua de Pasci și până la *Duminica mare*.»

(5) Dat. Rom. din tótă Bucovina.

(6) Cred. Rom. din Sucéva, dict. de Iléna Saghin.

(7) El. Sevastos, *Serbătorile poporului*, publ. în diar. cit., p. 155: «Cele trei zile, cât țin Pascile, copiii se strâng pe tolócă și acolo ciocnesc ouă roșii. Și așa-i legea că cine strică oul altuia, îi câștigă oul, și de cum-vă nu vrea să-l deă, atunci îl sparie că pe cea-laltă lume are să-l mânănce cu păcură.»

pe lângă acestea, întrebuintează încă și ouă de pichere sau chiar de lemn.

Despre acești ómení lacomí la câștig se ȃice nu numai că sunt nisce înșelătorí mârșavi, (1) nu numai că umblă cu ouă de pichere, cari sunt cu mult mai tari decât cele de găină, ca să înșele și să câștige mai multe de cele de găină, cari sunt mai slabe, ci se crede că respectivii aũ fórte mare păcat, (2) și tóte ouăle câștigate în acest chip le vor mânca în cea-laltă lume ímpuțite (3) cu viermí și cu venin. (4)

Merită a fi amintit aicea încă și aceea că o sémă de Románce îndătinéză a scóte albușul și gălbănușul prin o borticică mică dintr'o sémă de ouă roșii și ímpiestrite, cari sunt mai frumoșe, găocile acestora însă le păstréză până la Pascile vitóre, și le întrebuintéză apoi la felurite lucrări, precum spre a ímpiestri alte ouă de pe dînsele, apoi spre înfrumusețarea odăilor, înșirându-le pe-o ață și atárnându-le pe la icóne sau puindu-le în cue ca podóbe. (5)

Se ȃice însă că nu e bine de ținut aceste găoci góle în casă, fiind-că se ascunde *Dracul* într'insele. (6)

(1) Dat. Rom. din Sf. Onufreiũ, com. de Const. Ursachi: «Despre ómenii cari ciocnesc cu ouă de pichere și cu de lemn, se crede că sunt înșelătorí»;—a celor din Boian și Pătrău, com. de d-l Vas. Turturean: «Ouăle de *picheră* sunt nesuferite de cătră ciocnitori, pentru că ele se întrebuintéză cu mârșavul scop de a face câștig cu ele. Un singur ou de picheră póte să sdrobéscă până la 100 și mai multe ouă de găină sau de rațá. A ciocni cu ouă de picheră se ține de mare păcat, dacá se face cu scop de a înșelá. Incá mai mare păcat e a ciocni cu ouă de lemn sau alt mai terial. Acésta nu o fac decát cei mai rěi ai satului.»

(2) S. Fl. Marian, *Ornitologia*, t. II, p. 274—275.

(3) Cred. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Despre cel ce ciocnesce cu ouă de pichere se ȃice că tóte ouăle, câte le câștigă cu acest ou, le mánăncă pe cea-laltă lume ímpuțite.»

(4) Cred. Rom. din Frătăușul-noũ, com. de Iul. Sidor: «Cine ciocnesce cu ouă de lemn sau de *pichiură*, acela se vede că le va mânca în ceea lume cu viermí și cu venin.»

(5) Dat. Rom. din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «Găocile ímpiestrite se pun de frumusețe la icóne;» — a celor din Sf. Onufreiũ, com. de Cas. Brébăn: «Găocile de ouă roșii colorate frumos se păstréză prin mai mulți ani;» — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihujă: «Din o sémă de ouă se scóte mieđul și găócea și se întrebuintéză la felurite lucruri, cari se înfrumusețéză cu ele.»

(6) Cred. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Găoci

Alte Românce din contră, scoțând din ouăle cele împiestrite albușul și gălbănușul afară, fac din găocile acestora *porumbi*, adică pun fie-cărei găoțe aripă și codă de hârtie și cap de ceară, și porumbii aceștia servesc asemenea spre înfrumusețarea casei, aninându-se uni la grindă, iar alții de înaintea icónelor. (1)

În fine, mai e de observat încă și aceea că o sémă de fete și femei din *Bucovina* strâng ouă roșii de pichere, cu cari aș ciocnit în sêrbătorile Pascilor, și le întrebuinteză apoi în decursul anului, parte în contra mușcăturii de șerpe și parte la o sémă de farmece de dragoste. (2)

Aceste sunt tôte legendele, datinele, și credințele Românilor despre *ouăle roșii!*

Așă s'aũ făcut *ouele roșii*, de când aũ apucat ómenii a le face, și tot așă s'or face ele și de-acuma înainte. Iar când nu s'or mai face, atunci va fi sfirșitul lumii, căci iată ce ne spune în privința acésta o legendă din *Bucovina*:

«Dice că *Necuratul*, pe când nu căduse încă din mărirea sa, voi să rămâe singur domnitor și stăpânitor peste tótă lumea. Spre a-și ajunge însă scopul acesta, trebuiă să-l prindă mai întâi pe *Dumneđeũ*, și să-l lege în lanțuri. Și ca să-l pótă mai de grabă și mai ușor înșelă și legă, făcũ un scaun de aur, care se puteă închide și deschide, și apoi pofti pe *Dumneđeũ*, ca să se suie pe scaunul acela.

«*Dumneđeũ* însă, în a-tot-sciința sa înțelese șiretenia *Diavolului*, și de aceea îi đise să se suie el mai întâi și să-i arate, cum are să se suie și ce are după aceea să facă, că el nu scie.

«*Diavolul*, nebănuind nimic, nu așteptă să-i mai đică încă odată, ci cugetând în mîntea sa, că și-a ajuns acuma scopul, se și sui pe scaun. Dar n'a apucat bine să se suie, și iată că ușile scaunului se și închiseră și el rămase acolo prins.

de ouă frumos împiestrite se pun, după ce s'a scos dintr'insele albușul și gălbănușul, prin o bortică mică, pe cue ca podóbă. Câți-vă bătrâni însă mi-aũ spus că nu-i bine de ținut aceste găoci góle în casă, fiind-că s'ar ascunde *Dracul* intr'insele.»

(1) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuță; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul.

(2) S. Fl. Marian, *Ornitologia*, t. II, p. 275.

«Vedându-se înșelat, începù a se văetă și a întrebà pe *Dumneđeũ*: când va scãpà el din prinsórea aceea ?

— «Când nu vor mai face femeile *ouě roșiă* și *pascã*! — rãspunse *Dumneđeũ*.

«Deci atunci va eși *Diavolul* din prinsórea, care a fost pregãtit-o el lui *Dumneđeũ*, și va fi domnitor și stãpãnitor peste pãmînt, când nu vor mai face femeile *ouě roșiă* și *pascã*.» (1)

Dupã o altã legendã, tot din *Bucovina*, ñice cã la Pasci întrebã *Faraon*, mãi marele *Dracilor*, orĩ de sunt *ouě roșiă*. *Faraon* sã fie legat în lanțuri, și el ar scãpã din ele, dacã i s'ar da un rãspuns negativ. Rãspunđendu-i-se însă, cã în acel an sunt mãi multe *ouě roșiă*, decãt în anul trecut, lanțurile lui s'ar îngroșã din noũ. (2)

Romãniĩ din munții *Apusenĩ* ai *Transilvaniei* însă spun, cã este un om, anume *Antecrist*, care are de ros un lanț mare, și când l-a gãtã de ros, atunci s'a potopĩ lumea. Și el tot róde pãnã în ñiua de Pasci, atunci îi mãi gata. Dar copiii umblã atunci cu *ouě roși*, și el se uitã la ei, și-și uitã de muncã, iar într'aceea lanțul iar se îngroșã și lumea mãi scapã un an de potop. Când însă ómenii n'or mãi înroși *ouě* la Pasci, atunci și lumea se va potopĩ. (3)

IV.

VEGHEREA.

Sf. Scripturã ne spune cã dupã ce aũ scoborit *Nicodim* și cu *Iosif* ñin *Arimatea* pre *Domnul nostru Is. Chr.* de pe crucea pe care a fost restignit, și dupã ce l-aũ ñmormîntat, mãi marii *Iudeilor* puserã așiși în aceeași ñi ostași sã-ĩ vegheze mormîntul, temẽndu-se ca nu cum-vã, venind ñnvěțãceii sěi peste nópte sã-l fure și apoi sã se laude c'a ñnviat.

Deci, precum aũ veghiat ostașii, puși de *Iudei*, pre *Domnul*

(1) Din *Stroesci*, distr. *Sucevii*, com. de *George Bãrtoiũ*, stud. gimn.

(2) *Dim. Dan*, *Comuna Straja*, p. 98.

(3) Din *Ms. d-lui I. Pop Reteganul*.

nostru Is. Chr., când acesta a fost luat de pe cruce și înmormîntat, tot așa este și acuma datină, dacă nu tocmai pretutindene, în toate țările și satele locuite de Români, apoi de bună seamă că în cele mai multe părți, de a i se veghiă totă noaptea spre ziua de Înviere *acru*l său *epitafu*l, adică icóna care represintă înmormîntarea Domnului nostru Is. Chr. și care se scóte în Vinerea *sécă* din altar și se pune în mijlocul bisericii pe un postament anume făcut pentru acest scop, unde stă apoi până Duminecă dimineța, adică până la *Inviere*. (1)

De óre ce însă *Invierea* Domnului nostru Is. Chr. pică de regulă în luna lui Martie și Prier, când nopțile sunt încă destul de mari și timpul foarte schimbăcios și friguros, de aceea e pretutindene datină de a se face Sâmbătă séra un foc mare în apropierea bisericii, care arde totă noaptea până a doua zi după *Inviere* (2) și care servește celor ce stău și vegheză, parte spre încăldire și parte spre iluminare.

În multe părți însă, și mai ales la munte, unde casele sunt foarte depărtate unele de altele, este datină de a se face nu numai un singur foc, ci mai multe, și anume unele în nemijlocita apropiere a bisericii, iară altele prin sat, pe deluri sau pe lângă case. (3)

(1) Com. de Vasile Nahaiciuc, stud. gimn.: «Unii creștini îndătinéză de a nu dormi totă noaptea spre Duminecă, ci *veghéză*, precum au veghiat și ostașii la mormîntul lui Is. Chr.» — a celor din Bréza, com. de Nic. Prelici: «Sâmbătă séra, cam pe la șapte ore, se duce dascălu, pălimaru și încă vr'o câți-vă ómeni la biserică și fac foc, par'că ar avé să se pue la pază, ca să păzescă mormîntul Domnului nostru Is. Chr.»

(2) Dat. Rom. din Zaharesci, com. de Ars. Băițan: «În noaptea spre ziua de Pasci se face foc în prejurul bisericii»; — a celor din Bălácena, com. de Vas. Jemna: «Sâmbătă spre Duminecă nu dorm ómenii până la *Inviere*, ci fac foc pe delul din apropierea bisericii, care ține până după mieđu noptii. De la mieđu noptii merg la biserică spre a serbă *sf. Inviere*.»

(3) Dat. Rom. din Bréza, com. de Nic. Prelici: «Ómenii de prin sat umblă totă noaptea cu făclii aprinse de la un foc la altul, cari sunt aprinse în tot satul la totă casa»; — a celor din Dănila, com. de V. Nahaiciuc: «Sâmbătă séra e datină ca să se facă foc lângă casă. În cele mai multe părți însă focul acesta se face lângă biserică»; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescu: «În noaptea spre Pasci se fac focuri la totă casa.»

La munte sau în acele părți, unde sunt păduri multe și prin urmare și lemne de întrecut, focurile acestea sunt foarte lesne de făcut și totă noaptea de întreținut. La țară însă, unde pădurile sunt rari și prin urmare și lemne puține și încă și acelea cât se poate de scumpe, este datină ca juratul său unul dintre jurații satului, orî mai mulți feciori, să umble Sâmbătă după amiazi pe la case, să cêră și să strîngă câte un lemn, anume pentru facerea focului spre ziua de Paști, și abiă după ce au strîns ei lemne de ajuns, le duc la biserică unde fac numai un singur foc, care durêză asemenea pînă Duminecă în ziua Invierii. (1)

Partea cea mai mare de sătenî dau din totă inima lemnele ce li se cer. Sunt însă o sêmă de ómenî așă de sgârciți și de împetriți la inimă, că nu vreaū să deă nimică.

Dar pentru acêsta sunt, atît în *Bucovina* cât și în *Moldova*, și feciori de aceia, carii puindu-î pe ast-fel de ómenî la rebuș nu se pot răbdă de a nu le venî mai pe urmă de hac, prin aceea că, nu mult după ce însereză bine, se duc și le fură porțile, porțițele sau proptelele dela gard și le pun pe foc, ast-fel că pînă dimineța nu se află numai cenușă dintr'insele. (2)

În *Basarabia* este datină de a se face spre ziua de Paști un fel de grămeđi sau movile de ogrinji, ciucleji sau ciocleji, beldii, strujeni, frunze și alte uscături mai mărunte și apoi a le aprinde.

Focul acesta ar fi să se întrețină totă noaptea, ceea ce se și face pe alocurea. De óre-ce însă nu se poate tot-deauna privighiă, de aceea într'un târđiū se stinge, spre a se aprinde

(1) Dat. Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu: «Sâmbătă sêra spre Paști îndătinêză flăcâii a face foc la biserică cu lemne cari le-au strîns de pe la case ziua. Focul acesta arde atâta, pînă ce iese popa afară din biserică la sfințit pasca; — a celor din Sf. Onufreiū, com. de Const. Ursachi: «In noaptea spre Paști fac feciorii foc la biserică cu lemne ce le aduc din sat, care durêză totă noaptea.»

(2) Dat. Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu; — a celor din *Moldova*, com. de d-l Gerasim Buliga, prof gimn.: «În Moldova au în unele locuri datină că, în *Sâmbăta cea mare*, sêra, strîng lemne cât ce pot și fac un foc mare. Mai ales feciorii fură de pe la jidanî porțile, tarabele și ce apucă, spre a le întrebuința la susținerea focului.»

iarăși pe la mâncate și a arde apoi până ce se săvârșese *Învierea*.

Acéstă datină se observă foarte strict în *Basarabia*, unde mai fie-care casă are focul seü așa că, de fumăria cea mare mai că nu se vęd casele.

În partea *Bucovinei* însă, datina acésta se observă mai rar.

În Boian, și în împrejurime, este chiar oprit de a se întreținé focul tótă nóptea, din caasă că la acéstă ocasiune se făceau mai nainte, ca și în cele-lalte părți ale Bucovinei de la țără, prea multe abusuri, arđându-se de cătră feciori gardurile, porțile, ba până chiar și unele acareturi de ale gospodarilor.

În părțile muntóse din *Bucovina*, unde ómenii dispun de multă cetină și lemn reșinos, fac pe înălțimi clăi întregi de acest material și le țin apoi aprinse tótă nóptea. (1)

În *Transilvania*, și anume în unele locuri de pe valea Jiului, este asemenea datină de a se face în spre điua de Pasci un foc mare lângă biserică. (2)

În alte părți, tot din *Transilvania*, este din contră datină de a se aprinde o rótă și a-i da apoi drumul de pe virful unui dél la vale. (3)

Iar după ce s'a făcut acuma focul, despre care se crede că ar fi însemnând focul ce l-ar fi avut și la care s'ar fi încălđit ostașii, cari veghiaü mormintul Domnului nostru Is. Chr., și după ce a înserat acuma cum se cade, prinde a se stringe lângă dînsul o mulțime de popor, mai ales însă tineretul, băetani și feciori, cari staü și vegheză tótă nóptea, lângă dînsul, în credință că cel ce vegheză tótă nóptea, spre a puté fi tréz și a luà parte la ridicarea epitafului și serbarea Învierii, acela are fórte mare merit. (4)

În același timp, unii istorisesc fel de fel de întimplări și povești sau legende (5), iară alții caută cu cea mai mare

(1) Com. de d-l Vas. Turturean.

(2) Din Ms. d-lui I. Pop Reteganul.

(3) *Gazeta săténului*, an. XV, R.-Sărat, p. 90.

(4) Com. de d-l Vas. Turturean.

(5) Dat. Rom. din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébän: «De cu séră spre Pasci fac feciorii sub biserică un foc mare, care duréză până în

încordare și atențiune când și *cum se va deschide cerul* său în ce parte *va arde vre-o comóră*, căci în această nópte, după credința Românilor de pretutindene *cerul se deschide* și o voce necunoscută întrébă pre cel ce l-a vădut deschidându-se: ce doresce și voesce. Și dacă respectivul cere atunci de la Dumneđeũ iertarea păcatelor său alt-ce-và, dorința i se împlinesce. (1) Iar dacă vede vre-o *comóră* arđend, póte să mérgă la dinsa să-și însemne locul, ca a doua đi s'o póttă desgropà.

Mulți inși, tot spre acest scop, adecă spre a vedé cum se deschide cerul și unde ard comorí, fac focurí său pàlălăi în séra spre Pasci, pe lângă case său și prin alte locurí, din fin stricat său din nisce gunóie, în carí pun usturoiũ său coji de usturoiũ, unde staũ tóttă nóptea și pîndesc. (2) Iar alții nu dorm, ci veghéză tóttă nóptea, pentru că așa aũ apucat din moși strămoși, și așa este bine. (3)

Poveștile său legendele, ce le istorisesc cei ce staũ și ve-

điua de Pasci, când răsare sórele, și feciorii staũ tóttă nóptea lângă acest foc, punénd neîntrerupt lemne aduse din sat pe dînsul și spunénd povești. >

(1) Dat. și cred. Rom. din Sucéva, com. de Alexandru al Preotesei, stud. gimn.: «Inainte de Pasci, adecă Sâmbătă nóptea, unii ómeni veghéză tóttă nóptea, făcându-și puțin foc, căci ei aũ credința că în această nópte se *deschide cerul*, și o voce întrébă pre cel ce veghéză: ce voesce? și el cere orí únele, orí altele: să-i erte Dumneđeũ păcatele, etc.» — W. Schmidt, *Das Jahr und seine Tage in Meinung und Brauch der Rumänen Siebenbürgens*, Hermannstadt 1866, p. 8. — *Tribuna poporului*, an. II, Arad 1899, No. 50 (II): «In nóptea de Pasci se deschide cerul, și dacă vei puté fi tocmai în acel moment afară, vei avé fórte mare noroc.»

(2) Dat. Rom. din Pojorita, com. de Ilie Flocea.

(3) Dat. Rom. din Crasna, com. de Onufr. German: «Sâmbătă séra spre điua de Pasci, nu dorm o sémă de ómeni tóttă nóptea, și pe la mieđul noptii, când trag clopetele, se pornesc la biserică, iară unii impușcă ca să deà de scire și altora»; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Unii Români aũ datinà de a nu dormi în nóptea spre Pasci și a arde luminarea tóttă nóptea»; — a celor din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiũ: «In nóptea spre Pasci ard ómenii tóttă nóptea lumină și așteptă timpul *Invierii*»; — a celor din Căndreni, com. de L. Poenariũ: «O sémă de ómeni staũ tóttă nóptea și priveghéză, și apoi se duc la Inviere, de regulă la trei óre după mieđul noptii.»

ghéză lângă focul de lângă biserică, se referesc de regulă la prigonirea Domnului nostru Is. Chr. din partea Iudeilor; la patimele, mórtea și învierea sa; apoi la luna lui Martie și Prier și, în urmă, la arderea și desgroparea comorilor.

Unele dintr'aceste legende le-am reprodus în capitolul premergător despre *ouăle roșii*, iar cele-lalte, cari imi mai sunt cunoscute, le reprodus în șirele următoare:

«Dice că chiar în nóptea cea dintâi, după ce a fost Domnul nostru Is. Chr. immormintat, *Străjerii*, cari erau puși de Jidovi ca să-i păzescă mormintul, porunciră unui bucătar ca să le facă de mâncare: pâne de grâu, ouă albe fierte, și zamă de cocoș, dar cocoșul ast-fel să férbă, ca tótă carnea să-i pice de pe ciolane.

«Fiind cele poruncite gata, se adunară toți străjerii la un loc într'o casă și se puseră fără grijă la masă ca să mănânce.

«N'apucară însă bine a se așeză la masă, și iată că deodată și pe neașteptate intră *Caiafa* în năuntru și le dice într'un ton restit:

— «Cum de nu stați voi să păziți mormintul, după cum vi s'a poruncit?... aú dóră nici unuia dintre voi nu i-a plesnit prin minte, că peste nópte póte să vie cine-vă și să-l fure pre Is., și atunci învățaceii s'ei pot să se laude și să dică c'a înviat!

«Auđind străjerii cuvintele acestea, începură a ríde cu dispreț și a dice:

— «Când va răsări din pânea acésta grâu, când vor eși din ouăle acestea puí, și când va înviă cocoșul din strachină, atunci va înviă și Is.

«Insă n'apucară bine a vorbi cuvintele acestea, și deodată răsări grâu din pâne, eșiră puí din ouă, iar bucățelele de carne se strinseră la un loc și înviă cocoșul.

Și când eși cocoșul din strachină începù a bate din aripă și a-i stropi cu zémă.

Și de atunci sunt toți Jidovi pestriți, de atunci aú ei alunèle pe față.» (1)

O altă legendă despre Is. Chr., care asemenea se istorisese la acésta ocaziune, sună precum urméză:

(1) Din Volovêt, distr. Rădăuțului, com. de Ilie Buliga, stud. gimn.

«Duce că, pe timpul când prigonია Jidovii pre Domnul nostru Is. Chr., merse fiul unei vėduve la o fântână cu cofa ca să aducă apă. Ajungēnd el la fântâna aceea și luând apă se întorșe pe încetul înapoi până pe vîrful unui dēl și acolo se puse un pic ca să se odihnescă.

«Iată însă că pe când sta el acolo și se odihniă, vede că vine un om tot într'o fugă asupra lui, și cum ajunge îi dīce:

— «Fiule! lasă-mē să mē ascund în cofa ta, ca să scap de prigonirea Jidovilor!

— «Bucuros!... poftim ascunde-te!— rēspunșe băiatul, făcēdu-i-se milă de dīnsul, când îl vėdū cât e de obosit de fugă și de înpăimīntat.

«Atunci Domnul nostru Is. Chr., căci omul acela nu eră nime altul fără însuși Is. Chr., se băgă de grabă în cofă dīcēnd:

— «Dacă vor veni pe aici Jidovii, cari mē prigonesc și te vor întrebă: «vėdūt-aī vre un om trecēnd pe aici?» tu să dīci că n'aī vėdūt pre nime!

— «Să n'aī nici o grijă, că sciū eū ce să le spun! — rēspunșe băiatul, și cum se ascunșe Domnul nostru Is. Chr., îndată se și rezimă cu cotul mânei drepte pe cofă, și așteptă cu nerăbdare să vadă ce se va întimplă.

«N'a apucat însă bine a se ascunde Is. Chr. și băiatul a se rezimă cu cōtele de cofă, și iată că o mulțime de Jidovi, înarmați unii cu sulii, iară alții cu alte arme, se apropie de locul unde se află băiatul, și-l întrebă:

— «Mē băete! n'aī vėdūt tu un om așa și așa îmbrăcat trecēnd pe aici?

-- «Dar cine-ī omul pre care-l căutați d-vóstră și ce vė trebue?

— «Omul acela e Iisus Nazarineanul, și dacă l-am putē prinde, atunci ai vedē și tu la ce ne trebue.

— «Îmi pare fórte rău, că nu vė pot da nici o deslușire, căci un ast-fel de om n'am vėdūt să trecă pe aci. Póte c'o fi trecut prin altă parte și eū n'am băgat de sémă!

«Jidovii, vėdēnd că băiatul nu póte să le deă nici o deslușire, se duseră mai departe.

— «După ce s'aū dus Jidovii, Domnul nostru Is. Chr. eși din cofă și dīse cătră băiat:

—«Pentru că m'ai scăpat de astă dată de la mórte, mare dar vei căpětă dela mine. Drept aceea, când te vei află în vre-un năcaz fórte mare și ai voi să scapi tэфér și cu obraz curat dintr'însul, sau când vei avé vre-o dorință óreși-care și vei voi ca să ți se împliněscă, să te rogí numai așa: «*Dómnne! omul cel din cofă!*» și atunci orí ce dorință vei avé, ți se va împlini!

«Și după ce rostí Domnul nostru Is. Chr. cuvintele acestea îl binecuvintă pre băiat, și apoí se duse maí departe în trébă-și neurmărit și nesupěrat de nimení.

«Dar și băiatul nu stete mult acolo, ci multămind Domnului nostru Is. Chr. pentru darul și binele, ce spuse că i-l va face, și întipărindu-și adânc în inima sa cuvintele ce i le spuse, se întórse bucuros spre casă.

«Și cum a spus Is. Chr. așa s'a și întimplat, căci băiatul, aducěndu-și după aceea aminte de dînsul, orí de câte orí aveă vre-o dorință sau trebuință, Domnul nostru Is. Chr. îi și împliniă dorința, ast-fel că, la urma urmelor, fiul vėduveí cel sėrman, nevoiaș și năcăjit, ajunsese a fi chiar *impěrat*. (1)

Iată acum o legendă și despre luna lui *Aprilie*:

«Đice că erau odată doi frați: unul bogat, iar altul sărac. Și amândoi frații aceștia erau megieși.

«Celui bogat îi mergeă fórte bine, pentru că aveă de tóte câte-i trebuia. Cel sărac însă, neavěnd maí nimic, o duceă de pe o đí pe alta ca vai de dînsul.

«Intr'un an, și anume în revěrsatul đilei de Pasci, s'a sculat cel sărac și a ieșit afară, ca să-și caute vr'o câte-vă vrėscuri spre a-și ațíță focul și a-și face o țiră de mămăligă, fiind-că copiii sėi erau flămâđi și el n'aveă nici măcar o bucățică de pâne în casă.

«Eșind afară și umblând în colo și în cóce, a găsit vrėscuri, dar după ce intră cu ele în casă și vrea să facă foc, dă peste altă nevoe: n'aveă cu ce să le aprindă.

«Ce să facă el acuma?... de unde să ieă foc?... Iată însă că pe când sta el așa dus pe gândurí, zăresce de odată pe feréstră un foc mare arđěnd pe vírful unui dél.

«Cum zări el focul acela, bucuria lui, ese din casă, se

(1) Din Vatra Dornei, com. de Grigore Mesdrea, fost stud. gimn.

pornesce de grabă spre dînsul, și când ajunse acolo, dă de 12 ómenî, cari staũ lângă foc și se încãlđiaũ.

— «Bună dimineța, și *Christos a 'nviat*, ómenî bunî! — đise el după ce se apropiè de dînșii.

— «Mulțãmim d-tale! — rèspunse ómenii. — Da ce vînt te-a abãtut pe la noi așa de dimineța și tocmaî în điua de Pasci? — întrebă unul dintre dînșii.

— «D'apoî iacă cum și iacă cum! — rèspunse sãracul — am venit sã-mî dađi un pic de foc, ca sã-mî fac și eũ o țirã de mãmãligã pentru copiii mei, cã iatã cei-lalți ómenî s'aũ pregãtit cu pascã, cu ouè roșii, și cu multe altele de Pasci, însã eũ, fiind sèrman lipit pãmîntului, n'am nimicã!

«Atunci đise unul dintre dînșii:

— «Ți-om da, dragul meu, dar spune-ne mai întãiu: care lunã-î cea mai rea peste an?

— «Apoî de, — rèspunse sãracul — unii ómenî đic cã luna lui *Prier* ar fi cea mai rea, dar mie tóte mi-s tot una de bune!

«Atunci îi đise omul:

— «Ține póla cãmeșii sã-ți daũ foc!

«Sãracul, auđind cuvintele acestea, începũ a tremurã de fricã, temèndu-se cã-î va arde și cãmeșa și va remãné gol ca napul. Cu tóte acestea însã nu se puse de pricinã, ținũ cãmeșa, și omul îi puse o lopatã de jãratic în póla, đicèndu-î cã, după ce va ajunge a casã, sã-l împrãștie prin ograda i prin grãdinã.

«Sãracul făcũ așa, după cum i se spuse. Ajungènd acasã, partea cea mai mare de foc o împrãștiè prin ograda și prin grãdinã, iarã cu rëmãșița intrã în casã și-și făcũ foc.

«Nu mult după acèsta, iatã cã o copilã a sa, care eșise afarã, se întórce repede în casã și plinã de bucurie đice:

— «Tatã! tatã! vai ce de vite mai avem noi! Tótã ograda și grãdina e plinã de tot felul de vite!

«Eșind omul afarã, vèđũ și el cã tótã ograda și grãdina e plinã de boi, vaci, cai, oi, și de tot felul de vite. Și se bucurã, când le vèđũ, cãci el sciã acuma, cã tóte vitele acestea sunt ale sale.

«Vèđènd acèsta și o copilã de a frãține-sèũ merse în casã și đise tãtãne-sèũ:

— «Tată! Óre de unde are uncheşul meu atâtea vite, că e plină ograda şi grădina?»

«Eşind cel bogat afară şi vădënd şi el vitele, îl întrebă pe frate-sëu: de unde are atâtea vite? cine i le-a dat?»

«Fratele cel sărac spuse că le-a căpëtät de la un om, care se află lângă focul cel de pe virful dëlului. Şi-i arată tot-odată şi focul.

«Bogatul, auđind acësta, ce-i plesnesce prin minte?... luă o manta mare în spate şi se duse şi el la focul de pe dël. Iar când ajunsese la starea locului, fără a da «*bună dimineaşă*» dîse:

— Ómenî bunî! daşî-mî o şîră de foc, că mi s'a stins!

— «Şî-om da, de ce nu, dar mai întâiü să ne spuî: care lună-i cea mai rea de peste an! — dîse unul dintre cei 12 ómenî.

— Apoi de — rëspunse bogatul — tóte lunile de peste an is bune, dar luna lui *Prier* vaî Dómne că scárnává-i, amuş plouă, amuş e pâclă, amuş ninge, şi mai tóte oile pier. Nu de géba a đis, cine a đis că:

Prier priesce,
Da şi jupesce.

«Atunci se sculă *Prier* mânios, căci ómenii aceia erau cele douë-spre-dece luni de peste an, şi-i dîse rëstit:

— «Şîne póla de la mantă!

«Bogatul întinse póla şi *Prier* îi puse douë lopeşî de foc într'insa.

— «Mai pune una, dîse bogatul.

«*Prier* îi mai puse o lopată.

«Bogatul, bucuros de ceea ce a primit, se întórse cu focul acasă, îl duse şi-l turnă prin grădină, ogradă, grajd, şurá şi în tot locul, şi apoi se băgă în casă în bună nădejde că şi el va căpëtă, dacă nu mai multe, apoi măcar tot atâtea vite ca şi frate-sëu.

«Iată însă că nu mult după acësta, intrând copila sa în casă, îi spuse că casa, şura, grajdul şi tóte cele-lalte acareturî de pe lângă casă ard.

«Şi aşă a păşit bogatul cel lacom şi mândru!» (1)

(1) Din Tereblecea, dict. de Grigorie Scripcariü, com. de P. Scripcariü.

O variantă a acestei legende, și anume despre luna *Mărțișor*, sună precum urmază :

«Trăia odată într'un sat óre-care doi frați, unul erà putred de bogat, iar cel-lalt sărac lipit pămîntului.

«Bogatul erà scump și scurt la mână, iar săracul erà darnic cu ce aveà și cu inimă bună.

«Erà chiar în ziua de Paști, când săracul, pomenindu-se din somn, voi să-și ațite foc în cămin, să se premenescă și apoi să mērgă și el, ca toți creștinii, la sfînta biserică. Dar iea cremene și amnar, dacã ai de unde! Cērcă în spuză, nici vorbă de vr'o scânteie. Ce să facă? Să mērgă la frate-sēu, care erà mai la îndemână, îi erà óre-cum rușine, căci se temeà că frate-sēu va cugetà, că dórã el numai pentru aceea merge la el, chiar în ziua de Paști, că vrea să-î cērã ce-và, orî aștéptã ce-và de pomană, deși el aveà lipsă mare numai de foc. Ese afară, căci alta nu scia ce să facă, se uită în tóte laturile, și numai ce vede într'un vîrf de dél un foc, scif coala ca în pădure. Nu se cugetă mult omul nostru, ci o iea pe picior într'acolo. Rótã pe lângă foc ședeau doi-spre-dece feciori, unul mai făcut ca altul, și vorbeau ei între ei mai de una, mai de alta.

— «Christos a'nviat și bună diminēta să deà Dumneđeu, ómeni buní! — șise omul nostru, apropiindu-se de foc cu sfîlă.

— «Adevērat c'a înviat Domnul nostru Is. Chr! — rēspunseră cei doi-spre-zece ca dintr'o gură. — D'apoi, omule? — adaoseră ei — ce cauți tu pe aici în vremea asta, când ar trebui să mergi la biserică să te închinî?

«Apoi iacă, ómeni buní, sunt om sărac și am venit să vē rog de puținel foc, căci cine-và mî-a dus amnarul și cremenea, iar focul din vatră mi s'a stins; în sat nu am îndrăsnit să merg, căci drept să vē spun, la noi nu e obiceiū a merge în o și mare ca astăđi prin vecini și încă așa de diminēță după foc.

«Foc o să-ți dăm bucuros,—șise unul din cei doi-spre-dece,— numai cât tu să ne spuî nouē: câte luni sunt într'un an și care dintre ele e cea mai bună?

«Tóte lunile-s lāsate de Dumneđeū și tóte-s bune, numai cât dintre tóte douē-spre-dece cea mai bună mi se pare a fi *Mărțișor*, pentru că atunci se deschide lumea și și omul mun-

citor și sërman capëtã lucrul din belșug, și apoi când ai lucrul, ai de tôte — țise sãracul.

— «Drept ai și la rînd vorbesci; apropie-te și-ți adã încóce pãlãria sã țî-o umplu cu jãratic! — țise una din cele douẽspre-țece luni, cãci ele erau cei doi-spre-țece feciori înșirați în jurul focului din dël.

— «Dómne apërã și ferește! — rãspunse sãracul, — dar cum póte sã ținã pãlãria mea focul! așa n'am pomenit!

— «Apropie-te numai, — țise iarãși *Mãrțișor*, cãci el erã cel ce vorbiã cu sãracul.

«Omul se apropie, nesciind ce sã facã alta, își ținù pãlãria, pe care *Mãrțișor* i-o umplù de jar; își luã apoi rãmas bun de la cei doi-spre-țece feciori și mulțãmindu-le de foc, o pornì cu grabã cãtrã casã. Mare-i fu însã mirarea, când vëđù cã pãlãria erã chiar așa, ca și când n'ar fi fost foc în ea, dar mai mare-i fu bucuria, când vërsãnd jarul din pãlãrie în vatra focului, vëđù cã se făcù tot aur și argint. Plin de bucurie lãsã tôte la o parte și grãbi și el la bisericã sã mulțãmescã lui Dumneđeu de darul sãu cel mare.

«Dupã Pasci, omul nostru își cumpërã vitișóre, ca sã aibã și copiii lui de ce îngrijì.

«Când îl vëđurã ómenii venind de la târg cu vitele, începurã a vorbi în tot chipul de el, ba cã a aflat unde-vã banì, ba cã a mers a lotri și câte și mai câte. Dintre toți însã mai cu părere de rëu erã pe el frate-sãu. El nici nu se lãsã pãnã nu scirici de la el, cã de unde și cum a putut cãpëtã atãta sumedenie de banì.

Sãracul ce ajunsese acum cu stãricicã bunișórã, îi povestì tôte cu de-amãnuntul și nu ascunse nimic de frate-sãu; aceea însã cã ce și cum a vorbit el acolo în pãdure cu cei doi-spre-țece feciori uitã a-i povestì, și nici aceea nu-i spuse cã cine erau acei feciori, cãci acãsta nici el nu o sciã curat.

«Când fu în alt an, fratele cel bogat lãsã sã i se stingã focul pe țiuã de Pasci și pãnã în țiuã eși afarã și se uitã cãtrã dëlul, unde-i spusese frate-sãu, cã a mers dupã foc, și spre bucuria lui cea mare, iatã cã focul ardeã și încã dórã mai cu putere ca în anul trecut. Iute o pornì într'acolo, cãci nu mai sciã ce sã facã de nãcaz, cum frate-sãu din sãrãntoc, ce erã, sã ajungã la stare bunã ca el, iac'asã din senin.

«Ca și în anul trecut, așa și acum, pe lângă foc ședeau doi-spre-zece feciori voinicî și spătoși, de-ți eră drag să te uiți la ei.

— «Bună diminéța, ómenî — díse bogatul. — Mi s'a stins focul și am venit să-mî dați și mie foc dintr'al vostru, cum ați dat și fratelui meú, chiar acum e anul,— adause el într'una, fără a da vreme celor doi-spre-zece să-î mulțăméscă măcar.

— «Da bine omule! Nu scii tu că ađi e điuă de Pasci, și că creștinii în điuă de ađi își dau binețe mai întaiú cu «*Christos a 'nviat;*» numai no! noi tot îți dăm focul ce l-ai cerut, dacă ne scii spune: câte luni is într'un an și care e cea mai bună între ele? — díse unul din cei doi-spre-zece, adică *Mărțișor*, căci tot el vorbiá și cu bogatul.

— «Apoi dá! într'un an is două-spre-zece luni, și bune-s tóte, bune, numai singur *Mărțișor* e cea mai afurisită și mai blăstémată dintre tóte, căci aci te ninge, aci te plouă, apoi pe de-asupra te sleiesce cu vinturile!

— «Bine, fétul meú, apropie-te încóce și ține pălăria! — díse *Mărțișor*.

«Bogatul, sciind că și frate-séú a dus focul în pălărie, nu se îndoi nimic, ci ținu pălăria, iar *Mărțișor* i-o umplú cu vírf de jar.

«Bogatul fără a díce un cuvînt de mulțamítă, plecá în fugă cătră casă și în grabă aruncă focul în vatră.

«Dar ce să veđi! focul se făcú o flacără așa de mare, în cât în puține clipite îi mistuí: casă, șurí, grajdurí, vite și tot ce numai aveá.

«Din điuă aceea, bogatul sárăciá vedénd cu ochii, până ce la urmă ajunse cel mai sárac om în sat.» (1)

În Ofenbaia și în Muncel din Munții Apusení ai *Transilvaniei* mai este datiná, pe lângă cele arátate în șirele de mai sus, de a luá în nóptea Pascilor tóca de la biserică, a o pune în cimitir și acolo a o păzi apoi feciorii. Și dacă li se întimplă ca să li se pótă furá și ascunde tóca, atunci cei ce aú fost destinați ca s'o pázéscă sunt puși la pedépsă de a da a doua đí după amiađi un ospéț, adecă mánčări și béuturí pre carí

(1) *Tribuna poporului*, IV, Arad 1900, No. 58 (13).

le mănâncă și le beaș amândouă părțile. In cas însă să n'o pótă fură sunt obligați cei ce s'aũ încercat s'o fure, ca să pórte tóte cheltuelile ospetului respectiv. (1)

In alte părți, tot din *Transilvania*, precum bună-órá pe Valea Jiului, unde există asemenea acéstă datină, fétul saũ crisnicul trebuie fórte bine să păzescă tóca pentru că, dacă i-o fură cine-vă in diminéța Pascilor, trebuie s'o ocoléscă cu ouă roși, adecă s'o rescumpere cu ouă roși. (2)

V.

SCĂLDATUL.

Fie-care Román caută ca *Invierea* să-l afile curat, nu numai sufletesce ci și trupesce. Prin urmare cei mai mulți inși, cu deosebire însă feciorii și fetele, se scólă in diminéța acestei țile până a nu răsări sórele, se duc, unul câte unul, la un rîu saũ la o altă apă din apropiere, și in rîul saũ apa respectivă se scaldă apoi ast-fel ca nimene să nu-i vadă când, cum și unde s'aũ scaldat.

Făcend acésta cred nu numai că se curățesc de tóte bólele și răutățile, de tóte aruncăturile, făceturile și uriciunile, ci tot-odată și că vor fi peste tot anul scutiți de orí ce bóle, și că se vor face iuți, sprinteni, ușori, harnici, sănătoși și iubiți (3).

(1) Com. de d-l Teofil Fráncu.

(2) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul.

(3) Dat. Rom. din Bălácéna, com. de Vas. Jemna: «In ziua de Pasci, tare diminéță, înainte de ce răsare sórele, se scaldă unii ómeni, cređend că peste an nu fac bube;» — a celor din Drágoesci, com. de d-l George Forgaciũ: «In ziua *Invierii* se scaldă in pãriũ atât feciorii, cât și fetele, se înțelege că fie-care deosebit, ast-fel ca să nu-i vadă nimene, și anume des diminéță până nu răsare sórele, cređend că vor fi ușori și sănătoși peste tot anul;» — a celor din Brăesci, com. de Ioan Pohóță: «Se crede că toți aceia, carii se scaldă in ziua de Pasci des diminéță până a nu

O sémă de fete însă nu se mulțămesc numai cu atâta că, scaldându-se, își curățesc trupul, și că vor fi sănătoșe și ferte de bóle în decursul anului, ci în același timp își fac încă *pe dragoste și pe ursită*. Drept aceea, cum ajung la apă și se scaldă saū, în cas de mare grabă, numai se spală, rostesc următoarele cuvinte:

Duminică deminătă
M'am sculat,
Duminică deminătă
M'am *sulimincat*,
Și m'am dus la o apă
Mândră și curată,
Care curge
Din crierul munților,
C'am auđit
Că e bună de folos,
Și m'am plecat
Și m'am rugat
La Maica prea-curată.
Și Maica prea-curată
M'a ascultat
Și m'a 'ntrebat:
— Ce te plângi N., ce te vaeri?
— Da eū cum nu m'oiū cântă
Și cum nu m'oiū văeră

Dacă-s de picióre 'mpedicată
Și de mânuri sunt legată,
Cu ochii nimic nu vęd,
Cu urechile n'aud,
Cu nasul nu pot suflă,
Cu gura nu pot grăi!
Maica Domnului
Din pórta ceriului
M'a auđit,
Scară de aur a făcut,
La mine s'a coborít,
De cămeșă négră
M'a desbrăcat,
De mâna dréptă
M'a luat,
În apa *Garaleului*
De trei orí m'a cufundat,
De tot urítul m'a spelat
De picióre m'a deschiedecat,

răsări sórele, fie feciori, fete saū copii, se curățesc de orí și ce bólă și sunt sănătoși și iuți peste tot anul;» — a celor din Capul Codrului, com. de Ștefan Bodnarescul: «In Vinerea mare și în ąiua de Pasci diminéta se scaldă o sémă în apă curgétóre, anume ca să nu se prindă de dínșii nici o bólă peste an, și mai ales ráia;» — a celor din Mănăstirea Homorului, com. de George Macoveiū: «O sumă de fete merg în ąiua de Pasci des diminéta și se scaldă în păríul rece, anume ca să se curățescă de tóte réutăřile și să fie sănétóșe și harnice tot anul;» — a celor din Părtescii-de-jos, com. de Const. Andronic: «In ąiua de Pasci des diminéta până a nu răsări sórele se scaldă, fiind-că apa în acéstă ąi e fórte curată și vindecătóre;» — a celor din Pojorita, com. de Ilie Flocea: «Duminică diminéta se scóla o sémă la o óră saū mai târđiū, când impușcă la biserică din sacaluș, și, ducându-se la o apă din apropiere, se *scaldă*, dar nu se scaldă ca de altă dată, ci *numai* se bagă în apă, se udă bine peste tot corpul, și apoi es afară. După aceea, întorcându-se acasă, se gătesc și se duc la biserică. Și acésta o fac mai ales fetele.»

De mânuri m'a deslegat,	Cu prundu de grâu,
Viderile mi le-a dat.	Cu <i>șimorma</i> (1) de busuioc,
Cu ochii vęd,	Să-mi dăruesci noroc,
Cu urechile aud,	Să fiu de-acuma mai veșută
Cu nasul pot suflă	Și cu mult mai căutată
Și cu gura pot grăi.	Ca firu de grâu,
Și-am rămas mai curată	Ca vinu, ca auru,
Și mai luminată	Și ca argintu
Ca de Maica Domnului lăsată...	Intre tot norodu ! (2)
— Bună deminēța <i>mieru de rēu</i>	

În *Transilvania* și *Banat* e asemenea datină, ca feciorii și fetele să se ducă în ziua de Paști des de diminēță la un riū ca să se scalde, respective să se spele cu apă ne'ncepută. (3)

Deosebirea constă numai întru aceea, că în aceste două țeri caută să se ducă la riū tocmai când trage *arāngul* — clopotul — sau când aud tōca des de diminēță întâia oră la biserică. (4)

Dacă nu curge nici un riū sau păriū prin satul lor, atunci merg la un păriū de pe hotar, dar cu grijă ca să fie la starea locului, când va sună arāngul la biserică.

Apoi la primul sunet de arāng, feciorul sau fata își face de trei ori semnul crucii și dice :

Bună deminēța
Riū mare
Domn mare!

(1) Probabil că sub cuvintul acesta e de a se înțelege *șermura*.

(2) Dat. fetelor din Capul Codrului, com. de Ștefan Bodnarescul.

(3) Dat. Rom. din Maidan, com. de d-l Ios. Olariū ; — a celor din Se-caș de lângă Oravița, com. de d-l Valentin Dioniū: «Fetele și nevestele, ca să fie drăgăstose peste an, merg în Dumineca Floriilor, în Joia mare și în ziua de Paști desdiminēță la riū, unde, desbrăcându-se, se aruncă în apă și se scaldă, măcar că afară e frig și apa e foarte rece.»

(4) Dat. Rom. din Banat, com. Maidan, com. de d-l Ios. Olariū ; — a celor din Transilvania, com. de d-l Domeșiu Dogariū, învățător în Satul-lung: «In ziua de Paști pe aici nu e datină să se scalde omenii; prin împrejurime însă da, și anume cei bolnavi, cu deosebire cei ce sufer de răie se duc la mieșul nopții la o gârlă din apropiere, și când aud tōca se aruncă în apă, în credință că se tămăduesc de bóla lor.»

Apoi el saŭ ea rĂspunde:

Să fii sănĂtos	M'a îndemnat,
N., nume frumos!	Să mĂ curĂĂescĂ,
Dar ce te-ai sculat	Să mĂ limpeĂescĂ
Şi ai mĂnecat	De fĂcĂturi,
AşĂ de diminĂĂĂ	De aruncĂturi,
Pe rouĂ, pe cĂĂĂ?	De minciuni
—CĂ eu m'am sculat	Şi de uriciuni,
Şi am mĂnecat,	SĂ fiŭ mĂndru şi curat,
CĂ Maica Maria	Cum Maica Maria m'a lĂsat!

DupĂ aceea, luĂnd apĂ cu pumnii de trei ori şi aruncĂnd-o tot de atĂtea ori pe obraz — faĂĂ — dice:

Cum e de plĂcut	Şi ascultat
Şi de ascultat	(De plĂcutĂ
Sunetul arangului,	Şi ascultatĂ)
AşĂ sĂ fiŭ şi eu	Preste sat,
De plĂcut	Preste Banat!

Tot cu mĂna aruncĂ apĂ de trei ori peste umĂrul drept şi cel stĂng şi dice:

Nu lĂpĂd apa,
Ci eu lĂpĂd de pe mine
TĂte fĂcĂturile,
FarmĂcĂturile
Şi uriciunile!..

DacĂ fata saŭ junele, care se spalĂ la riŭ, se cred fermecaŭi cu uriciuni de la atare duşman al lor, atunci pomenesc şi numele aceluia cĂnd lĂpĂdĂ apa peste umeri.

In urmĂ aruncĂ cĂte-vĂ bĂbe de cucuruz ori de grĂŭ in riŭ ca pentru lĂc. DupĂ aceea fac iarĂ semnul crucii şi se pornesc spre casĂ, fĂrĂ in sĂ ca să caute indĂrĂpt (1).

O sĂmĂ de fete din *Bucovina*, pe lĂngĂ scĂldatul şi spĂlatul, despre care ne a fost pĂnĂ aici vorba, mai indĂtinĂzĂ in cĂ de a se duce in nĂptea spre Pasci la clopotniĂĂ şi a spĂlĂ limba clopotului cu apĂ ne 'nceputĂ. Cu apa acĂsta

(1) Com. de d-l Ios. Olariŭ.

apoi se spală ele în ziua de Pasci desdininătă pe față, a-nume ca să fie frumoșe în decursul anului, și precum alérgă ómenii la *Inviere*, când se trag clopotele la biserică, așa să alerge și feciorii la dînsele. (1)

VI.

ÎNVIEREA.

Când cântă cucoșii de mieđul noptii, atunci unul dintre veghetorii de lângă biserică, care se pricepe mai bine la împușcat, începe a împușcă de mai multe ori după olaltă din sacalușurile, cari sunt de cu séră aduse și așezate într'o depărtare anumită de biserică, și a da prin acésta de scire sătenilor ca să se scóle și să se adune cu toții la biserică spre a asistă la *sfinta Inviere*. (2)

Sătenii, cum aud săcălușurile sunând, pe loc se scólă cu toții, iar sculându-se, calcă pe ce-vă așternut, ca peste vară să nu-i usture tálpile (3), și apoi, spélându-se fie-care într'un lighén sau strachină mare, în care se află apă próspectă și curată, un ou roșu, unul sau mai multe monede de argint sau de aur și un fir de busuioc (4), se îmbracă în schimburile și hainele cele mai noue, mai scumpe, mai bune și mai frumoșe ce le au.

(1) Dat. fetelor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, și com. de P. Scripcariu.

(2) Dat. Rom. din Stupca, com. de Nechita Iauca, stud. gimn.: «Duminecă, când aud ómenii că cântă cucoșii de mieđul noptii, se duc cu toții la *Inviere* cu pască cu tot; — a celor din Bréza, com. de Nic. Prelici: «Când cântă cocoșul întâiași dată, străjerii de la biserică împușcă de patru ori din săcăluș.»

(3) Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 97: «Sculându-se ei atunci din așternut nu calcă pe pământ gol, ci pe ce-vă așternut, ca peste vară să nu-i usture tálpile.»

(4) Veđi despre acésta mai pe larg în cap. «*Oușle roși.*»

După ce s'au spălat și îmbrăcat și după ce a spus fiecare rugăciunile, iea unul dintre căseni, de regulă capul familiei, legătura saŭ *blidul cu pască* menită pentru sfințire, și ast-fel gătiți se pornesc apoi cu toții la biserică, de ar fi afară ori și cât de întuneric și timpul de împotrivor, rămâind acasă numai ómenii cei bolnavi și neputincioși, moșnegii și babele cele mai bătrâne și copiii cei mai mici, cari nu sunt în stare a se duce.

Și asta o fac ei nu numai ca să-l laude și să-l prea mărescă pre Dumnezeu, nu numai ca să-i mulțămescă acestuia din adâncul inimei lor, pentru că i-a învrednicit a petrece cu sănătate Postul cel mare și a ajunge voioși ziua cea mult dorită și așteptată a Invierii, ci tot odată și din cauză că cine nu merge la *Invierea lui Christos la biserică*, acela se bolnăvesce și petrece apoi întreg anul până la Pascile viitor în tot felul de boli, neajunsuri și nevoi. (1)

La o óră după miezul nopții sosesc și preotul local, care are să facă *Invierea*. În unele comune însă și mai ales în cele mai răspândite, în cari locuitorii săi nu se pot așa de grabă adună la biserică, vine preotul cam cătră două óre saŭ ce-vă și mai târziu. (2)

Sosind preotul și aflând biserica deja plină de popor intră în altar, se îmbracă în ornatele cele mai scumpe și mai frumoșe, scóte *ușă împăratéscă* saŭ *ușă raiului* din țifni și o așeză de o parte lângă un părete și apoi eșind în naus

(1) Cred. Rom. din Putna, com. de Nic. Goraș, stud. gimn. ; — a celor din Danila, com. de Vas. Nahaiciuc: «După miezul nopții, fie cât de întuneric, merg toți creștinii la biserică ducând pască, ouă, brânză, unt, slănină, usturoi, și hrén ca să le sfințescă»; — a celor din *Banat*, comuna Maidan, com. de d-l Aur. Iana: «În ziua de Pasci este bine ca fie-care să mērgă la biserică și cu deosebire la *Inviere*. Cel ce nu cercetéză în ziua de Pasci biserica este peste tot anul bolnăvicios»; — Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Mărțișor 28: «Care nu merge la *Invierea lui Christos la biserică*, se bolnăvesce, lăncedeză peste tot anul până la Pascile viitor»; — W. Schmidt, op. cit., p. 8: «Absentarea de la biserică în nóptea Pascilor causéză beteșug și ametělă prin tot anul.»

(2) Dat. Rom. din Boian și împrejurime, com de d-l V. Turturean. «În părțile acestea se începe *Invierea* pe la 2 óre după miezul nopții, așa că pe la 6—7¹/₂ óre dimineța es ómenii din biserică și se duc pe acasă.»

saŭ despărțitura bărbătescă iea aerul de pe postamentul, unde a stat până atunci, îl scote afară, încunjură cu dînsul biserica, și după încunjurare îl duce în altar și-l pune pe masa cea sfîntă, unde rămîne până Miercuri înainte de *Innălțarea Domnului la cer*.

După acésta, luând st. cruce și st. evanghelie, iar epitropiî bisericii saŭ și alți bărbați cu vadă din comună, luând o cruce mare, praporele și sfeșnicele cu făclii aprinse și mergînd cu acestea, ca și la încunjurarea bisericii cu aerul, es din biserica afară și se postéză de 'nainte a acesteia, unde se află pus ce-vă mai de nainte analogionul cu *icóna Invierii lui Is. Chr.* pe dînsul.

În urma preotului ese și poporul afară dimpreună cu cantorii bisericii, cari cîntă stichirea: «*Invierea ta, Christóse Mântuitorule, ingerii o laudă în cer, și pre noi pre pămînt ne învrednicesce, cu inimă curată să te mărim*», avînd fie-care până chiar și cel mai mic copil câte o lumină de céră aprinsă în mână, pre care în multe părți îndatinéză a o aprinde de la lumina preotului (1), și cum aŭ eșit cu toții afară și s'a închis după dînșii ușa din afară a bisericii, în care a rămas numai pălimariul saŭ fétul ca să aprindă candelile și luminile din biserica, se postéză împrejurul preotului.

După acésta, luând preotul cădelnița și cădind de trei ori *icóna Invierii*, începe serviciul *Invierii* cu cuvintele: *Mărire sfintei și cei de-o ființă și de vieță făcătoare și nedespărțitei Treimi, tot-deauna acum și pururea și în vecii vecilor*, și apoi cîntînd tropariul: «*Christos a 'nviat din morți cu mórtea pre mórte călcînd, și celor din mormînturi vieță dăruindu-le.*»

(1) Dat. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóța: «Ómenii adunați își aprind luminele de la lumina preotului»;—a celor din Comănesci, com. de Octavian Georgian, stud. gimn.: «Ómenii se scólă la o óră după miezul nopții și merg cu cea mai mare bucurie la biserica cu *lumină*, pre cari le aprind în tinda bisericii, și intrînd în biserica se închină, însă nu bat metane ca de altă-dată. După ce s'a adunat mai mult popor, merg toți cu preotul înainte a ușii bisericii și fac *Invierea*. Apoi cîntînd dascălul «*Christos a 'nviat*», iară unii ómeni trîgînd clopotele și impușcînd din sacaluș, merg iarăși cu toții în biserica.»

Tot atunci, când începe preotul a cânta tropariul *Invierii*, încep și cei ce s'aũ suit cu puțin mai nainte de acesta în clopotniță a trage tóte clopotele și a tocã prin un timp mai îndelungat ca de obiceiũ, iar pușcașii a împușcã din sacalușurĩ saũ și din puscĩ. (1)

Intrãnd nu mult dupã acesta iarãși cu toții în bisericã și continuãnd preotul actul *Invierii*, precum și serviciul sfintei liturgii, dupã tipicul prescriș la acestã ocaziune, fie-care stã și ascultã cu cea mai mare atențiune și evlavie ținẽnd lumina aprinsã în mãni, pãnã ce s'a încheiat întreg serviciul dumnezeesc. (2)

În multe pãrți atãt din *Bucovina* cãt și din *Banat*, este datinã ca dupã *Inviere*, precum și în decursul acesteia, toți familiaritii precum și toți amicii și cunoscuții cei mai de aprópe, cari se întâlnesc pentru prima órã în ziua de Pasci, sã se sãrute și anume: bãrbații cu bãrbați, femeile cu femei, feciorii cu feciori și fetele cu fete. Cãte odatã însã, dacã sunt înrudiți saũ dacã sunt fórte bine cunoscuți și trãiesc în intimitate, chiar și între ambele sexe, ceea ce de altã datã ar puté sã se privéscã de o necuviință. (3)

În *Transilvania* și anume pe Valea Jiului, când cântã preotul și cântãreții în decursul *Invierii*: «și unii pe alții se îmbrãțișézá», atunci toți cei ce sunt de față se îmbrãțișézá și-și daũ unul altuia mãna. (4)

În alte pãrți, tot din *Transilvania*, precum bunã-órá în ținutul Fãgãrașului, sãrutarea și îmbrãțișarea acésta se considerã nu numai ca un semn de bucurie, ci tot-odatã și de pace, pre care și-o daũ ómenii pãșind în pãrechĩ de 'naintea altarului, pentru cã printr'insa nu o dușmãnie se delãturã dintre vecinĩ. (5)

În *Banat* acestã datinã delicatã însémnã: iubire, frãțietate, uitarea ori-cãrei supérãri, ce ar fi existat mai nainte, și asigurarea buneĩ armonii în viitor, chiar și dincolo de mor-

(1) Pretutindene în Bucovina.

(2) Idem; — Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 97.

(3) Com. de d-l Vas. Turturean.

(4) Din Ms. d-luĩ I. Pop. Reteganul.

(5) W. Schmidt, op. cit., p. 8.

mînt, și se reduce la *Inviere*. Se ȳice adecă, cã cei ce se îmbrãțișeză și se sãrută în ȳiua de Pasci, se întãlnesc pe cea-laltã lume. La poporul romãn acẽsta e o credinȳa fermã. (1)

Prin *Invierea Domnului nostru Is. Chr. din morȳi*, crede mai departe poporul, cã *raiul se deschide* tuturor sufletelor reȳinute în prinsõrea iadului, începẽnd de la strãmoșul nostru *Adam* și pãnã la venirea Mântuitorului, și deschis rãmãne el apoi, dupã unii, de la *Inviere* pãnã la *Duminica Tomei*, adecã prin șepte ȳile de a rîndul, (2), dupã alȳii pãnã la *Ispas* sau *Inãlȳarea Domnului la ceriũ* (3) și iarășĩ dupã alȳii chiar pãnã la *Dumineca mare* sau *Rusaliũ*. (4)

Și cum cã întru adevẽr în acest interval *e raiul deschis* ne põte servi ca dovadã, dupã credinȳa poporului, și datina cea veche de a scõte în ȳiua de Inviere ușa cea din mijloc a altarului, adecã *ușa raiului*, din țĩĩini și a o pune de o parte, unde stã apoi tõtã *sẽptẽmana Pascilor* sau *Sẽptẽmana luminatã*. (5)

Deci cine mõre în acest interval, și mai ales în ȳiua de Pasci și în sãptẽmana cea dintãĩ dupã Pasci, numitã pre-tutindene *Sẽptẽmana luminatã*, pentru cã *lumina raiului* strãlucesce fie-cãruia care mõre în acẽstã sãptẽmanã și pentru cã în timpul acesta *ușile raiului* sunt deschise, iarã ale iadului închise, acela merge de a dreptul în raiũ, unde este de bunã sãmã primit, de ar fi fãcut el ori și cãt de multe pãcate, cãci tõte i se ertã. (6)

(1) Alexandru Onociũ, *Pascele*, publ. în *Familia*, XI, Buda-Pesta 1875, p. 184.

(2) Cred. Rom. din Pãtrãuț și Boian, com. de d-l Vas. Turturean.

(3) Cred. Rom. din Brãesci, com. de I. Pohõjã: «Õmenii cred cã de la *Inviere* și pãnã la *Inãlȳarea Domnului nostru Is. Chr. la ceriũ*, adecã de la facerea *Invierii* și pãnã la *Ispas*, stã raiul deschis așteptãnd intrarea Mântuitorului».

(4) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul.

(5) Cred. Rom. din Pãtrãuț și Boian, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Brãesci, com. de I. Pohõjã: «Sosind și intrãnd preotul în ȳiua de Pasci în bisericã, scõte ușa cea din mijloc a altarului din țĩĩini, de unde se întãresce și credinȳa poporului cum cã acẽsta e o dovadã cã *raiul e deschis*».

(6) Cred. Rom. din Pãtrãuț și Boian, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Mihoveni, dict. de Pavel Cioful, și com. de Vesp. Corvin: «Sãptẽmana cea dintãĩ dupã Pasci se numesce *Sẽptẽmana luminatã*,

Sufletul fie-căruî om năzuesce, după despărțirea sa de trup a intră în raiu. De ore-ce însă raiul peste an este închis și păzit, de aceea trebuie să se întorcă înapoi plângend. Deschi-

pentru că în timpul acesta *ușile raiului* sunt deschise, iar ale iadului închise, și cine móre în săptămâna acésta merge de bună sémă în raiu, deși póte că a făcut păcate; — a celor din Putna, com. de Nic. Goraș: «Cine móre în ziua de Pasci, aceluia îi értă Dumneđeü tóte păcatele ce le-a făcut în vieța sa. și merge în raiu»;—a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Cel ce móre în ziua de Pasci saü în *Sép-témâna luminată* se țice că este fórte fericit, pentru că el dobândește împărăția cerului, nefiind oprit de păcatele sale, cari prin Învierea lui Is. Chr. îi sunt ertate»; — tot de acolo: «Cel ce móre în ziua de Pasci saü în zilele următóre, se țice că merge de a dreptul în raiu, pentru că prin Învierea Domnului s'a deschis raiul, pe când iadul s'a închis»;—a celor din Záhăresci, com. de Ars. Băițan: «Omul, care móre în ziua de Pasci, este de aceea fericit, fiind-că raiul stă deschis până la *Inălțarea Domnului* și omul intră de odată în raiu»;—a celor din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiü: «Omul care móre în ziua de Pasci merge fără stingherelă în raiu, pentru că raiul din ziua de Pasci și până la *Ispas* îi deschis; și omul aceluia i se értă păcatele, precum a ertat și Is. Chr. Jidovilor, cari l-au bătut pre el»;—a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «Din ziua de *Inviere* și până la *Ispas* raiul e deschis. Deci aceluia, ce móre în ziua de Pasci, i se értă tóte păcatele și raiul îi stă deschis. Ba și cei morți munciți așteptă sfintele Pasci, ca să le erte și lor păcatele și muncile iadului. Morții se rógă mai mult de sosirea Pascilor decât cei vii, pentru că de la *Inviere* și până la *Ispas* muncile is ertate»;—a celor din Brăesci, com. de I. Pohóța: «Ómenii ce mor de la *Inviere* și până la *Ispas* merg fără judecată de a dreptul în raiu»;—a celor din Sf. Onufreiü, com. de Cas. Brébän: «Se crede că nu numai cel ce móre în ziua de Pasci, ci și toți cei ce mor de la Pasci și până la *Inălțare* merg în raiu, pentru că de la *Inviere* și până la *Inălțare* porțile raiului sunt deschise și Dumneđeü tuturor, cari mor în acest restimp, le értă păcatele și de aceea se pot duce în raiu»;—a celor din Frătăuțul-noü, com. de Vesp. Reuț: «Care móre în săptămâna întâia după Pasci i se értă tóte păcatele și merge în raiu»; — a celor din *Banat*, com. Maidan, com. de d-l Ios. Olariü: «Cine móre în ziua de Pasci saü în ori care ți până la *Dumineca Tomei*, acela merge de a dreptul în raiu, pentru că în zilele acelea și ușile raiului staü tot deschise, întocmai după cum staü deschise și ușile împărătesci la biserici»; — Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882, Mărțișor 28: «Cine móre în ziua Pascilor este om norocos, capătă ertarea păcatelor, și purcede de a dreptul în raiu»;—a celor din *Transilvania*, după Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «Cel ce móre în ziua de Pasci merge de a dreptul în raiu, că din ziua de Pasci și până în ziua de *Rusalii* raiul este deschis.

đându-se însă raiul în điuă de Pasci prin Invierea lui Is. Chr. și rămăind el ast-fel deschis până la *Inălțare*, fie-care suflet merge într'insul, fie el ori și cât de păcătos. (1)

Dar nu numai cel ce móre în điuă de Pasci este fericit, ci și cel ce se nasce în acéstă đii și mai cu sémă când trage clopotul întâia órá la biserică, se privesce de un om norocos pentru tótă vieța. (2)

Pascile și cu deosebire *Invierea* e cea mai mare dintre tóte sərbătorile de peste an. Decí spre a-și manifestă bucuria cea mare ce o simte fie-care și spre a arătă solemnitătea actului liturgic al Invierii, se cuvine fie-căruia de a avé la săvîrșirea lui o *lumină aprinsă* în mână. Ceí fără de lumină se consideră de ceí mai ticăloși și nevrednici. (3)

(1) Créd. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul; — C. D. Gheorgiu, *Calendarul femeilor superstițioase*, Pétra-N. 1892, p. 88: «Cine móre în timpul ce se scurge de la *Inviere* și până la *Ispas* se duce de a dreptul în raiu.»

(2) Cred. Rom. din Putna, com. de Nic. Goraș: «Cine se nasce în timpul tragerii clopotelor la *Inviere* este un om norocos în tótă vieța sa»; — a celor din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiú: «Cel ce se nasce în điuă de Pasci se crede că-í norocos;» — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuța: «Ceí ce se nasc în điuă de Pasci sunt în tótă vieța lor fórte fericiți;» — a celor din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébán: «Băețií, cari se nasc în điuă de Pasci, se numesc *Pascal*, și despre un ast-fel de băiat se crede că e norocos prin tótă vieța;» — W. Schmidt, op. cit., p. 8: «Cel ce se nasce în điuă de Pasci, când este salutat de sunetul tuturor clopotelor, ce se trag în unele locuri necontentit până Marți după Pasci, se privesce de cătră toți ca un copil cu noroc; cine móre însă în acéstă đii, se privesce în unele locuri de omul cel mai fericit, iar în alte locuri îl deplâng ca pe cel mai nefericit om;» — din Ms. d-lui I. Pop Reteganul: «Cine se nasce în điuă de Pasci e om norocos;» — a celor din *Banat*, com. de d-l Ios. Olariú: «Cine se nasce în điuă de Pasci, și mai cu sémă când trage *arđngul* = cămpăna — întâia órá la biserică, acela se privesce de om norocos pentru tótă vieța sa;» — Sim. Manguica, *Calend. pe an. 1882*, Mărtisor 28: «Cine se nasce în điuă Pascilor sub timpul tragerii clopotelor la biserică este om norocos în tótă vieța sa.»

(3) Com. de d-l Vas. Turturean și G. Macoveiú: «Despre acel om, care n'are lumină la Inviere, se crede că-í fără credință, și póte și vrăjitor;» — a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «Ómenii, cari nu aú lumină în điuă de Pasci, se đice că nu cred în Invierea lui Is. Chr., sunt necredincioși.»

Datina de a ține poporul luminii aprinse în mână se observă și la alte acte liturgice mai solemne, precum la cetirea sfintei evanghelii, la încunjurarea cu sfintele daruri, la procesiuni, etc., numai cu acea deosebire că la aceste ocazii se aprind mai puține lumini.

În ziua Invierii însă fie-care gospodar sau gospodină, fie-care ins: mic sau mare, tânăr sau bătrân, care ia parte la Inviere, trebuie să aducă cu sine și o lumină, pe care o aprinde și o ține aprinsă în tot timpul săvârșirii sfintei Invieri de către preot.

După Inviere mai fie-care se întorce cu lumina acesta, numită în cele mai multe părți *lumina Invierii*, aprinsă acasă. Iară după ce ajung acasă și pășesc peste pragul tinzii, încep a se închină, apoi intrând în casă sting lumina în grindă, afumând-o pe acesta în semnul crucii.

Tot așa fac ei și în anii următorii la fie-care Pasci câte o cruce, și după numărul acestor cruci obișnuiesc apoi a socoti numărul anilor, de când e casa sau câți ani au trăit într'însa. (1)

După ce fac cruce cu dînsa o strîng și o păstrează apoi cu cea mai mare sfințenie peste tot anul spre a o avea din demână și a o pute aprinde la întîmplări primejdioase, precum când e tîmă de vre-o vîrsare mare de apă, de ruperea vre-unui nor, de grindină sau pîtră (2), de vre-o furtună mare (3), de fulger, tunet și trăsnet. (4)

(1) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 78; — El. Sevastos, *Serbătorile poporului*, publ. în țiar. cit., p. 154.

(2) Com. de d-l Vas. Turtorean.

(3) Com. de G. Macovei: «*Lumina de la Inviere* se ține peste an și se aprinde în casă, când fulgeră, tună și bate pîtra, anume ca să încete, să nu detune casa și oamenii cari se află într'însa;» — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescu: «*Luminarea de la Inviere* se aprinde vara, când fulgeră și tună tare, și se arde tîmăie sfințită de la Pasci cu pască la un loc.»

(4) Dat. Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu: «*Luminarea*, cu care se duc la *Inviere*, o aduc acasă și o țin, nu o ard, ci numai când este vre-o furtună mare de plîe, atunci o aprind;» — a celor din Ilișesci, com. de G. Mișuță: «*Lumina de la Inviere* și cea de la *denii* o strîng oamenii, și anume când vine o furtună mare, o grindină, o plîe mare, atunci o aprind și arde.»

Afară de acesta se mai întrebuințază *Lumina învierii* încă și spre a afumă vitele cu dînsa, când aū aceste *johnă* (1) sau *tragăn*. (2)

Românii din *Banat*, la cariî este asemenea datină de a duce fie-care în ziua de Paști câte o lumină și a o ține aprinsă până ce se face afară *slujba Învierii* și se ocolesce biserica, aducînd-o acasă acéstă lumină, o păstréază peste tot anul spre a o avé din demână și a o aprinde, când ar fi să năvălésză asupra casei *Duhurî rele*. Atunci, aprindénd-o și ocolind casa cu dînsa, dic:

Fugiți necurați,
Fugiți, voi spurcați.
De casa noastră
Nu v'apropiați! (3)

Tot în *Banat* este datină ca să se folosésză lumina acésta și de cătră fetele cele mari, cu scop ca să fie bine vędute, și anume când se duc la jocuri, o aprind și petrecénd-o printre cămeșa îmbrăcată dic:

Cum a fost ziua Învierii
De vędută,
Luminată,
Prețuită
Și iubită,
Cum aū tras ómenii atunci
La biserică,

Așă să vină și să tragă
Și la mine
Orî și cine;
Să flū vędută,
Prețuită
Și iubită
Și eū în tótă vremea! (4)

O sémă de femeî din *Banat* însă atât lumina acésta, care s'a întrebuințat la încunjurarea bisericii în timpul *Învierii*, cât și lumina care a fost aprinsă la cele trei *privighenii* (denii), le păstréază peste an în casă, anume pentru ca, mergénd mu-

(1) Dat. Rom. din Sf Onufreiú, com. de Const. Ursachi: «*Luminarea de la Înviere* este întrebuințată spre a afumă cu dînsa vitele, când aū *johnă*, și a o aprinde în casă, când fulgeră tare și trăsnesce».

(2) Dat. Rom. din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «Când sunt vremi grele și când se face *tragăn* la vite, se întrebuințéază lumina din ziua de Paști».

(3) Com. de d-l Aur. Iana.

(4) Com. de d-l Ios. Olariú și Aur. Iana.

erile la târg, să încunjure lucrurile de vîndut (târgovina) cu ele aprinse, în semn de noroc la vîndare (1).

Ce se atinge de originea acestei lumini, o legendă din *Bucovina*, și anume din comuna Brăesci, ne spune următoarele:

«Duce că a fost odată o biserică creștină, și la biserica aceea se strîngea tot poporul noaptea spre Dumineca Paștilor, însă nime nu intră în biserică, ci numai preotul.

«Acest preot intră cu o lumină stinsă în mână, și se rugă la masa cea de piatră din mijlocul altarului numai singur un timp anumit.

«Și după ce se rugă el în decursul timpului hotărît, cât avea să se rîde, se despică piatra și se arată o lumină.

«Atunci preotul își aprindea lumina sa de la lumina ce se arată din piatră și eșind afară la poporul adunat strigă :

—«Christos a 'nviat!

—«Iar poporul adunat răspunde :

—«Adevărat c'a 'nviat!

«Și apoi își aprindeau toți luminile lor de la ceea a preotului.

«Poporul numia piatra aceea *Mormîntul Mîntuitorului*, desplicarea ei: scularea din morți sau *Învierea*, iar lumina ce se arată lor o numiau *însuși Mîntuitorul*, căci ei sciau că Is. Chr. este lumina vieții.

«Și de atunci s'a păstrat datina până în ziua de azi de a aprinde lumină la *Înviere*.

«Mai departe, tot despre arătarea luminii acesteia, se istorisește că, vădînd și auzînd *Armenii* despre lumina acesta, au rugat pre *Creștinii* să le încuviințeze și lor odată această încercare, și li s'a încuviințat.

«Însă ei nu făcură ca *Creștinii*, ci intrară cu toții în lăuntrul bisericii, iar poporul rămase și de astă dată afară și, deși acuma eră mai supărat, tot se rugă ca și de alte dăți.

«Iată însă că se desfăcu de odată un stîlp, ce se află în apropierea bisericii; și lumina cea obștească li se revărsă lor în stîlpul acesta. Iar *Armenii* staū și se rugău în biserică,

(1) Aur. Iana, *Din credințele poporului român*, publ. în *Luminătorul*, an. X, Temișóra 1889, No. 65.

așteptând *Lumina Învierii*, și lumina dorită nu li se mai arată.

«Și se mai dice că stâlpul acesta să fie și acum despicat, dacă se va mai fi aflând.» (1)

În fine mai e de observat încă și aceea, că din momentul când preotul a rostit pentru prima oră cuvintele «*Christos a 'nviat*» la *Înviere*, de atunci și până la *Ispas* sau *Înnălțarea Domnului*, Românii de pretutindene, când se întâlnesc unii cu alții, nu se salută altmintrelea decât numai cu «*Christos a 'nviat*» și «*adevărat c'a înviat*». (2)

Iar fetele cele bătrâne, cari nu se pot mărită și cari asistă la *Înviere*, când rostesc preotul întâia oră cuvintele *Christos a 'nviat*, șoptesc: «*eū să joc înainte*», anume ca în viitor să fie jucate și să se pótă cât de grabă mărită. (3)

Tot atunci vînătorii, cari sunt vajnici după vînat, dic: «*vînat prind*», iar pescarii: «*pesce prind*», în credință că, rostind cuvintele acestea, vor avé în decursul anului spor la vînat și pescuit. (4)

VII.

SFINȚIREA PASCEI.

Nemijlocit după ce s'a sfîrșit sfînta liturgie și anume cam între șapte și opt ore dimineța, fie-carele, care a dus pască de sfințit, își ia legătura sau blidul său cu pască de pe locul unde a stat până atunci și, eșind din biserică afară,

(1) Com. de I. Pohotă.

(2) Dat. Rom. din Bucovina; — a celor din *Banat*, com. de d-l Ios. Olariu: «Din ziua de Pasci până la *Ispas* poporul din Maidan se salută cu *Christos a 'nviat* și *adevărat c'a 'nviat*, în loc de bună dimineța, bună ziua, bună sêra, sau bun lucru;—din Ms. d-lui I. Pop-Reteganel: «Ômenii se salută cu *Christos a 'nviat* și *adevărat c'a 'nviat*».

(3) Dat. și cred. Rom. din Terseblecea, dict. de Irina Bulbuc, com. de P. Scripcariu.

(4) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 77—78.

se înșiră cu toții în curtea acesteia, de regulă în două rânduri sau în formă de elipsă, cari la un capăt sunt împreunate, iară la cel-lalt capăt, care vine spre ușa bisericii, deschise.

După ce s'aũ înșirat cu toții față în față uniți de alții, fie-care, puindu-și pasca de'naintea sa jos, o descopere și apoi, aprindând o lumină și înfigând-o în pască de-asupra, așteptă cu cea mai mare evlavie sosirea preotului ca s'o sfințescă. (1)

În același timp aduce și așeză palimarul între rânduri, și anume la capătul închis, o mescióră sau analogionul, iară alătura cu mescióra, și anume spre răsărit, pune un vas cu apă prospătă, în care tórna puțină aghiasmă păstrată de la Iordan sau Bobotéză, iară pe una din marginile vasului un struț de busuioc.

Fiind tóte gata, ose și preotul cu evanghelia și cu crucea din biserică afară și ducând-o până la mescióră le pune pe acésta. Iea apoi cădelnița și tãmâind mescióra în cruciș, iară pre poporul înșirat în dreapta și în stânga, prinde a ceti rugăciunile pescrise pentru sfințirea pascei, cum arată euhologiul.

Sfirșind rugăciunile de cetit, iea struțul cel de busuioc și, mându-l în aghiasmă, prinde a stropi cu dînsul pasca, începând din capătul unde se află și sfirșind la cel-lalt capăt sau stropind mai întâiu o parte și apoi cea-laltă, le pîrîndéză pre amândouă ast-fel că, când are să sfirșescă, sosesc iarăși la locul de unde a început.

În același timp, când începe preotul a stropi pasca cu aghiasmă, încep și cântăreții a cântă «*Christos a'nviat*», pușcașii a impușcă din săcălușuri, iară cei ce se află în clopotniță a trage neconținut clopotele. (2)

(1) În unele comune din *Bucovina*, precum bună-óră în Pojorîta, după cum mi-a comunicat Ilie Flocea, este datină ca palimariul sau și alți ómeni să strîngă tóte luminările de pe la ómeni la un loc, să facă trei *impletíturi* dintrînsele, să le aprindă și ast-fel să le pue apoi în picioare pe pãmînt ca să ardă.

(2) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuță: «Pasca se sfințesc cam pe la șapte óre dimineța»; — a celor din Boian, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Sf. Onufreiú, com. de Const. Ursachi: «Pe la

Sosind iarăși la locul, de unde s'a pornit, adecă lângă mescióră saũ analogion, ține celor de față o scurtă cuvintare, dorindu-le tuturor sėrbătorii fericite și plăcute, și cu acėsta se încheie apoi întreg actul sfințirii.

Aici e însă locul să observăm că cei mai mulți inși nu duc la biserică numai pască de sfințit, ci dimpreună cu acėsta mai duc încă și o mulțime de alte obiecte, precum: vre-o câte-vă *ouē roșii* și vr'o câte-vă *ouē albe* fierte și curățite, apoi *slănină*, brânză nouă saũ *caș*, *cărnați*, *unt*, *sare*, *hrén*, *usturoi*, *busuioc* și *sămînță de busuioc*, *tămâie*, *smirnă*, o *pres-cure*, *făină*, *cuișore*, *piper*, *potbal*, *sinělă*, precum și o bucățică din *petica* cu care s'aũ șters ouele cele roșii. (1)

noi se sfințesc pasca cam pe la opt ore dimineța în următorul mod: ómenii se pun în rind împrejurul bisericii, descopăr pasca, preotul o sfințesc și stropesc cu aghiasmă, iar feciorii impuscă și trag clopetele; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnareșcul: «Pasca se sfințesc cam pe la opt ore, căci mergend ómenii fórte diminéță la biserică, preotul pe timpul acesta sfințesc liturghia, și eșind ómenii nemijlocit după acėsta din biserică în ogradá și punend-se toți rind cu pasca, de'naintea lor, preotul le-o sfințesc»; — a celor din Danila, com. le Vas. Nahaiciuc: «După serviciul *Invierii*, poporul ese cu pasca din biserică afară și nemijlocit după dinsul ese și preotul, care-i sfințesc pasca»; — a celor din Zaharesci, com. de Ars. Băițan: «Pasca se sfințesc cam pe la șese ore și anume în următorul mod: toți ómenii forméză douė rinduri față în față. După aceea vine preotul tāmăind cu cadelnița și cāntând *Christos a nviat*. După aceea stropesc cu aghiasmă și cāntă iarăși *Christos a nviat*»; — a celor din Sânt-Ilie, com. de Lazăr Flociuc: «In đori de điuă ese preotul împreună cu ómenii din biserică afară și cu dînșii dimpreună mai scot și o cruce și douė prapure. După ce ese preotul, sfințesc pasca stropind legăturile cu pască cu aghiasmă: — a celor din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macovei: «Pe la noi se face *Invierea* cam pe la trei ore, iară pasca se sfințesc pe la opt ore dimineța»; — a celor din Pătrăuț, com. de Vict. Morariu: «Duminecă se scólă pe la mieđul nopții și grijesc un *blid*, în care pun la sfințit *ouē*, *pască*, *slănină*, *brânză* și altele, apoi merg la biserică. După ce s'a făcut điuă, es afară din biserică, se inșiră în douė șire și apoi preotul sfințesc pasca».

(1) Dat. Rom. din Zaharesci, com. de Ars. Băițan: «Dimpreună cu pasca se mai sfințesc încă și *usturoi*, *unt*, *sare*, *slănină* și *ouē roșii*, cari obiecte le întrebuintéză peste an spre lécuri»; — a celor din Bosanci, com. de Mih. Ivaniuc: «Lucrurile ce se mai pun dimpreună cu pasca la sfințire sunt: mai multe *ouē roșii* precum și vr'o câte-vă curățite, apoi o

Iar unde este datină de a se tăia un miel sau un purcel de Paști, nu unul îi duce și pre aceștia la sfințit, și anume purcelul tot-deauna cu o bucată de hrén în gură. (1)

Temându-se însă ca nu cum-vă preotul să-i mustre, pentru că aduc și alte obiecte, pe lângă cele în deobște îndătinate, sau cei-lalți inși să-i ieă în batjocură sau ris, de aceea blidul celor ce aduc și de aceste obiecte spre sfințire se pregătesc de cu séră ast-fel: se pune mai întâiu o pască mare de desubt, care e menită pentru cei de casă, pe pasca acésta se

bucată de slănină, o jumătate de huscă de sare, tămăe de 2 cr., hrén și sēmînfă de busuioc;— a celor din Brăesci, com. de I. Pohóță: «De la fie-care casă se duce la sfințit câte două pasci, patru ouă, hrén, slănină, sare, unt, usturoi, sinélă, precum și altele»;—a celor din Sf. Onufrei, com. de Const. Ursachi: «Cu pasca dimpreună 'se sfințesc încă și următóarele obiecte: ouă, usturoi, hrén, slănină, sare, unt, zahăr, caș, brânză, tămăe, cuișóre și pelica cea cu care s'au șters ouele»;—a celor din Tișeuș, com. de P. Sologiu: «Copturile, cari se duc în ziua de Paști la sfințire, sunt două pasci, apoi ouă roșii, o bucată de slănină, tămăe, hrén, zahăr și brânză sau caș»;—a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «De odată cu pasca, care se sfințesc după slujbă, se mai sfințesc încă: ouă roșii, slănină, sare și purcel fript»; — a celor din Comănesci, com. de Tit. Georgian: «Tot-odată cu pasca, se sfințesc și ouă, slănină, sare, lumîndri și tămăe»; — a celor din Danila, com. de V. Nahaiciuc: «După miezul nopții, fie cât de întunerice, merg toți creștinii la biserică, ducând pască, unt, brânză, ouă, slănină, usturoi și hrén ca să le sfințescă»; — a celor din Stupca, com. de G. Brătean: «Când se duce pasca la sfințit, se pun pe dînsa următóarele: usturoi, sare, unt, slănină, și ouă roșii»; — a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: «După ce s'au spelat, ieau o strachină mare, în care se pune: tămăe, hrén, slănină, brânză nouă și nisce ouă curățite. După aceea pun o pască pe care se află cruce și o tae de rămâne numai crucea, și mai pun încă două pasci. Apoi merg la biserică cu pasca aceea ca să o sfințescă»;—a celor din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macovei: «Cu pasca de odată se sfințesc și alte obiecte, precum: slănină, ouă, usturoi, sare, chiperi, și multe altele»;—a celor din Crasna, com. de Onufr. German: «Sâmbătă séra fac blidu, în care pun trei pasci și o luminare de-asupra. Pe pasca cea de desubt pun: usturoi, slănină, cârnaț, unt, caș, ou, sau măcar unele din acestea.»

(1) Dat. Rom. din Bălăceana, com. de Vas. Jemna: «Pe pască mai duc la sfințire încă și ouă roșii, apoi slănină și sare, iară cei mai bogați încă și un purcel fript, căruia îi pun o bucată de hrén în gură. Cele mai multe dintre acestea le țin foarte bine și le întrebunțeză la felurite bóle.»

așeză apoi toate obiectele cele mai bătătoare la ochi, de-asupra acestora alte două pasci, și anume una pentru preot și alta pentru sërmanî (1), iar de-asupra acestora prescurea, numită *Prescurea Pascilor*, care constă numai din patru bobite în forma crucii (2), apoi luminile, tămâia și ouăle roșii.

Nemijlocit după ce a sfîrșit preotul de sfințit pasca, după ce a luat evangelia și crucea de pe analogion și s'a întors cu dînsele în biserică, începe și pălimariul, dimpreună cu doi epitropi, a lua de la fie-care ins câte o pască, o lumină, și câte unul sau două ouă roșii, drept răsplată pentru sfințire.

În unele locuri, pe lângă pască, lumină și ouă roși, mai este obiceiul de a lua de la fie-care încă și câte 2—5 cr. (3)

Atât pascele și ouăle acestea, cât și baniș adunați, se împart pe urmă între preotul liturgisitor, cantorii bisericesci și pălimariul, și anume: două părți preotului, iar a treia parte între cantorii bisericesci și pălimariul.

Mulți însă au datină de a tăia una dintre pascele cele cu cruce în patru părți egale, a o pune ast-fel între alte două pasci și așa tăiată a o duce apoi la biserică.

Deci după ce a sfîrșit acuma pălimariul de luat, fie-care își ia legătura sa și după ce împărțesce pasca cea tăiată sau vre-o câte-vă păscuțe pe la ómenii *cei sërmanî*, cari se adună în ținterimul bisericii (4), se întorc cu toții acasă și se pun la masă.

(1) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Mich. Ivaniuc.

(2) Dat. Rom. din Boian. com. de d-l Vas. Turturean: «*Prescurea se pune de-asupra pascei pentru sfințire. La stringerea îndătinată a pascei și a ouălor pentru preot se iaș și trei bobite și numai una se lasă, care, aducându-se acasă, se împărțesce la căseni ca anaforă.*»

(3) Dat. Rom. din Sf. Onufreiș, com. de Cas. Brébân: «*O pască și o lumină se dă preotului*»; — a celor din Danila, com. de Vas. Nahaicuc: «*După sfințirea pascei sau înainte de acesta, pălimariul cu dascălul stringe câte o pască, câte o luminare, câte-vă bobite de tămâie și câte 2 cr. de la fie-care*»; — a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: «*După ce s'a sfințit pasca, merge pălimariul și stringe de pe la fie-care om câte o pască, câte un ou roșu, câte o luminare și câte 4—5 cr.*»; — a celor din Căndreni, com. de L. Poenariș: «*Ómenii iaș pască și două ouă roșii și împestrite și le duc la biserică, și după ce le-au sfințit, o parte o duc a casă, iară ceea-laltă o lasă acolo.*»

(4) Dat. Rom. din Pojorita, com. de Ilie Flocea: «*După aceea fac o*

Înainte însă de ce încep a mânca din bucatele, ce se află pe masă, gustă mai întâiu din toate obiectele, câte s'a sfîșit împreună cu pasca, câte o bucățică mică, iară restul, afară de miel și purcel, cari se mănîncă tot în decursul sîrbătorii Pascilor, se păstrează peste întreg anul, întrebuițându-se spre felurite lécuri (1), și anume:

Nafura. Din nafura saŭ anafura căpétată în ziua de Paști se pune în sarea vitelor, în credință că atunci vacile saŭ oile vor fêta mai multe vițele, respective mieluțe, decât vițel saŭ berbecuți. (2)

Crucea pascei. Când se apropie vre-o furtună mare amestecată cu grindină de sat, se ia crucea acésta și dându-se în cruciș cu dînsa asupra grindinei se dîce:

— Precum s'a schimbat aluatul în cuptor și a luat altă formă și față, așa să se schimbe și furtuna care vine, și precum cu crucea se pot apêra toate relele, așa să se apere și pétra care vine! Aceste sunt cuvintele lui Dumneșeu, pentru că Is. Chr. s'a rîstignit pe cruce!

pască cu cruce, adecă sucesc așa aluat și-l pun în cruciș de-asupra pascei. Acésta pască o taie în formă de cruce și o pun în mijlocul blidului între alte douê pasci, dintre cari cea de-asupra o ia preotul, iar bucățelele ce rêmân, când o taie în forma crucii, le daŭ la sârăcii, cari se adună acolo în șinterim.»

(1) Dat. Rom. din Sf. Onufreiŭ, com. de Cas. Brébân: «Sfinșirea pascei se face așa: Se pun într'o coșarcă de o mână vre-o *trei pasci*, vre-o câteva *ouê roșii*, *douê luminî*, după aceea *busuioc*, *brânză*, *unt*, *slănină*, *usturoiŭ*, *hrén*, *sare* și altele, cari toate se sfinșesc spre felurite scopuri, cam pe atunci când dîc ómenii că sórele e de o prăjină. O pască și o lumină se dă preotului, iar cele-lalte pasci se mănîncă diminêța ca nafură»; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuță: «Cu pasca de odată se mai sfinșesc încă și *ouê roșii*, *slănină*, *sare*, *usturoiŭ*, și *hrén*, cari le întrebuițéază după aceea de léc;» — a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: «*Tămădia*, *hrénul*, ouêles cele curățite, *slănina* și *brânsa* cea nouă se păstrează peste an și se întrebuițéază la felurite lécuri»; — a celor din Crasna, com. de Onufr. German: «Din obiectele acestea se ține câte o bucățică pentru feluritele lécuri;» — a celor din Căndreni, com. de L. Poenariŭ: «După ce se întorc a casă ieau și mănîncă întâiu pască sfinșită și apoi din cele-lalte bucate.»

(2) Com. de d-l Ios. Olariŭ.

Făcând-o acésta, se crede că furtuna cu grindină se depărtează de sat. (1)

Dacă se bolnăvesc vitele peste an, se ia crucea acésta sau și o altă bucățică de *pască sfințită*, se sfarmă mărunțel, se pune în tărițe și ast-fel se dă apoi vitelor de mâncare, iar vitele mâncând-o, se țice că se însănătoșează. (2)

Lumina. Cu acésta, aprindându-se, încunjură de trei ori vitele, ce au *johnă*; (3) iar când e vre-o furtună mare, când fulgeră, tună și trăsnesce, se aprinde și, punându-se de'naintea icónelor, se lasă acolo să ardă până ce trece furtuna. (4)

Tămâia. Când sunt cumpene grele, când fulgeră și tună adese, sau când plouă tare, atunci se aprinde tămâie de acésta și se afumă cu dinsa pe la icóne. (5) Mai departe toți cei ce se sperie peste an, dacă se afumă cu tămâie de acésta, le trece. (6)

Ouțele curățite. Cel ce mănâncă ouă de acestea întâiași dată în ziua de Pasci, acela se țice, că este ușor peste an. (7)

(1) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, sat în distr. Rădăuțului, com. de d-l Petru Prelipcean.

(2) Dat. și cred. din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: «Din *crucea* aceea, care au tăiat-o din pască, se lasă o bucățică și se dă la vite, când sunt bolnave; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuță: «*Pasca sfințită* se întrebuintează la mai multe lécuri. Dacă se bolnăvesc vitele, se sfarmă pască de acésta, se pune în tărițe și se dă la vite de mâncare».

(3) Dat. Rom. din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébán.

(4) Dat. Rom. din Comănesci, com. de Titus Georgian: «*Lumina* și *tămâia* de la Pasci se aprind la vremi rele, precum: la fulger, la grindină, la ploă, ș. a.»; — a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: «Când tună sau fulgeră adese, atunci se aprinde lumina și se ține aprinsă».

(5) Dat. Rom. din Comănesci, com. de T. Georgian; — a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnărescul: «*Tămâia* se aprinde în casă, când fulgeră sau tună tare»: — a celor din Sf. Onufreiú, com. de Const. Ursachi.

(6) Dat. și cred. Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu: «Dacă cine-vă se sparie și dacă-l afumă cu tămâie de acésta, apoi îi trece»; — tot de acolo, com. de același: «Cu *tămâia*, care însemnéază tămâia cu care s'a dus mama lui Is. și sora sa la mormintul lui Is. Chr. să-l afume, se afumă ómenii ca să nu se sparie peste an.»

(7) Dat. Rom. din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: «*Ouțele curățite* și sfințite, dacă le mănâncă omul, este ușor peste an»; — a celor din Tișeuț, com. de T. Sologiu.

Afară de acésta unii usucă albuşul acestor ouă sfinţite şi când capătă vre-un om sau vită albătă, atunci piséză albuş de acesta şi i-l suflă în ochi. (1)

Slăнина. Acésta se întrebuintează spre mai multe lécuri, precum: dacă face vre-o vită sau vre-un om vre-o rană, atunci se unge cu slănină de acésta şi-i trece. (2) Dacă peste an se bolnăvesce vre-un om sau vre-o vită şi dacă mănâncă sau se unge cu slănină de acésta, îi trece. (3) Dacă i s'a sclintit cui-vă vre-un picior sau vre-o mână şi se unge cu slănină de acésta, asemenea îi trece. (4) Dacă este cine-vă bolnav de friguri sau de altă ce-vă, se pune pe o lespede tămâie albă şi négră şi slănină şi se afumă bolnavul. (5) Dacă este cine-vă bolnav de gât sau îl dóre alt-cevă, se unge cu slănină de acésta. (6) Dacă vre-o vită *sângeră* sau pătinesce de vre-o altă bólă, i se dă slănină de acésta de mâncat. (7) În fine se mai întrebuintează slănina acésta încă şi la bólă *de dînsele*. (8)

Hrénul. Cine mănâncă hrén de acesta, când vine de la biserică acasă, acela se dice că este iute şi sănătos peste tot anul ca hrénul. (9) Iar dacă se pune prin cofele cu apă precum şi în fântâni, apa se curăţesce de toate aruncăturile ce se dau prin fântini de cătră muerile cele pismuitoare, iar cea málósă capătă un gust mai curat şi mai plăcut. Mai departe se taie şi se dă în tăriţe la vite tot cu acésta presupunere, cugetând că cam pe timpul acesta umblă mai multe bóle, precum mai cu sémă *guşatul* oilor şi altele. (10) În fine hrénul acesta se întrebuintează şi contra frigurilor. (11)

(1) Dat. Rom. din Măn. Homorului, com. de G. Macovei.

(2) Idem; — a celor din Sf. Onufrei, com. de Const. Ursachi: «*Slănina* e bună de răni, şi la vite, dacă au vre-o rană.»

(3) Dat. Rom. din Tişeu, com. de T. Sologiu.

(4) Dat. Rom. din Stupca, com. de G. Brătean.

(5) Dat. Rom. din Ilişesci, com. de G. Mihuţa.

(6) Dat. Rom. din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc.

(7) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Şt. Bodnărescu.

(8) Dat. Rom. din Băeşesci, com. de Vas Lucan.

(9) Dat. Rom. din Tişeu, com. de T. Sologiu; — a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc: «Omenii mai sfinţesc şi hrén şi gustă din el îndată după ce au gustat din pasca sfinţită (nafură), ca să fie peste an sănătoşi şi iuţi ca hrénul»; — a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc.

(10) Dat. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóţă.

(11) Dat. Rom. din Sf. Onufrei, com. de Const. Ursachi.

Untul se pune în urechea unei vite, care are pohoieală sau pe care o dore vre un picior. (1)

Sarea se aruncă în apă spre întocmirea gustului și mai cu sémă o păstrează și o întrebuițeză la sfințirea fântânilor, în loc de altă sare. (2) O sémă însă o daū amstecată prin mâncarea vitelor, (3) sau o întrebuițeză și ca léc contra frigurilor și de albéță. (4)

Sinéla, și anume de ceea ce se întrebuițeză la văruiț, dice că e bună de *cés rěū*, și anume când il apucă orī pe cine bóla acésta, atunci i se dá de béut sinéla de acésta în apă sau în alte béuturī, și bēnd-o īl trece. (5)

Brânza nouă de primă-vară și *cașul* se pun de aceea cu pasca la sfințit, ca să nu se mânânce dintru'ntăiū nesfințite, ci să fie sfințite. (6) Afară de acéstă cașul se întrebuițeză și ca léc contra frigurilor. (7)

Potbalul, lat. Tussilago farfara. Acesta se pune în mulgétórea vacilor cu apă, și cu flórea lui se spală apoi mulgétórea, anume ca vacile să deà lapte mult și bun și să fie untul galben ca flórea potbalului. (8)

Zahărul. Dacă are cine-và albéță la ochī, atunci se sfarmă zahărul acesta și se suflă în ochiul cu albéță, atât la ómeni cât și la vite. (9)

Cuișórele sunt bune de pus pe măsele, când acelea te dor. (10)

Făina. Când se face la vre-o vită albéță pe vre-un ochiū, i se frécă ochiul cu făină de acésta sfințită în čiua de Pască și apoi albéța se trece. (11)

(1) Dat. Rom. din Stupca, com. de G. Brătean.

(2) Dat. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóță.

(3) Dat. Rom. din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc.

(4) Dat. Rom. din Stupca, com. de G. Brătean.

(5) Dat. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóță.

(6) Dat. Rom. din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc.

(7) Dat. Rom. din Sf. Onufreiū, com. de Const. Ursachi.

(8) Dat. Rom. din Drăgoesci, sat în distr. Gura Homorului, com. de d-l George Forgaci, invétător.

(9) Dat. Rom. din Sf. Onufreiū, com. de Const. Ursachi.

(10) Idem.

(11) Dat. Rom. din Stupca, com. de N. Jauca: «De cu séră așeză fetele tóte copturile pe masă, iară într'o legătură pun vr'o câte-và pasci la sfințit.

Usturoiul. O sémă de femeî pun în blidul cu pască mai mulți căței de usturoiū, din causă că *usturoiul* sfințit, după credința lor, punându-se în pământ, nici când nu se strică, adecă nu putreșce. (1) Afară de acésta usturoiul servesce spre alungarea strigelor de la casă. (2) De aceea se și ung ușorii de la ușile grajdurilor cu usturoiū de acesta, anume ca să nu se apropie strigele de vite și cu deosebire de vacile cele mulgătóre, ca să le ieà mana. (3) În fine usturoiul acésta e bun de frecat pe ómenii cei bolnavi, (4) și cu deosibire cei ce aū *vătămătură*. (5)

Sēmînța de busuioc se sfințesce dimpreună cu pasca, de aceea ca *busuiocul*, care va răsări și crește dintr'insa, să înfloréscă mai frumos și să miróse mai tare și mai plăcut ca de obiceiū (6). Iar cu firele de busuioc, cari se sfințesc, se afumă de regulă cei ce aū durere de urechi. (7)

Busuiocul e, după cum se scie, inspiratorul dragosteî; *usturoiul* scutul cel mai puternic în contra strigoilor și a strigóicelor, pociturilor și diochiturilor, precum și apărator de bóle; iar de mirosul *tămâieî* dracul fuge și nu se póte lipi de om. Tóte puterile acestea întárite cu puterea lui Dumneđeū devin un zid de apărare în jurul omului și nici un o dușman nu se póte apropià.

Înarmat cu aceste trei scuturi, chiar și nesfințite, dar so-

pe pasca cea de-asupra pun oué roșii și vr'o câte-và curățite, apoi *slănină*, *cârnaț*, precum și ca la o mână de *făină*, dîcînd că acésta e bună de léc. și anume când se face la o vită albéță pe ochi, atunci se frécă ochiul cu albéță cu făina cea sfințită din ziua de Pasci și apoi albéța se trece».

(1) Dat. Rom. din Crasna, com. de Onufr. German: «Unele femeî pun de aceea mai multe căciuli de usturoiū, ca să se sfințéscă, pentru că usturoiul sfințit, după credința lor, punându-se în pământ nu se strică, nu putreșce».

(2) Dat. și cred. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnărescul.

(3) Dat. Rom. din Măn. Homorului, com. de G. Macoveiū: «Usturoiul se întrebuintéază ca să fugăréscă strigele de pe lângă casă, și se unge ușa grajdului, ca să nu se apropie strigele de vite.

(4) Dat. Rom. din Stupca, com. de G. Brátean.

(5) Dat. Rom. din Sf. Onufreiū, com. de Cas. Brébán.

(6) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc.

(7) Dat. Rom. din Sf. Onufreiū, com. de Cas. Brébán.

rocite, afară de *usturoiū*, care e singur puternic, nu ai frică de nimic. Pe la miezul nopții poți merge ori unde ai vré, pe câmpii sau prin pădure, căci ori ce ți-ar eși înainte nu-ți póte face nici un rău.

Afară de *busuioc* și *usturoiū*, mai sunt și alte burueni bune de purtat la sine, precum *mătrăgună* și *cinsteș*, pentru dragoste, cinste și noroc.

Țerancele din *Bucovina*, cari pórtă cârpă, pun *usturoiul*, *cinsteșul*, *busuiocul* și cele-lalte într'o petecuță și le pórtă în cârpă în cap tótă vieța. Iar cele din *România* le pórtă în sîn, în brău sau în buzunar.

Țirgovețele, precum bună-órá cele din Siret, fac lucrul mai cu calcul, mai tivilichlú. Acestea însă sunt secrete ce nu se spun la nimeni; trebuie să ai multă trecere și încredere, ca să le poți afla.

Așa de Pasci, puind în blid *busuioc*, *usturoiū*, *smirnă* și *tămâie* (1), le sorocesci anume și ȓicci:

— Cum se bucură pasérile cerului și crengile pomilor și tótă creștinátatea pe lume de Învierea Domnului, așa să se bucure de fața mea ori cine m'a vedé!

Iar când mergi la o petrecere întrebuințându-le ȓicci:

— Mirositóre să fiú ca *busuiocul*; să se depărteze de mine ȓtot rêu și tot cugetul cel rêu și să piéră, cum piere tot fumul de smirnă și tămâie!

Cu *busuiocul* se frécă pe mâni, pe obraz, pe cap și pe trup; cu *tămâia* și *smirna* se afumă; iar cu *usturoiul* fac cruci pe mânuși, în lăuntrul mânușilor, în cioboțică, pe căpută, pe tălpi; mai fac cruce pe spate, pe piept; și când odată au închis ast-fel din tóte părțile drumul rêuului, bóla, farmecele și duhul cel rêu nu mai au pe unde intră, nici cum să dea în om *rahna*, *gara*, deochitura și pocitura, căci de! — multe feluri de ómení sunt la o petrecere: pot să fie de cei întorși

(1) Când se trimite de Pasci *blidul cu pască* la sfințit, femeile sciutóre țirgovețe din Siret pun în blid sub pască, ca și cele de la țéră, mai multe lucruri pentru a fi sfințite, cu cari ele apoi își săvirgesc fără greș lécurile și descântecele lor. Așa pentru dragoste, putere și sánătate între alte, pun *busuioc*, *usturoiū*, *smirnă* și *tămâie*, cari sunt bune pentru multe rele.

de la țită și atunci te deóche, pot să fie strigoí și atunci te pocesc; unuia îi plací, dar dece te-ar înghiți într'o lingură de apă... dar așa n'aú ce-ți face. Tótă rahna și gara lor, tóte săgețile otrăvitoare pornite din ochi, gânduri și guri rele cad fără putere la atingerea zalei de fier ce te încon-jóră; iar duhul cel necurat ce din umbră pândesce vr'un moment de slábiciune nu se póte nici el apropia. Fără grijă petrecí admirată și fericită, strălucită de frumusețe și veselie, sub protecțiunea drăgálașului *busuioc*, pe când cei răi crapă de ciudă.

Busuiocul și *usturoiul* cel sfințit îl sameni anume într'un loc curat și ferit în grădină, ca să se înmulțescă și apoi ce minuni la descân-tece și lécuri poți face cu el! Pe ómení de la mórte îi poți scăpa și pe fatá saú femeie ca sórele o poți face și de tóte urile și făcéturile o poți scăpa! (1)

Petica, cu care s'aú șters ouăle roșii de céră și care se pune sub pască și așa se sfințesce, se întrebuintéză atât la *běșica cea rea*, cât și la durerea de cap și de urechi.

Așa dacá are cine-vă *běșica cea rea* saú îl dóre capul, se afumă cu *petică* de acésta, iar de-l dor pe cine-vă urechile, se légă cu ea peste urechi. (2)

VIII.

DAREA PASCILOR.

Pe sub pólele Munților Apusení din *Transilvania* este datină ca, în Duminicile și sěrbătorile din Paresimí, preotul, după terminarea serviciului divin, să anunțe oral din úșa împěratěscă că aceia dintre sátení, carií doresc *să deà Pascile*,

(1) Elena Voronca, *D'ale poporului*, credințe din *Bucovina*, publ. în *Románul literar*, Bucurescí 1891, No 15, p. 114.

(2) Dat. Rom. din *Tereblecea*, dict. de Ir. Bulbuc, com. de P. Scrip-cariú;— a celor din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébán. — Mai pe larg veđi despre acéstă *petică* în cap. *Ouăle roșii*.

Sosind iarăși la locul, de unde s'a pornit, adecă lângă mescióră saũ analogion, ține celor de față o scurtă cuvîntare, dorindu-le tuturor sêrbătorii fericite și plăcute, și cu acêsta se încheie apoi întreg actul sfințirii.

Aici e însă locul să observăm că cei mai mulți inși nu duc la biserică numai pască de sfințit, ci dimpreună cu acêsta mai duc încă și o mulțime de alte obiecte, precum: vre-o câte-vă *ouă roșii* și vr'o câte-vă *ouă albe* fierte și curățite, apoi *slănină*, brânză nouă saũ *caș*, *cârnași*, *unt*, *sare*, *hrén*, *usturoi*, *busuioc* și *sămînță de busuioc*, *tămâie*, *smirnă*, o *pres-cure*, *făină*, *cuișóre*, *piper*, *potbal*, *sinelă*, precum și o bu-cățică din *petica* cu care s'aũ șters ouele cele roșii. (1)

noi se sfințesce pasca cam pe la opt ore dimineța în următorul mod: ómenii se pun în rînd împrejurul bisericii, descopêr pasca, preotul o sfințesce și stropesce cu aghiasmă, iar feciorii impușcă și trag clopetele; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnareșcul: «Pasca se sfințesce cam pe la opt ore, căci mergênd ómenii fórte dimineță la biserică, preotul pe timpul acesta sfințesce liturghia, și eșind ómenii nemijlocit după acêsta din biserică în ogradă și punêndu-se toți rînd cu pasca, de'naintea lor, preotul le-o sfințesce»; — a celor din Danila, com. de Vas. Nahaiciuc: «După serviciul *Invierii*, poporul ese cu pasca din biserică afară și nemijlocit după dînsul ese și preotul, care-i sfințesce pasca»; — a celor din Zaharesci, com. de Ars. Băițan: «Pasca se sfințesce cam pe la șese ore și anume în următorul mod: toți ómenii formêză douê rînduri față în față. După aceea vine preotul tãmâind cu cãdelnița și cãntãnd *Christos a 'nviat*. După aceea stropesce cu aghiasmă și cãntă iarăși *Christos a 'nviat*»; — a celor din Sânt-Ilie, com. de Lazăr Flociuc: «In đori de điuă ese preotul împreună cu ómenii din biserică afară și cu dînșii dimpreună mai scot și o cruce și douê prapure. După ce ese preotul, sfințesce pasca stropind legăturile cu pască cu aghiasmă»; — a celor din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macovei: «Pe la noi se face *Invierea* cam pe la trei ore, iară pasca se sfințesce pe la opt ore dimineța»; — a celor din Pãtrăuț, com. de Vict. Morariu: «Duminecă se scólă pe la mieđul noptii și grijesc un *blid*, în care pun la sfințit *ouă*, *pască*, *slănină*, *brânză* și altele, apoi merg la biserică. După ce s'a făcut điuă, es afară din biserică, se înșiră în douê șire și apoi preotul sfințesce pasca».

(1) Dat. Rom. din Zaharesci, com. de Ars. Băițan: «Dimpreună cu pasca se mai sfințesce încă și *usturoi*, *unt*, *sare*, *slănină* și *ouă roșii*, cari obiecte le întrebunțeză peste an spre lécuri»; — a celor din Bosanci, com. de Mih. Ivaniuc: «Lucrurile ce se mai pun dimpreună cu pasca la sfințire sunt: mai multe *ouă roșii* precum și vr'o câte-vă curățite, apoi o

Iar unde este datină de a se tăia un miel sau un purcel de Paști, nu unul îi duce și pre aceștia la sfințit, și anume purcelul tot-deauna cu o bucățică de hrén în gură. (1)

Temându-se însă ca nu cum-vă preotul să-I mustre, pentru că aduc și alte obiecte, pe lângă cele în deobște îndătinate, sau cei-lalți inși să-I ieă în batjocură sau rîs, de aceea blidul celor ce aduc și de aceste obiecte spre sfințire se pregătesc de cu séră ast-fel: se pune mai întâiu o pască mare de desubt, care e menită pentru cei de casă, pe pasca acésta se

bucată de *slănină*, o jumătate de *huscă de sare*. *tămăe de 2 cr.*, *hrén* și *sămînță de busuioc*;— a celor din Brăesci, com. de I. Pohóța: «De la fie-care casă se duce la sfințit câte *două pasci*, *patru ouă*, *hrén*, *slănină*, *sare*, *unt*, *usturoiū*, *sinelă*, precum și altele»;— a celor din Sf. Onufreiū, com. de Const. Ursachi: «Cu pasca dimpreună 'se sfințesc încă și următorele obiecte: *ouă*, *usturoiū*, *hrén*, *slănină*, *sare*, *unt*, *zahăr*, *caș*, *brănză*, *tămăe*, *cuișóre* și *petica* cea cu care s'aū șters ouele»;— a celor din Tișeuț, com. de P. Sologiu: «Copturile, cari se duc în ziua de Paști la sfințire, sunt *două pasci*, apoi *ouă roșii*, o bucată de *slănină*, *tămăe*, *hrén*, *zahăr* și *brănză* sau *caș*»;— a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan: «De odată cu pasca, care se sfințesc după slujbă, se mai sfințesc încă: *ouă roșii*, *slănină*, *sare* și *purcel fript*»; — a celor din Comănesci, com. de Tit. Georgian: «Tot-odată cu pasca, se sfințesc și *ouă*, *slănină*, *sare*, *lumîndri* și *tămăe*»; — a celor din Danila, com. de V. Nahaiciuc: «După miezul nopții, fie cât de întuneric, merg toți creștinii la biserică, ducend *pască*, *unt*, *brănză*, *ouă*, *slănină*, *usturoiū* și *hrén* ca să le sfințescă»; — a celor din Stupca, com. de G. Brătean: «Când se duce pasca la sfințit, se pun pe dînsa următorele: *usturoiū*, *sare*, *unt*, *slănină*, și *ouă roșii*»; — a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: «După ce s'aū spelat, ieău o strachină mare, în care se pune: *tămăe*, *hrén*, *slănină*, *brănză nouă* și nisce *ouă curățite*. După aceea pun o pască pe care se află cruce și o tae de rămăne numai crucea, și mai pun încă *două pasci*. Apoi merg la biserică cu pasca aceea ca să o sfințescă»;— a celor din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiū: «Cu pasca de odată se sfințesc și alte obiecte, precum: *slănină*, *ouă*, *usturoiū*, *sare*, *chiperiū*, și multe altele»;— a celor din Crasna, com. de Onufr. German: «Sămbătă séra fac *blidu*, în care pun trei pasci și o luminare de-asupra. Pe pasca cea de desubt pun: *usturoiū*, *slănină*, *cârnaș*, *unt*, *caș*, *ouă*, sau măcar unele din acestea.»

(1) Dat. Rom. din Bălăceana, com. de Vas. Jemna: «Pe pască mai duc la sfințire încă și *ouă roșii*, apoi *slănină* și *sare*, iară cei mai bogați încă și un *purcel fript*, căruia îi pun o bucată de hrén în gură. Cele mai multe dintre acestea le țin forte bine și le întrebuinteză la felurite bóle.»

așeză apoi toate obiectele cele mai bătătoare la ochi, de-asupra acestora alte două pasci, și anume una pentru preot și alta pentru sërmanî (1), iar de-asupra acestora prescurea, numită *Prescurea Pascilor*, care constă numai din patru bobite în forma crucii (2), apoi luminile, tămâia și ouăle roșii.

Nemijlocit după ce a sfârșit preotul de sfințit pasca, după ce a luat evangelia și crucea de pe analogion și s'a întors cu dînsele în biserică, începe și pălimariul, dimpreună cu doi epitropi, a luă de la fie-care ins câte o pască, o lumină, și câte unul sau două ouă roșii, drept răsplată pentru sfințire.

În unele locuri, pe lângă pască, lumină și ouă roși, mai este obiceiul de a luă de la fie-care încă și câte 2—5 cr. (3)

Atât pascele și ouăle acestea, cât și banii adunați, se împart pe urmă între preotul liturgisitor, cantorii bisericesci și pălimariu, și anume: două părți preotului, iară a treia parte între cantorii bisericesci și pălimariu.

Mulți însă au datină de a tăia una dintre pascele cele cu cruce în patru părți egale, a o pune ast-fel între alte două pasci și așa tăiată a o duce apoi la biserică.

Deci după ce a sfârșit acuma pălimariul de luat, fie-care își ieă legătura sa și după ce împărțesce pasca cea tăiată sau vre-o câte-vă păscuțe pe la ómenii *cei sërmanî*, cari se adună în ținterimul bisericii (4), se întorc cu toții acasă și se pun la masă.

(1) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Mich. Ivaniuc.

(2) Dat. Rom. din Boian, com. de d-l Vas. Turturean: «*Prescurea* se pune de-asupra pascei pentru sfințire. La strîngerea îndătinată a pascei și a ouălor pentru preot se ieău și trei bobite și numai una se lasă, care, aducându-se acasă, se împărțesce la căseni ca anaforă.»

(3) Dat. Rom. din Sf. Onufreiū, com. de Cas. Brébân: «O pască și o lumină se dă preotului»; — a celor din Danila, com. de Vas. Nahaiciuc: «După sfințirea pascei sau înainte de acésta, pălimariul cu dascălul strîng câte o pască, câte o luminare, câte-vă bobite de tămâie și câte 2 cr. de la fie-care»; — a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: «După ce s'a sfințit pasca, merge pălimariul și strînge de pe la fie-care om câte o pască, câte un ou roșu, câte o luminare și câte 4—5 cr.»; — a celor din Căndreni, com. de L. Poenariū: «Ómenii ieău pască și două ouă roșii și împestrate și le duc la biserică, și după ce le-au sfințit, o parte o duc a casă, iară ceea-laltă o lasă acolo.»

(4) Dat. Rom. din Pojorîta, com. de Ilie Flocea: «După aceea fac o

Înainte însă de ce încep a mânca din bucatele, ce se află pe masă, gustă mai întâiu din toate obiectele, câte s'aŭ sfințit împreună cu pasca, câte o bucațică mică, iară restul, afară de miel și purcel, cari se mănâncă tot în decursul sărbătorii Pascilor, se păstrează peste întreg anul, întrebuițându-se spre felurite lécuri (1), și anume:

Nafura. Din nafura saŭ anafura căpătată în ziua de Paști se pune în sarea vitelor, în credință că atunci vacile saŭ oile vor fêta mai multe vițele, respective mieluțe, decât vițel saŭ berbecuți. (2)

Crucea pascei. Când se apropie vre-o furtună mare amestecată cu grindină de sat, se ia crucea acésta și dându-se în cruciș cu dînsa asupra grindinei se dice:

— Precum s'a schimbat aluatul în cuptor și a luat altă formă și față, așa să se schimbe și furtuna care vine, și precum cu crucea se pot apêra toate relele, așa să se apere și pétra care vine! Aceste sunt cuvintele lui Dumnezeu, pentru că Is. Chr. s'a răstignit pe cruce!

pască cu cruce, adecă sucesc așa aluat și-l pun în cruciș de-asupra pascei. Acéstă pască o taie în formă de cruce și o pun în mijlocul blidului între alte două pasci, dintre cari cea de-asupra o ia preotul, iar bucațelele ce rămân, când o taie în forma crucii, le daŭ la săracii, cari se adună acolo în ținterim. >

(1) Dat. Rom. din Sf. Onufreiŭ, com. de Cas. Brébân: <Sfințirea pascei se face așa: Se pun într'o coșarcă de o mână vre-o *trei pasci*, vre-o câteva *ouă roșii*, *două luminii*, după aceea *busuioc*, *brânză*, *unt*, *slănină*, *usturoiŭ*, *hrén*, *sare* și altele, cari toate se sfințesc spre felurite scopuri, cam pe atunci când dic ómenii că sórele e de o prăjină. O pască și o lumină se dă preotului, iar cele-lalte pasci se mănâncă diminéța ca naură; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuță: <Cu pasca de odată se mai sfințesc încă și *ouă roșii*, *slănină*, *sare*, *usturoiŭ*, și *hrén*, cari le întrebuițéză după aceea de léc; > — a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: <*Tămăia*, *hrénul*, ouele cele curățite, *slănina* și *brânza* cea nouă se păstrează peste an și se întrebuițéză la felurite lécuri; > — a celor din Crasna, com. de Onufr. German: <Din obiectele acestea se ține câte o bucațică pentru feluritele lécuri; > — a celor din Căndreni, com. de L. Poenariŭ: <După ce se întorc a casă ieau și mănâncă întâiu pască sfințită și apoi din cele-lalte bucate. >

(2) Com. de d-l Ios. Olariŭ.

Făcând-o acésta, se crede că furtuna cu grindină se depărtéză de sat. (1)

Dacă se bolnăvesc vitele peste an, se ia crucea acésta saú și o altă bucățică de *pască sfințită*, se sfarmă mărunțel, se pune în tărițe și ast-fel se dá apoi vitelor de mâncare, iar vitele mâncând-o, se ȃice că se însănătoșéză. (2)

Lumina. Cu acésta, aprinȃndu-se, încunjură de trei ori vitele, ce aú *johnă*; (3) iar când e vre-o furtună mare, când fulgeră, tună și trăsnesce, se aprinde și, punȃndu-se de'naintea icónelor, se lasă acolo să ardă până ce trece furtuna. (4)

Tămâia. Când sunt cumpene grele, când fulgeră și tună adese, saú când plouă tare, atunci se aprinde tãmâie de acésta și se afumă cu ȃinsa pe la icóne. (5) Mai departe toȃi cei ce se sperie peste an, dacă se afumă cu tãmâie de acésta, le trece. (6)

Ouȃle curățite. Cel ce mănăncă ouȃ de acestea întâiași dată în ȃiua de Pasci, acela se ȃice, că este ușor peste an. (7)

(1) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, sat în distr. Rădăuțului, com. de d-l Petru Prelipcean.

(2) Dat. și cred. din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: «Din *crucea* aceea, care aú tăiat-o din pască, se lasă o bucățică și se dá la vite, când sunt bolnave»; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuță: «*Pasca sfințită* se întrebuintéză la mai multe lécuri. Dacă se bolnăvesc vitele, se sfarmă pască de acésta, se pune în tărițe și se dá la vite de mâncare».

(3) Dat. Rom. din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébán.

(4) Dat. Rom. din Comănesci, com. de Titus Georgian: «*Lumina* și *tămâia* de la Pasci se aprind la vremi rele, precum: la fulger, la grindină, la ploí, ș. a.»; — a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: «Când tună saú fulgeră adese, atunci se aprinde lumina și se ține aprinsă».

(5) Dat. Rom. din Comănesci, com. de T. Georgian; — a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnărescul: «*Tămâia* se aprinde în casă, când fulgeră saú tună tare»: — a celor din Sf. Onufreiú, com. de Const. Ursachi.

(6) Dat. și cred. Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu: «Dacă cine-vă se sparie și dacă-l afumă cu tãmâie de acésta, apoi îi trece»; — tot de acolo, com. de același: «Cu *tămâia*, care însemnézá tãmâia cu care s'a dus mama lui Is. și sora sa la mormintul lui Is. Chr. să-l afume, se afumă ómenii ca să nu se sparie peste an.»

(7) Dat. Rom. din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: «*Ouȃle curățite* și sfințite, dacă le mănăncă omul, este ușor peste an»; — a celor din Tișeuț, com. de T. Sologiu.

Afară de acesta unii usucă albuşul acestor ouă sfinţite şi când capătă vre-un om sau vită albăţă, atunci piséză albuş de acesta şi i-l suflă în ochi. (1)

Slănină. Acesta se întrebuinţază spre mai multe lécuri, precum: dacă face vre-o vită sau vre-un om vre-o rană, atunci se unge cu slănină de acesta şi-l trece. (2) Dacă peste an se bolnăvesce vre-un om sau vre-o vită şi dacă mănâncă sau se unge cu slănină de acesta, îi trece. (3) Dacă i s'a sclintit cui-vă vre-un picior sau vre-o mână şi se unge cu slănină de acesta, asemenea îi trece. (4) Dacă este cine-vă bolnav de friguri sau de altă ce-vă, se pune pe o lespede tămâie albă şi négră şi slănină şi se afumă bolnavul. (5) Dacă este cine-vă bolnav de gât sau îl dóre alt-cevă, se unge cu slănină de acesta. (6) Dacă vre-o vită *sângeră* sau pătimesce de vre-o altă bólă, i se dă slănină de acesta de mâncat. (7) În fine se mai întrebuinţază slănină de acesta încă şi la bólă *de dînsele*. (8)

Hrénul. Cine mănâncă hrén de acesta, când vine de la biserică acasă, acela se dice că este iute şi sănătos peste tot anul ca hrénul. (9) Iar dacă se pune prin cofele cu apă precum şi în fântâni, apa se curăţesce de toate aruncăturile ce se dau prin fântîni de cătră muerile cele pismuitoare, iar cea málósă capătă un gust mai curat şi mai plăcut. Mai departe se taie şi se dă în tăriţe la vite tot cu această presupunere, cugetând că cam pe timpul acesta umblă mai multe bóle, precum mai cu sémă *guşatul* oilor şi altele. (10) În fine hrénul acesta se întrebuinţază şi contra frigurilor. (11)

(1) Dat. Rom. din Mân. Homorului, com. de G. Macovei.

(2) Idem; — a celor din Sf. Onufrei, com. de Const. Ursachi: «*Slănină* e bună de răni, şi la vite, dacă au vre-o rană.»

(3) Dat. Rom. din Tişeu, com. de T. Sologiu.

(4) Dat. Rom. din Stupca, com. de G. Brătean.

(5) Dat. Rom. din Ilişesci, com. de G. Mihuţa.

(6) Dat. Rom. din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc.

(7) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Şt. Bodnărescu.

(8) Dat. Rom. din Băeşesci, com. de Vas Lucan.

(9) Dat. Rom. din Tişeu, com. de T. Sologiu; — a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc: «Ómenii mai sfinţesc şi hrén şi gustă din el îndată după ce au gustat din pasca sfinţită (nafură), ca să fie peste an sănătoşi şi iuţi ca hrénul»; — a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc.

(10) Dat. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóţă.

(11) Dat. Rom. din Sf. Onufrei, com. de Const. Ursachi.

Untul se pune în urechea unei vite, care are pohoieală sau pe care o dore vre un picior. (1)

Sarea se aruncă în apă spre întocmirea gustului și mai cu sémă o păstrează și o întrebuițeză la sfințirea fântânilor, în loc de altă sare. (2) O sémă însă o daū amstecată prin mâncarea vitelor, (3) sau o întrebuițeză și ca léc contra frigurilor și de albéță. (4)

Sinéla, și anume de ceea ce se întrebuițeză la vărui, dice că e bună de *cés reū*, și anume când îl apucă orī pe cine bóla acésta, atunci i se dá de béut sinéla de acésta în apă sau în alte béaturi, și bënd-o îi trece. (5)

Brânza nouă de primă-vară și *cașul* se pun de aceea cu pasca la sfințit, ca să nu șe mănânce dintru'ntâiū nesfințite, ci să fie sfințite. (6) Afară de acéstă cașul se întrebuițeză și ca léc contra frigurilor. (7)

Potbalul, lat. Tussilago farfara. Acesta se pune în mulgétórea vacilor cu apă, și cu flórea lui se spală apoi mulgétórea, anume ca vacile să deà lapte mult și bun și să fie untul galben ca flórea potbalului. (8)

Zahărul. Dacă are cine-và albéță la ochī, atunci se sfarmă zahărul. acesta și se suflă în ochiul cu albéță, atât la ómeni cât și la vite. (9)

Cuișórele sunt bune de pus pe măsele, când acelea te dor. (10)

Făina. Când se face la vre-o vită albéță pe vre-un ochiū, i se frécă ochiul cu făină de acésta sfințită în čiua de Pasci și apoi albéța se trece. (11)

(1) Dat. Rom. din Stupca, com. de G. Brătean.

(2) Dat. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóță.

(3) Dat. Rom. din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc.

(4) Dat. Rom. din Stupca, com. de G. Brătean.

(5) Dat. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóță.

(6) Dat. Rom. din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc.

(7) Dat. Rom. din Sf. Onufreiū, com. de Const. Ursachi.

(8) Dat. Rom. din Drăgoesci, sat în distr. Gura Homorului, com. de d-l George Forgaçi, invétător.

(9) Dat. Rom. din Sf. Onufreiū, com. de Const. Ursachi.

(10) Idem.

(11) Dat. Rom. din Stupca, com. de N. Jauca: «De cu sérá așézá fetele tóte copturille pe masă, iară într'o legătură pun vr'o câte-và pasci la sfințit.

Usturoiul. O sémă de femeî pun în blidul cu pască mai mulți căței de usturoiū, din causă că *usturoiul* sfințit, după credința lor, punându-se în pământ, nici când nu se strică, adecă nu putrețesce. (1) Afară de acésta usturoiul servesce spre alun-garea strigelor de la casă. (2) De aceea se și ung ușorii de la ușile grajdurilor cu usturoiū de acesta, anume ca să nu se apropie strigele de vite și cu deosebire de vacile cele mulgătóre, ca să le ieà mana. (3) În fine usturoiul acésta e bun de frecat pe ómenii cei bolnavi, (4) și cu deosibire cei ce aū *vătămătură*. (5)

Sēmînța de busuioc se sfințesce dimpreună cu pasca, de aceea ca *busuiocul*, care va răsări și cresce dintr'insa, să înfloréscă mai frumos și să miróse mai tare și mai plăcut ca de obiceiū (6). Iar cu firele de busuioc, cari se sfințesc, se afumă de regulă cei ce aū durere de urechi. (7)

Busuiocul e, după cum se scie, inspiratorul dragosteî; *usturoiul* scutul cel mai puternic în contra strigoilor și a strigóicelor, pociturilor și diochiturilor, precum și apărator de bóle; iar de mirosul *tămâiei* dracul fuge și nu se póte lipi de om. Tóte puterile acestea întărite cu puterea lui Dumneđeū devin un zid de apărare în jurul omului și nici un o dușman nu se póte apropià.

Înarmat cu aceste trei scuturi, chiar și nesfințite, dar so-

pe pasca cea de-asupra pun oué roșii și vr'o câte-và curățite, apoi *slănină*, *cârnaș*, precum și ca la o mână de *făindă*, dîcînd că acésta e bună de léc. și anume când se face la o vită albétă pe ochi, atunci se frécă ochiul cu albétă cu făina cea sfințită din ziua de Pasci și apoi albéta se trece».

(1) Dat. Rom. din Crasna, com. de Onufr. German: «Unele femeî pun de aceea mai multe căciulli de usturoiū, ca să se sfințéscă, pentru că usturoiul sfințit, după credința lor, punându-se în pământ nu se strică, nu putrețesce».

(2) Dat. și cred. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnărescul.

(3) Dat. Rom. din Mán. Homorului, com. de G. Macoveiú: «Usturoiul se întrebuintéază ca să fugăréscă strigele de pe lângă casă, și se unge ușa grajdului, ca să nu se apropie strigele de vite.

(4) Dat. Rom. din Stupea, com. de G. Brátean.

(5) Dat. Rom. din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébán.

(6) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc.

(7) Dat. Rom. din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébán.

rocite, afară de *usturoiū*, care e singur puternic, nu ai frică de nimic. Pe la miezul nopții poți merge ori unde ai vré, pe câmpii sau prin pădure, căci ori ce ți-ar eși înainte nu-ți pôte face nici un rău.

Afară de *busuioc* și *usturoiū*, mai sunt și alte burueni bune de purtat la sine, precum *mătrăgună* și *cinsteș*, pentru dragoste, cinste și noroc.

Țerancele din *Bucovina*, cari pörtă cârpă, pun *usturoiul*, *cinsteșul*, *busuiocul* și cele-lalte într'o petecuță și le pörtă în cârpă în cap tötă vieța. Iar cele din *România* le pörtă în sîn, în brău sau în buzunar.

Țirgovețele, precum bună-öră cele din Siret, fac lucrul mai cu calcul, mai tivilichlü. Acestea însă sunt secrete ce nu se spun la nimeni; trebuie să ai multă trecere și încredere, ca să le poți afla.

Așa de Pasci, puind în blid *busuioc*, *usturoiū*, *smirnă* și *tămâie* (1), le sorocesci anume și ȓicci:

— Cum se bucură paserile cerului și crengile pomilor și tötă creștinătatea pe lume de Învierea Domnului, așa să se bucure de fața mea ori cine m'a vedé!

Iar când mergi la o petrecere întrebuințându-le ȓicci:

— Miroșitore să fiu ca *busuiocul*; să se depărteze de mine tot răul și tot cugetul cel rău și să piéră, cum piere tot fumul de smirnă și tămâie!

Cu *busuiocul* se frécă pe mâni, pe obraz, pe cap și pe trup; cu *tămâia* și *smirna* se afumă; iar cu *usturoiul* fac cruci pe mânuși, în lăuntru mânușilor, în cioboțică, pe căpută, pe tălpi; mai fac cruce pe spate, pe piept; și când odată au închis ast-fel din tôte părțile drumul răului, bóla, farmecele și duhul cel rău nu mai au pe unde intră, nici cum să dea în om *rahna*, *gara*, deochitura și pocitura, căci de! — multe feluri de ómeni sunt la o petrecere: pot să fie de cei întorși

(1) Când se trimite de Pasci *blidul cu pască* la sfințit, femeile sciutóre țirgovețe din Siret pun în blid sub pască, ca și cele de la țéră, mai multe lucruri pentru a fi sfințite, cu cari ele apoi își săvırșesc fără greș lécurile și descánțele lor. Așa pentru dragoste, putere și sánătate între alte, pun *busuioc*, *usturoiū*, *smirnă* și *tămâie*, cari sunt bune pentru multe rele.

de la țită și atunci te deoche, pot să fie strigoii și atunci te pocesc; unuia îi plăci, dar de ce te-ar înghiți într'o lingură de apă... dar așa n'aũ ce-ți face. Tótă rahna și gara lor, tóte săgețile otrăvitoare pornite din ochi, gânduri și guri rele cad fără putere la atingerea zalei de fier ce te înconjură; iar duhul cel necurat ce din umbră pândesce vr'un moment de slăbiciune nu se póte nici el apropia. Fără grijă petreci admirată și fericită, strălucită de frumusețe și veselie, sub protecțiunea drăgălașului *busuioc*, pe când cei răi crapă de ciudă.

Busuiocul și *usturoiul* cel sfințit îl sameni anume într'un loc curat și ferit în grădină, ca să se înmulțescă și apoi ce minuni la descânțece și lécuri poți face cu el! Pe ómenii de la mórte îi poți scăpa și pe fată sau femeie ca sórele o poți face și de tóte urile și făcăturile o poți scăpa! (1)

Petica, cu care s'aũ șters ouăle roșii de cêră și care se pune sub pască și așa se sfințesce, se întrebuințază atât la *bêșica cea rea*, cât și la durerea de cap și de urechi.

Așa dacă are cine-vă *bêșica cea rea* sau îl dóre capul, se afumă cu *petică* de acêsta, iar de-l dor pe cine-vă urechile, se légă cu ea peste urechi. (2)

VIII.

DAREA PASCILOR.

Pe sub pólele Munților Apusenii din *Transilvania* este datină ca, în Duminicile și sêrbătorile din Paresimii, preotul, după terminarea serviciului divin, să anunțe oral din ușa împêrătescă că aceia dintre sâtenii, cariĩ doresc *să deã Pascile*,

(1) Elena Voronca, *D'ale poporului*, credințe din *Bucovina*, publ. în *Românul literar*, București 1891, No 15, p. 114.

(2) Dat. Rom. din *Tereblecea*, dict. de Ir. Bulbuc, com. de P. Scripcariu;— a celor din Sf. Onufreiũ, com. de Cas. Brébân.— Mai pe larg veđi despre acêstă *petică* în cap. *Ouăle roșii*.

adecă pânea și vinul cu cari aũ să se cuminice poporenii în ziua de Pasci, să facă de timpuriu cunoscut preotului.

Cu *darea Pascilor*, care se face de cătră unul saũ și mai mulți asociați, sunt în părțile amintite, și mai ales pe la Benic, împreunate mari cheltueli.

Persóna adecă, care *dă Pascile*, trebuie să cumpere doué saũ trei ciubere și donicuțe noué, frumos sculptate și încrestate. Aceste ciubere se umplu în Mercuria mare séra cu vin curat și apoi, acoperindu-se bine, se duc în dimineța Joii mari la biserică, unde se așeză în altar dimpreună cu 7 saũ 14 pânișóre de grău curat frământate și cópte de prescurărița parohiei. Se cumpără 2 saũ 3 óle mari cu câte doué torți smălțuite și linguri de *pacfon*, un cuțit nou și un *cărpător* (scândureà), pe care se taie pânea în bucățele pătrate în forma zaharului cubic. Pânea amestecată cu vin întocmai ca *cuminicătura* se așeză în óle acoperite cu năfrâmi mari de *pěr* (lână) saũ de mătase, cumpérate noué-noué din tîrg.

Tóte aceste articole le procură cu cheltuéla sa acela care *dă Pascile* și care pe de-asupra mai plătesce cu bani gata și *rugăciunile de deslegare*, cari se cetesc de preot, după terminarea serviciului divin, în *zorii zilei de Pasci*.

Pascile, adecă pânea și vinul, se sfințesc saũ, cum dice poporul, se slujesc de preot în Joia mare la amiađi cu cea mai mare solemnitate.

Invierea împreunată cu liturgia și cetirea rugăciunilor de deslegare se face des-de-nópte, în cât când se revarsă de ziua preotul începe să deă Pascile din ușa altarului, cantorul mai la o depărtare și *fétul* saũ, cum îi mai dice, *crâsnicul* din tinda bisericii, ținând fie-care în mână óla așezată pe năframă, ca să nu cadă jos vre-un mieđ de pâne saũ picătură de vin.

Cei ce aũ asistat la serviciul divin ieaũ *pascile* la biserică, iar pentru cei ce aũ rămas a casă le duc în pahare saũ ulcicuțe înfășurate în *merindețe* saũ batiste.

Cei ce *ieaũ Pascile* în biserică saũ le duc acasă daũ persónelor, cari *daũ Pascile*, câte un ou roșu saũ câte un crițar.

A doua zi de Pasci, după eșirea din biserică, gazda care a oferit pascile dá *Prânzul Pascilor*, la care sunt chemate

fețele bisericesci și dignitarii comunali, precum și finii, cumnații și alte némuri de ale gazdei și care ține numai până la vecernie, când plécă apoi cu toții la biserică.

A treia zi de Pasci, se impart obiectele Pascilor între preot și cantor, făcându-se óre-carî părți și diecilor (cântăreții la strană), fétului și clopotarului.

În *Ofenbaia*, *Abrud*, *Buciumanî*, și în special în *Valea-albă* și *Muncel*, se dau Pascile, după ce se sfințesc, amestecate cu vin și cu apă, ca și în Munții Apusenî, cu aceea deosebire numai că pânișórele sau prescurile din aceste comune sunt mai numai ca nisce crucerî de mari. (1)

În alte locuri, precum bună-órá în *Satu-lung*, *darea* sau *împărțirea pascei* nu se face în vin ca prin cele-lalte părți ale *Transilvaniei*, ci ea se face simplu.

În acéstă comună, după eșirea cu *Invierea*, îndată ce s'a cântat canonul Invierii, se sistéză serviciul divin și preotul împarte poporului *pasca*, fără ca să plătescă cine-vă vre-un ban, de óre-ce sfințirea pascei acesteia o plătesce mai înainte câte un credincios evlavios în mod tainic.

Poporul, după acésta, merge acasă de se spală și se îmbracă în haine curate de sərbătóre, și pe la órele cincî sau șese, când aude tóca, se adună din nou la biserică la s-ta liturgie. (2)

Pe la *Retég*, Pascile acestea se coc Mercurî din sėptémána patimilor, iară Vinerî din aceeași sėptémánă se sfințesc, dar numai în ziua de Pasci se dau credincioșilor de mâncare.

Pe unele locuri se dau în vin, se dumatică adecă mărunțele în óle nouă, *ciubere*, ori alte vase nouă, se pune vin în ele și se dá apoi credincioșilor câte o linguriță în gură; de regulă se dau cu lingură de lemn.

Pruncilor, cari nu putură veni la biserică, li se duc pasci acasă în pahar de sticlă ori de lut; asemenea și celor-lalți membri ai familiei, cari nu putură veni la biserică. Sfărîmături de pasci sfințite se dau și animalelor celor curate adecă celor rumegătóre, în nutreț spre mâncare. (3)

(1) Com. de d-l T. Frâncu.

(2) Com. de d-l Domețiú Dogariú.

(3) Din Ms. d-lui Pop-Reteganul.

În *Valea Jiului* se asociază câte 10—12 fruntași din sat, ca să dea *pascile*. Aceștia procură pe speșele lor făina de grâu necesară, din care se pregătesc pâinea numită *Pasci*. Apoi, tot ei cumpără, după mărimea satului, 10—20 de vedre de vin, pe care în *Joia-Mare*, dimpreună cu pâinea îl duc la biserică spre sfințire. În zilele Pascilor apoi, mestecând pâinea cu vin, o mănâncă din oile nouă de lut. (1)

Pascile însă, despre cari ne-a fost vorba până aici, sunt usitate nu numai în *Transilvania*, ci și în unele părți din *Muntenia*. Iată ce ne spune în privința acésta d-l D. Elefterescu:

«Când vorbim despre datina Pascilor în Biserica românească, nu înțelegem sârbătorea cea mare a Invierii Mântuitorului Iisus, ci înțelegem datina ca, în Duminica Invierii Mântuitorului, fie-care creștin să primescă mai întâiu în biserică pâne și vin binecuvîntat de preot, și numai după aceea să mănânce alte bucate.

«Acésta datină la cei mai mulți li se pare curiosă, fiindcă nu se pôte dice nici decum că este generală în biserica răsăritului, și ast-fel nu se pôte consideră ca aparținătoare de ritul ortodox răsăritean. Din cauza acésta mulți au considerat-o de o datină special românească, ba încă specială numai a Românilor Ardeleni și Munteni; de aceea în Ardel au și început a-i cercă originea.

«Datina de a luă în Duminica Invierii Mântuitorului înainte de mâncare pâne udată în vin, sub numele de *Pasci*, este o datină, despre care ritul bisericii răsăritului nu conține nicăiri nici o rugăciune de binecuvîntare; de altă parte, între toate popórele de ritul grecesc, nu se observă la nici unul afară de Români și numai la Români din *Ardel* și *Muntenia*, căci la Români din *Moldova*, *Bucovina*, *Basarabia* și *Macedonia* nu există acésta datină.

«Ritul bisericii răsăritului prescrie rugăciune pentru binecuvîntarea bucatelor de dulce în ziua de *Pasci*; însă ni-

(1) Simeon Zehan, *Trăsături din viața poporului român din Valea Jiului*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. LVI, Brașov 1893, No. 143, p. 2.—Com. de S. Sa I. Muntean, preot în Sighișóra: «Pascile la noi se dau fără de vin, numai pâne pregătită anume, și se'mparte pentru fie-care persónă o bucată, ca d. e. anafora.»

căiri nu se află nici cea mai mică amintire despre binecuvîntarea pascilor.

«In fața unei datini de o parte atît de singulară, iar pe de altă parte atît de asemănată cinei Domnului celei calvinesci, cu tot dreptul se întrebă omul: oare nu este ea o amintire tristă a domniei Principilor calvinii în Ardél și a suferințelor de pe atunci ale bisericii românesce din Ardél ?

«Istoricul Petru Maior a fost cel d'întăi, care a susținut părerea că Pascile acestea nu sunt alt-cevâ decăt cuminicătura calvinescă rămasă la Români din Ardél din timpurile acelea de tristă memorie, când Principii calvinii ai Ardélului au făcut încercări cu diverse mijlôce de a calvinii pre Români.

«Iată ce dice Petru Maior în *Istoria bisericii Românilor*, din 1813: «La 1643, fiind ales episcop al Ardélului Ștefan Simion Pap, Principele George Racoți a dat un chrisov episcopului Simion, împreună și cu un catechism în limba românescă foarte blestemat. Acel chrisov pòrtă data de 1684 August 19, în care se prescrie 15 puncte sau instrucțiuni; care la numărul 4 al acelei instrucțiuni se bagă între Români comunicătura cea calvinescă, care se află până astăzi și la uniți și la neuniți în Ardél, măcar că numai ca o ceremonie se ține. Este adevă datină și în biserica Grecilor și în a Românilor, ori când se slujesce sfânta liturgie, preotul slujitor, după sfîrșitul liturgiei, să împartă la ómenii cei ce nu s'au cuminicat pâne de aceea, din care fu scósă partea aceea, ce s'a jertfit; care obiceiú între tóte némurile ce sunt de lege grecescă, precum și între Români din Ardél, osebit se ține în ziua de Pasci Ci creștiniilor altor némuri de lege grecescă, pãrticica aceea o ieau neumidită; iar Români din Ardél o ieau întinsă în vin și nu numai celor în vîrstă, după cum se poruncesce în ziua instrucțiune, ci și pruncilor sugători încă se dă. Pentru aceea și pe înșiși copiii cei sugători, spre ziua de Pasci, de la miezul nopții până la vremea când se împarte ziua pâne întinsă în vin, cu tiranie îi silesc la ajun; ba drumarul de nu va puté ajunge în ziua de Pasci la vre-o biserică, unde să se împartășescă din ziua pâne întinsă în vin, nu cutéză a lăsă postul Pascilor, ci până atunci îl tot ține, până când se face pãrtaș pãniilor aceleia. Ba și aceia cari se cuminică cu sfînta taină a Eucharistiei în ziua de Pasci nu se odihnesc până nu se

împărtășesc din șa pâne ceremonială. Decî nefind nicăiri afară de Ardél în bisericile cele din legea grecescă obiceiū de a luă în șaia de Pasci anafură întinsă în vin, și socotind cele ce mai sus am spus despre lucrul acesta, nu pôte fi îndoielă cum că ceremonia aceea de a băgă pâne în vin în șaia de Pasci este urma a cinei saū a cuminicăturii calvinesci, și acêsta atunci când se făcea silă cunoscințelor Românilor în Ardél, fu acolo între Români băgată.»

«Ritul oriental, ce este drept, nu ne arată nicăiri datina Pascilor chiar în forma aceea, în care se află la Români din Ardél și din Muntenia.

«După cercetările ce am putut face la Români din Moldova, Bucovina, Basarabia, Macedonia, la Greci, Sirbi și Bulgari, asemenea și la Ruși, nu există acêstă datină, care există numai la Români din Ardél. Când șaicem Români din Ardél, înțelegem pe toți Români din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș; și la Români din Muntenia.

«Acum este un lucru curios, cum acêstă ceremonie s'a introdus numai la Români din Ardél și Muntenia?

«Calvini, când aū introdus cuminicătura lor la Români, nu s'aū îngrijit să delătore mai întâiū cuminicătura cea veche; căci cuminicătura cea veche a rămas în biserică la Români neschimbată. Români cuminecătura acêsta n'aū numit-o nici odată cuminicătură, ci *Pasci*; ba în unele locuri în *Muntenia* îi mai șaic și «*Pasci de cel mic*;» de unde se vede, că atunci când s'a introdus, nu s'a introdus ca cuminicătură, ci ca alt-cevă.

«Mai adăogăm la acêsta și împrejurarea aceea că timpul persecuțiunilor principilor calvinesci a fost prea scurt, pentru ca la un popor să se introducă și înrădăcineze așa tare o datină ca *Pascile*; și mai cu deosebire la Români de aici din *Muntenia*, cari nu aū avut cătuși de puțin persecuțiuni din partea Calvinilor.

«Deci acêstă datină la Români de peste munți, după probabilitatea ce ne-o dă Petru Maior, putem șaice că este urmă din cuminicătura calvinescă; dar pentru Muntenia este o enigmă, nici o rașă de lumină nu ne-o pôte explică.» (1)

(1) *Albina*, an. II, Bucuresci 1899, p. 930—933.

IX.

STRIGÓICELE.

Strigoii, numiți în Banat și *strigonii*, și *strigele*, *strigóele* sau *strigóicele*, numite în Banat și *strigóne*, sunt, după credința și spusa Românilor de pretutindeni, de două feluri, și anume: unii mitici, iar alții reali. Cei mitici sunt un fel de spirite necurate și rele, cari numai rar când se arată oamenilor în chip omenesc; cei reali însă au chip omenesc, ca toți oamenii, și petrec împreună cu aceștia până la moarte, iar după ce mor se prefac și ei în *strigoii* și *strigóice* adevărate, adică în spirite rele, dacă, când se immorminteză, nu se implântă în mormintul lor un par, care să ajungă până în corp și să le străpungă inima.

Strigoii și *strigóicele* în chip omenesc se pot cunoște dintre cei-lalți oameni pe aceea că au codă, adică vârful spinării lor e prelungit în formă de codă. (1)

Strigóicele cu chip omenesc se destinază încă înainte de nascere, ca să fie *strigóice*.

Sunt însă și de acele *strigóice*, pre cari moșa le ridică la acest rang de loc după nascere, rostind cuvintele:

«Tu să fii *strigóică de lapte*, — tu de furcă, — tu de sapă, — tu de mătură, — tu de secere, — și așa mai departe.

Și pre care a făcut-o moșa strigóică, strigóică rămâne în veci și pururea.

Cele mai primejdioase însă dintre toate *strigóicele* sunt cele furătoare de lapte. (2)

Atât *strigoii-spirite* cât și *strigoii-omeni*, mai ales însă *strigóicele*, fac omenimii foarte multe neplăceri, neajunsuri și daune. Ba, nu odată și nu unul trebuie să-și răpue chiar și viața din cauza lor.

(1) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de G. Jemna: «*Strigóicele* sunt nisce femei cu codă, cari umblă numai la miezul nopții prin sat și ieau laptele de la oi și de la vite».

(2) V. P. Sala, *Datine populare*, publ. în *Gazeta poporului*, an. II, Temišóra 1887, p. 5.

Dar nici o faptă fără răsplată !

Fac *strigóicele* multe neplăceri și daune ómenilor, dar și aceștia încă le vin une-orí de hac, când pun mâna pe dinsele.

Iar acésta se póte întîmpla mai ales în ȕiua și a doua ȕi de Pasci.

Așà, dacã luãm în ȕiua de Pasci lingura cu care s'a mes-tecat óla cu *roșelele* ouėlor și o punem dupã cureã (șerpar) și apoi, când se scóte ciurda la pãscétóre, ne suim într'un pom înalt, atunci vedem pre tóte *strigóele* cum merg ne-vėđute cu ciurda spre a luã laptele de la vaci. Cea mai mare *strigóe* e cãlare pe taurul satului. Ele, cum se apropie, te simt. Decí se grãbesc la tine și amenințându-te ca nu cum-vã sã spuĩ cuĩ-vã cele vėđute, te imbie sã te dai din pom jos. Dar tu sã nu te dai înduplecat, cã apoi poți pune mâna pe ele și faci cu dinsele ce vrei. (1)

Mai departe, dacã prinđi un șérpe înainte de Pasci, dacã-ĩ tai capul cu un ban de argint, și apoi îi bagĩ trei fire de aiũ în gurã și ast-fel il ții în ȕiua de Pasci în sîn la bi-sericã, atunci încã veđi *strigóele*. (2)

În fine care petrece *Lunia Pascilor* stãnd pe un pod, acela asemenea vede tóte *Strigóele* ce trec pe acolo.

Și precum se pot vedé *strigóele* sau *strigóicele-spirite* în ȕiua de Pasci, tot așà se pot cunósce în ȕiua acésta și *strigóicele-femei*, precum și tóte *vrãjitórele*, cari nu-s cu mult mai bune decãt strigóicele adevérate, ba une-orí chiar și mai rele.

Așà, ómenii cari mãnãncã brãnzã în Sėptemãna albã, string brãnza de pe dinđi într'o hãrtiuță în Lunia întâia din postul mare și o pãstrézã pãnã în Dumineca Pascilor. În Dumineca Pascilor, luãnd și ducẽndu-se cu hãrtiuța la Inviere, pot cunósce tóte strigóicele și vrãjitórele și cunoscẽndu-le

(1) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul; — W. Schmidt, op. cit. p. 8: «Cine pune astãđi (în ȕiua de Pasci) în briũ lingura, ce a stat în óla cu colorĩ, în care s'au fiert ouele de Pasci, și se sue apoi pe un arbore la cea mai de aprópe mãnare la cãmp a vitelor, cunósce tóte *strigóicele*, dintre cari cea mai bãtrãnã și mai rea merge cãlare pe taurul satului. Rugãndu-se și amenințãnd vin ele apoi și voesc a silĩ pe acel om, ca sã nu le descopere».

(2) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul.

și le însemnează bine, ca peste an să se pótă feri de dînsele, căci numai în ziua de Pasci le póte cunósce, mai pe urmă însă nu (1).

Vrăjitoarele carî, după cum am spus, se pot cunósce numai în Dumineca Pascilor, sunt fórte palide la față și aú ochii fórte roși; se cîntă fórte tare de durere de picióre și le cuprinde necontentit fiorî și o frică grozavă, mai ales când aud clopotele și împușcând la *Inviere* (2).

X.

M A S A.

Cei mai mulți Români din *Bucovina*, carî se întorc cu pasca de la sfințit, ajungênd a casă, nu intră de a dreptul în năuntrul acesteia, ci se duc mai întâi în grajdiul, poiata saú ocolul, în care se află vitele, și pun câte de trei orî legătura cu pască pe capul fie-cărei vite, dacă-s puține, iar dacă-s mai multe, apoi numai pe capul unora dintre dînsele (3).

Eșind din grajd saú ocol, se duc unde se află câniî le-gați, le daú tuturora câte o bucățică de năfură de mîncat, în credința că nu turbă, și după acésta îi slobod din lanț (4).

Și abiă după ce aú făcut acésta intră în casă și, puind fie-căruia legătura saú blidul cu pasca pe cap, dic: *Christos a 'nviat*. Iară cei de față rěspund: *Adevěrat c'a 'nviat* (5).

(1) Dat. și cred. din Băeșesci, com. de Vas. Lucan; — Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Mărțișor 28.

(2) Cred. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul.

(3) Dat. Rom. din Danila, com. de Vas. Nahaiciuc.

(4) Dat. și cred. Rom. din Crasna, com. de Onufr. German: «Diminěța după ce a sfințit preotul pasca, se duc cu toții pe acasă. Înainte însă de ce intră în casă cu blidul, daú o bucățică de năfură și la căne, și cînd că nu turbă, și apoi îi daú drumul din lanț.»

(5) Dat. Rom. din Danila, com. de Vas. Nahaiciuc; — a celor din Crasna-com. de Onufr. German; — a celor din Băeșesci, com. de Vas. Lucan:

Apoi mulțumind lui Dumnezeu din adâncul inimii lor pentru c'au ajuns *Sfintele Paști* cu bine și sănătate, se pun cu toții la masă, gustă mai întâiu câte o bucățică de natură și pască sfințită, precum și câte o fălioră din obiectele celea ce s'au sfințit împreună cu pasca, apoi încep a mânca și din cele-lalte bucate câte se află pe masă.

Pentru cei ce sunt departe prin munți pe la vite și prin urmare nu pot lăsa vitele singure ca să mērgă în ziua de Paști la Înviere și după acēsta acasă ca să stea cu cei-lalți membri ai familiei la masă, se aduce și li se trimete *natură sfințită* Sâmbătă séra sau chiar și mai nainte, anume ca în ziua de Paști să mănânce mai întâiu *natură* și apoi pască, precum și alte bucate de fruct, cari li se trimet asemenea Sâmbătă séra (1).

În unele părți din *Bucovina*, precum bună-óră în Boian, când se întorc cei ce au fost la biserică acasă, se așterne un lăicer de la ușă până la masă, și cel ce vine cu pasca merge pe așternut până la masă, pune pe acēsta pascile, taie dintr'una, și anume din cea cu cruce, mai multe bucăți câte socote că se vor mânca, și apoi pune cuțitul jos și îl calcă. După acēsta vin și cei-lalți căsași și îl calcă și aceștia cu toții pe rînd.

Sfîrșindu-se ceremonia acēsta, capul familiei împărtesce fiecareia din bobita de preseure și din pasca sfințită câte o bucățică, pre care o mănâncă cu toții ca anafură. Apoi se pun cu toții la masă și încep a mânca și din cele-lalte bucate, cari se mai află pe acēsta, și anume după ce au gustat mai nainte din toate cele sfințite câte-o bucățică (2).

În *Moldova*, după ce es de la *Înviere* și vin după sfințirea pascei de la biserică acasă, dau *Christos a 'nviat*, și apoi cei tineri sărută mâna la tată, la mamă, la socri, precum și la cei mai bătrâni. Pe urmă femeea sărută mâna bărbatului, care este stălpul casei, iară el o sărută pe amândoi obraji.

«Pasca sfințită se mănâncă ca natură»;—a celor din Sânt-Ilie, com. de L. Flociuc: «După aceea, adecă după sfințire, se'ntorc acasă și totă familia se pune la masă și ospetéză.»

(1) Dat. Rom. din munții Bucovinei, com. de Ilie Flocea.

(2) Com. de d-l Vas. Turturean.

Și asta din cauză că, amăsurat datinei apucate din moși-strămoși, în timpul celor trei zile ale Pascilor, acela căruia i se sărută mâna să sărute pre celălalt pe amândoi obrajii. Și apoi, fiind masa curat și frumos pregătită, se așază cu toții împrejurul ei, gustă mai întâiu pască sfințită și ou sfințit și apoi mănâncă și din celelalte bucate, bea și se veselesc (1).

În *Transilvania*, precum bună oră în Retég, e asemenea datină ca, după eșirea de la biserică să mănânce mai întâiu *pască slujită* și *slănină slujită*, care se slujesc în biserică (2), cu acea deosebire numai că sub *pasca* Românilor din unele părți ale Transilvaniei, după cum am avut ocaziune a ne încredința când ne-a fost vorba despre *Darea Pascilor*, se înțelege cu totul altă coptură decât cea a Românilor din *Bucovina* și *Moldova*.

Mai departe, tot în *Transilvania*, e datină ca tatăl familiei, după ce s'a gustat din pasca și slăcina slujită, să ieșă un ou slujit, să-l spargă, să-l taie în atâtea bucățele, câți căseni are, și apoi să dea fie-căruia câte o bucățică din el.

Acastă împărțire de ou însemnă că, rătăcindu-se cineva peste an pe căi necunoscute sau în alt loc unde-vă, și neputând nimeri calea, dacă numai se gândesce la aceia cu cari a mâncat ou în ziua de Paști, îndată i se deschid ochii și nimeresce calea (3).

În *Bucovina* și *Moldova* se mănâncă *ouă curățite* și astfel sfințite, mai mult pentru ca să fie cu toții în decursul întregului an sănătoși ca oul (4).

Iar după ce mănâncă ouă, e bine, după credința celor mai mulți Români, atât din *Bucovina* cât și din *Moldova* și *Transilvania*, să mănânce, înainte de alte bucate, pește prospăt, ca totă vara să fie vioiu ca *svirluga* (5).

(1) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 78; -- El. Sevastos, *Sărbătorile poporului*, publ. în țiar cit., p. 155.

(2) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul.

(3) Idem, com. Vama.

(4) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 78 și 79; -- El. Sevastos, *Sărbătorile poporului*, publ. în țiar cit., p. 155.

(5) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 79; -- Com. de d-l Domițiu Dogariu: «In multe părți din Transilvania se susține că în ziua de Paști e bine să aibă la prânz și pește prospăt, în credință că au să fie iuți ca peșcii peste tot anul.»

Asemenea se crede și se ține că în decursul mesei din ziua de Paști nu e bine ca omul să bage mâna în solnița cu sare, că atunci i se vor *năduși*, asuda, mâinile peste tot anul (1).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei*, precum bună-ora cei din Ohaba-mâtnic, cred că dacă strâng toate oșele de la o găină tăiată în ziua de Paști, și le aruncă peste casă zicând: «*Uliule! iacă-ți partea ta!*» atunci uliul, în anul acela, nu se mai atinge de găinile și puii acelei case (2).

În fine mai e de amintit încă și aceea, că în ziua de Paști cei mai mulți Români au datină în decursul mesei nu numai să nănânce și să bea cu un fel de lăcomie, după un post așa de îndelungat și greu, cum e Postul mare, care ține șapte săptămâni neîntrerupt și în decursul căruia n'au mâncat de fel de fruct, ci tot-odată caută să fie cât se poate de veseli, căci țic ei, și cu totă dreptatea, că *numai odată pe an e Pascile* (3).

După ce au mâncat acuma și s'au săturat, sau ce-vă și mai înainte de acesta, fie-care gospodar ia un *ou roșu* și ciocnesce cu soția sa, apoi cu copiii și pe urmă cu toți cei-lalți pe rând, zicând fie-căruia: *Christos a 'nviat!* iară cei-lalți răspundând: *Adevărat c'a 'nviat!* (4)

Și asta se face, parte de bucurie, pentru că au ajuns Pascile sântoși (5), parte pentru că, după credința generală, toți cei

(1) Com. de d-l Ios. Olariu; — C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 80: «In ziua de Paști cine va pune mâna pe sare, totă vara i se vor înăduși mâinile (va asudă).»

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 80.

(3) Dat. Rom. din Sânt-Ilie, com. de Lazăr Flociuc: «După ce a sfințit preotul pasca, merg ómenii pe acasă, și cum ajung și întră în casă țic: *Christos a 'nviat!* Iar cei din casă răspund: *Adevărat c'a 'nviat!* După aceea se pun cu toții la masă și ospetéză, cinstesc și se veselesc, pentru că *numai odată pe an e Pascile*»; — a celor din Pojorita, com. de Ilie Flocea.

(4) Dat. Rom. din Boian, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Stupca, com. de N. Jauca.

(5) Cred. Rom. din *Banat*, com. de d-l Ios. Olariu: «In ziua de Paști ciocnesc Românii noștri ouă roșii de bucurie c'au ajuns Pascile sântoși.»

ce ciocnesc unul cu altul ouă roșii în ziua de Paști se întâlnesc pe cea-laltă lume (1).

De ciocnit ciocnesce fie-care, de mâncat însă rar unde și rar cine mănâncă *ouă roșii* în ziua de Paști, și mai ales în *Moldova* și *Banat*, creșându-se că celui ce mănâncă i se fac peste tot anul buboie pe corp (2).

Și cine va mânca ouă roșii, să le mănânce nesărate, căci alt-fel i se vor înroși mâinile, și mai nainte de a începe a mânca cel d'întâiu oă roșu. e bine să se frece cu el pe obraz, pentru ca să fie rumen peste tot anul, și apoi să ciocnescă (3).

Sfirșind de mâncat și de băut, se scólă cu toții de la masă, își fac cruce, mulțumesc încă odată din adâncul inimii lor lui Dumnezeu, pentru că i-a învrednicit a ajunge *Sfînta Inviere*, și apoi se duce fie-care în tréba sa. Așă, feciorii și fetele, băetani și copilandrele, toți gătiți în hainele cele mai nouă, mai scumpe și mai frumoșe ce le aă, se duc la biserică, ca acolo să petrecă restul zilei, ciocnind și trăgând clopotele; băeții și copilele se duc pe la vecini și némuri, parte ca să capete *Moși* și parte ca să ciocnescă și ei, iar gospodarul și gospodina rămân acasă, căci cei căsătoriți aă datină ca în ziua de Paști să nu se depărteze după *Inviere* și până la *vecernie* nicăeri de a casă.

Și pe când gospodarul ese din casă ca să mai vadă cum și ce mai este pe afară, pe atunci gospodina se dă și strînge toate obiectele cele sfințite, punându-le într'un loc anumit și păstrându-le acolo cu cea mai mare grijă, ca la timp de nevoie să le aibă din demână, căci toate obiectele acestea, după cum am arătat dejă în cap VII aă o însemnătate deosebită, mai cu sémă pentru felurite lécuri (4).

(1) Com. de d-l Vas. Turturean și Nech. Jauca.

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 78—79: «Inainte de a mânca din bucate, după ce s'aă săturat și hiritisit, e bine ca mai întâiu să mănânce *ouă albe*, căci cel ce va mânca întâiu ouă roșii va face buboie»; — Com. de d-l Aur. Iana: «Se ciocnesce cu ouă, iar în ziua primă nu-i bine să mănânce, căci i se fac omului *buboie* pe corp.»

(3) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 79.

(4) Cred. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóță.

Cu tóte însă că gospodarul și gospodina rămân acasă și cu tóte că, afară de cele arătate, nu mai aũ alta nimic de făcut, căci în ziua de Pasci nici măcar foc nu este ertat a face (1), totuși în acéstă zi mare nimeni nu se culcă să dórmă (2), afară de ómenii cei mai bătrâni (3).

Cine dórme în ziua de Pasci, acela nu numai că va fi tot anul somnoros și leneș, nu numai că-i va plouà plóea poplogul (finul), ci vine tot-odată și Iuda de-î fură Pascile (4).

Afară de acésta se mai crede că dacă plouă în ziua de Pasci, tot timpul până la Rusalii va fi ploios (5), iară dacă bate grindina atunci va fi mănos (6).

În fine se mai dice că în ziua de Pasci nu e bine să plătescă omul datorii, dar nici să deà ce-và împrumut, căci atunci tot anul va da, iar de luat saũ căpétat nici când nu va luà saũ căpétà (7).

Ba chiar și ceea-ce s'a împrumutat mai nainte nu e bine ca peste Pasci să rămâe prin sat, ci tóte lucrurile să fie acasă (8).

(1) Dat. Rom. din Bucovina și Moldova. Veđi El Sevastos, *Serbătorile poporului*, publ. în op. cit., p. 155

(2) Pretutindenii în Bucovina, Moldova, Transilvania și Banat.

(3) El Sevastos, *Serbătorile pop.*, publ. în țiar cit., p. 155.

(4) Cred. Rom. din Bréza, com. de Nic. Prelici: «In ziua de Pasci nu dórme nimeni, căci dacă ar dormi tot anul ar fi leneș»; — a celor din Maidan, în *Banat*, com. de d-l Ios. Olariu: «Cine dórme în ziua de Pasci se dice că tot anul va fi lenos — trândav»; — din Ms. d-lui I. Pop Reteganul: «In ziua de Pasci nu e bine să dormi, că vine Iuda și-ți fură Pascile și ești somnoros peste tot anul.»

(5) Cred. Rom. din Banat, c. Maidan, com. de d-l Ios. Olariu: «De va plouà în ziua de Pasci, se dice că tot timpul va fi ploios până la Rusalii.»

(6) Cred. Rom. din Putna, com. de Nic. Goraș.

(7) Com. de d-l Ios. Olariu.

(8) Cred. Rom. din Sf. Onufrei, com. de Cas. Brébán.

XI.

FARMECELE.

Când vin sărbătorile cele mari, precum : *Crăciunul*, *Pascile* și *Rusaliile*, dar mai cu seamă când vin *Pascile*, fie-care fată de țeran se îngrijese ca să-și gătescă o cămașă sau un alt vestmînt lucrat după moda cea mai nouă, precum n'are nimeni în sat.

Cămașa cu deosebire trebuie să o cósă cu mare băgare de seamă, ca să rămână cât se poate de curată, căci după ce o gătesce, nu o spală câte trei săptămâni, ca să rămână tot nouă, căci «spălându-se odată cămașa încetéză de a mai fi nouă» (1). Dar pentru acesta numai în sărbători și Duminica o îmbracă.

Gătind-o de cusut, o împăturesce frumos și o pune într'oa ladă sau în alt loc unde-vă ca să nu se tăvălescă.

Sosind Pascile, fata care și-a cusut o ast-fel de cămașă, iea în presara acestei mari sărbători o *cofă* sau un *canceu*, după cum spun Românii din unele părți ale Transilvaniei, și *trei fire de busuioc*, ese cu obiectele acestea afară, merge la riul ce curge prin apropiere, umple cofa cu apă, o pune pe cap, și apoi se întorce spre casă, rostind următoarele cuvinte:

Una steà, bosteà,
Două steà, bosteà,
Treî steà, bosteà,
Patru steà, bosteà,
Cincî steà, bosteà,
Şese steà, bosteà,
Şepte steà, bosteà,
Opt steà, bosteà,
Nouă steà, bosteà,
O steà, steluța mea!
Eü oiü dormi,
Tu nu-î dormi.

Eü m'oiü culcă,
Tu nu te-î culcă!
Eü m'oiü odihni,
Tu nu te-î odihni!
Şi de séră,
Cât e vară,
Să te duci mereü
Spre norocul meü,
Şi în sărbători
Până'n cântători:
La împérați cu împărătese,
La crai cu crăiese,

(1) I. B. Munteşcu, *Ţerancele române din sărbătorile mari*. Datine pop. din Transilvania, publ. în *Familia*, an. XI, Buda-Pesta 1875, p. 63.

La maiori cu maiorese,
 La preoți cu preotese
 Și la generari,
 Cari ar fi mai mari,
 La toți căpitani
 Și la toți hatmani.
 De la'mpărăție
 Pân'la birăle,
 De la vlădicie
 Până la popie
 Părindză-i toți,
 Fă tu tot ce poți.
 Și-apoi ia-le lor
 Dragostile lor,
 Tótă vâlva lor,
 Omenia lor,
 Tótă cinstea lor
 Și frumusețea lor.
 Te du la vaci cu viței
 Și la oițe cu miei,
 La capre cu ieși
 Colo prin liveși,

La tóte dughenele,
 La tóte șetrele,
 La tóte fluerele,
 La tóte bândile.
 Și apoi ia-le lor
 Din dragostea lor,
 Din cinstea lor,
 Din vâlva lor.
 Tóte mi le adună
 Când e vreme bună
 Și le pune de cu sară
 Cât e vară,
 Până'n zori
 Și cântători
 În canceul ășt cu flori.
Cum din apă m'oiu spela
 Toți feciorii m'or jucă.
 Fir de busuioc,
 Eū oiū intră în joc,
 Tu să-mi dai noroc!

Ajungând la ușa casei, bea de trei ori apă din cofă sau
 canceu și apoi încheie dîcînd:

Cum nu póte popa face aghiasmă
 Făr' de busuioc,
 Așă să nu pótă începe feciorii
 Făr' de mine nici un joc!

A doua ȓi de diminéța, adecă în ȓiua de Pasci, pe când
 cîntă cocoșii a treia óră, iese din casă afară și, ducîndu-se
 în partea de cătră răsărit, șoptesce următórele;

Sinecaî,
 Mănecaî,
 Diminéța mă sculaî
 Înaintea cântătorilor,
 Înaintea zorilor,
 Înaintea boarilor,
 Înaintea clopotelor,
 Înaintea tócelor,
 Înaintea fetelor,
 Înaintea nevestelor,

Pe róuă nestrecurată,
 Pe cărare neumblată,
 La riul Iordan am alergat,
Apă de dragoste mi-am luat.
 La riul de riū
 Cu stropii de mir,
 Cu unda de vin,
 Cu bicășei de tāmăe,
 Cu țermurii de hârtie,
 Apă de dragoste mi-am luat,

Înapoi m'am înturnat:
 Voiósă,
 Sănătósă,
 De toți jucată,
 De toți lăudată.
 Când am fost la miez de cale,
 De cărare,
 Înainte mi-aș eșit,
 Pe loc m'aș oprit:
 Nouă-deci și nouă merișóre,
 Nouă-deci și nouă frunzișóre,
 Nouă-deci și nouă rândunele,
 Nouă-deci și nouă păserele.
 Mândru cântă,
 Mândru saltă,
 Mândru ciripia
 Dragostea mea,
 Dragostele mele,
 Blandetele mele,
 Jocurile mele.
 Iar când m'am uitat înapoi:
 M'am vădut rău îmbotită
 Și rău gârbovită,
 De picioare 'mpiedicată,
 De gură legată,
 De nas cârnită,
 De urechi asurđită,
 De ochi înholbată,
 De păr înodată,
 Butuc făcută,
 Jos cădută...
 Începuî a mă cântă
 Cu glas mare până'n ceriü,
 Cu lacrimi până'n pămînt:
 Cine m'a auđi
 Dór mi-o folosi!
 Nimeni nu m'aude,
 Tóte par'că-s surde.
 Numai Maica Domnului
 Sus din pórtă ceriului.
 De cât loc m'a auđit,
 Înainte mi-a eșit,

Haine albe 'ntinsu-mi-o
 Și calea cuprinsu-mi-o:
 — O copila mea frumósă,
 Tu Săftică dragăstósă!
 Nu te cântă,
 Nu te văetă,
 Că curînd înapoi m'oiü in-
 [turnă,
 Un canceü cu flori în mână
 [oiü luă
 Și mândru țî-oiü descântă,
 Mândru țî-oiü înturnă,
 În dragoste te-oiü băgă!
 Cuc viü în cap
 Serie-țî-oiü
 Și pune-țî-oiü
 Pe umerele
 Douë *luciferele*,
 Serie-țî-oiü
 Și pune-țî-oiü
 În haine stele
 Mărunțele,
 Serie-țî-oiü
 Și pune-țî-oiü,
 În cosița Ilenei
 Cosinzenei
 Sui-te-oiü.
 Pe ulița satului te-oiü luă,
 Calul s'a sumuță,
 Cuc viü din cap va cântă,
 Pe toți feciorii va deșteptă,
 Pe garduri s'or aburcă,
 Pe cotețe s'or înălță,
 Toți la tine s'or uită,
 Toți or întrebă:
 Ce Dómnă? ce Crăiasă?
 Nu-î Dómnă, nici Crăiasă,
 Că-î Săftica cea frumósă.
 Aide, feciori, să o luăm,
 Aideți toți să o jucăm,
 Înaintea danțului
 Și 'naintea jocului!

După acestea își face de câte-vă orî cruce, și începe a recită următoarele :

— Cum e mai ales grâul de sēmînță din tôte buruenele, așa să fiu eū mai alésă și mai frumósă decât tôte fetele!

— Cum e mai ales pãunul decât tôte pasérile, așa să fiu eū mai alésă și mai frumósă decât tôte fetele!

— Cum nu pôte popa face aghiasmă fãr'de busuioc, așa să nu pótã începe feciorii fãrã de mine nici un joc!

Apoi își face din nou cruce, se închinã spre rêsãrit, și merge iarãși la riul, la care a fost de cu sérã, iea cu mâna dréptã apã și-o aruncã peste cap, recitãnd urmãtorul farmec:

Më uitaî pe riū în sus,

Nu vëduî nimic;

Më uitaî pe riū în jos,

Nu vëduî nimic;

Vëduî trei sorî,

Trei surorî

A sãntului sóre.

De cât loc m'aū vëdut,

De cât loc m'aū aūdit,

La mine aū alergat,

In sfintã hainã m'aū im-

[brãcat,

In scaun de aur m'aū înãlțat.

In cosițã fir de-argint pusu-

[mî-aū,

In drépta bucin de aur pusu-

[mî-aū,

In mâna stãngã trãmbițã

Și m'aū luat pe ulițã,

Cu trãmbițã trãmbițãnd,

Cu bucinul bucinãnd.

Tôte dómnele,

Tôte crãiesele

Copiii în scalde și-aū lãsat

Și la mine aū alergat

Și din gur'aū cuvintat :

— Ce dómnã, ce crãiasã?

— Nu-î dómnã, nu-î crãiasã,

Ci-î Sãftica cea frumósã!

La casa jocului am stat,

Din trãmbițã am trãmbițat,

Din bucin am bucinat,

Toți feciorii m'aū luat,

Toți m'aū jucat,

Tot în fruntea jocului,

Tot în fruntea danțului! (1)

După acestea, umplãndu-și cofa cu apã próspectã, neinceputã, se întórce acasã ca să n'o vadã nimeni, precum a fãcut și când a mers la riū.

Ajungẽnd acasã, iea o strachinã mare nouã, tórnã apã într'insa, iea apoi cele trei fire de busuioc, cu cari a fost de cu sérã la riū, le pune și pre acelea în strachina cu apã dimpreună cu un ou roș și cu vr'o câte-vã monede de argint saū de aur.

(1) I. B. Muntelescu, *Țerancele române din serbãtorile mari*, publ. în diar cit., p. 63—66.

și apoi începe a se spăla pe obraz învîrtind în același timp oul în umerii obrazului, ȳnume ca să fie sănătoasă și roșie la față ca oul; plăcută, iu bită și atrăgătoare ca busuiocul; curată ca argintul sau aurul; să aibă bani mulți peste an; să fie jucată în Duminicile și sȳrbătorile ce urmȳză, și să se pȳtă în curînd mărită (1).

După ce s'a spălat și închinat și după ce a spus rugăciunile, se schimbă în cămașa cea nouă, care a cusut-o înainte de Paști, se îmbracă apoi și în celelalte haine, cari le are mai nouă, mai bune și mai prețioase.

Înainte însă de a se schimbă în cămașa cea nouă, petrece prin ea un cărbune aprins, ȳicȳnd:

— Precum este cărbunele acesta aprins și viu, tot așa să fiu și eu sprintenă, și precum pică cărbunele de iute și nu se opresce în haină (cămașă), tot așa să fiu și eu vȳdută și băgată în sȳmă de toți! (2)

O sȳmă de fete însă, în loc de cărbune aprins, petrec prin cămașă lumina de la Înviere, asemenea aprinsă, ȳicȳnd :

Cum a fost ȳiua 'nvierii
De vȳdută,
Luminată,

Prețuită
Și iubită,
Cum au tras ómenii-atunci

(1) Dat. fetelor din *Bucovina*, com. de d-l Orest Dljanschi : «Fetele în ȳiua de Paști diminȳta se spală cu un ou roșu și cu bani, în credinȳtă că vor fi sănătoase ca oul, vor avȳ bani mulți peste an, și că în sȳrbătorile de după Paști se vor mărită. După ce s'au spălat, învȳrtesc oul în obraz; — a celor din Drăgoesci, com. de d-l G. Forgaci : «Fetele pun un ou roșu și o monedă de argint într'un vas cu apă, din care se spală apoi atât ele cât și cei-lalți căseni, creȳnd că vor fi anul acela roși și sănetoși ca oul, și vor avȳ mulți bani»; — a celor din Boian și Pătrăuș, com. de d-l Vas. Turturean : «În ȳiua de Paști diminȳta, fie-care se spală cu apă prȳspȳtă dintr'o strachină, în care se pune un ou roș și se aruncă un ban de argint sau de aur, dacă este. Unii, și mai ales fetele, pun în apă și *busuioc*. Cu acestea se spală, ca să fie peste an sănetoși și rumeni ca oul, curați ca argintul sau aurul, și plăcuți ca busuiocul.»

(2) Aur. Iana, *Din credinȳele poporului român*, publ. în *Luminătorul*, an. X, Temișóra 1889, No. 25; -- com. de d-l Ios. Olariu : «Pentru ȳiua de Paști se grijesc Romăncele nȳstre ca toți membrii familiari să se îmbrace cu cămăși nouȳ, prin cari cămăși se petrece un cărbune de foc aprins bine.»

La biserică,
Așa să vină și să tragă
Și la mine
Orî-și-cine,

Să fiu văduță,
Prețuită
Și iubită
Și eu în totă vremea! (1)

Fata ce face acésta e sigură că în sêrbătorile ce urméză, de bună-sémă va fi iubită și stimată de toți, va fi bine văduță și jucată de feciori și că în scurt timp se va puté chiar și mărită.

Însă ea nu se mulțumescé numai cu atâta, ci stând după *Inviere* la masă, dimpreună cu cei-lalți căseni, când se scólă de la masă și dă éasă să din casă afară, își face cruce și dice:

Sânt în paus!
Înaintea mea vă duceți,
La toți feciorii umblați,
Pe umêrul drept îi călcați,
La inima lor vă băgați,
Pe toți îi înturnați

Cu vorbe bune,
Cu cuvinte bune.
Nici unul să nu pôta păși
Pân' la mine n'a veni.
De mâna dréptă m'or luă
În fruntea jocului m'or jucă.

După ce a eșit din casă afară și a pășit trei pași de la pragul casei, își desprinde puțin catrința și apoi prindênd-o iarăși și uitându-se la sóre dice:

Sfinte sóre,
Sfint Domn mare!
Eú nu rădic vînt
De la pămînt,
Ci cercul têu
În capul meú,
Rađele tale
În genele mele.
Sfinte sóre,
Sfint Domn mare!

Ai 44 de rădișóre,
Patru mi le dă mie
Și patru ține-le ție,
Doué să mi le pun
În sprîncenele mele
Și doué în umerii obrazului,
La toți feciorii să le par:
Cireș de munte înflorit
Cu mărgăritar îngrădit! (2)

(1) Dat. Rom. din Maidan, com de d-l Aur. Iana și Ios. Olariú: «Pentru fete mari și feciori juní se păstréză lumina de Duminecă dimineța, a decă când s'a ocolit biserica cu Învierea Domnului, și apoi acea lumină aprinsă se petrece prin cămeșă nouă.» — Sim Manguca, *Calend. pe an. 1882. Mărțișor 28*: «Luminarea aprinsă la cele trei privighiuri (bdenii) și la Învierea Domnului, petrecută prin cămeșă nouă, imbrăcată la Păsci, dă sănătate și este bună de dragoste.»

(2) I. B. Muntelescu, op. cit., p. 66.

Rostind și aceste cuvinte se duce apoi la adunarea saŭ petrecerea, unde se află feciorii și cele-lalte fete de séma ei.

E de însemnat aicea încă și aceea, că fie-care fată mare, nu numai în ziua de Paști, ci și mai pe urmă, pregătindu-și hainele pentru joc, are datină, după ce le-a scos din locul unde au fost păstrate, să le acațe pe ușa pentru că, precum este ușa umblătoare și fie-care, care vrea să intre în chilie (casă), trebuie să o atingă, tot așa să fie și fata văduță, căutată de feciori, netrecând-o nimeni cu vederea (1).

Iar înainte de ce plécă la joc, cele mai multe fete au datină de a-și frecă mânilor și toate hainele cu busuioc parte ca să fie plăcute și să fie întocmai ca busuiocul de căutate de toți feciorii și parte ca să miróse (2).

O sémă de fete însă își fac în ziua de Paști *de dragoste* nu numai, după cum s'a arătat până aici, ci tot odată și prin legături de flori, numite flori de dragoste și culese din patru deluri, ori patru câmpuri, cari caută față în față.

Afară de acesta își mai fac încă și *pe parte* saŭ *pe ursită*, și anume nu numai ele singure, ci și prin fermecătoare saŭ vrăjitoare, și în același timp își deslégă drumul spre căsătorie cu tort tors de o fetiță de șapte ani (3).

Pe lângă cele înșirate până aici, o sémă de fete mai îndătinéză, când merg în ziua de Paști la biserică, de a-și pune un ou roșu în sîn, ca să fie tot-deauna roșii (4).

Iar peste di, tot în ziua de Paști, lipesc găoci de ouă roși la ușile caselor lor, anume ca să le vie mai de grabă pețitorii (5).

(1) Aur. Iana, *Din credințele pop. rom.*, publ. în *Luminătorul*, an. X, No. 25.

(2) Idem, de eadem.

(3) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Mărțișor 28.

(4) Avram Igna: *Credințe pop. din com. Sabolciu în Biharia*, publ. în *Familia*, an. XXXII, p. 56: «La Paști cine merge la biserică, să-și pună un ou roș în sîn ca să fie tot-deauna roș.»

(5) Dat. fetelor din Putna, com. de Nic. Goraș; — Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Mărțișor 28: «In ziua Pașilor, *ghiócele* de ouă roșii se lipesc de usciorii ușii.»

Maî departe se pune în ȕiua de Pasci o glie cu érbă verde lângă pragul uşii, ca toţi casnicii să calce pe érbă verde, anume ca să fie sănătoşi, plăcuţi şi frumoşi ca érba verde (1).

În *Transilvania*, com. Orlat, se pune în ȕiua de Pasci fierul plugului sub pragul uşii, unde stă trei ȕile; iar meşterii pun fórfecele şi calcă pe ele spre a avé spor la lucru (2).

În *Bucovina* se pune în ȕiua de Pasci o glie verde după uşă, unde rămâne trei ȕile după o laltă, iară a treia ȕi se iea de acolo, se usucă şi pe urmă se afumă cu ȕinsa ceî ce sunt bolnavi de junghiuri (3).

În fine, tot în *Bucovina*, e datină în unele părţi, ca toţi ómenii dintr'o casă să pue câte un pahar cu apă şi pe pahar o bucăţică de pâne, şi când se întorc de la *Inviere*, fie-care caută la paharul sėu, şi care pahar a secat, acela om, cred ei, că are să móră peste an, însă al cărui nu scade, acela om, cred ei, că va trăi peste an (4).

XII.

MOŞII DE PASCİ.

În unele părţi din *Banat* este datină de a se dà în ȕiua de Pasci ca *Moşi* de sufletul celor repausaţi: colaci (sâmbe-cióre) cu miel, cu ouă roşii, precum şi alte bucate ce se află

(1) Com. de d-l Ios. Olariu şi Aur. Iana: «Se maî aduce. în ȕiua de Pasci, în fie-care casă şi câte o glie de pămînt cu érbă verde pentru sănătate»; — Sim. Manguica. *Calend.* pe an. 1882. Mărţişor 28: «Glia verde se pune la Pasci pe pragul uşei, ori după uşă, şi pruncii se întorc în giurul ei.»

(2) Romul Simu, *Monografia satului Orlat*, publ. în *Fóea poporului*: an. III, Sibiiu 1895, No. 32, p. 128.

(3) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Ştef. Bodnarescul.

(4) Dat. Rom. din Bălácéna, com. de Vas. Jemna.

atunci în casă. Pe alocurea însă se dă caș sau olcuțe pline de apă (1).

Moșii aceștia sau se trimit prin vecini (2), sau cei cărora li se dau umblă singuri pe la case de-i primesc.

În cazul din urmă, femeile se îngrijesc ca să le vină mai întâi un copil cu părinți în casă, și aceleia îi dau apoi ouă roșii și colaci (3).

În alte părți, tot din *Banat*, precum bună-ora în comuna Secașiu de lângă Oravița, este datină ca în ziua de Paști să se ducă și să se împărțescă ca *Moși* pe la vecini, rudeni și oameni săraci câte două ori patru ouă roșii și câte un colac. Iar Joi după Paști se duc și se împărțesc *colaci*, lângă cari se pune pasulă (fasole) și *nectar* adică *miere de prună* (4).

În *Transilvania* și anume pe la Rodna, cum se zăresce de ziua, prind a umbla băeții cu ouă roșii pe la nemuri și vecini, și când intră în casă dic: «*Christos a 'nviat!*»

Iar gazda casei, răspunzându-le: «*Adevărat c'a înviat*», le dăruiesc *ouă roșii* ori *turtuțe* de la *turtari*.

De aici vine apoi că cele mai multe femei de prin părțile acestea, având de dat ouă roșii la băeți, precum și de pregătit prânzul pentru cei duși la biserică, nu merg la *Inviere*, ci rămân pe acasă (5).

În alte părți din *Transilvania*, precum bună-ora în Săcele, este obiceiul ca femeile, în noaptea Paștilor și anume înainte de *Inviere*, să plângă la morminte, crezând că sufletele morților se depărtază în această noapte de la locul lor, venind în apropierea caselor, unde stau pribegite până în ziua de *Rosale*, când iarăși se aud pe la morminte plânse-

(1) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1832, p. 138; — com. de d-l Ios. Olariu: «În ziua de Paști dau de pomană morților colaci și ouă roșii.»

(2) Com. de d-l Aur. Iana: «În ziua de Paști se impart ouă roșii câte cu un colac prin vecini pentru ertarea păcatelor celor morți.»

(3) Com. de d-l Ios. Olariu: «Pentru ziua de Paști se grijesc femeile române ca să vină mai întâi un copil cu părinți în casă, pe care îl dăruiesc cu ouă roșii și colaci.»

(4) Com. de d-l Valentin Dioniu.

(5) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul;— W. Schmidt, op. cit., p. 9.

tele în tot decursul serviciului divin. După eșirea din biserică însă încep să împartă la femeile tinere măritate în decursul anului curgător, colaci și diferite vase de bucătărie, cari în timpul serviciului divin le-aș ținut pe morminte (1).

În *Moldova* femeile, cari n'aș copii saș cari aș copii morți, daș de pomană copiilor megieșî câte un ouș și câte o *păscușă* (2).

În *Țera-Româneșcă* se daș în ȝiua de Pașci ouș roșî peste mormînt, pronunșând numele celor pentru cari se dă acel ouș.

Tot în *Țera-Româneșcă* există credinșa, că toșî morșii cei păcătoșî, din ȝiua *Invierîș*, adecă de la Pașci, se scot din iad la odihnă până la *Rusaliș*. În aceste ȝile decî fetele cară apă pe la vecinî de pomană în contul morșilor (3).

În *Bucovina*, și anume pe la orașe, este datină de a se da ca *Moșî*, și mai ales băeșilor, asemenea ouș roșî (4), iară la țeră, pe lângă ouș roșî, li se mai dă încă și câte o *păscușă*.

În unele părșî însă, tot din *Bucovina*, o sémă de femei, luând cu sine pască, luminî și ulcele, se duc a doua ȝi de Pașci la ținterim și acolo le împărșesc apoi ómenilor celor sáracî de pomană pentru sufletul celor repausașî (5).

(1) Com de d-l Domișiu Dogariú, învêșator.

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 79;—El Sevastos, *Sêrbătorile poporului*, publ. în ȝiar. cit., p. 155.

(3) Sim. Fl. Marian, *Înmormîntarea la Români*, p. 387;—*Gazeta sâtelului*, an. XV, R.-Sárat, p. 90: «Din cultul strâmoșilor încă trebuie sî fie destule rêmășîșe la nisce sêrbătorî atâș de însemnate cum sunt cele de primă-vară. Din acest cult avem *Moșî de Pașci*, venirea sufletelor acasă de pe cea lume, cari staș din *Joia-mare* până la *Dumineca mare*».

(4) Dict. de Márióra Corjan, oghielărișă din Sucéva.

(5) Com de Vas Nahaiciuc.

XIII.

LA TÓCĂ.

Pascile, după credința și spusa Românilor de pretutindenă, este o sărbătoare așa de mare și de sfântă, că nu numai a lucra, ci chiar și a face jocuri cu lăutari și a juca la aușul muzicii, după cum se joca în cele-laite sărbători mai mari de peste an, este păcat (1). Ba nici măcar a întreprinde vre-o călătorie sau a încheia vre-o căsătorie nu-î ertat (2).

Drept aceea mai tot tineretul, cât se află într'o comună, și cu deosebire feciorii și fetele cele mari, băetani și copilandrele, îmbrăcați în hainele cele mai noue, mai prețioase și mai frumoase ce le au, și provăduți câte c'un număr mai mare sau mai mic de *ouă roșii*, se duc în ziua acesta nu mult după liturghie la biserică, ca în ograda sau curtea acesteia să petrecă restul zilei, parte *ciocnind ouă roșii* și parte trăgând clopotele și tocând (3).

Scopul adunării și întâlnirii în curtea bisericii, al petrecerii și al ciocnirii de *ouă roșii* aici este că, după credința celor mai mulți, toți cei ce se adună în ziua de Paști la biserică și ciocnesc ouă roșii unii cu alții se vor întâlni și în cealaltă lume (4), iară scopul tragerii clopotelor și tocării este, după unii, vestirea *Învierii lui Is. Chr.*, ca totă lumea să scie și să tresalte de bucurie că Mântuitorul nostru a înviat (5),

(1) Dat. și cred. Rom. din Bucovina.

(2) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «In ziua de Paști nu-î iertat a se căsători, nici a întreprinde vre-o călătorie»; — W. Schmidt. op. cit., p. 8: «Pentru sfințenia zilei nu se poate face nuntă în această zi, nu se întreprinde vre-o călătorie, ba nici un lucru vajnic.»

(3) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuța: «In ziua de Paști, după liturghie, se adună flăcăii și fetele la biserică ca să ciocnescă ouă roșii, să tragă clopotele și să tóce»; — a celor din Pojorita, com. de Ilie Flocea: «După amiazi se duc iarăși cu mic cu mare la biserică la clopotniță.»

(4) Cred. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuța: «Scopul pentru care se string în ziua de Paști la biserică e spre a ciocni ouă roșii, creșdend că cu care ciocnesci în ziua de Paști te întâlnești în cealaltă lume.»

(5) Dat. și cred. Rom. din Brăesci, com. de Vas. Lucan: «Feciorii și fetele se adună în ziua de Paști la clopotniță și trag clopotele, vestind prin acesta Invierea lui Is. Chr.»; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mi-

după alții pentru că e *săptămâna luminată*, și cine móre în decursul acestei săptămâni, când cerul e deschis, acela să fi făcut ori și câte păcate, nu merge la întuneric, ci se duce de a dreptul în raiu (1); și iarăși după alții, că trăgând clopotele, vor fi scutiți de foc, grindină, trăsnet, rupere de nori și alte cumpene mari (2). Iar fetele și nevestele le trag în credință că va crește cânepa și inul mare (3), iar curechiul nu-l vor mânca omișile (4).

huță: «Datina de a trage clopotele în ziua de Paști este usitată și în Ilișesci. Iar credința, îmbinată cu această datină, este ca totă lumea să răsunе de laudă și bucurie că a înviat Chr; iară alții ȃic că acesta se face spre sănătate și spre creșterea cânepii.»

(1) Cred. Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu: «După *Inviere* se trag clopotele trei zile după olaltă, anume pentru că este *săptămâna luminată*, și atunci se ȃice că cerul este deschis, și ori cine móre în acest restimp se duce de a dreptul în raiu»; — a celor din Boian și Pătrău, com. de d-l Vas. Turturean: «Cine are fericirea de a muri în săptămâna întâia după Paști, acela e primit în raiu, fie el și cel mai mare păcatos, căci i se ertă ori și ce păcate ar fi făcut. De aceea se și numește săptămâna acesta *Săptămâna luminată*, pentru că în decursul ei nu merge nime la întuneric»; — a celor din Bălăcena, com. de Vas. Jemna: «Ómenii cred că cine móre în *Săptămâna luminată*, de Duminecă până în Dumineca Tomii, acela merge în raiu»; — a celor din Sf. Onufrei, com. de Const. Ursachi: «Omul, ce móre în ziua de Paști sau în zilele următoare, e norocos, pentru că în ziua de Paști raiul este deschis, și omul merge de a dreptul în raiu.»

(2) Com. de d-l Vas. Turturean.

(3) Dat. și cred. Rom. din Zaharesci, com. de Ars. Băițan: «Fetele, cari trag clopotele pe la Paști, cred că *crește cânepa mare*»; — a celor din Tișeuț, com. de T. Sologiu: «Țeranii cred că dacă trag clopotele în ziua de Paști, mai ales partea femească, apoi *crește cânepa*»; — a celor din Capul Codrului, com. de St. Bodnarescu: «După leturgie se adună feciorii și fetele la biserică, unde trag clopotele neîntrerupt până la vecernie. Și se ȃice că dacă trag femeile în ziua de Paști, atunci *se face cânepa frumoasă*»; — a celor din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiu: «Și pe la noi se adună feciorii și fetele în ziua de Paști la biserică și trag clopotele până pe timpul vecerniei, și dacă trag clopotele, atunci se crede că *se face cânepa frumoasă*»; — a celor din Frătăușul nou, com. de d-l Sam. V. Isopescu, prof. gimn.: «In Frătăuș trag nevestele și fetele clopotele în cele trei zile ale Paștilor, ca să creșcă bine cânepa și inul.»

(4) Dat. și cred. Rom. din Comănesci, com. de Tit. Georgian: «După sfirșirea leturghiei, se începe a trage clopotele. Și despre cei ce trag clopotele se ȃice că le crește cânepa sau că curechiul nu-l mănăcă omișile.»

Deci cum aŭ sosit la biserică, lucrul cel dintâiu ce-l fac este că unii încep a ciocni, iar alții a se sui în clopotniță, a trage clopotele și a tocă, de se răsună întréga comună. Și când încetéză unii de tras clopotele saŭ de tocat, încep alții. Și tot așa duréză tragerea acésta a clopotelor trei zile de-a rîndul, adecă din ziua de Pasci, nu mult după ce aŭ eșit de la sfînta liturghie, și până Marți séra, încetând numai pe timpul cât duréză vecernia (1).

În ziua întâia, adecă în ziua de Pasci, petrece după cum am spus, tot tineretul la biserică. A doua și a treia zi însă petrece mai mult numai o parte, și mai ales băeții și copilele, pe când cea-laltă parte merge diminéța de udă unii pre alții, și anume Lună udă feciorii pre fete, iară Marți fetele pre feciori, iară după amiazi cei mai mulți inși se duc la joc, căci în multe locuri în aceste două zile după amiazi se face și joc (2).

(1) Dat. Rom. din Fundul Sadovei, com. de Gavril Gliga: «In ziua Invierii este obiceiul ca ómenii bătrâni să stea pe acasă, iar tinerii se duc la biserică, în ograda căreia fac tóte petrecerile în decursul celor trei zile dintâi ale Pascilor. Lună și Marți însă, cu mic și mare petrec în ograda bisericii, dacă timpul e frumos. Cei tineri trag clopotele, iar cei bătrâni povestesc»; — a celor din Sf. Onufreiú, com. de Const. Ursachi: «Și la noi se adună feciorii și fetele în ziua de Pasci, apoi a doua și a treia zi de Pasci, adecă Lună și Marți, la biserică, nemijlocit după leturgie și trag clopotele și tócă până pe timpul vecerniei. Iar dacă trag fetele clopotele, apoi se dice că *crește cânepa și inul mare*»; — a celor din Pojorita, com. de Ilie Flocea: «In ziua de Pasci se trag necontentit clopotele. A doua zi se face tot așa, ca și în ziua întâia se trage mai mult clopotul și se face joc înaintea bisericii, iar de cătră séra intră cu toții în biserică unde se face vecernia»; — a celor din Crasna, com. de Onufr. German: «După ce es din biserică, merg mai ales flăcâii și fetele la clopotniță, unde se duc la ciocnit și fac petreceri așa până séra. După amiazi merg și ómenii cu toții la vecernie. Tot așa fac și petrec și a doua zi și a treia zi»; — a celor din Căndreni, com. de L. Poenariú: «In ziua de Pasci se trag tótă ziua clopotele, a doua și a treia zi asemenea»; — a celor din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébán: «Clopotele se trag prin trei zile. Se crede că trăgénd fetele clopotele, atunci se face *cânepa și inul mare*. Feciorii și fetele trag clopotele, iar băeții bat tóca neîntrerupt. Și când îl chémă unul pre altul la biserică dic: *hai la tócă.*»

(2) Dat. Rom. din Comănesci, com. de Octavian Giorgian: «După câtă-vă vreme încep flăcâii și fetele a ciocni și a trage clopotele până la 4 1/2

E de însemnat și aceea că toți cei ce merg la biserică, unde se trag clopotele său prin alte locuri, unde se adună tineretul în sărbătorile Pascilor, precum bună-ora *la scrânciob*, înainte de a se porni de acasă, își aleg de regulă nu numai oușele cele mai frumos împiestrite, ci tot-odată și cele mai tari (1).

În *Moldova*, fetele și flăcăii în ziua de Paști se sue în clopotniță și tócă tótă ziua până în sérá, ca să créscă cânepa frumósă și móle ca mătasea. Apoi iar se mai cobórá în ograda bisericii, iar se mai sue în clopotniță, și așa tótă ziua ciocnesc, vorbesc și șuguesc ei în de ei. Fetele ieaú în sín pască și oușe roșii, nu atât pentru dínsele, ci mai mult ca să schimbe oușele cu flăcăii și să le deă pască; căci flăcăii își aduc de acasă numai oușe roșii (2).

În *Transilvania*, și anume în Ormenișul de pe Câmpie, toți feciorii și tóte fetele se adună după prânđ înainte a bisericii: fetele frumos gătite, iar feciorii cu flori în pălărie. Toți aú *oușe roșii*. Și unii rid. glumesc și își petrec, iar alții ciocnesc împreună: oul cel tare câștigă pe cel mai slab. Mulți câștigă pe calea acésta o mulțime de oușe, veđi bine sparte, dar.....multe (3).

În alte părți, tot din *Transilvania*, mulțumesc pre feciorii cari le jócă cu *oușe roșii*. Mai fie-care fată dá câte doușe său trei perechi de oușe roșii aceluia, cu care a jucat. Preferință aú și aici *cei mai drăguși*. Așa bună-ora, dacă Măriei îi place de Florea, atunci ea i-a *încondeiat* cât s'a putut de frumos patru oușe de găină și doușe de găscă. Iar feciorul, la rîndul său, îi mulțumesc într'un limbagiú simplu, dar poetic. Completența, se înțelege, că nici aici nu lipsesc (4).

óre séra. De acum începe vecernia și duréză până la 5 óre. De acolo staú iarăși flăcăii până ce însereză. A doua și trag iarăși clopotele și ciocnesc, ca și în ziua întâia, numai că acum se jócă la joc și se udă fetele, și merg finii la nânași cu pască, cu oușe roșii și cu slănină. A treia și tot așa, numai că a doua și se udă fetele, iar a treia și flăcăii; — a celor din Țișeuț, com. de T. Sologiu: «Feciorii a doua și a treia și de Paști fac joc. Fetele duc la joc pască și oușe și daú unul la altul, la feciori și la fete. A doua și de Paști diminéța umblă feciorii pe la fete cu *udatul* și fetele le daú oușe și pască de mâncat.»

(1) Dat. Rom. din Boian și Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean.

(2) El. Sevastos, *Sărbătorile poporului*, publ. în op. cit., p. 155.

(3) *Gazeta Transilvaniei*, an. L, Brașov 1889, No. 76.

(4) Petru Boeriu, *Din obiceiurile de la Paști ale Românilor din comuna Grid*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an LIX, Brașov 1896, No. 63.

XIV.

BRICELATUL.

Sub *Bricelat*, *briscălit* și *priscălit* sau *Alegerea craiului*, se înțelege alegerea feciorului, care a eșit întâiași dată primăvara cu plugul la arat, de *Crai* și învrednicirea lui cu dreptul și puterea de a judeca și a *bricelă*, *bricilui* sau a *priscălă*, adică de a pedepsi pe toți cei-lalți feciori, cari au comis în decursul Postului mare vre-o necuviință sau altă faptă rea (1).

Datina acésta, după cât știu eu până acuma, e usitată numai în *Transilvania* și, după cum ne vom convinge din cele ce se vor înșiră mai la vale, nu e alta decât un fel de *Strigare peste sat* (2), cu acea deosebire numai că cei vinovați, nu numai că se strigă pe nume și li se descoperă faptele cele rele, ci tot-odată se și *briciluesc* pentru dînsele (3).

Bricelatul sau *Alegerea craiului* se practică pretutindenea unde e usitată acéastă datină, numai în ziua de Paști după vecernie și numai de cătră feciori.

(1) Al. Viciu, *Glosariu de cuvinte dialectale*, Blaj 1899. p. 21: «*Brișcălitul* (Valea Almașului, jurul Jiboului, Dragului) v. *priscălitul*»; — p. 47: «*Priscălitul* (pe aiuri *brisc*, v. la b.) pe la Girișul rom. S.-Petru de câmp, ș. a., un joc al feciorilor în ziua de Paști, când adunați lângă biserică bat la tălpi pe feciorii, cari s'au purtat rău—necuviincios, în *Păresem*. Lopățica, cu care dau, se țice *priscălă*:

Nu te bate *priscala*,
Că te bate vina ta!

veți *prăștilă* = șindilă, șisă (Hațeg), de unde s'a corupt vorba *priscălă*»

(2) Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, Vol. II. București, 1899, p. 286.

(3) I. Pop-Reteganul, *Bricelatul sau alegerea de Crai nou în țară*, publ. în *Revista ilustrată*, an. I, Bistrița 1898, p. 73: «*Bricelatul* e mai vechiu de cât *Strigatul peste sat*, ori barem de odată. După a noastră părere a fost mai întâiu *Bricelatul* ori *Vărgelatul*, iar numai cu timpul s'a modificat respective muiat în *Strigarea preste sat*. Scopul era unul și același la amândouă: păstrarea tineretului în stare de moralitate, hărnicie, cruțare, numai cât *Bricelatul* îl admonia în mod simțitor corporalmente, pre când la *Strigarea preste sat* suferă numai simțul pudorei.»

Aşa în unele părți din ținutul Năsăudului, mai toți feciorii, câți se află într'o comună, se adună în ziua de Paști după vecernie la biserică și aici aleg apoi *Craiul*.

Signalul adunării acesteia e de regulă baterea tócei.

Feciorul, care a fost ales de *craiū*, se ia îndată după alegere de către alți patru sau șese feciori pe brațe și se duce cu alaiū până la riul sau valea ce se află în comuna respectivă. Ajunși aici, feciorii ce l-au adus vreaū să-l arunce în apă. Și dacă *craiul* nu le promite o cantitate ořeși-care de rachiū sau *vinars*, după cum se numesce în unele părți din Transilvania bēutura acēsta, îl și aruncă și-l scaldă cum se cade, iar dacă le promite, atunci nu-l aruncă, ci luându-l iarăși pe brațe se întorc cu dînsul înapoi la biserică.

Ajunși la biserică, îi dau un scaun numit *scaunul judecătoriei* ca să ședă pe dînsul, invitându-l în același timp să judece și să pedepsescă pre toți feciorii, cari au comis ce-vă rău în decursul Postului mare, bună-óră: dacă mergēnd la plug, n'au băgat sēma și au pierdut cuiul de la roțițe și din cauza acēsta una dintre roțițe a cădūt, sau: dacă n'au arat cum se cuvine; dacă au muncit prea tare boii sau l-au desprins de la tânjea mai nainte de a sosi timpul; dacă au purtat struț orī au jucat în cursul Postului mare; dacă s'au îmbătat, au suduit orī s'au certat cu părinții sēi; mai pe scurt dacă au făcut ce-vă ce nu s'a convenit să facă.

Craiul, așezându-se pe scaunul ce i s'a dat, și avēnd în jurul sēu pre cei patru sau șese feciori, cari l-au dus la riū ca să-l ude, prinde a întrebă în auđul tuturor celor de față cine ce a făcut.

Dacă acuma unul sau altul dintre feciorii adunați este pârīt de către cine-vă că o comis cutare faptă rea în decursul Postului mare, atunci *Craiul* poruncesce celor patru adjutanți ai sēi să l ieà pe sus, să-l ducă și să-l pedepsescă, ca de altă dată să se ferescă și să nu mai facă așa ce-vă.

Cei patru adjutanți, cum li s'a dat porunca acēsta, îndată îl și ieau pe cel vinovat pe umeri, îl duc în prejurul bisericii, și stānd cu dînsul la fie-care corn de biserică, îl *briciluesc* (1)

(1) Dat. Rom. din Ilva mare, com. în fostul district al Năsăudului, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. LV, Brașov 1892, No. 207: „In ziua

saŭ *prîscălesc*, adecă îl lovesc peste tălpile piciorilor cu un fel de *bătălău* (bêț) numit *bricelă* saŭ *prîscală*, rostind în același timp următoarele cuvinte :

Nu te bate *bricela*,
Că te bate vina ta.
Asta-î de la mine,
Asta ți se vine.
Suta, mia, na !
Să nu faci alt' dat' așa!

În chipul acesta sunt pedepsiți de-a rîndul toți cei ce se află vinovați, cari aŭ comis vre-o faptă rea, ori s'aŭ purtat necuviincios față de *Craiŭ* saŭ nu s'aŭ mulțumit cu pedépsa căpătată din partea acestuia.

După ce s'aŭ judecat și s'aŭ pedepsit toți câți s'aŭ aflat că nu s'aŭ purtat bine în decursul Postului mare; se duc cu toții acasă la *Craiul* și aici petrec apoi atât restul zilei cât și cele două zile ce urmază, adecă Lună și Marți, mîncînd, bînd și jucînd.

Ajunși la casa *Craiului*, aleg alți doi feciori din mijlocul celor de față și-î trimit ca să mîergă prin sat, unde sunt fete mari, să le poftéscă și pe acestea la petrecere.

Feciorii aleși, pornindu-se prin sat și invitînd pre tóte fetele cele mari, ca să ieă și ele parte la petrecerea lor, capétă din fie-care casă câte un dar, care constă mai ales din ouă albe și roșii.

După ce aŭ pîrîndat acum tot satul, se întorc cu darurile căpătate iarăși la casa *Craiului*, unde din ouăle cele albe fac *papă*, iar cu cele roșii ciocnesc.

Ast-fel își petrec și se veselesc tustrele zilele acestea, bînd din vinarsul ce l-a dat *Craiul*, mîncînd din bucatele ce le-aŭ căpătate ca dar de la fetele cele mari și jucînd cu acestea, cari, după ce aŭ fost invitate, ieău asemenea parte la acéstă

de Pasci diminéța, copiii umblă după oué. După vecernie trag clopotele bat tóca, se *briciluesce* în ținterim tineretul, și bătrânii povestesc despre vremile trecute și bătalii, nu merg la cărciumă, nici nu dorm în acéstă țî, dicînd că nu este bine.

petrecere dimpreună cu părinții său cel puțin cu maicele lor (1).

În alte părți, tot din ținutul Năsăudului, precum bună-ora în comuna Mocod, *Bricelatul* său *alegerea craiului* se face în următorul chip:

Se adună feciorii satului, îndată după vecernie, înaintea bisericii, și aici, în prezența întregului popor adunat, după mai multe consultări serioase, se aleg doi inși dintre flăcăi, pe cari îi cugetă de mai vrednici între toți, cari sunt cu purtări mai alese și bravi în totă privința. După ce i-au ales, îi rogă să primescă slujba de *Crai* și să se declare dacă voesc și pot primi ori ba.

Dacă care-vă din o cauză ori alta nu pôte primi — ceea ce rar se întâmplă, — atunci de sine se înțelege că urmază altă alegere, până când junii au *Crai noi*, a căror domnie durază un an de zile, adecă până la Pascele viitoare.

Noii Crai, după ce primesc onorificul oficiu de *Crai*, sunt ridicați de mulțime în sus, iar de câte ori îi ridică, strigă mulțimea: *Crai noi în țără!* Apoi, după repetirea de trei ori a acestor cuvinte, îi pun pe *tronul crăesc*, care este un scaun lung, ca să pôtă încapé amândoi craii pe dinsul

După pontul acesta, se sue un flăcău în turnul bisericii și de acolo strigă respicat de trei ori:

Crai noi în țără!
Grău de primăvară,
Mierța de secară
Cu 80 de parale,
Mierța de grău
Cu un florin,
Cupa de vinars
Cu un cinceriu
Și tabacul cu cincî sloți!

Și după ce sfirșesce acéstă strigătură de trei ori, aruncă de acolo din turn un suman jos, care însă este prins și sprijinit de flăcăi, că nu-i ertat să atingă pămîntul.

După acésta începe *Bricelatul*, care se întâmplă în modul următor:

(1) Com. de mai mulți conșcolari, pe când mă aflam ca student de a VII-a cl. la gimnasiul român din Năsăud.

Craii staū pe scaunul lor de onóre, lângă fie-care craiū doī junī voinicī ca brađiī staū în picióre, gata de ascultat și împlinit porunca crailor.

Stând acești patru junī, cari nu sunt aleși, ci numiți din partea crailor, ocoliți de tot poporul din comună, un craiū întrébă :

—Cine ce are de dat înainte?

Atunci unul dintre flăcăi, care scie despre altul, că a comis ce-vă faptă rea, d. e. că a perdut ce-vă de la car, a bătut rău vitele, și-a uitat toporul ori altă uneltă acasă, când ar fi trebuit să o ducă la câmp, a rupt ce-vă la car ori plug din lene ori nebăgare de sémă, ori dóră a răsturnat carul, a suduit de cele sfinte, ș. a., acéstă faptă o aduce înaintea crailor cam în modul următor :

—Înălțați crai! N. N. a răsturnat pe loc neted ca palma carul încărcat cu grău curat; ori N. N. a plecat la fin cu gândul la drăguță, și în loc de furcă și greblă și-a luat numai toporul și merindea; ori N. N. a bătut boiī, fiind-că nu voiră să trecă cu car cu tot peste gard; ori N. N. trecând pe lângă ograda lor s'a aburcat pe gard și și-a umplut mânecile sumanului de póme și le-a dus în ședători, etc.

Pre acest june poruncesc craiī de mi ți-l prind cei patru slujitorī și mi ți-l ridică pe sus, doī de mână și doī de picióre, așa că acusatul vine cu fața în jos și corpul întreg întins, iar de supsuorī mai ridicat, ca corpul să aibă pozițiune costișă.

Acești patru flăcăi aū misiunea, ca să pórte odată pe sus pre cel vinovat în jurul bisericii, iar cei doī ce-l țin de picióre, având nescaī lopățele de lemn, cu acelea daū la tălpile piciórelor celui vinovat mai multe lovituri la fie-care corn de biserică, numérate după versul următor:

Nu te bate bricela,
Ci te bate vina ta.
Asta-ī de la mine,
Asta ți se cuvine,
Pentru ce n'aī făcut bine!

Numărătura se întimplă după modul cum numără prunciī până la 15 pe versul:

Tócă, popă, tócă,
 Tócă de alun,
 Botă de gorun.
 Cinci, popă, cinci,
 Cinspre-đece aici.

După finele acestei ceremonii, duc pe cel bătut înaintea Crailor.

Craii apoi îl întreabă de este mulțumit ori ba cu pedepsa primită?.. nu cum-vă l-a pedepsit prea aspru, adecă nu cum-vă care-vă fecior a dat prea tare? ori prea încet?

Atunci pedepsitul spune tot ce are de spus, și de cum-vă a avea care-vă din flăcăi a dat fără milă în cel judecat, atunci respectivul flăcău, care a abusat de încrederea crailor noi, capătă pedepsă, și adecă capătă atâtea lovituri câte primise cel dinaintea lui.

Și așa se repeșese judecata și pedepsa acesta până nu mai vin de nicăeri acuse. Dar nepedepsit nu rămâne nimeni din cei acușați publice înaintea Crailor și a tot poporul.

Acesta-î *Bricelatul*.

După sfârșitul *Bricelatului*, se duce tineretul la locul de joc, numit prin fostul district al Năsăudului *Bere*, unde sunt strînse toate fetele și se începe jocul.

A doua zi de Paști, tot după vecernie, se pun Craii pe un scaun lung și ast-fel ședend, îi rădică patru flăcăi pe sus și-î duc până la râul ori valea cea mai de aproape și-î așeză pe țermure, unde apoi îi întreabă că ce vor să plătescă celor ce i-au purtat pe sus atâta loc?

Craii prima dată dic, că așa li se cade să fie purtați, dacă sunt *Craii*, dar apoi și flăcăii dic că tocmai fiind că-s *Craii* trebuie să-î cinstescă mai bine. Așa se tot mănâncă în vorbe unii una, alții alta, până flăcăii vreaș să arunce pe Craii în apă, dacă nu-î cinstesc cu ce-vă.

Atunci Craii promet o cantitate anumită de băuturi. Flăcăii se dau la țirguite, ba o cupă, ba o ferie, ba două cupe, ba șapte cupe, și așa unii tot pun, alții tot lasă, până ce se unesc.

După procedura urmată cu craii se întâmplă și cu ómenii însurați.

Pre cela ce-l sciũ că a eșit mai întâiũ cu plugul, dau să-l

móie, să-l scalde, îl pun pe un scaun ca pe Crai, ridică scaunul și-l avîntă, ca și când a avea ar voi a-l arunca.

Acesta, firesce n'ar avé gust de scăldat chiar în sărbătorile Pascilor, și cu hainele cele mai bune cu tot, decî prinde a promite și acesta bătură, numai să-l slobódă.

Târgul se face lesne și cu acesta, după dicala:

«Darea.

Trece mórea.»

Une-orî se duc de gustă din bătură promisă ca răscurpărare pentru scaldă, alte orî merg de-și continuă jocul, știind că promisiunea n'o mănâncă lupul.

Locul de petrecere, adecă *Berea*, mai tot-deauna este la unul dintre Crai.

A trea dî de Pasci, fie-care fată are să ducă la *Bere* de ale mîncării, în deosebí aú să ducă fie-care cel puțin câte-o pască, un ou alb nefiert și altul fiert roșu. Iar feciorii aú să ducă bătură, de regulă vinarsul. De sine se înțelege că Craii aú să premérgă cu exemplul; ei daú câte o mîerță de grău curat pentru pâne și o ferie de vinars.

După ce s'aú întrunit toți, flăcăii și fetele se pun cu toții la ospet, mănâncă și beaú, iar mai pe urmă se pune pe masă *papa cea mare*, făcută din tóte oușle cele albe nefierte ce le adusese fetele.

Din acésta mănâncă împreună toți, ca semn de iubire și prietinie ce este între tineret.

După ospetul acesta se începe jocul, care duréază până séra pe murgit. Atunci fie-care fecior și fie-care fată mulțumesc Crailor pentru petrecere și se duc apoi pe la casele lor.

Așă se petrec Pascile în Mocod, așă se întîmplă *Alegerca Crailor, Bricelatul* și simbolisarea prietiniei! (1)

În comuna *Ciobanca*, feciorii se adună asemenea în dîua de Pasci după vecernie dinaintea bisericii, unde își aleg *Craii*, ca și cei din satele amintite mai sus din ținutul Năséudului. Iar craiul, la rîndul séu, își alege patru ostași și doué străji.

A doua dî după alegere, adecă Lunî de diminéță, căți-vă

(1) I. Pop-Retegaunl, *Bricelatul*, publ. în diar cit., p. 73—74.

dintre feciori merg cu ceterași după craiul nou ales ca să-l invite la *Vergel*.

În strășina de-asupra ușii de la tinda casei unde e *Vergelul*, se înfige un *stég* făcut din năfrămii, cam așa de suscior ca un om înalt să pótă ajunge la el.

Cății vin la *Vergel*, tinerii și bătrânii, sunt obligați a-și lua pălăriile dinaintea stégului.

Nu odată însă se află câte unul dintre cei mai îndrăsneți, cari se încercă să răpescă stégul. Iar răpirea constă întru aceea că, apucând repede stégul, îl aruncă în focul din casă pe o ferăstră, care în tot decursul *Vergelului* stă anume spre acest scop deschisă. Iar după ce a făcut acésta merge însuși răpitorul și acasă Craiului pre străji, dîcînd că a fost leneșe, că a dormit sau alt-cevã a făcut și n'a pãzit stégul.

Craiul dictézã, în urma acestei denunțãri, străjilor pedepsã cuvenitã, care pe loc o și capetã.

Rar când se întimplã răpirea stégului. Cu atãta mai dese însă sunt încercãrile. Dar și acestea încã se pedepsesc. Pre cel ce încercã adecã a rãpi stégul, străjile, cari staũ de pãndã, deauna îl și prind, îl ieaũ pe sus și ducẽndu-l înaintea Craiului îl acusã, spuindu-ĩ cã s'a încercat sã răpescã stégul.

Craiul, ascultãnd acusa și vedẽnd cã cel adus e vinovat, dispune ca sã-l ducã la închisóre.

Strãjile îl ieaũ acuma și-l duc într'un unghiũ al casei, al tindei sau al cãmãrii, îl țin acolo o minutã, douẽ și apoi iarãși îl duc dinaintea Craiului.

Craiul poruncesce acuma ca sã fie lovit peste tãlpi cu o mie de *briscãle*.

Cum a rostit Craiul sentința acésta, îndatã îl și înhațã oștașii dimpreunã cu alți feciori și ținẽndu-l în pozițiune orison-talã, întors cu fața în jos, unul dintre ei ia o *briscãlã*, fãcutã anume pentru acest scop, și-ĩ dã cu dinsa ca la 7—8 lovituri, în care timp tot numẽrã din gurã pe sãrite, ast-fel cã ajunge pãnã la o mie.

În tot decursul, cãt ține *Vergelul*, Craiul ascultã necon-tentit la pãri și pedepsesce d. e. pe cutare, care e acusat cã și-a pierdut oticul, pe altul cã, mergẽnd la grãpat, a uitat cãrligul de grapã acasã, etc.

Ast-fel trece ziua de Lună și de Marți de după Paști și vine *Dumineca Tomei*.

După serviciul dumnezeesc din această Duminecă, feciorii ieau un car cu doi sau și cu patru boi, se suie într'însul dimpreună cu două fete, cu două neveste tinere și cu ceterași, și astfel se duc apoi până la casa Craiului.

Ajungând la casa Craiului, îl ieau și-l suie și pre acesta în car și apoi se duc cu toții până la preotul, pre care asemenea îl invită ca să se suie în car dimpreună cu preotésa.

Suindu-se și aceștia în car, trec cu carul de-alungul satului până ce ajung la câmp și de aici se întornă iarăși înapoi la casa Craiului, unde-i așteaptă o masă gătită.

Ajunși aici se pun cu toții la masă și după ce ospéteză de ajuns, tineretul merge la *Vergel* și continuă jocul, iar preotul și cu preotésa, dacă au luat și aceștia parte la conduct și la masă, se întorc a casă.

Mai de mult eră datină în Ciobanca, precum și în alte comune de prin împrejurime, ca la *Vergelul* acesta să se bea bere, puindu-se dinaintea fie-cărui fecior câte o cană de bere de Turda, de unde vine apoi că în unele locuri petrecerea acesta a început a se numi, pe lângă *Vergel*, încă și *Bere*, pentru că se bea numai bere, iar de mâncare puțin ce se puneă.

În timpul de față însă berea e înlocuită prin rachiú. Din cauza acesta apoi, find-că rachiul costă foarte mult, rar care fecior primesce a fi ales ca *Craiú*.

Și tot din această cauză sau pôte că și din multe altele, *Alegerea Craiului* a început de un timp încóce a se da cu totul uitării, ast-fel că nu peste mult se va stinge cu totul (1).

În comuna Grid din Țera-Oltului, datina acesta numită *Plugarul* se manifestéază astfel :

Feciorul, ce iese mai întâiú primă-vara la arat, se numesce *Plugar*.

Cei-lalți feciori se duc la dînsul și-l însciintéază despre acesta, ceea-ce el o și ia la cunoscintă.

A doua zi de Paști diminéța, *Plugarul* se ascunde, ca să nu-l pótă găsi curînd feciorii, când vor veni să-l caute.

(1) Com. de d-l Grigorie Crăciunaș, paroch în Ciobanca.

Aceștia însă se presintă și-l caută în toate locurile, până ce-l găsesc.

După ce l-au găsit, patru dintre cei mai voinici feciori, cari sunt aleși, îl ieau pe sus, îl pun pe o grapă cu colți de lemn, și apoi cu grapă cu tot îl duc pe umeri până la vale (riū) însoțiți fiind de lăutari.

Costumul lui e simplu. Peste hainele din ȕi de lucru se îmbracă cu o zeche și asta o încinge cu holdă verde. Tot așa își încinge și pălăria. Și așa stă în picioare pe grapă și, spre a-și ține echilibrul, se razimă de un furcoiū.

După ce a ajuns conductul la vale, pune pe *Plugar* cu grapa pe țermuri. De aici *Plugarul* intră în vale, ȕice un «*Christos a înviat*», apoi un «*Tatăl nostru*», și în loc să-și facă cruce cu mâna, o face acésta lăsându-se cu tot corpul în apă mai întâiū spre răsărit, apoi în cele-lalte părți ale orizontului.

După acésta *Plugarul* ese din vale spre a-și trage grapa în vale, pentru că el numai la aceea se năzuesce, ca să aibă grapa lângă sine și spre scopul acesta începe a stropi pe cei de prin prejur; și așa își trage grapa.

Cei patru feciori sar la el și îl trântesc în apă, dacă îl pot, iar dacă nu, atunci se luptă crâncen până ce l cufundă în apă.

După acésta feciorii es afară și după ei *Plugarul*, care apoi se sue pe grapă și ast-fel se reîntorc acasă.

Și acuma toți feciorii se duc la *Plugar* unde, după mai multe urări, se pun la masă.

În fine merită a fi amintit și aceea că *Plugarul*, descris în șirele de până aici, e usitat mai în toate comunele din *Țera-Oltului*, cu acea deosebire numai că în unele locuri într'un fel, iar în altele într'alt fel.

Așa în *Fântâna bună-óră*, în loc ca *Plugarul* să-și încingă pălăria cu holdă, pune un colac și în vârful lui un ou roșu, iar după el pocnesce unul dintre feciori cu un biciū mare (1).

În *Comana inferióră*, tot din *Țera-Oltului*, alegerea *Plugarului* se face în următorul mod:

(1) Petru Boeriū, *Din obiceiurile de la Paști ale Românilor din comuna Grid*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. LIX, Brașov 1896, No. 68.

În săptămâna patimilor, doi feciori tocmesc lăutari (diplăși, ceterași) și tot-odată acei doi feciori sunt și chizeși (garanți) pentru *Plugar*.

În noptea spre a doua zi de Paști, *Plugarul* pitulă grapa, ori unde va voi, numai să nu ăasă afară din curte, de regulă o ascunde în grajd sub vite, ori prin șopurile cu fin, se înțelege că o grapă fără colți. După aceea se *pitulă* și el unde voește, dar să nu ăasă din *heiul* lor, ci cam prin șopuri, ori prin gropi în pământ, ori în buți, în urlóie, sau prin lădile cu haine.

A doua zi de Paști, toți feciorii merg la biserică, iar când trage la *axion* (de eșit), es apoi cu toții ca să caute pe *Plugar*. Și caută de pun tóte cu fundul în sus. În cas că nu-l gădesc, atunci e silit a se face *Plugar* unul dintre cei doi chizeși, ceea-ce nu se prea întâmplă, căci la cas că nu-l gădesc pe cel ce-l caută, atunci chizeșii promet ce-vă cinste celui ce va spune unde e pitulat, și apoi e trădat.

După ce l-aș găsit și după ce aș găsit și grapa, fac suciturii de paie și-l légă la fie-care picior pe din jos și pe din sus de genunche. Asemenea îl légă la mâni și peste mijloc. Apoi trec două legături, una pe sub umărul stâng, iar una pe sub umărul drept, formând la piept o cruce. Tot cu o legătură îi încunjură și pălăria, formând în vârful ei o cruce stând în sus. Pun apoi pe grapă un corman de la pluguri din vechime, iar *Plugarul* ia în mână un furcoi și se pune și el pe grapă. După acesta apucă de fie-care cap al grapei câte un fecior și, ridicându-l pe umere, plécă astfel cu el la vale ca să-l móie. Ajungând la vale îl pun jos, iar *Plugarul* își trage grapa și cormanul în vale, și începe a bate cu furcoiul în apă că sar stropii în tóte părțile, având grijă tot-odată să nu-l pótă muiă.

Dar cu tótă grija, ce o are, garanții sar la el, unul de pe țermurul stâng, iar cel-lalt de pe țermurul drept, și-l bagă cu capul la afund, dacă îl pot; dar se întâmplă nu odată de-î bagă *Plugarul* pre dînșii, dacă nu sunt mai tari ca el.

După ce-l móie bine, îl pun iar pe grapă și plécă acasă cu el, tot strigând:

Cât e ulița de largă
 Numai pe-o parte mi-i dragă,
 Pe partea de cătră vale,
 Că m'alină und' mă dóre!

Ajunși acasă, mănâncă bine. Apoi merg prin sat pe la feciorii însurați în acel an, unde îi cinstesc cu mâncări, beuturi și ouă roșii. Și pe urmă merg cu jocul în prundul satului, unde jocă totă ziua.

Fetele, ce sunt jucate la această petrecere, le dau pentru fie-care joc câte două ouă.

Sera se despart, mulțumind și strigând fetele, ca semn de mulțumire și iubire, chemându-le tot-odată și pe a doua și la joc (1).

În *Ormenișul de pe Câmpie*, toți feciorii și toate fetele se adună în ziua de Paști după prânz înaintea bisericii: fetele frumos gătite, iar feciorii cu flori în pălărie, unde, având fie-care ouă roșii la sine, ciocnesc împreună, rid, glumesc și-și petrec.

Actul cel mai celebru însă pentru tineret din această zi urmăzează după vecernie.

Cum s'a sfârșit adevărată vecernia se presintă ceterașii (lăutarii) înaintea bisericii. N'au însă voie să cânte din violină, nici tinerilor să jöce în ziua acesta nu le e ertat.

Feciorii se aleg la o parte, fetele de altă parte.

Ochii tuturor sunt ațintiți asupra aceluia dintre feciori, care mai întâiu ca toți din sat a eșit în decursul primă-verii cu plugul la câmp.

Acesta e eroul zilei. El se așeză departe la o anumită distanță, ceilalți feciori se înșiră îndărătul lui, stând gata de fugă, îndărătul acestora se află ceterașii, cari cu arcul pe strună așteptă darea semnalului.

Un bărbat mai bătrân stă cu mâna pe funia clopotului și când tinerii s'au aranjat de ajuns, el lovesce de trei ori clopotul într'o ureche.

Atunci feciorii încep la fugă.

În urma lor merg ceterașii în pași lini și cântând o melodie unică și caracteristică pentru ocaziunea acesta.

(1) Ioan Popa, *Plugarul*, un obicei din Comana inferioară (Țara-OL tului), publ. în *Foia poporului*, an. VIII, Sibiu 1900, No. 8, p. 85.

Fetele se duc după ceterași și eșind din sat se preumblă din dél în dél, urmărind cu atențiune mersul junilor fugari.

Feciorii aũ să prindă pre *Plugar*, și până când l-aũ prins, satul e ca pustiũ; nu se face joc, nu este voie bună în sat, fetele sunt în câmp cu ceterașii, cari cântă un cântec duios. Iar feciorii alérgă prin pădure ca să afle pre *plugar*.

Nu este ertat nimăruĩ să steà *Plugarulũ* în cale. El póte să steà ascuns o ȓi, două și câte odată și trei ȓile, se duce în anumite locuri, unde precum i-a spus alésa inimii sale, va află máncaarea ce i-a pus-o ea într'un loc pe unde ayeà el să fugă, și o și află. Pândesce până când póte găsi ocașiune ca să se póttă întórce în sat fără a fi prins. Ajungénd în sat, mai întâiũ se duce la clopotnițã, lovesce de trei ori clopotul și îndată după acésta toți tinerii alérgă cu voie bună spre biserică.

Plugarul fugar are drept în ȓiua acésta să mánce, să beà și să trateze cu bėtură pe cine-i place în contul feciorilor.

Dacă însă feciorii l-aũ prins și l-aũ adus cu sila în sat, este el dator să le plătéscă acestora bėtură în cinste.

După întórcerea fugarului în sat, se începe apoi și jocul, care, afară de ȓile de post, se continuă în fie-care Duminecă și sėrbătóre. Și e fórte fericită fata, pe care, în jocul prim, o jócă mai întâiũ *Plugarul* fugar (1).

XV.

UDATUL.

În unele locuri atât din *Bucovina* cât și din *Transilvania*, este datină ca Lunĩ, a doua ȓi de Pasci, feciorii să ude pre fete și băeții pre copile. Iar Marți după Pasci udă fetele pre feciori și copilele pre băeții (2).

(1) *Gazeta Transilvaniei*, an. L. Brașov 1887, No. 76.

(2) Dat. Rom. din Sf. Onufreiũ, com. de Const. Ursachi și Cas. Bré-bán :•*In Lunia Pascilor* umblă feciorii cu *Udatul* pe la fete, iar ómenii

Datina acésta e usitată în *Bucovina* atât pe la orașe cât și prin sate.

Udatul pe la orașe se face în următorul chip:

Fie-care june iea un șipușor cu apă ne i'ncepută saū cu parfum și, mergēnd pe la casele unde se află fete mari și copile, respective domnișóre, cam pe timpul acela când presupune el că se vor fi sculat și îmbrăcat, cum intră în casă, se duce de-a dreptul la dînsele și le stropesce.

Fetele, după ce au fost în chipul acesta udate, învită pe cei ce le-au udat la masă, îi cinstesc și primesc cu fel de fel de copturi și, dacă sunt înrudiți saū mai de aproape cunoscuți, le dau, drept suvenire, și câte un ou care e mai frumos.

Nu tot așa însă se întâmplă *Udatul* pe la sate. Aici se scolă flăcăii des-diminéță și mergēnd câte c'o cofiță plină de apă ne'ncepută pe la casele, pe unde știu că se află fete mari, pre care fată o surprind saū o găsesc dormind o udă cum se cade (1).

În alte părți însă *Udatul* acesta se face într'un mod și mai brutal. Flăcăii adecă pândesc când es fetele de prin case, le prind și, așa îmbrăcate și gătite, cum sunt, le duc până la o fântână, pârîu, baltă saū și la un eleșteu din apropiere, și acolo tórnă apoi câte vr'o douē-trei cofe de apă pe dînsele, orî le cufundă cu haine cu tot în năuntru și le udă. Iar după ce le botéză ast-fel le dau drumul (2).

Cu tóte acestea însă fie-care fată, care e ast-fel udată, nu se supără, ci din contră se bucură, cređēnd că, întâmplându-i-se acésta, în decursul anului de bună-sémă se va mărită (3).

Originea acestei datine ne-o arată următórea legendă din *Bucovina*:

unul la altul cu pască. Marți udă fetele pre feciori, pre cari îi găsesc încă dormind, iar ómenii umblă iar cu pască și se veselesc; — Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «*Lunia*, a doua zi de Pasci, pe unele locuri se udă cu apă. Copiii merg la nași și primesc daruri, de regulă ouē roșii. Pe unele locuri se udă la *Ispas*»; — W. Schmidt, op. cit., p. 9.

(1) Dat. Rom. din Sânt-Ilie, com. de Lazăr Flociuc.

(2) Dat. Rom. din Boian, com. de d-l Vas. Turturean, și a celor din Bosanci, com. de M. Ivaniuc.

(3) Com de d-l V. Turturean.

«Dice că o fată de creștin, luând a doua zi după Învierea Domnului nostru Is. Chr. nisce ouă albe într'o coșărcuță, se duse cu dînsele la târg să le vîndă. Pe drum se întîlni cu o fată de păgân și aceea voi să-î cumpere ouăle, dar nu aveà destui bani la sine. Decî după ce negoție ouăle, o rugă să mîergă acasă la dînsa ca să-î deà și cei-lalți bani.

«Fata de creștin se învoi și se porniră apoi amîndouă spre casa fetei de păgân. Pe drum, din vorbă în vorbă, veni vorba și despre Domnul nostru Is. Chr., precum și despre legea creștinéscă.

«Fata de creștin începù a-î istorisi celei de păgân că nici o lege din lume nu e așa de bună ca legea creștinéscă, și în urmă o îndemnă ca să trecă și ea la acéstă lege.

«Fata de păgân însă nu voi să credă și de aceea dise :

— Numai atunci voi crede, când se vor preface ouăle cele albe, ce mi le-ai vîndut, în roșii !

«N'a apucat însă bine a roști cuvintele acestea și iată că—minunea minunelor—tôte ouăle se făcură roșii.

«Fetele, când vedură minunea acésta, leșinară amîndouă de spaimă.

«Nisce băetani însă, carii din întîmplare se aflaū în apropiere, vedîndu-le că aū leșinat, alergară repede la o fântînă, scóseră apă dintr'însa și le udară, și fetele în urma acésta se treziră.

«Atunci fată cea de creștin, drept recunoscînță și mulțumită, luă mai multe ouă roșii și le împărți băetanilor spre aducere aminte de cele ce s'aū întîmplat.

«Și de atunci a rămas datina ca băetani să ude fetele a doua zi de Pasci, și ca răsplată pentru acésta să capete de la dînsele *ouă roșii*.» (1)

(1) Din Fundul-Moldovei, com. de Gavril Gliga, stud. gimn.

XVI.

UMBLAREA CU PASCA.

Bărbații însurați și muerile măritate, respective soții căsătoriți din cele mai multe comune românesce din *Bucovina*, au datină de a nu se duce în ziua de Paști nicăiri de a casă, ci numai dimineața la *Înviere* și după amiazi la *Vecernia cea mare*, iar restul zilei îl petrec de regulă acasă.

Pentru aceea însă servitorilor și servitoarelor, cine are de acestea, nu numai că li se încuviințează a sta cu stăpânii la una și aceeași masă și a mânca din aceleași bucate, ci tot-odată li se acordă deplină libertate, adică se lasă ca să se ducă de acasă unde voesc și când voesc, și nu li se poruncesce nimic (1).

Ba în multelocuri, atât din *Bucovina* cât și din *Banat*, li se dă unor servitori, și cu deosebire ciobanilor, dacă aceștia peste vară au fost ascultători, priincioși, buni și de omenie, încă și câte un miel gras și frumos ca dar (2).

Dar nu numai servitorilor, ci chiar și vitelor cornute precum și altor animale domestice se dă în ziua de Paști deplină libertate, așa viței se lasă să sugă tot laptele de la mamele lor, căci vacile mulgătoare în această zi mare nu se mulg de fel, iar câinii se slobod din lanț și se lasă, fie ori și cât de răi ar fi, să alerge pe unde le place (3).

(1) Dat. Rom. din Sf. Onufreiū, com. de Cas. Brébăn: «Libertatea acordată servitorilor constă întru aceea că ei pot să mănânce cât vor vré și ce vor voi la o masă cu stăpânul, și pot face ce vor voi, că nimeni nu le poruncesce nimică»;—tot de acolo, com. de Const. Ursachi: «Libertatea acordată servitorilor în ziua de Paști constă întru aceea, că ei fac ce voesc, și stăpânii nu le poruncesc nimică; mănâncă și béu la o masă cu stăpânii.»

(2) Dat. Rom. din Căndreni, com. de G. Mihuță;—Sim Manguica, *Calend.* pe an. 1882, Martie 28: «Pécurarii capetă un miel gras, drept dar de rêsplătire.»

(3) Dat. Rom. din Crasna, com. de Onufreiū. German: «În ziua de Paști nu fac foc, nu umblă desculți ca să nu li se facă ce-và la piciore peste vară, și nici nu mulg vacile, iar cânilor le dau drumul din lanț.»

În unele părți din *Transilvania*, precum bună-ură în Vama, vitele au libertate de a pasce și pe holde, unde voesc, până după eșirea din biserică, iar pe unele locuri chiar ziua întregă (1).

A doua și a treia zi însă, adică Lună și Marți după Paști, este datină ca cei căsătoriți să se ducă cu pască pe la némurile cele mai de aproape, și anume tot-deauna cei mai tineri la cei mai înaintați în vîrstă, precum: fiii la părinți, nepoții la moși, frații și surorile cele mai mici la frații și surorile cele mai mari, finii la nănași, ginerii la socrî, și cumetrii la cumetri (2).

Originea acestei datine, după credința și spusa poporului bucovinean, datéză tocmai de pe timpul *Învierii* Domnului nostru Is. Chr. Căci precum umblău atunci creștinii și vestiaū că Is. Chr. a înviat, așa obicînuesc și în ziua de astăzi ómenii noștri a umblă cu pască a doua și a treia zi de Paști și a vesti și ei Învierea Mântuitorului (3).

(1) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul.

(2) Dat. Rom. din Boian și Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Ilișesci, com. de G. Mihuță: «De Lună după Paști încep a umblă cu pască, și anume: merg mai întăiu fiii la părinți, apoi nepoții la moși, și finii la nași»; — a acelor din Crasna, com. de Onufr. German: «Lună iarăși petrec pe acasă până după amiazi, și apoi merg finii cu pască la nănași»; — a celor din Tișeuț, com. de T. Sologiu: «A doua și a treia zi de Paști merg ómenii cu pască unul la altul. mai cu sémă însă némurile»; — a celor din Comănesci, com. de Tit. Georgian: «Pe la noă umblă cu pască a treia zi după Paști, și anume finii la nași și cumetrii la cumetri»; — a celor din Sf. Onufreiū, com. de Const. Ursachi: «Lună după Paști merg unii la alții cu pască. Marți tot așa»; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Cu pască umblă a doua și a treia zi de Paști, și anume numai némurile, dar mai ales dintre némuri finii la nași»; — a celor din Pojorita, com. d-l Il. Flocea: «A doua zi de Paști merg cu pască în ospeție, și mai ales finii la nași»; — a celor din Stupca, com. de G. Brătean: «In timpul Pascelui merg finii la nași, ginerii la socrî, și cumetrii la cumetri cu pască»; — C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 79—80: «A doua și a treia zi de Paști se duc pe la némuri; acolo mănăncă pască și cozonacul lor, iar la plecare le pun alții în loc»; — El. Sevastos, *Sărbătorile poporului*, publ. în țiar cit. p. 155.

(3) Cred. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóța: «Despre umblarea cu pască țice poporul, că precum umblău creștinii și vestiaū c'a înviat Chr.»

Drept aceea a duce saŭ a umblă cu pască pe la némurile cele mai de aprópe și a le vesti Invierea Mântuitorului este o datorie. O întrelăsare saŭ o neîmplinire însă consciințiosă a acestei datine se privesce de o necuviință și detragere a cinstei, mulțămitei și supunerii ce se dotoresce celor mai mari (1).

Cei ce merg cu pască pun de regulă 2—6 pasci una peste alta într'un testimel și cu ea 6—12 ouă roși (2), adecă fiecare după cum îi értă împrejurările materiale, și cu legătura acésta de pască și ouă roși se pornesc apoi la cei ce aŭ de gând să mérgă cu pască. Iar când ajung la starea locului și intră în casă, nu daŭ binețe ca de altă dată în decursul anului, ci spun: «*Christos a înviat.*»

Cei de casă, întâmpinându-i și răspundându-le «*Adevărat c'a înviat*», le mulțumesc pentru că n'aŭ uitat de dânșii, ci aŭ venit, și apoi îi poftesc să ocupe loc.

Atunci noŭ veniții sărută mâna celor de casă, dacă aceștia sunt părinți, moși saŭ nănași, iar de nu, daŭ numai mâna unul cu altul saŭ se sărută, și apoi cel ce a adus pasca se apropie de masă și o pune pe acésta.

După ce s'a pus pasca pe masă, gospodina de casă o iea cu legătură cu tot de pe masă și o pune în alt loc unde-vă, unde stă până ce cei ce aŭ venit cu dânsa voesc să se întórcă acasă. Apoi se așeză cu toții la masă și încep a mânca, a ciocni unul cu altul ouă roși, a bé și a se veseli împreună până de către séră (3).

Când începe a se îngână ziua cu nóptea saŭ, dacă cei veniți aŭ de gând să mérgă și în alt loc, atunci și mai de grabă, se scólă cu toții de la masă; gospodina de casă se duce și schimbă pasca și ouăle din legătură, punând într'insa în

așă obicínuesc și poporenií noștri a umblă și a vesti Invierea Mântuitorului și mai cu sémă finií la nănași, ginerii la sócri și cumetrii la cumetri. Acésta datină se începe a doua zi de Pasci și duréză până a treia zi.

(1) Com. de d-l Vas. Turturean.

(2) Dat. Rom. din Boian și Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul.

(3) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Mih. Ivaniuc.

locul celor aduse, altele de ale sale și anume: dacă s'a adus trei pune două, iar dacă s'a adus șese pune patru, adecă cu una saŭ cu două mai puține. Tot așa face ea și cu oușele (1).

Intimplându-se însă ca pasca adusă să nu fie cuviincios făcută și cōptă, adecă dacă e eșită din mână rea, saŭ prea mică, ceea-ce vędesce o nepęsare, o sgârcenie, saŭ numai o mergere ca să fie mers, atunci li se înapoesce, după numărul adus, una saŭ mai multe pasci din cele aduse, ceea-ce va să ȃică că altă dată pot să o primescă îndărăt, dacă cinstea nu le va fi mai cuviinciosă (2).

Când se duce cine-vă întâiași dată cu pască, atunci nici nu i se ia nici nu i se dă nimic în schimb, ci cum a dus legătura cu pască, așa i se și dă înapoi. De primit însă sunt și aceștia foarte bine primiți (3).

Și acuma, după ce li s'a schimbat pasca, gospodina de casă îmmănuză legătura cu pască bărbatului ce a adus-o. Apoi, dorind unul altuia *sęrbători fericite*, cei ce au venit cu pască se întorc acasă.

În unele comune, tot în aceste două ȃile precum și în cele-lalte ȃile ale sęptemănei luminate, este datină de a se face și *Colăcime* (4), adecă de a merge finii la nași și cumetrii la cumetri, nu numai cu pască, ci și cu colaci (5).

(1) Dat. Rom. din Boian, com. de d-l Vas. Turturean: «De regulă se duce una saŭ mai multe pasci, câte odată și câte un cozonac, apoi patru saŭ mai multe ouș roși. Unde merg cu pască află tot-deauna bună primire, și de regulă nu se întorc cu mâna golă, ci li se pune câte o pască și câte-vă ouș roși proprii»; — a celor din Bosanci, com. de M. Ivaniuc: «A doua și a treia ȃi de Pasci merg finii la nănași, ginerii la socri, și cumetrii la cumetri cu pască, unde petrec, męcând, bęcnd și veselindu-se până de către sęra. Iar sęra. când se duc acasă, li se schimbă pasca»; — a celor din Danila, com. de Vas. Nahaiciuc: «Luni după Pasci merg finii la nănași cu pască, petrecęcnd acolo foarte bine. Dar când voesc acuma finii să se ducă acasă, schimbă nănaș pasca și apoi se pornesc acasă.»

(2) Dat. Rom. din Boian și Pătrăuș, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnareșul: «Aceștia merg cu 2 pasci și cu 6—12 ouș roși, dintre cari pasci naș le dă una înapoi.»

(3) În cele mai multe părți din Bucovina.

(4) Veȃi despre datina această mai pe larg în opul meu: *Nunta la Români*, Bucureș 1890, p. 766—771 și *Nascerea la Români*, Bucureș 1892, p. 291—307.

(5) Dat. Rom. din Bălăcena, com. de G. Jemna: «În *Sęptemăna lumi-*

În *Banat* numirea de *pască* e cunoscută mai mult de bătrâni, pe când generațiunea mai nouă începe a o da cu totul uitării. De aici vine apoi că datina de a umbla cu pască ca în *Bucovina*, în această țară, și mai ales în Secași de lângă Oravița, nu e de fel cunoscută.

Este însă și în *Banat* datină ca a doua zi de Paști să meargă nașii la finii și să le ducă câte o *lopalită de porc* (omoplatul) și un *colac mare de grâu*.

Finiii apoi îi tratăză cu mâncare și băutură destulă.

Scopul acestei datine este : aderență și dragoste reciprocă (1).

XVII.

SCRÂNCIOBUL.

Scrânciobul, după credința și spusa Românilor din *Moldova* și a celor din *Bucovina*, e făcut întru amintirea spânzurătorii lui *Iuda Iscarioteanul*, care, muștrându-l cugetul pentru fapta cea nelegiuită ce o făcuse vîndînd pre Is. Chr., s'a dus de s'a spânzurat de o crîngă și, nedînd ómenii trei zile de dînsul, vîntul îl bătea și-l clătina dimpreună cu crînga de care eră spânzurat în colo și în cõce (2).

nată este datină la Români noștri de a merge finii la nași și cumetrii la cumetri nu numai cu pască, ci și cu *colaci* precum și cu alte daruri. Și dacă nănașului i-a murit finul, atunci merge tatăl pruncului mort la cumetriul său nu numai cu colaci, ci și cu un pom încărcat și înfrumusețat cu felurite mărunțișuri; — a celor din Stupca, com. de N. Jauca: «Nănașii strîng a doua și a treia zi de Paști la sine pre toți finii, precum și alte multe nîmuri dintre cari finii vin nu numai cu pască, ci aduc încă și *colaci*. Iar după ce au sosit cu toții se pun la masă, mîncă, ciocnesc, cinstesc și se veselesc pînă de către sîră.»

(1) Com. de d-l Val. Dioniu.

(2) El. Sevastos, *Sîrbătorile pop.*, publ. în țiar cit., p. 155; — C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 79; — Cred. Rom. din Stupca, com. de D. Rosmeteniuc, stud. gimn.: «Scrânciobul închipuesce spânzurătorea saú mai bine

Scrânciobul, după mărimea sa, e de două feluri: unul mare și altul mic, iar după forma construcțiunii sale de mai multe feluri și se numește în Bucovina și Moldova: *Scrânciob* dem. *scrânciobaș*; în Muntenia: *dulap*, *légăn* și *fițeche* (1); în Transilvania, și anume în Munții Apusenii *scrânciob* (2), iară în Țăra Hațegului: *țuțul* și *țuțuluș* (3); în Ungaria: *sdrâncă* (4); iară în Banat: *scrânciob*, *légăn*, *legănuș*, *țuțuluș*, *vîrtej*, *vîrtij*, și *vîrtiloii* (5).

Scrânciobul mare se face ast-fel:

Se ieaă două bârne cam câte de patru metri de lungi și, cioplindu-se în patru muchi, se dăltuesc la un capăt cu dalta în formă de furcă, de unde le vine apoi și numirea de *furci*, sau se sfredelesc c'un sfredel mare și din cauza acésta se numesc *stâlpi*.

După ce s'aă cioplit *furcile*, se îngrópă amândouă cu capătul cel nedăltuit sau nebortit în pămînt și anume drept în sus și cam de trei metri departe una de alta.

Se iea apoi un tumurug, numit *grindei* sau *sul*, care e la un capăt încrestat sau provădut câte cu un cuiu gros de fier

dis curéua cu care s'a spânzurat *Iuda*, după ce a vindut pre Mântuitorul lumii, Domnul nostru Is. Chr. Căci precum se adunără atunci o mulțime de ómeni ca să vadă pre *Iuda vindătorul*, așa se adună și acuma o mulțime de popor ca să se deă în scrânciob întru aducerea aminte de pătenia lui *Iuda*. În scrânciob însă se dă mai ales tineretul, iar ómenii bătrâni numai fôrte puțin, și chiar și aceștia mai mult din întîmplare, fiind-că se află de față. Și asta se întîmplă de aceea, pentru că atunci, când s'a auđit că *Iuda vindătorul* s'a aninat, tineretul a fost acela care a alergat mai întăiú ca să vadă acéstă întîmplare.»

(1) D. Stănescu, *Obiceiuri pop.*, publ. în *Educatorul*, an. I, Bucuresci 1883, p. 91;—C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 79.

(2) Com. de d-l Domeșiu Dogariú.

(3) Ar. Densușian, *Glosariú din Țara Hațegului*, publ. în *Revista critică-literară*, an. II, Iași 1895, p. 172: «*Țuțul și țuțuluș*, légăn sau scrânciob.»

(4) V. Sala, *Glosariú din Comitatul Bihor în Ungaria*, publ. în *Revista critică-literară*, an. IV, Iași 1896, p. 146.

(5) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1883, loc. cit. — Sofr. Liuba și Aur. Iana, *Topografia satului și a hotarului Maidan*, Caransebeș 1895, p. 71: «Scrânciob se mai đice la noi și la un *legănuș*. Scrânciobul se mai đice și *Virtiloii*; — Com. de d-l En. Hodoș.

și se așază cu încrestăturile în dăltuiturile furcilor sau se vîră cu cuele în borțile acestora.

La mijlocul grindeiului său sulului, care stă în direcțiune orizontală, se vîră prin patru borți pătrate patru *grin-dișóre* sau *căpriorași*, ciopliți asemenea în patru muchi și în depărtare ca la un metru unul de altul, ast-fel ca să formeze două cruci.

În capetele acestor patru grindisóre, numite *săgeți*, *fuse* sau *dreve*, cari sunt tot una de lungi și prinse la capete câte c'o *chingă* sau *stinghie* pl. *stinghiș*, se află asemenea câte o bortă rotundă, în care se vîră câte un *grindeieș* sau *grindeuș*.

De fie-care din aceste patru *grindeieșe* sau *grindeușe*, cari nu se învîrtesc împrejurul osiei lor, ci numai se mișcă într'o lature și într'alta, atárnă câte un *scaun*, care, la rîndul său, e compus din câte două *brațe* sau *spife*, numite alminterea și *holobe* sau *hlóbe*, apoi dintr'un *spătarîu*, două *fiitorî* și dintr'o *punte*, pe care șed cei ce se dau în scrânciob.

În fine, după ce s'a îngropat furcile în pămînt și după ce s'a așezat grindeiul cu scaunele în dăltuiturile sau borțile lor, nu numai că se întăresc bine în pămînt, ci li se pune tot odată la amândouă, atât de o parte cât și de cea-laltă parte, câte o *propteà* sau *propeà* anume ca, puindu-se scrânciobul în mișcare și dându-se mult timp într'însul, să nu se pótă de fel clătina.

Fiind scrânciobul ast-fel construit gata, se sue în fie-care scaun câte două sau trei persóne, și apoi se pune în mișcare de către doi sau patru bărbați, numiți *scrânciobarî*, cari stau unul de o parte iar altul de ceal-altă parte, la capetul săgeților îndreptate spre pămînt și, prindînd săgețile de vîrf, le avîntă în dreapta sau stînga, adecă în care direcțiune voesc ei să se învîrtescă scrânciobul.

Puindu-se în mișcare, grindeiul cu săgețile se învîrtesc în jurul osiei sale, iar scaunele de la capetele săgeților, urcându-se în sus și scoborîndu-se în jos, se învîrtesc rôtă împrejurul grindeiului, de unde vine apoi că scrânciobul acesta se numesce și *scrânciob cu rôtă* (1).

(1) După descrierea Rom. din Mitocul Dragomirnei, com. de Ștef. Hostiuc și V. Greciuc; — a celor din Plăvălariu, com. de Lazăr și Ioan

Pe lângă acest scrânciob, care *se învârtesc rătă*, mai este încă și un alt-fel de scrânciob, asemenea mare, care *se învârtesc ca vîrtelnița*.

Acest din urmă se deosebesc de cel dintâiu prin aceea că grindeiul său sulul, în care sunt întărite *săgețile* sau *pârghiile* cu scaunele, nu se așază în direcțiune orizontală cu capetele în dăltuiturile furcilor, ci în direcțiune verticală, și anume cu un capăt într'o *costoróbă*, care e întărită în vârful furcilor, iar cu cel-lalt capăt într'o *tigae* sau *bróscă* așezată într'o *talpă* drept la mijlocul furcilor.

Acest scrânciob are numai patru *săgeți*, nu opt ca cel dintâiu; iar la capătul săgeților acestora, cari sunt sprijinite câte cu o *chingă* sau *fiitóre*, se află asemenea câte un scaun de aceeași construcțiune și mărime ca și cele ale celui dintâiu.

Scrânciobul acesta, după cum am amintit din capul locului, se învârtesc ca o vîrtelniță, și prin urmare e mai puțin periculos pentru cei ce se dau într'insul decât cel dintâiu (1).

Scrânciobul mic e compus dintr'o scândură cam de o palmă domnescă de lată și cam de un metru de lungă, care e prinsă la capete câte c'o rudiță perpendiculară, iar acestea sunt întărite cu partea sa capătul de-asupra într'un sul orizontal, ale cărui capete sunt virite în câte o bortă făcută în doi stâlpi cam de doi metri de înalți și îngropați în pământ în depărtare cam de un metru și 2 d. m. unul de altul.

Punându-se scrânciobul acesta, numit și *scrânciob între stâlpi*, în mișcare, cel ce șede pe dînsul umblă în colo și în cóce, ca și când s'ar legănă, de unde se vede că-i vine în unele părți și numirea de *legănuș* sau *fufuluș*.

O sémă dintre aceste scrânciobe au și *spătare*, adecă sunt făcute în forma unui scaun cu *spătar*, anume ca cei ce se dau într'insele să se pótă răzima cu spatele și să fie mai siguri că nu vor cădă.

Bolohan, stud. gimn.; — a celor din Udesci, com. de Cost. Jescu și Nic. Curtușan; — a celor din Bosanci, com. de Tóder Mitrofan; — a celor din Stupca, com. de D. Logigan; — a celor din Gura Homorului, com. de Em. Netea; — și a celor din Costișa, com. de Sofroniú Cernoschi.

(1) După descrierea Rom. din Reusení, com. de Vas. Pop; — a celor din Plăvălariú, com. de I. Bolohan; — a celor din Udesci, com. de Const. Jescu, și a celor din Gura Negri, vęđut mai de aprópe de mine însumi.

De multe ori însă acest fel de scrânciob se face și numai dintr'o funie cam de vre-o trei metri de lungă, care se lăgă cu capetele de crénga unui pom, iar la mijlocul ei, care spânzură în jos, se pune o perină, un lăicer sau un suman, și pe obiectele acestea așezându-se apoi cel ce voesce a se da în scrânciob, se scrânciobă (1).

Afară de aceste două scrânciobe mici, mai este încă și un al treilea fel, numit *Scrânciob în copaci*. Acesta constă dintr'un cârlig firesc, care se anină de un crac potrivit de copaci, și la al cărui capăt de jos este întărită o scândurică numită și *punțicică*.

Cel ce se dă în acest scrânciob stă cu un picior pe un capăt al scânduricăi, iar cu unul pe celălalt capăt, și așa, stând în picioare și ținându-se cu amândouă mâinile de cârlig, se lăgă în colo și în cöce, mai repede sau mai încet, după cum se și avintă (2).

La scrânciobe, despre cari ne-a fost până aici vorba, se mai numără încă și *învîrtitörea*.

Învîrtitörea constă dintr'un țeruș, bătut bine în pămînt și rătunđit la capătul de sus în forma unui ou, și dintr'o pârghie, numită *durubață*, care e drept la mijloc găurită în forma unei jumătăți de ou, și cu care se pune apoi pe virful țerușului ast-fel ca să pötă sta orizontal.

Cei ce vreaü să se deä în acéstă *învîrtitöre* se sue călare pe capetele durubeței, și anume: unul de o parte, altul de cea-laltă parte, și dându-și apoi avînt cu picioarele, cari le ajung în pămînt, se cumpenesc și se învîrtesc cum și în cötro le place (3).

Ca și *Învîrtitörea* Românilor din *Bucovina* e compus și *vîrtejul*, *vîrtijul* sau *vîrtiloitul* Românilor din *Banat*, adecă dintr'un pociumb sau *știomp*, cum se spune în părțile Caransebeșului, în virful căruia se așeză o grindă numită *bilă*. Pociumbul sau știompul e bătut în pămînt, iar bila stă orizontal și se pöte învîrti. Pe un capăt al bilei se urcă cine-vă călare,

(1) Usitat în cele mai multe părți din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Straja, com. de Nic. Cotos. stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Straja, com. de Nic. Cotos.

băiat, fată, nevestă sau bărbat, tot așa și pe al doilea capăt al bilei, care ast-fel stă în echilibru. Iar alți doi ómenii învîrtesc bila din vârful știompului și așa petrec (1).

La *Aromânii din Macedonia* acest fel de scrânciob se numesce *Drîmbală* și *vîrticoniță* și se face așa: se înfige în pămînt un par de mărimea taliei copiilor, cari vreaú să se dea într'însul. Une-orî parul e ce-và mai mic. După ce se ascute puțin la vîrf, se aduce o prăjină mare numită *grendă*, al căreii mijloc este pe jumătate găurit și se pune cu partea semi-găurită pe vârful parului. La cele două capete ale prăjinií, care se numesce *Drîmbală*, se pun doi băeți, și prin vîntul ce-și dau fie-care pe rînd, *drîmbala*, când se ridică în sus, când se lasă în jos, ridicând și coborînd ast-fel pe rînd pe cei doi copii, cari se dau în *drîmbală*. Când e să se dea jos cei doi copii, ca să nu cadă vre-unul dintre ei prin desechilibrarea *drîmbalei*, când unul în momentul ce se găsesce jos ar părăsi-o, cei-lalți jucători se reped la par și opresc *drîmbala*.

În comunele românesce de la *Pind*, *drîmbala* se face de regulă din pin tîner și se găuresce la mijloc prin ajutorul cărbunilor (2).

Pe lângă scrâncióbele și *învîrtitórea*, descrisă mai sus, mai există în *Bucovina* încă și un al patrulea soiú de scrânciob, numit *huța*, *huțănă*, *huțină*, *huțunătóre*, *huțuțátóre*, *cumpănă* și *cumpenitóre*, cu care se *huțănă*, *huțină*, *huțună*, sau *huțuța*, mai cu sémă băeții și copilele.

Huța sau *huțunătórea* constă dintr'o scândură, numită *punte* sau *cumpănă*, care se pune cu mijlocul peste un tumurug sau butuc gros sau și peste un alt obiect înalt și îngust, și punêndu-se apoi un băiat, ca și când ar sta călare, pe un capăt al scândurii, iar al doilea pe cel-lalt capăt, își dau

(1) Com. de d-l En. Hodoș;— Sofr. Liuba și Aur. Iana, op. cit., p. 71: «*Scrânciob* se mai dice la noi și la un *legănuș*. Se bate un par gros (pociumb) în pămînt cu un *cuniú* de fier (toldeiú) la capêtul de sus. În acest cuniú se pune o scândură cruciș, pre care la ambele capete se pun copiii și se învîrtesc. De aci proverbul: *Lucru scrânciob* sau *întortocat* (învîrtit).»

(2) P. Papahagi, op. cit., p. 108.

avînt și se huțuță. Și dacă unul, când ajunge jos, sare de pe scândură, atunci cel-lalt trebuie numai decât să cadă, și lesne poate să se vulnereze. De aceea, când vor să înceteze de a se *huțuța*, nu-și dau mai mult avînt, ci lasă ca scândura să-și vie în echilibru, și atunci se scoboră apoi amândoi pe încetișorul jos (1).

Unii băeți, când se dau în acest fel de scrânciob, ȕie și următorele versuri:

Huța, huța, cu căruța
Pân' la lelea Măriuța! (2)

Saũ:

Dura, dura, cu căruța
Pân' la lelea Măriuța.
Măriuța nu-ı acasă,
Numai fata cea frumósă
Cu cercei de ghiocci
Cu salbă de nouè lei! (3)

Datina de a se da în scrânciob saũ *de a se scrânciobă* există mai ales în *Bucovina*, nu numai într'o ȕi saũ sêrbătore anumită, ci am puté ȕice că ea este usitată mai în tóte Duminicile și sêrbătorele de peste an.

Cu tóte acestea însă sunt unele ȕile și sêrbătore peste an, în cari tineretul nu petrece alt-fel decât numai dându-se în scrânciob, iar altele, precum e bună-órá ȕiua de *Pasci*, în care *Scrânciobul* nu umblă de fel (4).

(1) Dat. Rom. din Ilișesci; — a celor din Reusenı, com. de Vas. Pop; — a celor din Frătăuțul-vechiũ, com. de Laur. Vataman; — a celor din Straja, com. de Nic. Cotos; — a celor din Cireș-Opaiț, com. de Tóder Burla stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Reusenı, com. de Vas. Pop; — a celor din Frătăuțul-vechiũ, com. de Laur. Vataman.

(3) Dat. Rom. din Cireș-Opaiț, com. de T. Burla.

(4) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 79: «Intăia ȕi de Pasci, în unele localități, nu umblă *Scrânciobul* saũ *Dulapul*, cam i se ȕice în Muntenia așă în cât fetele și flăcării, atăt acei cari jócă de mult cum și acei cari aũ să éșă de acuma la joc, petrec și se hârjonesc tótă ȕiulica prin clopotnița și ograda bisericii, când încep și ibovniciile»; — El. Sevastos *Sêrbătorele pop.*, publ. în ȕiar. cit., p. 155: «Intăia ȕi de Pasci nici odată nu-ı scrânciob, în cât de aceea tóte fetele și flăcării, atăt cei cari jócă mai de mult cât și cei cari aũ să éșă de acuma la joc, petrec tótă ȕiua în clopotniță și în ograda bisericii, când se încep și ibovniciile.»

Aşa Româniî din unele părţi ale *Banatului* îndatinéză a se da în scrânciob în Lunia primă a Paresimilor (1), alţiî în ȕiua de Sân-Tóder (2), şi iar alţiî, atât din *Banat* cât şi din *Transilvania*, în tot decursul Paresimilor (3).

În Munţiî Apusenî ai Transilvaniei însă, precum bună-órá în Satu-lung se *scârciumă* numai în *Séptémâna luminată*, şi chiar şi atunci numai copiiî, carii daû proprietarului scrânciobului câte un óu roşu (4).

În *Moldova* ţine *Scrânciobul* cele doué ȕile ale Pascilor, adecă Lunî şi Marţi, şi după aceea tóte sêrbătorile şi Duminicile până la *Ispas* (5).

În *Muntenia* şi *Macedonia* însă, mai cu sémă în ȕiua de *Sân-Georgiû* (6).

Româniî din unele părţi ale *Bucovinei* încep a face *scrâncióbe* în *Vinerea sécă* din Séptémâna mare (7) şi se daû in-tr'însele, şi anume în cele mari în tóte Duminicile şi sêrbătorile de peste vară, începênd din *Lunîa Pascilor* înainte,

(1) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1883. Fevruaria 28.

(2) Com. de d-l En. Hodoş: «La *Sân-Tóder* fac ómenîi aşă numitele *virtije*.»

(3) Sim. Manguica, *Calend.* cit.: «In Lunia primă a Paresimilor se cară ómenîi în *legănuş* (ţutuluş, scrânciob) şi *virtejiû*, pentru câştigare de sănătate preste tot anul. Pre alocurea se cară poporul în legănuş şi virtejiû de la începutul Paresimilor până la Pasci»; — Din Ms. d-lui I. Pop Reteganul: «In Țera Haşegului, comitatul Făgăraş, şi anume la Lisa, am vêđut că în Lunia primă din Postul mare fac *Scrâncióbe* şi se *scrâncióbă* în tóte sêrbătorile din Paresimî.»

(4) Com. de d-l Domeşiu Dogariû: «*Scrâncióbele* se folosesc şi pe aici, dar de cele simple. Se *scârciumă* pe ele numai copiiî şi anume numai în *Séptémâna cea luminată*, dându-i proprietarului câte un óu roşu.»

(5) El Sevastos, *Sêrbătorile pop.*, publ. în ȕiar. cit. p. 155.

(6) D. Stănescu, *Obiceiuri pop.*, publ. în *Educatorul*, an. I, p. 91;—I. Nenişescu, *De la Româniî din Turcia Europeană*, Bucuresci 1895, p. 526: «In acéstă ȕi (adecă în ȕiua de Sf. Gheorghe) începe lumea a se da în *légân* saû în scrânciob»;—P. Papahagi, op., cit. p. 739.

(7) Dat. Rom. din Stupca, com. de Nech. Jauca: «Vinerî din Séptémâna mare femeile de la noi nu coc pască, ci numai roşesc şi împiestresc oué cu felurite colorî, ung prin casă şi pe jos, iar ómenîi mătură ogrăđile, tocmes gardurile şi fac *scrâncióbe* cu un scaun şi mai ales cu doué scaune.»

mai ales de la *Pasci* și până la *Rusalii* sau *Duminea mare* (1), iară în cele mici, cari sunt făcute mai cu sémă pentru băeți și copile, chiar și în zile de rînd, firesce că dacă timpul și împrejurările le încuviințeză s'o facă acésta, chiar și în zile de lucru.

În unele părți din *Muntenia*, precum bună-óră în comuna Zánóga, jud. Romanați, flăcăii fac *fițeche* sau *légăn* în ziua de *Sân-Georgiú*, și se *scârciumă* (2) în dumbravă sau chiar și în sat, dacă se găsește vre un copaciú mare, dud sau salcâm, de unde ar puté să atârne légánul. Acì vin apoi flăcăii și fetele spre a se da în légán.

Copiii încă de la *Pasci* aú mare grijă de a păstrá câte un ou roșu, pe care să-l țină în sîn, când s'ar da în légán la Sf. Gheorghe.

Când sórele este la chindie, băeții și fetele merg pe la casele lor, ca să se gătéscă de horă, unde petrec până séra (3).

Scrâncióbe mici, în cari se dau numai băeții și fetițele din *Bucovina*, se fac mai multe într'un sat. *Scrâncióbe mari* însă în fie-care sat se face de regulă numai câte unul sau cel mult doué, și anume tot-deauna pe un loc deșert sau tăpșan frumos din marginea sau mijlocul satului, ori orașului, unde obiceinesce tineretul a se aduná Duminicile și în zi de sêrbátóre la joc sau la horă.

În *scrâncióbele* cele mici ori și cine voesco să se *scrâncióbe* se *scrâncióbă* singur.

Pentru cele mari însă, în cari se dau de regulă mai multe párechì de fete și feciori sau neveste tinere și bărbați, se năimesc anume doi sau patru bărbați tari, numiți *scrânciobari*, cari le învîrtesc și cari capétă pentru munca lor, după împrejurări, câte 10—20 bani de persónă.

Mai de mult, după cât imi este mie cunoscut, nu există mai nici un sat mai mare în *Bucovina* și *Moldova*, în care să nu se fi aflat câte un *scrânciob mare*. În timpul de față

(1) Dat. Rom. din Mitocul Dragomirnei, com. de Ștef. Hostiuc;—a celor din Bosanci, com. de Tóder Mitrofan, stud. gimn.; — a celor din Gura Homorului, com. de Em. Netea.

(2) *Scârciumă* = *scrâncióbă*, se dau în *scrânciob*.

(3) D. Stănescu, *Obiceiuri pop.*, publ. în *Educatorul*, an. I, p. 91.

însă încep și acestea a se da pe încetul uitării și a se înlocui cu alte petreceri mai puțin inocente.

Scrânciobul cel mare, la care care iea parte mai întreg tineretul unui sat, iar când sunt hramuri chiar și tineretul de prin satele învecinate, pentru mulți inși e un mijloc de petrecere și distragere foarte plăcut.

Acastă împrejurare se vede că a inspirat pre V. Alecsandri de a compune următorul pastel intitulat *Pascile*:

De Pasci în satul vesel căsuțele 'nălbite
 Lucesc sub a lor malduri de trestii aurite,
 Pe care cocostîrcii, înfipti într'un picior,
 Daū gâtul peste aripă tocând din ciocul lor.

Un scrânciob mai la vale pe lângă el adună
 Flăcăi și fete mândre ce rid cu voie bună;
 Și 'n sunet de vióre, de cobze și de naiū
 Se 'ntorce hora lină, călcând pe verde plaiū.

Bătrâni cu fețe stinse, Români cu fețe dalbe,
 Românce cu ochii negri și cu ștergare albe
 Pe érba răsărită fac praznic la un loc,
 Iar pe 'mprejur copiii se prind la luptă 'n joc.

Și *scrânciobul se 'ntorce* purtând în legănare
 Părechă îmbrățișate cu dulce înfocare.
 Ochiri scânteietóre și gingașe zimbiri
 Ce viū răspând în aer electrice luciri. (1)

Pentru cei slabi de fire însă nu odată póte fi el și neplăcut, și mai ales acela, ale căruī scaune se suie în sus și se lasă cu repeđiciune în jos, adecă al celui cu rótă, chiar periculos.

Și iată de ce!

Mulți inși, învîrtindu-se repede sulul și suindu-se și scoborîndu-se tot atât de repede scaunele cu dînșii în jos, nu odată se întimplă că se ameteșc de cap, cad fără conștiță jos, și rămân pe loc morți.

Acastă împrejurare l-a înspirat tot pre V. Alecsandri de a compune un alt pastel, intitulat *Scrânciobul*, care sună așa:

(1) Opere complete, Vol. III, Pasteluri și legende, p. 39.

În scrânciobul din culme se dau flăcăi și fete,
Copile, flori de aur, voinici cu negre plete.
—Iubito, țice unul, pe față 'ngălbinesci,
Și ochii tăi în zare cu dor îi ațintesci. ?

—O ! dar privesc, iubito, colo 'n depărtare
La cele deluri nalte, la cea câmpie mare,
Cum se 'nvirtesc de iute, și cum se limpețesc,
Unind a lor verdță albastrului curesc !

—Privirea ta, iubito, se 'ndrăpță către sóre ?
—Dar, urmăresc cu ochii cei vulturi și cocóre,
Cum se întorc cu norii, cum se 'nvirtesc în sbor
Sub cerul ce se 'ntórce rotiș de-asupra lor.

—În ochii tăi, iubito, o flacăra s'aprinde?
—«Dar, simt că al meu suflet aripele-și întinde. . .
Eū sbor. . . ah ! sbor. . . De-odată copila sare 'n vint,
Și vrënd la cer să sbóre, ea cade în mormint ! (1)

În cele mai multe comune din *Bucovina* și *Moldova*, în apropierea *Scrânciobului mare* se face de regulă și joc ast-fel că, pe când unii se dau în scrânciob, pe atunci cei-lalți jócă, și așa își petrec ziua întrégă (2).

În *Macedonia* unde *Scrânciobul*, după cum am amintit mai sus, este asemenea usitat, fie-care *aromân* se grăbesce în dimineța *Sfintului Gheorghe* a se îmbrăcă bine, a merge apoi la biserică, și pe urmă a se îndrumă spre casele acelor, cari posedă pomi mai mari și mai bătrâni cu crăcile cele mai întinse, pentru ca să lege funiile de crăcile lor și să facă legendarul *légăn*.

Légănul, pe care se dau *Aromânii*, este un fel de *scrân-*

(1) Idem, de eadem, Vol. II, p. 143.

(2) Dat. Rom. din Bucovina; — El. Sevastos, *Serbătorile pop*, publ. în diar cit., p. 155: «De a doua zi de Paști se face joc și scrânciob. Lăutarii sunt plătiți de cel cu scrânciobul, care strînge parale de la scaun. Tot cel cu scrânciobul are și bătură, și așa béu și cântă și jócă mai totă ziua. Fetele și nevestele cele tinere, flăcăii și însurăței în scrânciob și la horă, femeile cele-lalte mai la o parte, pe érbă verde, iar gospodarii mai cu băturica își indulcesc țilele la o zi sfintă ca asta.»

ciob sau *dulap*, adică o funie trecută pe după crăcile unui pom și legată la ambele capete. De nod se lăgă o altă funie, numită *curmu*, care servește la mănarea omului așezat în *lăgăn*. Cu ajutorul *curmulu*, cel din lăgăn e mișcat cu putere din dreapta și stânga și vice-versa. Fata, ori flăcăul, care voește *a se da pe lăgăn*, trebuie să aibă florii în mână, o mică petricică pe cap, și un ou roșu în buzunar. Credința poporului despre aceste trei lucruri este ast-fel: florile reprezintă simbolul primă-verii, pietricica sănătatea, ca să fie omul ca piatra, iar oul veselie (haraua).

Tot despre acest ou, credința Românilor mai vrea să ăică și următoarele: Acel ou trebuie să fie încondeiat în ziua de *Joi mare*, tot în acea zi înroșit, mergând la *Înviere* cu el și tot cu el dându-se cine-vă pe lăgăn în ziua de Sfântul Gheorghe. Așa că cine posedă un atare ou în casa lui, acea casă focul nu o arde, apa nu o înecă, hoții nu o atacă (calcă) și este ferită de orice bôlă.

Cum am ăis, având aceste trei lucruri și așezându-se pe lăgăn, cei de prin prejur, așezați în două grupuri, cântă următorul cântec; și anume dacă e fată:

—A cui ie fata di pri lăgăn?..	—A cui e fata de pe lăgăn?
—A mâ-sai cō-a tată-sui,	—A mamei sale și tatălui său
Ș-cama multu a gionilui.	Și mai mult flăcăului.

Altă formă:

Narga féta ligănați-ni-u,	Incet legănați-mi-o fata,
Că i funea putriđită,	Căci e funia putređită,
Că-i lumachia viirminósă,	Căci e ramura viermênósă,
Că i loclu multu surpu.	Căci e locul prăpăstios.

Dacă e băiat:

—A cui e gionle di pri lăgăn?	—A cui e junele de pe lăgăn?
—Gionle aestu nvéstă nō-are.	—Junele acesta mirésă n'are.
—Care nō-are, va să-lî dăm,	—Dacă n'are, îi vom da,
Va să-lî dăm, si-l harisim,	Îi vom da ca să-l înveselim,
Va sa li-u lom, s-lu nvirinăm.	I-o vom luà, ca să-l întristăm.

După ce se termină cântecul, fata ori flăcăul se dă jos, cei asistenți îi uréză la mulți ani, pe urmă urméză un flăcău ori o altă fată.

Este foarte caracteristic cheful care se face de către asistente și mai cu deosebire din partea celor cari cântă cântecul légănelui, pentru că pe lângă cântece și urări, imediat trebuie să ieșă parte satira și comedia, și uite cum :

După ce s'a schimbat mai mulți flăcăi, fete, neveste, etc., la urma urmelor vine și rindul babelor bătrâne a se da pe légân.

Acî e totul.

Îndată ce se sue vre-o babă a se da pe légân, și întimplarea va face ca să fie sócră a mai multor nurori, și sciind-o anume că cu cutare noră nu prea trăesce bine, atunci cucóna sócră o pate cât de bună. Pățenia babei constă din următórea farsă. Îndată ce s'a cocoțat baba pe légân, începe cântecul și în dicerea de: *cine e baba de pe légân, . . .* este a fiilor, a nepoților, a surorilor și mai mult a cutărei noră, adevă tocmai a aceleia cu care cucóna sócră trăesce ca pisica cu șórecele. Ast-fel că tótă lumea de prin prejur, care cunoșce vieța intimă a aceleii familii, ride de se prăpădesce de bobárnacul bătrânei. Iar sócra, cu tótă autoritatea ei la Aromâni, cam înroșită la față, după ce se dă jos, o tulesce fără pasaport, ceea-ce excită și mai mult risul asistenților.

Mai departe e de observat că, în Vlaho-Clisura și prin cele-lalte sate aromânesce, oul roșu se pune ca cine-vă să fie la față, în cursul anului până la Sf Gheorghe, roșu ca oul, și că la o nevestă se cântă așa:

— A cure-î féta di pi légân?
— Aestă féta gione ș-are,
Gionle a liei fugat tó-axéne;
Tora agonia vâ si-lî viinâ,
S-umplă casa di lunînă,
Va li-ul dâm, si-u hîrisim,
Va li-ul lom, si-u virinâm.

— A cui e fata de pe légân?
— Acéstă fată bărbat își are,
Bărbatulei e plecat în streinătate;
Acuma curênd va veni
Să umple casa de lumină
Il vom da ei, să o veselim,
Il vom luâ, să o întristâm.

La o bătrână;

— A cure-î teta di pi légân?
— Este a hiililor și-a nepoților.
— Si-lî bănéză și z-bănéză,
Roșe, roșe ca un meru
Crehtă, crehtă ca virdeța.

— A cui este mătușa de pe légân?
— Este a fiilor și a nepoților.
— Să-î trăéscă, și să trăéscă:
Roșie, roșie, ca un mēr,
Fragedă, fragedă ca verdéța.

Și tot așa se continuă a se cânta fie-căruia, după vârsta, sexul, ocupațiunea și alte circumstanțe, cari sunt la ordinea zilei. . . . (1)

XVIII.

PRÂNZUL PASCILOR.

Prânzul Pascilor e un fel de praznic, care e usitat, după cât știu eu până acuma, numai în *Transilvania*, și care se face de regulă a doua zi de Paști după amiazi înainte de vecernie de către credincioșii satului, cari au dat și Pascele, adecă pânila și vinul de Paști.

Credincioșii, cari și-au propus să facă acest *Prânz*, taie o vacă sau un bou, ori unul sau doi porci și mai mulți miei, și din carnea acestora prepară apoi mai multe feluri de bucate, precum: zémă cu ouă sau, după cum spun Bucovinenii, zémă dirésă, carne fiértă cu varză și friptură. În același timp coc mai multe cuptóre de colaci și pâne și cumpără vinars și vin pentru întreg satul.

Tóte bucatele acestea, afară de colaci și pâne, se pregătesc sau cel puțin se încălđesc în cimitirul bisericii de către muerile și bărbații cei mai cinștiți și mai iscusiți din sat.

După sfârșirea liturgiei și eșirea din biserică se întind în cimitir mai multe mese și scaune făcute din scânduri lungi, anume pentru acest prânz, ast-fel ca să încapă la dînsele tot poporul adunat: ómenii, mueri, tineri, bătrâni și copii, și apoi, după ce s'au așternut, se așeză la masa cea mai de frunte și mai ridicată sau, mai bine đis, în capul mesei, preotul cu cântăreții și cu ómenii cei mai aleși ai comunei, iar la cele-lalte cei-lalți ómenii pe rînd, fie-care după rang și stare, până la cel din urmă cerșetor.

Toți cei de față ieaú parte la acest *Prânz* sau *Ospěț*, numai *cei cu Pascele*, adecă cei ce-l dau nu. Aceștia staú în picioare și servesc pe meseni, voind prin acésta a urmă cuvintelor Mântuitorului, care a đis: *cel ce vrea să fie mai mare, să fie slugă tuturor.*»

(1) P. Papahagi, op. cit., p. 739—741.

După ce s'aũ așezat toți cei de față la masă saũ și înainte de acésta, fie-căruia, fără deosebire, i se pune câte un colac și o lumină dinainte, apoi aducându-se și punându-se pe rînd și bucatele amintite mai sus, se începe *óspěful*.

Niměruia însă, fie acela orî și cine ar fi, nu-î este ertat a gustă din bucatele ce-î staũ înainte, până ce nu face preotul *deslegarea mesei*. Cum s'a făcut însă deslegarea mesei, adecă cum s'a binecuvîntat mîncările și bęuturile puse pe acésta, *cei cu Pascile* cinstesc mai întăiũ pe mesenî câte cu un pahar de vinars și apoi se invită a gustă din bucate, ceea-ce, se înțelege, că se și face.

Când se aduc și se pun fripturile pe masă, atunci aducându-se și vinul, împěráția vinarsului a apus, adecă din momentul acela nu se mai cinstesc vinars ci numai vin.

E de observat și aceea că în decursul acestuî *Prânz*, care duréză de regulă până la vecernie, nu numai că se mănăncă și se bea de sufletul celor repausați, ci tot-odată se și cîntă felurite *Căntece* saũ *versuri de ale Învierii* (1).

Iată unul din aceste versuri:

Astăđi điuă Învierii,
Părăsirea întristării,
Đi de mare bucurie
Creștinilor să le fie,
La mulți anî spre sănătate,
De mult bine s'avem parte.
Că cel ce-a fost chinuit
Și de Jidovi restignit
Astăđi din morți s'a sculat,
Dumneđeũ adevěrat,
Și pre morți i-a înviat,
Iadul gróznic l-a prădat.
Astăđi raiul s'a deschis
Și diavolul s'a învins.
Astăđi toți sfinții *svonesc*, (?)
Ingerii se veselesc.

Pentru Sfinta Înviere
Aũ cu toții mângăere
Și đic cu toți dimpreună,
Toți cîntă cu voie bună:
Christos a 'nviat din morți
Măntuindu-ne pre toți,
Cu mórte mórtea călcând
Lumii viéța dăruind.
Pascile cele frumoșe
Pre toți din robie scóșe,
Prin lumina ta, Christóșe,
La verdéța mângăiósă.
Dómne, te milostivesce
Și pre noi ne 'nvrednicesce
Ca raiul să-l dobândim,
În veci să te premărim! (2)

(1) Din Ms. d-luî I. Pop-Reteganul, Dat. Rom. de pe Valea Jiului și Valea Hașegului; — Com. de d-l I. Muntean, preot în Sighișóra.

(2) Din Ms. d-luî I. Pop-Reteganul. Iar d-sale i l-a com. d-l Nicolău Pop din Ohaba de pe Sėjaș, comună spre Sud Est de la Blaj, în Tran-

Altul:

Ângerul a alergat
 Și feciôrii a strigat:
 O tu cea plină de dar,
 Nu te 'ntristă cu amar;
 Bucură-te îți vestesc,
 Bucură-te îți grăesc,
 Că fiul teŭ cel prea sfint
 A înviat din mormînt,
 Și pre morți i-a înviat
 Mântuindu-i din păcat.
 Acum să ne veselim
 Noule Ierusalim,
 Că mărirea lui Christos,
 Ca un sôre luminos,
 Preste tine-a răsărit
 Minunat și prea mărit.
 Saltă acuma voios,
 Glăsuesce mângăios.
 Iară tu curată ești
 Maica luminii ceresci.
 Veselesce-te curat,
 Că fiul teŭ a 'nviat.
 O, ce ți luminôsă,

O, ce Pasci prea frumoșe,
 O, ce țile vestite,
 O, Pasci noue și sfinte.
 O, Pascile prea frumoșe
 Pre Adam din Iad îl scóse.
 Pascile cele de érnă,
 Pascile fără prihană,
 Pascile Mântuitorului,
 Christos rescumpărătorului,
 Pascile, ce ne-aŭ deschis
 Raiul ce a fost închis.
 O, ce Pasci de bucurie
 Și cu mare veselie,
 Că David săriă jucând
 Naintea umbrii săltând,
 Iar noi poporul cel sfint,
 Plinirea legii vedënd,
 Cu cântări ne bucurăm,
 Dumneșcesce serbăm
 Pascile cu bucurie,
 Intru mulți ani să ne fie.
 La mulți ani s'aveți folos
 De 'nvierea lui Christos! (1)

Altul de pe Târnava-mare:

Astăđi cel prea luminat
 Ângerul marelui sfat,
 Care Christos s'a numit
 Și din iad ne-a mântuit,
 Sfătuind Dumneșderea,
 Vrënd a-și mântui zidirea,
 Mórtea crucii-a suferit,
 De păcat ne-a mântuit.

Iisus, când vreme-a sosit,
 Ca om în lume-a venit
 Alegëndu-și slugi prea bune,

Puindu-i mai mari pe lume,
 Vrënd cina să o gătéscă,
 Sciind c'aŭ să-l răsagnéscă,
 Când cin-a blagoslovit,
 Pe Iuda atunci l'a vedit.

Iuda, iubitor de bani,
 Grăi cătr 'aí sêi dușmaní:
 —Dați-mi trei-șeci de arginți,
 Și vi-l dau să-l răsagniți!

Luând Iuda banii sus,

silvania, care la rîndul sêu l-a prescis dintr'un manuscript vechiŭ,
 rēmas în familie de la strămoșul sêu.

(1) Din Ms. d-lui I. Pop Reteganul, com. Mestécăn.

A mers și el la Isus,
 Și când sărutare-a dat,
 Pe Isus greu l-a legat,
 Nu ca pe un împărat,
 Ci ca pe un vinovat,
 Dat-a semn de sărutare,
 Împrumutând spânzurare.

Iuda, apostol stricat,
 De Christos s'a lepădat,
 Jidovii îl apucară,
 Palme peste obraz îi dară;
 L-aū dus până la Pilat,
 Pentru Jidovi mare sfat.

Pilat, vedënd pe Christos,
 Strigă cu glas mánios:
 —De unde-ai venit aice,
 De faci între ómenii price?

Christos rěspuns nu i-a dat.
 Pilat iară a strigat:
 —Nu scii că puteri mî-aū dat,
 Ca să-ți ert al tēu păcat,
 Putere de slobođire,
 Saū te daū la rāstignire!

Christos a rěspuns plecat,
 —Putere tatál mî-a dat,
 Să ert al lumii păcat!

Atunci Jidovii strigară:
 —Dă-ni-l, dă-ni-l, dă-l afară;
 —Eū să fiū nevinovat—
 Pilat iară a strigat
 C'am dat om neintinat!

De-acolo toți vin mereū
 La Ana la arhierēū,
 Care tare a strigat,
 Că-i de mórte vinovat,
 Ostașii l-aū palmuit,
 Și la Caiaf 'aū venit.
 Acolo crucea i-a pus,
 Sus în Golgota l-a dus,

Pe brad că l-aū rāstignit
 Cu cuie l-aū țintuit.
 Sórele s'a 'ntunecat,
 Luna 'n sânge s'a 'mbrăcat,
 Stelele-s cu 'ntunecare,
 Pămîntul cu tremurare,
 Ângeri 'ncepur 'a plânge,
 De vėrsare-acestuī sânge,
 Atunci unul din ostași,
 Ascultând de cei-lalți,
 Cu sulița l-a împuns
 Pe Dumneđeul Isus.
 Domnul capu și-a plecat,
 Cu glas mare a strigat:
 —Acum, Părinte ceresc,
 Pentru némul omenesc
 Câte s'aū fost prorocit,
 Tóte, Dómne, s'a 'mplinit.
 Scosu-l-am de la robie
 Să te laude'n vecie.

Sufletu'n sfirșit și-a dat
 Mielul cel nevinovat.
 Scoborîndu-se în iad
 Mâna lui Adam i-a dat
 Și așa i-a cuvintat:
 — Zidirea mânilor mele,
 Scolii, să mergi la mângăiere,
 Că pentru al tēu păcat
 Grele chinuri am răbdat.
 Sculați și voi ađi cu toți
 Aī lui Adam strănepoți;
 Ađi, când cėsul a sunat,
 Christos din morți a 'nviat!
 Inviați, frați, din păcate,
 Vė iubii frate cu frate;
 Dați mâna cei învrăjbiți,
 Și nu vė mai pismuiți.
 Iar tu, némul meū român,
 Supt de șerpele págân,
 Inviéză din păcat,
 Că Christos a inviat! (1)

(1) Publ. de Isidor Pop în *Tribuna poporului*, an. IV, Arad 1900.
 No. 69 (16).

Altul:

Astăđi cel immormîntat
Din mormînt a înviat
Și la iad s'a pogorit
Pre Adam l-a mântuit.
Astăđi e 'nvierea!

Acum Chr. l-a izbăvit,
De chinuri l-a mântuit,
De muncă l-a izbăvit,
L-a dus în raiul cel fericit.
Astăđi e 'nvierea!

Astăđi Christos a 'nviat,
Din mormînt că s'a sculat,
Mântuindu-ne din păcat,
Ducênd în raiu pe Adam.
Astăđi e 'nvierea!

Christos astăđi a 'nviat,
Pre diavolul l-a surpat
Scoțênd sufletele din chinuire,
Ducêndu-le 'n veselie.
Astăđi e 'nvierea!

Christos cu-a lui înviere
Ne-a făcut mare veselie.
Învierea lui Christos
Să ne fie de folos.
Astăđi e 'nvierea!

Astăđi ómenii din lume
Nu au graiuri a le spune,
Cum Christos s'a sculat
Și din morți a înviat.
Astăđi e 'nvierea!

Când sosì séra 'nvierii
Bucură-se 'n cer ângerii,
Bucurându-se se veseliau
Și pre Christos îl măriau.
Astăđi e 'nvierea!

Astăđi e ți de veselie,
Ți de mare bucurie,
Că prorocia prorocită
Astăđi a fost împlinită.
Astăđi e 'nvierea!

Astăđi să ne luminăm,
Toți, toți să ne bucurăm,
C'a sosit țiua prorociei,
Țiua mare a bucuriei.
Astăđi e 'nvierea!

Astăđi sunt Pascile izbăvitóre
Ómenilor folositóre,
Acestea-s Pascile lui Christos
Ce ne-au deschis raiul cel fru-
Astăđi e 'nvierea! [mos.

Astăđi sunt Pascile folositóre
Ómenilor mântuitóre;
Când vin Pascile creștine
Bucurie ne aduc cu sine.
Astăđi e 'nvierea!

Pascile ne veselesc
Și pe noi ne'ntineresc,
Pascile când le serbăm,
Toți, toți ne bucurăm;
Astăđi e 'nvierea!

Acestea-s Pascile Domnului
Stăpânitorului pămîntului,
Că Domnul fiind immormîntat,
El din mormînt a 'nviat.
Astăđi e 'nvierea!

Iar când Christos pătimiă,
Apostolii că plîngeă,
Cum îl pironiră
Cu sulița 'n cóstă-l impunseră.
Astăđi e 'nvierea!

Acum'a trecut ȕiua'ntristării
 Și-a sosit ȕiua'nvierii,
 ȕiua'nvierii ne veselesce,
 Pre noi ne întineresce!
 Astăȕi e'nvierea!

Astăȕi noi ne bucurăm,
 Pre Christos il lăudăm,
 Că Christos ne-a făcut
 Acéstă ȕi de prăznuit.
 Astăȕi e'nvierea!

Acum cu ouă roși ne cinstim
 Și mult tare ne veselim,
 Acum cel îngropat

Din morți a'nviat.
 Astăȕi e'nvierea!

Acum toți ne veselim,
 Pre Christos toți il mărim,
 Că el din morți s'a sculat,
 Isbăvind pre Adam din iad.
 Astăȕi e'nvierea!

Acum să ne luminăm,
 Lui Christos să ne'nchinăm,
 Acum să ne veselim
 Și să ȕicem toți amin!
 Astăȕi e'nvierea! (1)

După ce au stat toți cei adunați la masă și n'a mai rămas nici unul care să nu fie ospătat, după ce s'a gătit acuma *Prânzul*, se adună restul bucatelor, se face loc gazdelor, ce dădură Pascile, ca să ospăteze și acestea. Vinul însă nu mai încetăză și acum de a veni și cântăreții de a cântă *versuri de ale Invierii*, în timp ce poporul ascultă cu pietate. pe când copiii mai ascultă și ei ce mai ascultă și după aceea. ne mai având răbdare, se dau la *ciocnite cu ouă roșii* (2).

După ce s'a gătat acuma *Prânzul*, adecă după ce au ospătat și cei ce l-au dat, se cântă *Irmosul de masă*, care de altmintrelea se cântă și la alte mese, la cari au asistat preotul cu cântăreții și care sună precum urmăză:

Cela ce ai săturat,
 Făcând lucru minunat,
 Pre popore în pustie,
 Prea puternice Mesie,
 Și în Čana de de mult
 Apa'n vin ai prefăcut,
 Cu cinci pâni și cu doi pesci
 Multă mulțime hrănesci,
 Mulțime nenumărată,

De s'a mirat lumea totă
 Și-au mai rămas sfărmături
 Vr'o două-spre-ce coșuri.
 Insuți dar și-acéstă casă,
 Cu venirea ta de față,
 Insuți o blagoslovesce
 Și pânea le-o îmulțesce
 Și cu voia ta cea sfintă,
 Și vinul binecuvintă

(1) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul. com. Mestécán.

(1) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul. Dat. Rom. de pe Valea Jiului și a Hațegului.

Ca ore când în Cana. Christóse, cu voia ta Și celor ce ne-aū primit Pre noi și ne-am veselit Plată cerescă le dăruiesce,	De tot răul îi feresce, Ca un bun și îndurat Cu milă spre noi plecat. Gazda casei să trăéscă, Némul nostru să trăéscă! (1)

Nemijlocit după sfirșirea *Irmosului*, se bagă cu toții în biserică ca să asiste la *vecernie*, iară după ce s'a sfirșit acésta, preotul și ómenii cei mai aleși ai comunei merg la unul din *cei cu Pascile*, unde sunt adunați cei ce dădură Pascile, și aici apoi se veselesc până pe la inserate. Cei-lalți inși însă se duc cu toții pe acasă (2).

În unele părți din *Transilvania*, cu cât fruntașul care se oferă la *Darea Pascilor* e mai cu dare de mână, cu atâta și întocmirea festivității acesteia e mai bogată și mai strălucită, în cât adesea-orî la asemenea ocaziuni gazda casei tocmesce și *ceterași* (lăutari) și se încinge apoi un joc românesc, care numai pe Mureș în sus, pe Târnave în jos și pe Câmpia Ardélului se póte vedé (3).

În alte părți din *Transilvania*, precum bună-órá în comuna Retég, deși nu se face un *Prânz*, după cum s'a descris în șirele de mai sus, totuși e datină de a se împărți și aici câte una alta din ale Pascilor. Așa păstorii comunei, adecă: *ciurdariul*, *purcariul* și *stăvariul* capătă de la fie-care casă, unde are vite de păzit, câte o păscuță, câte unul orî și mai multe ouă roșii, câte o lécă de slănină, și de ici coala și câte o lécă de vinars (4).

În cele mai multe comune din *Banat*, în locul *Prânzului* descris mai sus, este datină ca Lunî după Pasci să mérgă

(1) Com. de d-l G. Muntean, învățător în Pusta Agraș.

(2) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul, com. Baru-mare și Pietrosul de pe Valea Jiului și Vălcelele-rele de pe Valea Hațegului.

(3) Com. de d-l T. Frâncu.

(4) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «La noi în Retég de mai mulți ani sunt păstori tot ómeni sërmani unguri. Iar ei, deși sunt Unguri, iubesc mai tare sərbătorile românesci, decât pre cele unguresci, căci atunci se 'ndulcesc și ei, deși nu e nimeni obligat a-i cinsti cu ce-vă, pe când la sərbătorile unguresci numai douë trei gazde de Unguri, cari țin mai tare la sərbătorile Românilor, decât la ale lor, fac păstorilor o mică bucurie, dăruindu-i câte cu ce-vă, afară de plata îndatorată.»

preoții cu *litia la morminte* și aici să facă apoi rugăciuni pentru sufletele răposaților.

Când se întorc preoții cu litia de la morminte, atunci cele mai multe Românce, stând dinaintea caselor lor, aruncă pe drumul frumos măturat câte un *șofeș* de apă și câte-vă bobe de cucuruz, anume ca să le rodască anul acela câmpul.

Dacă Pascile cad la finele lui Martie sau dacă Românele respective n'aș eșit încă cu sēmînța la câmp, atunci se duc Lună după Pasci și cu mâna, nu cu sapa, pun în pămînt spre același scop nisce bobe de cucuruz sau de *pasulă* (1).

XIX.

SERBAREA JUNILOR.

Feciorii români din orașul Brașov, în *Transilvania*, au în decursul săbătorii Pascilor un fel de petrecere sau serbare particulară, care, după cât îmi este mie până acuma cunoscut, nu provine nicăiri în alt loc la Români.

Acastă petrecere, numită *Serbarea* sau *Serbătorea Junilor*, se face în următorul mod :

Toți feciorii din sus-numitul oraș, cari doresc și voesc să ieșă parte la această petrecere sau, după cum se mai țice, *să se pue cu Junii*, se adună într'o ți anumită înainte de Pasci, cu deosebire însă în țiuva de *Buna-vestire* sau *Duminica Floriilor*, pe *Prund*, adecă înainte celei dintăi biserici românesce, din suburbiul *Șcheiș*, și aici aleg pe membrii serbării, iară aceștia aleg din mijlocul lor : un *Vătav*, un *Armaș mare* și un *Armaș mic*.

Vătavul și cei doi *Armași* sunt conducătorii sau diregătorii serbării, iar toți cei-lalți câți *s'aș pus cu Junii* sunt membrii acesteia.

Între toți *Junii* însă cel mai mare e *Vătavul*; el conduce întręga serbare, el se îngrijesce de tôte, și tot el caută ca tôte să fie în cea mai bună ordine, iar cei-lalți trebuie să-l asculte.

(1) Com. de d-l Ios. Olariș.

Vătavul pörtă, spre destingere de cei-lalți *Juni*, trei cocarde naționale la pălărie și o panglică lată de colóre roșie peste umër și înodată subsuórá; *Armașul mare* pörtă două cocarde și o panglică vinătă; *Armașul mic* însă numai o singură cocardă și o panglică galbenă; iară toți cei-lalți panglică înguste și asemenea naționale.

Pe lângă acésta, atât *Vătavul* cât și *Armașii* mai aũ încă și câte un *buzdugan* cam de vre-o trei lați de mână de lungi și de două kilograme de grele, a căror măciulie e de aramă, partea de unde se prinde cu mâna de plumb, iar mijlocul de lemn înfășurat cu sîrmă și peste sîrmă învêlit cu piele.

După ce s'aũ pus cu *Junii* și s'aũ ales conducătorii, și după ce și-aũ tocmit lăutari și surlași, cariĩ aũ să le cânte în decursul serbării și s'aũ înțeles la care órá și unde aũ să se adune în ziua de Pasci, când se începe serbarea, se întorc cu toții pe acasă.

Sosind Pascile, toți cei ce s'aũ pus cu *Junii* se adună cam pe la trei óre după amiađi la biserică, unde ieau parte la vecernie. Iar când ese preotul de la vecernie, atunci es și ei și se duc asemenea cu toții la protopopul.

Sosind și intrând în curtea protopopului, cântă « *Christos a înviat*, » iar acesta, după ce aũ sfirșit *Junii* de cântat, scrie într'o listă anume spre acest scop făcută pre toți cei ce s'aũ pus cu *Junii*, adecă pre toți membrii serbării de-a rîndul, începênd mai întâiũ cu *Vătavul* și cu *Armașii*, după cum aũ fost înscriși și în anii trecuți.

Sfirșindu-i pre toți de scris și cetindu-le numele, întrébă protopopul: orĩ de nu vrea să se mai înscrie cine-vă. Și dacă mai sunt feciori, cariĩ nu s'aũ scris *la cumpanie*, îi scrie și pre aceia la urmă, pentru că toți *Junii*, câți sunt scriși în lista protopopului, afară de *Vătav* și de *Armași*, se numesc *Juni de cumpanie*.

Feciorii, cariĩ aũ fost dejă *Juni de cumpanie*, murind peste an saũ însurându-se, se șterg din listă, și în locul lor înaintéză cei ce vin după dînșii.

Dacă vre-un *June de cumpanie* nu voesce să se pue mai mult cu *Junii*, saũ e împedicat de a se pune, fiind luat în cătane, orĩ din altă cauză óre-și care, atunci trebuie să-și plătescă *Junia*, adecă să ție și el parte dréptă la cheltuelile

Junilor. In cas însă că nu-și plătesce *Junia*, își perde rîndul, și când vrea iarăși să se pună, e scris la urmă.

Înceiând protopopul lista junilor, se apropie vr'o căți-vă inși pe neașteptate de *Vătav*, iar vr'o căți-vă inși de *Armași* și-î ridică pe toți trei câte de trei orî în sus. După acésta forméză, așa cum sunt scriși pe listă, o rôtă mare, își ieau pălăriile din cap, și cîntă *Christos a înviat*, ca și la început când aș sosit, apoi sfîrșind de cîntat, prind a jucă o horă numită *Hora Junilor*.

Și pe când jôcă hora acésta, *Vătavul* ese din jurul jucătorilor, își lasă pălăria unuî alt June, merge în mijlocul horei, și aci lărgindu-se hora, aruncă de trei orî buzduganul său în sus, și tot de-atâtea orî, dacă vrea, îl prinde, iar de nu, îl lasă să cadă jos, mai ales dacă nu scie să-l prindă.

După *Vătav*, aruncă buzduganul *Armași*, iar după aceștia toți cei-lalți Junî de-a rîndul, cum sunt scriși în lista protopopului, și cum se și prind tot-deauna la horă.

Cum aș sfîrșit de aruncat buzduganul, încetéză și lăutarii de cîntat, și se duc acuma cu toții pe rînd de sărută mâna protopopului, mulțumindu-î pentru că i-a scris în listă.

Protopopul, la rîndul său, le ține acuma o orațiune scurtă, prin care le dă povețe cum aș să se pórte și ce aș să facă, dicîndu-le: să fie de trébă, să umble pe cale bună, să nu se bată nicî să nu se pue în potrivă cu nimenî, ci din contră să asculte cu toții de *Vătav*, ca de unuî ce e căpetenia lor, iar în lipsa acestuia să asculte de cei doi *Armași*. Iar *Vătavuluî* îî dă de grijă ca să fie cuminte și să țină între Junî cea mai bună rînduélă.

După acéstă scurtă povēțuire, *Junii*, luându-și rēmas bun de la protopopul, se duc cu lăutarii și cu tótă lumea, care venise să se uite cum *se pune cu Junii* la *Crucea din Prund*, unde cîntă iarăși *Cristos a înviat*, și apoi prind a jucă și a aruncă buzduganul până ce însereză, iar pe la înserate se duc cu toții pe acasă.

A doua ȃi de Pascî, toți Junii, frumos îmbrăcați, se adună cam pe la 11 ore dimineța iarăși la un loc și apoi, împărțindu-se în trei cete, și avēnd fie-care cētă câte o bandă de lăutari cu sine, se duc pe la casele romānesci, unde se

află fete mari, ca să adune bani și ouă roșii pentru *Masa Junilor*.

Vătavul, care asemenea merge cu una dintre aceste trei cete, pe lângă lăutarii de rînd, mai ia cu sine încă și un *surlaș*. Ast-fel apoi cântându-le lăutarii «*Marșul Junilor când vin după ouă*», umblă ei de la casă la casă pînă cam către patru ore după amiazi. Și în fie-care casă sunt bine veniți și primiți. Cu³deosebire însă fetele mari se grăbesc a-î primi și a-î cinsti nunumaî cu ouă roșii, ci și cu vin, iar în timpul din urmă chiar și cu *dulceț*.

La patru ore se adună la *vătavul* și de aici se duc apoi cu toții într'o grădină foarte frumoasă de lângă biserica de pe *Tocile*, numită *Grădina lui Cimen* sau *Timăn*, unde se adună și o mulțime mare de popor de tot felul, și aici își petrec pînă în seară, stînd și mîncînd la *masa Junilor*, jucînd și aruncînd buzduganul, horind și împușcînd neîntrerupt din pistole.

E de însemnat și aceea că în ziua acésta aruncă buzduganul nu numai Junii, ci și alți inși, cari nu s'aũ Țpus cu Junii; ba chiar și unii dintre streini, cari asemenea ieau parte într'un număr destul de mare la serbarea Junilor. Inșă toți aceștia, ca să li se încuviințeze a aruncă buzduganul, trebuie să plătescă câte vre-o câți-vă crucerii pentru fie-care aruncătură, almintrelea nu le e încuviințat să arunce.

Și de ore-ce nu fie-care e deprins a aruncă buzduganul, de aceea se nasc la acéastă ocaziune fel de fel de glume și risete pe séma celor ce nu știu sau nu pot cum se cade să-l arunce.

A treia zi de Pasci se duc pe un dél, numit *Cósta Prundului*, unde petrec și se veselesc, ca și în ziua premergătoare pînă séra.

Ziua cea mai însemnată însă este ziua a patra după Pasci, adecă Miercuri, când Junii forméză un conduct mare și frumos.

În dimineța acestei zile se duc adecă toți Junii călări și îmbrăcați cât se pôte de frumos într'o luncă, care înconjurată fiind de stînci se numesce *Intre pietre*. Aici se-adună asemenea o mulțime mare de bărbați, neveste și fete, cari își petrec pînă către patru ore după amiazi. Pe la patru ore însă se pun cu toții în ordine bună și apoi conductul se pune în mișcare spre oraș.

În fruntea conductului merg mai mulți băeți călări; după aceștia urmăză lăutarii, întonând un marș românesc, care însă de abia se poate auzi de nenumăratele împușcături; după lăutari urmăză *surlași*; acestora le urmăză purtătorii de brazi împodobiți cu spumă de aur, cari după conduct se împlântă în pământ dinaintea porților, unde locuiesc conducătorii serbării, și aici rămân până ce se vestețesc cu totul. După purtătorii de brazi urmăză *Junii*, îmbrăcați toți într'o formă, având fie-care mai multe pistole la brâu pe cari le încarcă și le descarcă mereu spre cetate, iar în urma acestora vin o mulțime de alți călăreți și de căruțe cu femei vesele, și trecând ast-fel pe partea despre apus a orașului, se duc pe un del frumos, unde iarăși se veselesc cu toții până ce inserază.

În fine e de însemnat și aceea că Joi după Paști și în ziua de *Duminica Tomei*, când toți Românii es sub *Tâmpă*, unde se ospetéză și se veselesc la auzul cântării lăutarilor și răsunetului pistolelor, *Junii* jôcă și aruncă buzduganul său acolo sau înaintea școlelor românesce.

Iar Duminică séra, după ce aș petrecut acuma destul, toți *Junii* se duc iarăși pe Prund, unde se mai jôcă încă odată hora și se aruncă buzduganul până ce s'a întunecat cu totul, și după aceea se despărțesc pentru anul curgător cu salutarea obicnuită: *Christos a'nviat!* (1)

(1) După G. I. Pitiș, *Serbătorea Junilor la Paști, obiceiul particular al Românilor din Scheiș, Brașov*. Brașov 1890; — și Petru Oprișiu, *O datină frumoasă a Românilor brașoveni la Paști*, publ. în *Amicul poporului*, an. I. Pesta 1867, p. 210—212.

PASCILE MICI.

I.

JOILE VERDE.

Joia primă după Paști, adică cea din *Săptămâna luminată*, se numește atât de către Români din unele părți ale *Bucovinei* cât și de către cei din *Banat*, pe lângă *Joia Pascilor* încă și *Joia nepomenită*, *Joia necurată* și *Joia rea* (1).

Joia acésta, cea din Săptămâna albă, precum și cea dintâi de după Rusali, formeză o treime nefastă, nenorocósă, fiind-că tustrele Joile acestea sunt de asemenea natură, adică necurate și nepomenite (2).

Joia din urmă se mai numește în unele părți încă și *Joia epelor*, iar ceea ce-i urmăză *Joia verde* (3).

(1) Dat. Rom. din Sf. Onufrei, com. de C. Ursachi: «Joia întâia după Paști se numește *necurată* și *nepomenită*, pentru că dacă lucră ómenii în Joia acésta, atunci bate pétra»; — a celor din *Banat*, com. Secaș de lângă Oravița, com. de d-l Valentin Dioniu, învățător: «Joia întâia după Paști se chéamă și pe aici *Joia necurată* sau *Joia rea*»; Sim. Manguca, *Calend.* pe an. 1883: «Joia primă după Paști, necurată, nepomenită.»

(2) Sim. Manguca, *Calend.* pe an. 1883, Iunie 9: «Joia necurată, nepomenită, care stă în legătură cu Joia de asemenea natură din săptămâna albă, și cu prima Joi după Paști; ea cade tot-deauna după Rusali în Joia primă.»

(3) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 82: «Asemenea Pascilor mai sunt cele *nouă Joi* consecutive Învierii, dintre cari a opta, numită și *Joia epelor*, și a noua, numită *Joia verde*, aű primordialitatea celor-lalte șépte, sərbătorite mai puțin. O parte dintre femeii țin *Vinerile* în locul *Joilor*»; — *Revista pentru isl., arch. și filolog.*, an. II, vol. III, p. 388: «*Nouă Joi* după Paști țin ca Duminica. Joia a opta se numește *Joia epelor*. Joia a noua *Joia verde*; o țin ca în ziua de Paști.»

Atât aceste trei Joi cât și toate cele dintre dînsele, adică cele ce cad între Paști și Rusalii, numite în Bucovina *Joi-mărițe* (1), iar în unele părți din Transilvania *Joi verzi* (2), se serbeză de Români de pretutindeni și mai ales de către femei cu cea mai mare stricteță prin nelucrare pentru tunete, trăsnete, grindină sau pără și vifore (3), crezându-se că celor ce le serbeză le merge bine, pe când, din contră, celor ce nu le serbeză le merge rău, căci le bate *pietra* sau *ghița*, adică grindina, pometele și sămănăturile (4).

Unii însă le serbeză nu numai pentru *pără*, ci și pentru *foc* și *apă*, pentru că cumpenele sau slótele cele mari vin de regulă nu numai cu *pără care bate*, ci și cu trăsnete care aprind și ard, precum și cu pohóie, care mână tot ce le stă în cale (5); apoi pentru *bóla cea rea* (6), pentru *amețelă* (7), pentru ca să nu-i jóce *Nepomenita* (8), și în urmă

(1) Dict. de Ilie Frunză, rezeș din Igesci, sat în distr. Storojineșului: «Joile cele după Paști se numesc *Joi-mărițe*.»

(2) Com. de d-l Domeșiú Dogariú, învățor în Satu-lung.

(3) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1883, Aprilie 20: «Prima Joi după Paști de trăsnete, tunete, grindină și vifore. se serbeză cu nelucrare. De caracterul acestei Joi se serbeză șapte Joi până la Rusalii»; — Maiú: «Joi a treia după Paști de tunete, trăsnete, grindină și vifore; se serbeză cu nelucrare.»

(4) Dat. tuturor Românilor din Bucovina, în deosebi a celor din Reusen, com. de Vas. Pop.: «Joile de după Paști se serbeză ca să nu bată grindina. Unii serbeză *noué Joi*, iar alții numai *șese*; — a celor din Buninți, com. de Vesp. Corvin: «După Paști se serbeză *noué Joi*, începând cu Joi din săptămâna luminată. Joile acestea se serbeză pentru alte cumpeni mari»; — El. Sevastos, *Serbătorile pop.*, publ. în diar cit., p. 156: «Joile după Paști le serbeză femeile pentru pără. Căci atât *Joi mare* cât și *Ispasul* is tot Joi, și-s peste pără cu puterea și stăpânirea.»

(5) Dat. Rom. din Volovêș, com. de Ilie Buliga: «La noi serbeză ómenii *noué Joi după Paști*, și anume pentru ca să nu bată grindina și pentru ca să-i ferescă Dumneșeu de foc și de apă.»

(6) Com. de d-l Ios. Olariú: «Joi după Paști serbeză femeile române toate Joile până Joi după Rusalii, nu numai pentru vifore și grindină, ci și pentru *bóla cea rea*.»

(7) Com. de d-l Val. Dioniú: «Acéstă ői (Joi întâia după Paști) se serbeză cu stricteță cu deosebire din partea femeilor. Nu lucră nici la câmp nici acasă. Care calcă serbarea acestei őile, acela va fi amenințat de *amețelă* (delir).»

(8) Com. de d-l Aur. Ianaș: «Joi după Paști nu se lucră, căci îi jóce *Nepomenita*, ca și Joi în Săptămâna albă și Joi după Rusalii.»

pentru sănătatea vitelor (1), și pentru înflorirea și rodirea pomilor (2).

Maî departe e de observat și aceea că nu toți Româniî serbăză Joile acestea de o potrivă, ci unii serbăză numai trei (3), alții șese (4), alții șapte (5), și alții pre tóte, adecă nouă (6). Ba unii le serbăză chiar până la *Sân-Petru de vară* (7). Partea cea maî mare însă, după cât m'am putut până acum convinge,

(1) Dat. Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu: «Româniî de la noi țin nouă Joî după Pasci; nu lucră nici nu ară, dóră numai de clacă, altmintrelea nu, pentru sănătatea vitelor; — C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 82: «Cine lucrăză în Joile de după Pasci (în zilele de Filipi) Dumneđeú poruncesce lui *Sân-Petru* să trimetă din căteii sêi (lupi) și să le spârcue câte-o vită două din ogradă.»

(2) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiú, com. de I. Covașă: «Joile după Pasci se serbăză pentru slótă, pétră; ele sunt șese la număr, iar numai trei le țin ómenii ca să înfloréscă și să rodéscă pomii.»

(3) Com. de Vesp. Reuț: «În tot locul, unde am întreat, mi s'a spus că se serbăză *trei Joî după Pasci*, pentru ca să nu bată pétra»; — a celor din Frătăuțul nou, com. de Iul. Sidor: «Poporul crede că cine va lucră în aceste Joî, aceluia îi bate pétra rodurile. Unii ómenii țin 9 Joî, alții însă numai 3.»

(4) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de P. Nimigean: «După Pasci se serbăză *șese Joî*, și anume ca să nu bată pétra.»

(5) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de P. Scripcariú: «După Pasci se țin *șapte Joî*; — a celor din Transilvania, com. de d-l Dom. Dogariú: «După Pasci femeile țin *șapte Joî*, numindu-le *Joî verđi*, cređend că vor fi feriți de trăsnet cei ce nu vor lucră în aceste Joî»; — Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1883. Aprilie 20.

(6) Veđi notițele de maî sus.

(7) Dat. Rom. din Bălácena, com. de G. Jemna: «După Pasci se serbăză Joile și anume până ce es căpițele pe câmp, adecă până la *Sân-Petru de vară*. Aceste Joî le serbăză poporul nostru pentru grindină sau ghétă; — a celor din Gura Sadovei, com. de L. Latiș: «Tóte Joile, începând din *Joia mare* și până la *Sân-Petru*, se țin din vechime, căci se crede că dacă se vor ținé, vor fi ferite țarinele de grindină și de orí-ce slótă»; — Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 99: «Joile de la Pasci și până la *Sf. Onu-freiú* de după Duminica mare se serbăză de Româniî din loc, de bărbați și femeî, cari atunci nu torc, nici zolesc, ca să fie feriți de slóte»; — Gr. Sima al lui Ion, *Credințele și obiceiurile nóstre pop.*, publ., în *Foișóra*, an. I, Sibiiú 1886, p. 77: «Poporul nostru, credincios strămoșescilor sale obiceiuri, ține Joile din Pasci până în Rusaliî, pe alte locuri până ved clăi pe câmp.»

le serbeză pre toate cele ce cad între Paști și *Inălțare* (1).

După credința și spusa Românilor din unele părți ale *Bucovinei* și *Moldovei*, începutul Joilor ce urmează până la *Ispas* sau *Inălțarea Domnului* este *Joia mare* din Paresimi. În toate Joile acestea, Româncele nu lucrăză mai nimic, și mai ales nu torc, nu cos și nu fierb cămăși, anume ca să nu le bată pétra pometurile și semănăturile, apoi pentru ca să nu se întórcă ploile și să nu se facă secetă, precum și pentru rodirea pomilor și a semănăturilor (2).

În fine trebuie să mai amintesc încă și aceea, că în *Munții Apusenii* ai Transilvaniei este datină ca bătrânii sau frunțașii satului să se adune în *Duminica Tomei* după prânț la casa *curatorului primar* (epitrop) și să hotărască, dacă *Joile* între Paști trebuie ținute. De aici plécă apoi cu toții către preotul local spre a-l aduce la cunoscință hotărîrea luată, rugându-l să-și dea și Sânția sa părerea pentru sau contra. Hotărîrea uată se aplică apoi cu cea mai mare sinceritate și severitate (3).

II.

ISVORUL TĂMĂDUIRII.

Săptemâna întâia după Paști se numesce, atât în *Bucovina* cât și în cele-lalte țeri locuite de Români, *Săptemâna Pascilor*, pentru că cade nemijlocit după Paști, și *Săptemâna*

(1) Com. de d-l Vas. Turturean: «În Boian se ține mai tare *Joia* întâia după Paști, în care întru adevér nu se lucră nimic. În cele-lalte se mai îndrăsnesce, cum se țice, cel puțin cu claca. În Pătrăuț, distr. Sucevei, se țin Joile până la *Ispas*, și nu se lucră decât cu claca»; — Dat. Rom. din Tereblecea, com. de P. Scripcariu: «Joile de la Paști până la *Ispas* se serbeză, pentru ca să nu bată pétra;—a celor din Udesci, dict. de Zamfira Niculi, com. de Dar. Cosmiuc: «Ómenii serbeză toate Joile de la Paști până la *Inălțarea Domnului*, pentru ca să nu bată pétra;—a celor din *Transilvania*, ținutul Săliștei, com. de d-l B. B. Iosef: «Din *Joia Pascilor* și până la *Ispas* femeile nu torc *Joia*, iar de la *Ispas* nu torc *Vinerea*, că se tem de *Sf. Vinere*»; — Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1883. Iunie 2: «*Joia* a șéptea după Paști de tunete, trăsnete, grindină (pétra) și vifore; se serbeză cu nelucrare, și cu acésta se încheie serbarea Joilor de peste an.»

(2) Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. II, p. 288.

(3) Com. de d-l Teofil Frâncu.

luminată (1), pentru că înviind în ajunul ei Domnul nostru Is. Chr., totă lumea a luminat-o prin învierea sa din morți (2), apoi și pentru aceea, fiind-că în această săptămână toate se luminează, adecă toate încep să înflorască și să se înoască (3).

Deci fiind-că săptămâna acesta se deosebesce de toate celelalte săptămâni de peste an, fiind-că *e luminată*, de aceea partea cea mai mare de Români, atât din *Bucovina*, cât și din celelalte țări, serbeză nu numai cele două zile de la începutul ei, adecă Lună și Marți, cari sunt legate de biserică, ci și pre celelalte. Cu alte cuvinte, ea se serbeză întrégă pentru diferite bóle (4), precum și pentru semănături, ca să nu le strice frigul, gerul și grindina sau ghéța (5).

Indeseobi *Marția* se serbeză, și mai ales de către femeii, cu nelucrare în casă pentru *bóla cea rea*, tocmai ca și *Marția* întâia după Rusali și *Marția* întâia după Crăciun (6).

Mercuria se serbeză pentru bóla de picióre, numită în genere *de dînsele* (7).

(1) Dat. Rom. din Sf. Onufreiú, com. de Const. Ursachi : «Săptămâna întâia după Pasci se numesce și pe la noi *Săptămâna Pascilor* și *Săptămâna luminată*»; — a celor din Bosanci, com. de M. Ivaniuc : «Săptămâna întâia după Pasci se chéamă *Săptămâna luminată*, pentru că în decursul ei nici mătane nu se cade să faci.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Bălăcéna, com. de G. Jemna.

(3) Dat. și cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Maria Bulbuc, com. de P. Nimigean : «Săptămâna întâia după Pasci se chéamă *Săptămâna luminată*, pentru că atunci toate se luminează, adecă toate înfloresc și se înoesc.»

(4) Dat. Rom. din Bălăcéna, com. de Vas. Jemna : «Femeile serbeză începând de Duminică din ziua de Pasci și până în Duminica Tomei.»

(5) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul : «*Săptămâna luminată* (de la ziua Pascilor până la prima Duminică după Pasci) se serbeză pentru semănături, ca să nu le strice ghéța și grindina»; — W. Schmidt, op. cit., p. 9.

(6) Com. de d-l Ios. Olariú.

(7) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Zamfira Niculi, și com. de Dar. Cosmiuc : «*Mercuria* după Pasci se serbeză pentru bóla de picióre, numită *de dînsele*»; — a celor din Sf. Onufreiú, com. de Cas. Brébán : «*Mercuri* după Pasci cred ómenii că nu e bine de lucrat prin casă, bună-óră de țesut, de tors, de cusut, dară pe afară lucră mai toți»; — a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc și com. de P. Scripcariú : «*Mercuria* din *Săptămâna luminată* se ține pentru *de dînsele*; — tot de acolo, dict. de Maria Bulbuc și com. de P. Nimigean : «Întâia *Mercuri* după Pasci se ține anume pentru *de dînsele*. Tot așa *Mercuria* întâia

Joia se serbeză pentru tunete și trăsnete și mai ales ca să nu bată grindina semănăturile (1).

Iar *Vineria* se ține pentru ca ródele pământului să pótă legă (urzi) și să nu le bată grindina (2).

Deci în decursul întregii *Săptemăni lunate* și mai ales în decursul *Vinerii* din această săptămână nu e bine de lucrat, și mai cu sémă:

Nu se țese, căci precum se trântesce cu vatalele în bătătura pânzei, așa va bate și pétra;

Nu se depénă, căci cum se învîrte virtelnița, ast-fel se vor învîrți și vînturile și vor aduce ploî și furtunî;

Nu se cóse, căci precum sparge acul pánza, așa va sparge și pétra holdele;

Nu se zolesce, căci precum clocotesce uncropul în zolnița, ast-fel va clocoti și pétra (3);

Nu e bine să arunci apă cătră ușă, pentru că uđi sufletul morților din acea casă și nu le place (4).

Unicul lucru, ce se póte face în această săptămână, este că se pot pune găini, rațe, precum și alte gobăi la clocit, ca să iésă bine puii (5).

Tot în *Vineria* din *Săptemâna luminată* cade și se serbeză și *Isvorul tãmaduirii*, când, după datina Românilor din *Moldova*, preoții trebuie să scótă icóna și să facă sluibă la câmp pentru plóie și bóle grele (6), iar după a celor din *Transil-*

din Postul mare, și *Mercuria* întâia după *Rusalii*, adecă trei 'Mercuri preste tot anul.; — a celor din Frátăuțul-noú, com. de Vesp. Reuț: 'Femeile nu torc în *Săptemâna luminată*, pentru că se tem *de dínsele* la mâni și la picióre.; — tot de acolo, com. de Iul. Sidor: 'In *Săptemâna luminată* nu se lucréză pentru *de dínsele* = durere de picióre.'

(1) Pretutindenî în Bucovina. Veđi mai pe larg în capitolul premergător și la Sim. Manguica, *Calend.* pe an 1882 și 1883.

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 82.

(3) Dat. și cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Ir. Bulbuc.

(4) *Credințe deșerte auđite la pop. rom. din Boereni*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. LVIII. Brașov 1895, No. 96: 'De la *Pasci* până la *Rusalii* nu e bine să arunci apă cătră ușă, pentru că uđi sufletul morților din acea casă și nu le place.'

(5) Dat. și cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc și com. de P. Scripcariu.

(6) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 87.

vania, când toate apele sunt sfințite, și cine bea apă și se spală în această Ți pe părțile bolnave ale corpului, acela devine sănătos (1).

O sémă de femeii din *Moldova* însă fac în această Ți pască și ouă roșii, iar a doua Ți, adecă Sâmbătă, numită *Sâmbăta Tomei*, le duc la biserică pentru morții, unde pun pe fie-care mormint câte o pască și câte un ou, iar lângă cruce aprind câte o luminare.

Nu mult după acesta, eșind preotul din biserică, face panachidă, pomenind morții fie-căreia, după care femeile îl cinstesc, atât pe dînsul cât și pe dascăl (2).

Cu un cuvînt în *Sâmbăta Tomei*, femeile fac bucurie morților căutându-le și lor de rînduélă (3).

În unele părți din *Bucovina* este asemenea datină ca, în *Sâmbăta Tomei*, să mērgă ómenii, mai cu sémă însă femeile, la ținterim cu pască și ouă roșii, cu acea deosebire numai că toate obiectele acestea nu se dau, ca în *Moldova*, preotului, ci ele se dau celor sārmanii de sufletul morților, pre carii i-a pomenit preotul, iar pre acesta îl remunerēză pentru rugăciunile și ostenéla sa bănesce (4).

III.

DUMINICA TOMEI.

Duminica întâia după Pasci se numesc pretutindenii *Duminica Tomei*, pentru că în această Duminică s'a arătat Domnul nostru Is Chr. pentru prima óră, după învierea sa, și apostolului *Tomă* care, îndoindu-se de cuvintele celor-lalți învățacei, ce-l vėduse mai nainte pre Is. Chr., că a înviat din morții, Țise că el, până ce nu va fi vėdut în mânia lui semnul

(1) Com. de d-l Dom. Dogariu: «*Vineria* întâia după Pasci serbēză *Isvorul tāmăduirii*, creșend că în Țiua aceea toate apele sunt sfințite. Alt obiceiú n'aú decăt că beaú apă și se spală pe părțile bolnave ale corpului.»

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 88; — El. Sevastos, *Sărbătorile pop.*, publ. în țiar. cit., p. 156.

(3) El. Sevastos, op. cit.

4) Dat. Rom. din Sf. Onufreiu, com. de Cas. Brébán.

cuielor, și până ce nu va fi pus degetul său în semnul cuielor, și până nu va fi pus mâna sa în costă lui, nu va crede, din care cauză a și fost el mai pe urmă numit și *Toma ne-credinciosul*.

În unele părți din *Transilvania* însă, precum bună-Oră în *Brazova* și *Mătești*, se numesce *Duminica Tomei* și *Pascile mică* (1), iară în părțile *Beiușului* sau *Beinșului* din *Ungaria* se numesce *Drósce* sau *Drusce* (2).

În *Banat* din contră *Pasci mică* se numesce *Măteălăul*, care cade *Luni* sau *Marți* după *Duminica Tomei* și care, după credința *Românilor* din astă țără, e frate mai mic cu *Pascile* (3).

În această *Duminică* e datină în unele părți din *Ungaria*, ca tot omul să pună pe mormintele morților ce-i are vase, și celor înaintați în vîrstă, cari se află de față, să le dea câte un colac și o lumină de sufletul celor răposați, iar băeților ouă roșii și colăcei, numiți pe la *Beiuș* și *Drăgănesci* *pupă*.

Acastă pomană se împărtesce de regulă celor prezenți, după ce-a slujit preotul toate pomenirile.

Sfârșindu-se pomana de împărțit se adună cu toții lângă biserică și acolo se ospéteză apoi la o masă comună până cam de cătră sêră. Iar în restimpul, cât ține ospéțul acesta băeții trag necontentit clopotele.

În părțile *Beiușului* și ale *Coului* însă asemenea vase se pun *Luni* după *Pasci* și *Luni* după *Duminica Tomei* (4).

IV.

PROHÓDELE.

În *Moldova* și *Muntenia*, sêptémâna întâia după *Duminica Tomei* sau a doua după *Pasci* se numesce *Sêptémâna pur-*

(1) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul.

(2) Com. de d-l Vas. Sala.

(3) Com. de d-l Ios. Olariu.

(4) Com. de d-l Vas. Sala. Veđi de același: *Glosariu din comitatul Bihor în Ungaria*, publ. în *Revista critică-literară*, an. IV, Iași 1896, p. 143: «*Dróscele* sau *Druscele*, la *Duminica Tomei*, când pun vase pentru

tătórelor de mir, Săptămâna mironosițelor și Săptămâna Negrilor.

Numirea din urmă să-i vie de acolo, pentru că cele mai multe femei o postesc (1).

În unele părți din *Bucovina*, precum bună-ora în Boian, în ziua cea dintâi, adică Luni, din această săptămână se serbeză *Prohoddele* spre a se scuti de diferite primejdii, cărorora ar fi cine-vă expus peste an, dacă s'ar întâmpla că, din știință sau nesciință, s'ar înfruptă în vre-o zi de post.

Sunt mulți inși cari cred, că nu numai în zilele cele de sec, ci chiar și Lunia, dacă se înfruptă cine-vă e cu primejdie. Așa dacă i se bolnăvesce și primejducesc cui-vă vre-o vită sau dacă dă peste dînsul înșuși vre-o bôlă sau atare primejdie, dice că nu i s'a arătat, pentru că n'a postit Lunia, ci a mâncat de fruct.

De aceea mulți postesc și în această zi, chiar în zile în cari biserica opresce postul, respective prescrie deslegare la toate (2).

După o credință veche și foarte lătită la Românii din *Bucovina*, cel ce se apucă să postescă Lunia, aceluia în multe privințe îi merge bine. Ori ce-și propune duce la un bun sfârșit. Așa nevestele, cari n'au copii și doresc să aibă, dacă postesc două-spre-zece Luni după olaltă, cred că vor nasce copii. Asemenea mulți și dintr'aceia, cari capătă dureri crâncene de ochi, că nu mai pot vedé nimica, încă se apucă a posti mai multe Luni, unii chiar și totă viața. Alții iarăși se prind a posti Lunia, din cauză că li se bolnăvesc și pier vitele. Mai pe scurt, fie-care pentru ce voesce și pentru ce îl dore inima, și dic că de când s'au apucat a posti Lunia, de atunci și-au ajuns scopul dorit. E de însemnat și aceea, că cei ce s'au apucat să postescă totă viața lor, postesc chiar și în Lunia Pascilor, iar cei-lalți, cari se prind a posti numai un număr anumit de Luni, nu mănâncă de fel până în ziua următoare. Și dacă fiind apucați, se înfruptă în vre-una din

răposași, în părțile Beiușului și ale Coului Luni după Paști și Luni după Duminica Tomei.»

(1) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 88; — *Revista pentru ist., arch. și filolog.*, an. II, vol. III, p. 388.

(2) Com. de d-l Vas. Turturean.

aceste ȝile, atunci spun ei că *nu li se arată*, adecă le mergă rău. De aceea fie-care *apucat* observă cea mai mare stricteță în postirea acestor ȝile (1).

O excepțiune de la acéstă regulă generală se face de cătră unii numai în *Lunia* de după Duminica Tomei din *săptemâna Negrilor*, în care se înfruptă mâncând pască și slănină sfințită și păstrată de la Pasci.

Și fiind-că pascile, cari se mănăncă în acéstă ȝi, sunt ultimele ce au rămas de la Pasci, de aceea se și ȝice că ele *se prohodesc*, de unde apoi și numirea acestei *datine* de *Prohóde* (2).

V.

LUNIA MORTILOR.

În *Ungaria* și în *Banat*, *Lunia* întâia după Duminica Tomei se numesce *Lunia morților* și *Pascile morților*, din causă că nu, ca în alte părți, în cele două ȝile premergătoare, ci în acéstă ȝi se fac rugăciuni și sacrificii la morminte pentru sufletele tuturor morților familiei (3).

În unele părți din *Banat*, precum bună-órá în comuna Agadică, care e mărginașă cu comuna Maidan, e datină în acéstă ȝi, ca preotul să éasă cu litia în țérină și să facă rugăciuni pentru grindină și vifore (4).

În unele părți din *Bucovina* este asemenea datină dea merge în acéstă ȝi la ținterim cu procesiunea, adecă cu cruci, cu prapure și cu icóne, ducând cu sine diferite obiecte de mâncare. cari, după ce au sosit la starea locului,

(1) Sim. Fl. Marian. *Proverbe poporale române*, publ. în *Familia*, an. XIII, Buda-Pesta 1877, p. 434.

(2) Com. de d-l Vas. Turturean.

(3) Sim. Manguica. *Calend.* pe an. 1882, Aprilie 5: — com. de d-l Vas. Sala; — At. M. Marienescu, *Moșii*, publ. în *Familia*, an. X. Buda-Pesta 1874, p. 566. Notă: «Luni, săptămâna a doua după Pasci, ce se numesce *Pascile morților*, e asemenea cult familiar; merg familii la *morminte* și aci dau de pomană, dar în ȝiua acéstă sunt nu numai *Moșii*, ci toți morții familiei.»

(4) Com. de d-l Ios. Olariu.

le aşeză pe mormintele celor repausați, mai ales însă ale copiilor unde, venind preotul și făcând panachidă pentru cei repausați, le binecuvîntază. Iar după ce le-a binecuvîntat, le dau de sufletul morților celor ce s'au pomenit (1).

VI.

PASCILE ROCMANILOR.

Rocmanî (2), numiți altmintrelea și *Rogmanî* (3), *Rochmanî* (4), *Rohmanî* (5) și *Blajinî* (6), sunt după credința și spusa Românilor din cele mai multe părți ale *Bucovinei*, un popor creștin, care locuiesc într'o țară depărtată. (7) Însă cum se numesc țera aceea și în care parte de lume se află ea, nimeni nu scie cu siguranță.

Așa Româniî din Volovăț și cei din Mănăstirea Homorului cred și spun că *Rocmanîi*, numiți de cei din urmă *Rochmanî* și *Blajinî*, locuiesc lângă apele cele mari, în cari se revarsă toate riurile, pâraele și pâraiașele (8); cei din Boian și Comănesci dic că trăesc într'o pustietate foarte mare de pe țărmul mării (9); cei din Sucéva, Rădăuț și Fundul-Mol-

(1). Dat. Rom. din Tișeuț, com. de T. Sologiu.

(2) Se numesc ast-fel în: Boian; Mănăstióra sau Sf. Onufreiū; Ropcea, com. în distr. Storojinețului; Horodnicul-de-jos; Pojorîta, Căndreni și Bréza.

(3) În Fundul Moldovei și Cărlibaba, comune în distr. Câmpulungului.

(4) În Comănesci, Mănăstióra și Ropcea.

(5) În Bălăcena și în Mihalcea, com. în distr. Cernăuțului. — Veđi și *Românul literar*, București 1891, No. 17, p. 130.

(6) În orașele Sucéva și Rădăuț, apoi în Pătrăuț, Tișeuț și Bosanci, com. în distr. Sucevii; Ilișesci, Stupca, Brăesci, Băeseșci, Berchișesci, și Mănăstirea-Homorului, com. în distr. Gura Homorului; Marginea, com. în distr. Rădăuțului și în Comănesci.

(7) Unii însă cred și spun că sub *Rochmanî* s'ar înțelege copiii, cari se nasc vii, dară după nascere nu trăesc numai vr'o câte-vă minute și apoi mor.

(8) Cred. Rom. din Volovăț, com. de Ilie Buliga: «La noi se crede că *Rocmanîi* sunt un popor perdut, care trăesc pe lângă ape. Și fiind lipsiți de toate cele trebuincioase, nu au ce să pregătescă de Pasci. De aceea se dau toate găocile și spălăturile înfruptate pe o apă, ca măcar din acelea să se înfrupte și ei.» — Com. de George Avram, fost învățator.

(9) Com. de d-l Vas. Turturean și Octavian Georgian.

dovei spun că trăesc în ostróvele mărilor (1); cei din Ilișesci spun că trăesc într'o țeră păgânescă, și că păgânii nici când nu-î lasă să se înfrupte până ce nu capătă de la cei-lalți creștinii cu ce se înfruptă (2); cei din Marginea Ȋic că ar fi unde-vă într'o țeră fórte depártatá de la răsárit nisce închisorii mari, în carii se închid creștinii pe viétă, și fiind-cá în închisorile acelea n'are cine să le spună când sunt Pascile, de aceea sciú și cunosc ei că trebuie să fi trecut Pascile numái atunci, când véd prin ferestrele închisorilor, în carii se află, plutind pe apă găocii de oué carii aú fost aruncate de cátră cei-lalți creștinii pe riiuri și párae (3); cei din Mihalcea spun că *Rohmanii* sunt *Români*, ca și noi, ba încă mai bunii chiar decât cei din *Moldova*, și că ei trăesc fórte departe peste mare, tocmai acolo, de unde-s *Jidani*, la Ierusalim, dár mai încóce de ei. Alții *Români*, tot din Mihalcea, spun că ei trăesc sub pámînt pe cea-laltá lume, unde sunt orașe și sate, ca și la noi (4); iar cei din Băeșesci cred și spun că trăesc în hotar cu *Raiul*, și că în țera lor e tot-deauna cald (5).

Rocmanii, respective *Blajini*, nu locuesc în case, ca noi, pentru că ei n'aú case, ci trăesc sub umbra pomilor (6), umblă goii și se nutresc din pómele pustiului.

Eii se trag din seminția lui *Sift*, feciorul lui *Adam* (7), și sunt nisce ómenii fórte bunii, evlavioși și *blajini* (8), din care

(1) Com. de d-l Or. Dlujanschi, preot, și Gavril Gliga.

(2) Dict. de Vasile Ungurean, agricultor.

(3) Com. de d-l Ștef Bodnarescu, jurist; — *Orbis lacteus*, germ. *Milchstrasse*, se numesce de cátră unii *Români* din Bucovina *Calea rîbilor*, iará de cátră alții *Drumul Rocmanilor*. Óre nu stá cum-vá numirea din urmă în óreși-care legáturá cu credința reprodusá în șirele de sus?

(4) Veđi *Românul literar*, No. cit.

(5) Com. de Vas. Lucan.

(6) Cred. Rom. din Băeșesci, com. de Vas. Lucan.

(7) Cred. Rom. din Mánástirea Homorului, com. de G. Avram.

(8) Cred. Rom. din Stupca, com. de George Brátean; — *Românul literar*, No. cit: '*Blajini*, așá le Ȋic în *Moldova*, fiind-cá eraú tare bunii și *blajini*, iar în Bucovina le Ȋic *Rohmani*'; — Cred. Rom. din Pártescii-de-jos, com. de Const. Andronic: Găocile se aruncá pe apă, fiind că ele merg într'o sêptemáná până la *Blajini*, și acolo însciințézá găo-

causă s'aũ și numit ei mai pe urmă de cătră cei-la lți ómeni pe lângă *Rocmani*, încă și *Blajini*, și tot așa se numesc ei și acuna în cele mai multe părți ale Bucovinei.

Tot din cauza acéstă, pentru că *Rocmani* sunt nisce ómeni fórte buní, *blajini* și *evlavioși*, sunt ei și înaintea lui Dumneđeũ fórte buní și plăcuți (1).

Ocupațiunea de căpetenie a *Rocmanilor* constă în rugăciuni, pe cari le înalță cătră Dumneđeũ. (2) Iar unica lor sudalmă e: *«Du-te la Domnul și vino la Domnul!»* (3)

De aceea se și dice apoi că ei sunt feriți de orí și ce păcat, că sunt sfinți, și că după mórte merg de a dreptul în raiũ, unde petrec apoi dimpreună cu sfinți.

Mai departe ei sunt și nevinovați, pentru că numai o singurã datã pe an se întâlnesc cu muerile lor, cu cari petrec numai vre-o câte-vã ðile împreună, și apoi iar se despărțesc (4), și tótã cea-laltã parte a anului o petrec deosebí și anume partea bãrbátescã într'o parte, iar cea femeescã în altã parte (5).

Timpul întâlnirii *Rocmanilor* cu soțiile lor sunt *Pascile* lor (6), iar timpul cât petrec la olaltã nu e deplin cunoscut.

Așa *Românii* din Bãeșesci spun că ei trãesc la olaltã cu muerile lor numai șese sãptãmâni, și anume din Joia-mare și pãnã la Ispas (7), iar cei din Brãesci ðic că petrec și mai

cile pe ómenii cei de acolo, cari sunt nisce ómeni fórte *blândi*; — a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu: «Este un fel de ómeni, cari se chãmã *Blajini*, fiind-cã sunt mai buní și mai *blajini* decât noi.»

(1) Cred. Rom. din Bãlãcena, com. de Vas. Jemna; — a celor din Stupca, com. de G. Brãtean; — și a celor din Marginea, com. de Ștef. Bodnarescu.

(2) Cred. Rom. din Mãnãstirea Homorului, com. de G. Avram.

(3) Cred. Rom. din Bãeșesci, com. de Vas. Lucan.

(4) Cred. Rom. din Mãnãstirea Homorului, com. de G. Avram.

(5) Cred. Rom. din Brãesci, com. de I. Pohóțã. — De aicea se vede că vine și credința *Românilor* din Boian, care spune, dupã cum mi-a scris d-l V. Turturean, că «*Rocmani* sunt nisce *Cãlugãri*, cari petrec în pustie,» precum și a celor din Udesei, cari cred că «*Blajini* sunt nisce *pustnici*, cari postesc opt sãptãmâni, și aũ Pasci abiã atunci când vãd că vin coji de oué pe riuri.»

(6) Cred. Rom. din Brãesci, com. de I. Pohóțã.

(7) Cred. Rom. din Bãeșesci, com. de Vas. Lucan.

scurt, adecă numai trei decî de zile, și anume începînd din ziua Pascilor lor înainte.

În restimpul acestor zile, cît petrec împreună, se însoră și se mărită. Cum trec însă aceste zile hotărîte, iarăși se despărțesc de la olaltă, și nu se mai întălnesc mai mult pînă în anul viitor (1).

Postul înainte de Pasci, adecă *Postul mare* al *Rocmanilor* sau *Blajinilor* ținea dintru început, după credința și spusa Romănilor din Brăesci, de ce săptămăni. Mai pe urmă însă, vîdînd Dumneșu că prea mulți dintre dînșii mor din pricina acestui post, l-a scurtat și a lăsat să fie numai de opt săptămăni (2).

Romăni din Ilișesci și cei din Stupca însă, și cu deosebire cei de prin satele, în cari se susține că *Pascile Rocmanilor* pică a patra și după *Pascile* noastre, spun că *Postul cel mare* al lor durază nouă săptămăni după olaltă, și că el se începe cu două săptămăni înainte de al nostru (3).

Alții iarăși spun că ei postesc tot anul (4), și dacă n'ar vedé plutind pe apă găoci de ouă roșii și albe, cari se aruncă de cătră cei-lalți creștini pe riuri și pârae în Sămbăta Pascilor, atunci ei nici cînd n'ar serbă *Pascile*, pentru că în alt chip nici odată nu sciū cînd pică *Pascile* (5).

(1) Cred. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóța.

(2) Com. de V. Lucan;—Cred. Rom. din Mănăstirea Homorului, com. de G. Avram; și a celor din Udesci, com. de Dar. Cosmiuc: «*Blajinii* postesc opt săptămăni.»

(3) Dict. de V. Ungurean și com. de G. Brătean.

(4) Cred. Rom. din Marginea, com. de Ștef. Bodnarescu;—a celor din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Prelipcean: «Se dice că *Blajinii* cari nu mănăncă nici cît de frupt, sunt sfinți. Și numai atunci, cînd fac creștinii răsăritului Pasci, și *ghiocile* ouelor celor întrebuintate la facerea pascilor le aruncă pe o apă curgătoare ca să ajungă la acei sfinți se înfruptă și ei cu ceea-ce a rămas în ghióce.»

(5) Cred. Rom. din Comănesci, com. de Tit Georgian;—a celor din Boian, com. de d-l V. Turturean: «În Sămbăta Pascilor, cînd se face *pască* și se bat în brînză ouă, găocile acestora se pun într'o coșarcă și se duc apoi de se tórna în pârău sau în altă apă curgătoare mai mare. Găocile se mână de apă în țera *Rocmanilor* și cînd ajung acolo, atunci fac și *Rocmanii* *Pascile*, căci abiă atunci sciū și ei c'au sosit *Pascile*;—a celor din Sucéva și din Fundul Moldovei;—Veđi și *Romănul literar*. No. cit.

Când ajung găocile de ouă în țera lor, știu că cei-lalți creștinii au serbat deja Pascile, și atunci serbeză și ei Pascile (1), abia atunci se înfruptă cu ceea-ce a rămas pe găocile acestor ouă (2).

Drept aceea, voind Româncele de pretutindenii din Bucovina, ca *Rocmani* sau *Blajinii* să știe când au să serbeze Pascile și să aibă și ei măcar ciș-ce-vă cu ce se înfruptă, îndatinéză în fie-care an a strînge toate găocile ouălor, atât ale celor albe, cari le-au întrebuițat la prepararea diferitelor copturi sau prăjituri și mîncări de Paști, și mai cu sémă ale celor ce se întrebuițéză la pască, cât și de la cele roșii, cari prin nebăgare de sémă s'au spart, a le păstră într'un obiect anumit, precum: într'o covățică, într'o sită, sau într'o coșarcă, iar în *Sâmbăta Pascilor* (3), și a-nume după ce au sfirșit de copt tótă pasca precum și cele-

(1) Cred. Rom. din Fundul Moldovei, com. de Gavr. Gliga; — a celor din Comănesci, com. de T. Georgian; — a celor din Bréza, com. de N. Prelici; — a celor din Tișeuț, com. de T. Sologiu; — și a celor din Suceva.

(2) Cred. Rom. din Ilișesci, dict. de V. Ungurean; — a celor din Sf. Onufrei, com. de Const. Ursachi și Cas. Brébăn: «Ómenii ȓic că *Rocmani* se înfruptă la Pascile lor numai cu găocile ouălor, cari se strică în pască; — «*Rocmani* numai cu atîta se înfruptă, cât rămăne în acele găoci»; — a celor din Comănesci, com. de T. Georgian: «*Rocmani* n'au cu ce se înfruptă, decât numai cu albușul ce a rămas în cojile de ouă»; — a celor din Stupca, com. de G. Brătean: «*Blajinii* nu au alta nimica pe la Paști, decât găocile de ouă ce se duc pe apă.»

(3) O sémă de Românce îndatinéză a le aruncă în *Vineria mare* sau *Vineria patimilor*, cele mai multe însă numai în *Sâmbăta Pascilor*.

«Româncele au datină că în *Sâmbăta Pascilor*, după ce au făcut pasca și au întrebuițat ouăle, strîng cojile acestora într'o covățică sau într'o sită, și le aruncă apoi pe o apă curgătoare, și ajungënd acestea la Rocmani, atunci fac aceștia Pascile, căci până atunci nu știu când sunt Pascile.»

«Este o superstițiune și datină la Români, că în *Sâmbăta Pascilor* aruncă coji de ouă roșii pe apă și acelea merg cu apa până ce ajung la un popor mic numit *Blajini*, și când ajung acestea acolo, știe și acel popor că sunt Pascile.»

«Ca să mērgă la *Blajini* semne de la Pascile noastre, îndatinéză Româncele tot-deauna în *Sâmbăta Pascilor* de a aruncă cojile de ouă, ce le-au întrebuițat spre facerea pascilor și a cozonacilor, pe o apă curgătoare.»

lalte copturi, câte au avut să le coccă, și după ce au strins și deritacat prin case, a le duce și a le aruncă pe o apă curgătoare, adecă pe un riu, părău sau părăiaș, și anume ca plutind pe apă să potta merge până în țera Rocmanilor sau Blajinilor și să le vestescă că a sosit timpul ca să serbeze și ei Pascile (1).

Despre femeea care nu stringe găocile de oue la un loc și nu le aruncă pe o apă curgătoare, se crede că face un păcat foarte mare (2).

Găocile, aruncate pe apele curgătoare, începând a pluti și a se duce pe apă în jos până ce dau în *Apa Sâmbetei*, și cu acésta ajung apoi în țera Rocmanilor, după spusa unora la o săptămână după Pascile nostru, adecă în *Dumineca Tomei* (3), după a altora însă abia Marți într'a treia săptămână după Pasci sau chiar și mai târziu, și anume pe la *Rusalii* (4).

Iar după ce au ajuns la dînșii se fac iar întregi, cum au fost dintru început, și dintr'un ou se înfruptă douăsprezece suflete, și atunci sunt Pascile lor (5).

(1) Dat. și cred. Rom. de pretutindenii din Bucovina, și anume din toate comunele, câte s'au amintit până aici și s'or mai aminti în decursul acestui studiu.

(2) Cred. Rom. din Sf. Onufrei, com. de Const. Ursachi și Cas. Brăban. Veji și *Românul literar*, No. cit.: «Cojile ouelor ce au fost întrebuințate de Pasci se aruncă pe părău și cine n'o face acésta are mare păcat.»

(3) Cred. Rom. din Mănăstirea Homorului, com de G. Avram; — a celor din Băeșesci, com. de V. Lucan; — a celor din Comănesci, com. de T. Georgian: «Poporul crede că se află departe, pe nisce țermuri de apă, un fel de ómeni, numiți *Blajini*, și ómenii aceia nu țin Pascile, până ce, tocmai după o săptămână, merg de la noi pe valurile apelor coji de la oue roșii și alte semne și rămășițe de ale Pascilor creștine, și tocmai atunci sciú și ei, că au sosit Pascile și la dînșii, și apoi încep și ei a le serbă, și aceste serbători ale acelor ómeni se numesc *Pascile Blajinilor*»; — a celor din Băeșesci, com. de V. Lucan: «Găocile ouelor, cu cari s'au uns pascile, se dau pe apă de merg, până ce în *Duminica Tomei* ajung la *Blajini*, și atunci serbăză și ei Pascile.»

(4) Cred. Rom. din Ilișesci, dict. de V. Ungurean; — a celor din Bréza com. de N. Prelici.

(5) Cred. Rom. din Mihalcea, veji *Românul literar* cit.: «Ouele, pe cari le aruncăm noi pe apă, ajung la Blajini, după alți Bucoveneni, Marți în a treia săptămână după Pasci, după unii merg patru săptămâni

Rocmani, cum văd găocile de ouă plutind pe apă, bucuria lor. Și fiind-că, după cum am amintit și mai sus, ei nu trăesc la olaltă cu soțile lor și cu cele-lalte femei, de aceea încep ei acuma a se adună cu toții la un loc și a serbă Pascile (1).

Inșă fiind-că de la aruncarea găocilor pe apă și pănă la ajungerea acestora în țera Rocmanilor trece, după cum am vădut mai sus, un timp mai îndelungat, de aceea și *Rocmani* serbăză Pascile lor, cari se numesc în unele părți ale Bucovinei *Pascile Rocmanilor* sau *Pascile Rochmanilor*, iar în altele *Pascile Blajinilor*, cu mult mai târdiu decât noi Românii.

De aceea vine apoi că unii Românii din Bucovina cred și spun că *Pascile Rocmanilor*, respective *Pascile Blajinilor*, se serbăză a patra đi, adecă Joi după Pascile nostre (2), alții spun că ele se serbăză la o săptămănă după Pascile nostre, adecă în *Duminica Tomei* (3) și durăză pănă Marți (4),

pănă acolo, și tocmai Mercuri după patru săptămănăi ajung, și iarăși ajung la *Rusalii*; — Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, Cernăuși 1894, No. 97: «Cojile de ouă întrebuințate la Pasci se string și apoi se dau pe apă curgătore, cređendu-se că ele la 40 de đile ajung la *Rocmani*, cari apoi trăesc dintr'însele»; — Cred. Rom. din Frătăușul-nouă, com. de Iul. Sidor: «*Rocmani*, cari țin *stălpi pămîntului*, mănăncă căte doi-spre-đece dintr'un ouă.»

(1) *Românul lit.*, loc. cit.: «Pănă acolo ele (găocile) se fac iară întregi, și numai cu acele ouă se înfruptă ei la Pasci, acolo nefiind nici un fel de pasări»; — Cred. Rom. din Boian, com. de d-l V. Turturean: «Unii cred că ajungănd găocile la Rocmani se prefac în ouă întregi, alții cred că ei postesc vecinic și se înfruptă numai cu căt rēmăne în găoci»; — a celor din Ropcea, com. de Em. de Cuparencu: «După ce se aruncă cojile de ouă pe apă, se đice că atunci au Rocmani Pascile lor, cănd cojile cele stricate se adună iarăși la olaltă și formăndu-se ouă ajung pe apă pănă la *Rochmani*, unde sunt ei. Iar aceștia, luănd ouăle cele formate din cojile stricate, serbăză cu ele Pascile»; — Idem: «Se đice că se află o țeră, cine scie unde, în care locuesc *Blajinii*, și svirînd noi cojile pe apă, se duc tocmai acolo la *Blajini*. Blajinii se bucură forțe de ele și luăndu-le serbăză Pascile cu đinsele.»

(2) Credință comună în Bucovina.

(3) Cred. Rom. din Stupca, com. de G. Brătean.

(4) Cred. Rom. din Băeșesci, com. de d-l V. Lucan; — a celor din Bă-lăcăna, com. de V. Jemna; — a celor din Berchișesci, com. de G. Mihuță: «*Pascile Blajinilor* pică în tot-deauna la o săptămănă după Pascile nostre.»

alții spun că se serbeză la două săptămâni după Pascile noastre (1), și iarăși alții că s'ar serbă la trei sau chiar la patru săptămâni după ale noastre, și în această săptămână din urmă tot-deauna într'o Mercuri (2).

Cea mai mare parte a Românilor din Bucovina însă e de părere că Rocmanii își serbeză Pascile lor *Luni după Duminica Tomei* (3).

Țiua, în care cad *Pascile Rocmanilor*, fie aceea ori și care Ți ar fi, o țin și o serbeză și Românii noștri, și mai cu seamă Româncele, sub același nume, adică de *Pascile Rocmanilor* sau *Pascile Blajinilor*.

În această Ți, adică în Țiua de *Pascile Rocmanilor*, care se serbeză mai cu seamă pentru durere de picioare și de mâni, precum și pentru rodirea țérinelor (4), es Românii și cu deosebire Româncele prin lunci și dumbrăvi, în cari se află poeni erbóse, cu fel de fel de mâncări și bături, precum:

(1) Cred. Rom. din Bosanci, com. de M. Ivaniuc.

(2) Cred. Rom. din Suceva și a celor din Ilișești, dict. de V. Ungurean: «*Blajinii* țin Pascile la două săptămâni după Pascile noastre»; — a celor din Tereblecea, dict. de Paraschița Scripcariu, com. de P. Scripcariu: «*Pascile Rochmanilor* pică Mercuria din săptămâna a patra după Paști. *Rochmanii* sunt jumătatea de sus om, iar jumătatea de jos pesce, și trăsesc într'un pârâu; femeile și fetele lor cântă foarte frumos, în cât răsună vâile de cântecele lor melodióse. Ei se nutresc cu ceea-ce rămâne în găocile ouelor, pe cari le aruncă femeile, și mănâncă 40 dintr'o găóce. De aceea femeile aruncă găocile ouelor, pe cari le sparg ori și când, iar mai ales în Țiua de *Pascile Rochmanilor*, în pârâe sau în șanțuri, că apoi le duce apa până la *Rochmani*, și ei apoi se nutresc cu ele. În *Pascile Rochmanilor* nu se lucră, pentru că e cu primejdie.»

(3) Cred. Rom. din Sf. Onufreiú, com. de Const. Ursachi; — a celor din Comănesci, com. de Octav. Georgian; — a celor din Marginea, com. de Ștef. Bodnarescul; veți și *Românul literar*, No. cit.; — a celor din Stroesci, com. de George Bârtoiu: «Se crede că departe unde-vă sunt nisece ómeni, numiți *Blajini*, cari nu știu când sunt Pascile. Cojile de oue, date de femei pe apă, merg până la dișii până Luni la o săptămână după Paști, și pe acesta cunosc ei când sunt Pascile. De aceea serbeză ei Pascile la o săptămână după Pascile noastre, și anume *Luni*.»

(4) Cred. Rom. din Fundul Moldovei, com. de Gavr. Gliga; — a celor din Căndreni, com. de L. Poenariú; — a celor din Rădăuș, com. de d-l Or. Dljanschi; și a celor din Stupca, com. de G. Brătean: «*Pascile Blajinilor* se serbeză Joii după Paști de către femei de aceea, fiind-că unele dintre dinsele cugetă că se face ródă mai bună în țérină.»

pască, ouă roșii, mieî fripți, slănină, rachiū fiert cu miere și vin.

În luncile saū dumbrăvile, în cari es, petrec apoi tótă ziua aceea mâncând, bënd și veselindu-se (1).

Unele femeî, cari sunt mai avute, și cu deosebire cele de pe la orașe, ieau și lăutari cu dinsele, cari le cântă, ca serbătórea acésta să fie cu atâta mai plăcută și ele mai vesele (2).

Ce se atinge de fărîmăturile de mâncări ce cad și rachiul saū vinul, care se varsă la acéstă ocașiune în érbă, se crede că nu sunt perdute, ci cei omoriți de hoți, cei împușcați, cei spânzurați, precum și cei înecați, mănâncă și beau dintr'insele și se înfruptă și ei măcar cu atâta. Decî cu cât mai multe fărîmături cad și cu cât mai multe picușuri se varsă, cu atâta e mai bine și mai plăcut la Dumneđu (3).

Româniî din Boian și cei din Pătrăuțul Sucevei serbéză *Pascile Rocmanilor* tot-deauna Mercuri într'a patra săptămână după Pascile nóstre, fiind-că, după credința lor, în acéstă zi serbéză și Rocmaniî Pascile lor. Însă în aceste doué comune, Pascile Rocmanilor nu se serbéză, ca în comunele mai sus amintite, prin lunci și dumbrăvi, saū prin ținterime, cum se serbéză une-orî de către Româncele din Suceva, ci ele se serbéză numai în casă și numai de către femeî, cari se vizitează una pe alta. Saū dacă, din întîmplare, se află și vreun fel de bătură în casă, cinstesc câte un pahar împreună întru amintirea *fericișilor Blajiniî*. Ce se atinge însă de bărbați, aceștia nu serbéză și lucréză pe afară și la câmp (4).

Tot așa face partea cea mai mare a bărbașilor și prin cele-lalte comune de la țeră.

Acestea sunt tóte credințele și datinele Românilor din *Bucovina*, câte le-am putut eū adună până acuma despre *Rocmaniî* saū *Blajiniî* și despre Pascile lor.

Însă *Rocmaniî* saū *Blajiniî* și Pascile lor sunt cunoscute nu numai Românilor din *Bucovina*, ci și celor din *Moldova*

(1) Dat. Rom. din Comănesci, com. de Oct. Georgian;—a celor din Suceva, Siret și Rădăuș, com. de Alex. al Preotesei și Or. Dljanschi.

(2) Com. de d-l Or. Dljanschi.

(3) Cred. Rom. din Suceva, com. de Alex. al Preotesei.

(4) Com. de d-l V. Turturean.

și *Basarabia*. Ba ele se amintesc și de către Români din *Maramureș*, precum și de către cei din fostul district al Năsăudului în *Transilvania*. Un semn că ele sunt cunoscute și acestora.

Să vedem deci mai întâiu ce cred și istorisesc Români din *Moldova* despre acest popor și despre Pascile sale?

«*Blajini* — scrie d-l M. Lupescu — sunt un soi de oameni, cari trăiesc pe lângă *apa Sâmbetei* la marginea pământului, ascunși de lumea noastră, ascunși de mincinoasa viață ce o ducem noi. Cum vor fi ei: înalți ori mici, proști ori cuminți, deștepți ori nu, nu se scie, se spune numai că-s oameni supuși, ascultători, plecați întru Domnul, religioși și buni la inimă. De le-ai dice ori ce, nu se supără. Ei postesc mult. Nu știu când sunt Pascile, decât numai dacă ved coji de ouă, lucru ce face pe gospodinele române ca, la Pasci, cojile de ouă să le asvirle pe ape curgătoare. Când ei ved cojile știu că creștinii au avut Pascile și încep a-l serba și ei; de sigur că în credința lor sunt buni creștini.

«*Pascile Blajinilor* cad tot-deauna Luni după *Duminica Tomei*. Acastă zi, sărbătorită de Blajini ca Pasci, Românele o serbeză postind.»

Iar într'o notă subliniară, în care explică însemnarea cuvântului «*blăjin*» dice că acesta înseamnă: supus, ascultător, bun la inimă, căruia nu-i place a se pune rău cu nimeni (1).

Iar El. Sevastos scrie următoarele:

«Când femeile strică ouele pentru pască și cozonaci, cojile le aruncă pe pârâu, care le duce spre *țera Blajinilor*, unde ajung de-abia a doua zi după *Duminica Tomei*, și de-abia atunci află și *Blajini* c'au venit Pascile, și fac și ei pască, cozonaci și ouă roșii și serbeză Pascile. Și de n'ar da femeile cojile de ouă pe pârâu, *Blajini* n'ar mai ave în veci Pasci, că n'ar ave alt-fel de unde află.

(1) *Șeșetorea*, an. II, Fălticeni 1893, p. 28 și 29; — Idem, *Superstiții*. publ. în *Șeșetorea*, an. I, Fălticeni 1892, p. 128: «Cojile de ouă, cu cari se fac pascile, să le dai pe vale (pe apă), ca să se ducă să dea de scire și *Blajinilor* că sosesc Pascile.—*Blajini* se crede că sunt nisce oameni buni și drepti.»

«Fanarii ȃic ȃilei acesteia: *Pascile Blajinilor*.

«*Blajini* ȃceŃtia-s un nȃm tare bun de ȃmenȃ. ȃnstrȃinaȃi cu totul de cele-lalte popȃre, nu fac stricȃciuni nȃmȃruia Ńi nimenȃ nu-ȃ supȃrȃ nici pe ei.

«Ńi chiar ȃntre ai lor, femeile staȃ de-o parte Ńi bȃrbaȃi de alta, neȃntȃlnindu-se decȃt o singurȃ datȃ pe an, cȃnd pȃrinȃii ȃŃi ȃnsȃrȃ copiii. Pe fete le cresc femeile, iar pe bȃeȃi bȃrbaȃii, luȃndu-ȃ de la mamele lor din datȃ ce aȃ ȃnceput a umblȃ Ńi a mȃncȃ singurȃ.» (1)

In fine d-na El. Voronca, atȃt cu privire la credinȃele Romȃnilor din *Moldova*, cȃt Ńi ale celor din *Basarabia*, scrie precum urmȃzȃ:

«Cojile ouȃlor, ce aȃ fost ȃntrebuinȃate de Pascȃ, se aruncȃ pe pȃrȃu, Ńi cine n'o face acȃsta, are mare pȃcat. De pe pȃrȃu, merg tot ȃn jos pȃnȃ ce ajung peste mȃri la *Blȃjini*, aŃa le ȃic ȃn *Moldova*, iar ȃn *Bucovina* le ȃic *Rohmani*. AcȃŃtia ȃn depȃrtarea lor de lume nu sciȃ cȃnd sunt Pascile; tocmai cȃnd vȃd gȃocile nȃstre, cari ajung la dȃnŃii, atunci ieaȃ sciinȃa despre acȃsta, Ńi numai cu atȃta se ȃnfruptȃ cu cȃt a rȃmas ȃn gȃȃce...

ȃn *Moldova* Ńi ȃn *Basarabia* se ȃice cȃ *Pascile Blajinilor* sunt Lunȃ dupȃ Duminica Tomeȃ.

ȃAcȃŃȃ ȃi ȃn *Basarabia* se serbȃzȃ cu pietate de popor ȃn amintirea *Blȃjiniilor*; iar ȃn *Moldova* ȃn aceste Lunȃ, bunicele nȃstre adunaȃ tȃte ouȃle rȃmase de la Pascȃ Ńi mergȃnd ȃn grȃdinȃ saȃ ȃn ogradȃ, le dȃdȃu de pomanȃ dȃndu-le de-a dura pe ȃrbȃ verde, de unde trebuiaȃ sȃ le ieaȃ copiii saȃ Ńi femeile, cȃrora eraȃ date. AcȃŃta se fȃceȃ pentru *Blȃjini*, cȃci, sȃracii, atȃta-ȃ al lor!» (2)

Ce se atinge de credinȃa Romȃnilor din *MaramureŃ* despre *Rocmani*, d-l Tit Budu, vicarul acȃŃei ȃȃri, scrie umȃtȃrele:

ȃCu acȃŃȃ ocaŃiune aŃi ȃntrebȃ pe aceia, cari se ocupaȃ cu datinele poporale, sȃ binevoiȃcȃ a ne da desluŃire: ce sunt aŃa numitele *Pascile Rȃgmanilor*?

ȃDe multe ori m'a ȃntrebat poporul, cȃnd vor fi *Pascile Rȃgmanilor*, Ńi nu am sciut sȃ-ȃ daȃ rȃspuns.

(1) *Gazeta Sȃtȃnului*, an. VIII, R Sȃrat 1891, p. 161.

(2) *Romȃnul literar*, No. cit.

«Poporul ȳice ca acele Pasci sunt dupa Pascile nostre i pana la naltare.

«Ce nsemna i cand se in acele Pasci pana acuma nca n'am putut afla. Ai fi mulumitor aceluia care m'ar detepta. (1)

Iar G. Burcutean, stud. gimn., tot despre credina i datina acestor Roman. m-a scris:

«Romancele din *Maramure* mpiestresc ou pe la Pasci de aceea, creend ca daca asvirla cojile n apa merg pana la *Rogman*, un fel de cretin car, daca le afla, abia atunci sci ca sunt Pascile i le in.»

In fine d-l G. Cobuc scrie cu privire la Romani din distr. Nasudului n *Transilvania*, urmatorea *legenda* despre Rocman i Pascile acestora :

«Pe dinaintea locaului *Sambete* trece un ru, i rul acela e *apa Sambete*. Iar pe langa ru treesc *Rugmani*, car sunt 6-men ca noi Romani, dar mic de faptura i puintei la minte. i sunt i ei cretin, dar n'a nvatura cretinsca de la Christos, ca noi, ci de la fiul oi, cum avem noi de la fiul Mariei.

«i cred i ei n Christos i in Pascile i Craciunul, dar precum sunt aa desparii de lume, nu sci nic cand e Craciunul nic cand sunt Pascile. i numai noi cei de aici le dam de veste, cand a sa ie *Rugmani* srbator. Ca la Craciun asvirlim coji de nuc pe ruri, ca sa le duca rurile pana n apa *Sambete*, i sa scie *Rugmani* ca la noi e Craciunul i sa-l ie i ei. i tot aa sci ei ca la noi sunt Pascile, dupa cojile de ou roii, pe car le asvirlim noi n ruri ca sa mrga la ei.

«i ci-ca apa asta a *Sambete* ocolesce de trei ori pamntul, ca un erpe facut de trei ori colac. Iar n urma se baga n pamnt i merge pana n *Iad* i duce acolo sufletele pacatoilor. Aa e scris, ca sufletele pacatoilor sa se adune pe faa apelor, iar apele sa le duca spre *apa Sambete*. i de aceea e bine sa faci cruce i sa sufl peste apa din ruri, cand te scali, i sa sufl peste apa din donia i sa veri puin din ea, pana nu be, ca sa fuga i sa se scurga sufletele pacatoilor, car s'a adunat pe faa apelor.» (2)

(1) *Revista critica-literara*, an. II, Iai 1894, p. 407.

(2) *Albina*, revista enciclopedica populara, an. I, Bucureci 1897, p. 675

În cele-lalte țări locuite de Români, precum: în Ungaria, Banat, Muntenia și restul Transilvaniei, credința despre *Rocmani* sau *Blajini* și despre Pascile lor nu e de fel cunoscută.

Cel puțin eu, de când mă ocup cu adunarea și studiarea literaturii populare române, n'am auzit nici odată de la nimeni, nici n'am citit nicăieri că ar fi existând unde-vă în aceste țări o asemenea credință.

E deci dar mai mult decât sigur, că credința și datele amintite mai sus sunt cunoscute numai Românilor din partea nord-estică a Transilvaniei, Maramureș, Bucovina, și celor din Basarabia și Moldova nordică. Iar Români din cele-lalte țări n'au nici o cunoștință despre dîsele.

În *Bucovina* însă credința în existența *Rocmanilor* și data de a serba Pascile acestora se află nu numai la Români, ci și la *Ruteni* și *Huțani*, cu acea deosebire numai că poporul din cestiune e numit de către cei din urmă numai *Rachmani*, nici când însă și *Blajini*, iar Pascile lor *Rachmanskij welyk-den*=Pascile Rachmanilor.

Iată ce scrie în privința acésta L. A. Staufe Simiginovicz:

«Români ori Ruteni, tot una-i! amândouă semințiile aceaste istorisesc despre poporul *Rachmanilor*, cari locuiesc la *gura riurilor bucovinene*. Rachmani sunt de un caracter nobil și excelază prin toate virtuțile. În rangul ființelor stau ei între zei și oameni. Cu toate acestea nu știu nici odată acurat când au să serbeze Pascile; acésta e negreșit un mare neajuns, și acésta li se întâmplă lor în fie-care an numai de aceea, pentru că locuiesc între păgâni. Totuși, ca să aibă știință despre calendarul creștin, fie-care țărancă română sau rutână adună găocile acelor ouă, cari le-au întrebuințat la mâncările și copturile de Paști, și le aruncă în pârâu. De aceea pe timpul Paștilor, fie-care apă curgătoare din Bucovina e mai totă acoperită cu găoci de ouă (1). Pârâul duce înștiințarea acésta riurelului, riurelul riului celui mare și la

(1) Mai e încă și o a doua cauză. La acésta ocaziune își aduce fie-care aminte și de cei ce s'au înecat în ape. Sufletelor acelor, cari rămân credincioase apelor și viețuiesc într'insele, li se aduce asemenea aminte despre Paști.

gura acestuia primesc Rachmaniî vestea dorită. Aceştia se grăbesc apoi şi se pregătesc din răputeri aşă, că sunt în stare în Mercuria a patra după Pasci a aranjă Pascile lor. În onórea lor însă pretutindenî în Bucovina se serbéză asemenea a patra Mercuri după Pasci. Cine nu ia parte la serbarea acésta, pe acela îl ajunge mânia cerului. Căci cum a fost, nu mai departe decât în anul trecut?.. Un ţeran din Petricénca nu voi să ţie sərbătórea acésta şi declară, că existenţa Rachmanilor a iscodit-o numai un cap sec. ca să mai muţescă pe ómenii cei nebuni. Óre n'ar fi drept şi cu cale şi bine-meritat, ca tótă lumea să ridă de închipuirea ţeranilor?.. Însă abià a rostit omul cuvintul şi deauna a şi trásnit pe un finaţ. Iar câte-và minute după aceea aduseră nisce ciobani în cea mai mare plóie pe o femeie lovită de fulger. Erà femeia hulitorului, şi fulgerul pedépsa lui Dumneđeú (1).

În aceste şire, după cum prea lesne se póte fie-care încredinţa, e vorba nu numai despre credinţa şi datina Rutenilor, ci şi a Românilor.

Numai despre *Ruteni* însă aflăm următóarele :

«Găocile acelor oué, cari s'au întrebuiţat la cócerea pascei, se aruncă în Vineria patimilor şi în Sâmbăta Pascilor pe párae şi riuri. La gura acestor riuri locuesc adecă *Rachmaniî*, cari sunt jumátate om şi jumátate pesce. Până ce ajung găocile ouélor în ţera acestor Rachmani, se prefac iarăşi în oué depline; cu fie-care ouă însă se împărţesc doispre-dece Rachmani şi cu tóte acestea ei au de ajuns. Însă când au ajuns ouéle în ţera Rachmanilor şi s'a mâncat din tr'insele, atunci serbéză şi Ruteni, cari au dăruit aceste oué, iarăşi o sərbătóre. Acésta se numesce *Rachmanskij welyk-den* = Pascile Rachmanilor, şi cade tot-deauna Mercuri, a patra sėptémână după Pasci.» (2)

În fine despre credinţa *Huřanilor* sau *Huřulilor* din Bucovina asupra acestui popor aflăm următóarele :

«Doué-şeci şi cincî de şile după Duminica Pascilor, aşă

(1) *Volkssagen aus der Bukowina*. Czernowitz 1885, p. 95.

(2) R. Fr. Kaindl und Alex. Manastyrski, *Die Rutenen in der Bukowina*, II Th. Czernowitz 1890, p. 20—21.

dar tot-deauna Mercurii în săptămâna a patra după Paști, se serbeză *Pascile Rachmanilor* = Rachmanski welek-dyn. Rachmaniî locuesc departe în jos la gura riurilor și sunt prin virtuțile lor un model pentru ómeni. Lor le trimit Huțaniî pe părae și riuri găocile ouălor sfințite, pentru că oul n'ar ajunge la Rachmani, găócea însă ajunge acolo. După părerea altora, *Rachmaniî* sunt *titirezi* (pitici), cari locuesc pe depărtatul țerm al mării, și cari sunt așa de mici, că doi-spre-dece inși din dânșiî ar puté să imblătésca într'un cuptor. Aceia însă nu sciură când aú să serbeze Pascile. Decí hotărîră ómeniî ca să-i însciințeze despre acésta. De aceea se aruncă găocile ouălor, cari servirá la prepararea mâncărilor de Paști, pe părae și riuri, ca acestea să le dea titirezilor de scire. Decí ajungênd găocile la dânșiî, Rachmaniî serbeză Pascile. De atunci în cóce se serbeză acestea în toți aniî, și dimpreună cu titirezii le serbeză și ómeniî. În ziua de Pascile Rachmanilor se ține în Kutu un târg (iarmaroc) mare, care pórtă în genere numele de *Iarmarocul Rachmanilor* = Rachmanski jermarok.» (1)

Acestea sunt tóte credințele și datinele Rutenilor și ale Huțanilor din Bucovina despre Rocmani și despre Pascile acestora, câte mi-s mie cunoscute până în momentul când scriu aceste șire.

Asemênând acuma credințele și datinele Rutenilor și ale Huțanilor, din citatele reproduse, cu credințele și datinele Românilor descrise mai sus, orî și cine se póte lesne încredința că ele consună fórté mult între sine.

Singura deosebire mai esențială, ce există între dinsele, e aceea că, pe când unii Români numesc poporul, despre care ne e vorba, *Rocmani*, *Rochmani*, *Răgmani*, *Rogmani* și *Rugmani*, iară alții *Blajini*, pe atunci atât Rutenii cât și Huțaniî îl numesc constant *Rachmani*.

Se nasce acuma întrebarea: cine de la cine a împrumutat aceste credințe și datine? Româniî de la Ruteni sau Huțani, orî Ruteniî și Huțaniî de la Români?

Înainte de a răspunde la acéstă întrebare, să amintim mai

(1) Dr. R. Fr. Kaindl, *Huzulen. Ihr Leben, ihre Sitten und ihre Volksüberlieferung*. Wien 1894, p. 76 și 78.

întâiu o împrejurare, care, după părerea noastră, nu trebuie trecută cu vederea.

Am văzut mai sus că Românii numesc poporul din cestiune *Rocmanî*, *Rochmanî*, *Rogmanî* *Răgmanî*, *Rugmanî* și *Blajinî*.

Rocmanî și *Rochmanî* însă se numesc poporul acesta mai cu sémă de către acei Români, cari locuiesc în partea nordică și nord-vestică a Bucovinei, adică în părțile mărginașe cu Rutenii și Huțanii, pe când cei ce locuiesc în sate mixte, adică parte române și parte rutene, îi numesc schimbător, eând *Rocmanî* sau *Rochmanî*, când *Blajinî*, iar cei ce locuiesc în partea despre amiazi a Bucovinei, adică în satele curat românesce, precum și de către Românii din Basarabia și Moldova nordică se numesc *Blajinî*.

Stând astfel lucrul și fiind amândouă numirile, cari se dau poporului, despre care ni-î vorba, de origine streină, și mai ales cel din urmă, care e incontestabil de origine slavă, lesne s'ar pute presupune că Românii au adoptat cultul Rocmanilor de la Rutenii sau de la Huțanii.

Contra acestei presupunerii însă se opune împrejurarea, că numirea «*Blajinî*», întrebuințată de partea cea mai mare a Românilor, măcar că vine de la cuv. slv. *Blaženŭ* = fericit sau *Blažinŭ* = bun, blând, ascultător, nu e de fel cunoscută Rutenilor nici Huțanilor, iar numirea *Rachman*, întrebuințată de dînșii, e și limbii lor streină ca și celei românesce.

După părerea lui Hanusch, numirea *Rachman*, care e usitată la Rutenii și Huțanii, ar fi o schimosire a numelui *Brachman* sau *Braman*.

Iată ce scrie el în privința acésta :

«Găocile ouălor roșii se aruncă într'o sémă de comune din Galiția încă și astăzi în rîu, credându-se că abiă atunci, când ajung aceste găoci de ouă în țera *Rachmanilor*, țin ei sərbătórea lor. Cine sunt *Rachmanii* aceștia, nimenia nu scie s'o spună (póte că e o schimosire a numelui *Brachmanî*, *Bramanî*).» (1)

(1) Dr. Ign. Joh. Hanusch, *Die Wissenschaft des slawischen Mythus im weitesten, des altpreussisch-lithauschen Mythus mitumfassenden Sinne*. Lemberg 1842, p. 197.

Iar Kaindl scrie:

«Tradițiunea îi străpune pe *Rachmanî* departe spre Sud-Est; deci de acolo trebuie să se tragă și cultul lor. Amicul meu Dr. W. Hein mă face atent că *Rachmân* înseamnă în limba arabică «îndurat,» ceea-ce consună cu descrierea din tradițiunii a ființei Rachmanilor. De alminterea sunt ei răspândiți nu numai la Huțanî, ci și la Rutenii din Galiția și cei din Bucovina, și la Româniî din țera din urmă.» (1)

Din aceste două citate rezultă foarte resvedit, că cultul Rachmanilor nu e nici de cum o moștenire străbună a Rutenilor. Prin urmare e foarte probabil, că ei au adoptat acest cult de la Români, ca de la unii ce locuiesc spre Sud-Ost de la dînșii său, ce este încă și mai probabil, pôte că cultul Rocmanilor a fost adus de către Huțanî, când au venit aceștia de s'au așezat în munții despre Nord-Vest ai Bucovinei și în cei mărginași din Galiția și de la dînșii l-au adoptat apoi atât Româniî cât și Rutenii.

În presupunerea din urmă ne întăresce întru cât-vă și împrejurarea, că cultul Rochmanilor e cunoscut, după cum am vădit și mai sus, numai Românilor din partea nord-ostică a Transilvaniei, celor din Maramureș și Bucovina, și celor din Basarabia și Moldova nordică, adecă celor ce se află în nemijlocita apropiere a Huțanilor, pe când celor-lalți Români și, cu deosebire celor ce locuiesc în Basarabia și Moldova de jos, precum și celor din Muntenia, Banat, Ungaria și partea vestică a Transilvaniei, după cât știu eu până acuma și după cum am arătat și mai sus, nu le e de fel cunoscut.

Dar să lăsăm de-o cam dată cestiunea acésta la o parte și să vedem cine-s, sau mai bine ȓis cine anume au fost *Rocmaniî* sau *Blajiniî*? (2)

Hanusch, după cum am vădit mai sus, presupune că numirea lor ar fi o schimosire a numelui *Brachman*, *Braman*.

Fost-au ei un popor real sau mitic?

(1) *Die Huzulen*, p. 76, nota 2.

(2) Se ȓice că *Rocmaniî* au fost odinióră un popor, care acuma pôte că nu mai este. Noi îndatinăm, mai ales la Pasci, după ce batem oué în pască, a aruncă cojile de oué pe apă. După ce aruncăm cojile pe apă, se ȓice că atunci să aibă și Rocmaniî Pascile lor, când vor ajunge cojile la dînșii. Cred. Rom. din Ropcea, com. de Em. de Cuparencu.

Kaindl însă dice că presupunerea acésta nu e admisibilă. (1)

Iar d-na Voronca scrie:

«*Blajiniî* sau *Rocmaniî* se cred a fi un popor din cele emigrátore, ce aũ trecut peste poporul nostru și care prin bunátatea și blândețea lor li s'aũ făcut simpatic. Însă de óre-ce poporul spune că locuința lor e peste mare, e mai posibil că *Blajiniî* să fie un popor, pe care aĩ noștri l-aũ trecut în emigrarea lor încóce, orĩ că l-aũ avut ca vecin sau frate și l-aũ lásat acolo peste mare, de unde aĩ noștri aũ venit, de nu cum-và vom fi avênd și acuma rămășița unor mituri vechĩ.»

Iar ce-và mai departe, și anume după ce ne împărtășese credința Românilor din Mihalcea, care i-a fost comunicată de țeranul Pintelie Lăpușneanu, că adecã «*Rocmaniî* trãesc fórte departe, peste mare, tocmai acolo de unde-s Jidani, dar mai încóce de ei» — d-na Voronca se exprimã ast-fel:

«Póte tocmai aici să fie adevêrul.

«*Rocmaniî* să fie Romani din Asia, mai încóce de unde staũ Jidani, coloniști înainte de a fi primit creștinismul, căci la ei nu sunt oue — sau Romani «de pest mare» de la Roma, îmbinată fiind ideia cu creștinismul, deși el destinge destul de clar naționalitatea de religie, spuind că *Rocmaniî* sunt mai bunĩ Romani chiar decãt cei din Moldova.

«Dar *Romaniî* nu erau blajini?!»

Tot presupunerĩ peste presupunerĩ și nimic pozitiv!

Decĩ, neavênd plăcere de a mai prelungi și eũ șirul presupunerilor acestora prin o nouã presupunere proprie, mă opresc aici, sperând că istoricii și filologii noștri își vor da în scurt timp tótã silința ca să studieze mai de aprópe și să descósã cât mai de grabã: cine aũ fost *Rocmaniî* sau *Blajiniî*, despre carĩ am vorbit eũ în acest capitol, și de la cine aũ adoptat Romaniî cultul lor?

(1) *Die Rutenen in der Bukowina*, II. Th., p. 21. Nota 1: «Eine genügende Erklärung des Mythos des Rachmanen ist noch nicht gefunden. Die Vermutung von Hanusch (Rachmanen, Brachmanen, Bramanen) ist sicher nicht haltbar.»

VII.

MĂTCĂLĂUL.

Mătcălăul, după credința Românilor din *Banat*, e o ființă parte omenescă și parte ingerescă, un june frumos și nemuritor, care umblă în lume ca și *Sântoderi* și *Rusalele*, dar pre carele omenii nu-l pot vedea, din cauză că lumea s'a spurcat cu sudalme și fără-de-legi. *Mătcălăul* e frate mai mic cu *Pascile*.

Sub *Mătcălău*, numit și *Pascile mici* (1), se înțelege și o serbătoare, care se ține de către unii Luni după Paști (2), de către alții Marți după Paști (3), iar de către cei mai mulți inși Luni (4) și Marți după Duminica Tomei (5).

În această zi, bărbații nu lucrăză nimic la câmp, pentru că *Mătcălăul vioréză* (6) bucatele semănite și se aduce trăsnet. Tot din această cauză nu lucrăză nici femeile nimic în casă, anume: nu torc, nu țes, nu cos în ziua acesta (7).

Pentru feciori și fete însă *Mătcălăul* este nu numai o zi

(1) Com. de d-l Ios. Olariu, învățător pensionat în Maidan.

(2) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1883: «18 April. (Luni). *Mătcălău*. Acesta se serbeză în multe locuri în Lunia Pascilor, dar mai lățită este serbarea lui Luni după Duminica Tomei.»

(3) Idem, de eadem: «19 April. (Marți). În unele locuri se serbeză Marți după Paști *Mătcălăul*; mai lățită este însă serbarea *Mătcălăului* în Lunia după Duminica Tomei.»

(4) Idem, de eadem: «25 April. (Luni). *Mătcălău* (Lunia morților). Acesta cade tot-deauna Luni după Duminica Tomei.»

(5) Com. de d-l Ios. Olariu; — com. de d-l Valentin Dioniu, învățător în Secașiu lângă Oravița: «*Mătcălăul* se serbeză pe aici Marți după Duminica Tomei;» — Dr. At. M. Marienescu, *Mătcălăul* sau *înfărtăția și însurăția*, publ. în *Familia*, an. XXX, Oradea-mare 1894, p. 126: «*Mătcălăul* e o serbătoare populară românească, care se ține Marți după Duminica Tomei;» — și mai departe: «... la Const. Ungurean, ziua serbătorii se pune pe a opta zi după Paști, la toți cei-lalți e Marți după Duminica Tomei;» — Aurel Iana, *Din credințele poporului român din Maidan de lângă Oravița*, publ. în *Familia*, an. XXVI, Oradea-mare 1890, p. 6.

(6) Probabil că verbul acesta vine de la *vihor*, *vifor*.

(7) Dr. At. M. Marienescu, *Mătcălăul*, publ. în *țiar cit.*, p. 127;—com. de d-l Valentin Dioniu: «*Mătcălăul* se observă cu deosebire din partea femeilor, căci cine lucrăză atunci va fi trăsnet.»

de serbare, ci tot-odată și o ȕi de *infărtăție* și *insurăție*.

În ȕiua de Mătcălău adecă, pretutindenî în Banat este datină de a se adună mai multe fete la un loc și a se *mătcuțu* adecă a se prinde *mătcuțe*, *vėruice*, surorî (1), a se *insurăți* (2), după cum se *infărtătesc* feciorii, adecă după cum se prind aceștia *fărtați* sau *frați de cruce*.

Precum la prinderea feciorilor ca frați de cruce, așa și la *mătcuțarea* fetelor, se pun 3, 5, 7, sau și mai multe persóne. cu acea deosebire numai că între frații de cruce se ieaŭ și femeî, pe când la *mătcuțarea* fetelor se ieaŭ numai fete.

Insurățirea sau *mătcuțarea* fetelor se face de comun numai la *Mătcălău*, pe când feciorii *mănâncă cruce*, adecă se *înfrățesc*, nu numai în această ȕi, ci în orî și care altă sėrbătóre de peste an.

Mai departe e de observat și aceea că între ceremonialul înfrățirii feciorilor și între ceremonialul insurățirii sau *mătcuțării* fetelor e puțină deosebire.

În șirele ce urmėză noi vom vorbi mai întâiŭ despre *insurățirea* sau *mătcuțarea* fetelor, și apoi despre *infărtățirea* sau *infărtăția* feciorilor.

Cum s'a făcut înțelegerea pentru *mătcuțare*, îndată se și pregătesce o turtă din făină de grău curat. Iar făina pentru turta acėsta se cerne și se plămădesce de regulă de către o *muere ertată* sau de o *fată curată*.

După acėsta tóte persónele invitate la *mătcuțare* se pun împrejurul mesii și dacă unul dintre frați scie să facă crucea, despre care ne va fi îndată vorba, o face, iar de nu, se chėmă altă persónă sciutóre, bărbat sau femeie, dar care le convine tuturor, și persóna respectivă plinesce apoi tot ceremonialul.

De observat e și aceea că persóna, care plinesce ceremonialul *mătcuțării*, se privesce ca *tată sufletesc* al fetelor *mătcuțării*.

(1) Com. de d-l Ios. Olariŭ; — Aurel Iana, *Din credințele pop. rom.* publ. în ȕiar. cit., p. 6: «La *Mătcălău* (Marția 1 după Pasci) este datină de fetele se adună mai multe la olaltă spre a se prinde *mătcuțe*, *vėruice*, surorî.»

(2) Dr. At. M. Marienescu, *Mătcălăul*, publ. în ȕiar. cit., p. 126: «Iar fetele se *insurățesc*, adecă se prind surorî.»

cuțate și ca atare nu numai că trebuie, ci chiar se și respectă tot-deauna de către fetele însurățite.

Tatăl suflesc pune turta — pogacea, — după ce acesta mai întâiu s'a copt, pe masă și pe turtă pune apoi o lingură de sare albă. În același timp, toți cei de față, cu deosebire însă fetele, cari vor să se mătcuțescă, își fac cruce și ȳic :

Dómne ajută, Maică Marie,
De bine și de noroc să ne fie !

După acesta, tatăl suflesc trage sarea la o parte și cu cea mai mare grijă scóte din locul unde a fost sarea cója de la turtă în forma unei cruciulițe.

Scóțend cruciulița acesta picură pe ȳinsa atâția picurí de vin roșu, câte persóne numără la însurățire, iar după ce a picurat vinul, taie cruciulița picurată cu un ban de argint în atâtea bucățele, câtí picurí de vin a picurat pe ȳinsa.

Din bucățelele tăiate cu banul de argint mánâncă fie-care *mătcuță* câte o bucățică, închină apoi tóte câte un pahar de vin și se sárutá pe rínd între olaltá, márturisindu-se că se vor privi în tótá viéța lor de surate saũ surorí adevérate și rostind în același timp urmátóarele cuvinte :

Mătcáláũ, Mătcáláũ !
Rógá-te lui Dumneȳeũ
Sá ne ferescá de réũ,
Cá și noi, cât vom trái,
In tot anul te-om cinsti,
Te-om cinsti cu *chiři de florí* (1)
L'aste mândre sėrbátorí,
Te-om cinsti și pomeni,
Cá mătcuțe ne-om numi
Până 'n lume vom trái !

Din banul de argint, care se taie în 3, 5, etc. părți, primesce fie-care câte o bucățea cu îndatorirea ca să-l păstreze bine până la mórte. Cine perde bucățica cea de ban, pe aceea Sãn-Petru nu va primí-o în raiũ, căci și-a călcat credința de la însurățire.

Cele ce și-aũ păstrat bucățica de ban, de când *aũ mân-*

(1) *Child*, pl. *chiři*, *chite* = buchet.

cat cruce, aceloră când mor li se pune acea bucătică în sin, anume ca să nu le opréscă Sân-Petru la uşile raiului, ca pre unele ce aũ fost fără credinţă faţă de surorile lor de cruce.

Sfirşindu-se ceremonialul descris în şirele de până aici, *mătcuţele* saũ surorile de cruce dimpreună cu părinţii lor, ori şi cu alte némuri învitate la acéstă ceremonie, se ospétéză cu mâncări pregătite anume spre acest scop. Iar ospétarea acésta se pèrindéză cu tóte suratele la anumite sèrbători de peste an.

De observat e încă şi aceea că din điuă, în care s'aũ mătcuţat, mătcuţele merg în tot anul cu pomene frumoşe unele la altele, ducènd tot odată şi câte o *chită de mătcuţe* (1).

În alte părţi din *Banat*, mătcuţarea se face în următorul chip:

Una dintre fetele, cari s'aũ adunat ca să se mătcuţéscă, aduce o tigare, iar cele-lalte fie-care câte 2—3 ouě, unsóre. pâne şi o chită de florí, cu deosebire *mătcuţe*. Apoi mergènd sub un mër, fac foc, pun tigua cu unsóre pe foc, sparg într'insa ouěle şi fac din ele *caigană* (2).

După ce s'a fript *caigana*, ocolesc cu dinsa tóte mătcuţele, câte se află de faţă, mërul de trei ori după olaltă, rostind în acelaşi timp, tot de trei ori, urmátóarele cuvinte:

Tot mătcuţă să ne đicem
Pân'o fi lumea şi ţera!

Fac apoi cununí de florí şi sărutându-se prin ele rostesc iarăşi cuvintele de mai sus.

În fine se aşéză jos şi mănâncă din tigare în semn de frăţie, bună înţelegere, dragoste şi credinţă una faţă de cele-lalte, şi de aici în colo ori unde, ori şi când, când se strigă saũ vorbesc unele cu altele, íşí đic ori *mătcuţă* saũ *vèruică*, ori soră (3).

(1) Com de d-l Ios. Olariú; — Sub cuv. *mătcuţă* pl. *mătcuţe* din acéstă propoziţiune se înţelege un fel de floriciică, care cresce primă-vara numai în jurul apelor şi isvórelor.

(2) *Caigană*=papă. scrob.

(3) Aurel Iana. *Din credinţele pop. rom.*, publ. în điar. cit., p. 6;—com. de d-l Valentin Dioníu: *Insurătirea şi înfrătirea* ocură pe aici sub nu-

Am spus la început că *Mătcălăul* e o ȕi, în care se mătcuțesc mai cu sémă fetele.

Nu odată însă, tot în această ȕi, se înfărtățesc și feciorii.

Iar *fărtăția* acesta se face în cele mai multe părți din *Banat* mai tot așa ca și *mătcuțarea* descrisă în șirele de până aici.

Feciorii și fetele adecă, cari s'aũ convorbit de mai nainte ca să se înfrățescă sau să se însurățescă, se îmbracă în ȕiua de Mătcălău în haine de sərbătóre, ieaũ apoi cu sine ouă roșii sau pestrițe, păstrate anume din ȕiua Pascilor, și se duc la un loc anumit ales de mai nainte într'o grădină sau la câmp, unde este un pom înflorit (măr, pěr, cireș, vișin, etc.), și aici se întâlnesc unii cu alții. Aici fie-care își face o cunună de flori din acel pom și și-o pune pe capul său și apoi, luându-se de mână unul cu altul, pornesc spre drépta și ocolesc pomul de trei ori. După acesta își ieaũ cununile de pe cap, feciorii la olaltă și fetele la olaltă alătură cunună lângă cunună și prin ele se sărută de trei ori, schimbă ouăle iarăși prin cununii și feciorii ȕic:

—Să fim fărtăți până la mórte!

Iar fetele ȕic:

—Să fim surate până la mórte!

Iar la sfirșit se ridică unul pe altul și una pe alta în brațe, și după acesta mănăncă ouăle roșii cu pâne și cu sare.

După acesta se face o ospătare și se petrec fărtății ei între ei, iar suratele ele între ele, și din ȕiua acesta apoi feciorii se numesc unii pe alții: *fărtăți*, iar fetele unele pe altele se numesc *surate*, *soruițe* sau *mătcuțe*, și aũ datorința ca până la mórte să trăiescă sinceri și cu credința unul către

mirea de *mătcuță*. În ȕiua când se ține *Mătcălăul* (Marți după Duminea Tomei), fetele se fac *mătcuțe* (se însoțesc) așa, că es în grădină două, trei, sau câte se însurățesc, acolo prinȕându-se de mână se întorc în jurul unui altoiũ mare de măr sau pěr de trei ori, fără ca să rostescă ce-vă. După asta împart un colac și un ou de la Sf. Pasci și, măn-cându-l în comun, de aci încolo se numesc *mătcuțe*. Infrățirea acestora, de mi-ĩ permis ast-fel a o numi, se face chiar numai în Marția după Duminea Tomei, iar altă dată nici când. >

altul și una către alta (1), mai departe să se ajute unii pe alții nu numai la lucrurile lor economice, ci să se ajute frățesce și la ridicarea unei cruci, săparea unei fântâni, mai pe scurt la orî și ce întreprindere. Iar cel ce nu-și ține cuvîntul, cel ce nu ajută frățesce pe fratele său de cruce, acela are păcat înaintea lui Dumnezeu și se face de ris și batjocură înaintea consătenilor săi.

Și precum fac *mătcuțele*, tot așa și *trafii de cruce*, conștiințioși fiind de jurămîntul pus la înfrățirea lor, merg cu pomană unii la alții în sărbători mari (2).

Insurășitul și *infărtășitul*, despre care ne-a fost vorba până aici, e usitat nu numai în *Banat* ci și în *Muntenia*, și anume în *Severin*. (3)

În prima și după Duminica Tomei, adică Luni, locuitorii români din acest oraș, fără deosebire de clasă, es la așa numitul loc, la câmp, care e câmpie întinsă în marginea orașului și care se continuă până în pădurea *Crihala*, unde sunt așezate din timpul țilei câte-vă barace, unele cu bături, iar altele cu mici lucruri pentru distracțiunea copiilor.

La ora 3, musica regimentului începe a cânta, la depărtare de câți-vă metri se găsesc bande de lautari, în jurul cărora se încep *sîrbi* și *horî* naționale, cari durază până sera târziu.

Spre marginea locului de petrecere se ved grămești de copii cu câte un ou roșu și câte o cunună de salcie pe mână; acolo se petrece *Infărtășitul* pentru băieți și *Insurășitul* pentru fete.

Câte doi copii, sau câte două fetițe, cu cununile pe mână se învîrtesc de trei ori unul în jurul altuia, apoi își trec brațele drepte unul peste altul și cu ele ridicate ambii își fac pe rînd întrebările și răspunsurile:

—Îmi ești fărțat până la mörte?

—Îți sunt fărțat până la mörte!

(1) Dr. At. M. Marienescu, *Măcălău I*, publ. în țiar. cit., p. 126.

(2) Com. de d-l Ios. Olariu.

(3) *Foia pentru toți*, an. I, Bucuresci 1897, No. 18, p. 139: «*Infărtășitul* e unul din obiceiurile Severinenilor, țic Severinenilor, căci acest obicei nu numai că nu-l mai găsești în nici un loc al țerii, dar nici în împrejurimile Severinului.»

Aceste întrebări se repetesc de trei ori.

Fetele înlocuiesc cuvîntul de *fărtat* prin *surată*, apoi se sărută printre cununii de două ori, adecă prin cununa fiecăruia odată, brațele fiind ținute ca la început, apoi își schimbă între ei ouăle și cununa, și din momentul acesta sunt *fărtași* și *surate* și copiii înfărtățiți cresc cu un fel de dragoste frățească între ei.

De aici vine apoi și desul nume *fărtat* și *surată*, întrebuințat în aceste locuri chiar de către ómenii maturi (1).

Tot *frați de cruce* se privesc între sine și cei ce despărțesc pe un frate viu de un alt frate mort.

Un exemplu:

Lucreția a născut pre *Victor* la 20 Maiü 1884,
pre *Silviü* la 20 Iunie 1886
și pre *Livia* la 15 Iunie 1888.

La nasceri ca acestea, *Victor* și *Silviü* sunt *Đilatici* între sine, din cauză că s'aü născut în același dat al ăilei; iar *Silviü* cu *Livia* sunt *Lunatici* într'olaltă, pentru că s'aü născut în una și aceeași lună.

Đilatici se privesc și acei frați, cari s'aü născut într'o Lună sau într'o Marți, etc.

Deci dacă móre *Victor*, care e *đilatic* cu *Silviü*; orı dacă móre *Silviü*, care e *lunatic* cu *Livia*, mai nainte de immormintarea celui mort, se face *despărțirea* între acești doi frați, ca să nu mórá și cel ce a rămas în vieță. Iar despărțirea acésta se face prin adoptarea unei persóne, plăcute părinților, de sexul celui mort.

Pentru acéstă despărțire a fraților se face același ceremonial ca și la *frați de cruce*, adecă cu turtă de grău, cu vin și cu ban de argint, la care ceremoniai persóna adoptată primesce tóte câte sunt de primit în locul celui mort.

Pe unele locuri la despărțirea fraților se mai fac și cele următóre:

Persóna adoptată ca frate între cel viu și cel mort légă cu un lánțușor pre frate-sëu cel viu de mâna dréptă, iar cu

(1) *Fóia pentru toți*, an. I, p. 139;— Cf. I. G. Bibicescu, *Pozzii populare din Transilvania*, Bucuresci 1893, p. 403—406.

cel-lalt capăt de lanț lĂgă mortul de mâna stĂngă, unde pune o lacătă și o (inchide) încue cu cheia. Ast-fel legat stă fratele cel viũ pĂnă s'a gĂtat cu ceremonialul.

BucĂțelele din cruciuliță și din banul de argint, precum și paharul cu vin destinat pentru cel mort, se pun în sicriũ și se INGRĂpă cu ele.

După ce s'a gĂtat cu tot ceremonialul, fratele adoptat des-cue lĂcata, trage lanțul jos și deslegĂnd și pre fratele cel viũ, aruncă lĂnțușorul într'o depĂrtare anumitĂ đicĂnd:

DĂmne ajutĂ, SĂntă Marie,
De bine și sĂnĂtate sĂ fie.
Cum am lepĂdat eũ lanțul,
AșĂ sĂ fie lepĂdat,
LepĂdat și depĂrtat
Și lunaticul sĂũ đilaticul
De la fratele meũ N!...

Și după ce a rostit cuvintele acestea, fratele adoptat im-brĂțișĂzĂ și sĂrutĂ pre fratele viũ al celui repausat (1).

(1) Com. de d-l Ios. Olariũ.

SFÎNTUL GEORGE.

I.

SÂN-GEORGIŪ ȘI SĂ-MEDRU.

Între toți sfinții, ale căror zile se serbeză în decursu anului, cei mai distinși și mai venerați de Români sunt: *Sfintul George* sau *Sân-GeorgiŪ* și *Sfîntul Dumitru* sau *Să-Medru* (1), căci iată ce ne spune o legendă în privința acésta :

«Vedând DumnezeŪ, că némul creștinesc dă cinste cuvenită acestor doi sfinți mucenici și că ziua serbării și aducerii aminte de faptele și virtuțile lor creștinesci aŭ pus-o: a celui dintâiu în capul primă-verii, iar a celui de al doilea la sfîrșitul tómnăi, ca să se ușore pe sine de o sarcină de o parte, iar de altă parte să le dea și el lor cinste, le-a đis:

— «Iacă de acuma vă încredințez vouă *cheile vremii*, și la porunca mea aveți să închideți, de vreme orî mai târđiŪ, vremile omului, după cum adecă voiŪ vede purtarea ómenilor!

«Sfinții aŭ primit cu mulțămită cheile și a plecat unul în drépta, iar altul în stânga, depărtându-se la locul lor.

«Când se aude croncănit de brósce, *Sân-GeorgiŪ* întinde

(1) D. Stănescu, *Obiceiuri pop. la serbătórea Sf. Gheorghe*, publ. în *Educatorul*, an. 1, p. 90.

mâna și ia cheile din mâna lui *Sâ-Medru*, și mereu închide érna cu o cheie, iar cu cea-laltă deschide primă-vara, deschide vremile bune, căci prin glasul bróscei a primit veste și poruncă de la Dumneđeű.

«Când tóte pasérile călétóre sunt duse de la noi, când nu se mai vede puiű de brósca pe afară și când viscolul turbat se desprinde, scuturând și desbrácând codrul de haina sa, tremurând *Sâ-Medru* întinde mâna și primesce cheile din mâna lui *Sân-Georgiű*, apoi cu grabă închide vremea bună cu o cheie, și cu cea-laltă deschide érna, care cade ca un potop asupra lumii.

«Și *Sân-Georgiű* și *Sâ-Medru*, la rîndul lor, pórtă cheile tot cu sine, la brăű, ca nu cum-vă să le fure cine-vă din ușile vremii și să se jóce cu vremea cum le place.» (1)

Atât după legenda acésta, cât și după credința generală a Românilor, *Sân-Georgiul* e *capul primă-verii*, și ca atare înverđitoriul întregii naturi și seménătorul tuturor semințelor, iar *Sâ-Medru* e sfirșitul tómnai, și ca atare culegétorul și strîngétorul tuturor pânii și al fructelor (2).

De la *Sân-Georgiű* și până la *Sâ-Medru* e jumătate de an, și anume jumátatea cea mai frumósă, mai plăcută și mai căldurósă. Iar de la *Sâ-Medru* și până la *Sân-Georgiű* e cea-laltă jumătate a anului, cea mai frigurósă și mai neplăcută.

Deci cei mai mulți Români, cari aű case de închiriat, moșii de arendat și bani de dat pe camétă, îndatinéză a-și închiria casele, a arendă moșiile și a da bani pe camétă de regulă de la *Sân-Georgiű* și până la *Sâ-Medru*, și de la *Sâ-Medru* și până la *Sân-Georgiű*. Și tot la acești doi sfinți îndatinéză ei de a-și încassă chiria de pe case, căștiul de pe moșii și caméta de pe bani.

Afară de acésta e pretutindenl datină, cel puțin în Bucovina, ca comunele să năiméscă *ciobanii*, *cărlănarii*, vă-

(1) Publ. de G. Bodnariű în *Tribuna poporului*, an. II, Arad 1898, No. 201.

(2) Laurian și Massim, *Dict.* I, p. 1.288: «*Sântu Georgiű*, agricultorul sanctificat, care se serbéză în mieđul primă-verii (23 Aprilie), precum culegétorul, *Sânt-Demetriu*, se serbéză în mieđul tómnai (26 Octobre).»

cariî, herghelierii și *porcarii*, cari aũ să pască oile, cârlanii, vacile, caii, și porcii peste vară, asemenea pe restimpul de la *Sân-Georgiũ* și până la *Sâ-Medru*. De la *Sâ-Medru* însă începând înainte, fie-care agricultor trebuie să îngrijescă singur de vitele sale.

Cu fie-care din acești doi sfinți însă, pe lângă cele arătate până aici, mai sunt îmbinate încă și o mulțime de alte datine și credințe.

În capitolele ce urmază însă noi vom înșiră numai pre acelea ce cad în ajunul și în ziua de *Sân-Georgiũ*, iar pre cele-lalte le vom înșiră la timpul său, când ne va fi vorba despre *Sâ-Medru*.

Vom începe deci mai întâi cu *Rugul*.

II.

RUGUL.

Pretutendeni în *Bucovina* e datină ca în séra spre *Sân-George* să se pue pe vârful stâlpilor de la porți și porțițe, precum și pe cornurile streșinelor de la case, înaintea ușilor de la acestea, lângă ușorii ușelor și prin tindă, câte o *glie* sau *brasdă verde* în forma unui pătrat, în care se află implântată câte o ramură verde de *rug* sau de *răchită* (1).

Atât *glia* acésta cât și ramura dintr'însa însemnéază, după

(1) Dat. Rom din Ilișesci: «Băeții sapă *glie verđi* pătrate, implântă într'însele ramuri înflorite de răchită și así-fel le așeză pe vârful stâlpilor de la porți și porțițe, precum și pe cornul streșinilor de la casă;— a celor din Horodnicul-de jos, com. de d-l P. Prelipcean: «Séra înainte de *Sf. George* se pun brăsdite de pământ cu érbă înainte ușii casei și în tindă ca să calce când vor eși din casă, pe érbă, în care brăsdită se află înfipte rămurele de răchită sau și de alt arbore; de asemenea se pun și pe dinaintea pragului tindii tot brăsdite cu érbă și cu cren-guțe verđi; de asemenea pe stâlpii porților, dacă se află zăplaz, sau pe parii gardului, care închide ograda din partea grădinei sau a drumului.»

unii, că în ziua de *Sân-George* descue Dumne-deu pământul, care rămâne apoi descuiat până la *Să-Medru* (1), după alții însă ca semn, cum că a sosit și s'a început mult dorita și așteptata primă-vară (2), și iarăși după alții că în dimineața acestei zile pornește *Sfântul George* călare de încheie toți codrii, toate fâneațele și totă verdeața câmpului (3), iar de către sêră să scie unde are să tragă de mas. (4)

În *Muntenia*, comuna Zănóga, jud. Romanați, se duc în ajunul *Sf. Gheorghe* flăcăi, bărbați, tineri, fete și femei la câmp, taie crăci de *tufan* și cu deosebire de pěr și, aducându-le acasă, le pun sus la ușa casei sau a bordeiului, la pățul, la magazine, la staul, la pörtă, în sfirșit caută ast-fel, ca să nu mai rămână nici un loc neîmpodobit cu verdeață (5).

(1) Dat. și cred. Rom. din Buninți și Mihoveni, dict. de Pavel Cioful și com. de Vesp. Corvin: «Sêra spre ziua de *Sfântul George* se pune o brasadă verde pe vârful stâlpilor de la porți, și în brasadă câte o mladá de răchită împlântată, pentru că acuma în ziua acesta descue Dumne-deu pământul, care rămâne descuiat până la *Să-Medru*.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Ilișesci: «In sêra spre *Sân-George* pun *glii înverșite* și împodobite cu ramuri de răchită pe stâlpii porților și a porțișelor. Acesta însemnă sosirea primă-verii;—a celor din Bălăcena, com. de G. Jemna: «In sêra spre *Sf. George* îndatinéză poporul nostru a pune brasde cu erbă verde pe stâlpii porților ca semn de primă-vară;—a celor din Mânăstirea Homorului, com. de G. Macoveiú: «Pe la *Sf. George* se pune *glie verde*, adecă se bucură că au ajuns sănătoși mult dorita primă-vară;—a celor din Volovêș, com. de Ilie Buliga: «In ajunul *Sfântului George* se pune la noi brasde cu ramuri de răchită pe stâlpii porților și pe la ușorii ușilor ca semn de primă-vară;—a același: «dice că *Sf. George* a avut 12 minuni, și cele mai multe dintre aceste minuni le-a suferit el în timpul primă-verii. De aceea se serbêzi și astăzi *Sf. George* în timp de primă-vară și se pun pe stâlpii porților și la ușorii ușii brasde cu crenguțe verđi de răchită sau de alt ce-vă;—a celor din Frătăușul nou, com. de Vesp. Reuș: «Brasdele, cu crenguțe de răchită în ele, le pun ca semn de începutul primă-verii.»

(3) Dat. și credința Rom. din Marginea, com. de Ștef. Bodnarescul;—a celor din Pătrăuș, com. de d-l Vas. Turturean.

(4) Dat. și cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimigean, com. de P. Nimigean: «Spre *Sf. George* se pun brăsdite la porți, ca acesta să scie unde să tragă de mas.»

(5) D. Stănescu, *Obiceiuri pop. la serbătórea Sf. Gheorghe*, publ. în *Educatorul*, an. I, București 1883, p. 90.—B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*,

Tot așa și spre același scop, ca semn de primă-vară, fac și Români din *Moldova* (1).

În *Macedonia*, printre diferite alte obiceiuri, cari se practică în ziua de *Sf. George*, se caută cu mare scrupulositate a se împodobi casele cu verdéță. Ast-fel la uși și la ferești se atârnă ramuri verđi de pomi și de salcie, erbur i și ferigă, iar la pórta casei se pune *svolie* (brasdă verde). (2)

În *Transilvania* e datina de 'a se pune *rug verde* și *leuștean* la pórta, la uși și la ferești, precum și la ușile și oblónele (fereștile) grajdurilor, nu numai ca semn că a sosit primă-vara (3), ci tot-odată și ca să nu se apropie *strigóiele* și să ieà laptele de la vaci (4).

Tot spre acest scop se aduce și se pune rug, saũ frunză de *fag* ori de *gorun*, și de cătră Români din *Banat* (5), precum și de către cei din *Ungaria* (6).

Daca cine-vă a uitat a pune *rug verde* și *leușten* la porți,

t. I, p. 1.108; — G. I. Ionean, op. cit., p. 52: «In dimineța zilei de *Sf. George* se pune pe la case verdéță, spre semn de primă-vară.»

(1) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 89: «Se pun brasde verđi pe casă și pe stâlpii porții, spre semn de primă-vară.»

(2) P. Papahagi, op. cit., p. 739; — I. Nenișescu, op. cit., p. 526: «La *Sfântul George* se pun ramuri de salcie verde pe la uși și *svolie* (brasdă verde) la pórta casei.»

(3) G. I. Pitiș, *Comori*, publ. în *Revista nouă*, an. I, București 1888, p. 434: «La *Sfântul Gheorghe* e obiceiul de a se duce și aduce din pădure *frunză verde de fag* de o pune în pórta; alții aduc și *mărdicine* înflorit de-l pun în pórta, la fițina porții, apoi alții mai aduc și câte o *gendie* de pământ cu érbă de o pun în curte în pragul tinđii, că se đice că e bine, și numai la o casă pustie nu pune nimenea nimic. Și apoi *Sf. Gheorghe* e sfint mare, că omul vede că a eșit frunză verde și scie că de atunci a eșit și el în vară din érnă, a eșit de-asupra necazului și trage nádejde să se mai înainteze.»

(4) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul; — Romul Simu, *Monografia comunei Orlat*, publ. în *Fóia poporului*, an. III, Sibiiũ 1895, No. 32, p. 128: «In ajunul *Sf. George* se pune frunză de fag la ferestrele caselor, grajdurilor și la pórta contra *Strigóilor*. Tot atunci păzesc după comori.»

(5) Com. de d-l Ios. Olariu; — Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 23: «Punerea de érbă verde, rug ori ramuri verđi de fag ori de salcie în pórta, în ferestre și în ușa caselor și a staulelor cu vite.»

(6) Com. de d-l Vas. Sala: «La tótă casa și la grajduri se pune în presara de *Sân-Georgiũ* rug și frunze de fag ori de goron.»

uși și ferești se crede că vin *strigóiele*, se pun călare pe vaci cu fața către códă și le ieaú laptele (1).

În fine mai e de amintit și aceea că o sémă de Románce din *Bucovina*, atât gliile cât și rămurelele cele verđi dintr'insele le strîng și le păstréză peste an. Rămurelele le întrebuintéză ca léc contra frigurilor saú, tăindu-le mărunțel le pun în hálbe și le daú vacilor mulgétóre ca să le mánance, parte ca să deà lapte și parte ca să nu se apropie *strigóicele* de dînsele (2). Gliile însă le pun în cuibarele cloșcelor spre apërarea puilor, ca aceștia să nu péră în găóce când tună (3).

III.

SÂNGIORGIUL VACILOR.

Ajunul saú ȓiua, care premerge *St. George*, se numesce în unele părți din Banat *Sângiorgiul vacilor* (4), din caúsă că în acéstă ȓi, de cum inseréză bine și până după mieđul noptií, saú mai bine ȓis până la *Cântători*, umblă spiritele cele rele, cu deosebire însă *Strigoii* și *Strigóicele*, pe la casele ómenilor ca să ieà *mana*, adecă laptele de la vitele mulgétóre și mai ales de la *vací* (5).

(1) Din Ms. d-lui Pop-Reteganul.

(2) Com. de d-l Or. Dlujanschi.

(3) S. Fl. Marian, *Descánțele*, p. 257: «Înainte de a așezà ouéle sub cloșcă, Románcele pun mai întâiú în cuibare un cuiú de fier și o brasdă de sub plug saú o glie de cele ce se pun în diminéța Sántului George pe streșinele caselor, pe stálpii porților și ai porțițelor. Cuiul, brasda și glia aú să apere puii, ca să nu péră în găóce când tună »

(4) *Tribuna poporului*, an. IV, Arad 1900, No. 94.

(5) Cred. Rom. de pretutindene, în deosebi însă a celor din Volovăț, com. de Ilie Buliga: «La noi spun ómenii că în sara Sántului George fură *Strigóicele* și *fărmecátórele* laptele de la vaci»; — a celor din Te-reblecea, com. de P. Nimigean: «În spre ȓiua de *St. Gheorghe* umblă

Strigóicele sau *Strigele* însă, după credința și spusa Românilor din *Banat*, nu merg pe jos, ci ele sbóră prin aer, fórte pe sus, în cât abià se aud, călărind pe anumiți cai făcuți din ómeni, cari din nenorocire au eșit în capul gol afară în preséra *Sângiorgiului vacilor*.

Drept aceea, fie-care om trebuie să se păzescă, ca în acéstă séră să nu éasă afară cu capul gol — fără pălărie, — căci lesne i se póte întâmpla ca *Strigele* să-l prindă și să-l facă *cal de Strigă*; vre-o Strigă adecă póte pândi la ușa celui ce ese cu capul gol, și când ese se trezesce că l-a pus frâul în cap, și atunci respectivul caută să fugă așa de tare cum îi poruncesce ea, și să mérgă acolo unde-l duce ea, iar când îl lasă, e așa de ostenit, de nu mai scie de capul său.

Strigele se fac din femeii bătrâne și fărmeacătoare, și apoi, de vreaú orí nu vreaú, trebuie să mérgă în séra de Sângiorgiú după mană, căci căpetenia lor nu le suferă acasă de fel. Nu merge însă și trupul, ci numai duhul cel rău vrăjitoresc. Trupul rămâne culcat acasă, și dacă se întâmplă ca cine-vă să strămute trupul rămas ca mort așa, ca picioarele să fie unde a fost capul, când a plecat duhul din el, apoi a gătat și *Striga* cu vieța, căci duhul nu mai scie intră înapoi și trupul mort rămâne pe veci (1).

Înainte însă de a merge și a lua laptele de la vaci, *Strigóicele*, după credința și spusa Românilor din *Bucovina* și a celor din *Transilvania*, se adună în locuri singuratice, în vizuinile codrilor, în case părăsite, și între hotare, unde se hotărăesc moșiile mai multor comune. Acolo se apucă apoi la bătae cu limbii de melițe și melițóie și se bat neconținut până la mieđul nopții. Sosind mieđul nopții încalecă fie-care câte pe o meliță sau melițoiú și ast-fel se duc apoi pe la casele ómenilor de ieau laptele de la vaci (2).

mai ales *Strigóicele* ca să ieă laptele de la vaci»; -- a celor din Siret, com. de d-l Orest. Dlujanschi: «In nóptea spre *St. Gheorghe* umblă *Strigóicele* și *Strigoii*»; -- din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «In ăiua de *Sân-Georz* încă umblă *Strigoii* și *Strigóicele*»

(1) *Tribuna poporului*, an. IV, No. 94.

(2) Cred. Rom. din Siret, com. de d-l Orest Dlujanschi; -- a celor din Bălăcéna, com. de G. Jemna; -- a celor din Frătăuțul nou, com. de Iul. Sidor; -- W. Schmidt, op cit. 9.

Din cauza acésta cele mai multe femeî, și mai ales cele ce au vaci cu lapte, ascund în nóptea spre St. Gheorghe tóte melițele și melițóiele sau cel puțin limbile acestora, ca să nu le pótă află și luă Strigóicele, când vin după dînsele (1).

Altele din contră ung atât melițele și melițóiele cât și limbile acestora cu usturoiū sau, când sfirșesc de melițat, lasă pusderie în meliță, ca și când ar mai avé încă de melițat, și atunci *Strigóicele* nu se mai pot apropiã de melițe și a le luă limbile (2).

Modul cum se bat *Strigóicele*, în timpul acela, când se adună între hotare, se póte întru cât-vã cunósce din următórea întîmplare:

«Dice că un om, venind în nóptea spre *Sân-Giorgiū* de la mórã, vëdù pe hotarul satului sëu nisce luminî, cari se jucaū una cu alta, și se ciocniaū de-olaltã, adecã se bâteau și rãcneaū, după cum li-î datina *Strigóicelor* în acéstã nópte, dicënd : «eū daū și nici prea!»

«Omul, cum le vëdù, dise :

— «Îmmulți-s'ar norodul vostru!

— «Iar ție — rëspunserã *Strigóicele* — să ți se immulțescã pânea în saci, până ce nu vei spune nimëruî despre acésta!

«Și rostind cuvintele acestea, începurã a se bate mai de parte. Iar omul își căutã de drum. Ajuns acasã, își cărã saciî din căruțã în tindã și după ce cinã se culcã fãrã să spue cui-vã vre-un cuvint despre cele vëdute și întîmlate.

«Soția sa iea fãinã din saci ađi, iea mâne, iea đi după đi și face pâne, și face de tóte, și saciî tot plinî rëmãn, și nici nu se cunósce de unde a luat. De la o vreme însã, ne mai putëndu-se răbdã, îi spune bărbatului și-l întrébã: ce să fie acésta ?

«Bărbatul dintru început nu voi să-î spue, ea însã atãta că l-a *cingănit* (cincărit) până ce l-a spus.

«Și din minutul acela iarășî a început a se cunósce de unde iea fãinã, ca și de altã datã.» (3)

(1) Cred. Rom. din Bălăcena, com. de G. Jemna, și a celor din Frățuțul nou, com. de Iul. Sidor.

(2) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Prelipcean.

(3) Din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, și com. de P. Scripcariū.

Dar nu numai *Strigóicele* sunt acelea, cari ieaú în nóptea spre Sf. George laptele de la vaci, ci și o sémă de *vrăjitori* și *vrăjitoare*.

Așa bărbatul sau femeia vrăjitoare, care voesce să ieà mana de la vite, se scólă în ȕiua de Sf. George înainte de răsăritul sórelui, se desbracă în pielea gólă, iea strecurătórea de strecurat brânza, o anină de un picior și se duce prin érbă de o târiie până ce se umple bine de róuă, rostind în același timp următóarele cuvinte:

— Laptele, brânza și untul de la vacile (cutáruia) să vie la vacile mele, să se strîngă cum se strînge apa în iaz, și să curgă laptele din țítele vacilor mele cum curge apa pe lăptócele morilor!

După ce s'a umplut strecurătórea de apă, o stórcé în trei rîndurî bine într'un vas, după care, când beaú vacile apă, le dá să beà, sau o amestecă cu târițe și acestea le dá apoi ca să le mánânce. (1)

În alte părți, precum bună-órá în comuna Șotriile, jud. Prahova din *Muntenia*, vrăjítórea care voesce să ieà mana, se desbracă în nóptea de Sf. Gheorghe în pielea gólă, și apoi cu o ólá nouă în mână și cu o pânzătură de pânză nouă lucrată nóptea înaintea cântării cocoșilor, adecă melițată, tórsă și cusută, ese pe izlaz, ogrăđi, liveđi, târiind pânzătura, adună rouă, o strînge în ólá, vine acasă, udă târițele și sarea, și le dá apoi vitelor sale, stropindu-le cu apă de rouă. Și care vite vor pășunà pe unde a strîns vrăjítórea rouă, acelea perd laptele și untul, iar la vitele vrăjitorului său ale vrăjítórei sporesce. (2)

(1) Dim. P. Lupașcu, *Medicina babelor*, București 1890, p. 51—52; — El. Sevastos, *Sérbătórite poporului*, publ. în ȕiar cit., p. 156: «În ȕiua de Sf. George des-diminéță până în ȕiua, înainte de răsárireá sórelui, cine scie iea mana de la vaci... cu strecătórea aninată în degetul cel mare de la piciorul cel drept înconjóri ocólele ómenilor, punénd o văr-guță încárjoiată la gura strecătórei și potrivit așa ca roua să se strîngă în strecătórea, și tot așa mergi cu strecătórea după tine și cu donița într'o mână și strîngi surcele și le svirlí în doniță, și așa poți luà mana de la vaci, spunénd și descântecul de luat mana.»

(2) *Revista pentru istorie, archeologie și filologie*, an. II, Vol. III, București 1884, p. 386; — C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 91.

În jud. Mehedinți, tot din *Muntenia*, vrăjitoarea, care are de gând să ieă mana de la vite, plécă pe la două ore din noptea Sf. Gheorghe din sat la câmp mută, fără să scotă un cuvînt din gură. Ajungînd la câmp, unde scie ea că are să vină copiii (cutăruia) cu vacile să le pască, își légă de piciorul stîng un *senic* și începe să umble prin érbă, până când se umple senicul de rouă, și atunci rostese următoarele cuvinte de vrajă:

Plecaî diminéță
Pe rouă, pe céță,
Pe rouă nepăscută,
Cu roua în picioare,
Cu céta în spinare,
Cu senicul legat
La piciorul ăl stâng.
Țur,
Pur
La mine,
La Oprüța.
Țure,

Pure.
Că-l strinsei cu senicul,
Îl strinsei
Și laptele-î adună.
Nu luaî roua pe senic,
Ci luaî laptele (cutărci).
La ea apătos
Și zeros,
Dar la mine untos.
La mine lapte gros
Și la ea uscat.

După ce rostese aceste cuvinte, se întorce iar mută a casă.

Stăpâniî vitelor, de frică ca să nu li se iea laptele de la vaci, se duc chiar ei înșiși cu ele la câmp să le pască pe la 10 ore séra, și după ce le satură se întorc înapoi cu ele (1).

Femeile strigóice din *Ungaria*, când voesc să ieă mana de la vite, ieaú câte un *béș de sânger* și cu acesta se duc apoi la câmp, unde pasc vacile, saú și pe stradă, orî în grajd și, făcînd cu béșul semn către vacile bune de lapte, dic:

— De aci puțin, de aci mai mult, de aci tot!

Și apoi fac cu cuțitul pe béș atâtea semne, de la câte vaci aú luat laptele. Merg apoi a casă, își despletesc chicele, și încunjură vaca, căreia vreaú să-î deă laptele furat de la celelalte, de noué orî, rostind următoarele cuvinte:

—Nu încunjur cu béșul acesta vaca mea (saú vaca lui N. N.) ci *mana* de la vacile însemnate pe răvașul meu! Să

(1) Petru Gârboviceanu, *Obiceiuri poporane la sêrbătórea Sf. Gheorghe*, publ. în *Educatorul*, an. II, Bucuresci 1884, p. 155.

vină laptele de la ele la vaca acésta, să fugă laptele de la ele, precum fug oile de lupi și găinile de uliū !

După acésta Strigóica atinge cu bēțul vaca pe spinare și începe din nou vraja, repetînd-o de nouē orī.

După acéstă ceremonie încunjură Strigóica casa de trei orī, și de este fântână în curte și fântâna. Se înțelege că bēțul de sânger nu-ī lipsesce din mână.

Când vine apoi turma de vaci séra acasă, Strigóica iea un *bruș* de sare și-l pune în calea vacilor sub o piétră, ca vacile să trecă peste el.

După ce aū trecut tóte vacile, iea sarea de subt piétră și o dá vaciī pe séma căreia voesce să câștigue laptele, în tărițe orī și gólă.

Se dice însă că Strigóicele furátóre de lapte tot-deauna, după ce isprăvesc câte o operațiune de acestea, cad bolnave la pat și zac câte-vă țile.

Voind Strigóicele ca să nu se păcălescă una pe alta, furând laptele de la vacile proprii, urmăresc procedura acésta: Când fată vaca, trei țile o țin încuiată în grajd, saū chiar în casă sub lăcată. Când o scot pentru prima órá afară din grajd, o fată curată de 14 anī trebue să încunjure vaca de trei orī cu vițelul în brațe.

Cine face ast-fel, să nu-l mai dóră capul, că Strigóicele o să-ī fure laptele de la vaci, că nu mai aū putere (1).

Strigóicele, respective fărmechtórele și vrăjitórele din *Bucovina*, ieaū mana de la vaci saū de la oī în următorul mod:

Légă o strecurátóre de un picior și tăriind-o pe pămînt se duc până la grajdul unde se află vaci cu lapte. Sosite aici ating pulpa vacilor cu strecurátórea și ȓic :

Șovîrv, șovîrv.
Donița cu virv.

Și cum rostesc cuvintele acestea, îndată se și întorc înapoi, ca să nu le apuce *Mieđul nopții*, pentru că în cazul acesta tótă munca și alergătura lor este zădarnică, căci *Mieđul nopții* nu le lasă mai mult să ieă laptele (2).

(1) Vas. P. Sala, *Datine populare*, publ. în *Gazeta poporului*, an. III, Timișóra 1887, p. 5.

(2) Cred. Rom. din Mihoveni, dict. de Pavel Cioful și com. de Vesp. Corvin.

În alte părți, tot din *Bucovina*, *Strigóicele* respective *făr-mecătórele*, se scóală în ȕiua de *Sân-Georgiu* des-diminéță până a nu răsări sórele, se desbracă în pielea gólă, ieaú o *străcătóre*, se duc cu ȕinsa pe imaș, unde umblă vitele la păscut, și acolo, târiind-o pe érbă și rostind în fugă mai multe cuvinte de vrajă, ieaú în chipul acesta laptele de la vacile streine și îl daú la ale lor, cari în urma acésta, fie orí cât de hitióne, daú înȕecit mai mult lapte decât cele mai bune vaci ale altora, căci făr-mecătórele spală străcătórea cea târiitá pe imaș saú tolócă într'un ciubáraș, ȕin care le daú apoi vacilor sale tărițe, precum și altele de mâncare.

Mai departe pun făr-mecătórele din *Bucovina* pe unde trec vacile vecinilor și ale altor ómení încá și sare în pámínt și, trecénd vacile streine peste sarea cea îngropatá, făr-mecătórele o desgrópá și o daú apoi vacilor sale ca s'o lingá. Și în chipul acesta încá ieaú laptele de la vacile streine (1).

Vacile, cărora li s'a luat laptele, ȕice că în scurt timp daú înapoi, hitionesc și slábesc mai réú ca érna, pėrul li se sbărlesce, pare că ar fi bolnave, iar după o luná, cel mult douė, stárpesc cu desávırșire. Din contrá însă vacile vrăjítórelor pe ȕi ce merge se fac tot mai grase și mai frumoșe, și daú lapte una cât ȕece (2).

Din cauza acésta apoi Románií de pretudindení întrebuintėză, atát în ajunul cât și în ȕiua de *Sân-Georgiu*, fel de fel de mijlóce, ca strigóicele și vrăjítórele să nu se póta nici de cum apropiá de vacile lor.

Mai nainte de tóte se pun la pândá, dórá le pot prinde și rėsplătí după cum meritá.

De óre-ce însă pe strigóicele spirite nu fie-care om le póte vedé, de aceea cautá mai întâiú mijlócele necesare, prin cari li se póte face posibil de a le vedé, și apoi cércá să le prindá.

Așá se ȕice că, dacá dá cine-vá înainte de *Sân-Georgiu* de un șérpe și prindėndu-l îi taie capul cu un ban de argint,

(1) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Prelipcean.

(2) Pretutindení în *Bucovina*; — P. Gárboviceanu, *Obiceiuri pop.*, publ. în ȕiar cit., p. 155; — C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 92; — *Revista pentru ist., archeolog. și filolog.*, an. II, vol. III, p. 386.

iar după ce l-a tăiat îi bagă în gură un cățel sau fir de aiū (usturoiū) și banul cel de argint, cățelul în scurt timp răsare. Deci luând capul cu cățelul acesta și punându-l în pălărie și apoi eșind în ȋiua de Sân-Georgiū des-diminéță, pe când văcarii scot ciurda din sat la pășune, cu pălăria în cap, și suindu-se într'un loc înalt, atunci vede pe toate *Strigóicele* cum merg călare pe vite, iar pe mai marea Strigóielor mergând călare pe taurul satului, și vedându-le îndată le cunósce. Se cere însă ca respectivul să fie la un loc cât se póte de sigur, căci mai marea Strigóielor, cum dá cu ochii de dînsul, face pe taur ca să se repédă cu cea mai mare furie asupra lui, și numai dacă va fi în stare, să-l omóre. Atunci, fiind la loc sigur, taurul, deși se repede cu o nespusă furie asupra lui, nu póte nimic să-î facă, el însă fórte lesne póte să pună mâna pe mai marea Strigóielor, și după ce o are odată pe acésta în mână, nu e greū a pune mâna și pe supusele sale, căci unde merge stăpâna, acolo merg și cele-lalte și atunci póte să facă cu dînsele orî și ce voiesce (1).

Un alt mijloc, prin care se pot prinde Strigóicele, e acesta:

Se pune o grapă cu colții în pórtă de la drum sau în ușa grajdului, se anină apoi de colții grapei un brăcinar de la o păreche de ismene nouă, adecă cari n'aū fost încă spélate nici odată, și ținend cel ce voiesce să prindă Strigóicele brăcinarul de amândoué capetele cu mâna, stă astfel tótă nóptea și păzesce. Venind Strigóicele și dând să intre în ograda sau grajd, trebuie numai decăt să se atingă de brăcinar. Atingendu-se, brăcinarul se mișcă, și atunci cel ce stă de pândă n'are alt nimic ca să facă decăt să tragă numai cu tótă puterea de capetele brăcinarului și *Strigoitul* sau *Strigóica*, prindendu-se ca și cu un laț de grumaz póte să o ție acolo până în ȋiua, să o bată cât îi poftesce inima, că nu ȋice nici cărc, și să o întrebe orî ce voiesce, că tóte, vrênd-nevrênd, i le spune (2).

Dar nu fie-care om e în stare s'o facă acésta, de aceea cei

(1) Cred. Rom. din *Transilvania*, com. de d-l B. B. Iosof.

(2) Dat. și cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc și com. de P. Scripcariū; — tot de acolo, dict. de Ana. Nimigean și com. de P. Nimigean; — a celor din Reusení, com. de Vas. Pop.

mai mulți inși își ieau refugiul mai mult la mijloace de apărare decât de atacare.

Așa Români din unele părți ale *Moldovei* și *Munteniei* cari au vite, cu deosebire însă flăcăii și băeții, cântă din gură, buciună din buciună, sau fac sgomot cu țeva de la cazan, anume ca *Strigóicele* și *vrăjítórele* să nu se pótă apropiă de vaci și de oi, a vrăji și a luă laptele (1).

Și se dice că numai până unde ajunge și se aude vocea lor, și cu deosebire sunetul buciunului, până acolo ajung și *Strigóicele* și *vrăjítórele* cu vrăjile lor, iar mai departe nu se pot apropiă ca să ieă mana de la vaci, și prin urmare tótă ostenéla lor este zadarnică (2).

Tineretul din *Transilvania* își face în séra de Sfintul Gheorghe buciune și fluere din cójă de răchită și de alun și cu acelea pěrândéză satul făcând larmă (3).

Români din *Banat*, cari au vaci și oi mulgétóre, scot în 21 Aprilie séra țevile de aramă din cazan, și peste nópte suflă în ele, sau în *bucinuri* mari, ast-fel că fac un urllet așa de grozav, de rėsună satul și câmpul, și după tot urlletul dic:

— In cât se aude sunetul acesta, ba și mai departe, să rēmână *Halele* de vitele mele și mana lor!

Tot așa fac ei și a doua zi, adecă în séra spre Săn-Georgiú (4).

Suflarea din bucin în acéstă séră însă se consideră de către Români din *Banat* nu numai ca un mijloc de apărare contra spiritelor rele și a vrăjítórelor, ci și ca un mijloc de curățire a locuințelor, a staulilor (grajdurilor) și a aerului (5).

Tot în *Banat* e datină de a se împodobì în preséra Săn-

(1) P. Gârboviceanu, *Obiceiuri pop.*, publ în țiar cit, p. 155; — C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 89.

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 89 și 91—92: «Spre Sf. Gheorghe se ieă mana (laptele) vitelor. Ciobani, ca să apere oile de vrăji și de lualt manei, se scólă în țiuva de Sf. Gheorghe în zorii de țiuă și buciună cât pot, căci ei cred, că numai până unde s'aude sunetul buciunului, numai până acolo merg vrăjile. (În unele jud. din Moldova.)

(3) W. Schmidt, op. cit., p. 11.

(4) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în *Familia* an. IX, Pesta 1873, p. 238—239.

(5) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 22.

Georgiului toate ferestrele și ușile de la casă și de la grajduri, precum și porța și porțița de la stradă cu crengi de *rug sêlbatic*, cari se aduc de prin locuri depărtate, de unde nu se aude cântatul cocoșului, asemenea spre a se apără în contra *Strigoilor* și a *Strigóicelor*, cari umblă în această noapte ca să ieă mana de la vitele cu lapte, și mai ales de la vaci (1); sau a se descântă *leuștén* (lat. *Levisticum* vulgare), *pelin* și *boz*, care astfel descântat în séra spre *Sân-Georgiū* se pune în staul la picióarele vitelor și ale oilor, asemenea ca să nu le ieă laptele sau să li se întimple alte rele (2).

În alte părți din *Banat* se pune în preséra *Sân-Georgiului vacilor*, în ferestrele și ușile staulului și ale grajdului vitelor, *rug de măcieșe*, câte o ramură în fie-care feréstră ori ușă, asemenea și la ferestrele caselor, precum și în jurul vasului în care se mulg vitele, adecă în jurul *șuștarului*, ca *Strigele*, cari umblă în această noapte să ieă mana de la vitele cu lapte, să nu pótă intră în staul ori grajd.

Dacă ai uitat să puț rug în ferestrele vitelor, atunci ai gătat cu laptele în acel an.

La ferestrele caselor se pune rugul mai ales de aceea, pentru ca femeile ce lăptéză să nu-și pérđă laptele.

Mulți Români din *Banat*, pe lângă *rug*, mai pun încă și *hodolén* și *rostopastă*.

De aicia vine apoi că cei ce nu dorm în nóptea *Sân-Giorgiului vacilor* tótă nóptea, fórte lesne pot auđi cum cântă *Strigele*, când pornesc după mana vitelor:

De n'ar fi *hodolén*,
Hodolén și *rostopastă*,
Fire-ar lumea tót'a nóstră.

Mulți ómeni spun că le-au auđit cântând aceste cântece în nóptea *Sân-Giorgiului vacilor*, și de aceea au dat vitelor lor în tot anul pe acest timp *hodolén* și *rostopastă*, și *Strigele* nu le-au mai putut face nimic (3).

În *Biharia* se pun în séra spre *Sf. Ghorghe* spinii la porță

(1) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul, com. Măderat.

(2) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 22.

(3) *Tribuna poporului*, an. IV, Arad 1900, No 94.

și la ferestre, iar vacile se ung la uger cu mușdeiū, asemenea ca să nu se apropie *Strigoii* (1), și *Strigele* sau *Strigóicele* (2).

În *Transilvania* este datină a se pune pe la ferestre, uși și porți, spre același scop, pe lângă *rug verde* încă și *leuștén*.

Făcându-se ast-fel, *Strigoii* și *Strigóiele* nu se pot apropia ca să ieà mana și puterea vitelor și a ómenilor.

Din contră însă, dacă cine-và a uitat a pune *rug verde* și *leuștén* la ferestre, uși și porți, atunci vin *Strigóicele*, se pun călare pe vaci, cu fața către códă, și le ieau laptele (3).

Ba unii Români din *Transilvania* nu se mulțumesc numai cu punerea de spinii — rugii — pe la porți spre același scop, ci ei vegheză tótă nóptea sau pe lângă vitele din grajd sau prin alte locuri. Prin grajduri vegheză ei cu scop de a prinde *Strigóicele*, cari ieau laptele de la vaci, căci ele își aleg nóptea Sfintului Gheorghe spre a face aceste vrăji. Vai însă de acela, care adorme așteptând — culcat sub iesle — momentul, când se pune vrăjitoarea îndărăt călare pe vacă. Neapărat se face el obiectul feluritelor batjocuri ale vrăjitorilor (4).

În *Macedonia* mai toți Români, câți posedă oi, capre și vaci, vegheză în ajunul St. Georgiū asemenea tótă nóptea pe calea vitelor, și anume: unii să păzescă ca să nu li se fure laptele vitelor lor, iar alții ca să fure lapte de la vite străine (5).

În *Moldova* se pune rugul nu numai contra *Strigelor*, ci și contra *Ielelor*, și nu numai ca acestea să nu ieà laptele de la vaci și de la femei, ci tot-odată și ca să nu fure som-

(1) Avram Igna, *Credințe pop. din comuna Sabolciū în Biharia*, publ. în *Familia*, an. XXXII. Oradea-mare 1896, p. 92.

(2) Iosif Stancă, *Credințe pop.*, publ. în *Familia*, an XXXV, Oradea-mare 1899, p. 570: «În séra Sf. George, dacă vei unge vacile pe la uger cu *mușdeiū* de aiū (usturoiū), nu se apropie *Strigele* (*Strigóiele*) de ele.»

(3) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul; — *Credințe deșerte, auđite de la pop. Rom. din Boereni*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. LVIII, Brașor 1895, No. 102: «În spre ąiua de *Sân-Georgiū* unge ușa grajdurilor și cotețelor cu *leuștén*, iar în ferești pune spinii, căci de vei face așa, *Strigoii* nu vor puté luà puterea vitelor și a ómenilor.»

(4) W. Schmidt, op. cit., p. 9.

(5) P. Papahagi, op. cit., p. 321.

nul copiilor, visul fetelor și norocul flăcăilor, căci iată ce ne spune în privința acésta M. Eminescu:

«Incă în după amiața ajunului *St. George*, fetele, flăcăii și copiii es în țerină orî se duc la pădure și se întorc acasă încărcăți cu *ederă* și cu crengi de *rug*.

«Din *ederă* se împletesc cununî verđi, iar crengile de *rug* se pun în cruci pe la porțițe, pe la ferești, pe de-asupra ușilor, și mai cu deosebire pe la grajdul, în care se adăpostesc caii și vitele.

«Așă e bine; alt-fel intră *Ielele* și *Strigele*, fură laptele de la vaci, fură somnul copiilor, visul fetelor și norocul flăcăilor.

«Acolo, unde intrarea e închisă prin rugii inghimpați, nici *Iele* nici *Strige* nu intră, pentru că vęd semnul pe care nu au putere de a-l trece, și vacile dau lapte, copiii dorm duși, fetele se perd în visuri plăcute; iar flăcăii rămân harnici și cu noroc.

«Ast-fel tóte casele, tóte curțile se încarcă de podóba primă-verii.» (1)

Iar cei ce voesc și doresc ca vacile lor să aibă multă mană, le mulg în ajunul *St. Gheorghe séra*, și după ce le-au muls, lasă donița afară, în grădină (2).

În *Bucovina* se pune în spre séra *St. George* pe stâlpii său *tomurlugi* porților și ai porțițelor, apoi pe la grajduri, brasde cu érbă verde și crengi de răchită, cređându-se că făcându-se așă, *Strigóicele* nu pot luă laptele vacilor, iar *Ielele* nu pot strică somnul copiilor, visul fetelor și norocul flăcăilor (3).

În alte părți din *Bucovina* se pune câte o *glie verde* în tindă, pe care se așeză donița, în care se mulg vacile; apoi două sau mai multe glii pe stâlpii porților și ai porțițelor, una sau și două la ușile casei și ale grajdurilor sau staulelor de vite. În fie-care glie se înfige de regulă câte o mlădiță de răchită (4).

(1) M. Eminescu, *Novele*, ed. Șaraga, Iași, p. 135—136.

(2) M. Lupescu, *Superstiții*, publ. în *Gazeta Săténului*, an. XV, R. Sărat 1898, p. 58.

(3) Dim. Dan, *Credințe populare bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, Cernăuți 1895, No. 2, p. 2.

(4) Dat. Rom. din Boian și Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean.

Pe lângă acesta mulți inși fac un fel de unsóre, compusă din *usturoiū*, *găinaț de găină*, și *păcură* sau *dohot*, și cu unsórea acesta ung apoi în formă de cruce ramurile fereștilor și ușorii și pragurile ușilor de la grajduri și poeți, iară vacile precum și cele-lalte vite le ung tot cu de acéstă unsóre sau și numai cu *usturoiū* ori *dohot*, asemenea în formă de cruce pe șoldurile de dinapoi și pe córne (1).

Alți inși din contră fac mai întâi *foc viu*. Ieauă apoi vre-o câțî-vă *căței de usturoiū* și fac dintr'inșii *mușdeiū* (usturoiū sfărmat și amestecat cu apă). După acésta ieauă puțin jărătic din *focul cel viu* și sfărmandu-l și pe acesta bine îl amestică și mestică cu mușdeiul și cu puțin *dohot*, și așa fac un fel de unsóre cu care ung apoi crucile de la ferești și ușile de la case și de la grajduri, ca să nu se apropie *Strigoiū* și *Strigóicele* de ómení și de vite.

Tot cu de acéstă amestecătură sau unsóre și spre același scop, se face semnul crucii pe șelele dinapoi, pe genunchi și pe crucile vitelor (2).

Mai departe afumă atât grajdurile cât și vitele cu tămăie, iar după ce au băgat vitele în grajd, pun în ușa acestuia o grapă cu colți în sus (3).

(1) Dat. Rom. din Bălăcena, com. de G. Jemna; — a celor din Boian și Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean: «Pe lângă acésta mulți fac pe ușa staulelor câte o cruce cu păcură sau cu dohot și se ung ușile și ferestrele cu *usturoiū*, ca să nu se pótă apropiă *Strigóicele*, cari tocmă spre ziua *Sf. George* umblă de fură mana de la vite (vací și oi); — a celor din Siret, com. de d-l Dljanschi: «Români, spre a evita apropierea *Strigóicelor*, ung în nóptea spre *Sf. George* córnelé și șoldurile vacilor și ale boilor cu *usturoiū* (aiū), iar unii le ung cu *dohot*; — a celor din Frătăuțul vechiū, com. de Em. Isopescul: «La *Sf. George* se ung ușile cu *dohot*, ca să nu vie *Ielele* și fărmeatórele și să strice vacile, adecă să le ieă laptele său, fiind a fêlă, să le omóre viței, și apoi să lepede;» — a celor din Tereblecea, dict. de Ana Nimigean, com. de P. Nimigean: «Pe lângă acestea se mai ung séra înainte de *Sf. Gheorghe* ușa de la grajd și vacile cu *usturoiū*; — a celor din Frătăuțul nou, com. de Vesp. Reuț: «Alți iarăși fac o cruce cu dohot pe șoldul drept și de dinapoi al vitelor și al oilor.»

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Maria Ciopeiū, com. de P. Scripcariū.

(3) Dat. Rom. din Mihoveni, com. de Vesp. Corvin: «In séra spre *Sf.*

Cei ce nu aũ din întimplare grapă imprăştie prin grajd *mac*, în credinþă cã, dacã vin *Strigõicele* și intrã în nãuntru, nu pot luã laptele de la vaci, pânã ce nu culeg mai întâiũ tot macul și așã fõrte ușor põte sã le apuce ñiua și tõtã munca sã le fie apoi în zãdar (1).

Iar a doua ñi, adecã în ñiua de Sf. George des-diminetã, cãnd duc õmenii pentru prima õrã vitele la pãscõtõre, se pune un bãiat pânã la virsta de 10 ani cu un picior pe un stãlp al portiței, iar cu cel-lalt picior pe al doilea stãlp și așã se lasã apoi sã trecã vacile pe sub bãiat, în credinþã cã fãcẽndu-se acetã, *Strigõicele* nu se mai pot apropiã de vaci ca sã le ieã laptele (2).

O sãmã de femeii ieãũ în sãra spre Sf. Gheorghe rãdã-cinii de *tõe* și, sfãrmãnd-o la un loc cu *usturoiũ* pe prag cu muchia toporului, fac dintr'ĩnșã copiilor *crucea cea mare* pe piept și pe spate, anume ca sã nu se apropie *Samca* (rẽul copiilor) de dĩnșii. Acetã cruce se compune din douẽ trã-sãturi încrucișe de la degetele mãnei drepte pânã la degetele piciorului stãng, și de la degetele mãnei stãngi pânã la degetele piciorului drept.

Dacã, în urma aceteei cruci, nu s'a însãnãtoșat copilul, i se lęgã o bucãțicã de *tõe* la grumaz (3).

Sfĩrșind de uns crucile fereștilor, ușoriĩ ușilor și vitele în chipul cum s'a arãtat în șirele de pânã aici, cele mai multe femeii ieãũ fel de fel de flori, precum : *calce*, *bulbucĩ* sãu *bul-*

Gheorghe, ca sã nu ieã *Strigõicele* mana (laptele) de la vaci sãu de la oi, se ung acetee cu usturoiũ sãu se afumã grajdul cu tãmãie și se pune o grapã cu colții în sus în ușa grajdului. Cu acest lęc scapã vacile de *Strigõice*;— a celor din Frãtãușul noũ, com. de Vesp. Reuș: «Õmenii ung spre Sf. Gheorghe fereștile, ușile și pragurile de la grajduri cu usturoiũ sãu se afumã cu tãmãie. Fãcẽnd așã, *Strigõicele* nu se pot apropiã de vite»;— tot de acolo, com. de Iul. Sidor: «La *Sf. Andreiũ* fac cruce pe ușa grajdului cu *dohot* și cu *mușdeiũ*, iar la Sf. Gheorghe a-funã vacile cu tãmãie.»

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimigean, com. de P. Nimigean.

(2) Dat. Rom. din Frãtãușul noũ, com. de Vesp. Reuș.

(3) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Maria Ciopeiũ, com. de P. Scripcariũ.

bucei, *cioboșica cucului*, precum și multe altele, cari sunt pe timpul acesta înflorite și pe cari le-au cules des-diminéță pe rouă, și fac dintr'insele o cunună, légă cununa acésta cu strămătură roșie împrejurul doniței în care se mulg vacile, umplu donița cu apă neîncepută, taie apoi o brăsdită verde cât fundul doniței de mare, o împodobesc și pre acésta cu *calce*, cu rămurele verđi de răchită precum și cu alte flori, pun donița împănată pre brăsdită și dimpreună cu acésta o așeză apoi în tindă între uși (1), sau o duc și o pun afară în partea aceea de unde are să răsară sórele în ȓiua de Sf. Gheorghe și acolo o lasă apoi până a doua ȓi des-diminéță, anume ca vitele mulgétóre să aibă mult și bun lapte peste an și untul să fie galben ca flórea de calce, precum și pentru aceea ca fermecátórele să nu se pótă apropiã de vaci ca să le ieã laptele (2).

A doua ȓi, adecã în ȓiua de Sf. Gheorghe diminéța, se duc și ieã donița de unde aũ pus-o de cu sérã, varsã o parte de apă dintr'insa la rădăcina pomilor, și apoi se duc cu dinsa ast-fel împodobită cum este, ca să mulgã vacile intr'insa, un semn că precum cresc și înfloresc florile, așa să crească și să se înmulțescã și laptele în ugerile vacilor (3).

O sémã de femeï împănézã nu numai *donița*, în care se mulg vacile, ci și *gãlêta*, în care se mulg oile, *untãrița* în

(1) Dat. Rom. din Calafindesci, dict. de M. Molociu: «În séra spre Sf. Gheorghe se înfloresc donițele pe a doua ȓi diminéță, se légã adecã pe la gurã cu ațã roșie și se împodobesc cu *calce* și cu alte flori. Se taie apoi o brăsdită cât e fundul doniței de mare, se împănézã și acésta cu *calce* și cu *rãmurele de răchită*, și apoi punându-se donița pe dinsa, se așezã dimpreună cu acésta în tindã între uși.»

(2) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu: «În séra spre Sf. Gheorghe, donițele frumos grijite, umplute cu apă, împodobite pe împrejur cu *bulbucei* și legate cu strămătură roșie, se pun afarã unde răsare sórele în ȓiua de Sf. Gheorghe, pentru vaci ca să se facã untul galben»; — a celor din Frătăuțul nou, com. de Vesp. Reuț: «Altele iarăși pun în séra spre Sf. Gheorghe în vasele, în cari se mulg vacile, *calce* și *cioboșica cucului*, spre împodobirea Sf. Gheorghe și pentru ca vacile să aibă peste an belșug»; — a celor din Frătăuțul nou, com. de Em Isopescul: «În ajunul Sf. Gheorghe des-diminéță pe rouă se culeg flori, cari se pun apoi în donița de muls ca să fie bun laptele.»

(3) Dat. Rom. din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiũ.

care se alege untul, apoi *berbințele* și *berbinciórele*, *putina* și *putinica* în care se pune laptele său se bate brânza, mai pe scurt toate vasele cari se întrebuințază la mulgerea laptelui și păstrarea fructului alb, precum și cofele cu cari se aduce și din cari se bea apă. Iar florile, cari se întrebuințază pentru împănarea acestor vase, sunt: *cioboșica cucului* (lat. *Primula officinalis*), *căldăruș*, *potbal*, *zarnacodea*, *laba bróscei* sau *leușténul bróscei* (lat. *Ranunculus acris*), *cimbru*, *calce*, *breabăn* și o crenguță de răchită, de măr sau de rug.

Tóte plantele acestea se légă cu o ață sau cu strămătură roșie jur împrejurul părții de asupra, adecă despre gură, a vaselor, apoi ducându-se vasele lângă fântână sau în grădină ori lângă un pârău din apropiere și umplându-se până sus cu apă, în care asemenea pun unele din florile mai sus amintite, le lasă să stea acolo până a treia și diminuează, adecă până în ziua de *Marcu boiler*.

A treia și diminuează varsă apa dintr'insele la rădăcina pomilor, anume ca aceștia să fie roditori, iar florile le strâng și le dau mai pe urmă vitelor în țărițe ca să le mănânce.

Tóte acestea se fac cu scop ca vitele lor să aibă mult și bun lapte, unt, smântână și brânză, apoi ca să nu le strice Strigóicele și vrăjítórele, și în urmă ca să nu fie peste vară mușcate de șerp, helgi și de alte jivine (1).

Alte femei ieau tot în această séra pâne și sare sub brău și se duc în pădure după *mutătóre* și *untisor*. Ajungând la starea locului sorocesc plantele acestea cu pânea și sarea adusă cu sine și apoi sâpându-le se întorc cu dinsele acasă.

(1) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petru Prelipcean;— a celor din Straja, com. de Nic. Cotos; — a celor din Gura Sadovei, com. de L. Latiș: «In séra spre St. George se umplu berbințele cu apă și se țin așa pline de apă până a treia și, adecă până în ziua de *Marcu boiler*, în care și încă nu se lucrăză nimic, ci numai se string berbințele, cari erau umplute cu apă din séra St. George. Berbințele însă nu se umplu în casă sau în ogradă, ci tot-deauna lângă o fântână sau lângă un pârău sau chiar și lângă un riú. Și ele se umplu în séra St. George de aceea ca să fie în decursul întregului an tot pline cu lapte și cu brânză. Iar lângă apă se umplu ele de aceea ca să mulgă ómenii atâta lapte de la vite câtă apă isvorece din pământ.»

După ce le-aŭ dus acasă, le taie mărunțel și punându-le la rouă, unde le lasă până a doua ȃi diminéță, ȃic:

O steà	Obistele,
• Obistea,	Opt stele
Două stele	Obistele,
Obistele,	Nouă stele
Trei stele	Obistele,
Obistele,	Carī sunteți a <i>Floriceī</i> (1) mele,
Patru stele	De pe tôte hotarele,
Obistele,	De pe tôte ogórele,
Cinci stele	Mana ei s'o aduceți
Obistele,	Și'n pulpă să i-o puneți,
Șése stele	Din pulpă in țite
Obistele,	Și din țite in donită!
Șépte stele	

A doua ȃi, adecă in ȃiua de St. George diminéța, se duc și le ieaŭ de unde le-aŭ pus de cu séră, le amestecă cu tărîte și le daŭ apoi la vaci de mănċare, anume ca acestea să deà mult lapte (2).

Intimplându-se însă cu tótă paza și cu tôte mijlócele de apċrare, câte s'aŭ inșirat până aici, ca *Strigóicele* sau *vărăjítórele* totuși să ieaŭ intr'un chip óreși care mana de la vaci, atunci își ieaŭ refugiul la felurite descáncece, prin cari cred ele că li se póte întórce mana inapoi.

Așà femeia, care voiesce să întórcă laptele vacilor sale, iea o covățică de tărîte și mestecându-le cu un cuțit descântă:

S'a pornit <i>Rujana</i> (3) de acasă	Rujana 'nceput a rāncăluī
Grasă și frumósă	Și-a se <i>stighuī</i> (4).
In zorii zorilor,	Nime n'a auđit-o,
In calea vinătorilor	Nime n'a vċđut-o,
Și-a 'ntálnit fărmeċătórea	Numai Maica Domnului
Cu <i>străċătórea</i>	Din pórta cerului.
Și o a fărmeċat,	Numai ea a vċđut-o,
Laptele i-a luat.	Numai ea a auđit-o.

(1) Numele vacii.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Maria Ciopeiŭ, com. de P. Scripcariŭ

(3) Numele vacii.

(4) *A stighuī* = a rage lung și sus.

Și cum a aușit-o
 La dîns'a sosit
 Și din gură i-a vorbit:
 —Ce răncăluesci,
 Ce te stigluesci?
 —Cum n'oiū răcnî,
 Cum n'oiū stigluî,
 Că eū m'am pornit de-acasă
 Grasă și frumósă
 În zorii zorilor,
 În calea vînătorilor.
 Și m'a 'ntâlnit fărmeacătoărea
 Cu străcătoărea
 Și m'a fărmeecat,
 Laptele mî-a luat,

Pulpa mî-a veșteđit,
 Pêrul mî-a sburlit,
 Córnele mî-a *ciungărit* (1).
 Maica Domnului a đis
 Și din gură așa i-a spus:
 —Nu răncăluî,
 Nu stigluî,
 Că cine laptele tēū
 Fără dreptate a luat
 Inima'n el a crăpat
 Și mana 'napoi s'a 'nturnat,
 Dulce ca mierea,
 Galbēnă ca céra,
 Grósă ca mămăliga!

După ce a rostit cuvintele acestea, iea cu vîrful cușitului
 spuză din vatra focului de trei orî đicēnd:

Cum se strînge cenușă în vatră,
 Așă să se strîngă și mana Rujaneî!

Apoi iea din gunoiū iarășî de trei orî și đice:

Cum se strînge gunoiul în casă,
 Așă să se strîngă mana Rujaneî!

Și după acēsta dă țărițele vacii să le mănânce (2).

Alte femeî descântă pentru întórcerea laptelui ast-fel:

Luatu-s'aū Strigele
 Și scorpiile
 Sâmbătă des-diminéță
 Pe cărare rourată,
 Pe cărare necălcată,
 Iniutate
 Și 'nfocate,
 Cu cușite
 Ascușite,
 Să ieà de la vaci hrana
 Și mana.

Nime'n lume nu le vede,
 Nime'n lume nu le-aude,
 Numai Maica Domnului,
 Ce stă 'n turnu cerului,
 Numai ea că le-a vėđut,
 Numai ea le-a aușit.
 Cergă albă a întins
 Calea lor că le-a cuprins
 Și din gură că le-a đis:
 — Unde mergeți,
 În cotro vė duceți,

(1) *A ciungări* = a rupe.

(2) Dat. Rom. din Crasna, dict. de Anisia Iliuș.

Voi Strigelor
 Și Scorpiilor,
 Îniutate
 Și 'nfocate,
 Cu cuțite
 Ascuțite?
 — Noi mergem
 Să luăm
 De la vaci hrana
 Și mana,
 Să le lăsăm numai zeru
 Să nu le péră vițelu!
 —Voi Strigelor
 Și Scorpiilor!
 Înapoî vă întorceți
 Și 'n mare să vă duceți,
 Duceți-vă voi în mare,
 C'acolo-i un pesce mare,
 De acela să v'apucați
 Și aceluia să-i luați
 Hrana
 Și mana!...
 Sâmbătă des-diminéță
 S'aũ luat vacile
 Pe cărare rourată,
 Pe cărare necălcată,
 Superate și scârbite
 C'aũ fost de Strigi pângărite.
 Nime 'n lume nu le vede,
 Nime 'n lume nu le aude,
 Numai Maica Domnului
 Șede 'n turnu cerului.
 Și ea cum mi le-a văduț,
 Din gură că le-a vorbit:
 — Unde mergeți vacilor,
 Superate și scârbite?

Saũ așà:

Întunecatu-s'a,
 Îmmânecatu-s'a

— Mergem după hrană
 Și după mană,
 Că Strigele
 Și Scorpiile
 Ne-aũ luat hrana
 Și mana
 Cea 'ndulcită
 Și zăhărită,
 Ce ne-a fost de la Dumneđu
 [dăruită,
 Și ne-a lăsat numai zeru,
 Să nu ne péră vițelu!
 Maica Precista a răspuns
 Și din gură așà le-a đis:
 — Înturnați-vă voi
 Înapoî,
 Că eũ hrana
 Și mana
 Din tôte părțile voiũ luà
 Și vouă voiũ da,
 De-a fi în codru rătăcită,
 De-a fi 'n cornu gardului o-
 [prità,
 De-a fi 'n cuptóarele Strigelor
 [băgată,
 De-a fi 'n ólele Strigelor tur-
 [nată,
 De-a fi 'n legăturile lor le-
 [gată,
 Eũ din tôte părțile voiũ luà
 Și vouă voiũ da
 Și voiũ pune-o 'n córne,
 Din córne 'n piele,
 Din piele în vine,
 Din vine 'n țite
 Și din țite'n doniță (1).

Lunaia (2) pe cale,
 Pe cărare,

(1) Din Mitocul Dragomirnei, com de Vas. Greciuc.

(2) Numele vacii.

Pe roua nescuturată,
 Cu mana scuturată,
 La isvóre cu lapte,
 La fântâni
 Cu smântâni,
 La liveđi
 Cu pomete verđi;
 Acolo să s'adape,
 Acolo să pască,
 Acolo să se hrănescă.
 Când a fost la mieđ de cale,
 De cărare,
 Inainte eşitu-î-a,
 Inainte sositu-î-a
 O rea diochitóre,
 O rea fărmeacătóre,
 Cu ochii diochiatu-a,
 Cu mâna mana luatu-î-a.
 Lunaia a prins a rāncălu
 Şi-a boncălu.
 Nime n'o vedeă,
 Nime n'o auđiă,

Numai Maica Domnului,
 Sus din pórtă cerului,
 Bine sama că-î băgă
 Şi din gur'aşa-î điceă:
 — Tací, Lunae, nu rāncălu,
 Nu boncălu,
 Nu te'ntristă,
 Nu te vāicără,
 Că din trāmbiţ'om trāmbiţă,
 Din bucium om buciumă
 Şi mana'napoi ţi-om dă,
 De-ar fi'n târg vīndută
 Şi'n putini bātută,
 Sub laiţă ascunsă,
 De babe bătrāne strīnsă.
 De acol'om luă-o
 Şi ţie'napoi ţi-om da-o,
 S'aibă viţelul ce suge
 Şi femeia ce mulge,
 S'aibă copiii ce māncă,
 Casa cu ce se sătură!

Descântecul acesta se descântă tot-deauna în đile de frupt într'o covăţică cu făină de păpuşoiu, rostindu-se de trei ori după olaltă şi mestecând în acelaşi timp făina cu un cuţit şi cu un ac. Iar după ce a sfirşit de descântat, făina în acest chip descântată se dă vacii de māncare (1).

Români, respective Romāncele din unele părţi ale *Moldovei*, precum bună-órá cele din jud. Roman, cari aú vite şi cred că le-a luat cine-vă mana, caută o ragilă, scot un dinte dintr'insa şi-l bat în fundul doniţei cu fundul în sus. După acésta se duc şi mulg vacile în doniţă; bat cu laptele ce-l strecórá din ţiţa vacii în vírful dintelui de ragilă, şi atunci acel care a luat mana nu mai póte sta în loc, îl mănāncă trupul, nu póte dormi, nici māncă, nici lucră, aşă că de la o vreme trebuie să se întórcă mana, ori să móră (2).

În alte localităţi, tot din *Moldova*, jud. Botoşani, întrebunţeză spre acest scop următorul descântec:

(1) Dat. Rom. din Pătrăuţ, com. de Ioan Puiul, stud. gimn.

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 92.

Bună diminéța
 S'aũ sculat,
 S'aũ mânecat,
 La câmpî verđi aũ alergat;
 La câmpî de mătasă,
 Ca să fie grasă
 Și frumósă.
 Iată s'a întâlnit *Joiana* (1)
 Cu fărmeacătoarele,
 Cu pocitórele,
 De pěr aũ sburlit-o,
 Córnele ciuntatu-i-o,
 Ochiĩ páinjinitu-i-o,
 Laptele luat-u-i-o.
 Iár ea s'a'ntálnit
 Cu Maica Domnului
 Si-a întrebat-o:
 —Tu Joiano, ce boncăluescĩ,
 Ce rácnescĩ?
 Și tu nu boncăluĩ,
 Nu rácnĩ,
 Că eũ te-oiũ despáinjini,
 Pěrul ți-oiũ neteđi,
 Córnele ți-oiũ adăogi,
 Códa ți-oiũ prelungĩ.
 Ți-oiũ trimete pe fata zină
 Cu Sf. Gheorghe dimpreună
 Și ți-o cătă
 Mana ta
 Prin tóte cămările,
 Prin tóte pivnițele,
 Și ți-a aflat-o.
 Și Sfintul Gheorghe a alergat
 Și'ntr'un fund de beciũ in-
 [fundat
 A găsit mana vaciĩ

Románcele din *Biharia*, cari sciũ se întórcă laptele la vaci,
 merg la un rĩũ ducẽnd cu sine și *urma* vaciĩ. Aici se plécã
 spre apă și đic:

Cu 99 de cercurĩ cercuită,
 Cu 99 de lacăte încuiată.
 Sfintul Gheorghe a dat cu
 [securea
 Și-a sfărímat cercurile
 Și lacătele
 Și mana a luat-o
 Și-a dus-o
 La Maica Domnului.
 Maica Domnului
 A pus-o înapoi la vacă,
 Ce erã pátrunsă să se facă
 Mai frumósă
 Și mai mánósă,
 Și i-a đis dobitocului:
 Tu nu mai rácnĩ,
 Nu mai boncăluĩ,
 Și fi blândă și blajină,
 Să lași pe a ta stăpână
 Să te mulgă
 Și vițelul să te sugă;
 Că Maica Domnului
 Ți isvorul laptelui
 Și a tuturor
 Bunătăților.
 Descântecul de la noi,
 Lécul de la Maica Domnului,
 Că orĩ și cine a alergat,
 Orĩ pe cine a aũdit
 Ea l-a miluit,
 Orĩ pentru ce-a dorit,
 Fiind-că Maica Domnului
 Folositóre-ĩ.
 Să alergãm la folosințele ei
 Și să-ĩ mulțumim
 Pentru daruri și folosință! (2)

(1) Numele vaciĩ.

(2) El. Sevastos, *Serbătorile pop.*, publ. în điar cit., p. 157.

— Marie, Maică sfântă, tu-mi ajută! că nu întorc urma vacii aici în râul acesta, ci întorc laptele (numele vacii), de unde e dus, să nu aibă putere a ședé acolo, precum nu are putere apa Iordanului să stea pe loc și nici râul acesta! Laptele dus să vină îndărăt și N. să fie lăptosă precum a fost!

După aceste cuvinte aruncă urma vacii în râu, vine acasă și ia patru drobuțe de sare și patru de pâne, le ține în mâna cea stângă, iar cu mâna dreaptă prinde de un colț *măsaiul* de pe masă și-l târie după dînsa până la un furnicar mare. Ajungînd aci dîce:

— Bună séra, împératul furnicilor! Venii la d-ta să mă asculți, să mă slujesci, că rău am umblat și nu dau de léc; mi-a dus laptele de la vacă N. și numai d-ta mi-l poți aduce îndărăt. Eú te cinstesc cu pâne și cu sare, dar să mi-l aduci, că d-ta umbli peste șépte hotare, bați tóte căile și cărările; să mi-l aduci de unde va fi încuiat, din podișor, din cămară, din blid, din óle, de unde se va află, că bună cinste vei căpětà!

După rostirea acestor cuvinte, se închină de trei ori, aruncă pâne și sare și plécă apoi cu măsaiul după ea la al doilea furnicar, apoi la al treilea și la al patrulea.

După ce a finit și aci ceremônia, se întórcé acasă încunjură grajdul de trei ori, și se duce din noú la râu; aci aruncă măsaiul, tot tras după ea, în apă, îl scóte iar, și apoi plécă cu el către casă, unde intră de a dreptul la vacă, și o lovesce cu măsaiul ud pe spinare de trei ori, spală apoi ugerul vacii cu apă sfințită de la Botezul Domnului, și intră în casă strîngînd măsaiul ud în mîni și aruncându-l pe masă cu cuvintele:

— Așă să fie de ađi înainte untul de la N. tot «*boș*»! Ajută Marie, Maica sfântă, ca de ađi înainte să nu mai aibă putere *Strigóicele* a duce laptele de la N. mea. Laptele să-í vină, cum vine apa pe râu. Amin. Așă să fie, așă!

Descántecul acesta se face Mercuria și Vineria, dar în secret, adecă pe înserate.

Pe lângă acésta mai este datină a se pune séra tărițe sub cerul liber, carí apoi se dau diminéța vacii, dîcîndu-se:

Câți stropi de rouă pe țărițe,
Atâtea litre de lapte în olcuțe! (1)

În fine mai e de însemnat și aceea că, dacă *Sân-Georgiul vacilor* cade într'o zi de sec, adică Mercuri sau Vineri, atunci în acel an de bună sémă că vacile, oile și caprele puțin lapte vor da (2).

IV.

RODUL GRÂULUI.

O sémă de vrăjitoare din *Téru-Românescă* nu se mulțumesc numai cu luarea laptelui de la vaci, ci ele ieau, tot în noptea spre *Sân-Georgiū*, și *rodul grâului*.

Femeile, cari știu ast-fel de *solomonii*, după cum le numesc ele, și cari au de gând să ieă *rodul grâului*, trebuie să aibă dinainte pregătite câte-vă ouă clocite, un sul, un frîu, un biciu, o ață roșie, un săculeț cu busuioc, cêră și unt de cămilă, pre care îl cumpără de la țigani.

Pe la miezul nopții, vrăjitoarele își ieau cele pregătite și se duc la câmpul său la locul acela, de unde și-au propus să ieă rodul.

Indată ce ajung aci, îngrópă două ouă la capul locului și dic că ouăle să le fie de noroc, și légă săculețul de piciorul drept, înfrîneză sulul, își despletesc pèrul, se desbracă până în brâu de cămașă, încalecă pe sul și, bătându-l cu biciul, fug de alungul locului, ce vreaū să-i ieă rodul, dicând:

— De la moș Ion — numele stăpânului holdei — la mine!

Aceste cuvinte le dic de 12 orî, nici mai mult nici mai puțin, căci aft-fel nu au noroc.

(1) V. P. Sala, *Datine pop.*, publ. în *Gazeta poporului*, an. III, Timișóra 1887, p. 5.

(2) *Tribuna poporului*, an. IV, No 94.

Când aŭ sfiŕșit de ȝis de 12 orŭ, se întorc spre răsărit și ȝic:

Bogăȝia câmpului,	Că diminęta m'am sculat
Sporul avutului,	Și la câmpuri am plecat,
Rodul grăului,	Cu Maica Domnului m'am în-
Să mérgă, să trecă,	[tălnit
Grămadă să facă	Și de loc m'am spovedit,
În locul arătat,	Ca să ieaŭ
Cu sulul însemnat,	Și să nu daŭ
Și din loc în arie	Bogăȝia câmpului,
Din arie în (grópă)	Sporul avutului,
Și de aci să-ŭ fac <i>lăret</i> .	Rodul câmpului.

Sfiŕșind aceste cuvinte, iar încep să fugă călare pe sul, bătędu-l cu biciul și recitând cuvintele: «De la moș Ion la mine!»

Iar când isprăvesc de ȝis de 12 orŭ, iar se opresc și ȝic versurile:

Bogăȝia câmpului,
Sporul avutului,
Rodul grăului.

Ast-fel fac ele până de trei orŭ, băgând bine de sémă să nu greșescă, căci atunci nu mai are léc.

După ce isprăvesc de vrăjit, es la capętul locului, îmbracă sulul și-l ascund în grăul lor, și cu cea mai mare iuțelă fug apoi acasă.

In acéstă cale însă trebuie să nu vorbescă cu nimenŭ.

Dacă aŭ împlinit tóte acestea fără să greșescă, atunci le merge bine, adecă ieaŭ rodul grăului, iar de nu, în zadar s'aŭ căsnit (1).

(1) D. Stănescu, *Obiceiuri pop. la sęrbătórea Sf. Gheorghe*, publ. in ȝiar. cit., p. 90—91.

V.

FOCUL VIU.

Focul viu se face ast-fel:

În ajunul *St. George* se frcă două lemne uscate unul de altul atâta, până ce înferbîntându-se se aprind și încep a arde. Acest *foc viu* se păstrează apoi cu cea mai mare băgare de sémă, ca să nu se stingă nici odată peste tot anul, cređându-se că casa, la care se află un asemenea foc, are mare noroc, și anume că nu se póte nimic rău apropiã de dînsa (1).

În alte părți mai mulți feciori, cari s'aũ pus mai dinainte în cale să facă *foc viu*, duc în séra spre *Sân-Georgiu* într'un loc anumit din sat câte o bucată de lemn, ast-fel ca să nu scie unul de altul când și cum le-a dus, ci care cum merge și așeză lemnul adus, îndată se și întorce înderãt. Sfirșind de dus și de așezat tóte lemnele, după cum lea fost vorba, se strîng cu toții la o oră anumită lângă lemnele adunate și care cum vine începe a se mirã, ca și când n'ar sci cine le-a adus și pus acolo. Apoi ȓice unul dintre dînșii:

— De haram s'aũ adunat, de haram decĩ să și mérgã!

Și cum rostesc cuvintele acestea, prind a face *foc viu*, în chipul cum s'a arãtat mai sus, și a aprinde apoi cu dînsul grãmada cea de lemne, pe care aũ strîns-o puțin înainte de acésta. Iar când lemnele aũ început a arde cum se cade și para focului a se înãlțã, atunci încep și ei a jucã împrejurul focului și a sãri peste dînsul, ȓicênd :

Sãi Gheorghitã, saĩ Gheorghitã,
Din ocol pãn' la portițã,
Și-mĩ apucã o oițã,
De-ĩ puté și-o miorițã.

Una mie,
Una ție,
Sã ne fie
Pentru-a nóstrã veselie!

Sãturãndu-se de jucat și de sãrit, aștéptã până ce focul începe a se stinge, iar după aceea, luãnd fie-care puțin jãratic și câte un tãciune, se întorc acasã și afumã vitele, mai ales însã mieluseiĩ, cu tãciuniiĩ din *focul viu* (2).

(1) Dat. Rom. din Rãdãuț, com. de d-l Or. Dlujanschi.

(2) Dat. Rom. din Volcineț, com. de V. Jijie.

fum de *foc viu* se face cu scop ca vitele și oile să fie ferite de toate relele și bólele, de toate dihániile și pocitórele, să nu se pótă nimeni apropiá de dínsele ca să le ieá *mana* și să le *strice*, să fie frumoșe și mánóse, și pentru ca să creșcă și să se ímmulțescă ca pusderia, respective ca gunóiele cele de pe foc (1).

În părțile muntóse ale *Bucovinei* se face focul viu de regulă când scot oile prima órá la munte, adecă când se aleg mieii de la dínsele. Atunci se frécă doué lemne uscate unul de altul, până ce se aprind. Iar după aceea, punéndu-le lângá *spátariu* și aruncând peste dínsele cetină de brad și de molid. fac un foc mare, prin fumul căruia petrec apoi toate oile, în credință că oile, cari se petrec prin acest *foc viu*, sunt ferite în decursul verií de orí și ce primejdie.

Tot cu foc de acesta se aprinde și focul cel dintáiu în stână (2).

Păcurarii din unele părți ale *Transilvaniei* acuma, la 21 Aprilie des-diminéță, adecă cu doué zile înainte de *Sân-Georgiú*, punéndu-și cununí în cap, încep a stropi pámintul cu ramuri de laur muiat în *aiasmă*. După aceea fac foc de brad, rosmarin și laur, în fumul cărora își curățesc apoi turmele. Iar după ce și-au curățit turmele, aduc ca jertfă. daú adecă de pomană plăcinte, brânză și lapte.

După jertfire urméza un ospéț pe érbă verde, la care ieau parte toți cei ce se află de față.

Sfirșindu-se ospéțul și odihnindu-se puțin, se îndemnă unul pe altul ca să sară peste focurile ce ard dinaintea lor, le sar de trei orí după olaltă și apoi, după ce le-au sărit și s'au curățit pre sine, își curățesc și turmele, trecéndu-le și pe acestea prin aceleași focuri asemenea de trei orí.

(1) Dat. Rom. din Cireș-Opaiț, com. de T. Burla, — a celor din Crasna, com. de N. S. Pleșca; — a celor din Straja, com. de Nic. Cotos; — Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 98: «In preséra Sf. George se aprind *focuri vii* la fie-care gospodar, iar mai ales pe la grajdurile vitelor. *Focurile vii* se fac așa, că se frécă un béț între doué scánduri atâta timp. până ce se aprinde. Unii pótă atunci vitele lor prin foc, ca să nu fie mușcate de gângănií.»

(2) Dat. Rom. din Câmpulung, com. de Ilie Piticariú, stud. gimn.

rezemași pe ea fac o săritură până dincolo de foc, câte de trei ori.

Acastă *petrecere* a oilor printre focuri e în contra *Strigoilor*, cari atunci își arată puterea, când oile mor, fără ca să fi știut că-s bolnave, și dacă oile sunt *petrecute*, se curățesc și nu se prinde răul de ele (1).

VI.

ALESUL.

Alesul e o sărbătoare a păcurarilor sau ciobanilor români care se serbeză tot-deauna în ajunul *Sântului George*, adică în 22 Aprilie calend. vechi, cu *pregătire* în 21 și *încheiere* în 23 Aprilie, adică în ziua de *Sân-Georgiu*.

Alesul e timpul, când poporul ese afară la câmp și începe viața păstorală; când se fac *strungile* și colibe pentru anul curgător. În înțeles strins, *Alesul* e începutul economiei cu oile, întâia mulsore a acestora, întâiul *ales* al *mieilor* de la oi și al ieșilor de la capre, și sărbătoreala de la acest *ales* — *odârnire* sau *înțarcare* — și-a căpătat numele (2).

În 21 Aprilie se înțeleg *oierii*, adică stăpânii de oi, câte 2—5 inși, cari vrea să se însoțescă cu turmele și înțelegându-se, fie-care însoțesc oile sale, câte 20—50 sau 100, într-o turmă comună.

În 21 Aprilie se aleg sau se tocmeșc și păcurarii pe timpul de la *Ales* și până la *Sâm-Medru*, adică până la 26 Octombrie st. v. Și tot în această zi se alege și locul, unde are să se facă *strunga* și *stâna* și, înțelegându-se, unii păcurari

(1) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în *Familia*, an. IX, Pesta 1873. p. 238 și 240—241.

(2) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în *Familia*, an. IX, Buda-Pesta 1873. p. 237; — Sofron Liuba și Aur. Iana, *Topografia satului și hotarului Maidan*, p. 108—109.

Pe roua nescuturată,
 Cu mana scuturată,
 La isvóre cu lapte,
 La fântâni
 Cu smântâni,
 La liveři
 Cu pomete verři;
 Acolo să s'adape,
 Acolo să pască,
 Acolo să se hrănescă.
 Când a fost la mieř de cale,
 De cărare,
 Inainte eşitu-ı-a,
 Inainte sositu-ı-a
 O rea diochitóre,
 O rea fărmeacătóre,
 Cu ochii diochiatu-a,
 Cu mâna mana luatı-ı-a.
 Lunaia a prins a răncăluı
 ři-a boncăluı.
 Nime n'o vedeă,
 Nime n'o auřiă,

Număi Maica Domnuluı,
 Sus din pórtă ceruluı,
 Bine sama că-ı băgă
 ři din gur'ařă-ı řiceă:
 — Tacı, Lunae, nu răncăluı,
 Nu boncăluı,
 Nu te'ntristă,
 Nu te văicără,
 Că din trâmberı'om trâmberıă,
 Din bucium om buciumă
 ři mana'napoi ři-om dă,
 De-ar fi'n târg vindută
 ři'n putini bătută,
 Sub laiță ascunsă,
 De babe bătrâne strinsă.
 De acol'om luă-o
 ři ție'napoi ři-om da-o,
 S'aibă vițelul ce suge
 ři femeia ce mulge,
 S'aibă copiii ce mână,
 Casa cu ce se sătură!

Descântecul acesta se descântă tot-deauna în řile de frupt într'o covăřică cu făină de păpușoiu, rostindu-se de trei ori după olaltă ři mestecând în același timp făina cu un cuțit ři cu un ac. Iar după ce a sfirșit de descântat, făina în acest chip descântată se dă vacii de mănecare (1).

Romăniı, respective Romăncele din unele părți ale *Moldovei*, precum bună-órá cele din jud. Roman, carı au vite ři cred că le-a luat cine-vă mana, caută o ragilă, scot un dinte dintr'insa ři-l bat în fundul doniței cu fundul în sus. După acésta se duc ři mulg vacile în doniță; bat cu laptele ce-l strecórá din řița vacii în vârful dintelui de ragilă, ři atunci acel care a luat mana nu mai póte sta în loc, îl mănăncă trupul, nu póte dormi, nici mână, nici lucră, așă că de la o vreme trebuie să se întórcă mana, ori să mórá (2).

În alte localități, tot din *Moldova*, jud. Botoșani, întrebunțză spre acest scop următorul descântec:

(1) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de Ioan Puiul, stud. gimn.

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 92.

În cele mai multe părți locuite de Români, cu deosebire însă în *Banat*, până în ziua de 21 Aprilie, oile nu se mulg, nici nu se face caș, ci tot laptele se lasă până în această zi numai pentru miei.

Începând însă în ziua de 21 Aprilie, pe la apunerea soarelui, puterea fărmeacătoarelor și a ființelor celor rele, care țin până a treia zi, adică până în ziua de Sân-Georgiu seara, de aceea păcurarii mână în această zi oile cu miei în strungă la *mulsorea de seară*, parte ca să nu fie laptele la oi și făcăturile să aibă întâia putere peste lapte, și parte ca pe a doua zi să se adune lapte destul.

Un păcurar șede pe o piatră în ușa strungii și *petrece oile*, adică le mulge, și după muls le lasă afară din strungă. Alt păcurar însă primesce oile una câte una, și cu *untura de oi*, ce a trimis-o stăpâna turmei, le unge la uger (1), anume ca fărmeacătoarele să ieșă puterea *unsorii*, iar nu mana oilor (2).

Dacă sunt mai mulți ortaci sau *sîmbrășii* (3), atunci fie-care șede pe piatra sa de dinaintea ușii, își mulge oile și, sau însuși sau iar alt păcurar, le unge.

Mulgându-se toate oile, miei răman singuri fără de oi în strungă, răman aleși de către oi, și peste noapte sau se închid în *cetate*, adică strungă, sau se păstoresc deosebit.

Oile peste noapte pasc asemenea singure, și se păzesc foarte bine ca să nu li se întâmple ce-vă. Din cauza acesta, păstorii

Serilă și *Zorilă*), anume că precum luciferul luminează și strălucesc tot-deauna, așa și oile să țină tot-deauna lapte mult.

Plantele cu putere amănătoare sau alungătoare sunt: *aiul* numit alminterea și *usturoiu*, în contra *Strigoilor*; — *arieu* sau *laptele cânelui*, care are mult suc alb ca și laptele, dar veninos, e în contra *fărmeacătoarelor*, ca să ieșă laptele de la *arieu* și nu de la oi; — *bozul* și *pelinul* în contra *Halelor* și a altor ființe rele, cari neputând suferi mirosul plantelor acestora, nu se pot apropia de turmă.

După unele Românce, se pune în untură și praf de pușcă cu cărbuni de lemn, că este bun în contra deochiatului oilor.

(1) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în diar cit., p. 238.

(2) Com. de d-l Ios. Olariu.

(3) Sofr. Liuba și Aur. Iana, op. cit., p. 109: «*Simbrăș*, așa se dice celui ce-și dă în pază altuia spre păzire oile sale.» Și tot așa se numesc și în *Bucovina*.

— Marie, Maică sfintă, tu-mă ajută! că nu întorc urma vacii aici în riul acesta, ci întorc laptele (numele vacii), de unde e dus, să nu aibă putere a şedé acolo, precum nu are putere apa Iordanului să steà pe loc şi nici riul acesta! Laptele dus să vină îndărăt şi N. să fie lăptosă precum a fost!

După aceste cuvinte aruncă urma vacii în riū, vine acasă şi ia patru drobuţe de sare şi patru de pâne, le ţine în mâna cea stângă, iar cu mâna dreaptă prinde de un colţ *măsaiul* de pe masă şi-l târie după dînsa până la un furnicar mare. Ajungînd aci dice:

— Bună séra, împératul furnicilor! Venii la d-ta să mă ascultî, să mă slujesci, că rău am umblat şi nu dau de léc; mi-a dus laptele de la vacă N. şi numai d-ta mi-l poți aduce îndărăt. Eū te cinstesc cu pâne şi cu sare, dar să mi-l aduci, că d-ta umbli peste şapte hotare, baţi tóte căile şi cărările; să mi-l aduci de unde va fi încuiat, din podişor, din cămară, din blid, din óle, de unde se va aflà, că bună cinste vei căpétà!

După rostirea acestor cuvinte, se închină de trei ori, aruncă pâne şi sare şi plécă apoi cu mäsaiul după ea la al doilea furnicar, apoi la al treilea şi la al patrulea.

După ce a finit şi aci ceremonia, se întórcé acasă încunjură grajdul de trei ori, şi se duce din nou la riū; aci aruncă mäsaiul, tot tras după ea, în apă, îl scóte iar, şi apoi plécă cu el către casă, unde intră de a dreptul la vacă, şi o lovesce cu mäsaiul ud pe spinare de trei ori, spală apoi ugerul vacii cu apă sfinţită de la Botezul Domnului, şi intră în casă strîngînd mäsaiul ud în mîni şi aruncându-l pe masă cu cuvintele:

—Aşà să fie de ađi înainte untul de la N. tot «*boş*»! Ajută Marie, Maica sfintă, ca de ađi înainte să nu mai aibă putere *Strigóicele* a duce laptele de la N. mea. Laptele să-í vină, cum vine apa pe riū. Amin. Aşà să fie, aşà!

Descântecul acesta se face Mercuria şi Vineria, dar în secret, adecă pe înserate.

Pe lângă acésta mai este datină a se pune séra târişe sub cerul liber, carí apoi se dau diminéşa vacii, dicîndu-se:

și de asupra uns cu gălbenuș de ou în forma cununei, adică gol la mijloc, și cât gura găleții, care se numesce *colacul oilor*. Unde nu este făină de grâu, se face o turtă de mălaiu și se pune de asupra pe găletă.

După ce s'aū pregătit acuma găletăresele cu toate cele de trebuință, daū de scire una alteia că pot plecā la stānā și, luānd gălețile pe cap, se întâlnesc toate la un loc anumit și dic: «Bună diminēța!» apoi își daū mānile spre semn de înfrățire și adaogā: «Aideți, surorilor, la oi, fie Dumneșeu cu ele și cu păcurarii noștri!» și așā se duc la strungā, ca să le mulgā la *mulșorea de la ampror*, adică cătrā 8—9 ore diminēța (1).

Păcurarii, cari păzesc oile, cum vād că găletăresele aū sosit la strungā cu felurite māncări alese și câte cu un colac mare și frumos pe gura găleții, întōrnā oile către strungā ca să le mulgā, și ajungēnd la găletărese le daū «bună diminēța» și poftesc noroc oilor (2).

Tot atunci vine și vātavul în fruntea turmei cu ramuri verđi în mână, pe cari le pune la ușa strungii și cari însămnā că și oile lui să fie vesele și plăcute ca verdēța (3).

După acēsta toți căți vreaū să mulgā oile, își spalā mānile în găleți, asemenea și găletăresele, apoi varsā apa peste oi, și pe urmă se udā păcurarii și găletăresele unii pe alții, și dic:

— Sā fie mana pentru oi ca și apa! Cum curățesce apa, așā să se curețe oile de toate spurcăciunile și făcēturile! (4)

(1) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în țiar. cit., p. 239.

(2) Idem, de eadem, p. 239; — și com. de d-l Ios. Olariu.

(3) Com. de d-l Ios. Olariu.

(4) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în țiar. cit., p. 239; — Aur. Iana. *Sân-Giorgiul*, publ. în *Familia*, an. XXVII, p. 411: «Femeile, și în deosebi fetele și nevestele frumos gătite în haine de sērbătōre, până ce gārđărița casei curățesce și rīndue casa, ele în cete se duc la *zācātōre* (locul unde se mulg oile), ca să mulgā oile. Bucuria păcurarului este nedescrisā, adevērata lui sērbătōre, căci în acēstā țī de peste an i se dā lui ocașiune de a fi cercetat de glōte împodobite și frumos gătite, în acēstā țī are norocirea de a glumi cu ele stropindu-le cu apă. În acēstā țī are el fericirea de a primi din mānile lor găletā frumos împodobitā cu flori, în deosebi legatā la mānușe cu buruenile descāntate: *urziță, leuștīn. aiū* (usturoiū), *salcā, pelin, scaete* și *areū* și un taler (ban de argint)

Când aŭ sfîrşit de ȓis de 12 orî, se întorc spre răsărit
şi ȓic:

Bogăţia câmpului,
Sporul avutului,
Rodul grăului,
Să mērgă, să trecă,
Grămadă să facă
În locul arătat,
Cu sulul însemnat,
Şi din loc în arie
Din arie în (grópă)
Şi de acî să-î fac *lăret*.

Că diminēţa m'am sculat
Şi la câmpuri am plecat,
Cu Maica Domnului m'am în-
[tâlnit
Şi de loc m'am spovedit,
Ca să ieaŭ
Şi să nu daŭ
Bogăţia câmpului,
Sporul avutului,
Rodul câmpului.

Sfîrşind aceste cuvinte, iar încep să fugă călare pe sul,
bătēndu-l cu biciul şi recitând cuvintele: «De la moş Ion la
mine!»

Iar când isprăvesc de ȓis de 12 orî, iar se opresc şi ȓic
versurile:

Bogăţia câmpului,
Sporul avutului,
Rodul grăului.

Ast-fel fac ele până de trei orî, băgând bine de sēmă să
nu greşescă, căci atunci nu mai are lēc.

După ce isprăvesc de vrăjit, es la capētul locului, îmbracă
sulul şi-l ascund în grăul lor, şi cu cea mai mare iuţelă fug
apoî acasă.

În acēstă cale însă trebuie să nu vorbescă cu nimenî.

Dacă aŭ împlinit tōte acestea fără să greşescă, atunci le
merge bine, adecă ieaŭ rodul grăului, iar de nu, în zadar
s'aŭ căsnit (1).

(1) D. Stănescu, *Obiceiuri pop. la sērbătōrea Sf. Gheorghe*, publ. în
ȓiar. cit., p. 90—91.

Când a ajuns găletăresele la strungă, a pus colacii și mâncările pe crénga cea mare, care s'a implântat în ușa strungii. Iar acum, după ce li s'a dat oilor sarea, își pun găletăresele gălețile în rînd în ușa strungii.

Vătavul își pune *clabeșul* jos pe erbă, își face cruce, ia un colac din créngă, îl înmóie cu trei părți în găléta ace-luia a cui e colacul, scóte cuțitul implântat în pămînt și taie trei bucățele de colac din locurile înmuiate în lapte și le aruncă în gălétă dîcînd:

— «Acestea le dăruesc!»—său: «aceste bucățele le jertfesc.»

Alții însă nu înmóie colacul, ci bágând vîrfurile cuțitului în spuma laptelui, udă colacul cu lapte în trei părți.

Când sunt mai mulți ortaci și s'a adus mai mulți colaci, vátavul ia pe rînd toți colacii și înmóie său udă și taie bucățelele în găléta fie-căruia.

Găletăresele își scot aceste bucățele, le duc acasă și le usucă, apoi le păstrează peste an și de câte ori se dă sare oilor, tot-deauna se pun câte-vă sfărîmături din aceste bucățele ca fărmeccătóarele și Halele să nu pótă stricá oilor.

Vátavul se postéză apoi în ușa strungii, stăpánul orî găletărăsa afară și între ei gălețile.

Vátavul ia colacul adus de găletărăsă și-l întinde peste găleți. Găletărăsa apucă de colac cu mîna dréptă și trăgînd amândoi de colac, unul dîce: *cuc!* iar cel-lalt rěspunde: *răscuc!* și, repețînd acestea de trei ori, frîng colacul așá ca să rěmîná în mîna dréptă a unuia o parte mai mare, și cui i se frînge mai mult, se crede că acelaia (pěcurarului orî stăpánului) îi place mai tare oile și are noroc de ele.

Dacă sunt mai mulți colaci, se trag toți colacii pe rînd, și la tragere se schimbă păcurarii cu stăpánii.

După acésta, fie-care gustă pușin din colac, gaigană și alte mâncări.

Bucățile de colac, ce și le-aú frînt păcurarii, sunt ale lor, cele-lalte însă ale găletăreselor, și dacă se află prunci la strungă, li se frînge și lor câte o bucățică de colac (1).

Înrégă procedura acésta cu frîngerea colacului, său mai bine

(1) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în dîiar cit., p. 239—240.

În cele mai multe părți din *Bucovina* însă, *focul viu* se face în următorul mod:

Se sflederese sau se scobesce o bortă mică în unul dintre usciorii uși grajdului. În depărtare cam de jumătate de metru de la usciorul bortit se îngropă în pământ o scândură, în care se află asemenea o bortă mică, ast-fel ca borta dintr'însa să vie în dreptul borții din uscior. Se ia apoi un *fusceu* tare, adică o bucată de lemn subțire și rotundă, ce-vă peste un metru de lungă, care se despică la un capăt în cruciș, și în despicătura căruia se pune o bucățică de iască. După acésta, băgându-se *fusceul* cu capătul cel despicat în borta usciorului, iar cu cel-lalt capăt în borta scândurii, se împrejură o singură dată pe la mijloc cu o funie, ast-fel ca capetele acesteia să spânzure în jos. Făcându-se și acésta, prinde unul de un capăt de funie, iar altul de cel-lalt capăt și apoi, postându-se față'n față, încep a trage de funie când într'o parte, când în alta așa, ca și când funia ar umbla pe scripeți și prin tragerea funiei a învîrti fusceul. Tragerea și învîrtirea acésta însă se face cu o iuțelă așa de mare, în cât că în scurt timp capetele fusceului, și mai ales cel despicat, înfierbîntându-se se aprind și încep a arde dimpreună cu iasca. Vădënd ceî ce aû învîrtit fusceul că ese fum și sciind prea bine că acuma iasca e aprinsă, scot de grabă fusceul din borțile, în cari a fost întărit, se duc repede cu dînsul în mijlocul ocolului său și în alt loc din apropierea grajdului, unde petrec vitele, scot iasca aprinsă din fusceu și o vîră într'o movilă de paie sau de ogrinji, care e anume spre acest scop făcută și căreia îi dau în chipul acesta foc ca să ardă. Movila de paie și gunoie însă trebuie să fie astfel potrivită ca, aprindëndu-se, măcar o parte din fumul ce ese dintr'însa să pótă ajunge și străbate în grajdul vitelor. După ce s'a aprins movila de paie, atât feciorii ce-aû făcut-o cât și băeții cari asistă la arderea ei, încep a sări peste dînsa, anume ca tot anul să fie ușorî. Tot atunci, punënd mai întăi posderie, dacă este, sau paie ude peste movilă, încep ei a fugări vitele și a le face ca și acestea să sară peste acest *foc viu*. Iar dacă focul e prea mare, atunci le fac să trecă numai prin fumul seû.

Afumarea acésta a vitelor, a ocolului și a grajdului cu

sémă *gaigană* (*caigană*), adecă ouă fripte în unsóre, saú fierte întregi și tari, carne afumată și cârnați de porc afumați saú lard fript pe jar.

Fiind tóte acestea gata, se pun și prânzesc cu toții, ședând pe érbă verde lângă olaltă, și dând unul altuia ce-aú adus de mâncare și bėuturá. Iar la fie-care mâncare și bėuturá dic:

— Să fie în sănėtatea oilor și a păcurarilor!

Și ast-fel se petrec glumind și cu bucurie.

Unii stăpáni fac în acéstá đi o petrecere mare cu ospėtare, musică și jocuri la strungă. Ceí mai mulți însă fac petrecere a doua đi, adecă în điuá de Sãn-Georgiú, la care invitá némuri și cunoscuți.

E de însemnat și aceea că toți, cari aú venit la strungă, trebuie să fie încálțați și imbrăcați ca și în đi de sėrbátóre, și păcurarii asemenea schimbați cu cămeși spelate.

După ce aú mâncat, bėut și s'aú petrecut, și anume către apunerea sórelui, păcurarii mână oile la strungă, unde le *afumă* saú, după cum se mai đice, le *petrec* și le *curățesc prin foc* (1).

Pe la 5—6 ore séra, mieii iar se aleg dintre oi, și oile se mână singure la pășune. și peste nópte se păzesc fórte bine.

Stăpánii și găletăresele saú găletărițele, luându-și nópte bună, plécá spre casá, iar păcurarii îi petrec o bucatá bună de loc, cãntând din fluer saú din cimpoiú, iar găletăresele din gurá.

A doua đi, adecă în điuá de *Sãn-Georgiú* diminéța, găletăresele iará vin pregătite cu mâncare și bėuturá.

Păcurarii, cum le vėd că vin, mână oile la strungă pentru *mulsórea de la ampror*.

Un păcurar tórná de astá datá apă ne începutá și pregătítá cu sare într'o gálétá și plécá înainteá oilor, rupend érbá și aruncând-o în gálétá și, rėsturnându-se înainteá oilor, đice:

— Cum s'a născut óia curatá și neatinsá, așa sė rėmână oile ferite de fărmeátóre și de *Hale!*

(1) Veđi despre acéstá datiná mai pe larg în cap.: *Focul viú*.

Acéastă curăţire sau purificare este considerată de către cei mai mulţi inşi ca biruinţa luminii şi a căldurii de primă-vară asupra întunericului şi frigului de érnă (1).

În *Banat*, unde curăţirea păcurarilor şi a turmelor ce le păstoresc aceştia este asemenea fórte usitată (2), se face ast-fel:

În 22 Aprilie de către séră, păcurarii mână oile la strungă ca să le afume.

Unii le afumă în strungă cu *untura de oi*, cu care le-au uns la uger şi în care se află următoarele plante: aiú (usturoiú), *arieú* (laptele câneluí), *boz*, *leuštén*, *pelin*, *scaiú* (scate mare) şi frunze de *salcie* cu *mâţişóre*; punënd jar într'o ólá şi aruncând câte o bombă de untură pe jar, pórtă óla pe lângă ugerile oilor.

Afumarea acésta se face de aceea, pentru că trecënd oile preste vre-o vale sau riurel, să nu-şi pérdă laptele pe la apele, pe unde se fac fărmeacătoriile şi umblă *Halele*, de órece fumul din plantele amestecate în untură are putere de a opri fărmeacătoarele şi de a alungá *Halele* cu mirosul lui. De aceea, ajungënd păcurarii în acéastă ói la vre-o apă curgătoare sau la vre-un isvor, încunjurá apa şi mână oile în sus pe dél.

Alţii afumă şi-şi curăţesc oile ast-fel:

Păcurarii *păzitorí* se desbracă de tot, pun foc într'o ólá şi aşchií de la 9 cruci de *morminte* părăsite, adecă la cari nu mai merge nimení în *Joia-mare* ca să afume *mormintele*, şi cu óla fumegătoare ocolesc de trei orí oile.

Păcurarii *păzitorí*, îmbrăcaţi, aţiţă cu *eşchiile* (aşchiile) de la noué cruci părăsite doué focuri, unul ardënd de o parte altul de alta, şi mână, adecă *petrec oile* de trei orí printre acele doué focuri mari, din tot ce s'a putut strînge de pe lângă strungă, şi apoi păcurarii mergënd după oi, când ajung la focuri, ímplântá *báta* păstoréscá în foc, şi

(1) G. Popa, *Datine strămoşesci*, publ. în *Albina*, an. I, Bucuresci 1898, Nr. 37, p. 1.156—1.157.

(2) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 22: «Curăţirea vitelor, oilor şi a păcurarilor prin foc şi apă (lustratio per ignem et aquam).»

rezemați pe ea fac o săritură până din colo de foc, câte de trei ori.

Acéastă *petrecere* a oilor printre focuri e în contra *Strigoilor*, cari atunci își arată puterea, când oile mor, fără ca să fi știut că-s bolnave, și dacă oile sunt *petrecute*, se curățesc și nu se prinde răul de ele (1).

VI.

ALESUL.

Alesul e o sărbătoare a păcurarilor sau ciobanilor români, care se serbeză tot-deauna în ajunul *Sântului George*, adecă în 22 Aprilie calend. vechiū, cu *pregătire* în 21 și *încheiere* în 23 Aprilie, adecă în ziua de *Sân-Georgiū*.

Alesul e timpul, când poporul ese afară la câmp și începe viața păstorală; când se fac *strungile* și colibe pentru anul curgător. În înțeles strins, *Alesul* e începutul economiei cu oile, întâia mulsore a acestora, întâiul *ales* al *mieilor* de la oi și al ieșilor de la capre, și sărbătorea de la acest *ales* — *odârnire* sau *înțarcare* — și-a căpătat numele (2).

În 21 Aprilie se înțeleg *oierii*, adecă stăpânii de oi, câte 2—5 inși, cari vreau să se însoțescă cu turmele și înțelegându-se, fie-care însoțesce oile sale, câte 20—50 sau 100, într'o turmă comună.

În 21 Aprilie se aleg sau se tocimesc și păcurarii pe timpul de la *Ales* și până la *Sâm-Medru*, adecă până la 26 Octombrie st. v. Și tot în acéastă zi se alege și locul, unde are să se facă *strunga* și *stâna* și, înțelegându-se, unii păcurari

(1) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în *Familia*, an. IX, Pesta 1873, p. 238 și 240—241.

(2) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în *Familia*, an. IX, Buda-Pesta 1873, p. 237; — Sofron Liuba și Aur. Iana, *Topografia satului și hotarului Maidan*, p. 108—109.

mână oile la pășune, iară alții aduc pari și nuele pentru facerea strungii și a colibeii.

Stăpâna turmei, iar dacă oile sunt ale mai multora, atunci stăpânele acestora, fac în 21 Aprilie după amiazi *unsórea* sau *untura de oi*, pe dosul scaunului său pe o scândură curată și, învălind-o într'un petic de pânză, o trimet păcurarilor ca s'o aibă pe la apunerea sórelui, pentru că atunci pornesc *fărmeacătoarele* ca să ieă laptele de la oile neunse, și tot în această séră începe și puterea *Halelor* și a tuturor relelor asupra oilor.

Unsórea acésta se face din mai multe obiecte adunate în decursul anului trecut, și anume: din untură de porc negru, tăiat în ȕiua *Sfintului Ignat*, 20 Decemvrie (1), și străjuit peste nópte până la cântarea cocoșului, fiind-că acésta untură e cea mai bună (2); untura e de lângă inimă, netopită, și sărându-se se învelesce cu marginile în năuntru, se légă în cruciș și se afumă pe coș; mai departe se face din nisce plante rupte séra înainte de *Tudorusale* — a 25-a ȕi între Pasci și *Rusali* — uscate și sfărmate mărunț și amestecate cu tãmăie și untură de porc.

Plantele pentru unsóre sunt: *aiu* (usturoi), *areu* sau *arieu* (laptele cânelui), *boz*, *leuștén*, *pelin*, *scaiu* (scaete mare), *urzi* și frunze de *salcie* sau *salcã* cu *mãfe* (3).

Unele din aceste plante se crede că au însușiri bune, și pentru acésta, prin uns, oile să fie sporitoare, să aibă mult lapte, să-l țină și să fie sănătoșe; alte plante au putere mare de a depãrtã *Halele* și tóte relele de la turmã și a o pãzi (4).

(1) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în ȕiar cit., p. 238.

(2) Com. de d-l Ios. Olariu.

(3) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în ȕiar. cit., p. 238; Sofr. Liuba și Aur. Iana, op. cit., p. 109.

(4) Plantele cu însușiri bune sunt: *Salcia*, care se prinde și creșce ușor și care are ramuri multe, așa ca oile să concépã ușor și să aibă mulți miei; — *scaiu*, numit și *turcos*, care e încins cu brâu de apă, adecã la noduri, la închieturile frunzelor conține picãturi de rouã și de plóie, și creșce ori în ce pãmînt slab, anume ca oile să ținã așa ume-ȕelã de manã, și să aibã lapte din ori și ce pășune; — *leuștén*, care e plantã rêsãritã în urma lucéfêrului, fãcut din feciorul *Leuștén* (Veȕi povestea:

de aprópe, căci ei nici după mórtea lor nu vor ca să aibă cine-vă parte dintr'însele.

Și ca nimeni să nu le pótă desgropă și luà, când le îngropă, le închină *Diavolului*, prea bine sciind că acesta nu va lăsa pe nimeni ca să se apropie de dînsele și să le fure.

Și într'adevăr că nemijlocit după ce s'a dat în paza *Necuratului*, acesta îndată le și ia sub scutul său, și de acolo înainte numai el singur are trébă cu dînsele, apărându-le în tóte chipurile contra celor ce se încumetă a se apropia de dînsele cu scop ca să le desgropă și să le ieà (1).

De aicia vine apoi că tóte comorile acestea sunt *necurate*, pentru că *Necuratul* și-a pus codița pe ele.

Tóte comorile îngropate ard spre ȕilele cele mari, mai ales însă spre *Sf. Vasile, Pasci, Sân-Georgiũ, Ispas* sau *Înălțarea Domnului* și spre *Duminica mare* (2).

Unii însă spun că ele ar arde Joi nóptea din sêptemânare mare (3).

Deci atât comorile cele *curate* cât și cele *necurate* se cunosc, atât de pe timpul când ard, cât și de pe para cu care ard.

Comorile ce ard de la amiazi și până la mieȕul noptii sunt *necurate*. Iar comorile ce ard după mieȕul noptii, și anume după ce au cântat cocoșii de mieȕul noptii, și până la amiazi, acelea sunt *curate* (4), căci se scie că după *cântători*, adecă

(1) După spusa Rom. din *Bucovina*, com. Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petru Prelipcean;—a celor din *Banat*, com. Secaș, com. de d-l Valentin Dioniu: «Se crede că *Spiritele necurate* zac pe comóră și nu se depártéză de acolo până la mieȕul noptii.»

(2) După spusa Rom. din Boian și Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Se ȕiee că în nóptea spre *Pasci* ard comorile»; — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de P. Prelipcean: «Banii cei îngropați se vèd arȕend la *Sf. Vasile, la Pasci, la Sân-Georgiũ* și la *Înălțarea Domnului*»; — a celor din Paucenesci, în *Transilvania*, după Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «În ȕiua de *Sân-Georgiũ* jócă toți banii cei buni; cei curați, atunci se pot mai ușor află»; — G. I. Pitiș, *Comori*, publ. în *Revista nouă*, an. I, Bucuresti 1888, p. 434 și 435.

(3) Cred. Rom. din *Banat*, com. Secaș, com. de d-l Val. Dioniu.

(4) Cred. Rom. din Boian și Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean; — a celor din Băeșesci, com. de V. Lucan: «*Banii curați* ard după ce cântă cocoșul de mieȕul noptii, iar cei *necurați* înainte de cântarea cocoșu-

le păzesc totă nóptea stând în picior, buciomând din buciume și cântând din gură sau din fluer (1).

În 22 Aprilie, păcurarul cel mai mare (după numărul oilor sale) sau cel mai bătrân, numit *vataș* (*vataș*, *vataș*), aduce des-diminéță ramuri verđi de salcie sau de fag și rug, și le pune la ușă și pe gardurile strungii, iar la ușă rupe ramurile ei, așa ca pe créngă să se pótă pune câte ce-vă să stea, spre ex., straițe (2).

Tot atunci sau chiar și mai des-diminéță merg și păcurarii cu oile la pășune și nu se întorc cu ele la strungă până ce n'aũ venit *găletărițele* sau *găletăresele*, adecă stăpânele turmei, de acasă ca să le mulgă.

Iar alți păcurari se duc cu mieii la pășune, de unde nu vin cu ei până ce nu sunt găletăresele gata cu mulgerea oilor (3).

Cam în același timp, când es păcurarii cu oile și cu mieii la pășune, se scólă și *găletăresele* și pregătesc gălețile mēnite pentru mulgerea oilor, precum și de mâncare și bētură pentru păcurari.

Gălețile le pregătesc ast-fel: tórnă apă curgétóre, adecă din riũ, într'insele, și dacă nu este apă de riũ, apoi apă neincepută din fântână, smulg puțină érbă verde și o aruncă pe apa din gălétă, și așa se spală apoi curat. După ce le-aũ spelat, légă de fie-care gălétă fire de salcie, ocolindu-le ca și cu o cunună subțire, care rămāne apoi pe gălétă până se perde. La urechia dréptă a găleții légă un *chituș* din plantele ce se întrebuintéză la untura de oi și de chituș un ban de argint găurit, iar sub urechia găleții lipesc puțină untură de oi. Chitușul rămāne la gălétă până a treia ȓi, adecă până după Sān-Giorgiũ, și atunci, aruncāndu-l într'o fântână, ȓic:

— Așā să isvorască laptele în pulpa oiĩ, ca apa în fântână!

Tot atunci, adecă în ȓiua de *Ales*, fac găletăresele încā și câte un colac mare de grāũ curat numai cu apă și cu sare,

(1) Veđi despre acēsta mai pe larg în cap.: *Sān-Giorgiul vacilor*.

(2) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în ȓiar cit., p. 239.

(3) Com. de d-l Ios. Olariũ.

desgrópe, ci numai acelora, cari sunt buní înaintea lui Dumneđeú (1).

Cele *curate*, tocmai pentru că-s curate, fie-care, dacă e bun la Dumneđeú, póte fără frică și cutremur, numai dacă și-a însemnat locul, să mérgă la dínsele și să le desgrópe, fără să i se întimple ce-và.

Nu tot așa însă se póte face și cu cele *necurate*, căci acestea, fiind de regulă menite Dracului, Dracul, îndată cum s'aú îngropat își și pune codița pe dínsele, și apoi om trebuie să fie acela, nu ce-và, care se încumetă și póte să le desgrópe și să le scóttă din ghiarele sale.

Dar nu numai singur *Dracul*, căruia i s'aú menit, e acela, care apără comorile și nu lasă pe nimeni ca să le desgrópe, ci și *Știma banilor*, care, ca și Necuratul, se preface în mai multe chipurí, în cât nici nu te taie prin cap, precum: în *câne, mână, cocoș, găină, némț*, până chiar în frunză, care sbórá suflată de vînt.

Dracul sau *Știma*, cum vede că se apropie vre-un om de comóra, ce o păzesce, cu scop ca să o desgrópe, o trage cu căldarea, cu óla sau ulcica, în care e îngropată, în fundul pămîntului, ca să nu póttă da de dínsa saú, prefăcându-se în chipurile arătate mai sus, îl bagă în tóte bólele și-l alungă în tóte părțile, lovindu-l peste cap, peste gură, etc., ast-fel că-í trece tot dorul de a o săpà (2).

Așa se đice că o sémă de ómení, cari aú vėđut comorí arđénd și s'aú dus ca să le desgrópe, *Necuratul*, duce-s'ar pe pustii, í-a purtat tóttă nóptea în tóte părțile, iar diminéța tot în acel loc aú ajuns de unde s'aú pornit. Altora le-a luat câte o mână saú câte un picior, ast-fel că n'aú mai putut cu ele nimic lucrà (3).

Cu tóte acestea însă că *Comorile* sunt fórte greú de desgropat și de luat, totuși, fiind banul fórte lacom, nu unul și nu odată își cėrcă norocul.

Însă cei ce voesc să vadă *Comorile* arđénd, trebuie să stea și să vegheze tóttă nóptea spre đilele cele mari cu o luminare

(1) După spusa Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuța.

(2) După spusa Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Prelipcean.

(3) După spusa Rom. din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiú

Unele găletărese aduc și apă *pregătită*, adecă apă descântată, și cu apa acésta se stropesc apoi oile și păcurarii în contra *diochiatului*.

După ce s'aũ udat, păcurarul cel mai bătrân unge cei doi stâlpi din ușa strungii, pe unde trec oile, altul împlântă cuțitul în pământ în ușa strungii și ȃice:

— Așã sã steã laptele la oi, neluat de nimeni!

După acestea, vătavul aruncã un ban de argint în fundul găleții, începe a mulge în găletã, și descântã:

— Când va mai puté luã fãrmecãtorea *smaga* și puterea de la banul acesta, atunci și nici atunci sã nu pótã luã laptele și puterea de la oile mele!

Dacã turma e a mai multora, atunci și alți păcurari și găletărese mulg tóte oile și de tot, și cariĩ nu mulg staũ cu ramurĩ verđi de salcie sau de rug și de spinĩ în mână și inapoia oilor nemulse.

Dupã muls, fie-care óie se unge la pulpã cu unturã de oi, dar nu se unge peste tótã pulpa, ci păcurariul, muind ușor degetul în untura de oi, trage odatã cu degetul uns peste pulpã.

Sfirșindu-se oile de muls, li se dã sare măcinatã și amestecatã cu țãrițe sau fãinã de cucuruz atãta, cãt fie-care óie barem odatã sã-și bage gura în țãrițe (1).

Ceea-ce rãmãne din acéstã sare, numitã *sarea oilor*, se dã mieilor, anume ca sã nu capete bólã.

cu códã, iar în o cãrpsórã bine legatã *unsórea* gãtitã de gãzdãrița casei la *Todorosale* (24 ȃile înainte de Rusalii) constatãtore din buruenile sus amintite, afarã de *areũ*, dar adaogãndu-se puținã unsóre de porc. Pãcurarul iea de la găletã banul și de bucurie stropesce pe *gãletãrița* cu apă din găletã. Adunã apoi tóte oile în strungã, aruncã apă din găleți peste ele cu un strigãt de: «sã deã Dumneđeũ noroc!» apoi începe la ușa strungii a le mulge și în fine sã tragã colacul, care colac asemenea este împodobit cu florĩ și fãcut din fãinã de grãũ bine cernutã, și din care apoi se împarte și găletãrițelor (glótele ce aũ venit cu gălețile) câte o bucatã; — Sofr. Liuba și Aur. Iana, *Topografia satului și hotarului Maidan*, p. 109.

(1) În ajunul Crãciunului, stãpãnul de oi pune un bruşiũ mare de sare, invãlit bine, sub pragul casei, pe unde se umblã. În ȃiua de *Ales*, scoțẽndu-se și mãcinãndu-se, se amestecã cu țãrițe și se dã apoi oilor de mãncare.

Când a ajuns găletăresele la strungă, a pus colacii și mâncările pe crénga cea mare, care s'a implântat în ușa strungii. Iar acum, după ce li s'a dat oilor sarea, își pun găletăresele gălețile în rînd în ușa strungii.

Vătavul își pune *clabețul* jos pe érbă, își face cruce, iea un colac din créngă, îl immóie cu trei părți în găléta aceuia a cui e colacul, scóte cuțitul implântat în pămînt și taie trei bucățele de colac din locurile immuiate în lapte și le aruncă în gălétă dicénd:

— «Acestea le dăruesc!»—său: «aceste bucățele le jertfesc.»

Alții însă nu immóie colacul, ci băgând vírful cuțitului în spuma laptelui, udă colacul cu lapte în trei părți.

Când sunt mai mulți ortaci și s'a adus mai mulți colaci, vátavul iea pe rînd toți colacii și immóie său udă și taie bucățelele în găléta fie-cáruia.

Găletăresele își scot aceste bucățele, le duc acasă și le usucă, apoi le păstrează peste an și de câte ori se dă sare oilor, tot-deauna se pun câte-vă sfárimături din aceste bucățele ca fármecátóarele și Halele să nu póta stricá oilor.

Vátavul se postézá apoi în ușa strungii, stápanul ori găletáresa afară și între ei gălețile.

Vátavul iea colacul adus de găletáresa și-l întinde peste găleți. Găletáresa apucă de colac cu máná dréptă și trá-génd amándoí de colac, unul díce: *cuc!* iar cel-lalt rěspunde: *răscuc!* și, repeșind acestea de trei ori, frîng colacul așa ca să rěmáná în máná dréptă a unuia o parte mai mare, și cui i se frînge mai mult, se crede că aceluia (păcurarului ori stápanului) îi place mai tare oile și are noroc de ele.

Dacă sunt mai mulți colaci, se trag toți colacii pe rînd, și la tragere se schimbă păcurarii cu stápanii.

După acésta, fie-care gustă puțin din colac, gaigană și alte mâncări.

Bucățile de colac, ce și le-aú frînt păcurarii, sunt ale lor, cele-lalte însă ale găletáreselor, și dacă se află prunci la strungă, li se frînge și lor câte o bucățică de colac (1).

Íntrégă procedura acésta cu frîngerea colacului, său mai bine

(1) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în díar cit., p. 239—240.

și a colacilor, se numește *răscucuirea oilor* și se face anume ca acestea să nu-și pierdă laptele (1).

Fiind gata cu ruperea colacilor și cu *răscucuitul oilor*, se slobod mieii la mamele lor, cari vin alergând și sbierând cât pot, iar când se apropie de oi, vătavul aruncă înaintea lor un cuțit dicând:

— Să fie mieii aceștia așa de sănătoși ca fierul, și numai de voie și de cuțit să piéră! (2)

După ce s'aũ slobodit mieii la oi, îi lasă să pască împreună cu acestea până după amiazi, cam către cincî ore, când iară se aleg.

Făcându-se și acésta, se adună laptele din tóte gălețile într'o căldare, se pune la fiert, se face dintr'insul întâiul *caș*, și se taie în bucățele mărunte. Se adună apoi din nou laptele din tóte gălețile în căldare, și când fierbe se aruncă în ea bucățele de caș, și după ce a fiert, îl scóte sub numirea de *balmaș* sau *balmaj* (3) și îl pun pe șuba unui păcurar, ca să se rēcescă și stórcă.

Dacă *Alesul* cade într'o zi de post. trebuie cu toții să postescă, și mănâncă de regulă *pasulă* și pesce sărat cu mălaiu. Dacă e zi de fruct, găletăresele aduc de acasă mîncări, mai cu

(1) Com de d-l. Dim. Recean, inv. în Ciudanovăț: «In acest mod se *răscucădesc* (răs-cuc) oile ca să nu pierdă laptele. Se crede că *cucul* are putere asupra oilor, cari aũ fétat, când a cântat el, și póte luà laptele de la acele oi»;- com. de d-l Ios. Olariu: «Petrecându-se acuma tóte oile pe strungă, când s'a gátat cu mulsórea lor, vátavul păcurarilor iea pe rînd colacii tuturor găletărițelor, ung fie-care colac pe margine în trei locuri cu lapte din gălétá proprie, de unde scóte apoi câte o feliuță din cója colacului, pe care i-o pune în gălétá, ca s'o deà în sarea oilor. După ce a gátit cu tăierea bucățelelor din toți colacii, câți-và păcurari, chiar și din găletărițe, merg în strungă, iar vátavul și alți păcurari rămân afară de strungă. Acum vátavul cu cei-lalți păcurari se pun în ușa strungii, de unde iea pe rînd toți colacii, îi întinde pe ușa la păcurarii din strungă și strigă: *cuc*, iar cei din strungă rěspund: *răscuc*. de trei ori. La urmă trag toți, cum pot, de se rupe colacul în mai multe părți. *Răscucuirea oilor* se face în credință, că oile fétate, după ce a venit *cucul*, nu pot avé laptele lor natural, din causă că după venirea *cucului* fărmeatórele pot să farmece oile mai ușor.»

(2) Com. de d-l Ios. Olariu.

(3) În Bucovina se numește *balmoș* sau *balmuș* și se face cu totul alt-fel.

sémă *gaigană* (*caigană*), adecă ouă fripte în unsóre, sau fierte întregi și tari, carne afumată și cârnați de porc afumați sau lard fript pe jar.

Fiind toate acestea gata, se pun și prânzesc cu toții, ședând pe érbă verde lângă olaltă, și dând unul altuia ce-aũ adus de mâncare și bătură. Iar la fie-care mâncare și bătură ȓic:

— Să fie în sănătatea oilor și a păcurarilor!

Și ast-fel se petrec glumind și cu bucurie.

Unii stăpâni fac în acéstă ȓi o petrecere mare cu ospétare, musică și jocuri la strungă. Cei mai mulți însă fac petrecere a doua ȓi, adecă în ȓiua de Sãn-Georgiũ, la care invită nemurii și cunoscuți.

E de însemnat și aceea că toți, cari aũ venit la strungă, trebuie să fie încălțați și îmbrăcați ca și în ȓi de sêrbătóre, și păcurarii asemenea schimbați cu cămeși spélate.

După ce aũ mâncat, bêt și s'aũ petrecut, și anume către apunerea sórelui, păcurarii mână oile la strungă, unde le *afumă* sau, după cum se mai ȓice, le *petrec* și *le curățesc prin foc* (1).

Pe la 5—6 ore séra, mieii iar se aleg dintre oi, și oile se mână singure la pășune. și peste nópte se păzesc fórte bine.

Stăpânii și găletăresele sau găletărițele, luându-și nópte bună, plécă spre casă, iar păcurarii îi petrec o bucată bună de loc, cântând din fluer sau din cimpoiũ, iar găletăresele din gură.

A doua ȓi, adecă în ȓiua de *Sãn-Georgiũ* diminéța, găletăresele iară vin pregătite cu mâncare și bătură.

Păcurarii, cum le vèd că vin, mână oile la strungă pentru *mulsórea de la ampror*.

Un păcurar tórna de astă dată apă ne începută și pregătită cu sare într'o gălétă și plécă înaintea oilor, rupënd érbă și aruncând-o în gălétă și, rêtturnându-se înaintea oilor, ȓice:

— Cum s'a născut óia curată și neatinsă, așa sê rămână oile ferite de fărmechtóre și de *Hale!*

(1) Veđi despre acéstă datină mai pe larg în cap.: *Focul viũ*.

După acésta se bagă oile în strungă, unde se începe mul-sórea și ungerea, ca și în ȕiua premergétóre la ales.

Gătindu-se cu mulsul, un păcurar mână mieii către strungă ca să sugă la oi.

Vátavul, saú cel ce a păzit oile, pășesce înaintea turmei de miei și, aruncând un cuțit înaintea lor, ȕice:

— Numai de cuțit să periți!

Iar cei-lalți rěspund:

— Cuțitul să le fie mórtea!

Cel ce a aruncat cuțitul, slobóde acuma un pistol cu plumbi asupra mieilor, ca să nemeréscă unul, iar cei-lalți descarcă mai multe pistóle în aer și *hurezéză* ca să fugă relele de la turmă.

Vátavul, împușcând mielul, ȕice:

— Numai atáta rěu să vi se întimple între oi!

— Slobóindu-se mieii la oi, se bagă împreună în strungă, apoi se stropesce strunga, turma, păcurarii și găletăresele cu apă pregătítă, adecă descántatá, și se afumă turma în strungă cu untură de oi și cu tămáie.

De la îmbinarea acésta până la Rusalii, mieii rěmán îmbinați cu oile, și atunci se opresc de la supt.

Din ȕiua acésta, adecă din ȕiua de Sân-Georgiú și până la oprire, găletăresele merg mai în tótă ȕiua la strungă, ca să mulgă oile *la ampror*.

Mielul, care s'a împușcat cu puțin mai nainte de acésta — căci de tăiat nu e bine să se taie — se pregătesce de prânz și de regulă se frige întreg, tras printr'un bėț, și când e gata, găletăresele aștern mánćările și bėuturile.

Toți se așéză pe érbă verde în rótă, și păcurarii prânzesc cu stăpânii la olaltă. Cei cu turme mai mari chémă și némuri și cunoscuți. Se închină în sănétatea oilor, ca să scape de lupi, de *Strigoï*, *Hale*, fármecátóre și de gálbéză, și în sănétatea păcurarilor și a stăpánilor.

După amiađi urméză petrecere cu musică și jocuri.

Păcurarii adecă încep a cântá doine, hore și balade și apoi a ȕice, care în ce scie, anume în *fluerá*, *flueroniú*, *surlá*, *cimpoiú* și *cavale*, cari sunt instrumentele de musică ale păcurarilor románi.

Pe urmă încep jocul (saltul) cu *cálcenii*, și jócă, după

cum se dice *călucenesce*, un joc deosebit al păcurarilor, și pentru ziua de ađi în acest mod :

Păcurarii se pun cu toții în șir drept, se apucă unii de alții cu mâinile peste umeri și, când păcurarul musicant stând înaintea lor începe a cânta, toți de odată încep a juca cu piciorul drept înainte, făcând figuri cu el, sărind și pășind spre musicant.

Acesta stă cu fața către ei, îi îmbărbătează prin tact cu piciorul și mișcarea instrumentului de musică și de odată, dând un semn prin musică, toți jucătorii se retrag îndărăt, jucând mai încet și urmărindu-și musicantul cu o musică mai lină.

Musicantul reîncepe cu însuflețire, jucătorii saltă de nou, dar cu piciorul stâng înainte, și apoi se retrag. Pornind a treia óra, jocă mărunt cu amândouă picióarele, în asemenea mod se duc după musicant și reîntorcându-se se încheie jocul (1).

După acesta se jocă și alte jocuri îndatinate la toate ocaziunile.

În joc intră stăpânii și cunoscuții, și după ce s'a început jocul numai prin bărbați, p. e. la horă, intră și găletăresele în joc, între acei bărbați unde voiesc ele.

Așa se petrece până séra (2).

Pe la înserate, păcurarii scot oile și mieii din strungă și mână turma la pășune; iar stăpânii, óspeții și găletăresele, lăsând sănătate și nópte bună la păcurarii, se duc acasă cântând și urezând până în sat (3).

Ca încheiere mai amintesc încă și aceea, că *Alesul* se serbeză în aceleași zile și de către Români din *Bucovina* și cei din *Transilvania* și, cu puține abateri, mai tot așa ca și la Români din *Banat* (4).

(1) Jocul acesta, după cum rezultă din descrierea lui, nu e alta decât *Arcanul* sau *Arcanaua* Românilor din *Bucovina*.

(2) Așa se petrec și la *Nunta berbecilor*, în părțile Almașului *Nunta oilor*, care e asemenea o sərbătóre păstoréscă și care se ține tómna într'un timp nehotărît.

(3) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în țiar cit., p. 240—242.

(4) Dat. Rom. din *Bucovina*, com. Gura-Sadovei, com. de Leon

VII.

COMORILE.

Sub cuv. *Comóră* pl. *comori* se înțelege un număr considerabil de lucruri prețioase, făcute din aur și argint și adunate la un loc, însă mai cu seamă o cantitate mare de bani îngropați în pământ.

Comorile din urmă, căci numai despre acestea ne-am propus să vorbim în șirele ce urmază, sunt, după credința și spusa poporului român de pretutindenți, de două feluri și anume: *curate* și *necurate*.

Curate sunt acelea, ce s'au îngropat cu scop bun, adecă ca să le pótă află și desgropă nu numai cel ce le-a îngropat, ci și alți ómeni.

Necurate însă sunt acelea, ce s'au îngropat cu scop rău, adecă ca, afară de cel ce le-a îngropat, nimeni altul să nu le pótă desgropă.

Comorile curate sunt de regulă îngropate, de témă ca să nu vie și să le răpescă dușmanii sau hoții. Pe când din contră cele *necurate* sunt de regulă îngropate de către ómeni sgârțiți, iubitori de argint, cari mai bine și-ar da vieța decăt să vadă că banii lor au cădut pe mâni streine. Drept aceea ei le îngropă, nu numai de frica dușmanilor și a hoților, ci de frica orí și cuí, chiar și a némurilor celor mai

Latiș: «În ziua de *Sf. George* se mulg oile pentru prima dată în anul curgător. Acésta se face în următorul mod: séra spre *Sf. George* se aleg mieii și diminéța oile se mulg prin strungă. Acésta se face creșend că, dacă se face în modul acesta, atunci daú oile mult lapte în decursul anului»; — a celor din Cándreni, com. de Petea Ursul, fost. cant. bis.; «Din ziua de *Sf. George* începem a alege mieii mai întâiu până la *prânz*, și acésta se chémă *Improorarea oilor*. Acésta duréză o săptămână, până se dedaú mieii cu rábdarea de a sugé. Apói se începe a-i alege până la *amiađa-đi*, care alegere duréză până în 27 Maiú, adecă până în ajunul *Duminiceii marii* sau *Rusalii*. În acéstă ți se aleg apói mieii de tot și nu se daú mai mult să sugă. Tot în 27 Maiú se adună tóte oile la un loc, câte au să fie la acea stână, căci în 29 Maiú se *mășórdă*, iar din 27—29 se face cașul pentru sarea câtă trebuie pentru tótă vara la oi, și în 29 Maiú se dá una majă de caș pe una de sare»; — W. Schmidt, op. cit., p. 11

de aprópe, căci ei nici după mórtea lor nu vor ca să aibă cine-vă parte dintr'insele.

Și ca nimeni să nu le pótă desgropă și luà, când le îngrópă, le închină *Diavolului*, prea bine știind că acesta nu va lăsa pe nimeni ca să se apropie de dânsele și să le fure.

Și într'adevăr că nemijlocit după ce s'a dat în paza *Necuratului*, acesta îndată le și ia sub scutul său, și de acolo înainte numai el singur are trebă cu dânsele, apărându-le în toate chipurile contra celor ce se încumetă a se apropia de dânsele cu scop ca să le desgrópe și să le ieà (1).

De aicia vine apoi că toate comorile acestea sunt *necurate*, pentru că *Necuratul* și-a pus codița pe ele.

Toate comorile îngropate ard spre zilele cele mari, mai ales însă spre *Sf. Vasile, Paști, Sân-Georgiu, Ispas* sau *Înălțarea Domnului* și spre *Duminica mare* (2).

Unii însă spun că ele ar arde Joi nóptea din săptămâna mare (3).

Deci atât comorile cele *curate* cât și cele *necurate* se cunosc, atât de pe timpul când ard, cât și de pe para cu care ard.

Comorile ce ard de la amiazi și până la miezul nopții sunt *necurate*. Iar comorile ce ard după miezul nopții, și anume după ce au cântat cocoșii de miezul nopții, și până la amiazi, acelea sunt *curate* (4), căci se știe că după *cântător*, adecă

(1) După spusa Rom. din *Bucovina*, com. Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petru Prelipcean;—a celor din *Banat*, com. Secaș, com. de d-l Valentin Dioniu: «Se crede că *Spiritele necurate* zac pe comóră și nu se depărtază de acolo până la miezul nopții.»

(2) După spusa Rom. din Boian și Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean;—a celor din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul: «Se dice că în nóptea spre *Paști* ard comorile»;—a celor din Horodnicul-de-jos com. de P. Prelipcean: «Bani cei îngropați se ved arđend la *Sf. Vasile, la Paști, la Sân-Georgiu* și la *Înălțarea Domnului*»;—a celor din Paucenesci, în *Transilvania*, după Ms. d-lui I. Pop-Reteganel: «În ziua de *Sân-Georgiu* jócă toți banii cei buni; cei curați, atunci se pot mai ușor află»;—G. I. Pitiș, *Comori*, publ. în *Revista nouă*, an. I, București 1888, p. 434 și 435.

(3) Cred. Rom. din *Banat*, com. Secaș, com. de d-l Val. Dioniu.

(4) Cred. Rom. din Boian și Pătrăuț, com. de d-l Vas. Turturean;—a celor din Băeșesci, com. de V. Lucan: «*Banii curați* ard după ce cântă cocoșul de miezul nopții, iar cei necurați înainte de cântarea cocoșu-

după ce au cântat cocoșii de a doua oră, toate duhurile cele necurate se fac nevădute (1).

Para comorilor sau mai bine zis a banilor celor *curați* e *albăstrie*, iar a celor *necurați* e cam *albie* sau *gâlbie* (2).

Banii ce ard cu pară sau flacăra albie sunt de *argint*, iar cei ce ard cu pară gâlbie sunt de *aur* (3).

Flacăra, care arată locul unde ard banii, se urcă atât de sus în aer, cât de adânc e îngropată în pământ comora ascunsă (4).

Însă flacăra sau para acésta nu e de loc ferbinte, de aceea nimic nu se poate aprinde de la dînsa, ba nici măcar ométul, dacă e érnă, când ard banii, nu se topesce (5).

Am spus mai sus că comorile ard de regulă în ajunul său în *diminéța* zilelor celor mari. Însă ele nu ard în fie-care an, ci tot numai după șapte ani (6).

Orî și căruî om e dat de la Dumneđeșu să vadă comori sau bani arđend. (7) Nu-î e însă fie-căruia dat ca să le și

lui; — a celor din Părtescii-de-jos, com. de C. Andronic: «În Sâmbăta Pascilor stau ómenii pe délurile cele mai înalte lângă foc și acolo păzesc ei peste nópte că pôte vor vedé unde-vă arđend bani, însă numai acei bani sunt *bunî*, cari ard după mieđu noptii către Pascal; — a celor din Băeșesci, com. de I. Pohóța: «Acei bani, cari ard înainte de mieđu noptii, sunt *necurați*, iar acei cari ard după mieđu noptii sunt *curați*; — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Prelipcean: «Dacă ard banii înainte de Sf. Vasile sau în Sâmbăta Pascilor séra, sau spre Sf. George, orî alte sêrbători mari, nu-s buni, is *necurați*, iar dacă ard ei în zori de ți a sfinților numiți sau a altor sêrbători mari, să scii că-s buni și poți merge fără sfielă și frică sau tremur, căci îi vei luă, numai dacă vor fi să fie ai tîi.»

(1) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Prelipcean: «Comorile ce se vêd arđend de la mieđu noptii în jos nu sunt menite nici *Dracului* nici altor *duhuri necurate* și de aceea le pôte sâpă cel ce le vede, căci se scie că după ce cântă cocoșii de a doua oră, toate duhurile cele necurate dispar. Comorile însă cari ard de la amiađu și până la mieđu noptii nu le pôte sâpă nimeni, căci acelea sunt menite duhurilor celor necurate și acelea nu te lasă a le desgropă.»

(2) Com. de d-l P. Prelipcean.

(3) Com. de d-l Vas. Turturean.

(4) După spusa Rom. din Băeșesci, com. de V. Lucan.

(5) Com. de d-l V. Turturean.

(6) După spusa Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóța.

(7) După spusa Rom. din Băeșesci, com. de V. Lucan.

desgrópe, ci numai acelora, carí sunt buní înaintea lui Dumneđeu (1).

Cele *curate*, tocmai pentru că-s curate, fie-care, dacă e bun la Dumneđeu, póte fără frică și cutremur, numai dacă și-a însemnat locul, să mérgă la dínsele și să le desgrópe, fără să i se întimple ce-và.

Nu tot așa însă se póte face și cu cele *necurate*, căci acelea, fiind de regulă menite Dracului, Dracul, îndată cum s'aú îngropat își și pune codița pe dínsele, și apoi om trebuie să fie acela, nu ce-và, care se încumetă și póte să le desgrópe și să le scóttă din ghiarele sale.

Dar nu numai singur *Dracul*, căruia i s'aú venit, e acela, care apără comorile și nu lasă pe nimeni ca să le desgrópe, ci și *Știma banilor*, care, ca și Necuratul, se preface în mai multe chipuri, în cât nici nu te taie prin cap, precum : în *câne, mătă, cocoș, găină, némf*, până chiar în frunză, care sbórá suflată de vînt.

Dracul sau *Știma*, cum vede că se apropie vre-un om de comóra, ce o păzesce, cu scop ca să o desgrópe, o trage cu căldarea, cu óla sau ulcica, în care e îngropată, în fundul pămîntului, ca să nu póttă da de dînsa sau, prefăcându-se în chipurile arătate mai sus, îl bagă în tóte bólele și-l alungă în tóte părțile, lovindu-l peste cap, peste gură, etc., ast-fel că-í trece tot dorul de a o săpà (2).

Așa se đice că o sémă de óment, carí aú vėđut comorí arđend și s'aú dus ca să le desgrópe, *Necuratul*, duce-s'ar pe pustii, i-a purtat tóttă nóptea în tóte părțile, iar diminéța tot în acel loc aú ajuns de unde s'aú pornit. Altoro le-a luat câte o mână sau câte un picior, ast-fel că n'aú mai putut cu ele nimic lucrà (3).

Cu tóte acestea însă că *Comorile* sunt fórte greú de desgropat și de luat, totuși, fiind banul fórte lacom, nu unul și nu odată își cėrcă norocul.

Însă cei ce voesc să vadă *Comorile* arđend, trebuie să steà și să vegheze tóttă nóptea spre đilele cele mari cu o lumínare

(1) După spusa Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuța.

(2) După spusa Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Prelipcean.

(3) După spusa Rom. din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiú

aprinsă și cu foc în vatră și să fie pregătiți cu o batistă sau cu o petică albă (1). Iar când ved banii ardând, atunci să nu fugă de către ei, ci să arunce batista sau petica sau și un alt obiect oșești-care de pe sine jos, căci atunci banii ard neconținut până ce merge și ajunge omul la ei, atunci banii es în sus și se opresc atât de aproape de fața pământului, cât de înalt e obiectul aruncat. Așa bună-ora, dacă aruncă o opincă, atunci să se scie că nu va săpă mai mult decât un lat de mână; dacă aruncă un papuc sau o ciobôtă, atunci se dice că banii sunt asemenea foarte afară; dacă aruncă curéua sau brăul, atunci până la brău de afund; dacă lasă pălăria sau cușma, atunci sunt ei cât un stat de om de afunđi în pământ. Iar dacă nu face acésta, adecă dacă nu aruncă nimic ca semn, atunci banii fug în fundul pământului și nu póte da de dînșii (2).

După ce a aruncat unul dintre obiectele sus arătate, și după ce a ajuns la starea locului, trebuie să împlante pe locul acela unde ard un bêt sau să pună un alt semn, anume ca să cunóscă a doua ți locul, când va merge să-i desgrópe, căci atunci, când i-a vėđut că ard nu e bine de desgropat, pentru că foarte lesne póte să se schimoséscă (3).

Bėțul, care se împlantă ca semn, nu e bine să se împlante tare afund, pentru că banii de comun se ridică până acolo, până cât de afund e bėțul, și în altă ți póte foarte lesne să-i desgrópe (4).

Un alt mijloc de a-și însemná locul, unde ard comorile, și chipul cum se pot săpă e acesta:

Cel ce a vėđut unde-vă ardând banii să ieà un semn de acolo, de-i aprópe, iar de e departe para, să ieà ce-vă de la brău, să împlante în pământ unde se află, și apoi para stă până ce ajunge la ea, dară semnul să nu-l mai ieà.

După ce a luat semnul, să caute *buricul pământului* (5)

(1) Dat. Rom. din Capul Codrului, com. de Ștef. Bodnarescul; -- a celor din Mân. Homorului, com. de G. Macoveiü.

(2) Com. de d-l Vas. Turtorean; — după spusa Rom. din Brăesci, com. de I. Pohóțá; — a celor din Mânăstirea Homorului, com. de G. Macoveiü.

(3) După spusa Rom. din Băeșesci, com. de V. Lucan.

(4) Cred. Rom. din Mânăstirea Homorului, com. de G. Macoveiü.

(5) Sub *buricul pământului* se înțelege un fel de *burete*, care se întrebuintă și ca léc contra tăeturilor.

și aghiasmă din noue case vecine, cari nu sunt adăogite. nici stăpâniilor lor căsătoriții de a doua oră, să mērgă la locul unde-s baniī îngropați, să încunjure locul și să-l stropescă cu aghiasmă, dīcēnd următorele cuvinte:

— Acesta e *buricul pămîntului*, vē încunjur și vē poruncesc, banilor, să eșiți afară, precum a poruncit Dumneđeū în délul Vavilonului de aū eșit multe feluri de hrană pentru cei cinci cuconī și mai multe suflete, așa poruncesc și acestuī loc esă să baniī afară! Până acuma ați fost ai pămîntului, dar de acuma înainte sunteți ai noștri, cari suntem aici, și vē stropesc cu apă de la casa lui Dumneđeū, strīnsă de la noue locașuri, ca să fugă ce este pe lângă voi, banilor. până nu stropesc, dar de n'a fugi, îl nimicesc!

După rostirea acestor cuvinte, să vie acasă, să facă metane în cruciș, să se culce, și apoi se arată *Schima banilor* și-i spune cum să-i sape și ce să facă cu dīnșii, după ce i-a săpat (1).

Cel ce a vēđut baniī arđēnd și și-a însemnat locul, rar când pōte singur să-i sape. De aceea trebuie să mērgă mai mulți inși ca să-i sape, însă să nu fie cu soț, ci fără soț: adecă trei, ori cinci, și să fie toți într'un gând, să nu gāndescă unul una și altul alta, căci atunci n'aū noroc (2).

Incercāndu-se unul, care n'are noroc, ca să desgrōpe baniī aceia, îl pedepsește Dumneđeū, schimosindu-l în tot felul (3).

Asemenea se dīce că ómenii ce voiesc să-i sape trebuie să fie cu inimă bună la Dumneđeū, să nu aibă inimă și gānd rēū unul asupra altuia, căci dacā aū inimă rea, atunci baniī se cufundă în pămînt cu vuet mare și nu le mai pot apoi da de urmă (4).

Dacă ómenii sunt într'un gând și cu inimă bună unul asupra altuia, și dacā baniī sunt *curați*, atunci pot să-i sape în voia cea bună, căci nimic rēū nu pōte să li se întimple.

Dacă însă baniī sunt *necurați*, adecă dacā sunt în stăpâni-

(1) Dat. și cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Prelipcean.

(2) Cred. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuță, și a celor din Brăesci, com. de I. Pohótă.

(3) Cred. Rom. din Ilișesci, com. de G. Mihuță.

(4) Cred. Rom. din Mănăstirea Homorului, com. de G. Macoveiū.

rea celui Necurat, atunci nu se pot scóte decât prin jertfírea unei vite óre-care pentru cel ce í-a ascuns. Ba, câte odată se cere chiar și jertfă de om. Și cel ce vrea să sape comóra, trebuie să juruésacă un copil, său de nu, móre însuși.

Decí fie-care comóra din cele necurate cere acela lucru pentru care s'a menit celui ce o va află și o va scóte (1).

Cel ce află o comóra necurată și voiesce să o sape, aude un glas care îl întrébă, ca să-í deà un suflet de om, că altfel nu i se va da, ci-l va preface în cărbuni său alt ce-và (2).

Cei ce nu voiesc să asculte de acest glas, ci fără să deà ceea-ce li se cere, se ating de comorí necurate, nu li se arată, căcí îndată li se primejduesce una său mai multe vite, său lor însiși li se strâmbă gura său li se iea o mână său un picior, său altă bólă grea dà fără veste peste dînșii (3).

Mai departe se đice, că cel ce a aflat o comóra și a scos-o să se feréscă de a astupà locul ólei său al căldării, în care a fost îngropată. Asemenea se cere ca, în locul unde a fost comóra, să se lase, după ce s'a săpat acésta, măcar vre-o căți-và bani din cei săpați, dacă nu voiesce să fie omorít de *Scima banilor*, căcí *Scima banilor* îi numără în tótă điua și dacă nu are ce numără, apoi merge la omul respectiv și nu-l lasă în pace, ci i se arată în felurite chipurí, și așa îl necăjesce până ce trebuie să móră (4).

Acestea sunt credințele Românilor din *Bucovina* despre *Comorí*, despre aflarea și desgroparea lor.

Dar credința în Comorí se află nu numai la Românií din Bucovina, ci și la Românií de prin cele-lalte țeri.

«Cine petrece nóptea spre *Sf. George* afară — scrie W. Schmidt cu privire la Românií din *Transilvania* — și-și încordéză ochii, acela vede arđënd comorile ascunse în sínul pământului, iar de acestea are Transilvania mai multe decât orí și care altă țară de sub cerul lui Dumneđeú, fiind că prin ea aú trecut multe popóre. Pentru că tocmai în acéstă nópte trebuie să se curățéscă comorile de cotléla lor său *să înflo-*

(1) Com. de d-l Vas. Turturean.

(2) Cred. Rom. din Brăesci, com. de I. Pohótă.

(3) Com. de I. Pohótă.

(4) Com. de d-l Vas. Turturean și I. Pohótă.

réscă, după cum spun miturile germane. Însă mai este mare deosebire, orî de se observă focul *înainte* sau *după miezul nopții*. Focul înainte de miezul nopții arată că comorile sunt păzite de spirite bune, iar cele după miezul nopții, că *Dracul* păzesc mamonul și arare-orî cutéză cine-vă, agâmbat de dorința de avere, a săpă o atare comóră. Pentru ca să aibă neconținut nevoie, este de ajuns la ómeniî de rînd ca să se pună în ȓiua de *Sf. George* pe pântece lângă un iaz sau apă curgătoare și să se uite neclintit în apă, până ce vor vedé un pesce. Săpătorul de comorî trebuie însă ca să vadă în apă un șérpe alb; în contra mușcăturiî lui ajută chiar apa în care se mișcă el; trebuie să-l taie capul cu o monedă de argint, să-l îngrópe în pămînt și să sădésacă usturoiú pe el. Dacă mánâncă săpătorul de comorî din acest usturoiú copt, nemijlocit înainte de ȓiua *Sf. George*, apoi nu numai că câștigă darul de a vorbi cu tóte, pe câte le-a făcut Dumneđeú, ci póte auđi chiar cum cresce érba. El câștigă prin acésta și puterea de a săpă comorî observate. Numai trebuie îndată când observă para, să înfigă în locul îndegetat de foc o furcă de fier sau chiar numai cuțitul său; însă cu mult mai sigur este, dacă lasă iute să cadă cuțitul, îndreptat cu vârful în jos, de trei orî pe obiala piciorului drept și să-l ridice asemenea de iute aruncându-l apoi în foc. Dacă face el acésta dimpreună cu un al doilea, apoi să păstreze tăcere, și anume tăcerea cea mai profundă. Dar încă și mai mult să se ferésacă de neonestitate, pentru că, precum în tot locul, așa bate ea și aici pe însuși stăpânul său, aduce în casă pe *Dracul*, ca păzitor al comórei ast-fel câștigate, iar acesta împărtășesce apoi numai singur fórte puțin din comóră păzită, aducênd ast-fel daună nu numai celui neonest, dar și tuturor casnicilor. De asemenea are și aicia colórea albă un farmec atât de silitor și de învingător asupra reprezentanților întunicului, în cât ei trebuie să jertfésacă comorile lor. . . Vai însă și de acela, care astupă o grópă, din care s'a scos o comóră. El își perde viéța sa și viéța săpătorului de comorî.

«Bani îngropați póte vedé însă arđênd și-i póte scóte afară pe timpul *Sf. George* și acela care a mánecat multă pâne muceđită.

«*Smeii* jăcă de asemenea rolul de păzitori de comori și povestea spune:

«Unui om din *Meregyo* îi promiseseră *Smeii* comori mari, dacă va veni la ei cu un tovarăș priincios. Omul merse cu femeia sa. Când se apropie de locul destinat, eră omul trudit și adormi cu capul pe pólele femeii sale. Atunci veniră *Smeii* și-i plăcură femeii atât de mult, în cât ea le făcù semn ca să se apropie și să taie capul bărbatului, pentru ca să se pótă apoi tálni cu ea. Dar *Smeii* treziră pe bărbat, îi descoperiră cele întimplate și-l respinseră cu cuvintele, ca să aducă o ființă mai priinciosă decât femeia sa. Omul merse acasă și aduse curînd după aceea cănele sėu. *Smeii* îl atacară acum în șagă, dar cănele îl apėră cu curaj; ei își împliniră apoi promisiunea și-i deteră omului comorile.» (1)

«Sunt multe comori ascunse în pămînt — cred și spun mai departe Româniî din *Transilvania* — și tóte se pot căută și află, dacă le pândesci spre ȓilele cele mari (2), și mai ales spre ȓiua de *Sân-Georz*, căci atunci ard ele; și dacă ard cu pară albastră, atunci sunt bunî și-i poți lua, iar dacă nu ard cu pară albastră, atunci nu-i poți lua. Numai cât și baniî, cea mai mare parte sunt cu *bobóne*, și atunci șede *Dracul* pe ei, și acela, care umblă la acei bani, nu-i póte folosi, căci *Diavolul* nu-l lasă. Inșă îndată se pot cunósce: cari bani sunt bunî și cari nu, și anume: când flacăra lor e albastră și se arată după mieȓul noȓii, atunci sunt bunî, iar când flacăra lor se arată de cu séră, atunci baniî nu sunt bunî ci inchinaȓi *Diavolului*, și din cauza acésta nu-i poți lua, căci vine *Diavolul* și te trântesce.» (3)

Cu tóte acéstea inșă se află unii ómeni, cari și pre aceștia îi pot lua, și anume: dacă un băiat din gemeni își unge unghiile de la degetele cele gróse ale ambelor mână cu mir

(1) *Das Jahr und seine Tage*, p. 9—11.

(2) Din Ms. d-luî I. Pop-Reteganel, după cred. Rom. de pe Jiü: «Spre ȓilele cele mari, precum spre Pasci, Sân-Georgiü, Inălțare și Rusaliü, pândesc ómeniî după comori, căci atunci se ved arȓend, dar în acea nópte trebuie și scóse. Inainte de tóte inșă se caută numai ȓiua, și dacă veȓi flacăra lor pe câmp, te duci acolo, implânȓi un beȓ pe locul unde ai veȓut comóra arȓend și într'altă ȓi te duci cu sapa și scoȓi baniî.»

(3) Com. de d-l B. B. Iosof.

sfințit, se duce apoi peste locul unde se află comóra și se uită prin unghiile cele unse, vede comóra, și atunci, fie ea orî și de cine păzită, o pôte lua (1).

«Cine stă în nóptea de *Sf. Gheorghe*, de nu dórme — scrie d-l G. I. Pitiș tot cu privire la Româniî din *Transilvania* — se dice că *păzesce comorile*, că în nóptea de *Sf. Gheorghe* și în nóptea de *Ispas* se dice că jócă comorile și se arată la ómenî, și cine are noroc le găsesce și tot insul crede să-și încerce norocul...

«Comorî s'aũ întîmplat de le-aũ găsit ómenî, că comori sunt multe îngropate în pămînt din vremurî vechî, de erà rásbóie și venià Turciî orî Muscaliî și omul nu scià unde să-și pue baniî și ce să facă cu ei, ca să nu-î pérđă, și-î venià în minte să-î îngrópe; apoi orî îi îngropà în vatra focului orî în casă sub pat, orî sub pragul ușiî, orî în grajd sub iesle, orî în dosul casei, orî în altă parte.

«Alțiî iar erà de aveà baniî și n'aveà cui să-î lase, orî nu vrea ei să-î lase nimëruî moștenire și mai bine diceà, că să-î găsescă al cui va fi norocul și îi îngropà în pămînt în câte o grădină, de făcea grópă și băgà baniî și apoi de asupra semènà câte un pomișor, orî îi îngropà lângă câte un pom mare, la rădăcina lui, orî îi băgà în câte o scorbură, orî îi ascundeà în altă parte, după cum credea.

«Alte comorî sunt puse de pe vremurile când erà haiduci și hoți de codru, de-și băgà baniî în pămînt prin pădurî orî prin peșteri și dacà se întîmplà să se prăpădescă, rămâneà acolo.

«Și baniî se puneà într'o ólă orî într'o căldare orî în alt ce-và de aramă, că în óle de pămînt nu se prea puneà: se puneà numai în vase de aramă. Și după ce-î puneà în vas, săpà în pămînt cât se gândià ca să-î bage, altu mai înăuntru mai adânc, altu mai afară. Și când îngropà comóra, dacà nu o lăsà la noroc să o găsescă cui i-o fi dat, atunci o *ursià*. Comóra se ursià așa, că diceà să o găsescă după atâți și atâți ani, să o găsescă cutare orî cutare, să fie băiat orî fată, să fie om mare orî bătrân, orî să fie ném, că mai ales se ursià să se găsescă din némurî și așa o ursià, adecă îi spu-

(1) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul, Cred. Rom. de pe Jiú.

neà că atunci să jõe, când va fi orî o rudă, orî un nepot, orî cine vrea să o găsescă; și când se întimplă, după cum e ursită, atunci ese din pămînt flacără ca de foc, da numai cât ese cum sunt și baniî, adecă în mai multe feluri: dacă e argint ese flacără verde-albastră; când e aur ese flacără galbenă. Și unde se vede flacăra, se dîce că *jocă comóra*. Locul unde jocă comóra se cunósce, că vine locul de e ca pârlit, dar omul, dacă nu vede flacăra și vede numai locul pârlit, nuscie dacă e pârlit de comóra, orî póte să fie pârlit, că aũ jucat acolo *Ielele*.

«Alțiî mai spune că e comóra și în locul unde se înverdesce pămîntu și e crëpat; orî dacă într'un loc găsescî bani, de sunt baniî muceđiți și îi găsescî pe pămînt așezați cum-và, atunci iar în locul acela e comóra.

«Și când veđi că jocă comóra să-ți fie ochiî într' acolo, ca să nu o perđi, că flacăra se înalță până de trei orî, și dacă te duci să puî semn, jocă până te apropiî de ea și dacă ți-e dat de la Dumneđu și dacă e comóra bună și ai pus semn unde o ai vëđut că jocă, atunci o poți scóte orî când, că comóra bună o păzesce ingerul și când o veđi că jocă, el ți se arată în haine albe, de se dîce că se arată *omu ălb*; și te chëmă și-ți arată unde e, și dacă nu vrei să te duci, atunci vine el la tine și-ți cere un semn și pune în locul unde e comóra.

«Dar comorile bune nu jocă numa la *Sf. Gheorghe* și în nóptea de *Ispas*; ele se arată și în nóptea de *Pasci* și în nóptea de *Rusalii*, și în dîle mari se póte arătà; ba se arată și dîua cui e dat să o scóță. Și dacă ți se arată, să lași ce-và semn, ce-và din picior orî ce-và de pe tine: o cismă orî o haină; dar tot e mai bine să lași ce-và din picior, că până unde îți vine pe trup ce lași, atâta sapi în pămînt până să dai de comóra. Și comóra dacă o sapi și o scoți, locu să nu-l lași gol, că nu e bine; e bine ca în locul comoriî să puî grăũ orî porumb, să nu lași grópa gólă, că cine o lasă destupată se dîce că móre. Și când să cheltuescî din bani, se dîce că e bine să faci mai întaiũ o pomană, și popiî să-î cumperî un *patrafir* și să-î faci și o haină.

«Comorile, cari nu sunt bune, de sunt rele, se dîce că sunt comori *închinatè rëilor*, orî sunt *vrăjite*, orî *afurisite*,

orî *legate*, și atunci ele se scot mai cu greu, peste ele e stăpân *Necuratu*.

«Comorile rele le-aŭ pus ómenî rói, ómenî sgârciți, de erau siliți de vremuri să se despărțescă de bănișorii lor, și când îi îngropă, îi îngropă cu gându de a-i scóte iar, de aia îi afurisià ca orî cine îi va găsi și-i va scóte înaintea lor, să-i fie și să-i pață așa și așa, și apoi ei se întimplă de muriaŭ și banii rămâneaŭ jurați în pămînt.

«Alți iar, când vedeà că li se apropie sfîrșitul și aveà banî și de rēutate nu vrea să-i lase nimēnuî, mai bine îi îngropă în pămînt și-i afurisià, de găsit să se găsescă, da numai după atâta și atâta vreme să se pótă scóte, și cine va vedé comóra mai întaiŭ, orî cine se va atinge mai întaiŭ de ea, iar să-i fie și să pață așa și așa.

«Comorile legate se dice că nu s'arată în orî ce vreme: se dice că ele jócă numai în puterea nopții de *Sf. Gheorghe* și de *Ispas*. Se întimplă de vede comóra unu cui nu e dăruiat, dar orî o vede de departe și atunci nu o póte găsi, orî dacà vrea să o scóță, comóra fuge de odorogesse și face sgomot, ca și cum ar umblà nisce care, dar de vėđut nu vede nimica. Că de multe orî aude omul odorogind în tindă, aude trosnind mesele, scaunele și grindile de la casă, face feștanie și tot trosnesce și odorogesse și atunci scie de bună sémă că e comórá, și se duce și la cãrturãresă de-i dă cu cãrțile, orî îi caută în pãscãlie și îi spune verde că în casă la el, orî în grãdină la el, orî în curte la el e comórá, dar dacà e, n'are ce face, dacà nu-i e dată. Și dacà își face într'adins să o scóță, când e să deà de ea, atunci îi piere, de se mai bagă încã pe atâta în pămînt.

«La unii li s'a întimplat de aŭ săpat comóra și aŭ dat de ea, și aŭ vėđut și galbenii, da n'aŭ putut să-i ieà, că erau banî dăruiți áluî din bolovanî, și când da să-i apuce, îi alunecà printre degete, că pe banul dăruiit ucigașului nu se póte face nimenî stăpân.

«Alți iar, dacà li s'aŭ arãtat și aŭ început să sape și auđià că sună a comórá, cum vrea să o scóță mai iute, aŭ pomenit pe *Ucigã-l crucea* și atunci numai decãt comóra a început să odorogescă ca cum tună *Sânt-Ilie* și să fugă. pe sub pămînt. Că nici o comórá nu se póte scóte, dacà po-

menesci pe *Necuratu*; și când începi să sapi gândul numai la Dumnezeu să-ți fie și să-ți faci sfinta cruce și alt ce-vă să nu vorbești decât tot de Dumnezeu.

«Alții iar, dacă li s'a arătat comóra și au vădut-o unde e și au pus și semn, când s'au dus s'o sape, s'au dus nóptea prea târziu și cum săpă și nu mai dase de ea, i-a apucat cântatu cocoșilor, și atunci au și perdut-o, pentru că cât au dat cocoșii în cântat, *Dracu* nu mai are putere, de atunci nici comóra nu se mai arată.

«Dacă ți s'a arătat comóra și n'ai băgat bine de sémă locul, atunci ȕice că să te duci să ieși pămînt de acolo și să-l veđi, că se cunoșce că e mai alt-fel decât în alte părți. Ori dacă nu, să te duci și pe unde ai vădut flacăra, să ieși și să presari cenușă și să lași nóptea așa, iar diminéța să te duci și să veđi că se întimplă să calce ori om ori lighionă ori ce-vă, și unde se întimplă să calce, acolo e comóra.

«Comóra rea dacă o vede cui e dăruită și se duce și pune semn, i se arată *Spurcatu* și-i spune din gură pe ce e jurată și ce să-i dea ca să o scóță.

«Unele comori sunt jurate pe câte un suflet și nu le póte scóte până nu-i dá un suflet; apoi ori îi dá o lighionă: o găină, un câne, ori un purcel ce-vă, ori îi dá un om, dacă cere suflet de om. Și când îl dá peste grópa de unde vrea să scóță comóra și ȕice că *a lui să fie*. Câte unul își dăru-esce din copiii lui, dacă cere suflet de om, numai ca să o póta scóte, că ȕice că «dacă va muri, l-oiu îngropă eú.» Da nu móre tot-deauna ál dăruit, că une-ori nebunesce ori se pocesce, de ajunge de chin, ajunge neom. Și numai după ce-i dá *Rěulu* ce a cerut, numai atunci o póte scóte; și o póte scóte numai nóptea, că ȕice că-i iea norocul.

«De obiceiú și comorile bune tot nóptea le sapă, că se feresc ómenii de alții, se feresc vecin de vecin, ca să nu-l vađă și să nu-l pãrască că a scos comórá. Și când e la scos, mulți se feresc să pue și mâna pe bani, că mulți, când au dat de comórá și au vădut atâția bani și au vrut să-i iea, au nebunit ori au rămas morți acolo lângă comórá.» (1)

In fine d-l S. Teodorescu-Chirilean scrie, după credința

(1) G. I. Pitiș, *Comori*, publ. în revista cit., p. 434—437.

și spusa Românilor din *Moldova*, următoarele despre *Comori*:

«Bani se pun pe *locuri înseminate*. Așa sub un copac, lângă o stâncă dintr'un vîrf de munte, lângă o stâncă de lângă o cărare sau drum mare.

«Dacă comóra-î lângă o stâncă și în apropiere de un copac, atunci se găsește semn în copac, atunci îi *cioplaș* în copac, sau is tăiete câte-vă copuri.

«Când pune cine-vă bani în pămînt, face o grópă. Bani mai întâiu se pun într'o căldare, céun, balercă, gălétă. Omul ingenunche lângă grópă și dice:

— «Cum i-am luat, așa să-î ieà de aici cel ce i-a găsi! (1)

«Acele vorbe se dic numai când s'aũ luat bani *«cu mórte de om.»*

«Când nu-s luați bani *cu mórte de om*, atunci se dice:

— «Cine a luà bani aceștia, să facă: milostenie (sărindari la biserică, mănăstiri; sau să facă o fântână lângă un drum, să cumpere nisce vaci; să facă case la nisce vädăni. Să cumpere pămînt pentru copii găsiți orfanî.

«Tot atunci spune la ce vreme trebuie să ardă bani.

«Bani ard la vremea hotărîtă de cel ce i-a pus în pămînt. Para comorilor e albastră; și nu arde într'una, ci sbucnesce în rînduri (2).

«*Bani ceî bunî* ard tot-deauna după ce cãntă cocoșii, și diua. Mai ales când ard în zori de diuă, și în aceea di e sêrbătóre mare, acel ce-î vede, are noroc de aceștia.

«*Bani ceî rei* ard tot-deauna după ce inseréză pãnã la mieđul noptii.

«Cel ce vede arđend o comóra, și e departe de dînsul, să implãnte un cuțit în pãmînt, căci comóra arde pãnã ce ajunge ca să însemne unde arde comóra, pentru ca mai pe urmã s'o sape.

«Dacă vëd mai mulți ómenî arđend o comóra și se duc îndatã ca s'o sape, aceluia ce i se va arãtã pe comóra un

(1) Când dice vorbele la punerea banilor, *Dracul* se aflã aprópe de cel ce pune bani și aude totul.

(2) Para comorilor nu-î arđetóre, e rece, căci s'a întimplat de aũ trecut nisce oi prin parã și n'aũ ars.

lucru óre-care de aur (1), argint sau aramă, acela are noroc la comóra aceea.

«Când ard baniî, pămîntul de comóra se face sguros și de o colóre cenușie-deschisă, iar pietrele de colóre ruginie.

«Când te duci să sapi o comóra, să-ți ieî: sapă, hârleț, casmă și încă urmátóarele lucruri: lumínare din ȓiua de Pasci, smirná din cãdelnița popei și usturoiú. De ai lumínare de *paroiú*, nu-ți mai trebue alt nimic, poți să te duci cu peptul deschis, că n'ai de ce să te temi.

«Cu usturoiul se unge în cruciș pe față, când se apropie de comóra și ȓice nisce cuvinte tainice.

«In timpul, când sapi comóra, *Știma banilor* — Dracul — ese mereú în jurul omului, prefãcându-se în: epure, vulpe, lup, urs, la urmă se face om și se apropie de cel ce sapă comóra, ca de trei pași (2) și ȓice:

— «Ce cauți aici?

— «Vreaú să sap și să ieau baniî!

-- «Ce ai să faci cu baniî?

— «Am să dau milostenie (sãrindare) pe la mánãstiri, etc., ca mai sus.

«Dacă baniî au fost puși în pãmînt cu condițiunea acésta, atunci *Știma* ȓice:

— «Fie dupã cum ai ȓis, numai să te ȓii de cuvînt!

«Dacă cel ce a pus baniî în pãmînt, a ȓis: «cum i-am luat eú, așa să-i ie cel ce i-a gãsi,» atunci *Știma* ȓice:

— «Sã-mi dai cap de om și ȓi-oiú da baniî!

«Dacă cel ce sapă e lacom de bani, îi dá *Știmei* pe unul din familia lui.

«Dar vai de sufletul, care-i dat *Știmei* pentru așa fel de lucru!

«Un om din satul Pãltiniș, com. Négra Șarului, a sãpat o comóra și *Știma banilor* i-a cerut cap de om. Dintr'untãiú, mai mai nu-i veniã la socotélã condițiunea acésta, dar in-

(1) Lucrul pôte să fie masã, scaun, etc. Când va fi lucrul de aur, atunci în comóra vor fi numai bani de aur; de-i lucrul (obiectul) de argint, în comóra e numai argint.

(2) *Știma banilor* are numai chip de: vulpe, lup, etc., nu poți însã să ȓici cã-i adevérat lup sau vulpe. *Știma banilor* nu se pôte apropia mai mult de 3 pași de cel ce sapă comóra.

doindu-l lăcomia de bani, i-a dat *Știmei* pe o nepoată a lui ce o înfiase. Nepoata omului erà de 8 ani, și după ce a dat-o uncheșu-său *Știmei*, în timp de 4 ani, copila s'a făcut hîdă și închircise de erà ca una de 3 ani. Ea scià din ce pricină i s'a întîmplat acésta, și mereu se rugà lui Dumnezeu să-l hrănescă de bani pe uncheșu-său.

«Copila a murit în chinurile cele măi îngrozitóre. Dar Dumnezeu a lucrat de nici uncheșul copilei n'a avut mórte bună.

«In Transilvania erà o comórá. Și aũ umblat ómenî de tóte națiile: Ungurî, Secuî, Nemți, ca s'o sape și să ieà bani. dar *Știma banilor* le cereà «*cloșca lor cu puî.*» Și fiind-că nu înțelegeau ce vrea să dîcă *Știma* cu vorbele acestea, n'aũ putut să ieà banî în ruptul capului. Amũ s'a dus un Român, a săpat comóra, și numaî ce vine *Știma banilor*:

— «Ce-ți trebuie mēi? — a dîs rēstit *Știma*.

— «Bani, alt nimic!

— «Dacă vrei să-ți dau bani, să-mî dai și tu *cloșca ta cu puî!*

«Cloșca cu puî nu erà alta, fără femeia cu copiii. Și Românul aveà nevastă cu 4 copii.

— «Ți-oiũ da-o, da întaiũ să duc o pãreche de desagi de bani cu calul acasă și, când m'oiũ întórce, am să-ți aduc cloșca cu puî, și atunci mi-î da și banî aceștia-lalți.

— «Bine! — Și l-a lăsat pe Român de și-a umplut o pãreche de desagi, și s'a dus cu ei acasă. Românul se întórce înapoi fără să aducă pe nevasta sa.

— «Ei n'ai adus cloșca?

— «Ți-am adus-o și-am lăsat-o în cutare loc! ... Și Românul dă să umple iar desagi.

— «Să nu puî mâna pe nici un ban, întaiũ să-mî aduci cloșca aici și pe urmă iea-ți-î!

— «Eũ așa-ți dau cloșca, dacă mi-î face turtă de cenușă și după ce-î cõce-o, să mē vėd printrînsa ca în oglindă!

«*Știma* s'a năcăjit fel și chip, da de unde să facă una ca asta.

— «Ei veđi cum nu poți să faci tu acésta, așa nici eũ nu pot să-ți dau cloșca!

«Când a auđit *Știma* așa, a sărit de o palmă de la pãmînt, s'a mâniaf foc și se lasă de tot la Român.

«Atunci Românul a scos brăcinarul de la bernevicî, a rupt

cheotórea de la gura cămeșei și a legat cu brăcinarul degetul lui cel mic la rădăcină (falanga a 3-a) și cheotórea de vârful aceluiași deget. Strângea de deget și cu brăcinarul și cu cheotórea. *Știma* se vînjoliă pe jos, să móră, și tot nu se da. Românul n'o slăbiă, ci mereu strângea de deget.

«*Știma*, vędënd că nu-i chip, i-a đis Românului :

— «Iea-ți banii și femeia ta, numai dă-mi drumul, că tu ești mai al dracului și decât mama dracului!

«Românul a umplut mai întâiu desagii de bani, s'a dus cu dinșii acasă și iar s'a întors, până i-a gătit. Pe *Știmă* a tot chinuit-o, până ce i-a đis iar:

— «Mă rog de toți Dumneđei, cari îi ai, lasă-mă, că nu ți-oiu face nimic, nici ție nici la urmași de urmașii tăi! — Și de abiă mai putea suflă.

«Românul i-a dat apoi drumul *Știmei*, de s'a dus pe pustii.

«După ce se ieaă banii, tot-deauna se lasă un ban în comóră, nu se astupă ; cel ce o astupă chioresce. Când se întimplă de găsești o comóră astupată, să iei piétră roșie-ruginie de pe comóră, căci acesta e arsă de para banilor, și să te duci la un vrăjitor, și el ți-a sci spune, is luați banii din comóră ori ba.

«Intre bani, de se găseșc *măsele de ciumă*, atunci acei bani nu-i poți lua, căci mori de ciumă.

«Tot-deauna să nu se ducă mulți ca să sape o comóră, căci banul e dracul. Și iată de ce!

«Treii ómenii, frați, nu sciū ce-or fi fost, sciaū o comóră și s'aū dus s'o sape toți trei. Inainte de a începe a o săpă, a đis unul:

— «Să fim ómenii cum se cade, câți bani ne-a da Dumneđeu amū, să-i împărțim frătesce!

— «Da, să-i împărțim frătesce!— aū đis cei-lalți într'un glas și s'aū dat cu toți la săpat. Aū săpat ei și aū scos banii și amū eră să-i împărțescă. Unul a đis :

— «Măi, lăsați să mă duc eū acasă să aduc ce-vă de mâncare, că eū tare-s flămând și póte-ți fi și voi. Tot i-am spus nevetei să facă nisce plăcinte!

— «Dă, du-te, numa să nu zăbovesci! — aū đis cei-lalți. Și a plecat în sat. Ce gândiă el? Am să spun nevetei să facă nisce mâncare otrăvită și am să le duc, ca să mănânce

cei doi, și după ce-or mîncă ei, îndată aŭ să móră și toți banii aŭ să-mî rămăe mie. Când a ajuns acasă, i-a spus nevetei cum să facă mîncarea, și el a mîncat altă mîncare neotrăvită. Nevasta îndată i-a făcut și el s'a întors vesel înapoi, ca și cum ar fi pus mîna pe comóră.

Cei ce aŭ rămas la comóră, ce s'aŭ gîndit?

— «Măi, ce măi împărțim banii în trei părți? Măi bine când o veni cel-lalt cu mîncare, să-i tragem amîndoi câte un glonte în pept!

— «Măi că bine ai ȓis — rĂspunse cel-lalt. Și-aŭ încărcat puscile, căci aveau puscii cu ei, și când l-aŭ zărit viind, i-aŭ și ars câte cu un glonte în pept. Cela a și căduť la pămînt.

«După acésta s'a dus unul de i-a luat mîncarea și aŭ mîncat bine amîndoi. N'a trecut însă mult și aŭ inchinat și ei stégul.» (1)

Și așa-i cu aflarea și desgroparea comorilor.

VIII.

SFÎNTUL GEORGE.

Sîntul George, ca cap al primă-verii e, după credința poporului român de pretutindenî, nu numai înverȓitorul naturii și semănătorul tuturor semințelor, precum am arătat măi sus (cap. I), ci tot odată și stărpitorul *Balaurilor*, adecă al acelor ființe, prin cari sunt personificate iezările, mlaștinele, mocirlele, precum și orî-ce altă umeȓelă.

Drept dovadă despe acéstă credință fórte lăȓită la Românî, avem următórea legendă din *Bucovina*:

«ȓice că eră odată într'o țeră un *Balaur* cu douĂspredece capete. Și eră mânia lui Dumneȓeu, nu alta, ce făceă Balaurul acela. Nu eră vietate, nu eră om, nu eră nimenî în lume, care să trecă prin apropierea lui, și să nu-l prindă și mănânce. Ba, ce este încă și măi mult și măi îngrozitor, el

(1) *Șeȓetórea*, Vol. V, Fălticeni 1899, p. 107—111.

nu se îndestulă numai cu stârpirea vitelor omenesci, ci pretinse de la o vreme ca aceştia să-î dea în fie-care ăi şi câte o fată de mâncare, că de nu-î daŭ, e vaî şi amar de capul lor! Şi ómenii?... ce erà să facă?... se supuseră şi-î deteră şi câte-o fată spre hrană, căci nimeni nu se află în tótă ţera aceea, care să-î scape de bala cea spurcată şi nesăţioasă. Inşă de la o vreme se gătiră şi fetele, şi veni acuma rîndul la fata împératului.

«Împératul, vëdënd acésta, se băgă în tóte rëcorile, şi sciind prea bine că alt chip de scăpare nu e, dete veste prin tótă ţeră, că cine se va află şi-î va scăpà fata din ghiarele *Balaurului*, aceluia i-o dă de soţie, iar după mórtea sa îi lasă şi tótă împérářia, să fie el mai departe împérat.

Şi s'a dus vestea acésta ca fulgerul dintr'un capët până în cel-lalt capët al împérářiei. Şi mulţi feciori aleşi, mulţi voinici, când aŭ auđit de dînsa, bucuroşi şi cu dragă inimă s'ar fi dus să rãpue vieţa *Balaurului*, căci tîneră şi fórte frumósă erà fata împératului, şi fericit ar fi fost acela care ar fi putut-o luà de soţie. Dar nimeni nu se încumetă, căci Balaurul nu numai că erà fórte grozav, ci şi fórte tare, şi om, nu nimic, trebuià să fie acela, care ar fi voit să-l omóre.

«Dar iată că, pe când erà cea mai mare nedumerire, tânguire şi jale în tótă împérářia, că nu se află nici un cap de om care să scape pe fata împératului, ce ca mâne aveà să fie dată Balaurului spre hrană, se ivesce prin părţile acelea, unde se află Balaurul, un *Fet frumos* călare pe un cal alb ca spuma laptelui şi înarmat cu o sulită lungă şi ascuţită. Şi cum aude despre starea lucrurilor, întrébă pe unul şi pe altul, unde se află lighioia cea de Balaur, care a căşunat atâta supérare şi tânguire în întregul cuprins al împérářiei? Iar după ce i se spuse, nici una, nici douë, dă pinteni calului şi se duce şintă la dînsul.

«Balaurul, când prinse de veste că vine cine-và spre dînsul, eşi din fântâna, unde se adăpostia şi stătea, cu o falcă în cer şi cu alta în pămînt, gata numai să-l apuce şi să-l înghiţă.

«Inşă voinicul nostru, care nu erà nimeni altul, fără numai *Sfîntul George*, nu se sperie, ci cum dă cu ochii de dînsul, se repede cu calul asupra lui, şi cât ai clipi din ochi îi în-

fige sulița în gât și-l răpune, cu toate că avea două-spre-dece capete și era mânia lui Dumnezeu de îndrăcit și tare.

«Împăratul, cum auzi de acesta, se bucură cum numai poate să se bucure tot omul când scapă dintr'o primejdie fôre mare. Și voind a-și împlini făgăduința, chemă pre *Sf. George* la sine și-i spuse că-i dă, drept recunoștință și mulțumită, fata de soție, iar după môrte îi lasă și împărăția.

«Însă *Sf. George* îi răspunse că lui nu-i trebuie nici fată nici altă răsplată, fiind deplin mulțumit cu ceea-ce a putut face pentru binele țării și a locuitorilor ei. Apoi, luându-și rămas bun de la dînsul, se duse în trebă-și de unde a venit.» (1)

O variantă a acestei legende, și anume din *Banat*, sună așa:

«Dice că era odată un împărat mare și bogat. Și împăratul acela avea multe cătane frumoșe și viteze, și între cele mai viteze se număra și *Sf. Gheorghe*.

«Odată se ceru cătana noastră, adecă *Sf. Gheorghe*, la împăratul ca să-l slobodă acasă la părinți.

«Împăratul nu dișe ba. Și *Sf. Gheorghe* plecă către casă. Dar mergend el printr'o pădure dete de o pesceră mare, la gura căreia sta un *Balaur* grozav de mare, care se svîrcolia cum și cum să înghiță pe o fată frumoșă, care se perduse de surorile ei culegend flori și pe care ar fi prins-o *Balaurul* cel grozav.

«*Sf. Gheorghe*, vedend că fata e atât de tînără și de frumoșă și încă nevătămată, scose sulița și o vîri cu toată puterea în gura *Balaurului*, care se și lungi mort la pămînt.

«Fata, trezindu-se din leșinul, care o cuprinse, și vedend pe *Sf. Gheorghe* că e un fecior atât de frumos, îi plăcù de el. Și apoi, ducendu-se acasă, povestì părinților ei toate cele ce i s'aũ întîmplat și cum a scăpat.

«Împăratul, căci fata aceea era chiar fata împăratului, auzind cele ce i s'aũ întîmplat fiicei sale, trimese numai decît soli în toată împărăția ca să caute pe mântuitorul fiicei sale și să-l aducă la dînsul, ca să-i dea fata de nevastă și să-l facă împărat în locul său.

«Un *Arap* însă, auzind de porunca acesta, ce-i plesnesce prin cap?... se duse de tăie limba *Balaurului*, și mergend

(1) Din Volovet, com. de Ilie Buliga.

apoi la împăratul cu dînsa și arătându-i-o, și se că el i-a scăpat fata de la mörte.

«Împăratul, necunoscînd mișelia *Arapului*, ce eră să facă?... începü a pregăti tôte cele trebuinciose de nuntă, căci așa i-a fost făgăduința: să deă fata de soție celuia ce a scöte-o din gura *Balaurului*.

«Dar iată că tocmai atunci când eră să se cunune Arapul cu fata împăratului în biserică, sosese și *Sf. Gheorghe* cu virful limbii, ce-l tăiase de la Balaur, și mărturisì tot adevărul.

«Atunci împăratul cunună pe fiica sa cu *Sf. Gheorghe*, iar pe *Arap* l-a legat de cöda unui *cal parip* și i-a dat drumul în lume.» (1)

O altă legendă, din *Bucovina*, care ne arată cum a nimicit *Sf. George* pe *Diavolul*, stăpânul întunericului, sună precum urmöză:

«Dice că pe la sfirșitul unei erni, s'a pornit *Sf. Gheorghe* într'o diminéță la drum, și a călătorit tötă ziua aceea până ce coela de către séră a ajuns într'un sat. Ajungënd el în satul acela și neavënd gust să mérgă mai departe, se abätü la cea dintâi casă, oprì calul, și cum sta călare, prinse a bate la ușă și a se rugă ca să fie primit de mas.

«În casa aceea locuia din întimplare o vädană cu trei copii mici. Și nu vru să-i deă drumul, și cöndu-i că în apropiere se află un *duh necurat* și se teme ca să nu-i răpescă copiii.

«*Sf. Gheorghe* îi spuse atunci cine-i, și-i și se să nu se témă, că dintre dînsul *duhul cel necurat* nu pöte să-i răpescă copilașii.

«Vädana, la cuvintele acestea, nu se mai puse de pricină, ci-i dete drumul.

«*Diavolul* însă, care tocmai atunci sosise și aușise ce a vorbit *Sf. Gheorghe*, se prefăcü într'un grăunte și se suì pe copita calului, și așa intră și el, fără să fie vëdüt, în ogradă și de aici în casă. Iar pe la miezul nopții, când *Sf. Gheorghe* ostenit de drum și vädana ostenită de munca de peste și dormiaü duși, fură copiii și se duce cu dînșii în peștera sa.

«Diminéța se scölä vädana și vëdënd că-i lipsesc copiii,

(1) Dict. de Ilie Roșu, și com. de d-l Ios. Olariü.

începe a se tânguî și a plânge de-ți eră mai mare mila de dînsa.

«*Sf. Gheorghe*, vîdînd cum se tânguesce biata vîdană după copiii sîi, îl umplu jalea și-î dîse să nu se mai tânguescă, că el îi va aduce copiii înderăt. Apoi, sciind de mai nainte, unde e peștera *Diavolului*, încălecă repede pe cal și se duse țintă la dînsul. Iar după ce ajunse la starea locului, unde nu mi ți-l înhață pe *Scaraoșchi* cel bălos de tórta capului și atîta ce mi-l scarmănă și butiséză pîná ce acesta nu-î dă copiii înapoi.

«Însă *Necuratul*, din întîmplare saú cum, destul că mîncase un copil, și prin urmare n'aveà cum și de unde sál întórcă.

«*Sf. Gheorghe*, vîdînd acésta, nici una, nici doué, înfige sulița într'însul, îl ridică ca pe un snop în sus, și hai cu dînsul la vîdană în locul copilului celui mîncat, și arătîndu-i-l dîce:

«Iacă ți-am adus înapoi doi copii, iar în locul celui de al treilea ți l-am adus pe însuși *Necuratul*, care ți l-a rîpus. Și de acuma înainte să nu mai ai frică de dînsul, că l-am săturat eú de a mai mîncà copii omenesci!

«Și cum rosti cuvintele acestea, unde nu începù a mi ți-i dîmîca pre *Duc-se pe pustii* cu sulița, pîná ce-l făcù tot chisăliță. Apoi mulțumindu-î vîdanei, pentru că l-a primit de mas și luându-și rîmas bun de la dînsa, se duse în trébă-și în cotro eră pornit.» (1)

A treia legendă, tot din *Bucovina*, care ne arată cum a fost *Sf. George* martirisat de împératul *Vicleșian*, sună precum urméză:

«*Sf. Gheorghe* a fost ginerele împératului *Vicleșian*.

«Impératul *Vicleșian* însă eră págân și osîndià pre creștîni.

«*Sf. Gheorghe* umblà la școlă, și când se întorceà de la școlă acasă făceà chipul lui Christos și se închinà lui.

«Impératului *Vicleșian* însă nu-î plăceà acésta. Și de aceea, făcîndu-i-se ciudă pe dînsul, îi dîse într'o dî:

— «*Gheorghe!* cum cređi tu, că acela, căruia te închini, are mai mare putere decăt mine?»

(1) Dict. de Vas. Ungurean, agricultor în Ilișesci.

«Sf. Gheorghe îi răspunse că acela, căruia i se închină, are mai mare putere nu numai decât împăratul, ci chiar decât toată lumea.

«Atunci împăratul *Vicleșian*, făcându-i-se și mai mare ciudă pe dînsul, a început a-i da muncă.

«Sf. Gheorghe, cum a vădut că-l muncesce, a fugit de la dînsul.

«Impăratul, dacă a vădut că a fugit, s'a luat după dînsul și l-a ajuns într'un sat.

«Sf. Gheorghe, vădînd că l-a ajuns, a fugit pe o margine de sat, iar împăratul pe cea-laltă margine de sat, și în capătul satului a eșit împăratul Sfintului Gheorghe înainte într'un țințerim foarte vechi. Și cum i-a eșit îi dîse :

— «Ce fugi de mine, Gheorghe ?

— «Eū fug de aceea, răspunse Sf. Gheorghe, pentru că voiesc să mă închin celui mai mare decât tine !

«Atunci a dîs împăratul :

— «Dacă cređi tu că acela, căruia te închini, are mai mare putere decât mine, ia-n arată-mi să-ı vĕd puterea !

«Acolo, unde vorbiau ei, eră un mormînt.

«Sf. Gheorghe a îngenunchiat lângă mormîntul acela, a ridicat apoi mînile în sus și a dîs :

— «Dómnne milostive, arată puterile tale împăratului *Vicleșian*.

«Și cum a rostit cuvintele acestea, iată că trăsînd odată a eșit din mormîntul, lângă care vorbiau, un moșnég cu barba până la brău. Și cum a eșit s'a șters cu mîna pe barbă și a dîs :

— «Dómnne! greū somn am dormit eū !

«Impăratul *Vicleșian* l-a întrebat :

-- «De mult ai adormit, moșule ?

«Am adormit cu 600 de ani înainte de nascerea Domnului *Christos* !

«Atunci a dîs împăratul *Vicleșian* către Sf. Gheorghe :

— «Gheorghe ! să scii că de acuma înainte mă închin ție. Haı înapoi la mine, căci de acuma nu te-oiū mai prigonı !

«Întorcîndu-se ei înapoi prin satul acela, cam pe la mijlocul satului eră o casă mititică și la casa aceea plîngea un băiat.

«Impăratul *Vicleșian*, auđindu-l că plînge, dîce către Sf. Gheorghe :

«Gheorghe! ia dute și chémă băiatul acela încóce !

«Sf. Gheorghe s'a dus și l-a chemat.

«Impératul, cum a venit băiatul, l-a întrebat:

«Măi băete! de ce plângi tu ?

«M'a bătut mama, — răspunse băiatul.

— «Câți anī ai tu, măi băete ? — întreabă împératul mai de parte.

— «*Trei sute*, cei mulți înainte! — răspunse băiatul.

«După aceea a chemat pe mama băiatului și a întrebat-o:

— «Al tēu e băiatul acesta ?

— «Al meū!

— «Câți anī are ?

— «Trei sute, cei mulți înainte!

— «Da tu câți anī ai ?

— «*Cinci sute cincī-deci*, cei mulți înainte !

«După aceea a ȃis sǎ-l chieime pe bărbatul femeii acolo.

Și venind bărbatul, l-a întrebat și pe acesta:

— «Al tēu e băiatul acesta ?

— «Al meū!

— «Câți anī are ?

— «Trei sute, cei mulți înainte!

— «Da femeia asta e a ta ?

— «A mea!

— «Câți anī are ?

— «Cinci sute cincī-deci, cei mulți înainte!

— «Da tu câți anī ai ?

— «*Șese sute cincī-deci*, cei mulți înainte!

«După aceea a luat împératul și pe acești trei inși cu din-sul și s'aū întors acasă.

«Sosind însă împératul acasă, tot nu s'a ȃinut încreȃut despre minunile Sf. Gheorghe, și de aceea a început din nou a-l da munci, ȃicēndu-l:

«Sciī tu, Gheorghe, ce ȃi-oiū spune eū ȃie acum ? Dacă creȃi tu că acela, căruia te închinī, are mai mare putere decăt mine, apoi sǎ te scótǎ din muncile, cari ȃi le-oiū da eū ȃie acum, și dacǎ te-o scǎpǎ, apoi oiū crede ȃie!

Și cum a rostit împératul Vicleȃian cuvintele acestea, a poruncit la un covaciū ca sǎ facǎ o pǎreche de papuci de fier ast-fel cǎ, punēnd piciórele într'inșiū, sǎ se facǎ ferbinți

și să sară scântei dintr'înșii și fie-care scântee să conțină cincî oca. După aceea a poruncit la doi doftori să facă pentru Sf. Gheorghe un pahar de venin ast-fel că, puindu-l pe masă de piétră, să trecă printr'insa, așa să fie de veninos. Și după ce au fost acestea gata, a poruncit ca Sf. Gheorghe să se încalțe cu papucii și să ieă paharul cel de venin în mână și să se preumble prin ogradă până la pörtă și de la pörtă înapoi și să beă paharul cel de venin tot. Atunci dacă nu i-or arde picioréle, și dacă n'a muri de paharul cel de venin, împératul i se închină, și mai mult nici un pěr din cap nu-i clintesce.

«Sf. Gheorghe nu spuse nimic, ci s'a încălțat cu papucii și a luat paharul cel de venin în mână, și s'a dus până la pörtă și înapoi, și a bėut tot paharul. Dar pe unde mergea, crăpaū pietrele de ferbințelă și rămăneau ca cărbunele de arse. Iar după ce s'a întors înapoi, a voit să deă mâna cu împératul. Dar pe când eră încă 10 pași de departe de dînsul, împératul a murit de duhórea ce eșiă din gura Sf. Gheorghe.

«Și așa a scăpat *Sf. Gheorghe* de prigonirile și muncile împératului *Vicleșian*.

«Și unul dintre cei doi doftori, cari au făcut paharul cel de venin, se chema *Cosma*, iar celălalt *Damian*. Și au ȓis acei doi doftori :

— «Mare putere are acela, căruia i se închină Sf. Gheorghe, decî hai să ne închinăm și noi lui cu tótă inima!

«Și închinându-se, Dumneȓeu i-a făcut și pe ei sfinți ca și pe *Sf. Gheorghe*.» (1)

A patra și ultima legendă despre Sf. Gheorghe, asemenea din *Bucovina*, sună ast-fel :

«ȓice că *Jidovi* aveau fórte mare ciudă pe *Sf. Gheorghe*, fiind-că eră creștin și sfînt. De aceea nu odată căutară ei tóte chipurile și mijlócele, cum ar puté pune mâna pe dînsul ca să-i curme firul vieții.

«Iată însă că într'o nópte, ce făcură și ce dreseră ei, destul atâta că-l căptușiră și legându-l fedeleș, ca să nu le scape din mână, îi ȓiseră :

— «Dacă ești tu sfînt, vino de ne stințesce casa nóstră,

(1) Dict. de Grigore Croitoru, agricultor din Reusenî, și com. de Vas. Pop.

și de ne-î sfinți-o, cum dorim noi, îți dăm drumul, iar de nu, să scii că unde-ți stă capul, ți-or sta picioarele și unde-ți stau picioarele are să-ți stea capul!

«Casa însă, în care se închinau Jidovii, era plină de ulcele ce stau înșirate pe pereți, și în fie-care ulcea se află câte unul sau mai multe *Duhuri necurate*.

«*Sf. Gheorghe*, când i-a spus Jidovii ca să le sfințească casa, a luat o cădelniță pe care i-a dat-o Dumnezeu din cer și a prins a cădi cu dînsa.

«Însă cum a început el a cădi, toate ulcelele cădură de pe pereți și se sfărîmară, iar hărburile se strînse grămadă în mijlocul casei.

«Jidovii, vădînd acesta, se sfătuiră de ce mórte să móră *Sf. Gheorghe*. Și în urmă se hotărîră: să fie legat cu picioarele de picioarele dinapoî ale unui cal sêlbatic, și apoi să dea drumul calului.

«Însă, în loc să-l lege Jidovii de picioarele calului, *Sf. Gheorghe*, care era deprins a umblă cu caii, se aruncă cît ai bate din palme pe cal, și de acolo înainte: noroc și sănătate, lasă pe Jidovi cu buzele umflate și cu gura căscată, uitându-se la dînsul cu ochi mari, cum se duce și nici nu-î pasă.» (1)

Acestea sunt toate legendele despre *Sf. Gheorghe*, câte ne-au venit pînă acum la cunoștință!

Fiind deci *Sf. Gheorghe*, atît după legendele sale, reproduse în șirele de mai sus, cît și după credința generală a Românilor de pretutindenî, unul dintre sfinții cei mai însemnați și mai venerați de popor, de aceea și există la Români, pe lângă legendele reproduse, încă și o mulțime de datine și credințe, cari sunt usitate parte în ajunul și parte în ziua sa onomastică, care cade tot-deauna la 23 Aprilie.

Unele dintre datinele și credințele acestea le-am reprodus dejă în capitolele premergătoare, altele se vor reproduce în cele ce urmază, iar cele ce n'aũ putut încăpe în cadrele acestor capitole, le reproducem în șirele următoare.

Așã se crede că dacã *Sân-Giorgiũ* cade într'o ȓi de post (sec), adecã într'o Mercuri sau Vineri, atuncî laptele vitelor.

(1) Dict. de Tôder Tofan, agricultor din Mihoveni, și com. de Vesp. Corvin.

cu deosebire cel al vacilor și oilor, are să fie peste tot anul slab, fără mană (1).

Tot așa cred în privința acésta și Românii din *Macedonia*. Ei ȋic:

«Dacă *Sân-Giorgiũ* cade Mercuria sau Vineria, în acel an *maxulea* (laptele, productul vitelor) va fi neînsemnată, căci are să o mănânce *Sântul* și bieții păstorii nu-l veneréză, ci din contră îi ȋic:

Simte ȋe n-adrăși,	Sânte, ce ne-ai făcut,
Mixulea ni-u măcăși,	Productul (de vite) ni l-ai mâncat,
Orfanii n-alăsăși,	Săraci ne-ai lăsat,
Cu oile nă stricurăși!	Ca pe oi ne-ai strecurat! (2)

Și tot așa va fi și cu ródele câmpului și ale pometelor (3).

Dacă în ȋiua de Sf. Gheorghe, va fi rouă multă, orî va fi păclă, e semn de an bogat (4).

Cine fuge în ȋiua de Sf. Gheorghe înainte de răsăritul sórelui o bucată bună de loc neîntrerupt, acela va puté fugi cât va vré fără să se oboséscă, căci va fi sprinten (5).

Cine dórme în ȋiua de Sf. Gheorghe, acela iea somnul mieilor și tot anul e somnoros (6).

Cine dórme în ȋiua de Sf. Gheorghe pe malul unui rîu și vede un șérpe alb fugind pe apă, acela are să aibă mari supărări (7).

(1) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 23; — Aurel Iana, *Sân-Georgiul*, publ. în *Familia*, an. XXVII, p. 411.

(2) P. Papahagi, op. cit., p. 321.

(3) M. Lupescu, *Superstiții*, publ. în *Gazeta Săteanului*, an. XV. R. S., 1898, p. 58: «Când *Sântul Gheorghe* cade în ȋi de post, anul acela nu merge câmpului și ródelor.»

(4) *Șeȋtóraea*, an. VI, Fălticeni 1900, p. 21.

(5) Cred. Rom. din Udesci, dict. de Zamfira Niculi și com. de Dar. Cosmiuc.

(6) Cred. Rom. din Frătăușul vechi, com. de I. Covașă; — a celor din Calanfidesci, dict. de M. Molociu; — C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 89: «În ȋiua de Sf. Gheorghe nu trebuie să dórme nimeni, că acela ce măcar va aȋipi cătuși de puțin și va da ochii în gene, iea somnul mieilor, și peste tot anul va fi somnoros;» — El. Sevastos, *Sărbătorile pop.*, publ. în ȋiar cit., p. 156.

(7) Cred. Rom. din Udesci, dict. de Z. Niculi, com. de D. Cosmiuc.

Șerpele aflat până în Sf. Gheorghe se bagă în oțet, și oțetul dat la o vită bolnavă e cu léc (1).

Primă-vara până la Sân-Giorgiū nu e bine a se culcă și a dormi în șură (2) sau ori și unde afară, căci atunci umblă mai cu nădejde *Vintósele* și ușor te poți bolnăvi, ba îți perfi și graiul, și une-ori capeți bôlă, din care nu mai scapi cu viétă (3).

Cine stă în ȋiua de Sf. Gheorghe culcat pe pântece pe malul unui riū și vede în apă un pesce, acela e norocos peste tot anul (4).

Nu e bine ca în ȋiua de Sf. Gheorghe să dai ce-vă din casă, că dacă dai, apoi tot dai întreg anul (5).

Gunoiul din ȋiua de Sf. Gheorghe e bine să-l lepeđi la rădăcina pomilor, că rodesc bine pe urmă (6).

La Sf. Gheorghe se cântăresc ómenii, întâiu: pentru ca să fie sănătoși tot anul, și al doilea: pentru ca să nu se lipescă farmecele de ei (7).

Ca și la Româniī din *Banat* și *Muntenia*, așa și la cei din *Macedonia*, în acéstă ȋi, adecă în ȋiua de Sf. Gheorghe, bărbații, copiii și femeile se cântăresc. *Armâniī* însă pun în buzunar un ou și o piétră, iar pe cap o altă piétră cu urzici (8).

În ȋiua de Sf. Gheorghe nu e bine a mână vacile la pășune, de óre-ce se ȋice că în acéstă ȋi femeile rēū-voitóre le ieaū laptele; și luându-le laptele rēmân pentru tot-deauna sterpe.

Iar dacă cine-vă, cu tóte acestea, totuși ar voi să le scóti la pășune, e bine ca cu o ȋi înainte de Sf. Gheorghe să culégă *dumbravnica*, care dându-se vacilor, se crede că acele

(1) Avram Igna, *Credințe pop. din Ineu în Bihor*, publ. în *Familia*. an. XXXIV. Oradea-mare 1898, p. 452.

(2) În *Transilvania*, com. de d-l B. B. Iosof.

(3) *Tribuna poporului*, an. IV. Arad. 1900, No. 48 (11).

(4) Cred. Rom. din Udesci, dict. de Z. Niculi, și com. de Darie Cosmiuc; -- Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 23: «Cine-i la Sân-Giorgiū culcat pe pântece la malul unui lac, ori riū, și vede în apă un pesce, este norocos peste tot anul.»

(5) Dat. și cred. Rom. din Frătăuțul nou, com. de Iul. Sidor.

(6) *Ședětórea*, an. VI, p. 35.

(7) *Tribuna poporului*, an. III. Arad. 1899, No. 35 (8).

(8) I. Nenișescu, op. cit., p. 526.

mueri rău-voitoare nu mai au putere de a le lua laptele (1).

În ziua de Sf. Gheorghe des-de-diminuță până a nu răsări soarele, se reteză virful coții de la toate vitele, și părul retezat se îngropă apoi într'un furnicar de cœi mari, sau se pune într'o scorboră de răchită, anume ca vitele să se înmulțescă ca furnicile și să crească ca răchita (2).

În ziua de Sf. Gheorghe se însamnă oile și mieii anume ca, eșind oile la câmp la păscut, să nu se pœrdă, iar mieii să crească și să se înmulțescă (3).

Dela Sf. Gheorghe până la *Rusaliu* trebuie numai decât să se tundă oile, căci după *Rusaliu* intră *mustârœfa* din lâna cea bătrână în carnea oii, și apoi pute carnea, dar afară de acesta pornind lâna nouă, așa e de tare lâna, în cât nu se pœte tunde (4).

În ziua de Sf. Gheorghe mulți Români îndatinuță a mânca *căpșune*, lat. *Fragaria colina*, precum și alte pœrgi sau noițe de fructe, ce au crescut și s'au copt până în acœstă zi, apoi și pu de pasere (avis) pentru sãnœtate (5).

În ziua de Sf. Gheorghe, în unele pœrți din *Banat*, este datină de a se împœrți la biserică *iorgovan*, *ililœc* sau *lilic*, lat. *Syringa vulgaris*, iară pe alocurea se împarte *leuștœn*, lat. *Levisticum vulgare* (6).

Atât în biserica gr. orient. cât și în cea apusœnă din *Banat* este datină ca de la *Mioiu* = Sf. *Mioiu* — Michaiu — Michail, până la Sf. Gheorghe, să se tragă svonurile (clopotele) la biserică sœra la 7 ore, iar de la Sf. Gheorghe și până la *Mioiu* la 8 ore (7).

(1) Aur. Iana, *Din credinœele poporului român*, publ. în *Luminœtoriu*, an. X. Temișœra 1889, No. 65.

(2) Dat. și cred. Rom. din Calafindesci, dict. de M. Molociu; — a celor din Bosanci, com. de Sim. Őutu.

(3) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Őutu.

(4) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 23.

(5) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 23; — Aur. Iana, *Sân-Georgiu*, publ. în *Familia*, an. XXVII, p. 411: «Tot pentru sãnœtate să se mânœnce în ziua de Sân-Georgiu și fructe noi (pœrgi).»

(6) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 23.

(7) Idem, de eadem.

La Sf. Gheorghe lăstarul este crescut de un cot (1).

În ziua de Sf. Gheorghe Româncele din *Banat* mână vacile la vâcar cu ramuri verzi în mână (2).

În fine *Sf. Gheorghe* se prăsnuesce de către foarte multe familii române ca patron al casei, iar în comunele, unde Sf. Gheorghe e patronul bisericii, se face și *hram* său, după cum dic bănățeni, *rugă* ori *nedee* (3).

IX.

FARMECE ȘI VRAJÎ.

Sf. Gheorghe este o zi foarte însemnată și în privința farmecelor și a vrăjilor, precum și a altor credințe.

Așa [fetele din unele părți ale *Bucovinei* îndatinéză în noaptea spre *Sf. Gheorghe* de a se uită în cofa cu apă, anume ca să-și vadă ursita. Și dacă li se arată vre-un chip de fecior, atunci cred ele că acela le va fi ursitul și în decursul anului de bună sémă că le vor sosi pețitori și se vor mărită.

A doua zi dimineța, adevă în ziua de *Sf. Gheorghe* până a nu răsări soarele, cele mai multe fete, tot din *Bucovina*, ieau câte o brasă și le pun în drum, pe unde sciū ele că au să trecă feciorii ce le plac și dic:

Dacă N. N. va călcă
Pe brasă, nu m'a luă,
Iar dacă N. nu va călcă
Atuncia mă va luă!

Brăsditeie acelea, după ce au trecut acuma cei ce au avut să trecă peste dînsele, le strîng și le întrebuintéză peste an

(1) Idem, de eadem.

(2) Com. de d-l Ios. Olariu.

(3) Pretutindenî în *Bucovina*; -- apoi în *Banat*, com. de d-l Ios. Olariu; -- Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 23; «In unele sate (comune), numeroase familii sântuesc Sân-Georgiul de patron al casei.»

ca léc contra mai multor bóle și cu deosebire contra *sclintiturii* (1).

Mai departe, tot în *Bucovina*, o sémă de fete sémână în ȕiua de *Sf Gheorghe* des-diminéță *usturoiũ* și cocându-se, îl culeg și-l păstrează până în ȕiua de *Sf. Gheorghe* din anul viitor, iar atunci, adecă în acéstă ȕi, îl mánâncă în credințá cá capétá tóte darurile din lume, și în același an tot-odatá se și măritá (2).

Pe lângá acésta, nu numai fetele din *Bucovina*, ci și cele din *Moldova*, sémână înainte de a răsári sórele felurite semințe de florí cu gura, mai ales însá *busuioc*, și tot până a nu răsári sórele îl udá din gurá cu apă neinceputá; apoi tot așa fac ele în tóte diminețile, udându-l din gurá până ce răsare.

Despre acest *busuioc*, ast-fel răsădit și crescut, se crede nu numai cá cresce mai frumos și mirósá mai plăcut (3), ci tot odatá e socotit cá are putere să facá fetele drágástóse, cu lipici, cáci se ȕice chiar: «sá tragá unul la altul, cum trage busuiocul cu dragostea.»

Pentru acésta fetele, în ȕile de sərbátóre, trebuie să pórte în bráũ orí la cap, *busuioc de dragoste*, cáci cred ele, cá dacá vre-un flácáũ le-ar smulge batár vre-o crenguțá, atunci numai decát are să le îndrágostéscá (4).

În *Banat*, pe lângá seménarea *busuiocului*, este datiná de a se răsádi în acéstá ȕi și răsad de *curechiũ* saũ *varzá*,

(1) Dat. și cred. Rom. din Volovéț, com. de I. Buliga.

(2) Dat. și cred. Rom. din Udesci, dict. de Zamfira Niculi, și com. de D. Cosmiuc.

(3) Dat. și cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimigean, com. de P. Nimigean: «În ȕiua de *Sf. George* diminéța, înainte de ce răsare sórele, fetele ieáũ semințe de florí, mai ales de *busuioc*, în gurá, și apoi le sémână, cáci ast-fel cresc mai frumos și amirósá mai plăcut»; — a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu: «În diminéța ȕilei de *Sf. George*, se sémână *busuiocul* până nu răsare sórele ca să amirósá frumos»; — a celor din Mihoveni, dict. de Tóder Tofan, com. de Vesp. Corvin: «În ȕiua acésta se sémână *busuioc*.»

(4) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 90; — El. Sevastos, *Sərbátórite pop.*, publ. în ȕiar cit., p. 156: «Fetele sémână *busuioc* din gurá înainte de răsárirea sórelui; și tot din gurá îl udá cu apă neinceputá până ce răsare și atunci acela e bun de făcut de dragoste și mirósá frumos.»

credându-se și dicându-se că, mai ales varza, care se răsădesce în această Ți, este ferită de insectele cari, după ce a răsărit, obișnuiesc a o mânca (1).

O sémă de mueri însă, tot din *Banat*, belesc în nóptea spre Sân-Georgiú *teiú*, pre care îl întrebuintéză apoi pentru diferite făcături, fermecătorii și descântece. Așă, între multe altele, cu *teiú* de acesta descântat se légă fluerele mânilor și ale piciorilor celor primii născuți fii și fiice, spre a-i feri de rele (2).

Fata saú feciorul, care voesce să-și facă de dragoste, iea în ȝiua de *Sf. Gheorghe* desdininéță o *uiaă* (glajă, sticlă), se duce apoi și iea dintr'un loc, unde se îmbină două ape, trei linguri de apă și le pune în glajă, trei linguri dintr'un loc, unde se întorce apa, și trei linguri dintr'un vas cu apă scos în curte la amiađi ca uitându-se cel ce vrăjesce în ea să se vadă și să vadă și sórele, dicend :

«Cum vėđ sórele, așă să fiú vėđută, și cum lucește pe cer sórele, așă să luceș și eú la N.»

Apa din glajă o pune într'un blid, pe care îl așéză în vatra luminii, punend în el trei flori curate din trei grădini, trei *jordife de salcă*, cari aplecate fiind de la trunchiú au fost legánate de apă, în credință că precum s'au bătut acelea în apă, așă și N. să se bată după N.

În blid se pune nițică sare, pită, și când clopotul trage pentru prima dată în leturghie, luând din blid florile și jordițele, descântă :

Cum trage mărtinosul la sare,
Flámândul la mâncare,
Setosul la apă,
Cum nu póte lumea
Fără pită, fără sare,

Făr'lumină, făr'mâncare,
Cum s'au bătut jordifele în apă
ȝiua, nóptea,
Cum au înflorit aste flori în
[grădină,

(1) Sim. Manguica, *Calend* pe an. 1882. Aprilie 22 și 23: «În ȝiua *Alisului* lui Sân-Georgiú după amiađi se séménă tóte florile: *busuiocul* (după alții în ȝiua de Sân-Georgiú), *cucumerele*, *sémînță de varză* (curechiú); — Aurel Iana, *Sân-Georgiul*, publ. în *Familia*, an. XXVII, p. 411: «În ȝiua premergétóre (de Sân-Georgiú), fiind ȝi de lucru, se séménă *busuiocul*, lat. *Ocimum basilicum*, și se fac resadnițele (se séménă *varza*), cari numai în această ȝi se prind, mai ales *varza* este ferită de insecte care după ce a răsărit, o mânâncă.»

(2) Sim. Manguica *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 23.

Așă să tragă,
Așă să nu pótă
Fi N. făr' de mine!
Și să fiu la N

Și la tótă lumea vėđută,
Inflorită,
Frumósă
Și drăgăstósă!

După acésta se pune apa din noũ în glajă cu tóte agre-
dientele și se păstréză vre-o câte-vă đile, și în fie-care diminéță
cel ce voesce a fi iubit și vėđut se spală cu apă de acésta
pe față, stropind și casa proprie în lăuntru și din afară.

În fine mai există în *Banat* și credința că cine stă în
điua de *Sf. Gheorghe* culcat pe pantece lângă o apă, acela
vede un șérpe alb fugind. Decí prinđënd șérpele respectiv
și tăindu-ı cu un ban de argint (libră, pară) capul, dacă va
seménă în capul tăiat *aiũ (usturoiũ)*, și apoi, crescënd us-
turoiul mare, il va mănca în điua de *Sf. Gheorghe*, acela
capėtă tóte dărurile în lume și póte vorbi cu tóte paserile
și animalele (1).

Fetele cele mari din *Moldova*, pe lângă cele arătate în
șirele de mai sus, mai îndatinéză încă de a se duce în pă-
dure până nu apucă a se scutură roua, și de găsesc *mătră-
gună* și *năvalnic*, il strîng, il aduc acasă, și il pun în pod
orí sub stréșina casei ca să stea, căci aceste plante aũ, după
credința lor, putere mare de a aduce în casă pețitorí bogați
și gospodoroși (2).

Fetele din *Bucovina* merg în pădure spre același scop
cu un șip de vin și cu două franzele (bulci.) Mergënd jócă
franzelele și vinul tot drumul. Ajungënd în pădure, tórnă
vinul în locul acela unde aũ aflat și de unde aũ săpat *mă-
trăguna* și *năvalnicul*, iar franzelele le aduc înapoi acasă. În-
torcëndu-se acasă, vin asemenea tot jucând cu buruenile săpate,
ca și când s'aũ dus la pădure. Ajunse acasă, pun *mătrăguna*
și *năvalnicul* sub icónă, unde le păzesc ca și ochii din cap.
Iar când merg la joc saũ la altă petrecere, atunci le ieaũ de
sub icónă și le pun sub brăũ. Acésta o fac ele, anume ca

(1) Aurel Iana, *Dragostea Româncei. Datine din Banat*, publ. în *Fa-
milia*, an. XXVII, Oradea-mare 1891, p. 256.

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 90.

să fie jucate de feciori, după cum au fost și buruienele respective când au fost aduse din pădure (1).

O sémă de fete, tot din *Bucovina*, se duc la pădure ca să sape și să aducă buruienele sus amintite nu numai pentru joc, ci și pentru avere, adecă nu numai cu scop ca să fie jucate, ci tot odată ca să se și îmbogățescă.

Caută însă cu cea mai mare băgare de sémă ca, atât când se duc și le sapă, cât și atunci când se întorc cu dinsele acasă, să nu fie de nimeni vădute, căci dacă le vedecine-vă și ducându-se se spurcă în locul de unde au luat ele buruienele, atunci nu numai că nu-și ajung scopul cu dinsele, ci din contră le merge foarte rău (2).

Fetele din unele părți ale *Ungariei*, sculându-se în zorile dimineții de Sf. Gheorghe, se spală cu apă, în care se află bani de argint, anume ca să fie albe și curate ca argintul, și ca atari plăcute feciorilor. După aceea se duc și culeg flori din cari își fac buchete și cununii, pe cari le întrebuințază apoi la feluri de farmece și descântece; slobod apoi, ca și la *Sf. Vasiu*, porcii de prin cotețe și numără pari de prin garduri până la un punct anumit, iar pe cel din urmă par îl însemnă cu cuțitul în forma crucii. Și dacă numărarea acésta a parilor, până la însemnătură se sfirșesce cu păreche, d. e. dacă sunt opt și nu nouă, atunci e semn bun, căci fata, care i-a numărat, asemenea își va căpătă părechea, adecă în decursul anului curgător va fi condusă la altar de un fecior ales, pe carele dinsa *l-a meșterit* în zorile dimineții de Sf. Gheorghe.

Și pe când fetele fac cele înșirate până aici, pe atunci feciorii încă își au ocupațiunile lor. Aceștia adecă caută *érba fierului*, în credință că érba acésta numai în zorile dimineții de Sân-Georgiu se pôte căută cu succes, și aflând-o, numai atunci își are puterea sa magică și anume dacă, aruncându-se într'un riū repede, nu s'ar lăsă să fie dusă în jos de undele apei, ci ar înotă contra undelor spumegătore. Și apoi... cine voesce să nu-l prindă nici un fel de armă, fie

(1) Dat. Rom. din Mihoveni, dict. de Tóder Tofan și com. de Vesp. Corvin.

(2) Dat. și cred. Rom. din Bălăcena, com. de G. Jemna.

aceea chiar și un ac, trebuie ca *érba fierului* să o vindece sub pielea mânei drepte. Ast-fel, cred ei, a fost meșterit și *Pintea vítézul* (1).

Fetele din *Muntenia*, satul Zánóga, jud. Romanați, pun, ca și la Bobotéză, în ajunul Sf. Gheorghe, câte un fir de *busuioc* afară la pătul său la coșar, ca să-și încerce norocul, aș însă grijă să-l ascundă bine spre a nu pute fi găsit de flăcăi, cari cam umblă după asemenea lucruri, ca să nu ieă mai pe urmă bani de la fete, căci ele sunt nevoite să-și recumpere busuiocul cu bani, numai să nu pėrdă norocul.

Cea dintăi grijă a fie-cărei fete, când se scólă diminéța, este să vadă: ce s'a întimplat cu busuiocul?

Dacă busuiocul a scăpat negăsit de flăcăi, și plin de rouă, este semn că se mărită; iar dacă nu e plin, e semn că nu i-a venit încă timpul.

Dar nici flăcăii nu se lasă mai pe jos.

Indată ce lumea s'a culcat, se strîng în cete câte de 10—12 și se duc acolo, unde este vre-o dumbravă sau niscai-vă tufe, purtând fie care câte un vas cu apă curată și neincepută. Aceste vase le pun într'un loc ascuns și apoi se retrag în tăcere, dîcînd fie-care în tăcere numele fetei, pe care și-a propus s'o ieă de soție.

După ce flăcăii merg până la un loc hotărit mai dinainte, se opresc, fac horă, jócă și cîntă din fluer, din gură, în frunză, spun povești, cimiliturî, și care scie mai multe de acestea, acela este socotit de mai isteț.

În chipul acesta petrec ei tótă nóptea. Iar când se crapă de diuă, atunci iarăși plécă cu toți la vasele cu apă.

Dacă se găsesce în vasul vre-unui flăcău un fir de érbă verde sau flóre, se dîce că este semn că se însoră și trăesce mult până la adânci bătrânețe. Dacă se găsesce vre-o flóre uscată sau pălită, dîce că nu se însoră în anul acela, iar dacă se găsesce pămînt, dîce că acela în curînd móre.

Cei ce li s'a prevestit bine, aruncă apa din vas spre răsărit, ca să le créscă norocirea împreună cu răsărirea sórelui; iară aceia, cărora li s'a prevestit rėu, aruncă apa spre apus,

(1) I. T. Fane, *Diua de Sân-Georgiü la sate*, publ. în *Familia*, an. X, Buda-Pesta 1874, p. 212.

ca să dispară nenorocul cu apunerea sórelui acelei *đile* (1).

În fine merită a fi amintită și aceea, că ori-cine voesce ca să nu se lipéscă de el farmecele și vrăjile peste an, să se cântărăscă numai decât în *điua* de Sf. Gheorghe, și atunci n'are témă că se vâ lipi ce-vâ de dinsul (2).

X.

ÎMPROURATUL.

Cuvîntul *prool*, *proor*, *prou*, *amproor*, *impror*, *improor*, *înprour*, *năprăor* și *năproor* înseamnă :

a) o parte a *đilei*, și anume înainte de *amiađi*, când pământul e acoperit de rouă (3);

b) Ajunul St. Gheorghe (4);

(1) D. Stănescu, *Obiceiuri pop. la sêrbătórea Sf. Gheorghe*. publ. în *Educatorul*, an. I, Bucuresci 1883, p. 90.

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 89.

(3) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 1.107: «Impărțirea *đilei* la popor: révérsatul zorilor; în zori; în rêsăritul sórelui; la *điua*; prânzișor: *amproor* de la 9—10 óre (S. Liuba, Banat, com. Maidan).

«Până pe la 8 óre *diminéța* se *đice*; până la *impror* (D. Receanu, Banat, com. Bucova).

«Pe la 9 óre ante-meridiane se *đice* *năprăor* (I. Bumbăcilă, Banat, com. Terogova).

«Tot așa la Orșova și Mehadia.

«La ciobani, când mulg oile *diminéța*, ci înainte de *amiađi*, se *đice* că: *fac năproor* (R. Popescu, Mehedinți, com. Isverna).

«La 12 ómenii *đic năprorît* (I. Spineanu, Mehedinți, Severin).»

Idem, de eadem, p. 1.108: «La ciobanii români de la Pind *pror* sau *prou* înseamnă timpul pe la 2—3 óre după mieđul nopții. Se *đice*: duc oile în *prou* = duc oile să pască înainte de zori, sau: sârmă oile tu *prou* = mână oile la păscut de cu nópte (I. Caragiani).»

(4) Idem, de eadem, p. 1.108: «*Diminéța*, când este promorócă, ciobani *đic improur*, și tot *improur* se chêmă *Ajunul St. Gheorghe*, când se pôte găsi — poporul *đice* — *érba fierelor* (Iftimy, Tutova, c. Obârșeni; I. Pandale, Fâlcii, c. Grumazóia).

«*Proor* înseamnă *Ajunul S. Gheorghe*, adecă *điua* de 22 Aprilie. Poporul *đice* că St. Gheorghe în *prou* lui pornesce călare de încheie

c) rourare, udare, de unde apoi și subst. *improorat*, *imprăurat*, *improurat* și *năprorît* = rourare, udare, rourat, udat și vrb. *imprăurâ*, *imprèorâ* și *improorâ* = a se rourâ și a rourâ pe cine-vă saū: a se udâ și a udâ pe cine-vă (1); și în fine:

d) o stropitoare cu care se udă (2).

Noi, în șirele următoare, vom vorbi numai despre *improuratul* usitat în cele mai multe părți locuite de Români în ajunul și în dimineța Sf. Gheorghe.

În unele părți din *Bucovina* este adecă datină ca fetele să se *roureze* în dimineța Sf. Gheorghe pe ochi, adecă să se spele cu rouă de pe un câmp curat, anume ca să fie mai drăgălașe și mai atrăgătoare.

Tot atunci unele fete string *rouă*, care se păstrează și se întrebuințază apoi peste tot anul la diferite bóle; altele se duc de se scaldă între vaduri, anume ca să fie curate și ușore în decursul anului ca cursul lin al apei (3); și iarăși altele se duc până a nu răsări sórele cu pâne și cu sare la o apă saū la un pârîu din apropiere și ajungând acolo dic ast-fel:

— Bună dimineța,
Apă lină și curată,
De Dumneđeū sfintul dată!
— Mulțumescu-ți d-tale,
Mândră și cinstită fată!

Apoi, aruncând pânea și sarea în pârîu și luând cu mâna apă și spălându-se pe față, continuă mai departe dicând:

toți codrii, finațele și tótă verdéța câmpului (D. Arghirescu, Covurluiū, c. Moscu).

«Poporul crede că sunt femei, cari prin vrăji și descântece ieaū mana vacilor cu lapte în *prooul*, adecă în *ajunul* lui Sf. Gheorghe (M. Țigăiū, Covurluiū, com. Foltesci).»

(1) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «La *Sân-Georz* (Sf. Gheorghe) e *imprăuratu*;» — B. P. Hasdeū, *Ety. Magn.*, t. I, p. 1.108: «La Sân-Giorgiū ómenii se udă cu apă, ceea-ce se dice că se *imprèorâ*, alții dic *impròorâ* (P. Olténu, Hașeg).»

(2) T. Frâncu și I. Candrea, op. cit., p. 129.

(3) Dat. Rom. din Frătăușul vechiū, com. de I. Covașă.

— Apă curat-curgătoare!
 Eū îți dau pâne și sare,
 Iar tu curătește-mă:
 De ură,
 De gură
 Și de făcetură,
 De strigări,
 De căscări

Și de ori-ce aruncări;
 Curăță-mă de ori-ce uri
 Și de ori-ce făcături
 De pe mâni, de pe piciore,
 Să rămân eū ca o flóre,
 Ca o floricea frumósă
 Pe care toți o mirósă!

După ce s'aū spelat pe față și aū rostit cuvintele acestea ieaū apă și o duc acasă, o pun între florī și apoi se spală cu ea, anume ca să fie drăgălașe ca florile; apoi spală ușa cu dinsa anume ca, după cum umblă ușa, așa să umble și feciorii după ele; și în urmă spală și icónele ca, după cum se închină ómenii la icóne, așa să se închine și feciorii la ele (1).

O sémă de fete însă se scólă în diua de Sf. Gheorghe des diminéță, se duc până la fântână, scot apă, ieaū o gură de apă, se întorc cu dinsa în casă, rișnesc păpușoiū îndérat. fac din făina ast-fel rișnită și din apa adusă o turtă și punând-o apoi în vatra focului, ca să se cócă, dic:

Eū întorc vatra,
 Vatra întórce cuptiorul,
 Cuptiorul întórce hornul,
 Hornul întórce cahla,
 Cahla'ntórce päretele,
 Päretele întórce léturile,
 Léturile întorc acoperemintul.
 Toți micii,
 Toți voinicii,
 Toți sătenii,
 Toți poporeniū
 Să cate numai la mine,
 Numai mie să se închine,
 Iar dușmancele mele,

Cele spurcate și rele,
 Să rămăe înglodate,
 Closce încloșnate,
 De găini găinățate,
 În pod aruncate.
 Da eū să fiū păuniță,
 Podoghiță,
 De la munte scoborită,
 De tótă lumea iubită,
 Feciorii ce m'or vedé,
 În brațe că m'or luă,
 În frunte m'or sărută,
 În fruntea jocului m'or purtă!

Cocându-se turta ast-fel descântată, o ieaū de pe vatră și o pun pe prag, și dacă vine mățul și o mănâncă, atunci

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Maria Ciopeiū, și com. de P. Scripcariū.

fata care a făcut-o și a descântat-o are în decursul anului de bună sémă să se mărite (1).

Fetele, pe lângă locuințele cărora nu trece nici o apă curgătoare, se scólă în ȕiua de Sf. Gheorghe des-diminéță, pun un ciubër lângă fântână, îl umplu cu apă neînceptă și în ciubëru acestă apoi se scaldă, anume ca să fie curate, frumoșe, drăgălașe și mai bine văđută de toți, mai ales însă de către feciori (2).

Dar fetele nu numai că se spală cu rouă și se scaldă, ci tot-odată se și udă una pe alta cu apă, anume că să fie frumoșe, sprintene și harnice peste an (3).

În aeelași timp caută și flăcăii ca să le ude. Și acésta o fac ei, ca să nu se apropie *Strigóicele* de dînsele, precum și ca și ele să nu se prefacă în *Strigóice* (4).

În unele părți din *Transilvania*, precum bună-óră în Hațeg, Sighișóra și Vama, feciorii și fetele asemenea se *împrăură*, se udă cu apă, ca și în *Bucovina* (5).

În alte părți, tot din *Transilvania*, merg toți în persónă de *Sân-Georz* la un riú cu boți (băte) și cu ciomege și dând cu ele în riú se *împrăură*.

În diminéța lui *Sân-Georz*, copiii, cari aú mânat vacile în

(1) Dat. Rom. din Poeni, sat în distr. Siretului, com. de Dim. Furtună, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Mihoveni, dict. de Pavel Cioful, com. de Vesp. Corvin.

(3) Dat. Rom. din Bălăcéna, com. de G. Jemna, «*Udatul* se întrebuintă în ȕiua de Sf. Gheorghe ca să fie frumoși» ;—a celor din Volovet, com. de Ilie Buliga : «*La noi, ȕic ómenii că de aceea se udă în ȕiua de Sf. Gheorghe cu apă, ca să fie mai harnici peste an.*»

(4) Dat. Rom. din Mihoveni, dict. de P. Cioful și com. de Vesp. Corvin.

(5) Din. Ms. d-lui I. Pop-Reteganul ; —B. P. Hasdeú, *Etym. Magn.*, t. I, p. 1.108 ;—G. Popa, *Datine strămoșesci*, publ. în *Albina*, an. I, No. 37, p. 1.157 : «*În ȕiua Palilieș, la 23 Aprilie, sêrbătorim noi pre St. Gheorghe, eroul care birue balaurul întunicului și al peșterilor. În acéstă ȕi. dis-de-diminéță, porțile caselor sunt împodobite cu frunză verde, flăcăii prind pre fete, le udă cu apă rece de fântână sau le duc la vale, unde le bagă în apă ; boii în acéstă ȕi mai întâiu sunt scoși la pășune, și în unele locuri țêranií noștri se purifică sâring peste focuri. Datina acésta în unele ȕinuturi românesci se face în ȕiua *Mucenicilor* ; — com. de Sântia Sa. I. Muntean, preot în Sighișóra : «*În ȕiua de Sân-Georgiu feciorii și fetele se udă la fântână și pe stradă cu apă.*»*

câmp, aduc flori și ramuri verzi în sat. Iar femeile, eșindu-le înainte, îi *împrăură* cu un *cart* (cofă, doniță) de apă (1).

În *Munții apusenii din Transilvania* se face în preajma țilei de *Sânjorz* din mlădițe verzi o stropitoare, numită *improor*, și aducându-se într'un vas nou apă curată de la un izvor sau riū, în dimineța țilei numite se stropesc cu *improorul* căsenii, vitele, casa, grajdurile și această stropire se numește *improorare*.

Mamele, cari au fete mari, pun *leuștén* sub pragul ușii bisericii pe care, după eșirea ómenilor din biserică, îl aduc acasă și stropesc fetele cu el spre a fi norocoase în căsătorie (2).

În unele părți din *Ungaria* și *Banat* asemenea se stropesc și se udă cu apă, ca și în *Bucovina* și *Transilvania*, și anume nu numai tinerii, ci chiar și bătrânii, iar de este cald, se scaldă în apă curgătoare pentru spălarea tuturor relelor (3).

În alte părți însă, tot din *Banat*, precum bună-ora în comuna Maidan, este datină ca feciorii să se adune în țiu de *Sân-Georgiū* des-dimineță la sfat și apoi, împărțindu-se câte 3—4 pe o uliță, adună fete, ba chiar și neveste și le scaldă în unele locuri pe la fântâni, unde aruncă câte 3—4 vedre de apă pe ele; iar în satele de pe lângă Mureș le duc la riū, unde le ímmóie bine și apoi le slobod către casă (4).

În *Moldova* există credința, că cine se va spăla în dimineța Sf. Gheorghe cu rouă, acela totă vara va fi sănătos și nu-i vor eși pete pe obraz; iar cine se va scaldă într'o apă curgătoare în dimineța acestei țile, pe acela tot anul nu-l vor prinde frigurile (5).

Tot în *Moldova* este datină, după cum scrie M. Eminescu,

(1) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul, com. Paucenesci.

(2) T. Frâncu și I. Candrea, op. cit., p. 129.

(3) Com. de d-l Vas. Sala: «La *Sân-Georgiū* se udă feciorii și fetele la fântâni ori la riuri»; — Aur. Iana, *Sân-Georgiul*, publ. în *Familia*, an. XXVII, p. 411; — Sim. Manguica, *Calend.* pe 1883, Aprilie 23: «Femeile și bărbații, dar peste tot ómenii se udă cu apă. Scăldarea în apă curgătoare.»

(4) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul.

(5) Const. D. Gheorghiu, op. cit., p. 89—90.

ca fetele în gătelă sărbătorască, când vestea luminii abia se ivesce la răsărit, ca să grăbescă care mai de care cu ulciorele curățite la isvorul cu apa cea bună, unde se întâlnesc, schimbă vorbe, își fac de lucru și staă neastimpărate. Ar plecà, dar nu le duce gândul, ar mai sta dar nu li se cuvine.

— Aide, soro! — ȳice una — căci ne apucă flăcăii și ne stropesc cu apă de isvor.

— Aide, soro! — ȳice alta.

— Aide, soro! — ȳice a treia.

— Aide, soro! — ȳic tóte, dar nici una nu plécã.

Flăcăii, ascunși prin crângul de prin prejur, de-odatã nãvãlesc asupra lor.

Fetele țipã speriate, uimite și desmierdate și ca o cétã de prepeliți fug care în cotro.

Dar sprinteni sunt voinicii și iuți la pași.

. . . Unul câte unul . . . iea ulciorul și varsã din el în fața rumenã, căci *așã e bine, așã este obiceiu*, așã se împroșpétã sângele și ca pe un prîsnel învîrtesce trupul (1).

În fine în unele părți din *Muntenia*, precum bunã-órã în Gorj, com. Cãineni, ómenii nu numai cã *se împroorã* pe sine în ȳiua de Sf. Gheorghe, numitã acéstã ȳi de dinșii și *ȳiua prooruluș*, ci stropesc tot odatã și vitele cu apă și cu salcie albã (2).

În alte părți, tot din *Muntenia*, precum bunã-órã în comuna Zãnóga, jud. Romanați, este datinã ca în ȳiua de Sf. Gheorghe, când se face ȳiua, tótã lumea sã se scóle fórte de diminétã, bãeți, fete și femei, și sã mérgã sã se *înrooréscã*, sã iea *fuior*, cum se numesc în graiul țerãnesc.

Cele cari rêmãn acasã, scot afarã haine și tot ce aũ, velințe, macaturí, perine, și le întind la sóre, unde le lasã pãnã când sórele începe sã dogoréscã, iar atunci le pun în casã (3).

(1) M. Eminescu, *Nuvel*, ed. Șaraga, Iași, p. 137.

(2) Din Rêsp. la Cest. d-lui N. Densușianu.

(3) D. Stãnescu, *Obiceiuri pop. la sãrbãtóra Sf. Gheorghe*, publ. în *Educatorul*, an. I, București 1883, p. 91.

XI.

MOȘII DE SÂN-GEORGIŪ.

În unele părți din *Banat* este datină de a se da în ziua de Sf. Gheorghe ca *Moși* pe la vecini și némuri olcuțe nouă pline cu lapte și cu caș, dimpreună cu câte un colac și o luminare. Pe alocurea, precum bună-óră în Sichevița, laptele se dă în tăiere sau strachini (1).

În alte părți, tot din *Banat*, se împărțesce lapte de oi și cu scrob făcut din făină de grâu.

Este adecă în cele mai multe părți din *Banat* datină ca până în ziua de Sf. Gheorghe să nu se mănânce de fel lapte de oie, iar în acéstă zi nu se pôte mânca până ce nu se dă mai întâi de pomană morților, căci așa se deslégă la mâncare.

Deci *găletăresele*, adecă femeile cari au fost în acéstă zi la stână, unde s'au muls pentru prima órá oile, întorcându-se cu câte un pic de lapte pe fundul găleții acasă, unde le așteptă mamele ori surorile cu scrob făcut din făină de grâu, împart scrob de acesta cu lapte de oi pe la vecini și pe la némuri de pomană morților, care pomană se numesce *Moși de Sân-Georgiū*.

O sémă de femei, pe lângă scrob și lapte, mai împart încă și bucățele de caș ori de *balmașiū* (balmoș), și dându-le dic:

— Cât caș (ori lapte) am căpétat acuma, pe de dece ori (sau 20—50 de ori) să mi se *compute* la *măsurarea oilor*! (2)

În *Muntenia* se dă în acéstă zi asemenea lapte de pomană. Și chiar dacă ziua de Sf. Gheorghe e cu câte-vă săptămâni

(1) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882, p. 138—139;—Aurel Iana, *Sân-Georgiul*, publ. în *Familia*, an. XXVII, p. 411.

(2) At. M. Marienescu, *Alesul*, publ. în *Familia*, an. IX, p. 241;—Aurel Iana, *Sân-Gheorgiul*, loc. cit.—Cuv. *Comput* e poporal. *Măsurarea oilor* e o sêrbătoare poporală, ce se ține în săptămâna *Rusaliilor*. De la *Ales* și până la *Măsurarea oilor*, mieii sug, și atunci se despart.

în urma Pascilor, femeile nu mănâncă în ziua acésta nimic înainte de a fi dat lapte pentru cei morți (1).

În *Bucovina* și anume în Frătăușul nou, districtul Rădăușului, se trimite ca *Moși* asemenea o ulcică cu lapte dulce de vacă fiert cu tomagi, cu un colac și cu o lumină pe la case, mai ales unde sunt copii mici (2).

În unele comune din *Bucovina* însă, precum bună-ora în Tereblecea, districtul Siretului, nu numai că se trimit în acésta și *Moși* pe la case, ci mai întreg satul se duce la ținterim, și acolo împărțesc diferite bucate sërmanilor, înțindând fie-care pe mormintele morților săi o față de masă sau un ștergar, iar pe acelea punând bucatele aduse (3).

XII.

URZICATUL.

În cele mai multe părți locuite de Români e datină ca, din faptul zilei Sf. Gheorghe și până în amurgul serii, băeți și copile, feciori și fete să umble pândiș, ori pe unde le e umbletul.

Și fie-care își ține mâinile la spate și caută să apuce goul celui-lalt, căci în acésta și, pe lângă datinele și credințele arătate în capitolele premergătoare, e încă și *timpul urziceii, timpul urzicatului*.

Și iată că-l apucă!

Stănuț atinge cu urzica brațul desvilit al Mariórei.

Marióra țipă speriată, apoi se întorce repede și-l atinge și ea cu urzica peste gât.

(1) Petru Gârboviceanu, *Serbătorea Sf. Gheorghe*, publ. în *Educatorul*, an. II, Bucuresci 1884, p. 155.

(2) Sim. Fl. Marian, *Immormintarea la Români*, p. 387.

(3) Sim. Fl. Marian, *Immormintarea la Români*, p. 387;—Dict. de Ana Nimigean și com. de P. Nimigean: «În ziua de Sf. Gheorghe ies în Tereblecea cu procesiunea la ținterim, unde se fac parastase. Se fac și oue roși ca la Pasci și se dau, dimpreună cu alte obiecte, peste mormint de pomană.»

Apoi gónă, apoi hohote, apoi țipete, — jur-împrejurul curții — afară la uliță — de-a lungul uliței, — pe la finii, pe la vecinii, și prin casă, și pe afară, mic și mare, satul întreg se pune în gónă, căci acuma se începe primă-vara, vremea de lucru, și cel mai sprinten e cel mai vrednic (1).

Iar sprinten și iute, harnic și îndemnatic la lucru în decursul întregului an póte fi, după credința poporului, numai acela, care se urzică în ziua de *Sân-Georgiú* (2).

În fine, după ce s'aú obosit de alergat și de urzicat, se apropie cu toții de adăpost.

Iar aici fie-care începe a se lăudă că a nemerit pe cutare și cutare de atâtea și atâtea orî și că însuși nu a fost nemerit decât în urma cutărei orî cutărei întâmplări neprevădate, chiar numai de atâtea și atâtea orî. Spune apoi pe

(1) M. Eminescu, *Nuvela*, ed. Șaraga, Iași, p. 136; — D. Stănescu, *Obiceiuri populare la sêrbătórea Sf. Gheorghe*, publ. în *Educatorul*, an. I, București 1883, p. 31: «Cei cari se scólă mai de diminéța în ziua acésta iea urzici și urzică pe cei ce dorm . . . Prin casă, prin curte, prin grădină, copiii fug, gonindu-se unul pe altul, ca să se urzice.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Bălăcéna, com. de G. Jemna : «Mai departe întrebuițéză poporul nostru și *urricatul* în ziua de Sântul-George. Iar acésta o face el ca să fie copiii iuți și sprinteni peste an; — a celor din Ilișesci, dict. de Ermolaiú Ghiuță, agricultor: «În ziua de Sf. Gheorghe se adună feciori și fete la un loc, fie-care câte cu o urzică în máneca cămeșii și apoi se urzică și se udă cu apă, un semn că precum e urzica de iute și apa de rece, așa să fie și cel urzicat și udat de iute și sprinten preste tot anul; — a celor din Mihoveni, dict. de P. Cioful și com. de Vesp. Corvin : «În ziua de Sf. Gheorghe se urzică mai ales tineretul, ca să fie peste întreg anul iute și harnic; — a celor din Frătăuțul vechiú, com. de I. Covașă: «În diminéța Sf. Gheorghe se urzică ómenii, ca să fie iuți peste an; — a celor din Frătăuțul nou, com. de Iul. Sidor: «În ziua acésta (Sf. Gheorghe) se urzică și se udă, căci se crede, că e mai bine omului peste an; — a celor din Calafindesci, dict. de M. Molociú: «În ziua de Sân-Georgiú des-de-diminéța se urzică feciorii și fetele cu urzică, ca să fie sprinteni peste vară; — a celor din Cetea de lângă Alba-Iulia, în *Transilvania*, din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «La Sântul-Gheorghe se urzică, se udă cu apă și beaú vin, ca să facă sânge peste an; — a celor din Comitat. Bihorului, în *Ungaria*, com. de d-l Vas. Sala: «*Urricatul* în ziua de Sân-Georgiú se face ca fetele și feciorii să fie iuți, și să nu se facă pe dînșii bube. Unii mánăncă atunci pesce, ca să fie iuți ca pescele; — El. Sevastos, *Sêrbătórite pop.*, publ. în diár cit. p. 156: «Ómenii se bat cu urzică să fie iuți peste an.»

cine a nemerit și l-a nemerit în anul trecut și în anul mai înainte de cel trecut. Tatăl și mama își spun din tinerețe; bunul și bunica ascultă și îi chëmă pre toți de cu vreme la odihnă, căci mâne, când ziua se desvêlue din nópte, cel mai harnic și cea mai harnică fură smântână de pe isvorul din crâng. (1)

(1) M. Eminescu, op. cit., p. 136.

MARCU BOILOR.

MARCU BOILOR.

Marcu boilor cade tot-deauna în 25 Aprilie a fie-căruî an, adecă în ziua sfintului *evangelist Marcu*.

Ziua acésta e o zi consacrată vitelor cornute și în deosebii boilor și se serbéză, atât de către bărbați, cât și de către femei, prin abținerea de la orî și ce lucru mai mare și mai ales de la arat (1), anume ca să nu li se bolnăvescă boii, să nu se strice după cap saū, după cum se spune, să nu capete *tragăn* (2), apoi să nu-i atace și să-i strice fiérelé sêlbatice (3).

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul vechiū, com. de I. Covașă: «In ziua de *Marcu boilor* nu se ară cu boii, ci numai cu caii»; — a celor din Frătăuțul nou, com. de Vesp. Reuț: «*Marcu boilor* se ține pentru boi, adecă acéstă sêrbătóre îi a lor, și nu se pun de către ómenî în astă unică zi de fel la lucru»; — a celor din Buninți, com. de Vesp. Corvin: «In ziua acésta, adecă în ziua de *Marcu boilor*, să nu injugi boii nici de fel, nici măcar funia pe córne să nu le-o pui, căci cine légă boii în acéstă zi e afurisit de Dumneđeū și nu pôte să mérgă în raiū»; — a celor din Reusenî, com. de Vas. Pop: «In ziua de *Marcu boilor*, nici să nu se pue mâna pe córnelé acestora, căci e păcat mare.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Frătăuțul vechiū, com. de I. Covașă: «*Marcu boilor* se ține, anume ca boii să fie feriți în decursul anului de ori-ce bólă și mai ales să nu capete *tragăn*.»

(3) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882 și 1883, Aprilie 25: «*Marcu boilor* și a vitelor, peste tot sêrbătóre pentru boi, ca să nu se betejescă (bolnăvescă) și să nu fie asaltați (atacați) de fiére sêlbatice.»

Dacă unul sau altul se încumetă și lucrăză în ȕiua acésta fără să fie nevoit, și mai ales dacă ară, atunci nu numai că are mare păcat, ci vitele i se bolnăvesc din pricina acésta și numai cu mare greū i se însănătoșéază. Cele mai de multe ori însă trebuie numai decât să păgubéscă vre-un boū.

Cerênd însă împrejurările ca bărbații numai decât să lucreze, și în deosebī să are cu boii, pentru că nu aū caī cu ce ară, atunci, ca să nu li se întimple nici o pagubă în vite, femeile serbéază și pentru dînșii și anume abținêndu-se de la tóte lucrurile cele mai grele (1).

Singurul lucru ertat fie-căruia în acéstă ȕi și cu deosebire celor ce aū oi, este strîngerea berbințelor, cari aū fost în séra *Sf. Gheorghe* puse lângă fântână sau lângă un rîu și umplute cu apă, anume ca în decursul anului să fie tot pline cu lapte și cu brânză (2).

(1) Dat. Rom. din Frătăușul vechiū. com. de I. Covașă.

(2) Dat. Rom. din Gura Sadovei, com. de L. Latiș.

ARMINDENUL.

ARMINDENUL.

Armindenul numit altmintrelea și *Armîndin* (1), *Arminder*, *Armendin* (2), *Băuiu* și *Păuiu* (3) cade mai pretutindeni la 1 Maiu a fie-cărui an, când se serbeză și numele profetului *Ieremia*, de unde i se trage și numirea (4). In unele părți din *Transilvania* și *Banat* însă cade în presera de *Sf. Gheorghe* și în presera și ziua de *Ispas* (5).

In ajunul acestei zile, care se serbeză de către unele femei prin nelucrare în casă și la câmp pentru vifor și grindină (6), mai fie-care familie românească din *Banat* și *Transilvania* are datină de a aduce și a plantă sau a pune dinaintea casei sale și mai ales la pörtă câte-o ramură verde

(1) In mai multe localități din Bucovina.

(2) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1709.

(3) Sim. Manguca, *Calend.* pe an. 1882 și 1883. Maiu 1.

(4) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1.711: «La 1 Maiu se serbeză sfintul *Ieremia*. Sirbesce *Ieremiev-dan*, paleo-slavic *Ieremînü* — din «*Diua lui Ieremia*». De aici Românesce *Arminden* din *Erminden*, cu trecerea inițialului *er* în *ar*, ca în *ariciu*, *Ardél* etc.»; — com. de d-l Ios. Olariu: «*Armindenii* sunt mai bine cunoscuți sub numele din calendar *Ieremie*, care se serbeză în tot anul la prima Maiu.»

(5) Sim. Manguca, *Calend.* cit.: «*Arminden* (*Băuiu*, *Păuiu*). Pe abecura cade *Armindenul* spre ziua *Ispasului*»; — com. de d-l Domiția Dogariu, învățator în Satu-lung: «*Armindenii* se pun în două rinduri, și anume: (a) în presera de *Sf. Gheorghe*, frunză verde de fag, și (b) în presera zilei de *Ispas*, frunză de *rosar* sêlbatic.»

(6) Com. de d-l Ios. Olariu.

de fag, de stejar, de salcie, sau și de alt arbore, care se numește *Arminden* (1).

Acastă ramură, prăjină sau arbore înalt, numit *Arminden*, care are numai puține frunze la vîrf, se lasă dinaintea casei unde s'a pus, până ce pică de sine (2), sau până ce se macină grâu nou, și când pentru prima dată se face pâine din acest grâu, care servește apoi în casă de noroc, atunci se taie și se aprinde coptorul cu el (3).

Adusul *Armindenului* din pădure și pusul lui se fac fără nici o ceremonie (4).

Dacă pădurea e îndepărtată de comună, ori dacă timpul e uricios, ploios și întunecos, atunci se pregătește din ziua premergătoare, adică de la 29 Aprilie.

În unele părți din *Banat*, Armidenul sau *pomul de Maiu*, cum se mai numește, se pune mai cu seamă la casele fetelor mai alese din sat și la unii oameni mai fruntași.

În cazul acesta noaptea târziu, după ce se trag oamenii de pe uliță, un fecior sau și mai mulți duc *Pomul de Maiu* și-l

(1) T. Frâncu și G. Candrea, op. cit., p. 130;—Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. II, 1.709: «La *Arminden* se aduce din pădure o prăjină cât se poate de mare cu puține clence în vîrf, și se implântă dinaintea casei (R. Sim, Transilvania, c. Orlat)»;—din Ms. d-lui I. Pop-Reteganel: «La prima Maiu se pune *Armindenul* în tot Ardélul»;—R. Sim, *Monografia comunei Orlat*, publ. în *Foia poporului*, an. III, No. 32, p. 128: «La *Arminden* se pune mai înainte la case *Arminden*, adică o prăjină lungă adusă atunci din pădure.»

(2) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganel: «La *Armingien* pun un stejar, salcie ori rudă înaltă de alt arbore în poartă și-l lăgă bine, unde stă până ce pică de sine.»

(3) Frâncu și Candrea, op. cit., p. 130;—Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1.710: «La *Arminden* pun la poartă un arbore nalt, cu frunze numai în vîrf și-l lasă acolo până ce se face mai întâiu pâine nouă; atunci fac din el *jiuritoriu* de cuptor, cu restul ard coptorul. Acel arbore se țice *Arminden*»;—Sim. Manguica, *Calend.* pe an 1883: «Arborele verde, numit *Arminden*, rămâne pe alocurea plantat în pămînt dinaintea casei, până când vine grăul nou, atunci tăind arborele, se face foc cu el, și se cöce pâinea nouă; această pâine servește în casă de noroc»;—Com. de d-l Ios Olariu: «Mulți poporeni țin *pomul de Maiu* în locul unde a fost pus la *Irimie* până la seceratul grăului. Atunci numai taiă pomul, cu care apoi se cöce prima pogace și din care trebuiesc să guste toți casnicii, pentru ca să fie sănătoși.»

(4) Frâncu și Candrea, op. cit., p. 130.

împlântă la pórta iubitei sale sau la pórta omului fruntaş.

Cu tóte însă cá'punători, adecă cei ce duc pomul de Maiu, o fac acésta în secret nóptea şi nu se arată niméru, totuşi cel onorat cu pomul îi caută prec ei ce l-au onorat şi aflându-i îi tratéză cu bētură (1).

Am đis mai sus că adusul Armindenului din pădure şi pusul lui se face fără nici o ceremonie.

Intrebând însă ce însemnătate are acéstă aducere şi punere, unii dintre Români, mai ales de pe la pólele Munţilor apusení, đic că *Jidoviş*, voind să prindă pre *Is. Christos*, au pus ca semn înainte locuinţei lui o ramură verde. Diminéţa mergēnd spre casă, unde au lăsat semnul, mai mare le-a fost mirarea, vđđēnd pe la tóte casele un semn identic în cât n'au putut găsi casa în care locuía. Prin urmare, pentru păstrarea acelei amintiri, s'ar pune *armindenul* (2).

Tot cam aşă istorisesc şi Români de prin cele-lalte părţi ale *Transilvaniei*, precum bună-órá cei din Haţeg. Aceştia adecă đic că atunci, când tăia *Irod* pruncii, a tăiat tótă điuă până séra; unde a ajuns séra, a pus un arbore ca *Arminden*, un semn ca să se scie până la ce casă a ajuns; diminéţa însă la tóte casele a aflat *Arminden*, şi aşă a scăpat şi Domnul Christos (3).

În alte părţi, tot din *Transilvania*, se spune că *Jidoviş*, după ce au lăsat să taie capul apostolului Iacob, au voit să prindă şi pre *Filip* ca să-í taie şi lui capul. Şi ca să neme-réscă nóptea casa, în care erà *Filip*, au împlântat o créngă verde la pórta ei. Dar se înşelără că, pre când îl căutară nóptea, dinaintea fie-cărei case erà o rudă verde ca cea pusă de ei (4).

(1) Com. de d-l Ios Olariu.

(2) Frâncu şi Candrea, op. cit., p. 130; — din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «Români din Retég đic că atunci când îl căutaş Jidoviş pre Is. Chr., s'a întâmplat de la fie-care casă a răsărit lângă stâlpul porţii câte un ast-fel de arbore, de aceea la fie-care casă se pune *armindenul*.»

(3) Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1.710.

(4) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul; — W. Schmidt, op. cit., p. 11—12: «În điuă *Inălţării la cer* se împodobesc casele şi mormintele cu flori, cari se aduc une-orí acasă de la sfinţirea holdelor din câmp, iar flăcâi ridică arbori înalţi pe la ferestrele copilelor virstnice. Acest arbore erà acuma la *Indi* imaginea abundenţei crescătore a vieţii şi simbolul de-

Förte frumos descrişă e originea acestei datine şi de către laureatul nostru poet, d-l G. Coşbuc, într'o admirabilă legendă intitulată *Armingeni*.

Iată şi legenda respectivă:

Pre când umblă Christos prin
[ţară,
Lăţind cuvîntul său frumos,
Ovreii toţi i-au scos ocară
Şi cărturarii lor cercară
Prilej să përdă pre Christos.

Aşă, 'ntr'o nópte 'ntunecată,
Când vecinicul Mântuitor
Dormiã 'ntr'o casã 'ncreşti-
[natã,
Găsitul-aŭ Ovreii 'ndată
Şi sfat făcut-aŭ de omor.

La Miađã-nópte,—aveaŭ să vie
La casa unde el dormiã
Şi, casa pentru ca s'o scie,
Aŭ pus ca semn de mărturie
In faţa casii o nuiã.

Dar Dumneđeŭ, cel ce scobórá
Şi'n gândul cel mai nevëdit,
Nu lasã p'al său fiŭ să mórã,
Căci a rescumpërării órá
Şi vremea morţii n'a sosit.

Şi Dumneđeŭ orbit-a firea
Ovreilor împinşi la rëŭ,
In cât să n'aibã nicãirea
Vr'un chip de-a făptui peri-
[rea
Născutului din Dumneđeŭ.

La mieđul noptii 'n glótã mare
Ovreii pe furiş pornesc
Şi—Ovreii urlã de mirare,
Cã ei la casa fie-care
Ca semn câte-o nuiã zãresc.

«Dac'am perdut şi astãđi prada
Cu greŭ putë-vom s'o găsim!»
Pornesce — apoi răcnind grã-
[mada,
Përinđã'n sgomot tótã strada
Tăcutului Ierusalim.

Dar neputënd să mai găsescŭ
Pe Christ ca să-l omóre'n somn,
Perdut-aŭ nóptea duşmãnescã
Şi n'aŭ putut să 'ndeplinescã
Perirea vecinicului Domn.

getului îndreptat în sus al deului vieţii *Şiva*; de nu cum-vă erã în sfirşit acest arbore un simbol jignitor pentru simţul general de moralitate, în înşemniŃa sa mai profundã neînţeles de către poporul de rînd. Conform învëţaturii creştine, pare cã acest arbore serveşte ca amintire a arborelui plantat ca semn dinaintea casei, în care erã închis apostolul *Filip*, pre care voiaŭ Iudeii sã-l decapiteze, precum aŭ fost decapitat pre apostolul *Iacob*, a cãrui sërbãtore cade la intãiu Maiŭ; dar scopul lor fu zãdãrnicit prin aceea, cã aflarã în điuã urmãtore arbori crescuţi pe la tóte uşile Ierusalimului. Unii dintre aceşti arbori — *Arminden*— aŭ tulpinã netedã şi curãţitã de cójã, iar la vírf obiecte de preţ pentru acãţãtorul îndrãsneţ şi iscusit. Aceia cari aŭ dorinţã de a câştigã onórea şi aceste odóre atrãgëtore, işi ung palmele şi tãlpile cu rãşinã şi pórtã cenuşã în buzunare.»

Și din aceea ți 'nainte
Rămas-a obiceiū, și spun,
Că pentru — aducere aminte

De nóptea mântuirii sfinte
Românū și ađi Armingeni
[pun (1)].

În fine Româniî din comitatul Bihorului în *Ungaria* consideră ȕiua acésta de cea mai potrivită și pentru alungarea *Strigelor*.

De aicea apoi și datina la Româniî bihoreni de a eși în preséra acestei ȕile din fie-care casă *câte un suflet* și a strigă în gura mare:

— Auđi mă!

Iar cel ce aude, fie el orî și cine ar fi, răspunde:

— Aud mă!

Primul mai departe:

Cine-î *Strigă*
Dracu-l frigă
Pe frigare
De cea mare!

Carî cuvinte le rostesc apoi și cel de al doilea.

Rostind aceste cuvinte, se crede, că ast-fel se întâmplă cu cei ce sunt *Strigoî*, dacă nu închid în grabă ușa casei.

Pe asta s'ar cunósce *Strigoî* în ȕiua de *Ierimie*, adecă în ȕiua de *Arminden* sau 1 Maiū.

În unele sate, sau mai bine ȕis mai pretutindenî unde locuesc Români, pun la casă — la uși, ferestre — și la grajduri ramuri verđi de goron (stejar) orî fag, și unii pun la grajduri și pe lesi *rugî* pentru vaci.

În preséra de *Ierimie*, acel lemn îl numesce poporul peste tot *Arminden*.

Lemnul de *dilmoc* îl pun la boi la jug, ca să nu se *diótă* (chiótă), adecă ca să nu se dióche (2).

Pe când la Româniî din *Ungaria*, *Banat* și *Transilvania* e datină de a se pune în preséra acestei ȕile o ramură verde dinaintea casei, parte spre depártarea *Strigoilor* și parte

(1) *Balade și Idile*, Bucuresci 1893, pag. 30—32.

(2) Vas. Sala, *Credințe, eresuri, obiceiuri, de la Beiuș și Vușcău în Bihor*, publ. în *Familia*, an. XXXVI, Oradea-Mare 1900, p. 103.

întru aducerea aminte de prigonirea de către Jidovi a Domnului nostru Is. Chr. și a nereușirii acestora de a pune mâna pe dînsul, pe atunci Româniî din *Bucovina*, *Moldova* și cei din *Muntenia* îndatinéză de a frige la *Arminden* sau *Arminder* un miel, a se duce apoi în pădure, într'o dumberavă, luncă, la vie, sau și în grădină unde este érbă verde, a se pune acolo la umbra unui copac și, mîncînd friptura de miel, a bé vin pelin, sau dacá nu este de acesta, atunci vin de cel-lalt punênd în el pelin verde. Unii aduc cu ei și lăutarî de le cântă și ast-fel petrec apoi pîná către sérá, când se întorc în sat cântînd și bênd, împodobindu-se pe la pâlárii cu florî de liliac, dacá e înflorit, și cu pelin verde.

Cînd întáiu Maiu cade într'o Mercurî sau Vinerî, și de sec, nimenî din popor nu-l petrece, fiind-cá nu mînîncá carne. Ciocoiásii de la țérá însá îl petrec în totdeauna.

În județul Covurluiú din *Muntenia* existá chiar și un cântec popular, care se cântá la acéstá ocaziune, și anume:

Frunđă verde de pelin,
Iatá-ne la *Armindin*,
Béu mesenii și mînîncá,
Și de ciurmá nu li-î fricá... (1)

În *Bucovina* și anume, dupá cât îmi este mie pîná acuma cunoscut, pe la orașe este datiná ca la prima Maiú des-dimînétá sá umble lăutarîi pe la casele Românilor celor mai bine situați și sá le cânte diferite cântece, prin care li se anunțá începerea lunei lui Maiú. Iar dupá amiađi es apoi cu toții la érbă verde.

Modul cum serbéză Româniî din *Bucovina* și *Moldova* acéstá și, cum își petrec și ce mai fac ei la acéstá ocaziune, se póte vedé și din următorul pastel de N. Beldiceanu intitulat *Armindenul*.

În frumósa nóstrá țérá luna florilor sosese,
Cu senin și cu luminá șiua se împodobese,
Pe mládița mugurie frunzele se desvêlesc
Și de pulbere de aur fluturași strálucesc.

(1) Hasdeú, *Etym Magn.*, t. II, 1.710—1.711.

Prin livezi acum s'arată pâlcuri vesele de lume,
Om cu om se înfrăţese, toate vorbele sunt glume,
Spre ogóre cerul cată cu ochi binevoitori,
Şi pe feţele voioase bucuria pune flori

Jos pe érbă staü întinse läicerele înflorite,
Şi pe ele se arată străchinile smälţuite,
Pâne albă stă alături cu mălaiul auriü,
Iar de-o parte mari ulcióre pline toate cu rachiü.

La o vatră pe cărlige spânzură un céun mare,
Şi alătura aşléptă melesteul ţărănesc;
Mielul gras, încet, cu lene se învirte pe frigare,
Şi găluşcile cu clocot în ulcele se sfădesc.

Jos, sub nucul aromatic, toţi la umbră se aşeză,
Cobza, naiul şi vióra pe *Arminden* îl serbeză;
Sus paharul se ridică, sănătăţile pornesc
Şi cu cât se trece vinul, vorbele se înmulţesc.

Un moşnég cu barbă albă, véc bătrân cu gheba 'n spate
Dice: «Multă sănătate, voué meseni de prin sate!
«De voiţi o primă-vară cu flori albe de la raiü,
«După datinele ţerii să cinstim pe întâiü Maiü;

«Şi de vreţi coşare pline şi de vreţi pline hambare,
«Luna ródelor iubite o primiţi voioşi cu vin;
Iar de vreţi în bolobóce să nu prindă vinul flóre,
Faceţi, cum făceau străbunii:— la *Arminden* beţi pelin! (1)

Mai departe spun Românii din *Moldova*, că în acéstă zi
des-de-diminéţă, până a nu răsări sórele, e bine ca ori cine
să se spele pe mâni şi pe faţă cu roua ce cade peste nópte
pe flori şi erburii; asemenea peste zi să bea pelin roşu pe
érbă verde (2).

Românii din *Banat* din contră spun că la prima Maiü e
bine să te preumbli în aer curat în faptul zilei (révêrsatul
zorilor), spre a deveni *vioniü* (vioiü), iute şi puternic peste
tot anul. Apoi că de la prima Maiü şi până la capétul acesteii

(1) *Poesii*, Iaşi 1893, p. 162.

(2) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 95.

lună să beî dimineța pe inima gólă un pahar de apă și să mănâncî unt cu pâne (1).

Tot în *Banat* este datină ca Româncele să se ducă la prima Maiü în câmp și să pună — să sémene — nisce cuiburî de *pasulă* (fasole), făcënd loc cu mâna și acoperindu-le tot cu mâna, de cum-và nu-și vor fi făcut cuiburî în ȓiua premergëtóre.

Pasula acésta, seménată în ȓiua de *Irimie* saü 1 Maiü, se crede că este mult mai roditóre decât cea seménată în alte ȓile de peste an (2).

În fine, în *Bucovina*, se ȓice că în acéstă ȓi este bine a se pune *pepeni* (castraveți), fiind-că pepeniî răsădiți în acéstă ȓi nu-i mănâncă vermiî (3).

(1) Sim Manguica, *Calend.* pe an. 1882 și 1883. Maiü 1.

(2) Com. de d-l Ios. Olariü.

(3) Dat. și cred. Rom. din Bălăcéna, com. de G. Jemna; — a celor din Gura Sadovei, com. de L. Latiș: «In ȓiua de întâiü Maiü saü *Armindin* se reȓin ómeniî de la lucru. In acéstă ȓi sémënë numai cât femeile *pepeni*, straturile însá trebuie să fie făcute din ȓiua premergëtóre, pentru că cred că dacá se sémënë în ȓiua acésta, apoi pepeniî cresc fórte frumoși și nu-i mănâncă vermiî.»

REPOTINUL.

REPOTINUL.

Repotinul pl. *Repotiniū* sau *Repotina* pl. *Repotinele* (1), nu mit altmintrelea *Ripotin* (2), *Ropotin* (3) și *Cerină* pl. *Cerine* (4), e, după spusa poporului, o sărbătoare mare întocmai ca și *Pascile* (5).

Repotinul se sărbătorește, după unii, în Marția a treia după Paști (6), precum și în cele două ce urmăză una după

(1) G. Dem. Teodorescu, *Incerări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale poporului român*, București 1874, p. 124.

(2) C. Alexandrescu, *Dicționar geografic al județului Vâlcea*, București 1893, p. 532: «Sărbările superstițioase au mai perit. *Circovii, Mariniū, Ripotiniū, Filipii, Diua Lupului, a Ursului* se țin mai mult în comunele de pe lângă munte.»

(3) *Revista pentru istorie, archeologie și filologie*, sub redacț. d-lui Gr. G. Tocilescu, an II, vol. III, București 1884, p. 388. — Const. D. Gheorghiu, op. cit., p. 80; — *Noua Revistă Română*, Vol. II, Suplementul I, București 1900, p. 55: «Vai, lele Marie, mor unul după altul, fiind-că au făcut păcatul să lucreze în *Ropotini*, și scii bine cum îi cinșiau pe ei bătrânii lor.»

(4) Sim. Manguia, *Calend.* pe an. 1882, Mărțișor 31 — și pe an. 1883, Aprilie 20: «Facerea *Cerinelor* (Repotinelor).»

(5) Const. D. Gheorghiu, op. cit., p. 80.

(6) G. Dem. Teodorescu, *Incerări*, p. 124: «A treia Marți după Paști sunt *Ripotiniū* sau mai bine *Ripotinele*. — *Revista pentru istorie*, p. 388: «Treia Marți după Paști nu lucrează nimic, iar a treia Marți este și mare ca în ziua de Paști și se chemă *Ropotinul*. Staū gătiți și face hore, jocuri mari.»

alta (1), iar după alții în Mercuria întâia după Pasci sau în ziua de *Todoruse*, adică Mercuri în a 24 zi după Pasci (2).

În această zi femeile lasă de o parte lucrul obicnuit, furca, melița, răsboiul sau stativetele, și adunându-se vecină cu vecină, fac — din humă și paie — capace de astupat gura sobei, dar mai cu sémă acele renumite *țesturi*, cuptóre mobile, sub cari coc, prin răsócere, prin refractarea căldurii primite, turte, plăcinte, mălaiu, asme sau azime, și diferite alte mâncări.

Forma acestor țesturi e ca a scuturilor antice, o semisferă cavă: simpla variațiune constă în ascuțirea mai mult sau mai puțin pronunțată a vârfului de care s'apucă.

După ce le-au modelat, le lasă să se svînte puțin, apoi le spoesc frumos pe toate părțile și înfigându-le în creste ramurii verzi și flori de câmp, le înșiră pe foi de lipan, expunându-le arșiței sórelui ca să le usuce.

După terminarea acestei munci nu puțin obositoare, contribuiesc fie-care, cumpără vin și, pe alocurea le stropesc, în semn de abundență, ca țestul să fie norocos, având mereu parte să tot cocolă pâne și mâncări. Restul îl beau pe rînd între dînsele.

Tradițiunea spune — și o spun și femeile — că acesta e ziua consacrată în care au dreptul de a se purta mai aspru cu bărbații, ca răsbumare pentru ori-ce neplăceri ar fi avut din parte-le (3).

Odată cu cele trei Marți, în cari se sêrbătoresc *Repoteni*, se mai sêrbătoresc în unele locuri încă și alte șese Marți, tot după Pasci, în total nouă Marți ce urmază consecutiv, pentru a înlătură Dumneșeu răsmitițele, răsboiele și vêrsările de sânge, cari aduc multă pagubă, multă scârbă și multe lacrimi pe capul bieților ómenii (4).

(1) Const. D. Gheorghiu, op. cit., p. 80: «Marți după Pasci sunt *Repotinele*, sêrbătore mare întocmai ca și Pascile și se sêrbătoresc în cele trei Marți ce urmază una după alta (începutul se face cu a treia Marți după Pasci).»

(2) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882 și 1883, loc. cit.: «Facerea *Cerinelor* (Repotinelor); pe alocurea se fac la *Todorusale* (Todoruse).»

(3) G. Dem. Teodorescu, *Încercări*, p. 124—125.

(4) Const. D. Gheorghiu, op. cit., p. 81.

CALOIANUL.

I.

CALOIANUL.

În unele părți din *Muntenia*, precum bună-ora în județul Brăila, Ialomița și Buzău, este datină ca în fie-care an să se adune în *Marșia a treia după Paști* des-diminéță mai multe fete, în etate de la 5 sau 6 ani în sus, la un loc și apoi, împărțindu-se după etate în două sau mai multe cete și alegându-și fie-care ceta câte o superióra, un fel de conducătoare, să facă un om mic de lut, mai ales un copil, iar în unele sate chiar și două de aceste chipuri mititele și a-nume: unul bărbătesc, iar cel-lalt femeesc.

După ce au făcut ele acest om, care se numesce în cele mai multe părți *Caloian* sau *Scaloian*, iar pe alocurea *Muma ploii*, (1), îl pun într'un sicriu mic, făcut anume spre acest scop, sau și pe o scândură, îl îmbracă în straie țărănesci cu opinci și cu căciulă, îl înconjură cu coji de ouă roșii păstrate de la Paști, precum și cu fel de fel de flori, printre cari predominesce busuiocul, și apoi ast-fel așezat și împodobit,

(1) *Noua Revistă Română*, Vol. II, Suplement I. Bucuresci 1900, p. 55: «Nu plouă și-i crépêt de se crapă pământul, pare c'ar căscă de zăduf: numai ce veđi pe babe că es cu *Muma ploii*, un chip de om făcut din humă și îmbrăcat cu țole negre, ca să se înoreze cerul, și după ce-i descântă, cum sciū ele, îl îngrópă la un loc umbros, pare c'ar plouă. dacă fac ele așa.»

îl duc și-l îngropă pe câmp prin bucate, prin mărăcină, sau pe malul vre-unei ape ori într'alt loc ascuns.

Înainte de înmormântare însă, una dintre fete se face popă, alta dascăl, a treia duce stégul, adică o trestie cu o batistă albă în vîrf, înaintea popii, și iarăși alta sau și două duc sicriul său scândura cu *Caloianul*, căruia îi urmăze celelalte cu luminări aprinse plângend și rostind următoarele cuvinte:

Iane, Iane,	Cu inim' amară,
Caloiane!	Și ea că te plînge
Te caută mă-ta	Cu lacrimi de sânge,
Prin pădurea désă	Iane, Iane,
Cu inima arsă,	Caloiane!
Prin pădurea rară	

Altele plâng pre frați, surori, părinți, dacă aũ.

A treia ȓi, după ce l-aũ înmormîntat, adică în *Joia a treia după Pasci* sau în ȓiua de *Paparudă*, se adună fetele iarăși la un loc, se duc la locul unde a fost îngropat, îl desgrópă și apoĩ, bocindu-l:

Caloiene
Ene!
Mă-ta
Te cătă
Prin pădurea désă
Cu inima friptă arsă,
Prin pădurea rară
Cu inima fript' amară ;

îl aduc în sat, și aici îl aruncă într'o fântână sau îi dau drumul cu sicriul său scândura pe vre-o apă curgătoare, urând ca anul să fie ploios și plin de belșug.

În cele mai multe locuri însă *Caloianul* e mai întâiũ frînt în mai multe bucăți, și abiã după aceea diferitele sfărîmături sunt aruncate prin fântâni sau puțuri, prin bălți sau prin gârle.

După ce aũ aruncat acuma *Scaloianul* în atare fântână sau l-aũ dat drumul pe atare apă curgătoare, se adună tóte fetele la o casă și acolo fac o plăcintă mare, numită *ghizmană*, sau și mai multe plăcinte precum și alte bucate, și apoĩ, cumpărând și aducend flăcării satului vin și lăutarĩ, se

pun cu toții la masă, mănâncă și bea împreună din *Pomana Caloianului*, iar pe urmă se dau la joc și jacă până de către séră.

Dacă fetele sunt mici și nu au ouă, unt, făină, precum și celelalte trebuincioase pentru *Pomana Caloianului*, îmbracă un sul cu haine femeesci și plécă cu el pe la ómení acasă și la casa la care se duc, gazda trebuie să ude acel sul cu apă, apoi le dá ouă, unt, făină, etc., și cu ceea-ce adună fac și ele plăcinte, bucate, și cumpără vin, și acésta se chémá *Pomana Caloianului*, iar aceluí sul îmbrăcat, care mai pe urmă se légă de vírful cumpenei unui puț, i se díce ca și omului celui de lut, asemenea *Caloian* sau *Scaloian* (1).

În alte părți, tot din *Muntenia*, în aceeași ȕi, adevă în Marția din săptămâna a treia de după Paști, iar când e secetă mare, care duréză mai multe săptămâni, chiar și mai pe urmă în alte ȕile, este datină ca fetele și femeile de la țéră să frământé pământ galben și să modeleze dintr'insul un om în miniatură, numit *Caloian* sau *Scaloian*.

După ce au făcut *Caloianul* îl pun într'un mic coșciug ca pe mort, îl plâng, îl tãmâieză și apoi îl îngropă între *bozii* (2) sau la fântână, sau la puțul satului, cântându-i următoarele versuri:

Caloiene, Iene,
Caloiene, Iene,
Du-te în cer și cere!
Să deschidă porțile,
Să slobódă ploile,
Să curgă ca gârlele,
Ȑilele și noptile,
Ca să créscă grânele.

Caloiene, Iene,
Caloiene, Iene,
Cum ne curg lacrimile,
Să curgă și ploile,
Ȑilele și noptile,

Să umple șanțurile,
Să créscă legumile,
Și tóte erburile.

Caloiene, Iene,
Caloiene, Iene,
Du-te în cer la Dumneđeu,
Ca să plouă tot mereu,
Ȑilele și noptile,
Să deă drumul ródelor,
Ródelor, noródelor,
Ca să fie îmbelșugată,
Ȑéra tótă, lumea tótă!

(1) Dobré Ștefănescu, *Studii asupra literaturii populare*, publ. în *Lumina pentru toți*, an. IV, Bucuresci 1888, p. 121—122;—Iul. Delescu și B. Demetrescu-Oprea, *Dicționar geografic al județului Brăila*, Bucuresci 1894, p. 36;—I. A. Candrea, *Caloianul*, stud. comp., publ. în *Noua Revistă Română*, vol. II, p. 94—95.

(2) În Bucovina *boji* sing. *boz*, lat. *Sambucus ebulus* L.

Saū:

Iene, Iene, Scaloiene,
Iene, Iene, Scaloiene,
Du-mi-te la Dumneḑeu
Œi te rŒgă tot mereū,
Să deă drumul cerului,
Ca să curgă ploile,
Ploile ca gârlele,
Noḑile Œi Œilele,
Œi cu sēptēmănele,
Ca să crēscă apele,
Să s'adape vitele
Œi să ude grănele,
Grănele Œi Œrḑele,
Meiul Œi fasolele,
Cu tŒte legumele
Œi cu porumbiḑele.

Iene, Iene, Scaloiene,
Iene, Iene, Scaloiene,
RŒgă-te la Dumneḑeu,
Să deă drumul ploilor,
Ploilor Œi apelor,
Apele bogatelor,
Ca să crēscă grănele,
Grănele, fineḑele,
Meiul Œi fasolele,
Cu tŒte legumele,
Porumbul Œi pŒmele,
Cu tŒte erburile,
Să le pască vitele,
Să ne are holdele,
Să se facă rŒdele,
Să mănânce omeniī!

În unele locuri, i se adresēză versurile cântate cu jale la morḑi, adăogându-se:

Iene, Scaloiene!
Tinerel te-am îngropat,
De pomană că Œi-am dat,
Apă multă Œi vin mult,

Să deă Domnul, ca un sfint,
Apă multă să ne ude,
Să se facă pŒme multe!

De Œre-ce însă plânsul la îmmormîntarea *Caloianului* este obligator, ca Œi la orī-care altă îmmormîntare, Œi de Œre-ce nu fie-care pŒte să plângă c nd voiesce, de aceea fetele, ce-l bo-cesc, se frēcă cu cēpă la ochi spre a provocă mai multe lacrimi.

La trei ḑile după ce l-au îngropat, se adună iarăŒi la un loc, îl desgrŒpă de unde l-au fost îngropat Œi-l aruncă pe gârlă, ca să turbure norii Œi apele, cum se întimplă înainte de plŒie.

În *ḑiua Caloianului* bărbaḑii ară numai până la prânz, iar de la amiaḑi până sēra beaū Œi jŒcă la cârŒmă (1).

Tot cam aŒă s'a practicat datina acēsta mai de mult Œi în *Moldova*.

(1) G. Dem. Teodorescu, *Poesiī populare române*, BucureŒci 1885, p. 209 Œi 211-212.

Iată ce a scris în privința acésta repausatul G. Săulescu:

«Când nu plouă, Româniî ceî vechî păstraū procesiunea următóre, invocând douē divinități naționale, pe *Calian* și pe *Păpăluga*. Femeile, și mai cu sémă fetele, efigiéză o statue de argilă saū lut galben, mare ca de o palmă, pe care o numesc *Calian*; îl fac un sicriū de scórță. îl învêlesc în giulgiū și ducēndu-l la un mormînt făcut înadins, fetele îl bocesc, declamând următórele versurî:

Iani, Iani,	Printre tóte văile,
Caliani!	Umple-se fântânele,
Iea cerului torțile	Să rēsară grânele,
Și deschide porțile	Florile, verdețele,
Și pornesce ploile,	Să crēscă finațele
Curgă ca șuvóiele,	Să s'adape vitele,
Umple-se páraele	Fie multe pite!e!

«Acestea cântându-le lugubru, fetele satului îmmormîntéză pre figuratul *Calian*, și apoi făcēndu-î comîndarea se ospētéză.» (1)

În unele locurî din *Moldova*, unde este și în timpul de față usitată datina acésta, precum bună-órá în comuna *Hermeziu*, jud. Iași, în loc de a-î da pre *Scaloieni* pe apă, îi duc și-î îngrópă în pădure. (2)

Caloianul saū *Scaloianul* însă e usitat nu numai la Româniî din *Moldova* și *Muntenia*, ci și la ceî din *Dobrogea*.

Iată ce ne spune în privința acésta d-l T. T. Burada:

«În Joia din sēptēmâna a patra după Pasce se fac *Scaloieni*. În acea și mai multe fete din sat se adună și fac *Scaloianul*: chipul unuî om mititel ca de o palmă de lung făcut din lut, apoi îl pun într'un sicriū de papură și-l dau pe Dunăre saū pe baltă, când atunci încep tóte fetele a se face că plâng și a se văicărà, dicēnd următórele versurî:

Scaloeni Scaloian,	Te-a cătat, de a întreat
Trupușor de dician;	Prin pădurea rară
Scaloiță, Scaloiță,	Cu inim'amară,
Trupușor de cuconiță,	Prin pădurea désă
Mă-ta că mi te-a cătat,	Cu inima arsă.

(1) Sim. Fl. Marian, *Descântece populare române*, Suceva 1896, p. 299--300.

(1) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 87.

«In multe locuri *Scaloeni*, înainte de a se aruncă în apă, stău trei zile îngropați în pământ.

«După ce *Scaloianul* s'a dat pe apă, toate fetele se întorc acasă, pun masa, fac bucate și plăcinte, beau, mănâncă și fac horă, iar flăcăii cântă din fluer și din cimpoi.» (1)

In fine, mai e de observat și aceea că de la cuv. *Caloian* și *Scaloian* s'a format cu timpul și următoarea dicțorie: *Pare că e Caloian* sau *Scaloian* sau și *Scaloii* (2).

II.

GHERMANUL.

Vechiul meu cunoscut și amic, d-l Grigore Crețu, profesor trecut la pensie în București, mi-a spus la o ocaziune că chipul de pământ, ce-l fac mai ales fetele din *Muntenia* când nu plouă și căruia îi dic *Caloian* și *Scaloian*, de către Români din *Bulgaria* s'ar numi *Gherman*.

Români din *Banat* cunosc asemenea un *Gherman*, însă sub acest *Gherman* se înțelege o sărbătoare, care cade totdeauna cinci zile înainte de *Ispas* sau *Înălțarea Domnului* și care se serbeză cu nelucrare, anume ca să nu mănânce vermi și omișile câmpurile. (3)

(1) *O călătorie în Dobrogea*, Iași 1880, p. 26—27.

(2) Dob. Ștefănescu, op. cit., p. 122.

(3) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Maiu 1.

PAPARUDA.

PAPARUDA.

Paparuda, numită altmintrelea *Păpărudă*, *Papalugă*, *Păpălugă*, *Paparugă*, *Păpărugă*, *Babarugă*, *Băbăruge*, *Dadalóie*, *Dodole*, *Dodolóie*, *Dodoloiu*, *Măm ăruță* și *Gogul*, e o datină care se practică în unele părți în Marția întâia (1) sau în Marția a treia de după Pasci (2), iar în altele în Joia a treia de după Pasci (3) sau în *Joia verde*, adecă în Joia a doua de după Rusaliu (4). În timp de mare secetă însă se practică

(1) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1883, Aprilie 20: «*Paparuda* (Paparuga, Dodoloiu); acésta umblă tot-deauna în a treilea și după Pasci (fioresce și peste vară, când e secetă).»

(2) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop. Române*, p. 208: «Điua hotărită pentru jocul *Paparudelor* e Marția celei de a treia săptămâni de după Pasci. Prin extensiune, se continuă până în luna lui Iunie și Iulie, pe timp de secetă.»

(3) G. Dem. Teodorescu, *Incercări critice*, p. 128: «A treia Joi după Pasci, e *Păpăluda* sau *Păpărudă*»; — Dobre Ștefănescu, *Studii asupra literaturii populare*, publ. în *Lumina pentru toți*, an. IV. Bucuresci 1888, p. 120: «*Paparuda* umblă de obicei după Pasci într'o și fixă, pe care ómenii o numesc *Điua de Paparudă* și care este în a treia Joi după Pasci, iar după acésta și și mai ales în timp de secetă umblă în fie-care și»; — Idem, *Privire fugitivă asupra poeziei de ocaziune la Români, genurile și obiceiurile de care este însoțită*, publ. în *Tera nouă*, an. III, Bucuresci 1887, p. 463.

(4) N. Mihăescu, *Păpărudă*, publ. în *Fóia interesantă*, revistă săptămânală, literară, științifică ilustrată sub îngrijirea lui G. Coșbuc, an. I, Bucuresci 1897 No. 27, p. 2: «Eră în *Điua dîntăiu* Maiu. Acésta și căduse într'o Joi, în așa numită *Joia verde*, când umblă *Păpărudă*.»

nu numai în aceste patru zile, ci în orî și care altă zi de vară și cu deosebire din lunile Aprilie, Maiu, Iunie și Iulie (1).

Paparuda e usitată, după cât îmi e mie până acum cunoscut, în toate țările locuite de Români, afară de *Bucovina* și *Maramureș*. Mai înainte pôte că va fi fost și în aceste două țări usitată și mai ales în Bucovina, care s'a ținut de Moldova, cu încetul însă a dispărut, după cum a început în timpul din urmă a dispăre și din Moldova (2).

Scopul *Paparudei* este de a invocă protecțiunea cerului asupra recoltelor, să-î cêră a le da ploî fertile și a le ferî de mālură (3), sau cu alte cuvinte de a atrage plôia, ca avênd pămîntul destulă umeđelă, să pôtă produce pâne și érbă de ajuns (4).

Ce se atinge de practicarea acestei datine, trebuie să amintim că ea este, cu puține abateri, mai pretutindenî asemenea. Cu toate acestea noi vom descri-o ast-fel, după cum se practică în fie-care țără.

(1) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1883, loc. cit.;—G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop. rom.*, p. 208;—Dobre Ștefănescu, *Studii*, publ. în ȕiarele cit., p. 120 și 463;—Codin N. Drăguș, *Paparudele*, publ. în *Albina*, an. II, Bucuresci 1899, p. 1.110: «In timpul verilor secetóse, flăcăii, cu deosebire cei de la țără, practică un obicei cunoscut sub numele de *Paparude*»;—*Revista ilustrată*, an. II, Șioimuș-Bistrița, 1899, p. 46: «*Bozul* se mai întrebuinteză în popor și la jocul numit *Paparuda*, care se face mai ales în timpurile secetóse, de obicei Joia și Duminica între Pasci și Rusalii»;—Laurian și Massim, *Glosariu*, Bucuresci 1871, p. 436: «*Paparuda*, s. f. femină, mai ales și de regulă femină țigană; aceste femine, în număr mai mare în fie-care an, după Pasci jócă, saltă, mai ales în Aprilie și Maiu încoronate cu frunzi, pe la casele sátenilor și urbanilor, și-s udate de ai casei cu apă cât de rece pe corpurile adornate cu frunzi; după saltare *Paparudele* așteptă daruri de la ai casei unde ele jócă.»

(2) Const. D. Gheorghiu, op. cit., p. 86: «In *Moldova* încă există acest obicei, dar a început a se perde încetul cu încetul, mai de mult însă eră fórté practicat.»

(3) G. Dem. Teodorescu, *Poesii pop. rom.*, p. 208;—*Revista ilustrată*, an. II, 1899, p. 46: «Jocul acesta are de scop invocațiunea ploii, și în cele mai multe locuri se face de țigani»;—com. de d-l Valentin Dioniu, învêțator în Secaș lângă Oravița: «Scopul *Paparugei* este implorarea ploii de la Dumneđeú.»

(4) N. Mihăescu, *Păpăruda*, publ. în ȕiar. cit., No 27, p. 2: «*Păpăruda* e pentru plóie, pentru gráne, pentru vite, pentru ómeni... Dar la ce nu-î bună *Păpăruda*?... La orî ce, dacă vrea Dumneđeú.»

Vom începe deci mai întâiu cu *Moldova*.

«Vara — scrie Principele Dimitrie Cantemir — când pentru seceta mare e pericol că nu se vor face bucatele, țeranii Moldovenii ieau o fetiță, care n'a ajuns încă etatea de zece ani și o îmbracă cu cămașă de frunze de arbori și de alte plante, și așa urmându-i cele-lalte copile și băeți de etatea ei umblă cântând și săltând pe la vecini și, ori încotro ar merge, bătrânele le es în cale și le udă turnându-le apă rece pe cap. Cântecul lor cu această ocaziune este cam următorul:

Papalugo, suie-te în cer,	Grânele,
Și-ți deschide porțile,	Secările,
Și-i trimite ploile,	Și meiul
Ca să crească grânele,	Și mălaiul!...» (1)

Iar G. Seulescu scrie:

«O divinitate pe care o învoca Români din vechi la nepouare este *Păpălugă*.

«Ceremonialul său procesiunea păstrată în onora ei e cea următoare :

«O fată sau băiat se nudază depunând vestmintele sale și rămânând cu pielea. Se înhobotă cu *boji* sau alte plante legate de-asupra capului ca o glugă și așa mascat umblă pe la case. Când sosesc dinaintea ușii, femeia de casă iese și tornă asupra ei o cofă sau *ulcelă* de apă. Atunci *Păpălugă* săltând dice:

Lugă, lugă,	Și revarsă ploile,
Păpălugă!	Cură ca șuvóiele,
Eși din a ta glugă,	Prin toate grădinile,
Suie în sus la rugă,	Crească-ne <i>olivele</i> , (?)
Seceta să fugă,	Una cu legumele,
Iea cerului torțile,	Curechiul și gulele!
Și deschide porțile,	

«Acestea petrecându-se cu așa numita *Păpălugă*, i se solveză un obol (pară) sau un ou.» (2)

Tot cu privire la Români din *Moldova* scrie și d-l Const. D. Gheorghiu următoarele:

(1) Descrierea Moldovei, ed. Academiei Române, București 1875, p. 155.

(2) S. Fl. Marian, *Descântice*, p. 301—302.

«Vara, când este secetă și cu primejdie pentru semănături, îmbracă țărani *pe o copilă*, mai tânără de zece ani, cu cămașă de frunze de copaci și de buruiene, și cu toate celelalte copile și copii de vîrsta ei umblă jucând și cîntînd, și cum sosesc la fiește-care casă, obișnuiesc babele să le tórne pe cap apă rece. Cuvintele pe cari le cîntă ele atunci se asemănă în tocmai cu cele spuse mai sus.» (1)

În fine tot din *Moldova* cred că sunt și următoarele versuri reproduse, după relațiunea lui Sulzer, de D. H. Sanders în opera sa intitulată: *Das Leben der Neugriechen dargestellt und erklärt aus Liedern*, Manheim 1844:

Papalugă, lugă,	Mare să ne crească
Papalugă, lugă,	Orđul și cu grâul,
Pân la cer te suie,	Secara și meiul,
Porțile-î descuie,	Legumele tóte
Plóia să pornéscă,	Și orî ce bucate! (2)
Holde să stropéscă,	

Cel dintâiu, care a scris despre *Paparudă* la Româniî din *Muntenia*, e *Theodoret Margot*, care, judecându-l după nume, sémănă să fi fost un strein. Acesta, întreprinđînd o excursiune prin România și ajungînd în călătoria sa la orașelul Drăgășaniî scrie următoarele:

«*Drăgășaniî* este un orașel însemnat, atât pentru populațiunea cât și prin comerciul ce-l face cu vinurile din teritoriul său. Acest orașel este nou și este clădit pe una din proprietățile Episcopiei Rîmnicului. Stradele sunt late, curate, drepte și sunt ornate cu frumoșe case, cu prăvălii de bovălii, de bogasierî, cojocarî și pantofari. Autoritatea locului este sub independența unui sub-administrator și a doi comisari. Toți locuitorii se socotesc clăcași ai Episcopiei și-și plătesc îndatoririle către arendașul moșiei. Câmpul Drăgășanilor a fost adesea-orî teatrul unor răsboie fôrte crunte. Drăgășaniî se află în drumul Rîmnicului și prin urmare este fôrte vizitat.

«Acolo avui ocașiune să vîd *Paparuda*. Poporul este supus credulității, superstițiilor de tot felul. El amestecă cris-

(1) Op cit., p. 86.

(2) G. Dem. Teodorescu, *Poesiî pop. rom.*, p. 210.

tianismul cu rămășițele păgânismului și alergă adesea la ideile false ale acestuia din urmă cult. Eră mai la două luni de când nu plouase; căldurile cele mari și o uscăciune teribilă amenință tot ținutul de lipsa bucatelor. Poporul, după ce întrebuințase rugărilor, oficiurile divine, și nu văduse nici un efect din câte le adăstă, se adresă în fine la *Paparuda* sau nimfa apelor. Acastă nimfă eră o jună fată, îmbrăcată cu trestie, cu rogoz din cap până în picioare, ce se preumblă în tot orașul, oprindu-se din casă în casă, primind să-î tórne pe trup vase pline cu apă, cântând apoi câte-vă versuri spre invocațiune și analóge circumstanțe, din care iată și termenele naive pe cari le cântă atunci juna nimfă :

Paparudă, rudă,
Vino de ne udă;
Varsă cu găléta
Preste tótă glóta.

«Apoi învîrtindu-se în rînd de mai multe ori și scoțînd nisce strigări urmate de nisce risuri frenetice, se retrage tot cântând și luând în mână mărunțișele cu care binevoesce cine-vă a gratifică pe acastă nimfă de o nouă invențiune. În urma acestui manegiú, poporul este încredințat că nimfa apelor invocată cu un chip atît de original nu va întârzi a-î trimite o plóie abundentă. Abus de credință superstițiosă ce se va șterge cu anevoință din mintea poporului!» (1)

În județul Mehedinți se adună câte-vă fete, de obiceiú trei, mai mici decăt de 12 ani, se desbracă până la piele, se incing împrejur în loc de fuste cu frunze de *boz* înșirate pe o ață, așa că de la brâu până la genunche sunt acoperite; pe cap își pun o corónă tot de verdețuri și, astfel împodobite, plécă sub conducerea unei țigănci mai bătrâne, prin sat, din casă în casă, și încep să jóce pe un rînd înainte și înapoi, cântând:

Paparudă rudă,	Cu găléta lată,
Vino, de mă udă;	Peste tótă glóta,
Să se turbure cerul;	Cu găléta plină,

(1) *O viatorie în cele șapte-spre-dece districte ale României*, București 1859, p. 42—43.

Ploile să vină;
 Cu găléta rasă,
 Ploile se varsă,
 Cu toate gălețile,
 Să se umple văile,
 Cu apă de plóie,
 Tot cu țuțuróie,
 Pămíntul să se móie.
 Când a da cu plugul,
 Să umble ca untul,

Când a da cu sapa,
 Să cure ca apa,
 Să se facă grânele,
 Cât bordeiele,
 Și porumbele,
 Cât prăjinele,
 Drugele
 Cât cólele,
 Spicele,
 Cât palmele !

În timpul acesta gazda vine de le udă și apoi le dă un bacșiș (1).

În județul Olt, unde *Paparuda* se jócă de obiceiú Joia și Duminica între Pasci și Rusalií, se duc mai mulți copii la o fântână mai apropiată și acolo se acoperă cu foi de *boz* de sus până jos, fiind bine legate. Foile de la umăr se pun de obiceiú cu vîrfurile în sus, pentru ca picăturile de apă să se opréscă pe foi și să strălucéscă la sóre, așa cum picăturile de plóie strălucesc pe plante. După *Paparudă* se mai duce și un altul, care să-í apere de câni și să priméscă darurile de la ómení. După ce s'aú pregătít bine, plécă prin sat și ajungénd la casa fie-cáruí om, încep a jucá, cântând în gura mare:

Paparudă, rudă,
 Eși afară de udă;
 Cu gălét_{ca} lată,
 Peste tótă glóta,
 Cu găléta nouă,
 Dumneđeú să plouă,

De Joi până Joí,
 Să deà noué ploí,
 Unde-í da cu plugu,
 Să curgă ca untu,
 Unde-í da cu sapa,
 Să curgă ca apa!

Aceste cuvinte se repetă de mai multe ori, pe când ómenii aruncă apă pe ei.

Ast-fel se duc din casă în casă, până termină tot satul (2).

În cele mai multe părți din *Muntenia* însă, în timpul de față, *Paparuda* nu se mai jócă de copile de Román, ca mai înainte, ci numai de copile de țigan saú țigánci tinere. Acestea își împletesc cununí de *bozií* pe cap, se împestríțéază cu *panglicií* roșií, cu salbe de firfirici, saú se împodobesc pe la

(1) Const. D. Gheorghiu, op. cit., p. 83.

(2) *Revista ilustratá*, an. II, p. 46.

cap, gât și mijloc cu *bozii* și *aleor verde* și ast-fel împodobite merg apoi pe la casele ómenilor ca să jóce. (1) Una dintre țigănci mai în vêrstă cântă din gură, pe o arie de dans monotonă, pe note scurte, stacate și pe un tact repede un șir de invocațiuni din cari reproducem următoarele:

Paparudă, rudă,
Vino de te udă,
Ca să cađă ploile
Cu gălețile,
Să deă porumburile
Cât gardurile

Și să crêcă spicele
Cât vrăbiile,
Să pornêcă grânele,
Să umple pătulele,
Paparudele!

Apoi, ca și cum s'ar adresă divinității, continuă:

Să deschidă cerurile,
Să pornêcă ploile
Și să feresci holdele
De toate mălurile;

Să gonesci tăciunele
Din toate ogórele,
Paparudele! (1)

O variantă a acestor versuri sună așa:

Paparudă, rudă,
Vino de ne udă;
Paparudă, rudă,
Vino de ne udă;
Ca să'ncêpă plóie,
Să curgă șiróie,
Cu găléta, léta,
Peste tótă slóta:
Unde dă cu maiul
Să crêcă mălaiul,

Unde dă cu sapa
Să curgă ca apa.
Haí, Catrino, să sárim,
Paparudele!
Că scii érna ce pățim,
Paparudele!
Ca paserea prin copaci,
Paparudele,
Plóie multă ca să faci,
Paparudele! (2)

(1) G. Dem. Teodorescu, *Incerări critice*, p. 128;—Dobre Ștefănescu, *Studii*, publ. în *Lumina pentru toți*, an. IV. p. 120; — Idem, *Privire fugitivă*, publ. în *Țara nouă*, t. III, p. 463;—St. St. Tuțescu, *Din literatura poporană nescrisă*, publ. în *Revista Tinerimea Română* Vol. III, Fasc. I, București 1899, p. 116: «La noi, *Paparude* se fac țigăncile. Se desbracă în pielea gólă, se acoperă dinainte cu *bozii* și plêcă prin sat după mălaiu. Când intră în obor încep a cântă. Stăpânul casei ese și tórnă apă pe ele; apoi le dă câte un blid de mălaiu, pâne etc. Ele invocă plóia. Plêcă pe vreme de secetă.»

(2) G. Dem. Teodorescu, *Incerări critice*, p. 128.

(3) Idem, *Poesii pop. rom.*, p. 210

A doua variantă sună ast-fel :

Să nu trecem casele,
 Paparudele,
 Să pornescă ploile,
 Paparudele,
 Să nu fie secetă,
 Paparudele,
 Să luăm urciorelul,
 Paparudele,
 Să descuiem cerul,
 Paparudele,
 Să sunăm cheițele,
 Ha, Mario, ha!
 Să pornim ploițele,
 Ha, Mario, ha!
 Zalele să sune,
 Ploile să cure,
 Ha, Mario, ha!
 De Joi până Joi,
 Ha, Mario, ha!
 Să crească grânele
 Cât pădurile,

Paparudele,
 Și porumbele
 Ca prăjinile,
 Paparudele,
 Unde-î da cu sapa,
 Să curgă ca apa,
 Unde-î da cu plugul,
 Să curgă ca untul,
 Ha, Mario, ha!
 Boi înjugători,
 Omeni muncitori,
 Paparudele,
 Oile lânăse,
 Vacile lăptöse,
 Mai mult sănătoșe,
 Laptele să curgă,
 Să curgă urlând,
 Untul duduind,
 Ha, Mario, ha!
 Să trăiească gasda casei
 La anul și la mulți ani! (1)

A treia variantă sună precum urmază:

Paparudă, rudă,
 Ia eși de ne udă
 Cu găléta, léta
 Peste tótă glóta.
 Unde-o da cu sapa,
 Să curgă ca apa;
 Unde-o da cu plugu,
 Să curgă ca untu;
 În zori de diminéță,
 Pe rouă, pe cétă,
 Cu cétă 'n spinare,
 Cu roua 'n picioře...

Paparudă, rudă,
 Ia eși de ne udă,
 Cu găléta, léta
 Peste tótă glóta.
 Să sunăm cheile,
 Să scornim ploile,
 Să crească grânele
 Cât prăjinile
 Și porumburile
 Cât stréșinele.
 Să facem granate
 Să dăm la surate,

(1) Dobre Ștefănescu, *Studii*, publ. în *Lumina pentru toți*, an. IV, p. 120; — veđi și *Țara nouă*, t. II, București 1886, p. 506.

Să facem colaci
Să dăm la săraci,
Să facem covrigi
Să dăm la voinici,
Să facem papuci
Să dăm la mătuși!

Paparudă, rudă,
Ia eși de ne udă
Cu găléta, léta
Peste tótă glóta.
Boii trăgători,
Porcii unsuroși

A patra variantă :

Paparudă, rudă,
Vino de mă udă
Cu găléta, léta,
Pintru tótă glóta,
Cu găléta rasă,

A cincea variantă :

Paparudă, rudă,
Ia vin de mă udă
Cu găléta rasă
Ploile se varsă.
Când oiū da cu sapa
Să cure ca apa.
Să nu dai cu strachina,
Că faci paguba;

A șésea variantă :

Paparudă, rudă,
Ia eși de mă udă,
Cu găléta rasă
Ploile se varsă,
Cu găléta plină,
Ploile să vină,
Să créscă dovlécele
Cât pătulele
Și porumbele

Ómeni sănătoși,
Oile lânóse,
Mult mai sănétóse,
Vacile lăptóse,
Mult mai sănétóse.

Paparudă, rudă,
Ia eși de ne udă
Cu găléta, léta
Peste tótă glóta,
Ómeni să trăiéscă
Să le stăpánéscă! (1)

Ploile se varsă,
Cu găléta plină,
Ploile să vină.
Când oiū da cu sapa,
Să cure ca apa.

Să dai cu ciuru
Să umpli pătulu.
Din Joi
Până Joi
Să deă nouă-șeci de ploi.
Paparudița,
Paparudița!

Cât prăjinile.
Măgărăța lui Mateiū
Cu cercei,
Cu ghiocci,
Cu salbă de nouă lei,
Cu mărgel
De surcele,
Paparudele!

(1) N. Mihăescu, *Paparuda*, publ în *Fóia interesantă*, an. I, No. 27, p. 3.

A șéptea și tot-de-odată ultima variantă:

Paparudă, rudă,	Vacile lăptóse
Ia eși de mă udă;	Măi mult sănétóse,
Cu găléta, léta	Oile lânóse,
Peste tótă glóta,	Măi mult sănétóse.
Cu găléta rasă,	Unde-oiü da cu sapa,
Ploile se varsă,	Să cure ca apa ;
Cu găléta plină	Unde-oiü da cu plugu,
Ploile să vină.	Să cure ca untu.
Să deschiem cheile,	Boi injungători,
Să pornim cu ploile,	Ómeni muncitori,
Să eréscă porumburile	Să nu dai cu strachina,
Cât pătulele,	Că faci paguba ;
Și gránele	Și să dai cu ciuru,
Cât prăjinile,	Să umpli pătulu (1).

După ritmul cântecului, două sau mai multe *Paparude* jócă în mod săltător, bătând din palme, plesnind din degete, imitând sunetul castanetelor spaniole și repetând alternativ exclamațiunea *ha! ha!* sau *Paparuda leo!*

În timpul acesta stăpâna casei iea o cană cu lapte, dar mai cu sémă o gălétă, o doniță cu apă, și o aruncă pe dinsele, udându-le de sus până jos.

Zărind-o, *Paparudele* se preface că fug; une-orî fug în realitate, și mai ales când apa e rece. Însă . . . în cele din urmă sunt ajunse, și tot nu scapă de botezul, de plóea ce invócă.

Apoi, după diferite urări de viéță lungă și fericită, primesc o monedă, sau un găvan, o strachină de grău, de mălaiü, de făină, de fasole, orî un caer de lână, o rochie în vechită, etc.

În același mod purced din casă în casă și aceleia, la care nu jócă *Paparuda*, există credința că nu-i merge bine în vara ce urméză (2).

Am ȓis măi sus că *Paparuda* în cele măi multe părți din

(1) St. St. Tușescu, *Din literatura pop. nescrisă*, publ. în revista cit., pag. 115—116.

(2) G. Dem. Teodorescu, *Încercări critice*, p. 128 — 129; Dobre Ștefănescu, *Studiü*, publ. în *Lumina pentru toți*, an. IV, p. 120; —Idem, *Privire fugitivă*, publ. în *Țara nouă*, t. III, p. 463.

Muntenia se jocabă în timpul de față mai mult de țigănci, decât de copile de Român.

Causa, pentru care se recrutază *Paparudele* numai dintre țigănci, cred că în prima linie e următoarea:

A se expune să fie udate de suratele sau de mamele suratelor lor din sat, a căpătâ din casă în casă parale sau produse, eră ce-vă nedemn de tinerele române, a căror mândrie nu le-ar permite cu nici un preț să jöce un asemenea rol. Dar cu töte acestea, nevoind să se përdă datina, nimëru-i trece prin minte să n'o încurageze, să nu contribuie la a ei mântinere și reproducere. De aceea *Paparudele* sunt chemate din casă în casă ca să jöce în bătătură, de aceea sunt recompensate după putință, de aceea se inspiră și se propagă credința că familiei care nu le-a udat nu-i va merge cu produsele în vara următoare, de aceea în fine femeile din unele părți ale *Munteniei* nu lucröză a-treia JoI după Paști, serbând-o pentru protegerea, pentru prosperarea semănăturilor.

A doua cauză, pentru care jocul și invocațiunile *Paparudelor* s'au lăsat numai în atribuțiunea țigăncilor, e acel ridicul, acea indecență ce însoțesce neapërat pe curioșele dânțuitöre, indecență atestată de scriitor și observată în mai multe serbătorii romane (1).

În județul Gorj este datină ca *Paparuda* să fie jucată de flăcăii și nu de copile de român sau de țigănci, ca în cele-lalte părți ale *Munteniei*.

În töte Duminicile apröpe, cam după ora 11 a. m., când sörele pripesce mai tare, flăcăii din acest județ, și, anume cei aleși de *Vătavul de Paparude*, plécă pe vâlcele și, după ce fie-care adună câte un braț de *bozii*, intră într'o pădurice ori într'un crâng din apropiere, unde-I înșiră pe sfori sau pe sirme.

Unul dintre flăcăii cei mai sprinteni și mai puternici, desemnat încă de mai nainte, se îmbracă peste o cămașă ușöră cu *bozii* aceștia, înșirați pe sfori, dar într'un mod admirabil, în forma șițelor de la casă.

(1) G. Dem. Teodorescu, *Incercări critice*, p. 132.

Flăcăul îmbrăcat ast-fel în bozii și cu pintenii și zurgăleii la picioare constituie ceea-ce numim *Paparude*.

Unul din băieții cei-lalți mai dibaci conduce *Paparuda* pe la fie-care locuitor din satul său. Înainte de a intra *Paparuda* în curte, stăpânul casei o întâmpină la poartă cu un șofeiu (vadră) plin cu apă, pe care i-l toarnă în cap, în timpul ce flăcăii, cari îl urmăresc, cântă sub diferite melodii, unele versuri formate de ei într'adins pentru așa ce-vă.

Cele mai obișnuite din versurile recitate la *Paparude* sunt următoarele:

Paparudă, rudă,
Ești afară de udă,
Cu găleța, lăta,
Peste căta totă,
Aduceți cheițele,
Să descui ploile,
De Joi până Joi,
Să dea nouă ploi.

La plecare, ei primesc diferite daruri, ca ouă, colaci, bani, fuiore, etc.

După ce flăcăii colindă satul în lung și în lat, se retrag către sэрă tot la locul de unde au plecat cu *Paparuda*.

Acolo băiatul, care a fost *Paparudă*, se desbracă de bozii și împreună cu cei-lalți se apucă și împarte toate darurile oferite de locuitori.

În unele regiuni, *Paparudele* execută și jocuri frumoase.

Poporul nostru crede foarte mult în *Paparude*, pe motivul că ele ar avea o putere nevădută de a atrage ploile. Dar nu numai atât. El afirmă că acolo, unde *Paparudele* urmăresc regulat a chema ploile și unde oamenii vor arunca cât mai multă apă asupra-le, nici odată nu va fi secetă mare.

Atunci însă când e secetă, ca să nu și pierdă încrederea poporul aruncă vina pe *Paparude*, cum că ele nu și-au făcut datoria cu sfințenie. De aceea Dumnezeu a încuiat ploile.

De și se întâmplă cam rar să plouă după *Paparude*, totuși oamenii pun mare preț pe această credință (1).

(1) Codin N. Drăguț, *Paparudele*, publ. în *Albina*, an II, p. 1.110—1.111.

În *Dobrogea* se face *Păpălugă* a treia Joi după Paști numai de țigănci, ca și în cele mai multe părți ale *Munteniei*, cari mergând pe la case dăntuesc strigând:

— *Păpălugă* suie-te în cer și descuie porțile și ne dă ploii, ca să crească grâul, păpușoiul și altele.

Stăpâna casei în timpul acela vine cu o gălătă de apă și o asvirle peste ele; apoi li se dă câte un bacșiș, o bucată de mălaiu, mămligă, făină, iar cele mai de multe ori nisce haine vechi (1).

În unele sate mărginașe cu Săcelele din *Transilvania* se făcea mai nainte *Paparuda*, și anume în ziua de *Ispas*, în următorul mod:

O femeie se îmbracă în această zi de sus până jos cu frunziș, în cât nici capul nu i se putea vedea. O altă cetă de femei o conducea de la o casă la alta, unde jucau și cântau:

Păpărudă, rudă,		Ca să cadă ploile,
Ian vin de ne udă		Să se ude grânele
Cu gălăta lata		Și să facem la colaci
Peste totă cetă.		Să 'mpărțim pe la săraci,
Dă-ne, Joie, cheile,		Colaci mari și găvănași,
Să deschidem cerurile,		Să-i dăm celor scăpătați!

Intr'acesta eșia gasda casei (proprietarul) cu un vas cu apă, pe care o aruncă atât preste *Păpărudă* cât și preste tovarășele ei; apoi le cinstia cu bani și colăcei anume pregătiți.

În timpul de față însă în satele sus amintite nu mai există; s'a stins cu totul (2).

În *Banat*, unde *Păpărușele* sunt foarte răspândite, mai multe fete curate (3) de țigan, de la 9—11 ani, umblă vara pe vremea de secetă pe la case, după ce mai întâiu s'a desbrăcat de toate hainele și și-au împodobit trupul cu frunze de crengi, cântând următoarele versuri:

(1) T. T. Burada, *O călătorie în Dobrogea*, Iași 1880, p. 24—25.

(2) Com. de d-l Domejiu Dogariu.

(3) Une-ori umblă cu *Paparuda* țigănci însărcinate, ca să fie plôia cu atâta mai bogată.

Păpărugă, rugă,
 Ian eși de ne udă
 Cu găléta, léta,
 Peste tótă glóta.
 Bumburel de argint
 Vêrsat pe pămînt,
 Plóie, Dómnne, plóie,
 Locurî să se móie,
 Ploiță curată,
 Din cerurî vêrsată.
 Unde-î valea sécă
 D'apă să se facă,
 Unde-î valea lungă
 Mai mult să s'ajungă:

Unde-o da cu plugu,
 Să mérgă ca untu,
 Unde-o da cu sapa,
 Să mérgă ca d'apa.
 Plóie, Dómnne, plóie,
 Locurî să se móie;
 Cucuruzele
 Cât grădinile,
 Orđu
 Până 'n podu,
 Secara
 Cât scara,
 Grău
 Până 'n brău! (1)

Saű:

Rugă, rugă,
 Păpărugă!
 Dă-ne, Dómnne, plóie,
 Câmpul să se móie,
 Să ne créscă grău
 Grău până la brău,
 Spicul

Cât cuțitul,
 Rodul
 Până 'n podul,
 Oile lânóse,
 Vacile lăptóse;
 Tórnă cu ciurel,
 Varsă cu ciubăr! (2)

Saű:

Păpărugă, rugă,
 Vîno de ne udă
 Cu găléta de apă,
 Pe—unde-î valea sécă,
 Multă să se facă,
 Pe unde-î valea plină,
 Mai multă să vină! (3)

Stăpâna casei, cum vede că s'aű apropiat *Paparudele*, ese cu apă și le udă bine, și mai ales pe aceea, care e făcută *Paparudă*. Iar după aceea le dă ce-vă banî, orî de mîncare (4).

(1) E. Hodoș, *Cîntece bânățene*, Caransebeș 1898, p. 123—124.

(2) *Familia*, an. 1868, p. 327.

(3) Com. de d-l Valentin Dioniű.

(4) E. Hodoș, op. cit., p. 124;—*Familia*, cit., p. 327.

În alte părți din *Banat*, precum bună-ora în *Secaș* de lângă *Oravița*, e datină de a umbla cu *Paparuga* mai cu sémă pe la *Sân-Georgiū*, iar când e secetă peste tótă vara.

Dacă ziua de *Sân-Georgiū* e ploioasă, atunci nu se face *Paparugă*.

În aceste părți se fac *Paparugă* unii țigani cari, desbrăcându-se de tóte vestimintele, își acoperă corpul gol cu *boz*, și ast-fel îmbracăți plécă prin sat cântând, pe lângă versuri ca cele reproduse mai sus, încă și următoarele:

Hóe, Dodolóie!	Pe unde-î valea plină,
Dumneđu să plóie	Maí multă să vină;
Ploiță curată	Spicul
Din ceruri lăsată;	Cât voinicul,
Bumburel de argint	Secara
Varsă-l pe pămînt;	Cât scara! (1)

O variantă a acestor versuri, tot din *Banat* și anume din *Dolóve*, sună precum urmész:

Dodolóie, lóie	Și rodu
Dă, Dómne, plóie,	Până'n podu;
Ploiță curată	Cucuruzele
Pe rouă vërsată.	Cât grădinile!
Pe cea vale sécă	Păpărugă, rugă,
Norii mi se lasă,	Ian eși de ne udă
Plóia mi se varsă.	Cu olcuța nouă,
Să se facă spicu	S'o umplem de rouă! (2)
Cât voinicu	

După rostirea acestor cuvinte, ese cine-vă din casă și udă *Paparuga* sau *Dodolóia* cu apă, dându-î în același timp și un dar óreși-care (3).

În comitatul *Bihor* din *Ungaria*, precum bună-ora în *Vaşcău*, unde *Paparuga* se numesce *Babarugă* sau *Babaruge* și *Dadalóie*, când e secetă mare, fac din cutare fată, orí fecior — se îmbracă ei și mai mulți — *Babarugă*, îmbrăcând-o în crengi de *arină* sau *arinzi*, după cum li se mai đice, în așa mare măsură, de n'o póte cunosce nimeni, póte că numai

(1) Com. de d-l Valentin Dioniū.

(2) E. Hodoș, op. cit., p. 123.

(3) Com. de d-l Val. Dioniū.

după glas că cine ar fi, și ast-fel umblă ei din uliță în uliță cântând, fiind acompaniați de o mulțime nespūsă de băeți și popor, următóarele versurī:

Plóie, Dómnē, plóie,	Plóie-o din ciubēr,
Câmpul să se móie,	Plóie-o cu bulbucī,
Ploiță curată	Ce-I bună de pruncī,
De la Domnul dată;	Plóie mândră, désă,
Plóie, Dómnē, plóie,	Să fie mănósă
Câmpul să se móie,	Tótă țera nóstră !
Plóie-o din ciurel,	

De la sătenī capetă ouē, pâne, nucī, etc.

După ce aū gătat cu umbletul de pe stradă, merg la o apă curgētóre, aprind paie pe apă și aruncă crucea de la un mort pe apă, în credință că, făcēnd acēsta, în curīnd are numai decăt să plóie.

În casurī când e secetă mare, se duce în apă o muere bine-cuvīntată cu o cósă orī seceră și taie în drépta și în stānga, rostīnd cuvīntele:

Nu tai apa,
 Ci tai legatul ploii,
 Pămīntul să-l plóie
 Să ni-l immóie,
 Pămīntul să ne rodéscă,
 Lumea să se veseléscă! (1)

În alte părți, tot din comitatul Bihor, precum bună-órá în comuna Coroiū, *Babaruga* este o datină ce o exercitaū numai copiii în timp de secetă, pentru că, după credința poporului din aceste părți, bunul Dumneđeū ascultă glasul nevinovaților copii, carī cer plóie pe pămīnt.

Pentru *Babaruga*, într'o ȓi de sērbătóre, cam pe la rēsă-ritul sórelui, pornesc copiii la vale, unde îmbracă pe un individ, care e de regulă o fată, în mlădițe tinere, așa că nu se vede nimic din biata Babaruga.

După ce aū îmbrăcat-o cum se cuvine, pornesc cu Baba-

(1) Vasile Sala, *Credințe, eresuri. Obiceiuri de la Beiuș și Vașcoū în Bihor*, publ. în *Familia*, an. XXXVI, Oradea-mare 1900, p. 55;—com. de același.

ruga în frunte prin sat, rostind aprópe la fie-care casă ver-surile următóre:

Plóie, Dómnne, plóie,
Plóie cu şiróie,
Pămîntu să 'móie!...
Plóie, Dómnne, plóie,
Ploiţă curată,
Din cer strecurată,
Fără pic de piétră!

E de însemnat că la fie-care casă, biata *Babarugă* are să îndure câte o cofiţă de apă, şi mai mult, pentru care suferinţă *Babaruga* trebuie să fie recompensată cu ce-và: cu nisce ouşóre, cu nisce bănişorî.

După ce bat satul de a lungul şi de a latul; după ce desbracă *Babaruga* de vestmîntul ei de mlădiţe; după ce se împărţesc cu cele câştigate, pornesc voioşî către casă (1).

În fine, tot în comitatul Bihor, comuna Fekete-Batar, ver-surile ce se cântă, când umblă *Paparuga*, sunt acestea:

Mămăruţă, guţă!
Dă, Dómnne, ploiţă,
Ploiţă curată,
Făr'un pic de piétră,
Rodu,
Să umple podu,
Spicu,
Cât voinicu!

De multe orî însă, în loc de *Mămăruţă, guţă*, se dîce: *Gogule, Gogule!* Iar ceremonia *Goguluî* e acésta:

Copiiî saũ fetiţele se îmbracă în ramurî de *bozocî* verđi din crescet până în tãlpi. Pe cap pórtă un comănac de pipirig. Alérgă de a lungul uliţelor cântând cãntecul *Mămăruţei*. În urma şi înainte lor merge o cétă de copiiî strigând: «*Iacá Gogu!*» şi cântând şi ei, dar numai după ce aũ încetat cei îmbrăcaţi ca *Gog*. În urma *Goguluî* merge un copil şi o fată, fiiî *Goguluî*, cu o coşarcă în mână, în care se adună darurile de ouě, pită, slănină, şi ce se mai dă, ba încă şi griţari.

(1) Iosif Stanca, *Babaruga* publ. în *Familia*, an. XXXII, Oradea-mare 1896, p. 460.

După ce vestea Gogului s'a lățit, ese fie-care muere saŭ bărbat din casă la uliță strigând:

— Bun sosit, Mămăruța (Gogule)! — și apoi tórnă o ólă două pe dînsa ȓicînd:

— Apă-ȓi daŭ, ca și tu să ne daŭ, și să nu tragi suncul pă-mîntului maŭ mult!

Mămăruța (Gogu) merge apoi la altă casă, unde tot așa se face (1).

În comitatul Timiș se face *Păpărugă* saŭ *Dodolă* o fată de țigan care, îmbrăcându-se în nuele de salcie, trece prin sat urmărită de maŭ multe țigănci și lăeți, cari cîntă următórele versurî:

Păpărugă, rugă!
 Ia eși de ne udă
 Cu găléta d'apă
 Preste glóta tótă,
 Cu ulcuță nouă
 Plinuță de rouă,
 Cu inel de-argint
 Preste tot pămînt.
 Plóie, Dómne, plóie,
 Să curgă șiróie,
 Ploiță curată
 Din cer îi lăsată,
 Oblășei
 Cu nourei.
 Adă-mi, Dómne, cheile
 Să slobođim ploile,
 Ca să crească gránele,
 Créscă cucuruzele.
 Plóie, Dómne, plóie,

Locul să se móie,
 Unde-î valea sécă
 Maŭ mult să se facă,
 Unde-î valea lungă
 Maŭ mult să s'ajungă,
 Unde-î da cu sapa
 Să pornéscă apa,
 Unde-î da cu plugu
 Să mérgă ca untu.
 Créscă spicu
 Cât voinicu,
 Cucuruzele
 Cât grădinele,
 Rodu
 Umple podu,
 Rodu să rodéscă,
 Gazda să trăéscă.
 Măncă gazdă sănétos,
 Porci-s unturoși.

Ast-fel cîntând, alaiul se opresce la casele celor în stare maŭ bună, iar ómeniŭ, la cari s'a oprit, varsă câte o vadră de apă asupra *Păpărugii* saŭ, cum îi maŭ ȓic, asupra *Dodoliŭ* (2).

La Româniŭ din *Macedonia*, unde *Paparuda* e asemenea

(1) Dr. G. Alexici, *Texte din literatura poporană română*, T. I. Poesia tradițională, Budapesta 1899, p. 200.

(2) Dr. G. Alexici, op. cit., p. 198—199.

usitată sub numirea de *Pirpirună*, pl. *Pirpirune*, se practică în următorul mod :

Cum trec două, trei săptămâni după Duminica Tomei, fără să plouă, Români din *Macedonia* găsesc că e de lipsă a pune să jöce *Pirpirunele*, ca să aducă plöie.

O fată din cele mai sărace este acoperită peste tot corpul, și mai ales până la brâu, cu *ștevie* sau cu *ferică*. Pe fata asta o însoțesc mai multe alte fete de Români, și merg din casă în casă la vecini.

Pirpiruna jöcă, iar altele cântă:

Pirpirună	Agrile și aviniile,
Se readună,	Aviniile și ierghiile,
Dă plöie,	Ierghiile și curiile
Dă plöie	Curiile și verdețile.
Ca să crească agrile,	

Daco-românesce :

Paparudă	Recoltele și viile,
Se adună,	Viile și erburile,
Dă plöie,	Erburile și pădurile,
Dă plöie,	Pădurile și verdețurile.
Ca să crească recoltele,	

Variantă:

Pirpirună,
Sarandună,
Dă plöie, dä,
S-crească agârle,
Agârle și-aviniile,
Ierghiile și-livăđile.

Daco-românesce :

Paparudă,
Sarandună,
Dă plöie, dä,
Să crească ogórele,
Ogórele și viile,
Erburile și liveđile.

A doua variantă:

Pirpirò	Chiicut prăulu,
Saragò,	Gărnufu cât țeațirea,
Aruginéză agărle,	Mănuchiul cât fortuma.
Agărle și <i>magărle</i> (1),	

Daco-romănesce :

Paparudă	Picătura cât păroua,
Saragò (!)	Grăuntele năutul,
Stropesce ogórele,	Mănuchiul cât povóra (de cal,
Ogórele și slăbitele,	[catâr).

A treia variantă :

Pirpirună,	S-facă turtă
Oi dodule,	Cât nă arótă,
Oi bojule;	S-facă pită
Saragara,	Cât n-arghice;
Oi dodule,	S-facă chiicuta
Oi bojule	Cât parălu.
Dă nă plóie, plóie mare,	

Daco-romănesce:

Paparudă,	Să facă turta,
Oi dodule,	Cât o rótă,
Oi bojule, (2)	Să facă plácinta,
Saragara,	Cât o arie,
Oi dodule,	Să fie picătura,
Oi bojule,	Cât paraua.
Dă o plóie, plóie mare,	

A patra variantă:

Pirpiró,
Bre Salavó,
Dă-ni aróuă, re zurle,
Si-ni crească grânările,
Grânările, sicărurle,
Grânărurle, ovézele.

Daco-romănesce:

Paparudă,
Měi Salave, (!)
Dă o rouă, mẽi nebunule,

(1) *Magăr, macru*, sau *macăr*, însămnă negras, slab, lipsit de vlagă.

(2) Se repetă la fie-care vers.

Să-mi crescă cerealele,
Grânele, secările,
Grânele, oveșele.

A cincea variantă:

Pirpirună,
Sarandună,
Dă nă plóie cu găléta,
S-adunăm viiptul ca m'nata;
Ia băgați-vè ciijmile;
S-adunăm aviiniile;
Ia băgați păpuțile,
Se-adunăm gârnuțile.

Daco-românesce:

Paparudă,
Saradună,
Dă o plóie cu găléta,
Să adunăm viptul cu pumnul;
Ian băgați-vè cismele,
Să adunăm viile;
Ian băgați papucii,
Să culegem grăunțele.

A șésea și ultima variantă:

Pirpirună,	Pirpirună,
Sarandună,	Sarandună,
Dă plóie dă,	Dă nă plóie, dă,
Tra să crescă ierghiili,	Tra să crescă aviiniili,
Ierghiili, verdeturli,	Aviiniili și agrili,
S-aibă s-pască oili,	Chicuta cât gârléta,
Oili și caii;	Gârnuțlu cât țétirea.

Daco-românesce:

Paparudă,	Paparudă,
Sarandună,	Sarandună,
Dă plóie, dă,	Dă plóie, dă,
Ca să crescă erburile,	Ca să crescă viile,
Erburile și verdeturile,	Viile și ogórele,
Să aibă să pască oile,	Picătura cât găléta,
Oile și caii;	Grăunțele cât năutul.

Precum la Româniî din Dacia Traiană, aşă şi la cei din *Macedonia* este obiceiul ca să se arunce apă pe neaşteptate, pe ascuns, asupra *Pirpiruneî*. Româniî Macedonenî cred că acesta e necesar pentru ca să plouă.

După ce aû colindat peste tot satul, *Pirpiruna* şi amicele ei fac o plăcintă cu făina şi cu untul obţinut; o coc şi apoi merg de o mănâncă la fântână. Inşă ritul cere ca plăcinta să fie mâncată, stând fetele cu picioarele în riuleţul, unde trece apa de la fântână.

Dar nu numai cu *ştevie* şi *ferică* se acoper *Pirpirunele*, ci şi cu aşă numita plantă *iboj*, cu flori de mac, numite la Aromâni şi Greci: *Pirpirune*, şi cu tot felul de verdeţuri.

Inainte de a li se da de ale mâncării sau bani, se tórnă pe un ciur purtat de *Pirpirună* pe cap apă.

Apoi nu numai după Duminica Tomei, ci ori de câte ori este secetă, fac fetele macedonene obiceiul cu *Pirpiruna*.

In satele unde sunt ţigănci, *Pirpiruna* se face o fată de ţigan, pe când fetele de Aromâni merg după dînsa şi cântă şi din ce obţin daû şi ţigăncii, care pe lângă fructe mai capătă haine vechi, lână obţinută, ce prisosesce din făină şi unt, după facerea nelipsitei plăcinte.

Melodia, după care se cântă versurile referitoare la *Paparudă* sau *Pirpirună*, este deosebită de cea care se aude în România, precum şi de cea grécă şi bulgară din Macedonia.

In fine la Româniî din *Meglenia*, obiceiul acesta se face precum urmază:

Fetele se strîng şi desbrăcând pre una din ele o îmbracă peste tot corpul cu planta, care se numesce la dînşii: *buzéi*.

Acéstă fată se numesce: *Paparudă* sau *duduléfu*.

Apoi alérgă din casă în casă, unde cântă versurile următoare:

Paparudă, rudă,
S-nă deà ploie,
S-nă créscă gronele,
Gronele, gronişorele,
S-nu li bată grindinea (1),
S-na deà poine multă,
S-aû móncom cu sănătate.

(1) Saû: gărduşcă.

Daco-românește :

Paparudă, rudă,
Să ne deă plóie,
Să ne crească grânele,
Grânele și porumbul,

Să nu le bată grindina,
Să ne deă pâine multă,
S'o mâncăm cu sănătate.

Saŭ :

Paparudă, rudă,
Vino de te udă,
Paparudă, rudă,
Vino, dă plóie multă,

Să crească gronele,
Să crească gronișorele
Cât grandinele.

Daco-românește :

Paparudă, rudă,
Vino de te udă,
Paparudă, rudă,
Vino, dă plóie multă,

Ca să crească grânele,
Să crească porumbul
Cât grindinea.

Și după acésta se dă din partea femeilor câte un ban vechiŭ, numit *pară de timp diznîl* și alte lucruri.

Paparuda pórta în cap o *cîestină*, sită, pe care la urmă o rostogolesce și, dacă sita stă pe dungă, nu va plouă. Dacă cade însă, va ploua cu siguranță.

Apoi se duc într'o vale și acolo desbracă pe fată și *buzelul* îl aruncă în riŭ și apoi se întorc acasă și împreună mănâncă lucrurile adunate, *adunăturile* (1).

(1) P. Papahagi, op. cit., p. 725 — 729; — I. Nenițescu, op. cit., p. 532 — 533: «In timp de mare secetă, o femeie săracă, de obiceiŭ o țigancă, se îmbracă cu flori, cu burueni, și mai ales cu *ferecă*, de care se găsește fôrte multă în muntósa Turcie, și așa împodobită merge prin tot satul din casă în casă, dănțuind și cîntând: «*Pirpirună, sarandună*.» Femeia acésta, pentru ocașie, se chémă «*Pirpirună*,» și tot acest nume pórta și datina acésta, care nu e alta decât *Paparuda*. Ómenii din casele, în cari intră *Pirpiruna*, varsă apă pe ea și îi dăruesc bani mărunți, făină unt, oué, etc. *Pirpiruna* e însoțită de alte câte-vă femei. Se crede că făcându-se ast-fel, se vor deslegă ploile și că seceta va încetă neîndoios.»

TODORUSELE.

TODORUSELE.

Todorusele, numite în *Banat* încă și *Todorusale*, *Todorosale* și *Teodorusale* (1), iar în unele părți ale Bucovinei și Moldovei simplu *Rusalii* (2), cad tot-deauna 24 de zile înainte de *Rusalii* sau *Duminica mare*, care se serbeză la 50 de zile după *Inviere*.

Todorusele sunt semănătura *Rusaliilor* aruncate cu 24 de zile înainte de *Rusalii*, anume ca ómenit să scie că vin *Rusaliile* și să se ferescă de dinsele.

Între *Pasci* și *Rusalii* sunt 48 de zile, afară de cea a *Pascilor* și a *Rusaliilor*. Decî la mijlocul acestor zile, și anume tot-deauna într'o *Mercuri* cad *Todorusele* (3), adecă în aceeași zi când biserica serbeză *Înjumătătirea Prasnicultului* (4) sau *Prasnicultul Injumătătirii* (5).

(1) Com. de d-l Ios. Olariu și Aurel Iana.

(2) Com. de mai mulți Români din Bucovina și Sânția Sa părintele Ioan Popovici, paroch în Burdujeni: «In *Moldova* și mai ales în județul Botoșani se numesce 'diua acésta *Rusalii*, iar ceea-ce se numesce în alte părți *Rusalii*, în *Moldova*, se numesce *Duminica mare*; — El. Sevastos, *Serbătorile poporului*, publ. în *Gazeta Săténului*, R. Sărat. 1891, No. 9 și 10, p. 156.

(3) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1832. Aprilie 21; — com. de d-l Aur. Iana: «*Todorosalele* cad la mijlocul timpului dintre *Pasci* și *Rusalii*; — El. Sevastos, *Serbătorile pop.*, publ. în op. cit., p. 156: «In a treia săptămână după *Pasci*, *Mercuria*, femeile o țin, că atunci umblă *Ielele*.» Și ce-vă mai departe: «Cătu-i de la *Pasci* până în *Rusalii*, atăta-i și de la *Rusalii* până la *Ispas*.»

(4) Com. de d-l Ios. Olariu: «*Todorosalele* se serbeză cu nelucrare în casă de Româncele noastre în tot anul *Mercuri* în a patra săptămână după *Pasci*, tocmai când și biserica noastră serbeză *Înjumătătirea prasnicultului*.»

(5) Dat. Rom. din Bălăcena, com. de George Jemna: «*Prasnicultul Inju-*

Prin urmare ele sunt împărțirea în două sau înjumătățirea *Cincî-decimeî*.

Rusalele, după credința Românilor din *Banat*, au fost dintru început șapte surori, fete curate și nemăritate, pre cari Dumneșe, pentru că au fost așa de curate și plăcute, le-a prefăcut pre toate în *ține*.

Aceste șapte ține n'au murit și nici nu vor muri până cât lumea va fi. Și ca ține umblă ele ziua și noptea printre omeni, însă lumea nu le vede, pentru că e prea stricată și încărcată cu tot felul de păcate și fără-de-legi.

Însă ele nu petrec tot-deauna printre omeni, ci numai cinci săptămâni, adecă până la *Rusitori*.

Prima zi în care vin ele sunt *Todorusalele* (1). De aici se vede că vine apoi și datina Românilor din *Muntenia* de a numi ziua acésta *Strada Rusaliilor* (2).

În acésta zi, adecă în ziua de *Todorusale* sau *Strada Rusaliilor*, se întâlnesc Rusaliile și-și petrec cu *Sân-Tóderi*, cari sunt feciori (feți) frumoși, de unde se vede că le vine apoi și numele compus de *Todor-Rusale* (3).

Și ca semn de bucurie că s'au întâlnit iarăși cu frații lor, cu *Sân-Tóderi*, le dăruiesc câte o chită (= struț—buchet—) făcut din *Dumbravnic* (4), numit altmintrelea și *Umbravnic*, și *Todoruse* lat. *Melitis melissophyllum*, și mai ales din vârful acestuia, pre care îl rup și-l ieaș ele în noptea spre *Todorusale*, așa că, în ziua de *Todoruse*, *Dumbravnicul* nu mai are vîrf nici miros (5).

mătăfirii este o sərbătore care se prăsnuesce de către Români noștri în a patra săptămână după Paști.

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

(2) N. Rădulescu-Niger, *Rustice*, vol. II, Nuvele, București 1893, p. 13.

(3) Sim. Manguuca, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 21; — Com. de d-l Ios. Olariu: «La *Todorosele* se țice că se întâlnesc cele 7 surori ține cu cei 7 frați ai lor cu *Sân-Tóderi*, de-și petrec și se gostesc în tot anul odată, și de bucurie că s'au întâlnit, iar se gostesc și petrec la olaltă o lună de țile.»

(4) Com. de d-l Ios. Olariu.

(5) Sim. Manguuca, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 21: «În noptea spre *Todoruse* rup și ieaș *Halele* (Necuratele) vârful *Dumbravnicului* și al altor plante lecutóre;» — Com. de d-l Ios. Olariu: «Planta aceea numită *Dumbravnic* nici că mai are vîrf din noptea spre *Todorusale*;» — com.

Rusaliile sunt, ca și îngerii lui Dumnezeu, bune, dar se supără și ele când cine-vă trece peste jocul lor, când le conturbă în mâncarea lor, de comun la vre-un isvor (1), sau când le necinstesce ziua venirii și întâlnirii lor cu Sân-Tóderii prin lucrare.

Drept aceea Români de pretutindenă și mai ales Român-cele nu se încumetă a lucra în ziua acesta mai nimic, temându-se ca nu cum-vă, lucrând, să-î dóră mânila și picioréle (2), să înebunescă (3), sau altă neplăcere și nëno-rocire să li se întimple (4).

de d-l Aurel Iana: «*Dumbravnicul* se culege înainte de *Todorusale*, căci venind *Tudorusele* îi taie virful și nu mai are miros.»

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

(2) Dat. și cred. Rom. din Gura Sadovei, com. de Leon Latiș, stud. gimn.: «Afară de *Rusaliile* sau *Duminica mare*, care se serbéză tot-deauna la 50 de zile după *Înviere*, mai sunt încă un fel de *Rusali*, cari pică tot-dea-una la patru săptămâni, începând di-*r* Mercuria din săptămâna patimilor. În această zi se rețin ómenii de la lucru, creșdând că dacă nu lucréză în ziua acesta, atunci nu-î dor mânila, picioréle și tóte cele-lalte membre ale corpului, iar dacă lucréză, atunci în decursul întregului an sunt bolnăvicioși.»

(3) N. Rădulescu-Niger, op. cit., p. 13—14: «Eră în ziua *Injumătățirii Prasnicultu*, *Strada Rusaliilor*, cum îi dic Români, când adevă a trecut jumătate vremea până la *Duminica mare* a Rusaliilor.

«Români țin ziua asta, că-î bine, ci-că, Dómne feresce, nu ți-a eși vre-unul la muncă, să-î tai și capul.

«Și dór e în toiul prășitului de a doua óră, — și a altor munci, după cum a căđut și Pascile; căci serbătórea acesta se socotesce la două-deci și cincî de zile după Pască.

«Și fiind-că anul acela Pascile fusese cu trei zile după St. George, târ-điú de tot,—eră mult de muncit la câmp și arendașului îi scăpără măséua, mai ales că vremea îi stătuse din potrivă și acuma purcese spre îndreptare.

«Pornise din ajun, de cu séră, pe isprăvnicel să facă pe Români să ésă la câmp. Români nu vruseseră să audă.

«Cum să ésă ei tocmai la *Strada Rusaliilor*? ori sunt ném strein? Ce ? să *inebunescă*, cum se întimplase lui nea cutare, ori cutăruí flăcău ?

«Din părinți auđiseră așa că-vă, și părinții dela moșii lor, — și o țineau bună.

«Pe la dînșii nu se veduse nici un om nebun, că a muncit în ziua aceea, nici altă întimplare rea.»

(4) El. Sevastos, *Serbătorile pop.*, publ. în op. cit., p. 156: «Nimenea nu lucréză de dimineță până la amiađă, când umblă *Telete*; peste zi în jos

Unicul lucru ertat în acéstă ȓi este: seménarea cânepéi; culegerea Dumbravnicului (1), menirea lui și sciricirea traiului vieții din el; culegerea plantei numite *Sântă-Măria*, lat. Hypochoeris masculata (2), precum și a altor plante bune de léc (3); apoi facerea *Cirinelor* (Repotinelor), cari pe alocurea se fac în Joile nelucrate după Pasci (4); facerea *unturei de oi*, adecă se culege în preséra de Tudorusale *urzică, leuștén, salcă, aiú, scaete de al spinos, pelin, boz*, și se piséză pe pragul ușii, amestecându-le cu unsóre de porc (5), și în fine sfrederirea urechilor la fetițe, din care causă se numesce ȓiua acésta în unele părți din *Transilvania*, precum bună-órá în comuna Cetea de lângă Alba-Iulia și în Satu-lung, *Sfredelul Rusaliilor* (6).

Románcele din *Moldova*, cari voesc să aibă burueni de léc, îndatinéză a se sculá în acéstă ȓi des-de-diminéță, a se spélá și îmbracă curat și apoi, până a nu răsári sórele, a se duce și a stringe burueni cari sciú că-s bune de ce-và, că pe urmă *le chișcă Ielele* și nu mai sunt bune de léc. Tot atunci smulg ele și *pelin*, îl pun în briú și umblă tótá ȓiua cu dínsul în briú, anume ca să se apere de *Iele* (7).

Tot în *Moldova* e datină în acéstă ȓi de a pune *pelin* în

tot mai îndrăsnesc să pue mâna pe câte ce-và. Dice că o femee ghiliá pânzele și *Ielele* i le-au luat pe tóte și le-au vînturat în văzduh, iar o bucatá de pânză aú ridicat-o în nori și când l-a dat drumul în jos, erá tótá forfecată de duhurile necurate.»

(1) În unele părți din *Banat*, după cum imi scrie d-l Aurel Iana, este datină ca Dumbravnicul să se culégă înainte de *Todorusale*, căci venind *Todorusalele* îi taie vírful și nu mai are miros.

(2) Sim. Manguuca, *Calend.* pe an. 1882.

(3) El. Sevastos, *Sérbătorile pop.*, publ. în op. cit., p. 156.

(4) Sim. Manguuca, *Calend.* pe an. 1882.

(5) Com. de Aurel Iana.

(6) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «La *Sfredelul Rusaliilor* (Mercuri la Injumătățirea Prasniciului) se sfrederesc urechile la fetițe;— com. de d-l Domețiu Dogariú: «Mercuri a treia sêptemână din Pasci țin sêrbătóre mare: *Injumătățirea Prasniciului* sau *Sfredelul Rusaliilor*. În ȓiua acésta cred că, sêrbând-o, vor fi scutiți de tempestăți și vijelii prin locurile, pe unde-și pasc turmele.»

(7) El. Sevastos, *Sérbătorile pop.*, publ. în ȓiar. cit., p. 156.

orî și ce băutură, afară de apă, și a bé în contra *Ielelor* sau *Rusaliilor* (1).

Iar feciorii și fetele, când se întâlnesc în ziua de *Rusalii*, se bat, spre același scop, cu *pelin* (2).

Românii din *Banat* și anume cei *hăluși* (luați de mână, de picioare, de cap, etc.), adecă cei atacați de *Hale*, îndatinéză în ziua de Todoruse a se culcă afară în câmp între florile numite *Frăsinică*, spre a le trece, și diminéța, când se scólă, vęd ei că *Halele* aũ luat virvul *Frăsiniceii* (3).

În fine merită a fi amintit și aceea că o sémă de Românce din *Moldova*, cari se numesc *Ruzandra*, nu îndatinéză a-și serbã ziua onomastică în ziua de *Rusalii* sau *Duminica mare*, ci în Mercuria Injumătățirii după Pasci (4).

(1) Com. de d-l Ioan Popovici, paroch în Burdujeni.

(2) El. Sevastos, loc. cit.

(3) Sim. Manguuca, *Calend.* pe anul 1882. Aprilie 21.

(4) Melchisedec, *Literatura religiósă populară*, publ. în *Convorbiri Literare*, anul XIV, pag. 296.

IOAN FERBE PIÉTRĂ.

IOAN FERBE PIÉTRĂ.

Ioan ferbe piétră, numit de către Româniî din Moldova : *Sfîntu Ioan care ferbe piétră* (1), iar de către cei din Transilvania: *Înrătunul* (2), cade tot-deauna la 25 Maiû, adecă în aceeași ȓi, când cade și *Aflarea capuluî sfîntuluî Ioan Bozătorul*.

În ȓiua acésta, atât bărbaȓii cât și femeile se reȓin de la ori și ce fel de lucru, creȓend că dacă nu vor lucrà în acéstă ȓi vor fi feriȓi de ori și ce cumpênă și furtună grea, mai ales însă de fulger, de trăsnet și de ori și ce alt fel de foc (3).

Tot în acéstă ȓi nu se măsură oile, adecă *nu se pun pe brânză*, anume ca să fie ferite de fulger, precum și de alte bóle grele (4).

(1) Const. D. Gheorghiu, op. cit., p. 95: «25 Maiû: *Sfîntul Ioan care ferbe piétră*. Se observă că *Sf. Ioan* sunt mai mulȓi, de o pildă: *Sf. Ioan care deslégă glasul la paseri*, etc.»

(2) Com. de d-l B. B. Iosof: «*Aflarea capuluî Sf. Ioan* se numesce pe sate *Înrătunul*».

(3) Cred. Rom. din Bucovina; — com. de d-l B. B. Iosof: «*Înrătunul* se ține de sêrbătóre, ca trăsnetul să nu trăsnească vre-o vită peste an.»

(4) Dat. și cred. Rom. din Gura Sadovei, com. de Leon Latiș: «În ȓiua de *Sf. Ioan care ferbe piétra* nu se măsură oile, anume ca să fie ferite de fulger, precum și de alte bóle grele. Asemenea nu se măsură Marȓia, Joia și Vineria, precum și în ȓiua în care a fost Buna-Vestire. În aceste ȓile nu-î bine de măsurat, ci ele se măsură Sâmbăta, Duminica, Lunia

Cine se încumetă a lucra într'acéstă zi, aceluia lesne i se póte întâmpla ca să fie trăsniť saű, dacă nu tocmaĩ el, atunci unul saű și maĩ multe dintre vitele sale, saű, ce este și maĩ lesne, să-i bată piétra tóte seménăturile și pometele, fiindcă *Ioan* acesta, ferbënd piétra, o duce și o descarcă unde vo-esce, maĩ ales însă pe seménăturile saű livada aceluia care ĩ-a necinstit ziua.

și Mercuria, și maĩ cu samă Lunia și Mercuria, căci aceste douē zile sunt de post, și dacă se măsură ĩn aceste douē zile, apoi nu mănâncă ómenii multă jintițá peste vará.»

ISPASUL.

I.

MOȘII DE ISPAS.

În *Dobrogea* este datină ca mai multe femei și babe să ieșă, cu o țigărie înainte de *Inălțarea Domnului* sau *Ispas*, cu ele azime calde, cėpă verde și rachiș și, mergēnd prin sat, să le deă de pomană pentru sufletul morților, țicēnd ca să aibă pe drum, căci în acēstă țigărie cred ele că sbōră morții în cer (1).

Romāncele din unele părți ale *Munteniei*, cari au morți în familie, împart asemenea azime calde, cėpă verde și rachiș pentru sufletele morților, însă nu în ajunul, ca cele din *Dobrogea*, ci în țigăria de *Inălțarea Domnului*, cređēnd că în acēstă țigărie sufletele morților se înalță la cer și ceea-ce dăruiesc ele le va servi ca *merinde pe drum* (2).

În *Banat*, tot în țigăria de *Inălțarea Domnului*, se dau flori, lumīnări și brānză (3), iar păcurarilor, adecă ciobanilor sau păstorilor de oi, atât în *Banat* cât și în *Transilvania*, li se dăruiesc câte un caș (4), fiind-că în acēstă țigărie în cele mai multe părți se pun oile pe brānză (5).

(1) T. T. Burada, *O călătorie*, p. 25—26.

(2) G. S. Ioneanu, op. cit., p. 45.

(3) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882, p. 139.

(4) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882, Maiu 6: «Se dăruiesc păcurarilor un caș (de brānză); — din Ms. d-lui Pop-Reteganul; — Com. de d-l Ios. Olariu: «La *Ispas* se cinstesc pēcurarii cu câte un miel frumos și un caș dulce.» — W. Schmidt, op. cit., p. 12: «Ciobanii capēta de dar în acēstă țigărie câte un boț de caș—brānză.»

(5) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul.

Datina din urmă, adecă dăruirea păcurarilor în ziua de Înălțarea Domnului câte cu un caș, trebuie să fie foarte veche, pentru că o aflăm amintită și într'o sémă de colinde.

Drept dovadă despre acésta ne póte servi următórea colindă din Beclean în *Transilvania* :

Pe prundu sfintei Mării	Sare 'n fruntea oilor.
Ioan oile păseacă,	Da lui Ioan ce-o să-i dăm?
C'un fluer mare țicea,	La Crăciun
Cum țicea	Un miel mai bun,
Turma-î plângea.	La Sândiene
Cea mai mică	Douè miele,
Miorică	<i>La Ispas</i>
Sare 'n vînt,	<i>Un bulz de caș!</i> (1)
Sare 'n pămînt,	

În fine în *Bucovina* asemenea este datină de a se da câte una alta, atât în ajunul cât și în ziua de Înălțarea Domnului de sufletul celor răposați (2).

Tóte darurile acestea se numesc în cele mai multe părți, mai ales însă în Banat, *Moși de Ispas* (3).

II.

ISPASUL.

Ispasul sau *Înălțarea Domnului* cade în fie-care an la patru-șeci de zile după *Înviere* sau în Joia din săptămâna a șésea după Paști.

Când cade *Ispasul*, codrul e încărcat de frunză și érba de pe finațe e acuma hăt mare.

Drept aceea flăcăii și fetele mari de prin unele părți ale *Moldovei* și *Munteniei* îndatinéză de a se duce în nóptea

(1) A. Bârsan, *Cinci-șeci de Colinde*, Brașov 1890, p. 19.

(2) Dat. Rom. din Reusenî, com. de Vas. Pop; — a celor din Bălăcéna, com. de George Jemna.

(3) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1832. Maiü 6 și p. 139.

spre *Înălțarea Domnului* prin alunișuri, ca să culégă *flori de alun*, cari înfloresc și se scutură în această noapte și cari, după credința și spusa lor, sunt bune de léc și de dragoste (1).

În ziua de *Ispas*, atât Românii din *Transilvania* cât și cei din *Banul* îndatinéză de a împănă și a înfrumuseța mormintele, bisericile și casele cu diferite verdețuri și flori (2), cu deosebire însă a pune prin case crângi și *frunze de paltin* (3), cari, dacă se păstréză peste an, sunt bune de aprins și de afumat cu dînsele în contra trăsnetului (4), iară prin ferestre se pune *leuștén*, și tot cu de acesta se bat vacile, ca să nu le strice *Strigóiele*, iar pe sine se încing și se bat, anume ca să se îngrășe (5).

Din ziua de Paști și până în ziua de *Ispas*, partea cea mai mare a Românilor, când se viziteză sau se întâlnesc unul cu altul, se salută numai cu cuvintele: *Christos a înviat* și: *Adevărat c'a înviat*. În ziua de *Ispas* însă se salută cu: *Christos s'a înălțat* și: *Adevărat că s'a înălțat* (6). Iar după *Ispas* încep iarăși a se salută și a și dà binețe, după cum li-datina în decursul anului.

În unele părți, mai ales din *Moldova*, e datina de a se tăia mieii abia din ziua de *Ispas*. De aici vine apoi și dicala: *Primăvara mai multe piei de miel decât de oie* (7).

În alte părți însă, și anume în *Bucovina*, e datina ca în

(1) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 96; — G. S. Ioneanu, op. cit., p. 54.

(2) Sim. Manguiuca, *Calend.* pe an. 1882. Maiu 2 și pe an. 1883 Maiu 25; — din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul.

(3) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul.

(4) *Credințe deșerte auzite de la pop. rom. din Boereni*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. LVIII, Brașov 1895, No 102: «Când e vreme grea, fă-ți în casă fum din *frunză de paltin*, adus din ziua de *Ispas*, pentru ca să fii ferit de trăsnet.

(5) Com de d-l B. B. Iosof: «La *Ispas* pun *leuștén* în ferestre, se încing și se bat cu el; — Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul, com. Cetea de lângă Alba-Iulia: «La *Ispas* se bat cu *leuștén* ca să se îngrășe»; — Rom. Sim. *Monografia comunei Orlat*, publ. în *Fóia poporului*, an. III, No 32, p. 128: «La *Ispas* se încingeau cu *leuștén* și băteau vacile cu *leuștén*, ca să nu le strice *Strigóiele*».

(6) Pretutindenii în *Bucovina*; — E. Baican, *Oibceiuri la Români*, Bucuresci 1884, p. 18.

(7) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 96.

diua de Ispas să se însemneze mieii și viteii, adecă să li se taie o lécă dintr'o ureche. Tot atunci se taie și părul din virful coșilor de la vitele cornute, și toate acestea, adunându-se la un loc, se îngropă într'un furnicariu, rostindu-se următoarele cuvinte:

— «Să deă Dumnezeu să fie atâția miei și vitei câte furnicii sunt în furnicariul acesta!» (1)

În cele mai multe comune din *Banat*, o mulțime de familii prăsnesc saū, după cum se mai dice, *sîntuesc Ispasul* de patron al casei, iar comunele Ciclova-română, Iam și altele țin în acéstă di *Nedee* (2).

În comuna Blaj din *Transilvania*, tot în acéstă di se ține *lîrg de fete*, unde tinerii vin să le pețescă. Acolo își aduc fetele și zestrea, precum și alte podóbe ce posedă (3).

Mai departe se dice că numai până la *Ispas* este bine de a se semēnă *cucuruz* (porumb, păpușoiu), iar de la *Ispas* înainte nu, de óre-ce mai pe urmă nu mai are când cresce și se cóce, cum se cade (4).

În fine Româniî din cele mai multe părți ale *Bucovineî*, până la *Ispas*, nu lasă vitele de lucru ca să pască. În acéstă di însă le lasă. Tot în acéstă di îndatinéză ei de a duce vitele, și anume boii și juncaniî, la păscetőre la munte saū la suhat.

III.

NEDEIA.

Una din datinele cele mai plăcute și tot-odată de mai mare însemnătate pentru Româniî din *Banat* și din unele părți ale *Transilvaniei* este *Nedea*, ceea-ce însemneză atâta cât *bâlcii*, *târg*, o mare adunare de ómeni (5).

(1) Dat. și cred. Rom. din Gura Sadovei, com. de Leon Latiș.

(2) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Maiü 6;—Com. de d-l Ios. Olariu.

(3) S. Fl. Marian, *Nunta la Români*, p. 74.

(4) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882, loc. cit.

(5) R. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, T. IV, București 1898, p. CXXXVII: «La Olteni *Nedea* însemneză *bâlcii* saū *târg*. Cuvîntul însă în vechime pare

Pe când ospetele, nunțile, jocurile și altele de asemenea se fac numai pentru familii sau sate singuratice, pe atunci *Nedeia* se face pentru toate satele de prin prejur.

La *Nedeie* alérgă mic și mare, tînér și bătrân, căci nu e de-a putere a fi nimeni care n'ar dorî a luă parte la dînsa. Și mai ales fetele și feciorii, mai de grabă ar voi nu știu ce să li se întîmple, decât să nu pótă merge la *Nedeie*.

Aici se întîlnesc rudele, se împacă pismașii și se légă între dînșii legăturii de prietenie.

În ziua determinată se véd Români venind din toate părțile îmbrăcați în portul lor cel sərbătoreesc.

Tinerii merg înainte cîntînd, iar bătrînii cu pași lini după ei.

Dacă timpul e frumos, atunci *Nedeia* se face sub cerul liber pe câmpie, în pădure sau în bercuri; iar de nu, la o crișmă, sau într'un șopru (șură).

Bătrînii se dau la o parte, bătrînele la alta, așa ca în jurul tinerilor — cari se află la mijloc unde jócă — să pótă formă un cerc.

Nu un suspin erumpe din sînul veteranilor și nu o lacrimă ferbinte se scurge din ochii bătrînelor, privind la tineretul care-și petrece.

Obiectul vorbirii lor de comun e enararea ȕilelor tineretii, și apoi mai vorbesc și despre truda și necazul trecutului.

Fetele cîntă cele mai frumoșe cîntece poporale sau, îmbrățișându se, își șoptesc una alteia — alianul inimii.

a fi fost comun tuturor Românilor. Ast-fel în Moldova, pe la jumătatea secolului XVII, se chemă *Nedeia* o numerosă adunare de ómeni. Iată un pasagiú fórte precis din Pravila lui Vasile Lupul: «Mai mare sudalmă se chemă cînd va sudul neștine pre altul în vre-un loc ca acela de cinste, unde vor fi mulți ómeni strinși, cumu-i în mijlocul tîrgului sau la vre-o *Nedeie* sau în curtea domnescă sau la vre-un prasníc.» Acest cuvînt n'are a face cu slavicul *недѣля* (Duminică), termen numai bisericesc chiar la Slavi și în care finalul *lia* s'ar fi păstrat la noi ca și în «*jalea*» din slavicul *жалѣ*. Românul *Nedeia* representă perfect prin sens pe latinul *nundina*, *nundinae*, «bâlcîu, tîrg», în glosele medio-latine: «*nundinae*=locus mercati, *nundinae*=comercia, stationes». Sub raportul fonetic, *nedeia*=*nudeia*, cu *ne=nu* ca în particula cea negativă latină *ne=non*, implică un rustic *nundinea*, întocmai ca «femeiă=feminea.»

Iar feciorii, la rîndul lor, nu încetéză de a chiuî felurite chiuiturî, prin carî îşi exprimă durerile inimii şi amorul.

Orî în care parte te-ai uită, nu veđi alta decăt *voie bună*.

La *Nedeie* însă adesea-orî ieaŭ parte nu numai Româniî, ci şi uniî streiniî, ca să se desfăteze şi să guste şi ei din nemărginita bucurie a Românilor.

Nedeia se face de doué sau de treî orî într'un an, şi anume: la *Pascî*, la *Ispas* şi la *Rusalii*, şi se constituie de regulă din feciorii, carî făcură « *Ospêful feciorilor* » (1).

Ospêtarul — pentru că feciorii aŭ mers tot la el în semn de recunoştiŃă — *scóte Nedeia*.

În ăia întâia îşi petrec numai feciorii, în a doua ăi tođi iar în a treia ăi « *încălesc Nedeia* ».

Nedeia se încălesce în modul următor: Pe la patru ore după amiađi, fie-care fecior îşi caută o sođie şi luând-o de mână se bagă în cerc, care e sub conducerea *Vătavului*.

Vătavul dă un semn, în urma căruia tođi se pun în ordine frumoasă, şi apoi se face tăcere, numai Ńiganul lăutar nu încetéză.

Cercul se întórce odată în stînga, apoi în drépta, şi în urmă într'un loc *lanđul* se rupe, ca şi cum ar voi să prindă pe cine-vă, merg cu tođii în paşi lini. Unde ved un arbore sau o mulđime de ómeni, se duc acolo ca să-l póta împresurá, şi după ce e împresurat se apropie mai tare, apoi *Vătavul* dă un semn şi, între urări de bucurie, se strică cercul.

Fetele—cam pe furiş—se daŭ la o parte, feciorii rămân în altă parte, şi atunci o tulesc la fugă; feciorii în frunte cu *Vătavul* după ele, până ce fie-care şî-aŭ putut prinde sođia, şi o silesce să trecă pe subđiora lui.

Vătavul mai face un semn, după ce iar se duc la joc în ordinea cea mai frumoasă.

Aici apoi îşi petrec până târđiŭ.

Tot atunci se consultă feciorii, că: carî vor compune os-

(1) Veđi Franc. Hoszu Longin, *Ospêful feciorilor, o datină română de pe Câmpul-pânei*, publ. în *Amicul poporului*, fóie populară, an. II, Pesta 1868, p. 61; — Com. de d-l T. Frâncu: « *Nedeie* se Ńin între *Pascî* şi *Rusalii* afară la câmp ca un fel de *maial* ».

peșul pe anul viitor, atunci aleg și *Vătavul*, căruia în toate sunt ascultători (1).

IV.

PASCILE CAILOR.

O legendă din *Transilvania* țice :

«Când *Maica sfântă* s'a dus la cea dintâi scriere a lumii și, mult umblând, neaflându-și alt sălaș decât grajdul lui *Crăciun*, unde a intrat să se găzduască, apucând-o muncile nasterii, s'a tras în apropierea cailor, să-și facă așternut . . . dar nu putea naște, căci de o parte o năpăstuiă frigul, iar de altă parte caii tropotiau mereu din copite și sfornăiau pe nas și, pe lângă toate molcomirile și vorbele ei, nu mai încetau, ci încă mai și scormoniau prin așternutul sfint.

«Maica sfântă în cele din urmă l-a blestemat ȳicând :

— «O, cal netrebnic! . . . nu ai avé stare și alinare în vecii vecilor; . . . să nu te sature, numai odată în an, și atunci numai într'un cés; și de drag să te blesteme ómenii!

«De atunci și până aȳi calul nu mai are saș, numai odată în an: în ȳiua de *Ispas*, dar și atunci numai un cés; el nu se mai alină, și să nu te bucuri când il veȳi culcat . . . și de ar fi orȳ cât de frumos și orȳ cât de drag, el e întimpinat cu: «*Batȳ-l . . . ce cal frumos!*» (2)

O *colindă* însă ne spune că venindu-i prea-curatei fecióre *Maria* timpul ca să nască pre Domnul nostru Is. Chr. s'a dus la *Crăciun* și l-a rugat pre acesta ca s'o lase în casă la dȳnsul să nască.

Crăciun însă, fiind un om fórte réu și cȳrpenos la inimă,

(1) Fr. Longin, *Nedeia, datinȳ romanȳ de pe Cȳmpul-pȳnei*, publ. in *Amicul poporului*, cit., p. 114;—L. P. Petrin, *Nedeia din Oravița*, publ. in *Familia*, an. XI, Buda-Pesta, 1875, p. 409.

(2) G. Bodnariu, *Calul și boul*, legendȳ publ. in *Tribuna poporului*, an. III, Arad 1899, No. 179.

n'a voit s'o primescă în casă, ci-î ڑise să se ducă, dacă are numai decât trebuință, în staulul cailor, căci acolo e destul loc, pôte să nască în pace.

Maica Domnului, ce eră să facă, vrënd nevrënd se duse unde-î spuse *Crăciun*. Dar nu apucă bine a se băgă în staul

Și durerea-o cuprindeă,
Să mai pörte nu puteă,
Se puneă și odihniă,
Dar caii tropotiă,
Epele tot rincheză.

Maica Domnului, vęđënd că caii nu mai încetěză de a face huet, ci necontentit tropotesc și rincheză și prin acęsta o neliniștesc și-î măresc durerea, le ڑise:

Stați pe loc, nu tropotiți,
Că durerea mi-o măriți!

Insă caii nu voiră s'o asculte, ci tropotiră și rinchezară și mai departe.

Atunci *Maica Domnului* s'a supėrat pe dınșii și i-a blestemat ڑicēnd:

Fire-ați cai voi blestemați,
Să n'aveți voi nici când saț,
Până 'n ڑiua de *Nălfare*,
Dar și-atunci ne 'ndestulare! (1)

Saū, după cum spune o altă colindă:

Fire-ați cai voi osinditi
Și de mine-afurisiți,
De mine, de Dumneđeu,
Mai tare de fiul meū,

Fiind-că nu m'ascutați,
Voi să nu mai aveți saț,
Numa 'n ڑiua de *Ispas*
Șiși-atunci vreme-de-un cės! (2)

Și din momentul, când a rostit *Maica Domnului* cuvintele acestea, caii se făcură așă de nesățioși, că orī și cât ar mânca, nu se mai satură numai o singură dată pe an, și anume:

Numa 'n ڑiua de *Ispas*
Și și-atunci vreme de-un cės.

În fine o legendă din *Banat* ne spune următoarele:

(1) At. M. Marienescu, *Colinde*, Pesta 1859, p. 3-4.

(2) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul.

«Prea-curata feciôră *Maria*, după ce a născut pe fiul său, Domnul nostru Is. Chr., neavând alt loc unde-l pune, l-a înfășat și l-a culcat în eslea lui *Crăciun*, unde erau legați boii și caii acestuia.

«Boii mâncară cât mâncară și apoi, săturându-se, se culcară și prinseră a rumegă. Caii însă obraznici nu numai că mâncară tot finul cât eră în esle, ci ei mâncară până chiar și cel de pe pruncul Is. Chr., pe care-l pusese Maica sa acolo, anume ca să nu-l afle *Irod* și să-l taie.

«Vedând *Maica Domnului* acesta s'a supărat pe dînșii și i-a blestemat, ca să nu se mai sature, numai odată în an, și anume în ziua de *Ispas*, iar pe boi i-a binecuvîntat.

«De atunci calul nu se mai scie sătul peste tot anul, ci numai în ziua de *Ispas*. În această zi însă se satură de érbă, și după ce se satură prinde a scutură din cap, un semn că e sătul.» (1)

Și fiind-că numai în această zi scapă caii la érbă verde și pasc atâta până ce se satură și apoi se culcă sau dau din cap, un semn că sunt sătuli, de aceea în această zi e și *Pascile* lor, *Pascile cailor* (2).

Și tot de aceea se vede că se numesce ziua acesta și *Joia epelor* (3).

Însă de ôre-ce *un cês* e mai nimica tótă și mai ales pentru cai, cari, după cum e prea bine fie-căruia cunoscut, de ar

(1) Com. de d-l Ios. Olariu;—Sim. Mangiuca, *Calend.* pe an. 1882. Maiu 6: «In ziua de *Ispas* (Inălțarea Domnului) se satură caii de érbă (pășune).»

(2) Cred. Rom. din Sf. Onufreiü. com. de Const. Ursachi: «Am auđit că atunci, când mișcă caii din cap, sunt *Pascile* lor, dar n'aü toți caii odată *Pascile*;—după spusa Rom. din Căndreni, com. de Leon Poenariü, *Pascile cailor* e atunci, când scapă la érbă verde. Iar pe de altă parte se ăice că Ńi-oiu da cutare lucru la *Pascile cailor*, adecă: nici odată;—a celor din *Banat*, com. de d-l Aur. Iana: «*Ispasul* se consideră ca *Pascile cailor*, căci în ziua acesta caii se satură de érbă și se culcă»;—a celor din Vașcăü, în *Ungaria*, com. de d-l Vas. Sala: «ăice că *Maica sfinta*, când a avut să nască pe Is., caii aü tot tropotit și aü mâncat, de aceea ea, neputënd nasce în staulul cailor, ci constrînsă fiind să se mute în staulul boilor, l-a blestemat: să nu aibă saș, numai în ziua de *Ispas*, dar și atunci numai un cês. Atunci sunt *Pascile cailor*.»

(3) *Revista pentru ist., arch. și filologie*, an. II, vol. III, p. 388.

pasce sau ar mîncă orî și cât de mult, tot nu se mai satură cum se cade, de aceea și poporul consideră *Pascile lor* ca un ce care nici n'ar există. De aici apoi și ȕicala Romînilor din *Bucovina*, cînd nu aũ de gînd sau nu vreaũ sã deã cui-vã vre-un lucru propriũ sau unul ce l-aũ luat orî l-aũ împrumutat: «*Lasã cã ȕi l-oii da la Pascile cailor*»; sau: «*Astéptã pãnã la Pascile cailor!*» sau, dupã cum se mai ȕice: *Pãnã la Sfîntul Astéptã,*» ceea-ce însemnãzã atãta cãt: nici odatã, nici cînd (1).

E fôrte probabil însã ca ȕicala acésta sã fi avut dintru început cu totul alt înȕeles, și anume acela de prelungirea unei plãȕi sau împrumut de la *Sân-Georgiũ* cînd, dupã cum am arãtat mai sus în articolul despre *Sân-Georgiũ și Sân-Medru*, sunt de a se întôrce împrumuturile și a se plãti cametele, cãștiul moșiilor și chiria caselor pãnã la *Ispas*, cînd picã și *Pascile cailor*.

(1) Dupã spusa Rom. din Sf. Onufreiũ, com. de Const. Ursachi: «*Pascile cailor*» se numesc ast-fel, pentru cã caii n'aũ nici cînd *Pasci*, și dacã ȕice cine-vã: «*Lasã cã ȕi-oii da la Pascile cailor*», atunci tot sã aștepte, cã nu mai capetã»; — tot de acolo, com. de Cas. Brébãn: «*Pascile cailor* se numesc așã, pentru cã caii n'aũ nici odatã *Pasci*, și cînd ȕice cine-vã: «*Lasã cã ȕi-oii da la Pascile cailor*», însemnãzã cã, precum nu-s aceste *Pasci* nici odatã, așã nu-i va da nici cutare lucru»; — a celor din Stupca, com. de G. Brãtean: «*Ómenii din Stupca ȕic cã caii n'aũ Pasci și dacã din întîmplare este dator cui-vã bani, și împrumutãtorul cere banii, iar datornicul nu vrea sã-i deã, ci voesce sã fie perduȕi, atunci ȕice: «Lasã cã ȕi-oii da la Pascile cailor». Prin urmare *Pascile cailor* este o vorbã scornitã de popor ca un termen nehotãrit»; — a celor din Ropcea, com. de Em. de Cuparencu: «*Unii ómeni spun cã caii nu mai aũ Pasci nici odatã, și de aceea dacã vreaũ unii mai șireȕi sã-șî batã joc de alȕii, sau sã-i ieã peste picior, ȕic ast-fel: «Lasã cã-ȕi voiũ da la Pascile cailor», ceea-ce vrea sã ȕicã: poȕi sã tot așteȕi, cã nu-i capetã nici odatã. Alȕii însã cred cã într'adevãr aũ și caii une-orî *Pascile*, d. ex. cînd merge un cal într'un trifoiũ sau într'o pãne albã, cînd acésta este verde și plinã de mursã și, sãturãndu-se, vine stãpãnul și fugãrindu-l ȕice cã *a fãcut și el Pascile*, orî cînd ȕic unii despre vre-o vitã hitiõnã și slabã: «Lasã bre cã s'a mai înciripã și îndreptã încolo spre *Pascile cailor*, cînd va mai scãpã la colȕ și atunci, dacã vom vinde-o, putem luã frumõse parale pe dinsa.»**

CUPRINSUL.

	<u>Pag.</u>
Prefață	I
<i>Pascile :</i>	
I. Pascile	1
II. Pasca	4
III. Ouăle roșii	11
IV. Vegherea	51
V. Scăldatul	64
VI. Invierea	68
VII. Sfințirea pascei	78
VIII. Darea Pascilor	89
IX. Strigóicele	95
X. Masa	97
XI. Farmecele	103
XII. Moșii de Paști	110
XIII. La tócă	113
XIV. Bricelatul	117
XV. Udatul	129
XVI. Umblarea cu pasca	132
XVII. Scrânciobul	136
XVIII. Prânzul Pascilor	149
XIX. Serbarea junilor	156
<i>Pascile mici :</i>	
I. Joile verđi	161
II. Isvorul tãmăduirii	164
III. Duminica Tomei	167
IV. Prohódele	168
V. Lunia morților	170
VI. Pascile Rocmanilor	171
VII. Mătcălăul	189

	<u>Pag.</u>
<i>Sfântul George :</i>	
I. Sân-Giorgiū și Sâ-Medru	197
II. Rugul	199
III. Sângiorgiul vacilor	202
IV. Rodul grâului	224
V. Focul viū	226
VI. Alesul	230
VII. Comorile	241
VIII. Sfântul George	258
IX. Farmece și vrăji	270
X. Improuratul	276
XI. Moși de Sân-Georgiū	282
XII. Urzicatul	283
<i>Marcu boilor :</i>	
Marcu boilor	286
<i>Armindenul :</i>	
Armindenul	288
<i>Repotinul :</i>	
Repotinul	296
<i>Caloianul :</i>	
I. Caloianul	298
II. Ghermanul	303
<i>Paparuda :</i>	
Paparuda	304
<i>Todorusele :</i>	
Todorusele	327
<i>Ioan ferbe piétră :</i>	
Ioan ferbe piétră	332
<i>Ispasul :</i>	
I. Moși de Ispas	334
II. Ispasul	335
III. Nedeia	337
IV. Pascile cailor	340

Să-mi crescă cerealele,
Grânele, secările,
Grânele, oveșele.

A cincea variantă:

Pirpirună,
Sarandună,
Dă nă plóie cu gáléta,
S-adunăm viiptul ca m'nata;
Ia băgați-vé ciijmile;
S-adunăm aviințile;
Ia băgați păpuțile,
Se-adunăm gărnuțile.

Daco-românește:

Paparudă,
Saradună,
Dă o plóie cu gáléta,
Să adunăm viptul cu pumnul;
Ian băgați-vé cismele,
Să adunăm viile;
Ian băgați papucii,
Să culegem grăunțele.

A șésea și ultima variantă:

Pirpirună,
Sarandună,
Dă plóie dă,
Tra să crescă ierghiili,
Ierghiili, verdeturli,
S-aibă s-pască oili,
Oili și calii;

Pirpirună,
Sarandună,
Dă nă plóie, dă,
Tra să crescă aviinili,
Aviinili și agrili,
Chicuta cât gărleța,
Gărnuțlu cât țetirea.

Daco-românește:

Paparudă,
Sarandună,
Dă plóie, dă,
Ca să crescă erburile,
Erburile și verdeturile,
Să aibă să pască oile,
Oile și caii;

Paparudă,
Sarandună,
Dă plóie, dă,
Ca să crescă viile,
Viile și ogórele,
Picătura cât gáléta,
Grăuntele cât năutul.

Precum la Româniî din Dacia Traiană, aşà şi la cei din *Macedonia* este obiceiul ca să se arunce apă pe neaşteptate, pe ascuns, asupra *Pirpiruneî*. Româniî Macedonenî cred că acésta e necesar pentru ca să plouă.

După ce aũ colindat peste tot satul, *Pirpiruna* şi amicele ei fac o plăcintă cu făina şi cu untul obţinut; o coc şi apoi merg de o mănâncă la fântână. Inşă ritul cere ca plăcinta să fie mâncată, stând fetele cu picióarele în riuletul, unde trece apa de la fântână.

Dar nu numai cu *ştevie* şi *ferică* se acoper *Pirpirunele*, ci şi cu aşà numita plantă *iboj*, cu flori de mac, numite la Aromâni şi Greci: *Pirpirune*, şi cu tot felul de verdeţuri.

Inainte de a li se da de ale mâncării saũ banî, se tórnă pe un ciur purtat de *Pirpirună* pe cap apă.

Apoi nu numai după Duminica Tomei, ci ori de câte ori este secetă, fac fetele macedonene obiceiul cu *Pirpiruna*.

In satele unde sunt țigănci, *Pirpiruna* se face o fată de țigan, pe când fetele de Aromâni merg după dînsa şi cântă şi din ce obțin daũ şi țigăncii, care pe lângă fructe mai capătă haine vechi, lână obținută, ce prisosesc din făină şi unt, după facerea nelipsitei plăcinte.

Melodia, după care se cântă versurile referitoare la *Paparudă* saũ *Pirpirună*, este deosebită de cea care se aude în România, precum şi de cea grécă şi bulgară din Macedonia.

In fine la Româniî din *Meglenia*, obiceiul acésta se face precum urméză:

Fetele se string şi desbrăcând pre una din ele o îmbracă peste tot corpul cu planta, care se numesc la dînşii: *buzăi*.

Acéstă fată se numesc: *Paparudă* saũ *duduléfu*.

Apoi alérgă din casă în casă, unde cântă versurile următóre:

Paparudă, rudă,
S-nă deà ploie,
S-nă creşcă gronele,
Gronele, gronişorele,
S-nu li bată grindinea (1),
S-na deà poine multă,
S-aũ móncom cu sănătate.

(1) Saũ: gârduşcă.

11 11 11

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

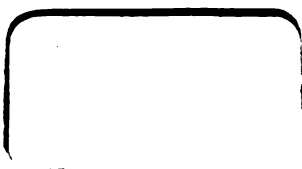
~~DUE FEB 14 1976~~

5209998

CANCELLED

APR 26 '76 H

CARD STUDY
CHARGE

Daco-românesce :

Paparudă, rudă,
Să ne deă plóie,
Să ne crească grânele,
Grânele și porumbul,

Să nu le bată grindina,
Să ne deă pâine multă,
S'o mâncăm cu sănătate.

Saŭ :

Paparudă, rudă,
Vino de te udă,
Paparudă, rudă,
Vino, dă plóie multă,

Să crească gronele,
Să crească gronișorele
Cât grandinele.

Daco-românesce :

Paparudă, rudă,
Vino de te udă,
Paparudă, rudă,
Vino, dă plóie multă,

Ca să crească grânele,
Să crească porumbul
Cât grindinea.

Și după acésta se dă din partea femeilor câte un ban vechiŭ, numit *pară de timp diznit* și alte lucruri.

Paparuda pórtă în cap o *cîestină*, sită, pe care la urmă o rostogolesce și, dacă sita stă pe dungă, nu va plouă. Dacă cade însă, va ploua cu siguranță.

Apoi se duc într'o vale și acolo desbracă pe fată și *buzelul* îl aruncă în riŭ și apoi se întorc acasă și împreună mănâncă lucrurile adunate, *adunăturile* (1).

(1) P. Papahagi, op. cit., p. 725 — 729; — I. Nenișescu, op. cit., p. 532 — 533: «In timp de mare secetă, o femeie săracă, de obiceiŭ o țigancă, se îmbracă cu flori, cu burueni, și mai ales cu *ferecă*, de care se găsesce fórte multă în muntósa Turcie, și așa împodobită merge prin tot satul din casă în casă, Jânțuind și cântând : «*Pirpirună, saranđună.*» Femeia acésta, pentru ocașie, se chéamă «*Pirpirună,*» și tot acest nume pórtă și datina acésta, care nu e alta decât *Paparuda*. Ómenii din casele, în cari intră *Pirpiruna*, varsă apă pe ea și îi dăruesc bani mărunți, făină unt, oué, etc. *Pirpiruna* e insoțită de alte câte-vă femei. Se crede că făcându-se ast-fel, se vor deslegă ploile și că seceta va încetă neîndoios.»

TODORUSELE.

TODORUSELE.

Todorusele, numite în *Banat* încă și *Todorusale*, *Todorosale* și *Teodorusale* (1), iar în unele părți ale Bucovinei și Moldovei simplu *Rusalii* (2), cad tot-deauna 24 de zile înainte de *Rusalii* sau *Duminica mare*, care se serbeză la 50 de zile după *Inviere*.

Todorusele sunt semănătura *Rusaliilor* aruncate cu 24 de zile înainte de *Rusalii*, anume ca ómenii să scie că vin *Rusaliile* și să se ferescă de dínsele.

Între *Pasci* și *Rusalii* sunt 48 de zile, afară de cea a *Pascilor* și a *Rusaliilor*. Decí la mijlocul acestor zile, și anume tot-deauna într'o *Mercuri* cad *Todorusele* (3), adecă în aceeași zi când biserica serbeză *Injumătățirea Prasnicultu* (4) sau *Prasnicultul Injumătățirii* (5).

(1) Com. de d-l Ios. Olariu și Aurel Iana.

(2) Com. de mai mulți Români din Bucovina și Sânția Sa părintele Ioan Popovici, paroch în Burdujeni: «In *Moldova* și mai ales în județul Botoșani se numesce 'điua acésta *Rusalii*, iar ceea-ce se numesce în alte părți *Rusalii*, în *Moldova*, se numesce *Duminica mare*»; — El. Sevastos, *Serbătorile poporului*, publ. în *Gazeta Săténului*, R. Sărat. 1891, No. 9 și 10, p. 156.

(3) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1832. Aprilie 21; — com. de d-l Aur. Iana: «*Todorusalele* cad la mijlocul timpului dintre *Pasci* și *Rusalii*»; — El. Sevastos, *Serbătorile pop.*, publ. în op. cit., p. 156: «In a treia săptămână după *Pasci*, *Mercuria*, femeile o țin, că atunci umblă *Ielele*.» Și ce-vă mai departe: «Cătu-i de la *Pasci* până în *Rusalii*, atâta-i și de la *Rusalii* până la *Ispas*.»

(4) Com. de d-l Ios. Olariu: «*Todorosalele* se serbeză cu nelucrare în casă de Românele noastre în tot anul *Mercuri* în a patra săptămână după *Pasci*, tocmai când și biserica noastră serbeză *Injumătățirea prasnicultu*.»

(5) Dat. Rom. din Bălácéna, com. de George Jemna: «*Prasnicultul Inju-*

Prin urmare ele sunt împărțirea în două sau înjumătățirea *Cincî-decimeî*.

Rusalele, după credința Românilor din *Banat*, au fost dintru început șapte surori, fete curate și nemăritate, pre cari Dumnezeu, pentru că au fost așa de curate și plăcute, le-a prefăcut pre toate în *ține*.

Aceste șapte ține n'au murit și nici nu vor muri până cât lumea va fi. Și ca ține umblă ele ziua și noaptea printre omeni, însă lumea nu le vede, pentru că e prea stricată și încărcată cu tot felul de păcate și fără-de-legi.

Însă ele nu petrec tot-deauna printre omeni, ci numai cincî săptămâni, adecă până la *Rusitori*.

Prima zi în care vin ele sunt *Todorusalele* (1). De aicia se vede că vine apoi și datina Românilor din *Muntenia* de a numi ziua acésta *Strada Rusaliilor* (2).

În acéstă zi, adecă în ziua de *Todorusale* sau *Strada Rusaliilor*, se întâlnesc Rusaliile și-și petrec cu *Sân-Tóderi*, cari sunt feciori (feți) frumoși, de unde se vede că le vine apoi și numele compus de *Todor-Rusale* (3).

Și ca semn de bucurie că s'au întâlnit iarăși cu frații lor, cu *Sân-Tóderi*, le dăruiesc câte o chită (= struț—bucet—) făcut din *Dumbravnic* (4), numit altmintrelea și *Umbravnic*, și *Todoruse* lat. *Melitis melissophyllum*, și mai ales din vârful acestuia, pre care îl rup și-l ieaă ele în noaptea spre *Todorusale*, așa că, în ziua de *Todoruse*, *Dumbravnicul* nu mai are vîrf nici miros (5).

mătășiri este o sêrbătoare care se prăsnuiesc de către Români noștri în a patra săptămână după Pasci.»

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

(2) N. Rădulescu-Niger, *Rustice*, vol. II, Nuvele, Bucuresci 1893, p. 13.

(3) Sim. Manguuca, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 21; — Com. de d-l Ios. Olariu: «La *Todorosele* se țice că se întâlnesc cele 7 surori ține cu cei 7 frați ai lor cu *Sân-Tóderi*, de-și petrec și se gostesc în tot anul odată, și de bucurie că s'au întâlnit, iar se gostesc și petrec la olaltă o lună de țile.»

(4) Com. de d-l Ios. Olariu.

(5) Sim. Manguuca, *Calend.* pe an. 1882. Aprilie 21: «În noaptea spre *Todoruse* rup și ieaă *Halele* (*Necuratele*) vârful *Dumbravnicului* și al altor plante lecutitoare; — Com. de d-l Ios. Olariu: «Planta aceea numită *Dumbravnic* nici că mai are vîrf din noaptea spre *Todorusale*; — com.

Rusaliile sunt, ca și ingerii lui Dumnezeu, bune, dar se supără și ele când cine-vă trece peste jocul lor, când le conturbă în mâncarea lor, de comun la vre-un isvor (1), sau când le necinstesce ziua venirii și întâlnirii lor cu Sân-Tóderii prin lucrare.

Drept aceea Românii de pretutindenă și mai ales Românele nu se încumetă a lucra în ziua acésta mai nimic, temându-se ca nu cum-vă, lucrând, să-și dóră mânilor și picioarelor (2), să înnebunescă (3), sau altă neplăcere și nenorocire să li se întîmple (4).

de d-l Aurel Iana: «*Dumbravnicul* se culege înainte de *Todorusale*, căci venind *Tudorusele* îi taie virful și nu mai are miros.»

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

(2) Dat. și cred. Rom. din Gura Sadovei, com. de Leon Latiș, stud. gimn.: «Afară de *Rusaliile* sau *Duminica mare*, care se serbeză tot-deauna la 50 de zile după *Înviere*, mai sunt încă un fel de *Rusali*, cari pică tot-deauna la patru săptămâni, începând din Mercuria din săptămâna patimilor. În acésta zi se rețin ómenii de la lucru, crezând că dacă nu lucrează în ziua acésta, atunci nu-și dor mânilor, picioarele și toate cele-lalte membre ale corpului, iar dacă lucrează, atunci în decursul întregului an sunt bolnăvicioși.»

(3) N. Rădulescu-Niger, op. cit., p. 13—14: «Eră în ziua *Injumătățirii Prasnicultu*, *Strada Rusaliilor*, cum îi zic Românii, când adevărat a trecut jumătate vremea până la *Duminica mare* a Rusaliilor.

«Românii țin ziua asta, că-și bine, ci-că, Dómne feresce, nu ți-a eși vreunul la muncă, să-și tai și capul.

«Și dór e în toiul prășitului de a doua óră, — și a altor munci, după cum a căzut și Pascile; căci sərbătórea acésta se socotesce la două-zeci și cinci de zile după Păști.

«Și fiind-că anul acela Pascile fusese cu trei zile după St. George, târziu de tot,—eră mult de muncit la câmp și arendașului îi scăpără măséua, mai ales că vremea îi stătuse din potrivă și acuma purcese spre îndreptare.

«Pornise din ajun, de cu séră, pe isprăvnică să facă pe Români să éasă la câmp. Românii nu vruseră să audă.

«Cum să éasă ei tocmai la *Strada Rusaliilor*? ori sunt ném strein? Ce? să înnebunescă, cum se întimplase lui nea cutare, ori cutărui flăcău?

«Din părinți aușiseră așa că-vă, și părinții de la moșii lor, — și o țineau bună.

«Pe la dînșii nu se văduse nici un om nebun, că a muncit în ziua aceea, nici altă întimplare rea.»

(4) El. Sevastos, *Sərbătorile pop.*, publ. în op. cit., p. 156: «Nimenea nu lucrează de dimineță până la amiață, când umblă *Ietele*; peste zi în jos

Unicul lucru ertat în acéstă ȃi este: seménarea cânepéi; culegerea Dumbravnicului (1), menirea lui și sciricirea traiului vieții din el; culegerea plantei numite *Sântă-Măria*, lat. Hypochoeris masculata (2), precum și a altor plante bune de léc (3); apoi facerea *Cirinelor* (Repotinelor), cari pe alocurea se fac în Joile nelucrate după Pasci (4); facerea *unturei de oi*, adecă se culege în preséra de Tudorusale *urzică, leuștén, salcá, aiú, scaete de al spinos, pelin, boz*, și se pi-séză pe pragul ușii, amestecându-le cu unsóre de porc (5), și în fine sfrederirea urechilor la fetițe, din care causă se numesce ȃiua acésta în unele părți din *Transilvania*, precum bună-óra în comuna Cetea de lângă Alba-Iulia și în Satu-lung, *Sfredelul Rusaliilor* (6).

Románcele din *Moldova*, cari voesc să aibă burueni de léc, îndatinéză a se sculá în acéstă ȃi des-de-diminéțá, a se spélá și îmbrácá curat și apoi, până a nu răsári sórele, a se duce și a stringe burueni cari sciú că-s bune de ce-vá, că pe urmă *le chișcă Ielele* și nu mai sunt bune de léc. Tot atunci smulg ele și *pelin*, îl pun în briú și umblá tótá ȃiua cu dînsul în briú, anume ca să se apere de *Iele* (7).

Tot în *Moldova* e datină în acéstă ȃi de a pune *pelin* în

tot mai îndrásnesc să pue mâna pe câte ce-vá. ȃice că o femee ghiliá pánzele și *Ielele* i le-au luat pe tóte și le-au vînturat în vâzduh, iar o bucatá de pânzá au ridicat-o în nori și când i-a dat drumul în jos, erá tótá forfecatá de duhurile necurate.»

(1) În unele părți din *Banat*, după cum imi scrie d-l Aurel Iana, este datină ca Dumbravnicul să se culégá înainte de *Todorusale*, căci venind *Todorusalele* îi taie vârful și nu mai are miros.

(2) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882.

(3) El. Sevastos, *Sérbătorile pop.*, publ. în op. cit., p. 156.

(4) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882.

(5) Com. de Aurel Iana.

(6) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul: «La *Sfredelul Rusaliilor* (Mercuri la Injumătățirea Prasnicultui) se sfrederesc urechile la fetițe;— com. de d-l Domejiú Dogariú: «Mercuri a treia săptămână din Pasci ȃin sérbátóre mare: *Injumătățirea Prasnicultui* sau *Sfredelul Rusaliilor*. În ȃiua acésta cred că, serbând-o, vor fi scutiți de tempestăți și vijelii prin locurile, pe unde-și pasc turmele.»

(7) El. Sevastos, *Sérbătorile pop.*, publ. în ȃiar. cit., p. 156.

orî și ce băutură, afară de apă, și a bé în contra *Ielelor* sau *Rusaliilor* (1).

Iar feciorii și fetele, când se întâlnesc în ziua de *Rusaliă*, se bat, spre același scop, cu *pelin* (2).

Românii din *Banat* și anume cei *hăluși* (luați de mână, de picioare, de cap, etc.), adecă cei atacați de *Hale*, îndatinéză în ziua de Todoruse a se culcă afară în câmp între florile numite *Frăsinică*, spre a le trece, și diminéța, când se scólă, vęd ei că *Halele* aũ luat virvul *Frăsiniceii* (3).

În fine merită a fi amintit și aceea că o sémă de Românce din *Moldova*, cari se numesc *Ruxandra*, nu îndatinéză a-și serbă ziua onomastică în ziua de *Rusaliă* sau *Duminica mare*, ci în Mercuria Injumătățirii după Pasci (4).

(1) Com. de d-l Ioan Popovici, paroch în Burdujeni.

(2) El. Sevastos, loc. cit.

(3) Sim. Manguca, *Calend.* pe anul 1882. Aprilie 21.

(4) Melchisedec, *Literatura religiósă populară*, publ. în *Convorbiri Literare*, anul XIV, pag. 296.

IOAN FERBE PIÉTRĂ.

IOAN FERBE PIÉTRĂ.

Ioan ferbe piétră, numit de către Româniî din Moldova: *Sfintu Ioan care ferbe piétră* (1), iar de către cei din Transilvania: *Întrătunul* (2), cade tot-deauna la 25 Maiû, adecă în aceeași ði, când cade și *Aflarea capuluî sfintuluî Ioan Botezătorul*.

În ðiua acésta, atât bărbațiî cât și femeile se rețin de la orî și ce fel de lucru, cređând că dacă nu vor lucră în acéstă ði vor fi feriți de orî și ce cumpănă și furtună grea, mai ales însă de fulger, de trăsnet și de orî și ce alt fel de foc (3).

Tot în acéstă ði nu se măsură oile, adecă *nu se pun pe brânză*, anume ca să fie ferite de fulger, precum și de alte bóle grele (4).

(1) Const. D. Gheorghiu, op. cit., p. 95: «25 Maiû: *Sfintul Ioan care ferbe piétră*. Se observă că *Sf. Ioan* sunt mai mulți, de o pildă: *Sf. Ioan care deslégă glasul la paseri, etc.*»

(2) Com. de d-l B. B. Iosof: «*Aflarea capuluî Sf. Ioan* se numesce pe sate *Întrătunul*.»

(3) Cred. Rom. din Bucovina; — com. de d-l B. B. Iosof: «*Întrătunul* se ține de sêrbătóre, ca trăsnetul să nu trăsnească vre-o vită peste an.»

(4) Dat. și cred. Rom. din Gura Sadovei, com. de Leon Latiș: «In ðiua de *Sf. Ioan care ferbe piétra* nu se măsură oile, anume ca să fie ferite de fulger, precum și de alte bóle grele. Asemenea nu se măsură *Marția*, *Joia* și *Vineria*, precum și în ðiua în care a fost *Buna-Vestire*. În aceste ðile nu-î bine de măsurat. ci ele se măsură *Sâmbăta*, *Duminica*, *Lunia*

Cine se încumetă a lucra într'acéstă ȝi, aceluia lesne i se pôte întâmpla ca să fie trăsniť saũ, dacă nu tocmaĩ el, atunci unul saũ și maĩ multe dintre vitele sale, saũ, ce este și maĩ lesne, să-ĩ bată piétra tóte seménaturile și pometele, fiindcă *Ioan* acesta, ferbênd piétra, o duce și o descarcă unde voesce, maĩ ales însă pe seménaturile saũ livada aceluia care ĩ-a necinstit ȝiua.

și Mercuria, și maĩ cu samă Lunia și Mercuria, căci aceste douê ȝile sunt de post, și dacă se măsură în aceste douê ȝile, apoi nu mánâncă ómenii multă ȝintiȝă peste vară.»

ISPASUL.

I.

MOȘII DE ISPAS.

În *Dobrogea* este datină ca mai multe femei și babe să ieșă, cu o Ți înainte de *Inălțarea Domnului* său *Ispas*, cu ele azime calde, cĂpă verde și rachiĂu și, mergĂnd prin sat să le deă de pomană pentru sufletul morților, ȚicĂnd ca să aibă pe drum, cĂci în acĂstă Ți cred ele cĂ sbĂră morții în cer (1).

RomĂncele din unele părți ale *Munteniei*, cari aĂu morți în familie, împart asemenea azime calde, cĂpă verde și rachiĂu pentru sufletele morților, însă nu în ajunul, ca cele din *Dobrogea*, ci în Țiua de *Inălțarea Domnului*, credĂnd cĂ în acĂstă Ți sufletele morților se înalță la cer și ceea-ce dĂruesc ele le va servi ca *merinde pe drum* (2).

În *Banat*, tot în Țiua de *Inălțarea Domnului*, se dĂu flori, lumĂnări și brĂnză (3), iar pĂcurarilor, adecĂ ciobanilor sau pĂstorilor de oi, atĂt în *Banat* cĂt și în *Transilvania*, li se dĂruesce cĂte un caș (4), fiind-cĂ în acĂstă Ți în cele mai multe părți se pun oile pe brĂnză (5).

(1) T. T. Burada, *O cĂlĂtorie*, p. 25—26.

(2) G. S. Ioneanu, op. cit., p. 45.

(3) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882, p. 139.

(4) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882, MaiĂ 6: «Se dĂruesce pĂcurarilor un caș (de brĂnză); — din Ms. d-lui Pop-Reteganul; — Com. de d-l Ios. OlariĂu: «La *Ispas* se cinstesc pĂcurarii cu cĂte un miel frumos și un caș dulce.»—W. Schmidt, op. cit., p. 12: «Ciobanii capĂtă de dar în acĂstă Ți cĂte un boț de caș—brĂnză.»

(5) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul.

Datina din urmă, adecă dăruirea păcurarilor în ziua de Înălțarea Domnului câte cu un caș, trebuie să fie foarte veche, pentru că o aflăm amintită și într'o sémă de colinde.

Drept dovadă despre acésta ne póte servi următórea colindă din Beclean în *Transilvania*:

Pe prundu sfinteî Mării	Sare 'n fruntea oilor.
Ioan oile păseacă,	Da lui Ioan ce-o să-î dăm?
C'un fluer mare țiceă,	La Crăciun
Cum țicea	Un miel mai bun,
Turma-î plângeă.	La Sânciène
Cea mai mică	Douè miele,
Miorică	<i>La Ispas</i>
Sare 'n vînt,	<i>Un bulz de caș!</i> (1)
Sare 'n pămînt,	

În fine în *Bucovina* asemenea este datină de a se da câte una alta, atât în ajunul cât și în ziua de Înălțarea Domnului de sufletul celor răposăți (2).

Tóte darurile acestea se numesc în cele mai multe părți, mai ales însă în Banat, *Moșă de Ispas* (3).

II.

ISPASUL.

Ispasul său *Înălțarea Domnului* cade în fie-care an la patru-șeci de zile după *Înviere* său în Joia din săptămâna a șésea după Pasci.

Când cade Ispasul, codrul e încărcat de frunză și érba de pe finațe e acuma hăt mare.

Drept aceea flăcăii și fetele mari de prin unele părți ale *Moldovei* și *Munteniei* îndatinéză de a se duce în nóptea

(1) A. Bârsan, *Cinci-șeci de Colinde*, Brașov 1890, p. 19.

(2) Dat. Rom. din Reusenă, com. de Vas. Pop; — a celor din Bălăcena, com. de George Jemna.

(3) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Maiu 6 și p. 139.

spre *Înălțarea Domnului* prin alunișuri, ca să culégă *flori de alun*, cari înfloresc și se scutură în această noapte și cari, după credința și spusa lor, sunt bune de léc și de dragoste (1).

În ziua de *Ispas*, atât Românii din *Transilvania* cât și cei din *Banat* îndatinéză de a împănă și a înfrumusețà mormintele, bisericile și casele cu diferite verdețuri și flori (2), cu deosebire însă a pune prin case crângi și *frunze de paltin* (3), cari, dacă se păstréză peste an, sunt bune de aprins și de afumat cu dînsele în contra trăsnetului (4), iară prin ferestre se pune *leuștén*, și tot cu de acesta se bat vacile, ca să nu le strice *Strigóiele*, iar pe sine se încing și se bat, anume ca să se îngrășe (5).

Din ziua de Paști și până în ziua de *Ispas*, partea cea mai mare a Românilor, când se viziteză sașii se întâlnesc unul cu altul, se salută numai cu cuvintele: *Christos a înviat* și: *Adevărat c'a înviat*. În ziua de *Ispas* însă se salută cu: *Christos s'a înălțat* și: *Adevărat că s'a înălțat* (6). Iar după *Ispas* încep iarăși a se salută și a și dà binețe, după cum li-datina în decursul anului.

În unele părți, mai ales din *Moldova*, e datina de a se tăia mieii abia din ziua de *Ispas*. De aici vine apoi și dicăla: *Primăvara mai multe piei de miel decât de óie* (7).

În alte părți însă, și anume în *Bucovina*, e datina ca în

(1) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 96;—G. S. Ioneanu, op. cit., p. 54.

(2) Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Maiu 2 și pe an. 1883 Maiu 25;—din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul.

(3) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul.

(4) *Credințe deșerte audite de la pop. rom. din Boereni*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. LVIII, Brașov 1895, No 102: «Când e vreme grea, fă-ți în casă fum din *frunză de paltin*, adus din ziua de *Ispas*, pentru ca să fii ferit de trăsnet.»

(5) Com de d-l B. B. Iosof: «La *Ispas* pun *leuștén* în ferestre, se încing și se bat cu el»; — Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganul, com. Cetea de lângă Alba-Iulia: «La *Ispas* se bat cu *leuștén* ca să se îngrășe»; — Rom. Sim. *Monografia comunei Orlat*, publ. în *Fóia poporului*, an. III, No 32, p. 128: «La *Ispas* se încingeașii cu *leuștén* și băteașii vacile cu *leuștén*, ca să nu le strice *Strigóiele*.»

(6) Pretutindenii în *Bucovina*; — E. Baican, *Oibceiuri la Români*, București 1884, p. 18.

(7) C. D. Gheorghiu, op. cit., p. 96.

ȃiua de Ispas sã se însemneze mieii și viței, adecã sã li se taie o lécã dintr'o ureche. Tot atunci se taie și pãrul din vîrfurile coșilor de la vitele cornute, și tóte acestea, adunãndu-se la un loc, se îngrópã într'un furnicariu, rostindu-se urmãtorele cuvinte:

— «Sã deã Dumneșeu sã fie atãția miei și viței câte furnici sunt în furnicariul acesta!» (1)

În cele mai multe comune din *Banat*, o mulțime de familii prãsnuesc sãu, dupã cum se mai ȃice, *sîntuesc Ispasul* de patron al casei, iar comunele Ciclova-romãnã, Iam și altele țin în acéstã ȃi *Nedee* (2).

În comuna Blaj din *Transilvania*, tot în acéstã ȃi se ține *lîrg de fete*, unde tinerii vin sã le pețescã. Acolo își aduc fetele și zestrea, precum și alte podóbe ce posedã (3).

Mai departe se ȃice cã numai pãnã la *Ispas* este bine de a se semnã *cucuruz* (porumb, pãpușoiu), iar de la Ispas înainte nu, de óre-ce mai pe urmã nu mai are cãnd cresce și se cóce, cum se cade (4).

În fine Romãnii din cele mai multe pãrți ale *Bucovinei*, pãnã la Ispas, nu lasã vitele de lucru ca sã pascã. În acéstã ȃi însã le lasã. Tot în acéstã ȃi îndatinézã ei de a duce vitele, și anume boii și juncanii, la pãscetóre la munte sãu la suhat.

III.

NEDEIA.

Una din datinele cele mai plãcute și tot-odatã de mai mare însemnãtate pentru Romãnii din *Banat* și din unele pãrți ale *Transilvaniei* este *Nedea*, ceea-ce însemnezã atãta cãt *bãlciu*, *tãrg*, o mare adunare de ómeni (5).

(1) Dat. și cred. Rom. din Gura Sadovei, com. de Leon Latiș.

(2) Sim. Mangiuca, *Calend.* pe an. 1882. Maiu 6;—Com. de d-l Ios. Olariu.

(3) S. Fl. Marian, *Nunta la Romãni*, p. 74.

(4) Sim. Mangiuca, *Calend.* pe an. 1882, loc. cit.

(5) R. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, T. IV, București 1898, p. CXXXVII: «La Olteni *Nedea* însemnezã *bãlciu* sãu *tãrg*. Cuvîntul însã în vechime pare

Pe când ospetele, nunțile, jocurile și altele de asemenea se fac numai pentru familii sau sate singuratice, pe atunci *Nedeia* se face pentru toate satele de prin prejur.

La *Nedeie* alérgă mic și mare, tînér și bătrân, căci nu e de-a putere a fi nimeni care n'ar dori a luă parte la dînsa. Și mai ales fetele și feciorii, mai de grabă ar voi nu știu ce să li se întîmple, decât să nu pótă merge la *Nedeie*.

Aici se întălnesc rudele, se împacă pismașii și se légă între dinșii legături de prietenie.

În ziua determinată se vęd Romăniî venind din tóte părțile îmbrăcați în portul lor cel sərbătoresc.

Tinerii merg înainte cîntănd, iar bătrăniî cu pași lini după ei.

Dacă timpul e frumos, atunci *Nedeia* se face sub cerul liber pe câmpie, în pădure sau în bercuri; iar de nu, la o crîșmă, sau într'un șopru (șură).

Bătrăniî se dau la o parte, bătrănele la alta, așa ca în jurul tinerilor — cari se află la mijloc unde jócă — să pótă formă un cerc.

Nu un suspin erumpe din sînul veteranilor și nu o lacrimă ferbinte se scurge din ochii bătrănelor, privind la tineretul care-și petrece.

Obiectul vorbirii lor de comun e enararea ăilelor tineretii, și apoi mai vorbeac și despre truda și necazul trecutului.

Fetele cîntă cele mai frumoșe cîntece poporale sau, îmbrățișăndu se, își șoptesc una alteia — alianul inimii.

a fi fost comun tuturor Romănilor. Ast-fel în Moldova, pe la jumătatea secolului XVII, se chemă *Nedeia* o numerósă adunare de ómeni. Iată un pasagiú fórté precis din Pravila lui Vasile Lupul: «Mai mare sudalmă se chémă când va sudui neștine pre altul în vre-un loc ca acela de cinste, unde vor fi mulți ómenî strînși, cumu-i în mijlocul tîrgului sau la vre-o *Nedeie* sau în curtea domnescă sau la vre-un prasníc.» Acest cuvint n'are a face cu slavicul НЕАТЪМ (Duminică), termen numai bisericesc chiar la Slavi și în care finalul *lia* s'ar fi păstrat la noi ca și în «*jalea*» din slavicul ЖАЛЕА. Romănul *Nedeia* representă perfect prin sens pe latinul *nundina*, *nundinae*, «bălcîu, tîrg», în glosele medio-latine: «*nundinae*=locus mercati, *nundinae*=comercia, stationes». Sub raportul fonetic, *nedeia*=*nudeia*, cu *ne*=*nu* ca în particula cea negativă latină *ne*=*non*, implică un rustic *nundinea*, întocmai ca «femeiă=feminea.»

Iar feciorii, la rîndul lor, nu încetéză de a chiui felurite chiuituri, prin cari își exprimă durerile inimii și amorul.

Orî în care parte te-ai uită, nu veți alta decît *voie bună*.

La *Nedeie* însă adesea-orî ieaū parte nu numai Români, ci și uniū streini, ca să se desfăteze și să guste și ei din nemărginita bucurie a Românilor.

Nedeia se face de două sau de trei ori într'un an, și anume: la *Pasci*, la *Ispas* și la *Rusalii*, și se constituie de regulă din feciorii, cari făcură « *Ospęful feciorilor* » (1).

Ospętarul — pentru că feciorii aū mers tot la el în semn de recunoscință — *scóte Nedeia.*»

În ziua întâia își petrec numai feciorii, în a doua și toți, iar în a treia și «*încălcesc Nedeia.*»

Nedeia se încălcesce în modul următor: Pe la patru ore după amiază, fie-care fecior își caută o soție și luând-o de mână se bagă în cerc, care e sub conducerea *Vătavului*.

Vătavul dă un semn, în urma căruia toți se pun în ordine frumósă, și apoi se face tăcere, numai țiganul lăutar nu încetéză.

Cercul se întórece odată în stânga, apoi în drépta, și în urmă într'un loc *lanșul* se rupe, ca și cum ar voi să prindă pe cine-vă, merg cu toții în pași lini. Unde vęd un arbore sau o mulțime de ómeni, se duc acolo ca să-l pótă impresură, și după ce e impresurat se apropie mai tare, apoi *Vătavul* dă un semn și, între urări de bucurie, se strică cercul.

Fetele—cam pe furiș—se dau la o parte, feciorii rămân în altă parte, și atunci o tulesc la fugă; feciorii în frunte cu *Vătavul* după ele, până ce fie-care și-aū putut prinde soția, și o silesce să trecă pe subțióra lui.

Vătavul mai face un semn, după ce iar se duc la joc în ordinea cea mai frumósă.

Aici apoi își petrec până târđiū.

Tot atunci se consultă feciorii, că: cari vor compune os-

(1) Veți Franc. Hoszu Longin, *Ospęful feciorilor, o datină română de pe Cămpul-pânei*, publ. în *Amicul poporului*, fóie populară, an. II, Pesta 1868, p. 61; — Com. de d-l T. Frâncu: «*Nedeie* se țin între *Pasci* și *Rusalii* afară la cãmp ca un fel de *maial*.»

pășul pe anul viitor, atunci aleg și *Vătavul*, căruia în toate sunt ascultători (1).

IV.

PASCILE CAILOR.

O legendă din *Transilvania* dice:

«Când *Maica sfântă* s'a dus la cea dintâi scriere a lumii și, mult umblând, neaflându-și alt sălaș decât grajdul lui *Crăciun*, unde a intrat să se găzduască, apucând-o muncile născerii, s'a tras în apropierea cailor, să-și facă așternut . . . dar nu putea naște, căci de o parte o năpăstuiă frigul, iar de altă parte caii tropotiau mereu din copite și sfornăiau pe nas și, pe lângă toate molcomirile și vorbele ei, nu mai încetau, ci încă mai și scormoniau prin așternutul sfint.

«Maica sfântă în cele din urmă l-a blestemat dicând:

— «O, cal netrebnic! . . . nu ai avea stare și alinare în vecii vecilor; . . . să nu te sature, numai odată în an, și atunci numai într'un cés; și de drag să te blesteme omenii!

«De atunci și până azi calul nu mai are saț, numai odată în an: în ziua de *Ispas*, dar și atunci numai un cés; el nu se mai alină, și să nu te bucuri când îl vezi culcat . . . și de ar fi orî cât de frumos și orî cât de drag, el e întîmpinat cu: «*Bată-l . . . ce cal frumos!*» (2)

O *colindă* însă ne spune că venindu-î preacuratei feciore *Maria* timpul ca să nască pre Domnul nostru Is. Chr. s'a dus la *Crăciun* și l-a rugat pre acesta ca s'o lase în casă la dînsul să nască.

Crăciun însă, fiind un om foarte rău și cărpănos la inimă,

(1) Fr. Longin, *Nedeia, datină română de pe Câmpul-pânei*, publ. în *Amicul poporului*, cit., p. 114;—L. P. Petrin, *Nedeia din Oravița*, publ. în *Familia*, an. XI, Buda-Pesta, 1875, p. 409.

(2) G. Bodnariu, *Calul și boul*, legendă publ. în *Tribuna poporului*, an. III, Arad 1899, No. 179.

n'a voit s'o primescă în casă, ci-i ȳise să se ducă, dacă are numai decât trebuință, în staulul cailor, căci acolo e destul loc, pôte să nască în pace.

Maica Domnului, ce eră să facă, vrënd nevrënd se duse unde-i spuse *Crăciun*. Dar nu apucă bine a se băgă în staul

Și durerea-o cuprindeă,
Să mai pörte nu puteă,
Se puneă și odihniă,
Dar caii tropotiă,
Epele tot rincheză.

Maica Domnului, vędënd că caii nu mai încetěză de a face huet, ci neconțenit tropotesc și rincheză și prin acęsta o neliniștesc și-i măresc durerea, le ȳise:

Stați pe loc, nu tropotiți,
Că durerea mi-o măriți!

Insă caii nu voiră s'o asculte, ci tropotiră și rinchezară și mai departe.

Atunci *Maica Domnului* s'a supęrat pe dınșii și i-a blestemat ȳicënd:

Fire-ați cai voi blestemați,
Să n'aveți voi nici când saț,
Până 'n ȳiua de *Năltare*,
Dar și-atunci ne 'ndestulare! (1)

Saü, după cum spune o altă colindă:

Fire-ați cai voi osindii	Fiind-că nu m'ascultați,
Și de mine-afurisiți,	Voi să nu mai aveți saț,
De mine, de Dumneȳeu,	Numa 'n ȳiua de <i>Ispas</i>
Mai tare de fiul meü,	Șiși-atunci vreme-de-un cės! (2)

Și din momentul, când a rostit *Maica Domnului* cuvintele aceștea, caii se făcură așă de nesățioși, că ori și cât ar męcă, nu se mai satură numai o singură dată pe an, și anume:

Numa 'n ȳiua de *Ispas*
Și și-atunci vreme de-un cės.

În fine o legendă din *Banat* ne spune următoarele:

(1) At. M. Marienescu, *Colinde*, Pesta 1859, p. 3-4.

(2) Din Ms. d-lui I. Pop-Reteganel.

«Prea-curata fecióră *Maria*, după ce a născut pe fiul său, Domnul nostru Is. Chr., neavând alt loc unde-l pune, l-a înfășat și l-a culcat în eslea lui *Crăciun*, unde erau legați boii și caii acestuia.

«Boii mâncară cât mâncară și apoi, săturându-se, se culcară și prinseră a rumegă. Caii însă obraznici nu numai că mâncară tot finul cât eră în esle, ci ei mâncară până chiar și cel de pe pruncul Is. Chr., pe care-l pusese Maica sa acolo, anume ca să nu-l afle *Irod* și să-l taie.

«Vedând *Maica Domnului* acesta s'a supărat pe dinșii și i-a blestemat, ca să nu se mai sature, numai odată în an, și anume în ziua de *Ispas*, iar pe boi i-a binecuvîntat.

«De atunci calul nu se mai scie sătul peste tot anul, ci numai în ziua de *Ispas*. În această zi însă se satură de érbă, și după ce se satură prinde a scutura din cap, un semn că e sătul.» (1)

Și fiind-că numai în această zi scapă caii la érbă verde și pasc atâta până ce se satură și apoi se culcă sau dau din cap, un semn că sunt sătuli, de aceea în această zi e și *Pascile* lor, *Pascile cailor* (2).

Și tot de aceea se vede că se numesce ziua acesta și *Joia epelor* (3).

Însă de óre-ce *un cés* e mai nimica tótă și mai ales pentru cai, cari, după cum e prea bine fie-căruia cunoscut, de ar

(1) Com. de d-l Ios. Olariu; — Sim. Manguica, *Calend.* pe an. 1882. Maiu 6: «In ziua de *Ispas* (Inălțarea Domnului) se satură caii de érbă (pășune).»

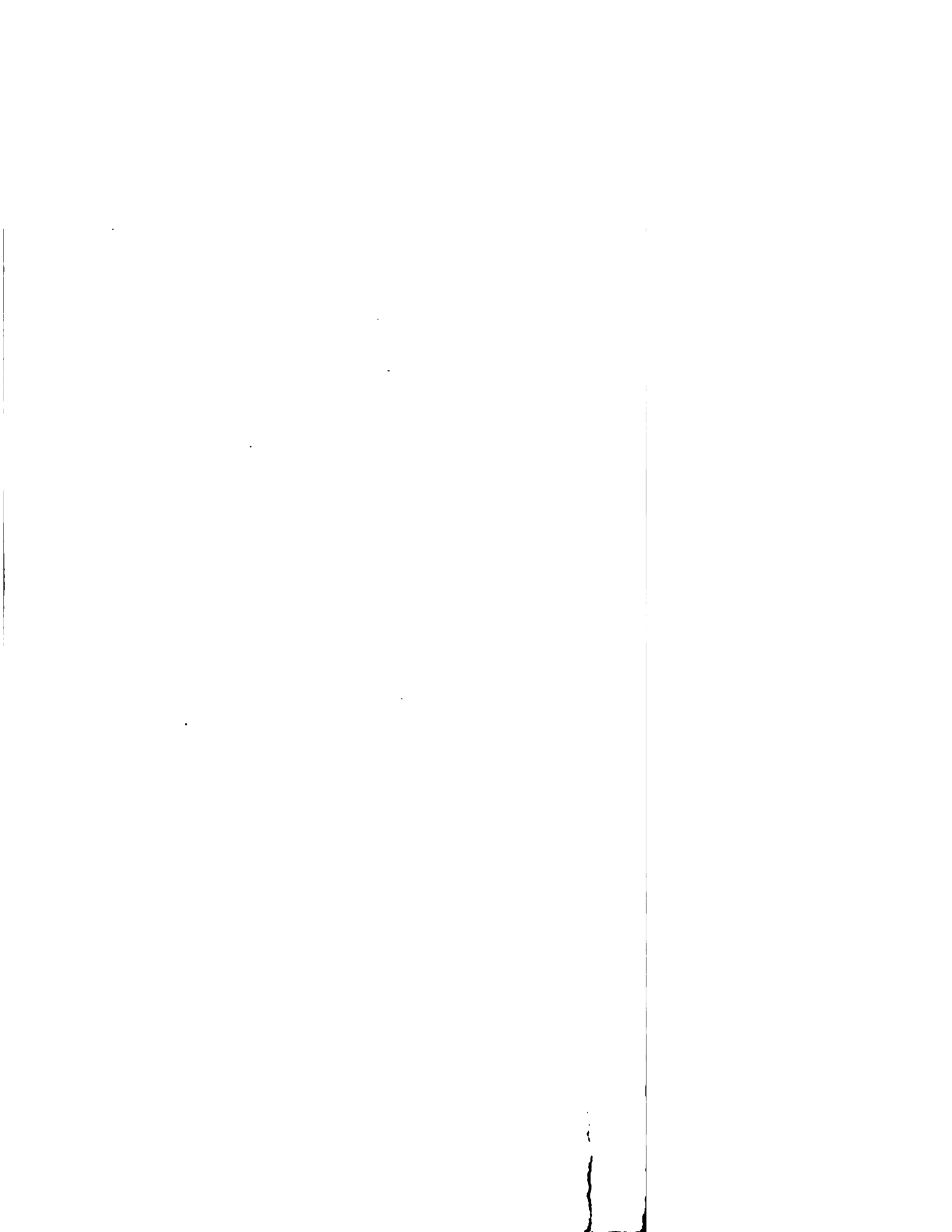
(2) Cred. Rom. din Sf. Onufreiü, com. de Const. Ursachi: «Am auđit că atunci, când mișcă caii din cap, sunt *Pascile* lor, dar n'aü toți caii odată *Pascile*»;—după spusa Rom. din Căndreni, com. de Leon Poenariü, *Pascile cailor* e atunci, când scapă la érbă verde. Iar pe de altă parte se ăice că ăi-oiu da cutare lucru la *Pascile cailor*, adecă: nici odată»;—a celor din *Banat*, com. de d-l Aur. Iana: «*Ispasul* se consideră ca *Pascile cailor*, căci în ziua acesta caii se satură de érbă și se culcă»; — a celor din *Vașcăü*, în *Ungaria*, com. de d-l Vas. Sala: «Đice că *Maica sfinta*, când a avut să nască pe Is., caii aü tot tropotit și aü mâncat, de aceea ea, neputënd nasce în staulul cailor, ci constrinsă fiind să se mute în staulul boilor, i-a blestemat: să nu aibă saț, numai în ziua de *Ispas*, dar și atunci numai un cés. Atunci sunt *Pascile cailor*.»

(3) *Revista pentru ist., arch. și filologie*, an. II, vol. III, p. 388.

pasce sau ar mănca ori și cât de mult, tot nu se mai satură cum se cade, de aceea și poporul consideră *Pascile lor* ca un ce care nici n'ar există. De aici apoi și ȱicala Românilor din *Bucovina*, când nu aũ de gând sau nu vreaũ să deã cui-vã vre-un lucru propriũ sau unul ce l-aũ luat ori l-aũ împrumutat: «*Lasã cã ȱi l-oiũ da la Pascile cailor*»; sau: «*Așteptã pãnã la Pascile cailor!*» sau, dupã cum se mai ȱice: «*Pãnã la Sfintul Așteptã,*» ceea-ce însemnãzã atãta cât: nici odatã, nici când (1).

E fõrte probabil însã ca ȱicala acãsta sã fi avut dintru început cu totul alt înȱeles, și anume acela de prelungirea unei plãȱi sau împrumut de la *Sãn-Georgiũ* când, dupã cum am arãtat mai sus în articolul despre *Sãn-Georgiũ și Sãn-Medru*, sunt de a se întõrce împrumuturile și a se plãti cametele, cãștiul moșilor și chiria caselor pãnã la *Ispas*, când picã și *Pascile cailor*.

(1) Dupã spusa Rom. din Sf. Onufreiũ, com. de Const. Ursachi: «*Pascile cailor*» se numesc ast-fel, pentru cã caii n'aũ nici când *Pasci*, și dacã ȱice cine-vã: «*Lasã cã ȱi-oiũ da la Pascile cailor*», atunci tot sã aștepte, cã nu mai capãtã;— tot de acolo, com. de Cas. Brãbãn: «*Pascile cailor* se numesc așã, pentru cã caii n'aũ nici odatã *Pasci*, și când ȱice cine-vã: «*Lasã cã ȱi-oiũ da la Pascile cailor*», însemnãzã cã, precum nu-s aceste *Pasci* nici odatã, așã nu-i va da nici cutare lucru»;—a celor din Stupca, com de G. Brãtean: «*Õmenii din Stupca ȱic cã caii n'aũ Pasci și dacã din întimplare este dator cui-vã bani, și împrumutãtorul cere banii, iar datornicul nu vrea sã-i deã, ci voesce sã fie perduȱi, atunci ȱice: «*Lasã cã ȱi-oiũ da la Pascile cailor*». Prin urmare *Pascile cailor* este o vorbã scornitã de popor ca un termen nehotãrit»;—a celor din Ropcea, com. de Em. de Cuparencu: «*Unii õmeni spun cã caii nu mai aũ Pasci* nici odatã, și de aceea dacã vreaũ unii mai șireȱi sã-și batã joc de alȱii, sau sã-i ieã peste picior, ȱic ast-fel: «*Lasã cã-ȱi voiũ da la Pascile cailor*», ceea-ce vrea sã ȱicã: poȱi sã tot aștepȱi, cã nu-i capãtã nici odatã. Alȱii însã cred cã într'adevãr aũ și caii une-ori *Pascile*, d. ex. când merge un cal într'un trifoiũ sau într'o pãne albã, când acãsta este verde și plinã de mursã și, sãturãndu-se, vine stãpãnul și fugãrindu-l ȱice cã *a fãcut și el Pascile*, ori când ȱic unii despre vre-o vitã hitiõnã și slabã: «*Lasã bre cã s'a mai înciripã și îndreptã încolo spre Pascile cailor*, când va mai scãpã la colȱ și atunci, dacã vom vinde-o, putem luã frumoșe parale pe dinsa.»*

CUPRINSUL.

	<u>Pag.</u>
Prefață	I
<i>Pascile :</i>	
I. Pascile	1
II. Pasca	4
III. Ouële roșii	11
IV. Vegherea	51
V. Scăldatul	64
VI. Invierea	68
VII. Sfințirea pascei	78
VIII. Darea Pascilor	89
IX. Strigóicele	95
X. Masa	97
XI. Farmecele	103
XII. Moșii de Pasci	110
XIII. La tócă	113
XIV. Bricelatul	117
XV. Udatul	129
XVI. Umblarea cu pasca	132
XVII. Scrânciobul	136
XVIII. Prânzul Pascilor	149
XIX. Serbarea junilor	156
<i>Pascile mici :</i>	
I. Joile verđi	161
II. Isvorul tãmăduirii	164
III. Duminica Tomei	167
IV. Prohódele	168
V. Lunia morților	170
VI. Pascile Rocmanilor	171
VII. Mătcălăul	189

	<u>Pag.</u>
<i>Sfintul George :</i>	
I. Sân-Giorgiū și Sâ-Medru	197
II. Rugul	199
III. Sângiorgiul vacilor	202
IV. Rodul grâului	224
V. Focul viū	226
VI. Alesul	230
VII. Comorile	241
VIII. Sfintul George	258
IX. Farnece și vrăji	270
X. Improuratul	276
XI. Moșii de Sân-Georgiū	282
XII. Urzicatul	283
<i>Marcu boilor :</i>	
Marcu boilor	286
<i>Armindenul :</i>	
Armindenul	288
<i>Repotinul :</i>	
Repotinul	296
<i>Caloianul :</i>	
I. Caloianul	298
II. Ghermanul	303
<i>Paparuda :</i>	
Paparuda	304
<i>Todorusele :</i>	
Todorusele	327
<i>Ioan ferbe piétră :</i>	
Ioan ferbe piétră	332
<i>Ispasul :</i>	
I. Moșii de Ispas	334
II. Ispasul	335
III. Nedeia	337
IV. Pascile cailor	340

